BENEDICTI XIV.

PONT. OPT. MAX.

OPERA OMNIA

IN TOMOS XVII. DISTRIBUTA.

TOMUS OCTAVUS

BENEDICTI XIV.

PONT. OPT. MAX.

OLIM

PROSPERI CARDINALIS

DE LAMBERTINIS

EDITIO NOVISSIMA

AD POSTREMAM REMONDINIANAM OMNINO EXACTA.

TOMUS OCTAVUS.

CONTINENS

DE SACROSANCTO MISSÆ SACRIFICIO

LIBRI TRES.

QUIBUS IN HAC EDITIONE ACCEDUNT ETIAM APPENDICES
EX OPERIBUS EJUSDEM PONTIFICIS PETITÆ, UNA CUM INDICE MULTIPLICI,
NECNON DECRETA SACRORUM RITUUM CONGREGATIONIS.

ALBER GHETTUS ET SOC.

PRATI

IN TYPOGRAPHIA ALDINA

MDCCCXLIII.

BENEDICTI XIV.

PONT. OPT. MAX.

OPUS

DE SACROSANCTO MISSAE SACRIFICIO

LECTORI.

En habes, Lector benevole, novam celeberrimi Pontificis BENEDICTI XIV. Tractatus *de Sacrificio Missae* editionem. Illud est Editoribus ferme omnibus in more positum, ut operis quod edunt praestantiam ante Lectoris oculos ponant, ipsiusque Auctoris Sapientiam gloriamque commemorent. Verum nos libenter ab hoc more recedimus, cum satis jam innotescat quanta Opus hoc, quod tibi exhibemus, doctrina eruditioneque refertum sit, suique Auctoris tanta sit fama, ut vel apud Heterodoxos summas laudes meruerit. Illud tantum hic te doctum volumus, quod in eo edendo praestitimus.

Editionem Romanam ante oculos semper habuimus, ut quae caeteris omnibus castigatior. Praeter eas vero appendices, quae in eadem habentur, alias etiam adjecimus ex ejusdem Pontificis operibus, quae post tractatum hunc prodiere, depromptas; nempe ex postremis Libris de Synodo Dioecesana, ex tertio, et quarto Tomo Bullarii etc. Adjecimus praeterea Sacrae Rituum Congregationis Decreta, ad eumdem tractatum spectantia. Addidimus etiam alia pleraque, quae ad eumdem tractatum pertinere, aliquamve ipsius partem illustrare cognovimus, quae tibi eas appendices pervolventi facile occurrent.

Haec te monere voluimus, Lector benevole, ut scias quanto editio haec nostra sit caeteris omnibus praestantior; ac pro certo habe eamdem nos, qua in hoc opere edendo usi sumus, curam et diligentiam, in caeteris etiam BENEDICTI XIV. operibus edendis fore adhibituros. Vale.

EX EPISTOLA

PRÆSTANTISSIMI ET SAPIENTISSIMI

PRÆSULIS CONIMBRICENSIS

Ad hujus voluminis editorem, citata tomo VII. pag. CXV.

Significare tibi vix possum, quanta perfusus sim animi voluptate, cum prima volumina Operum BENEDICTI XIV. Pontificis vere Maximi, huc a te transmissa in manus habui, avidissimeque pervolvi. Equidem sic existimo, nihil praestari huic Regno utilius potuisse, quam eorumdem Operum copiam; in iis quippe quidquid sacrae doctrinae, atque eruditionis est, tam splendide, tam apposite, tam sapienter collectum video, ut his solis voluminibus pene mihi stare videatur posse Catholica Religio, ac disciplina. Proh! quanta Sanctorum Patrum, quanta sacrorum Canonum, quanta Conciliorum Theologorumque, et quam profunda cognitio! Proh quae sacrae vetustatis omnigena monumenta! Quae legum, rituum, morumque Ecclesiarum fere omnium scientia! Quanta in exponendis sententiis perspicuitas! Quanta in agitandis eruditio! Quanta in statuendis soliditas, et consilium! Est ne quidquam ad sacram spectans eruditionem, quod in his libris pro dignitate non tractetur? Ærarium, mihi crede, aerarium in Theologicarum rerum omnium locupletissimum huc transmittis, sola haec volumina transmittendo. Quare totius quodammodo Lusitaniae nomine oro obtestorque te, ut quam citissime editionem istam expedias; praesertim vero Operis *de Sacrificio Missae*, quod impensissime aveo, atque expecto, ut praeclaram et utilissimam illius doctrinam, in eos omnes diffundam, qui divinitus curae meae commissi sunt etc.

Ex eodem tomo VII. pag. CXX. Quid dicam de eximia illa doctrina, quae in praeclarissimo Commentario *de Sacrificio Missae* passim effulget?

JOANNI V.

LUSITANIAE, ET ALGARBIORUM REGI POTENTISSIMO.

EMMANUEL DE AZEVEDO SOCIETATIS JESU.

Singulari plane Divinae Providentiae consilio me Sacrorum Rituum studiis addictum esse video (REX. Potentissime) postquam Jussu Tuo Romae detentus sum, ut apud Congregationem Sacris Ritibus praepositam Postulatoris munus obirem; siquidem Summus Pontifex praecipua clementia, eximiaque benignitate me ejusdem Congregationis Consultorem renuntiavit; accessit deinde honor a Liturgica Accademia Conimbricensi ad me delatus, quae non solum meae fidei celebrem Operum SS. D. Nostri editionem concedere, verum etiam me ipsum in arctissimam studiorum societatem vocare non dubitavit. Cum vero me aliorum electione his studiis addictum considerassem, meas partes esse duxi rem aliquam moliri, qua de Republica litteraria benemereri possem. Igitur Liturgicum Thesaurum, qui jam sub praelo est, adornare institui; animos quidem addente BENEDICTO XIV. quod quam sit magnum sapientibus nomen, vix est, qui ignoret. Nullus enim terrae angulus adeo ab hominum consuetudine semotus est, quo ille eruditionis suae, atque innatae erga litteratos viros benevolentiae fama non pervenerit. Volui tamen, antequam opus aggrederer, ejus synopsin virorum doctissimorum per omnem ferme Europam oculis subjicere, qui illud universae Catholicae Ecclesiae sane utilissimum fore, communi calculo arbitrantur. His me jam titulis huic disciplinae addictum Moderatores mei nova quadam ratione eidem voluerunt esse devotum: Sacrisque Ritibus in hoc Gregoriano Lycaeo Magistrum praefecerunt; ex quo factum est, ut qui omnes Sacros Ritus praecipiente ac docente BENEDICTO XIV. pro mea tenuitate utcumque in suas partes distribui, primus ipse forem, qui eosdem nova quadam methodo, certoque ordine explicarem. Illud vero mihi feliciter evenire gaudeo, quod cum juxta aequissimam Sacrorum Rituum partitionem de Sacrosancto Missae Sacrificio primum agere oporteat, nihil mihi immorandum fuerit in seligendo lectionum mearum ordine, postquam variis hinc inde dubitationibus exortis Opera Sanctissimi Domini Nostri mature perpendi; siquidem Sanctissimus Pontifex adeo pie, erudite, copiose, eleganter, atque perfecte hoc argumentum tractavit, ut nihil ulterius requiri posse videatur.

Haec omnia a Te (REX Potentissime) initium duxisse fateor, utpote qui primus mihi et haec studiorum curricula aperueris, et ad eadem impigre decurrenda acerrimum Patrocinio tuo calcar admoveris. Aequum proinde est, ut ego hunc tibi librum a Summo Pontifice conscriptum, a me recusum, et Auditoribus meis propositum, Scholae Sacrorum Rituum primitias, meaeque erga Potentissimum Lusitaniae REGEM servitutis, erga Munificentissimum litteratorum omnium Protectorem observantiae, erga Amantissimum Patriae Parentem charitatis testimonium exhibeam. Quid enim est quod in hoc Libro voluntati Tuae gratissimum non accidat? An argumentum, quod in Deo rite colendo totum versatur? An Auctor, quo nullus hominum in terris commendabilior esse possit? An is qui librum nomini inscribit Tuo, quem tot ac tantis beneficiis devinctum habes, ut etiamsi vitam ille pro Tua salute profunderet, in referenda tamen gratia nec sibi nec Tibi se satis esse facturum putaret? Illud etiam animum commovet meum, quod maximum praesidium et decus Scholae Sacrorum Rituum, ejusque Magistris a Te affuturum confido. Quis enim nesciat, omnes omnium Regem laudes in Te conjunctas esse, atque eminere? Nihil Tibi Apostolicae Sedis Auctoritate, Romanorum Pontificum veneratione, atque Urbis Romae splendore antiquius esse; singulare denique tuum erga Deum, Sanctissimam Matrem, Sanctos universos, Sacrosque Ritus studium extitisse; Necesse non est harum a me rerum exempla proferri; ut enim omittam praeclarissima illa Religionis, ac Magnificentiae Tuae monumenta, quae Tu in plurimis Asiae, Africae, atque Americae locis constituisti, nos ipsi Romae vidimus magnificentissima Sacella magnis a Te sumptibus hic extructa, vidimus Altaria egregio opere pretiosisque marmoribus perfecta, vidimus prope immensam auri, atque argenti plenam artis vim, in qua profecto labor, atque artificium longe materiam superaret, in Sacros usus destinatum; vidimus denique Sacram omnis generis Supellectilem multo auro clarissimisque gemmis nitentem; atque haec omnia ex his Regionibus per longissimos Maris tractus in Lusitaniam asportata. Quid si ea, que in Lusitania gesseris, paucis perstringam? Ut magnificentissima Templa vel a fundamentis erexeris, vel novis operibus instauraveris? Ut eos honoris in Ecclesiae Optimates congesseris, quibus jam Seculi Magnates quodammodo possint invidere? Ut sive firma, sive infirma valetudine afficiaris, quotidie Templa frequentes, plurimis Sacris singulari Religione intersis, Ecclesiasticos Ritus longa Tibi experientia cognitos ad Romanas leges exigi cures? Nec munificentia tantum, sed exemplo etiam Tuo alios ad Divinum cultum accendas. Nonne haec omnia me in spem certissimam erigunt fore, ut quemadmodum semper mihi, sic etiam novae Scholae Sacrorum Rituum Patrocinium adjungas

tuum? Hoc ut facias, vehementer rogo; Solioque Tuo advolutus, quem in manus meas Auctor Sanctissimus et Clementissimus librum tradidit, eumdem ego in Tuas supplex transmitto; neque enim illum alio, quam Clarissimi Auctoris nomine inscriberem, nisi Auctor ipse votis meis libentissime indulgens consilium meum potius praevenire, quam probare videretur; quo et clementiam in me suam, et praecipuam in Te benevolentiam luculentissimo comprobavit testimonio.

SACRORUM RITUUM

SCIENTIAE AUDITORIBUS.

Cum officii mei sit, Auditores optimi, propositum vobis finem exponere, ac rerum tractandarum summa veluti capita primo hoc in limine oculis vestris subjicere, vos etiam atque etiam praemonitos volo, meum laborem eo spectare, ut vestrum unusquisque Sacrorum Rituum doctrina informetur, eorumque originem, significationem, dignitatem compertam habeat; quo fiet, ut Sacris Ordinibus initiatus, inde aptissimus sit ad ea quae sunt sui muneris rite obeunda. Quare Liturgicum cursum in quatuor tractatus eo dividemus ordine, quem hic subnecto:

1. *De Sacrosancto Missae Sacrificio.*
2. *De Divino Officio.*
3. *De Sacramentorum Administratione.*
4. *De Benedictionibus, et Precibus.*

Ex duodecim igitur Tractatibus, in quos rerum Liturgicarum materiam distribui in Epistola primo Tomo Operum omnium SS. D. N. BENEDICTI XIV. praefixa, quatuor potissimum selegi, qui tamen septem complectuntur; id eo consilium factum est, ne hunc, quem aggredimur cursum, ultra quatuor annos protraheremus; nam longior mora non modo vetustum Scholarum morem perverteret, verum etiam non ita leve vobis fastidium crearet. Quod ad reliquos quinque Tractatus attinet, qui facile etiam ad quatuor capita redigi possunt, eosdem, si minus pleno gutture, at certe primoribus labris, modo in disputationibus publicis, modo in domesticis exercitationibus, extra ordinem delibabitis. Nec vero in animum inducatis vestrum fore, ut materiam ad quatuor illos Tractatus pertinentem penitus exhauriam; cum illius amplitudo major sit, quam quae possit temporis limitibus adeo angustis contineri; certe plurima accipietis, ex quibus vobis pronum erit per vos ipsos ad faciliora excurrere; ego, quae meae partes sunt, omni ope enitar, ut in docendo magis, magisque in dies proficiam; quod ex ipso docendi usu, et quotidiana experientia, Deo dante, consequuturum me spero.

Jam vero cum Is, qui Ecclesiae universae nunc praeest, Summus Pontifex et Scholam nostram condiderit, et studia nostra moderari minime dedignetur; illud omnino consequitur, ut Eumdem nos ex altero titulo tanquam filii peculiariter venerari, ex altero tanquam discipuli fideliter sequi debeamus. Et quidem merito, cum nemo sit, qui mentes nostras vel tanquam Divinus Interpres certiore veritatis regula, vel tanquam privatus Doctor meliore doctrinae copia locupletare possit. Qua in re jam probe scitis, me nihil de Illo supra meritum et cum exaggeratione loqui; id quod conjectare unusquisque potest ex ipsiusmet verbis aliquot jam elapsos annos ab eo prolatis, ait enim modestia illa singulari, qua praeditus est; Affirmare jure possumus, annos quinquaginta contulisse, exiguo licet cum fructu, Studiis Ecclesiasticis excolendis. *Quod quanta animi moderatione ab Illo dictum sit, in dubium revocabit nemo qui sciat (sciunt autem omnes) paucorum annorum fructum fuisse duodecim volumina, quae nunc Romae ad usum Academiae Liturgicae Conimbricensis Typis eduntur; quod si haberetur ratio eorum omnium quae scripsit, ea, ut ipse ingenue fateri cogitur (Tom. V. Edit. Romanae pag. 26.),* neque pauca, neque exigua volumina, si colligerentur, efficerent.

Cum itaque ipse, ut alias late ostendi, quae ad Sacrorum Rituum tractatus pertinent, ea omnia vel coacervatim tradiderit in suis Operibus, vel sparsim data opportunitate insinuaverit, certe nos ad plurima, quae hoc quadriennio dicenda sunt, promptuarium semper in ejus libris habebimus quam paratissimum. Atque hoc, eodem anno illud feliciter ad gloriosum nostrae Scholae auspicium evenisse crediderim, quod nos Liturgici hujusce curriculi laborem ex Sacrosancto Missae Sacrificio, prout materiae dignitas utilitasque postulabant, simus exorsi. Verumtamen haud inficior, me de hoc ipso argumento tractare cogitantem diu multumque dubitasse, quid mihi seligendum, quid praetermittendum, quid copiosius explicandum, quid strictius contrahendum esse videretur; propterea quod plurimi

de illo agunt Auctores, aliaeque ex aliis quaestiones succrescunt; prorsus ut vel ipsa rerum copia Magistros propemodum inopes faciat. Sed postea quam variis cogitationum fluctibus hac illac jactatus sum, tandem aliquando ad Tractatum a Sanctissimo D. N. conscriptum, tanquam ad littus accessi, in quo animi securus conquiescerem. Quas enim opes Pietatis, Doctrinae, atque Eruditionis ceteri Auctorum libri divisim complexi sunt, eas fere omnes hoc unum tanti Pontificis Opus simul collegit.

Meminerim etiam, me nescio quid in ejus laudem extemporali carmine jam antea conscripsisse, quod qualecumque demum est, non abs re futurum arbitror, si hoc loco vobis subjecero:

PROSPER hic est, discit per quem sacra rite Sacerdos
Pertractare manu, verbisque potentibus uti,
Queis homini (in niveo gaudens Velamine claudi)
Filius ipse Dei, rerumque Creator obedit;
Immensusque brevi Deus occultatus in orbe
Sponte salutiferas offertur victima ad aras,
Victima sacrilegi quondam spolia ampla furoris
Indigna mactata manu, nunc prompta subire
Mille neces, si nostra salus hoc rursus egeret
Auxilio; at victa aeternum de morte triumphans
Nos misero exilio, diraque tyrannide vinctos
Ad caram invitat Patriam, et vincla omnia solvit.
Nam quoties venit ante aras oblata, Parentis
Indignantem animum, et conceptas comprimit iras;
Ac miro arcano jam non moritura cruorem
Sub specie vini, sub panis imagine corpus
Occludens, tota in quavis manet hostia parte.
Edocuit PROSPER ritu celebrare decenti
Sacra ministeria, et dubios dissolvere nodos,
Anxia si qua sacros agitasset cura Ministros.

Hunc ego Tractatum denuo Typis impressum, atque ad Auctoris mentem locupletatum vobismetipsis, tanquam certissimum diligentiae meae pignus, atque opportunissimum laboris vestri adjumentum, libenti animo impertiar. Addam quoque Appendices copiosissimas ex Operibus ejusdem Sanctissimi Auctoris depromptas, eaque illis subjiciam omnia, quae vobis utiliora fore judicavero, ut vos in tanto argumento non leviter ac superficie tenus, sed intime perfecteque instruam.

Huc accedit, quod omnes etiam duodecim Tomi Operum a Sanctissimo D. N. elaboratorum vobis in promptu erunt; quamvis enim illi a me in lucem edantur ad usum Academiae Liturgicae Conimbricensis (cujus ipse obsequiis, propter maxima illius erga me beneficia, totum me addictum, devotum, ac veluti mancipatum esse glorior) aequali tamen jure vobis inservient, quorum Schola tanto studiorum atque amicitiae foedere cum illa Academia conjuncta est, ut quaecumque ad illam commoda perveniant, eadem et ad vos refluo quasi cursu redundent.

Praeterea magnum in eo erit praesidium, quod vos me adnitente de omnibus fere iis rebus certiores fietis, quae in ordinaria Sacrorum Rituum Congregatione in judicium vocabuntur, ac decernentur. Siquidem non solum nobis benigne favebunt Eminentiss. ac Reverendiss. Sacrae illius Congregationis Praefectus, atque Illustriss. ac Reverendiss. D. Fidei Promotor; sed ipse Illustriss. ac Reverendiss. Praesul, qui a secretis ejusdem Congregationis est, pro eximia sua in me atque in Scholam nostram benevolentia humanissime recepit, se diligenter curaturum, ut quoties hujusmodi conventus habebuntur, toties folia causarum in iisdem agitatarum typis commissa ad nos deferantur; his autem foliis acceptis, vestrum erit non solum ejusdem Congregationis doctrinam, aequitatem, eruditionem, prudentiamque admirari, colere, ac tueri, verum etiam ejusdem sententias atque decreta addiscere, transcribere, publicaeque utilitati dicare; quod quanti sit, tunc profecto longe melius intelligetis, cum haec studia rite absoluta facillimam vobis viam aut ad obeundas in templis Sacrorum Rituum praefecturas, aut ad agitandas in foro Sanctorum ac Beatorum causas communivisse videbitis.

Meum etiam, atque aliorum, qui mihi successerint, munus erit Liturgicum Thesaurum perficere, cujus Synopsin longe lateque disseminatam plurimis jam litteratis Viris tum Italis, tum Transalpinis

valde probatam fuisse, nemo vestrum ignorat. Cum autem ad tantum opus colligendum, adornandum, atque absolvendum, multorum labor necessario requiratur, ego sane vos quoque in ejus edendi curam, atque in jam editi fructum socios adsciscam, si vestra votis meis studia respondere animadvertero.

Postremo non abs re esse puto, pauca aliqua innuere, quae vobis hujusce disciplinae et utilitatem et necessitatem, et praestantiam patefaciant; nam si de utilitate sermo sit, illud habetur, Eminentiss., ac Reverendiss. Dominum Urbis Vicarium apertissime jam fuisse professum sese praecipuam illorum rationem esse ducturum, quorum factos in hac eadem disciplina progressus et meo testimonio et suo experimento comprobaverit. Si vero necessitatem excutiamus, compertum omnibus est optatum ad sacros Ordines, et Ecclesiastica ministeria aditum aliarum facultatum ignaris non esse interclusum, hujus disciplinae insciis patere non posse. Si vero praestantia spectetur, certe hanc vel ex eo metiri licet, quod perfecta hujusce disciplinae cognitio a quinque illis sacris scientiis sejungi nequeat, quas nos hodierna die communiore vocabulo Scholasticam, Mysticam, Dogmaticam, Canonicam, Moralemque appellamus; quomodo enim quis abdita in Ecclesiasticis Ritibus mysteria aut sine Scholastica copioso argumentorum apparatu illustrabit? aut sine Mystica ad sanctiorem Dei cultum referet? aut sine Dogmatica ab impuris Haereticorum calumniis tuebitur? aut sine Canonica a veteri Patrum traditione, et Summorum Pontificum decretis repetet? aut sine Morali ad sempiternam animarum salutem convertet? Quid si haec eadem, quam commendamus, facultas homines requirat non tam in Ecclesiastica Historia, quam in profana eruditione Philosophicisque studiis versatissimos? Atqui rem ita se habere data vobis opportunitate melius innotescet. Verum haec omnia, in quibus triumphare posset oratio, non ita invitus praetermitto, cum apud omnes constare debeat, eam scientiam multis laudibus ad sui commendationem non indigere, quae reliquas fere omnes sibi socias, atque administras efflagitet. Illud tamen nullo modo praetereundum est, quod hanc ipsam Sacrorum Rituum disciplinam Deus in Veteri quidem Lege per se ipsum adumbraverit, in Nova vero per Filium suum Unigenitum e Coelo in terras delapsum ad perfectionem adduxerit; facta Ecclesiae Sponsae suae potestate, ut novos etiam ipsa ritus induceret, eosque pro locorum ac temporum diversitate variaret.

Quae dum commemoro, venit mihi in mentem non sine vehementi pietatis affectu horae illius, in qua Christus Dominus Divini Sacrificii (quod erit hoc anno Scholae nostrae argumentum) Institutor simul, Sacerdos ac Victima Deo Patri seipsum pro Humani generis salute obtulit, nobisque imperavit, ut quocumque tempore tantum Sacrificium peragimus, illud in sui memoriam faciamus.

Haec fere sunt, Auditores studiosi, quae jam antea ego in publica Scholae nostrae inauguratione apud Purpuratos Patres, Amplissimos Praesules, clarissimos Religiosorum Ordinum Moderatores, Sacrae Rituum Congregationis Consultores sapientissimos, circumfusamque selectissimorum hominum turbam de more praefatus eram. Sed publicam illam Praefationem iterum vobis in mentem revocare oportet, tum quia Aula celeroquin amplissima vos capere non potuit, tum ut majore animorum contentione in haec rectissima studia incumbatis. Cetera, ad quae deinde informandi eritis, ab hoc eodem Volumine paulatim in dies accipietis. Valete.

PRÆFATIO

IN INSTITUTIONE SCHOLÆ

SACRORUM RITUUM

HABITA ROMÆ DIE XXI. NOVEMBRIS 1748. DIE BEATÆ VIRGINI IN TEMPLO PRÆSENTATÆ SACRA.

Credo ego, Eminentissimi Principes, Praesules Illustrissimi, Auditores Ornatissimi, duo prae ceteris esse, quae magnam vobis hodierna die admirationem injiciant; alterum quod publica nunc primum Schola Sacris Ritibus attributa sit, alterum quod huic eidem Scholae me praefectum esse Moderatores nostri voluerint. Quod ad me attinet, equidem fateor aequissimas vobis causas admirationis suppetere: ut enim omittam longe commodius fuisse hanc eamdem provinciam homini Romano, quàm Transalpino mandari, certe is ego non sum, qui cum tot praeclarissimis aliarum facultatum Magistris vel aetate, vel ingenio, vel doctrina, vel auctoritate sim comparandus. Quid ergo? an ego cupidissimus ex omnibus fui? Minime vero. At tanto officiosior quam ceteri? Ne id quidem. Hoc fortasse unum in me Moderatores spectarunt, ut quem in hac Schola aperienda, et in Sacris Ritibus ad classes suas, atque ordinem reducendis aliquantulum elaborasse non ignorabant, eidem non incongruum laboribus susceptis pro sua beneficentia praemium largirentur. Quare tanto magis mihi diligentia, studio, et labore enitendum est, ut in hac mea ratiòne atque opera illorum de me consilium factumque non improbetur. Altera vero pars, quae longe mirabilior videtur, speciem potius admirationis habet, quam veritatem. Si enim vobis rem suis (ut ajunt) momentis ponderare placuerit, certe videbitis, primo *Sacrorum Rituum scientiam dignissimam esse, quae publice doceatur; tum ejus Scholam neque alibi convenientius quam Romae, neque alias commodius quam nostro tempore institui oportuisse.* Haec duo paucis dum expono, quaeso, obtestorque vos, ut benevolas mihi pro humanitate vestra aures praebeatis.

Atque ut ab eo, quod primo loco positum est, ordiamur, neminem vestrum latet, quinque potissimum Sacras Scientias hoc tempore esse; quae Catholicas saluberrimis aquis Academias irrigent; Sacrorum Librorum Interpretationem, sub qua et Theologia Mystica ab aliquibus traditur; Sacros Canones, Scholasticam Theologiam, Dogmaticam, atque Moralem. Vereor, ne quod modo dicturus sum, id aliqui perinde non intelligant, ac veritas postulat, dicam tamen non minus vere quam audacter, quod sentio: dicam Sacrorum rituum disciplinam illis omnibus longe multumque antecellere. Illae enim posterioribus saeculis exortae sunt; Haec vel ab ipsis Ecclesiae incunabilis initium duxit. Illae longe remotius Deum spectant; Haec ad ipsum Dei cultum refertur. Illae ad bonos mores viam tantummodo communiunt: Haec solidos pietatis fructus affert. Illae denique in sola rerum Divinarum cognitione plerumque conquiescunt; Haec ita cum Rebus Divinis implicita est, et cohaeret, ut ab iisdem sejungi non possit.

Quid si maxima huic facultati dignitas accedit ex eo, quod *Primus illius Auctor, et Magister fuerit Deus ipse?* Atque haec non mea verba sunt, sed illius, quem visibile Dei in terris oraculum et credimus, et veneramur. Quare Te, Deus Optime Maxime, proximius, et immediatius Sacrorum Rituum facultas respicit; Porro Tui cognitionem (quae aliis facultatibus propositus finis est) ad tempus illud reservas, in quo *visio tota merces* erit, nunc *tanquam per speculum in aenigmate* hominibus Te cognoscendum praebes. Actus tamen illos Religionis, quibus debitum Tibi a nobis cultum exigis, Tu ipse clare, dilucide, ac distincte tradidisti; postquam autem advenit *plenitudo temporis*, aliosque ritus subrogari oportuit, eos Filius Tuus unigenitus, Tua

nempe Increata Sapientia, partim instituit, atque edocuit; partim aliis instituendos atque edocendos Vicaria potestate commisit.

Praeterea si veteres illae Caeremoniae, quas Paulus appellat nuda et egena elementa, in quibus sola quaedam species erat exterior Sanctitatis, quaeque erant a Christo Domino abrogandae, multos Hierosolymis, atque adeo in Judaea universa habuere ludos, in quibus Levitici generis adolescentes ad sacra munia exercenda informarentur; quanto aequius fuit, ut nostris Ritibus multo excellentioribus (qui Catholicae Religionis partes sunt, atque ornamenta, quibus vera Sanctitas inest; qui si minus omnes, at certe plerique, et semper adhuc retenti sunt, et nunquam non retinebuntur) publica aliqua assignaretur Schola; in qua ipsi certo ordine distributi, atque ad certas classes redacti disciplinae speciem, ac formam induerent? Exigui ne eisdem definiti sunt fines? immo vero amplissimi. An parum inter se alii ab aliis discrepant? immo vero plurimum. An Magistri operam, diligentiamque non requirunt? immo vero Doctoris, qui eorum originem excusserit, Patrum instituta cognoverit, traditionis veritatem expenderit, atque eosdem ipsos ab impurissimis Novatorum fraudibus, calumniis, convitiisque vindicare didicerit. Neque enim illorum furor eo contentus fuit, ut omnia fere Catholica dogmata convelleret, sed etiam eo dementiae progressus est, ut Sacros Ritus omnino rescindere conaretur. Testes appello eorum Coriphaeos Lutherum, et Calvinum; quorum alter contra Britanniae Regem scribens, Catholicos tot Sacrorum Rituum jugo suscepto amentiae ac stoliditatis accusat: alter ipsos Ritus ineptias, histrionicas res, actusque scurriles compellat; in quo a veterum Haereticorum, idest a Parentum suorum moribus non discedunt; quorum alii, ut Manichaei, Donatistae, atque Ariani, testibus Athanasio, Augustino, et Optato, contra Altaria, et sacra vasa bellum gesserunt; alii, ut Pelagiani, et Vigilantiani, auctore Hieronymo, sacras vestes, atque universas Caeremonias insectati sunt; alii denique, ut Petrobusiani atque Valdenses, vel ipsa Sacrorum rituum nomina tanquam veneficia, atque incantationes, narrante Caesario, Matthaeo Parisino, atque Æneа Silvio, perhorruerunt. Est igitur operae pretium, ut quemadmodum ad tuenda Catholica Dogmata praecipua quaedam disciplina incumbit, sic etiam ad Sacros Ritus defendendos peculiaris quaedam insudet facultas. Quid enim? illi in eos magna temeritate incurrent: Nos pro iis defendendis nullo, modo praeliabimur? Illi eorum institutionem impietati adjudicent: Nos eam a pietate profectam esse non declarabimus? Illi nihil in iis, nisi stultum, atque impium contineri pugnent: Nos abdita in illis Coelestia Mysteria semper delitescere sinemus?

Nec vero mihi objiciatis Auditores, Sacros Ritus hujusmodi non esse, ut ad peculiarem quamdam disciplinam redigi possint. Nam si auctore Aristotele, ac S. Thoma: *Disciplina est certa rerum et cognitionum ad unum finem collectio*, quis unquam dubitet, quin multa sit in Sacris Ritibus varietas, eaque ad unum Divini cultus finem collineet? At enim numquam hactenus in publicis Scholis disciplinarum more traditi sunt; Esto sed hoc ipsum aliis etiam scientiis olim contigisse accepimus. Nam non solum profanas facultates, ut Cicero saepe commemorat, sed etiam sacras disciplinas, ut ex vetustissimis Patribus constat, rudior illa antiquitas in unam quamdam congeriem permiscebat; quas tamen posteriorum temporum experientia consilio longe meliori in suas species distribuit. Ne longior sim, videre hoc licet in Theologia Scholastica, Morali, atque Canonica, quarum primam alii ad S. Jo. Damascenum cum Caesare Bulaeo, alii ad S. Anselmum Cantuariensem cum Cardinali de Aguirre, alii ad Trajonem Caesaraugustanum cum Mabillonio revocant. Secundam omnes, vel a S. Raymundo de Pennafort, vel a S. Antonino Florentiae Archiepiscopo discretam, atque ordinatam fuisse dicunt. Tertiam plerique a Gratiano in certas classes fuisse distributam sentiunt, exceptis Decretalium libris, quos in suum ordinem S. Raymundus digessisse perhibetur.

Quod si publica Sacris Ritibus Schola aperienda est, certe illam nuspiam gentium magis decet esse quam Romae. Nam praeterquamquod ejus Urbis potissimum est Ecclesiasticas Caeremonias publice tradere, cujus est veram Religionem ubique gentium tueri; quid Romae, amabo vos, desideratur, quod ad hujusmodi Scholam aut nomine illustrandam, aut pietate fovendam, aut potestate corroborandam pertineat? Num frequens omnium fere Sacrorum Rituum adhibendorum occasio? At hic praeter Sacerdotes minores, qui ordinariis operantur

Sacris, adest etiam Summus Christianae Reipublicae Arbiter, cujus oracula, siqua in Sacris Ritibus dubia oriantur, posthabitis omnium Literatorum judiciis, omniumque Academiarum sententiis, tanti facimus, ut nihil ulterius dubitandum nobis sit, quoties de eo audimus, quod olim de Pithagora longe dispare titulo dicebatur: *Ipse dixit:* Adsunt hic plerique Collegii Apostolici Senatores; adsunt multi exterarum Ecclesiarum Pontifices; adsunt denique omnes ferme Religiosorum Ordinum Praesides. Num Magistrorum Copia? At floret hic, semperque florebit coetus ille multo amplissimus ex gravioribus Purpuratis Patribus, ex Praesulibus ornatissimis, ex sapientissimis Religiosis viris delectus, quem universa Catholica Ecclesia Sacrorum Rituum interpretem, explanatoremque deveneratur. Num auditorum frequentia? At dubitandum non est, quin multi Adolescentium hac oblata Sacrorum Rituum addiscendorum opportunitate utantur, cum plurimi eorum ex universo ferme terrarum Orbe in hanc ipsam Urbem Juris Pontificii, et Civilis gratia convenire soleant; his enim studiis multa in quolibet Regno Gymnasia dedicata sunt, illis nullae aliae hactenus Scholae patent, quam duae, altera quae Conimbricae nuper decreta est, altera quae nunc Romae constituitur.

Huc accedit, quod ad finem, qui Ecclesiasticis Caeremoniis attributus est, assequendum, nulla alia Urbs tam perfecte faciat, quam Roma; alibi enim quamplurima hujusmodi scientiae desunt praesidia, hic nulla; Alibi paucorum Rituum usus est, hic omnium; Alibi pauca, eademque perexigua hujusmodi facultatem praemia sequuntur, hic multa eademque maxima; hinc necessario fit, ut quemadmodum rei militaris disciplina longe melius addiscitur in castris, atque in acie, ubi res cum hostibus est, quam in Palaestris, atque in umbra, ubi bellum tantummodo simulatur; ita longe perfectius in hac Urbe omnium gentium Domina Catholicae Religionis Magistra, Ecclesiasticorum ordinum Parente, Divini Cultus interprete, et causarum fere omnium Disceptatrice, quam in ceteris quibuscumque locis hac adjumentorum copia rerumque exercitatione destitutis Sacrorum Rituum scientia comparatur.

Atque utinam Majores nostri ita in Sacris Ritibus expoliendis elaborassent, ut illos certa quadam facultatis methodo conformatos haberemus, sed neque ager ullus adeo foecundus est, ut omnia ferat; neque aetas quaelibet ita laudibus affluit, ut nihil posterorum industriae atque ingenio reservet. Gratulandum tamen nobis est, quod Sacrorum Rituum disciplinae, tanquam novae facultati distincta methodo tradendae, nullum tempus nostro accommodatius inveniri possit. Vivimus enim regnante BENEDICTO XIV., in quo cum summa sunt omnia, tum nihil est sapientia praestantius; testes sunt praeclarae illae benignitatis, ac beneficentiae significationes, quibus et Litteratos omnes complectitur, et omne genus literarum exornat. Testes sunt quatuor praecipuarum facultatum Academiae in ipsum Apostolicum Palatium ab eodem inductae, quibus ipse singulis hebdomadis non solum interesse, verum etiam praeesse dignatur. Testes sunt tot sapientissimae Constitutiones, quibus aut veterem disciplinam, temporum injuria labefactatam, in pristinum decus restituit, aut novas de dogmatibus controversias exortas coelesti lumine diremit. Testes denique sunt egregia illa monumenta, in quibus sapientiae, eruditionisque suae opes omnes, copiasque conclusit; ut portenti simile omnino sit unum hominem tot ac tanta res, tam varias, tot difficultatibus ac tanta obscuritate impeditas aut scientia comprehendere, aut memoria retinere, aut libris committere potuisse; atque eum hominem, cui praestantissima Reipublicae munera, gravissimique Ecclesiae Magistratus omnem de his interioribus literis cogitandi potestatem semper ademisse videantur. Sed hoc nimirum est virorum ad publicas Mundi utilitates, et ad majorem Divini Nominis gloriam a Deo conditorum, ne punctum quidem temporis a maximis rebus cogitandis agendisque vacuum elabi sinere; omnia cupiditatum blandimentis, multa etiam naturae necessitatibus denegare: omnem sibi rationem cum virtute, non cum voluptate; cum labore, non cum otio; cum communi felicitate, non cum privatis commodis esse arbitrari.

Quamvis autem magnas BENEDICTO XIV. gratias universae Literarum disciplinae debeant, plura tamen, ac majora ejusdem in Sacros Ritus promerita constiterunt. Nam primo quidem amplissimam illis Scholam in Conimbricensi Athenaeo aperuit, tum Scholam ipsam ejusque Praeceptores in suam, atque Apostolicae Sedis tutelam accepit; denique eo humanitatis devenit, ut suos etiam libros universos, pietatis sapientiaeque plenissimos haereditario quodam jure ad

Conimbricensem Academiam pertinere voluerit, facta mihi ipsi potestate (quod longa Oratione prosequendum foret, ut gratam animi significationem contestarer) facta, inquam, mihi ipsi potestate, ut eosdem multo auctiores, et in unum corpus redactos, rursus Typis ederem, publicoque illius Juventutis usui tamquam pignus eximii sui erga illam amoris multo pretiosissimum dedicarem. Tametsi quid ego Conimbricensem Sacrorum Rituum Scholam commemoro, nostram hanc sileo, quae non minus atque illa tanti Principis consilio, auctoritate, praesidio, ac beneficientia potissimum nititur? An vero tantus vir, hac humanitate praeditus, his studiis, artibus, atque doctrina, externos curaret, Romanos negligeret? Externis enim benefacere liberalitatis est, suis consulere non liberalitatis solum, sed etiam justitiae. At Conimbricensem Scholam commemorare, nostram silere non est: Schola illa atque haec nostra una eademque existimari debet, non solum quia ambae ab eodem Sanctissimo Parente exortae sunt, verum etiam quia arctissima inter se benevolentiae, studiorum, atque amicitiae cognatione quodammodo continentur: hoc tamen discriminis inter utramque intercedet, quod illa in iis, quae occurrent, dubiis (occurrent autem quamplurima) Praeceptorem nostrum, hoc est BENEDICTUM XIV. per literas consulet, nos praesenti ejusdem eloquentia perfruemur; quod quanti sit, norunt ii, qui ex uno quidem colloquio plura se didicisse laetati sunt, quam ex assidua multorum librorum lectione discere potuissent.

Doleo, Auditores, ac vehementer angor iis me temporis angustiis esse conclusum, quae arctissimos orationi meae ad dicendum cancellos circumdent; neque enim benevolentia vestra, quam singularem experior, me abuti ulterius decet. Itaque non sum commemoraturus, quod ad temporis hujus opportunitatem spectat, maximum scilicet studiis nostris et praesidium, et decus adfuturum a plurimis Purpuratis Patribus, qui suum erga Scholam nostram favorem apertissime professi sunt; Praeteribo etiam studia amplissimorum Praesulum, atque doctissimorum hominum certissimis significationibus nobis oblata; Silebo sapientissimam Sacrorum Rituum Congregationem suarum partium esse ducturam, huic disciplinae, ejusque Magistro peculiari nomine ad se pertinentibus semper favere; Hoc unum dicam, quod, quia domesticum est, praeterire non possum; omnia nobis fausta ab ipsis Societatis nostrae moderatoribus esse speranda; qui quanti Sacros Ritus faciant, vel ex hoc ipso intelligi potest, quod eosdem libentissimis animis in hoc Gregoriano Licaeo publice excipiant; sibique hujusce Scholae profectum maximae curae fore polliceantur.

Ut vero rerum a me tractandarum materiam, argumenta, seriemque vobis exponam, uno verbo dicam; me pleraque e libris SS. D. N. petiturum; quod vobis compertum esse arbitror ex Epistola, quam illius operum editioni praeposui. Etenim nihil ferme est in Sacris Ritibus, quod ille aut acutissima ingenii sui perspicuitate non detexerit, aut infinita sapientiae suae ubertate non expolierit. Sed tamen hoc primo anno multo strictius ejus scriptis adhaerere possumus; non enim solum argumentum, sed methodum ipsam, doctrinam, eruditionem, praxim, quidquid denique optandum est, a tanto Magistro mutuabimur. Labor itaque noster versabitur in Sanctissimis Divini Sacrificii Caeremoniis explanandis, de quibus tantus Pontifex cum multis in locis, tum praecipue in Commentario super hoc argumento eruditissime agit.

Quare cum in publicis Academiis sua etiam Sacris Ritibus Schola debeatur, cum haec neque alibi aptius, quam Romae, neque alio tempore opportunius, quam nostro institui possit, cum ad hanc illustrandam, atque amplificandam firmissima concurrant praesidia; vestrum erit Adolescentes optimi (Vos enim extrema haec alloquitur oratio) vestrum, inquam, erit totos vos his rectissimis studiis devovere. Equidem vobis spondeo, Deoque dante praestabo, mihi neque in veteribus monumentis recensendis fidem, neque in lectionibus conficiendis diligentiam, neque in laboribus perferendis alacritatem, neque in studiis, commodisque vestris augendis propensissimam animi voluntatem defuturam.

SCHOLAE SACRORUM RITUUM AUDITORIBUS.

DE PERHONORIFICO

REGIS FIDELISSIMI

TITULO.

Feliciter et auspicato mihi contigit homini Lusitano, ut e suggestu communicare possem novae Scholae Sacrorum Rituum Auditoribus summam, qua perfundor, laetitiam, dum Portugalliae, et Algarbiorum Regi Potentissimo Domino meo JOANNI V. Pio, Felici, Augusto perhonorificum *Fidelissimi* titulum prudentissimus rerum aestimator, et infallibilis Christi Vicarius impertitus est; piaculum grande foret, ut in opere ab eodem Sanctissimo Domino conscripto, et *Fidelissimo* Regi dicato, novae concessionis mentio non fieret. Nunc cum primum licuit communem laetitiam diutius occultare non potui; Unde jam incaeptum Opus, et per omnium manus evulgatum operae pretium duxi gratissima digressione exornare. Sub anni exitum hunc de Sacrificio Missae Tractatum publicae disputationi proponemus, et eidem *Regi Fidelissimo*, cui Scholae primitias in hoc libro dicavimus, Theses ab eodem desumptas consecraturi sumus; tunc locus erit publicae etiam gaudii nostri significationi: interim, praeter ea quae praefatus sum Auditoribus meis, exhibeo *Summi Pontificis* allocutionem, et litteras Apostolicas, eisque praefigo juramentum a primo Rege nostro in publicis comitiis praestitum, ut clare dignoscatur eumdem Fidei zelum, qui Lusitani Imperii fundatori REGIS nomen comparavit, dignissimo ejus Haeredi *Fidelissimi* titulum addidisse. Omittimus alias Lusitanorum Regum laudes, vel quod omnibus jam notae sint, vel quod unico testimonio illas comprehensuri facile simus desumpto a Bulla Canonizationis Sanctae Elisabethae, quae etsi ab Urbano VIII. in Sanctorum fastis adscripta fuerit, tamen ultimum illius gloriae complementum nempe ejus Canonizationis Bullam nostro tempori, et Regnanti Pontifici Deus reservavit. Duo haec documenta omnibus subsidio erunt, ut quae deinde publica in panegyri dicenda sunt, dilucide perspiciantur (1). Igitur Juramentum Magni Regis Alphonsi (cui in iis, quae supra naturam videntur, humanam tantum fidem juxta Sanctae Sedis decreta tribui volo) desumam ex libro cui titulus *Apparatus Historicus* etc. Auctore Josepho Pinto Pereira in lucem edito Romae anno 1728. pag. 1.

Ego Alfonsus Portugalliae Rex, filius illustris Comitis Henrici, nepos magni Regis Alfonsi, coram vobis (2) bonis viris Episcopo Bracharen., et Episcopo Conimbricien., et Theotonio, reliquisque magnatibus, officialibus, vassalis regni mei, in hac Cruce aerea, et in hoc libro Sanctissimorum Evangeliorum, juro cum tactu manuum mearum, quod ego miser peccator vidi hisce oculis indignis verum Dominum nostrum Jesum Christum in Cruce (3) extentum in hac forma. Ego eram cum (4) mea hoste in terris ultra Tagum, in Agro Auriquio, ut pugnarem cum Ismaele et aliis quatuor regibus Maurorum habentibus secum infinita millia, et gens mea timorata propter multitudinem, erat fatigata, et multum tristis, in tantum ut multi dicerent esse temeritatem inire bellum, et ego tristis de eo, quod audiebam, caepi mecum cogitare, quid agerem et habebam (5) unum librum in meo padillione in quo erat scriptum testamentum antiquum, et testamentum Jesu Christi. Aperui illum, et legi victoriam Gedeonis, et dixi intra me. Tu scis Domine Jesu Christe quia pro tuo amore suscepi (6) bellum istum contra tuos inimicos, et in manu tua est dare mihi, et meis fortitudinem, ut vincamus

(1) *Quae sequuntur Notae sunt Joannis Caramuelis in loco infra citato.* Diversae lectiones ex Agiot. Lusitano Cursivo Caractere distinguuntur. (2) Boni Viri olim, qui hodie Magnates. *Braecharensi Colimbriensi.* (3) exteusum. *extensum.* (4) meo exercitu. (5) Biblia. (6) bellum istud.

illos blasphemantes tuum nomen, et sic dicens (1) obdormivi supra librum, et videbam virum senem ad me venientem, dicentemque (2). Alfonse, confide, vinces enim debellabisque Reges istos infideles, contereque potentiam illorum, et Dominus noster ostendet se tibi. Dum haec video, accedit Joannes Ferdinandus de Sousa (3), vassallus de meo cubiculo, dixitque surge domine mi. Adest homo senex vultque te alloqui; ingrediatur, dixi, si fidelis est. Ingressus ad me, agnovi esse illum quem in visione videram, dixitque mihi: Domine, bono animo esto, vinces, et non vinceris. Dilectus es Domino, posuit enim super te, et super semen tuum post te oculos misericordiae suae, usque in sextam decimam generationem, in qua attenuabitur proles, sed in ipsa attenuata ipse respiciet, et videbit; ipse me jubet indicare tibi, quod dum audieris sequenti nocte tintinnabulum (4) romitorii mei in quo vixi sexaginta sex annis inter infideles servatus favore Altissimi egrediaris extra Castra, solus sine arbitris (5), ostendere tibi pietatem suam multam. Parui, et reverenter in terra positus, et nuncium et mittentem veneratus sum, et dum in oratione positus sonitum expectarem, secunda noctis vigilia tintinnabulum audivi, et ense, et scuto armatus egressus sum extra castra, vidique subito a parte destra orientem versus micantem radium, et paulatim splendescens crescebat in majus, et dum oculos ad illam partem efficaciter pono; ecce ipso radio (6) clarior sole, signum Crucis aspicio, et Jesum Christum in eo crucifixum, et ex una, et altera parte multitudinem Juvenum candidissimorum, quos Sanctos Angelos fuisse credo. Quam visionem dum video, deposito ense, et scuto, relictisque vestibus, et calceamentis, pronus in terram me projicio, lachrymisque abunde missis, caepi rogare pro confortatione vassallorum meorum, dixique nihil turbatus: Quid tu ad me, Domine? Credenti enim fidem vis augeri? melius est ut te videant infideles, et credant quam ego, qui a fonte Baptismatis te Deum Verum filium Virginis, et Patris aeterni agnovi, et agnosco. Erat autem Crux mirae magnitudinis, et elevata a terra quasi decem cubitos. Dominus autem suavi vocis sono, quem indignae aures meae perceperunt dixit mihi. Non ut tuam fidem augerem hoc modo apparui tibi, sed ut corroborarem cor tuum in hoc (7) conflicto, et initia Regni tui supra firmam petram stabilirem. Confide Aldefonse, non solum enim hoc certamen vinces (8), sed omnes alios in quibus contra inimicos Crucis pugnaveris, gentem tuam invenies alacrem ad bellum, et fortem, petentem, ut sub Regis nomine in hac pugna ingrediaris, nec dubites, sed quidquid petierint libere concede. Ego enim aedificator, et dissipator Imperiorum, et Regnorum sum. Volo enim in te, et in semine tuo imperium mihi stabilire, ut deferatur nomen meum (9) in exteras gentes. Et ut agnoscant successores tui datorem Regni (10), insigne tuum ex pretio, quo ego humanum genus emi, et ex eo, quo ego a Judaeis emptus sum compones, et erit mihi Regnum sanctificatum, fide purum, et pietate dilectum. Ego ut haec audivi, humi prostratus adoravi, dicens. Quibus meritis Domine tantam mihi annuntias pietatem, et tu in mea prole, quam promittis, oculos benignos pone, gentemque Portugallensem salvam custodi (11), et si contra eos aliquid paraveris malum, verte illum potius in me, et in successores meos, et populum, quem tamquam unicum filium diligo, absolve. Annuens Dominus inquit: non recedet ab eis, neque a te unquam misericordia mea, per illos enim paravi mihi messem multam, et elegi eos in messores meos in terris longinquis, haec dicens disparuit, et ego fiducia plenus, et dulcedine redii in castra, et quod taliter fuerit, Juro ego Alfonsus Rex per sanctissima Jesu Christi Evangelia hisce manibus tacta. Idcirco praecipio successoribus meis in perpetuum futuris, ut scuta quinque in Crucem posita, propter Crucem, et quinque vulnera Christi in Insigne ferant, et in unoquoque triginta argenteos, et super serpentem Moysis ob Christi figuram, et hoc sit memoriale nostrum in generatione nostra: et si quis aliud attentaverit, a Domino sit maledictus, et cum Juda traditore in (12) infernum maceratus. Facta charta Colimb. III. Kalend. Novembris Æra M. C. LII.

(1) *dormivi.* (2) *Aldephonse.* (3) nunc Camerarius *qui dixit mihi.* (4) Remissorii, legit Brandanus: sed Mariz, Dormitorii. (5) ut ostendat tibi. *splendor.* (6) clariori Sole, seu melius: clarius Sole signum. *Dominus suavi praeceperunt.* (7) conflictu. *corobarurem. conflictu.* (8) sed omnia alia. *Alfonse.* (9) Oraculum de iudiis. *gentes, ut* (10) Insigne Lusitaniae mysticum. *annuncians pietatem, quidquid jubes faciam, et tu in mea prole etc.* (11) Caracter boni Principis. *illud. Aldefonsus. partita.* (12) In Inferno. *Aldefonsus.*

Ego Alfonsus Rex Portug.
J Colimb. Episcop.
J. Bracharens. Metrop.
T. Prior.
Ferdinandus Petri Curiae Dapif.
Petrus Palatii Curiae signifer.
Velascus Sancii.

Alfonsus Menen praef. Uliss.
Gondisalvus de Sousa procur. Visien.
Pelagius Menen procur. Imn.
Suer Martin procurat. Colimb.
Menendus Petri pro Magistro Alberto.
Regis Cancellario.

Ex relato Juramento, in quo Inclytus Alfonsus idiomate Latino Christi apparitionem tam accurate expressit, evidenter demonstratur, quantum in sacris Codicibus, quos secum semper habebat, et quorum lectioni etiam in Castris vacabat, pius Rex esset versatus: ut notavit Illustrissimus D. Hieronymus Osorius Episcopus Algarbiensis *lib. 6. de Regis Institutione, et disciplina.* Ubi laudans antiquos Lusitaniae Principes, qui temporibus illis incultis, in quibus omnia praeclara studia sepulta esse videbantur, multum tamen legebant, et in Literis sacris summo studio versabantur, ita ut si quid ab illis latine scribendum esset, eodem plane stylo scriberent, subdit: *Velut Rex Alphonsus Primus, Regni hujus Conditor, cujus Divina virtus cum admirabili sapientia conjuncta, merito est in omni aeternitate celebranda ...... ita tamen ut appareat, illum ex sanctis Literis non vivendi tantum disciplinam, sed dicendi etiam stylum, et rationem percepisse.* Haec Tullius Lusitanus. Attamen non inficiabor, esse in dicto Juramento aliqua minus Latine dicta, et a Grammaticae legibus aliquando aberrantia; quae Joannes Caramuel ad marginem notavit (quod nos etiam fecimus) sed litteram non correxit, nec ausus est emendare; ut nuper fecit nonnemo, sed minus considerate; quia in simili materia omnis correctio est corruptio, et textus adulteratio.

Hujus Juramenti Autographum cum Sigillis, et subscriptionibus Praelatorum, et Procerum totius Regni, extat in Archivo Regii Coenobii Alcobatiae Illustrissimi Ordinis Cisterciensis, unde illud transcripserunt Bernardus de Brito *in Chronica Cisterciensi lib.* 3. *cap.* 3. Antonius Brandanus *in Monarchia Lusitana* 3. *par. lib.* 10. *cap.* 5. Petrus de Mariz. *in varia Historia Regum Portugalliae Dialog.* 2. *cap.* 5. Antonius de Sousa de Macedo *in Lusitania liberata praemio* 2. §. 2. Faria *in Commentariis Lusiadum Cant.* 3. *stantia* 54. Chrysostomus Henriquez *in fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis lib.* 1. *dist.* 4. *cap.* 9. Angelus Manriquez *in Annalibus Cisterciensibus anno Christi* 1142. *cap.* 3. Jacobus Valdez *de dignitate Hispaniae cap.* 15. *num.* 22. Mayolus *Dierum Canicularium tom.* 5. *colloquio* 5. *de dignitatum, ac sessionum differentiis.* Joannes Baptista Birago *nell' istoria di Portogallo lib.* 1. Alphonsus Loschi *in Compendio historico Domus Austriacae pag.* 75. Antonius Maria Bonucci *in Vita ejusdem Regis lib.* 2. *cap.* 2. Caramuel *in Philippo demonstrato lib.* 2. *disp.* 1. *art.* 7. *num.* 21. *cum sequentibus.*

Hactenus Josephus Pinto, qui plures alios Auctores citat, quorum omnium tres seligam, duos exteros, unum Lusitanum. Postremus hic hostium numerum distincte exprimit; quod si non certo constet, constat tamen fuisse cum nostro exercitu nulla ratione comparandum. Addam insuper Antiphonam et orationem in antiquissimo Codice repertam, et ab eodem Pinto allatam pag. 216. in qua eadem refertur Domini erga Lusitanos clementia.

Navarrus *in Relectione Cap. Novit. de Judiciis, notab.* 3. *num.* 149. loquens de Regnis Lusitaniae, Hispaniae, Galliae, et Germaniae, ita inquit: *Haec Regna, Imperia, omnia sunt approbata per Ecclesiam universam .....* Immo, et eorum aliquod per Deum Optimum Maximum supernaturaliter, ut hoc florentissimum Lusitaniae per quinque Christi Stigmata *Divo* Alfonso hujus nominis, et omnium Regum Lusitanorum Primo divinitus (quae Divina Clementia fuit) ostensa, et in Insignia Regia insigni pietate in aeternum suscepit.

Bozius *de Signis Ecclesiae tom.* 2. *lib.* 17. *cap.* 7. Alfonsus Portugalliae Rex Primus patri Henrico successit anno millesimo centesimo duodecimo. Hic commissurus praelium adversus quinque Saracenorum Reges, cum trepido prorsus animo esset, confirmatus est a Christo in somnis, jussusque in aciem descendere, Signumque attollere, cui quinque ipsius Vulnera quae ostendebat, depicta essent. Egit hoc Alphonsus, et nobilissimam victoriam reportavit. Ex illo insigne Regibus Portugall. fuit quinque Christi Plagis ornatum vexillum.

Franciscus Macedo *in Prop. confut.* 20. §. 1. loquens de Rege Alphonso, ait: Ejus victoriae fidem excedunt, nisi auxiliarium Superum ope etc. Innumerabiles Maurorum Copias, nimirum sexcenta millia (*) a quindecim minoribus Regulis, Regibus quinque, Ismario Imperatore Regio in aciem eductas exercitu modico, ad decem militum millia, qui posset, nisi authore, et duce Christo, qui ei Crucifixus apparuit, ad internecionem prope delere?

Antiphona, de qua supra.

Invictissime Rex Alphonse, propugnator strenue, nostri Regni defensor sanctissime, qui mox a puero in fide Beata Virginis, Matris Dei, Dominae Nostrae, susceptus, cujus oraculo, et patrocinio tibiarum sanitatem recepisti: ac ubi in maturam aetatem pervenisti, Fidei armis spei galea praemunitus et zelo Charitatis accensus, cum viginti Maurorum Regibus, et Imperatore Miramamolino collatis signis, sed parva manu demicasti, ac Christum Dominum nostrum, Cruci affixum, nocte intempesta vidisti, et universa Lusitaniam fidei jugo subdidisti et Regni nomen sublimasti: quaesumus, pro nobis apud Deum tuis precibus intercedere, ut nos mente puros, Regnum nostrum florentissimum esse velit, et ab omni calamitate munire.

℣. *Ora pro nobis famulis tuis, invictissime Rex Alfonse.*

℟. *Ut digni efficiamur promissionibus Christi.*

Oratio.

Deus omnium bonorum largitor mellifiue, apud quem summa hominum, Regnorumque potestas est, quique Beatissimum Alfonsum Regem ad Lusitaniae Sceptrum erexisti, et in hoc Mundo agentem summis beneficiis decorasti, concede, quaesumus, ejusdem meritis nostrum hoc Regnum, Reges, Principes, tranquillitate, et optata pace semper gaudere, nosque supplices tuos virtutum omnium incrementis sic ejusdem Regis Alfonsi vitae instituta sectari, ut gloriae quoque participes fieri mereamur. Per Dominum etc.

Praecedens juramentum nuper edidit clarissimus Theatinorum scriptor R. D. Antonius Cajetanus de Sousa Tomo IV. Agiologii Lusitani pag. 290. sub die 25. Julii, ubi Authographum se diligenter observasse ait et supra centum authores maximae fidei ex omnibus nationibus adducit: haec tamen omittemus brevitatis causa iis tantummodo verbis contenti, quae profert

(*) Hostium numerus eruitur etiam ex antiquo Codice, quem ex suo originali transcribit studiosissimus veritatis Brand. Mon Lusit. par. 3. lib. 10. pag. 118. ubi inculta prout saeculi ferebat indoles haec habentur: *Verba nobilium exercitus in Oriquio ad Regem Alphonsum (a). Amorem, et bonam voluntatem, quam in personam tuam habemus, nos obligat dicere, quod arduum hoc negotium non tentes. Adest periculum, quia cincti a Mauris, illi multi, nos pauci. Bene audisti paulo antea tuos vigilatores, quod sunt infiniti equites, et multo plures pedones, taliter quod unus nostrorum debet praeliare adversus centum, et secundum hoc certum est vinci: et quod oblatrant pro victoria, diem ut citius veniat desiderant. Quare rogamus, ut ineas aliquam pacem cum Ismaele per aliquod tempus, ne nos perdas, insimul, et Regnum, nostras uxores, et nostros filios. Attendas Regno, et tuae utilitati, et honori, divertas ruinam (b), quam imminet, quod iterum supplices petimus, et cum instantia, ut velis nos ab hoc discrimine eripere.* Qui vero hunc numerum miratus fuerit legat in Gottorum historia apud supra citatum Brandanum lib. x. cap. 39. Pag 193. *Item sexaginta milites Christiani duce Alphonso Rege semiarmati (c) vincit atque profligavit in agro Salaciensi decem millia peditum bene armatorum, et quingentes equites ferocissimos, quod fuit instar ingentis miraculi.*

(a) *Amor et bona voluntas.*

(b) *quae imminet.*

(c) *vicerunt profligaverunt.*

laudatus Sousa, ab ipso Rege posteritati mandatis: *Tam ego, quam successores mei in perpetuum regnaturi agnoscant habere regnum de manu Dei, qui praesentialiter tradidit tum mihi, ut corde firmo, et charitate perfecta fidem Christianam ab infidelium injuriis defenderem.*

(*) Quo dilatandae Fidei zelo, et qua filiali erga Christi Vicarium observantia primus Rex afficeretur, ex litteris ejusdem perspicue evincitur, duas seligo ex supra citato Brandano pag. 210. *SS. Patri, et Domino summae, et Apostolicae Sedis, per Dei gratiam Pont. Alexandro, Alphonsus eadem gratia Portugallensium Rex, quod devotissimus filius optimo Patri. Satis superque satis novis vestrae paternitatis sublimitas, me vestrae Sanctitatis ita esse filium specialem, ut aut nullum penitus, aut vix aliquem mihi per omnia habeatis consimilo. Alii enim Imperatores, Reges, Duces, Principes, caeterique potentes a parentibus propriis terras de jure Beati Petri acceperunt, tum quibus celsitudini vestrae, et Romanae Ecclesiae obsequuntur. Caeterum aut nulla superadjiciunt, aut si quae a barbaris nationibus lucrantur, suae tanquam propriae potestati adjiciunt. Ego autem cum his, quae de possessionibus parentum meorum per Dei gratiam mea industria acquisivi Beato Petro fideliter serviens plura quam haberem, per ejus auxilium a Saracenis abstuli, unde ea libens Apostolico Patrimonio adjeci* animo gerens strenuus Beati Petri miles existere, *et vestrae Paternitatis semper jussionibus obedire etc.*

Pag. 283. *Dõno Adriano summo Pontifici suo venerabili Patri Alphonsus Portugalliae Rex, quidquid Patri filius, et quidquid potest in utroque saeculo optari melius. Non ignoret sublimitas vestra Pater Sancte me militem vestrum, et devotum filium esse velle, sicut fuit Apostolicorum, qui fuerunt ante vos, et nimium vestra benedictione velle perfrui. Ideo quod attentius commendo me Sanctitati scilicet, et majestati vestrae per omnia etc.*

SS. DOMINI NOSTRI

BENEDICTI PAPÆ XIV.

Allocutio habita in Consistorio Secreto Feria secunda die 21. Aprilis 1749.

Qua Sanctitas sua declarat, se Motu proprio perpetuo contulisse perhonorificum titulum Fidelissimi *Serenissimo Portugalliae, et Algarbiorum Regi, ejusque Successoribus Regibus ob praeclara ipsius Regis, et Majorum suorum Regum de Fide Catholica, et Sede Apostolica optime meritorum gesta.*

VENERABILES FRATRES.

Consentaneum plane, immo et necessarium arbitramur declarare Vobis, quemadmodum in praesentia declaramus, carissimo in Christo Filio nostro Joanni Portugalliae, et Algarbiorum Regi, ejusque Successoribus, collatum a Nobis fuisse perhonorificum *Fidelissimi* Titulum, qui merito quidem ipsi tribuendus videbatur. Etenim toto vitae suae cursu praeclarissima gessit, ut Catholicae Religionis gloria, et hujus Sanctae Sedis dignitas magis amplificaretur. Dubitandum quoque non est, Successores, ipsius hoc honoris Titulo inflammandos esse vehementer, et maximo studio excitandos, ut propositum ante oculos exemplum pari virtute aemulentur.

Procul dubio non ignoratis, ineunte saeculo duodecimo, Mauris e Portugalliae Regno depulsis illos statim Reges omnem operam contulisse, ut Catholicam Religonem in sua Ditione illibatam tuerentur; et cum deinde plures Asiae, Africae, Indiarumque, et Americae populos in suam potestatem redegissent, barbaras gentes sanctissimae Religionis mysteriis imbuendas curasse, accitis peritissimis Ministris, qui recentem Domini Vineam diligenter excolerent. Inter eos recensendus est S. Franciscus Xaverius, qui Joannis III. Portugalliae Regis praesidio, ac tutela uberrimos, totoque Orbe celeberrimos fructus in illis Regionibus collegit, uti non solum auctoritate Scriptorum, sed ipsius S. Francisci ad Joannem Regem epistolis plane comprobatur; ex quibus etiam clare deprehenditur, magna cum gloria, Fideique incremento, iis omnibus Virum Apostolicum satisfecisse, quae Paulo Tertio Praedecessore nostro illi praescripta, ac demandata fuerant.

Sebastianus Rex, de cujus laudibus nulla unquam aetas conticescet, circa dimidium saeculi decimi sexti Portugalliae Regnum administrandum suscepit. Ille singulari virtute praeditus, potentissimo exercitu comparato mare transmisit, Mauris bellum indixit, cum quibus fortissime decertans, honestissima morte gloriam adeptus est immortalem.

Si quis autem amplissimas victorias, quas Portugalliae Reges in remotissimis etiam partibus Africae consecuti sunt, admirari cupiat, in Apostolicis Litteris Pii IV. Praedecessoris nostri, quae in Ecclesiae Annalibus referuntur, descriptas legere poterit. Ex illis quoque percipiet, innumerabilem pene Indorum multitudinem armis subactam, eo fructu cumulatam fuisse, ut Christianam Fidem agnoscerent, et amplecterentur. Insuper ex Apostolico Brevi ejusdem Pontificis ad ipsum Regem Sebastianum intelligimus, tantam in bellis suscipiendis victoriisque referendis virtutem eum Regem divinitus obtinuisse, ut caeteros omnes Majores suos gloriae magnitudine facile exaequarit. Quamobrem S. Pius V. Praedecessor noster (uti sincera quaedam monumenta testantur) potestatem fecit eidem Sebastiano Regi eum honoris Titulum seligendi, quem magis expeteret, se paratum esse declarans, ipsius voluntati morem gerere, ut debitam videlicet rebus praeclarissime gestis mercedem impertiret. His respondit Sebastianus Rex, se nihil magis optare, quam ut Filii nomen, ac Titulum erga Romanum Pontificem obsequentissimi palam ostenderet, ac probaret; resque propterea infecta remansit.

Idem procul dubio nunc etiam contigisset, si exemplo S. Pii V. Praedecessoris nostri inhaerentes, carissimo in Christo Filio nostro Joanni Portugalliae, et Algarbiorum Regi honoris Titulum, quem vellet, eligendi potestatem fecissemus. Quapropter praeteritarum rerum experientia edocti, ne ullum impedimentum objiceretur, voluntate nostra ipso Rege inconsulto, perhonorificum *Fidelissimi* Titulum Nos ipsi excogitavimus, quem eidem Regi, ejusque in Regno Successoribus, uti jam superius indicavimus, elargiti sumus. Porro, quam praeclara sint hujus Regis in Christianam Rempublicam merita, satis superque testantur Apostolicae Litterae Clementis XI. Predecessoris Nostri, quas duo volumina in lucem edita complectuntur.

Siquidem, ut ejusdem Pontificis voluntati, et consiliis obsecundaret, plurimas in subsidium naves suppeditavit quo tempore Turcarum Tirannus Insulae Corcyrensi cum validissimo exercitu imminens, non solum Venetorum Reipublicae, sed universae quoque Italiae et huic Urbi quae totius Christianae Religionis caput est, perniciem, et calamitatem minabatur.

Nos ipsi jure, ac merito testari possumus, et revera testamur, eumdem Regem suam nunquam operam a nobis desiderari passum esse, ubi res fuit vel de retinenda, augendaque Religione, vel de hujus Sanctae Sedis dignitate tuenda. Insuper Nobis Pontificatum gerentibus, nonnullos Episcopatus fundavit in remotissimis Dominii sui partibus, ubi solum Infideles versabantur, videlicet, ut Christiana Fides ibidem propagaretur. Omittemus hic verba facere de maximis, ac plane Regiis sumptibus, qui ab ipso fiunt, ut Ministris ad obeundas sacras Missiones necessaria suppeditentur. Taciti tamen praeterire non debemus victorias, quas recenter in Asia comparavit; et novas, quas suscepit, expeditiones; et hujusmodi profecto bella libenter cum illis comparabimus, quae Gennadius Patricius, et Exarchus Africae feliciter gessit; et eadem prorsus affirmabimus, quae de illis S. Gregorius Praedecessor noster ad ipsum Gennadium scripsit his verbis: *Ubi enim meritorum vestrorum loquax non discurrit opinio? Quae et bella Vos frequenter appetere, non desiderio fundendi sanguinis, sed dilatandae causa Reipublicae, in qua Deum coli conspicimus, loquitur; quatenus Christi nomen per subditas gentes Fidei praedicatione circumquaque discurrat.* Ejusdem S. Pontificis verbis prosequemur: *Plurima pro pascendis ovibus B. Petri Apostolorum Principis utilitatibus excellentiam vestram praestitisse didicimus.* Orationem tandem nostram absolvemus, quemadmodum et S. Gregorius epistolam absolvit suam: *Persolventes paternae charitatis alloquium, petimus Dominum, Salvatoremque nostrum, qui Eminentiam vestram pro solatio Sanctae Reipublicae misericorditer protegat, et ad dilatandum per finitimas gentes nomen ejus magis magisque brachii sui firmitate confortet.*

Habetis, Venerabiles Fratres, quae a Nobis peracta sunt quaeque Nos ad ea peragenda impulerunt.

SS. DOMINUS NOSTER

BENEDICTUS PAPA XIV.

Confert in perpetuum Serenissimo Portugalliae, et Algarbiorum Regi, ejusque Successoribus Regibus Titulum Fidelissimi *ob insignia ipsius Regis, et Praedecessorum Regum promerita, eximiumque zelum in* Fide Catholica *continuo studio propaganda.*

CARISSIMO IN CHRISTO FILIO NOSTRO JOANNI

Portugalliae, et Algarbiorum Regi Fidelissimo.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Carissime in Christo Fili Noster Salutem, et Apostolicam Benedictionem.

Maxima ac tam praeclara Illustrium Regum Portugalliae, et Algarbiorum habentur, et re ipsa sunt, non tam invictissimae in debellandis, sibique subjiciendis tot barbararum, remotissimarumque nationum Populis, Provinciis, et Regnis potentiae decora, quam Christianae pietatis, atque incredibilis, flagrantissimique pro Catholica Fide in vastissimas illas, quas sub suam redigebant potestatem, statim invehenda, propagandaque et necessariis, opportunisque ingentium pecuniarum Sacrorumque Ministrorum subsidiis fovenda, confirmandaque zeli insignia facinora, ut jure ac merito non solum ubique gentium ab omnibus commendati, sed a Romanis praesertim Pontificibus Praedecessoribus Nostris, ad quos supremas Jesu Christi Regis Regum, et Domini Dominantium vices in terris gerentes circumspecta sua providentia egregios viros de eadem Catholica Fide, et Apostolica hac Sancta Sede benemerentissimos singularibus laudibus, ac peculiaribus honorum titulis decorare, et illustrare in primis spectat, debitis Apostolicae laudationis praeconiis et eximiis Pontificiae benignitatis gratiis, favoribus, privilegiis, et indultis cumulati.

Quemadmodum autem, Majestas Tua, prae caeteris Portugalliae, et Algarbiorum Regibus Praedecessoribus tuis magno pii, regiique animi tui fervore Catholicam Fidem non modo in omnibus ditionum tuarum, sed in alienis quoque regionibus ab inita Regnorum tuorum possessione promovere, et urgere, verum etiam tot sapientiae, industriae, pietatisque consiliis, et immensis opum profusionibus tueri, et conservare contendens, maximus emineas, et praediceris, ita Majestatem Tuam Praedecessores itidem Nostri Romani Pontifices fel. rec. Clemens XI. Innocentius XIII. Benedictus pariter XIII. Clemens XII. ac Nos ipsi laudatissimis eorumdem vestigiis inhaerentes non omisimus iis paternae benevolentiae, auctoritatisque testimoniis prosequi, quibus notum omnibus fieret, quanti Te, inclytamque Nationem Lusitanam tuam faciamus, quantoque in honore, ac pretio habentes ad utriusque decus, commodum, et incrementum advigilemus. Porro haud satis aptis verbis explicare, Tibique re ipsa contestari possumus incredibilem paterni animi nostri alacritatem, studiosamque ad Majestati Tuae amplius gratificandum voluntatem; sed Tibi persuasum esse volumus, Nos, qui Majestatem Tuam praecipua charitate complectimur, paterna sollicitudine affici, ut insignem aliquem honoris Titulum, qui et Majestati Tuae de Catholica Fide benemereri pergenti ad majorem gloriam, et Successoribus tuis Portugalliae, et Algarbiorum Regibus ad luculentissima pietatis, et virtutis tuae potissimum exempla imitandum, et pro Catholica Fide pari via, ac ratione ad laborandum perenni deinceps esset incitamento.

Ea propter Motu proprio, non ad Tui, sive alterius pro Te Nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed ex certa scientia, maturaque deliberatione, et mera liberalitate nostra, ac de supremae nostrae Apostolicae potestatis plenitudine, necnon ducti exemplo tam aliorum Praedecessorum nostrorum, qui Viris Principibus Catholicae Fidei, et Apostolicae Sedis studiosissimis titulos et ornamenta largiti sunt, quam potissimum S. Pii V. itidem Praedecessoris nostri, qui cl. mem. Sebastiano Portugalliae, et Algarbiorum Regi Decessori tuo immensis laboribus, atque opibus pro Catholicae Fidei propagatione exhaustis honorabilem aliquem titulum tamquam rerum praeclare gestarum jugem indicem conferre optabat (etsi Rex ille sapientissimus hac dumtaxat se Obedientissimi Sedis Apostolicae filii denominatione gloriari respondisset) Te, tuosque Portugalliae et Algarbiorum Reges pro tempore Successores in perpetuum tamquam Catholicae Fidei propagatores, titulo, seu denominatione *Fidelissimi* Apostolica Auctoritate tenore praesentium ornamus, et insignimus, atque etiam ab omnibus Regem *Fidelissimum* nominari, appellari, inscribi, dici, haberi, censeri, ac tractari debere volumus, praecipimus, et mandamus.

Decernentes easdem praesentes litteras de subreptionis vitio, aut intentionis nostrae, seu quocumque alio defectu ex quavis etiam quantumlibet justissima, et urgentissima, rationabilique causa nullo unquam tempore a quoquam notari, vel impugnari posse, sed illas validas, et efficaces perpetuo fore, et esse, suosque plenarios, totales, et omnimodos effectus sortiri posse, ac debere in omnibus, et per omnia, ac si Consistorialiter, et de Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio factae, et in ipso Consistorio nostro Secreto lectae fuissent: Sicque per quoscumque Judices etiam Imperiali, Regia, Ducali, vel quavis alia excellentia, ac dignitate praeditos, et alios Commissarios qualibet auctoritate fungentes, etiam Causarum Sacri Palatii nostri Auditores, et S. R. E. Cardinales, sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter judicandi, sententiandi, definiendi, et interpretandi facultate, et auctoritate, judicari, definiri, et interpretari debere ac quidquid secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum, et inane decernimus, ac declaramus. Non obstantibus quibusvis Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis, ac Regnorum, Provinciarum, Civitatum, et Locorum quorumlibet statutis, et consuetudinibus etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, privilegiis quoque, indultis, et litteris Apostolicis sub quibuscumque tenoribus, et formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, et quantumcumque efficacissimis clausulis, et decretis quomodolibet concessis, confirmatis, et innovatis. Quibus omnibus, etiamsi de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specificata, expressa, et individua; ac de verbo ad verbum mentio, seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua exquisita forma ad hoc servanda foret, eorum omnium tenores praesentibus pro sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, et expresse derogamus, caeterisque contrariis quibuscumque.

Caeterum, Carissime in Christo Fili noster, Rex *Fidelissime*, perge certare bonum certamen Fidei, ut vitae aeternae praemia ab Auctore Fidei nostrae, et Consummatore Jesu Christo consequaris; dum Nos Majestati Tuae Apostolicam Benedictionem Caelestis praesidii auspicem amantissime impertimur.

Datum Romae apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 23. Dec. 1748. Pontificatus nostri anno nono.

Gajetanus Amatus.

Loco † Sigilli.

Quoniam vero satis perspecta est et nostrorum Regum erga Apostolicam Sedem pietas, et Lusitanae gentis in suos Reges amor, facile conjectari licet quo gaudio, et veneratione eae Pontificiae Litterae exceptae fuerint. Jam alterius quod ex Bulla Canonizationis S. Elisabeth promiseramus, testimonii fidem absolvimus: in ea namque Bulla post exordium ita Summus Pontifex effatur.

Gaudeat in Domino, et in donis gratiae suae glorietur felix Lusitaniae Regnum; sed laudent alii Coeli illius temperiem, amaenas Tagi ripas, divitias ex toto orbe navibus eo illatas et con-

gestas, nobilitatem urbium, hominum ingenium et solertiam, et in remotissimis terrarum orbis regionibus detegendis subjiciendisque felicitatem. Una est, quae praecipuam ex Sacerdotali ore laudem meretur, et quae in Sancta Dei Ecclesia merito extolli et praedicari debet, suorum scilicet *Regum pietas et Religio.* Haec enim Lusitanum Regnum fundavit, haec ampliavit, haec ad summam gloriae et laudis magnitudinem evexit, haec in ea amplitudine, qua nunc floret, servat, et custodit. Nam Princeps ille, et genere, et virtute clarus Henricus, qui Lusitaniae Regni decus ac gloriam, barbararum gentium incursu, ac veluti inundatione afflictam, erexit atque instauravit, cum in Hispania adversus Mauros Alphonso VI. strenuam navasset operam, et Theresiam ejus filiam in uxorem, et Lusitaniae partem in dotem, et praemium virtutis accepisset, eam statim, ereptis e Maurorum potestate aliis oppidis, plurimum auxit: Posteaquam vero e Hierosolymitana expeditione, quam pietatis, et religionis studio susceperat, reversus est, nunquam bello contra Mauros abstinuit, Nam quinque supra viginti de Mauris reportatis victoriis, multisque de manubiis ac spoliis hostium templis, ac coenobiis erectis, ad Asturicam, quam obsidebat, in armis, prout Fidei propugnatorem decebat, ultimum diem obiit. Nec ejus filius Alphonsus tanto patre inferior fuit. Testes sunt Leiria urbs munitissima Mauris erepta. Scalabis inexpugnabile oppidum in potestatem redactum, Olyssippo expugnata; innumerabiles Maurorum et Barbarorum copiae pauco militum numero pluries disjectae, unus, et triginta Barbarorum Reges armis devicti. Siquidem nunquam a persequendis bello Crucis hostibus terra, marique cessavit, donec eliminata e Lusitaniae finibus Mahumetana superstitione, Catholica religio a pluribus annis exul veluti triumphans in propriam sedem reduceretur: Cujus non minus virtus in bello, quam pietas in pace resplenduit. Nam egregio pietatis documento cum ex acie domum redibat, in Monasterium Sanctae Crucis se recipere, ibique cum Religiosis viris Chorum adire, orare, psallere, sacrisque mysteriis adesse solitum fuisse traditur. Difficilis quidem res esset, si quis Lusitanorum Principum, qui Henrico, et Alphonso successerunt, fortiter, ac pie gesta prosequi, et praestita ab eis in Catholicam Religionem officia recensere vellet. Innumera enim non solum in vicinis, sed in remotissimis partibus adversus Mauros, Turcas, Saracenos, Idolatras bella pro religione suscepta, relatae victoriae, parta pietatis trophaea. Ingentes classes adversus Christianorum hostes maximo sumptu paratas, et omni re instructas in ultimas et prorsus ignotas orbis regiones missas quis ignorat? Et antiqua Lusitanorum Regum virtutis exempla adversus Christiani nominis inimicos renovata nostra memoria vidimus, et contra ferales Turcarum debaccantium impetus praesens in Lusitanorum Regum pietate Roma et Italia sensit auxilium. Sed Christianum nomen non solum armis, opibus, et sanguine suo Lusitani Reges tutati sunt, verum etiam longe lateque studio, cura, ac sollicitudine propagarunt; *ut hanc unam egregiam laudem propriam sibi facere velle visi sint Evangelium Christi Domini disseminare, Catholicae Fidei lucem diffundere, superstitiosos cultus abolere, Crucis vexillum in longe dissitas, et nunquam ab aliis aditas regiones inferre.* Nam eorum opera ora Punica arcibus occupata, mari Atlantico emenso, insulisque per illud sparsis, totaque ulteriore Lybia qua mari lustrata, qua terra penetrata, Arsinario promontorio, Guinea, Zanguebaria, et promontoriis intra et sub Æquatore constitutis, et ultra ad Cancri tropicum utraque Æthiopia, insulisque vastis, Persici et Arabici freti sinubus pervasis, qua Asia ab Africa disjungitur, barbaris atque efferis nationibus venerandum Christi nomen, ac salutaris Evangelii doctrina annuntiata est. Insuper India, qua late intra Indum et Gangem protenditur, transmissa, in Auream Chersonesum, et Sumatram, plurimasque immensi illius Archipelagi insulas ad Moluccas usque, ultimamque Japoniam, et Sinicum Imperium, et Tartarico regno proximas regiones; insuper ad Occidentales Indos cursu deducto, in Pernambucum, Marananiam, ceterasque vastissimae Brasiliae terras sacris Ministris, et verbi Dei Concionatoribus Regio sumptu, et Apostolicae Sedis auctoritate missis, populis habitantibus in regione umbrae mortis, Lusitanorum Regum aliorumque Catholicorum Principum pietate, lux Evangelicae Fidei affulsit. Profecto admiratione suspici potius, quam pro meritis laudari in Domino potest munificentia, et religio Lusitanorum Regum in large ac splendide protegendis sublevandisque populis ad Catholicam veritatem recens adductis, in alendis, ac sustentandis sacrarum Missionum Ministris, in aedificandis inter barbaras gentes immortali Deo templis, in extruendis Religiosorum virorum Caenobiis, in erigendis pro erudienda in Catholica re-

ligione, et Ecclesiastica disciplina juventute sacris aedibus, et seminariis; aliisque peragendis, quae ad expellendas Maumethanae impietatis, vel idololatriae errorum tenebras, et ad diffundendum Christianae veritatis lumen conducebant. Itaque tantis pietatis operibus, et tam praeclare a Lusitanis Regibus in bello, et pace pro religione gestis, hanc inter cetera amplam mercedem retulit benignissimus Deus, ut in Regia domo ac familia existerent feminae morum integritate, et vitae sanctitate illustres, quae Deo dilectae, et mundo mirabiles in Servorum Dei numerum a Catholica Ecclesia adscribi mererentur; ut si Lusitaniae Regnum in terris suorum Regum virtute et pietate maxime confideret, majus in Coelis in suorum Principum sanctitate et meritis incolumitatis suae praesidium haberet. Ex hoc numero fuerunt Therasia, Sancia, Mafalda, Joanna. Sed prae omnibus et sanctarum operationum laude, et caelestium miraculorum magnitudine emicat Beata Elisabeth Regina etc.

DE SACROSANCTO

MISSÆ SACRIFICIO

LIBER PRIMUS

DE REBUS QUÆ GENERATIM AD SACRIFICIUM MISSÆ NECESSARIÆ SUNT.

Hujus Operis quod argumentum, qui finis, quae scribendi ratio.

Quae nos ad hoc argumentum explicandum impulerint, satis jam constare arbitramur. Illud tamen hoc loco minime tacendum putamus, nos non justum et ex omni parte integrum de Sacrificio Missae tractatum scribendum suscipere: hanc enim spartam multi, iique magni nominis, Theologi satis ornarunt. Nostrum consilium est, pauca quaedam ante Sacerdotum oculos ponere, quae eos tenere oportet, ut populum de ritibus, caeremoniis, aliisque, quae ad Missae Sacrificium pertinent, pro suo munere doceant, idemque, ut decet, sacrificium faciant, gnari quid et quamobrem faciant. Opus hoc dividitur in tres Libros: primus de loco ubi Missa est celebranda, de Vasis Sacris, quibus utimur in Sacrificio, de Sacerdotalibus vestibus; secundus de singulis Missae partibus, ac de ritibus caeremoniisque cujusque partis praecipua complectitur capita; tertius vero quosdam casus persequitur, qui cum interdum in Missa contingat, minime convenit eam celebranti, quid consilii capiat, non esse consultum.

CAPUT I.

De loco Sacrificii.

Missa in Templis ab Episcopo consecratis, aut in privatis Sacellis Episcopi permissu celebranda.

1. Generatim Missa in templis est celebranda, quae Episcopus consecraverit, vel ipse saltem, aut Sacerdos aliquis mandato Episcopi benedixerit. Eorum enim benedictio mandari potest ei, qui Episcopus non sit; consecratio vero non item, quae ab ipso Episcopo, vel ipsius mandato ab alio Episcopo est peragenda. Celebrari etiam potest in privatarum domorum sacellis, impetrata venia ab eo, qui hujusmodi dandae facultatis potestatem habeat. Interdum tamen peculiare quiddam intervenit, ut etiam extra templa, et privata sacella sacrificium peragi possit; quod multis auctoritatibus e sacrorum Canonum penu depromptis in libro tertio confirmabimus; in quo de iis, quae in actione versantur, seu quemadmodum vulgo dicitur, ad praxim pertinent, sermonem habebimus, easque occasiones exponemus, quibus extra templa et privata sacella Missam celebrare licet, et quaestiones aliquot, quae ad eam, juxta recentem disciplinam, in privatis sacellis celebrandam attinent, enodabimus. Quamobrem in praesentia de loco, in quo Ecclesiae primordiis, atque etiam medii aevi temporibus Missae sacrificium peragi consueverat, disseremus.

Auctoritates duae ex novo Testamento, quae ad locum pertinent, ubi temporibus Apostolicis Missa celebrabatur.

2. Narrat in Actis Apostolorum cap. 20. S. Lucas, Fideles in tertiam domus contignationem, ubi plures accensae erant lampades, *ad frangendum panem* convenisse; in eo coenaculo cum Paulus disputaret, adolescentem quemdam nomine Eutychum somno gravatum e fenestra, in qua assederat, decidisse, et a Paulo vitae restitutum; Apostolum postea, sumpto Eucharistico pane, ceterisque distributo, illinc abiisse. Idem Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. ait, eam Corinthiorum fuisse consuetudinem, ut cum ad Coenam Domini convenirent, suam quisque coenam secum afferret, ex quo fiebat, ut alius quidem ad satietatem comederet, alius esuriret; eosque increpans monet, ut si eos comedendi cupiditas tenet, domi quisque suae comedat. *Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum?* Addit, ejusmodi morem in Ecclesiae Dei contemptum vertere, *Ecclesiam Dei contemnitis;* aut in pauperum confusionem, *aut confunditis eos qui non habent.*

Expenditur locus supra-

3. Ex priore Actorum loco colligi posse videtur, Missam in tertia aedium contignatione

citatus ex I. Ep. ad Cor. cap. 11.

celebrari consuevisse; ex posteriore autem quispiam arguere posset, jam tum publica extitisse templa, in quibus perageretur Sacrificium Missae, et panis Eucharisticus distribueretur. Verum tuto id affirmari non potest: locum enim illum ex Epistola ad Corinthios interpretantur Viri gravissimi, ut Corinthii sequuti exemplum Christi, qui Sacram Eucharistiam post coenam instituit et distribuit, prius dapibus vescerentur, ac deinde panem Eucharisticum sumerent, atque ita divites opipare epularentur; contra egeni et pauperes aut nihil aut pauxillum comederent; ex quo plurima orirentur incommoda et scandala, quae Apostolum ad eos gravibus verbis castigandos impulerunt. Ceterum ex Apostoli verbis non est exploratum, id fieri consuevisse in templo. Nam verba illa, *Ecclesiam Dei contemnitis*, non ita sunt accipienda quasi domum significent, quo Fideles convenirent, sed, ut plures interpretantur, coetum Fidelium, qui Ecclesia Dei appellatur et quem se cibo vinoque ingurgitantes dedecorabant. Vide Estium in Commentar. ad cap. 11. Epistolae 1. ad Corinth.

Primis Ecclesiae saeculis etiam extra templum, ubi templi copia non esset, Missa celebrabatur.

4. Quamobrem ut aliqua lux affulgeat locum investigantibus, quo primis Ecclesiae saeculis Missa celebrabatur, Ecclesiasticae Historiae libri sunt adeundi; quibus docemur, primis Ecclesiae saeculis aliquando in templis, aliquando etiam, cum in iis celebrandi copia non esset, extra templa Missae sacrificium esse peractum; constantem tamen, ac perpetuam fuisse disciplinam, ut cum facultas daretur, semper in templis locisque Deo consecratis Missa celebraretur.

In ipsis Ecclesiae primordiis probatur Missam celebratam esse in templis.

5. Vel a primis Christianae Religionis temporibus in templis Missae Sacrificium fieri consuevisse diximus. Nam magnus Baronius ad annum Chr. 57. num. 98. Sanctorum Pii I. et Evaristi Romanorum Pontificum, tum Eusebii et Optati, atque etiam ipsorum Ethnicorum testimoniis probat, in ipsis Ecclesiae primordiis fuisse Romae plura templa. Haec modo *Dominicum*, modo *Domus Dei*, modo *Basilica*, modo *Memoria*, modo *Martyrium*, modo *Titulus* appellabantur. Primo Ecclesiae saeculo Ignatius Martyr Episcopus Antiochenus Epistola ad Magnesios eos hortatur, ut in locum, quod *Templum Dei* nominatur, conveniant; et in Epistola ad Philadelphios, *Una*, inquit, *est caro Domini nostri Jesu Christi, et unus Calix in unionem Sanguinis ipsius, unum altare, et unus Episcopus cum Presbyterio et Diaconis conservis meis*. Et vergente in finem secundo saeculo scripsit Tertullianus lib. de Idololatria: *Tota die ad hanc partem zelus Fidei perorabit ingemens, Christianos ab Idolis ad Ecclesiam venire, de adversaria officina in domum Dei, attollere ad Deum Patrem manus matres Idolorum.* Si vero his, et aliis quamplurimis Veterum Scriptorum sententiis quae facile adduci poterant, clare deducitur etiam a primis saeculis Ecclesias extitisse, nullus erit qui in dubium revocare possit, Missas inibi celebrari solitas.

Varia templi nomina.

Saeviente persecutione nullus erat locus, quo Missa non celebraretur.

6. Diximus itidem, vel ab initio Christianae Religionis, si celebrandi in templo non daretur copia, Sacrificium Missae extra templum esse peractum. Constans enim traditio est, B. Petrum Apostolum a Pudente Senatore Romae domi suae esse exceptum; eo Christianos ad sacram Synaxim convenisse; eam Pudentis domum esse, quae nunc dicitur templum S. Pudentianae; ut videre est in Notis ad Martyrologium Romanum Baronii ad diem 19. Maji. Nobilissimum fuit ineunte quarto saeculo S. Saturnini et Sociorum Martyrium, cujus Acta refert Ruinartius. In his proditum est, sub Diocletiano et Maximiano templa fuisse eversa, vetitum ne sacri celebrarentur ritus: neve divini Conventus agerentur. Relatum est in eadem Acta, Saturninum Presbyterum cum Lectoribus Saturnino et Felice filiis, aliisque septem et quadraginta sociis, frustra Diocletiani edicto reclamante, Missam celebrasse: *Namque in Civitate Abitinensi in domo Octavii Felicis, cum bellica caneret tuba, Dominica signa gloriosi Martyres erexerunt, ibique celebrantes ex more Dominicum, a Coloniae Magistratibus, atque ab ipso milite stationario apprehenduntur Saturninus Presbyter cum filiis quatuor, idest Saturnino juniore, et Felice Lectoribus, Maria Sanctimoniali, Hilarione infante.*

Quid sit Collectas facere, Collectas celebrare, et quid sit Dominicum.

7. Ostendit Ruinartius, celebrare *Dominicum* idem esse, ac Missam celebrare. In iisdem Actis Thedica Martyr in tormentis confessa est, *integre se celebrasse Collectam, quando cum ipsis etiam Presbyter fuerat.* Dativus, cum ab eo quaereretur, apud eadem Acta, *utrum in Collecta fuisset*, respondit, cum venisset, jam coeptam esse Collectam, sed *Dominicum cum fratribus congrua devotione celebrasse.* Et Saturninus respondit Proconsuli: *Securi Dominicum celebravimus. Proconsul ait: Quare? Respondit: quia non potest intermitti Dominicum.* Verba illa

sunt notatu dignissima, *integre Collectas celebrare*, quod idem est ac Missas celebrare; Collectae enim nonnisi praesente Presbytero, qui consecraret, integre possunt celebrari. Adnotanda etiam illa: *Collectas facere; Collectas celebrare*, quae adesse Missae significant, quod colligitur ex S. Gregorio Turonensi de Gloria Martyrum lib. 1. cap. 55. de Gloria Confessorum cap. 65. Huc quoque pertinet, Missas celebratas esse in carceribus, quod apparet ex S. Cypriani Epist. 5. ad Presbyteros et Diaconos; quod monuit Sanctus Martyr, ut ad carceres, ubi in vincula Christi Confessores conjecti essent, clanculum, ne ab Ethnicis deprehenderentur, ad Missam celebrandam accederent. Cum vero teterrimae illae in Christianos persecutiones saevirent, nullus fere non erat locus, ubi Missa celebraretur. Locus est in Constitutionibus Apostolicis lib. 6. cap. 30. *Acceptabilem Eucharistiam offerte in Ecclesiis vestris, et in Coemeteriis;* et in Actis Martyrii S. Stephani Papae: *Romae in Coemeterio Callixti in persecutione Valeriani, dum Missae Sacrificium perageret, supervenientibus militibus, ante Altare intrepidus et immobilis coepta mysteria perficiens, in sede sua decollatus est.* Ita Martyrologium Romanum ad diem 2. Augusti. Cum in Christianos itidem saeviretur, tradit Dionysius Alexandrinus apud Eusebium lib. 7. Eccl. Hist. vetitum, ne Christiani conventus agerent, ac deinde subjicit cap. 22. *Cumque ab omnibus fugaremur, atque opprimeremur, nihilominus tunc quoque festos egimus dies. Quivis locus, in quo varias aerumnas singillatim pertulimus, ager, inquam, solitudo, navis, stabulum, carcer, instar Templi ad sacros conventus peragendos fuit.*

Constantem fuisse probatur disciplinam celebrandi Missam in templis, iisque consecratis.

8. Postremo diximus, constantem ac perpetuam fuisse in Ecclesia disciplinam, ut semper in Templis, ubi copia sit, Missae sacrificium celebretur. Locus est luculentissimus S. Basilii libro de Baptismo cap. 8. *Nobis periculum est male obiti mandati, si loci dationem neglexerimus, maxime si Sacerdotii mysteria in locis profanis celebraverimus, propterea quod ea res indicium haberet contemptus in celebrante, offendiculum quoque generaret.* Apertissimum etiam est Cyrilli Alexandrini testimonium libro adversus Anthropomorphitas cap. 12. *Donum sive oblatio, quam mystice celebramus, in solis Orthodoxorum sanctis templis offerri debet, neque alibi omnino. Qui secus faciunt, aperte Legem violant.* Quin etiam constans disciplina semper fuit, ut non modo in templis, si fieri posset, sed in templis consecratis Sacrificium Missae perageretur. Quapropter tota Athanasii Apologia ad Constantium in eo versatur, ut falsum demonstret rumorem illum qui percrebuerat, sanctum Episcopum in templo non consecrato Missam celebrasse: *Caeterum quia de magno templo magnum crimen concinnat, quod ibi Synaxis habita sit, priusquam absolutum esset:* En crimen; cui diluendo respondet Athanasius, se in solemnibus Paschae sacra peragentem mysteria in templo, quod populum universum non caperet, invitatum esse a Fidelibus in novum, quod amplius esset, nondum tamen consecratum, ut in eo sacrae precationes commodius fierent; se autem primum reluctante, multos inde abiisse, in agrum egressos, ut ibi sine turba et incommodo orarent: quod cum minime decere reputasset, se passum esse, ut populus in templum recens extructum necdum consecratum ingrederetur, ut in eo Dominum Deum precaretur; id vero nihil impedire, quominus ipsum consecraretur templum; idque ait futurum, si Constantii, cujus sumptibus templum excitatum fuerat, accessisset consensus. *Hujus ergo Dedicationis te, Litterarum studiosissime Imperator, auctorem esse oportet. Locus enim ille precibus in eo fusis ante expiatus praesentiam tuae pietatis requirit: hoc enim solum ei deest ad plenum ornatum.*

Templorum consecratio ex Apostolica institutione.

9. Quod si de templorum consecratione pauca quaedam velimus attingere, profecto sacrum illum Ritum e veteri Testamento in novum Apostolica institutione existimamus esse traductum, quem statim utraque Ecclesia Orientalis et Occidentalis sunt amplexatae. Neque enim eam caeremoniam excogitavit S. Evaristus Pontifex, quem vere possumus dicere quosdam Ritus tantummodo addidisse, ut ostendit Cardinalis Bona Rerum Liturg. lib. 1. cap. 20. num. 3. Et Pagius in Vita S. Evaristi num. 3. Quapropter Eusebius Caesariensis Eccl. Hist. lib. 10. cap. 3. Constantino Sacris Religionis nostrae initiato laetitiam commemorans, quam ex ea re Christiani coeperant, tradit tum templa extructa fuisse et consecrata; eumque Ritum innuit jam fuisse antea introductum, sed persecutionum tempore intermissum; tandem, pace per Constantinum Ecclesiae reddita, revocatum. *Votivum nobis ac desideratum spectaculum praebebatur, Dedicationum scilicet Festivitas per singulas Urbes, et Oratoriorum recens structorum Conse-*

erationes. Et paullo post: *Jam vero Antistitum absolutissimae caeremoniae et accurata sacrificia Sacerdotum, et Divini quidem augustique Ritus hinc Psalmos canentium, et reliquas nobis divinitus traditas voces auscultantium, illinc divina et arcana obeuntium ministeria.* Proditum est in Lege, Moysem tabernaculum consecrasse: *Unxit et sanctificavit cum omnibus vasis suis altare, et similia*, ut est in Exodi cap. 40. et Numer. cap. 7. quod quidem Consecrationis nostrorum templorum figura quaedam fuit, si erudito Petavio habenda fides sit de Ecclesiast. Hierarch. lib. 3. cap. 5. Salomon etiam solemnem Templi Dedicationem celebravit: *Dedicavit Domum Dei Rex, et universus Populus*, Paralipomen. 2. mactavitque duo et viginti millia boum, et sex et viginti millia arietum. Judas Machabaeus, postquam foedis superstitionibus pollutum Templum expiavit, et altare lapideum posuit, Encaenia celebravit, seu quod idem est, Festum Dedicationis, teste Isidoro, qui lib. 1. de Ecclesiast. Officiis cap. 35. scribit: *Encaenia Festivitas erat, Dedicationis Templi.* Eam vero Festivitatem constat Judaeos celebrasse etiam Jesu Christi tempore, qui eam praesentia sua illustravit Joan. cap. 10.

Temere et impie Calvinus templi consecrandi ritum irridet.

10. Haec vero sacrarum Scripturarum loca non modo evincunt a Judaeis ad Christianos templi consecrationem manasse, sed etiam luculenter ostendunt, quanta injuria, quamque temere Calvinus sacrum ejusmodi Ritum irriserit Instit. lib. 3. cap. 20. Facile enim ea diluitur ratio, cui potissimum ille innititur, parietes nimirum res esse inanimes, quae ut gratiae, ita etiam consecrationis recipiendae aptae non sunt; nam *Ecclesia materialis* ideo consecratur, ut sanctificatio illa repraesentetur, quam *Ecclesia formalis* seu coetus Fidelium per Passionem Christi consequutus est, ut docet D. Thomas 3. part. q. 83. art. 3. ad 2.

De loco, ubi celebranda est Missa exponitur medii aevi, ac novissima denique disciplina.

11. Hactenus de primis Ecclesiae saeculis. Medii vero aevi temporibus eadem plane fuit quae vetustis illis saeculis disciplina. Ecclesiasticis enim sanctionibus vetitum est, ne quisquam extra templum nisi necessitate adactus Missae Sacrificium peragat; et si quidem necessario coactus Sacerdos extra templum sacrificet, jubent Ecclesiae leges, id supra petras fieri, quas Episcopus consecraverit. Cujus rei argumenta depromi possunt ex Dacherii Spicilegio tom. 1. pag. 403. Sirmondo tom. 2. nuperrimae edit. pag. 668. et. 669. Thomassino par. 1. lib. 2. cap. 25. num. 2. et seq. tom. 10. Hist. Eccl. Fleury pag. 264. et tom. 5. Hist. Eccl. Gallicanae Longueval pag. 318. et 374. Temporibus haud multum ab aetate nostra remotis actum de usu tollendo celebrandi Missas in privatis domibus seu earumdem sacellis, ut constat ex Collationibus trium Cardinalium et quinque Praelatorum, quos Ecclesiae reformationi Paulus Tertius praefecerat, et quorum consultationes referuntur tom. 18. Eccl. Hist. Fleury, ubi pag. 167. articulum reperies, qui ad rem pertinet, de qua agimus. Verum, ut in tertio libro suo loco dicemus, res eo deducta est, ut Episcopi nulli deinceps facultatem concederent in Oratoriis privatarum domorum celebrandi Missam, et ejusmodi concedendi facultatem soli Romano Pontifici potestas reservaretur. Hoc modo sublatus malus usus, nec tamen, ut ajunt, radix convulsa. Non enim apud severiorem etiam antiquitatem novum est, Missam in privatarum domorum Oratoriis celebrari. Nam D. Paulinus in vita S. Ambrosii narrat, dum Romae esset, ab illustri quadam matrona, quae trans Tiberim habitabat, invitatum S. Ambrosium Missam in ejus domo celebrasse; quod animadvertit Pamelius Canonicus Burgensis in Liturgia Latinorum tom. 1. pag. 291. et in Sacramentario Gallicano, quod in tom. 1. Musei Italici edidit Mabillonius pag. 364. habetur Oratio dicenda in Missa, quae celebraretur *in domo cujuslibet.* Illustre quoque exemplum educitur ex lib. 5. Epist. 43. S. Gregorii. Venantii cujusdam oblationem recusaverat Episcopus Syracusanus, nec sinere voluerat, ut in ejus domo Missa celebraretur; quamobrem illum hortatur S. Pontifex, ut oblationem accipiat, et Missam in ejus domo celebrari patiatur, immo ipse Missam celebret, ut reconciliatam inter eos gratiam omnibus palam faceret: *Et in domo ipsius Missarum peragi mysteria permittatis; aut sicut scripsimus, si fortasse voluerit, per vos debeatis accedere, et celebrando apud eum Missas priorem gratiam reformare.* Quod etiam observavit Casalius de veteribus sacris Christianorum Ritibus cap. 9. pag. 74. edit. Romanae anno 1647. De hujusmodi tamen privatis Oratoriis Ecclesiam novimus aliquid interdum decrevisse: ex quo intelligi potest, eorum quidem malum usum, non usum ab ea improbari. Malus autem eorum usus est, si quis in iis Oratoriis sacras illas caeremonias peragi postulet, quae in templis sunt peragendae, aut

Missas iis diebus celebrari, quibus Missas in privatis Oratoriis celebrare non licet. Concilium Trullanum can. 21. haec statuit: *Clericos qui in Oratoriis, quae sunt intra domos, ministrant, vel baptizant, hoc illius loci Episcopi sententia facere debere decernimus;* et can. 59. *In Æde Oratoria, quae est intra domum, Baptismus nequaquam peragatur.* In Agathensi quadam Synodo sexto saeculo habita vetitum legimus, ne quis in privatis sacellis Missam celebret, cum aguntur festa maxima, cujusmodi sunt solemnitates Paschatis, Nativitatis D. N. Jesu Christi, Epiphaniae, Ascensionis, Pentecostes, Nativitatis S. Joannis Baptistae. Iis enim diebus quisque Missae in Parochiali Ecclesia adesse jubetur. Idem etiam statuit Aurelianense Concilium sexennio post habitum, cujus Decretum refert Gratianus in can. *Nulli* de Consecrat. Distinct. 1. Quae de privatis hujusmodi Oratoriis alia restant monumenta etiam remotioribus ab aetate nostra temporibus, reperias apud Bocquillot Tractatu Historico Liturgiae sacrae lib. 2. cap. 7.

Bedae locus, ab Hildebrandi Haeretici calumniis vindicatus.

12. Venerabilis Beda Historiae suae lib. 6. cap. 9. conqueritur, summates Viros eo tempore nonnisi orandi causa et Concionem audiendi Ecclesiam frequentare consuevisse: *Nisi orandi, et audiendi verbum causa veniunt:* ac Regem cum quinque aut sex Ministrorum suorum comitatu ad Ecclesiam venire, atque inde, Concione audita, illico abire. Ex quo Bedae loco Joachimus Hildebrandus haereticarum partium homo in libro de precibus Veterum Christianorum pag. 33. Ecclesiam Catholicam perperam calumniandi occasionem arripuit. Ait enim, Primores Viros ideo consuevisse post Concionem abire, ne Missae adessent, quae jam tum ineptiis et superstitionibus contaminari coeperat. Neminem vero esse putamus, qui venenatam haeretici hominis calumniam non agnoscat. Id enim Beda conqueritur quod cum orandi causa et Concionem audiendi ad Ecclesiam venirent, in Ecclesia itidem Missae non adessent, sed in privatis quisque suis Oratoriis ante, vel postea Missam audirent: Cumque dubitari nullo modo possit, quin idem prorsus esset Missae Ritus, quae in Ecclesia, quam ejus quae in privatis Oratoriis celebrabatur, amentem illum omnino esse oportet, qui Primores Viros existimet ideo Missae in Ecclesia adesse noluisse, quod Missa ineptiarum et superstitionum jam plena esset. Nam si vera haec causa fuisset, quamobrem Missam in Ecclesia non audirent, ne in Oratorio quidem privato Missam sibi audiendam existimassent. De templorum Consecratione loquuntur Theologi, cujus eam rationem afferunt, quod locum ministerio, cui destinatus sit, accommodatum esse oporteat; quamobrem templa, quae Christiani peragendo Missae Sacrificio destinaverint, debere omnino consecrari. Videatur Coll. 16. Lucionensis par. 5. p. 558. et seq.

CAPUT II.

De Altare.

Altare lapideum esse oportet et consecratum aut saltem sacra petra instructum. Recensentur omnia, quibus ornari debet.

1. Altare, super quo Missae sacrificium sit peragendum, lapideum esse oportet, et ab Episcopo consecratum; et si quidem non sit ex lapide, Sacra Petra saltem instrui debet, quam Episcopus consecraverit; eaque tanta sit magnitudine, quae Hostiam et majorem Calicis partem capiat. Tectum altare sit ternis linteis mundis, benedictis ab Episcopo, vel quovis alio, cui potestas sit ea benedicendi. Longum esse oportet superius linteum utrinque ad terram usque demissum; reliqua duo breviora; quin unum tantummodo linteum satis esse potest, si tamen duplicetur. Anterior Arae facies amiculo seu pallio, ut vocant, contegenda, cui color ille sit, qui Festivitati seu Officio congruat. In medio Altari est Crux erecta, cujus ab utraque parte candelabra sint cum candelis accensis saltem duabus. Ad inferiorem Crucis partem ponatur ea, quae Tabella dicitur Secretarum. In cornu Epistolae pulvinus Missali supponendus, et ab eadem Epistolae parte paretur Cereus ad elevationem Sacramenti accendendus, parva campanula, binae ampullae vitreae, quarum altera vini, altera aquae plena sit, cum pelvicula et manutergio mundo in fenestella, seu parva mensa ad haec praeparata.

Consecratio templi et Altaris orta ex unctione quae Jacob Altare peruaxit.

2. Haec in Rubricis Missalis continentur; quae nos quoad possumus illustrabimus. Et primo, in lege naturae Altaris ejusque consecrationis mentionem fieri comperimus. Nam Geneseos cap. 28. narrat Moyses caelestem visionem, quae dormienti Jacob oblata est, qui experrectus *tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo, et erexit in titulum fundens oleum desuper.* Vertus non consecrandi causa, sed idcirco Jacob unxisse lapidem putat, ut signum exstaret, ibi

Vertus confutatus.

eam sibi visionem esse oblatam, ut ad eundem locum redeunti visa petra oleo peruncta sibi subiret memoria visionis. Quam sententiam jure Tournelius risu excepit tom. 2. de Eucharistia edit. Parisien. pag. 396. Qui enim potuisset Jacob, puta post viginti annos, ex oleo quod super lapidem fudisset, locum agnoscere, ubi visionem illam vidisset? Non enim fieri potuisset, quin, vel sole, vel ipso aere perflante, oleum omnino exsiccaretur. Quamobrem melior ea de re Calmeto mens fuit, qui ad illud caput Geneseos n. 18. observavit ex ea unctione, qua Jacob oleo lapidem perunxit, sacram ortam esse adhibendi oleum in templorum Altariumque consecrationibus caeremoniam.

Altaris mentio fit etiam in novo testamento, et in omnibus Liturgiis.

3. In novo etiam Testamento mentio fit Altaris; nam D. Paulus ad Hebr. c. 13. *Habemus*, inquit, *Altare, de quo edere non habent potestatem, qui Tabernaculo deserviunt*. Locum illum Apostoli in hunc modum explicant sacri Interpretes, quos laudat et sequitur a Lapide ad eundem locum vers. 10. Altare habemus, in quo Christi Corpus et Sanguinem jam in Cruce immolatum offerimus, cujus Sacrificii neque participes fiunt Levitae, neque Judaei, sed Sacerdotes Christiani, caeterique Fideles, cum Sacra Eucharistia reficiuntur. Estius sequutus D. Thomam voce illa *Altare* putavit Christi Crucem, sive etiam ipsum Christum significari: *At vero S. Thomas Altare hoc interpretatur Crucem Christi, vel ipsum Christum: de quo Altari, inquit, edere est fructum Passionis Christi percipere, et ipsi tanquam capiti incorporari*. Nihil nos de utraque interpretatione statuimus: illud vero dicimus, disertissime de Altari mentionem fieri in Matthaei Evangelio cap. 5. *Si ergo offers munus tuum ad Altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te., relinque ibi munus tuum ante Altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum:* qui locus nulla sane indiget interpretatione, ut observarunt Walemburg. Controversiar. tom. 2. cap. 39. Quaevis praeterea Liturgia Mensam ubi sacrificetur commemorat, eamque verum Altare appellat, quod in ea verum Deo Sacrificium offeratur, idque uberrima argumentorum vi et copia eruditissime ostendit P. le Brun tom. 3. de Missa pag. 576. et seq. et Altarium consecrationem itidem ut templorum, vetustissimum esse ritum Apostolicum probat; quod etiam observavit Pouget Institut. Catholicar. tom. 2. edit. Parisien. ann. 1725. pag. 906. Quamquam vero Origenes, Minutius Felix, Arnobius, et Lactantius, adversus Gentes, quae Christianis exprobrabant, nulla iis esse Altaria, ejusmodi criminationem non rejecerunt, quin etiam id verum esse confessi sunt; certissimum tamen est, eos de aris esse loquutos, quae erigebantur, ut super iis simulacra falsorum Deorum colerentur, vel victimis mactandis cruenta fierent Sacrificia; quod ingenue fatetur ipse Binghamus licet haereticarum partium homo, Orig. Ecclesiasticar. tom. 3. pag. 224. et seq. In eandem explicationem consentit Grancolas in Veteri Ecclesiae Sacramentario tom. 1. pag. 35.

Solvitur objectio petita ex veterum Christianorum Apologiis.

4. *Objicit nobis Celsus, quod non habeamus imagines, aut aras, aut Templa*. Sunt verba Origenis lib. 4. contra Celsum. Et apud Minutium in *Octavio* objicit Christianis Caecilius: *Cur nullas aras habent? templa nulla? nulla nota simulacra?* Et Arnobius adversus Gentes lib. 6. *Accusatis nos*, inquit, *quod nec Templa habeamus, nec Imagines, nec Aras*. Quod quidem verissimum erat. Christiani enim aras non habebant, ut suas Ethnici firmas et stabiles, sed mobiles; quas huc atque illuc liceret transferre, ut explicat Bocquillot Tractatu Historico sacrae Liturgiae lib. 1. cap. 5. pag. 82. Ex eo autem, quod veteres Christiani concesserint, se carere altaribus, luculenter tamen ostendi potest, inde non posse istud inferri, nulla eis fuisse altaria, in quibus Eucharisticum Deo Sacrificium offerrent. Nam illi iidem Patres, qui Christianis nullas esse aras confessi sunt, cum de mensa loquuti sunt, in qua Eucharistiae Sacramentum conficitur, mentionem de Altaribus facere non praetermiserunt, ut bene advertit P. Lamy lib. 7. de Templo Jerosolymitano cap. 3. sect. 1. et Frassen tom. 11. Theologiae Roman. edit. pag. 339. Lucianum Martyrem celebrandae Missae causa, dum in vinculis esset, proprio usum pectore tanquam Altari proditum est; et Diaconorum manus pro Altari ad sacrificandum adhibuisse Theodoretum legimus. Sed haec sane sunt digna exempla, quae miremur magis, quam imitemur; semperque constans et perpetua fuit Ecclesiae disciplina, ut super Altare Missa celebretur. Adversus Donatistas, quorum furore Catholicorum altaria erant eversa, inclamat Optatus Milevitanus lib. 6. *Quid est enim*, inquit, *Altare nisi sedes et Corporis et Sanguinis Christi? Haec omnia furor vester aut rasit, aut fregit, aut*

removit etc. Si livoris judicio nos vobis sordidi videbamur, quid vobis fecerat Deus, qui illuc invocari consueverat? Quid vos offendistis etiam vos ipsi, ut illa Altaria frangeretis, in quibus ante nos per longa temporum spatia sancte, ut arbitramini, obtulistis? dum impie persequimini manus nostras illic, ubi Corpus Christi habitabat, feritis et vestras. Hoc modo Judaeos estis imitati. Illi injecerunt manus Christo in Cruce; a vobis percussus in Altari. Si Catholicos illic insectari voluistis, vel vestris illic antiquis oblationibus parceretis.

Primis Ecclesiae saeculis Altaria erant lignea.

5. Secundo dicimus, in Lege veteri Deum jussisse, e terra fieri Altare, vel e lapide. Sic enim Exodi cap. 20. *Altare de terra facietis mihi, et offeretis super eo holocausta, et pacifica vestra, oves vestras, et boves in omni loco, in quo memoria fuerit nominis mei. Veniam ad te, et benedicam tibi. Quod si Altare lapideum feceris mihi, non aedificabis illud de sectis lapidibus; si enim levaveris cultrum super eum, polluetur.* Atque illud altare aeneo tegumento operiebatur: *Et operies illud aere*, ut est in Exodi cap. 27. Itaque in veteri Testamento Altare vel terra oppletum erat, quod existimavit Abulensis in cap. 29. Exodi quaest. 6. vel rudibus lapidibus, quod mavult Ribera lib. 2. de Templo cap. 20. Et sane Machabaeus in Altare, quod Antiochus everterat, a se restitutum lapides injecit, juxta id quod in lege praescribitur, ut videre est in lib. 1. Machabaeorum cap. 4. Æneum fuisse Altare, seu Altaris aram, seu mensam existimavit P. Lamy de Tabernaculo lib. 3. cap. 6. sect. 2. illud vero, quo ea mensa substentabatur, fuisse lapideum: *In hocce autem loco Exodi, ubi Altare praecipitur de terra faciendum, non* intelligitur *de summa parte, quae aenea, sed de fundamento Altaris, quod ut cito pararetur, cum mutabantur castra, permittebat Deus, ut fieret ex fortuitis cespitibus tumultuario opere.* Primis Ecclesiae temporibus Altaria quidem certe lignea fuere: quamobrem Optatus Milevitanus, quem supra protulimus, Donatistas, qui Catholicorum Altaria subverterant, in hunc modum objurgare pergit: *Hoc igitur inexpiabile nefas, si de aliqua ratione descendit, uno modo fieri debuit; sed, ut aestimo, alio loco copia lignorum frangi jussit, alio ut Altaria raderent lignorum inopia imperavit, ut removerentur, ex parte verecundia persuasit, ubique tamen nefas est, dum tantae rei manus sacrilegas et impias intulistis. Quid perditorum conductam referam multitudinem, et vinum in mercedem sceleris datum? quod ut immundo ore sacrilegis haustibus biberetur, calida de fragmentis Altarium facta est.* Nec ita longe a vero abest, Sanctos Apostolos in ligneis Altaribus Missam celebrasse ad Jesu Christi exemplum, qui legali Coena peracta, ad mensam ligneam assidens semetipsum in Sacrificium obtulit Deo Patri. B. Petrum, quem, ut jam diximus, Pudens Senator domi suae excepit, Traditione compertum est in Altari ligneo sacrificasse, quod etiam nunc asservatur Romae in templo S. Pudentianae, si fides habenda sit Aringo, qui in *Roma subterranea* tom. 2. lib. 4. cap. 43. *Extat*, inquit, *in eadem Ecclesia ad dexteram intrantibus Altare ligneum ad modum Arcae compactum, in quo B. Petrus dum apud Pudentem hospitio receptus moraretur, ut pia fert traditio, immortali Deo Sacrificium offerebat. Lignea autem Altaris Tabula prae vetustate nimia consumpta cernitur, et sub Altari lapideo locata est, in quo Sancti Petri statua cernitur. Hoc autem titulo notatum est: In hoc Altari S. Petrus pro vivis et defunctis ad augendam Fidelium multitudinem, Corpus et Sanguinem Domini offerebat.* Quod autem in carceribus Missas celebratas esse novimus, cum persecutionibus Ethnici in Christianos saevirent, id nobis palam facit, Altaria tunc temporis lignea fuisse.

An Christiani primis saeculis haberent Altaria etiam lapidea, incertum.

6. Primis vero saeculis, et persecutionem temporibus utrum praeter lignea Christiani haberent etiam Altaria lapidea, et num primus B. Silvester saeculo quarto jusserit, non amplius in ligneis, sed in lapideis Altaribus Missam celebrari, quaerunt viri docti; quibus Juveninus de Sacramentis Dissert. 5. de Eucharist. q. 8. cap. 3. haec scribit. *Incertum est an Altaria prioribus saeculis lignea fuerint, aut lapidea. Verisimile est, utraque, dum saeviret persecutio, indiscriminatim adhibita fuisse, prout nempe rerum locorumque opportunitas ferebat etc. Multis ab hinc saeculis Ecclesia praecepit, ut Altaria solum lapidea sint. Nonnulli Scriptores illud Decretum Silvestro Papae adscribunt: sed assertum hujusmodi nullo veterum testimonio nititur.* Videantur etiam Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 20. Martene de antiquis Ecclesiae Ritibus tom. 1. lib. 1. cap. 3. art. 6.

Vergente in finem saeculo IV. Altaria certe erant lapidea.

7. Lapidea fuisse Altaria vergente in finem saeculo IV. exploratissimum est S. Gregorii Nisseni Oratione de Sancto Christi Baptismate pag. 801. *Altare hoc sanctum*, inquit, *cui assi-*

stimus, lapis est natura communis, nihil differens ab aliis crustis lapideis, ex quibus parietes nostri extruuntur, et pavimenta exornantur. Sed quoniam Dei cultui consecratum atque dedicatum est, ac benedictionem accepit, Mensa sancta, Altare immaculatum est, quod non amplius ab omnibus, sed a solis Sacerdotibus iisque venerantibus contrectatur.

Argentea etiam et aureis laminis ornata sequentibus saeculis.

8. Altaria, cum Ecclesia secundioribus rebus coepisset uti, legimus a Fidelibus facta ex argento. Sane Constantinus Imperator, ut est in libro Pontificali, septem ex purissimo argento exstruxit Altaria in Constantiniana Basilica, quorum singula pondus habebant ducentarum et sexaginta librarum. Xystum etiam Tertium argenteum itidem Altare trecentarum pondo librarum in eodem libro proditum est Basilicae Liberianae obtulisse: illud tamen incertum, e solido ne argento Altaria illa fuerint, an ex ligno vel lapide argenteis laminis obducto: nam de ejusmodi laminis idem Pontificalis liber in vita Hadriani I. haec habet: *In Basilica S. Dei Genitricis, quae est ad Praesepe, in Altari ipsius Praesepis fecit* Hadrianus *laminas ex auro purissimo Historiis depictis, pensantes simul libras centum quinque.*

Petra sacra omnino est opus celebrandae Missae, nisi si Altare consecratum sit. Tabula Altaris appellatur et Viaticum in Jure Canonico.

9. Nunc de Petra sacra dicendum, qua opus esse monuimus ut Missa rite celebretur, nisi si Altare consecratum sit. Ea in cap. *Concedimus* de consecrat. dist. 1. *Tabula Altaris* appellatur, et *Viaticum* in Decretali *Quoniam Episcopi* de Privilegiis in sexto: *ut Altare possit habere Viaticum.* Hincmarus Rhemensis saeculo 9. de Petra sacra loquitur in Capitulis, quae anno Episcopatus sui duodecimo condidit: *Nemo Presbyterorum in Altari ab Episcopo non consecrato cantare praesumat. Quapropter si necessitas poposcerit, donec Ecclesia vel Altaria consecrentur, et in Cappellis etiam, quae consecrationem non merentur, Tabulam quisque Presbyter, cui necessarium fuerit, de marmore vel nigra petra aut lithio honestissimo secundum suam possibilitatem honeste assectatam habeat, et nobis ad consecrandum afferat, quam secum, cum expedierit, deferat, in qua sacra Mysteria secundum Ritum Ecclesiasticum agere valeat.*

Orientales ea non utuntur.

10. In Orientali Ecclesia nullus hujus Petrae sacrae est usus: nam si in Altari non consecrato Missa sit celebranda, pannos quosdam adhibent Sacerdotes eodem Ritu, quo consecrantur Altaria, consecratos, quos vocant *Antimensia*, ut videre est apud Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 20. Binghamum tom. 3. pag. 246. et apud Renaudotium in Collection. Liturgiarum Orientalium tom. 1. pag. 182. At, quemadmodum diximus, in Occidentali Ecclesia, aut super Altare lapideum consecratum Missam celebrare oportet, aut si consecratum non sit, saltem super Petram consecratam, sive Altare sit ligneum, sive lapideum. Altare Jesum Christum significat: *Altare quidem Sanctae Ecclesiae est Christus, teste Joanne, qui in Apocalypsi sua Altare aureum se vidisse perhibet stans ante Thronum; in quo et per quem oblationes Fidelium Deo Patri consecrantur:* et de Christo ait Apostolus 1. ad Corinth. *Petra autem erat Christus:* ut observat D. Thom. 3. par. q. 83. art. 3. ad 5. qui ad hunc modum convenientiam illam statuit cum disciplina, ne alia erigantur Altaria quam lapidea, nec ipsi super Petra consecrata Missa celebretur.

Altare Christum significat.

Altaris quondam mensa quaternis columellis sustinebatur.

11. Duo tantum eorum, quae attinent ad Altaria supersunt animadvertenda. Primum illud est, mensam Altaris unica, vel pluribus columellis sustineri consuevisse, vacuo mensam inter et pavimentum spatio interjecto. Cujus rei argumento sunt ejusmodi Altaria, quae in sacris Romae Cryptis videre licet. Et sane memoriae proditum est, Vigilium Romanum Pontificem, quem ejus inimici fugientem insequebantur, in Ecclesiam S. Euphemiae se sub Altare recepisse; ibi latitantem ab inimicis deprehensum, ac pedibus abreptum manu columellam comprehendisse, ac in ejus caput fuisse futurum ut mensa rueret, nisi eam Clerici manibus sustinuissent; tum rursus ab inimicis in Vaticana S. Petri Basilica deprehensum ad eundem modum columnas, quae Altare sustinebant, arripuisse; quibus disruptis, mensam in ejus caput eversam, ut rem hanc expendentes pulcre observarunt Grancolas 1. par. Veteris Sacramentarii Ecclesiae pag. 42. et 43. et Bocquillot Tractatu Historico Sacrae Liturgiae lib. 1. cap. 5. num. 85. et 86. Alterum observatu dignum illud est, antiquitus unicum fuisse in singulis templis Altare, ut iidem duo, quos supra memoravimus, Scriptores animadverterunt, pluribus ad id probandum monumentis e sacra antiquitate depromptis. Ritum hunc Graeci etiamnum retinent. Unicum tantum, ut observat Grancolas, in templo quolibet commemorant Altare Ignatius, Cyprianus, Irenaeus, Tertullianus, Hieronymus. Neque adeo idem Grancolas monere praetermittit, etsi

Unicum olim in Ecclesia Altare.

unum tantum esset Altare in templo, Oratoria tamen in templi ambitu fuisse, ubi Missa celebrabatur; cujusmodi more etiam nunc utuntur Graeci, qui cum unum in templo habeant Altare, Oratoria tamen circum templi perimetrum habent, ubi Missam celebrant; idque tum ex eorum colligitur Euchologio, tum ex Leone Allacio in Epistola de Graecorum Templis.

CAPUT III.

De Altaris ornatu.

Crux imponenda Altari, ubi celebranda est Missa. Verti commentum unde haec disciplina orta sit.

1. Reliquum est ut de ornatu Altaris dicamus, sine quo Missam celebrare non licet. Superius monuimus opus esse Cruce. Vertus tom. 4. pag. 30. ait, satis quondam fuisse Christi imaginem, quae ponitur in Canone ad Passionis Dominicae memoriam in Sacerdotis animo excitandam; coepisse deinde in aliquibus Ecclesiis, dum recitaretur Canon Missae, ac praesertim tempore Consecrationis exponi Crucifixi imaginem in tela nigri vel violacei coloris depictam: remotioribus ab Ecclesiae exordio temporibus Presbyteros devotionis gratia voluisse, ut toto Missae tempore Crucifixi imago sibi obversaretur ob oculos: Sacristas denique minuendi laboris causa, ne Missa peracta ea sibi imago auferenda, ac dum alia celebraretur Missa, rursus apponenda esset, ab ea amovenda destitisse, ut Crux jam fixus permanensque coeperit esse Altaris ornatus. Et auctor nuperi Missalis Trecensis, quo sexcentae continentur novitates (quas jam, dum haec scribimus, ab eodem Auctore expunctas esse, summa voluptate intelligimus) scribit optandum esse, ut Altaria omnia plane ut Altare Cathedralis Basilicae instruantur, in quo non alia est Crucifixi imago, quam quae fixa est magnae Cruci in medio erectae, nec imago Crucifixi ponitur super Altare nisi tempore Missae, et tunc affertur, cum recitatur Epistola, excepto Quadragesimae tempore.

Vertus confutatur Vetustissimus Crucis usus super Altaria ex Apostolica traditione.

2. Sed quod tradit Vertus, merum est commentum cerebro ejus procusum. Nam vetustissimus est Crucis usus per Altaria. In Concilio enim Turonensi anno 567. habito Can. III. haec habentur: *Ut Corpus Domini in Altari, non in Armario, sed sub Crucis titulo componatur;* ac vera sententia est, ex Apostolica Traditione derivatum, ne quis sine Cruce Missam celebret, cujus aspectu Sacerdoti revocetur Passionis Christi memoria, ut bene advertit Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 25. num. 8. quo duorum Haereticorum error refellitur, Dallaei de cultu Relig. lib. 5. pag. 773. et Binghami tom. 3. pag. 237. qui non ante trecentesimum trigesimum sextum annum putant in Ecclesiis expositas esse Cruces. Juveninus de Sacramentis Dissert. 5. de Eucharistiae Sacramento qu. 8. num. 4. art. 3. postquam laudavit Concilii Turonensis Canonem, quem supra attulimus, addit: *Sic fert Ecclesiarum omnium consuetudo: cujus quidem cum in Conciliis, aut in Patribus initium non reperiatur, ad ipsos Apostolos juxta Augustini principia refundi debet. Decuit etiam ut Ritus, de quo agitur, obtineret; par enim est, ut Christi Passio Sacerdotis sacrificantis oculis obversetur, quam Missa ad vivum exhibet.* Vir doctus Josephus Vicecomes Observation. Ecclesiastic. tom. 4. lib. 7. cap. 23. locum affert ex Bedae Historia, qui l. 2. cap. 20. S. Paulini Eboracensis Episcopi vitam scribens ait: *Attulit quoque secum vasa pretiosa Eduini Regis perplura, in quibus et Crucem magnam auream, et Calicem aureum consecratum ad ministerium Altaris, quae adhuc in Ecclesia Cantiae conservata monstrantur.* Unde haec infert Vicecomes: *Quo loco verba:* Ministerium Altaris, *Missae usum significant, cum in Altari nulla res dignior ac Missa procuretur.* Atque eadem est Orientalis Ecclesiae, atque Occidentalis, disciplina; nam apud Orientales nonnisi Cruce super Altare collocata celebratur Missa, ut videre est apud Grancolas in Veteri Ecclesiae Sacramentario par. 1. pag. 52. Adversus autem Missale Trecense egregie scripsit in sua Pastorali Instructione Josephus Langletus Episcopus Senonensis, qui pag. 35. num. 30. et seq. probat, vetustissimam esse consuetudinem, ut praesente Cruce Missa celebretur; ostenditque quanta perturbatio esset et Fidelium offensio, si, ut omnia Altaria ad exemplum Altaris Basilicae Cathedralis redigerentur, imagines Crucifixi ab iis populus amoveri videret. Ratum igitur esto, Missam celebrare nemini licere, nisi super Altare Crucifixi imago vel saltem Crux erecta sit. Ut autem huic rei quantum potest lucis affundamus, non abs re fortasse erit observare, non idem omnino esse si dicas, remotioribus ab aetate nostra temporibus morem fuisse, ut Crux super altare locaretur, quotiescumque Missa celebranda esset, ac si dicas, Missam nonnisi praesente Cruce

celebrari consuevisse. De Cruce, super Altarium mensas collocata, nulla profecto mentio fit neque in vetustioribus Ecclesiae Graecae monumentis, neque in antiquioribus Romanis Ordinibus, quod observavit etiam Thiers in Dissert. de praecipuis Altaris ornamentis cap. 18. quin etiam testimonia proferre licet Leonis IV., Raterii Episcopi Veronensis, et Remensis cujusdam Synodi apud Bucardum, quibus ostenditur nil quidquam licuisse, quam sacrarum capsam Reliquiarum, aut Evangeliorum Codicem, aut sacram Pyxidem, in qua Christi corpus servaretur pro infirmis, super Altaria imponere.

Crux imposita in Ciborii vertice super Altare collocati.

3. Sed certissima in Ecclesia tum Graeca tum Latina non desunt argumenta, Cruces impositas fuisse in summo Ciborii vertice super Altare collocati; Paulus enim Silentiarius cum Altare describit in Constantinopolitano S. Sophiae templo erectum, ait: *Medio in loco Ciborii fulgentem ex argento Caeli imaginem imposuit, super Caelum Crux supereminens conspicitur:* et Anastasius in Vita Benedicti II. *Fecit in Ecclesia B. Mariae ad Martyres super Altare coopertorium porphyreticum cum Cruce et gemmis:* unde lux affulget ad illustrandum Turonensis Concilii Can. 3. quem supra memoravimus. Ex quibus omnis sublata videtur controversia, satisque ostenditur vetus et nulli dubio obnoxia observantia, nonnisi ad Crucis conspectum Missam celebrandi; eorumque repellitur non ferenda audacia, qui postquam Crucis locus temporum ut fit conversione mutatus est, eamque probavit Ecclesia consuetudinem, ut e Ciborii vertice Crux super Altaris Mensam poneretur, pro ea qua vexantur, omnia permiscendi libidine, postulant ab Altari Crucem amoveri, ac praesertim quando Missa celebratur. Scribit Gavantus Crucem super Altare locatam esse oportere, etiamsi adsit statua vel imago Crucifixi, quae Gavanti sententia pluribus Sac. Rituum Congregationis Rescriptis evertitur. In Caeremoniali Episcoporum lib. 1. cap. 12. scriptum est, decere, ne in Altari, ubi Sanctissima custoditur Eucharistia, Missae privatae celebrentur: Ac si in eo Altari celebrentur, nonnemo arbitratus est non oportere Crucem apponi, cum nulla postulet ratio imaginem ibi esse, ubi ille adsit qui ea imagine exhibetur. Verum cum oculis tantum Fidei ille observetur, non vero oculis corporis, propterea necesse est, cum Missa celebratur, ut Crucifixi imago aut Crux super Altare sit exposita. Videantur Clericatus de Sacrificio Missae Decis. 43. nu. 6. Meratus tom. 1. ad Gavantum par. 1. pag. 295. nu. 6. et seq. praesertim cum Eucharistia in Tabernaculo custodiatur semota ab oculis populi, nec publicae venerationi exposita sit, ut observat Quartus ad Rubricas Missalis par. 1. tit. 20. dub. 10. §. *Opposita sententia.*

Apponenda est Crux etiam in Altari, ubi SS. Eucharistia custoditur.

Joachim Hildebrandi haeretici hominis et Verti refellitur sententia, statuentium, lumina adhibita tantum ad depellendas tenebras.

4. De Luminibus quae scripsit Vertus, nos alibi refutavimus. Cum Verto idem sentire videtur Joachimus Hildebrandus Heterodoxus Auctor in suo opere typis Amestelodamensibus edito an. 1702. cui titulus, *Sacra Publica Veteris Ecclesiae in compendium redacta*, pag. 21. Locum expendit ex Actis Apostolorum cap. 20. in quo scribit S. Lucas, multas fuisse collucentes lampades, ubi D. Paulus in Fidelium conventu, qui ad Eucharistiam suscipiendam convenerant, verbum Dei praedicabat. Sed cum Apostolus ad mediam noctem sermonem suum produxisset, lampadibus, ait Hildebrandus, collucentibus opus fuisse, ut tenebrae depellerentur. Addit, tribus primis Ecclesiae saeculis lumina quidem ad Sacrificium fuisse adhibita; sed non aliunde id factum, quam quod Christiani sibi ab Ethnicis persecutoribus metuentes, antelucano tempore Missam celebrarent. Fatetur item quarto saeculo, parta Ecclesia pace, luminum usum Christianos retinuisse, sed in Perviligiis tantummodo, cum proxima quae Festivitati praecederet die, per totam fere noctem vigilias in Ecclesiis agitarent. Sub finem vero 4. saeculi monumenta scribit extare, quibus evincitur, etiam cum jam illuxisset dies, lumina accendi consuevisse, cum cantaretur Evangelium, et consecraretur Eucharistia, in signum laetitiae et gaudii. Denique S. Gregorium existimat hujusmodi disciplinam collucentium etiam per diem luminum propagasse; et Sabinianum Auctorem fuisse, ut in templis etiam extra Sacrificii tempus perpetuus lampadum esset usus: quamobrem concludit, etiam Lutheranos, e quorum ipse secta erat, Missae tempore candelas accensas adhibere. Verum cum paucis quae vera sunt, multa quae sunt falsa permiscet. Verissimum quidem est, persecutionis tempore nocturnos fuisse Christianorum conventus: consecuta vero fuisse tempora, cum in Ecclesiis die, quae Festivitati proxime praeiret, nocturna Pervigilia agitarent, lumina esse adhibita; iis nocturnas tenebras esse depulsas: haec vera omnia. Illud autem a ve-

ro abest, ea tantum causa lumina esse adhibita. Et sane, qui luminum usum, etiam cum ad clare oculis prospiciendum jam nihil opus esset luminibus, retinuerint, eos necesse est dicere, non ea tantum causa ut viderent oculis, lumina adhibuisse, sed iis symbolicam aliam fuisse rationem, etiamsi cum per noctem lumina accenderent, ut inde sibi existeret clare perspiciendi commoditas; cum praesertim symbolica causa non sit commentitia, sed ex Veteri et Novo Testamento deprompta. Jussit Deus Exod. cap. 25. Candelabrum fieri, lucernasque septem in eo locandas; et cap. 27. oleum ex oliva afferri, quo lucerna usque aleretur. In Psalmis a Deo petimus, ut lucem suam ad nos transmittat. In Epistola ad Ephesios D. Paulus, ut ostenderet pie illis esse vivendum, ac vetera vitia esse abjicienda, ait, eos aliquando fuisse tenebras; factos autem fuisse lucem in Domino; quae omnia satis declarant, terrena luce lumen caeleste significari. Grancolas in Veteri Ecclesiae Sacramentario tom. 1. pag. 717. et sequen. veterem probat luminum in Ecclesia usum, etiam interdiu, et cum divina celebrantur officia. Legas et Casalium de Veteribus Sacris Christianorum Ritibus cap. 42. Inter eos qui de Ritibus scripsere, Micrologus cap. 11. Ita de eo Ritu loquitur; *Juxta Romanum Ordinem nunquam Missam absque lumine celebramus, non utique ad depellendas tenebras* (quod voluit Vertus, et velle videtur etiam Hildebrandus, de quo nunc loquimur) *cum sit clara dies, sed potius in typum illius luminis, cujus Sacramenta ibi conficimus, sine quo et in meridie palpamus sicut in nocte.* De hoc argumento legendi Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 14. Card. Bona lib. 1. Rer. Liturgicar. cap. 25. num. 7. Natalis Alexander lib. 2. de Sacram. Eucharist. cap. 7. art. 2. Merselius in Summa Christiana par. 3. qu. 41. §. Caeterum cereorum usum, Le Brun tom. 1. pag. 66. et seq. Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 711. et seq. Boucat Theologia Patrum tom. 5. par. 4. dissert. 2. §. 4. et Collatio. 16. Lucionensis tom. 5. pag. 547. et seq. Duo autem candelabra ab utraque Crucis parte locata juxta Innocentium III. Christianum et Judaicum populum significant.

De linteis super Altare. Eorum usus antiquissimus.

5. Vetustus itidem est linteorum usus super Altare; quamobrem Optatus Milevitanus citato l. 6. haec scripsit: *Quis Fidelium nescit in peragendis mysteriis ipsa ligna* (scilicet Altaria, quae in Africa erant lignea) *linteamine operiri? Inter ipsa Sacramenta velamen potuit tangi, non lignum.* Et Victor Vitensis de Persecutione Vandalica lib. 1. narrat, Proculum quemdam ab impio Genserico adversus Catholicos missum vastitatem rebus eorum omnibus attulisse, et e linteis Altaris subuculas et femoralia sibi confecisse. Statuit Concilium Rhemense ab Ivone relatum in Par. II. Decreti cap. 132. *Ut Mensa Christi, idest Altare, ubi Corpus Dominicum consecratur, ubi Sanguis ejus hauritur, ubi Sanctorum Reliquiae reconduntur, ubi preces et vota populi in conspectu Dei a Sacerdote offeruntur, cum omni veneratione honoretur, et mundissimis linteis et pallis diligentissime cooperiatur, nihilque super eo ponatur, nisi Capsae cum Sanctorum Reliquiis, et quatuor Evangelia.* Terna esse debent lintea, ut deducitur ex Canone, *Si per negligentiam, de Consecrat.* Dist. 4. quo gravis ei poena irrogatur, qui Sanguinem Christi e Calice effuderit, eaque praescribuntur quae facere oportet, si Sanguis ad quartum linteum pertigerit: nam inter ea lintea computatur Corporale, sub quo alia tria lintea substernuntur. Ea in Actis Ecclesia Mediolanensis Sindones appellantur; et *Substratorium* dicitur linteum, super quo explicatur Corporale. Stephanus Heduensis Episcopus de Sacramento Altaris cap. 5. ubi loquitur de Diaconis, haec scribit: *Horum est ministerium Epistolam legere, Levitis ministrare, Altaria componere, Substratoria, Pallas, Corporalia lavare.* In quibusdam libri Pontificalis Codicibus legitur de Hormisda in ejus Vita, dono dedisse *chlamidem Imperialem et Subsutorium sub confessione B. Petri Apostoli:* ubi du Cange in Glossario verbo *substratorium* monet, non *Subsutorium*, sed *Substratorium* esse legendum.

Quid sit substratorium.

De Cereo in Hostiae elevatione accendendo, Campanula, Pallio, Manutergio, etc.

6. De Cereo in elevatione Hostiae accendendo, et de Campanula, quae ad eandem elevationem pulsanda est, alibi nobis erit sermo. De Pallio et Manutergio nihil est, quod moneamus praecipuum; Tabella introducta est commodo Sacerdotum, itidemque Tabella Evangelii S. Joannis. Pulvinum, ait Innocentius Tertius lib. 2. cap. 41. significare, *ministranda esse temporalia praedicanti verbum Dei;* et in Pontificali formulam habes benedicendi lintea, et reliqua Altaris ornamenta Tit. *De Altaris Consecratione.*

CAPUT. IV.

De Calice.

Calicem qua materia et cujusmodi esse, et quibus rebus instrui oporteat.

1. In Rubrica Missalis, quae consonat cum Jure communi in Can. *ut Calix, de Consecr.* Dist. 1. praescribitur, Calix ut omnino vel aureus sit, vel saltem argenteus, cujus tamen cuppa interne sit auro illita, itidemque Patena vel aurea sit, vel ex argento deaurata: super os Calicis ponatur Purificatorium, et super illud Patena cum Hostia, quae Palla operiatur; deinde Calix cum his omnibus obducto tegatur velo, et huic Bursa ejusdem coloris, quo sunt caetera Paramenta, imponatur, in quam Corporale conjectum sit plicatum, e lino, ab omni vel serica vel aurea fimbria nudum, omni ornatu detracto. Calicem et Patenam, iis antequam utare, Episcopus consecraverit; Purificatorium vero et Pallam vel Episcopus benedixerit, vel quilibet alius, cui ejusmodi sit potestas talia benedicendi.

Calix et Patena ab Episcopo consecranda.

2. De Calicis et Patenae Consecratione verba fecimus Edicto 21. Ed. Rom. eoque consecrandi facultatem Episcopo reservatam esse docuimus; nam in iis sacra unctione opus est: reliqua vero, quae sacra unctione consecrata esse non oportet, etiam Sacerdos vel de mandato Episcopi, vel ex delegatione Sac. Rituum Congregationis, ut variae sunt Auctorum sententiae, potest benedicere. De Calicis et Patenae consecratione mentionem facit vetus Sacramentarium Gallicanum ante mille annos et amplius scriptum, quod edidit Mabillonius tom. 1. Musei Italici pag. 389.

Calicem a profano ad usum sacrum Christus traduxit.

3. Itaque ad reliqua nostra transiliat oratio. Ac de primo Calicis usu paucula sane dicenda supersunt: illum enim in ultima Coena Christus adhibuit, cum sanctum Eucharistiae instituit Sacrificium: *Quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, et gratias agens fregit, et dixit: Accipite et manducate; Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter et calicem postquam coenavit, dicens: Hic Calix novum Testamentum est in meo sanguine:* Verba sunt D. Pauli Epist. ad Corinth. Quapropter Feria Quinta Majoris Hebdomadae, cum praecipua memoria institutionem Eucharistiae recolimus, *Natalis Calicis* a Veteribus Patribus appellatur. Tunc enim Calicem a profano ad usum sacrum Christus Jesus traduxit; et idem Calix in quo Christus Eucharistiam consecravit, Jerosolymae asservabatur aetate Bedae, ex cujus verbis illud etiam colligitur, argenteum fuisse, ut videre est apud Baronium ad ann. Ch. 34. n. 63, quod tamen non videtur probare Chrisostomus, qui Homil. 60. ad Populum Antiochenum haec ait de Calice: *Non erat illa Mensa tunc ex argento, nec aureus Calix, ex quo Sanguinem proprium Christus suis dedit Discipulis. Pretiosa tamen erant illa omnia et tremenda, quoniam erant spiritu plena.*

Feria V. majoris Hebdomadae a quibusdam Patribus Natalis Calicis appellata.

Calicibus veteres ligneis utebantur.

4. Si Ecclesiasticas evolvamus historias, Calices ex alia atque alia materia fuisse, ex multiplici formatos varietate inveniemus. Honorius Augustodiensis lib. 1. cap. 89. *Apostoli*, inquit, *et eorum Successores in quotidianis Vestibus et ligneis Calicibus Missas celebrabant.* Introductum vero putat a Zephyrino Pontifice et Martyre, ut Calices ex auro et argento adhiberentur: *Zephyrinus autem Papa et Martyr in aureis, et argenteis Calicibus et Patenis offerri constituit.* De Calicibus ligneis percelebris vox illa est S. Bonifacii Episcopi Moguntini in Concilio Tiburiensi sub Formoso c. 18. *Vasa in quibus sacrosancta conficiuntur Misteria, Calices sunt et Patenae, de quibus Bonifacius Martyr et Episcopus interrogatus, si liceret in Vasculis ligneis Sacramenta conficere, respondit: Quondam Sacerdotes aurei ligneis Calicibus utebantur: nunc e contra lignei Sacerdotes aureis utuntur Calicibus.* Non omnes sincerum esse putant illud Zephyrini Decretum: tuto tamen affirmari potest, diu quidem adhibitos esse etiam vitreos Calices; sed tamen per id tempus, cum ejusmodi Calices adhibebantur, etiam atrocioribus Persecutionibus in Christianos saevientibus, Calices ex auro et argento non defuisse.

Vitreos Calices adhibitos probatur ex Irenaeo, Epiphanio, Hieronymo, Gregorio.

5. Vitreos Calices a Veteribus fuisse adhibitos, constat ex eo quod narrant S. Irenaeus lib. 1. cap. 9. et S. Epiphanius Haeresi 34. Marcum videlicet haeresiarcham magicis artibus vinum ex albo colore in rubeum convertere consuevisse: ex quo intelligitur, Calices tum fuisse pellucidos, ideoque vitreos. Calix etiam ille fuisse videtur vitreus, quem confractum ab Ethnicis junctis fragminibus restituit fusis ad Deum precibus S. Donatus Episcopus Aretinus, de quo S. Gregorius lib. 1. Dialog. cap. 7. diuque vitrei ejusmodi Calices multis in locis adhibiti. Nam D. Hieronymus Epist. ad Rusticum de S. Exuperio Episcopo Tholosano, *Nihil*,

inquit, *illo ditius qui Corpus Domini canistro vimineo, Sanguinem portat in vitro:* et in Vita S. Caesarii Arelatensis, qui vergente in finem 5. et ineunte 6. saeculo floruit, scribit Cyprianus quidam natione Gallus, *Annon*, inquit, *in vitro habetur Sanguis Christi?*

Joannis Dovgthei impudentia.

6. Joannes quidam Dovgtheus Heterodoxus Tractatum edidit Bremae ann. 1694. *De Calicibus Eucharisticis veterum Christianorum*, in quo narrat pag. 98. se, dum esset Romae, quosdam vitreos Calices vidisse: *Romae quoque degenti inter reliqua antiquitatum ornamenta oblatos memini Calices vitreos, qui sacrosanctae Eucharistiae usui quondam sacri venditabantur. An vero omnes fuerint, continuo dubitare coepi, et adhuc admodum dubito. A nonnullis Cardinalibus eam quoque inivi gratiam, ut tales Calices vitreos in conspectum meum producerent; commodum vero putabam, meum de his judicium tunc temporis suspendere, et antiquitatem fictam et simulatam admirari. Hoc ipso eorum possessoribus nihil prius, neque antiquius accidere potest.* Homini huic qui demum Calices oblati fuerint in conspectum, plane nescimus. Neque in nobis recipimus, vitreos omnes Calices, quos ille vidit, eosdem esse, qui ad Eucharistiam sunt adhibiti. Pravum tamen intelligitur hominis ingenium abutentis eorum benignitate, qui vitreos illos Calices ei videndos produxerunt, satisque apparet ambigua illius indoles et bilinguis oratio, quae et ejus malam fidem ostendunt, declarantque in Catholicos quam male fuerit animatus; cum praesertim ipse quoque putet, in veteri Ecclesia vitreos Calices esse adhibitos, et in quibusdam locis eorum usum usque ad Caroli Magni aetatem esse retentum, etsi Joannes Baptista Casalius nonnisi ad S. Gregorii Turonensis tempora Christianos ejusmodi Calicibus usos esse contendat, *De Veteribus Sacris Christianorum Ritibus cap.* 11.

Usum vitreorum Calicum quidam ad Caroli Magni, alii ad Gregorii Turonensis aetatem perdurasse putant.

Etiam tum, cum vitrei Calices adhiberentur, et saevirent persecutiones, usus tamen erat Calicum ex auro, et argento

7. Cum vero vitreorum Calicum esset usus, et Persecutiones grassarentur, suos Ecclesiae non defuisse Calices ex argento et auro probant cum Acta Martyrii S. Laurentii, qui passus est sub Valeriano: tum nefaria ejus vox, qui a Juliano Apostata jussus Antiochenam diripere Ecclesiam, deprehensis argenteis et aureis Calicibus, quod narrat Theodoretus lib. 3. Hist. Eccles. cap 8. exclamavit: *En ejusmodi vasis Filio Mariae ministratur.* Ea de re adeundi Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap 25. et Binghamus tom. 3. Antiquit. Ecclesiast. pag. 241.

Calices gemmis intexti ex Chrysostomo: picturis ornati ex Tertulliano.

8. Gemmae deinceps pretiosique lapilli Calicibus Eucharisticis intexti, quod non probabat D. Joannes Chrysostomus Hom. 60. ad Populum Antiochenum, si quis ejusmodi munera offerret, qui ex viduarum pupillorumque bonis se locupletasset: *Non satis nobis esse existimamus ad salutem, si viduis et pupillis expilatis aureum Calicem et gemmatum Mensae offeramus.* Prioribus autem temporibus tuto affirmare possumus, etiam picturas Calicibus Eucharisticis apponi consuevisse, quod ex Tertulliano colligitur lib. de Pudicitia cap. 7. *Procedant ipsae picturae Calicum vestrorum, si vel in illis perlucebit interpretatio pecudis illius, utrumne Christiano, an Ethnico peccatori conlimet.* Et cap. 10. *Si forte patrocinabitur Pastor, quem in Calice depingitis prostitutorem et ipsum christiani Sacramenti:* quae quidem imago ex Lucae Evangelio cap. 15 desumpta est, eamque passim videre est in veteribus sacris Coemeteriis apud Bosium in Coemeter. cap. 18. et Aringhium lib. 2. Romae Subterraneae cap 20.

Plura Calicum genera. Calices Baptismi, Calices ministeriales.

9. Quod vero ad varia Calicum genera attinet, quidam erant, qui Baptismi Calices dicebantur, quibus sacro Baptismate abluti post acceptam Eucharistiam sub specie panis, sanguinem bibebant sub specie vini. Ministeriales etiam erant Calices, qui communicandis sub specie vini Fidelibus adhibebantur: ejusmodi Calices semoti, postquam calicis communio ad solos contracta Sacerdotes est. Georgius Cassander in Opere Liturgico cap. 31. de hujusmodi ministerialibus Calicibus verba facit, quos eo nomine appellatos esse ait, *quia non ad offerendum, sed ad ministrandum populo Christi Sanguinem deserviebant*, idque probat ex eo, quod in S. Remigii vita legitur ab Hincmaro conscripta.

Quid Scyphus fuerit.

10. Mabillonius tom. 2. Musei Italici in notis ad primum Ordinem Romanum putat, Calices Ministeriales fuisse Scyphos appellatos; nam ad illud verbum *Calicis* hanc interpretationem addit: *id est Calices ministeriales, qui alio nomine Scyphi appellantur;* et in Notis ad tertium Ordinem Romanum ad ea verba *in majorem Calicem sive Scyphum* ait: *Sciphus, aut Calix ministerialis.* Sed aliter sensit Justinianus Chiapponus Caeremoniarum Magister sub Clemente XI. Nam in Dissertatione de Oblationum Mysteriis, quam edidit cum Actis Canonizationis quatuor Sanctorum sub eodem Pontifice pag. 287. contendit, Scyphum non

fuisse Calicem Ministerialem, sed Calicem illum omnium maximum, e quo Sanguis in ministeriales Calices invergebatur populo distribuendus, ut mox dicemus. Quod tamen putamus abesse a veritate; apertissimus enim est locus, qui mox producetur in III. Ordine Romano, ubi Scyphus pro ministeriali Calice accipitur; atque de hac re cum Mabillonio consentit Bocquillot in sacra Missae Liturgia lib. 1. cap. 8. pag. 183. Edit. Parisien. ann. 1701. Josephus Vicecomes lib. 6. de Missae Apparatu cap. 12. quaerit, an in ministerialibus Calicibus sanguis consecraretur; ac in iis etiam consecratum esse putat. Negat id Georgius tom. 1. de Liturgia Romani Pont. cap. 3. Sanguis enim in Calice offertorio consecrabatur, cujus portio quaedam in vinum Calice ministeriali contenptum ingerebatur; et ad hunc modum populo sanguis sub specie vini exhibebatur, quod etiam animadvertit Cardinalis Perronus in Responsione ad secundam Magnae Britanniae Regis instantiam pag. 265. et Cardinalis Bellarminus de Sacrific. Missae lib 4. cap. 24. Quamobrem ex secundo Ordine Romano, quem existimabat Panvinus eundem esse ac Gelasianum Ordinem a S. Gregorio Magno emendatum, typisque primum a Cassandro et Hittorpio vulgatum, quemque Mabillonius iterum edidit in Museo Italico tom. 2. pag. 50. hanc fuisse disciplinam intelligimus, ut Pontifex, dum in Missa communicabat, partem Hostiae in Calicem inderet semel iterum ac tertio dicens. *Fiat commixtio et consecratio:* ei deinde Archidiaconus praeberet Calicem, ex quo pars sanguinis in Calicem ministerialem invergebatur: quod luculentius etiam tradit Tertius Ordo Romanus eodem tom. 2. Musei Italici pag. 59. *Sed ipse Pontifex confirmatur ab Archidiacono in calice sancto, de quo parum refundit Archidiaconus in majorem Calicem, sive in Scyphum, quem tenet Acolytus, ut ex eodem sacro vase confirmetur populus, quia vinum etiam non consecratum, sed Sanguine Domini commixtum, sanctificatur per omnem modum.*

Singularis significatus vocis Confirmatio

11. Ubi notandum, Eucharistiae distributionem sub specie panis *Communionem*, sub specie vini *Confirmationem* appellari consuevisse; quod ex Quinto etiam Ordine Romano colligitur eodem tom. 2. Musei Italici pag. 59. *Clerus Communionem ab Episcopo accipiat, et ab Archidiacono confirmetur.* Armeni nunc temporis binis in Missa Calicibus utuntur, quorum in altero, quemadmodum Latini in Paterna, collocant panem, in alterum vinum infundunt, ut testatur Card. Bona cit. lib. 1. cap. 25. num. 3. in fine.

Calices ministeriales ansati et fistula instructi.

12. In Accademia Ecclesiastica, quae olim habebatur in Collegio Propagandae Fidei, quo nos viridi aetate ventitabamus, quamque ab interitu vindicatam instauravimus, Perimezzius in Dissertatione, quam edidit cum aliis, quas in iis Conventibus habuit par. II. pag. 158. egit de Calicibus ministerialibus, eosque ansatos fuisse docuit, ut facile eos manu Sacerdotes tenere possent, cum Sanguinem populo dispertiebant juxta Ordinem Romanum, ubi legitur: *Levat Archidiaconus Calicem per ansas, et tenet exaltans illum juxta Pontificem;* Quosdam etiam fuisse Calices ministeriales, quorum fundo ferruminata esse fistula, *Syphon* appellata, unde Laici sanguinem exsugebant, quod multo antea observavit Lindanus lib. 4. Panopl. Evangelic. cap. 46. *Quia sanguinis effusio propter incultioris populi rusticitatem merito timebatur, Calicibus Canna est ferruminata, affabreque inserta, unde populus Sanguinem Christi non tam biberet, quam sugeret.* Pergit deinde Lindanus, et in Fuldensi Monasterio duos se vidisse Calices testatur, quibus dum viveret S. Bonifacius usus fuerit; eorum alterum admodum parvum ad Missam ait adhibitum, alterum praegrandem putat ministerialem fuisse Calicem, in quo populus sanguinem biberet, quod ejus forma nihil in ejusmodi usum sit accommodatius. *Idoneum enim est hoc Poculum, unde populus sine periculo effusionis bibere possit. Habet enim duas ansas; estque nec rotundum, nec quadratum, sed instar pomi orbiculatum.* Addit, in ea fuisse plebem opinione, S. Bonifacium hoc poculum ad potum, cum ad mensam accumberet, adhibuisse: id autem tam falsum esse quam quod maxime, satis apparet ex duodecim Sacerdotum imaginibus in circumferentia insculptis, quorum singuli Planeta induti, quemadmodum Sacerdotes, Calicem in manu habentes videntur populum ad potum invitare. Et Rhenanus in Scholiis ad Tertullianum ab erudito quodam Abbate illud se accepisse testatur, in veteribus Carthusianorum Constitutionibus vetitum fuisse, ne cui Monacho pretiosi quidquam apud se habere liceret, praeter argenteum Calicem et fistulam, qua Laici sanguinem possent exsorbere. Praeterea in vetusto libro ante quadringentos annos scripto

De Veteribus Thesauris Ecclesiae Moguntinae legisse se scribit, in illius Ecclesiae Thesauro quondam fuisse aureos magni ponderis Calices ansatos, cum senis argenteis fistulis, quae in eosdem Calices immittebantur ad usum eorum, qui communicarent.

CAPUT V.

De Patena, et aliis ad Calicem spectantibus.

Patenae usus a temporibus Apostolorum.

1. Nunc de Patena dicendum, quae calicis est veluti operculum, ubi sacra ponitur Hostia. Utrum Christus in Patena consecratum panem posuerit, non declarant Evangelistae. Eam tamen Apostolorum tempore adhibitam fuisse, colligitur ex Liturgia S. Jacobi, ubi de ea diserte fit mentio. Patenam *a patendo, quod patula sit*, appellatam dicunt. In libro Pontificali de S. Silvestro proditum est, eum obtulisse *Patenas aureas septem, quae pensabant libras triginta;* et in vita S. Nicolai Pontificis: *Patenam ex auro purissimo misit Michael Imperator cum diversis lapidibus pretiosis.* Plures etiam alias aureas et argenteas Patenas a Summis Pontificibus oblatas Basilicis, quae Romae sunt, reperias apud Chiapponium loco cit. pag. 286.

Patenae ex auro oblatae a Romanis Episcopis.

Patenae ministeriales grandiores.

2. Ministeriales etiam erant patenae quaedam multo capaciores, quae ad sacram Eucharistiam sub specie panis populo dispertiendam adhibebantur: ex is unam fuisse oportet, qua Gregorius Turonensis de Gloria Martyrum cap. 45. lavandis sibi pedibus usum esse narrat Comitem quemdam Britanniae: quod amplam illam profundamque fuisse indicat: et ejusdem generis illam quoque esse oportet, quam testatur Vertus tom. 3. p. 167. et seq. asservari in Ecclesia S. Salvatoris Redonensi Ordinis S. Benedicti in Dioecesi Redonensi, eamque lanci mediae magnitudinis similem ascribit. Patenae eadem materia conflatae, qua Calices, erant. Graeci patenam suam *Discon* appellant, quae magis concava est, quam nostra, ne pani consecrati fragmenta inde decidant. In quibusdam veteribus Patenis sacrae quaedam imagines et hieroglyphica insculpta conspiciuntur, cujusmodi est Patena argentea S. Petri Crysologi, unciarum pondo quatuordecim, cujus diameter haud major est palmo Romano, crassitudo mediocris: extant etiamnum partes ejus quaedam inauratae; ita vero affabre elaborata est, et in lateribus complanata, ut colligendis hostiae fragmentis nihil ea esse possit accommodatius. Patenae hujus figuras, hieroglyphica, et litteras eruditissime explanavit Joannes Pastritius Thologiae Polemicae in Collegio de Propaganda Fide Professor, in peculiari Opere Romae edito an. 1706. Bocquillot in Tractatu Historico Liturgiae lib. 1. cap. 8. postquam de Calicibus disseruit, satis erudite scribit de Patenis. Etymologiam probat, patenam dictam esse *a patendo;* et patenas ministeriales commemorat, atque ex eadem, qua Calices, materia fuisse contendit. Quaerit autem qui patenae antea praegrandes ad hanc, qua nunc sunt, parvitatem redactae sint; idque inde factum esse ait, quod haud ita frequentes nunc temporis sint ii, qui in Missa, cui adsunt, Eucharistiam suscipiant. Olim autem, cum plerumque Missae qui adessent, iis Eucharistia praeberetur, haud ita commode id fieri poterat, nisi grandis fuisset patena, in qua et frangendus erat panis; eaque Hostiarum plena, adstantibus dispertienda erat Eucharistia.

Cur aetate nostra Patena prae antiquis tantula sit.

Corporale olim totam Altaris mensam tegebat.

3. Linteolum illud in quo Corpus Christi Domini consecratur, ab Ecclesiasticis Scriptoribus *Corporale* appellari solet, atque etiam *Corporalis Palla.* Corporale longius quondam erat et latius, et totam Altaris aream tegebat, ut colligitur ex Ordine Romano, ubi duorum Diaconorum opera requiritur ad illud explicandum. Hujusmodi Corporali ita ut diximus amplo Calix etiam cooperiebatur, quem Ritum etiam nunc servant Carthusiani. Corporale autem e lino esse oportet. Calix novum sepulcrum, quo conditus est Christus Dominus; Paterna revolutum lapidem significat supra portam monumenti; Corporale Syndonem mundam exprimit, qua Joseph ab Arimathaea Corpus Christi involvit, ut bene advertunt Rabanus lib. 1. de Instit. Clericorum cap. 33. et Ildebertus Archiepiscopus Turonensis in Carminibus de Missae Sacrificio. De eo 12. saeculi scriptore consulendus Longueval Hist. Eccl. Gallicanae tom. 8. lib. 24. pag. 530. et seqq.

Ejus significatus

Ara Crucis, Tumulique Calix, Lapidisque Patena,
Sindonis Officium candida byssus habet.

Corporale Syndonem significat ex Isidoro Pelusiota, qua Christi Corpus involutum a Josepho ab Arimathaea.

4. Quae de Corporalis significatu diximus confirmat S. Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 123. *Pura illa Syndon, quae sub divinorum donorum ministerio expansa est, Josephi Arimathensis est ministerium. Ut enim ille Domini Corpus Syndone involutum sepulturae mandavit, per*

quod universum mortalium genus resurrectionem percepit, eodem modo nos propositionis panem in Syndone sacrificantes, Christi Corpus sine dubitatione reperimus illam nobis immortalitatem fontis in modum proferens, quam Salvator Jesus a Josepho funere elatus, posteaquam a morte ad vitam rediit, largitus est. Et ad eundem modum de Corporali loquitur D. Thomas 3. par. quaest. 83. art. 3. ad septimum. Et Concilium Selinestatense anno 1022. habitum apud Longueval tom. 7. pag. 178. vetat, ne ad extinguendum incendium Corporale (qui mos erat illorum temporum) illuc injiciatur; ac Corporale quoddam in Monasterio Cluniacensi diu asservatum esse, idem Auctor testatur, cui nota quaedam erat apposita, quo citius faciliusque, si sedandi incendii extitisset occasio, reperiretur.

Purificatorii usus haud ita vetus.

5. Inter multa, quibus opus est sacrificio Missae celebrando, recensuimus Purificatorium, Pallam, Velum, Bursam, et Ampullas. De Purificatorio nulla est apud veteres mentio. Vicecomes lib. 3. de Missae apparatu cap. 5. *Quid vero,* inquit, *sentire oporteat de linteo, quod Purificatorium vulgo nuncupatur, plane ignoro, quod apud nullum veterem scriptorem mentio reperiatur.* Diu tamen esse, cum, ut sacrificium peragatur decentius, illud adhiberi coeptum est, docet Boucat Theologiae tom. 5. par. 4. Dissert. 2. art. 2. sect. 1. §. 6. in fine. In Caeremoniali Episcoporum de eo fit mentio: *Super ea ponuntur duo Candelabra cum Cereis albis, et in ipsius medio Calix cum Patena, Palla, Purificatorio, et Bursa Corporalia continente.* Et post Suarez observavit Macrus in Vocabulario Ecclesiastico, Purificatorium, cujus haud ita vetus usus sit, non benedici. Eo Calix in Missa abstergitur, quod Graeci faciunt spongia adhibita, qua idcirco in sacrificio incruento utuntur, quod ea fuerit pars quaedam et instrumentum cruenti Sacrificii. Videantur Goar in Euchog. Graecor. pag. 151. et du Cange verbo *Purificatorium.*

Palla distincta a Corporali ex Innoc. III.

6. Palla parvum est quodammodo Corporale, quo Calix tegitur. Innocent. III. lib. 2. de Mysteriis Missae cap. 56. pallam describit tanquam rem a Corporali distinctam: *Duplex est Palla, quae dicitur Corporale, una quam Diaconus super Altare totam extendit, altera quam super Calicem plicatam imponit.* Et Radulphus Tungrensis Libro de Canonum observantia propositione ultima testatur, jam tum apud Italos et Germanos parvam adhiberi pallam ad Calicem cooperiendum, Gallos tamen unico tantum Corporali ad eam rem uti. Nunc quidam binas pallas adhibent, alteram Calici, alteram Hostiae contegendae. Duplicis Pallae usum concessit Paulus IV. Theatinis, unde oritur quaestio, an Saeculares Regularesve Sacerdotes, qui in Theatinorum Ecclesiam Missam celebrent, duplici palla uti possint: qua de re consulendi Gavantus, Pasqualigus, Quartus, et Meratus.

Theatinis duplicis pallae usus concessus a Paulo IV.

Velum interdum appellatur Peplum et Sudarium.

7. Velum quo Calix tegitur, *Peplum* etiam, et *Sudarium* appellari solet. Vetus est Veli usus, quo Calix operitur; nam in Canone Apostolorum 72. prohibetur, ne Velum sanctificatum ad profanos usus traducatur. Linteum olim Velum illud fuisse oportet; praescriptum enim comperimus ut lavetur. Nunc vero sericum esse oportet, ut praecipit Rubrica, quod observant Gavantus, et Meratus. Tria Vela Graeci adhibent, quorum alterum Patenam, Calicem altero, tertio denique utrumque contegunt. Tertium illud Aerem vocant, quod veluti aer circum sacra dona expanditur, ut videre est apud Card. Bona lib. 1. Rerum Liturgicar. cap. 25. num. 11. qui docet, morem hunc ab Jerosolymitana Ecclesia ad universum Orientem permanasse. Bursa dicitur etiam *Pera;* in quam Corporale conjicitur; et Gavantus ad Rubricam *de Praeparatione Sacerdotis celebraturi,* narrat, S. Pium V. Hispanis privilegium concessisse, ut Corporale ferre possent extra Bursam.

Ternis utuntur velis Graeci.

Bursa, quae et pera dicitur.

De Ampullis.

Quid Amae fuerint et Amulae.

8. Ampullae denique in Ordine Romano *Amae* appellantur. De Amis argenteis mentio fit in Libro Pontificali in Vitis Sanctorum Silvestri, Marci, Innocentii, Caelestini, et alibi: et in Romanis Ordinibus *Amulae* dicuntur, quod est diminutivum vocis *Amae,* ut nonnemo existimaverit, *Amas* capaciora quaedam vasa fuisse vino et aqua excipiendis, quae sacrificio destinata essent, ut apud nos sunt oenophora seu baucalia; Amulas vero parvula quaedam fuisse vascula, quae vino et aqua in Missa ministrandis adhiberentur. Atque inde nonnulli putant, morem illum derivatum esse, ut cum Summus Pontifex, vel S. R. E. Cardinales Missam celebrant in Pontificio Sacello, praegrandes quaedam in mensa apponantur argenteae atque etiam inauratae trullae seu baucalia. Sunt qui disputant, an quidpiam discriminis intersit inter amam seu amulam, et hamam et hamulam aspiratas. In historia Trevirensi apud Dacherium in Spicilegio tom. 12. pag. 221. ita proditum est de Sicone quodam: *Ca-*

ptato consilio opportuno, triginta hamas praeparat, in quibus singulis singulos milites electos, loricatos, galeatos, ensibusque praecinctos collocat, deinde sexaginta viros nihilominus electos, plebeja veste amictos ensibus eorum in hamis reconditis, gestantes constituit, nullosque hominum hujus fraudis praeter praedictos viros conscios fecit: quo in loco hamae non quidem trullam aut ampullam, sed dolium videntur significare. Verum utcumque sit de hac questione, nos ulterius progrediendo dicimus, ampullas vitreas esse oportere, ut vinum ab aqua discerni possit. Remotioribus ab hac aetate nostra saeculis in usum sacrificii Fideles in poculis sive etiam lagenis offerebant; unde Diaconus tantum in Calicem vini ingerebat, quantum sacrificanti Sacerdoti et caeteris communicantibus satis esset; ad eamque rem colatorium pro longo manubrio instructum adhibebat, quo vinum magis defaecaretur.

Colatorii usus olim ad Missam.

9. Desiderius Antissiodorensis Episcopus sexto saeculo Ecclesiae suae donavit *Colatorium pensans uncias duas*. Ex his colatoriis quaedam se vidisse testatur in Museo Barberino Card. Bona Rer. Liturg. lib. 1. cap. 25. num. 1. Eruditissimus Blanchinus in Notis ad librum Pontificalem in Vita S. Urbani tom. 2. sect. 18. pag. 179. duos affert iconismos duorum colatoriorum ex argento, quae Marcus Antonius Sabbatinus egregius Civis noster haud ita pridem Romae e vivis sublatus in Museo suo asservabat. De Azymo et fermentato alibi disseruimus, cum de Mysterio Feriae Quintae Majoris Hebdomadae, et institutione Sanctissimae Eucharistiae verba fecimus. Quamobrem etsi quaedam de Hostia nobis dicenda sunt, de azymo, et fermentato dicere abstinebimus. De aqua item et vino sermonem ad alium locum remittimus; nam hic vinum et aquam memoravimus, non ut de iis ex professo ageremus, sed duntaxat, ne quid eorum omitteretur, quae sacrificio peragendo opus sunt. Itaque nunc solummodo de Hostiae forma sermonem habebimus.

CAPUT VI.

De Hostia.

Panis consecrandus a Fidelibus offerebatur: item farina, ex qua panis conficiebatur a Clericis.

1. Panis in Missa consecrandus ad Altare olim a Fidelibus offerebatur, qui plerumque panis ab eodem ipso a quo offerebatur, subactus erat; sed cum malus quidam usus irrepsisset quemlibet panem oblatum consecrandi nullo discrimine adhibito, ut interdum ad Sacrificium Sacerdotes pane uterentur non satis mundo pro Sacrificii majestate, mos inductus est in aliquibus Ecclesiis ut farina offerretur, ut tradit Honorius Augustodunensis 12. saeculi scriptor a nobis saepenumero laudatus in *Gemma animae* cap. 58. *Olim Sacerdotes a singulis domibus et familiis farinam accipiebant, et inde Dominicum Panem faciebant, quem pro populo offerebant:* qui mos etiam nunc in Armenorum Ecclesia retinetur, in qua quilibet e Parochia farinam conficiendae Hostiae offert, ut videre est apud le Brun tom. 3. Dissertat. 10. fol. 115. ex ea autem farina ad eum modum oblata panis consecrandus conficitur; sacrisque Virginibus, devotisque matronis in Oriente id muneris demendatur, quod docet Goar in Euchologio fol. 116. in Occidente vero Presbyteris eorumque Clericis: sic enim in Theodulphi Aurelianensis Episcopi Capitulari legitur, quod scriptum est anno 794. art. 5. *Panes quos Deo in Sacrificium offertis, aut a vobis ipsis, aut a vestris pueris coram vobis nitide et studiose fiant:* quod etiam praescribitur in illis Anonymi carminibus, quae Martene se legisse ait in manuscripto Bibliothecae S. Martini Turonensis, ediditque in lib. 1. de Ritibus Ecclesiast. cap. 3. art. 7. num. 24.

Pura sit oblata. Nunquam sine lumine cantes
Haec et triticea sit: Presbyteri faciant hanc.

Si quis vero intelligere cupiat, qua diligentia et pietate oporteret eos uti, quorum esset panem subigere, qui consecrandus esset in Missa, legat Regulas, quas Lanfrancus in usum Ordinis S. Benedicti composuit, qui postquam praescripsit cujusmodi frumentum esse oporteat, quove pacto farina sit conservanda, haec de Hostiis a Sacrista ejusque sociis formandis praecipit: *Interim dum ipsae Hostiae fiunt, et coquuntur, dicant iidem Fratres Psalmos familiares Horarum, et Horas canonicas et de Psalterio ex ordine, quod tantumdem valeat, si ita potius voluerint.* Et paullo post: *Silentium loquendi omnino teneant: ille tamen, qui ferra tenet, si necesse sit, breviter, quod vult, indicare potest famulo, qui focum facit et ligna portat, quae debent esse valde sicca, et ante multos dies in industria praeparata.* Vide Antonii Bellotte Tractatum ad Ritus Ecclesiae Laudonensis pag. 461. edit. Parisiensis anno 1662.

Hostiae XI. saeculo grandiores quam nunc sunt.

2. Qua magnitudine antiquitus, quave forma fuerint Hostiae disputant viri docti. Humbertus Cardinalis, qui anno 1054. scripsit pro azymo, ac Michaeli Constantinopolitano respondet, Hostias ostendit ea aetate hisce nostris fuisse grandiores. Atque ait, post Consecrationem eas frangi, et ex ipsis praeberi Eucharistiam consuevisse: *Nos tenues Oblatas ex similia praeparatas, integras et sanas sacris Altaribus superponimus, et ex ipsis post Consecrationem fractis cum populo communicamus.* Honorius Augustodunensis in Gemma Animae lib. 1. cap. 66. scribit, Hostiarum formam ad denarii magnitudinem esse redactam propter eorum paucitatem, qui in Missa communicarent: *Quia populo non communicante, non erat necesse panem tam magnum fieri, eum in modum denarii formari, vel fieri.*

Saeculo XII. ad hanc, qua nunc sunt, magnitudinem redactae.

3. Cum autem Honorius scripserit anno 1130. conjici jure potest, 12. saeculo usum invectum Hostiarum ea magnitudine, qua sunt Hostiae, quas nunc ad Missae sacrificium adhibemus. Ad figuram quod attinet, quadrata Graeci utuntur teste Allatio de Consensu Occidental. et Orient. Eccl. cap. 15. num 18. *Graeci cum panem ad sacrificandum efficiunt, ut plurimum non rotundant, sed in quatuor ramos ad modum Crucis extendunt; postea sigillum jam dictum imprimunt in medio Crucis, et in ramorum extremitatibus;* et quaedam in eo sigillo sunt litterae, quae significant *Jesus Christus vincit.* Ejusmodi figuras, quae in Hostiis quadratis Graecorum imprimuntur, reperias apud Martene loco citato. Armeni, relicta quadrata, formam nunc rotundam adhibent; sed usum fermentati retinuerunt, quod testatur Abrahamus Ecchellensis Maronita e Monte Libano in Epistola ad Joannem Morinum.

Vetustissima figurae earum circularis.

4. Vetustissima apud nos est forma rotunda, idque pluribus argumentis confirmatur, quae affert P. Franciscus Berlendus in erudito *Tractatu de Oblationibus ad Altare* pag. 11. et seq. ubi Decretum protulit S. Zephyrini, qui vixit III. saeculo, in quo S. Pontifex Hostiam appellat *Coronam sive oblata sphaericae figurae.* Durandus in Rationali lib. 4. cap. 30. num. 8. mysticum sensum explicat, qui in Hostiae rotunditate subest: *Hostia formatur rotunda, quia Domini est terra et plenitudo ejus, orbis terrarum et universi, qui habitant in eo;* et cap. 41. nu. 8. Honorium Augustodunensem sequutus addit: *Panis formatur in modum denarii; tum quia panis vitae pro denariis traditus est, tum quia idem denarius in vinea laborantibus in praemium dandus est. Ideo Paulus dixit: Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Idem Berlendus reperire studuit, quo tempore Ecclesia pane uti coeperit e subtili et levissima materia, qui non in furno coquitur, sed ferro ignito comprimitur, et a communi pane quam maxime differt: ac fatetur, se hujus rei originem invenire non potuisse.

Sacrae in Hostiis etiam antiquitus figurae impressae, vel Christi crucifixi, vel Resurgentis.

5. In utraque Ecclesia tum Orientali, tum Occidentali constans fuit semper consuetudo Crucem vel Crucifixi imaginem in Hostiis imprimendi, quod eruditissime docuit Philippus Bonarrota Senator Florentinus in egregiis illis *observationibus ad quaedam vasorum veterum fragmenta* pag. 56. De Antiqua Graecorum disciplina, quae etiamnum viget vide Goar ad Euchologium pag. 60. num. I. pag. 61. num. 1. Vetus volumen de Ordinationibus, quod fuit Cardinalis Casanatae, et antiqua Pictura in Ecclesia D. Laurentii extra muros probat, ut observat idem Bonarrota, morem imprimendi, signum salutis in Sacra Eucharistia. Ante Bonarrotam Baronius ad annum Christi 58. num. 65. et 66. observaverat, morem fuisse veterum Christianorum Crucis signum imprimendi in panibus ad usum paratis; idque probat pluribus vetustis picturis, figurisque musivo seu vermiculato opere expressis, quae vulgo Romae conspiciuntur; deinde addit: *Sed et illud liquet, non solum communes panes ad esum paratos ejusmodi decussatione Crucis signum exprimente a Majoribus consignari consuevisse, sed et eos ad Sacrae Eucharistiae usum absque fermento confici solitos etc. Factum vero postea est, ut in iisdem mysticis panibus non Crux tantum, sed Christus Crucifixus formis redderetur expressus.* Heterodoxus quidam nomine Philippus Julius Retmejer, Presidente Joanne Andrea Schimidio itidem Heterodoxo, argumentum proposuit disputandum: *De Oblatis Eucharisticis, quae Hostiae vocari solent*, die 14. Januarii anni 1702. eaque Dissertatio deinde typis Amstelodamensibus anno 1727. edita extat in tom. 18. Miscellaneorum Bibliothecae Dominici S. R. E. Cardinalis Passionei. In ea Dissertatione Sacri exhibentur Iconismi, quos in Hostiis impressos reperit, qui tamen omnes idem fere exprimunt, vel Passionem Christi Domini, vel Resurrectionem, vel Sanctissimum Nomen Jesu.

CAPUT VII.

De Vestibus Sacerdotalibus, ubi de Amictu, Alba, et Cingulo.

Vestes olim erant caedem Clericis, et Laicis. Apostoli communi utebantur veste.

1. In vicesimo primo nostro Edicto Latinae editionis de Sacerdotalibus indumentis valde verisimile esse docuimus omnium fere Eruditorum hominum consensione, Apostolos non iis vestibus communibus, quas quotidiano et continuo usu adhibebant, sed aliis quibusdam peculiaribus indutos Missam celebrasse. Joannes Franciscus Budaeus haereticarum partium homo in ea Dissertationum suarum, quam de Missa composuit §. 25. mirari se ait, Cardinalem Bona, quem tamen videtur, ut aequum est, plurimi facere, scripsisse, Apostolos non consuetis, sed certis quibusdam aliis vestibus indutos Sacrificium Missae peregisse. Ante Budaeum Nicolaus Alemannus *de Lateranensibus Parietinis* hanc opinionem veluti risu dignam notaverat: Quod facit etiam Joannes Gottlieb Heineccius in prima Exercitationum suarum *de Habitu Apostolorum Sacerdotali* edit. Halae Magdeburg. anno 1735. Nobis ea, quae uterque objecit Auctor, diluere non est animus, qui ea satis refutata in eo Edicto arbitramur.

In Sacrificio ejusmodi vestes, sed non easdem adhibebant, quibus in communi usu utebantur.

2. Illud nunc dumtaxat monere volumus, quod quamvis sacra indumenta, quibus Sacerdotes utuntur cum ad Altare accedunt, vestes olim fuerint Clericorum Laicorumque communes, quae proprie deinde Ecclesiasticorum virorum factae sunt in usum Sacrificii; id tamen sententiam nostram minime evertere, qua asserimus, Apostolos aliis in Missa celebranda vestibus usos, quam quibus, dum per vias incederent, uterentur. Potuit enim exempli causa Sacerdos aliquis Albam et Planetam, cum haec indumenta omnibus erant communia, adhibere cum domi se continebat, vel per Civitatem ambulabat; peculiari autem alia Planeta uti et Alba, cum ad Altare accederet: id enim satis erat ad suam erga Sacrificium reverentiam, si non eandem adhiberet vestem Missam celebrando, quam qua uteretur vias et compita perreptando. Quamobrem in Can. *Vestimenta* de consecrat. dist. 2. *Vestimenta Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, et sacrata debent esse et honesta, quibus aliis in usibus non debent frui, quam in Ecclesiasticis, et Deo dignis Officiis.* Atque hujus rei depromi potest exemplum ex Ecclesiastica historia nostrorum temporum. Certum est nonnisi nudo capite licere Missam celebrare. At turpe et indecorum est in Sinarum Imperio caput detegere: quamobrem Paulus V. Missionariis facultatem concessit, ut pileolo caput tegerent dum Missae Sacrificium celebrarent, modo pileolus ille non idem esset, quem communi usu adhiberent: unde factum est, ut Neophyti novum quemdam et a communi valde diversum pileolum excogitaverint ad usum Sacrificii. Vide Raynaudum tom. 13. de Pileo et caeteris capitis tegminibus pag. 628.

Ex Thomassino probatur, vestes communes, et ad Sacrificium adhibitas, non fuisse easdem, etsi ejusdem formae.

3. Atque haec non nostra sunt, sed ex Thomassino deprompta, qui tom. 1. lib. 2. cap. 45. ostendit Stolam, Manipulum et Albam profanas antea fuisse vestes, quae deinde usu Sacrificii consecratae sint. Et cap. 47. num. 4. postquam plures attulit auctoritates; *Quibus ex testimoniis*, inquit, *constat, Tunicam, Dalmaticam, Casulam communes illas fuisse quondam Laicorum vestes, multoque magis Clericorum civili in usu, ac tandem in eo evasisse, ut proprie Clericorum essent, nec in civili tantum usu, sed et in sacro Laicis a patrio Majorum habitu ad peregrinas vestes desciscentibus.* Inter caetera, quae Thomassinus affert documenta illud est e S. Caesarii Vita petitum cap. 19. in qua proditum est de Caesario, qui post reditum in Gallias egeno mendicoque homini nihil quod daret, haberet, *Casulam, qua in Processionibus utebatur, et Albam Paschalem profert, datque egeno, jubetque ut vendat uni ex Clero.* Et in eadem Vita: *Ambulans per plateam Civitatis vidit contra in foro hominem, qui a daemone agebatur. In quem cum attendisset habens manus sub Casula, ut a suis non videretur, Crucem contra eum fecit.* Planeta igitur, quam pauperculo illi Caesarius dedit, utebatur cum ad Altare accederet; ea vero, qua erat vestitus dum ad expellendum ex Energumeno diabolum Crucis signum fecit, Planeta erat communis usus, quam dum esset in foro adhibebat, ex quo facile intelligi potest, eandem fuisse vestium formam Sacerdotum cum ad Altare accederent, et cum per urbem inambularent; sed non easdem fuisse vestes, quas ad Altare, cum iis, quas in domestico civilique vitae usu adhiberent, quamquam ut ait Thomassinus, *hujus utriusque vestimenti si fuit eadem forma, uti et idem nomen erat, profecto sacra civili et splendidior et pretiosior.* Aliud argumentum ad ea, quae ex Thomassino attulimus addi potest ex Reginone desumptum de vita et

conversatione Presbyteri cap. 66. qui testatur, non licere Presbyteris *in Alba, qua in suo usu utuntur, Missas cantare;* ex quo intelligitur, duplices illis fuisse Albas; quarum alteram ad communem usum, alteram ad Altare adhibebant, ut bene advertit Tournely tom. 2. de Eucharistia edit. Parisien. pag. 378. Ostendit Vertus tom. 2. pag. 283. Presbyteros etiam extra Missae Sacrificium Albas adhibuisse; sed vetitum fuisse, ne quis ea uteretur Alba ad Altare, quam in communem usum adhiberet: atque inde contendit derivatum usum Rocchetti, quod pigeret Presbyteros Albam, quae vestis est ad talos demissa, cum per Civitatem incederent, adhibere. In Formulario apud Reginonem legitur: *Si sine Stola vel Orario in itinere incedat, sive absque Alba, aut cum illa Alba, qua in suos usus quotidie utitur, Missam cantare praesumat.* In Synodalibus Episcoporum Constitutionibus ad Parochos in Baluzii appendice ad Reginonem: *Ut nullus in Alba, qua in suos usus utitur, cantare praesumat.* Leo IV. apud Baronium ad ann. 855. ita decrevit: *Nullus in Alba, qua in suo usu utitur, praesumat Missas cantare.* Quod autem Albae substitutus fuerit usus Superpellicei et Rocchetti vide Perimezzium Dissert. 4. tom. 1. pag. 115. et seq.

De Amictu. Ejus etymon. Anaboladium. Ejus usus saeculo 8. introductus. Ejus in analogia cum Veteris Testamenti Ephod.

4. His praemissis ad sacra Indumenta deveniemus, quorum primus est Amictus, qui in vetustis libris liturgicis appellatur *Anaboladium.* Amalarius lib. 2. de Ecclesiasticis Officiis cap. 18. de Amictu ait: *Amictus est primum vestimentum nostrum, quo collum undique cingimus:* Le Brun tom. 1. pag. 42. contendit vocem *Amictus* a verbo *amicire* deductam, quod operire significat; et octavo saeculo ad collum tegendum ejus usum esse inductum; Ecclesiastici enim et Laici ad eam usque aetatem nudum collum habuerant, quod indecorum postea visum est. Honorius Augustodunensis in Gemma Animae lib. 1. cap. 201. videtur innuere, nostrum Amictum eundem esse cum veteris Legis Ephod: *Hinc humerale, quod in Lege Ephod, apud nos Amictum dicitur, sibi imponit, et illo Caput et collum et humeros, unde et Humerale dicitur, cooperit, et in pectore copulatum duabus vittis ad mamillas cingit:* quod etsi alii non probent, tamen est admodum verisimile; nam in lege veteri Ephod vestis erat Sacerdotalis. Quamobrem D. Hieronymus Epist. ad Marcellam scribit: *Illud breviter attende, quod nunquam nisi in Sacerdotio nominetur Ephod.* Etenim Sacerdotale Ephod linteum erat, et veluti cingulum, quod ad posteriorem colli partem circumductum et ab humeris ad pectus demissum, in ipso pectore decussabatur, ac tunicam praecingebat; et quanquam Sacerdotalis vestis erat, ea tamen usi sunt etiam Laici. David enim, cum solemni pompa Jerosolymam deferretur Arca e domo Obededon, Ephod induit, ut est in 2. lib. Reg. cap. 12. De Ephod adeas Calmeti Dictionarium Biblicum verbo *Ephod*; et de Amictu ejusque similitudine cum Ephod vide Saussay. Panoplia Sacerdot. par. 1. lib. 1. cap. 2. Maronitae et Ambrosiani Amictum ponunt super Albam; olim etiam Graeci: num vero ullo utuntur Amictu teste Macro in Vocabulario Ecclesiastico verbo *Amictus*, et Clericato de Sacrificio Missae decis. 50. num. 22.

5. In quinto ex Romanis Ordinibus, quos edidit Mabillonus tom. 2. Musei Italici, apparet Amictum tunc temporis supra Albam poni consuevisse. Profert Georgius tom. 1. de Liturgia Romani Pont. vetus Missale Vaticanum ante septingentos annos scriptum, in quo praescribitur, ut Amictus post Albam et Cingulum accipiatur; quod nunc non Ambrosiani modo ut diximus faciunt, sed Canonici quoque Lugdunenses. In Ecclesia Romana nunc et in tota fere Catholica Ecclesia Amictus induitur ante Albam; et hujus Ritus vestigium extat in Missali quodam 11. Saeculi teste Merato par. 2. c. 1. n. 20. tom. 1. pag. 1. Sunt qui Amictum sericis aureisque fimbriis ornent, sed Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 24. num. 3. ait recentem esse hanc consuetudinem, et sacrae Antiquitati prorsus incognitam.

Olim Amictus supra Albam ponebatur, ut nunc faciunt Ambrosiani.

6. Altera sacra vestis est, quae *Alba, Camisia, Camisius*, et *Camisile* appellatur. Graeci *Poderem*, Itali vocant *Camice*. In Ordine Romano mentio fit de Alba: *Lineam Dalmaticam, quam dicimus Albam:* et in Actis proconsularibus S. Cypriani Episcopi et Martyris apud Ruinartum: *Et cum se Dalmatica expoliasset et Diaconibus tradidisset, in linea stetit, et coepit spiculatorem sustinere.* Vocem illam *linea* etsi Baronius ad annum Christi 261. num. 40. putet significare Rocchettum, tamen plures ita accipiunt, ut intelligant Albam: nam neque tum temporis ullus erat usus Rocchetti, et Ecclesiastici viri Albam ad quotidianum communemque usum vestiebantur: cum praesertim Dalmatica etiam communis vestis esset, quae in

Albae varia nomina. Eam olim Ecclesiastici ad communem usum adhibebant.

Dalmatia, unde nomen traxit, inventa fuerat.

Ea etiam usi Laici qui magna essent dignitate.

7. Eam Reges etiam adhibebant; nam Lampridius tradit Commodum, et Julius Capitolinus, Pertinacem Dalmatica indutum in publicum prodiisse, ut observavit Baronius ipse in notis ad Martyrologium Romanum ad diem 31. Maji. Amalarius lib. 2. de Ecclesiasticis Officiis de Alba ita loquitur: *Postea Camisiam induimus, quam Albam vocamus.* In libro Pontificali in Vita Benedicti Tertii proditum est sub eo Pontifice Regem Saxonum Ecclesiae S. Petri Romam dono misisse Camisias albas sigillatas holosericas cum chrysoclavo: et quamquam Casaubonus putet, vestes fuisse ad ornatum Templi, tamen Ferrarius lib. 3. de Re Vestiaria cap. 5. abunde probat, eas in Sacerdotum usum comparatas fuisse. Alcuinus, sive quis alius Auctor, in libro de Divinis Officiis de Podere mentionem facit his verbis, *Poderis, quae vulgo Alba dicitur,* Ejus vocis etymologiam ex voce *pedas* trahit, quae apud Graecos *pedes* significat; est enim Alba ad pedes demissa vestis. Et Ferrarius in Linguae Italicae Originibus docet, hanc vestem e voce *Camicia,* exigua mutatione facta, *Camice* esse appellatam. Albam lineam, non laneam esse oportet: quapropter D. Gregorius in Ezechielem lib. 1. homil. 11. scripsit: *Grossiora quippe vestimenta sunt lanea: sed cum Sacerdos ad sacrum ministerium accedit, idest cum intus per compunctionem ingreditur, subtiliori intellectu necesse est, quod ipse quasi lineo vestimento vestiatur.* Albi etiam coloris esse debet Alba: quamobrem D. Hieronymus lib. 1. advers. Pelagium decere ait in Dei honorem, ut *Episcopus, Presbyter, Diaconus, et reliquus Ordo Ecclesiasticus in administratione Sacrificiorum cum candida veste procedant.* Feria sexta in Parasceve antiquitus Sacerdotes ea veste utebantur, quae nigri esset coloris. Quaedam Albae manicas habent acupictas, pectus etiam humeros, et lacinias phrygio item opere variatas; quae consuetudo etiam nunc in quibusdam Regularium Ecclesiis, et in Pontificio Sacello retinetur, ut observat Macrus verbo *Alba*, et Clericatus decis. 50. num. 23. et seq. Duo recentiores viri docti Fleury de veterum Christianorum moribus, et le Brun tom. 1. pag. 45. ostendunt, Albam peculiarem quemdam Laicorum, qui magna essent dignitate, fuisse ornatum; tunicas enim albas Romanis donavit Aurelianus Imperator: deinde Alba proprium coepit esse indumentum in Ecclesiasticis caeremoniis. Et si Fleury fides habenda sit Eccl. Historiae lib. 20. num. 23. de Alba in Altaris usum destinata prima mentio occurrit in Carthaginensi Synodo, vergente in finem quarto saeculo habita. Alba inferiorum etiam Ordinum vestis fuit Ostiarorum, Lectorum, Exorcistarum, Acolythorum; Fratrum Praedicatorum Acolythi etiam nunc Alba utuntur. Et Saussay in Panoplia Clericali par. 1. lib. 5. cap. 5. §. *Nec ritùs* observat in inferioribus Ministris idcirco Albae superpelliceum substitutum fuisse, ut ambulando caeterisque muniis obeundis essent expeditiores.

De Cingulo. Non circa pectus, sed circa renes circumducendum.

8. Tertia sacra vestis est Cingulum; quamobrem Stephanus Eduensis Episcopus lib. 1. de Sacram. Altaris cap. 10. *Cingulum*, inquit, *quod Albam constringendo renibus coaptatur*, interdum *Baltheum*, aliquando etiam *Zona* appellatum est. Divus enim Hieronymus Epist. 128. ad Fabiolam: *Tertium genus est vestimenti, quod illi appellant Abner, nos Cingulum, vel Baltheum, vel Zonam possumus dicere.* Olim qui ampla et longa uteretur veste, Cingulo se praecingebat, *ne tunica ipsa diffueret, et gressum impediret;* verba sunt Bedae et Rabani. Qui discinctus esset apud Judaeos et Romanos, otio, luxu, et deliciis diffluens habebatur, ut ostendit Vertus lib. 2. pag. 310. Sacerdotale Cingulum non circa pectoris mammas, quod quidam perperam faciunt, sed circa renes circumduci debet. De cingendis renibus locus est in Exod. cap. 12. *Renes vestros accingetis;* et Job. cap. 12. *Praecinge fune renes eorum;* et Isaiae cap. 11. *Et erit justitia Cingulum lumborum ejus, et fides cinctorium renum ejus.* Vetus est cinguli usus; Joannes enim Diaconus in Vita S. Gregorii narrat, Fideles ejus suppellectilem venerari consuevisse: *sed et ejus Baltheum consuetudinaliter osculatos esse.*

CAPUT VIII.

De Manipulo, Stola et Planeta; de Sacrarum Vestium benedictione, et quinque diversis earum coloribus.

Manipuli Etymol. Sacerdotes sinistro brachio olim sudariolum al-

1. Quarta vestis est Manipulus, de cujus etymologia Wilelmus Brito in Vocabulario: *Manipulus est ornamentum manus.* Manipulus sequiore aevo additus est; nulla enim de eo mentio

ligatum habebant.

fit a Veteribus Patribus, et Ritualibus libri Sacerdotes primis Ecclesiae saeculis sudariolum ad sinistrum brachium tergendo sudori naribusque emungendis alligatum habebant: voce enim Saxonica *Fanon* appellabatur, quod idem valet ac sudariolum seu muccinium, ut docet Vossius lib. 2. de vitiis Sermonis cap. 7. Id sudariolum haud ita Sacerdotibus peculiare fuit, ut Clericis etiam ad Altare eo uti non liceret.

De Manipulo controversia inter Romanos et Ravennates Clericos a Gregorio Magno dirempta.

2. Sibi tantum eo uti licere contendebant Ecclesiae Romanae Clerici: ortam inter eos et Ravennatis Ecclesiae Clericos controversiam S. Gregorius, ne quid Joanni Ravennatensi Archiepiscopo injucundum faceret, ita diremit, ut primis ejus Diaconis ex singulari privilegio liceret ad sinistrum brachium alligatum gestare sudariolum, dum celebranti Archiepiscopo ministrarent, ut apparet ex Epistola ejus Pontificis 54. ad Joannem Episcopum Ravennatem lib. 2. Verba Joannis Archiepiscopi, jura tuentis Clericorum suorum, ea sunt: *Quia quoties ad Episcopatus ordinationem, seu responsi Sacerdotes vel Levitae Ecclesiae Ravennatis Romam venerunt, omnes in oculis Decessorum vestrorum cum mappulis sine reprehensione aliqua procedebant. Quare eo tempore, quo isthic a Praedecessore vestro peccator ordinatus sum, cuncti Presbyteri, et Diaconi mei in obsequium Domini Papae mecum procedentes usi sunt.* Benigna D. Gregorii concessio his verbis continetur: *Illud autem, quod pro utendis a Clero vestro mappulis scripsistis, a nostris est Clericis fortiter obviatum, dicentibus, nulli hoc unquam alii cuilibet Ecclesiae concessum fuisse. Sed nos servantes honorem Fraternitatis tuae, licet contra voluntatem Cleri nostri, primis Diaconibus vestris in obsequio duntaxat tuo mappulis uti permittimus. Alio autem tempore, vel alias personas hoc agere vehementissime prohibemus.*

Sudariolo substitutus Manipulus saeculo 10. vel, ut alii, saeculo 8.

3. Hujus sudarioli usus viguit, donec substitutus fuit Manipulus veluti ornatus quidam, qui propterea ejusdem materiae et operis est, cujus Planeta et Stola. Amalarius, qui vixit nono saeculo, de Sudariolo mentionem facit; unde infert Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 24. n. 5. saeculo 10. Manipulum in sudarioli locum fuisse substitutum. Meratus tom. 1. par. 1. pag. 321. n. 25. longe antea id factum esse existimat, qui Manipuli mentionem fieri repererit saeculo octavo. Le Brun tom. 1. pag. 47. et 48. Vertus tom. 2. pag. 311. et seq. Manipuli primum usum referunt ad saeculum 11. Nam Ivo Carnotensis, qui eo vixit saeculo, sudarioli usum etiamnum vigere innuit libro de significati. Indumentorum Sacerdotalium: *In sinistra manu ponitur quaedam mappula, quae saepe fluentem oculorum pituitam tergat, et oculorum lippitudinem removeat.*

Hujusmodi rerum usus introducti perdifficile est veras Epochas constituere.

4. De hac re sua stet cuique sententia: perdifficile est enim ejusmodi Epochas constituere: ac de hujusmodi rebus aliisque id genus, quae paulatim in morem invectae sunt, arbitramur omnium veras esse sententias, non quidem quoad universalem usum, sed quoad eorum tantum locorum usum, unde afferuntur documenta.

Cur Episcopi post Confiteor induant Manipulum.

5. Nunc Manipulum Sacerdotes induunt ante Stolam; Episcopi plerumque nonnisi ad Altare recitato *Confiteor*. Idem mos erat olim omnium Presbyterorum: Planeta enim illis temporibus, ut alibi inferius docebimus, nondum erat sub brachiis usque ad extremam oram aperta vestis, sed a collo integra ad pedes protendebatur, ac nonnisi sub recitatum *Confiteor* plicabatur; quo temporis articulo etiam Manipulus brachio alligabatur, quod super brachia sublata plicataque Planeta, ab omni impedimento liberum erat et expeditum. Vide Vertum tom. 3. pag. 31. et Meratum loc. cit. num. 26. Quoniam vero de Manipuli symbolo more suo male loquitur Vertus, propterea quod appareat, natura duce ejus usum invectum esse, vir doctissimus idemque gravissimus Auctor Langletus, antea Suessionensis, nunc Senonensis Episcopus in tractatu adversus Vertum §. 34. monet distinguenda esse tempora. Fuit enim tempus, cum Manipulus instrumentum erat ipsa necessitate introductum: deinde vero cum inter sacra indumenta locum obtinuit, in symbolum evasit. Manipulus fere idem est, quod apud Graecos *Epimanicion*, de quo Goar in notis ad Liturgiam S. Jo. Chrysostomi n. 12. Duobus vero Graeci et Maronitae utuntur Manipulis, quorum singulos ad singula brachia alligant teste Macro in Vocabulario verbo *Manipulus*.

Graeci duplici utuntur Manipulo.

Stola cujusmodi vestis fuerit apud Romanos.

6. Stola quintum inter indumenta sacra obtinet locum. De Stola tanquam de integra veste sermo sit in veteri Testamento Geneseos cap. 41. *Vestivitque eum Stola byssina*, et cap. 45. *Singulis quoque proferri jussit binas Stolas*, et Ester cap. 6. *Tulit itaque Aman Stolam et equum.* Idem probatur ex Parabola Evangelica Filii, qui facultates suas prodegerat. Apud profanos

Ejus nominis ratio.

Scriptores Stola vestis est muliebris. Locus est Ciceronis, qui perditos profligatosque M. Antonii mores exagitat in 2. Philippica., cap. 18. *Sumsisti virilem Togam, quam statim muliebrem Stolam reddidisti.* Stola vestis erat longa, quae totum corpus tegebat; ac nomen illud traxit ex quadam fascia ad ejus vestis oram circumducta, quae Stola dicebatur.

Stola orarium etiam dicebatur.

7. Sacra Stola, de qua agimus, *Orarium* etiam appellabatur: quamobrem in Gemma Animae lib. 1. cap. 204. legitur: *Deinde circumdat collum suum Stola, quae et Orarium dicitur;* et Rabanus Maurus lib. 1. cap. 19. *Quintum est quod Orarium dicitur, licet hoc quidam Stolam vocent;* et in libro Pontificali in vita Agathonis: *Ea hora Sancta Synodus una cum Principe ejus Orarium auferri jusserunt a collo ejus*, scilicet Macharii Antiocheni. Vox Orarium occurrit etiam in Scriptoribus Ethnicis, et sudariolum ad tergendam faciem significat. Nam Flavius Vobiscus in vita Aureliani tradit, illum dono dedisse *Oraria Populo Romano, quibus uteretur Populus ad favorem*, nimirum ut manibus ea sustollerent jactarentque, et laetis acclamationibus Principem prosequerentur. Atque Orarium longius apud eos quam latius fuisse oportet ad modum fasciae. Gregorius enim Turonensis lib. 3. Historiar. cap. 5. narrat, Sigismundum Burgundorum Regem dormientem filium necari jussisse, eique necem in hunc modum fuisse illatam refert: *Dormienti Orarium sub collo positum, ac sub mento ligatum, trahentibus ad se invicem duobus pueris, suffocatus est.*

Apud Vopiscum Orarium pro Sudariolo.

Stolae et Orarii Etymol.

8. Cardinalis Bona lib. 1. Rer. Liturgicar. cap. 24. n. 6. ait, nostram Stolam ab ea fascia ita dictam, quae circa oram illius vestis assuta erat, qua feminae sibi totum corpus tegebant, quae fascia Stola appellabatur; Orarium etiam appellatam esse Stolam ab Orario, cujus apud Ethnicos diximus majorem fuisse longitudinem quam latitudinem. Quidam putant Orarium dictum esse ab ora; quae laciniam vestis significat. Ita sentiunt Le Brun tom. 1. pag. 50. et Vertus tom. 2. pag. 326. Sed haec leviuscula controversia est. Stolae usus vetustissimus est in Ecclesia, cujus documenta mille et trecentis annis antiquiora afferri possunt. Eam semper et ubique gestabant Episcopi, et Presbyteri; Diaconi itidem semper et ubique, sed primo tantum ordinationis suae anno. S. Fulgentium, ne a monastica vita discederet, proditum est, nunquam Stola usum esse, quemadmodum caeteri utebantur Episcopi. In vita S. Thomae Cantuariensis, quam Joannes Sarisberiensis conscripsit, haec habentur: *Stolam tamen jugum Christi suave circa collum diebus ac noctibus habebat.* In Concilio Moguntino anno 813. cap. 28. ita statutum: *Ut Presbyteri sine intermissione utantur Orario propter differentiam Sacerdotii dignitatis.* In vita S. Mauri: *Stolam cum qua eodem anno, jubente Beato Magistro suo, ordinatus ad Ministerium fuerat Leviticum, et quam juxta morem sanctitatis gratia primo indesinenter ferebat anno, de collo suo protulit, et super caput infirmi Crucis signum faciens posuit.* Idem habetur in vita ejusdem S. Mauri carmine scripta.

Stolam semper et ubique Episcopi et Presbyteri; Diaconi etiam, sed primo tantum Ordinationis suae anno adhibebant.

Plorat et exorat, veniam dum precibus orat,
Deponendo Stolam, quam toto tempore caram
Anni portabat, quam sic vehementer amabat,
Quod sublimatus, quod erat Levita creatus.

Nunc temporis semper et ubique Stola utitur Romanus Pontifex.

9. Quae quidem documenta fidem iis afferunt, quae diximus, ut bene animadvertunt Mabillonius *in Praefatione ad saecul. 1. Benedictinum* n. 108. et Du Cange verbo *Stola.* Hoc vero tempore solus Romanus Pontifex veterem Episcoporum Presbyterorumque morem retinuit semper gestandi Stolam. Longior erat antiquitus Stola, quam quae sit ea, qua nunc utimur; nam in musivo seu vermiculato opere in Ecclesia S. Mariae trans Tiberim S. Calepodius Presbyter depictus cernitur cum Stola ad pedes usque demissa, ut observat Georgius de Liturgia Romani Pontificis lib. 1. cap. 20. num. 6.

Planeta, quae et Casula dicitur, quae olim ejus forma.

10. Sexta sacra vestis est Planeta. Casula etiam appellatur, ut apud S. Isidorum lib. 19. cap. 24. *Planeta Graece, et Latine dicitur Casula, quae totum hominis corpus tegit.* Veteris Planetae forma omnino ei similis erat, qua nunc utuntur Graeci. Vetus itaque Planeta vestis erat, quae a collo ad pedes usque Sacerdotem tegebat, et brachia manusque involvebat, ut ea qui adhibere vellet, eum oporteret Planetam utrinque sustollere, vel fibula subligare. Quamobrem Isidorus eodem loco: *Vestis cuculata quasi minor casa, eo quod totum hominem tegat*, et Rabanus Maurus de Institutione Clericorum cap. 21. *Casula, inquit, dicitur vulgo Planeta Presbyteri, quia instar parvae Casae totum tegit. Haec supremum omnium indumentorum est, et caetera omnia interius per suum munimen tegit et servat.* De veterum Planetarum forma optime scripserunt Rocca tom. 2. novissimae edit. pag.

368. Georg. de Liturgia Romani Pontificis tom. 1. lib. 1. cap. 24. n. 8. Meratus tom. 1. par. 1. pag. 321. n. 32. Et Joannes Patritius in Dissertatione de Patena argentea S. Petri Chrysologi pag. 141. veterem ejus S. Episcopi antiqua Planeta induti imaginem affert. Macrus in Vocabulario verbo *Casula* Graecos multum laudat, quod veteris Planetae formam retinuerint; et Lindanus Panopl. Sacerdot. lib. 4. cap. 46. pag. 480. conqueritur nimium decurtari suo tempore coeptam esse Planetam: *Ita enim recisa est, et decurtata, atque aliam prope in speciem deformata, ut siculi illa prisca, unde fluxit et degeneravit, cum ponatur, vix suum tueatur nomen.* Dudum diximus donec Planetae vetus forma permansit, Manipulum a Sacerdote post *Confiteor* accipi consuevisse: tunc enim super Sacerdotis brachia sustollebatur Planeta. Nunc vero, etsi Planetae forma mutata est, eundem morem Episcopi retinent.

Ex antiqua ejus forma quidam ritus explicati.

11. Ex antiqua Planetae forma consuetudo illa manavit, ut Minister Sacerdotis in elevatione Eucharistiae Planetam extollat; quae consuetudo etiamnum viget, ut notat Juveninus de Sacramentis dissert. 5. de Sacram. Euchar. q. 8. cap. 5. §. 6. et ultimo, ubi haec habet: *Hinc sequitur necessario, Planetam seu Casulam olim multo fuisse longiorem ac latiorem, quam nunc sit; nec enim alioquin omnes corporis partes obtegere potuisset. Ejusmodi vero veteris figura hoc apud nos vestigium remanet, quod ubi Hostia consecrata a Sacerdote elevatur, Minister Sacrificantis Casulam complicet, aut extollat, ne Sacerdoti genua flectenti sit impedimento.* Et consonat Tournely tom. 2. de Eucharist. pag. 388. edit. Parisien. Atque inde etiam morem illum ortum esse constat, ut in Quadragesima et in diebus jejunii, cum Diaconus et Subdiaconus Sacerdoti Missam solemnem celebranti ministrantes Planeta utuntur, eandem Planetam habeant in anteriori parte plicatam; cum enim Planetae olim essent amplae, plicatas eas esse in anteriori parte oportuit, ut ministrando Diaconus et Subdiaconus essent expeditiores. Vide Josephum Catalanum in notis ad Pontificale Romanum in prolegomenis cap. 18. num. 6. tom. 1.

Planeta profanum olim indumentum.

12. Planetam, antequam sacra vestis esset, profanum fuisse indumentum, et Laicis commune, constat ex pluribus Monumentis. Joannes Diaconus lib. 4. de vita S. Gregorii Magni cap. 83. ubi de Sancti Pontificis parentibus Gordiano et Silvia loquitur, de Gordiani veste ait: Cujus *Gordiani habitus castanei coloris Planeta est.* Et S. Isidorus in Regula cap. 13. inter Laicorum vestes Planetam recenset: *Porro linteo non licet Monacho indui, Orarium, Birros, Planetas non est fas uti, neque illa indumenta, vel calceamenta, quae generaliter caetera Monasteria abutuntur;* quod idem est ac *non utuntur.* Observant viri docti, Veteres veste quadam esse usos, quam *Penulam* appellabant; eam, dum iter facerent, adhibebant. In urbe etiam ea uti coeperunt pro veste lugubri: tandem ejus fuit usus generatim apud viros et feminas; ampliorque facta et laxior, et ad pedes demissa, fortasse etiam cum peniculamento seu syrmate, cum jam toga exolevisset, nobilium virorum deinde peculiaris vestis fuit: atque ab hujusmodi primorum hominum penula, non vero ab ea, quae itineris penula erat, putant Planetam nostram traxisse originem, ut videre est apud Bonarrotam in Observationibus ad vasa quaedam vitrea pag. 108. et seq.

Ejus usum exoletum apud laicos viri Ecclesiastici retinuere, quorum propriam vestem fuisse probatur 6. saeculo.

13. Planetam primis Ecclesiae saeculis Laicorum quoque vestem fuisse docent Le Brun. to. 1. pag. 52. Vertus to. 2. pag. 341. et seq. Atque eam septem primis Ecclesiae saeculis omnium fuisse vulgarem vestem, quotquot longis vestibus uterentur, existimat idem Le Brun; eam denique a populo dimissam homines Deo sacros retinuisse; et Ecclesiam Sacerdotibus Planetam, peculiarem Sacrificio offerendo vestem, ante nongentos annos assignasse. Id vero haud ita exploratum et cognitum; perdifficile est enim rerum initia tuto commonstrare. Nam in concilio Toletano IV. anno 597. habito, can. 27. ubi quid agendum sit praescribitur, si Episcopus, Presbyter, vel Diaconus in suum cujusque gradum restituendus sit, quasve illis vestes reddi oporteat, haec habentur: *Si Episcopus est, Orarium, Anulum, et Baculum; si Presbyter, Orarium et Planetam; si Diaconus, Orarium et Albam.* Ex quo intelligitur multo ante Sacerdotibus Planetam pro peculiari eorum veste destinatam, ut bene observavit loc. cit. idem Bonarrota. Reliquum esset ad ulteriorem sacrorum Rituum notitiam disquirere, quo tempore Planetae forma mutata sit, et ad eum modum redacta, ut non amplius eam complicatam super brachia sustollere oporteat; quod quidem aliis examinandum relinquimus.

Planetae forma ex anti-

14. Illud tamen nolumus praeterire, picturam olim fuisse in Lateranensi Basilica, quae

qua pictura Lateranensis Basilicae.

decimo saeculo facta est. In ea depictus erat Joannes XII. cui antequam sacrificaturus ad Altare accederet, Planetam Ministri imponebant. Planeta utrinque sub brachiis erat aperta, et ex antica posticaque parte in angulum desinebat, ita ut brachiis adhibendis nulla plicatura opus esset. Ea pictura non amplius extat in Lateranensi Basilica; ejus tamen Iconismum reperies in Tractatu quem de ea Basilica scripsit Cardinalis Rasponus lib. 1. cap. 14.

Ritus benedicendi sacras vestes.

15. De Ritu benedicendi sacra indumenta, ejusque vetustate nihil opus est dicere; haec enim in Edicto nostro vigesimo primo Latinae editionis fuse persequuti sumus. Itaque ad sacrarum vestium colores sermonem convertimus, ac de Birreto, quem Sacerdotes gestant, dum ad altare accedunt, pauca quaedam damus.

De quinque sacrarum vestium Colorum generibus. Ecclesiae parta pace, vestes albae adhibebantur.

16. Quinque colorum genera Rubrica Missalis commemorat, album, rubeum, viride, violaceum, nigrum. Quarti saeculi initio pacatis Ecclesiae rebus, non aliae vestes quam coloris albi adhibebantur. Gregorius Turonensis de Gloria Confessorum cap. 20. ubi de Dedicatione Oratorii sui haec habet: *Erat autem Sacerdotum ac Levitarum in Albis Vestibus non minimus Chorus.* Et Venantius Fortunatus circa dimidium sexti saeculi lib. 2. cap. 10. S. Germanum Parisiensem Episcopum cum ejus universo Clero in vestibus albis sit describit.

Inde Sacerdotes, Leviticus hinc micat ordo, . . .
Illi jam senio, sed et hi bene vestibus albent . . .
In medio Germanus adest Antistes honore etc.

Praeterea S. Isidorus in Origin. lib. 19. cap. 22. Sacerdotalem vestem commemorat albam, cum quibusdam institis rubei coloris. In Lege veteri Sacerdotes non aliis quam lineis et albis vestibus sacrificando utebantur; idcirco in Apocalypsi Angeli, qui Templi Ministros repraesentabant, albis vestiti apparuerunt. Alba itidem plerumque induebantur veste Sacerdotes Ethnici, cum ad Altare accederent: locus est in Silii Italici lib. 3. v. 694.

. . . . Ante Aras stat veste Sacerdos
Effulgens nivea . . . .

Apud Graecos non plures quam duo colores, albus, et rubeus usque ad 13. saeculum.

17. Apud Graecos usque ad 13. saeculum non plures quam duo colores fuerunt, albus, et rubeus; idcirco Theodoretus tanquam novum quiddam et inusitatum refert, Acacium Constantinopolitanum Patriarcham, ut dolorem suum declararet, quem ex Imperatoris Basilii Edicto ceperat adversus Chalcedonensem Synodum, veste nigra se, Altare, Patriarchalem Cathedram contexisse. In Occidentali vero Ecclesia 12. saeculo Innocentius III. lib. 1. Mysteriorum Missae cap. 65. quatuor scripsit fuisse tunc temporis colores, quibus Romana uteretur Ecclesia, album pro Confessoribus et Virginibus; rubeum in Apostolorum et Martyrum solemnitatibus, nigrum diebus jejunii, in commemoratione mortuorum, toto Adventus tempore, et a Septuagesima ad Sabbatum Sanctum; viride, denique diebus ferialibus. Violaceum non commemorat Innocentius; perinde enim ac niger color habebatur. In Ordine Romano 15. Petri Amelii, qui Sacrista fuit Urbani V. et Gregorii XI. apud Mabillonium Musei Italici tom. 2. pag. 452. Papa primo Quadragesimae. reliquisque diebus Paramentis violaceis utitur. Et in 13. Ordine sub Gregorio X. in Museo Italico tom. 2. pag. 235. legitur: *A Septuagesima usque ad primum diem Quadragesimae* (Papa) *utitur colore nigro, et facit Processionem a Sancta Anastasia usque ad Sanctam Sabinam:* et in Ordine 14. Cardinalis Cajetani creati a Bonifacio VIII. eodem Musei Italici tom. 2. pag. 247. ubi agitur de Officio Cinerum, et de Processione a S. Anastasia ad Sanctam Sabinam, ita legimus: *Papa post impositionem Cinerum debet se discalceare, et indui nigra Casula.* Quae omnia quinque Ecclesiasticos esse colores ostendunt, album, rubeum, viridem, violaceum, nigrum.

In Ecclesia Occidentali ante 13. saeculum quinque colores adhibiti.

18. Bocquillot in Tractatu historico sacrae Liturgiae lib. 1. cap. 5. scribit, jam introductos in Ecclesiam Romanam quinque colores ante saeculum 13. Durandum enim, qui obiit anno 1296. mentionem facere de quinque sacrorum Indumentorum coloribus, tanquam de re toto terrarum orbe usurpata et cognita. Gilbertus Grimaud Liturgiae sacrae par. 1. cap. 5. testatur, haud ita pridem colorem violaceum introductum apud Gallos, diuque loco violacei nigrum colorem esse adhibitum. Bellotte in Observationibus ad Ritus Ecclesiae Laudunensis pag. 767. et seq. colorum congruentias affert, diesque notat, quibus juxta Ecclesiasticum stylum iidem colores adhibentur, et pag. 761. n. 6. peculiarem Ecclesiae suae ritum exponit adhibendi Feria 6. in Parasceve crocei sive subflavi coloris Indumenta, quod

sit ad perfidorum Judaeorum bilem allusio: *Non immerito per flavum seu croceum colorem designantur Judaei, qui velut icterici ira, bili, et obstinata caecitate aestuantes convenerunt in unum ad incessendum nomen illud Christi gloriosum, Angelicis etiam Potestatibus adorandum.*

CAPUT IX.

De Birreto.

Birreti etymon. Antea caput tegebatur Amictu; qua consuetudine exoleta, fortasse tum birretus adhiberi coepit.

1. Nunc de Birreto dicendum. A *Birro* derivata vox est. *Birrum* pars vestis, qua caput tegitur, ut notat Du Cange verbo *Birretum.* Romae et in plerisque aliis Ecclesiis nono saeculo Birreti nullus erat usus. Amictu enim caput obnubebant, et cum Missam inciperent, illum, quemadmodum nunc Mendicantium Ordinum Religiosi, in humeros rejiciebant. Ejus rei afferunt documenta Le Brun tom. 1. pag. 42. et Vertus to. 2. pag. 255. qui illud etiam tradit, etiamsi nunc Amictu saeculares Presbyteri non amplius utuntur, in Ecclesiae tamen Parisiensi eo sibi per hiemen caput obnubere usque ad Secretas; et Andegavi et Rupellae tum per hiemem, tum per aestatem usque ad Canonem; rejectumque tum ad humeros, post Communionem super caput retrahere: quam consuetudinem tamen nuperrime in Rupellensi Ecclesia ait exolevisse. Huc addi potest, Parisiensis Ecclesiae morem celebrandi Missam per hiemen obnupto capite, vehementer et magna eruditionis copia impugnasse Joannem Du Thours Doctorem Parisiensem et Archidiaconum Suessionensem. Rupertus Abbas lib. 1. de Divinis Officiis cap. 19. de Sacerdote scribit: *In Officio Altaris Amictu caput suum obnubit.* In Ordinatione Subdiaconi etiam nunc Episcopus Amictu caput Ordinando obnubit, quem ille deinde sibi ad humeros rejicit. Quo autem tempore consuetudo illa exolverit, ut Sacerdotes Amictu caput obnupti ad Altare accederent, incertum est. Illud facile possumus suspicari, nullum fuisse usum Birreti, donec ea consuetudo viguerit. Vertus to. 2. pag. 272. et seq. obfirmate studens quamlibet rem sacram seu ritum, seu caeremoniam, seu vestem ad solam naturae necessitatem referre, Birretum ait suam traxisse originem a pileolo, qui sub cucullo gestabatur. Birreti enim cuspides ortas ex trium impressione digitorum, qua paullatim in pileolo, qui frequenter detrahendus erat, exiguae cornuum cuspides extitere; iis prominentibus cuculli usum factum esse paullo incommodiorem, quem propterea in humeros rejicire coeptum est; atque inde super caput cornutum pileolum remansisse, qui demum idem est ac Birretum.

Verti commentum rejicitur.

2. In commentitia hac narratione refellenda nobis non est animus tempus conterere. Illud non est praetereundum, pileolis usos esse antiquitus Ecclesiasticos viros in modum Camauri, quorum figuras in pluribus templis Romae observare licet. Progressu vero aetatis pileolis subsui coeptum haud ita molle pannum, quatuor ut nunc apud Hispanos cuspidibus, vel tribus tantum excitatis, ut fit in Italorum Presbyterorum Birretis. Atque ea est sententia Macri in Lexico, verbo *Camelaucium.* Si cui vero volupe sit rem hanc videre uberius pertractatam et accuratius, adeat Theophilum Raynaudum Tractatu *de Pileo, et caeteris Capitis tegminibus.* Non hic loquimur de pileolo, quo quispiam privilegio munitus utitur celebrando Missam, eoque caput tegit usque ad Praefationem, nec nisi post Communionem illum iterum capiti imponit; nam pileolus inter sacra Indumenta non recensetur. Missam vero fas non est tecto capite celebrare juxta Can. *Nullus de Consecr.* Dist. 1. cujus ea sunt verba: *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, ad solemnia Missarum celebranda praesumat cum baculo introire, aut velato capite Altari Dei assistere, quoniam, Apostolus prohibet viros velato capite orare: et si temere praesumpserit, communione privetur.* Locum D. Pauli respicit Canon ex Epistola prima ad Corinth. cap. 11. vers. 3. et 4. Quo quidem textu abuteretur, qui negaret Ecclesiam dispensare posse, ut Sacerdos cum pileolo capiti imposito Missam celebraret. Nam praeceptum Apostolicum est merae disciplinae, quae mutationibus et dispensationibus est obnoxia, ut bene ad rem nostram ostendit Gibertus Consult. Canonicarum Consult. 4. de Sacrificio Missae.

Dispensatio celebrandi capite tecto Sedi Apostolicae reservata.

3. Quidam existimarunt ejusmodi licentiam ab Episcopo posse concedi: sed Rubricae et Decreta satis luculenter docent, solius esse Romani Pontificis ejusmodi licentiam impertire, qui cum dispensat super hac re, semper jubet pileolum detrahi a Praefatione usque ad finem Communionis. Quamobrem Silvius, etsi in prioribus Operum suorum editionibus scripsit, posse etiam Episcopum eam licentiam concede-

re, tamen in editione Antuerpiensi ann. 1714. ab ea sententia recessit, ac solius Sedis Apostolicae docuit esse ejusmodi facultatem concedere : eum tamen Sacerdotem, qui gravissimo afflictus morbo Missam celebrans caput usque ad Praefationem pileolo tegeret, detractumque iterum post Communionem capit imponeret, a peccato immunem esse putat: neque enim Apostolica Sedes videtur ita sibi eam licentiam reservasse, ut illicitum voluerit declarare, quod quis in aliquo casu extraordinario, qui supervenerit, vel propter morbum minime diutinum fecerit. De dispensatione celebrandi Missam cum pileolo, soli Apostolicae auctoritati reservata alibi quoque scripsimus Edicto nostro 14. tom. 2. §. 4. n. 14.

CAPUT X.

De symbolico sacrarum Vestium significatu.

De Symbolico Sacrarum vestium significatu.

1. Jam vero de mystico sacrarum Vestium significatu disserendum est. In ordinatione Subdiaconi Ordinandus prodit coram Episcopo cum Amictu super humeros, quo inde sublato Episcopus ei caput obnubit dicens: *Accipe Amictum, per quem designatur castigatio vocis;* et Sacerdos Missam celebraturus accipiens Amictum ait: *Impone Domine capiti meo galeam salutis ad expugnandos diabolicos incursus;* et consonat ea Oratio, quam recitat Episcopus, cum induit Amictum: *Pone Domine galeam salutis in capite meo ad expugnandas omnes diabolicas fraudes, inimicorum omnium versutias superando.* Juxta eam Orationem ex Ecclesiae sensu Amictus designat normam illam rectam, qua Sacerdos uti debet in omnibus suis verbis, quae ad Deum unice tendere debent; itemque robur illud significat, quo diabolicas tentationes retundere debet et frangere.

Amictus symbolicae significationes.

2. De primo illo significatu loquitur Amalarius lib. 2. de Ecclesiastic. Offic. cap. 17. *Amictus est primum vestimentum nostrum, quo collum undique cingimus; in collo namque est vox: ideoque perloquendi usus exprimitur. Per Amictum intelligimus custodiam vocis, de qua Psalmista dicebat: Dixi, Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea: posui ori meo custodiam: Amictus ideo dicitur, quia circumjicitur. In isto primo vestimento admonetur castigatio vocis.* S. Bruno Episcopus Signiensis in libro de Sacramentis Ecclesiae et Mysteriis; *Amictus quidem*, inquit, *quo et collum stringitur, et pectus tegitur, interioris hominis castitatem designat: tegit enim cor, ne vanitates cogitet; stringit etiam collum, ne inde ad linguam transeat mendacium.* De significatu altero loquitur Innocentius III. de Mysteriis Missae lib. 1. cap. 1. *Lotis itaque manibus* (Papa) *assumit Amictum, qui super humeros circumquaque diffunditur, per quem operum fortitudo significatur.*

Amictus aliae morales significationes.

3. Quia vero significationes mysticae ejusdem rei plures esse possunt, quidam ajunt Amictum velum illud significare, quo Judaei Christo Jesu faciem velarunt, cum illi colaphos impegerunt, aut spineam coronam, quam ejus capiti imposuerunt, vel etiam exprimi Christum sub Humanitatis amictu suam abscondisse Divinitatem. Quod vero ad moralem significationem pertinet, nonnulli putant, Amictu salutis galeam significari, spemque in Deum, qua hostes nostros superemus, et fortitudinem in divinis exequendis officiis. Dicunt etiam, ex eo, quod Amictu collum contegimus, de voce, quae per os et guttur emittitur, custodienda; quod super humeros extendatur, de suavi jugo Domini portando nos admoneri; denique quod supra pectus alligetur, Sacerdotibus in memoriam illud revocari, nullis fas esse quam divinis cogitationibus eorum animum patere. Ita D. Thomas in 4. Sentent. dist. 24. quaest. 3. art. 4. Titelmanus in Tract. de expositione Mysteriorum Missae cap. 2. Soto in 4. Sentent. dist. 13. quaest. 2. art. 4. Natalis Alexander Theologiae Dogmat. et Moralis tom. 1. lib. 2. de Sacram. Eucharist. cap. 7. art. 3. num. 2. Merbesius in 3. par. Summae Christianae quaest. 49. concl. 1. Tournely de Sacram. Eucharist. par. 2. pag. 374. et seq. edit. Parisien. Collationum Lucionensium 16. quaest. 1. tom. 5. pag. 539.

Plures Albae significationes symbolicae.

4. Sacerdos, cum Albam induit, ait: *Dealba me Domine, et munda cor meum, ut in sanguine Agni dealbatus gaudiis perfruar sempiternis;* cum qua consonat Oratio Episcopi cum Alba itidem se vestit: *Dealba me Domine; et a delicto meo munda me, ut cum his qui stolas suas dealbaverunt in sanguine Agni, gaudiis perfruar sempiternis.* Ex his Orationibus facile intelligi potest, Albam significare Jesu Christi conversationem in terris, quam a primo suae Conceptionis instanti semper retinuit, cui Sacerdos se conformare debet ex Titelmano eodem Tract.

cap. 2. *Alba vero, quam superinduit Sacerdos, vestimentum longum et lineum, strictum et undique clausum, significat Christi integerrimam, et sacratissimam, atque perfectissimam conversationem, quam ab initio suae conceptionis usque ad finem in carne duxit. Sacerdos, quoque dum hoc se indumento induit, acceptae in Baptismo novae et candidae Stolae memor, se ipsum admoneat, quomodo in sancta et candida conversatione persistat.* Albam etiam significare cordis puritatem, quam petimus per Agni immaculati merita, quem sacrificamus, docet Le Brun tom. 1. pag. 45. Observat Merbesius quaest. 49. conclus. 2. Christianis et Sacerdotibus licere munditiam et candorem in Sanguine Agni sibi comparare per Baptismum, per Poenitentiam, per cetera Sacramenta, per orationem et cordis compunctionem, per opera misericordiae, per virtutum omnium praesertim Charitatis et Patientiae exercitium, ac denique per Martyrium. Suarez in 3. par. tom. 3. quaest. 83. disput. 82. sect. 3. ea praesertim verba expendens, *Dealba me Domine*, ait, Alba cordis munditiam significari, et integram hominis justitiam. Soto loco citato ait, per Albam nobis ob oculos poni albam illam vestem, qua indutum Christum Jesum Herodes irrisit. Idem docet Natalis Alexander loco cit. n. 3. atque illud addit; Alba de cordis et linguae puritate, ejusque longitudine de perseverando nos admoneri, eamque denique esse beatae symbolum aeternitatis. Et Amalarius Bedam sequutus haec de Alba scribit: *Manus et brachia debet stringere Sacerdotis, ne quid nisi utile faciat; pectus, ne quid inane cogitet; ventrem, ne delicias ultra modum appetendo, Deum se gulosum facere praesumat; subjecta ventri membra, ne lasciviendo totam Sacerdotalis habitus pulcritudinem corrumpant, genua, ne ab orationis instantia torpeant; tibias et pedes, ne ad malum currant.*

Cingulo Sacerdotalis continentia significatur.

5. Cum se Cingulo praecingit Sacerdos ait: *Praecinge me Domine Cingulo puritatis, et extingue in lumbis meis humorem libidinis, ut maneat in me virtus continentiae et castitatis.* Episcopus vero ait: *Praecinge me Domine Cingulo Fidei, et virtute castitatis lumbos meos, et extingue in eis humorem libidinis, ut jugiter maneat in me vigor totius castitatis.* Vertus, qui non alia de causa putat Cingulum adhiberi, quam quo impediatur vestis ne fluat, neve Sacerdoti offendiculum praebeat, ait nihil illud ad Ecclesiae Ritus pertinere. Verum si verba perpendantur, quae Sacerdos profert cum se Cingulo praecingit, facile quivis intelliget, non deesse mysticum significatum, ut advertit Tournely citat. tom. 2. de Sacram. Eucharistiae art. 13. pag. 379. Itaque Cingulum significat Sacerdotalem continentiam, ut bene id explicat Innocentius III. qui lib. 1. Mysteriorum Missae cap. 52. *debet Alba*, inquit, *circa lumbos zona praecingi, ut castitas Sacerdotalis nullis incentivorum stimulis dissolvatur; unde: Sint lumbi vestri praecincti, et lucernae ardentes in manibus vestris. In lumbis enim luxuria dominatur. Sic Dominus loquens de Diabolo manifestat: Virtus ejus, in lumbis ejus, et fortitudo illius in umbilico ventris ejus. Debent ergo lumbi praecingi per continentiam, et succingi per abstinentiam: quoniam hoc genus daemonii non ejicitur nisi in oratione, et jejunio. Hinc etiam Apostolus ait: State succincti lumbos vestros in veritate.* Consonat Suarez loco cit. et Titelmanus qui cap. 3. *Ipse quoque*, inquit, *Sacerdos ex hoc intelligit, quomodo juxta Salvatoris verbum lumbos debeat praecingere, atque ab omni carnis luxuria appetitum frenare.* Quidam pie putant Cingulo funem significari, quo Christus Jesus est alligatus in horto. Ita Soto loc. cit. Natalis Alexander lib. 2. de Sacram. Euch. art. 3. num. 4. Le Brun tom. 1. pag. 45. Merbesius in 3. par. Summae Christianae quaest. 49. §. *Tertia Conclusio.*

6. Episcopus dum sinistro Subdiaconi brachio Manipulum aptat, haec profert verba: *Accipe Manipulum, per quem designatur fructus bonorum operum;* Et Sacerdos Missam celebraturus, quando sumit Manipulum, ait: *Merear Domine portare Manipulum fletus et doloris, ut cum exultatione recipiam mercedem laboris.* Episcopus autem, cum ei aptant Ministri Manipulum, Missa jam incepta, nullam Orationem dicit, ne Missae cursus interrumpatur. Ad eum quem diximus significatum alludit Honorius in Gemma animae lib. 1. cap. 208. *Sacerdos Phanonem in sinistrum brachium ponit, qui et mappula et sudarium vocatur, per quod olim sudor, et narium sordes extergebantur. Per hoc poenitentia intelligitur, qua quotidiani excessus labes extergitur. Hoc in sinistro brachio gestatur, quia in praesenti tempore tantum vita nostra poenitentia emundatur.* Idem ait Suarez loco citato. Et Soto ubi supra docet, Manipulum e brachio pendentem vincula significare, quibus iterum Christus alligatus est, cum ad columnam flagellandus esset. Quod spectat ad moralem si-

Manipulus quid significet.

gnificatum, sinistrum brachium praesentem vitam significat, in qua poenitentiae opera rebus omnibus sunt praeferenda.

Stola suave Christi jugum significat.

7. Episcopus in Ordinatione sinistro Diaconi humero Stolam imponit dicens : *Accipe Stolam candidam de manu Dei; adimple ministerium tuum , potens est enim Deus , ut augeat tibi gratiam suam.* Cum vero Diacono Presbyteratus Ordinem confert , Stolae quae ex sinistro humero pendet , partem alteram super dextrum humerum ponit dicens : *Accipe jugum Domini , jugum enim ejus suave est, et onus ejus leve.* Cum Stolam induit Sacerdos , ait : *Redde mihi Domine Stolam immortalitatis , quam perdidi in praevaricatione primi parentis , et quamvis indignus accedo ad tuum sacrum mysterium , merear tamen gaudium sempiternum.* Episcopus itidem cum se sacris vestibus induit , ad Stolam ait : *Redde mihi Domine , obsecro , Stolam immortalitatis , quam perdidi in praevaricatione primi parentis ; et quamvis indignus accedere praesumo ad tuum sacrum mysterium cum hoc ornamento, praesta ut in eodem in perpetuum merear laetari.* Itaque Stola suave Christi jugum significat ; quia vero nonnisi per obedientiam ad eum statum restituendi sumus, unde per inobedientiam primi parentis decidimus, propterea Sacerdos Stolam sibi imponens a Deo petit Stolam immortalitatis , quam in Adae praevaricatione amisit , ut advertit Suarez loco citato.

Aliae quaedam Stolae significationes mysticae.

8. Concilium Bracarense anno 675. habitum mysterium explicat, quamobrem super utrumque sibi humerum Stolam Sacerdos imponat : *Ut qui imperturbatus praecipitur consistere inter prospera , et adversa , virtutum semper ornamento utrobique circumseptus appareat:* Consonat Ivo Carnutensis : *Haec* (Stola) *a collo per anteriora descendens , dextrum latus ornat et sinistrum , ut doceat , Sacerdotem per arma justitiae a dextris et a sinistris , idest in prosperis et adversis debere esse munitum , quod ad fortitudinem pertinet, sine qua caeterae virtutes facile expugnantur , et minime coronantur.* Idem Auctor docet mysterium , cur Stola cingulo alligetur: *Inde est quod Stola cum zona Poderis quibusdam nexibus colligatur , quia virtutes virtutibus adjuvantur , ne aliquo tentationis impulsu moveantur.* Stolam Sacerdotes sibi aptant supra pectus in modum Crucis : *Debet Sacerdos secundum Decretum Bracarensis Concilii de uno eodemque Orario cervicem pariter et utrumque humerum premens signum Crucis in pectore suo praeparare ;* verba sunt Innoc. III. lib. 1. Mysteriorum Missae cap. 34. Episcopi Stolam sibi non accommodant in modum Crucis ; nam pendentem e collo Crucem cum Reliquiis deferunt, ut notat Macrus Vocabul. verbo *Stola.* Soto loco saepius citato putat, Stolam , quantum ad mores attinet , obedientiam significare et jugum Domini , cui collum subjicimus ejus sectantes vestigia ; si vero ad Christum referatur , tertia existimat vincula exprimere , quibus est alligatus , quando portavit Crucem. Ex quibus jure Macrus infert , vehementer eos Sacerdotes errare , qui Stolam in humeros pendentem rejiciunt , nec eam collo circumducunt , ut supra monuimus.

Charitatis per Planetam significatur.

9. Episcopus quando Diaconum ad Sacerdotium promovet , et super ejus humeros Planetam imponit , quae ex anteriori parte pendet demissa ad pedes, in posteriori complicatur, ait: *Accipe vestem Sacerdotalem , per quam charitas intelligitur ; potens est enim Deus , ut augeat tibi charitatem, et opus perfectum.* Cum vero Planetae complicatam partem explicat , ac demittit , ait : *Stola jucunditatis induat te Dominus.* Sacerdos Missam celebraturus dum Planetam induit , ait : *Domine , qui dixisti , jugum meum suave est , et onus meum leve , fac ut istud portare sic valeam , quod consequar tuam gratiam.* Similem Orationem recitat Episcopus ad Planetam. Charitatem igitur Planeta significat , ut bene explicat Rabanus Maurus lib. 1. Institut. Cleric. cap. 22. *Hanc ergo* , inquit , *vestem possumus intelligere Charitatem, quae cunctis virtutibus supereminet , et earum decorem suo tutamine protegit et illustrat. Nec enim ullus virtutum erit splendor , si non eas Charitatis irradiaverit fulgor , quod ostendit Apostolus dicens : Si linguis hominum loquar et Angelorum , Charitatem autem non habuero , factus sum velut aes sonans, aut cymbalum tinniens.* Et Innocentius Tertius lib. 1. de Mysteriis Missae cap. 18. subdit , Planetam esse vestem illam nuptialem, de qua loquitur Dominus in Evangelio : *Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem ?* Ac vestem quidem nuptialem esse Charitatem Sancti Patres intelligunt , quo sensu etiam accipit Ecclesia; nam cum Episcopus Presbyterum gradu dejicit , ait : *Veste Sacerdotali Charitatem signante te merito expoliamus , quia ipsam et omnem innocentiam exuisti.* Huic explicationi suffragantur etiam Theologi. Suarez cit. disput. 82. sect. 2. Orationem perpendens , quam Episcopus et Sacerdos recitant ad Planetam, obser-

vat, eam jugum Domini appellari, et jugum leve, cujus suavitas e Charitate proficiscitur. Soto in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 4. postquam docuit Planetam significare Christi tunicam inconsutilem, quam illi detraxerunt Judaei, quando Cruci affigendus erat, moralem etiam innuens significatum ait, charitate Christum Jesum impulsum Crucem subiisse, et charitatem nostrorum operire multitudinem peccatorum. Et Natalis Alexander in Theologia Dogmatica et Morali lib. 2. de Sacram. Eucharist. art. 3. n. 7. putat, Planetam itidem significare charitatem; atque ex pectore et ex humeris demissa nos admoneri, ut Deum et proximum, amicum et inimicum diligamus, et idcirco super reliquas vestes imponi, quod Charitas caeteris virtutibus omnibus antecellat. Quibus omnibus consentientibus testimoniis quivis intelligat, quam temere Vertus tom. 2. pag. 341. ex eo quod demonstraverit Planetam communem antiquitus vestem fuisse, et collum circumundique totumque corpus ad pedes usque contexisse, Planeta Charitatem significari neget: neque enim intelligi potest, cur Ecclesia Planetae, quae peculiaris Sacerdotum vestis facta fuerit, Symbolum non potuerit tribuere Charitatis. Pietate et eruditione vir clarissimus Josephus Langletus Episcopus olim Suessionensis, nunc Archiepiscopus Senonensis, *in Tractatu de vero Ecclesiae sensu in usu sacrarum Caeremoniarum* affert Verti verba, quibus ille Planetam, quae olim rotunda et ad pedes usque demissa significabat Charitatem, quam S. Petrus ait operire multitudinem peccatorum, nunc mutata forma negat symbolum esse posse Charitatis: quam quidem rationem sane irreverentiae nota inurendam pius Archiepiscopus jure inclamans ita diluit, ut ostendat symbolum in forma vestis non consistere; eumque temeritatis insimulandum, qui cum sciat, ab Ecclesia huic vesti, etsi quadantenus immutatae, hujusmodi symbolum tribui, tamen ejus sententiae audeat contradicere. Vide ejus Tractatus §. 33.

De tota hac re in universum.

10. Si quis forte cupit de sacris vestibus earumque significatu uberius aliquid cognoscere, tametsi nos potissima quaeque complexi sumus, adeat Brunum de Caeremoniis lib. 3. cap. 4. Torres in Instit. Sacerdotum cap. 3. §. 2. et Collationem Lucionensem 16. par. 5. pag. 539. Josephus Vicecomes Observat. Ecclesiasticar. volum. 4. fuse, ac multiplici eruditionis copia scripsit de sacris Vestibus, earumque significatu. Egregie de earundem sacrarum Vestium significatu agit Gilbertus Grimaud in sacra Liturgia par. 1. cap. 6. Bocquillot Tractatu Historico Liturgiae sacrae lib. 1. cap. 7. ostendere studet, Apostolos, eorumque Discipulos in sacris mysteriis peragendis communes adhibuisse vestes, quibus ad vulgarem usum quotidie utebantur. Sexcentos annos eam consuetudinem perdurasse; aetate tamen D. Hieronymi Sacerdotes ad Altare elegantioribus coepisse uti, magisque laciniosis vestibus, quam quibus vulgo ad communem usum homines uterentur: Albam, Stolam, et Planetam IX. etiam saeculo ad communem usum adhibita; jussos tamen Presbyteros ad Altare, ut sanctorum Mysteriorum decori consuleretur, aliis uti Albis, Stolis, et Planetis ab iis, quas extra Altare sanctumque Sacrificium induerent. Dudum nos, quod ad veritatem propensius esse existimamus in re satis perplexa et obscura, declaravimus. Nec ab iis quae scripsimus recedendum nobis putamus; ac fontem studuimus commonstrare, unde tam multiplex opinionum profluat copia, ubi de initio alicujus consuetudinis existit inter viros doctos concertatio. Est aliquis exempli causa, qui ad saeculum IV. originem refert ejus consuetudinis, ut in Missa Planeta peculiaris adhiberetur; idque optimis confirmat monumentis. Contra ea testimonium ab alio producitur, Sacerdotem fuisse aliquem VI. saeculo, qui Planetam eandem in Missa adhiberet, qua ad communem usum utebatur. Id autem si quis satis esse postulet ad sententiam contrariam evertendam, ille nimium postulat. Inde enim illud nobis tantummodo proclive videtur, fuisse aliquem, qui posterioribus temporibus, etiamsi communis invaluerit consuetudo, sese eximium populo praebere voluit, ac fortasse etiam justis ac gravibus causis a communi consuetudine sibi recedendum putavit. Atque ad eundem modum argumentando saepe peccare nobis videtur Bocquillotus, qui dissimulare quidem non potest D. Hieronymi auctoritatem, quem Ezechielis caput 44. enarrantem ait inde inferre, nulli fas esse cum communibus et profanis vestibus ingredi Sanctuarium, puraque mente sibi bene conscios, ac peculiaribus, quae deceant, vestimentis indutos oportere Divina tractare mysteria; ex quo apparet peculiares IV. saeculo adhibitas esse vestes ad Missam. Sed cum in vita S. Fulgentii, qui vixit post ducentos fere annos, le-

gerit, *In qua tunica dormiebat, in ipsa sacrificabat*, id sibi satis esse videtur, ut sacris peculiaribus vestibus vetustatis plurium saeculorum eripiat honorem, et multo recentiorem affirmet Sacerdotum consuetudinem, detractis sibi communibus vestibus accedendi ad Altare peculiaribus indumentis ornatos. Quae quidem veritatis amore dicta sumpto, non quo quidquam detractum velimus eruditissimo viro, qui in fine illius Capitis ad eos, qui nuperrime ab haeresi recesserunt, sese convertens, eos sapienter monet, cum non absurdam existiment Regum consuetudinem, qui in solemnibus quibusdam caeremoniis, eximiis vestibus et a communi usu alienis utuntur, nec coccineam eorum qui Regi sunt a consiliis, Togam, aut Parlamentariorum, qui in Aulam conveniunt ad lites hominum dijudicandas, peculiarem improbent vestem, atque adeo passi etiam fuerint Ministros Calvinianos vestibus non communibus indutos baptizare, concionemque habere, ne nostros insectentur Ecclesiasticos, qui ad Altare accedunt, et Sacra faciunt mysticis induti vestibus, quae longe quidem a communibus differunt, optime tamen cum Sanctuarii congruunt mysteriis.

CAPUT XI.

De Ministro qui Sacerdoti celebranti inservit.

Olim Populus respondebat Sacerdoti celebranti. Non licet Missam celebrare sine Ministro.

1. Cum instituti nostri ratio sit, quaecumque in Missa celebranda dicit aut facit Sacerdos, singillatim persequi, optimum putamus de iis statim verba facere, quae modo proposuimus; ne eorum, quae a Sacerdote vel dicuntur in Missa vel fiunt, series abrumpatur. Itaque a Ministro, qui Sacerdoti celebranti inservit, initio sumpto, dicimus, quondam Populum adstantem Sacerdoti celebranti respondere consuevisse, quod invictis probat argumentis Vicecomes de Antiquis Missae ritibus lib. 1. cap. 14. Cum autem id munus respondendi in Missa privata unius tantummodo Ministri esse coeperit, sine eo Ministro, seu, quod idem est, nisi sit qui Sacerdoti ministret, non licet Missam celebrari, ut videre est in Decretali *Proposuit* de Filiis Presbyterorum. Minister masculus esto, non femina: quapropter Gelasius I. epist. 9. ad Episcopos Lucaniae cap. 26. acriter pravam illam reprehendit consuetudinem, qua feminae in Missa ministrabant: *Impatienter audivimus tantum divinarum rerum subiisse despectum, ut feminae sacris Altaribus ministrare ferantur, et cuncta quae non nisi virorum famulatui deputata sunt, sexui, cui non competit, exhibentur.* In pluribus Conciliis, ac praesertim in 4. Mediolanensi sub S. Carolo Borromaeo praescribitur, ut qui in Missa ministrat, Clericus sit, et talari veste, et superpelliceo vestitus. In Libro tertio, in quo Casus practicos explicabimus, quaestionem illam pertractabimus, num fieri possit, ut Sacerdos celebret Missam sine Ministro.

Missae solitariae quondam vetitae.

2. Nunc illud monebimus, Missas solitarias in Monasteriis quondam celebrari consuevisse nullo ministrante; id vero deinde vetitum esse, cum nulla esset ratio, cur Sacerdos diceret: *Dominus vobiscum*, et *Sursum corda*. Concilium Moguntinum sub Leone Tertio cap. 43. ita statuit: *Nullus Presbyter, ut nobis videtur, solus Missam cantare valet recte: quomodo enim dicet, Dominus vobiscum, vel Sursum corda admonebit habere, et alia multa his similia, cum alius nemo cum eo sit?* Atque hac ratione quidam tantopere sunt commoti, ut dubitaverint, num si nullus alius praeter Ministrum adesset, celebrari Missa posset, ut apparet ex can. 61. de consecrat. dist. 1.

Sunt qui eas non improbant.

3. Est quoddam B. Petri Damiani Opusculum ad Eronem, cui titulus, *Dominus vobiscum*, ubi probat dici posse haec verba etiam nullo praesente; iis enim Ecclesiam salutari. Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 13. n. 4. et seq. putat Sacerdotem, qui recitandis Horis Canonicis potest dicere, *Venite adoremus*, *Venite exultemus, Oremus, Benedicamus Domino*, posse etiam solum dicere, *Dominus vobiscum*, *Orate fratres*, *Sursum corda*, quin etiam solitarios celebrare posse Missam nullo ministrante, dummodo Apostolicae Sedis indulto id eis concessum sit; quod confirmat Natalis Alexander lib. 2. de Sacram. Euchar. art. 4. in Regula 1. 2. et 3. quae ad praxim pertinent.

CAPUT XII.

De Praeparatione Sacerdotis.

De manuum ablutione.

1. Nunc de manuum ablutione dicendum. Exodi cap. 30. ita Dominus loquutus est ad Moysen: *Facies et labrum aeneum cum basi sua ad lavandum, ponesque illud inter Tabernaculum Testimonii et Altare, et missa aqua lavabunt in ea Aaron et Filii ejus manus suas et pedes, quan-*

do ingressuri sunt Tabernaculum Testimonii, et quando accessuri sunt ad Altare, ut offerant in eo Thymiama Domino. Ac illud vas ex speculis feminarum, quae stabant ad Tabernaculi portam, factum est, ut Exod. cap. 38. *Fecit vas aeneum de speculis mulierum, quae excubabant in ostio Tabernaculi.* Ubi notandum, specula tum fieri consuevisse ex aeris et stanni mixtura: *Optima apud Majores specula fuerunt, et blandissima e stanno et aere mixtis;* verba sunt Plinii Hist. nat. lib. 32. cap. 9. quo in loco quidam legunt non *blandissima*, sed *Brundusina*, quae lectio probanda videtur, nam idem Plinius lib. 34. cap. 17. scribit: *Specula quoque ex eo laudatissima ut diximus Brundusii, temperabantur, donec argenteis uti coepere et ancillae.* De ablutione manuum et pedum in veteri Lege, antequam Sacerdotes altari ministrarent, ac de vasis aeneis ex speculis feminarum conflatis eruditissime scripsit Lamy in suo Opere de Tabernaculo Foederis lib. 3. sect. 7. et de Tabernaculo Mosaico lib. 3. Eodem autem lib. 3. sect. 7. agit de Thymiamate, quod ex pluribus fiebat odoriferis rebus in pulverem solutis.

Non observatur hic ritus tanquam caeremoniale veteris legis, sed ut praeceptum ex convenientia.

2. D. Thomas 3. par. q. 83. art. 5. ipse sibi objicit videri minime decere, ut Sacerdotes manus lavent antequam ad Altare accedant, cum ejusmodi Ritus sit ex legalibus veteris Testamenti, qui jam exoleverint; ac respondet hunc Ritum non observari ab Ecclesia tanquam caeremoniale Legis veteris praeceptum, sed ut praeceptum novum ex sola convenientia introductum: *Nec tamen Ecclesia hoc servat tanquam caeremoniale veteris Legis praeceptum, sed quasi ab Ecclesia institutum, sicut quiddam secundum se conveniens: et ideo non eodem modo observatur sicut tunc; praetermittitur enim pedum ablutio, et servatur ablutio manuum, quae potest fieri magis in promptu, et quae sufficit ad significandam perfectam mundationem; cum enim manus sit organum organorum, omnia opera attribuuntur manibus: unde in Psalmo 23. dicitur: Lavabo inter innocentes manus meas.*

Vetustus Ritus lavandi manus ostenditur ex Chrysostomo, et Paulino Nolae Episcopo.

3. Vetus consuetudo est, ut Sacerdotes antequam Missam celebrent manus lavent. Sanctus enim Chrysostomus Homil. 20. de simultate ad populum Antiochenum n. 7. arguit, Sacerdoti fas non esse immunda anima Missam celebrare, quandoquidem illotis manibus id facere non auderet: *Non audes illotis manibus sacram victimam attrectare, etiamsi mille necessitatibus premaris? Ne igitur illota accedas anima: hoc enim multo, quam illud, est gravius, et acerbius supplicium importat.* Paulinus Tyri Episcopus apud Eusebium lib. 10. cap. 14. narrat, se templum aedificasse, et anno 314. dedicasse; ex adverso autem duo lavacra in eorum commodum fecisse, qui templum essent ingressuri. Et S. Paulinus Episcopus Nolanus Epist. 32. ad Severum ea lavacra *cantharos* appellat. Ad Christianorum consuetudinem, qui non nisi lotis manibus Ecclesiam ingredi consueverant, alludit S. Chrysostomus Homil. 52. in Matthaeum: *In nonnullis Ecclesiis hunc morem corroboratum videmus, ut diligenter multi studeant, quomodo manibus lotis, mundis induti vestimentis in Ecclesiam ingrediantur. Quomodo autem animam et mentem suam puram offerant Deo, nullam prorsus habent curam.* Itaque si Laici Ecclesiam non introibant nisi lotis manibus, multo graviore ratione Ecclesiastici viri neque accedebant, nec accedunt ad Altare Missam celebraturi sordidis manibus. Erudite totam hanc rem tractat Martene *de antiquis Ecclesiae Ritibus* in Divin. celebrand. Offic. lib. 1. cap. 4. art. 12. pag. 484. pag. 533. et pag. 536. vet. edit. et Georgius lib. 1. cap. 10.

De Psalmis dicendis a Sacerdote antequam sacras induat vestes.

4. Reliquum est ut paucula quaedam attingamus de Psalmis et Orationibus, quae Sacerdoti sunt recitandae antequam sacras induat vestes. In Psalterii cujusdam initio, quod ex editione Romana et Gallicana in lucem extulit Venerabilis Cardinalis Thomasius, est quaedam Psalmorum divisio juxta antiquiorem Ecclesiae Romanae usum; et ad finem notantur Psalmi, quos recitare debet Sacerdos priusquam se sacris indumentis vestiat; qui sunt septem Psalmi Poenitentiales; interea vero dum se sacris vestibus induit, Psalmi ab eo dicendi sunt 83. *Quam amabilia*, 84. *Benedixisti*, 85. *Inclina Domine*, 115. *Credidi*, et cum ad Altare pervenerit Psal. 42. *Judica me Deus.*

Missa edita ab Illyrico Catholicam Fidem confirmat.

5. In Missa, quam vulgavit Illyricus, mentio fit Psalmorum a Sacerdote dicendorum antequam se vestiat. At de ea Missa sciendum est Flaccum Illyricum nefarium Lutheri sectatorem, quique inter Centuriatores Magdeburgenses primum obtinuit locum, anno 1557. Argentorati Missam edidisse, quam in vetusto manuscripto Codice repererat. Putavit impius homo, se posse Catholicam Fidem labefactare: qua in re valde deceptus est; nihil enim ad nostrae Fidei dogmata constabilienda ea Missa

accommodatius: nam per eam confirmantur articuli de invocatione Sanctorum et B. Virginis, de vera ac reali Jesu Christi praesentia in Eucharistiae Sacramento, de oratione pro vivis atque defunctis, ac de auriculari Confessione; quamobrem Lutheranarum partium homines omni studio curarunt, ut omnia exemplaria ubicumque conquisita igni cremarentur. Plura, eaque magni momenti in ea Missa observarunt Carolus Le Cointe tom. 2. suorum Annalium ad annum 601. n. 20. et Hugo Menardus ad Sacramentarium S. Gregorii p. 380. Eandem Viennae in Bibliotheca Caesaris repertam iterum typis edidit Cardinalis Bona ad calcem Operis Rerum Liturgicarum. Si cui, quae de Illyrico et de Missa ab eo edita breviter narravimus, cupido sit eorum accuratam magis notitiam habere, adeat Historiae Fleury Continuatorem tom. 31. pag. 600.

DE SACROSANCTO

MISSÆ SACRIFICIO

LIBER SECUNDUS

DE MISSÆ PARTIBUS.

Ad ea, quae hactenus libuit praefari, antequam de iis, quae in Missa dicit Sacerdos aut facit, dicere aggrederemur, de Missae etiam etymologia, et de lingua seu idiomate, quo Missa celebranda sit, pauca quadeam addere opportunum existimamus.

CAPUT PRIMUM

De Missae etymologia.

Multi ex Hebraica lingua Missae Etymologiam trahunt.

1. Ex Hebraica lingua nonnulli Missae Etymologiam trahunt. Deuteronomii cap. 16. mentio fit de ultronea quadam oblatione, quam Hebraei Deo faciebant in gratiarum actionem pro fructibus terrae, eamque in ipso comedebant Templo in memoriam veteris qua pressi fuerant servitutis, et libertatis in quam fuerant vindicati Ea oblatio *Missach* appellabantur; e qua voce quidam putant ductam esse Missam, quod est novae Legis Sacrificium. Haec Baronii sententia est ad ann. Chr. 34. num. 59. quam sequitur Pontas Dictionar. Casuum Conscient. verbo *Missa*. Albaspinaei Aurelianensis Episcopi singularis opinio est in tractatu veteris Politiae Ecclesiae circa administrationem Eucharistiae, et circumstantias Missae, qui lib. 2. cap. 3. Missam ex voce *Mes* derivatam esse ait, quae vox apud Septentrionales Gentes etiam nunc Conventum, Festivitatem, Sacrificium significat. Sed eruditorum vulgus putat, idque probabilius est, e Latino Missam derivatam, quae vox idem valet ac missio, seu abeundi venia. Locus est Ciceronis in Philippica 5. cap. ult. *Legiones bello confecto missas fieri:* et Suetonius in Cajo cap. 25. *Brevi* (Lolliam Paulinam uxorem) *missam fecit.*

Opinio singularis.

Missa a Latino derivatur.

Afferuntur rationes, et unanimis Auctorum consensus.

2. Quia vero in nostra Sacrificii Liturgia binae dimissiones erant, quarum altera Diaconus Catechumenos et Infideles post Evangelium et Concionem, altera caeteros omnes, Missa peracta, dimittebat illis verbis, *Ite, Missa est*, quae secunda dimissio etiamnum remanet; inde Sacrificio nostro Missae nomen inditum: qua in re consentiunt viri docti, Bona Rerum Liturgicar. lib. 1. cap. 1. Bellarminus tom. 3. controversiar. lib. 5. cap. 1. Vicecomes de Missae Ritibus lib. 1. cap. 5. Georgius Cassander in suo Opere Liturgico cap. 17. in fine, Du Cange verbo *Missa*; Van-Espen Jur. Eccl. univers. par. 2. tit. 5. cap. 1. num. 1. Vertus tom. 1. pag. 3. Natalis Alexander Theolog. Dogmat. ac Moral. lib. 2. de Sacram. Eucharist. cap. 6. art. 4. in fine, et dissert. 13. saeculi 13. et 14. Historiae Ecclesiasticae tom. 7. editionis Parisien. anni 1714. pag. 596. Frassen tom. 11. Theologiae edit. Romanae in appendice de Missae Sacrificio pag. 327. Silvius in 3. par. D. Thom. quaest. 83. quaesit. 18. et erudite Bocquillot Tract. Historico de sacra Liturgia seu Missa lib. 1. cap. 1. num. 3. et seq. Bossuetus in explicatione quarumdam difficultatum de Missae Sacrificio cap. 2. ubi monet vocem *Missa* eandem esse ac *missio* levi facta inflexione, quemadmodum Remissa pro Remissio, Oblata pro Oblatio, Ascensa pro Ascensio Veteres dixerunt. Notat etiam idem Bossuetus, quod nos supra innuimus et alibi adnotabimus, cum ad Oblationem deventum esset, Catechumenos, Poenitentes, Energumenos alta voce a Diacono, ac denique expleta Missa populum universum dimitti consuevisse: ac propterea Sacrificium non modo Missam, sed etiam Missas esse appellatum; frequentissime in libris occurrit *Missas facere*, *Missarum solemnia;* nam in Sacrificio non una, sed binae fiebant dimissiones.

Heterodoxi eandem sententiam amplectuntur.

3. Heterodoxi quoque Missae etymologiam accurate pervestigarunt; atque eam quam dudum probavimus, summo consensu amplexi sunt. Petrus Picherellus dissert. de Missa et annexis eidem etymologiae subscribit. Est etiam inter erudita Miscellanea, quae Dominicus Cardinalis Passioneus in eximia sua Bibliotheca collegit tom. 7. dissertatio quaedam Historico-Ecclesiastica, *De insignioribus veterum Christianorum formulis* Typis Amstelodamensibus impressa, quam presidente Jo. Andrea Schmidio die 20. Decembris ann. 1696. proposuit disputandam Augustinus Joannes Faschius, atque in ea ubique probat *Missae* etymologiam a *dimissione* derivatam. Et Joachimus Hildebrandus apud suos sectarios homo magni nominis in Opere cui titulus, *Sacra publica veteris Ecclesiae in compendium redacta*, Amstelodami edito an. 1702. pag. 6. eandem Missae etymologiam amplectitur.

Missa non derivatur ab Hebraica voce.

4. S. Avitus ex Senatore Romano Episcopus Viennensis in Gallia Scriptor 5. saeculi exeuntis, quem tanti faciebat, etsi Arianus, Gondebaudus Rex, ut eum super multis ad sacrarum Scripturarum intelligentiam spectantibus quaestionibus consuleret, Epist. 1. quam Sirmondus edidit, haec scribit: *In Ecclesiis Palatiisque sive Praetoriis Missa fieri pronuntiatur, cum Populus ab observatione dimittitur;* ad quae verba notat Sirmondus, quantum a veritate aberret, qui Missam ab Hebraica voce derivatam putat; et addit: *Haud scio an a quoquam hactenus proditum non in Ecclesiis modo, verum etiam in Palatiis Praetoriisque usurpari nomen Missae consuevisse, cum populus a conventu dimittebatur;* quod notavit etiam Fleury Hist. Eccl. tom. 7. lib. 30. pag. 100.

Missae nomine Sacrificium significatur ex Concilio Chalcedonensi Carthaginensi 2. et 3. Ephesino, et ex D. Ambrosio.

5. Sunt qui Missam non ab Hebraeo, sed a Latino sermone derivatam putant, quod Sacerdotis ministerio, qui partes mediatoris inter Deum et homines agit, Fidelium preces ad Deum deferantur. Haec est D. Gregorii sententia lib. 4. Dialogorum cap. 58. et cum eo sentit D. Thomas in 3. par. q. 83. art. 4. Prima etymologia verior videtur, ad pietatem propensior. Josephus Vicecomes de Missae Ritibus lib. 1. cap. 3. Missae nomen Sacrificio nostro existimat inditum vetustis Ecclesiae saeculis; sed nititur praesertim Epistolis Decretalibus summorum Pontificum ante Siricium, quae nemo nescit quot laborent difficultatibus. Quamobrem satis est hic innuere, Sacrificium Missae nomine significari in Concilio Chalcedonensi, quo Latini Patres et Graeci convenerunt, in secundo et tertio Concilio Carthaginensi, in quibus adfuit S. Augustinus, et in Concilio Ephesino, ut videre est apud Wallemburgos tom. 2. Controvers. tract. 1. cap. 37. Narrat D. Ambrosius Epist. 20. Class. 1. n. 4. edit. Benedictinae, dum esset Mediolani et Augusta Arianis Ecclesiam concedere vellet, in qua ipse celebrabat, sibi nunciatum esse mitti jam e Palatio Sagittarios ad eam occupandam; idque contigisse post Lectiones et sermonem, jam dimissis etiam Catechumenis, se vero nullo metu perculsum Caeremoniam continuasse: *Ego tamen* (inquit) *mansi in munere, Missam facere coepi.* Ad quae verba notat Bocquillot tract. historico de sacra Liturgia lib. 1. cap. 1. n. 3. jam inde ab eo tempore invectam esse consuetudinem nomine Missae Sacrificium, cui Fideles aderant, appellandi; quod etiam patet jam tum ab ea caeremonia fuisse distinctum, cui praesentes erant Catechumeni: ait enim S. Doctor, ut diximus, dimissis jam Catechumenis, Missam facere coepi.

CAPUT II.

De Idiomate quo Missa celebranda est.

Missa in Ecclesia Occidentali latine celebratur. Calumnia Haereticorum.

1. Quod ad linguam pertinet, in Occidentali Ecclesia Latino sermone Missa celebratur; eorumque impudentissima est calumnia, qui idcirco Latina lingua a nobis Missam celebrari deblaterant, ut Sacrificii mysteria populus omnino ignoret. Id foedum esse mendacium, probatur ex Tridentina Synodo sess. 22. de Sacrificio Missae cap. 8. ubi monent Patres, non expedire quidem Missam sermone vernaculo celebrari, sed tamen eos debere, quibus animarum cura incumbit, festis praesertim diebus populum de Missa ejusque mysteriis instruere. *Etsi Missa magnam contineat populi eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus, ut vulgari passim lingua celebraretur. Quamobrem retento ubique cujusque Ecclesiae antiquo et a S. Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum matre et magistra probato Ritu, ne oves Christi esuriant, neve parvuli panem petant, et non sit qui frangat eis, mandat S. Synodus Pastoribus et singulis Animarum curam gerentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem vel per se vel per alios ex iis quae in Missa leguntur, aliquid exponant,*

atque inter caetera sanctissimi hujus Sacrificii Mysterium aliquod declarent, diebus praesertim Dominicis et festis.

Quesnelli propositio de Missa vernaculo sermone celebranda.

2. Inter Propositiones Quesnelli, quas in Bulla *Unigenitus* damnavit Clemens XI. octogesima sexta est: *Eripere simplici populo hoc solatium jungendi vocem suam voci totius Ecclesiae est usus contrarius praxi Apostolicae et intentioni Dei.* Sensus hujus propositionis multiplex est, quos inter est etiam ille, ut Quesnellus significare voluerit vulgari sermone Missam celebrandam: quo sensu eam acceperunt ac reprobaverunt centum Galliarum Episcopi in eorum Pastorali Documento, et eodem sensu acceptam refutavit vir doctrina et pietate praeclarus Fontana Societatis Jesu cap. 5. ad propos. 86. Quesnelli pag. 816. et seq. et insignis Ordinis Eremitarum S. Augustini Theologus Bellellus in egregio opere, quo declarandum suscipit, qui sensus Augustini fuerit de humanae naturae reparatione post primi hominis lapsum. In Manuali suo scripserat Episcopus Rothomagensis satis exploratum esse, veterem in Ecclesia morem celebrandi Missam vernacula lingua, quam omnes vulgo intelligerent, omnium fuisse accommodatissimum, ut suum quisque animum ad Sacrificium praepararet. Quam propositionem quidam tanquam audacem confixerunt. Fuit tamen qui eam defendendam suscepit; neque enim recte inde infertur, hanc ab illo improbatam fuisse Ecclesiae praxim celebrandi Missam lingua, quam populus non intelligit, ut, si quis diceret, facilius Christianos gravibus peccatis se abstinuisse, cum diuturna et aspera poenitentia crimina puniebantur, is profecto dici non posset praesentem Ecclesiae erga poenitentes indulgentiam improbasse. Videatur Auctor tractatus de optimo Missam audiendi modo Parisiis edito anno 1681. cap. 6. pag. 231. et seq. ubi sapienter monet, quemadmodum Ecclesia, quae intelligeret utilius esse Fidelium animis ad Eucharistiam praeparandis; iisque a nefaria vita et foeda revocandis, Missam vernaculo celebrari sermone, gravesque poenitentias infligere, potuit tamen justis et gravibus causis, ac optimo sapientique consilio sinere, ut Missa in eadem lingua, qua antea, celebraretur, licet populus non amplius eam linguam intelligat, et multum de veteris poenitentiae rigore remittere; ita eum, qui affirmet, linguam populo cognitam optime fuisse accomodatam, quo quisque Eucharistiam digne susciperet, gravibusque poenitentiis vehementer Fideles a peccando fuisse deterritos, utrumque affirmare posse, et in utraque re praesenti parere disciplinae, eamque sanctam ac sapienter institutam ex iisdem causis existimare, quae Ecclesiam ad eam consuetudinem inducendam perpulere.

In qua quisque Apostolorum provincia Evangelium praedicabat, ejus provinciae sermone Missam celebravit.

3. Joannes Ekius, qui tanta doctrinae copia scripsit adversus Luteranos, exprobrantes Missam a nobis Latina lingua celebrari, ut videre est in Homilia 3. tom. 2. cujus homiliae verba refert Raynaldus ad annum Christi 1523. num. 61. Apostolos atque eorum Successores arbitratus est usque ad Hadriani Imperatoris tempora Missam Hebraico sermone celebrasse; et ab eo tempore Graecam in rebus sacris linguam adhiberi coeptam. Quidam existimant in sacra Liturgia non alias linguas quam aut Latinam aut Graecam aut Hebraicam esse adhibitas, in trium linguarum memoriam, quibus scriptus fuit titulus Dominicae cruci impositus. Sed Historiae Ecclesiasticae periti qui rem penitus inspexere, satis ostenderunt, Apostolos eorumque Successores non modo praedicasse, sed divina etiam officia vernacula ejus populi lingua celebrasse, apud quem Evangelium praedicabant; ideoque in Occidentali Ecclesia Latino Sermone usos, qui tum temporis vernaculus erat omniumque communis. Vide Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 5. nu. 4. Bocquillot Liturgiae lib. 1. cap. 11. Le Brun tom. 4. pag. 201. Martene de antiquis Ecclesiae Ritibus lib. 1. cap. 3. art. 2.

Locus D. Augustini de re eadem examinatur.

4. Quanquam vero iis, quae hactenus diximus, obstare videatur D. Augustini Epistola 74. ad Novatum Episcopum, in qua ad eum scribit, se illius fratrem Lucillum Diaconum domi suae retinere, quod Latinam linguam nosset, cujus periti qui essent, admodum paucos illis regionibus reperire erat: *Sed cum latina lingua, cujus inopia in nostris regionibus Evangelica dispensatio multum laborat;* tamen nemo est, quin videat, locum hunc nonnihil implexum: non enim est, quo verba illa *Latina lingua* referri possint; idque est, quamobrem emendandus quibusdam locus ille ad hunc modum videatur: *Sed cum Punicae linguae inopia in nostris regionibus Evangelica dispensatio multum laboret.* Et sane idem D. Augustinus sermone de verbis Apostoli 167. alias 24. cum ad populum Hipponensem sermonem haberet, et Africano vellet uti proverbio, ait: *Latine*

vobis dicam, quia Punice non omnes norunt. Complures etiam textus apud S. Doctorem habemus, quos loc. cit. expendit Bocquillot, ex quibus aperte intelligitur, in Africa Latinas litteras fuisse, eumque sermonem omnium fuisse communem.

An vertenda sit Missa in sermonem vernaculum?

5. Sed non in eo Controversiae cardo vertitur. Illud quaeritur, an si, quae vernacula fuit, vulgari alio sermone in populum invecto, doctorum duntaxat virorum facta fuerit lingua, Divina Officia et Missa in novum vulgi sermonem convertenda sint. Id vero est, a quo semper abhorruit et abhorret Catholica Ecclesia. In Provincialium Rothomagensis Provinciae Conciliorum collectione apud Bessy extat Epistola Pastoralis Jacobi Colberti Episcopi Rothomagensis pag. 172. de hoc argumento. Et vero quis sanae mentis id consilii dederit, quo populus de Missae Mysteriis certior fiat quod commode per Parochos et sacros Oratores obtineri potest, ut Missa e Latino exempli causa sermone in vernaculam linguam convertatur, cum tot sint vulgares linguae risu plane dignae et prorsus contemnendae? Praeterea non cuivis modo genti, sed cuique pene Civitati peculiaris est lingua; et labentibus annis quaevis lingua mutatur, quod in Latina contigisse narrat Polybius lib. 3. qui primae pacis Punicae foedus, Punico secundo bello confecto, aegre intellectum esse testatur. Huc accedit quod in qualibet mutatione sexcentis aperiretur occasio contentionibus et dissidiis: populus autem Missae in vernaculum sermonem conversae intelligeret quidem verba, sensum tamen minime assequeretur, quod infinitos errores pareret. Vid. Xysti Senensis Biblioth. Sanct. lib. 5. cap. 172. et lib. 6. cap. 263. Hosium Cardinalem Tractatu de Missa non vulgari, Silvium. 3. par. quaest. 83. art. 4. Merbesium in Summa Christiana part. 3. quaest. 54. Boucat. Theolog. Patrum tom. 5. dissert. 1. de sacris Caeremoniis art. 2. Juveninum de Sacramentis dissert. 5. de Eucharistia quaest. 8. cap. 7.

Rationes quibus retinendus sit in Missa Latinus sermo.

Simile exemplum apud Hebraeos in veteri Testamento, et in Ecclesia Orientali apud Graecos.

6. Etsi autem manifesto expedit Missam in vernaculum sermonem non converti, tamen ad magis id comprobandum nonnihil momenti illud habet, quod usque ad captivitatem Babylonicam lingua Sancta erat communis, et Officia eo sermone, quem omnes intelligerent, celebrabantur. Tempore autem captivitatis populus paullatim Hebraici sermonis oblitus, Syriace seu Chaldaice loqui assuevit. Ea servitute tandem populo perfuncto, et in suas sedes restituto, tum in lectione Legis, tum in reliquis publicis precationibus Hebraicus sermo est adhibitus, etsi jam non amplius vulgo intelligeretur. Graecam linguam nemo est qui nesciat, ab ea, qua vulgo nunc Graeci loquuntur, multum distare. Tamen Liturgia in veteri Graecorum lingua, quae tunc omnibus communis erat, nunc vero duntaxat viris doctis est cognita, etiamnum retinetur. Id vero manifestum indicium est, minime expedire, ut quae Liturgia quondam lingua populi communi introducta sit, exolescente paullatim eo sermone, ut jam solis viris doctis cognitus sit, eadem Liturgia in vernaculum convertatur rudibus aeque ac litteratis viris communem.

Missale in Gallicum sermonem conversum proscripsere Alexander VII. Gallicanus Clerus, et Rex Galliarum.

7. De periculo autem ne in mutationes plurimi foedique irrepant errores, satis est Missale in Gallicam linguam a P. Vois Ordinis Praedicatorum anno 1660. conversum commemorare. Huic novitati Gallicani Cleri zelus vehementer restitit, veritus ne offensiones oriantur et scandala, quae modo innuimus, et apud Alexandrum VII. ea de re conquestus est, qui Pontifex anno insequenti eam interpretationem condemnavit, nec Regia potestas vim auctoritatemque suam desiderari passa est, quo Pontificis Decretum executioni mandaretur. Totius rei narrationem cum documentis reperias tom. 4. Biblioth. Criticor. sacror. pag. 583. et tom. 3. P. Fontana adversus Quesnellianas propositiones pag. 916. et tom. 2. citati Operis P. Bellelli.

Latinus sermo in vernaculum hodiernum corruptione migravit, nec propterea ab Ecclesia deserendus.

8. Ut summam huic argumento manum imponamus, liceat huc referre, quae dudum diximus, Apostolos eorumque successores in Occidentali Ecclesia latine Missam celebrasse; ea enim lingua tunc temporis omnibus communis erat. Obsolevit autem paullatim in Italia ea lingua, atque invecta est quae *vulgaris* dicitur, septimo et octavo saeculo. Gothi enim in Italiam quidem pervasere quinto saeculo ineunte sub Alarico, Hunni etiam statim post medium saeculum sub Attila, et Vandali sub Genserico; sed temporariis hisce incursionibus sane tribui non potest in Italia Latinae linguae amissio. Quod sermo hic exolescere coeperit, Erulis tribuendum. Hi Odoacre Duce, quem Romani Regem salutarunt, Italiae longe lateque sunt dominati; tum Gothi sub Theodorico, qui per idem tempus,

pulso Odoacre, a Zenone Imperatore Italiae Rex appellatus est. Subinde post annos sexaginta Narsetes, Gothis pulsis, Italiam Justiniani imperio restituit. Erupere tandem e Septentrione circa dimidium sexti saeculi Langobardi, qui Italia potiti, ducentos et quinque annos per tres et viginti Reges eam tenuere. Regnum illud, tandem incepta patris sui perficens, Carolus Magnus evertit, qui Langobardos in eam regionem, cui nomine nunc *Lombardia*, semigrare coegit, eorumque postremum Regem Desiderium, pulso fugatoque ejus exercitu, captum in Gallias abduxit. Hisce rerum conversionibus, ac diutino Langobardorum dominatui origo Italae linguae tribuenda est, in quam Latina degeneravit doctorumque virorum conclusa libris et disputationibus, communis esse desit. Quod si ea linguae mutatio contigit in Italia, ubi proprium illi quodammodo fuit domicilium, quid illi evenerit per alias Occidentis Regiones, quo eam Romanorum Coloniae invexerant, facile quivis intelligit. Jam vero ne longius digrediamur, Canonem producimus 17. Concilii Turonensis ineunte saeculo 9. habiti, in quo Ecclesiastici, qui adhuc Latine ad populum sermonem habebant, populari lingua jubentur conciones habere: *Homilias quisque transferre studeat in Rusticam Romanam, aut Teodiscam, quo facilius cuncti possint intelligere, quae dicuntur. Rustica* autem *Romana* lingua erat vernaculus Gallorum sermo ex pluribus linguis conflatus; ac *Teodisca* lingua Germanorum erat Francis bene cognita, qui Germaniae tum temporis imperitabant. Ex hac historica narratione quisque facile intelligit, plura saecula praeteriisse ex quo in Occidente sermo Latinus desiit esse vernaculus. Quamobrem si tot saeculorum spatio Ecclesia, nemine reclamante, Latinam linguam in celebratione Missae retinuit, nec unquam (si novissima tempora excipias) quisquam fuit, qui adversus hanc disciplinam vocem tolleret, turbasque excitaret, multum inde huic disciplinae auctoritatis accedit; idque etiam satis esse causae arbitramur, quamobrem eos reprehendamus, qui eo nomine Catholicam Ecclesiam ausi sunt maledictis proscindere.

An Liturgia apud gentem novissime ad Christi Fidem conversam introducenda sit vernaculo ejus Gentis sermone.

9. Gravior est difficultas, si de alicujus Gentis agatur conversione ad Fidem, an videlicet Liturgia vernaculo sermone illi sit proponenda, quae tamen semper retinenda sit, etiamsi lingua mutaret, et in populo exoleta viris doctis duntaxat fieret cognita. Sub Nicolao I. qui creatus est Pontifex anno 858. Orientales Monachi S. Cyrillus et S. Methodius, qui Moravos Christi Fidem docuerant, Romam accersiti sunt, ut ad Episcopatus gradum promoverentur. Antequam Romam pervenissent, obiit Nicolaus Pontifex, cui suffectus cum esset anno 867. Hadrianus II. in judicium vocati fuere, quod Liturgiam Sclavonica lingua introduxissent. Sed ii strenue suam causam ita defenderunt, ut eorum factum laudem approbationemque sit consequutum; ut videre est in eorum vita ad diem 9. Martii apud Bollandistas. Mirum illud factum narrat in historia Bohemica cap. 13. Æneas Silvius: *Ferunt Cyrillum cum Romae ageret, Romano Pontifici supplicasse, ut Sclavorum lingua ejus gentis hominibus, quos baptizaverat, rem divinam faciens uti posset. Qua de re cum in sacro Senatu disputaretur, essentque non pauci contradictores, auditam vocem tanquam de Caelo in haec verba Missam:* Omnis spiritus laudet Dominum; et omnis lingua confiteatur ei: *indeque datum Cyrillo indultum.*

Liturgia Sclavonica introducta in Moravia sub Hadriano II.

Eadem Liturgia Sclavonica a Joanne VIII. vetita, et rursus permissa.

10. Joannes VIII. anno 872. creatus Pontifex per Paulum Episcopum Anconitanum S. Methodio vetuit, ne Sclavonum lingua Missam celebraret: *Audivimus etiam, quod Missas cantas in barbara, hoc est in Sclavina lingua, unde jam litteris nostris per Paulum Episcopum Anconitanum Tibi directis prohibuimus, ne in ea lingua sacra Missarum solemnia celebrares, sed vel in Latina, vel in Graeca lingua, sicut Ecclesia Dei toto terrarum orbe diffusa, et in omnibus Gentibus dilatata cantat; praedicare vero aut sermonem populo facere tibi licet:* a qua deinde querela destitit, eumque passus est Missam Sclavonice celebrare, modo conversio fidelis esset, et Evangelium latine primo, deinde Sclavonice legeretur; sed tamen placere magis sibi innuit, si in Missa celebranda Latinus sermo adhiberetur: *Nec sane Fidei vel doctrinae aliquid obstat, sive Missas in eadem Sclavonica lingua canere, sive sacrum Evangelium, vel Lectiones divinas veteris et novi Testamenti bene translatas et interpretatas legere, aut alia Horarum Officia omnia psallere; quoniam qui fecit tres linguas principales, Hebraicam scilicet, Graecam, et Latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam. Jubemus tamen, ut in omnibus Ecclesiis terrae vestrae pro-*

pter majorem honorificentiam Evangelium latine legatur, et postea Sclavonica lingua translatum in aures populi Latina verba non intelligentis annuntietur, sicuti in quibusdam Ecclesiis fieri videtur. Et si tibi et judicibus tuis placet Missas Latina lingua magis audire, praecipimus ut latine Missarum solemnia celebrentur. Ait Pontifex, in aliquibus Ecclesiis Evangelium Latino primum, deinde vernaculo sermone legi consuevisse.

Romae, Constantinopoli et alibi Evangelium, et Epistolae latine et graece legebantur.

11. Et sane dubitari non potest, morem olim fuisse, ut in Missa Evangelium, Prophetiae itidem et Epistolae duabus legerenter linguis. Certe in Ecclesia Romana quibusdam diebus Prophetiae, Epistolae et Evangelia Graeca et Latina legebantur, ut videre est apud Martene loco cit. num. 6. et etiam nunc, Romano Pontifice solemniter celebrante, recitatur Epistola primum latine a Latino, deinde graece a Graeco Subdiacono, et Evangelium latine a Latino, subinde graece a Graeco Diacono cantatur. Vide Thomassinum tom. 1. lib. 2. cap. 82. num. 3. ubi ostendit, nono saeculo in solemnioribus Missis Epistolam et Evangelium Romae primo Graece, deinde Latinae, Constantinopoli vero primo Latine, deinde Graece legi consuevisse, ut utriusque Ecclesiae unitas palam fieret.

Sclavonicam Liturgiam prohibet rursus Alexander II. Ejus usum noluit concedere S. Gregorius VII. Bohemorum Regi concessit tamen cuidam Episcopo Innocentius IV.

12. Sed ad Missae Sclavonicae usum, unde sumus digressi, ut revertamur, incommodum aliquod inde ortum esse videtur; nam Legatus Alexandri Secundi qui creatus est Pontifex anno 1061. Concilio Episcoporum e Dalmatia et Croatia habito statuit, ne quis deinceps nisi latine aut graece, pulsa Sclavonica Liturgia, Divina mysteria celebrare auderet, ut post Thomam Archidiaconum Spalatensem monet Pagius in vita Hadriani II. num. 54. et Gregorius VII. anno 1080. epist. 11. lib. 6. Uladislaum Bohemiae Regem reprehendit, quod cum excommunicatis communicaret, nec illi vult permittere, ut Divina Officia Sclavonica lingua celebrentur; quam tamen facultatem Episcopo cuidam in Sclavonia anno 1248. concessit Innocentius IV. ut videre est apud Raynaldum ad annum eundem num. 51.

Actum Romae sub Paulo V. et Innocentio XI. de Liturgia Sinice introducenda in Sinico Imperio.

13. Initio saeculi elapsi actum est de facultate celebrandi Divina Officia vernaculo sermone in Sinarum Imperio. Eam postularunt facultatem Missionarii e Societate Jesu. Paulus V. Pontifex die 25. Januarii 1615. decrevit, ut apud Sinas Missam et Divina Officia Sinica lingua celebrari liceret. Breve etiam expeditum fuit, quod tamen Missionariis, qui hoc postulaverant, nunquam traditum est. Renovata iterum est eadem petitio de Missa idiomate Sinico celebranda, cum Episcopi quidam ex Gallias ad Sinas perrexissent. Qua de re Congregatio habita fuit, quo praeter doctos aliquot Cardinales et Praelatos, magni nominis etiam Theologi convenerunt, ex quorum numero fuit P. Christianus Lupus. Eorum vota Cardinalis Albitius in Opere suo inseruit de Inconstantia in Fide par. 1. cap. 34. n. 43. usque ad num. 50. In ea Congregatione nullum factum est Decretum. Innocentio XI. anno 1681. missum fuit Missale in Sinicam linguam conversum; cujus approbationem et adhibendi facultatem ut a Pontifice obtineret P. Philippus Coupletus Procurator Generalis Missionum apud Sinas Romam se contulit; sed re infecta in Galliam reversus dissertationem scripsit de ejus Missalis utilitate, si eo uti licuisset. Ejus dissertationis praecipuas rationes et capita in Propylaeum Maji compegerunt Continuatores Bollandiani, in eo loco ubi loquuntur de Nicolao I. Hadriano Secundo, et Joanne Octavo.

Missae idioma non mutandum, licet lingua mutaverit. In prima Gentium conversione seligantur qui habiliore sint ingenio et latinis litteris erudiantur.

14. Concludendum igitur, constantem firmamque disciplinam esse, ne Missae idioma mutetur, etsi mutet lingua vernacula; sed eo sermone Missa celebretur, quo celebrata est ab initio, etiamsi ea lingua exoleverit apud vulgus, ejusque peritiam viri docti duntaxat habeant. Est autem Apostolicae Sedis in recenti populorum conversione ad Fidem, pro variis circumstantiis vel permittere vel prohibere vernaculae linguae usum in Divinis Officiis celebrandis. Sed vere affirmari potest, S. Sedem propensiorem esse in illam partem, ut ex recens conversis ad Fidem, habiliore qui sint ingenio, seligantur, et Latinis potius litteris erudiantur, quam ut facultas concedatur adhibendi in Missae celebratione vulgarem linguam; quemadmodum S. Othonem Bambergensem Episcopum, Pomeraniae Apostolum, qui obiit ann. 1139. ad eos, quos novissime ad Fidem converterat, dicere consuevisse, tradit Surius ad diem 2. Julii: *Adhortor vos et invito, quia cogere non debeo, ut de liberis vestris ad Clericatum tradatis liberalibus studiis prius instructos, ut ipsi per eos, sicut aliae Gentes, de lingua vestra Latinitatis conscios possitis habere Clericos et Sacerdotes.*

Vindicatur Tridentina Synodus a

15. Concludendum itidem est, nullo fulciri fundamento, et a veritate esse prorsus alie-

calumniis Suavis et Courayeri.

na, quae temere scripsit Petrus Suavis adversus Tridentinum Decretum, quod superius attulimus, quasi obscurum sit, Ecclesiae unitatem laedat Fideliumque pietatem, pugnaque sit manifesta inter Joannem Octavum, Sanctum Gregorium Septimum, et Tridentinam Synodum: quibus omnibus calculum suum addidit recentissimus Sriptor Courayer, qui suam misere consumpsit operam in historia Concilii ejusdem Suavis ex Italico in Gallicum sermonem convertenda, eaque venenatis quibusdam adnotationibus adspergenda, ut apparet ex praefatione pag. 24. et tom. 2. lib. 6. pag. 520. nota 4. Quaenam esset Suavis et Courayeri conditio, quodnam institutum, satis constat ex Bossueti Meldensis Episcopi historia Variationum lib. 7. n. 108. pag. 447., et ex Pastorali Documento Archiepiscopi Ebredunensis, qui nuperrime Cardinalis creatus est, quod typis Parisien. prodiit an. 1738. adversus notas, et traductionem Courayeri. Notum est omnibus, quam perniciosa doctrina ubique scateat Opus Courayeri nunc Doctoris in Universitate Oxoniensi, quae clare discutitur in praefato Documento Pastorali. Sed non tam his Scriptoribus fidem detrahit partium studium, quam validissimae rationes supra allatae eorum dicta evertunt. Nec vero ulla inter Tridentinum Concilium et Joannem Octavum deprehenditur discrepantia. Illud enim duntaxat S. Synodus pronunciavit, *Patribus visum esse non expedire, ut vulgari passim linguam* (Missa) *celebraretur,* nec alium quemquam condemnavit, nisi qui affirmare audeat, *Lingua tantum vulgari Missam celebrari debere.* Id vero non adversatur Indulto Joannis VIII. qui certae cuidam Genti justis ac validis rationibus concessit in celebranda Missa sermone uti vernaculo. Neque pugnant inter se Gregorii et Joannis Epistolae: non est enim novum in disciplina, ut quod antea fieri permissum fuit, vetitum postea sit propter incommoda, offensiones et scandala, quae inde suborta fuerint, quaeque is non prospexerit, qui talia concessit. Videatur Card. Pallavicinus histor. Conc. Trident. lib. 18. cap. 10. et Natalis Alexander Hist. Ecclesiast. saeculo 15. et 16. dissert. 12. art. 12.

Explicatur locus D. Pauli.

16. Quidam cap. 4. epist. 1. ad Corinth. objiciunt adversus ea, quae hactenus diximus; quo probare contendunt, Missam populari esse sermone celebrandam; sed frustra. Divus enim Paulus loquutus est tantum de dono linguarum, nec quidquam aliud sibi voluit, quam ut ii, qui donum linguarum obtinuissent, sermones habentes ad populum, ea lingua uterentur, quae omnibus qui audirent, communis esset, non quae auditoribus incognita ad inanem ostentationem adhiberetur. Videantur Grimaud Liturgia sacra par. 1. cap. 12. in fine, Bocquillot Tractatu Historico sacrae Liturgiae lib. 1. cap. 11. in fine. Denique Renaudotius Collect. Liturgiarum Orientalium tom. 1. pag. 207. recte monet, tanquam novum et inauditum quidpiam a Protestantibus illud nobis exprobrari, quod linguam plerisque incognitam in celebranda Missa exhibeamus, cum ea, qua in Liturgiis Orientales utuntur, lingua multo pluribus, quam apud nos Latina, incognita sit; paucos enim apud nos Sacerdotes reperies Latinae linguae imperitos; contra apud Ægyptios paucissimi sunt, qui linguam Coptam intelligant: *nec tamen idcirco desinunt aegyptiace Liturgias celebrare suas.*

CAPUT III.

De Missae initio.

Accedenti ad Altare nihil Antiphona Introibo accommodatius.

1. Nemo est qui nesciat, Sacerdotem stantem ante Altaris gradus in plano Ecclesiae, Crucis signo Missam incipere; unde ex Apostolica traditione suarum omnium actionum Christiani sumunt initium, quod tradit Tertullianus libro de Corona Militis cap. 3. Postquam se signo Crucis signaverit, dicit Antiphonam *Introibo:* qua nihil accommodatius. Graece enim *Antiphona* reciprocum et alternum cantum significat; et in utraque Ecclesia Latina et Graeca mos ille a quarto usque saeculo invaluit, ut Psalmi a duobus choris recitarentur alternis, seu canerentur, et pars quaedam Psalmi, quae praesenti actioni conveniret, praecineretur. Itaque initio Missae nihil aptius ea Antiphona reperiri potuit, ut bene observavit Le Brun. tom. 1. pag. 109.

Post Psalmum Judica me Deus, dicitur Gloria Patri etc.

2. Psalmus est 42. *Judica me Deus*, quem David Rex cecinit, cum patria absens, ut Saulis iram vitaret, se ipse solabatur spe Jerosolymam tandem redeundi, quo sibi liceret ad Altare Domini accedere et sacrificia offerre. Psalmi hujus suum quisque versum alternis recitant Sacerdos et Minister; communem enim oportet esse utriusque ad Altare accedentis fiduciam et gaudium in Sacrificii oblatione, ut

advertit Pouget Instit. Catholic. tom. 2. pag. 525. Ad finem Psalmi alternis pariter Sacerdos et Minister recitant *Gloria Patri*; quem glorificationis hymnum appellarunt veteres Patres, de quo verba fecimus, cum de Sanctissimae Trinitatis Festo ageremus.

Quis auctor fuerit hujus Hymni.

3. Illum quidam Flaviano Antiocheno Monacho, nonnulli Nicaenae Synodo tribuunt. Sed ejus hymni vetustiora, quam Nicaena Synodus, testimonia sunt apud Athanasium et Basilium: quamobrem eorum probanda sententia est, qui illum ex Apostolica Traditione profectum existimant; nam Fideles in Ecclesiae primordiis, sacro abluti Baptismate in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, tribus Divinis Personis glorificationis hymnum canere coeperunt. Illud duntaxat Nicaeno Concilio potest tribui, *Sicut erat in principio etc.* quod ad Arianorum haeresim retundendam additum fuit. Vid. Baronius ad ann. Chr. 325. n. 173. Bona rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 3. n. 2. Concilium Vasense secundum, seu quod alii putant, tertium anno 529. habitum can. 5. in Labbeana Collect. tom. 4. pag. 1680. testatur, additionem illam jam tum a Sede Apostolica, et per Orientem, Africam, et Italiam usurpari, jubetque etiam recitari in Gallia: *Quia non solum in Sede Apostolica, sed etiam per totum Orientem, et totam Africam, vel Italiam propter Haereticorum astutiam, qui Dei Filium non semper cum Patre fuisse, sed a tempore coepisse blasphemant, in omnibus clausulis post* Gloria, sicut erat in principio *dicitur, etiam nos in universis Ecclesiis nostris hoc ita dicendum esse decernimus.* Serius in Hispania ea additio est usurpata. Canone enim 12. Concilii Toletani IV. an. 603. habiti Concil. tom. 5. Labbei pag. 1710. legitur: *In fine omnium Psalmorum dicimus, Gloria et honor Patri et Filio et Spiritui Sancto in saecula saeculorum Amen;* et ad eundem modum dicitur *Gloria Patri* in Liturgia Mozarabica.

Post Gloria Patri etc. Sacerdos dicit Adjutorium, Confiteor etc.

4. Dicto Psalmo *Judica me Deus* et *Gloria Patri*, Sacerdos ex 123. Psalmo dicit: *Adjutorium nostrum in nomine Domini*, cui respondet Minister, *qui fecit Caelum et Terram.* Deinde Sacerdos dicit *Confiteor.* Minister postea Dei misericordiam Sacerdoti apprecatur, qui respondet *Amen.* Minister et ipse recitat *Confiteor.* Et Sacerdos populo misericordiam a Deo implorat illis verbis, *Misereatur vestri*, et populo itidem, sibique Divinam indulgentiam petit illa oratione, *Indulgentiam, absolutionem, etc.* Ad ea verba Confessionis, *mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa*, manu ter sibi percutit pectus tum Sacerdos tum Minister, cum ea proferunt verba.

Trina pectoris percussio ducta ab exemplo Publicani.

5. Sacerdos et Minister dicunt *Confiteor*, et Orationem *Misereatur*, quia Sacerdos et Minister seu populus, pro quo Minister loquitur, mutua ejusmodi confessione et oratione assequuturos sese confidunt levium peccatorum remissionem, quo puriori mente Deo Sacrificium offerant. *Confitemini alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem, ut salvemini;* verba sunt ex Epist. S. Jacobi cap. 5. vers. 16. Trina illa percussio pectoris contritionem cordis significat, ab exemplo ducta Publicani, qui pectus sibi percutiens peccata sua confitendo veniam a Domino impetravit: *Et Publicanus a longe stans, nolebat nec oculos ad Caelum levare; sed percutiebat pectus suum dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.* Luc. c. 18. ver. 13.

Dominus vobiscum ex lib. Ruth; et cum spiritu tuo ex D. Paulo desumpta.

6. Stans adhuc ex adverso Altaris extra gradus Sacerdos post Confessionem, quasdam e sacris Paginis Orationes depromptas recitat, quibus peccatorum a Deo veniam petit, eamque mentis postulat puritatem, qua opus est Sacrificio Missae sancte celebrando; cui itidem respondet Minister. Inter Orationes ea est, quae per totam Missam saepe dicitur, *Dominus vobiscum*, ex libro Ruth educta cap. 11. vers. 4. *Et ecce ipse veniebat de Bethlehem, dixitque messoribus: Dominus vobiscum, qui responderunt ei: Benedicat tibi Dominus.* Minister vero Sacerdoti respondet: *Et cum spiritu tuo;* quae ex D. Pauli verbis ad Galatas cap. 6. 18. desumpta videntur: *Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro Fratres. Amen.* Quae verba in Missae decursu toties Minister repetit, quoties Sacerdos dicit *Dominus vobiscum.*

Cur Sacerdos osculetur Altare.

7. Denique Sacerdos postquam adstantes ad preces Deo fundendas excitavit dicens *Oremus*, gradus Altaris conscendens recitat Orationes *Aufer a nobis*, et *Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum*, et tunc primum osculatur Altare; quod aliquoties in Missae cursu itidem osculatur: nam osculum salutatio quaedam est, ut notat Pouget loc. cit. pag. 827. ubi propositam quaestionem, *Cur Sacerdos accedens ad Altare, hoc osculetur, idemque faciat, quoties ab eo recedit*, ita solvit: *Hoc salutationis genus est. Osculatur Sacerdos Altare, qui typus est Christi, eoque osculo profitetur adhaerere se Christo, cui sicut membra capiti, connexi sunt Sancti, quorum Reliquiae ibi servantur.*

Reliquiae Sanctorum conditae in petra sacra. Locus de ea re D. Ambrosii.

8. Neque enim Missam celebrare fas est in Altari, quod vel sacratum non fuerit, vel petra sacra non sit instructum: Altaris autem, et petrae consecratio postulat, ut in iis condantur Reliquiae Sanctorum. Quamobrem S. Ambrosius epist. 54. ad Marcellinam sororem scribit: *Cum Basilicam dedicare vellem, mihi tanquam uno ore interpellare coeperunt dicentes: Sicut in Romana, sic Basilicam dedices. Respondi: Faciam, si Martyrum Reliquias invenero:* repertisque SS. Gervasii et Protasii corporibus, Romano ritu Basilicam dedicavit.

Psalmus Judica me Deus, ad initium Missae adhibitus usque ab 8. saeculo. Vertus confutatur.

9. Quidam existimant, non admodum antiquam esse disciplinam recitandi Psalmum *Judica me Deus* in principio Missae. Vertus tom. 3. par. 1. cap. 1. putat, Psalmum non amplius quam a ducentis annis initio Missae ab Ecclesia Romana recitari coeptum. Sed audaculi Verti manifestus est error. Nam in veteri Missali Romano ante quingentos annos scripto in Bibliotheca Angelica Romae haec habentur: *Cum autem indutus fuerit* (Sacerdos) *accedat ad Altare, et dicat:* Introibo ad Altare Dei. ℟. Ad Deum *etc. Psalmum* Judica me Deus. *Tunc inclinet se ante Altare, et dicat* Confiteor Deo. Praeterea Micrologus Missae Romanae ordinem describens cap. 23. *Paratus*, inquit, *Sacerdos venit ad Altare dicens Antiphonam* Introibo ad Altare Dei, *et Psalmum* Judica me Deus, *post quem sequitur Confessio;* idque confirmat Innocentius Tertius lib. 2. de Mysteriis Missae cap. 13. Et qui vetera monumenta diligentius excusserunt, ea documenta proferunt, quibus luculenter ostenditur, Psalmum hunc in principio Missae dici consuevisse saeculo septimo et octavo. Quia vero nihilominus quidam Antiphonam *Introibo* cum Psalmo *Judica me Deus* recitabant, quidam praetermittebant, idcirco S. Pius V. cum Missale recognovit, statuit, ut a quolibet Sacerdote ad Ritus uniformitatem illa Antiphona et Psalmus recitaretur.

Confessio in principio Missae ex Apostolica traditione. Incertum quis composuerit Confiteor.

10. *Confiteor* Pontiano Papae quidam tribuunt, sed falso. Illud vere dici potest, Apostolicae Traditionis esse, generatim ut ingenua peccatorum Confessio praeeat. Nam Sacerdotes quoque et Prophetae veteris Testamenti eam, antequam sacrificarent, Confessionis formulam adhibebant: *Peccavimus, Domine, injuste egimus, iniquitatem fecimus.* Formula vero peculiaris haec, qua nos in Missae utimur Sacrificio, certe ab anno usque 1300. in usu erat. In Liturgiis S. Jacobi et S. Marci Evangelistae Sacerdos sua ipsius peccata incipit accusare, quorum deinde a Deo sibi et populo veniam petit. In veteri ritu Mozarabico nulla erat Confessio, sed locum *Confiteor* aliae orationes obtinebant, additae a Cardinale Ximenio. Haec qui uberius pertractata habere cupiat, adeat Cardinalem Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 2. Le Brun tom. 1. pag. 127. Grancolas de antiquis Liturgiis pag. 447. Meratum ad Gavantum par. 1. tom. 1. pag. 382. et seq. Illud observatu dignum putamus, ab Haereticis nihil objectum esse adversus Psalmum *Judica me Deus*, neque adversus Confessionem, quatenus eam Sacerdos Deo et hominibus praesentibus facit.

Ratio, cur confiteamur peccata non solum Deo, sed etiam Sanctis.

11. Quidam tamen eam Confessionem ausi sunt improbare, quod Sacerdos peccata sua Sanctis confiteantur; quod ex ea haeresi profluit, Sanctos nimirum, qui longe absunt, ut nullas orationes nostras, ita ne confessiones quidem audire posse. De invocatione Sanctorum egimus in nostro Opere de Canonizatione Sanctorum, et quomodo ad eos orationes nostrae perveniant demonstravimus. Itaque in praesentia dicimus, Sanctos quemadmodum orationes, ita et confessiones nostras intelligere; ac Deo quidem confessionem fieri peccatorum, quibus illi facta est injuria, ac per poenitentiam ab eo veniam impetrari; eandem vero confessionem coram Sanctis etiam fieri, qui cum Christo in fine saeculorum sedebunt humani generis judices, juxta illud Matthaei cap. 19. *Amen dico vobis, quod vos qui sequuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suae, sedebitis et vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel;* et juxta illud D. Pauli 1. ad Corinth. cap. 6. *An nescitis quoniam Sancti de hoc mundo judicabunt?* In 14. Ordine Romano apud Mabillon. Musei Italici tom. 2. pag. 529. extat formula illa *Confiteor Deo etc.* in qua addita sunt paucula quaedam verba. *Quia peccavi nimis cogitatione, delectatione, consensu, verbo, et opere.*

Psalmus quandoque omittitur in Romana Ecclesia, nec usurpatur a Carthusianis et aliquot aliis Ordinibus, nec in Ritu Ambrosiano.

12. Psalmus *Judica me Deus* omittitur in Missis Defunctorum, et Passionis tempore: ob eam rationem praetermitti ait Tournely tom. 2. de Eucharist. pag. 412. quod Psalmus sit laetitiae, ut constat ex illis verbis, *Quare tristis es anima mea?* Nullus autem in Missis Mortuorum, et quae Passionis tempore celebrantur, laetitiae locus. Pouget loco citato pag. 825. putat, in iis Missis Psalmum illum omitti ex con-

tinuatione veteris Ritus primorum saeculorum, cum Psalmus ille non recitabatur; nam ejus usum paullo ante diximus ad 7. vel 8. saeculum esse referendum. Carthusiani, Fratres Praedicatores, Carmelitae in principio Missae nunquam illum Psalmum, sed versus quosdam ex aliis Psalmis sumptos recitant. Contractior est Carthusianorum et Fratrum Praedicatorum formula Confessionis, seu *Confiteor;* in utraque tamen coram Deo et Sanctis fit confessio. Juxta Ritum Ambrosianum non dicitur Psalmus *Judica*, sed post Antiphonam *Introibo* statim sequitur Confessio: et Carthusiani, ut etiam Fratres Praedicatores non osculantur Altare, sed capite inclinato illud salutant. Qui vero Romano Ritu Altare osculatur, nec Altare nec Crucem salutat; osculum enim est quaedam salutatio, ut videre est apud Meratum loco cit. pag. 399.

Liturgiae S. Jacobi sinceritas.

13. De Liturgiis S. Jacobi Apostoli et S. Marci Evangelistae quaedam superius attigimus. Natalis Alexander Eccl. Hist. tom. 3. saeculo 1. cap. 12. art. 3. ostendere conatur spuriam esse utramque Liturgiam. Verum Allatius in Symmictis Epistola ad Bartholdum Nihusium, allatis veterum auctoritatibus, ostendit, eam Liturgiam Jacobi Apostoli genuinum esse foetum. Et sane eam ut genuinam Ecclesia Graeca semper agnovit, et Concilium Trullanum can. 32. praecepit, in Missa vinum cum aqua mixtum esse offerendum, ac ad Apostoli Jacobi provocat Liturgiam: *Nam et Jacobus Christi Domini nostri secundum carnem Frater, cui et Jerosolimitanae Ecclesiae thronus primum est creditus, et Basilius Caesariensium Archiepiscopus, cujus gloria omnem terrarum orbem pervasit, mystico nobis in scriptis tradito sacrificio ita consecrandum in Divina Missa ex aqua et vino sacrum Calicem ediderunt:* quae quidem non conjecturae sunt, sed validissima argumenta, quibus Liturgiae S. Jacobi sua sinceritas vindicatur. Videatur Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 8. ubi etsi de S. Marci dubitat Liturgia, eam tamen S. Jacobi obfirmate tuetur, et multa eruditionis copia a suppositionis nota vindicat.

Ritus Mozarabicus unde appellatus. Illum Hispani reliquerunt sub Gregorio VII. Cardinalis Ximenius illum restituit in Sacello quoddam Ecclesiae Toletanae.

14. Ritum Mozarabicum supra memoravimus, qui etiam Gothicus appellatur. Eo Hispaniae Ecclesia utebatur, et ideo Gothicus appellatus, quod per id tempus adhiberetur, cum Gothi Hispanis imperitabant. Mozarabus etiam vocatus est, quod cum totam fere Hispaniam Arabes occupassent, Christiani *Mixtarabes*, ac deinde corrupta voce *Mozarabes* sint appellati, hoc est cum Arabibus mixti. De hoc Ritu verba fecimus lib. 1. de Canonizat. Sanctor. cap. 5. n. 6. Satis igitur hic erat innuere, sub S. Gregorio Septimo Hispanias, eo ritu relicto, Romanum esse amplexas; ejus tamen ne memoria omnino interiret, Cardinalis Ximenius Archiepiscopus Toletanus Missale, et Divina Officia typis imprimi curavit, voluitque ut Missa in quodam Sacello Metropolitanae Ecclesiae Toleti juxta eum ritum celebraretur: quaedam in eo Dioecesi sunt Paroeciae, quae eo ritu etiam nunc utuntur, ut testatur Alvarus Gomezius lib. 2. de Gestis Cardinalis Ximenii. Apud Cardinalem de Aguirre tom. 3. Concilior. Hispaniae pag. 238. est Concilium quoddam Ilerdense a Candido Cardinale Alexandri Secundi Legato habitum, ut Hispani a Mozarabica ad Romanam Liturgiam revocarentur. Eorum, quae egit S. Gregorius Septimus apud Alphonsum Hispaniae Regem, ut Gens illa Romanum Ritum amplecteretur, eodem loco reperias documenta pag. 256. Tota vero Liturgia Mozarabica refertur pag. 158. et seq. de eadem Liturgia loquitur Fleury Hist. Eccl. tom. 7. pag. 336.

Ritum Ambrosianum D. Ambrosius verius auxit, quam instituit.

15. Ad extremum quaedam de Ambrosiano Ritu tetigimus, quem fuse explicat Vicecomes de Missae Ritibus lib. 2. cap. 12. et 13. ubi probat, illum ritum non fuisse a S. Ambrosio institutum; in eo plures esse caeremonias Ambrosii aetate vetustiores, plures ab ejus Praedecessoribus institutas ipsum esse amplexum, plures etiam de suo addidisse, quasdam fecisse meliores; eundemque Ritum in Ecclesia Bononiensi, cum Mediolanensi Archiepiscopo esset subjecta, esse adhibitum. De Ambrosiana Liturgia loquitur Le Brun tom. 2. pag. 175. illudque animadvertit, S. Ambrosium ex illius Provinciae Praeside, cum adhuc Catechumenus esset, creatum Episcopum, qui octo dierum spatio Baptismum, sacros Ordines, et Episcopatum suscepit, principio nihil aliud facere potuisse, quam probe discere quod doceretur. Verisimile tamen est progressu temporis quaedam Divinis Officiis addidisse, quae ad nutriendam Fidelium pietatem utilissima judicata sunt.

CAPUT IV.

De Introitu, Kyrie eleison, et Hymno Gloria in Excelsis.

A vetustis temporibus ad saeculum 15. dextera et sinistra Altaris erat quae est dextera et sinistra Sacerdotis ad illud conversi; nunc quae est dextera et sinistra Crucifixi.

1. Sacerdos, gradibus conscensis, osculatur Altare, ad cujus sinistram partem se confert, quae *Cornu Epistolae* dicitur. Le Brun citato tom. 1. pag. 157. sapienter monet, in veteribus Romanis Ordinibus et Auctoribus Ecclesiasticis usque ad saeculum XV. partem sinistram Altaris dici consuevisse dexteram, ex manu dextera Sacerdotis ad Altare conversi, eorumque qui in Ecclesiam ingrederentur. Sed cum in Pontificali Romae edito anno 1485. deinde propositum fuerit observandum, dexteram, et sinistram Altaris partem eam esse, quae est dextera et sinistra Crucifixi, qui in medio Altari collocatus est, inde factum, ut nunc sinistra Altaris pars habeatur, in qua Epistola, dextera vero, in qua Evangelium recitatur.

Introitus varia nomina. Ejus auctor non S. Caelestinus I. sed S. Gregorius Magnus.

2. Sed de introitu nunc dicendum, qui constat ex Antiphona, Psalmo, et *Gloria Patri.* Introitus dicitur, seu quod Missae principium est, seu quia a Choro canebatur, cum Sacerdos ad Altare accederet. In Missali Ambrosiano vocatur *Ingressa*, in Liturgia Mozarabica, et in Missali Carthusianorum, Fratrum Praedicatorum, et Carmelitarum *Officium* appellatur. Missae Introitum S. Caelestino I. tribuunt. Valfridus et Micrologus, et cum his consentiunt Martinus Polonus, Platina, et alii apud Torres Institut. Sacerdot. de Sacrificii oblatione pag. 61. Sed haec opinio omni caret fundamento. Honorius lib. 1. in Gemma Animae cap. 87. Auctorem Introitus Missae fuisse putat S. Gregorium; quod verisimilius est. Nam Sanctus ille Pontifex Antiphonarium composuit selectis e Psalmorum libro Antiphonis, aliis quidem ad Introitum, aliis ad Responsorium, aliis etiam ad Offertorium: Introitus Auctorem existimat S. Gregorium etiam Brunus de Caeremoniis lib. 2. cap. 1. pag. 28.

Introitus omnes deprompti ex Psalmis versionis Italicae. Pauculi quidam irregulares aliunde desumpti.

3. In eo Antiphonario omnes Introitus sunt e Psalmis deprompti, paucis quibusdam exceptis, quos Durandus *irregulares* appellat, ut qui dicitur in Nativitate Domini, *Puer natus est nobis;* et in Ascensione Domini, *Viri Galilaei;* et in die Pentecostes, *Spiritus Domini;* et in Festo S. Petri Apostoli, *Nunc scio vero.* Atque hi omnes Introitus irregulares si non e Psalmis, e sacris tamen paginis desumpti sunt. Et pauculi nunc quidam sunt, qui neque e Psalmis, neque e sacra Scriptura petiti sint, nec in Gregoriano Antiphonario reperiantur, ut sunt. *Salve sancta parens; Gaudeamus omnes in Domino;* et *Benedicta sit Sancta Trinitas;* nec praetereundus Introitus Feriae tertiae Pentecostes, *Accipite jucunditatem gloriae vestrae etc. commendatum donum accipite, et jucundamini, gratias agentes ei, qui vos ad caelestia regna vocavit;* qui sumptus est e lib. 4. Esdrae cap. 2. vers. 36. et 37. qui liber ab Hebraeo quodam ad Christianam Fidem converso eo consilio creditur scriptus, ut Judaei Christi Religionem susciperent; qua de re vide Dissert. Calmeti in 4. librum Esdrae. Illum ex Canone sacrarum Scripturarum exclusit Concil. Trident. sess. 4. etiamsi quidam ex Patribus eum habuerint Canonicum. In Introitu Psalmus integer cum *Gloria Patri* recitabatur. A mille fere annis non amplius totus dicitur, sed pauci quidam versus e Psalmo; hique sunt ex interpretatione, quae ante Hieronymi aetatem adhibebatur, et a Patribus vocatur *Italica:* qua etiam nunc utuntur Ambrosiani, iique pauci, qui Mozarabicum Ritum sequuntur, et Clerus Basilicae Vaticanae, qui juxta Breviarium ejusdem Basilicae Psalmos legit interpretationis Italicae. Post *Gloria Patri* iterum dicitur Antiphona, a qua Missa est incepta; sed eam Ambrosiani non repetunt praeterquam in Missis mortuorum, quaedam Ecclesiae, atque etiam Carmelitae in quibusdam solemnioribus Festis eam semel, iterum dicunt, et tertio.

Olim praecinebantur a Clero, nec recitabantur a Celebrante.

4. Introitum a Choro praecini consuevisse superius diximus, qui propterea a Sacerdote non recitabatur; nunc vero Introitum legit Sacerdos tam in Missis privatis, ut id quod a Choro dicendum suppleat, quam in solemnibus, quia fieri potest, ut quae Chorus canit, probe non intelligat. Vide Bellarm. tom. 3. controvers. lib. 6. cap. 16. de Missa, Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 3. Le Brun tom. 1. pag. 160. et seq. Tournely tom. 2. de Eucharist. pag. 413. Nec contemnendae Ivonis Carnotensis, Ruperti, et Innocentii Tertii considerationes, qui animadvertentes Introitum plerumque ex verbis veteris Testamenti esse compositum, docent per eum nobis in memoriam revocari clamores et desideria veterum Patrum Messiae adventum expectantium. De Introitu scripserunt Macrus Vocabular. verbo *Introitus*, et Torres loc. cit. qui eadem confirmant de ve-

teri ritu, cum integer dicebatur Psalmus, ac de significatu multarum precum, quibus veteres Patres Messiam efflagitabant.

De Introitu Romani Pontificis.

5. Romano Pontifici solemniter celebranti, cum sacris indutus vestibus e Throno descendit accessurus ad Altare, tres ultimi Presbyteri Cardinales illi occurrunt, eumque in pectore et in facie osculantur; quam caeremoniam etsi quidam existimant tres Marias exprimere, tamen vera ejus significatio est trium Regum Magorum: *Tres Sacerdotes, qui Pontifici venienti coram Altare reverenter occurrunt, et inclinantes os ejus osculantur et pectus, tres illos Magos signant:* verba sunt Innocentii Tertii lib. 2. de Myster. Missae cap. 11., qui deinde profunda ejus caeremoniae Mysteria explicat: *Per geminum osculum geminam in Christo naturam confitentur, Divinam scilicet et Humanam, Divinam quasi latentem in pectore, Humanam quasi patentem in ore.*

Post Introitum Sacerdos dicit Kyrie, Gloria in excelsis etc.

6. Sed ad privatam Missam regrediamur, unde divertimus, et ut occasio tulerit interdum, non tamen nisi obiter, digrediemur. Lecto Introitu Sacerdos venit ad medium Altare, et dicit *Kyrie Eleison*, ac deinde *Gloria in excelsis*, si quidem ex Rubrica dici oporteat; quo hymno vel dicto, vel praetermisso, prout Rubrica jubet, ad populum conversus dicit, *Dominus vobiscum*, aut si Episcopus sit, *Pax vobis;* ac postquam Minister respondit, *Et cum spiritu tuo*, redit ad Cornu Epistolae, ubi dicit *Oremus*, et Collectam legit.

Kyrie Eleison est in Liturgiis S. Jacobi et veterum Patrum. Ante S. Gregorium verba illa usurpata.

7. Graeca verba sunt *Kyrie Eleison*, quae significant *Domine miserere*, qua precatione nihil ad ea quae nobis opus sunt, accommodatius, ut ea fugiamus pericula, quae semper nostrae imminet animae, ni Deus nostri misereatur. Quapropter Isaias cap. 33. *Domine*, inquit, *miserere nostri; te enim expectavimus;* et Baruch cap. 3. *Audi Domine, et miserere.* Haec precatio adhibetur in Liturgiis S. Jacobi Apostoli et veterum Graecorum Patrum. Quis ab Oriente haec verba in Occidentem invexerit, Viri docti disputant. Vulgaris olim opinio fuit S. Gregorium Magnum ea Missae addidisse; sed falsitatis arguitur, quod constat sexaginta ante S. Gregorium annis ea ab Apostolica Sede et ab Italiae Provinciis esse usurpata; nam Concilium Vasense anno 529. habitum tom. 4. Concil. pag. 1680. ait: *Et quia tam in Sede Apostolica, quam etiam per totas Orientales et Italiae Provincias dulcis et nimium salutaris consuetudo est intromissa, ut Kyrie eleison frequentius cum grandi affectu, et compunctione dicatur, placuit etiam nobis, ut in omnibus Ecclesiis nostris ista tam sancta consuetudo et ad Matutinum, et ad Missas, et ad Vesperas Deo propitio intromittatur.* In Missa Latina verba Graeca adhibentur *Kyrie eleison*, atque etiam quaedam Hebraica *Amen*, *Alleluja*, *Sabaoth*, et *Hosanna*, ut eadem significetur esse Ecclesia, primum ex Habraeis et Graecis, ac deinde e Latinis conflata. Augustinus Joannes Faschius Heterodoxus die 20. Decembris ann. 1696. praesidente Joanne Andrea Schmidt Dissertationem examinandam proposuit: *De insignioribus veterum Christianorum Formulis*, tom. 398. Miscellaneorum insertam Bibliothecae Dominici Cardinalis Passionei. In ea Dissertatione Auctor pag. 27. consultius fore ait, si verba Graeca *Kyrie eleison* in alia verba commutarentur, quae populus intelligeret. Sed neminem quidem certe futurum arbitror, qui prae hujus Faschii opinione posthabeat veterem constantemque sensum Ecclesiae. Post Introitum alternis a Sacerdote et Ministro ter dicitur, *Kyrie eleison*, ter *Christe eleison*, et rursus ter *Kyrie eleison*. S. Thomas in 3. par. q. 83. art. 4. *Misericordia*, inquit, *petitur dicendo Kyrie eleison, ter quidem pro Persona Patris, ter autem pro Persona Filii, cum dicitur Christe eleison, et ter pro Persona Spiritus Sancti, cum subditur Kyrie eleison, contra triplicem miseriam ignorantiae, culpae, et poenae; vel ad significandum, quod omnes Personae sunt in se invicem.*

Olim non erat praefinitum quoties dicenda essent.

8. Olim non erat praefinitum, quoties dicendum esset *Kyrie eleison*, et in iis Missis omittebatur, quae post Litanias celebrarentur, in quibus id jam antea dictum fuerat. Vide Bellarm. tom. 3. controvers. lib. 6. de Missa cap. 16. tit. de *Kyrie eleison*, Tournely de Sacram. Euchar. tom. 2. pag. 412. Le Brun tom. 1. pag. 165. et seq. Pouget tom. 2. Institut. Catholicar. pag. 830. Macrum in Vocabular. Ecclesiastic. verbo *Kyrie eleison*, Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 1. Meratum par. 1. tom. 1. pag. 174. et seq. Boucat. tom. 5. Theologiae Patrum par. 4. pag. 69. Numerum autem praefinitum non fuisse repetitionum *Kyrie eleison*, sed toties dici consuevisse, quoties voluisset Sacerdos, qui Missam celebrabat, testatur Martene de antiquis Ecclesiae Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 3. n. 5. *Interim cantato et repetito semel et iterum pro solemnitatum varietate Introitu, Cho-*

rus subjungit , Kyrie eleison , Christe eleison , quod tamdiu olim repetebat , donec subsistendum Celebrans innuisset ; quod confirmat etiam Mabillonius in Commentariis in Ordinem Romanum art. 6. n. 3. qui et illud etiam quod supra diximus, docet, *Kyrie eleison* dici non consuevisse in Missis, quae dictis antea Litaniis celebrarentur: *In primis Kyrie eleison toties repetebatur, quoad Pontifex aliquo nutu finem designaret. Unde Paris de Crassis observat, Kyrie in Missis Pontificiis tandiu protrahi, quamdiu reverentia Papae a Cardinalibus facienda durat. Verum in iis Missis quae Litanias sequebantur, Kyrie eleison omitti mos erat, ut ex libellis nostris patet, ob eam videlicet causam, quod in Litaniis jam cantatum fuisset.* Ambrosiani ter has voces *Kyrie eleison* adhibent, post *Gloria in Excelsis,* post Evangelium, et in fine Missae.

De hymno Gloria in Excelsis. Graeci eum vocant Doxologiam.

9. D. Thomas loco citato loquitur de Hymno *Gloria in Excelsis: Tertia autem pars commemorat caelestem gloriam, ad quam tendimus post praesentem vitam et miseriam dicendo* Gloria in Excelsis Deo, *qui cantatur in Festis, in quibus commemoratur caelestis gloria. Intermittitur autem in Officiis luctuosis, quae ad commemorationem miseriae pertinent.* De hoc Hymno dici potest ejus principium ortum esse ab Angelis, qui Christo Jesu nato cecinerunt: *Gloria in Excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis*, ut diximus cum de Christi Nativitate sermonem habuimus, reliquum vero hymnum homines condiderunt, quod monent Concilii Toletani Patres: *Reliqua quae ibi sequuntur Ecclesiastici Doctores composuerunt.* Illum Graeci *Doxologiam* vocant, ut eum distinguant ab Hymno *Gloria Patri et Filio.*

Ejus hymni principium profectum ab Angelis. Reliqua sunt incerti Auctoris.

10. Viri docti quaerunt, quis Auctor reliqua addiderit. Innocentius Tertius lib. 2. Mysteriorum Missae cap. 20. ait, multos illum S. Telesphoro Papae, alios Hilario Pictaviensi Episcopo tribuere. Torres loco citato n. 64. pag. 94. ait ab Apostolis conditum. Sed sapienter Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 4. n. 4. *Prima*, inquit, *hujus hymni verba : Gloria in Excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis, e Caelo ad nos Angelorum voce derivata sunt. Caetera quis addiderit, incertum est.* Quidam putant ad Latinos eum hymnum a Graecis permanasse.

Ab Oriente profectum non continuo in Missam illatum.

11. Neque tamen in Missa dici coeptum simul ac ab Oriente in Occidentem transierit; nam de eo hymno Concilium Toletanum IV. ann. 63. habitum veluti de oratione loquitur, in quam plures Doctores de suo quisque quidpiam contulerint, quaeque in Officiis recitaretur, nulla tamen Missae facta mentione. Testaturque S. Gregorius Turonensis lib. 1. de Gloria Martyrum, in Galliis morem fuisse hymnum illum post Missam recitare agendarum Deo gratiarum causa propter rem, quae bene prospereque acciderit.

In Laudibus recitare coepit S. Benedictus.

12. S. Benedictum jussisse ferunt in Laudibus eundem hymnum recitari. In publicis autem acclamationibus cani consuevisse, constat ex Concilio VI. Generali, ex VIII. Concilio Toletano, et ex vita Leonis Tertii, qui, cum Pipino Caroli Magni filio obviam occurreret, illum hymnum cecinit. Videatur Auctor *Tractatus de Missa Divinisque Officiis* secundae edit. Parisiensis ann. 1714. pag. 19. et 20. qui etiam innuit hymnum *Gloria in Excelsis*, 7. saeculo in Missam fuisse invectum.

Olim canebatur in Missa tantum Nativitatis. In Ecclesia Turonensi in prima Missa graece, in secunda latine.

13. Docet anonymus Liber, cui titulus *Speculum Ecclesiae*, hymnum *Gloria in Excelsis*, in Missa tantum Nativitatis Domini cani consuevisse; eo enim die audita est vox Angelorum canentium *Gloria in Excelsis Deo :* illum praeterea tradit, graece in prima Missa, in altera vero latine cani solitum: *In hac Missa cantatur Gloria in Excelsis, quod antea tacebatur. Solus Sacerdos praecinit hac nocte, mox cum eo totus Chorus. Nos (scilicet in Ecclesia Turonensi) canimus illud graece juxta morem antiquum Ecclesiae Romanae in prima quidem Missa, sed in secunda latine.*

Postea illum die Dominica et Festis solemnibus solus Episcopus recitabat, Presbyteri in die Paschatis tantum.

14. Deinde vero ad alias quoque Missas propagatus fuit hymnus ille, ita tamen, ut ab Episcopo tantum die Dominica recitaretur et solemnibus Festis. Presbyteris vero Missam celebrantibus illum praeterquam in die Paschatis non licebat recitare, quod evincitur e principio libri Sacramentorum S. Gregorii : *Item dicitur Gloria in Excelsis Deo, si Episcopus fuerit, tantummodo in die Dominico sive diebus festis. A Presbyteris autem minime dicitur nisi in solo Paschate.* Hujus praescripti meminit etiam Walfridus cap. 22. his verbis: *Statutum est, ut ipse hymnus in summis Festivitatibus a solis Episcopis usurparetur, quod etiam in Capite libri Sacramentorum designatum videtur.*

Paullo post X. saeculum licuit Presbyteris Gloria in excelsis recitare in Mis-

15. Berno quidam Abbas Richelii, qui post annum vivebat 1000. librum scripsit *de rebus ad Missam spectantibus*, in quo audacter sane dixit, se nescire, quamobrem in Missa non li-

..sa per annum.

ceret dicere *Gloria in Excelsis* praeterquam in Pascha, cum decere videatur, ut etiam in die Natali Jesu Christi, et in Dominicis et Festis diebus a Presbyteris ille hymnus recitaretur: *Cur non liceat omni die Dominico vel Natalitiis Sanctorum Presbyteros hymnum illum canere, quem nato in carne Domino Angeli cecinere. Quod si concessum est illum cantare in Pascha secundum praetitulationem Missalis, non multo minus licitum puto in Nativitate Domini, quando primum coepit audiri ab hominibus in terris, qualiter ab Angelis canebatur in Caelis. Proferant Contradictores in medium ubinam sit a sanctis Patribus, vel ab ipso sanctissimo Papa Gregorio interdictum. Et si ad haec respondere non valemus, merito manus damus.* Parere profecto aequum erat Bernonem Abbatem, non disceptare: luculenter enim S. Gregorius illud decreverat. Sed paullo post Bernonis aetatem mos introductus est, ut quivis Presbyter in Missa diceret *Gloria in Excelsis.* Hugo Menardus in notis ad librum Sacramentorum S. Gregorii pag. 6. de Bernone ita scribit: *Ei sufficere debebat sui Missalis auctoritas, instituti olim a sanctis Patribus, et ab ipso sanctissimo Gregorio recogniti; sed tandem institutio mutata.*

Excipiuntur tamen quaedam tempora, quibus omittitur.

16. Nunc hymnus ille in omnibus dicitur Missis, exceptis Missis Mortuorum, et iis quae in Feriis infra annum, extra Paschale tamen tempus, in Dominicis Adventus, Septuagesimae, Sexagesimae, Quinquagesimae, Quadragesimae, et toto Passionis tempore dicuntur. Nam hymnus ille ad spiritalem laetitiam pertinet, cui nullus est locus per eos dies luctui et poenitentiae praestitutos In Canone *Hi duo* de Consecrat. dist. 1. habetur: *In Septuagesima intermittimus* (Alleluja, et Gloria in Excelsis) *quia peccato hominis veteris a conventu Angelicae jubilationis expulsi, in hujus miserae vitae Babylone super flumina ejus sedemus et flemus, dum recordamur illius Sion, in qua Deum decet hymnus.* Et Canone qui sequitur, ex Quadragesima excipitur Feria 5. in Coena Domini, in qua ut etiamnum fit, canitur *Gloria in Excelsis.* Canonis verba haec sunt: *Porro Gloria in Excelsis Deo ab Episcopis in Coena Domini inter Missarum solemnia more nostro dicenda est.* Et in Decretali *Consilium* de celebratione Missarum praescribitur, ne in Missis votivis B. Virginis dicatur *Gloria in Excelsis.* Verum hoc exolevit etiam juxta Rubricas Missalis Romani. Nam dicitur ille hymnus in Missis votivis Angelorum, et B. Mariae in sabbato, non tamen in aliis ejusmodi Missis nisi gravis causa intercesserit. Vide Suarez in 3. par. tom. 3. disput. 83. sect. 1. §. *Quarto additur.* Videatur etiam Grancolas 1. par. veter. Sacramentarii Ecclesiae pag. 436. et pag. 763.

Hymnus ille vel ipsi Luthero probatus. Explicantur illa: Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.

17. Tanta est hujus hymni devotio, tanta pulcritudo, ut vel ipsi Luthero probatus fuerit, ut videre est in ejus libro de Formula Missae, et testatur Bellarminus loco citato. Quidam quaerunt, quo sensu accipienda sint illa verba *Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.* eaque interpretatio videtur aptior, saepenumero in sacris paginis Dei gloriam idem significare ac ejus gratiam, et misericordiam: *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei;* verba sunt Apostoli ad Rom. cap. 3. ideoque nos gratias agentes Deo propter ejus gloriam, gratias illi agimus propter ejus misericordiam erga nos, quae illi vertitur in gloriam. Vide Le Brun tom. 1. pag. 183.

Post Gloria etc. Presbyter dicit: Dominus vobiscum; sed Episcopus: Pax vobis.

18. Post *Kyrie eleison* et *Gloria in Excelsis,* si quidem hymnus ille ex Rubrica dicendus sit, Sacerdos dicit, *Dominus vobiscum*, et si Episcopus sit, *Pax vobis*, in diebus quidem laetitiae; nam in diebus poenitentiae ipse quoque dicit *Dominus vobiscum*, ut reliqui Sacerdotes. De hac formula *Dominus vobiscum* supra quaedam diximus. In Orientali Ecclesia formula, qua Sacerdotes populum salutant, est *Pax omnibus*, ut colligitur ex Basilii et Chrysostomi Liturgiis. In Concilio Bracarensi canon est 21. *Placuit, ut non aliter Episcopi et aliter Presbyteri populum, sed uno modo salutent dicentes: Dominus sit vobiscum; sicut in libro Ruth legitur; et ut respondeatur a populo: et cum spiritu tuo, sicut et ab ipsis Apostolis traditum omnis retinet Oriens, et non sicut Priscilliana pravitas immutavit;* ubi emunctioris naris Scriptores non *Oriens* legendum existimant, sed *Occidens*: salutatio enim erat in Oriente: *Pax vobis;* quod observarunt Bona lib. 2. rerum Liturgicar. cap. 5. num. 1. Martene de antiquis Ecclesiae Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 3. n. 7. Meratus tom. 1. par. 1. pag. 168. Monet Garzias Loaisa in notis ad illum Canonem, cum quo consentit etiam Tournely cit. tom. 2. de Eucharistia pag. 418. improbari in eo canone consuetudinem, quam Priscillianus conabatur invehere, ut Episcopus non semel tantum in salutatione populi diceret *Pax vobis*, sed etiam in omnibus salutationibus ceteris, in quibus

dicit *Dominus vobiscum*. Nunc Episcopus in hac Missae parte, de qua nunc agimus, dicit *Pax vobis*, quibus verbis Christus Dominus post Resurrectionem suam discipulos salutavit, ut est apud Joann. cap. 20. Episcopus enim Christi figura est. In reliquis vero salutationibus dicit ut Presbyteri *Dominus vobiscum*, ut declaret, se esse ex numero Sacerdotum juxta animadversionem Innocentii III. de Mysteriis Missae lib. 2. cap. 42. Leo VII. Pontifex saeculo 10. in Epist. ad Gallos, et Germanos ita scribit: *Consultum est etiam utrum Episcopi Pax vobis, an Dominus vobiscum pronunciare debeant. Sed non aliter per omnem vestram Provinciam tenendum est, quam in Sancta Romana Ecclesia. In Dominicis enim diebus et in praecipuis Festivitatibus atque Sanctorum Natalitiis Gloria in Excelsis Deo, et Pax vobis pronuntiamus. In diebus vero Quadragesimae, et in quatuor temporibus, sive in vigiliis Sanctorum, et in reliquis jejuniorum diebus Dominus vobiscum tantummodo dicimus.*

Unde ea Episcopi formula profecta, et quando usurpata.

19. Ex quibus colligitur, vetustum admodum esse morem, ut in aliquibus diebus Episcopus salutet populum dicens *Pax vobis*, in quibusdam *Dominus vobiscum*; ac in ea salutatione *Pax vobis* festivitas quaedam et laetitia inesse videtur, cui non est locus in diebus poenitentiae; quae quidem ratio longe melior videtur quam quae affertur a Pouget Institut. Catholicar. par. 2. pag. 831. qui totam hanc rem ad arbitrium refert. Formulam *Pax vobis*, cui respondet Populus, *Et cum spiritu tuo*, olim adhibebat Episcopus, et Diaconus in quibusdam Ecclesiasticis caeremoniis etiam extra Missam; et Episcopus quidem ea utebatur, cum in Ecclesiam introiret, ut colligitur ex D. Chrysostomo homil. 33. in Matthaeum: *Ingressi Ecclesiam, statim secundum legem istam dicimus: Pax vobiscum; et vos respondetis: et cum spiritu tuo.* Et homil. 36. in 1. epist. ad Corinthios: *Episcopus sub introitu in Ecclesiam pacem precatur omnibus, ut qui in domum ingreditur paternam.* Et homil. 3. in ep. ad Colossen. *Cum ingressus fuerit is, qui praeest Ecclesiae, statim dicit: Pax omnibus; quando sermonem facit, ac concionatur: Pax omnibus.* Et locus est in epist. 30. alias 38. D. Cypriani ad Clerum Carthaginensem: *Auspicatus est pacem dum dedicat Lectionem:* unde colligit eruditus Albaspinaeus in notis ad Concil. Carthaginense III. cap. 4. Lectorem antequam Evangelium legeret, *Pax vobis* dicere consuevisse; *Antequam Evangelii pronunciandi initium faceret olim Lector elatâ voce proferebat: Pax vobis, perinde atque hodierno die Diaconus dicit: Dominus vobiscum.*

CAPUT V.

De Orationibus, Epistola, Graduali, Tractu, et Sequentiis.

1. Postquam Episcopus, dicto *Pax vobis*, vel Sacerdos *Dominus vobiscum*, populum salutaverit in signum mutuae communionis et pacis, qua Fideles invicem in Fide et Charitate Christi conjunguntur, astantes excitat ut Deum deprecentur dicens *Oremus;* deinde recitat Orationes, quae in Missali Mozarabico et in vetustis Sacramentariis a Venerabili Cardinali Thomasio editis vocantur *Collectio*, et frequentius *Collectae*. Collectae nomen plures habet significatus. In Ep. 1. ad Corinth. cap. 16. eleemosynas significat, quae sustentandis pauperibus a Fidelium coetu colligebantur: *De Collectis, quae fiunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiae, ita et vos facite, ut non cum venero tunc Collectae fiant.* Apud Ecclesiasticos Scriptores *Collecta* significat coetum Fidelium in unum locum convenientium ad orandum; quo sensu sunt eae loquendi formae, *Collectas agere, congregari ad Collectam, adesse ad Collectam.* Oratio denique, quae in Missa dicitur, *Collecta* etiam appellatur, vel quia Sacerdos, qui veluti mediator est inter Deum et homines, vota omnium contigit; vel quia brevis est Oratio, quam Sacerdos recitat super populum congregatum, vel quia omnes collectis in se animis cogitationes et affectus suos ad Deum elevant. Videatur Claudius Espencaeus tractatu de Collectis Ecclesiasticis.

Orationes apud Ecclesiasticos Scriptores dicuntur Collectae. Quid sit Collectas agere, congregari ad Collectam, adesse ad Collectam.

2. Collectae vis et natura ad Apostolicam traditionem est referenda; nam apud Justinum secunda Apologia, et Tertullianum in Apologetico cap. 39. apparet veteres Christianos convenire in unum locum consuevisse, ut Dominum adorarent, eique sacrificium offerrent. Collectas, quibus nunc in Missis utimur, composuit aut S. Gelasius, aut S. Gregorius; sunt tamen inter eas quaedam posterioris aevi. Leoni IV. ea tribuitur oratio *Deus, cujus dextera Beatum Petrum*, qui eam composuisse dicitur Neapolitanis pro defensione Ecclesiae dimicantibus navali praelio cum Saracenis. Idem Pon-

Collectas composuit S. Gelasius, vel S. Gregorius. Recensentur plures Orationes a pluribus Roma-

nis Pontificibus compositae.

tifex composuit et illam, *Deus qui Beato Petro collatis clavibus*, cum, condita Civitate Leonina, ad ejus portas seras apponeret, quod testatur Durandus lib. 7. cap. 15. et Innocentius III. auctor fuit Orationis, *A cunctis*.

In Ecclesia Lateranensi olim nulla Collecta, sed Pater noster recitabatur. Una tantum quondam Collecta, nunc plures dicuntur, quarum praefinitus numerus.

3. Idem Durandus testatur, in Lateranensi quondam Ecclesia nullam earum Orationum, quae in aliis dicerentur Ecclesiis, sed in earum locum solummodo *Pater noster* recitari consuevisse, quae prima est Oratio nobis in novo Testamento proposita. Una tantum olim in hac Missae parte Collecta seu Oratio dicebatur, ut ostendit Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 6. lin. 17. Sanctum quondam Columbanum accusavit Agrestinus, quod contra Ecclesiae morem plures in Missa Orationes recitaret; quem egregie defendit Eustasius ejus discipulus, qui ut narrat Jonas in ipsius Eustasii vita, docet, Deum, quo saepius quaeritur, eo citius inveniri; nihilque magis esse salutare et utile, quam multiplicitatem precum et assiduitatem orationis. Ne tamen Collectarum numerus ultra quam aequum esset augeretur, definitum est, ut non plures quam septem recitentur, ut post Belethum et Durandum observavit Martene de Antiquis Ecclesia Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 3. n. 11. qui septem Collectarum numerum praetergrediatur, eum errare dicit Honorius in Gemma Animae lib. 1. c. 116. *Qui hunc numerum supergressus fuerit, ut caecus errabit;* et Macrus vocabular. Ecclesiast. verbo *Collecta* post Innocentium III. docet Collectarum numerum imparem esse semper oportere, ut praescribunt Rubricae; Ecclesia enim unitatem et conjunctionem vehementer desiderat, quae per imparem numerum exprimitur, qui cum in aequas partes secari non possit, integritatem suam tuetur. In Romana, et in quibusdam aliis Ecclesiis recitata Collecta, aliae quaedam olim Orationes in solemnioribus festivitatibus dicebantur pro summo Pontifice, pro Imperatore, Rege, et Episcopo, quae Orationes *Laudes* tum vocabantur. In libro Pontificali in Vita Hadriani I. locus est, qui ad hujusmodi consuetudinem referri posse videtur: *Alia vero die secunda Feria simili modo in Ecclesia B. Petri more solito ipse conspicuus Pater egregius Pontifex Missarum solemnia celebrans, Deo omnipotenti, et praefato Carolo excellentissimo Regi Francorum et Patritio Romanorum laudes reddere fecit.* Harum formulas laudum vide apud Cardinalem Bona lib. 2. cap. 5. num. 8. apud Martene lib. 1. de antiquis Eccl. ritibus cap. 4. art. 3. num. 13. Mabillonium tom. 2. Musei Italici, Pouget tom. 2. Institut. Catholicar. pag. 833.

De veteri ritu, et novissimo cum dicitur Flectamus genua etc.

4. Interdum ex Rubricae praescripto post *Oremus* Sacerdos dicit *Flectamus genua*, et respondetur *Levate*. In Missis quae cantantur, Diaconus olim *Flectamus genua*, idemque post aliquantum temporis dicebat *Levate*. Nunc vero Diaconus dicit *Flectamus genua*, et nulla mora injecta respondet Subdiaconus *Levate*. Alia enim consuetudo invecta est: nam quondam ad *Flectamus genua* populus in genua procidebat, et aliquantisper orabat; nunc vero neque genua flectit, nec orando immoratur; neque Diaconus subdit *Levate*, sed postquam ipse dixit *Flectamus genua*, statim respondet Subdiaconus *Levate*, ut bene explicat Bona rerum Liturgicar. lib. 2. cap. 5.

Cur ad Patrem dirigitur Collecta?

5. Oratio seu Collecta ad Patrem dirigitur, et desinit *in observationem et obtestationem per Christum* ejus Filium, qui Mediator, et Redemptor noster est. Idcirco autem ad aeternum Patrem, non vero ad Trinitatem dirigitur, quia Dominus Jesus ad illum modum orare nos docuit Matthaei cap. 6. *Pater noster, qui es in Caelis;* et Joannis 6. *Quidquid petieritis Patrem in nomine meo.* In ea desinit verba: *Per Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum*, tum quia *nullam aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*, tum quod *unus mediator Dei et hominum Deus et homo Christus Jesus*, tum denique quod *per eum solum habemus accessum ad Patrem*, juxta id quod legitur in Actis Apostol. cap. 4. in epist. 1. ad Timotheum cap. 2. et epist. ad Romanos cap. 5. Quoniam vero si ad Trinitatem dirigeretur Oratio, et concluderetur *Per Filium tuum*, videri possemus putare nos Christum Trinitatis esse Filium; aut si vox Filii praetermitteretur, ac tantum diceretur, *Per Christum Dominum nostrum*, Christi Personae dividi viderentur, quarum una in Trinitate, quam invocamus, contineretur, altera seclusa, per quam invocaremus Trinitatem; idcirco ad unam tantum Personam Oratio dirigitur, omniaque in hunc modum incommoda summoventur. Cum autem prima sit Persona Patris, aliae autem ab ea procedant, optimum visum est, ut cum ad unam Personam dirigenda sit Oratio, ad Personam Patris dirigatur juxta Carthaginense Concilium tertium cap. 13.

6. Neque vero Oratione directa ad Patrem, ceterae inde Personae Filius et Spiritus Sanctus

excluduntur; monet enim Tertullianus libro de Oratione, propter Essentiae unitatem in Patre Filium et Spiritum Sanctum intelligi; cumque in fine Collectae Filius et Spiritus Sanctus vivere cum Patre et per omnia saecula saeculorum regnare dicantur, satis declaratur nos cum Patre Filium etiam et Spiritum Sanctum invocare. Vide Bellarmin. controvers. tom. 3. lib. 5. de Missa cap. 16. §. *De Collecta*. De illa Collectarum seu Orationum clausula *Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum* loquuntur Tertullianus et Optatus Milevitanus, quorum alter in Apologetico cap. 21. *Dicimus*, inquit, *et palam dicimus, et vobis torquentibus lacerati et cruentati vociferamur, Deum colimus per Christum; per eum et in eo se cognosci vult Deus et coli;* alter autem lib. 3. scribit. *Paganum vocas eum, qui Deum Patrem per Filium ejus ante Aram rogaverit.* Ex quo intelligitur, eam clausulam ab Apostolis esse derivatam, eamque Apostolos a Christo Domino accepisse. Modo diximus, dirigi orationem ad Patrem; Missa enim repraesentatio quaedam est illius oblationis, qua Christus sese obtulit Patri. Non tamen eam semper sed plerumque dirigi intelligendum est: quaedam enim Collectae, quae tamen perpaucae sunt et recentes, diriguntur ad Filium cum clausula, *Qui vivis, et regnas* etc. *Sunt tamen* (inquit Bellarminus loc. cit.) *quaedam Collectae, quae diriguntur ad Filium, et concluduntur, Qui vivis et regnas* etc. *Sed eae paucae sunt, et fortasse non tam antiquae, quam aliae.* Addit ideo fortasse has Collectas esse compositas, ne cui fortasse in mentem cadere, non aliam quam Personam Patris posse invocari: *Fortasse dedita opera voluit Ecclesia aliquas Collectas dirigi ad Filium, ne homines crederent, non posse disertis verbis invocari nisi Patrem.* Et Cardinalis Bona loco cit. num. 5. haec scribit: *Ad solum igitur Patrem omnes fere Collectae directae sunt, paucae ad Filium, nulla ad Spiritum Sanctum: non quia is donum est, et a dono donum non petitur, ut nonnulli cum Durando in suo Rationali philosophantur; sed quia Missa repraesentatio est ejus oblationis, qua Christus se Patri obtulit, ac propterea ad ipsum Patrem Liturgicae precationes diriguntur.*

Nonnulla etiam ad Filium: et quamobrem.

De voce Amen. Plures ejus significationes.

7. Post Collectam Minister populi nomine respondet *Amen*, de cujus vocis usu post Orationem loquitur Apostolus 1. Epist. ad Corinth. cap. 14. *Qui supplet locum idiotae, quomodo respondebit Amen?* De eadem voce ejusque usu in fine Orationum loquuntur Justinus Martyr, et Hieronimus. Justinus Martyr Apologia secunda: *Absolutis*, inquit, *precibus, et gratiarum actione, quilibet de populo, qui adest, faustis vocibus acclamat, Amen.* Hieronymus lib. 2. in Epist. ad Galatas narrat, in omnibus Romae templis auditam populi vocem clamantis *Amen.* Haec vox hebraica est, et interdum est affirmantis, quandoque est desiderantis, aliquando etiam est assentientis. Cum post aliquod Fidei dogma adhibetur, exempli causa post Symbolum *Credo in Deum* etc. tunc rem ita esse affirmat. Si vero post aliquam Orationem, qua alicui opem a Deo imploramus, puta cum Sacerdos orat pro alicujus peccatoris conversione, tunc desiderium significat consequendi finis, in quem intendit Oratio. Denique si Sacerdotis Oratio rem aliquam respicit, quam nostrum est exequi et perficere, ut cum Sacerdos orat ut laudes Deo conferantur, et illi ut aequum est gratiae agantur, tum vox *Amen* nostrum consensum significat; idemque est ejus vocis significatus in fine Orationis Dominicalis: in qua cum Deum deprecamur, nobis ut debita nostra dimittat, quemadmodum nos dimittimus debitoribus nostris, *Amen* significat, nos cupere veniam nobis a Deo dari injuriarum, quas illi fecimus, quemadmodum nos itidem ei remittimus, a quo in nos injuriae ortae sunt.

De Epistola, Responsorio, Graduali, Alleluja, Tractu etc.

8. Ad eam Missae partem, de qua nunc agimus, pertinent Epistola, Responsorium, Graduale, Alleluja, Tractus, Sequentia, seu Prosa: et D. Thomas 3. part. quaest. 83. art. 4. ait, ad Eucharistiae Sacramentum, quod est mysterium Fidei, populum disponi *per doctrinam Prophetarum, et Apostolorum*, quae legitur in Epistola; qua lecta in Choro cani Graduale, quod significat *profectum vitae;* cani itidem *Alleluja*, quae vox indicat spiritualem *exultationem*, aut cani Tractum *in Officiis luctuosis*, qui significat spiritualem gemitum: *Haec enim omnia* (subjicit S. Doctor) *consequi debent in populo ex praedicta doctrina.*

Cur quod legitur post Collectas appelletur Epistola. Lectio S. Scripturae in Missa est e traditione Apostolica.

9. In vetustis Codicibus Epistola dicitur Lectio *ex Apostolo*, quae etsi interdum ex aliis quoque veteris novique Testamenti libris, plerumque tamen ex Epistolis D. Pauli desumitur; atque inde Lectioni post Collectam *Epistolae* nomen est inditum. Judaei die Sabbati a lectione librorum Moysis et Prophetarum conventuum suorum sumebant exordium, ut colligitur ex cap. 12. et 15. Actuum Apostolorum. In novo

Testamento S. Paulus epist. I. ad Corinthios cap. 14. *Cum convenèritis*, inquit, *unusquisque vestrum Psalmum habet, doctrinam habet;* quo in loco quidam intelligunt Psalmos et Lectiones ante Sacrificium. Luculentior est locus ad Colossenses cap. 4. *Cum lecta fuerit apud vos epistola haec, facite, ut et in Laodicensium Ecclesia legatur, et eam, quae Laodicensium est, vos legatis;* et 1. epist. ad Thessalonicen. in fine ait Apostolus: *Adjuro vos per Dominum, ut legatur Epistola haec omnibus sanctis fratribus.* Quibus in locis etsi diserte non dicat Apostolus, ut earum Epistolarum lectio fiat in Missa, verisimile tamen sit, tempore Missae lectas esse eas Epistolas; nullos enim alios conventus novimus Christianorum, quam qui ad sacram Synaxim agebantur. Quamobrem statui posse videtur, Divinarum Scripturarum et Epistolae lectionem in Missa ab Apostolis esse introductam; quod monuere etiam Cardinalis Bona lib. 2. cap. 6. num. 1. Bellotte in suis observationibus pag. 396. Grancolas Tractatu Missae pag. 36. et de antiquis Liturgiis pag. 504. Le Brun. tom. 1. pag. 202. Torres Instruct. Sacerdot. de Sacrificii Oblatione pag. 95. num. 67.

Primis Ecclesiae saeculis leguntur Epistolae Episcoporum et summorum Pontificum.

10. Primis Ecclesiae saeculis non Prophetarum modo et Apostolorum scripta, sed interdum Episcoporum etiam summorumque Pontificum Litterae in Ecclesia legi consueverant, praesertim quae *Pacificae*, seu *Communicatoriae* dicebantur; quarum commercio inter Romanum Pontificem caeterosque Episcopos pax et unitas servabatur, et quis orthodoxus, quis haereticus esset omnibus palam erat. Eusebius Hist. Eccl. lib. 3. cap. 16. loquens de Epistola Clementis Papae ad Corinthios testatur, eam in multis Ecclesiis legi consuevisse. De qua disciplina videatur Martene de antiquis Eccl. Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 4. n. 2. Card. Bona cit. cap. 6. n. 2. et Franciscus Bencinus in praeclaro Opere de Litteris Encyclicis.

Series Epistolarum et Evangeliorum per totum annum digesta a D. Hieronymo. In Ambrosiano ritu duae lectiones, altera, ex veteri, ex novo Testamento altera.

11. Series et ordo Epistolarum et Evangeliorum, quae totius anni cursu leguntur in Missa, vulgo D. Hieronymo tribuitur, qui librum composuit appellavitque *Comitem*, quem typis edidit Pamelius in voluminibus de Rebus Liturgicis. In Missalibus Ambrosiano et Mozarabo duae leguntur Lectiones ante Evangelium, quarum altera e veteri, altera e novo Testamento desupmta est. Mabillonius de Liturgia Gallicana lib. 1. cap. 3. nu. 10. Gregorii Turonensis auctoritate probat, tres in Gallia Lectiones legi consuevisse, primam ex Prophetis, alteram ex Apostolo, tertiam ex Evangelistis. Una tantum Lectio plerumque legitur juxta praesentem disciplinam, quibusdam diebus exceptis, quibus plures leguntur. Lectio autem in eum finem instituta est, ut Christianus populus erudiatur, et per eam ad Sacrificium praeparetur. *Praemittitur instructio Fidelis populi, quia hoc Sacramentum est mysterium Fidei, ut supra habitum est: quae quidem instructio dispositive quidem sit per doctrinam Prophetarum et Apostolorum, quae in Ecclesia legitur per Lectores et Subdiaconos;* verba sunt S. Thomae loco superius citato art. 4. Qui vero mystice tractant de Missae Sacrificio, docent ideo ante Evangelium Epistolam legi, non quod huic illud dignitate praestet, sed quod Apostoli praeibant Christo, qui eos mittebat binos ante faciem suam. Et Innocentius Tertius lib. 2. Mysteriorum Missae cap. 29. ait, Epistolam ante Evangelium legi, ut significetur munus Praecursoris Christi, qui venit parare vias ejus.

Epistolam saeculo 8. cantare coepit Subdiaconus In veteri Ordine Subdiaconi nihil reperitur de lectione Epistolae.

12. In Missis privatis Epistola a Sacerdote legitur; in Cantatis a Subdiacono cantatur interea dum a Sacerdote legitur submissa voce, quae tamen disciplina non eadem semper fuit. In veteri Ordinatione Subdiaconi nihil invenitur, quod ad Lectionem Epistolae quoquo modo referri possit, ut apertissime ostendunt Hallier de materia et forma Ordinationis §. 16. n. 46. Morinus de sacris Ordinationibus par. 3. exercitat. 12. cap. 2. Id munus erat Lectorum. Sane Amalarius, qui 9. vixit saeculo, lib. 2. cap. 11. miratur tam saepe a Subdiacono in Missa Epistolam legi: *Miror qua de re sumptus usus in Ecclesia nostra, ut Subdiaconus frequentissime legat Lectionem ad Missam, cum hoc non reperiatur ex ministerio sibi dato in Consecratione commissum, neque ex litteris Canonicis, neque ex nomine suo.* Idem mirari se ait Micrologus. Et Durandus Scriptor saeculi 13. lib. 2. Ration. cap. 8. anxie quaerit quamobrem Epistolam legat Subdiaconus: *Quare Subdiaconus legit Lectionem ad Missam, cum non reperiatur hoc sibi competere vel ex eo nomine, vel ex ministerio sibi concesso?* Martene loco citato nu. 6. Subdiaconos putat in Ecclesiis legere coepisse Epistolam saeculo 8. Nunc vero in Ordinatione Subdiaconi cum Episcopus dicat *Accipe librum Epistolarum, et habe potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei,* jam firmum et definitum esse apparet, in Missa so-

lemni munus esse Subdiaconi Lectionem canere; quam, si absit Subdiaconus, quivis potest canere Clericus in minoribus Ordinibus constitutus, non tamen adhibito Manipulo juxta Sac. Rituum Congregationis Rescripta, quae indicat Meratus tom. 1. par. 1. pag. 202. In Missis solemnibus, ut modo dixi, Sacerdos, qui Missam celebrat, submissa voce Epistolam legit. Vertus autem more negat suo tom. 4. pag. 131. Rubricam, quae praescribat, ut Sacerdos submissa voce Epistolam, Graduale, et Evangelium legat, reperiri aut in missali S. Pii V. anno 1570. edito, aut in eo quod typis vulgatum fuit sub Clemente Octavo anno 1604. qua in re vel deceptus ipse fuit, vel alios voluit decipere, ut ostendit Le Brun tom. 1. pag. 201.

Vetustissima formula, Deo gratias, probatur et D. Augustino et D. Benedicto.

13. Lecta Epistola, in Missis privatis Minister, et Chorus in Missis solemnibus respondet, *Deo gratias;* quam vocem vetustissimam esse inde ostenditur, quod S. Benedictus cap. 66. Regulae suae eam commemorat tanquam a suis Monachis saepe adhibitam; et S. Augustinus exprobrat Donatistis, quod illam Catholicorum vocem irriderent, *Deo gratias.*

Gradualis Etymon a gradibus sive Altaris, super quibus canebatur, sive suggestus, quo ascendebat Diaconus lecturus Evangelium, cum interea canebatur Graduale. Dicitur etiam Responsorium.

14. De Gradualis Etymologia, seu Antiphonae, quae post Epistolam dicitur, aliae aliorum sunt opiniones. Quidam putant, eam Antiphonam ex eo Graduale esse appellatam, quod in Altaris gradibus caneretur: *Graduale a gradibus dicitur, quia in gradibus canitur:* Verba sunt Honorii Augustodunensis in Gemma Animae lib. 1. cap. 96. Alii vero considerantes, Evangelium a Diacono in Suggestu, qui *Ambon* appellatur, cani consuevisse; ideo Graduale dictum putant, quod caneretur, cum Diaconus gradus conscenderet Suggestus, ubi dicturus erat Evangelium; moremque canendi Graduale ideo introductum, ne tempus, quo Diaconus recedens ab Altari in Ambonem ascendebat, sine aliquo cantu laberetur. Ita Beatus Rhenanus in Notis ad Tertullianum de Corona Militis; et cum eo consentit Ven. Card. Bellarminus tom. 3. controvers. lib. 6. de Missa cap. 16. tit. de Graduali. Responsorium etiam haec vocatur Antiphona, vel quia Lectioni convenire et quodammodo respondere debet; vel quod cantaretur alternis, ut altera Chori pars alteri responderet, ut innuit Rabanus l. 1. cap. 33.

Gradualis auctor vel S. Caelestinus, vel S. Gregorius.

15. Gradualis quidam S. Caelestinum, quidam S. Gregorium auctorem fuisse existimant. Locus est in libro Pontificali in vita Caelestini I. *Constituit Graduale post Officium ad Missam* (sive, ut alii legunt) *ad Missas cantari.* S. Gregorium omnia quae in Missis canenda sunt ordinasse, compertum est. Ven. Cardinalis Thomasius Praefat. ad veteres Missarum libros pag. 21. usque ad pag. 29. et in Praefatione ad librum, cui titulus *Responsorialia et Antiphonaria Romanae Ecclesiae*, pag. 4. magna doctrina et eruditionis copia scripsit de Graduali, quem propterea merito magnis effert laudibus Le Brun. tom. 1. pag. 205. sed magnam difficultatem creat Canon 12. Toletani Concilii IV. anno 633. habiti sub Honorio Papa. Etsi enim S. Gregorius Responsorium post Epistolam dici jussit, tamen canone illo diserte praescribitur, post Epistolam, nullo Responsorio interjecto, ut legatur Evangelium. Sed hanc difficultatem solvit Cardinalis Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 6. n. 4. eo enim tempore conditum esse canonem illum observat, cum in Hispania Mozarabus Ritus vigeret, juxta quem post primam lectionem ex veteri Testamento dicebatur Responsorium, deinde legebatur Epistola, ad cujus finem respondente Choro *Amen*, statim canebatur Evangelium; quamobrem Patres in eo Concilio, S. Isidoro Hispalensi Praesidente, convocati Ritum, quo per id tempus utebantur, retineri voluerunt.

Canon 12. Concilii Toletani 4. explicatus.

Alleluja quid significet.

16. Alleluja, quae dicitur post Graduale, Hebraica vox est, et significat *Laudate Dominum.* Ejus vocis auctorem fuisse David Regem e Psalmis colligitur, ut notat Cassiodorus in Psalm. 104. *Hoc verbi decus a praesenti Psalmo fecit initium, nec ante a quoquam reperitur positum, quamvis multi Scriptores fuerint primitus Hebraeorum.* Ea vox est etiam Tobiae cap. 13. nec usquam alibi reperitur in veteri Testamento. In nova autem Lege S. Joannes in Apocalypsis cap. 29. narrat, se audivisse choros Angelorum in Caelo canentium Alleluja, unde licet conjicere, pulcherrimum illud Canticum e Caelo in Ecclesiam deductum. Sozomenus Hist. Ecclesiast. lib. 7. cap. 19. tradit, Romae quondam semel in anno in die Paschae cantari consuevisse Alleluja: sed Baronius in notis ad Martyrologium Romanum ad diem 5. Aprilis plurimis Hieronymi allatis testimoniis Sozomenum refellit, idemque repetit in annalibus ad ann. Chr. 384. n. 23. Valesius in Sozome-

Sozomenus a Baronio reprehensus de usu Alleluja in Romana Ecclesia.

num lib. 7. cap. 19. Scriptorem illum adversus Baronium defendit: *Reprehendit Baronius etc. Verum argumenta, quibus id probare nititur, parum firma mihi videntur. Proinde auctoritatem Sozomeni hic sequi malim, maxime cum Cassiodorus ejus verba retulerit in Historia tripartita. Qui Profecto id nunquam fecisset, nisi hunc morem vetustum scivisset Ecclesiae Romanae, ut in ea semel tantum Alleluja caneretur, die scilicet Paschae.* Et Ven. Cardinalis Thomasius praefat. ad veteres Missarum libros utramque sententiam nititur ita componere, ut in die Paschae publico caneretur Ritu Alleluja, caeteris vero diebus *ad libitum* eam quisque vocem usurparet, ut innuit Hieronymus.

Card. Thomasius utrumq. componit.

Usus ejus vocis in exequiis Christianorum ex Hieronymo.

15. In tomo de gestis D. N. J. C. cum de Sabbato Sancto egimus versus finem, polliciti sumus nos in hoc loco de Alleluja quidpiam amplius scripturos. S. Isidorus de Originibus lib 6. cap. de Officiis ait, duas voces *Amen* et *Alleluja* in alias linguas propter earum sanctitatem non esse conversas: *Tanto enim sacra sunt nomina, ut etiam Joannes in Apocalypsi referat, se spiritu revelante vidisse, et audivisse vocem aquarum multarum, et tonitruum validorum dicentium Amen, et Alleluja: ac per hoc sic oportet in terris utrumque dici, sicut in Caelo resonant.* In eodem loco D. Hieronymi auctoritatem produximus, qui testatur etiam in exequiis Christianorum Alleluja cani consuevisse. Nunc ex eodem Hieronymo huc afferimus illud, quod in cunis instruebantur pueri, ut Alleluja, utcumque possent, pronunciarent, sic enim scribit in Epitaphio Paulae: *Audierat* (Paula nepotem suam) *in cunis et crepitaculis balbutiente lingua Alleluja cantare.* Aratores etiam devotionis gratia cantare Alleluja scripsit in Epistola ad Marcellam, quam Bethlehemum ut se conferat, hortatur: *In Christi villa tota rusticitas est. Extra Psalmos silentium est. Quocumque te verteris, arator stivam tenens Alleluja decantat.*

Tractus. Ejus Etymon.

16. Quidam e Scriptura versiculi, qui post Epistolam recitantur, appellantur *Tractus;* cujus etymologia vocis est a *trahendo;* nam *tractim et cum asperitate vocum et prolixitate verborum canitur;* ut videre est apud Durandum, Bellarminum loc. cit. Gavantum, Card. Bona ubi supra n. 5. et Tournely tom. 2. de Sacram. Euchar. pag. 423.

De Sequentiis.

17. Denique *Sequentia* Rhythmus est, qui post Epistolam canitur, et appellatur *Jubilatio*, atque etiam *Prosa*, quod in ea nulla carminis lex aut mensura servetur. Sequentiae autem nomen illi inditum, quia Graduale consequitur. In libro, qui Alcuino tribuitur *De divinis officiis*, haec habentur: *Sequitur Jubilatio, quam sequentiam vocant*, et Udalricus in consuetudinibus Cluniacensibus lib. 1. cap. 11. *Prosa*, inquit, *quam alii Sequentiam vocant, non cantatur, nisi in quinque Festis principalibus.* Haec ut cantaretur Sequentia seu Prosa, auctor fuisse dicitur B. Notkerus Abbas S. Galli; et quasdam a se compositas misisse ad summum Pontificem.

Quatuor Sequentias adhibet Romana Ecclesia. Qui earum auctores fuerint.

18. Quatuor Sequentiis utitur Romana Ecclesia; quarum prima est *Victimae Paschali* in die Paschae, eam Durandus lib. 4. c. 22. tradit compositam saeculo 11. a Roberto Francorum Rege: secunda est *Veni Sancte Spiritus* in die Pentecostes, cujus B. Hermannus Contractus saeculo item 11. auctor fuisse creditur: tertia est *Lauda Sion* in Festo Corporis Christi, quae D. Thomae Aquinati tribuitur: quarta denique est *Dies ire dies illa* in Missis Mortuorum, quam scripsisse existimatur Latinus Cardinalis Ursinus seu Frangipanis Ordinis Praedicatorum, qui mortuus est anno 1294. Videantur Le Brun tom. 1. pag. 210. et Macrus in Vocabul. verbo *Prosa;* qui nullam mentionem faciunt Sequentiae, *Lauda Sion Salvatoris Jesu nomen et amoris*, quae in Festo nominis Jesu dicitur; peculiaris est enim ea Sequentia Fratrum Minorum, ut observat Meratus tom. 1. par. 2. pag. 867. De Sequentia seu Prosa agit Perimezzius dissert. 2. pag. 57. hujusque ritus auctorem fuisse putat B. Notkerum, qui integrum volumen ejusmodi Prosarum a se compositum Lituardo Vercellensi Episcopo dedicavit, teste Echerardo Monacho in ejus vita cap. 16.

Quo tempore pro Tractu in Missa dicatur Alleluja.

19. Neque tamen in omni Missa, quae vel privata sit, vel cantetur, dicuntur Graduale, Alleluja, Tractus, et Sequentia. Graduale, quod doloris laborisque signum sit, tempore Pascali omittitur, cum laetitiae tempus illud sit, ut observat Gavantus. A Septuagesima ad Sabbatum Sanctum praetermittitur Alleluja, in Missis etiam de Feria per Adventum et in Vigiliis, in quibus jejunium indictum est, ut praescribunt Rubricae Missalis Romani. Duo tamen sabbata excipias, quorum alterum Paschatis, alterum Pentecostes Pervigilium est: horum

enim dierum Missae per noctem olim celebrabantur, ut ex ipsis, quas legimus, Collectis intelligitur; eaedemque illorum dierum Missae quondam erant ipsarum Festivitatum Missae, non vigiliarum. Vide Bellotte in Observationib. ad Ritus Ecclesiae Laudunensis pag. 407. n. 10. duobusque seq. Lutherus e Missa non explodit Alleluja, sed eam dici vellet etiam per Quadragesimam et in Majori Hebdomada, cujus temeritatem et audaciam retundit Bellarminus loc. cit. Qui rationes scire cupit, quamobrem per id tempus omittatur Alleluja, Theophilum Raynaudum adeat, tom. 2. in tractatu de Attributis Christi pag. 129. et seq. Sapienter monet Albaspinaeus Aurelianensis Episcopus tractatu de veteris Ecclesiae Politia in Eucharistiae administratione lib. 2. cap. 13. inter Pascha et Pentecostem cani Alleluja ad spem Christianorum solemniter celebrandam, et ad ostendendum, nos aliquando ad vitam redituros, quemadmodum Christus revixit, ac denique in omne aevum ab omnibus laboribus vacuos Canticum aeternae vitae, quod est Alleluja, seu Dei laudem cantaturos: contra vero per Quadragesimam, quod est tristitiae tempus, omitti, seu verius quod temporariam hanc vitam exprimat nostram, cum Beatorum Alleluja canere nobis non licet. Denique in festo SS. Innocentium Alleluja omittitur, quod Ecclesiam miserarum matrum commiserescat, quae ante ora sua lactentes filios viderint trucidari, ut bene advertit Amalarius de Ecclesiasticis Officiis lib. 1. cap. 41. In hac vero die Ecclesiam jure conqueri animadvertit Hugo de Sancto Victore de Officiis Ecclesiasticis cap. 8. quod miserorum animae puerorum sciat non in Paradisum continuo convolasse: *In die hac a vocibus laetitiae abstinemus, quia Innocentium animae ad Inferos descenderunt, sicut et omnium, qui ante Passionem Christi obierunt.* Ex quo factum est, ut in ejus Festivitatis Octava dicamus Alleluja, itidemque in ipsa Festivitate si in Dominicam incidat: *Si illorum Festivitas in Dominica venerit, omnia de illis ut de aliis Sanctis agimus, quia in Resurrectione Domini eos Sanctis associatos credimus. In Octava quoque illorum Alleluja, et alia canimus, quia facta Christi Resurrectione, eos in gaudio receptos scimus:* Verba sunt Honorii in Gemma Animae lib. 3. cap. 14.

Tractus dicitur a Septuagesima ad diem Paschae.

20. A Septuagesima ad diem Paschae pro Alleluja dicitur Tractus, ut scribit Rupertus Abbas lib. 5. de Divinis Officiis cap. 14. *Quod autem Tractus lugentium sit, magisque luctui congruat, quam Graduale, quod est poenitentium lamentum illud comprobat, quod non cum Alleluja ut Graduale, sed pro Alleluja canitur his diebus, quibus mortem, quae subintravit in mundum per invidiam Diaboli, idest a Septuagesima usque ad Pascha, lugemus.* Sequentis vero sua cuique constituta dies est, qua debent recitari. De Graduali, Alleluja, et Tractu qui ulteriorem videre desideret tractationem, legat Titelmannum cap. 21. 22. et 23.

CAPUT VI.

De reliquis actionibus, quae fiunt a Sacerdote in hac Missae parte.

1. Ad absolutam hujus partis Missae explicationem reliquum est actiones prosequi, quae fiunt a Sacerdote; quarum praecipuae sunt Altaris osculum, ad cornu Epistolae se conferre; signo Crucis se signare; caput ad Crucem saepe inclinare; caput itidem, verba quaedam proferendo, inclinare, non tamen ad Crucem conversum; in medio Altaris recitare *Kyrie eleison*, et *Gloria in excelsis:* ad cornu Epistolae redire; manus usque ad humeros, Orationes seu Collectas recitando, sublatas tenere.

Olim Sacerdos ubi voluisset, vel in medio Altari, vel in cornu Epistolae poterat dicere Gloria in Excelsis.

2. Atque hae sunt actiones praecipuae, quas singillatim videas in rubricis Missalis, et apud earum Commentatores. De osculo Altaris, et de signo Crucis superius loquuti, reliqua persequemur. Primum igitur monendum, olim Sacerdotem arbitratu suo dicere potuisse *Gloria in Excelsis* vel in medio Altari, vel in cornu Epistolae, quod nunc faciunt Carthusiani et Fratres Praedicatores. Hoc vero tempore hymnus ille in medio Altari dicendus est juxta ritum Romanum, qui a saeculo usque 13. invaluit: nam Durandus Ration. lib. 4. cap. 13. *illum*, inquit, *inchoando stat ante medium Altaris*, hymnum intelligit *Gloria in Excelsis:* idque optimo consilio constitutum est; nihil enim est, cur Sacerdos ad Missale retineatur, ideoque convenientius est stare illum in medio Altari in conspectu Crucis.

Kyrie eleison, et Dominus vobiscum quondam dicebantur in cornu Epistolae.

3. Secundo, *Dominus vobiscum* post *Kyrie* vel *Gloria in Excelsis* olim non in medio Altari dicebatur, nec a medio Altari Sacerdos se ad populum salutandum convertebatur, sed ut nunc fit a Carthusianis, Carmelitis, et Prae-

dicatoribus Fratribus, dicebatur *Dominus vobiscum* ad cornu Epistolae. Jam vero quingenti sunt anni eoque paullo amplius, cum a medio Altari Sacerdos ad populum conversus dicit *Dominus vobiscum.* Vide Le Brun tom. 1. pag. 175. et pag. 189.

Septies dicit Sacerdos Dominus vobiscum, quater ad populum, ter vero non item.

4. Tertio, septies *Dominus vobiscum* dicitur in Missa, ut septem explosis capitalibus vitiis populus septiformem a Deo gratiam consequatur, ut notat Innocentius Tertius lib. 2. cap. 24. Ter vero se ad populum Sacerdos non convertit; primo post *Confiteor*, utpote qui totus sit in anima sua expianda; secundo ante Evangelium, qui verbo Dei annunciando intentus sit; tertio ad Praefationem, cum sublatum ad Deum animum proximoque sacrificio defixum habeat, ut animadvertit Gavantus.

Veteres passis sublatisque brachiis orabant. Sacerdos ad Altare nunc orat manibus ad humeros elevatis.

5. Quarto ad humeros elevatas manus tenet, qui est usitatus orandi modus tum in veteri, tum in novo Testamento. In veteri Testamento cecinit David: *Dum extollo manus meas ad Templum sanctum tuum. In nomine tuo levabo manus meas. Expandi manus meas ad te.* Et in novo D. Paulus ad Timotheum, *Volo*, inquit, *viros orare in omni loco levantes puras manus.* Passis quondam sublatisque brachiis orabant, ut statum, quo Christus oravit in Cruce, imitarentur. Vide Bonarrotam in observationibus ad vetera quaedam vasa vitrea pag. 120. et 121. Plures imagines in Romae Coemeteriis depictas Christianorum ad id exemplum orantium videas apud Bosium in Roma subterranea; atque eundem morem etiamnum Religiosi quidam Ordines retinent, cum in Missa Collectas recitant. Consultius vero existimavit Ecclesia, si ad eum modum, quo nunc utimur Collectae recitarentur, ne veteri retenta consuetudine orandi passis extensisque brachiis, inconcinnis et ridiculis figuris aperiretur locus. Etiam Tertullianus lib. de Oratione cap. 13. morem improbat orandi elevatis incondite manibus: *Cum modestia et humilitate* etc. *ne ipsis quidem manibus sublimius elatis, sed temperate ac probe elatis.* Et in quodam Diptycho domestici Musei Bonarrotae SS. Silvestri, Gregorii et Flaviani cernuntur imagines, quorum primus orans depictus est, non ad veterem modum brachiis in Crucis formam expansis, sed ad recentiorem modum, quo Sacerdotes Missam celebrantes utuntur; quod quasi indicium est et principium extensionis brachiorum juxta veterem consuetudinem, ut idem Auctor observavit pag. 270.

Quid in quaque Altaris parte dicat Sacerdos. Ex necessitate amovendi Missale, illudque ad aliam Altaris partem transferendi ortum ut quaedam in cornu Epistolae dicantur, quaedam in cornu Evangelii.

6. Denique de itu et reditu ab una ad alteram Altaris partem, deque mora in medio ejusdem, notum cuilibet est, Introitum cum reliquis usque ad Evangelium in cornu Epistolae recitari; et *Kyrie*, *Gloria in Excelsis*, et *Credo*, caeteraque omnia, quae ad substantiam pertinent Sacrificii, in medio dici Altaris. Sacrificio peracto, Sacerdos redit ad cornu Epistolae, ibique orationem recitat, quae appellatur *Post Communio;* factaque ex medio Altaris super populum Benedictione, redit ad cornu Evangelii, ubi recitat initium Evangelii S. Joannis. Micrologus cap. 9. quod Sacerdos a cornu Epistolae ad cornu transeat Evangelii, inde derivatum esse scribit, quod cum Offertorii tempore Fideles, ut infra docebimus, oblationes ad Altare soliti essent deferre, non licuisset Sacerdoti celebranti eas oblationes commode accipere, et legere Evangelium, nisi Missale a cornu Epistolae amotum ad cornu Evangelii asportaretur: *Ad sinistrum vero cornu* (sinistram partem intelligit, non quae Crucifixi, sed Sacerdotis manui respondet) *habent librum cum legunt Evangelium, vel cum sacrificant, ut in dextera parte sint expeditiores ad suscipiendas oblationes, sive ad conficienda Altaris Sacramenta.* Hanc Micrologi observationem pulcre illustrat Pouget Institut. Catholicar. tom. 2. pag. 828. ubi loquitur de Missa solemni, contenditque ejus ritum in Missam privatam esse illatum. Ac Sacerdos quidem, ut ipse putat, ad Altare non ascendebat nisi ad Sacrificium peragendum. Extra Altare epistolam a Subdiacono, Evangelium a Diacono audiebat; conscensis vero gradibus Altaris, ea quae opus essent legebat, aut canebat posito Libro in Cornu Evangelii, cui nullus alius esse poterat locus; nam in medio Altaris positus erat Calix, et Cornu Epistolae Oblationibus Fidelium impediebatur. His praemissis, pergit Pouget, ut in Missis privatis secernerentur ea, quae in Missis solemnibus leguntur extra Altare, ab iis quae ad Altare recitantur, sic institutum esse, ut in cornu Epistolae legerentur quae in Missis solemnibus leguntur extra Altare, caetera vero omnia ut in solemnibus, ita et in privatis in medio Altari dicerentur. Quia vero in Missis solemnibus post Communionem pars Altaris ad cornu Epistolae, summotis inde jam oblationibus, expedita esset, pars vero ad cornu Evangelii a Subdiacono occupatur, qui calicem tergit et componit ad Sacrarium deferendum, propterea Missale ad

cornu Epistolae refertur; atque inde idem ritus in Missas privatas est derivatus. Porro ulterius anxie quaerere nihil est opus, cur non in cornu Epistolae, sed in cornu Evangelii legatur initium Evangelii S. Joannis: nova enim ejus Evangelii additio est, ut suo loco dicemus, et in eadem parte Altaris decere visum est, ut secundum Evangelium legatur, ubi antea primum recitatum fuerat. Atque hoc naturale fundamentum est, cur modo in hoc, modo in illo Altaris loco in diversis Missae partibus Sacerdos has vel illas preces dicat et orationes. Quanquam neque hic deest mysticus sensus; quidam enim dicunt, cornu Epistolae Populum Hebraeorum, qui primi vocati sunt ad Evangelium, cornu autem Evangelii Ethnicos significari, qui Evangelium ab Judaeis aspernatum acceperunt; reditum vero ad cornu Epistolae, futuram Hebraeorum exprimere conversionem.

CAPUT VII.

De Evangelio.

De oratione, Munda cor meum.

1. Lecta Epistola iisque quae eam consequuntur, Sacerdos ad medium Altare redit, ubi ut Evangelio legendo sese paret, recitat Orationem *Munda cor meum*, qua Deum deprecatur, ut cor et labia sibi purificet, quo digne sanctum annunciare possit Evangelium, quemadmodum labia Isaiae calculo mundavit ignito. Sacrae enim paginae tradunt, Isaiam vidisse Dominum in sublimi solio sedentem, quem Cherubim circumstabant, terram vero sub ejus pedibus; tum exclamasse labia sibi esse immunda; subinde quemdam ex iis Seraphim, qui coram Domino astabant, petram igne candentem forfice ex Altari sumptam ad ejus labia admovisse; atque ita significasse ejus expiata esse peccata.

De altera Oratione Jube Domine.

2. Quod spectat ad alteram Orationem *Jube Domine benedicere*, admonendus est Diaconus, qui Evangelium cantaturus a Sacerdote benedictionem petit, ne dicat *Jube Domine*, sed *Jube Domne benedicere:* contra vero in Missa privata Sacerdos non *Jube Domne*, sed dicat *Jube Domine benedicere*, quod etiam dicit in Missa solemni, cum submissa voce dicit *Munda cor meum*, antequam Diaconus Evangelium cantet.

Ratio cur Sacerdos dicat Jube Domine, et Diaconus Jube Domne.

3. Cujus rei apertissima ratio est: nam vox *Dominus* proprie Deo tantum convenit; *Domnus* vero, quae trunca et deminuta vox est, tribuitur hominibus: *caelestem Dominum, terrestrem dicito Domnum.* Et in Litaniis summus Pontifex dicitur *Domnus Apostolicus.* Videantur Du Cange et Macrus in suis quisque Vocabulariis. Quamobrem Diaconus non a Deo, sed a Sacerdote benedictionem petens dicit, *Jube Domne benedicere;* Sacerdos vero, qui eam petit a Deo, dicit *Jube Domine* etc. Illud etiam discrimen est inter benedictionem quae a Deo, et illam quae ab homine petitur, quod a Deo gratias, quibus nobis opus est, postulamus; ab homine autem petimus, Deum ut pro nobis oret, qui super nos benedictionem suam effundat: locus est in Exodi cap. 12. *Abeuntes benedicite mihi.*

Evangelium olim legebant Lectores, ut etiamnum apud Graecos. Ob reverentiam Evangelii munus illud Diaconis demandatum.

4. Post eas Orationes Sacerdos ad dexteram Altaris partem se confert, quae eadem est ut diximus, cum dextera Crucifixi, et ibi legit Evangelium, sive privatam celebret Missam, sive solemnem, in qua Evangelium cantat Diaconus; qui tamen mos non fuit antiquorum temporum; tunc enim Evangelium a Lectore legebatur, ut colligitur ex Epistolis 33. et 34. S. Cypriani, et ex Concilio Toletano I. cap. 2. Id vero munus Evangelii honorem Diaconis postea demandatum fuit: quamobrem Hieronymus Epistola ad Sabinianum, *Evangelium,* inquit, *Christi quasi Diaconus lectitabas;* et S. Bonifacius Episcopus Moguntinus Epistola ad Zachariam Pontificem conqueritur, quosdam Diaconos, quamvis plures concubinas haberent, tamen Evangelium legere. Graeci etiamnum vetustum retinent morem, ut Evangelium publice legatur a Lectoribus, teste Smithio Epistola de praesenti Ecclesiae Graecae statu pag. 145.

Evangelii Lectio in Missa est ex Apostolica traditione.

5. Evangelium in Ecclesiae primordiis legi coeptum est, si fidem, ut aequum est, habeamus iis qui de Missa eruditione et doctrina clari viri scripserunt. Apostolus 2. ad Corinth. cap. 8. de Luca in suis itineribus sibi comite ait: *cujus laus in Evangelio per omnes Ecclesias.* Eusebius Histor. Eccl. lib. 2. cap. 15. narrat, Marcum Romanis flagitantibus suum scripsisse Evangelium: *Quod cum Petrus per revelationem S. Spiritus cognovisset, delectatus ardenti hominum studio, librum illum auctoritate sua comprobasse dicitur, ut deinceps in Ecclesiis legeretur. Refertur id a Clemente in sexto Institutionum libro cui testis etiam accedit Papias Episcopus Hierapolitanus.* Et S. Justinus Apologia secunda testatur, Evangelii lectionem ex traditione Apo-

stolica esse profectam: nec vero ulla Liturgia vetus est, quae Evangelii lectionem non praecipiat, ut observavit Le Brun tom. 1. pag. 214. Ex Epistola Gregorii Magni ad Joannem Episcopum Syracusanum, ubi S. Pontifex ait, Apostolorum fuisse consuetudinem, ut dicta solum Oratione Dominicali, Hostiam consecrarent, arcuit Morinus in p. 3. exercit. 9. cap. 1. n. 12. per multos annos in Missa Evangelium lectum non fuisse. Verum Cardinalis Bona Rer. Liturgic. l. 2. cap. 7. pulcre S. Gregorii verba interpretatur, ut S. Pontifex tempus illud intelligere voluerit, cum Evangelium nondum erat litteris commendatum. *Id enim omnino de illis annis intelligi debet, cum Evangelium nondum erat scriptum: alioquin mendacii arguerentur Clemens et Papias Apostolorum saeculo proximi, qui, ut diximus, referente Eusebio testati sunt Evangelium Marci a Principe Apostolorum approbatum publice in Ecclesia lectum fuisse, quod de aliis quoque a Matthaeo, Luca, et Joanne scriptis contigisse non dubito;* et Pater Lupus tom. 5. ad Concilia Generalia et Provincialia pag. 376. primae editionis, postquam veteres primorum Patrum attulit auctoritates de Missa, in haec verba concludit: *Item liquet, eos, qui a Dominicum Corpus consecrantibus Apostolis existimant fuisse adhibitam solam Dominicam Orationem, insigniter labi.*

Post Evangelium olim Minister dicebat: Deo gratias.

6. Post salutationem ad populum *Dominus vobiscum*, incipit Evangelium per verbum *Initium*, si principium legatur alicujus ex quatuor Evangeliis; aut per verba illa *Sequentia Sancti Evangelii*, si quod legendum est, sumptum sit e corpore quodammodo Evangelii. In diebus Majoris Hebdomadae cum legitur historia Passionis Domini, unica tantum formula subjecto Religionis nostrae accommodatissima nunciatur populo legi historiam de passione Christi Domini, *Passio Domini nostri Jesu Christi.* Sacerdoti dicenti, *Initium* sive *Sequentia Sancti Evangelii*, respondet Minister, *Gloria tibi Domine*, et ad finem Evangelii idem Minister dicit, *Laus tibi Christe;* quae verba omittuntur Feria 6. in Parasceve; tempus enim illud est, cum Christus Jesus improperiis saturatus est et opprobriis. Olim ad finem Evangelii dicebatur *Amen;* quod servatur in ritu Mozarabo. Fuit cum dicebatur, *Deo gratias.* Nunc vero dicitur, *Laus tibi Christe*, ut videre est in 4. parte Summae Alensis tractatu de Missa: *Perlecto Evangelio, dicunt Assistentes*, Amen; *quasi dicant, faciat nos Deus perseverare in doctrina Evangelii. Alii dicunt*, Deo gratias *in gratiarum actionem pro beneficio tantae doctrinae et tam salutaris. Nunc dicimus, Laus tibi Christe.* Deinde subjicit Sacerdos: *Per Evangelica dicta deleantur nostra delicta* ad quae verba notat Le Brun tom. 1. pag. 240. etsi generatim *delictum* peccatum significet, tamen cum Ecclesia non proponit Poenitentiae Sacramentum, tum vocem illam ita esse recipiendam, ut levem et venialem solum culpam significet.

Post Evangelii lectionem in diebus Festis sermo seu Homilia habebatur ad Populum; idque derivatum ex more Hebraeorum.

7. In more positum erat apud Hebraeos, ut post lectionem legis et Prophetarum sermo haberetur ad populum; quamobrem narrat S. Lucas cap. 4. Christum Jesum Sabbato quodam in Synagogam ingressum legisse Isaiam et sermonem habuisse. Et in Actis Apostolorum cap. 13. Paulus, et Barnabas post lectionem a Synagogae Principibus sunt invitati, ut ad populum verba facerent. In Justini Martyris Apologia secunda, et lib. 8. Constitut. Apostolicarum apparet, Homiliam, seu Sermonem ad populum post lectum Evangelium haberi consuevisse. Et Cyprianus in vita Sancti Cesarii Arelatensis cap. 14. narrat, se jubere solitum Ecclesiae portas occludi; ne quisquam ab audiendo sermone se subduceret. Duo de Sacris Concionibus composuit volumina Ferrarius, quibus totam rem eruditissime pertractavit. Praeter sermonem monita quaedam etiam populo exhibebantur, de quibus loquitur Concilium Aurelianense apud Ivonem par. 2. Decreti cap. 120. *Ut in diebus Dominicis et Festis post sermonem intra Missarum solemnia habitum, plebem Sacerdos admoneat, ut juxta Apostolicam Institutionem omnes in commune pro diversis necessitatibus preces fundant ad Dominum pro Rege, et Episcopis et Rectoribus Ecclesiarum, pro pace, pro peste, pro infirmis, qui in ipsa Parochia lecto decumbunt, pro nuper defunctis, in quibus singulatim precibus Plebs Orationem Dominicam sub silentio dicat, Sacerdotes vero Orationes ad hoc pertinentes per singulas admonitiones solemniter expleant: post haec sacra celebretur Oblatio.*

Ea consuetudo etiamnum viget in Gallia, eamque retinent Parochi in Italia.

8. Vigetetiamnum in Gallia hujusmodi consuetudo: atque haec admonitio Gallice dicitur *Prone*, quae vox e Graeco *Pronaos* derivata est, hoc est ab illa Templi parte, quae ab ejus limine ad Chorum protenta Laicos continebat, cum Clerici in Choro seu Presbyterio continerentur. Vid. Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 836. In Italia quoque mos est, ut Parochi, qui

munus suum exequi volunt, in Missa Parochiali post Evangelium sermonem habeant festis diebus ad populum, eaque eum doceant, quae cognitu opus est ad aeternam consequendam salutem, quae virtutes sint, quae vitia, quid expetendum fugiendumve, ut caelestem gloriam adipiscamur. Videatur cap. 2. sess. 5. Concil. Trid. de reform. quodque nos Edicto 10. hac de re uberius persequuti sumus.

De Missa catechumenorum. Quatuor classes publicorum Poenitentium.

9. Lecto Evangelio et Sermone habito, Catechumenorum Missa peracta erat. Ad cujus rei intelligentiam sciendum, in quatuor classes a Gregorio Neocaesariensi, Basilio, ceterisque Patribus antiquis in suis Canonibus publicos Poenitentes distribui. Alii *Flentes*, alii *Audientes*, alii *Consistentes*, alii *Prostrati* dicebantur. *Flentes*, stabant extra templi januam, ubi sua peccata deflebant. *Audientes* et *Prostrati* in ea templi parte, quae *Narthex* appellabatur, ubi etiam Catechumeni morabantur; atque hi omnes sermone habito, extra templum pellebantur; quarta Poenitentium classis, scilicet *Consistentes*, una cum ceteris Fidelibus, Missae integrae aderant usque ad finem; non tamen Eucharistiae participes erant. Diaconus Catechumenis aliisque edicebat, ut abirent, quod ex Jacobo Diacono colligitur in Vita S. Pelagiae, ubi haec habentur: *Simul atque proclamavit Diaconus ad Catechumenos, Procedite, vel Abscedite, nusquam illa comparuit. Porro post Missam Fidelium, et peractum Sacrificium, cum dimissa esset Ecclesia, me extra domus Dei limen prodeunte, rursus advenit Columba.* Et quamvis vetustioribus temporibus dimissio Evangelii lectionem praecederet, tamen in Concilio Arausicano I. sub Leone I. can. 18. tom. 1. Conciliorum pag. 1785. Collect. Labbei statutum fuit, ut Evangelium post Epistolam, et ante Catechumenorum dimissionem legeretur; quod confirmavit Concilium Valentinum in Hispania can. 1. tom. 2. Concilior. pag. 1067. *Ut sacrosancta Evangelia ante munerum illationem in Missa Catechumenorum in ordine lectionum post Apostolum legantur, quatenus salutaria praecepta Domini nostri Jesu Christi, vel sermones Sacerdotis non solum Fideles, sed etiam Catechumeni, et Poenitentes, et omnes, qui ex diverso sunt, audire licitum habeant.* Eruditi duo viri veterumque Ecclesiae Rituum peritissimi Albaspinaeus lib. 1. de veteri Ecclesiae Politia in administratione Eucharistiae, et Bocquillot lib. 1. tract. historici de Liturgia cap. 1. e veteribus monumentis totam hanc eruerunt disciplinam de Missa Catechumenorum; eos videlicet, itidemque Poenitentes, et Energumenos dimitti consuevisse. Quisquis autem veterem hujusmodi ritum probe cognitum habere cupiat, ipsorum Auctorum opera evolvat.

Quae sit Catechumenorum, quae Fidelium, quae Sacramentorum Missa.

10. Ex iis, quae hactenus diximus, satis patet, quaenam esset Missa Catechumenorum, quaenam Missa Fidelium, quae etiam Missa Sacramentorum dicebatur, qui Missae Catechumenorum terminus esset. Missam vero Fidelium appellatam esse Missam Sacramentorum, colligitur ex Ivone Carnotensi epist. 75. ad Paschalem Pontificem, ubi suorum Canonicorum pravam describens disciplinam ait: *Qui adibat Missam Catechumenorum, subterfugiebat Missam Sacramentorum.* Apposite ad hanc rem facit S. Caesarii Arelatensis Homilia 11. qui rem adeo absonam increpitans ait, suae cuique domi licere Prophetas, Apostolorum scripta, et Evangelium legere; nemini autem, praeterquam in domo Dei, adesse licere consecrationi Corporis et Sanguini Jesu Christi; nec ut quis Missae dicatur adfuisse, satis esse si sanctam Lectionem audierit, sed oportere eum in Ecclesia consistere, donec Dominicalis Oratio dicta sit, et benedictionem Sacerdos populo impertierit. Si quis vero quaerat, cur Missa Catechumenorum diceretur ea Missae pars cui non solum Catechumeni aderant, sed Poenitentes etiam, et Energumeni, respondet Josephus Vicecomes lib. 5. de Missae Ritibus cap. 1. *Cur autem Catechumenorum Missae id nominis attributum sit, cum etiam Poenitentes, et Catechumeni interessent; non aliam fuisse se causam puto, quam quod eorum numerus major esset; ut a copiosiori parte denominatio sumpta sit:* cum quo consentit Morinus de Sacram. Poeniten. lib. 6. cap. 10. n. 2.

Quae faciat Sacerdos in lectione Evangelii.

11. Atque haec, quae ad antiquam disciplinam pertinent, breviter attingere voluimus. Nunc vero de iis, quae Sacerdos facit in Lectione Evangelii, dicendum est. Dicto *Dominus vobiscum*, respondet Minister, *Et cum Spiritu tuo;* tum dexterae manus pollice signat Crucem super libro in principio Evangelii, deinde signat sibi frontem, os, et pectus dicens *Sequentia*, seu *Initium S. Evangelii*, ac manibus junctis legit Evangelium, cujus lectione peracta, respondet Minister, *Laus tibi Christe:* et Sacerdos osculatur principium Evangelii submissa voce dicens: *Per Evangelica dicta deleantur nostra delicta;* quod tamen non facit in Missis Mortuorum, ne-

que cum celebrat coram Papa, vel Cardinali, vel Archiepiscopo etiam et Episcopo in locis ubi jurisdictionem habent, quibus, Evangelium ut osculentur, ipsum Missale defertur.

Sacerdos cur librum et se ipsum Crucis signo signet.

12. Innocentius III. et post eum Gavantus dicunt Sacerdotem signo Crucis Evangeliorum Librum signare, quasi dicat: Hic Crucifixi Liber est. Se ipse vèro signat in fronte juxta id quod ait Augustinus in Psalm. 141. *Usque adeo de Cruce non erubesco, ut non in occulto habeam Crucem Christi, sed in frònte portem;* tum in ore et in pectore juxta illud Apostoli ad Romanos cap. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem Confessio sit ad salutem.*

De osculo in Evangelium imprimendo.

13. De osculo in Evangelium imprimendo loquitur Jonas Episcopus Aurelianensis Praefat. in lib. 2. de Cultu Imaginum, cujus ea sunt verba: *Sacrae Religionis usus adhuc in sancta Ecclesia servatur, ut perlecta sacri Evangelii lectione ab Episcopo vel Presbyteris, ceterisque sacri Ordinis Religiosis, Codex in quo Evangelii lectio recitata est, multiplicibus osculis veneretur; sed hoc cujus causa, nisi illius, cujus verba esse creduntur, agimus?* Nec Sacerdos solum, qui Missam celebrabat, Evangeliorum librum antiquitus osculabatur, sed ipse liber ad osculum totius Cleri et Populi circumferebatur. Verum Honorius III. sub excommunicationis poena vetuit, ne ad cujusquam saecularis Principis osculum, qui sacro oleo non esset perunctus, Evangeliorum liber offerretur, ut ostendit Meratus tom. 1. par. 1. pag. 444. et seq. idque etiam constat ex ejusdem Pontificis Epistola apud Raynaldum ad ann. Chr. 1221. n. 28. ubi confirmat Legati sui Decretum: *Et ne lecto Evangelio Liber ad osculandum aliis, quam personis deferretur inunctis:* sancita adversus eos, qui parere detrectaverint, excommunicationis poena. Perimezzius dissert. 8. pag. 237. quae hactenus diximus confirmat, et de recentiore Ritu addit, Evangelium Papae, Cardinalibus, Sedis Apostolicae Legatis ad osculum ubique locorum offerri; Patriarchis vero, Archiepiscopis, et Episcopis in sua cuique Dioecesi, Principibus vero ex tolerantia, nunquam tamen Laicis inferiorum ordinum.

Antiquitus Evangelium ad Cleri et Populi osculum circumferebatur. Nunc certis quibusdam personis offertur ad osculum.

Populus stans audit Evangelium.

14. Vetustissima consuetudo est, ut cum Evangelium legitur, populus stet, ut significet paratum se esse ad ea Domini perficienda mandata, quae leguntur in Evangelio. Si quis baculum haberet, cum legeretur Evangelium, illum deponebat ob eandem rationem qua Evangelium stando audimus: *Usque ad istud baculis sustentabamur: modo, ut oportet servos ante Dominum stare, humiliter stamus deponentes baculos e manibus:* verba sunt Amalarii. Et Religiosi Equestrium Ordinum, cum in Missa legitur Evangelium, vel manum gladio admovent, vel etiam ipsum e vagina educunt, ut se pro Christi Fide paratos esse declarent ipsum profundere sanguinem. Vide Card. Bona Rerum Liturgicarum lib. 2. cap. 7. num. 3.

Religiosi Equestrium Ordinum gladium distringunt.

CAPUT VIII.

De Symbolo.

Post Evangelium dicitur Symbolum, a quo incipit Missa Fidelium.

1. Post Evangelium Sacerdos recitat Symbolum, si quidem ex Rubrica dicendum sit; nec enim in qualibet Missa locus est Symbolo. Ab eo incipit Missa Fidelium, seu Missa Sacramentorum: *Ejectis extra Ecclesiam Catechumenis, Poenitentibus, et aliis, quibus peracto sermone nefas erat in ea permanere, incipit Missa Fidelium, quae, cum severior disciplina vigebat, clausis januis agebatur, easque custodiebant Ministri, ne quis intraret immundus, vel indignus:* verba sunt Card. Bona lib. 2. cap. 8. n. 1. cum quo consentit Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 838. Cum autem hoc loco de Symbolo nobis disserendum sit, ut recto ordine progrediamur, primo Symbolum quid significet disquiremus; secundo quodnam illud Symbolum sit, quod in Missa recitatur; tertio quo tempore dici coeptum sit in Missa; quarto cur dicatur; quinto cur in quibusdam Missis dicatur, in quibusdam vero omittatur; postremo ea sermone persequemur, quae Sacerdos facit, sive Symbolum dicat, sive ex praescripto Rubricae praetermittat.

Symbolum quid significet.

2. Symbolum alibi monuimus signum quoddam seu tesseram significare, qua Fideles ab infidelibus secernuntur, ducta similitudine ex militari signo, quo milites a transfugis distinguebantur, ut considerat Rufinus in libro *de expositione Symboli;* seu ex Syngrapha contractus, qua quispiam alteri obligatur, siquidem paciscitur cum Deo Cristianus homo in Baptismate, ut explicat S. Petrus Chrysologus serm. 63. de Symbolo Apostolorum. Neque enim vera est eorum opinio, qui putant Symbolum significare quarundam rerum complexum, quo suam quisque partem contulerint, puta coenam quae communi multorum sumptu paratur, aut

ad quam convivae suam quisque lancem conferunt. Nam ejusmodi coenam non Symbolum, sed Symbolam Grammatici appellant, ut animadvertit Vossius lib. 3. de tribus Symbolis dissert. 1. cap. 17.

Quatuor Symbola, Apostolicum, Nicaenum, Constantinopolitanum, Athanasianum.

3. Quatuor sunt Symbola: *Apostolicum*, quod Apostoli condidere. *Nicaenum* in Concilio Nicaeno compositum anno 325. *Constantinopolitanum* in Constantinopolitano Concilio editum anno 381. *Athanasianum*, quod S. Athanasio tribuitur. Cum enim Arius suam haeresim ab Inferis extulisset, quaedam Concilium Nicaenum Symbolo Apostolico addidit; et Constantinopolitanum, exorta Macedónii haeresi, alia etiam Nicaeno Symbolo inseruit; ita ut si ea Symbola conferamus, nullum inter ea discrimen appareat, sed Nicaenum et Constantinopolitanum Concilium uberius explicasse deprehendatur ea, quae in Symbolo Apostolico ab Arianis et Macedonianis oppugnabantur, ut ostendit etiam Fleury Histor. Eccl. lib. 18. n. 6. probaruntque multo antea Bellotte ad Ritus Ecclesiae Laudunensis pag. 436. n. 12. usque ad integrum n. 16. et Grancolas in antiquis Liturgiis tom. 1. edit. Paris. ann. 1704. pag. 532.

Symbolum Apostolorum primo voce traditum, non litteris proditum.

4. Diximus, Apostolos Apostolicum condidisse; quod apertissime demonstravit Natalis Alexander dissert. 12. saeculi 1. qua in re probe observandum est cum D. Hieronymo, Symbolum Apostolorum non fuisse litteris commendatum, ne in manus caderet Infidelium, sed voce traditum Fidelibus, atque ita quasi per manus ex uno ad alterum pertransisse: *In Symbolo Fidei et Spei nostrae (quod ab Apostolis traditum non scribitur in charta et atramento, sed in tabulis cordis carnalibus) post confessionem Trinitatis, et unitatem Ecclesiae, omne Christiani dogmatis Sacramentum carnis resurrectione concluditur;* verba sunt S. Doctoris epist. 61. ad Pammachium cap. 9. Quamobrem Tertulliano excepto, qui libro *de velandis Virginibus*, et lib. *de Praescriptionibus*. cap. 37. nonnihil attigit de Symbolo Apostolico, nullus Scriptor ante Constantinum Magnum in sua scripta Apostolicum Symbolum inseruit: primique in suis libris illud edidere Athanasius, Basilius, et Leo iis temporibus, cum Ecclesia a Judaeis et Gentibus nihil sibi metuebat.

Symbolum Nicaenum a Concilio Nicaeno conditum.

5. Diximus etiam, Symbolum Nicaenum a Concilio Nicaeno conditum; in ejus enim actis relatum est, Episcopos eo recitato Symbolo exclamasse: *Haec est Catholicorum fides: huic omnes credimus: in hanc baptizati sumus: in hac baptizamus.* D. Athanasius epist. ad Jovin. de Fide testatur, magnum illum Osium Episcopum Cordubensem, cujus in eo Concilio tanta fuit auctoritas, a Patribus jussum, illud Symbolum condidisse.

Quod legitur in Missa est Symbolum Constantinopolitanum.

6. Denique Constantinopolitanum Symbolum a Constantinopolitano Concilio, quod fuit Generale secundum, conditum diximus; id enim colligitur ex ejus prima sessione, illiusque auctor fuisse existimatur S. Gregorius Nazianzenus, quod Marcus Ephesinus prolatis omnium Graecorum Patrum auctoritatibus testatus est in Concilio Florentino. Symbolum autem Constantinopolitanum illud est, quod in Missa recitatur. Quidam Scholastici Theologi Magistrum Sententiarum sequuti scripserunt, Missae Symbolum esse, quod in Nicaeno Concilio conditum est, ut etiam observat Vertus tom. 3. pag. 122. quod quidem tueri possunt ea ratione, quod quicquid Constantinopolitanum Concilium addidit Symbolo, jam implicite in Nicaeno Symbolo continebatur. Walfridus Strabo scribit, ideo ad Missam adhibitum Constantinopolitanum Symbolum, quod musicis canendo modis esset omnium accomodatissimum. Sed Cardinalis Bona hanc opinionem refellit, nec alia de causa illud Symbolum Ecclesiam maluisse ait in Missa recitari, quam quod in eo disertius et luculentius orthodoxi articuli explicantur, et exortae usque ad ea tempora haereses profligantur.

In Romana Ecclesia per annos mille, quod nulla unquam haereseos labes eam infecerit, non recitatum est Symbolum in Missa ex Bernone Abbate.

7. Sunt quibus videtur negari non posse, Romanam Ecclesiam ineunte saeculo XI. coepisse Symbolum in Missa recitare; disertis enim verbis id testatur Abbas Berno libro de rebus ad Missam spectantibus cap. 2. *Romani usque ad haec tempora divae memoriae Henrici Imperatoris nullo modo* (Symbolum) *cecinerunt. Sed ab eodem interrogati, cur ita agerent, me coram assistente, audiri eos ejusmodi responsum reddere, videlicet quod Romana Ecclesia non fuisset aliquando ulla haereseos faece infecta, sed secundum S. Petri doctrinam in soliditate Catholicae Fidei permaneret inconcussa. Et ideo magis his necessarium esse illud Symbolum saepius cantando frequentare, qui aliquando ulla haeresi potuerunt maculari. At Dominus Imperator non antea desiit, quam omnium consensu id Domino Benedicto Apostolico persuasit, ut ad publicam Missam illud decantarent.* Haec Baronius in Annalibus suis

inseruit ad annum 1100. ac deinde gravibus illis verbis concludit: *Placent ista, sed nobis gratius, si venerandae antiquitati annorum mille magis delatum fuisset, quam novitati.* Testatur Berno se praesentem adfuisse, cum Henricus Imperator id a Benedicto VIII. postulavit; quamobrem negari non posse videtur, tum primum Romanam Ecclesiam coepisse Symbolum in Missa recitare, cum praesertim superioribus temporibus nullum reperiatur monumentum ejus disciplinae in ea Ecclesia, etsi in Hispania, Gallia, et Germania Symbolum in Missa jam recitabatur. Vid. Bona loc. cit. n. 2. in fine. Eadem prorsus vestigia persequuntur Casalius de veteribus sacris Christianorum Ritibus pag. 7. Edit. Romanae anni 1647. et Auctor Tractatus Missae Parochialis iterum Parisiis editi ann. 1714. par. 2. cap. 1. art. 3.

Ante Benedicti VIII. tempora Symbolum recitabatur in Missa apud Hispanos.

8. Ante illud tempus Symbolum in Hispania recitari consuevisse, colligitur e Canone 2. Concilii III. Toletani anno 589. habiti sub Recaredo Rege: *Sancta constituit Synodus, ut per omnes Ecclesias Hispaniae et Gallaeciae* (seu *Galliae*, ut legit Martene, Galliam Narbonensem intelligens; seu *Gallitiae,* ut apud Card. Aguirre tom. 2. Concilior. Hispaniae) *secundum formam Orientalium Ecclesiarum, Concilii Constantinopolitani, hoc est centum quinquaginta Episcoporum, Symbolum Fidei recitetur, et priusquam Dominica dicatur Oratio, voce clara a populo decantetur,* seu quemadmodum legitur in aliquibus manuscriptis codicibus apud Card. de Aguirre cit. tom. 2. pag. 345. *praedicetur.*

In Gallia et in Germania etiam ante saeculum IX.

In Gallia vero ante Benedicti VIII. tempora, et in Germania morem fuisse recitandi Symbolum in Missa, colligitur ex collatione, quam sub Carolo Magno saeculo IX. Leo III. Pontifex cum quibusdam Episcopis habuit, quam Baronius refert ad annum Christi 804. num. 60. Quamobrem Walfridus Strabo lib. de Rebus Ecclesiasticis cap. 22. ita scribit: *Apud Gallos et Germanos post dejectionem Felicis haeretici sub gloriosissimo Francorum Rectore damnati, idem Symbolum latius et crebrius in Missarum coepit Officiis recitari;* quae verba illud amplius significant, vel ante seculum IX. morem fuisse in Gallia et Germania Symbolum in Missa, quamquam non ita crebro, recitandi. Neque praetermittendum est in Ecclesiis Orientis multo ante, quam in Occidentali Ecclesia, Symbolum in Missa recitari coeptum. Theodorus Lector auctorem hujus Ritus in Oriente fuisse ait Timotheum Episcopum Constantinopolitanum anno 510. ut resisteret Macedonianorum erroribus. Petrum Cnaphaeum adulterinum Antiochenae Ecclesiae Episcopum, primum in sacram Liturgiam anno 471. consuetudinem invexisse, ut Symbolum recitaretur, auctor est Nicephorus Callixtus; quod a vero non abesse existimat Renaudot tom. 1. Oriental. Liturgiarum fol. 221. Probat Fleury Hist. Eccl. tom. 10. pag. 406. hanc disciplinam ab Orientali in Occidentalem Ecclesiam permanasse; et Sirmondus ad Epistolam 3. Aviti multa scribit de pravo Petri Cnaphaei consilio, quo Symbolum venenatis quibusdam, quae Theopaschitarum haeresim olebant, additionibus auctum in Missa recitandum curavit.

Petrus Cnaphaeus in Orientali Ecclesia ritum hunc introduxit, unde in Occidentalem pertransiit.

Sunt qui putant etiam in Romana Ecclesia ante Benedicti VIII tempora recitatum esse Symbolum in Missa.

9. Sed non in eo, quod hactenus attulimus, difficultatis cardo vertitur. Neque enim desunt, qui nihil Bernonis testimonio commoti contendunt, nec infirmis sane innixi rationibus, ante Benedictum VIII. in Romana Ecclesia recitari Symbolum consuevisse. Mabillonius in Commentar. in Ordinem Romanum art. 6. num. 3. ex Ordine secundo Romano argumentum depromit, quo probatur ante Benedictum in Missa Papae cantari consuevisse Symbolum, et in libris 5. et 6. Missae Episcopalis juxta Romanum Ritum praescribitur, ut post Evangelium Symbolum recitetur. Id vero evincit, ante IX. saeculum consuevisse Symbolum recitari in Missa juxta Romanae Ecclesiae disciplinam: propterea Le Brun tom. 1. pag. 245. qui epocham introducti hujus Ritus in Ecclesia Romana, Bernonis Abbatis testimonio permotus, ad Benedicti VIII. tempore constituerat, tom. 2. ea affert documenta, quibus ostenditur, jam a IX. usque saeculo in Ecclesia Romana morem fuisse in Missa Symbolum recitandi.

Martene commode conciliat locum Bernonis Abbatis cum aliis monumentis, quae illi videntur adversari.

10. Mabillonius, qui eam excitavit difficultatem, connisus est etiam diluere. Itaque observat, Symbolum, etsi saeculo IX. Romae in Missa recitari solitum, intermediis tamen saeculis usque ad XI. intermissum, tandem sub Benedicto VIII. rogatu Henrici Imperatoris esse revocatum. Sed commodior esse videtur responsio Martene de antiquis Ecclesiae Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 5. n. 11. qui notat, Bernonem non negare, Romae Symbolum recitari consuevisse, sed cantari. Cum igitur recitaretur quidem, sed non cantaretur, Imperatorem a Pontifice illud oportet impetrasse, non ut recitaretur, sed ut, quemadmodum in ceteris Ec-

clesiis, cantaretur. Ac rem ita se habere probat Martene ipsis Leonis III. verbis in collatione quam supra citavimus: *Quod vero asseritis, ideo vos ita cantare Symbolum, quoniam alios in istis partibus vobis priores audistis cantasse, quid ad nos? Nos enim id ipsum non cantamus, sed legimus, et legendo docere, nec tamen legendo, aut docendo addere quippiam eidem Symbolo inserendo praesumimus;* quam responsionem amplectitur etiam Meratus tom. 1. par. 1. pag. 216. Et ante eum Grancolas de antiquis Liturgiis tom. 1. edit. Paris. anno 1704. pag. 537.

Qui ritus sit apud Mozarabos recitandi Symbolum.

11. In Missa Mozarabica legitur Symbolum Constantinopolitanum; quinimmo canitur a Sacerdote et universo Clero et Populo, neque id post Evangelium, sed post Canonem; interea vero Sacerdos Hostiam consecratam super Calicem tenet, quasi declaret, eadem fide, qua Unitatem Dei, Trinitatem Personarum, et Incarnationem Verbi, etiam realem sese credere in Eucharistia praesentiam Corporis et Sanguinis Jesu Christi. Vide Mabillon. lib. 1. Liturgiae Gallicanae cap. 1. num. 2. et cap. 2. num. 1. De hoc Mozarabum Ritu scribit etiam Bellotte in Observationibus ad Ritus Ecclesiae Laudunensis pag. 438. n. 15. ubi ait: *Est autem locus hic admodum proprius ad Fidem profitendam cum adoratione veri Corporis Domini nostri.*

Cur legatur Symbolum in Missa, et quando omittatur ex D. Thoma.

12. D. Thomas 3. par. quaest. 83. art. 4. docet, cur in Missa legatur Symbolum, et quamobrem in quibusdam Missis dicatur, in quibusdam vero omittatur: *Perfecte autem populus instruitur per doctrinam Christi in Evangelio contentam, quae a summis Ministris legitur, scilicet a Diaconibus. Et quia Christo credimus tamquam divinae veritati, secundum illud Joann. 8. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? lecto Evangelio, Symbolum cantatur, in quo populus ostendit, se per Fidem Christi doctrinae assentiri. Cantatur autem hoc Symbolum in Festis, de quibus fit aliqua mentio in Symbolo, sicut in Festis Christi, B. Virginis, et Apostolorum, qui hanc Fidem fundaverunt, et aliis hujusmodi.* Secundum hanc D. Thomae doctrinam Quartus in Rubricis ad Missale Romanum par. 1. tit. 11. Missas enumerat, in quibus dicitur *Credo*, quae recensentur etiam in ipsis Rubricis tit. de Symbolo; et Titelmanus Tractatu de Mysteriis Missae cap. 31. idem docet ac D. Thomas de Ritu recitandi Symbolum post Evangelium: *Quod statim post decantatum Evangelium inchoante Sacerdote, caeterisque ad finem usque prosequentibus* (de Missis cantatis loquitur) *canitur Fidei Symbolum, fructum, qui ex Christi, et Apostolorum praedicatione est in Ecclesia consequutus, manifestat. Vere enim haec sancta Dei confessio, quae in Symbolo plene continetur, fructus est labiorum nostrorum confitentium nomini ejus, et hostia laudis multo acceptissima Deo in odorem suavitatis.*

Quid praescribat Rubrica in recitando Symbolo.

13. Quod attinet ad actiones Sacerdotis cum dicit *Credo*, Rubricae haec praescribunt: *Dicto Evangelio stans in medio Altaris versus Crucem elevans et extendens manus, incipit (si dicendum sit)* Credo. *Cum dicit*, in unum Deum, *jungit manus, et caput Cruci inclinat; quo erecto, stans ibidem junctis ante pectus manibus, ut prius, prosequitur usque ad finem. Cum dicit*, Jesum Christum, *caput Cruci inclinat. Cum dicit*, Et incarnatus est, *usque ad* Et homo factus est *inclusive, genuflectit. Cum dicit, simul adoratur, caput Cruci inclinat. Cum dicit*, Et vitam venturi saeculi, *producit sibi manu dextera signum Crucis a fronte ad pectus.* Rufinus in expositione Symboli testatur, Christianos, cum ad ea verba pervenissent, *Carnis resurrectionem*, se signo Crucis signare consuevisse; et Gavantus signum illud Crucis ait traductum ad ea verba, *Et vitam venturi saeculi*, ut totius Fidei professio sigillo Crucis quodammodo obsignetur. Et Baudrius par. 3. cap. 3. n. 3. monet Sacerdotem, lente ut illa proferat verba, *et vitam venturi saeculi*, ut spatium temporis suppetat signo Crucis producendo; frontem enim et pectus Sacerdos sibi debet tangere cum dicit *Et vitam*, dexterum humerum cum dicit *venturi*, et sinistrum cum dicit *saeculi.*

Ratio cur Sacerdos se Crucis signo signet ad ultima verba.

14. Alia etiam adduci posset ratio, quamobrem juxta id quod scribit Rufinus, veteres Fideles Crucis sibi signum in fronte facerent, cum dicebant *carnis resurrectionem.* Nam in Symbolo de quo loquitur Rufinus, quodque in Romana recitabatur Ecclesia, nulla continebantur verba de vita aeterna, sed Symbolum in ea desinebat, *carnis Resurrectionem*, eodem Rufino teste: *Sed ultimus iste sermo, qui Resurrectionem praenuntiat, summam totius perfectionis succincta brevitate concludit.* Consonat Hieronymus epist. 61. *In Symbolo Fidei et Spei nostrae (quod ab Apostolis traditum non scribitur in charta et atramento, sed in tabulis cordis carnalibus) post confessionem Trinitatis, et unitatem Ecclesiae, omne Christiani dogmatis sacramentum carnis resurrectione concluditur.* Quamobrem nemo inferre potest,

Alia ratio ex Rufino.

Symbolum Apostolicum vitae aeternae articulum non complecti, qui in Resurrectionis articulo continetur; nam Rufinus in expositione Symboli prosequitur: *Dabitur etiam peccatoribus incorruptionis, et immortalitatis ex Resurrectione conditio, ut sicut Justis Deus ministrat ad perpetuitatem gloriae, ita peccatoribus ad prolixitatem confusionis ministret et poenae.* Et D. Thomas in 22. q. 1. art. 8. ad unum tantummodo caput refert articulum gloriae, qui Resurrectionem carnis, et vitam aeternam complectitur, *Tertium pertinet ad esse gloriae, et sic proponitur nobis alius articulus de Resurrectione carnis, et vitae aeternae.*

De genuflexione in Symboli recitatione facienda.

15. Eorum, quae Sacerdos a Rubrica facere jubetur, est genuflexio ad ea verba, *Et incarnatus est*, usque ad illa inclusive, *Et homo factus est.* Ea minime videtur probari Radulpho de Canon. Observantia prop. 23. quia (ut ait) *apud Romanos nulla erat ejusmodi genuflexio*. Honorius tamen in Gemma Animae lib. 1. cap. 118. eum ritum magnifice probat, quo indicatur quae Christo pro nobis homini facto Crucique affixo debetur adoratio. Ac Romanum Pontificem scribit Petrus Amelius in Ordine Romano anno 1398. genua flectere dum cantatur, *Et incarnatus est*, eique Mitram detrahi, quae consuetudo etiamnum viget. Et Bellotte in ejus saepe citato Opere pag. 442. n. 20. ad rem nostram ait: *Illud quoque religioso cultu semper observari velim, ut dum in Symbolo pronunciatur particula illa, qua dicitur, Deus* homo factus est, *commendanda illa, ac Christiano digna studiose servetur humilis genuum flexio, atque inclinatio ad terram, ex Ritu Ecclesiastico religiose instituta in repraesentationem, ac venerationem illius eximiae humilitatis, qua humiliavit, et exinanivit se ipsum Filius Dei, formam servi accipiens, et habitu inventus ut homo.* Narrat idem Auctor, Laudunenses Canonicos in Coro Missae praesentes non flectere genua, sed pedibus stare vultu ad Orientem converso, Sacerdotem vero, qui celebrat, super Altaris gradus genua flectere, quasi populum ad genuflectendum, secumque Christum Dominum hominem factum adorandum invitet.

CAPUT IX.

De Offertorio.

Offertorii nomine quid intelligatur.

1. Dicto Symbolo, si quidem juxta Rubricam recitandum sit, aut lecto Evangelio, si Symbolum non dicatur, Sacerdos osculatur Altare, salutat populum dicens *Dominus vobiscum*, et excitato populo ad orandum verbo illo *Oremus*, dicit *Offertorium.* Offertorii nomine ea omnia continentur, quae fiunt a Sacerdote et ministris, quaeque recitantur ab illis verbis *Dominus vobiscum*, usque ad clausulam secretae Orationis, cum Sacerdos elata voce dicit *Per omnia saecula saeculorum*; ut videre est apud Card. Bona lib. 2. Rer. Liturgicar. cap. 8. n. 3.

Missae pars, quae dicitur Offertorium, nomen traxit ex eo, quod Fideles panem et vinum offerebant in usum sacrificii.

2. Verum nos de veteri disciplina, qua populus ad usum sacrificii panem, et vinum, resque alias majoris pretii sustentandis alendisque Ministris offerebat, verba facere supersedemus, quod rem hanc diligentissime pertractarint Le Brun tom. 1. Martene lib. 1. Pouget tom. 2. et novissime Berlendus in accuratissimo tractatu de Oblationibus ad Altare. Id modo dicimus eam Missae partem, quae *Offertorium*, vocatur ex eo nomen traxisse, quod Fideles veteri consuetudine panem et vinum in sacrificii usum offerrent, ut observant Walfridus cap. 22. et Micrologus cap. 10. et quamquam usque ad IV. saeculum ejusmodi oblationis tempore nihil recitabatur aut canebatur; tamen in Ecclesia Carthaginensi a S. Augustini usque temporibus mos introductus fuit, ut interea versiculi aliquot canerentur ex Psalmis; quam consuetudinem etsi maledicus quidam nomine Hilarus reprehenderit, S. Augustinus tamen retinendam existimavit, ut videre est lib. 2. Retract. cap. 11. Incertum vero est, quis hujus consuetudinis Auctor fuerit canendi Antiphonam, quae in Missali dicitur *Offertorium:* dissentiunt enim inter se Scriptores, quorum quidam S. Gregorium Magnum, alii S. Caelestinum, quidam etiam S. Eutychianum Romanos Pontifices putant eum morem induxisse; ut videre est apud Meratum tom. 1. par. 1. pag. 225. et Torres loc. cit. de Sacrificii oblatione n. 74. pag. 97.

De Offertorio quod legitur in Missa Defunctorum Ecclesia non orat pro detrusis animabus in infernum. Locus ex 2. Machabaeorum explicatus ex D. Thoma.

3. In Missa Defunctorum habetur Offertorium in Responsorii modum compositum cum suis versibus; ubi sunt quaedam verba digna, quae considerentur: *Domine libera animas omnium Fidelium defunctorum de poenis Inferni, de profundo lacu, de ore leonis, ne absorbeat eas Tartarus, ne cadant in obscurum;* quibus verbis non pro iis rogat Ecclesia, qui perpetuis Inferorum poenis addicti sunt; neque ignorat, numquam futurum ut animae in Purgatorio detentae ad Inferos dejiciantur. Nam quod 2. Machabaeorum, cap. 12. scriptum reperitur, fusas ad Deum

preces pro illis Hebraeis, qui praelio interfecti, deprehensi sunt sub tunica quaedam habere donaria, quae Idolis oblata fuerint, quod lethale peccatum erat, ut habetur Deuteronomii cap. 7. *Ne inferas quippiam ex Idolis in domum tuam, ne fias anathema;* id tamen nihil obstat: D. enim Thomas in 4. sentet. q. 2. art. 2. q. 2. *ad primum* respondet, ea donaria apud eos inventa esse, qui non falsa religione permoti, sed victores jure belli tanquam praedam a victis abstulerant: qua in re cum venialem tantum avaritiae culpam in se admiserint, licuisse pro iis mortuis Deum orare, nec exinde propterea inferri posse, Ecclesiam orare pro iis, qui in Inferorum perpetuum carcerem sunt detrusi.

Explicatio illius Offertorii, quod olim legebatur, cum aeger jam extremum spiritum exhalabat, ut sit prolepsis quaedam ab Ecclesia alibi etiam usurpata.

4. Quidam considerant, eam Antiphonam legi consuevisse, cum aegrotus aliquis in eo esset, ut jam jam emitteret animam; ac putant deinde Ecclesiam in Missis et funeribus mortuorum eam adhibere coepisse, retrotrahendo preces ad punctum illud temporis, quo animae e corporibus sunt egressae; eodem plane modo, quo Adventus tempore illis utitur verbis: *Rorate Caeli desuper, et nubes pluant Justum etc. O Adonai veni ad redimendum nos. Emitte Agnum Domine Dominatorem terrae. Orietur sicut sol Salvator Mundi, et descendet in uterum Virginis.* Etsi enim multa praeteriere saecula, ex quo Verbum divinum carnem assumpsit, Ecclesia tamen retrahit ejusmodi preces ad tempora Prophetarum Christi Incarnationem acri desiderio expectantium. Vide Grancolas in Antiquo Sacramentar. Ecclesiae par. 1. de Missis Defunctorum pag. 536. quem sequitur Meratus par. 1. tom. 1. pag. 226.

Medinae explicatio rejicitur ex Azorio.

5. Alii vero aliter hanc evolvunt difficultatem, ac satis fidenter dicunt haud ita subtiliter Ecclesiae Orationes examinandas; in quibusdam enim ex iis multa contineri minus vera, sed quae idcirco tolerantur, quod pietatem nutriant Fidelium. Atque ea est responsio Medinae de Oratione q. 6. quae tamen omnino est rejicienda: *Sed certe non est quod dicamus aliquid in Ecclesia pie solum et non vere dici; neque enim Ecclesia falsi aliquid per errorem decepta publice decantat, aut tradit. Absint haec ab ea, quam Apostolus appellat Columnam, et firmamentum veritatis;* verba sunt Azorii tom. 1. Instit. Moral. lib. 10. cap. 22. q. 8.

In eo Offertorio Ecclesia poenas Purgatorii intelligit.

6. Inter Epistolas Sarnelli est 62. lib. 3. quae tota de hoc argumento omnino legenda est, quod multa scitu digna contineat. Sed ut aliquid statuamus, dicendum videtur, Ecclesiam ea Antiphona seu Offertorio in Missis Defunctorum Purgatorii poenas intelligere; et Purgatorium ideo Infernum appellare, quod idem utrobique sit ignis: orare ut animae liberentur *de profundo lacu, et de ore leonis*, hoc est de carcere illo subterraneo, ubi Justorum animae expiantur: denique Ecclesiam a Deo petere *ne absorbeat eas tartarus, ne cadent in obscurum*, idest ne in illo tenebricoso carcere tot cruciatibus conflictatae diutius detineantur; atque ita orationem illam intelligendam post Azorium probant Valentia tom. 3. disput. 6. art. 2. punct. 8. Cardinalis Capisucchius controvers. 5. Thiers tom. 1. de Superstitione cap. 10. n. 15. et seq. ubi ceteris omnibus explosis interpretationibus postremam hanc amplectitur: neque enim ea verba de Inferorum poenis possunt intelligi Fide Catholica.

Petri Praepositivi explosa sententia de suffragiis damnatorum.

7. Petrus Praepositivus Theologus Parisiensis, qui floruit anno 1225. Summam Theologicam scripsit, quae saepe citata a D. Thoma adhuc inedita in Bibliothecis delitescit. Docet igitur Auctor ille, damnatorum animas suffragiis juvari, ut ab omni poena immunes sint, non quidem in omne aevum, sed usque ad universale de humano genere judicium: quae sententia ex Origenianis profecta erroribus improbatur a D. Thoma in 4. sentent. dist. 45. q. 2. art. 2. qui negat damnatorum animas quidquam solatii capere ex nostris orationibus. Vide sermonem 1. secundi Tricesimi Benedicti XIII. Quidam Theologus Ordinis Servorum B. Mariae Bononiae anno 1570. parvum quemdam Tractatum edidit de statu animae cum caritate decedentis, illudque Offertorium in Missa Defunctorum explicat, atque in eo abunde probat ea verba de Purgatorio esse intelligenda.

CAPUT X.

De quinque Orationibus, quae Offertorium consequuntur.

1. Post Antiphonam illam, quae Offertorium dicitur, quinque Orationes sequuntur; quarum prima incipit, *Suscipe Sancte Pater*, altera *Offerimus tibi Domine*, tertia *In spiritu humilitatis*, quarta *Veni Sanctificator*, postrema *Suscipe Sancta Trinitas*, de quibus ita scribit Bellarminus Controvers. tom. 3. lib. 6. de Sacrifi-

cio Missae cap. 7. *Neque antiquae admodum sunt, neque in Romana Ecclesia ante quingentos annos legebantur etc. Quia tamen nihil continent, quod offendat, paullatim ab omnibus sunt receptae;* eas vero non admodum vetustas esse evincit ex silentio Walfridi, Amalarii, Ruperti, et Innocentii Tertii qui post Offertorium statim loquuntur de Secretis.

Prima explicatur Oratio.

2. Dicto Offertorio Sacerdos Calicem detegit, Patenam capit cum Hostia, et utriusque manibus sublatam usque ad pectus sustinens, elevatis ad Caelum oculis et statim demissis dicit Orationem: *Suscipe sancte Pater.* In ea Oratione aeternum Patrem, quem Deum vivum et verum appellat, ut est apud Danielem cap. 14. *Non colo Idola manu facta, sed viventem Deum, qui creavit Caelum*, orat, ut immaculatam Hostiam suscipiat pro suis innumeris peccatis (*in multis enim offendimus omnes*, ait S. Jacobus cap. 3.) peccatis, inquam, tum commissionis, tum omissionis, *offensionibus et negligentiis;* non se solum, sed quotquot adstant, et Fideles omnes vivos mortuosque Deo commendans, ut salutem aeternam consequantur, juxta praeceptum D. Pauli, qui ad Hebraeos cap. 7. Sacerdotem debere ait *prius pro delictis suis Hostias offerre, deinde pro populi*. In hac oratione Hostiam, quae est super patenam, etsi nondum consecratam vocat immaculatam: *Suscipe Sancte Pater hanc immaculatam Hostiam:* quod quidem nemo miretur; neque enim ea verba ad panem referenda, sed ad Corpus Christi, quod futurae Consecrationis vi sub ipsius speciem panis subibit; ita ut ea sit Orationis sententia: *Suscipe Sancte Pater, omnipotens, aeterne Deus immaculatam Hostiam, in quam panis hic quamprimum est convertendus*, ut animadvertunt Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 9. n. 3. Pouget tom. 2. Instit. Catholic. pag. 842. et in fine Orationis faciens Crucem cum eadem Patena deponit Hostiam super Corporale, et ad dexteram collocat Patenam, ita ut ejusdem quaedam pars sub Corporali tecta sit. Illud autem signum Crucis significat Hostiam super Crucem poni, ubi Christus Jesus aeterno Patri ipse se obtulit, ut nos a [illegible]tis redimeret, quod avertit Honorius [illegible] Animae lib. 1. cap. 96. et Durandus lib. 4. cap. 30. n. 17.

De vino in Calicem fundendo.

3. [illegible]os, et in Cornu Epistolae Calicem [illegible]it, Purificatorio extergit, et [illegible] nodum tenens, accepta de Ministri manu ampulla vini, ingerit vinum in Calicem. Deinde eodem modo tenens Calicem producit signum Crucis super ampullam aquae dicens Orationem: *Deus qui humanae substantiae*, et infundens paullulum aquae in Calicem prosequitur: *da nobis per hujus aquae et vini mysterium.* Quod si celebret pro defunctis, non facit signum Crucis super aquam, sed infundit absque benedictione dicens Orationem ut supra.

De ritu commiscendae aquae cum vino.

4. Nunc vero de Ritu aquae cum vino commiscendae, de ea benedictione, et de Oratione *Deus qui humanae substantiae* dicendum est; nam de pane seu Hostia dicere ideo praetermisimus, quod fuse de hoc argumento scripsimus, cum de Eucharistiae institutione tractaremus. Neque etiam de vino quidquam nobis restat dicendum, qui eodem loco de hac re satis loquuti sumus. Illud non praetereundum tamen putamus, quod monuit Theodulphus Aurelianensis Episcopus sub Carolo Magno in Capitulari quod Sirmondus tom. 2. Operum suorum edidit: *Diligenter observetur, ut panis, et vinum, et aqua, sine quibus Missae nequeunt celebrari, mundissime ac studiose tractentur, et in ipsis nihil vile, nihil non mundatum inveniatur.*

Ex Patrum traditione infunditur etiam aqua.

5. In Consecratione Calicis nulla praeterquam vini mentio fit in sacris paginis; sed Patrum traditione proditum est, in vino cum aqua mixto Eucharistiae Sacramentum a Christo Domino esse institutum; quamobrem Concilium Florentinum in Decreto seu Instructione Armenorum ait: *Quia juxta Sanctorum Patrum testimonia creditur ipsum Dominum in vino aqua permixto hoc Sacramentum instituisse;* et consentit Tridentina Synodus sess. 22. cap. 7. *Monet S. Synodus, praeceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offerendo miscerent, tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur etc.* Quamobrem in Orientalibus novimus Liturgiis vini et aquae commixtionem praescribi, quod observavit etiam Renaudotius tom. 1. Collect. Liturgiar. Orientalium pag. 194. ubi haec scribit: *Superest aquae mixtio, quam omnes Ecclesiasticae Orientalium leges praescribunt: qua etiam ratione in Liturgiae Oratione, per quam invocatur Spiritus S., quod Calice continetur, non vinum sed mistum appellatur in plerisque Syriacis Jacobitarum Liturgiis, et in ea Oratione apud Coptitas, quae paullo post in Liturgia sequitur.*

Ritus hic non est ex

6. Ex veteribus Theologis quidam affirmarunt, aquam cum vino miscendam ex praece-

Divino, sed Ecclesiastico praecepto.

pto Divino; nunc tamen communis sententia est, non ex Divino, sed ex Ecclesiastico praecepto aquam in Calicem infundendam; quod quidem Ecclesiae praeceptum ex ipsius Christi Domini facto et exemplo profectum est: nam ut in Historia sacrae Coenae observat Buxtorfius n. 10. in ritualibus Judaeorum libris unicuique permittitur in Paschali Coena vinum aqua diluere; id vero est quamobrem credamus, Christum Jesum, ut temperantiae et sobrietatis exemplum ederet, aquam in vinum infudisse. Georgius Cassander in suo opere Liturgico Liturgiam Armenorum refert, in qua haec habentur: *Non admiscent aquam vino,* quod cum minime congruat cum Christi exemplo, Joannes XXII. ea de re monuit Archiepiscopum Armenorum in Epistola apud Raynaldum ad ann. Chr. 1318. n. 13. *Hunc namque servando Ritum, hoc Sacramentum celebrans Christo ipsum statuenti veraciter se conformat. Non enim credendus est Christus ipse, qui temperantiae summae cunctis se praebuit exemplum, in die Coenae, qua hoc Sacramentum instituit, vino puro, sed lymphato potius usus esse, Salomone praedicente in Christi persona discipulis pro hac die, Venite, comedite panem meum, et bibite vinum, quod miscui vobis.* Et Gaufredus Monachus in epistola ad Cardinalem Episcopum Albanensem ad ann. 1188. n. 34. addit in Judaea vinum quod robustius esset aqua dilutum bibi consuevisse; ea vero Evangelii verba, *Hic est Calix*, rationem suppeditant, cur Dominum Jesum aquam cum vino miscuisse credamus: *Vox Calix apud Orientales significat non qualecumque vini vas, sed in quo soleat vinum ad potum temperari et misceri;* verba sunt P. Lupi ad can. 23. Concilii Trullani. Praeceptum itidem est, ut paullulum aquae cum vino misceatur: *Vino ante consecrationem aqua modicissima admisceri solet;* verba sunt ejusdem Decreti seu Instructionis Armenorum. Multo vero antea scripserat Honorius III. In Decretali *Perniciosus, de celebratione Missarum: Perniciosus inolevit abusus, videlicet, quod in majori quantitate de aqua ponitur in Sacrificio, quam de vino, cum secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiae generalis plus in ipso sit de vino quam de aqua ponendum.*

Joachimus Hildebrandus reprehensus.

7. Joachimus Hildebrandus in eo Opere quod alibi etiam citavimus, *Sacra publica veteris Ecclesiae in compendium redacta*, Amstelodami an. 1702. ubi agit de vini et aquae commixtione pag. 113. fatetur ea de re estare Christi exemplum: *Videtur igitur Christus ad morem Orientalium vim vini affusa aqua temperasse.* Pagina vero sequenti non inficiatur, in utraque Ecclesia tum Occidentali tum Orientali semper id usurpatum, nec propterea eam vini et aquae commixtionem tanquam malum usum improbari posse. Ex his omnibus quivis existimasset, eundem Joachimum scripturum fuisse, aut apud Sectarios suos idem in more positum esse, aut si aquam vino non affunderent, id esse culpandum. Sed longe aliter rem omnem concludit: ait enim apud suos Sectarios ejusmodi commixtionem minime fieri, eamque sublatam veluti quidpiam ἀδιάφορον, praesertim cum in Septentrionalibus regionibus admodum temperata vina esse soleant.

Haeresis Aquariorum.

8. Paulo ante allatus Christianus Lupus eodem loco tractat eruditissime de veteri haeresi Aquariorum, qui aquam duntaxat ad Missam adhibebant, juxta ea quae tradit S. Epiphanius Haeresi 46. *Tatianus cum suis Discipulis in Sacramento solum aquam adhibet; sed a vino prorsus abstinet, dicens vinum diabolicum esse, et impios qui vinum bibunt.* Idem Lupus ibidem agit de Armenorum haeresi, qui vinum tantummodo ad Missam adhibebant, ac in eorum sententiam propensior esse videtur, qui putant, nisi aqua cum vino misceatur, non confici Sacramentum, erroris notam inurens eorum opinioni, qui docent ex Ecclesiastico praecepto aquam in vinum esse infundendam. Nos vero a D. Thomae doctrina minime recedimus, qui 3. par. qu. 74. art. 7. docet per eam mixtionem significari populum Christo adunatum, et aquam quae de ejus latere profluxit: haec vero omnia ad usum quidem Fidelium, et ad effectum Sacramenti pertinere, non tamen ad ipsius essentiam; ex quo intelligitur, non esse eam mixtionem, ut loquuntur Theologi, *de necessitate Sacramenti.* Nam quod Christus aquam cum vino miscuerit, non inde tamen potest inferri ejusmodi mixtionem esse de praecepto divino; non enim ad praeceptum divinum constituendum satis est, Christum aquam cum vino miscuisse, sed id fieri etiam jussisse oportuit. Et sane Christus Jesus consecravit in azymo, numquid ergo Ecclesiae Graecae consecrationem in fermentato nullius roboris esse dicemus? Christus consecravit exacta Coena; quis tamen negare ausit neminem jejunium debere ad Eucharistiam accedere? Vide 3. Collationem Lucionensem q. 2. par. 4. ubi

hoc argumentum uberrime pertractatum reperies. Sed ut ad rem nostram redeamus, in hac Missae parte, sive ea privata, sive solemnis sit, aqua in Calicem infunditur et cum vino commiscetur; idque tantum discriminis est, quod in Missa privata Sacerdos vini et aquae ampullas accipit de manu Ministri; in Missa vero solemni Subdiaconus Calicem Purificatorio extergit, et Diaconus sumpta de manu Subdiaconi ampulla vini in Calicem vinum immittit; tum Subdiaconus interim ampullam aquae ostendens Sacerdoti celebranti dicit: *Benedicite Reverende Pater*, qui facto versus eam Crucis signo, dicit Orationem *Deus, qui humanae substantiae*, et interim idem Subdiaconus infundit paullulum aquae in Calicem. In Missa Romani Pontificis juxta Ordinem 15. Romanum apud Mabillonium tom. 2. Musei Italici pag. 500. Sacrista Calicem cum ternis Hostiis parat, quarum altera ad Sacrificium, reliquae duae ad summovendam veneni suspicionem adhibebantur: *Parat Calicem cum tribus Hostiis, unam pro Sacramento, et duas pro proba, et in Papae praesentia facit probam de vino et pane.* Deinde vinum infundit in Calicem: *Et fundit vinum in Calicem tantum, quantum durat cretulus Hostiae:* aquae vero *post benedictionem ponit cum cochleari tres guttas;* quem locum ex Ordine Romano 15. monet Mabillonius, cum iis conjungendum esse, quae scripsit in Commentariis ad Ordinem Romanum p. 46.

Armenis venientibus in unionem Romanae Ecclesiae non conceditur celebratio Sacrificii cum solo vino.

9. Scitu dignum est etiam quod censuit Sacra Congregatio de propaganda Fide 30. die Januarii habita anno 1635. de eo, quod quaerebatur, an Armenis, quibuscum agebatur de eorum cum S. Romana Ecclesia unione, indulgeri posset, ne aquam vino affunderent: *In Congregatione particulari super unione Armenorum Poloniae, proposita quaestione circa Liturgiam, an scilicet in Calicem consecrandum possit non admisceri aqua, Congregatio censuit, non esse permittendum Armenis ad unionem cum S. Romana Ecclesia venientibus, ut cum solo vino Sacrificium Missae peragant, ob plures rationes. Prima est, quia licet hujusmodi mixtio aquae cum vino non sit de necessitate sacramenti, sed tantum ex praecepto Ecclesiae, super quo dispensare potest Papa; nihilominus quia aqua in vino consecrando miscetur ex traditione Apostolica, idque Christum fecisse ex testimoniis SS. Patrum creditur, nullo modo debet hujusmodi Ritus Sacrificandi tolerari, aut Armenis permitti. Secunda est, quia ritus hujusmodi Armenorum aut involvit haeresim Monophysitarum, aut saltem de illa est suspectissimus. Nam Nicephorus Histor. lib. 18. cap. 53. clare dicit, Armenos solum vinum consecrare, ut per hoc ostendant unam tantum esse in Christo naturam. Tertia est, quia Sacrum Concilium Florentinum in Instructione ad Armenos per verbum*, decernimus, *Armenis unitis jubet, ut parum aquae in vino misceant in Sacrificio. Quarta est, quia semper Armeni petierunt a Sede Apostolica, ut Ritus hujusmodi eis permitteretur; et nihilominus id semper eis fuit negatum. Nam Gregorius VII. ut in ejus epistola lib. 7. Alexander III. Callixtus III. Eugenius III. Eugenius IV. indicto Concilio Florentino, Joannes XXII. Benedictus XI. et demum Paulus V. in Apostolicis litteris ad Melchisedech Patriarcham nuncupatum Catholicum, hujusmodi ritum permittere expresse renuerunt. Quinta et postrema, quia Lutherus hujusmodi Ritum probavit, et Calvinistae eumdem observant in sua Coena; et si Armenis permitteretur praedictus Ritus in Regno Poloniae, Calvinistae, qui in eo non pauci reperiuntur, Romanam Ecclesiam calumniarentur, quod scilicet mutaverit sententiam, et cum eis sentiat.* Et cum hac resolutione concordat Canon. 24. Concilii Carthaginensis III. sub Siricio Papa, et can. 1. 2. et 3. de Consecratione distinctione secunda.

Graecorum Ritus de commiscenda aqua calida in Calicem consecratum.

10. Apud Graecos diversus est ritus, qui juxta Sanctorum Basilii et Chrysostomi Liturgias apud Goar in notis ad Missam S. Joannis Chrysostomi n. 167. et Arcudium lib. 3. Concordiae cap. 39. bis aquam infundunt in Calicem, semel ante Missam, cum seorsim in mensa parant, quae ad Missam opus sunt, et Sacerdos lanceola panem transfigit dicens, *Unus militum lancea latus ejus aperuit, statimque exivit sanguis, et aqua*, interea dum Diaconus frigidam infundit in Calicem: iterum vero, cum consecratione facta Diaconus ante Communionem petit a Sacerdote ut calidam aquam benedicat, quam Sacerdos benedicit illis verbis, *Benedictus fervor Sanctorum jugiter nunc et semper et in saecula saeculorum Amen;* cui Diaconus aquam interim calidam infundens in Calicem respondet, *Fervor fidei plenus Spiritu Sancto, Amen.* Quidam ex Theologis fuere, qui aut non crediderunt hunc Ritum a Graecis adhiberi, et si quidem adhibetur, Graecos erroris insimularunt; sed vir doctissimus Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 9. §. 4.

ostendit, hanc esse Ecclesiae Graecae disciplinam, nec esse eam improbandam, nec unquam fuisse improbatam. Vicecomes de antiquis Missae Ritibus lib. 2. cap. 20. vix credit hunc esse Ecclesiae Graecae ritum; sed cum de eo testari videat Nicolaum Cabasilam, et Germanum Patriarcham, manus denique victas dat: mysticam vero quaerit significationem, et ait morem hunc esse inductum, ut significetur, Spiritum Sanctum, qui igni comparatur, in hominum corda et mentem delabi. Et lib. 2. cap. 1. n. 7. idem Cardinalis addit, etiam in Latina Ecclesia Carthusianos, Fratres Praedicatores, Cistercienses juxta veterem consuetudinem, simul ac ad Altare accesserint, antequam Missam incipiant, vinum in Calicem infundere, et aquam miscere brevi quadam Oratione adhibita. Quod quidem faciunt, vel quod ad eas res tempus ante Missam putent accomodatius, vel ut plus temporis a commixtione ad consecrationem decurrat, quo aqua in vinum convertatur, et postea simul cum eo in Sanguinem; quod contendit Cardinalis Capisucchius controversia 1. §. 32. qua de re infra cap. 15. disputabimus.

De benedictione aquae, antequam infundatur in Calicem. Ritus antiquus paullum ab eo, quo nunc utimur, diversus.

11. Sacerdos aquam benedicit antequam infundat in Calicem. Idem olim usurpabatur, sed diverso quodam modo. Neque enim aquam Sacerdos benedicebat, sed in Calicem ad modum Crucis infundebat, ut videre est in Ordine Romano apud Hittorpium, et in 3. Ordine Romano juxta monumenta, quae affert Justinianus Chiapponus in dissertatione edita post Acta Canonizationis quatuor Sanctorum sub Clemente XI. pag. 278. Nunc vero Sacerdos non vinum, sed aquam, signo Crucis super eam producto, benedicit: non vinum, quod Christum significat, cui nulla opus est benedictio; aquam vero benedicit, quae significat Populum, qui in hac vita, cum non sit ab omni peccato purus, benedictione indiget, ut advertit Durandus. Nulla vero fit aquae benedictio in Missis Defunctorum propter alterutram earum rationum, quas affert Gavantus in Comment. ad Rubr. Missal. par. 2. tit. 7. *Siculi in fine Missae Defunctorum non benedicitur Populus, ita nec aqua, quae eumdem Populum significat; ut diximus: vel aqua hoc loco significat Populum Purgatorii, qui jam est in gratia.*

Oratio in benedictione, et commixtione aquae.

12. Oratio vero, *Deus qui humanae substantiae*, quam, ut modo dicebamus, recitat Sacerdos, cum aquam infundit in Calicem, ea continet verba, notatu sane dignissima, *da nobis per hujus aquae et vini mysterium ejus divinitatis esse consortes, qui humanitatis nostrae fieri dignatus est particeps Jesus Christus Filius tuus Dominus noster.*

Mysterium ejus commixtionis ex D. Cypriano.

13. In ea vini et aquae commixtione quodnam mysterium contineatur explicat D. Cyprianus epistola ad Caecilium, cujus verba cum iis, quae diximus, plane consentiunt. *Videmus in aqua Populum intelligi, in vino ostendi Sanguinem Christi. Quando autem in Calice aqua vino miscetur, Christo Populus adunatur, et Credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur et conjungitur. Quae copulatio et conjunctio aquae et vini sic miscetur in Calice Domini, ut commixtio illa non possit ab invicem separari. Unde Ecclesiam, idest plebem in Ecclesia constitutam, fideliter in eo quod credidit perseverantem nulla res separare potuit a Christo.*

Aliae ejusdem commixtionis mysticae significationes.

14. Et quoniam mysticarum explicationum altera alteram non excludit, quidam per eam aquae et vini commixtionem putant, Incarnationis ostendi mysterium, in quo humana natura cum divina hypostatice juncta est; quam explicationem tueri videntur ipsius Orationis verba, quae supra attulimus. Alii per eam commixtionem putant intelligi aquam et sanguinem, quae defluxerunt a latere Christi; et sane Sacerdos juxta Ritum Ambrosianum celebrans Missam, et Carthusiani cum aquam infundunt in Calicem, non eam quam attulimus, sed hanc recitant Orationem: *De latere Christi exivit sanguis et aqua. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen.* Ea vero verba, quibus Sacerdos postulat, nos fieri divinae consortes naturae, *Ejus divinitatis esse consortes, qui humanitatis nostrae fieri dignatus est particeps*, ex secunda D. Petri epistola sunt desumpta, ubi de Christo B. Apostolus: *Per quem*, inquit, *maxima et pretiosa nobis promissa donavit, ut per haec efficiamini divinae consortes naturae.*

De Oblatione Calicis.

15. Aqua in Calicem indita, atque oratione convenienle dicta, Sacerdos Calicem dextera apprehendit manu, eumque sublatum tenens, stans in medio altari, elevatis in Coelum oculis, eam dicit Orationem, *Offerimus tibi Domine:* qua dicta, facit signum Crucis cum Calice super Corporale, et ipsum in medio ita post hostiam collocat, ut hostia media sit inter Sacerdotem et Calicem, quem palla tegit. Deinde se inclinans submissa voce ait: *In spiritu*

humilitatis etc. Postea erectus, elevans oculos, manusque expandens, et statim jungens ante pectus ait: *Veni sanctificator* etc. et cum dicit *Benedic*, dextera manu super Hostiam et Calicem simul signum Crucis producit.

Duae quaestiunculae super Oratione Offerimus.

16. De Oratione *Offerimus tibi Domine* duo quaeri solent: primum quid sit, quod Sacerdos in Hostiae oblatione dicit *Offero*, ut liquet ex praefata Oratione, *Suscipe Sancte Pater*, et in oblatione Calicis dicit *Offerimus:* deinde, quid ea verba significent *Calicem salutaris*, cum in Calice nihil aliud quam vinum contineatur.

Cur in Oblatione Calicis Sacerdos dicat Offerimus, et non Offero, ut in oblatione Hostiae.

17. Primam solvit quaestionem Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 9. num. 5. ubi ait, in oblatione Calicis idcirco dici, *Offerimus*, quod juxta Romanum Ritum olim in Missa solemni Sacerdos simul eam Orationem recitabat cum Diacono, qui vinum in Calicem infuderat, et sanguinem populo olim ministrabat; eumdem vero ritum, qui ad Missam solemnem pertineret, in Missa privata retentum; quam solutionem amplectitur etiam Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 844.

Explicantur verba illa, Calicem salutaris.

18. Alteram difficultatem diluit Bellarminus tom. 3. controvers. lib. 6. de Missa cap. 17. qui animadvertit, non dici *Calicem salutarem*, sed *Calicem salutaris*, idest Calicem Christi, qui instituit, ut Calix ille offerretur et consecraretur. Illud etiam addit, quod etiamsi diceretur *Calicem salutarem*, tamen vera esset eorum verborum sententia, quae referenda essent non ad praesentem Calicis statum, sed ad eum, quo redigendus est per Consecrationem. Uno verbo, quo sensu in Oratione, *Suscipe Sancte Pater*, dicit Sacerdos, *hanc immaculatam Hostiam*, eodem sensu in Oratione *Offerimus* dicit *Calicem salutaris*, ut etiam observavit Pouget loco cit.

19. Quod Calix palla cooperiatur, id omni caret mysterio: ea enim cautio est, ne quid extrinsecus in Calicem decidat, ut post Micrologum observat Gavantus in Comment. ad Rubric. Missalis. Quod autem ad illud attinet, quod Sacerdos inter se et Calicem recta Hostiam collocat, scire oportet Graecos Panem et Vinum, seu Hostiam et Calicem ita locare, ut lineam rectam a latere ad latus efficiant; quod diu etiam retinuit Romana Ecclesia; scribit enim Micrologus cap. 10. *Ita juxta Romanum Ordinem in Altari componenda sunt, ut Oblata in Corporali posita, Calix ad dexterum latus Oblatae ponatur, quasi sanguinem Domini suscepturus; quam de latere Dominico profluxisse credimus.* In Annalibus Wadingi extat epistola B. Joannis Parmensis Ordinis Minorum VII. Generalis, qui obiit anno 1289. ideoque multos post Micrologum annos, in qua jubet Fratres Provinciae Etruriae juxta Ritum Romanae Ecclesiae locare Hostiam ad sinistram Sacerdotis manum, et Calicem ad ipsius dexteram. Et Le Brun tom. 1. pag. 318. putat Ritum collocandi Hostiam recta inter Sacerdotem, et Calicem usurpari coepisse anno 1485.

De reliquis Orationibus quae dicuntur post Offertorium.

20. Denique earum, de quibus dicendum restat, Orationum, *In spiritu humilitatis*, et *Veni Sanctificator*, prima est in Missali Mozarabico, et in omnibus Missalibus tum vetustis tum recentioribus; altera itidem vetustissima est. Prima desumpta est ex Oratione trium Puerorum qui Babylone in ignem conjecti sunt, Danielis c. 3. *In animo contrito et spiritu humilitatis suscipiamur: sicut in holocausto arietum et taurorum, et sicut in millibus agnorum pinguium, sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi, quoniam non est confusio confidentibus in te; et nunc sequimur te in toto corde, et timemus te et quaerimus faciem tuam. Ne confundas nos, sed fac nobiscum juxta mansuetudinem tuam et secundum multitudinem misericordiae tuae.* Quod vero attinet ad alteram illam Orationem, *Veni santificator*, supervacaneum est monere, propter ea verba, *Omnipotens aeternae Deus*, directam illam videri ad Patrem, seu indiscriminatim ad tres Personas, quae sunt unus Deus; revera autem ad Spiritum Sanctum dirigi: quapropter in aliquibus Ecclesiis Galliae olim recitabatur hymnus *Veni Creator Spiritus*, vel *Veni Sancte Spiritus, reple etc.* et in Missa Mozarabica dicitur *Veni Sanctae Spiritus sanctificator*. Consonant veteres Liturgiae Ecclesiae Graecae et Latinae: in iis enim petitur, ut ignis Spiritus Sancti delabatur, absumatque panem et vinum, et in Corpus et Sanguinem Christi convertat: quo quidem nobis declaratur, quemadmodum Christi Corpus Spiritus Sancti opera in Virginali B. Mariae utero formatum fuit, ita per eumdem Spiritum Sanctum confici super Altare. Hoc argumentum egregie tractavit Bossuetus in *explicat. quarumdam difficultatum, quae in Missae Orationibus occurrunt* cap. 5. et 6.

Filium tantum et Spiritum Sanctum Eccle-

21. Id vero etiam apertius intelligitur ex illo verbo *Veni*; nam juxta sacrarum Scripturarum idiotismum duas tantum Personas, Fi-

sia invitat, ut e Coelo delabantur.

lium scilicet et Spiritum Sanctum invitat Ecclesia, ut delabantur e Coelo. Cum vero suam dirigit orationem ad Patrem, non dicit *Veni*, sed *Mitte Spiritum tuum*, vel *Mitte nobis Redemptorem, Mitte agnum, qui tollit peccata mundi*. Quamobrem cum Oratio *Veni Sanctificator*, non possit intelligi de Filio, pro quo fit deprecatio, sequitur, intelligendam esse de Spiritu Sancto, etiamsi in Oratione sit verbum illud *Omnipotens*. Spiritus enim Sanctus Deus est, et aeternus item ut Pater et Filius. Videatur Le Brun tom. 1. pag. 329. et seq.

CAPUT XI.

De ablutione manuum usque ad Canonem.

De ablutione manuum ex S. Cyrillo, et D. Thoma.

1. Dicta Oratione *Veni sanctificator*, Sacerdos a medio Altari se confert ad cornu Epistolae, et Ministro aquam fundente, lavat manus, idest extremitates digitorum pollicis et indicis dicens Psalmum *Lavabo inter innocentes* cum *Gloria Patri*, qui tamen versus in Missis Defunctorum, et a Dominica Passionis usque ad Sabbatum Sanctum omittitur. De hoc ritu loquitur S. Cyrillus in Catech. Mystag. 5. *Vidistis igitur*, inquit, *Diaconum aquam lavandis manibus porrigentem Sacerdoti, et illis, qui circum Altare Dei stabant, Presbyteris. Num ideo prorsus dabat, ut sordes corporis abluerentur? Nequaquam. Nec enim adeo sordibus corporis foedati in Ecclesiam ingredi solemus: sed illa manuum Ablutio symbolum est, oportere vos a peccatis omnibus et iniquitatibus mundari. Cum enim per manus designentur actiones, lavare certe easdem munditiem et puritatem operum significat. Nonne audistis David mysteria tractantem ista, et dicentem: Lavabo inter innocentes manus meas, et circumdabo Altare tuum Domine? Itaque manus abluere est symbolum, non obnoxium esse peccatis.* D. Thomas 3. part. quaest. 83. art. 5. *ad primum* binas hujus Ablutionis rationes affert, quarum altera ab ipsa rei natura proficiscitur, et ad munditiam pertinet; altera moralis, quae eadem est, quam dudum ex Sancto Cyrillo attulimus. Verba S. Doctoris, quibus respondet ad eam quaestionem, cur Sacerdos in Missa manus lavet, sunt quae sequuntur. *Primo quidem quia aliqua pretiosa tractare non consuevimus nisi manibus ablutis; unde indecens videtur, quod ad tantum Sacramentum aliquis accedat manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundo, propter significationem, quia ut Dionysius dicit, extremitatum Ablutio significat emundationem etiam a minimis peccatis secundum illud Joannis cap. 13. Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet: et talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc Sacramentum.* Eadem scribit Titelmanus Exposit. Myster. Missae cap. 34. *Manus*, inquit, *abluit* (Sacerdos) *quanquam alioqui in principio ante Altaris accessum mundatum se fuisse optime sciat, ut si forte interim ullam undecumque maculam contraxisset, abluatur hac ablutione, priusquam ad sacrosancta in manibus tenenda misteria accedat; significans hoc ipso, si qua forsitan per humanae fragilitatis miseriam hucusque vanitatum phantasmata mentem maculaverint, ut vel nunc omni attentione abjiciantur, et quasi novam cordis assumamus munditiam.* De duplici manuum antiqua Ablutione, altera ante Offertorium, altera post Incensum, quarum nunc in Missis cantatis retinetur secunda, postquam Sacerdos incensavit Altare, et incensatus est a Diacono, fuse agit Vertus tom. 4. pag. 174. et seq.

Solvitur quaedam difficultas super Psalmo, Lavabo.

2. Psalmus *Lavabo* huic actioni aptissime convenit: et quamquam in quibusdam Ecclesiis quidam ejus versiculi duntaxat recitentur, tamen in Missali Romano Psalmus ille integer exhibetur; quod congruit cum Liturgiis S. Chrysostomi et S. Basilii. Excitarunt nonnulli de usu hujus Psalmi difficultatem, quomodo scilicet Sacerdos recitet versiculum illum *Ego autem in innocentia mea ingressus sum;* quod sane absonum esse videtur a Christiana humilitate, quae nostris oculis nosmetipsos despiciendos proponit, nosque metu et pudore perfundit. Difficultatem hanc movet Le Brun tom. 1. pag. 351. et seq. qui probe observat, eodem tempore Sacerdotem, quo innocentiam suam ex animi sui conscientia verbis illis declarat, fateri, sibi opus esse Redemptoris manu et misericordia; *Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, et miserere mei;* nec peccandi timore caret, nisi Deus praesto sit: *Ne perdas cum impiis Deus animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam:* quibus sensibus Christiana continetur humilitas, de qua ad hoc exemplum fuse egimus lib. 3. de Canonizat. Sanctor. cap. 40. Desinit Psalmus ex more in *Gloria Patri*, qui versus in Missis, quas innuimus, ideo omittitur, quod indicium faciat laetitiae, quae abest ab iis Missis, quibus

luctuosae continentur Caeremoniae, ut observat Meratus tom. 1. par. 1. pag. 498.

Adnotationes ad Orationem, Suscipe Sancta Trinitas.

3. Sacerdos extergit manus, iisque ante pectus junctis ad medium Altare redit, ubi, elevatis ad Deum oculis, statimque demissis, paullulum se inclinans dicit Orationem, *Suscipe Sancta Trinitas.* Ne longius quam par est a proposito digrediamur, in hac Oratione, *Suscipe Sancta Trinitas*, quaedam adnotabimus. Innuisse tamen juvat manus junctas et corporis inclinationes, de quibus hic et alibi mentionem faciemus, humilitatem Sacerdotis exprimere, et Christi obedientiam significare juxta doctrinam D. Thomae loco cit. *in responsione ad quintum: Quod autem manus interdum jungit, et se inclinat, est suppliciter et humiliter orantis, et designat humilitatem et obedientiam Christi, ex qua passus est.*

Ea Oratio incertum cujus sit antiquitatis.

4. Scribit Cardinalis Bona lib. 2. Rerum Liturgic. cap. 9. n. 6. se nescire, quam vetus sit oratio *Suscipe Sancta Trinitas.* Micrologus qui vivebat XI. saeculo cap. 11. ait, hanc Orationem neque in Liturgiis Gallicanis scriptam, recitari tantum a Presbyteris ex consuetudine: *Deinde inclinatus ante Altare dicat hanc Orationem, non ex aliquo Ordine, sed ex Ecclesiastica consuetudine.* Hujus tamen Orationis substantia reperitur in Graecis Liturgiis, in Missali Ambrosiano, et in pluribus aliis Missalibus et Sacramentariis, quae Micrologo sunt antiquioria. Carthusiani eam non recitant, quod indicium facit saeculo XI. cum eorum Ordo sumpsit exordium, nondum in Ecclesia Gratianopolitana, unde Missale acceperunt, eam Orationem in Missa adhibitam. Eam vero recitant Fratres Praedicatores, sed in breviorem formam redactam. Diximus, Sacerdotem ante Orationem, *Suscipe Sancta Trinitas*, jam fecisse Oblationem panis cum oratione *Suscipe Sancte Pater*, et Oblationem vini cum Oratione *Offerimus tibi Domine Calicem*, ac deinde offerre iterum panem et vinum conjunctim cum Oratione *Suscipe sancta Trinitas.* Olim Gallicana Ecclesia non offerebat disjunctim panem et vinum, sed utrumque simul cum Oratione *Suscipe Sancta Trinitas*, atque hunc adhibent Ritum etiam nunc Carmelitae, et Fratres Praedicatores. Verum Ritus, quo utitur Romana Ecclesia, offerendi primum separatim panem et vinum, ac deinde utrumque simul, omnino consentit cum Ritu Ambrosiano. Quidam vero existimant, quam nunc Sacerdos offerendo panem recitat Orationem *Suscipe Sancte Pater*, eam olim non ipsum Sacerdotem, sed Populum recitare consuevisse, cum Sacerdoti panem consecrandum offerebat: postquam autem mos ille exolevit apud Populum offerendi panem, Sacerdotem subinde coepisse eam dicere nomine Populi. Vide Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 846.

Cur mentio fiat in ea Oratione Passionis, Resurrectionis et Ascensionis Jesu Christi.

5. In eadem Oratione mentio fit de Passione, Resurrectione et Ascensione Domini Nostri Jesu Christi: *Suscipe Sancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus ob memoriam Passionis, Resurrectionis, et Ascensionis Jesu Christi Domini nostri*, idque ut totum exprimatur Christi Sacrificium. In Sacrificiis Judaicis mactanda victima eligebatur, atque per ejusmodi electionem quasi sanctificata censebatur, et a profano usu semota: in Incarnatione itidem victima selecta fuit, et sanctificata; humana enim electa fuit Christi natura, eaque cum natura divina hypostatice conjuncta, ac per eam unionem conflata fuit victima digna, quae Deo sacrificaretur. In iisdem Judaeorum sacrificiis victimam Sacerdos offerebat antequam mactaret: primam itidem victimae oblationem ante ejus immolationem fecit Christus in momento nativitatis suae: *Ingrediens enim mundum dicit: Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio ut faciam, Deus, voluntatem tuam:* Verba sunt Apostoli ad Haebraeos cap. 10. In sacrificiis Judaicis sacrificabatur victima, ejusque sanguis circum Altare spargebatur: in Lege nova nostra fuit victima mactata in Cruce, ubi se se Christus obtulit Patri in nostrorum expiationem peccatorum, suumque sanguinem fudit circum altare, cum sacrum ejus latus lancea transfixum est. In sacrificiis Judaicis victima incendebatur super altare holocaustorum, ut quicquid in ea vitii esset, flammis absumeretur, et fumus ad Coelum tolleretur, *in odorem suavitatis*, ut sacra Scriptura loquitur. In nova Lege consumpta fuit victima in Christi Resurrectione et Ascensione. Nam in Resurrectione absortum fuit in Christo, *quod mortale est a vita*, ut ait Apostolus 2. Epist. ad Corinthios, absumptumque fuit quicquid inesse poterat corruptibile; et in Ascensione victima a Deo accepta in odorem suavitatis, et ad ejus dexteram fuit collocata. Denique in sacrificiis Judaicis Populus partem victimae comedebat; et in die Pentecostes Populus *communicavit victimae*, ut Scriptores loquuntur; nam

Discipuli Christi Domini tunc cum eo sunt concorporati, eique tanquam membra capiti juxta verba Apostoli adhaeserunt.

Cur Romana Ecclesia tria illa tantum mysteria commemoret, et non plura, ut Ecclesia Graeca.

6. Quapropter in hac Oratione Ecclesia Graeca de Incarnatione, de Nativitate, de Passione, de Resurrectione, de Ascensione, deque Spiritus S. adventu mentionem facit. Quod si nunc Romana Ecclesia in eadem Oratione Passionem, Resurrectionem, et Ascensiònem solum commemorat, in causa illud est, quod in tribus hisce mysteriis, quae sunt praecipuae Sacrificii partes, optime repraesentatur immolatio victimae et consumptio.

Cur primis quatuor saeculis non ad Trinitatem, sed ad Patrem Orationes dirigerentur.

7. Oratio *Suscipe Sancta Trinitas* ad SS. Trinitatem dirigitur. Quatuor primis Ecclesiae saeculis omnes Orationes ad Deum Patrem dirigebantur: *Ut in Altari semper ad Patrem dirigatur Oratio;* verba sunt Concilii Carthaginensis Tertii can. 23. Noverant profecto Fideles, Patrem non adorari, quin Filius item adoretur et Spiritus Sanctus; sed gravi quidem causa a Sanctissima Trinitate nominanda abstinebant, veriti ne, quam Christiani reprobabant Deorum multitudinem, sibi exprobrarent ii qui, trium Personarum Mysterium ignorabant, ut bene advertit Florus Lugdunensis *Tractatu de actione Missae*. Illo autem sublato metu, nihil verita est Ecclesia tum Latina, tum Graeca in offerendo Sacrificio dicere *Suscipe Sancta Trinitas*. In eadem Oratione Sacerdos Sanctissimam Trinitatem deprecatur, oblationem ut accipiat in honorem B. Mariae Virginis, S. Joannis Baptistae, Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, Sanctorum quorum Reliquiae conditae sunt in Altari, et omnium aliorum Sanctorum, *ut illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem;* quidquid enim honoris et gloriae adepti sunt Sancti, id omne vi Sacrificii Christi sunt consequuti, et Christi honor et gloria diffunditur in Sanctos, qui sunt membra viventia cum eo veluti cum capite conjuncta; nec quisquam Catholicus negaverit, Sacrificium Missae maximam Jesu Christo parere gloriam, ut abunde nostri ostendunt Theologi, quorum doctrinam a nobis hic in compendium collatam fuse explicavit Pouget Instit. Catholicar. loc. cit. pag. 846. et seq. et Le Brun tom. 1. pag. 158. et seq.

Cur dicatur: In honorem B. Mariae V. etc. Explicantur illa: Ut illis proficiat ad honorem etc.

De Oratione, Orate Fratres.

8. Post Oratione *Suscipe Sancta Trinitas*, Sacerdos osculatur Altare, et ad Populum conversus dicit *Orate Fratres*, et submissa voce prosequitur, *ut meum ac vestrum Sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem Omnipotentem.* Non absimili Oratione respondet Minister Deum deprecans, ut Sacrificium suscipiat ad laudem et honorem nominis sui, et ad nostram et Ecclesiae universae utilitatem. Deinde Sacerdos in gyrum vertitur ad eam partem ubi est Missale; ita ut circulum describat, et in medio Altari remaneat, ac submissa voce dicit *Amen*, subinde dicit *Oremus*, et Orationes prosequitur, quae dicuntur *Secretae.*

Christiani veteres Fratres se appellabant. Oratio illa, saltem ejus substantia est S. Leonis I.

9. Ad illa verba, *Orate Fratres*, notandum, Christianos olim invicem se fratres appellare consuevisse. Quia vero Ethnici, ut morum suorum tegerent foeditatem, sacris hisce nominibus abutebantur, idcirco Caecilius apud Minucium Felicem Christianis ea nomina fratris et sororis exprobavit, quasi argumenta essent prostratae apud Christianos pudicitiae, cui ad hunc modum respondit Octavius: *Sic nos quod invidetis Fratres vocamus, ut unius Dei parentis homines, ut consortes Fidei, ut spei coheredes.* Legendus Kortholtus in tractatu *de Calumniis Paganorum in veteres Christianos sparsis* pag. 168. ubi erudite hoc tractat argumentum. Eam Orationem, *Orate Fratres*, Radulphus Proposit. 23. S. Leoni I. tribuit; quod admitti potest, si de verborum loquitur forma, qua hodie utimur, nam totius sententiae substantia reperitur in Liturgiis Sanctorum Marci et Jacobi, ut advertit Meratus tom. 1. par. 1. pag. 500. n. 31.

De Orationibus quae dicuntur Secretae. Ratio ejus nominis.

10. Orationes secretae in quibusdam Missalibus appellantur *Orationes super Oblata*. Diu tamen est, cum vocantur *Secretae*, ut a ceteris Orationibus distinguantur, quae dicendae sunt *clara voce ita audientibus accommodata, ut quae legantur, intelligant.* Secretae enim submissa voce a Sacerdote sunt recitandae: *Quae secreto dicenda sunt, ita pronuntiet, ut et ipsemet se audiat, et a circumstantibus non audiatur;* verba sunt Rubricae in Missali Romano. Bossuetus in explicat. quarumdam Orationum Missae cap. 2. magis ut quid suspicaretur aperiret, quam quod ita existimaret, scripsit vocem *Secreta* idem esse ac *Secretio*. Satis id fuit Novatoribus, quo triumpharent, et adversus apertissimum Tridentinii Concilii Decretum statuerent, Secretas et Canonem Missae elata esse voce recitanda. Sed hac de re inferius sermonem habebimus.

Mens Ecclesiae in Orationibus secretis.

11. Quae sit Ecclesiae mens in his Orationibus, pulcre declaratur in Secreta Missae in

Dominica quinta post Pentecostem hisce verbis concepta: *Propitiare Domine supplicationibus nostris, et has oblationes famulorum tuorum benignus assume, ut quod singuli obtulerunt ad honorem nominis tui, cunctis proficiat ad salutem.*

De clausula, Per omnia saecula saeculorum etc. cur post Secretas dicatur elata voce.

12. Sacerdos ubi ad postremae Orationis secretae finem pervenit, vocem tollit, et dicit: *Per omnia saecula saeculorum*, quae verba ad Orationes pertinent, quae jam recitatae sunt; atque ea clausula, *Per omnia saecula saeculorum*, idcirco dicitur elata voce, ut Populus respondeat *Amen*, et Orationes a Sacerdote recitatas confirmet, ut post Micrologum cap. 7. observat Cardinalis Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 17. §. *de Praefatione.* Sequitur deinde Praefatio, ad quam plura adnotabimus.

De Praefatione. In aliquibus Liturgiis dicitur Inlatio, in quibusdam aliis etiam Contestatio.

13. Primo, Prafatio ex eo etymologiam trahit, quod sacro praeeat Canoni, ac praeparatio quaedam sit ad Sacrificium, ut probe observat Durandus lib. 4. cap. 33. atque id ipsum confirmat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 25. *Praefatio est Oratio seu gratiarum actio; quae Canoni praemittitur, qua disponitur Sacerdos et Populus ad tremendorum mysteriorum confectionem.* In Missali Mozarabico appellatur *Inlatio;* nam ex Fidelium verbis Sacerdos infert, dignum et justum esse Deo gratias agere, illaudare, et magnificare, ut advertit Cardinalis Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 10. n. 2. ac ob eandem rationem Praefatio appellatur *Contestatio* in Sacramentario Gallicano edito a Mabillonio tom. 1. Itiner. Italici.

Praefatio in Missa est Apostolicorum temporum Quasdam Praefationes composuit S. Gelasius.

14. Secundo, Walfridus Strabo cap. 22. se nescire ait, quis Praefationis fuerit auctor: *Praefationem actionis, quae Populi affectus ad gratiarum actiones incitatur, ac deinde humanae vocis supplicatio caelestium virtutum laudibus admitti deposcitur, quis primus ordinaverit, nobis ignotum est.* In libro Pontificali tribuitur haec Oratio S. Gelasio I. *Fecit Sacramentorum Praefationes et Orationes cauto sermone.* Quod tamen Gavantus, Cardinalis Bona, Meratus, aliique melioris notae Viri docti ita intelligunt, ut quasdam quidem earum composuerit, non tamen primus hanc Orationem in Missam introduxerit; ejus enim mentio fit in Liturgia S. Jacobi, et in operibus S. Cypriani, et S. Cyrilli, qui S. Gelasio sunt antiquiores: quamobrem docet Praefationis institutionem vel Sanctis Apostolis, vel Apostolicorum temporum viris esse tribuendam.

Cur in Praefatione Sacerdos non dicat, Dominus vobiscum, conversus ad Populum.

15. Tertio, incipit Praefatio ex salutatione ad populum *Dominus vobiscum;* neque tamen Sacerdos se convertit ad Populum, vel quia cum dixit *Orate fratres,* quodammodo Populum dimiserit; vel quia ante Praefationem juxta Liturgias Sanctorum Jacobi, Basilii, et Chrisostomi Sanctuarium claudebatur, et circum Altare velum oppandebatur; ideoque nihil in illa salutatione opus erat, ut se sacerdos converteret ad Populum, quem videre non poterat, ut observat Le Brun tom. 1. pag. 386.

Novem sunt Praefationes. Multo plures habent Ambrosiani, et Mozarabes.

16. Quarto, novem sunt Praefationes juxta ea, quae Pelagius II. Pontifex scripsit ad Episcopos Germaniae et Galliae; prima de Nativitate Domini, secunda de Epiphania, tertia de Quadragesima, quarta de Cruce, quinta de Pascate, sexta de Ascensione, septima de Pentecoste, octava de SS. Trinitate, nona de Apostolis, ut videre est in Canone *invenimus de Consecratione dist.* 1., quibus Urbanus II. aliam addidit in Concilio Placentino, quae est de B. Virgine, ut refertur in Canone *Sanctorum* §. finali distinct. 70. De hac Pelagii II. Epistola, genuinane illa sit an spuria, vehementer dubitat Pagius in vita Pelagii II. n. 17. et ante eum dubitaverat etiam Card. Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 10. n. 3. Causas dubitandi si quis scire cupiat, adeat illos Auctores loc. cit. et Meratum tom. 1. par. 1. pag. 230. n. 6. Illud certissimum est, in Missalibus post annum 1200. editis novem illas duntaxat Praefationes reperiri, quas recenset Decretum Pelagii II. quibus deinde addita est Praefatio communis, quae vetustissima est, et Gelasio vel Gregorio Magno tribuitur, et Praefatio de B. Virgine ubi supra relata; ita ut undecim sint Praefationes omnes, quibus utitur Romana Ecclesia. Graeci unam tantum Praefationem in omnibus Missis adhibent. Mozarabes Praefationes habent proprias, in quibus vel Festivitatis, quae celebratur, Mysterium, vel cujus Sancti in honorem solemnitas agitur, merita commemorantur. Plurimae Praefationes sunt in Ritu Ambrosiano, suis quibusque Festivitatibus, temporibus et Sanctis primi Ordinis propriae. Has recognosci et emendari jussit S. Carolus Borromaeus Cardinalis et Episcopus Mediolanensis, qui ad eam rem Galesinii aliorumque doctorum virorum operam adhibuit. Easdem emendavit etiam Fridericus Cardinalis Borromaeus S. Caroli agna-

tus, Archiepiscopus itidem Mediolanensis, ut videre est apud Septalam Episcopum Dertonensem de Missa pag. 169.

Initium Praefationis, Sursum corda, vetustissimum.

17. Quinto, Praefationes omnes incipiunt per haec verba, *Sursum corda;* quibus respondet Minister *Habemus ad Dominum.* Vetustissimum est ejusmodi initium. Ea enim verba habentur in Liturgiis Sanctorum Jacobi, Basilii, et Chrysostomi. De iis loquitur D. Aug. serm. 217. edit. Benedictinae: *Tenetis Sacramenta ordine suo. Primo post Orationem admonemini sursum habere cor. Ideo enim cum dicitur, Sursum cor, respondetis: Habemus ad Dominum. Sequitur Episcopus vel Presbyter qui offert, et dicit, Gratias agamus Domino Deo nostro; et vos attestamini, Dignum et justum est.* Et S. Cyprianus de Dominica Oratione pulchre eorum verborum significationem explicat: *Sacerdos ante Orationem Praefatione praemissa parat Fratrum mentes dicendo, Sursum corda; ut dum respondet Plebs, Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud se quam Dominum cogitare debere.* Cum iis consonat S. Cyrillus Catech. 5. Mystagog. Dissertatio quaedam Lipsiae edita fuit cui titulus: *Formula veteris Ecclesiae excitatoria ad devotionem Sursum corda*, quam die 28. Octobr. ann. 1704. in Lipsiensi Academia propugnavit quidam Zurnerus Praesidente Adamo Rechembergio, qui duo sunt haereticarum partium homines; ea dissertatio tom. 318. Miscellaneorum continetur in Bibliotheca Dominici Cardinalis Passionei; atque in §. 26. more suo putidam foedamque Romanae Ecclesiae calumniam affingunt, qui dicunt mentis elevationem apud nos mutatam in Hostiae et Calicis elevationem: *Occurrunt hic nobis Pontificii, qui in veteri Ecclesia Catholica requisitam in Eucharistia elevationem mentis trasmutarunt in elevationem Symbolorum Eucharisticorum hoc est Panis et Vini consecrati, ut certo quodam Ritu a populo Panis consecratus adoretur.* Hic nos de Hostiae et Calicis elevatione non loquimur, qui de ea suo disputabimus loco. Dicimus vero simul cum eo Ritu et cum adoratione, quae Pani et Vino consecratis praesertim in eorum elevatione debetur, adhuc apud nos in usu esse formulam *Sursum corda;* Fidelibusque item ut antea inculcatur, ut iis verbis excitati suam ad Deum mentem sustollant. Videatur Auctor de optima audiendae Missae ratione secundae edit. Paris. ann. 1681. pag. 300. Auctor Tractat. de Missa Divinisque Officiis. edit. Parisien. ann. 1714. pag. 95. et seq. Balthassarrus Soc. Jesu in Liturgia illustrata par. 2. cap. 2. ceterique omnes Catholici qui de Missa scripserunt.

Refelluntur calumniae Haereticorum.

De Hymno Sanctus, Sanctus etc.

18. Sexto, Praefationes omnes in illum desinunt Hymnum, quem Graeci triumphalem, nos Angelicum appellamus *Sanctus Sanctus etc.* Isaias enim cap. 6. vidisse se ait *Dominum sedentem super solium excelsum*, et Seraphim audisse canentes, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum. Plena est omnis terra gloria ejus.* Ea enim sunt in Praefationibus: *Benedictus qui venit in nomine Domini, Hosanna in excelsis*, quae turbae cecinerunt cum Christus Jesus ante Passionem suam solemniter ingressus est Hierosolymam, ut apud Matthaeum cap. 21. Nos alibi sermonem habuimus de Trisagio *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis*, quod idem non est cum hymno triumphali seu Angelico de quo modo loquuti sumus, ut bene observat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 10. et Juveninus de Sacram. dissert. 5. q. 8. de Euchar. Sacrif. cap. 7. §. 3. ait, hymnum *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth* in omnibus haberi Liturgiis tum Latinis tum Graecis; et Trisagium *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis* quotidie Graecos canere in principio Liturgiae, Latinos vero illud adhibere Feria tantum sexta in Parasceve.

De pulsanda campanula ad illa verba Sanctus, Sanctus Dominus.

19. Postremo, Sacerdos cum ad illa Praefationis verba pervenit *Sanctus, Sanctus etc.* manus hactenus sublatas et extensas jungit ante pectus, et reliqua Praefationis verba voce non ita elata prosequitur, cum interea Minister Campanulam pulsat; denique Sacerdos cum dicit, *Benedictus qui venit in nomine Domini, etc.* se erigit, sibique a fronte ad pectus Crucis signum producit. Haec omnia ex Rubrica Missalis. De pulsanda campanula sermonem habebimus, cum de elevatione Hostiae disseremus. Quod autem pulsatur cum dicitur *Sanctus, Sanctus*, Macrus verbo *Campana* ait id per abusum fieri; non enim pulsari in privato Palatii Apostolici sacello, cum Papa privatam Missam celebrat, vel privatae Missae adest. Quod si verum esset, per abusum etiam dicendum esset pulsari campanulam ad elevationem Hostiae; nam in sacello Pontificio ne ad elevationem quidem Hostiae pulsatur. Quamobrem concludendum, Ritum pulsandi Campanulam ad elevationem Sacramenti adhiberi coeptum etiam ad ea verba, *Sanctus, Sanctus etc.*

ad excitandos adstantium animos ad devotionem; hujus consuetudinis originem nobis esse adhuc incompertam; ac retinendum hunc ritum ubi jam viget; in sacris enim Ritibus variatione nihil perniciosius.

CAPUT XII.

De Canone Missae.

Canon est firma regula, juxta quam fit novae Legis sacrificium. Varia ejus nomina apud Patres, et veteres Sciptores.

1. Canon idem valet ac Regula: ea utitur voce Ecclesia ut significet, Canonem Missae esse firmam regulam, juxta quam novi Testamenti Sacrificium est celebrandum. Canonem S. Gregorius *Precem*, Vigilius *Textum Canonicae Praecis*, S. Cyprianus *Orationem*, Walfridus et alii *Actionem* appellant; quod in eo Sacramenta Domini conficiantur: quamobrem in Canone ad Orationem *Communicantes* appositus est titulus *infra Actionem*, seu *intra actionem*, quemadmodum in quibusdam legitur codicibus, quod idem significat, non quidem juxta regulas Grammaticae, sed juxta idiotismum, quem adoptarunt quidam Ecclesiasticorum librorum Scriptores: dicunt enim *infra Octavam*, quod fit intra Octavam; et in quibusdam Rubricis antiquorum Missalium legitur vinum *infra Calicem* infundendum, hoc est intra Calicem, et hostiam ponendam *infra Patenam*, hoc est in Patena, quod observat Le Brun tom. 1. pag. 433. Modo diximus a Walfrido Canonem appellari *Actionem;* cujus ea verba sunt ex cap. 22. de *Rebus Ecclesiasticis: Actio dicitur ipse Canon, quia in eo Sacramenta Dominica conficiuntur. Canon vero eadem Actio nominatur, quia in ea est legitima et regularis Sacramentorum confectio.* Et consentiunt Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 12. Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 11. n. 1. Le Brun. tom. 1. pag. 407. Tournely de Eucharist. tom. 2. pag. 432. Meratus tom. 1. par. 1. pag. 236.

Quibus Auctoribus Canon tribuatur.

2. Incipit Canon Missae ab ea Oratione, *Te igitur Clementissime Pater*, qui Canon submissa voce dicitur usque ad Orationem Dominicalem, quam Sacerdos elata voce recitat. Auctor Canonis a quibusdam ponitur Gelasius I. Alii Canonem tribuunt Musaeo Massiliensi Presbytero, nonnulli etiam Voconio Episcopo Castellanensi in Mauritania: hi enim omnes teste Gennadio libros de re Sacramentaria conscripserunt. Anonymus 12. saeculi Scriptor, ejus Tractatus Auctor de Scriptoribus Ecclesiasticis, quem Fabricius edidit in Bibliotheca Ecclesiastica tom. 2. pag. 143. Canonem Missae scriptum putat a S. Clemente Alexandrino. Testimonium denique celebre est S. Gregorii lib. 7. Ep. 64. nunc lib. 9. Ep. 12. qui Canonem dicit a Scholastico quodam esse compositum.

De Scholastico, cui Canonem tribuit S. Gregorius Magnus. An illud nomen proprium sit, an vero appellativum.

3. Atque hic magnae illi controversiae locus esse potest, an Scholasticus nomen sit cujusdam Viri proprium, an vero appellativum, et significet doctum et litteratum hominem; et num S. Gregorius totum Canonem, an quamdam solum Orationem Scholastico illi tribuerit.

Scholastici olim appellabantur viri litteris eruditi.

4. Serapion vir doctissimus ob ingenii magnitudinem apud Hieronymum lib. *de Scriptoribus Ecclesiasticis* Scholasticus appellatur, Gennadius in Catal. *Scriptorum Ecclesiasticorum* Prosperum vocat *Sermone Scolasticum*, id est eloquentia et eruditione clarum. Honorius etiam in *Catalogo Scriptorum* scribit, Alcuinum fuisse *officio Scholasticum*. D. Gregorius M. lib. 10. ep. 2. Matthaeum quemdam clarissimum virum *Scolasticum* vocat. In eodem significatu Scholastici nomen accipit S. Augustinus in Psalm. 44. Ac Scholastici quidem olim erant illi Presbyteri doctrina et eruditione clari, qui, ut Pantoenus, Clemens Alexandrinus, et Origines, Christianorum scholas regebant, in quibus ii erudiebantur qui a Judaica Religione, vel Idolorum cultu ad Christi fidem commigrabant. Et Severus Sulpitius Dialogo 2. dicit, *vos Scholastici*, pro *vos Sapientes;* idemque S. Gregorius lib 10. epist. 2. doctum quemdam virum collaudans *virum clarissimum Scholasticum* vocat.

An S. Gregorius Magnus Scholastico tribuat totum Canonem, an vero Orationem aliquam earum, quae in Canone continentur.

5. Atque haec sunt, quae proferunt ii, qui putant S. Gregorium nomine Scholastici, non hominem quemdam intellexisse, cui nomen illud proprium inditum esset, sed virum litteris eruditum, qui Canonem scripserit. Contra ii qui existimant S. Pontificem de homine loquutum, cujus proprium esset nomen Scholastici, provocant ad ejus Epistolam 54. lib. 2. et ad Epistolam 14. lib. 9. ubi nomen Scholastici est nomen hominis proprium. Quod vero ad illud attinet, an S. Gregorius Scholastico, quem vel de nomine suo, vel propter ejus doctrinam ita appellat, dum Canonem tribuit, totum Canonem intelligat, an vero Orationem aliquam earum, quae sunt in Canone, Maldonatus in

Censura quadam apud Le Brun tom. 2. dissertat. art. 2. n. 9. putat, S. Gregorium non de ipso integro Canone, sed de oratione quadam eo injecta loquutum esse; incredibile enim sibi videri ait, privatum hominem tantum sibi tribuisse auctoritatis, ut Canonem integrum Missae ab universali Ecclesia recitandum componeret. Huic sententiae refragatur Cardinalis Bona Rer. Liturgic. loc. cit. num. 2. *Jacobus Jansonius in suis Liturgicis lib.* 3. *cap.* 10. *per precem, quam Gregorius ait a Scholastico compositam, non putat Canonem intelligi debere, sed aliquam Orationem Actioni Missae insertam. Revera tamen de Canone ibi Gregorium loqui, ipse contextus Epistolae evincit:* et Cardinalem Bona in omnibus sequitur Meratus cit. tom. 1. par. 1. pag. 236. Sed de hoc ipso infra redibit sermo.

Canon a pluribus compositus est. Locus ex Tridentina Synodo de Canone Missae pulcherrimus.

6. Sed amotis hujusmodi eruditis concertationibus, locum afferimus ex Concil. Trident. sess. 22. cap. 4. de Sacrificio Missae: *Et cum sancta sancte administrari conveniat, sitque hoc omnium sanctissimum sacrificium, Ecclesia Catholica, ut digne reverenterque offerretur, ac perciperetur, sacrum Canonem multis ante saeculis instituit ita ab omni errore purum, ut nihil in eo contineatur, quod non maxime Sanctitatem et pietatem quamdam redoleat, mentesque offerentium in Deum erigat. Is enim constat cum ex ipsis Domini verbis, tum ex Apostolorum Traditionibus, ac sanctorum quoque Pontificum piis institutionibus.* Nihil de Canonis auctoritate quidquam detrahit, quod a pluribus compositus sit; nam liber etiam Psalmorum teste Hienonymo epist. ad Sophronium liber est singularis, qui tamen multos Auctores habet; et Symbolum Apostolicum tradit Rufinus in ejus explicatione, et S. Leo Epist. 13. ad Pulcheriam, compositum ab Apostolis duodecim fuisse, quorum suam quisque sententiam illuc contulerit; ut nihil dicam de explicationibus, quas Concilium Nicaenum et Constantinopolitanum addidere, unde Symbolum illud conflatum, quod appellatur Constantinopolitanum.

Canon est vetustissimus, et prior saeculo IV.

7. Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiae Ritibus cap. 4. art. 8. n. 3. mirari se ait, idque jure optimo Tridentinorum Patrum doctrinam et prudentiam in allato capite. Et sane vetustum esse Canonem intelligitur ex Vigilii Papae, qui S. Gregorio antiquior est, Epistola ad Eucherium, seu ad Profuturum; quod ex vetustis Codicibus colligit Baluzius in notis ad librum Antonii Augustini de emendatione Gratiani; ubi diserte ait, Canonem Missae ex Apostolica traditione profectum esse. Praeterea Canonem a quarto usque saeculo adhibitum testatur S. Ambrosius lib. 4. de Sacramentis cap. 5. et 6. ubi pars illa Canonis, paucis quibusdam immutatis, legitur; *Quam oblationem tu Deus, in omnibus, quaesumus, benedictam, adscriptam, ratam;* et illa itidem: *Qui pridie quam pateretur*, et illa: *supra quae propitio ac sereno;* idemque S. Doctor lib. 4. de Sacram. cap. 4. diserte meminit Orationis illius in Canone, in qua Sacerdos orat pro Ecclesia, etsi non afferat ipsa Orationis verba. Et ipsi lib. 1. de Canonizat. cap. 5. num. 6. observavimus, in nostro Canone commemorationem fieri duntaxat Apostolorum et Martyrum, non vero Confessorum; quod indicium est Canonem priorem esse saeculo IV. cum cultus Martyribus tantum, nondum vero Confessoribus tribuebatur.

S. Gregorius conciliatur cum vera sententia, quae statuit Canonem esse vetustissimum.

8. Quia vero S. Gregorii plurimi, ut par est, auctoritas aestimari debet, dicendum Sanctum Pontificem non de Canonis loqui substantia, sed de ipsis verbis, quibus ille concinnatus fuit. Cardinalis Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 19. ita de hac re disputat: Si S. Gregorius nomine Scholastici doctum aliquem virum intelligit, nihil id prohibet, quominus dicamus, Canonem ab Apostolis, iisque qui Apostolis, proxime successerunt, compositum fuisse; nam et illis Scholastici nomen jure potest congruere: si vero S. Doctor virum aliquem intelligit, cui Scholastici nomen proprium esset, quique vel ejus aetate vixerit vel paullo ante obierit, decurrendum est ad Maldonati aliorumque sententiam satis quidem probabilem, qui putant, S. Gregorium Scholastico non integrum Canonem, sed Orationem quampiam tribuere insertam in Canonem. Atque itam rem se habere ipsius facti integra serie probabilissime ostenditur. Scribit S. Gregorius, se de eo accusatum esse, quod recitari jusserit *Pater noster* post Canonem; seque id fecisse ait, quod indignum sibi videbatur, Orationem a Scholastico compositam ante Communionem recitari, Orationem vero Dominicalem non dici supra Corpus Christi; fortasse enim ejus aetate Oratio Dominicalis vel in Missa non dicebatur, vel recitabatur post Communionem: ex quo intelligitur, S. Gregorium non de integro Canone, sed de Oratione quapiam eo insertam loquutum esse.

Explicatur locus ex Tridentina Synodo.

9. Antequam ad Orationes et caeremonias veniamus, quae dicuntur et fiunt in Canone, quoniam de iis, quae Tridentina Synodus agens de Canone constituit, supra verba fecimus, opportunum putamus quaedam innuere, quae leguntur in Canone, nec in sacris Evangeliis reperiuntur, quaedam etiam quae summi Pontifices addidere: illud enim primum ad sacri Concilii textum pertinet, ubi dicunt Patres Canonem compositum esse *ex ipsis Domini verbis;* hoc vero posterius respicit id quod S. Synodus ait, Canonem compositum esse *ex Sanctorum Pontificum piis institutionibus.*

De iis, quae sunt in Canone ex Apostolica Traditione.

10. Innocentius III. in Decretali *Cum Marthae* de Celebrat. Missarum, quaesitum esse ait, cur in Canone Missae in Consecratione Calicis inter verba Jesu Christi, quae refert Matthaeus cap. 26. irrepserint ea *Mysterium Fidei;* et respondet Pontifex, illud etiam quaeri potuisse, cur narretur in Canone, Christum in Consecratione panis oculos ad Caelum sustulisse, cum id in nullo proditum sit Evangelio; cur etiam in Consecratione Calicis, cum S. Matthaeus narret, Christum dixisse, *Hic est enim sanguis meus novi Testamenti,* additum sit verbum illud *et aeterni;* respondet deinde directe idem Pontifex, in Canone multa contineri verba, quae a Christo Domino dicta esse testantur Evangelistae, ut negari non possit, Canonem *ex verbis* etiam *Domini* concinnatum esse. Pergit Pontifex, et generalem hanc regulam statuit. *Multa tam de verbis quam de factis Dominicis invenimus ab Evangelistis omissa, quae Apostoli vel supplevisse verbo, vel facto expressisse leguntur.* Eam regulam confirmat loco ex Actis Apostolorum: *Paulus enim in Actibus Apostolorum sic ait: Meminisse nos oportet verbi Domini Jesu, qui dixit: Beatius est dare, quam accipere. Haec nullus quatuor Evangelistarum describit:* itaque observat, quemadmodum apud Joannem cap. 11. habetur Jesum Christum cum Lazarum revocavit ad vitam, oculos ad Coelum sustulisse, ita verisimile esse, oculos itidem ad Caelum elevasse, cum panem et vinum in suum corpus et sanguinem convertit: *Si tunc igitur in Caelum oculos levavit ad Patrem, cum ad corpus exanime animam Lazari revocavit, probabilius esse videtur, quod tunc oculos levaverit ad Patrem in Caelum, cum panem et vinum in corpus et sanguinem proprium commutavit.* Adde, quod etiam cum duos pisces et quinque panes multiplicavit, *respexit in Caelum,* ut legitur apud Lucam cap. 9. et apud Marcum cap. 6. *intuens in Coelum benedixit:* Quod satis ostendit, idem fecisse Christum Dominum in institutione Eucharistiae, etsi id non habetur in Evangelio: *Quare non est dubium, quin idem in hac sacratissima fecerit actione, etsi in novo Testamento id non reperiatur scriptum;* verba sunt Hugonis Menardi in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 18. Denique monet Innocentius, vocem *aeterni* cum Evangelio probe congruere: *Hic est sanguis meus novi et aeterni Testamenti: nam in Evangelio legitur: Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem habet vitam aeternam.* Evangelio itidem consona esse verba illa *Mysterium Fidei* propter panis et vini Transubstantiationem in Corpus et Sanguinem Domini diserte ibi expressam: *Dicitur autem Mysterium Fidei, quoniam aliud ibi creditur, quam cernatur, et aliud cernitur quam credatur. Cernitur species panis et vini, et creditur veritas carnis et sanguinis Christi; ac virtus unitatis et charitatis.* D. Thomas 3. par. q. 83. art. 4. quaerit, cur dicatur in Canone Missae, Christum in panis et vini Consecratione oculos ad Coelum elevasse; cum id non reperiatur in Evangelio; et respondet S. Doctor, id credi velut ab Apostolica Traditione acceptum: *Rationabile enim videtur, ut qui in suscitatione Lazari, ut habetur Joannis 11. et in oratione, quam pro discipulis fecit Joan. 17. oculos levavit ad Patrem, in hujus Sacramenti institutione tanto magis hoc fecerit tanquam in re potiori.* Idem S. Doctor illam loco citato proponit difficultatem, Canone scilicet Missae haberi, *Accipite et manducate ex hoc omnes;* et in Evangelio legi tantummodo, *Accipite et comedite;* quam difficultatem ita solvit: *Quod autem dicitur manducate, et non comedite, non differt, quantum ad sensum etc. Quod autem additur, Omnes, intelligitur in verbis Evangelii, licet non exprimatur, quia ipse dixerat Joannis 6. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis:* et ead. 3. par. q. 78. art. 3. ad 6. verba illa *Mysterium Fidei* ita Explicat: *quasi fidei objectum; quia quod sanguis Christi secundum veritatem sit in hoc Sacramento, sola Fide tenetur.*

De iis, quae sunt ex institutione summorum Pontificum.

11. Itaque concludendum cum eodem Innocentio III. *Credimus, quod formam verborum, sicut in Canone reperitur, et a Christo Apostoli, et ab ipsis eorum acceperint successores.* Quod ve-

ro attinet ad pias sanctorum Pontificum institutiones, quas Tridentina Synodus ait partem Canonis conficere, proditum est ex Historia Sacra S. Leonem in Canone Missae addidisse, *Sanctum Sacrificium, immaculatam hostiam;* quae dicuntur a Sacerdote in Oratione, quae Consecrationem consequitur. Diximus praefata verba addita Orationi fuisse a S. Gregorio: Pamelius quidem tom. 1. Liturgic. pag. 572. controversiam illam noluit dirimere, utrum S. Leo omnem illam Orationem composuerit, an vero ea tantum verba eidem Orationi addiderit. Auctor quaestionum veteris et novi Testamenti apud D. August. tom. 4. qui scripsit in fine 4. saeculi, ideoque ante S. Leonem, affert Orationem, *Supra quae propitio;* ejusdem etiam Orationis meminit S. Ambrosius lib. 4. de Sacramentis, idque abunde probat non esse illam Orationem S. Leoni tribuendam, sed ab eodem S. Pontifice ea verba addita esse, ut bene advertit Pagius in ejus Vita n. 46. Memoriae quodque traditum est in Ecclesiastica Historia, S. Gregorium verba illa in Canone addidisse *diesque nostros in tua pace disponas, atque ab aeterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum jubeas grege numerari,* si qua fides Joanni Diacono, cui profecto habenda fides est in Vita S. Gregorii. Cum in secunda Canonis parte nonnullorum Sanctorum mentio fiat ut infra, quorum in prima parte nulla facta est commemoratio, testatur Adalbertus Episcopus libro de Virginitate cap. 25. S. Gregorium, qui animadvertisset nullius Sanctae Virginis ibi mentionem fieri, nomina illuc inseruisse Sanctarum Agathae, Luciae, Agnetis, Caeciliae, et Anastasiae.

Post Gregorium Magnum nihil amplius additum in Canone Alexandro I male tribuitur Oratio, Unde et memores Domine.

12. Post S. Gregorium nullus Romanorum Pontificum quidquam in Canone inseruit, aut immutavit, quod observat Cardin. Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 11. n. 2. *Observandum nihilominus neminem ex Pontificibus post Gregorium Magnum quidpiam addidisse, aut immutasse;* et cum eo consentit Thiers tractatu de Superstitione tom. 1. cap. 1. pag. 13. edit. Parisien. anni 1704. Gregorium III. constat, in Oratorio quod in omnium Sanctorum honorem extruxerat, sacras Reliquias ex omnibus Orbis terrae partibus conquisitas collocasse, ac Monachos, qui tum temporis Vaticanae Basilicae inserviebant, jussisse Festivitatem cujusque Sancti in natali ejus die celebrare; illudque statuisse, ut Sacerdos in Canone Missae post ea verba, *et omnium Sanctorum tuorum,* diceret: *quorum solemnitas hodie in conspectu tuo celebratur, Dominus Deus noster, in toto Orbe terrarum.* Sed haec non generalis fuit lex, sed privilegium pro Missis, quae in illo Oratorio celebrarentur, ut animadvertit Walfridus cap. 22. et Thiers loc. cit. Et Cardinalis Bona loc. cit. multa se vidisse testatur Missalia, in quibus, uno duntaxat excepto Bibliothecae Barberinae, ea verba non reperit. Verum Martene lib. 1. de Antiquis Ecclesiae Ritibus cap. 4. art. 8. n. 16. se vidisse ait in Gallia Missale Monasterii quondam S. Dionysii, in quo haec sunt verba. *Nec non et illorum Martyrum, quorum hodie solemnis in conspectu gloriae tuae celebratur triumphus.* Et Matthaeus Parisius in vitis S. Albani scribit, Innocentium III. a Guillelmo Abbate S. Albani interrogatum, quid de ejusmodi additionibus sentiret, respondisse, eas a se minime improbari. Sed haec utcumque se habeant, illud certissimum est, post S. Gregorium Magnum nihil in Canone esse additum. Inter eos Pontifices, qui aliquid inseruerunt in Canone, Alexandrum I. qui vixit initio saeculi secundi, minime ponendum esse existimavimus. Sane in libro Pontificali habetur: *Hic Passionem Domini miscuit in precatione Sacerdotum, quando Missae celebrantur:* ad quae verba notat Petrus Urbevetanus, *Ibi videlicet tam beatae Passionis;* propterea nonnulli Alexandro Pontifici Orationem, *unde et memores, Domine,* tribuunt, quae proxime consecrationem consequitur. Verum cum Christus Jesus diserte jusserit, in Missa commemorationem fieri ejus Passionis, et D. Paulus 1. ad. Corinth. cap. 11. scripserit, *Quotiescumque manducabitis panem hunc, et Calicem Domini bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat,* perperam Alexandro I. tribuitur commemoratio Passionis Christi Domini in Missa, quam constat esse institutionis Divinae. Vid. Baron. ad ann. Chr. 132. n. 3. et Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 13. num. 3. et Pagium juniorem in Vita Sancti Alexandri.

CAPUT XIII.

De Prima Canonis Oratione.

Oratio prima Canonis continet Memento, et Communicantes.

1. Prima Canonis Oratio incipit per ea verba: *Te igitur clementissime Pater,* et usque ad eam Orationem pergit, *Hanc igitur oblationem:* nam *Memento Domine,* et *Communicantes,* et

memoriam venerantes non sunt diversae Orationes, sed pars primae Orationis, ut deducitur ex clausula *Per eundem Dominum nostrum*, quae ad omnium Orationum finem apponitur; quod etiam quisque potest intelligere, si animadvertat, *Communicantes* omni sensu carere, nisi cum proxime praecedentibus verbis continuetur. Vide Bellarminum to. 3. Controvers. lib. 6. de Missa c. 21. in princ.

In prima Oratione Sacerdos orat pro Ecclesia universa, pro Papa, pro Episcopo, et in aliquibus locis pro Rege.

2. In hac prima Oratione Deo Patri preces diriguntur: *Te igitur clementissime Pater*. Etsi enim Divinae Trinitati Sacrificium offertur, tamen si preces aliquot excipias, quae Trinitatem respiciunt, cujusmodi sunt *Suscipe Sancta Trinitas*, et *Placeat tibi Sancta Trinitas*, reliquae omnes juxta perpetuam Ecclesiae consuetudinem ad Deum Patrem per Filium in unitate S. Spiritus diriguntur. Deum vero Sacerdos in hac prima Oratione deprecatur pro Ecclesia Sancta Catholica, pro Summo Pontifice, pro Episcopo, in quibusdam locis pro Rege, et pro *omnibus orthodoxis, atque Catholicae et Apostolicae Fidei cultoribus*. In ea Oratione *Te igitur* illa continentur verba *Sancta Sacrificia illibata*: quae Innocentius Tertius de Officio Missae lib. 3. cap. 3. in hunc modum explicat: *Dicuntur illibata, idest immaculata, quae sine macula cordis, et corporis oportet offerri, quatenus cor ab iniquitate purgetur, et corpus ab immunditia*.

Explicantur illa, Sancta Sacrificia illibata.

In Ecclesia etiam Orientali mentio fiebat Summi Pontificis; Quod abolitum in Schismate Photii.

3. Postquam oravit Sacerdos pro Ecclesia Catholica, orat pro summo Pontifice: *Unitas enim sacerdotalis*, ut ait S Cyprianus, a *Petri Cathedra exorta est*. Nec sane quisquam jure negaverit, in Ecclesia Orientali de summo Pontifice olim mentionem fieri consuevisse: narrat enim Nicephorus lib. 16. cap. 17. primum ausum esse Acacium Constantinopolitanum Episcopum quinto saeculo Felicis II. Summi Pontificis nomen e Dyptichis sacris expungere; et Constantinus Pogonatus Imperator in Epistola ad Summum Pontificem, quae praeposita est Concilio sexto Generali, declarat, se Patriarchae e sacris Dyptichis ejus nomen delere volenti vehementer restitisse: quamobrem in Liturgiis, quae posteriori tempore sunt scriptae, Summi Pontificis nomen reperitur. Haec autem in Ecclesia Orientali intermissa est consuetudo propter Photii schisma, nec unquam actum de concilianda utraque Ecclesia, quin Graecis nobiscum semper convenerit Summi Pontificis nomen esse in Canone restituendum. Quod vero ad Occidentalem Ecclesiam pertinet, adeo vetus est orandi pro Papa in Canone consuetudo, ut ejus origo indicari non possit, ostendi vero possunt leges, quibus ea consuetudo restituta, vel malus usus sublatus repressaque audacia praetermittendi nomen Romani Pontificis. Concilium Valense ann. 529. can. 4. statuit in hunc modum: *Nobis justum visum est, ut nomen Domini Papae, quicumque Apostolicae Sedi praefuerit, in nostris Ecclesiis recitetur*. Et paucis post annis S. Pelagius Papa, ut est apud Agobardum tom. 2. pag. 49. Episcopos Etruriae increpavit, quod ejus nomen in Canone praetermiserint: *Quomodo vos ab universis Orbis communione separatos esse non creditis, si mei inter sacra mysteria secundum consuetudinem nominis memoriam reticetis?* Et Ennodius Papiensis in Apologia pro Synodo inde probat Symmachum verum legitimumque, Laurentium vero spurium esse Pontificem, quod semper Symmachi nomen recitatum fuerit in Canone.

Leges in Occidentali Ecclesia, quibus fieri jubetur mentio Romani Pontificis in Canone.

De mentione facienda Episcopi.

4. In eadem prima Oratione mentio fit etiam Episcopi juxta praeceptum Apostoli ad Hebraeos 13. qui orandum ait pro Episcopis: *Ipsi pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri*. In Orientali Ecclesia Presbyter orat pro Episcopo, Episcopus pro Archiepiscopo, Archiepiscopus pro Patriarcha, ut videre est apud Card. Bona lib. 2. Rerum Liturgicar. cap. 11. num. 3. In Ecclesia Occidentali Sacerdos orat pro Episcopo; si vero Episcopus vel Archiepiscopus Missam celebrat, pro se ipse orat dicens, *Et me indigno servo tuo*; idque faciunt etiam Cardinales, licet non sint Episcopi, propter excellentiam dignitatis. Romae Sacerdotes omittunt *Et Antistite nostro*; Papa enim, cujus mentionem faciunt, est Urbis Ordinarius. Regularibus vetitum est, ne pro Episcopo Superiorem suum Generalem, et Clero ne Praelatum nominent sibi praepositum, licet quasi Episcopalem jurisdictionem et territorium habeat separatum. Non licet Presbytero in aliena Dioecesi Missam celebranti Episcopi sui nomen in locum Episcopi illius Dioecesis, in qua celebrat, substituere, ut videre est apud Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 852. et Meratum tom. 1. par. 1. pag. 538.

Regularibus vetitum, ne mentionem faciant sui Superioris Generalis.

De more orandi pro Rege ex veteribus Patribus.

5. In quibusdam locis juxta Apostolicam Traditionem oratur pro Rege; scribit enim D. Paulus 1. ad Timotheum cap. 2. orationes esse faciendas pro Regibus, et omnibus qui in sublimitate sunt, etiamsi infideles sint, cujusmo-

di erant ii, qui illis temporibus imperabant. Consonant qui primi pro Christiana Religione Apologias scripserunt, qui illud semper inculcant, Christianos pro Imperatore Deum orare: *Sacrificamus* (ait Tertullianus ad Scapulam cap. 2.) *pro salute Imperatoris, sed Deo nostro et ipsius, sed quomodo praecepit Deus, pura prece.* Et Origenes adversus Celsum, qui Christianos cohortabatur, ut pro Imperatore bellum gererent, ait: *Laboramus pro Imperio Romano, dum juste viventes vota pro eo facimus.* Et Dionysius Alexandrinus apud Eusebium Hist. Eccl. lib. 7. cap. 11. *Nos unum Deum rerum omnium Opificem, qui Valeriano et Gallieno sacratissimis Augustis imperium tradidit, colimus et adoramus. Huic continuas preces offerimus pro Imperio illorum, ut stabile et inconcussum permaneat.* Notat Le Brun tom. 1. pag. 420. Liturgias post Constantinum nomen Imperatoris, qui tum regnaret, habere, quod cum praecepto consentit orandi pro Regibus, et in quibusdam manuscriptis post *pro Imperatore* vel *pro Rege* ait, se reperisse notam ILL. quae idem valet quod ea, qua nunc utimur NN. Ex quo elicitur morem fuisse orandi in Canone pro Imperatore vel Rege, qui imperaret. De nota illa ILL. scribit Lucas Holstenius in Praefat. ad librum Diurnum Romanorum Pontificum: *Id unum censui non praetermittendum, quod eum in manuscripto Codice frequenter habeatur haec nota ILL. qua, ut Eruditis obvium est, utebantur veteres ad indicandum proprii nominis locum, uti nunc NN. poni solitum est.*

Verba illa: Et omnibus Orthodoxis etc. desunt in vetusto Ordine Romano, et Sacramentario S. Gregorii. Haeretici ajunt ea redundare.

6. Denique in eadem Oratione Sacerdos orat pro omnibus Fidelibus: *Et omnibus Orthodoxis, atque Catholicae et Apostolicae Fidei Cultoribus.* Haec desunt in antiquo Ordine Romano, in Libro Sacramentorum S. Gregorii, qui est in Bibliotheca Vaticana, Palatina, et in vetusto quodam Missali Vaticano: quamobrem Micrologus in Observationibus Ecclesiast. cap. 23. ubi loquitur de Canone, ea praetermittit verba; et cap. 13. ait, ea esse supervacanea; nam paullo post Sacerdos orat pro famulis et famulabus Dei, quod idem est ac pro omnibus Catholicae Ecclesiae Fidelibus. Haeretici hujus temporis ea verba redundare dicunt, quod paullo ante dixerit Sacerdos, *pro Ecclesia tua sancta Catholica*, quod idem est, ac pro omnibus Fidelibus Catholicis orare.

Bellarmini ad eam calumniam responsio.

7. Haereticis illis respondet Bellarminus, ea verba minime superesse; nam cum generatim pro universa Ecclesia Sacerdos oraverit, deinde singillatim pro Papa, pro Episcopo, pro Rege, decebat reliquos etiam Fideles, seu privati seu viri principes sint, commemorare. Micrologi vero ratio evertitur ex eo, quod in Orationis progressu, idest in *Memento*, revera non aliorum mentio fiat, quam eorum qui vel offerunt, vel sacrificio intersunt; cum vero tam multi Fideles sint, qui neque offerunt, neque adsunt, nec poni possunt ubi commemoratio fit pro defunctis, quod nondum ex hac vita migrarint, cumque pro his etiam orandum sit, propterea destinandus illis erat locus, qui idem ille est, de quo nunc agimus; omnesque in illis verbis continentur *Et omnibus orthodoxis atque Catholicae et Apostolicae Fidei cultoribus.* Vide Menardum in Nota 19. ad Sacramentarium S. Gregorii, Card. Bonam loc. cit. num. 4. Le Brun tom. 1. pag. 421. et Natalem Alexandrum Theolog. dogmat. et moral. de Sacram. Euchar. lib. 2. cap. 7. art. 5. num. 15.

De reliquis, pro quibus orat Sacerdos.

8. Postquam oravit Sacerdos pro Ecclesia sancta Catholica, pro Papa, pro Episcopo, et quibusdam in locis pro Rege, ac pro omnibus Catholicis, pro iis pergit orare, quibus Sacrificii fructum applicare intendit, quorum tamen nomina voce non pronunciat, sed eas personas praesentes animo habet: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum;* ac pro iis itidem orat qui Sacrificio intersunt, *et omnium circumstantium, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis.*

Commemoratio, seu Oratio pro vivis.

9. Formula precandi per verbum illud *Memento* consonat cum sacra Scriptura; Psalmo enim 105. habetur: *Memento nostri Domine in beneplacito Populi tui.* In hac Orationis illius parte Sacerdos orat pro vivis (nam pro defunctis alibi fit, ut suo loco dicemus, praecipua commemoratio) pro illis videlicet pro quibus fit sacrificium, puta in Parochialibus Ecclesiis pro ejus Parochiae Populo, pro iis qui celebrandae Missae ejusque fructu applicando eleemosynam contulerunt, ac pro iis, pro quibus Sacerdos nominatim orare intendit, pro parentibus exempli causa, consanguineis, amicis, aliisque, qui se ejus precibus commendaverint, ac denique pro circumstantibus omnibus.

Explicantur illa, Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt.

10. Adnotanda quaedam sunt ad ea verba, *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium*, tum ut explicemus quid illud sit, quod Sacerdos non modo se Sacrificium, sed etiam circumstantes dicit offerre, tum ut sensum

particulae *vel* declaramus: *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis.*

Quo sensu dici possint offerre omnes Fideles, qui adsunt Sacrificio. Locus celebris Tertulliani explicatus.

11. Celebris locus est Tertulliani de Exhortatione Castitatis cap. 7. *Nonne et laici, Sacerdotes sumus? Scriptum est, Regnum quoque nos et Sacerdotes Deo et Patri suo fecit. . . . . ubi Ecclesiastici Ordinis non est consessus, et offers, et tingis, et Sacerdos es tibi solus etc. Igitur si habes jus Sacerdotis in temetipso ubi necesse est, habeas oportet etiam disciplinam Sacerdotis, ubi necesse sit habere jus Sacerdotis.* Celebris item controversia est, quae ex illa voce *offers* excitata fuit: quidam enim Tertullianum in ea fuisse putant opinione, ut ubi absit Sacerdos, etiam Laicus consecrare possit; idque ut confirment, locum proferunt Theodoreti Eccl. Histor. lib. 1. cap. 23. qui Frumentium quemdam laicum narrat in Alexandria ad Indos profectum, ubi nulli erant neque Episcopi neque Presbyteri, cumque ad Christi Fidem aliquot convertisset, jussisse eos in unum convenire, resque sacras celebrare, quemadmodum in Romano Imperio mos esset. Ea de re superiore proximo scripserunt saeculo Hugo Grotius, Dionysius Petavius, Joannes Clopenburgius, et Henricus Dodvvellus; quorum Dissertationes in unum collectae volumen prodiere Londini ann. 1685. His adde Albaspinaeum in tractatu de administratione Eucharistiae lib. 2. cap. 8. ad cujus libri calcem edita est Rigaltii, qui Galliarum Regi fuit a Bibliotheca, ad Albaspinaeum de hoc argumento Epistola. Ex Scriptoribus, quos modo nominavimus, quidam Heterodoxi sunt, quiddam vero Catholicae Fidei egregii propugnatores, quos inter censendi sunt praeter Rigaltium, Petavius et Albaspinaeus, qui luculenter demonstrarunt voce *offerre* non semper significari *consecrare;* Oblationem separatum quiddam sejunctumque esse a Consecratione; nec verisimile cuiquam fieri posse, Tertullianum nescisse aetatis suae disciplinam, qua Sacerdotes clanculum ad eos, qui in publicis vinculis essent, mittebantur, Christique Confessoribus in carcere detentis Eucharistiam praebebant; quod quidem supervacaneum fuisset, si iis, etiamsi laici essent, Missam propter Sacerdotum inopiam celebrare licuisset. Quod autem de Frumentio affertur, id non ita prorsus est ut narratur: non enim ille solus, sed Romanos Mercatores secum habens comites, Alexandria profectus erat, inter quos verisimile est fuisse aliquos Sacerdotes; neque enim Indis illud consilium dedit, sed Romanis Mercatoribus, inter quos probabile est Sacerdotem aliquem fuisse. Praeterea (quod colligitur ex Rufino, qui eamdem rem narrat) verbis illis Frumentii tribui potest sensus planissimus et simplicissimus, ut scilicet voluerit omnes in unum convenire ad precationes more Christianorum Deo peragendas. Atque haec satis de hac re esse arbitramur. Qui vero totum hoc argumentum quam accuratissime pertractatum cognoscere velit, Petavium adeat et Albaspinaeum, apud quos profecto reperiet, quo sibi abunde satisfaciat. Novissimus scriptor Herminier tract. de Sacramentis tom. 2. cap. 29. ubi loquitur de Ministro Eucharistiae, totam hanc materiam ex integro pertractandam suscepit, explicans, quid sit apud Tertullianum *offerre* his verbis: *Dicit Laicos posse offerre, intellige munera et preces.* Quid illud itidem sit, nos omnes esse Sacerdotes: *Dicit Tertullianus nos omnes esse Sacerdotes, intellige Sacerdotio metaphorice sumpto etc. Dicit Laicos Sacerdotalia munera obire, intellige cum credunt et orant.*

12. Et ut eo regrediamur quod ad Canonis Orationem pertinet, Innocentius III. lib. 3. de Mysteriis Missae cap. 5. docet, non modo Sacerdotes, sed reliquos etiam Fideles dici posse Sacrificium offerre; *Ideo dicitur offerimus, quia non solum offerunt Sacerdotes, sed etiam universi Fideles:* et quamquam Sacerdotis duntaxat sit celebrare, id tamen aliquo sensu ad Offerentem etiam pertinet; Sacerdos enim actione sua, Offerens vero per ejus actionem, cui eleemosynam contulit, ad Sacrificium concurrunt: *Quamvis enim Sacerdos proprio fungatur officio, ille tamen offerre dicitur, cujus nomine agit Sacerdos; ipsi enim imputatur, cujus munera offeruntur*, verba sunt Hilarii Diaconi, qui quarto scripsit saeculo in quaestionibus de veter. Testam. cap. 46. Simile illud est in Oratione, *Orate Fratres*, in qua dicit Sacerdos, *ut meum ac vestrum Sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem Omnipotentem*, quibus declaratur Missam Sacrificium esse tum Sacerdotis, tum eorum, qui vel adsunt, vel ministrant. Bollandistae ad diem 17. Martii vitam referunt S. Geltrudis Nivellensis Abbatissae in Brabantia, quam scripsit Auctor synchronus. Narrat ejus vitae Scriptor, Sanctam Virginem nobilis cujusdam Matronae nomine Adulae filium mortuum ad vitam revocasse, ac Matronam illam ferventiori religionis stu-

dio esse incensam, de qua subdit: *Ex illa die coepit credere virtutibus S. Geltrudis, et in crastinum Missam celebravit in honorem Virginis Christi Geltrudis;* quae verba nihil aliud significant, quam Missam eleemosyna sua celebrandam curavisse. Gregorius Turonensis lib. de Gloria Confessorum cap. 45. de muliere quadam, quae non minus Deo esset devota, quam defuncti viri sui memor, scribit: *Mulier per annum integrum ad hoc Templum degens orationi vacabat, celebrans quotidie Missarum solemnia, et offerens Oblationem pro memoria viri sui.* Haec et alia ejusmodi quae collegit Berlendus tractatu de Oblationibus ad Altare §. 8. num. 5. et 6. ostendunt, Offerentis nomen etiam ei convenire, qui ad Sacrificium, quod fit a Sacerdote, quoquo modo concurrat. In Epistola Sigebaldi Angliae Regis ad Bonifacium Moguntinum Episcopum, quae inter Bonifacianas est 49. locus est hujusmodi: *Notum sit tibi, quod ex eo tempore nomen tuum adscriptum habuissem, cum Missarum solemnia celebrarem, simul cum nominibus Episcoporum nostrorum;* ad quem locum Mabillonius lib. 3. de Liturgia Gallicana num. 12. *Nota verbum celebrarem, quo Rex utitur:* illud enim adhibet eo modo et sensu, quem supra explicavimus. Docent Theologi Christum sacrificii Missae Offerentem esse praecipuum, non modo quia illud instituerit, ac in sui memoriam jusserit celebrari, sed etiam quia quodammodo illud offert per Sacerdotis ministerium: Sacerdotem vero esse Offerentem, tum quod virtute Christi Sacramentum conficit, tum quod ex persona Christi consecrationis verba pronunciat: denique Laicos etiam esse Offerentes, vel quod per ministerium Sacerdotum offerunt, vel quod suam cum Sacerdotum intentione conjungunt, vel quod externum aliquid exhibent Missae ministrando, necessaria ad Sacrificium suppeditando, eleemosynam largiendo. Vide Sylvium 3. par. quaest. 83. art. 1. quaest. 6. ubi ait, verba illa Canonis *vel qui tibi offerunt* intelligenda esse de Laicis ob rationes allatas: vide etiam Collationem 14. Lucionensem quaest. 1. par. 5.

De particula illa VEL Georgii Majoris calumnia evertitur. Ea particula aliquando est copulativa.

13. Nunc vero de particula *vel* dicendum, hoc est explicanda sunt quae sequuntur verba in Canone *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium.* Menardus in *Notis ad Concordiam Regularum* scripsit, particulam *vel* aliquando non disjunctivam, sed copulativam esse; idemque apposite iterum scripsit, dum verba illa Canonis explicaret, de quibus nunc legitur in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 14. *Particula disjunctiva vel usurpatur pro copulativa, quod saepe contingit.* Idem adnotasse ait Le Brun tom. 1. pag. 429. Gothofredum in Codic. Theodosian. Petrum de Marca in Concordia Sacerdotii et Imperii, aliosque plures doctos viros. Itaque Georgii Majoris Heterodoxi objectio evertitur, qui opinatur in iis verbis *pro quibus tibi offerimus vel qui tibi offerunt*, correctionem quamdam contineri, eamque impie irridet, ut refert Bellarminus cit. cap. 21. Sed Orationis expeditus apparet sensus: Deo enim non solum peculiares personae, et circumstantes commendantur, sed ii etiam, pro quibus offertur Sacrificium, ac reliqui omnes quibus quoquo modo convenit nomen offerentium.

Retinenda illa verba pro quibus tibi offerimus, quae male explodit Micrologus.

14. Animadvertit Micrologus cap. 23. ab hac Canonis Oratione quondam ea verba abfuisse *pro quibus tibi offerimus*, atque ea tantum legi, *qui tibi offerunt;* itaque prima illa verba explodit: *Item post pauca addunt: pro quibus tibi offerimus: cum in antiquioribus et veracioribus Sacramentariis non nisi sub tertia persona offerentes ibi reperiantur.* Videatur Auctor tractatus de Missa et Divino Officio rursus Parisiis editi ann. 1714. pag. 122. Desunt itidem eadem illa verba *pro quibus tibi offerimus* in antiquo Ordine Romano, et in pluribus vetustis Missalibus, ut sibi testatum fuisse Mabillonium scribit Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 853. Sunt qui existimant pro varietate lectionis diversorum Missalium, quorum quaedam haberent *qui tibi offerunt*, quaedam *pro quibus tibi offerimus*, utramque lectionem esse invectam, addita particula *vel*, ut Sacerdos, utra lectio sibi placeret, eam sequeretur; praesertim quod particula *vel* in aliquibus Missalibus scripta sit rubrica. Verum Pouget sapienter ejusmodi rejicit Sacerdotis optionem, et consuetudinem damnat scribendi rubrica particulam *vel*, quae Sacerdotem inducere possit, ut utrovis modo legat. Et sane si dicas duntaxat *pro quibus tibi offerimus*, et omittas *vel qui tibi offerunt*, reliqua, quae sequuntur verba sensu omni destituuntur, ut quivis facile potest intelligere: quamobrem legendum, ut scriptum est in Canone, *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*, nec ullo modo ferenda libertas alterutrum omittendi,

vel pro quibus tibi offerimus, vel *qui tibi offerunt*.

Oratio, Memento etc. explicatur ex Innocentio Tertio.

15. Innocentius Tertius lib. 3. Mysteriorum Missae cap. 6. scribit de hac prima Canonis Oratione, et de illis quidem verbis *Memento Domine*, etc. haec habet: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum N. N. et omnium circum adstantium. Ex hac junctura verborum manifeste conjicitur, quod hic quasi quidam sit locus, ubi Sacerdos specialiter, quos voluerit, debeat nominare. Vivorum tamen nomina hic tantum debet recensere, quoniam in sequentibus locus occurret, ubi defunctorum poterit agere memoriam specialem.* Pergit Pontifex, atque explicat rationem, quamobrem Missae sacrificium in hac Oratione *Sacrificium laudis* appellatur. Quia vero non solum vocatur *Sacrificium laudis*, sed quidpiam amplius additur: *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis, pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis et incolumitatis suae, tibique reddunt vota sua aeterno Deo vivo et vero*, observabimus his verbis declarari Missae Sacrificium esse ex opere operato non modo Latreuticum, et Eucharisticum, seu Sacrificium laudis et gratiarum actionis, sed etiam Propitiatorium, quo peccata expiantur, et Impetratorium, quo spiritualia et temporalia bona a Deo obtinentur: *Si quis dixerit, Missae Sacrificium tantum esse laudis et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem Propitiatorium, vel soli prodesse sumenti; neque pro vivis et defunctis, pro peccatis, poenis, satisfactionibus, et aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit:* verba sunt sacri Concilii Tridentini sess. 22. de Sacrificio Missae can. 3.

Sacrificium Missae Latreuticum, et Eucharisticum.

16. Sacrificium Missae Latreuticum est et Eucharisticum, id est Sacrificium laudis et gratiarum actionis pro acceptis beneficiis; perfectiori enim et excellentiori quodam modo proprietates omnes continet Sacrificiorum veteris Legis, quorum quaedam in Dei tantum honorem et laudem offerebantur, ut Holocausta, quaedam in gratiarum actionem, ut Hostiae Pacificae, quemadmodum docet S. Thomas 1. 2. quaest. 102. art. 3. Quod ne haeretici quidem negant, ut Lutherus, et Calvinus, ut observat Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 1.

Item Propitiatorium.

17. Est etiam Missae Sacrificium Propitiatorium, quo nimirum peccata expiantur, quod probat locus Apostoli ad Hebraeos 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quae sunt ad Deum, ut offerat dona et Sacrificia pro peccatis.* S. Cyprianus in sermone de Coena Domini Missae Sacrificium vocat medicamentum simul et holocaustum ad sanandas infirmitates, et purgandas iniquitates. Et S. Augustinus quaest. 57. in Leviticum ait, in hoc fieri Sacrificio *veram remissionem peccatorum*. Et Theologi docent, peccatorum remissionem, quod attinet ad culpam, ex hoc proficisci Sacrificio, non tamen eodem modo, quo provenit ex Baptismo, et Poenitentia, in quibus peccatorum remissio fit per habitualis seu Sanctificantis gratiae infusionem, seu alio quodam modo; nimirum Deus, intuitu Sacrificii Missae propitiatorii seu expiatorii peccatorum, poenitentiae donum largitur, seu peculiaris alicujus gratiae adjutorium, quo peccator ad contritionem excitatur et adjuvatur, vel ad absolutionem in Sacramento Poenitentiae digne et utiliter consequendam. Diximus, quantum ad culpam attinet; nam quoad remissionem poenae, quae sequitur peccata jam quoad culpam abolita, vera Theologorum sententia est, poenam immediate per Missae Sacrificium remitti; Deus enim propter Sacrificii oblationem poenam ei remittit, pro quo offertur, ea tamen mensura, quam divina ejus misericordia definiverit.

Remissio Peccatorum alio modo profluit ex Sacrificio, ac ex Baptismo, et Poenitentia.

Pulcherrima D. Thomae doctrina, quo pacto per Sacrificium peccata remittantur.

18. Luculentissima est S. Thomae doctrina in 4. Senten. dist. 12. qu. 2. artic. 2. *Ad quartum dicendum, quod Eucharistia non solum est Sacramentum, sed etiam est Sacrificium. In quantum autem est Sacramentum, habet effectum in omni vivente, in quo requirit vitam praeexistere. Sed in quantum est Sacrificium, habet effectum etiam pro aliis, pro quibus offertur, in quibus non praeexigit vitam spiritualem in actu, sed in potentia tantum: et ideo si eos dispositos inveniat, eis gratiam obtinet virtute illius veri Sacrificii, a quo omnis gratia in nos influxit, et per consequens peccata mortalia in eis delet, non sicut causa proxima, sed in quantum gratiam contritionis eis impetrat.* Et paullo post in eodem art. 2. *Dicendum, quod non totaliter semper aufertur poena per hoc Sacrificium illis, qui sunt in Purgatorio; nec auferebatur in veteri lege per antiqua Sacrificia.* Hanc doctrinam illustrat abunde Bellarminus tom 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 4. ubi sic ait: *Non operatur Sacrificium efficienter et immediate, nec est proprie*

instrumentum Dei ad justificandum etc. Non igitur Sacrificium immediate justificat, ut Baptismus, et Absolutio faciunt, sed donum poenitentiae impetrat, per quod homo peccator ad Sacramentum accedere velit, et per illud justificetur. Huc etiam addit, quod cum non possit Missae Sacrificium majori praeditum esse virtute quam habuit Sacrificium Crucis, nec illud Sacrificium *efficienter et immediate*, ut loquuntur Theologi, sed *impetratorie et meritorie* justificaverit, hoc est, a Deo impetraverit ut peccatores per media convenientia aeternam salutem consequantur, idem plane de Missae Sacrificio dicendum est. Quamobrem Tridentina Synodus sess. 22. de Sacramento Eucharistiae cap. 2. vim et efficaciam Sacrificii ita explicat: *Hujus oblatione placatus Dominus gratiam et donum poenitentiae concedens, crimina et peccata etiam ingentia dimittit.* Et paulo post de ope, qua per hoc Sacrificium juvantur defuncti: *Quarum non solum pro Fidelium vivorum peccatis, poenis, satisfactionibus, et aliis necessitatibus, sed pro Defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis rite juxta Apostolorum Traditionem offertur.*

Est etiam Impetratorium, ad impetranda spiritualia, et temporalia bona.

19. Denique Missae Sacrificium est etiam Impetratorium, nobisque a Deo obtinet spiritalia et temporalia bona, ut ex omnium Fidelium perpetuo probatur consensu. Patrum auctoritates congestas reperies apud nostros Controversiarum Scriptores. Illud nobis satis erit, quod scribit D. Augustinus lib. 22. de Civitate Dei cap. 8. de nobili quodam viro nomine Exuperio, qui ut infestam domum liberaret suam ab immundis Spiritibus, *rogavit* (inquit Augustinus) *nostros, me absente, Presbyteros, ut aliquis eorum illo pergeret, cujus orationibus cederent: perrexit unus, obtulit ibi Sacrificium Corporis Christi, orans quantum potuit, ut cessaret illa vexatio; Deoque protinus miserante cessavit.* Quod si in veteri Testamento offerebantur hostiae votivae, ut aliquod beneficium impetraretur, ut constat ex 2. lib. Reg. cap. ult. ubi David *obtulit pacifica*, ut pestem averteret, et ex 2. lib. Macab. cap. 3. ubi Onias obtulit *hostiam salutarem* pro Heliodori vita, et ex 1. lib. Exdrae cap. 6. ubi hostiam Hebraei pro Darii liberorumque ejus vita sacrificabant; quis affirmare audeat, hanc deesse Sacrificio nostro virtutem, cum praesertim Eucharistia, quae valet, ut dicimus, ad peccatum remittendum, multo magis ad eas tollendas calamitates valeat, quae ex peccato trahant originem? *Si Oblatio Eucharistiae pro peccatis dimittendis valet, certe etiam pro aliis necessitatibus, quae ex peccato sunt, valere debet. Et si Deus hoc Sacrificio placatus in gratiam cum inimicis suis redit, quanto facilius ob idem Sacrificium adducetur, ut amicis et reconciliatis bona temporalia tribuat, si id eis utile fuerit?* verba sunt Bellarmini loc. cit. cap. 3. Matthaeus Galenus Vestcappellius Tractatum de sancto Missae Sacrificio conscripsit; vixit hic Auctor dum haberetur Concilium Tridentinum, ut colligitur ex Epistola, quam Operi suo praeposuit, ad Alexandrum Piccolomineum Episcopum Montis Alcini; ac quaestionem proponit cap. 19. an Missae omnes, quas celebrant Sacerdotes, seu boni seu mali, ejusdem sint efficaciae; nec sane in eorum sententia videtur conquiescere, qui docent, suam Sacrificio constare efficaciam, etiamsi illud malus celebret Sacerdos, qui dum male sibi conscius Missam celebrat, sibi solum damnum facit. Significat autem valde se optasse, ut ea quaestio in sacro excuteretur Concilio: *Nam possum quin Camarinam istam studio meo saltem moveam, si forte Tridentini Patres, atque alii docti moti foedo ac tetro odore exhaurire dignentur.*

Missae fructus triplex; primus internus numquam minuitur, aut augetur, ut alii duo pro minore, vel majore sanctitate Ministri.

20. Omnis autem sublata videtur difficultas, si fructum Sacrificii *ex opere operato* a fructu *ex opere operantis*, ut antea diximus, distinguamus. Tres habet Missa fructus, alter internus est, de quo nihil umquam minuitur, quique si applicetur, semper operatur, dummodo nullum obstet impedimentum; quem Missae fructum supra diximus *ex opere operato:* nam Jesus Christus potissimus est Sacerdos, et Sacrificium: Alter est qui ex universa oritur Ecclesia, quae nullo non tempore Deo Sacrificium offert singulorum omnium ministerio Sacerdotum, quotquot sub Caelo sunt, cumque Ecclesia sponsa sit Jesu Christi, tota semper pulchra et amica sine ulla ruga aut macula, semper ex sanctitate sua suisque meritis plurimum in eas actiones confert, quas exercet eorum ministerio, quibus utitur; ex quo sit ut fructus hujusmodi, qui dicitur *ex opere operantis*, augeri possit et minui pro majori vel minori eorum sanctitate, vitaeque innocentia, a quibus conflatur Corpus Ecclesiae; quod tamen nihil ad essentiam pertinet Sacrificii, sed ad circumstantias, quae Sacrificio sunt adjunctae. Tertius denique qui ex ipso proficiscitur Sacerdote, qui celebrat, est itidem *ex opere operan-*

tis. Potest ille quidem zelo et devotione sua precum suarum a Deo effectum impetrare : sed si propter nefariam sui vitam male sibi conscius sit, nihil boni ab eo sperandum, quin etiam gravior cirimines eadstringit miser: nihil tamen de fructu *ex opere operato* detrahitur; quemadmodum eadem semper est gemma ejusdemque pretii, quisquis eam in digito gerat; potest tamen artificis industria annulo affabre inclusa fieri pretiosior.

Explicatur vox illa Communicantes.

21. Verba illa *Communicantes et memoriam venerantes* pars, ut supra diximus, sunt primae Orationis in Canone, quae conjunguntur cum illis, *supplices rogamus, et offerimus*. Sensum hujus vocis *Communicantes* non omnes facile intelligunt. Plerique dicunt, ad ea D. Pauli referri, *memoriis Sanctorum communicantes*. Planus autem videtur ille sensus, ut unionem significet Sanctorum, qui in Caelo sunt, cum Fidelibus, qui degunt in terris, pro quibus preces fundit Ecclesia, atque ut Deum sibi propitium faciat, Sanctorum virtutem, merita, et gloriam commemorat; quemadmodum Hebraei Abrahami, aliorumque Patriarcharum merita commemorabant, ut ob eorum merita Deus in tutela sua Populum haberet, qui viros ab eo tantopere dilectos honorabat. Ita rem expedit Auctor tractatus de Missa et Officio Divino pag. 124. eaque explicatio ex iis, quae mox dicemus confirmabitur.

In hac Orationis parte opem petimus a B. Virgine, et a Sanctis Apostolis.

22. In hac igitur Orationis parte Sanctorum opem petimus : novimus enim, Deum ea propter Sanctos suos facere, quae propter nos facturum ne audeamus quidem sperare. Quapropter sacris docemur paginis, Deum per Isaiam declarasse Hierosolymam se conservaturum ab Assyriorum exercitu propter David servum suum, ut habetur lib. 4. Regum cap. 19. *Salvabo eam propter me, et propter David servum meum*. Omnium prima, a qua opem petimus, est B. Virgo Maria : *Sanctior Cherubim, Sanctior Seraphim, et nulla comparatione ceteris omnibus superis exercitibus gloriosior*, in Oratione quadam in ejus laudem dixit S. Ephraem. Deinde duodecim Sanctorum Apostolorum, qui Ecclesiae columnae sunt, fit commemoratio; Illis additur D. Paulus, quem a B. Petro numquam Ecclesia Romana sejungit, qui etsi non nisi post Christi mortem creatus fuit Apostolus, ab ipso tamen Christo Domino hujus Sacrificii institutionem accepit, ut testatur 1. ad Corint. cap. 11. *Ego enim accepi a Domino, quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem etc.*

Martyres, quorum in Canone fit mentio post Apostolos.

23. Post duodecim Apostolos mentio fit duodecim Martyrum, quorum recentiores sunt Joannes et Paulus, qui circa dimidium IV. saeculi passi sunt sub Juliano Apostata. Horum Martyrum nomina sunt Linus, Cletus, Clemens, qui S. Petro synchroni, coadjutores, et successores fuerunt; Xystus et Cornelius duo summi Pontifices et Martyres; Cyprianus primus Martyr ex Episcopis Cartaginensibus doctrina et desiderio mortis oppetendae in praedicatione Christianae Fidei maxime illustris; Laurentius Romae Archidiaconus, cujus egregia erga pauperes Charitas, et nobilissimum martyrium omnibus Fidelibus semper erunt admiranda; Chrysogonus Romanus sanguinis claritate illustris, qui prope Aquilejam sub Diocletiano passus est; Joannes et Paulus fratres Romae nati, qui quod Idolis sacrificare recusassent necati sunt; Cosmas et Damianus, itidem Martyres, qui cum medicam et chirurgicam artem nullo accepto pretio, sed solius proximi amore exercerent, in hunc modum animas Christo lucrifaciebant.

Sancti Cosmas et Damianus, de quibus in Canone, passi sunt Romae.

24. Observavit Cardinalis Bona, Martyres de quibus mentio fit in Canone, vel Romae passos esse, vel in locis Patriarchatui Romano proxime subjectis; cumque paria tria Sanctorum fuerint, quibus nomina erant Cosmas et Damianus, duo Martyres in Arabia, duo Confessores in Asia, duo itidem Martyres Romae, postremi duo iidem sunt, quorum fit in Canone commemoratio. Videatur idem Cardinalis Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 12. n. 3. Cum eodem Cardinali Bona consentit le Brun tom. 1. pag. 443. ubi etiam observat, duos fuisse Sanctos Xystos Romanos Pontifices et Martyres, quorum alter II. saeculo ineunte, alter circa dimidium III. saeculi floruere, id que in controversia esse positum, uter eorum sit, qui commemoratur in Canone; num primus qui nominatur ante S. Cornelium, qui III. saeculo obiit sub Decio; an secundus, cujus supra sepulcrum excitatum est Romae templum, cujus templi meminit S. Gregorius magnus lib. 4. cap. 26. In Ambrosianae Missae Canone, et in aliis quibusdam post Martyres mentio quoque fit Confessorum, ut videre est apud Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiae Ritibus art. 8. n. 25. Sed ejusmodi additiones sunt quarundam Ecclesiarum; constans enim semper fuit in eo Romana Ecclesia, ut B. Virginem, Apostolos, et

Incertum quis Xystus inter plures ejusdem nominis sit, qui commemoratus in Canone.

In Ecclesia Romana semper exclusi sunt Confessores ex Canone.

Martyres retineret, exclusis Confessoribus, ut ipsi quoque monuimus Canonizat. lib. 1. cap. 5. n. 6.

In prima Orationr opem imploramus Sanctorum, quorum intercessio nihil valet nisi per merita Christi.

25. In hac igitur prima Oratione Sacerdos orat pro universa Catholica Ecclesia, pro Papa, pro Episcopo, in quibusdam locis pro Imperatore, pro Rege, pro omnibus Fidelibus, iis praesertim, pro quibus Sacrificium offert, et pro omnibus circumstantibus; Beataeque Virginis, Sanctorum Apostolorum, et quorundam Sanctorum Martyrum, omniumque Sanctorum intercessionem implorat: nihil enim Christi meritis detrahit intercessio Sanctorum; nam nihil valent Sancti nisi per merita et virtutem Christi; ac ne tantilli quidem momenti eorum est intercessio, nisi per Christum; nec nobis ad Deum per Sanctorum merita et intercessionem patet accessus, nisi per Christum; quapropter haec Oratio, ut reliquae omnes, in eam desinit clausulam *Per Christum Dominum nostrum*.

Prima Canonis Oratio dicebatur olim Super Diptycha. Plura de Diptychis disputantur.

26. Prima haec Oratio Canonis, ejusque praesertim pars, quae incipit *Memento*; in Missalibus quibusdam manuscriptis appellatur *Oratio supra Diptycha*; ex quo nobis sese offert occasio quaedam huc afferendi de Diptychis. Asseres quidam erant Diptycha divisi in partes tres, ita sibi juncti, ut complicari posset, in quorum primum quorundam Sanctorum, et praesertim Beatae Virginis, Apostolorum et Martyrum, in alterum Fidelium nomina referebantur, qui viverent et dignitate essent illustres, vel de Ecclesia essent optime meriti; inter eos Romanus Pontifex, Patriarcha, Episcopus, et alii ex Clero primi ponebantur; deinde Imperator, viri Principes, Magistratus, et qui de Ecclesia benemeruissent, et omnis Fidelium coetus. Tertius Asser habebat nomina defunctorum, qui in Fidelium communione mortui essent. In Missis privati Sacerdos, in solemnibus Diaconus, et Subdiaconus ea nomina recitabant; propterea scribit Martene de antiquis Ecclesiae Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 8. n. 14. *Nomina recensebat ipse Sacerdos, maxime in Missis privatis, in quibus non ministrabat Diaconus aut Subdiaconus*. Non tamen omnium offerentium, sed eorum tantum, qui essent praecipui et eximii, nomina recitabantur; nimis enim diu sacram duci caeremoniam opportuisset. Juxta Ritum Romanum principio Canonis vivorum, ac praecipue Summi Pontificis et Episcopi nomina pronunciabantur, cujusmodi est disciplina, qua nunc utimur in prima Oratione *Te igitur*. Deinde ad *memento Domine* vivorum, qui vel eximii essent Offerentes, vel magna in Ecclesia beneficia contulissent, nomina in Diptycha relata recitabantur. Propterea nunc pausatur aliquantisper, ut eorum praecipua fiat commemoratio, quos Sacerdos mentali Oratione tacitus Deo commendat. Post ea verba *Communicantes*, *et memoriam venerantes* index seu catalogus pronunciabatur, in quem relata erant Sanctorum nomina. Denique nomina Defunctorum post Consecrationem enunciabantur, ut alibi docebimus. Recentiores viri docti egregie totam hanc rem de Diptychis illustrarunt. Vide Cabassutium dissertat. 15. saeculi II. Ecclesiae, Du Cange verbo *Diptycha*, Card. Bonam Rer. Liturg. lib. 2. cap. 12. Mabillon. lib. 3. de Liturgia Gallicana num. 11. et 12. Juveninum de Sacrament. dissert. 5. de Eucharist. Sacram. cap. 8. art. 5. §. 4. Coustant in Notis ad Epist. 25. Innocentii I. pag. 858. Pouget tom. 2. Institut. Catholicar. pag. 854. et Berlendum tractatu de Oblationibus ad Altare par. 1. §. 9. D. Hieronymus eam consuetudinem pronunciandi propalam ad Altare Offerentium nomina non satis probasse videtur: *Publice*, inquit in cap. 18. Ezechielis, *Diaconus in Ecclesia Offerentium nomina recitat; tantum offert illa; tantum ille pollicitus est; placentque sibi ad plausum populi torquente eos conscientia: damusque materiam miseris, ut gaudeant ad ea, quae tribuunt, et non lugeant ad ea, quae rapuerint*. Ejusmodi tamen viguit ad XI. usque saeculum consuetudo, ut colligitur ex Micrologo cap. 13. et Leone Hostiense lib. 2. cap. 73. XII. vero saeculo obsolevit, cum ea disciplina est introducta, ut Sacerdos neque alta, nec submissa voce nomina recitet, sed offerentes aliosque, quibus applicari vult Sacrificii fructum, mentali Oratione Deo commendet.

Offerentium nomina ad Altare enunciabantur, quod XII. saeculo obsolevit.

De Actionibus, quae cum prima Canonis Oratione conjunguntur.

27. Atque ea sunt, quae primae Canonis Orationi illustrandae opus esse putavimus. Reliquum est, ut actiones praecipuas commemoremus, quae cum hac prima Oratione conjunguntur, ut osculum Altaris, manus junctas, terna Crucis signa super Hostiam et Calicem; cum Sacerdos dicit *haec dona, haec munera, haec Sancta Sacrificia illibata*.

Terna Crucis signa super Hostiam, et Calicem quid significent.

28. Vetus est disciplina osculandi Altare principio hujus Orationis post ea verba, *Supplices rogamus ac petimus*. De hoc Ritu loquitur Durandus Scriptor saeculi XIII. lib. 4. cap. 26.

Carthusiani, Carmelitae, Fratres Praedicatores non osculantur Altare, fortasse quia in earum Ecclesiarum Missalibus, quarum ritum amplexi sunt, ea deerat caeremonia. Quid Altaris osculum significet docuimus lib. 2. cap. 3. n. 7. De ternis illis signis, quae super Hostiam et Calicem ducuntur in modum Crucis, cum Sacerdos dicit *haec dona, haec munera, haec Sancta Sacrificia illibata*, pane et vino nondum consecratis, dicimus veras esse benedictiones; quibus Dei invocatur Omnipotentia, ut oblata in Corpus et Sanguinem Christi convertat. Hujusmodi vero benedictiones ideo fiunt signo Crucis adhibito, ut semper Redemptoris nostri Passio nostris animis obversetur. Tria Crucis signa ducuntur, quae significant, maximum hoc mysterium a Sanctissima perfici Trinitate, ut bene explicat Merbesius 3. par. Summae Christianae q. 51. quaestiunc. 4. Eandem rem attigit S. Bonaventura in Exposit. Missae cap. 4. tom. 7. Edit. Lugdunensis ann. 1668. *Quod autem tres Cruces super Calicem et Hostiam per manus Sacerdotis signantur, quid significent videamus.* Itaque docet, primam signum ad illa verba *haec dona* significare primam traditionem, qua Christus a Deo Patre deditus est, juxta illud Apostoli, *Proprio Filio suo non pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum;* alterum signum ad verba, *haec munera,* alteram innuere traditionem, qua Christus se ipse pro nobis tradidit, juxta illud Isaiae, *Tradidit in mortem animam suam, et cum sceleratis reputatus est;* tertio denique signo ad ea verba, *haec Sancta Sacrificia illibata*, traditionem intelligi, qua Judas Magistrum suum ab omni prorsus peccato purum et integrum in manus inimicorum ejus dedit: *Qui autem tradidit eum, dedit illis signum dicens, quemcumque osculatus fuero* etc. verba sunt ex Matth. cap. 26.

CAPUT XIV.

De secunda Canonis Oratione.

In secunda Canonis Oratione quatuor fiunt petitiones.

1. Secunda Canonis Oratio illud habet initium, *Hanc igitur Oblationem*, qua petitiones quatuor continentur; quarum prima est ut Deus Oblationem nostram placatus accipiat; secunda ut dies nostros in sua pace disponat; tertia ut ab aeterna nos liberet damnatione; quarta denique ut in electorum suorum grege nos jubeat numerari. In Pervigiliis Pascatis et Pentecostes, ac per totam earum solemnitatum Octavam quaedam in hac Oratione adduntur, quae ad eos, qui in his diebus baptizantur, pertinent. Nam juxta veterem disciplinam in Pervigiliis Pascatis et Pentecostes Cathecumeni Baptismo abluebantur, qui vestibus albis amicti Sacrificio Missae aderant, et Sacram Eucharistiam suscipiebant, ut bene advertit Pouget Institut. Catholicar. tom. 2. pag. 858. et concordant Gilbertus Grimaud in Liturgia Sacra par. 3. cap. 1. Grancolas in veteri Sacramentario Ecclesiae par. 1. pag. 791. in fine.

In secunda Oratione verba illa, Hanc Oblationem, non designant praesentem materiam, sed ad mentem referenda sunt Sacerdotis, et ad Oblationem mox faciendam. Addita sunt a S. Gregorio, Diesque nostros in tua pace etc.

2. Suarez 3. par. tom. 3. q. 83. art. 4. disput. 83. sect. 2. docet, in hac oratione, etsi nondum facta sit Consecratio, Oblationis tamen fieri mentionem; neque Oblationem jam factam significari, sed mox faciendam, quamque Sacerdos animo praesentem habet: *Solum est advertendum propter haereticorum calumnias, cum in his Orationibus, quae Consecrationem antecedunt, fit mentio Oblationis, sermonem esse non de Oblatione, quae jam facta sit, sed quae proxime paratur et instat; ita ut signum illud demonstrativum*, Hanc Oblationem, *non designet ad sensum praesentem materiam, quae tunc prae oculis habetur, sed ad mentem designet Oblationem proxime faciendam, quae in intentione praesens habetur.* Venerabilis Beda lib. 2. Histor. Anglicanae cap. 1. narrat, D. Gregorium ad praecipuam a Deo implorandam opem huic Orationi ea verba, quae etiam nunc recitantur, addidisse: *diesque nostros in tua pace disponas, atque ab aeterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum jubeas grege numerari.*

An Praedestinatorum numerus possit augeri vel minui.

3. Disputant Theologi, an Praedestinatorum numerus augeri possit, vel minui seu, quod idem est an nonnulli sint hominum, qui cum praedestinati non sint, praedestinari adhuc possint; quo casu eorum numerus, qui censentur ab aeterno Praedestinati augeretur; et contra num Praedestinatorum aliquis possit damnari, quo casu praedestinatorum numerus minueretur. Hoc pertractavit argumentum S. Augustinus in libris de Correptione et Gratia, et de Dono Perseverantiae: quo auctore et duce, etsi gravissimae in Scholis Theologorum ferveant controversiae de Gratia, ad utramque quaestionem negando respondemus. Quaestionem hanc luculenter tractavit Cardinalis Lauria opusc. 1. de Praedestinatione cap. 18.

Explicantur illa, Et in Electorum

4. Quibus praemissis suboritur quaestio, qui peti possit a Domino in hac 2. Canonis

tuorum jubeas grege numerari.

Oratione, ut jubeat nos *in electorum suorum grege numerari.* Hanc excitavit difficultatem Estius in 4. sent. lib. 1. dist. 70. §. 22. atque eam ut augeat, animadvertit in quapiam Oratione pro vivis et defunctis nos a Deo petere, ut eorum nomina in Praedestinatorum libro remaneant: *Orat Ecclesia Deum in Canone Missae, ut in Electorum suorum jubeat nos grege numerari; et in Oratione pro vivis atque defunctis, ut eorum nomina Praedestinationis liber abscripta retineat: ergo addi possunt aliqui ad numerum electorum.* Cui difficultati diluendae multum juvant verba ex epistola 2. B. Petri Apostoli cap. 1. *Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem faciatis.* Quod ad Deum attinet, profecto non mutatur electio; Deus enim immutabilis est, nec eum ulla donorum suorum poenitentia capit: quod vero ad nos attinet, arundines sumus vento expositae; propterea in id sedulo incumbendum, ut per bona opera nostra compleatur electio; ex fructibus vero, quos ferimus, intelligitur bonaene an malae arbores simus. Petitur itaque a Deo in hac Oratione, ut nobis tribuat electorum ingredi viam, ut cum iis aeterna pace fruamur. Eorum incompertus est numerus; optimum tamen affirmare possumus esse praedestinationis indicium sese ad ejusmodi sanctarum precum spiritum et arcana sensa conformare, idest nihil quidquam aliud, quam Dei pacem cupere, nihil praeter mortem aeternam metuere, et perseverantiae donum a Deo enixe petere, ut in eorum adscribamur numerum, qui aeterna gloria perfruentur. Uno verbo, hac non petitur Oratione, ut Deus propositum mutet suum, sed nos ut ad se convertat, in via salutis confirmet, et ad aeternam perducat beatitudinem, qui sunt Praedestinationis effectus. Verba Estii haec sunt: *Ejusmodi Orationibus non petimus immutari aeternum Dei propositum, sed causam pro effectu ponimus, orantes ut Deus nos, vel alios ad se convertat, et in sancta conversatione confirmet, atque ad aeternam felicitatem perducat, qui sunt effectus Praedestinationis.*

Cur Sacerdos secundam Orationem Canonis dicat manus tenens protensas super Hostiam et Calicem.

5. In hac secunda Oratione Sacerdos extensas tenet manus super Hostiam et Calicem, donec ad illa pervenerit, *Per Christum Dominum nostrum*, ubi manus jungit. Bossuetus in tractatu de Orationibus Missae pag. 36. observat, morem fuisse in Lege veteri ut super victimam manus imponeretur, quod indicium erat, Sacerdotem conjungi cum victima, et cum ea Deo consecrari, ob eamque causam Sacerdotem super Hostiam et Calicem, quae consecraturus est, manus extendere. Levitici cap. 4. haec habentur: *Si Sacerdos, qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens Populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino. Et adducet illum ad ostium Tabernaculi testimonii coram Domino, ponetque manus super caput ejus et immolabit eum Domino.* Et cap. 8. *Obtulit et arietem in holocaustum, super cujus caput cum imposuissent Aaron et filii ejus manus suas immolavit eum, et fudit sanguinem ejus per circuitum Altaris.* De hoc ritu fuse disputat Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 858. deinde ita in rem nostram concludit: *Hujus ad ritus imitationem in nova Lege Sacerdos facturus jam jam mysticam immolationem Corporis Christi, tam suo quam Populi simul offerentis nomine, ponit manus super oblata in corpus et Sanguinem Christi mox convertenda, eoque ritu offert Deo se Populumque Christianum cum Christo jam jam mystice immolando, ut ejus virtute Sacrificii impetret a Deo remissione peccatorum, vitae praesentis pacem, et aeternae gloriam.* Et probe consentit Auctor *de optima audiendae Missae ratione* secunda edit. Parisien. anni 1681. pag. 119. et seq.

CAPUT XV.

De tertia Canonis Oratione, ubi de Consecratione Panis, et Vini.

1. Tertia Canonis Oratio ab illis incipit verbis, *Quam Oblationem tu Deus in omnibus;* quae Oratio usque ad finem Consecrationis continuatur. In hac Oratione respiciens Ecclesia non solum Oblationem panis, et vini, eorumque proxime instantem Transubstantiationem in Corpus, et Sanguinem Christi, sed etiam sui ipsius et Sacerdotis celebrantis, et adstantium Oblationem, Deum orat, ut eam facere dignetur *benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque, ut nobis fiat Corpus et Sanguis* Unigeniti ejus Filii: et Sacerdos cum dicit *benedictam*, Crucis signum ducit super Hostiam et Calicem; idem facit cum dicit *adscriptam*, itidemque cum dicit *ratam, rationabilem etc.* Item super Hostiam Crucis signum ducit ad ea verba, *ut nobis Corpus*, et Crucis signo Calicem signat dicens, *et Sanguis fiat.*

De tertia Canonis Oratione.

Explicantur verba illa, Benedictam, adscriptam, ratam etc ex Canone Utrum de consecr. dist. 2.

2. Varie rerum harum Scriptores explicant verba *benedictam*, *adscriptam*, *ratam* etc. Omnium maxime concinna nobis ea videtur explicatio, quae affertur in Canone *Utrum* de Consecrat. dist. 2. qui a Gratiano tribuitur D. Augustino, sed revera sumptus est ex Paschasii libro de Corpore et Sanguine Christi cap. 12. verba Paschasii haec sunt: *Rogamus, hanc Oblationem benedictam, per quam nos benedicamur: adscriptam, per quam nos omnes in Caelo conscribamur: ratam, per quam in visceribus Christi censeamur; rationabilem, per quam a bestiali sensu exuamur; acceptabilemque facere dignetur, quatenus et nos per quod in nobis displicuimus, acceptabiles in ejus unico Filio simus.*

Sacerdos deprecatur Deum, ut panem, et vinum convertat in Corpus Christi, et Sanguinem, quod non est absurdum, etsi novit certo futurum, ut fiat Transubstantiatio.

In hac Oratione Deum, ut diximus, orat Ecclesia, ut panis et vini fiat Transubstantiatio in Christi corpus et sanguinem, etsi id futurum certo sciat; neque enim a Deo petere absurdum est, quod certo novimus fore, cum Christus quoque Joann. 17. Deum Patrem sit deprecatus, ut se glorificaret. Atque haec est D. Thomae doctrina 3. part. q. 83. art. 4. ad 7. Religiosus quidam Ordinis Eremitarum S. Augustini Joannes Hoffmeisterus, Theologicarum rerum non mediocriter peritus, Opus de Missa edidit anno 1545. in quo pag. 151. ita ad rem nostram: *Hic rogant Adversarii, quid necessum sit precari, ut ex pane et vino fiat Corpus et Sanguis Domini, cum certos nos esse putemus, ad prolationem verborum Consecrationis vere illa in Corpus et Sanguinem Domini transmutari. Ad hoc respondemus: quid opus erat, ut Veteres magnis precibus sollicitarent adventum Christi in carnem, quem tamen venturum certo credebant? Quid et necessum erat Christum ad Patrem Coelestem clamare: Pater clarifica Filium tuum, cum clarificatio certo sequutura erat?* Ut igitur ad D. Thomae doctrinam redeamus, monet S. Doctor, non id petere Sacerdotem ut impleatur Consecratio, sed ut nobis fiat fructuosa: *Non tamen videtur ibi Sacerdos orare, ut Consecratio impleatur, sed ut nobis fiat fructuosa: unde signanter dicit: Ut nobis Corpus et Sanguis fiat.* Hunc sensum illud confirmare posse videtur, quod nato Christo Domino Pastoribus ab Angelo dictum esse legimus in Evangelio; *Natus est vobis Salvator*, idest in rem et utilitatem vestram, ut bene prosequitur Suarez in 3. par. tom. 3. q. 83. art. 4. disp. 83. sect. 2. §. *Secundo modo.* Extat inter S. Bernardi Opera edita a Mabillonio tom. 2. pag. 686. n. 15. sermo quidam cui titulus: *De excellentia Sanctissimi Sacramenti et dignitate Sacerdotum*, cujus Auctor quisquis ille sit, vir certe gravis, explicans verba illa Canonis, *Ut nobis Corpus et Sanguis fiat*: ita ait: *Nobis*, inquit, *fiat. Fit enim procul dubio Corpus Domini in mensa Altaris semper, cum solemne illud celebratur Mysterium Ritu debito; sed non semper eis fit, per quos fit.* Quinque sunt, quemadmodum dictum est, Crucis signa, quae in hac Oratione fiunt quae quidam putant Christum significare, qui secundum carnem in quinque sensibus passus est; et quidem in visu, cum velata illi facies est; in auditu, cum est irrisus; in gustatu, cum fel et acetum ei propinatum est; in odoratu, ex tetro corruptorum corporum odore cum in Calvario Monte Cruci affixus est; in tactu, cum ejus transfixi sunt pedes et manus. Ita rem explicat D. Bonaventura in expositione Missae. Et Durandus lib. 4. de parte quinta Canonis putat, tribus illis, quae fiunt supra Hostiam et Calicem, signis nefariam illam significari proditionem Judae, qui Magistrum suum Sacerdotibus, Scribis, et Pharisaeis vendidit; semel autem duci Crucis signum super Hostiam, et semel super Calicem, vel ad duas naturas significandas Divinam et Humanam, quas unione hypostatica Christus in se copulavit, vel ut intelligamus Christum esse passum anima et corpore. Auctor tractatus de Missa et Divino Officio, quem saepe memoravimus, pag. 127. scribit, satis esse posse unicum Crucis signum ad illam vocem *Benedictam*, reliqua autem duo, quae ducuntur ad illas voces *adscriptam, et ratam*, posse omitti: sed in sacris Ritibus, et in tremendo Missae Mysterio ejusmodi novitates ferri nullo modo possunt.

De verbis seu narratione, quae proxime praecedunt verba Consecrationis.

3. In progressu tertiae Orationis Sacerdos partim recitative seu historice et materialiter, partim recitative et significative, ut Theologi loquuntur, exponit quae pridie mortis suae Christus fecit et dixit: nimirum accepisse panem in sanctas ac venerabiles manus suas, et elevatis oculis in Coelum ad Deum Patrem suum Omnipotentem, gratias illi egisse, panem benedisse, fractum dedisse Discipulis suis, ac dixisse *Accipite et manducate ex hoc omnes: Hoc est enim Corpus meum.*

Duplex modus enunciandi propositionem quamdam, historicus

4. Quod ut probe intelligatur praemittendum est, posse quempiam verba dicere quae alius dixerit, quin ea vel absolute affirmet, vel absolute neget, quod fecit David ea profe-

seu recitativus, significativus seu assertivus. Uterque potest conjungi.

rens; *Dixit insipiens in corde suo: non est Deus;* posse etiam verba dicere animo affirmandi, vel negandi: ut si quis dicat: *Deus est Unus in natura, et Trinus in Personis.* Primus modus dicitur recitativus seu historicus et materialis: secundus significativus: nec quidquam impendit, quin eadem verba recitative et significative proferantur. Potest enim quispiam, quae verba alius dixerit, narrare, et simul quod ille vel affirmaverit vel negaverit, animo affirmare vel negare. Exempli causa si quis dicat: *Christus nos docuit ita orare: Pater noster, qui es in Coelis*, haec verba qui refert tanquam a Christo prolata, ea narrat *recitative* seu *historice et materialiter*, sed si proferantur animo orandi et significandi mentem loquentis, tunc dicta sunt *significative*, seu *assertive*, et *formaliter*.

Verba Consecrationis a Sacerdote dicuntur significative, et non historice tantum.

5. His positis graviter profecto erraret, qui affirmare auderet Consecrationis verba, *Hoc est Corpus meum*, a Sacerdote dici *recitative*, et non *significative*. Si enim ea tantum recitative et historice Sacerdos proferret tanquam dicta a Christo, non sane loqueretur aut ageret ex Persona Christi; neque enim qui verba ab aliquo dicta narrare velit, opus est ei personam illius in se exprimere et repraesentare, quemadmodum David impii verba referenti, *Dixit insipiens in corde suo: non est Deus*, opus non fuit loqui aut agere ex impii persona, seu illius personam repraesentare et exprimere Quamobrem cum Sacerdos juxta communem Sanctorum Patrum, Theologorum, et ipsius Florentini Concilii in Decreto unionis sententiam loquatur et agat ex Persona Christi, necessario sequitur, verba Consecrationis a Sacerdote proferri *significative*, ut Theologorum verbis utamur, et *formaliter*.

An eadem verba dicantur utroque modo, significative, et historice.

6. Reliquum est ut disceptemus, num verba Sacerdotis non modo *significative*, ut diximus, sed etiam *recitative* proferantur; nihil enim repugnat quominus utroque modo dicantur. Illud etiam dispiciendum, an praeter verba, *Hoc est Corpus meum*, alia quoque habeantur in Canone, de quibus quaeri possit, num *recitative*, an *significative*, an vero utroque modo proferantur.

Utroque modo dici putat D. Thomas.

7. D. Thomas 3. par. quaest. 78. art. 5. in eam sententiam est propensior, ut utroque modo Consecrationis verba, idest *recitative* et *significative*, proferantur. Disputant vero Theologi an illa quae praecedunt, *Accipite, et manducate*, proferantur *recitative* tantum, et utroque modo ea proferri communior videtur esse sententia. De D. Thomae mente super altera hac quaestione videantur Salmanticenses in Cursu Theologico tom. 11. par. 1. tract. 23. de Eucharistia quaest. 9. dub. 4. §. 1. et 2. Quae hactenus diximus de Consecratione panis, dicta itidem volumus de Consecratione vini: nam, ut in Canone legitur, Christus Jesus post Coenam in sanctas suas manus Calice accepto, item gratias egit Deo Patri, Calicem benedixit, ac praebuit Discipulis suis dicens: *Accipite, et bibite ex eo omnes;* quae dicuntur a Sacerdote *recitative* et *significative:* et utroque etiam modo illa: *Hic est enim Calix* etc. Itemque, *Haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.*

Veritas asseritur eorum, quae in hac Oratione narrantur.

8. Explicatis iis modis, quibus hanc recitat Sacerdos Orationem, duo alia sunt pertractanda: quorum unum ad veritatem et ad sensum pertinet, qui illis verbis continetur; alterum ostendit quaenam sint illa verba, in quibus tota vis et forma sita est Consecrationis panis et vini. Plures sunt, ut antea diximus, actiones, quae tanquam factae a Christo commemorantur in Canone; ubi narratur, Christum in manus accepisse panem, oculos ad Coelum sustulisse, gratias egisse, benedixisse, fregisse panem, ac praebuisse Discipulis suis, quae ex Matthaei Evangelio deprompta sunt, qui scribit: *Accepit Jesus panem, et benedixit ac fregit, deditque Discipulis suis, et ait: Accipite et manducate: Hoc est Corpus meum:* et ex Luca: *Accepto pane, gratias egit, et fregit, et dedit eis dicens: Hoc est Corpus meum.* Panem in suas manus accepisse, nulla quaestio esse potest. Oculos ad Coelum sustulisse superius docuimus. De Consecratione vero, qua Christus panem consecravit et vinum, non voluntate sua sola, aut tactu, aliove signo externo, sed verbis iisdem, quae ex ejus persona profert Sacerdos, cum in Missa panem et vinum consecrat, jam sermonem habuimus Institutione 37. cum in Feria V. Majoris Hebdomadae de sanctissimo Eucharistiae Sacramento dissereremus. Quapropter ut hanc Canonis Orationem explicemus, examinandum remanet, utrum discrimen ullum sit inter gratiarum actionem, et benedictionem; num utraque differat a Consecratione; denique antene, an post Consecrationem fractus fuerit panis.

Benedictio, et Consecratio Christi num idem fuerint. Sen-

9. D. Thomas 3. par. quaest. 78. art. 1. ad primum tractat hanc controversiam, nec eorum improbat opinionem, qui putant, idem

lentia D. Thomae et Suarez.

in Christo fuisse benedicere et consecrare; panem autem prius consecrasse, deinde fregisse inter Apostolos dispertiendum; addit etiam, defendendae hujus sententiae causa non esse opus actionum ordinem immutare, quem Apostoli tradiderunt, et ipse Canon Missae describit: *Sed idem sensus haberi potest etiam verbis Evangelii non mutatis*, ut videre est loco cit. Soto in 4. sentent. dist. 11. quaest. 1. art. 2. putat, Christum acceptum panem fregisse, deinde Discipulis praebuisse dicentem: *Accipite, et manducate;* deinde addidisse: *Hoc est Corpus meum;* ita ut non nisi post verba *accipite, et comedite* facta fuerit consecratio; *et verba porrigentis fuisse pariter et consecrantis.* Suarez in 3. par. tom. 3. quaest. 78. art. 1. disput. 58. sect. 2. putat Benedictionem panis et gratiarum actionem, etsi eadem fere actione peractas, tamen juxta earum significatum res esse distinctas; ad Deum enim gratiarum actionem, Benedictionem vero ad panem referri; ac posse eodem Orationis contextu et Deo gratias agi, et ab eo bonum aliquod creaturae cuipiam peti; et concludit verba illa *accepit, benedixit, fregit, dedit*, actiones significare peractas eo ordine, quem describunt Evangelistae, etsi non omnes peragi potuerint, antequam Consecrationis verba Christus omnia protulisset: propugnandum enim esse juxta doctrinam Tridentinae Synodi sess. 13. cap. 3. Christum panem consecrasse, antequam illum frangeret.

Ordo naturalis gratiarum actionis, Benedictionis, et Consecrationis ex Sylvio.

10. Nos, quae eximii isti Theologi scripserunt, huc attulimus. Si quis vero nostram roget sententiam, dicimus apertum, simplicemque nobis illum videri Ordinem, quem demonstrant Sylvius 3. par. quaest. 78. quaesit. 2. Itaque scribit, Christum Jesum accepisse panem, gratias Deo Patri suo egisse, benedixisse, deinde consecrasse, ac dixisse: *Accipite, et manducate; hoc est Corpus meum;* ac demum fregisse, et Discipulis dispertiisse. Etsi enim non est exploratum, panisne consecratus ante fuerit, deinde fractus; verisimilius tamen esse Christum panem prius consecrasse, ac postea fregisse, tum quod Apostolus scripserit 1. ad Corinth. cap. 10. *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* Ex quo illud colligitur, sub specie panis, qui frangebatur, fuisse Corpus Christi, antequam frangeretur; tum etiam quia in Missa prius panem consecramus, quam frangimus, quod quidem indicium facit, in hunc modum rem a Christo gestam esse. Quod vero ad Evangelistarum narrationem pertinet, ait Sylvius, eos res a Christo gestas narrasse, non vero earum seriem et ordinem; quod confirmat ex Marc. cap. 14. ubi ait Evangelista: *Et biberunt ex illo omnes;* cum tamen nondum narrasset, Christum dixisse: *Hic est Sanguis meus;* Christum vero vinum consecrasse, antequam ex eo biberent Apostoli, exploratissimum est.

Consecratio fractionem praecessit.

Explicantur illa verba, Hic est Calix Sanguinis etc. ex D. Thoma.

11. Illud etiam ad verborum sensum pertinet et intelligentiam, quaerere, quid haec verba significent: *Hic est enim Calix Sanguinis mei novi et aeterni Testamenti;* itemque illa: *qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* D. Thomas 3. par. quaest. 78. art. 3. ad primum docet, cum dicitur, *hic est Calix Sanguinis mei*, esse locutionem figuratam per metonymiam, qua ponitur continens pro contento, ut sit sensus: *Hic est Sanguis meus contentus in Calice, de quo fit mentio; quia Sanguis Christi in hoc Sacramento consecratur;* et ibidem in responsione ad tertium docet, dici Sanguinem novi Testamenti, quod non per figuram, ut in veteri Testamento, sed revera effusus sit: *Dicitur, Hic Sanguis novi Testamenti, quia jam non in figura, sed in veritate exhibetur; unde subditur, qui pro vobis effundetur:* docet porro dici Sanguinem aeterni Testamenti, *tam ratione aeternae Dei praeordinationis, quam ratione aeternae haereditatis, quae per hoc Sacramentum disponitur: ipsa etiam persona Christi, cujus Sanguine Testamentum disponitur, est aeterna:* cit. art. 3. in responsione ad 4. Ac eundem Angelicum Doctorem sequuti ita explicamus verba illa *pro multis*, ut vox *multi* juxta modum loquendi sacrarum Scripturarum significet *omnes. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita et per unius obeditionem justi constituantur multi:* sunt verba D. Pauli ad Roman. 5. ubi sine dubitatione vox *multi* omnes significat, ut luculentissime apparet ex superioribus verbis: *Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitae.* Itaque dicimus Christi Sanguinem fusum esse pro omnibus; *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi;* sunt verba D. Joannis: fusum autem pro omnibus *quoad sufficientiam*, et pro solis electis *quoad efficacia-*

ciam, ut bene explicat D. Thomas in 4. sentent. dist. 8. quaest. 2. art. 2. quaest. 3. ad septimum: habere porro efficaciam *non solum* (ait idem D. Thomas 3. par. quaest. 78. art. 3. ad octavum) *in Judaeis electis, quibus exhibitus est Sanguis veteris Testamenti, sed etiam in Gentilibus, nec solum in Sacerdotibus, qui hoc conficiunt Sacramentum, vel aliis, qui sumunt, sed etiam in illis, pro quibus offertur. Et ideo signanter dicit: pro vobis Judaeis, et pro multis, scilicet Gentilibus; vel pro vobis manducantibus, et pro multis, pro quibus offertur.*

Voces Materiae, et Forma a pluribus saeculis adhibitae ad significanda in Sacramentis res et verba.

12. Venimus modo juxta ordinem, quem nobis statuimus ad verba, quibus Consecrationis forma continetur. Morinus tractatu de sacris Ordinationibus par. 3. exercit. 1. cap. 3. quaerit, quonam tempore his vocibus Materia et Forma significari coeperint res et verba, quibus Sacramenta constant; quae quidem verba e Peripateticorum schola in Theologiam defluxerunt; ac concludit plura esse saecula, cum et in Occidente et in Oriente eae voces passim usurpantur, easque tanquam utiles esse retinendas: *Cum igitur hanc docendi methodum universus Occidens ab aliquot saeculis amplexus fuerit, atque Oriens non improbaverit, fieri non potest, ut id utile non sit et commodum, quod tanto consensu usurpatur.* Hunc loquendi modum adhibuit Eugenius IV. in Instructione ad Armenos: *Haec omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, et persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum.* Eodem modo loquitur Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 3.

Forma Consecrationis panis sunt verba illa: Hoc est Corpus meum.

13. Hunc igitur nos quoque loquendi modum adhibentes dicimus cum communi sententia, Consecrationis formam in illis verbis consistere: *Hoc est Corpus meum.* Vide D. Thomam 3. par. quaest. 78. art. 2. Quamquam Scotus in 4. Sentent. dist. 8. quaest. 2. quaerit, an ea verba ab iis, quae praecedunt, sejuncta, satis sint ad formam Consecrationis panis; perinde quasi prolata sine superioribus, potius Sacerdotis quam Christi Corpus possint innuere. Haec sententia postulare videtur ad formam Consecrationis illa quoque, *Qui pridie quam pateretur etc.* in iis enim fit mentio Christi; et ab iis potest intelligi Sacerdotem agere ex persona Christi. Verum cum satis sit, Sacerdotem proferre, *Hoc est Corpus meum*, cum intentione conficiendi hoc Sacramentum; intentio enim facit ut ea verba quasi ex persona Christi prolata intelligantur, propterea ad formam Consecrationis ejusque validitatem satis sunt ea verba, etiamsi praecedentia non recitentur, ut docet D. Thomas 3. par. quaest. 78. art. 1. in respons. ad quartum; quam responsionem confirmant Salmanticenses cit. tractatu 23. disp. 9. de forma Sacramenti dub. 2. part. 1. tom. 11. Cursus Theologici.

Forma Consecrationis vini statuere videtur S. Thomas in illis verbis: Hic est Calix sanguinis mei, usque ad illa: Haec quotiescumque feceritis.

14. Consecrationis Calicis communiter ponitur forma in illis verbis; *Hic est Calix sanguinis mei:* verum D. Thomae art. 3. cit. quaest. 78. inconveniens videtur, formam Consecrationis vini in illis tantum verbis ponere: *Hic est Calix sanguinis mei*, eorumque sequi videtur S. Doctor sententiam, qui etiam in sequentibus verbis formam constituunt usque ad illa verba: *Hoc quotiescumque feceritis*, ea ratione, quod verba, quae sequuntur, sunt *determinationes praedicati, idest sanguinis Christi;* quae proinde cum *ad integritatem ejusdem locutionis* pertineant, sunt *de substantia formae.*

Dissentiunt inter se Thomistae in explicanda super hac re mente D. Thomae.

15. Vel ipsi D. Thomae Discipuli, qui ejus doctrinae constantius haerent, in duas super hac re abierunt sententias. Quidam Angelici mentem patere ajunt apertissime non in iis tantum verbis: *Hic est Calix sanguinis mei*, Consecrationis formam consistere, sed in iis etiam, quae sequuntur usque ad ea, *Haec quotiescumque feceritis;* et qui se D. Thomae profiteatur esse discipulum, idem omnino eum debere sentire; praesertim quod, cum Cardinalis Cajetanus in Commentariis in Summam D. Thomae contrariam amplexus sit sententiam, S. Pius V. in editione Romana Operum D. Thomae ejus Cardinalis Commentarium voluit explosum. Vide Cardinalem Capisucchium controv. 3. quaest. unica, et Salmanticenses loc. cit. dub. 3. §. 2. Alii dicunt, Angelicum docere, non ad essentiam, sed ad integritatem formae ea verba pertinere, quae sequuntur post verba, *Hic est Calix sanguinis mei*, usque ad ea, *Haec quotiescumque feceritis;* magnumque inter essentiam et integritatem esse discrimen; oculum enim aut pedem de hominis esse integritate, non de essentia. Ita Soto in 4. sentent. dist. 11. quaest. 1. art. 3. Cardinalis Gotti Theologiae tom. 14. quaest. 2. dub. 3. §. 1. et seq. et Herminier tractatu de Sacramentis tom. 2. de Eucharist. cap. 15. pag. 461. et 462. Et licet factum S. Pii V. evidenter

constet, respondent tamen non illud fecisse, quo controversiam dirimeret, aut Fidei articulum conderet, sed quod ipsi parum decere visum fuerit, Cajetanum, qui D. Thomae susceperat mentem explicandam, de tanto Doctore non ea qua par est reverentia loqui. Vide Ysambertum quaest. 78. disp. 2. art. 50. Frassen tom. 11. edit. Romanae pag. 128. §. *Ad Censuram S. Pii V.* Juvenin de Sacrament. disp. 4. §. *Respondeo ad secundum*, Tournely par. 1. de Sacram. Euchar. pag. 461. edit. Parisien. Card. Gotti loc. cit. §. 3. n. 11. Herminier. tract. de Sacram. tom. 2. de Euchar. cap. 16.

Graeci post verba; Hoc est Corpus meum, orant Deum, ut panem immutet, et faciat Corpus Christi.

16. Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 13. refert Consecrationis panis et vini formam juxta Liturgias Graecorum et Missale Mozarabum. Apud Graecos igitur post verba, *hoc est Corpus meum*, Sacerdos Deum orat, *ut mittat Spiritum Sanctum suum super proposita dona, et panem faciat Corpus Christi, vinum vero sanguinem ejus, immutans ea Spiritu Sancto suo;* ex quibus verbis inferri posse videtur, eos non existimare vi verborum factam esse Transubstantiationem.

Graeci in Concilio Florentino declararunt, se credere vi verborum Christi fieri Transubstantiationem.

17. Actum de hac re in Concilio Florentino; ubi Graeci de hujusmodi oratione interrogati responderunt sess. 25. se credere Transubstantiationem fieri vi verborum Christi, nec alio Orationes quae sequuntur respicere, quam quo Spiritus Sanctus invocetur, ut pretiosum Christi Corpus et Sanguis conferant ad peccatorum remissionem, et *non fiant in judicium, aut condemnationem nostram.* Praeterea ita sensus aperuerunt suos in eadem sessione: *De misteriis autem fatemur, ea consecrari per Domini voces, licet nos postea invocando dicamus: fiat Corpus et Sanguis Christi*, ut videre est tom. 3. Concil. Collect. Labb. pag. 491. et 498.

Orationem Graecorum post verba Christi explicavit Turrecremata item ut Graeci. Declaratio ea de re Bessarionis Cardinalis in Concilio Florentino.

18. Eadem verba ad eundem plane modum explicavit Cardinalis Turrecremata in Oratione quam jussu Eugenii IV. habuit in Concilio Florentino: *Oratio illa non est ut conficiatur, quod confectum est, sed ut consequamur effectum Sacramenti, scilicet uniri cum Christo et incorporari, ut et dicamus cum Apostolo: Vivo ego, jam non ego; vivit vero in me Christus.* Affert Mabillonius Mus. Ital. tom. 1. part. 2. pag. 243. declarationem a Bessarione Cardinale Eugenio IV. in Concilio Florentino traditam, ubi diserte fatetur, *verba Dominica esse illa, quae mutant, et transubstantiant panem et vinum in Corpus verum Christi et Sanguinem, et quod illa verba divina Salvatoris omnem virtutem Transubstantiationis habent;* quam confessionem magni momenti esse ait Mabillonius pag. 245 ad demonstrandum, quaenam sit Ecclesiae Graecae de Eucharistia Fides: *Confessio haec duas habet partes, nempe Consecrationem verbis Christi Domini confici, non precibus illis, quae post verba sacra fiunt a Graecis; atque his verbis panem et vinum in Christi Corpus et Sanguinem mutari et transubstantiari.* Et sane hujusmodi declarationibus Eugenius acquievit, ut Graecos appellare non dubitaverit *Fratres in Fide secum conjunctos.* Syri quoque in eandem explicationem consentiunt, ut refert S. Maronius in expositione Liturgiae cap. 33. *Hoc loco*, inquit, *quaerendum est, qua de causa invocamus Spiritum Sanctum, ut descendat super panem et vinum, dum jam Filius descendit, et commutavit ea in Corpus et Sanguinem suum pretiosum. Huic quaesito respondemus, nos non invocare Spiritum Sanctum, ut efficiat, idest commutet panem et vinum in Corpus et Sanguinem Salvatoris nostri, sed ut ostendamus illa esse Corpus et Sanguinem Domini nostri, et ut efficiat ut sint sumentibus illa in remissionem peccatorum, et in vitam aeternam.*

Non est pravum in vocibus Orientalis Ecclesiae, ut postuletur, quod jam concessum sit a Deo.

19. Nec alia desunt, quibus demonstretur, nihil esse hocce argumentum: Graeci post Consecrationis verba, *Hoc est Corpus meum, Hic est sanguis meus*, invocant Spiritum Sanctum, ac dicunt: *Fiat Corpus et Sanguis;* igitur non credunt sub speciebus panis et vini priorum virtute verborum esse Christi Corpus et Sanguinem. Hoc, inquam, argumentum nihil est: neque enim est novum in Orientalis Ecclesiae precibus, ut res jam concessa, quasi nondum concessa sit, postuletur. In Rituali Severi in Bibliot. novis. SS. PP. tom. 12. pag. 733. in administratione Baptismi haec habentur: *Tu Domine hos servos tuos, qui nunc baptizati sunt regenerationis lavacro sanctifica in veritate tua, imple eos gratia Spiritus Sancti tui:* sed tamen cum supponantur jam baptizati, *qui nunc baptizati sunt*, cum jam aqua sint abluti, et super eos prolata sit Sacramenti forma juxta Graecos, *baptizetur Servus Cristi etc.* dubitari non potest, quin in eo puncto temporis remissionem peccatorum et plenitudinem gratiae Spiritus Sancti acceperint.

Bessarionis Oratio ad evellendum suae gentis errorem.

20. Magni ea de re Bessarionis Cardinalis Orationem reperias in Opere cui titulus; *Liturgiae sive Missae Sanctorum Patrum;* edito An-

tuerpiae ann. 1562. quam Orationem summis extollit laudibus Matthaeus Galenus Vestcapellius tractatu de sacrosancto Missae Sacrificio Antuerpiae itidem edito ann. 1574. cap. 12. pag. 156. omnibusque dignum praeconiis Cardinalem illum praedicat, *qui proprio opusculo suae gentis errorem* (qui error is est, de quo nunc loquimur) *evertit et extirpavit.* In eodem libro de Liturgiis, seu Missis Sanctorum Patrum continetur etiam Liturgia Nicolai Cabasilae Graeci. Et Gentianus Hervetus, qui eam in Latinum convertit, in Praefatione Cabasilae notat errorem, qui pravos gentis suae sensus sequutus, putat post Consecrationem extare adhuc panis et vini substantiam, ac transubstantiationem denique fieri post Orationes et Benedictiones Sacerdotis, eas scilicet, quas superius memoravimus, quibusque post Consecrationem Spiritus Sanctus invocatur, ut Corpus et Sanguis Domini conficiantur: atque Haemorrhoissae exemplum affert idem Hervetus, quae etiamsi jam, ex quo Christi vestem tetigit, continuo convaluit, *et sensit corpore quia sanata esset a plaga,* tamen ubi Christus deinde rogasset, *Quis tetigit vestimenta mea?* Mulieri jam sanatae, *Vade* (inquit) *in pace, et esto sana a plaga tua.* Ad quae verba ita ad rem nostram scribit: *Jam sanata fuerat: sed hoc dicere voluit Christus, ut licet tactus fimbriae transiisset, effectus tamen inde sequutus perseveraret.*

Nicolai Cabasilae Liturgia eodem errore inquinata.

Consecratio fit ex virtute verborum Christi, non ex precibus Ecclesiae.

21. Alia etiam exempla suppetunt apud Renaudotium in Commentar. ad Liturgiam Copticam S. Basilii pag. 250. et Meratum tom. 1. par. 2. pag. 741. Antonius Augustinus Touttèe dissertatione 3. inter eas, quas edidit cum S. Cyrilli operibus, probandum suscepit, Consecrationem non in Christi verbis tantum, sed etiam in precibus ab Ecclesia institutis consistere: ita ut ex duplici hac partiali et inadaequata forma, idest ex Christi verbis et Ecclesiae precibus moraliter junctis existat plena et essentialis Eucharistiae forma. Eandem sententiam amplexus est Le Brun tom. 3. Adversus Touttèe erudite scripsit doctus sane vir Josephus Augustinus Orsi Ordinis Praedicatorum sacrae indicis Congregationis Secretarius, qui eam, quam supra memoravimus, Bessarionis declarationem proferens luculenter probat propter eandem declarationem pridie ejus diei editam, quo Decretum unionis conditum est, nihil de hac re in eo Decreto fuisse insertum: *Haec porro vera et legitima causa fuit, cur nullus Decreto unionis de hoc Dogmate articulus insereretur, quod Graeci viva, ut ajunt, voce se in Latinorum sententiam consentire publice professi essent:* verba sunt ipsius P. Orsi in dissertat. de Invocat. Spiritus Sancti in Liturgiis Graecorum et Orientalium pag. 168. Eruditus vir P. Bougeant Societatis Jesu Presbyter refutavit Le Brun, qui integro volumine, quae ab illo sibi objecta fuerant, conatus est diluere. Juveninus, et Tournely Concilio Florentino, et Bessarionis Cardinalis declarationi praecipue innixi dicunt, constantem esse utriusque Ecclesiae Occidentalis et Orientalis consensum, ut nuda et praecisa forma Consecrationis consistat in Christi verbis, *Hoc est Corpus meum; hic est Calix sanguinis mei*, omnibus ab ea forma precibus exclusis, tum quae praecedunt, tum quae sequuntur. Du Hamel Theologiae tom. VI. editionis Parisiensis anni 1691. pag. 775. et seq. accurate de hac re disputat, et auctoritate Graecorum et Latinorum Patrum concludit, Consecrationis formam Divinae non Humanae institutioni tribuendam: preces, quae vel ante vel post Consecrationem recitantur, esse Humanae institutionis; earum nullam apud Evangelistas mentionem fieri, aut apud Apostolum Paulum; eas quidem ad Sacrificii integritatem et perfectionem pertinere, non tamen ad Consecrationis essentiam. Quasdam se vidisse ait Dissertationes Martene tract. de Antiquis Eccl. Ritib. lib. 1. cap. 4. art. 8. num. 20. quarum Auctor contrariam opinionem nitebatur statuere; sibi tamen minime probari potuisse, cum inter Latinos Tertullianus lib. 4. adversus Marcionem cap. 4. diserte dicat: *acceptum panem et distributum Discipulis corpus suum* (Christus) *fecit dicens: Hoc est Corpus meum.* Et D. Ambrosius lib. 4. Sacramentor. cap. 5. *Panis antequam consecretur, panis est: ubi autem verba Christi accesserint, Corpus est Christi. Denique audi dicentem: Accipite et edite ex eo omnes: Hoc est enim Corpus meum: et ante verba Christi Calix est vini et aquae plenus: ubi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis Christi efficitur, qui plebem redemit.* Et inter Graecos Gregorius Nazianzenus 2. Orat. de Paschate: *Inter sermones de carne praecipui sunt illi Christi: Hoc est Corpus meum. Illisque prolatis a Sacerdote, qui non credit esse verum Corpus Christi, sine dubio Fidem derogat.* Et Chrysostomus Oratione de Proditione Judae: *Non enim est homo, qui facit, ut proposita Corpus Christi et sanguis efficiantur, sed il-*

le qui crucifixus est pro nobis Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, et Dei virtute consecrantur et gratia. Hoc est enim, ait, Corpus meum. Hoc verbo proposita consecrantur.

Consensus utriusque Ecclesiae ea de re, et nostrae etiam aetatis Graecorum.

22. Testatur Bossuetus tractatu de Missa, in eo consentire Orientalem et Occidentalem Ecclesiam, ut affirment, virtutem illam, qua panis et vinum in Christi Corpus et Sanguinem convertuntur, essentialiter in verbis Christi consistere; ac Graecos ipsos nostrae aetatis, si bene eorum sensa examinentur, tametsi videantur quibusdam vim Consecrationis non in Christi verbis ponere, sed in Orationibus, quibus postulant ut Spiritus Sanctus immutet Dona, seu panem et vinum in Christi corpus convertat et sanguinem, revera fateri, omnem esse virtutem in verbis Christi, quae ex ejus persona profert Sacerdos: preces vero nihil quidquam aliud facere, quam virtutem omnipotentem pani et vino applicare, quemadmodum ignis comburendae materiae applicatur. Aliae porro ejusdem modi Orationes, quae post Consecrationem recitantur, in aliquibus Occidentalis etiam Ecclesiae Missalibus reperiuntur exempli causa in Missali S. Germani, et Mozarabo. Hoc primus observavit Card. Bona lib. 2. Rerum Liturg. cap. 13. n. 5. ubi dicit eodem modo explicandas et intelligendas, quo Orationes illae Graecorum explicantur et intelliguntur. Quae autem scripsimus Cap. XIII. n. 28. aliisque, qui consequuntur, fuse ea omnia disputavit confirmavitque Nicolaus Herminier tractatu de Sacram. tom. 2. de Euchar. cap. 15.

Duplex post Consecrationem quaestio oritur de Aqua cum vino mixta.

23. Cum igitur Consecrationis forma panis et vini consistat in Christi verbis: simul ac prolata fuerint supra panem, *Hoc est Corpus meum*, omnis substantia panis in Christi corpus convertitur: atque itidem, ut prolatâ fuerint verba, *Hic est Calix sanguinis mei*, fit conversio vini in sanguinem; quae conversio apposite ab Ecclesia Catholica appellatur *Transubstantiatio*, ut videre est in Concilio Tridentino sess. 13. cap. 4. et can. 2. ejusdem sessionis. Quia vero in Calicem una cum vino infunditur etiam, ut dictum est, paullulum aquae, duae suboriuntur quaestiones; quarum prima est, num aqua in Christi sanguinem convertatur; altera, num aqua, si quidem convertitur, primum vertatur in vinum, ac deinde in sanguinem, an vero immediate in sanguinem transubstantietur.

Aqua cum vino convertitur in sanguinem.

24. Earum quaestionum prima excitata fuit saeculo XII. in Gallia; et Baronius ad ann. Chr. 1188. prolixam affert Epistolam Gaufridi Monachi Cisterciensis ad Cardinalem Episcopum Albanensem, ubi varias veterum, et qui tunc florebant, Theologorum Gaufridus sententias exponit. Quid Cardinalis responderit, incompertum. Verum Baronius: *Sed aliud*, inquit, *rescribere non potuisse certum est, quam quod credidit, et custodivit semper Sancta Romana Ecclesia, nempe aquam simul et vinum transubstantiari in sanguinem Christi.* Innocentius III. in Cap. *Cum Marthae*, de Celebrat. Missarum duas affert sententias; quarum altera est, vinum in sanguinem, aquam vero converti in aquam, quae de latere Christi defluxit; altera est, aquam vino junctam per se manere veluti circumdatam speciebus vini, quam D. Thomas improbat 3. par. quaest. 74. art. 8. tum quod in Sacramento Altaris nihil aliud est post Consecrationem, quam Christi Corpus et Sanguis, tum quia si post Consecrationem aqua remaneret in Calice, non totum id quod est in Calice adoraretur *adoratione latriae.* De aquae conversione in aquam, quae de latere Christi erupit, nihil attinet dicere: est enim pia potius cogitatio, quam Theologica opinio quamobrem non recedendum ab Innocentio III. qui in ea Decretali ait, probabiliorem esse eam sententiam, quae statuit aquam in sanguinem Christi converti. Justinus, Irenaeus, Cyprianus docent, aquam in Calicem infundendam; iidem vero dicunt, Christum quidquid in Calice continebatur in sanguinem convertisse, itaque perinde est ac si dicerent, aquam converti in sanguinem.

Convertit Aquam in eam, quae profluxit a latere Christi, est opinio magis pia, quam Theologica.

An vero prius in vinum, deinde in sanguinem convertatur, disputant Scholastici.

25. Utrum autem ejusmodi aquae conversio in sanguinem fiat immediate, an vero convertatur in vinum, deinde in sanguinem, quaestio est inter Theologos Scolasticos; quam si quis accurate cognoscere cupit, adeat primam Cardinalis Capisucchi controversiam. Obiter innuimus plumbeum et nullius esse roboris argumentum illud e Fratrum Praedicatorum aliorumque Religiosorum Rituali depromptum, qui antequam Missam incipiant, aquam infundunt in Calicem, quasi id faciant ut spatium temporis suppetat, quo aqua convertatur in vinum. Ait enim Juveninus dissertat. 4. de Sacram. quaest. 2. de Eucharistia §. 3. *Respondeo ad secundum, Dominicanorum praxim non niti eo Physicorum principio, quod adversarii sup-*

ponunt, sed nonnullis Liturgiis, quibus praescribitur, ut id totum, quod in Sacrificiis debet offerri, ante ipsummet Sacrificium praeparetur; cui concors est Nicolaus l'Herminier *in tractatu de Sacramentis tom. 2. de Eucharistia cap. 14. in fin.* Deinde monet laudatus Juveninus juxta Liturgias Sanctorum Basilii, et Chrysostomi Graecos ante Missam aquam et vinum in Calicem infundere; neque vero Graecis unquam in mentem venisse id facere, ut copia temporis sit, quo aqua convertatur in vinum. Denique Rubricae Missalis Romani praescribunt, si forte aqua ad Offertorium non infusa fuerit in Calicem, immediate infundendam esse ante Consecrationem; quod si tempore opus sit, ut aqua convertatur in vinum, quis credat puncto temporis ejusmodi posse fieri conversionem.

De actionibus quae conjunguntur cum tertia Oratione Canonis. De genuflexione, et cultu Latriae erga Sanctissimam Eucharistiam.

26. Actiones quasdam reliquum est ut persequamur, quas in hac tertia Oratione peragit Sacerdos. Itaque manibus sumit Hostiam, cum dicit *Accepit panem;* oculos ad Coelum tollit, cum dicit *elevatis oculis;* Crucis signum ducit super Hostiam, cum dicit *benedixit;* manibus sumit Calicem, cum dicit *accipiens et hunc praeclarum Calicem;* signat signo Crucis, cum dicit *benedixit:* de quibus actionibus non opus est longiore uti sermone; quivis enim facile intelligit, eas omnino verbis, quae interea proferuntur, respondere, ac quicquid Christus gessit, expresse repraesentare. Consecrata Hostia, Sacerdos unum tantummodo genu flectit usque ad terram, manibusque Altari innititur, quo facilius sese restituat in pedes; idem facit consecrato Calice; est enim Catholicae Fidei dogma, externo latriae cultu Christum in Eucharistiae Sacramento adorandum: *Si quis dixerit in Sancto Eucharistiae Sacramento Christum Unigenitum Dei Filium non esse cultu Latriae etiam externo adorandum etc. Anathema sit;* verba sunt Trident. Synodi sess. 13. can. 6. Juveninus dissert. 4. de Euchar. quaest. 4. cap. 3. art. 1. accuratissime de Latriae cultu Eucharistiae debito agit. Mabillonius in Comment. ad Ordinem Roman. num. 7. probat toto Canonis tempore fuisse disciplinam ut Presbyteri, Diaconi, et Subdiaconi, qui Missae Summi Pontificis ministrabant, et Presbyteri, qui erant in Presbyterio, *manerent inclinati*, et Diaconi ad ea verba; *nobis quoque peccatoribus*, surgerent; idque *ut sacra actio et sancta adorarentur mysteria*, ut loquitur liber Pontificalis in Vita Martini Papae. Profecto Ecclesia Graeca et Latina semper crediderunt, post Consecrationem ipsos Angelos adstare circum Altare, ut Jesum Christum realiter praesentem adorent. D. Chrysostomus Hom. 16. ad Pop. Antioch. scribit, Angelos venerabundos circum Eucharistiam stare tanquam circum Imperatorem custodes, quod innuit etiam Bossuetus tract. de Missa cap. 28. Et Le Brun tom. 1. pag. 472. picturam quamdam exhibet, quae in multis Graecorum reperitur templis, ubi Christus in Patena stratus exprimitur, Angelique super Patenam et Calicem sublimes utrumque adorantes. Denique fit primum elevatio Hostiae, accensa prius candela, quae non extinguitur nisi postquam Sacerdos sanguinem hauserit, et adstantibus Eucharistiam distribuerit. Ad elevationem autem Hostiae et Calicis Minister campanula signum edit.

Elevatio Eucharistiae paulo ante Communionem apud Graecos vetustissima.

27. Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 13. n. 2. refert, Graecos Hostiam et Calicem non statim post Consecrationem, sed paullo ante Communionem elevare, eumque morem apud illos vetustissimum esse, itemque apud Armenos et Abissinos, qui Sacramentum paullo ante Communionem elevantes Populum excitant ad illud adorandum, ut videre est apud Bzovium tractatu, *Romanus Pontifex*, cap. 29. pag. 283. tom. 1. Biblioth. Pontif. Roccaberti. Mabillonius in Comment. ad Ordinem Roman. num. 7. docet, fieri coepisse in Gallia elevationem Hostiae, et Calicis circa dimidium XI. saeculi; incompertum autem esse, ait, an paullo post Romana Ecclesia amplexa sit ejusmodi disciplinam; quamquam in Romana et Gallicana Ecclesia sacra adorabantur Mysteria. Le Brun tom. 2. pag. 476. ostendit, ab initio usque duodecimi saeculi Presbyteros consuevisse post finem Canonis, ubi ad ea verba pervenissent, *omnis honor et gloria*, Hostiam et Calicem elevare, quam nunc secundam seu parvam appellamus Elevationem; eam vero quae nunc fit post Consecrationem eo esse introductam, ut signum Catholicae Fidei adversus Berengarii haeresim ederetur, qui vel realem Christi in Eucharistia praesentiam, vel panis conversionem in Christi corpus negavit, ut videre est apud Witasse tract. de Sacram. Euchar. par. 1. pag. 432. edit. Parisien. ann. 1720. Antonius Saxus Ambrosianae Bibliothecae Praefectus in Epistola anno 1713. Mediolani edita pag. 9. sententiam P. Le Brun amplectitur, coeptum videlicet adorari Corpus et Sanguinem

Apud Occidentales introducta jam erat initio XII. saeculi ad illa verba, Omnis honor et gloria.

Christi a Sacerdote et populo per elevationem utriusque, simul ac Consecratio peracta fuerit, ut mysterii veritas, quae a Berengario impetebatur, publico hoc testimonio declaretur. Bossuetus tractatu de Missa saepius citato cap. 30. accurate, ut solet, ostendit decipi haereticos, qui anxie student, unde ritus elevationis Hostiae et Calicis originem traxerit, reperire, ut novam esse disciplinam evincant adorandi Eucharistiam. Itaque eruditissime probat tum internam tum externam Eucharistiae adorationem a dogmate, quod semper creditum est de reali Christi praesentia in Sacramento, nunquam fuisse sejunctam; in Ecclesia Graeca perpetuam fuisse adorationem etiam externam erga Praesanctificata, seu Oblata die Dominico, qui proximae praecessit, jam consecrata; diebus enim quadragesimalis jejunii Graeci non consecrant; et ex hac Praesanctificatorum adoratione ortum esse, ut Graeci inclinationibus corporis, prostrationibus, et orationibus tantos tribuant honores pani et vino etiam nondum consecratis, cum nimirum a Credentia seu Prothesi deferuntur ad Altare, ubi sunt consecranda, quae quidem luculentissima sunt indicia, qui talia faciant erga dona, e quibus conficienda sunt Christi Corpus et Sanguis, eos multo plura facere, et potiori ratione facere erga panem et vinum jam in Corpus et Sanguinem Christi conversum; demum, si Occidentales Episcopi ad aliquam haeresim comprimendam providerunt, ut novo adorationis actu Eucharistia coleretur, perperam id accipi tanquam ejusdem adorationis initium. Videatur doctissimi illius Episcopi tractatus loc. cit. et cap. 28. et seq. et cap. 34. Hinc ad Ritum elevationis Hostiae et Calicis redeamus.

Elevatio statim post Consecrationem introducta propter haeresim Berengarii.

28. Observat Meratus in Ordinibus Romanis, et apud Amalarium, et Walfridum, et Micrologum hanc elevationem omnino reticeri; et quamquam ejus fiat mentio in Missali Mozarabo, id tamen additamentum esse Cardinalis Ximenii: propterea doctos viros decretum quod refertur a Martino Polono Pelagio I. suppositum suspicari, in quo de elevatione Hostiae fit mentio. Denique tom. 1. par. 1. pag. 554. sententiae subscribit P. Le Brun: *Placet nobis ejusdem Petri sententia, quae statuit, morem elevandi Eucharistiam in Ecclesia Latina originem a Berengariana haeresi duxisse; cum enim Berengarius realem Christi in Eucharistia praesentiam impugnasset, plures Viri sanctitate praestantes varios ritus invexerunt, ut Fideles publice profiterentur, Corporis Christi in Eucharistia praesentiam a Berengario impugnatam: cui rei, mirum, quantum elevatio Sacramenti conveniat.* Thiers in tract. de Expositione Sanctissimi Sacramenti Altaris secundae edit. Parisien. ann. 1677. cap. 6. satis erudite de Ritu elevandi Hostiam et Calicem disserit; vetustissimum illum esse ostendit in Ecclesia Graeca; quo nomine intelligendum esse monet ritum illum, quem supra innuimus, elevandi Sacramentum paulo ante Communionem. Loquitur deinde de Occidentali Ecclesia; et, quae monumenta affert de Sacramentali elevatione post Consecrationem, ea ad 12. saeculum referuntur. Soto, qui XVI. vixit saeculo, in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 5. disputat, tectusne, an apertus Calix sit elevandus: atque eo quibusdam ait redigi controversiam, an Christus nudus omnino Cruci affixus sit, an cum velo super aliqua corporis membra obducto, quasi Calix sine palla sit Christus omnino nudus; contra cum palla sit elevandus, si cum velo aliquo Christus in Crucem sublatus fuerit. Verum non in eo versari putat controversiam: *Ego vero nequaquam in hoc crediderim litem consistere;* denique ita concludit: *Quod ergo ad elevationem Calicis attinet, veritas est, quod mos ipsum elevandi non est antiquus. Quare apud neminem eorum, qui de Caeremoniis Missae scripserunt, mentio ejus habetur. Unde omnium antiquorum nuperrimus Alexander de elevatione tantum corporis loquitur. Et ratio erat, quia cum in Hostia Corpus, et Sanguis existat, et in elevatione Calicis nonnihil periculi crearetur, satis Patres ducebant Corpus elevandum adorare. Et ideo fortasse tempore S. Thomae mos ille nondum inceperat, ob idque illum subticuit. Immo vero apud Carthusienses non elevatur; neque in Ordinario nostro* (Fratrum Dominicanorum) *quod inde sumptum est, praecipitur nobis, ut elevemus. Quin et complures sunt Religionum Ordines, in quibus non praecipitur elevari. Sed ne ab Ecclesiis saecularium dissideant, illum elevant.*

Ætate Berengarii coeptum est elevari Sacramentum sub utraque specie, alibi etiam sub specie panis tantum, ut in Ecclesia Romana.

29. Itaque ex verbis Soti allatis inferri posse videtur, tempore Berengarii coeptum elevari Hostiam et Calicem, ut utrumque quidem in quibusdam Ecclesiis, in quibusdam vero tantummodo Hostiam, ut etiam nunc apud Carthusianos, quod observat Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 861. *Carthusiani, peracta Consecratione Corpus quidem Domini statim osten-*

dunt adorandum, ut facimus: sed non ostendunt Calicem, illum Ecclesiae Romanae morem sequuti, qui tum vigebat, cum eorum Ordo institutus est. Deinde disciplinam elevandi post Consecrationem Hostiam et Calicem omnes Ecclesias esse amplexas; et Calicem quidem apertum, nondum enim fortasse pallae usus introductus fuerat, cum coepit elevandi Calicis disciplina; et eo introducto, mos improbatus fuit Calicem elevandi cum palla: *Igitur,* pergit Soto, *ubi mos coepit elevandi Calicem, quia non erat illa Quadra, qua posset coopertus elevari, caepit elevari discoopertus. Qui quidem mos in tota Ecclesia servabatur: cujus documentum est, quod in Capella Pontificis, non elevatur, nisi discoopertus, et in quamplurimis Ecclesiis Italiae, Germaniae et Angliae, in quibus ut ego vidi non est illa Quadra linea, quam Hispani appellant Filiolam, sed quaedam Tabella serica ad cooperiendum Calicem dum est in Altari, non autem ad ipsum elevandum. Haec adnotavi, ne quis arbitretur, singulare esse Ordini nostro Calicem discoopertum elevare.* Et Thiers loc. cit. quaedam profert documenta, quibus ostenditur, morem fuisse in quibusdam Regularium Ordinibus et aliquibus Ecclesiis elevandi Calicem Palla coopertum.

Ex D. Bonaventura apparet, ejus aetate Elevationem fieri consuevisse solius Hostiae.

30. D. Bonaventura in tractatu de exposit. Missae cap. 4. loquitur de Ritu elevandi Sacramentum: *Quare in Missa Sacerdos Corpus Dominicum in altum levat, et Fidelibus adstantibus ostendit,* piasque quasdam ejus ritus rationes seu convenientias affert, quas vide in loc. cit. ibi tamen non nisi de Corporis elevatione sub specie panis loqui videtur S. Doctor; nunquam enim Calicem nominat; et cum ideo elevari corpus dicit, ut sapientia Dei declaretur, Dei sapientiam in eo posuit, quod sub specie panis Corpus Christi celaverit: *Deus et Dominus noster Jesus Christus multis de causis in forma panis se abscondit: nam si in Altari sic appareret, sicut est, vel sicut in Cruce corpus ejus distensum est, multi eum sumere terrerentur, et irent retrorsum.* Huc accedit quod infra dum loquitur de secunda illa parva elevatione Hostiam simul et Calicem nominat, ex quo conjici potest in Seraphico ejus Ordine tunc temporis Ritum fuisse elevandi tantummodo Hostiam post Consecrationem. De Hostiae elevatione ad ea, quae e Soto deprompta modo protulimus, respiciens Bellotte ad Ritus Ecclesiae Laudunensis pag. 567. n. 5. ita loquitur: *Mos autem fuit perantiquus sub specie tantum panis Eucharistiam elevare, minime Calicem juxta communem veterum sententiam, inter quos Dominicus Soto, qui Carolo V. Imperatori a sacris Confessionibus fuit, et Concilio Tridentino interfuit.* Idem Auctor Ritum quorumdam commemorat pag. 569. n. 8. qui in elevatione tria Crucis signa cum Hostia in sublime sublata ducebant. *Quem Ritum ipse vidi in hac Laudunensi Ecclesia, ac per universam Dioecesim aliquando, ac etiamnum ab aliquibus servari.*

Introducta Elevatione post Consecrationem, introductus est etiam Ritus pulsandi campanulam.

31. Postquam inducta est disciplina post Consecrationem elevandi eo modo, quo supra docuimus, Hostiam et Calicem, mos etiam invectus est pulsandi Campanulam; *ut sic mentes Fidelium ad Orationes excitentur,* ut legitur in Decreto quodam Guillelmi Parisiensis Episcopi apud Card. Bonam lib. 2. cap. 13. et in alio Cardinalis Guidonis in Germania Legati Decreto, quemadmodum observat Mabillonius in Comment. ad Ordinem Romanum n. 7. Thiers cit. cap. 6. et Fleury tom. 16. Hist. Eccl. lib. 65. pag. 83. Ecclesiae Romanae mos est, dum Hostia elevatur et Calix, silere, et Christum tacite adorare; quod fieri decrevit etiam Provinciale Concilium Coloniense ann. 1536. habitum par. 2. can. 14. *Cum potius tum videretur silendum, et ab omni Populo mortis Dominicae commemoratio habenda, prostratis humi corporibus, animis in Caelum erectis;* deinde jubet eas Orationes, quae pro pace aliisque necessitatibus in elevatione canebantur, cani post Missam: *Cantiones illae contra mortalitatem, seu cladem, aut pro pace, satius post finitam Missam canantur.* In quibusdam Galliae Ecclesiis cum elevatur Hostia, Populus canit: *O salutaris Hostia,* quem morem induci postulavit ab ejus Regni Episcopis Ludovicus XII. ad Dei opem implorandam in bellis, quibus Princeps ille premebatur, ut referunt Bona cit. cap. 13. Thiers cap. 6. Auctor tractatus de Missa Parochiali iterum editi Parisiis ann. 1714. part. 3. cap. 7. art. 3. et Bellotte in Observationibus ad Ritus Ecclesiae Laudunensis pag. 572. n. 14. in fine.

In Ecclesia Romana ad Elevationem silent omnes. Lutherus eam Elevationem restituit in suae formula Missae.

32. Scire juvat controversiam inter nefarios haereticos duos Lutherum, et Carolostadium, qui Luthero suadere studuit, tollendam esse Hostiae Elevationem: id autem ille sibi persuadere numquam potuit: et sane in Missae formula, quam Ecclesiae Wittembergensi praescripsit, Hostiae elevationem imperat, ut abunde testatur Joachinus Hildebrandus in suo O-

pere Amstelodami edito ann. 1702. cui titulus: *Sacra publica veteris Ecclesiae in compendium redacta*, pag. 109. Hosius Cardinalis Warmiensis Episcopus, qui Legatus Concilio praefuit Tridentino; cap. 41. Confess. Christ. Fid. Cath. magna loquitur pietate de laudabili consuetudine, ut ad Hostiae elevationem adstantes genua flectant: *Populum recte institutum fuisse videmus a Majoribus nostris, cum Eucharistiam Sacerdos elevat, quod est Sacrificii signum, ut in genua procidentes Christum in Eucharistia praesentem adorent, simul in memoriam redeant illius Sacrificii, quo ille in Crucem sublatus se pro nobis hostiam obtulit Deo.*

Lugdunenses Canonici non procidunt in genua ad Elevationem.

33. Sub Henrico Tertio magna fuit in Galliis inter Decanum et Canonicos Lugdunensis Ecclesiae controversia. Id enim Decanus postulabat, ut Canonici, cum elevaretur Hostia, in genua procidererent; Canonici contra id unum a se impetrari posse dicebant, ut se inclinarent, ob rationem, quae illis est familiaris, *Lugdunensis Ecclesia novitates non recipit*. Cardinalibus a Lotharingia et Tournonio mandatum fuit ejus examen controversiae, qui probe gnari, si Canonici ad ritum communem amplectendum adigerentur, turbas inde excitatum iri, mediam ingressi viam pronunciarunt, nihil innovandum; ita tamen, ut servaretur quam maxima reverentia, ut testatur Gilbertus Grimaud Liturg. Sacr. par. 3. cap. 8.

CAPUT XVI.

De Quarta Canonis Oratione.

Ratio postremae partis tertiae Orationis.

1. In tertiae Orationis fine Sacerdos profert illa verba: *Haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis*, ut declaretur, neminem futurum tanta audacia fuisse, qui ad Altare Domini accederet, et augustissimum celebraret mysterium, nisi Christus id jussisset, ut advertit Gaudentius tractatu 2. de Paschate ubi ait, Christum Discipulis imperasse, *quos primos Ecclesiae suae constituit Sacerdotes, ut indesinenter ista vitae aeternae mysteria exercerent, quae necesse est a cunctis Sacerdotibus per singulas totius Orbis Ecclesias celebrari, usquequo iterum Christus de Caelis adveniat, quo et ipsi Sacerdotes, et omnes pariter Fidelium Populi exemplar Passionis Christi ante oculos habentes quotidie et gerentes manibus, ore etiam sumentes ac pectore, Redemptionis nostrae indelebili memoria teneamus*. Quamobrem apposite sequitur quarta Canonis Oratio, quae incipit, *Unde et memores*, in qua Sacerdos etiam nomine Populi iterum, ut in Oratione *Suscipe Sancta Trinitas*, Passione, Resurrectione, et Ascensione commemoratis, aeterno Deo Patri Corpus ejus Filii et Sanguinem offert, Hostiam scilicet puram, sanctam, et immaculatam *de ejus donis ac datis* propter panis et vini in Corpus et Sanguinem transubstantiationem Graeci id illis enunciabant verbis: *tua ex tuis*, eoque pacto hujus Oblationis naturam explicabant, in qua Oblatione substantia Deo offertur, corpus nimirum et sanguis Christi, facta ex alia substantia, scilicet pane et vino, ut animadvertit Bossuetus tractatu Missae cap. 12.

In quarta Oratione fit etiam nomine Populi commemoratio Passionis Resurrectionis, et Ascensionis Jesu Christi.

2. Quarta haec Oratio ducitur usque ad *Memento;* nam ante *Memento* ponitur clausula *Per Christum Dominum nostrum*. Extat haec Oratio apud S. Ambrosium lib 4. de Sacramentis cap. 6. eaque verba, quae ibi occurrunt, *Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam*, sunt iis similia, quae habentur in Epistola ad Roman. cap. 12. *hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium.* Testatur Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 19. in aliquibus legi Missalibus: *Unde et memores sumus*, quae vox *sumus* abest ab eo Ambrosii loco, quem modo attulimus. Et Le Brun tom. 1. pag. 500. ait, in Sacramentariis Gelasiano et Gregoriano, et in Carthusianorum, Dominicanorum, et Carmelitarum Missalibus post ea verba, *Unde et memores, Domine, nos servi tui, sed et plebs tua sancta ejusdem Christi Filii tui Domini nostri*, inter voces *Domini* et *nostri* vocem *Dei* interjici, ut lectio sit *Domini Dei nostri;* quam vocem magni esse momenti existimat post transubstantiationis miraculum, quod fit Omnipotentia veri Dei Jesu Christi. Verum cum diu multumque sit, cum ea vox abest a Missali etiam recognito et Summorum Pontificum auctoritate emendato, concludi posse videtur, eam vocem licet optimam, sanctam, et opportunam ab eo, qui Ritum sequatur Romanum, omittendam, et ab iis dicendam, qui peculiaribus utuntur ritibus quos Romana Ecclesia non improbat.

Quarta Oratio extat apud S. Ambrosium; quaedam ejus verba ex D. Paulo deprompta. Lectio notatu digna, quam exhibent Sacramentaria Sanctorum Gelasii et Gregorii etc.

3. Partem hanc Orationis quartae egregie explicat Soto in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 5. *Ubi ante Consecrationem petitur, ut materia fiat benedicta, adscripta et rata, sic et consecrata Hostia, nempe Christus offertur tanquam Ho-*

Explicatio hujus Orationis ex Soto.

stia pura ad differentiam sacrificiorum gentium, quae impura erant et corrupta: Sancta, ad differentiam oblationum veteris Legis, quae non erant eatenus sanctae, ut animam sanctificarent, sicuti haec nostra, quae tollit peccata mundi et ideo subditur, immaculatam, ob id enim quod Christus Agnus fuit innocens, qui peccatum non fecit, tollit peccata mundi, quod est homines sanctificare. Est ergo Hostia pura et purificans, sancta et sanctificans, immaculata et maculas tergens. Quod vero demum adjungitur: Panem vitae aeternae, et Calicem salutis perpetuae: definitio et explicatio est ejusdem Hostiae: ut enim Sacerdotes veteris Legis de Sacrificiis edebant, quibus vitam temporalem sustentabant, sic Christiani esu et potu sacrosancti Sacrificii spiritualem atque adeo aeternam salutem sibi comparant.

Actionum, quae cum hac Oratione conjunguntur, aliae particulares, generales aliae. In Ecclesia Romana non elevantur ut alibi brachia, sed manus tenentur ante pectus extensae.

4. Actionum, quae in hac prima Orationis parte fiunt, quaedam particulares sunt, quaedam generales. In quibusdam Galliae Ecclesiis saeculo XII. ad ea verba, *Unde et memores* coeperunt Sacerdotes brachia elevare, ut figuram exhiberent Crucis in memoriam Passionis Christi, atque hunc morem etiamnum retinent Carthusiani, Dominicani, Carmelitae. Id vero (quicquid ex adverso blateret Vertus tom. 3. pag. 279.) nunquam usurpavit Romana Ecclesia, quae satis esse existimavit, si Sacerdos manus teneat ante pectus expansas, nec opus esse putavit ut eas tollat in formam Crucis ad Christi Passionem significandam; quae in Oratione diserte commemoratur, ut advertit Le Brun tom. 1. pag. 497. Generales actiones sunt Crucis signa, quorum tria ducuntur super Hostiam et Calicem, cum Sacerdos dicit: *Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam*, quartum super Hostiam cum dicit: *Panem sanctum;* quintum denique super Calicem, cum dicit: *Et Calicem salutis perpetuae.*

De signis Crucis, quae ducuntur super Hostiam et Calicem.

5. Ad generalium hujusmodi actionum explicationem duo sunt examinanda. Primum quid ea signa sint; alterum cur quina. Bossuetus tractatu de Missa cap. 41. discrimen esse ait inter eas benedictiones, quae super Hostiam et Calicem ante Consecrationem, et eas quae post Consecrationem fiunt; dicit enim, cum benedicimus panem et vinum ante Consecrationem, suos Benedictionem effectus habere tum erga ipsum Sacramentum consecrandum, tum erga hominem, qui per Sacramentum vult sanctificari; Benedictiones vero, quae fiunt super panem et vinum jam consecratum, non ad Corpus Divinum, sed ad eos referri, qui illud sumpturi sunt, ut illud digne suscipiant; aut si quidem Corpus Christi respiciant, ita ad illud referri, ut Benedictiones exprimant et gratias, quibus abundat Corpus Christi, quasque large cupit in nos effundere, nisi nostris peccatis praepediatur.

Quae ducuntur post Consecrationem, defenduntur doctrina D. Thomae.

6. D. Thomas 3. par. q. 83. art. 5. quaestionem illam proponit: *Utrum ea, quae in celebratione hujus Sacramenti aguntur, sint convenientia*, et respondet affirmando; cum autem quarto sibi objiciat: *Apostolus dicit ad Hebraeos 7. sine ulla contradictione quod minus est a majori benedicitur: sed Christus, qui est in hoc Sacramento post Consecrationem, est multo major Sacerdote: inconvenientius igitur Sacerdos post Consecrationem benedicit hoc Sacramentum Cruce signando:* cui objectioni ita respondet: *Ad quartum dicendum, quod Sacerdos post Consecrationem non utitur Crucesignatione ad benedicendum et consecrandum, sed solum ad commemorandum virtutem Crucis, et modum Passionis Christi.* Nihil Ecclesia praetermittit, quo in animis imprimat Sacerdotum et adstantium, idem esse Sacrificium altaris cum Sacrificio Crucis. Et sane cuperet, ut praesertim Sacerdotes sibi ipsi post Consecrationem Christum Jesum objicerent animo immolatum in Cruce, ut ait Apostolus ad Galatas, qui post ejus praedicationem Christum Crucifixum ob oculos semper habebant: *Ante quorum oculos Jesus Christus praescriptus est in vobis crucifixus.* Atque ut ejusmodi oriatur effectus, vult Ecclesia omne verbum, quod exprimat Corpus et Sanguinem Domini, cum signo Crucis proferri, quo declaratur Hostiam, et quod continetur in Calice idem esse Corpus, quod Cruci fuit affixum, et ipsum Sanguinem, qui in Cruce effusus est. Crucis igitur signa, quae post Consecrationem ducuntur super Hostiam et Calicem, non sunt Benedictiones, sed commemorationes virtutis et efficaciae Sacramenti Eucharistiae, quae virtus profluit e Sacrificio Crucis, quod in Missae Sacrificio repraesentatur et continuatur, ut haerens S. Thomae doctrinae ostendit Suarez 3. par. tom. 3. q. 83. art 5. disput. 84. sect. 1. §. *Octavo loco*, Merbesius in Summa Christiana 3. par. q. 61. quaestiuncula 6. Natalis Alexander Theologiae Dogmat. et Moralis lib. 2. de Sacram. Eucharist. cap. 7. art. 6. §. *signum Crucis*, Le Brun tom. 1. pag. 498. et Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 863. Et idem S. Doctor in re-

sponsione ad tertium argumentum docet, quinque Crucis signa significare quinque Jesu Christi plagas: *Ad repraesentandum quinque plagas Christi fit quintuplex Crucesignatio super illa verba. Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam, Panem sanctum vitae aeternae, et Calicem salutis perpetuae;* et cum eo consentit Soto loco cit. *In memoriam plagarum quinque fiunt Crucesignationes super Hostiam sanctam.* Et P. Natalis Alexander item eadem dicit loco cit. Huc etiam facit consideratio Micrologi cap. 14. qui dicit Crucis signa in Missa fieri vel semel, vel ter, vel quinquies: semel quidem propter *essentiae unitatem*, ter *propter Trinitatem Personarum*, et quinquies *propter quinque vulnera Christi Domini, et expressam repraesentationem Passionis ejus.*

Maldonati audax sententia.

7. Quibus omnibus inutile et inopportunum deprehenditur quod Maldonatus scripsit in tractatu de Missae Caeremoniis, nondum ut putamus typis vulgato: *Si hodie Ecclesia vellet repurgare caeremonias, quae minus decent rem sacram, aut adeo sunt omnino inutiles, libere et ingenue dicerem, meam opinionem esse, ut Concilio Oecumenico decerneretur, nullum signum adhiberi post Consecrationem.* Existimat enim signa Crucis fieri ad benedicendum Hostiam et Calicem jam consecratum; quod omnino falsum est, ut praeter ea quae hactenus diximus, observavit Stephanus Augustodunensis tract. de Sacramento Altaris cap. 17. *Oblata non benedicit, ut eum, a quo est omnis sanctificatio, vel de cujus plenitudine omnes nos accepimus, sanctificet; esset enim absurdum;* idque etiam ingenue fatetur Vertus tom. 1. pag. 190.

Plura Benedictionum genera. Quid ea significent Crucis signa, quae fiunt super Sacramentum.

8. Quod modo de Maldonati sententia diximus, id refert etiam Auctor tractatus de Missa et Divino Officio secundae edit. Parisien. ann. 1714. pag. 135. aitque, Crucis signa post Consecrationem super Hostiam et Calicem nil aliud sibi velle, quam ut innuant expressius, Sacerdotem tunc de Jesu Christo Crucifixo loqui. Et Gilbertus Grimaud in Liturgia par. 3. cap. 3. duo considerat Benedictionum genera occurrere in sacris paginis; quasdam efficientes, quae suum effectum producunt sive virtutem sive qualitatem, sive mutationem aliquam in ea re, quae benedicitur; quasdam vero effectivas, quae ab effectu quodam seu desiderio illius prodeuntes, qui benedicit, nullam rei benedictae mutationem afferunt, atque ad hoc genus referendas esse concludit Benedictiones, quae post Consecrationem a Sacerdote fiunt super Corpus et Sanguinem Christi.

Ritus tenendi junctos pollicem et indicem a Consecratione ad ablutionem a D. Thoma assertus.

9. Neque hic silendum de ea actione, cum Sacerdos post Consecrationem duos digitos pollicem et indicem jungit, quos non sejungit, *nisi quando Hostiam consecratam tangere vel tractare debet usque ad ablutionem digitorum post Communionem.* Ad hanc Rubricam notat Gavantus, nullam hujus Ritus haberi mentionem in veteribus libris; quamobrem Micrologus illum impugnare in animo habuit. Verum D. Thomas loc. cit. in respons. ad quintum affert ejus Ritus rationem: *Digitos autem jungit post Consecrationem, scilicet pollicem cum indice, quibus Corpus Christi consecratum tetigerat, ut si qua particula digitis adhaeserit, non dispergatur; quod pertinet ad reverentiam Sacramenti.*

Explicantur illa, Supra quae propitio et sereno vultu, a Lutheri calumnia vindicantur.

10. In progressu hujus Orationis Sacerdos Deum orat, ut propitio et sereno vultu respicere dignetur ad oblata sibi dona Corporis et Sanguinis Christi, non quod, ut delirat Lutherus, censeat se mediatorem esse inter Patrem et Christum, sed quia, etsi Patri Deo semper accepta est Oblatio tum ex parte rei, quae offertur, tum ex parte Christi, qui est Oblator praecipuus; tamen cum possit contingere, ut ex parte vel Sacerdotis vel Populi non sit accepta, propterea Sacerdos Deum deprecatur, ut propitio et sereno vultu oblata respiciat, ut observat Bellarmin. tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 24. *Neque hoc est orare pro Christi reconciliatione ad Patrem, sed pro nostra potius infirmitate: etsi enim Oblatio consecrata ex parte rei, quae offertur, et ex parte Christi principalis Offerentis semper Deo placeat, tamen ex parte Ministri, vel Populi adstantis, qui simul etiam offerunt, potest non placere. Id igitur est quod petimus, ut Deus benigne respiciat hoc munus ut a nobis offertur:* quemadmodum etiam in eundem modum paraphrastice explicat Auctor Tractatus Missae Parochialis Parisiis anno 1714. cap 9. Praeterea Sacerdos Deum orat, ut sacra dona sic dignetur accipere, quemadmodum accepit Abelis munera, et Abrahae Sacrificium, et quod illi olim Melchisedech obtulit.

De Sacrificiis Abel, Isaac, et Melchisedech, ad explicationem eorum verborum, Sicuti accepta habere digna-

11. Deo Abel obtulit primogenita gregis sui Genes. cap. 4. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, et adipibus eorum; et respexit Dominus ad Abel et ad munera ejus:* Et in epistola ad Haebreos cap. 11. legitur: *Fide plurimam Hostiam Abel, quam Cain obtulit Deo,*

tus es munera Abel etc.

per quam testimonium consequutus est esse justus, testimonium perhibente muneribus ejus Deo, et per illam defunctus adhuc loquitur. Abraham aedificavit in Sichem Altare Deo, qui sibi apparuerat, ut est in cap. 12. Genes. et cap. 22. ut mandato Dei pareret, ligna imposuit ad Holocaustum Isaaco dilecto filio suo, quem paratus erat mactare, nisi ei dixisset Angelus: *Non extendas manum tuam supra puerum, neque facias illi quidquam. Nunc cognovi quia times Deum, et non pepercisti unigenito filio tuo propter me.* Denique Melchisedech Abrahamo occurrit e quatuor Regum caede redeunti, eique victoriam gratulatus, panem et vinum obtulit Deo in Sacrificium, ut est in cap. 14. Geneseos: *At vero Melchisedech Rex Salem proferens panem, et vinum (erat enim Sacerdos Dei Altissimi) benedixit ei, et ait, Benedictus Abraham Deo excelso, qui creavit Coelum et Terram, et Benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt: et dedit ei decimas ex omnibus.* Et Epist. ad Hebraeos cap. 7. subditur. *Hic enim Melchisedech Rex Salem Sacerdos Dei summi, qui obviavit Abrahae reverso a caede Regum, et benedixit ei: cui et decimas omnium divisit Abraham: primum quidem qui interpretatur Rex justitiae: deinde autem et Rex Salem, quod est Rex pacis.*

Ratio cur Ecclesia ea Sacrificia commemoret. Explicatur, quomodo unumquodque eorum Sacrificium novae legis repraesentaverit.

12. Sacrificiorum Abelis, Abrahami, et Melchisedech praecipuam in Canone mentionem facit Ecclesia, quamvis et alia veteris legis Sacrificia novae legis Sacrificium exprimerent. Pulcre sane nostrum Sacrificium Abelis sacrificio repraesentatur. Nam Christus sese obtulit, tamquam primogenitum per excellentiam: *Primogenitus in multis fratribus*, ut ait Apostolus ad Romanos cap. 8. Praeterea sanguis Abel justi, innocentis, a fratre Cain interfecti Christum Jesum a Judaeis necatum ac pro peccatis nostris mortuum repraesentat. Item Sacrificium nostrum exprimitur Abrahae sacrificio, in quo Isaac immolatus, quin vitam amitteret, figura fuit Jesu Christi, qui mortuus est ut resurgeret, et ad novam vitam rediret; atque illud etiam existimare possumus, Abraham nostrum hoc mysterium praesens animo tunc habuisse. Nam de eo Christus Jesus dixit Joann. cap. 8. *Abraham vidit diem meum, vidit, et gavisus est.* Denique Sacrificium Melchisedechi, Sacrificii nostri figura fuit; Sacerdotium enim Melchisedech ejusdem formae fuit, cujus Sacerdotium Christi; nam panem et vinum obtulit, quod est Eucharistiae figura, ut infra dicemus. S. Bonaventura in exposit. Missae in Abrahamo paratum animum considerat, quo Abraham filium sacrificaturus erat, veluti obedientiae illius symbolum, qua Christus Deo Patri obediens fuit usque ad mortem: *In hoc loco tres Sancti veteris Testamenti nominantur, Abel, Abraham, Melchisedech, qui figuram Passionis Christi, immo et Coenae ejus Sanctissimae proprie repraesentant, Abel enim obtulit munera de primogenitis gregum; et Christus primogenitum obtulit in multis fratribus agnum immaculatum Deo Patri, de quo Agno dixit Joannes Baptista: Ecce Agnus Dei* etc. *Item Abel a fratre suo Cain innocenter occiditur; et Christus a fratribus suis Judaeis scilicet malis perimitur et necatur. Abraham obedivit Deo ad immolandum filium: Christus factus est obediens Patri usque ad mortem, et in manus Patris tradidit spiritum. Melchisedech obtulit panem et vinum; erat enim Sacerdos Dei Altissimi; et Christus in Altari sub specie panis et vini Corpus et Sanguinem suum offert Deo Patri pro nobis, ipsum nobis, pacificans.*

Ante legem scriptam fuere Sacrificia.

13. Paulo ante diximus Sacrificiorum Abel, Abraham, et Melchisedech fieri mentionem in Canone, quia expresse Divinum hoc Sacrificium nostrum repraesentant, tametsi alia quoque veteris legis sacrificia idem nostrum exprimant Sacrificium. Atque hic opus est animadvertere, primo naturalem rationem dictare homini, sensibilibus quibusdam rebus uti, quas Deo offerat in signum debitae subjectionis et honoris; ideoque etiam ante legem scriptam Sacrificia fuisse, quorum tamen nondum erant signa determinata, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 85. art. 1. Secundo, tria Sacrificiorum genera fuisse in lege veteri, quorum quaedam *Holocausta*, quaedam *Pacifica*, quaedam *Propitiatioria*, sive ut Scriptura loquitur *pro peccato* dicebantur, ut videre est Levit. cap. 1. et seq. et apud D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 3. ad octavum. Tertio, sacrificia legis Mosaicae tota in eo fuisse, ut vivum animal caederetur, ejusque effunderetur sanguis ad placandum Deum, eique debitum honorem tribuendum; nec tamen quodlibet animal, sed illud tantum quod mundum esset, idest ovis, bos, capella, hoedus, vitulus, columba, passer, turtur, ut videre est Levit. cap. 1. n. 2. 10. et 14. nec de iis loquimur sacrificiis, in quibus res inanima, ut panis, spicae, secale, vinum, sal, et incensum offerebantur, ut itidem praescribitur

In lege veteri tria Sacrificiorum genera.

Sacrificium, quo mactabatur victima, symbolum fuit Sacrificii in Calvario peracti.

Levit. cap. 2. Quarto denique sacrificia, in quibus vivum animal mactabatur, symbolum fuisse Sacrificii, quod peragendum erat in Calvario, et Sanguinis Christi, qui in Cruce erat effundendus, ut genus humanum redimeretur; ejusdemque Sacrificii fuisse symbola etiam res inanimas; nam cum saltem aliqua ex parte destruerentur, figura ejus mortis erant, quae Christo fuerat subeunda, ut bene observat Lamy lib. 3. de veteri Templo cap. 7. sect. 5.

Mos mactandorum animalium in Dei honorem non a Gentibus ad Judaeos derivatus.

14. Spencerus haereticus auctor, rerumque novarum cupidus contendit, a Gentibus ad Hebraeos morem transiisse animalium in Dei honorem mactandorum quem Judaei ab Egyptiis acceperint, eumque usum deinde in Hebraeorum Republica a Deo esse sanctificatum. Id autem a vero quam longissime abest. Neque enim verisimile fit Deum, qui in Populo Judaico solemnem sibi cultum vellet instituere, eum ipsum selegisse, quem Egyptii inanibus suis Numinibus exhibebant. Praeterea multo sunt Egyptiis vetustiora Sacrificia; sacrificasse enim novimus Abel, Noe, Abraham, Melchisedech, et Job, quorum Sacrificia Deo placuere. Huc accedit, Graecorum Patrum esse sententiam, illa sacrificia eo esse instituta, ut Christi mortem praefigurarent, eorumque Ritus a Deo esse praescriptos, quod quidem Deus non fecisset, si ex impuro Daemonum fonte traxissent originem.

Mos ille a veteribus Prophetis institutus ad praefigurandam Christi mortem; idem acceptus deinde, et corruptus a Gentibus.

15. Consulendus Natalis Alexander Hist. Eccl. tom. 1. in Historia veter. Testam. art. 2. et Gravesonius Histor. veter. Testam. tom 2. pag. 313. et seq. Itaque dicendum, Ritus Sacrificiorum ab iis veteribus Prophetis manasse, quibus futura Christi mors praenunciata fuit; ab iis Sacrificiorum usum Gentes accepisse, et Religionis ab Adam, Abel, et Noe traditae oblitas, Sacrificia foedis superstitionibus corrupisse; ipsa Hebraeorum sacrificia Deum aliquando esse aspernatum, quod, ut habetur Psalm. 49. et Isaiae cap. 1. non eo, quo oporteret, respicerent, scilicet ad Christum, ut bene idem Lamy sect. 4. *Igitur usum et ritus Sacrificiorum liquet manasse ab antiquis illis Prophetis, quibus mors futura Christi innotuerat. Inde omnes Gentes ortum suum et Sacrificiorum leges acceperunt, quas postea corruperunt oblitae religionis, quam tradiderant Adamus, Abel, Noe. Hanc mortem delineabant animalium caedes, ut omnes antiqui Scriptores sentiunt . . . . Sacrificandi Ritus inter Gentes natus est ex imitatione Patriarcharum, ut dixi, vel ex ambitione malorum Angelorum, qui Divinos honores sibi arrogabant. Cum autem nec ipsi Israelitae id satis intelligerent, Deus visus est sacrificia eorum respuere; sed non sibi constaret, praecipiens singulatim quae ad Sacrificia pertinent, simul ea fastidiens, nisi causa hujus fastidii fuisset Israelitarum supinitas, qui ad verum Sacrificii finem animum non advertebant, scilicet ad Christum.*

Num illa, Sanctum Sacrificium, immaculatam etc. referenda sint ad Sacrificium Missae, an vero ad Melchisedechi Oblationem.

16. Sed ut ad Melchisedech redeamus, verba Canonis sunt: *Supra quae propitio ac sereno vultu respicere digneris, et accepta habere sicut accepta habere dignatus es munera pueri tui justi Abel, et Sacrificium Patriarchae nostri Abrahae, et quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam:* ubi difficultas oritur, an postrema illa verba *sanctum sacrificium, immaculatam Hostiam* cum iis conjungenda sint, quae proxime praecedunt, *quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech*, an ad Missae, seu Christi Sacrificium referenda sint: quod dupliciter fieri potest, vel omnibus illis *sicuti accepta* usque ad *Melchisedech* in parenthesim conclusis, ut illa *Sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam* tanquam Missae Sacrificium significantia cum illis *Supra quae* conjungantur: vel junctis *Sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam* cum iis quae sequuntur, *Supplices te rogamus*, quibus, ut suo loco dicemus, Sacerdos orat, ut Angelorum ministerio in sublime Paradisi Altare Oblata perferantur.

Verior sententia, referenda esse ad Sacrificium Missae.

17. Le Brun tom. 1. pag. 510. ait, verba *Sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam* ad Oblationem Melchisedech esse referenda; nam praeter animadversiones e Grammatica ductas, notat Sacerdotem, cum ea verba profert, nullum Crucis signum ducere super Hostiam et Calicem, quod satis significat, ea verba ad Christi Sacrificium non referri. Contra Pouget tom. 2. Institut. Catholicar. pag. 875. contendit, ea verba non ad Melchisedechi Oblationem, sed ad Christi Sacrificium esse referenda: *Veriorem horum verborum sensum attigeris, si eum Odone Episcopo Cameracensi, Rhemigio Antissiodorensi, Floro Diacono Lugdunensi, qui nono saeculo floruit, Titelmano, aliisque non infimae notae sacri Missae Canonis interpretibus verba haec*, Sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam, *ad ipsum Christi Sacrificium referas, non ad Sacrificium Melchisedech.* Illud etiam addit, non fieri verisimile

S. Leonem, qui ea verba, ut alibi vidimus, adjecit, eo addidisse, ut non Christi, sed Melchisedechi Sacrificium illo praeconio commendaret. Et Suarez in 3. part. D. Thom. tom. 3. q. 83. art 4. disp. 83. sect. 2. §. *Ultimo notanda*, aeque in utramque se ostendit propensum sententiam, cujus nos vestigia sectantes, dicimus, utrumvis intelligas, bonum iis verbis sensum contineri.

Melchisedech Chananaeus fuit Rex Hierusalem.

18. Plures de Melchisedecho sunt haereticae opiniones, ut videre est apud D. Hieronimum epist. ad Evagrium, et apud Epiphanium Haeresi 70. Vera sententia est, Melchisedechum Gente Cananaeum fuisse, Regem Salem, seu quod idem est, Hierosolymae, ut ostendit Calmetus in erudita Dissertatione de Melchisedecho. Certe Sacerdos fuit, quod diserte traditur cap. 14. Geneseos: et quia Sacerdos erat, panem et vinum obtulit *Proferens panem et vinum; erat enim Sacerdos Dei Altissimi.* Facit cum Melchisedechi Sacerdotio locus ex cap. 7. epist. ad Hebraeos, ubi ait Apostolus, Melchisedechum non modo Christi figuram fuisse, ut Aaron, sed etiam Christum Sacerdotem fuisse, non secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedech.

Cur Christus dicatur Sacerdos non secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedech.

19. Vel quia Aaronis Sacrificia, etsi Christi mortem repraesentarent, mactatione animalium erant cruenta; incruentum vero sacrificium Melchisedech, quod sub specie panis et vini praefiguravit Christi Corpus et Sanguinem: *Sacerdos in aeternum Christus Dominus secundum ordinem Melchisedech panem et vinum obtulit*, ait Ecclesia in Officio Festivitatis Corporis Christi; vel quia Aaronis Sacerdotium ad multos sibi invicem succedentes delatum est. Sacerdotium vero Melchisedechi non alius quisquam est consequutus, nec Melchisedecho successit; atque ea respexit Apostolus in praefata Epistola dicens, fuisse Melchisedechum sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum neque finem vitae habuisse, quod egregie exprimit Sacerdotium Christi, qui Sacerdos est in aeternum, qui nulli successit, nemo ei succedit, qui vivit in aeternum; juravitque Deus, illius nunquam immutatum iri Sacerdotium: neque ad alium quemquam transferendum, quod Levitico accidit Sacerdotio: *Juravit Dominus, et non poenitebit eum: Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech;* uti legitur Psal. 109. idque praeclare explicat S. Tridentina Sinodus sess. 22. cap. 1. de Sacrificio Missae: *Quoniam sub priori Testamento, teste Apostolo Paulo, propter Levitici Sacerdotii imbecillitatem, consummatio non erat, oportuit Deo Patre misericordiarum ita ordinante, Sacerdotem alium secundum ordinem Melchisedech surgere, Dominum nostrum Jesum Christum, qui posset omnes, quotquot sanctificandi essent, consummare, et ad perfectum adducere.*

Asseritur veritas Sacrificii Melchisedech adversus nostrorum temporum Haereticos.

20. Panis et vini Sacrificium Melchisedech obtulit, ut habetur cap. 14. Genes. ubi Sacerdotales ejus res gestae describuntur, cum dicitur Abrahamo benedixisse, accepisse ab eo Decimas, panem et vinum obtulisse, et quidem in Sacrificium, ut ostendit causalis particula; *erat enim Sacerdos Dei Altissimi.* Nam futilia sunt, quae Lutherani et Calvinistae obganniunt, ab Hebreo textu particulam *enim* abesse, quam habet vulgata versio, Hebraicos Codices habere conjunctivam *et*, seu *autem*, ut in versione LXX. Interpretum, ubi legitur, *erat autem Sacerdos Dei Altissimi.* Hebraicae enim linguae periti testantur, apud Hebraeos particulam *et*, vel *autem* vim causalis habere, quod multis probatur sacrae Scripturae locis, eo praesertim ex cap. 20. Geneseos, ubi ita habet Vulgata. *Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, et ait illi. Et morieris propter mulierem, quam tulisti; habet enim virum.* Hebraei legunt, *et ipsa habet virum;* fatentur enim vel ipsi Rabbini, vocem *et* causalis vim habere; textus est etiam Isaiae cap. 64. *Ecce tu iratus es, peccavimus*, ubi *et* causalem esse adnotavit D. Hieronymus ad illum locum: *Ordo praeposterus: non, quia tu iratus es, nos peccavimus; sed quia peccavimus, tu iratus es. Et quia peccavimus, nobis iratus es, Domine; propterea erravimus, et restam reliquimus viam.*

Particulae, et, autem, apud Hebraeos vim habent causalis.

In Sacrificio Melchisedech Sancti Patres agnoscunt figuram nostri Sacrificii.

21. Itaque Sacerdos fuit Melchisedech, ejus Oblatio panis et vini sacrificium fuit, et Ecclesiae Patres in ejus sacrificio expressam Sacrificii nostri figuram perviderunt, ut explicat, ne multos memorem, Cyprianus epist. 3. ad Caecilium lib. 2. ubi allatis illis verbis e Psalmo, *Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech*, ait: *Qui ordo utique est de Sacrificio illo veniens, et inde descendens, quod Melchisedech Sacerdos Dei summi fuit, quod panem et vinum obtulit, quod Abraham benedixit; nam quis magis Sacerdos Dei summi quam Dominus noster Jesus Cristus, qui Sacrificium Deo Patri obtulit, et obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, idest panem et vinum, suum scilicet Cor-*

pus et Sanguinem? Hieronymus epist. ad Marcellam, quam ut Bethleem veniat hortatur, scribens: *Recurre ad Genesim et Melchisedech Regem Salem, hujus Principem invenies Civitatis, qui jam tunc in typo Christi panem et vinum obtulit, et Mysterium Christianum in Salvatoris Sanguine et Corpore dedicavit.* Et D. Augustin. lib. 16. de Civit. Dei cap. 22. de Melchisedechi Oblatione: *Ibi primum*, inquit, *apparuit Sacrificium, quod nunc a Christianis offertur Deo toto Orbe terrarum.* Quamobrem quis non intelligit, quam propria sint ea verba *sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam*, etiamsi ad Melchisedechi Oblationem panis et vini referantur?

Verba illa: Sanctum Sacrificium etc. referenda ad Sacrificium Missae ostenditur ex ipsius Missae natura et essentia.

22. Planissimus item ac maxime proprius est eorundem sensus verborum, si ad sanctum novae legis Sacrificium referantur. Malachias enim dicens, *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, et munus non suscipiam de manu vestra; ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus, et in omni loco sacrificatur, et offertur nomini meo Oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum;* profecto de Missae Sacrificio loquitur, ut scribunt Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone: *De nostris vero Gentium, quae in omni loco offeruntur, Sacrificiis, hoc est pane Eucharistiae, poculo similiter Eucharistiae jam tum loquutus praedixit* (Malachias) *nos quidem glorificare nomen ejus, vos autem profanare;* et Irenaeus cap. 32. lib. 4. adversus Haereses: *Eum qui ex creatura panis est, accepit, et gratias egit dicens: Hoc est Corpus meum; et Calicem similiter, qui est ex ea Creatura, quae est secundum nos suum sanguinem confessus est, et novi Testamenti novam docuit Oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens in universo mundo offert Deo, ei, qui alimenta nobis praestat, primitias suorum munerum in novo Testamento, de quo in duodecim Prophetis Malachias sic praesignificavit.* Idem innuit S. Tridentina Synodus sess. 22. cap. 1. de Sacrificio Missae: *Et haec quidem illa munda Oblatio est, quae nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari potest, quam Dominus per Malachiam nomini suo, quod magnum futurum esset in gentibus, in omni loco mundam offerendam praedixit.* In Missa enim id omne fit, quod pertinet ad naturam et essentiam sacrificii. Docent Theologi omnes Sacrificium Oblationem esse rei sensibilis cum ejus *destructione, vel immutatione* (non enim in sacrificio semper opus esse destructione, sed satis esse immutationem, ut ex sacrificio Capri emissarii intelligitur, qui non mactabatur, sed veluti exul amandabatur in desertum, Levit. cap. 16.) Oblationem esse Deo factam in recognitionem ejus supremi dominii; demum Oblationem esse ritu mystico consecratam: quae conditiones omnes in Missa absque ulla dubitatione implentur. Missa enim etiam in Sanctorum honorem celebrata non illis, sed soli Deo offertur, *qui illos coronavit*, ut loquitur Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 3. de Sacrificio Missae. Praeterea hoc Sacrificium a solo Sacerdote peragitur, juxta illud Apostoli ad Hebr. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quae sunt ad Deum, ut offerat dona et Sacrificia pro peccatis;* Et paulo post: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.* Mystico etiam ritu Missa celebratur, eoque modo, quo incruento Sacrificio fieri potest, victimae fit destructio; vel quia sacramentales species consumuntur, vel quia in Consecrationem panis venit Corpus, et per concomitantiam Sanguis quoque, anima, et Divinitas Jesu Christi, et in Consecrationem vini sanguis, et itidem per concomitantiam venit corpus, anima, et Divinitas, quod satis est ad victimae destructionem in Sacrificio, quod sit incruentum; vel quia, licet in Missae Sacrificio Christus qui est victima non destruatur *quoad esse simpliciter*, ut loquuntur Theologi, nec desinat *quoad esse substantiale*, destruitur tamen *quoad esse Sacramentale, et quoad praesentiam sacramentalem.*

Finis quartae hujus Orationis.

23. Haec Oratio in eam desinit precationem qua Sacerdos a Deo petit, ut jubeat per manus Angeli in sublime Altare suum in conspectu divinae Majestatis suae Oblata perferri, ut quotquot ex ea Altaris participatione sacrosanctum Filii sui Corpus et Sanguinem sumpserint, omni benedictione coelesti et gratia repleantur.

Postrema quartae Orationis verba intellectu difficilia. Eorum explicatio ex Innocent. Tert.

24. Florus in Canonem Missae ait, postrema haec verba intellectu valde difficilia esse; et idem cum eo sentit Innocentius III. lib. 5. Mysterior. Missae cap. 6. *Tantae sunt*, inquit, *profunditatis haec verba, ut intellectus humanus vix ea sufficiat penetrare.* Ea tamen idem Pontifex in hunc explicat modum: Jube, Domine, vota Fidelium et preces Angelorum ministerio in conspectum tuae majestatis perferri, ut eorundem Angelorum intercessione tibi sint gra-

tae : *Jube haec , idest vota Fidelium , videlicet supplicationes et preces, perferri per manus Sancti Angeli tui , idest per ministerium Angelorum (secundum illud , quod ait Angelus ad Tobiam ; Quando orabas cum lacrymis , ego obtuli Orationem tuam Domino) in sublime Altare tuum, hoc est in conspectum Divinae Majestatis.* Et Odo Cameracensis in exposit. sacr. Canon. dist. 4. in Christi Ecclesia duo statuit esse Altaria, quorum alterum hic apud nos visibile , invisibile alterum in Coelo : *Habet Ecclesia Altare visibile in terra ; et Altare invisibile in Caelo. . . . . sumimus hic visibiliter Corpus et Sanguinem Christi. Sumimus invisibiliter de Caelo , quo perlata sunt , benedictionem et gratiam Dei.*

Eorundem verborum explicatio D. Thomae.

25. D. Thomas 3. par. quaest. 83. art. 4. *ad nonum* ita disputat: *Sacerdos non petit, neque quod species Sacramentales deferantur in Coelum, neque corpus Christi verum , quod ibi esse non desinit , sed petit hoc pro corpore mystico , (quod scilicet in hoc Sacramento significatur ,) ut scilicet orationes Sacerdotis et populi Angelus assistens divinis Mysteriis Deo repraesentet.* Nec veretur S. Doctor sub nomine Angeli ipsum Christum Jesum intelligere, qui vocatur magni consilii Angelus , quique mysticum corpus cum Deo Patre Ecclesia triumphante conjungit ; atque hanc explicationem , quae est Innocentii III. D. Thomas amplectitur, ceterique Theologi omnes confirmant. Videantur Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 24. §. *Quinta objectio* , Suarez in 3. par. tom. 3. quaest. 83. art. 4. disp. 83. sect. 2. §. *Additur ultimo,* Le Brun. tom. 1. pag. 521., et Auctor tractatus de Missa Parochiali , quem supra citavimus par. 3. cap. 10.

De actionibus , quae junguntur cum quarta Oratione.

26. Postremam hanc Orationis quartae partem actiones hae comitantur. Sacerdos se profunde inclinat cum dicit , *supplices te rogamus;* osculatur Altare cum dicit , *ut quotquot ex hac Altaris participatione ;* cum Christi Corpus nominat , signum Crucis ducit super Hostiam ; atque itidem super Calicem, cum nominat Sanguinem ; ac cum benedictionem nominat coelestem et gratiam , ipse se signo Crucis signat, dexteram manum capiti aptans, atque consueto more cetera exequitur, quae fiunt, dum aliquis se Crucis signo signat. Profunda illa inclinatio bene supplicanti convenit , et in ea Missae parte vetustissima est ; ejus enim Amalarius et Micrologus mentionem faciunt , Sacerdos in hac profunda inclinatione junctas tenet manus ; et in pluribus Galliae et Germaniae Ecclesiis Sacerdos olim manus in Crucem decussatas tenebat, ut etiamnum Carthusiani, Dominicani , et Carmelitae.

27. Innocentius III. lib. 5. Myst. Missae cap. 5. loquitur de mysterio trium signorum Crucis , et ait , duci Crucis signum super Corpus *propter sudorem Corporis* , quo Christus in sua Passione maduit , super Calicem *propter guttas sanguinis* , quem in Passione fudit ; Sacerdotem denique se ipsum signare, quia Christus *procidit in faciem suam.* Addit aliam idem Pontifex mysterii explanationem; duo videlicet priora Crucis signa vincula et flagella Christi Jesu significare : signum vero , quo se ipse signat Sacerdos , satellites innuere , qui Christi faciem conspuebant. D. Thomas 3. par. quaest. 83. art. 5. ad *tertium* de tribus his signis Crucis ita loquitur : *Repraesentatur extensio Corporis, et effusio Sanguinis, et fructus Passionis per trinam Crucesignationem, quae fit super illis verbis: Corpus et sanguinem sumpserimus, omni benedictione etc.* Et cum D. Thoma consentiunt Soto in 4. sent. dist. 13. quaest. 2. art. 5. §. *Quinto repraesentatur,* Natalis Alexander Theolog. Dogmat. et Moralis lib. 2. de Sacram. Eucharistiae cap. 7. art. 6. §. 5. ubi alias quoque Innocentii III. refert et amplectitur explicationes , Merbesius 3. par. Summae Christ. q. 51. quaestiunc. 7. et cum iis videndus D. Bonaventura in Exposit. Missae cap. 3. §. *In conspectu Divinae Majestatis tuae.*

Inclinationis Sacerdotis et signorum Crucis multiplices significationes.

CAPUT XVII.

De Quinta Canonis Oratione.

1. Quinta Canonis Oratio incipit , *Memento etiam Domine* , ubi oratur pro Defunctis. Haec Oratio cum habeat vocem *etiam* nonnulli existimarunt, olim aliud peculiare *Memento* praecessisse ; quidam vero redundare eam particulam putant. Sed Le Brun tom. 1. pag. 525. observat , nihil opus esse aliud *Memento* praecedens supponere , aut particulam *etiam* veluti superfluam habere. Cum enim ante Consecrationem dictum fuerit *Memento* pro vivis, nemo non videt, quam proprie interjiciatur vox illa *etiam,* quae indicat orationem, quae hactenus fuit pro vivis , deinceps pro defunctis continuari.

Quinta Oratio Memento etiam etc. est pro Defunctis.

2. Vulgatissimum est Judae Machabaei exemplum , qui orari pro Judaeis jussit , qui in

Nulla est Liturgia, quae non habeat

Orationem pro Defunctis ex Apostolica Traditione.

bello ceciderant, quique non ut Idolorum cultui se addicerent, sed avaritia moti ex Jamniae Templo res Idolis consecratas diripuerant, et sub vestibus suis absconderant: *atque ita ad preces conversi rogaverunt, ut id quod factum erat delictum, oblivioni traderetur:* ut est 2. Machab. cap. 12. Neque vero eorum peccatum lethale habitum fuit, et existimari potuit, eos ante mortem ejusdem peccati poenituisse. Ecclesiae non satis est pro defunctis raro, et certis quibusdam occasionibus orare; nulla prorsus est Liturgia, quae non habeat orationem pro defunctis, idque ex Apostolica traditione: *Extat oratio pro Defunctis in Liturgiis omnibus Ecclesiae tum Orientalis tum Occidentalis. Hoc ab Apostolis traditum universa per totum orbem observat, et observavit Ecclesia, ut pro Defunctis inter sacrificandum oret;* ait Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 866.

Mos ille orandi pro Defunctis confirmatur testimonio Patrum.

3. Apertissima sunt testimonia veterum Patrum. Tertullianus de Corona militis cap. 3. *Oblationes pro Defunctis annua die facimus.* Augustinus sermone 171. alias 32. de verbis Apostoli ita scribit: *Hoc enim a Patribus traditum universa observat Ecclesia, ut pro eis, qui in Corporis et Sanguinis Christi communione defuncti sunt, cum ad ipsum Sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur.* Et consentit Chrysostomus homil. 69. ad Populum Antiochenum: *Non temere ab Apostolis haec sancita fuere, ut in tremendis mysteriis Defunctorum agatur commemoratio: sciunt enim illis multum contingere lucrum, et utilitatem multam.* His fundamentis quinta Canonis Oratio innititur, atque in ea Sacerdos praesentes animos eos habere debet defunctos, pro quibus praecipue intendit orare: *In hoc loco Sacerdos, quorum maluerit defunctorum, debet agere memoriam specialem;* verba sunt Innocentii III. cit. lib. 5. cap. 7. ac porro pergens orat pro animabus omnibus, quae detinentur in Purgatorio, ut verba illa indicant, *ipsis Domine,* idest pro quibus praecipue oravit; et *omnibus in Christo quiescentibus*, iis scilicet omnibus, qui in Purgatorio igne expiantur; pro omnibus autem postulat *locum refrigerii*, quod respicit ignem illum, quo cremantur; *locum lucis*, quod spectat ad eas tenebras in quibus versantur; *locum pacis,* quod ad illam pertinet mentis anxietatem, qua conflictantur: quo triplici poenarum genere miserae illae animae a Divina expiantur

Oratio fit pro animabus, quae igne Purgatorio expiantur, non pro damnatis.

justitia. Ideo autem diximus pro omnibus, qui sunt in Purgatorio, Orationem fieri, quia ipsis solis Missae Sacrificium tanquam satisfactorium Deo offertur, juxta Tridentinam Synodum sess. 25. Decreto de Purgatorio, ubi docet, *Animas in Purgatorio detentas Fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili Altaris Sacrificio juvari;* et juxta idem Concilium sess. 22. cap. 2. *Quare hoc Sacrificium non solum pro Fidelium vivorum peccatis, poenis, satisfactionibus, et aliis necessitatibus, sed et pro Defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis rite juxta Apostolorum Traditionem offertur:* nunquam tamen pro animabus damnatorum, quorum immutabili Dei lege aeterna est condemnatio: *Paleas autem igne comburet inextinguibili,* Matth. cap. 3. *Discedite a me maledicti in ignem aeternum*, itidem Matth. cap. 25.

Olim Defunctorum nomina, pro quibus Sacerdos orabat, alta voce recitabantur.

4. Haec Oratio in vetustis monumentis *Oratio super Dyptycha* appellatur, ob eam quam supra rationem attulimus Cap. 13. n. 26. Mortuorum quondam nomina alta voce recitabantur, sicuti nomina vivorum, ut diximus *in Memento* pro vivis; quamobrem Turonense Concilium saeculo VIII. habitum hanc rubricam habet: *Si fuerint nomina Defunctorum, recitentur; deinde postquam recitata fuerint, dicat Sacerdos: ipsis, et omnibus.* Episcopi etiam qui Ecclesiam rexerant, aliique aliarum Dioecesium, qui in Catholica Fide et Communione obierant, nominabantur; nam si vel in haeresi, vel in schismate mortui essent, e sacris Dyptychis expungebantur. Martene de Antiquis Ecclesiae Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 8. num. 24. documenta profert, quibus ostendit, Defunctorum atque etiam Episcoporum nomina propalam esse recitata ad XII. usque saeculum atque ejusmodi consuetudinem a Cardinali Antonio de Crequy Episcopo Ambiensi fuisse revocatam, qui Testamento suo ann. 1574. jussit, in Conventuali illius Ecclesiae Missa, cum Sacerdos pervenerit ad *Memento* Defunctorum, Diaconum alta ipsum voce monere: *Memento Domine animarum servorum tuorum Joannis et Antonii de Crequy:* et in Parisiensi Ecclesia etiamnum ejus disciplinae quaedam reliqua esse vestigia; antiquiorem enim Clericorum Choris ad Sacerdotis dexteram accedere, qui Missam Conventualem celebrat ac illi dicere: *Memento animae Cardinalis de Gondy*, qui fuit ejus Ecclesiae Episcopus.

5. Gilbertus Grimaud in Liturgia sacra par.

Missae, quae applicantur animabus suffragii minime capacibus, remanent in thesauro Ecclesiae.

3. cap. 10. quaest. 6. et seq. de ea obligatione agit, qua tenemur Deum orare pro Defunctis; quae obligatio ex charitate, interdum etiam oritur ex justitia. Supra diximus Sacrificium pro damnatis in Infernum offerri non posse: cum autem possit contingere, ut vel pro damnatis, vel pro iis qui in Coelo beata vita perfruuntur, Sacrificium offeratur, monet, illius fructum Sacrificii in Ecclesiae thesauro remanere, quem Deus dispertit, et applicat iis animabus, quae possint ejusmodi fructum consequi, quibusque Deus levamen aliquod vult afferre. Perpulcra est D. Augustini sententia in Enchiridio cap. 109. de Missis, Suffragiis, et Orationibus pro iis animabus, quibus ea prodesse posse credimus, cum tamen non prosint: *Neque negandum est Defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, cum pro illis Sacrificium Mediatoris offertur, vel Eleemosynae in Ecclesia fiunt. Sed eis haec prosunt qui cum viverent, ut haec sibi postea possent prodesse, meruerunt.*

CAPUT XVIII.

De sexta Oratione Canonis.

De sexta Oratione Canonis, quae desinit: Per omnia saecula saeculorum. Nec clausula dicitur elata voce. Cur non dicatur Feria VI. in Parasceve.

1. Sexta et ultima Canonis Oratio incipit, *Nobis quoque peccatoribus*, quae verba elata paullulum voce dicuntur et desinit in clausulam *Per omnia saecula saeculorum*, quae proxime Orationem praecedit Dominicalem; eaque clausula alta voce dicitur, ut Populus respondeat *Amen*. Quamobrem Feria VI. in Parasceve, cum integer Canon omittitur, qui ad Consecrationem pertinet, nulla e senis hisce Orationibus dicitur, nec *Per omnia saecula saeculorum*, sed post manuum ablutionem initium sumitur absolute ab Oratione Dominicali.

Explicatur illa, Intra quorum nos consortium etc.

2. Sacerdos ante consecrationem Deum est precatus, ut dignetur Ecclesiam Militantem in Triumphantis consortium admittere. Idem petiit post consecrationem pro Ecclesia Patiente; in hac vero postrema Oratione idem sibi et adstantibus petit, quorum nomine offert Sacrificium; petit autem his verbis: *intra quorum* (Sanctorum, qui in coelo sunt) *nos consortium non aestimator meriti, sed veniae, quaesumus, largitor admitte:* ad quae verba respexisse videtur Hyeronimus in exposit. ult. vers. Psal. 72. ubi ita concludit: *Ad capessendam futuram beatitudinem cum electis ejus, in quorum nos consortium non meritorum inspector, sed veniae largitor admittat Christus Dominus noster, Amen.* Novit Ecclesia, Deum non nisi intercedentibus meritis tribuere beatitudinem; sed nec illud ignorat, ut in Sanctorum admittamus consortium, non modo necessariam esse gloriam, sed etiam gratiam, et veniam peccatorum, quae sine nostris meritis datur tantummodo per Christum Dominum nostrum; ipsa nostra merita dona esse misericordiae Dei et gratiae; nobisque misericordia Dei opus esse vel in earum actionum examine, quas bonas existimamus, juxta illud Psal. 129. *Si iniquitates observaveris Domine, Domine quis sustinebit?* et Psal. 142. *Non intres in judicium cum servo tuo Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens;* et juxta illud Augustini Confess. lib. 9. cap. 13. *Vae laudabili vitae hominum, si, seclusa misericordia, discutias eam.*

Meritum ponitur pro demerito et peccato.

3. Nec contemnenda videtur interpretatio *meriti* pro demerito et peccato, ut notat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 21. ad verbum *meriti, idest demeriti, peccati. Huic interpretationi adstipulatur vetus expositio manuscripta Praefationis et Canonis Missae Bibl. Cor. Non retributionem peccatorum aestimet, sed ipse sit veniae largitor, et quandoque meritum sumitur pro peccato; S. Augustinus lib. de Cura pro mortuis gerenda cap. 1. Quorum tam mala sunt merita.*

In hac etiam Oratione Sancti invocantur.

4. In hac Oratione Sacerdos invocat Sanctos Apostolos et Martyres Joannem, Stephanum, Matthiam, Barnabam, Ignatium, Alexandrum, Marcellinum, Petrum, Felicitatem, Perpetuam, Agatham, Luciam, Agnetem, Caeciliam, Anastasiam, omnes denique Sanctos.

Cur in hac Oratione nominetur Joannes et Stephanus ante Matthiam.

5. Quaeritur quamobrem hic solus Joannes ex iis in prima, quae Consecrationi praecedit, Canonis parte sunt nominati, et Stephanus ante Matthiam Apostolum nominentur; cum etiam Matthias in eadem prima Canonis parte inter Apostolos fuerit praetermissus. Innocentius III. lib. 5. cap. 8. ait, Joannem in priori parte propter Apostolatus dignitatem, in altera vero propter Virginitatis privilegium nominari, cum quo propterea conjungitur Stephanus continentiae dono eximius, qui idcirco propositus est viduis, eoque etiam nomine ab Apostolis creatus est Diaconus; quamobrem Episcopus in ordinatione Diaconi haec profert verba: *Cogitate B. Stephanum merito praecipue castitatis ab Apostolis ad officium istud electum.*

Et consonat S. Bonaventura in Exposit. Missae cap. 4. §. *Unde sequitur*. Sed verisimilius videtur, ut censet Walfridus cap. 22. Joannem, qui hic nominatur, non Evangelistam esse sed Baptistam, quod observat Menardus quoque in Notis ad lib. Sacrament. S. Gregorii pag. 21. *Hic videtur intelligendus S. Joannes Baptista, cujus etiam mentio fit in Liturgiis Sanctorum Basilii et Chrysostomi post Consecrationem*. Idcirco autem prior nominatur Stephanus, Matthias posterior, quod Ecclesia non ad dignitatis, sed ad Martyrii ordinem respicit. Joannes quidem Baptista Stephano fuit Martyrii palma prior, quemadmodum Matthiam Stephanus praecessit: jam vero Matthias in priori omissus oratione, nominatur in secunda, quia Passionis tempore nondum erat Apostolus, nec in Evangeliis ejus nomen inter Apostolos legitur. Quanquam vero Paulus, licet nondum tempore Passionis esset Apostolus, et licet inter Apostolos in Evangeliis non recenseatur, in prima Oratione nominatur, id tamen, quod alibi monuimus, factum est ne a B. Pietro sejungeretur. Vide Bellarm. tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 28.

Petrus, qui hic nominatur, est Petrus Exorcista socius Marcellini Presbyteri, qui sub Diocletiano passi sunt. Sancti, qui nominantur, diversorum Ordinum sunt, ex Diaconis, Apostolis, Discipulis, Episcopis etc.

6. Septala Dertonensis Episcopus tract. de Mysteriis Missae cap. 39. pag. 243. ait haud ita facile reperiri posse, quis ille tandem Petrus sit, qui hoc loco nominatur, cum plurimi eo nomine Martyres fuerint. Sed Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 687. putat esse S. Petrum Exorcistam: et quanquam nullam sententiae suae rationem affert, ea tamen praesto est; nam post S. Marcellinum proxime nominatur; porro Marcellinus Presbyter et Petrus Exorcista, diutinos perpessi cruciatus, conjunctim sub Diocletiano necati, Martyrii palmam consequuti sunt in ea quae tum Silva nigra, deinde in eorum Sanctorum honorem Silva Candida est appellata, ad Episcopalem olim sedem erecta, et postea a Callixto II. Portuensis Ecclesiae prope Romam unita. Sanctorum Marcellini et Petri Exorcistae Festum postridie Kal. Junii celebratur, ut videre est in Martyrologio Romano ad eandem diem. Quae vero ad S. Petrum Exorcistam pertinent, reperias in Notis Florentini ad suum Martyrologium, et Baronii ad Martyrologium Romanum. Pulcre notat Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 14. num. 5. Sanctos, qui in hac sexta Canonis Oratione nominantur, diversorum esse ordinum; ex Diaconis Stephanum; Matthiam ex Apostolis; Barnabam e Discipulis; ex ordine Episcoporum Ignatium; summorum Pontificum Alexandrum I.; Presbyterorum Marcellinum; e minorum Ordinum Clericis Petrum, e nuptis Felicitatem et Perpetuam; Agatham, Luciam, Agnetem, Caeciliam, Anastasiam e Virginibus.

In Canone non nisi Martyribus est locus.

7. In quarumdam Ecclesiarum Canone additi sunt Hilarius, et Martinus; alibi Augustinus; alibi Juliana et Euphemia. Sed neminem hic adjiciendum docet Cardinalis Bona loc. cit. nec ulli praeter Martyres esse locum in Canone. De Sanctis, qui in hac Oratione juxta Ambrosianum Ritum nominantur, vide Septalam pag. 245. Supra docuimus Sanctarum Felicitatis, Agathae, Luciae, Agnetis, Caeciliae, Anastasiae nomina Canoni a S. Gregorio esse addita, quod hic Aldhelmi Episcopi auctoritate confirmamus, qui libro de Virginitate cap. 25. ita scribit: *Mihi quoque operae pretium videtur, ut S. Agathae rumores, castissimae Virginis Luciae praeconia subsequantur, quas Praeceptor et Paedagogus noster Gregorius in Canone quotidiano, quando Missarum solemniae celebrantur, pariter copulasse cognoscitur, hoc modo in Catalogo Martyrum ponens: Felicitate, Anastasia, Agatha, Lucia, Agnete etc.*

Duplex in Missa Sanctorum commemoratio ad suffragium, et ad consortium.

8. Gilbertus Grimaud in sacra Liturgia par. 3. cap. 5. considerat, duobus in locis commemorationem fieri Sanctorum, ante, et post Consecrationem, ut supra diximus. Et commemorationem quidem Sanctorum fieri ante Consecrationem, ut eorum obtineamus suffragia, eorum Communionem consequamur, virtutes denique adipiscamur, et gratias, quas nobis ex sancto Sacrificio possumus polliceri: *Quorum meritis precibusque concedas etc.* post Consecrationem vero, quia Deum oramus; ut in Sanctorum coelum nos admittere dignetur: *intra quorum nos consortium non aestimator meriti etc.* ac propterea primam apposite dici commemorationem *ad suffragium*, alteram *ad consortium*.

Explicantur illa, Per quem haec omnia Domine semper bona creas etc.

9. Post Sanctorum imploratam intercessionem Sacerdos, ut cum adstantibus per Jesu Christi merita inter Sanctos admittatur in Coelo, ait: *Per quem haec omnia, Domine semper bona creas, sanctificas, vivificas, benedicis, et praestas nobis, per ipsum, et cum ipso, et in ipso est tibi Deo Patri Omnipotenti in unitate Spiritus Sancti omnis honor et gloria.*

Ad hunc Missae locum olim bene-

10. Notum est, Sacerdotem olim ad Altare novos fructus, legumina, mel, carnes bene-

dicebantur novae fruges, mel, carnes etc.

dicere consuevisse, cujus consuetudinibus fuisse perhibetur auctor S. Eutychianus in lib. Pontificali: *Hic constituit, ut fruges super Altare tantum, fabae, et uvae benedicerentur.* Illud etiam certissimum est, in hac Missae parte, quam modo expedimus et quidem post ea verba, *largitor admitte,* hanc benedictionem fieri consuevisse. Probat id Cardinalis Bona lib. 2. cap. 14. num. 5. ex veteribus Missalibus et Liturgiis: *Finita*, inquit, *hac Oratione post illa verba*, largitor admitte, *si novae fruges, aut quaelibet alia humanis usibus inservientia benedicenda erant, ante Altare olim collocari solebant, et hic a Sacerdote benedici; et terminata benedictione solita clausula, Per Christum Dominum nostrum, sequentem addebant Orationem: Per quem haec omnia Domine semper bona creas; quae, ut notat Lucas Dacherius, non solum referuntur ad Oblata, sed etiam ad res tunc benedictas, quas Deus creat, sive producit, easque petimus ejus benedictione sanctificari nostris usibus profuturas.* Et apud Martene tom. 4. monumenta extant benedictionis novarum frugum in Festo Ascensionis Domini, novarum pomorum in solemnitate S. Jacobi Apostoli, et novarum uvarum in festivitate S. Xysti, ut videre est pag. 568. 574. et 575. primae edit. In Ordinatione Lectoris Episcopus ait: *Lectorem siquidem oportet legere ea, quae praedicat, et Lectiones cantare, et benedicere panem, et omnes fructus novos.* Eas tamen benedictiones (etsi nunc non fiunt in hac Missa parte, sed peracta Missa) solus hoc tempore Sacerdos facit ut notat Catalanus in notis ad Pontificale Romanum tom 1. pag. 83. §. 6.

Num verba illa: Per quem haec Domine etc. referenda sint ad novas fruges, an ad Eucharistiam, an ad utrumque.

11. Quae supra Cardinalis Bonae attulimus verba indicant, eas preces, *per quem haec omnia Domine semper bona creas etc.* non modo ad Christi Corpus et Sanguinem, sed ad novas etiam uvas et fruges benedictas referri. Quidam dicunt, ad novos tantum fructus referri, quod non injuria rejicit Le Brun tom. 1. pag. 538. ait enim, apud aliquas Ecclesias in more fuisse, ut novae benedicerentur fruges in Missa ante Consecrationem Corporis Christi, eodem modo, quo his temporibus Feria V. Majoris Hebdomadae ante Consecrationem sanctorum Oleorum fit benedictio; novis eam tamen frugibus benedicendis peculiarem fuisse Orationem, quae, ut aliae omnes, in eam desinebat clausulam: *Per Christum Dominum nostrum*, cui deinde ea jungebantur, *Per quem haec omnia etc.*

Ea verba referenda ad Christi Corpus nulla habita novarum frugum ratione.

12. Utcumque tamen sit de hac controversia, an novarum frugum benedictio peculiari fieret Oratione, certum quidem est, non in qualibet Missa novarum frugum aliarumve id genus rerum potuisse fieri benedictionem, in omni autem Missa dici consuevisse, *Per quem haec omnia Domine semper bona creas.* Illud quoque certum est, in hac Missae parte non amplius frugum benedictionem hoc tempore fieri, eademque verba nunc in qualibet Missa dici supra Christi Corpus et Sanguinem; unde necessitas oritur haec et sequentia verba explicandi, nulla novarum frugum habita ratione.

Fuse et singillatim explicantur eadem verba.

13. De illorum explicatione verborum scribunt D. Bonaventura loc. cit. Suarez 3. par. tom. 3. quaest. 83. art. 4. disput. 83. sect. 2. §. *Octava Pars*, Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 21. praeter Amalarium et Hugonem de S. Victore: ac videtur, si omnia in compendium conferantur, ea esse interpretatio quae sequitur. *Per quem haec omnia Domine semper bona creas:* Deus enim Pater omnia creavit per Jesum Christum. *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil,* ut est in Joan. cap. 1. *in ipso condita sunt universa*, ut ad Colossen. 1. atque ita panem et vinum in Christi Corpus et Sanguinem conversum: neque enim in principio Mundi tantum panem et vinum creavit, sed continue renovat, et facit ut terra quotannis novum frumentum, novasque uvas producat: *sanctificas;* nam in Christo Jesu dona ad Altare oblata fiunt dona sacra et ab usu communi semota: *vivificas:* Deus enim per Jesum Christum panem et vinum vivificat convertens in verum illius corpus et sanguinem, quae sunt verum vitae alimentum: *benedicis, et praestas nobis;* nam Deus per Jesum Christum vivificat et sanctificat, caelestesque super panem et vinum benedictiones diffundit, eaque nobis sic benedicta largitur, ut nobis sint vera vita: *per ipsum;* Christus enim Deus et homo verus est mediator Dei et hominum: *et cum ipso*; nam Deus est Deo aequalis: *et in ipso;* quod Patri consubstantialis sit: *est tibi Deo Patri Omnipotenti in unitate Spiritus Sancti omnis honor et gloria;* Deo enim Patri omnis honor et gloria per Filium, cum Filio, et in Filio, et in unitate Spiritus Sancti, qui ex utroque procedens aeque cum Patre et Filio simul adoratur in saecula saeculorum.

Actiones, quae cum sexta Oratione

14. Actiones, quae fiunt interea dum sexta haec Oratio recitatur, sunt quae sequuntur.

conjunguntur.

Sacerdos, cum dicit *sanctificas*, Crucis signum ducit super Hostiam, et Calicem; idem facit cum dicit *vivificas;* ac tertio item Crucis signum ducit, cum ait *benedicis*. Calicem deinde discooperit, genuflectit, surgit, dexterae manus pollice et indice apprehendit Hostiam, sinistra Calicem tenet, et Hostia ipsa ab una ad alteram Calicis oram Crucis tria signa ducit, primum cum dicit *per ipsum*, alterum cum dicit *cum ipso*, tertium cum dicit *in ipso*. Duo postea, tenens adhuc Hostiam, inter se et Calicem Crucis signa facit, primum cum dicit *Est tibi Deo Patri*, alterum cum ait *in unitate Spiritus Sancti*, ac denique ad illa verba *omnis honor et gloria*, tenens Hostiam supra Calicem, utrumque paullulum extollit.

De Crucis signis ad illa, Sanctificas, Vivificas etc.

15. D. Thomas de tribus hisce Crucis signis, quae fiunt ad illa verba *sanctificas, vivificas, benedicis*, et *praestas nobis*, ait, ea significare tres illas Orationes Jesu Christi in Cruce, quarum prima est cum oravit pro persecutoribus, *Pater ignosce illis*: Altera cum dixit *Deus meus. Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Tertia cum dixit, *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*. Idem S. Doctor de trium illorum item signorum Crucis significatu loquitur, quae ab una ad alteram Calicis oram ducuntur ad illa verba *per ipsum, et cum ipso, et in ipso*, atque iis tres significari horas, quibus Jesus a sexta ad nonam pependit in Cruce. Denique de iis Crucis signis agit, quae fiunt extra Calicem, quibus ait innui animae separationem a corpore. Videatur S. Doctor 2. par. qu. 83. art. 5. ad 3. ubi etiam scribit, breviter dici posse, tot Crucis signa ostendere, sacramenti hujus Consecrationem, hujus sacrificii acceptationem, et ejus fructum e virtute Crucis Christi manare. Videantur etiam D. Bonaventura de exposit. Missae loc. cit. Merbesius 3. par. summae Christianae qu. 51. quaestiunc. 8. cum duabus sequen. et Natalis Alexand. lib. 2. Theolog. Dogmat. et Moralis de Sacram. Euchar. cap. 7. art. 6. §. *Tres Cruces*. De tribus Crucis signis cum dicitur, *per ipsum, et cum ipso, et in ipso*, Meratus tom. 1. part. 1. pag. 571. ait idcirco duci supra Calicem, quia Christus Jesus passus est in corpore, in anima, et in honore, juxta D. Thomae doctrinam 3. par. q. 46. art. 5. *Passus est in corpore per vulnera et flagella, passus est in anima per tristitiam, taedium, et timorem, passus est in honore et gloria per irrisiones et contumelias ei illatas*. Quod vero ad alia duo Crucis signa quae Sacerdos ducit inter se et Calicem, advertit, etsi Catholico sensu affirmari potest propter hypostaticam unionem humanae naturae cum Persona Divina Christi Deum esse passum, minime tamen dici posse Patrem, aut Spiritum Sanctum esse passum; ac propterea ad illa verba, *Est tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus Sancti* duo extra Calicem signa Crucis fieri.

Eorum mysticae significationes ex D. Thoma.

16. Reliquum est, ut de parva illa Hostiae et Calicis elevatione pauca quaedam attingamus. Non plus quam quaternos tolli debet digitos Calix et Hostia, ut monent Scriptores de sacris Ritibus, cum dicuntur illa, *Omnis honor et gloria*. In hac elevatione Populo non ostenduntur adoranda. In quibusdam Galliae Ecclesiis ad hanc Elevationem pulsatur campanula; in aliquibus in Missa solemni thurificantur, ut videre est apud Mabillon. in Commentar. ad Ord. Rom. n. 7. et apud Le Brun tom. 1. pag. 542. Vetustior est, ut diximus, haec elevatio Hostiae et Calicis, quam altior illa, quae fit utriusque separatim statim post Consecrationem; ideoque de prima tantum elevatione fit mentio in Liturgiis Basilii et Chrysostomi, ut observat Bellote in Observationibus ad Ritus Ecclesiae Laudunensis pag. 567. n. 4. Postea vero quam coeptum est elevari proxime post Consecrationem Corpus et Sanguis, elevatio, de qua loquimur, parva fit, et sine campanulae sono: *Ante saeculum duodecimum ad haec sola verba*, Omnis honor, et gloria, *nec prius, ostendebatur Corpus Christi simul cum Calice Populo circumstanti ad adorationem. Calicem ergo simul cum Hostia Sacerdos sublevabat in altum, ut Populus videret et adoraret. Ex quo autem usus invaluit elevandi Corporis Christi, ac deinde Calicis statim post peractam Consecrationem, minus solemnis haec altera Calicis et Corporis elevatio plerisque in Ecclesiis fuit; nec jam Sacerdos sic elevat Calicem, ut a Populo circumstante videri possit*. Ita Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 869. qui addit in ea verba Canonem desinere, *Per omnia saecula saeculorum*, quae Sacerdos dicit elata voce Populum invitans adstantem, cujus nomine recitata sunt praecedentia Canonis verba, ut consensu suo confirmet, quae omnium nomine Sacerdos a Deo postulavit; qui consensus a Populo exhibetur voce *Amen*.

Elevatio Hostiae, et Calicis ad illa verba, Omnis honor et gloria, aliquanto minor fieri coepit post institutam Elevationem statim post Consecrationem.

CAPUT XIX.

De Missa ab iis verbis, Oremus, praeceptis etc. *usque ad infractionem Hostiae.*

Canon terminatur in sexta Oratione. Oratio Dominicalis non est pars Canonis.

1. Orationem Dominicalem sunt qui putant partem Canonis conficere; verior est tamen contraria opinio, quae statuit, Canonem ad Sextam Orationem terminari, ut videre est apud Bellarm. controv. tom. 3. lib. 6. de Sacrif. Missae cap. 27. in principio. Canone igitur expleto, in hac Missae parte Sacerdos propius se ad Communionem parat. Ante Orationem Dominicalem devote verbis illis praefatur: *Oremus. Praeceptis salutaribus moniti, et divina institutione formati audemus dicere*; quae vetustissima sunt, et ad ea respexit D. Hieronymus lib. 3. advers. Pelag. *Sic docuit Apostolos suos* (Christus) *ut quotidie in Corporis illius Sacrificio credentes audeant loqui: Pater noster.* Graeci pariter, Maronitae, Mozarabes, et Ambrosiani ante Orationem Dominicalem in eundem fere modum pie et breviter praefantur, ut refert Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 15. n. 1.

Oratio Dominicalis non jussu S. Gregorii, sed ex Apostolica consuetudine recitatur in Missa.

2. Sequitur Oratio Dominicalis ex vetustissima et Apostolica consuetudine: *Inter vicina momenta dum manus imponitis, et delicta donatis, mox ad Altare conversi Dominicum Orationem praetermittere non potestis;* ait Optatus Milevitanus l. 2. Et Cyrillus Hierosolymitan. Catech. Mystagog. 5. *Dicimus Orationem illam* (post Fidelium Defunctorum commemorationem) *quam Salvator suis Discipulis tradidit.* Alia loca Patrum congessit Hugo Menardus in notis ad Sacramentar. S. Gregorii pag. 21. Nec praetereundum, quod ait Honorius in Gemma Animae cap. 86. *Missam Dominus Jesus instituit, quando ex pane et vino Corpus et Sanguinem suum fecit, et memoriam sui suis celebrari praecepit, Hanc Apostoli auxerunt; dum super panem et vinum verba, quae Dominus dixit, et Dominicam Orationem dixerunt.* Falsum igitur, quod nonnulli putant, S. Gregorium Magnum jussisse in Missa Orationem Dominicalem recitari, de qua mentio fit in Liturgiis, et apud Patres S. Gregorio antiquiores. Nec itidem verum, S. Gregorium existimasse, ut etiam alibi diximus, Apostolos in Missa solam Orationem Dominicalem ante Communionem recitasse. Quamquam enim lib. 7. epist. 64. scribit: *Orationem Dominicam idcirco post precem dicimus, quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo Orationem oblationis Hostiam consecrarent;* suspicari tamen possumus vocem *solummodo* per errorem ab Amanuensi aliquo injectam, ut observat Card. Bona citat. cap. 15. Incredibile dictu est, quantum opinio illa invaluerit, Apostolicis temporibus Missam totam constitisse ex sola Oratione Dominicali, quae ante Communionem recitaretur, et Communione Sacerdotis, eorumque qui adessent; idque initium Sacrificii finemque fuisse. Joachimum Hildebrandum haereticum hominem omittimus, qui in saepiuscule citato opere, *Sacra publica veteris Ecclesiae in compendium redacta*, pag. 108. eam sequutus sententiam, in haec verba concludit: *Quod si ita sit, evidens est, apud nos hodie* (apud Lutheranos) *eodem ritu Eucharistiam consecrari, quo olim Apostoli consecrarunt.*

Missa Apostolorum non ex sola Oratione Dominicali fuit conflata.

3. Davidem Clarkson haereticum item praetermittimus, qui in tractatu de Liturgiis, sive Formulario Ecclesiastico precationum, ex Anglicano in Gallicum sermonem converso, ac Roterodami edito anno 1716. impudenti sane audacia ostendere nititur, nullam primis quinque sexve saeculis fuisse conceptis verbis Liturgiam in Ecclesia, nullam precationum formulam, neque in Sacramentis administrandis, neque in celebrando Sacrificio, nec in Baptismate conferendo; quae omnia plane absurda et absona ab immoderata quadam libidine oriuntur sacratiora quaeque permiscendi et evertendi. Igitur dicimus, in Georgii Cassandri Liturgia cap. 18. auctoritates reperiri congestas Ruperti, Walfridi Strabonis, Petri Cerveli, et Rhenani, ex quibus colligitur, Apostolicorum Missam temporum in sola Oratione Dominicali et Eucharistiae Consecratione et distributione consistere. Praeterea Emarus Ennequineus Rhedonensis Episcopus in collectione eorum, quae de Missae Sacrificio scripserat Innocentius III. quam Gregorio XIII. dicatam edidit typis Parisiensibus anno 1579. extra omnem dubii aleam ponit, S. Petrum, Oratione Dominicali tantum recitata, consecravisse, et Missam celebrasse, reliqua omnia deinde esse addita. Sed ea de re legendus Bocquillot tractatu Historico de Liturgia lib. 1. cap. 9. qui etsi videtur paullo propensior ad Liturgias non modo Sanctorum Petri, Matthaei, et Marci, sed etiam S. Jacobi tanquam spurias rejiciendas (quam tamen S. Jacobi Liturgiam et aliquis quinti saeculi Scriptor, et Concilium Trullanum can. 32. com-

memorat, ut alibi diximus) sibi nihilominus persuadere non potest, Apostolos, eorumque successores nil quidquam aliud Missam celebrando fecisse, quam ut Orationem Dominicalem recitarent, Eucharistiam consecrarent, eamque distribuerent. Loquitur eo loco Bocquillot de S. Gregorio, sed Cardinalis Bonae sequutus sententiam, nihil eorum attigit, quae modo diximus. Monet autem, S. Gregorii auctoritatem non ita accipiendam, ut S. Pontifex significare voluerit, in Christianorum conventibus ad Sacrificium nihil aliud fieri consuevisse, quam ut Oratio Dominicalis diceretur, consecraretur, et communicaretur: idque probat auctoritate D. Pauli, qui in epistolis jubet Fideles versari in Psalmis, Hymnis, Canticis, Orationibus, precationibusque pro omnibus hominibus, ac pro Regibus: denique concludit, etiamsi Apostoli nullam Liturgiam condidissent, magisque tutum putassent per traditionem Episcopis, quos consecrarent, suam tradi doctrinam, id tamen non diu perdurare potuisse; quamobrem aut paullo post mortem Apostolorum, aut fortasse etiam dum viverent, Liturgiam conceptis verbis esse conditam ad Sacrificium; quam tamen non ex sola Dominicali Oratione et Consecratione conflatam fuisse apparet ex Justini Martyris Apologia 2. qui scribit, in Christianis conventibus non modo quantum posset, legi consuevisse ex Apostolorum scriptis et Prophetarum, et post eam lectionem ab Episcopo haberi sermonem ad Populum; sed etiam Sacerdotem qui celebraret, accepto Pane et Calice, ubi vinum esset cum aqua mixtum, aeterno Patri nomine Filii et Spiritus Sancti Sacrificium offerre, debitas sanctissimae Trinitati laudes tribuere, multumque temporis in agendis gratiis et precationibus consumere: *diu gratias agit*, Populo succlamante: *Amen*. Sed hactenus satis: jamque eo, unde longius fortasse, sed non inutiliter digressi sumus, tandem redeamus.

Oratio Dominicalis elata voce dicitur in Missa.

4. Sacerdos Dominicam Orationem elata recitat voce; cujus rei Belletus lib. de Divinis Officiis cap. 120. postquam observavit eam Orationem in Officio submissa dici voce, hanc affert rationem: *Cum Dominica Oratio in Prima dicatur voce submissa, alta et expressa eadem pronuncietur in Missa, ut vel eo pacto adhortentur, qui in fraterno sunt odio, et ad concordiam discordes excitentur antequam communicent*. Potior fortasse videri potest ratio sumpta ex Arcani disciplina, juxta quam neque Oratio Dominica, neque Symbolum in publicis conventibus recitabantur, in quibus esse poterat aliquis Infidelium, vel Catechumenus. Neque vero Orationem Dominicam, aut Symbolum prius Catechumeni docebantur, quam satis instructi et ad Baptisma suscipiendum probati in classem *Competentium* commigrassent. Ante porro quam Baptismum susciperent, Orationem Dominicam et Symbolum publice recitabant; ex quo illa originem trahunt, *reddere Symbolum, reddere Orationem Dominicam*. Ex quibus omnibus quivis facile intelligat, quamobrem in Officio seu Horis Canonicis submissa, in Missa elata voce Oratio Dominica recitaretur. Infideles enim, et Catechumeni Horis Canonicis adesse poterant, huic vero Missae parti, ut alibi diximus, non poterant, sed post Evangelii explanationem Ecclesia pellebantur. Id etiam confirmatur consuetudine Monachorum S. Benedicti, qui *Pater noster* ad Laudes et Vesperas elata voce recitant, quia Divina canunt Officia tantummodo coram iis, qui sunt e Familia Monasterii.

Cur in Officio, item ut Symbolum, recitetur submissa voce Oratio Dominicalis.

Orationem Dominicalem in Graecorum Missa olim etiam Populus cum Sacerdote recitabat.

5. Testatur S. Gregorius Magnus lib. 7. epist. 64. Indict. 2. Orationem Dominicam in Missa Graecorum non a Sacerdote solum, sed ab universo etiam Populo recitari consuevisse: *Dominica Oratio apud Graecos ab omni Populo dicitur; apud nos vero a solo Sacerdote*; idque non in solemni tantum, sed etiam in privata Missa, ut colligitur ex vita S. Joannis Eleemosynarii Episcopi Alexandrini, qui cum principem quemdam virum vellet in concordiam cum inimico suo reducere, curavit ut privatae Missae suae adesset, cui praeter Sacerdotem, Ministrum, et principem illum virum nemo quisquam aderat. Cum ad Orationem Dominicam ventum est, quam omnes juxta eorum temporum disciplinam recitabant, S. Joannes Ministrum tacere jussit, cum ad ea pervenisset verba *dimitte nobis debita nostra*, atque illinc abire; cumque solus cum eo primario viro remansisset, illi persuasit, ut suum inimicum in gratiam reciperet; *Fecit Missas in Oratorio suo, nullum habens nisi Ministrum suum. Cum ergo sancta benedixisset Patriarcha, et Orationem Dominicam inchoasset, coeperunt dicere tres tantum illi: Pater noster. Et cum pervenisset ad sermonem, quo dicitur, Dimitte nobis debita nostra etc. innuit domestico Patriarcha, ut taceret. Siluit ergo, et remansit Princeps solus.*

Item ritus olim in Ecclesia Gallicana.

6. Ecclesiae Graecae disciplinam Gallicana etiam aliquanto retinuit tempore, cujus rei ex quodam S. Martini miraculo desumitur argumentum. Rem narrat Gregorius Turonensis l. 2. de Miraculis illius Sancti cap. 30. *Quadam die Dominica, dum Missarum solemnia celebrabantur* (muta quaedam Foemina) *cum reliquo Populo stabat. Factum est autem, cum Dominica Oratio diceretur, haec aperto ore coepit sanctam Orationem cum reliquis decantare*. De hac Ecclesiae Graecae disciplina legendus Martene de antiquis Eccl. Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 8. n. 27. et de Gallicanae Ecclesiae consuetudine vide Mabillonium lib. 1. de Liturgia Gallicana cap. 5. n. 23. In fine Orationis Dominicae Sacerdos submissa vocet dicit *Amen*, etsi abest a Sacramentario S. Gregorii edito a Menardo, ob eam fortasse rationem, quia Orationis Dominicae continuatio quaedam est, quae proxime sequitur Oratio, *Libera nos* ac desinit in *Amen* dicendum a Ministro; nam *Pater noster* apud Evangelistas clauditur voce *Amen*, quamobrem Ecclesia etiam in Missa per eam vocem terminandum existimavit, quae vetus est consuetudo, cujus meminit IX. saeculi scriptor Florus, ut observat Le Brun tom. 1. pag. 569.

Explicatur oratio, Libera nos.

7. Jam vero in Oratione, *Libera nos*, Sacerdos Dominum precatur; ut nos liberet *ab omnibus malis praeteritis*, quae sunt peccata; *praesentibus*, quae sunt variae tentationes, quibus ad peccandum impellimur; *futuris*, quae sunt poenae peccatis debitae, sive temporales sint, sive aeternae. Orat etiam; ut nobis pacem largiatur: *Da propitius pacem in diebus nostris*; neque enim cum peccato vera potest esse pax. *Non est pax impiis, dicit Dominus*, Isaiae cap. 48. ac de ejusmodi pace praeclara et miranda sunt, quae scripsit D. Augustinus de Civitate Dei lib. 19. cap. 11. et seq. Quia vero in hac Oratione diserte nominamus mala, a quibus petimus liberari, idcirco haec Oratio a Ritualistis graeca voce dicitur *Embolismus*. In hac eadem Oratione confugimus ad B. Mariam semper Virginem, Sanctos Apostolos Petrum et Paulum, et Andream, et caeteros omnes Sanctos. Licebat olim Sacerdoti celebranti quoslibet alios Sanctos adjicere: *Aliorum Sanctorum nomina annumerare non debemus; nisi quos in Canone invenimus antiquitus descriptos, excepto post Pater noster, in illa Oratione, Libera nos, ubi juxta ordinem quorumlibet Sanctorum nomina internumerare possumus;* verba sunt Micrologi cap. 13. In codice Tiliano post S. Andream Sancti Gervasius et Protasius, et juxta Ambrosianum Ritum S. Ambrosius nominantur. Atque hic S. Andreas ideo nominatur, quod primus ad Apostolatum vocatus fuit, ut constat ex Evangelio Joannis; ipse enim primus Christum repererat, ad quem Petrum fratrem suum adduxit.

A Ritualistis appellatur Embolismus.

In eadem olim licebat alios Sanctos commemorare.

B. Petrus non primus ad Apostolatum vocatus.

8. Quidam ex Patribus putant Petrum fuisse primum ad Apostolicam dignitatem vocatum. Cyprianus epist. 71. *Petrus quem primus Dominus elegit, et super quem aedificavit Ecclesiam suam*. Et S. Gregorius lib. 2. in Ezechielem Homil. 6. alias 18. *Ad memoriam revoca Petrum, quod primus ad Apostolatum vocatus sit*. Sed tamen hi Patres non ita intelligendi, quasi existimaverint, ad Apostolatum vocatum fuisse Petrum priorem tempore, sed supra caeteros Apostolos et Ecclesiam universam fuisse constitutum. In antiquo Ordine Romano XI. apud Mabillonium in Musaeo Italico pag. 152. habetur, Romano Pontifici S. Andreae Festivitatem non secus ac solemnitatem B. Petri esse celebrandam, et officium partim apud Altare S. Andreae, partim ab S. Petri recitandum: *In Festivitate S. Andreae debet esse Dominus Pontifex cum omnibus scholis ad S. Andream in Vaticano, ibique honorifice, sicut in Festivitate S. Petri, Vesperas et Vigilias celebrare; Matutinum vero ad Fratrem ejus facere, idest ad altare S. Petri*. Praeclara et prorsus tenera oratio est, quam habuit Pius II. cum S. Andreae Caput sibi ex Achaja missum excepit, quae extat in ejus Commentariis lib. 8. pag. 357. *Advenisti tandem o sacratissimum et honoratissimum S. Apostoli caput. Turcarum te tua sede furor expulit. Ad Fratrem tuum Apostolorum Principem confugisti exulans. Non deerit Germanus tuus tibi ec. Nepotes tui ex Fratre Romani omnes Te veluti Patruum Patremque suum venerantur, colunt, observant, et tuo se uti patrocinio in conspectu magni Dei non dubitant.*

Festivitas S. Andreae olim a Summo Pontifice pari solemnitate celebrabatur ac Festum B. Petri.

Actiones quae conjunguntur cum ea Oratione.

9. Plures hic a Sacerdote actiones fiunt, antequam incipiat Orationem *Libera nos*, Patenam, quae jacebat sub Corporali, manu dextera apprehendit inter digitum indicem et medium, eamque verticalem tenet super Altare; in Missis vero, quae cantantur, Subdiaconus Patenam velo involutam tenet ab Offertorio usque ad finem Orationis Dominicae, quam tunc evolutam Sacerdoti tradit super Altare; quae caeremonia in Parisiensi Ecclesia non a Subdiacono, sed ab Acolyto peragitur; in quibusdam aliis Ecclesiis usus invaluit, ut antequam Patenam super Al-

tare velo nudatam Diaconus ponat, eam Populo ostendat. Ubi Sacerdos ad ea verba pervenerit, *Et omnibus Sanctis*, sibi a fronte ad pectus Crucis signum ducit, et ad ea verba, *in diebus nostris*, Patenam osculatur; cum autem dixerit, *ab omni perturbatione securi*, Patenae Hostiam superimponit, Calicem discooperit, et genuflectit.

Quid ea significent.

10. Natalis Alexander lib. 2. Theolog. Dogmat. et Moralis cit. art. 6. num. 10. ait, Ritum hunc ad pium sanctarum mulierum officium referri, quae *emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum, et valde mane una Sabatorum venerunt ad monumentum orto jam sole, et dicebant ad invicem: Quis revolvit lapidem ab ostio monumenti?* Patenam enim hujus lapidis esse symbolum, sibique Crucis signum Sacerdotem facere, ut annunciet, per Crucem et per hoc Sacrificium pacata esse omnia in Coelo et in Terris; Patenam osculari, ut ostendat Christum desiderio satisfecisse sanctarum mulierum, quibus obviam occurrit, et salutavit dicens: *Amen*; illae autem in genua provolutae Christi amplexae sunt pedes, ac fortasse, quod verisimile est, osculatae.

Alia ratio ritus detrahendi velum Patenae ducta ex naturali serie actionum.

11. Mysticam hanc explicationem nos minime explodimus. Ejus tamen Ritus rationem afferemus, quae ex naturali deducitur serie actionum, quae partim gestae sunt, partim geruntur. Patena ad Offertorium opus est, super quam panis consecrandus imponatur. Post panis seu Hostiae oblationem Patena statim Corporali supponitur; ea enim nihil opus est usque ad Communionem; hinc est, quod in Missis privatis Sacerdos eam Corporali subjicit, et in Missis cantatis traditur Subdiacono, qui eam velo involutam teneat. Atque inde fit, ut cum dicit Sacerdos *Libera nos, quaesumus Domine*, appetente tempore, quo se communicet, et abstantibus Eucharistiam praebeat, ubi Patena opus est ipsemet in Missa privata, eo quem ostendimus modo, Patenam prehendit, in Missa vero cantata Subdiaconus Sacerdoti eam tradit celebranti. Vid. Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 870. ubi illud etiam observat, in Ecclesiis, ubi mos est, ut Diaconus Patenam Populo ostendat, idcirco fieri, quo ad Communionem Populus invitetur. Jam vero Sacerdos Patena sibi Crucis signum ducit, eamque osculatur, quia Patena instrumentum est pacis, et vas ubi sacra ponitur Eucharistia, quae Christianorum est pax; eaque utitur ad signum sibi Crucis faciendum; per Crucem enim Christus ea omnia disjecit, quibus pax nostra perturbatur: *Ipse est pax nostra etc. Solvens inimicitias in carne sua*, inquit Apostolus ad Ephesios: ideo vero Patena Hostiae subjicitur, quo facilius tolli possit Hostia jam jam frangenda, ut mox dicemus. Vide Le Brun tom. 1. pag. 571.

CAPUT XX.

De infractione Ostiae usque ad Communionem.

De infractione Hostiae.

1. Missa procedit, et Sacerdos facta genuflessione surgit, manu sumit Hostiam, quam supra Calicem tenens utraque manu bifariam frangit dicens: *Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum.* Dimidium illud Hostiae, quod habet in dextera, ponit super Patenam, et ab altero dimidio, quod reliquum habet in sinistra, fragmentum detrahit dicens, *qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus.* Quibus prolatis verbis dimidium illud Hostiae cum altero jungit, quod posuit in patena, ac manu dextera fragmentum illud tenens supra Calicem elata dicit voce: *Per omnia saecula saeculorum;* Minister respondet: *Amen*; Tum Sacerdos ipso fragmento terna Crucis signa supra Calicem ducit dicens: *Pax Domini sit semper vobiscum*; Minister respondet: *Et cum spiritu tuo.* Denique Sacerdos fragmentum illud in Calicem immittit dicens: *Haec commixtio et consecratio Corporis, et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi fiat accipientibus nobis in vitam aeternam. Amen.*

Formula Ambrosiani Ritus in fractura Hostiae

2. In nostra Rubrica legitur: *frangitur Hostia;* sed in Liturgicis Ritus Ambrosiani libris inter formulas, quas habet Canon, est quaedam ejusmodi: *Corpus tuum frangitur Christe, Calix benedicitur*: quibus non nemo non mediocriter est commotus. Est enim Fidei Catholicae dogma, integrum Christi corpus esse in quolibet Hostiae fragmento, integrumque a Fidelibus sumi in quacumque Hostiae particula:

A sumente non concisus,
Non confractus, non divisus,
Integer accipitur.

legit Romana Ecclesia in D. Thomae hymno de Eucharistia, qui canitur in Missa in solemnitate Corporis Christi.

Actum de ea formula expungenda a Canone.

3. Cum typis iterum imprimendum esset Missale Ambrosianum, fuere viri probitate et zelo praestantes, qui petebant, ea verba e Cano-

ne Ambrosiano expungi: quibus Joseph Antonius Saxius Ambrosianae Bibliothecae Praefectus Epistola Mediolani edita an. 1731. vehementer restitit, ne quidquam commutaretur.

Ea formula propugnata et retenta. Ducta est e professione Fidei Berengarii in Concilio sub Nicolao II.

4. Digna est ea epistola sacra eruditione referta, quae legatur; nihil enim auctor praetermisit, ut ex Veteribus Ecclesiasticis monumentis probaret, eam formam loquendi fuisse adhibitam, *Corpus Christi frangitur:* nam Professionis Catholicae formulam esse observavit, quam Berengario praescripsit Humbertus Cardinalis, quamque ipse Berengarius recitavit in Concilio centum et tredecim Episcoporum anno 1159. praesidente Nicolao II. summo Pontifice: *Consentio etc. Panem et Vinum, quae in Altari ponuntur, post Consecrationem non solum Sacramentum, sed etiam verum Corpus et Sanguinem Domini nostri Jesu Christi esse, et sensualiter non solum Sacramento, sed in veritate manibus Sacerdotum tractari et frangi, et Fidelium dentibus atteri*. Contendit autem, Ambrosianam Ecclesiam ex hac Berengarii Palinodia ac Fidei Catholicae Professione verba illa traxisse, *Corpus tuum frangitur Christe*. Verba illa denique ex Pontificali Romano expendit, quae profert Episcopus in benedictione Patenaè: *Oremus fratres dilectissimi, ut divinae gratiae benedictio consecret, ac sanctificet Patenam, ad confringendum in ea Corpus Domini nostri Jesu Christi*.

Accidentia ut appellantur a Constantiensi, seu species ut a Tridentina Synodo, remanent post Consecrationem.

5. Facta Consecratione remanent panes et vini quantitas, color, et sapor, quae in Constantiensi Concilio Accidentia vocantur, et communiter ita loquuntur Theologi: *Accidentia panis non remanent sine subjecto in Sacramento Altaris*, qui fuit Wicleffi error in eodem Concilio damnatus; et in Tridentina Synodo species appellantur sess. 13. can. 2. ubi anathemate damnat, qui negaverit *mirabilem illam et singularem conversionem totius substantiae panis in corpus, et totius substantiae vini in Sanguinem manentibus duntaxat speciebus panis et vini*. Post consecrationem panis re ipsa sub illis accidentibus subest Corpus, sanguis, anima, et Divinitas Domini nostri Jesu Christi. Non est ibi amplius substantia panis; remanent accidentia seu species *sine subjecto substantiali*, ut loquuntur Scholastici, qui adhuc inter se digladiantur, utrum remaneant, necne *sine subjecto accidentali*. Thomistae enim docent saporem, gravitatem, coloremque panis et vini quantitati inesse tanquam accidentali subjecto.

Confessio Berengarii a D. Thoma explicata.

6. Qua constabilita doctrina, formula Ambrosiani Canonis, *Corpus tuum frangitur Christe*, facile explicari potest. D. Thom. 3. par. q. 77. art. 7. quaestionem proponit, *Utrum species sacramentales frangantur in hoc sacramento;* et respondet affirmando. Tertio autem loco ita sibi objicit: *Ejusdem videtur esse manducari, frangi, et masticari; sed verum Christi Corpus est quod manducatur, secundum illud Joannis 6. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem; Ergo Corpus Christi est, quod frangitur, et masticatur. Unde et in Confessione Berengarii dicitur: Consentio sanctae Romanae Ecclesiae, et corde et ore profiteor, panem et vinum, quae in Altari ponuntur, post Consecrationem verum Corpus et Sanguinem Christi esse, et in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi, et Fidelium dentibus atteri: non ergo fractio debet attribui sacramentalibus speciebus*. Cui objectioni in hunc modum respondet: *Ad tertium dicendum, quod illud quod manducatur in propria specie, ipsum et frangitur et masticatur in sua specie. Corpus autem Christi non manducatur in sua specie, sed in specie sacramentali; unde et super illud Joann. 6. Caro non prodest quidquam, dicit Augustinus; Hoc est intelligendum secundum illos, qui carnaliter intelligebant. Carne quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur. Et ideo ipsum Corpus Christi non frangitur nisi secundum speciem sacramentalem. Et hoc modo intelligenda est confessio Berengarii, ut fractio et attritio dentium referatur ad speciem Sacramentalem, sub qua vere est Corpus Christi*.

Revera non Corpus Christi, sed species franguntur. Sed dici potest frangi Corpus Christi ex communicatione idiomatum.

7. Incorruptibile et impassibile est Corpus Christi, et totum est sub qualibet vel minima parte, quod fracturae non convenit; nec nisi accidentia seu species frangi possunt. Atque juxta hanc doctrinam D. Thomae Ecclesia in eodem Hymno, quem supra memoravimus, in Festivitate corporis Domini canit:

Fracto demum Sacramento etc.
Nulla rei fit scissura,
Sola signi fit fractura,
Qua nec status nec statura
Signati minuitur:

ubi vox *signi* Sacramentalem speciem significat. Itaque si accurate et theologice loquamur, non est dicendum: *Frangitur Corpus Christi*, sed *franguntur species:* quamquam theologice etiam dici potest: *frangitur Corpus Christi;* nam etiam

in Eucharistia idiomatum communicationi locus esse potest, ut idem advertit Saxius in sua epistola, et antea jam observaverat Juveninus de Sacramentis dissert. 4. q. 4. de Eucharistia ut est Sacramentum cap. 4. *Propter intimam et mirabilem specierum cum corpore Christi conjunctionem communicatio idiomatum aliquo modo locum habet in Eucharistia, ita ut actiones externae, quae sunt circa species, tribuantur rebus, quae sub iis continentur; quemadmodum (servata debita proportione) quae humanae tantum naturae proprie conveniunt, de Filio Dei propter unionem hypostaticam dicuntur.*

Qui corpus existimant non esse nisi magnitudinem, iis difficile est totam hanc rem explicare.

8. In hunc igitur modum explicatur illud in Ambrosiana Liturgia, *frangitur Corpus Christi*, quod in aliis etiam Ecclesiasticis monumentis occurrit. Nescimus autem, utrum satis feliciter rem expediant, qui corporis naturam ponunt in magnitudine, nec vera et absoluta accidentia admittunt, distincta a materia: nam juxta Catholicam Fidem confitentur, post Consecrationem jam non amplius remanere panis et vini substantiam, sed species, magnitudinem scilicet, colorem, figuram, saporem; contendunt vero Deum per se et proxime in nostros sensus agere, et coram Pane Eucharistico easdem modificationes in anima nostra et impressiones operari, quas ipse panis ante Consecrationem operabatur, et adhuc si ad pristinam restitueretur substantiam, operaretur. Novimus eos respondere, Corpus Christi non frangi per fractionem in se; esse enim incorruptibile, impassibile, et totum sub qualibet parte; posse tamen frangi *per fractionem a se*; perinde ac si fracto corpore humano, in ejus membris fractis et divisis vellet Deus rationalem animam conservare, quo casu rationalis quidem anima non divideretur *in se ipsa*; sed *a seipsa* divideretur *localiter; propterea quod*, ut dicunt, *non jam esset in continuo quodam spatio totali corporis, sed in pluribus spatiis separatis totali illi continuo aequivalentibus*. Sed aliis non satisfacit haec responsio. Cum enim Eucharistia sit Sacramentum permanens, duabus necessario constare debet rebus, quae *simul permaneant*, et quarum una sensibilis sit: quod si species ex parte Hostiae consecratae non sunt aliquid reale, illud inferunt, fracta in plures partes Hostia, fracturam, quae realis est, in ipso Christi Corpore fieri; nihil enim aliud quidquam esse reale ex eorum doctrina, in quo fieri fractura possit, quod sana respuit Theologia, ut jam explicuimus. Huc accedit, quod saeculo XII. orta controversia, cui occasionem dedit Palinodia Berengarii, utrum, cum frangitur et in plures partes dividitur Eucharistia, species, an Corpus Christi frangantur; quibusdam autem cum Petro Abailardo contendentibus, specierum tantummodo fieri fracturam, contra Valtero Monasterii Parisiensis S. Victoris Abbate, et Abaudo itidem Abbate docentibus, fracturam et divisionem fieri in Corpore Christi, non ad posteriorem, sed ad priorem sententiam Ecclesia voluit accedere.

Hostiae fractura fit ex ipsa Christi Domini institutione Eucharistiae. Liturgiae omnes habent fracturam Hostiae.

9. Sed haec obiter dicta sunto. Igitur ad institutum nostrum regredientes dicimus primo, frangi Hostiam, quia Dominus Jesus in Institutione Eucharistiae accepit panem in sanctas manus suas, benedixit, fregit, deditque Discipulis suis dicens: *Hoc est Corpus meum:* idque jussit Apostolos in sui facere memoriam. Proinde in Actis Apostolicis cap. 2. scriptum est, Fideles perseverare consuevisse *in communicatione fractionis panis:* et D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 10. ait: *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* nullaque Liturgia est, in qua Hostiae fractura non praescribatur.

De fractura Hostiae apud Graecos et Mozarabes.

10. Secundo loco dicimus, juxta consuetudinem Graecorum Hostiam dividi in partes quatuor, quarum alteram sumit Sacerdos, qui celebrat; altera dispertitur Populo: tertia reservatur infirmis; quarta denique in Calicem immittitur, et cum Christi Sanguine commiscetur. Qui Mozarabum sequuntur ritum; Hostiam dividunt in partes novem, quarum cuique alicujus ex Christi Mysteriis nomen imponunt. Primam *Incarnationem* nominant; secundam *Nativitatem:* tertiam *Circumcisionem;* quartam *Transfigurationem*, seu *Apparitionem;* quintam vocant *Passionem;* sextam *Mortem;* septimam dicunt *Resurrectionem;* octavam appellant *Gloriam Christi in Caelo;* nonam denique *Jesu Christi Regnum*, cum veniet judicaturus vivos et mortuos.

De eadem penes Latinos.

11. Occidentalis Ecclesia Hostiam dividit in partes tres, quarum unam in Calicem injectam Sacerdos sumit cum Sanguine, reliquas duas sumit seorsum a Sanguine, qui Calice continetur. Atque haec est disciplina, quae invaluit: neque tamen idem semper est factitatum; olim enim Hostia in tres dividebatur partes, quarum una immittebatur in Calicem, alteram manducabat Sacerdos, tertia, quia qui

consecrabatur panis, major erat et latior, quam quo nunc utimur, in plures frangebatur particulas adstantibus, vel infirmis communicandis; cujusmodi Ritus etiamnum extant in Missa solemni Summi Pontificis quaedam vestigia, et in Missa quae celebratur in Consecratione Episcopi. Summus Pontifex, cum solemniter celebrat, Hostiam in partes dividit tres; ex his unam immittit in Calicem; ipse sumit alteram; tertiam in duas dividit particulas, communicandis Diacono et Subdiacono: in Episcopi autem Consecratione, Episcopus consecratus Hostiam in tres partes dividit, quarum unam injicit in Calicem, altera ipse se, tertia Episcopum qui consecratur, communicat, ut videre est apud Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 11. n. 4. et lib. 2. cap. 15. n. 4. et in Pontificali Romano de Consecratione Episcopi.

Ritus antiquus, cujus extant reliquiae in Missa Romani Pontificis, et in Consecratione Episcopi.

12. Tertio, plures rationes mysticas sacrorum Rituum Scriptores afferunt, cur Hostia in tres partes frangatur, quas vide apud S. Bonaventuram tract. de Exposit. Missae cap. 4. §. *Sed antequam*, Ernulphum Episcopum Roffensem in Epist. ad Lambertum in Spicilegio Dacherii tom. 2. Hugonem de S. Victor lib. 2. de Sacramentis cap. 10. Nos vero satis esse putamus, quae hac de re scripsit D. Thomas, afferre. Itaque 3. par. q. 83. art. 5. ad octavum, sequutus Can. *Triforme* de Consecrat. dist. ait S. Doctor, Hostiam, quae immittitur in Calicem, significare in Caelo cum corpore et anima esse Christum, B. Virginem et qui si alii Sancti cum corporibus sunt in gloria; partem, quam sumit Sacerdos, innuere ambulantes adhuc in terra, qui Sacramentis utuntur, et ita *passionibus conteruntur*, ut panis comesus dentibus atteritur; tertiam denique partem, quae olim in Altari pro infirmis reservabatur, significare eos quorum corpora usque ad judicii diem jacebunt in sepulcro, animae vero sunt vel in Purgatorio, vel in Caelo. Nec absimilis est explicatio Innocentii III. qui lib. 5. Mysterior. Missae cap. 3. ita scribit: *Una pars est ipsum Caput, videlicet Christus, qui et caput est et pars Corporis. Altera pars sunt illi quorum corpora requiescunt in tumulis, et animae regnant cum Christo etc. Tertia pars in Calicem ponitur, significans eos, qui adhuc in passione consistunt, donec ab hac vita migrantes ad Caput suum transeant, ubi nec moriantur amplius, neque ullatenus patiantur.* Addit D. Thomas obsolevisse aetate sua consuetudinem reservandi usque ad finem Missae tertiam Eucharistiae partem, eandem nihilominus stare significationem: *Hic tamen Ritus non servatur modo, ut scilicet una pars servetur usque ad finem Missae, propter periculum, manet tamen eadem significatio partium:* Illud etiam tradit D. Thomas, quosdam fuisse, qui dicerent Hostiae partem, quae injicitur in Calicem, eos, qui adhuc vivunt in terris, significare; earum vero, quae extra Calicem remanent partes, alteram quae reservatur, plene beatos significare quantum ad animam et corpus, alteram quae comeditur, significare ceteros. Vide Sylvium in 3. part. D. Th. q. 83. art. 5.

Rationes mysticae dividendi Hostiam in tres partes.

13. Quarto, Sacerdos dicit: *Pax Domini sit semper vobiscum*, atque ad hunc modum salutat Populum, ad quem idcirco se non convertit, quod in fractione Hostiae sit occupatus, eique per meritum Hostiae, quam fregit, ita benedicit, et tria Crucis signa ducit super Calicem, quibus vel innuitur Christum Jesum tertia die ad vitam rediisse, ut loc. cit. *ad tertium* docet D. Thomas: *Repraesentatur Resurrectio tertia die facta per tres Cruces, quae fiunt ad illa verba: Pax Domini sit semper vobiscum*: vel significatur, sanctissimam Trinitatem Christi crucifixi animam ejus corpori reddidisse. *Et ideo* (ait Innocentius III. lib. 6. Mysterior. Missae cap. 2. *ter signum Crucis producitur cum Hostia super Calicem, quia virtus Trinitatis animam Crucifixi reduxit ad carnem, ne derelinqueret animam ejus in inferno, nec daret carnem ejus videre corruptionem;* vel tres significantur sanctae mulieres, quae Christum quaerebant ad ostium monumenti, ut eodem loco pergit Innocentius III. his verbis: *Vel ideo tres Cruces fiunt cum Hostia super os Calicis, quia tres mulieres quaerebant Crucifixum ad ostium monumenti: unde, Quid quaeritis viventem cum mortuis? Os ergo Calicis in hoc loco significat ostium monumenti.*

Mysticae significationes trium signorum Crucis cum Hostiae particula super Calicem, antequam in illum immittatur.

14. Olim consuetudo erat, ut Sacerdos antequam diceret, *Pax Domini sit semper vobiscum*, benedictionem daret, quam Scriptores de sacris Ritibus Episcopalem appellant, quod ad Episcopum tantum pertineat. Hujusmodi Ritus deducitur ex vetustis Missalibus, quae probe inspexit Cardinalis Bona, qui lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 16. num. 4. ait, ex libro quodam Sacramentorum Ecclesiae Romanae ante nongentos annos scripto se didicisse, morem fuisse quondam in hac Missae parte indicendi jejunia quae essent observanda, et preces quae

Olim Episcopus, et apud Mozarabes quilibet Sacerdos ante sumptionem Eucharistiae benedicebat Populo.

pro hoc vel illo fieri deberent. Juxta Mozarabum Ritum non Episcopi duntaxat, sed etiam cujusque Sacerdotis celebrantis erat hujusmodi benedictionem populo impertiri. Quamobrem in Concilio Toletano IV. can. 18. haec habentur: *Nonnulli Sacerdotes post dictam Orationem Dominicam statim communicant et postea benedictionem Populo dant; quod deinceps interdicimus sed post Orationem Dominicam, et conjunctionem Panis et Calicis, benedictio in Populum sequatur.* Videatur Mabillonius de Liturgia Gallicana lib. 1. cap. 4. num. 13. qui illud etiam observat num. 14. hunc Mozarabum Ritum ad Ecclesiam quoque Gallicanam permanasse. De Episcopali benedictione in hac Missae parte agit accuratissime Hugo Menardus in Notis ad Sacramentar. S. Gregorii pag. 27. *Antiqua olim fuit consuetudo ut Episcopus, antequam Eucharistiam perciperet, Populum benediceret quibusdam conceptis precationibus, ut in toto hoc Sacramentorum libro videre est, necnon in Codicibus Rodradii, Remigii, Ratoldi, et Tiliano; atque etiam in Ordine Romano, sicut et in veteri Pontificali Romano dedicato Leoni X. Pontif. Maximo;* ubi etiam fallacia illa quorumdam Scriptorum deprehenditur, qui hanc benedictionem confundunt cum ea, qua Sacerdos Populo benedicit in fine Missae.

Pars Hostiae immittitur in Calicem auctoritate vetustissimarum Liturgiarum.

15. Quinto, Hostiae pars in Calicem immittitur ex vetustissimarum Liturgiarum auctoritate et antiquissimorum Conciliorum; atque ita praescribitur in Liturgia S. Jacobi, et in Concilio Arausicano anno 441. De fermento alibi disseruimus, quod ex una ad aliam Ecclesiam et a Summo Pontifice ad suburbicario Episcopos mittebatur; alibi etiam ostendimus, hoc fermentum Eucharistiam fuisse; atque hic opus est illud addere, quod, ut in prioribus duobus Romanis Ordinibus legitur, Papae ad Altare proficiscenti, ut solemniter celebraret, sanctissima Eucharistia in parvo quodam Ciborio exhibebatur, quam ante initium Missae adorabat, atque ejus particulam in Calicem immittebat cum diceret, *Pax Domini* etc. neque haec Eucharistiae erat pars, quam ipse in Missa, sed quam alius in alia Missa Sacerdos consecraverat, et in Ciborio asservata fuerat. Atque se ita rem habere ex eo ostenditur, quod cum diceret *Pax Domini,* nondum fracta esset Hostia, quam ipse in Missa consecraverat.

Romanus Pontifex et Episcopus suburbicarius, ille Eucharistiam in alia Missa consecratam, hic Eucharistiam sibi missam a Papa in Calicem immittebat, deinde partem Hostiae a se in Missa consecratae.

16. Ea vero Hostia postea frangebatur, ejusque particula item immittebatur in Calicem: nam semper tum Episcopus suburbicarius praeter Eucharistiam a Pontifice sibi missam, tum Summus Pontifex praeter Eucharistiam, praecedentibus diebus confectam, quae illi ante Missae celebrationem adoranda exhibebatur, Hostiae particulam in Missa, quam celebrarent, consecratam in Calicem immittebant. Verba Ordinis primi Romani num. 18. et 19. haec sunt: *Cum dixerit, Pax Domini sit semper vobiscum, faciens Crucem tribus vicibus manu sua super Calicem, mittit sancta in eum*, idest particulam Hostiae in alia Missa consecratam. *Tum Pontifex rumpit Oblatam*, quam scilicet in eadem Missa consecravit. *Expleta confractione etc. de ipsa sancta, qua momorderat, ponit in calicem dicens, Fiat commixtio.* Et consentit cum iis secundus Ordo Romanus num. 12. et 13. *Cum dixerit, Pax Domini sit semper vobiscum, mittit in Calicem de Sancta Oblata. Sed Archidiaconus pacem dat Episcopo priori. Deinde ceteri per ordinem, et Populus, separatim viri et foeminae. Tunc Pontifex rumpit Oblatam etc. Expleta Confractione etc. De ipsa sancta, quam momorderit, ponit inter manus Archidiaconi in Calicem faciens Crucem ter dicendo: Fiat commixtio.* Vide Le Brun tom. 1. pag. 584. et seq. Accurate more suo tractat hoc argumentum Mabillonius in Commentar. ad Ord. Romanum art. 6. n. 1. ubi postquam allata ex Ordinibus Romanis verba expendit, ait. *Duplex itaque particula mittebatur in Calicem, una scilicet ante Oblatae fractionem, alia post fractionem ex ipsa Oblata. Adeoque prima nihil aliud esse videtur, quam particula ex antea consecrata Eucharistia, quam Pontifex ad Altare procedens adoraverat in Capsa ostensam etc. Constat igitur duplicem Eucharistiae particulam fuisse immissam in Calicem, unam ex priori, ut quidem opinor, consecratione; alteram ex praesente.* Hujus deinde ritus causam scrutatus quaerit, *Cur particula ex Eucharistia servata immissa fuerit in Calicem?* et respondet: *Fortasse ut sacrificii unitas et perpetuitas hoc ritu inculcaretur.* Denique rationem affert, cur in Calicem pars injiceretur Fermenti, seu Eucharistiae, quam Sacerdotibus Episcopus, et Pontifex Episcopis suburbicariis mittebat dicens, *hoc ritu Sacrificii unitatem commendari, atque unionem Pontificis cum Sacerdote, qui Sancta prius consecrasset, et Episcopi cum Pontifice, Fermenti, idest Eucharistiae particulam jam a Pontifice antea consecratam in Calicem immittentis.*

Immissio particulae in Calicem plena mysterii.

17. Sexto, Actio haec particulam Hostiae immittendi in Calicem est plena mysterii. In Missa usque ad hanc, de qua loquimur, partem Jesu Christi Passio et mors repraesentatur per Consecrationem Corporis et Sanguinis separatim factam, vi Consecrationis sub speciem panis Corpore Christi, et sub vini speciem Sanguine subeunte: et quam vis separatio haec tantummodo mystica sit, neque enim re ipsa Corpus est sine Sanguine, nec Sanguis vicissim sine Corpore; tamen mystica hac separatione Corporis a Sanguine, et Sanguinis a Corpore expresse Christi Passio et mors nobis repraesentatur. Reliquum erat, ut gloriosa exprimeretur Christi Resurrectio; neque id concinnius fieri poterat, quam si Hostiae particula immitteretur in Calicem, atque ita Corpus iterum conjungeretur cum Sanguine, quod bene observavit Micrologus De Ecclesiast. Observationibus cap. 17. *Unam* (fractae Hostiae partem) *in Calicem faciendo Crucem mittere debet cum dicit: Pax Domini sit semper vobiscum; ad designandum corporis et animae conjunctionem in Resurrectione Christi:* et consentit Innocentius III. cit. cap. 2. *Commixtio panis et vini designat unionem carnis et animae, quae in Resurrectione Christi denuo sunt unitae.*

Ejus ritus originem non esse referendam ad ritum exhibendi Communionem sub utraque specie, fuse disputatur.

18. Hujus actionis quidam originem referunt ad Ritum exhibendi Populo Communionem sub utraque specie: nam si vinum consecratum deficeret, vinum infundebatur non consecratum in Calicem, eoque particula injiciebatur Hostiae consecratae, idque vinum, si non consecratum, saltem sacrae contactu Hostiae benedictum Populo praebebatur. Ita Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 876. atque eadem habentur in Catechismo Montispessulani pag. 633. et apud Vertum tom. 4. pag. 268. Catechismi illius Auctor reliquis duobus est tempore prior; proxime post eum scripsit Vertus, qui valde illum laudat, quod commixtionis in Calice Corporis cum Sanguine originem repererit: postremus scripsit Pouget, qui hanc sententiam est amplexus, quin ullum ejus nominet Auctorem. Nos vero profitemur, non alio ritum hunc immittendi in Calicem particulam Hostiae referri, quam ad causam repraesentandae Resurrectionis Christi. Neque enim satis nobis firmum videtur hujusmodi argumentum: Cum olim Eucharistia sub utraque specie Populo praeberetur, si vinum deficeret, infundebatur vinum non consecratum in Calicem, et illuc sacrae Hostiae particula immittebatur; igitur inde factum est ut Sacerdos in Missa injiciat in vinum consecratum Hostiae Sacrae particulam. Nam primum illud verum esse potest, quin sit causa alterius; et ut affirmari possit esset causam, demonstrare oportuit, fuisse prius tempore; quin immo etiamsi multo antea usurpatum fuerit, necesse est vetusta et sincera afferre documenta, quae luculenter ostendant, illud posterius a priore manasse. Sed de his, quae certe opus sunt ad illud argumentum constabiliendum, nihil loquitur illius Auctor Catechismi, nihil Vertus, nihil Pougetus. Alibi de Praesanctificatorum Missa disseruimus, quae in Occidentali Ecclesiae Feria sexta in Parasceve celebratur. In ea Missa in vinum non consecratum pars injicitur Hostiae die proxime anteacta consecratae; porro alibi etiam ostendimus, nullo fulciri fundamento eorum sententiam, qui putabant vinum sacrae Hostiae contactu consecrari; quod argumentum pertractavit Martene de antiquis Eccl. Ritib. lib. 1. cap. 4. art. 10. num. 11. Nos autem haec non eo dicta volumus, quasi existimemus Auctorem Catechismi, Vertum, et Pougetum eam sententiam instaurare voluisse, quae statuit vinum non consecratum Sacrae Hostiae contactu consecrari; diserte enim ii dicunt, eo contactu fieri duntaxat benedictum. Sed de ritu illius Feriae sextae idcirco hic mentionem fecimus, et ideo diximus, particula Hostiae, quae illo die in Calicem immittitur, vinum per contactum non consecrari, ut ea, quae in Commentario de Festis scripsimus, cum de Festo ageretur Feriae sextae in Parasceve, confirmaremus. Itaque ne longius a proposita quaestione digrediamur, nobis ea non arridet sententia, e consuetudine nimirum immittendi sacram Hostiam in vinum non consecratum, cum deficeret consecratum, Ritum illum ortum esse, ut in Missa Sacerdos particulam sacrae Hostiae in sanguinem immittat. Nobis adstipulatur Le Brun tom. 1. pag. 583. atque ad ea quae ille affert, liceat nobis addere, cum Populus sub utraque specie communicari consueverat, quod justam non liceret mensuram parare vini consecrandi, consuetudinem esse introductam ad sanguinem vinum non consecratum adjicere; neque enim deerant rationes, ut alibi dicemus, cur creditum sit ejusmodi commixtione vinum consecrari. Neque inficiamur aliquando Hostiam non modo in sanguinem, quod etiam num Graeci fa-

ciunt, sed etiam in vinum fuisse intinctam. Verum hoc non licebat facere, nisi cum aut pueris, aut infirmis panis consecratus praebendus esset, qui eum non poterant deglutire, ut observat Cardinalis Bona cap. 18. lib. 2. Rerum Liturgic. num. 3. *Erat autem duplex intinctio, una cum sanguine, altera cum vino communi, et haec etiam aliquando viguit pro pueris, et infirmis, qui panem siccum deglutire non poterant.* Praeterea secluso hoc casu Panem consecratum in commune vinum intingere sacrae vetabant leges, ut videre est in Canone *Cum omne* de Consecrat. dist. 2. idque abunde probant Micrologus in suis Observationibus cap. 19. Cardinalis Bona loc. cit. et Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missae Sacrificio cap. 27. §. *Quarto objicit.* Quae cum ita sint, quis jure contenderit, ex consuetudine, quae in uno casu tantum toleratur, reprobatur vero in ceteris omnibus, adeo sacrosanctum Ritum traxisse originem: cujusmodi est in Missa particulam sacrae Hostiae in vinum consecratum immittere, quod omnes praescribunt Liturgiae, semperque in Missa usurpatum? Nec quidquam juvat dicere, Leges quidem Canonicas generatim vetasse, ne sacra Hostia in commune vinum intingeretur, non tamen prohibuisse, ne immitteretur in vinum non consecratum, ut cum deficeret vinum consecratum, Populo Sacramentum sub utraque specie praeberetur. Verum ne hic quidem modus alter probabatur. Ita enim Populo revera vinum tantummodo benedictum, non consecratum praebebatur, licet Populus existimaret, se Sacramentum accipere sub specie sanguinis. Quod si forte dubitaretur, ne deesset Populo vinum consecratum, facile id suppleri poterat vinum commune addendo ad vinum consecratum. Quamobrem si etiam alter modus legibus prohibebatur, rursus robur suum constat argumento, non potuisse sanctissimum hunc ritum inde suam trahere originem.

Explicatur Oratio illa: Haec commixtio etc.

19. Septimo, Sacerdos dum particulam immittit in Calicem, hanc submissa voce dicit Orationem: *Haec commixtio et Consecratio Corporis et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi fiat accipientibus nobis in vitam aeternam. Amen.* Quae oratio Feria sexta Majoris Hebdomadae omittitur; Hostia enim, ut alibi dictum est, in vinum non consecratum immittitur. Innocentius III. cap. 2. lib. 6. Mysteriorum Missae ita explicat vocem *commixtio*, ut referri debeat *ad species panis et vini, quibus continetur Corpus et Sanguis.* Difficilius explicatur altera vox *Consecratio.* Hanc orationem habent omnes Ordines Romani, Amalarius, et Micrologus. Carthusiani eam non recitant; quod ostendit, Ecclesias Galliae, etiam si Ritum Romanum essent amplexae, eam orationem omisisse, ut notat Le Brun tom. 1. pag. 589. Et Pouget tom. 2. pag. 880. testatur in quibusdam Galliae Ecclesiis omitti vocem *Consecratio*. Bellarminus loc. cit. cap. 27. Orationis, et illius vocis: *Consecratio* vetustatem probat, quam vocem ita explicat: *Neque habet aliquid incommodi ea vox, si bene intelligatur; non enim petimus, ut nunc fiat Consecratio, sed ut Consecratio antea facta sit nobis ad vitam aeternam salutaris.* Illud etiam animadversione dignum est, quod, cum Corpus consecratum sub specie panis Consecratio Corporis dicatur, et Sanguis consecratus sub specie vini dicatur Consecratio Sanguinis (quamobrem S. Ambrosius lib. 1. Offic. cap. 41. S. Laurentium Diaconum inducit cum S. Xysto Papa ita colloquentem: *Experire, utrum idoneum Ministrum elegeris, cui commisisti Dominici Sanguinis Consecrationem*) Corpus et Sanguis in Calicem simul commixta dici possunt Consecratio Corporis et Sanguinis, ut advertit idem Le Brun pag. 589.

20. Sacerdos dicta Oratione, *Haec Commixtio*, inclinatus in Sacramentum manibus junctis, dicit *Agnus Dei*, ter sibi pectus percutiens, et antequam sumat Eucharistiam, tres alias dicit Orationes, quarum prima expleta, si danda sit Pax, dicit *Pax tecum;* quique accipit pacem respondet, *Et cum spirito tuo.* S. Joannes Baptista cum primum vidit Christum, eum vocavit *Agnum Dei: Altera die vidit Joannes Jesum venientem ad se, et ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Alibi diximus Orationem *Agnus Dei* primo in Missam a Sergio I. fuisse introductam; quod nunc confirmamus auctoritate D. Bonaventurae in Exposit. Missae cap. 4. *Sequitur Agnus Dei, quod Sergius Papa instituit.* Alibi etiam docuimus, quamobrem ad tertium *Agnus Dei* non dicatur *Miserere nobis*, sed *dona nobis pacem*. Pectus sibi percutit Sacerdos in signum contritionis cordis sui, non modo cum dicit *miserere nobis*, sed etiam cum dicit *dona nobis pacem*, fortasse quia olim tertio itidem dicebatur *miserere nobis*. In Missis Defunctorum juxta nostram Rubricam Sacerdos non percutit sibi pectus, neque dicit

Orationem Agnus dei introduxit Sergius I.

miserere nobis, sed *dona eis requiem*, ut ostendat, Defunctorum se magis quam sui esse memorem; ut advertit Hugo de S. Victore lib. 3. de Missa cap. 37. cui assentitur Gavantus in Notis ad Rubricas. Scribit Micrologus cap. 18. non ex antiqua summorum Pontificum instructione tres in Missa recitari Orationes ante Communionem, sed priorum et religiosorum hominum Traditione. Micrologo assentiuntur Bellarminus, Azorius, et Gavantus, quos refert ac sequitur Bellotte in Observationibus ad Ritus Ecclesiae Laudunensis pag. 622. num. 8.

De pace: cur non detur in Missis Defunctorum.

21. D. Thomas. 3. par. quaest. 83. art. 4. *in corpore*, agit de Ritu dandae Pacis ante Communionem et docet, Populum parari ad Sacramentum percipiendum per pacem: addit in Missis Defunctorum non dari pacem, quia in Missis Defunctorum non pro praesenti pace Sacrificium offertur, sed pro requie mortuorum, quae est etiam ratio, quamobrem trium harum Orationum prima ex Rubricae praescripto omittitur: *Praeparatur Populus per pacem etc. Est enim hoc Sacramentum unitatis et pacis. In Missis tamen Defunctorum, in quibus Sacrificium offertur non pro pace praesenti, sed pro requie mortuorum, Pax intermittitur*. Observavit Albaspinaeus de veteribus Ritib. lib. 1. observat 17. Missas Defunctorum non solemnes, sed privatas fuisse; Pacem vero dari consuevisse dumtaxat in solemnibus. Pax etiam omittitur in signum moeroris in Missa Feriae VI. in Parasceve: quamobrem Procopius in Historia arcana tradit, Justinianum et Theodoram infelici ostento coepisse possessionem Imperii Feria VI. Majoris Hebdomadae, cum non datur Pax.

Olim Pax dabatur per osculum.

22. Olim dabatur Pax cum osculo; cujus consuetudinis documenta reperias apud Sacrarum Caeremoniarum Scriptores, Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 16. Le Brun tom. 1. pag. 603. Pouget tom. 2. pag. 881. Menardum in Notis ad Sacramentar. S. Gregor. pag. 377. Casalium de veteribus Sacris Christianorum Ritibus cap. 59. Meratum tom. 1. par. 1. pag. 584. qui docent quando in Missis etiam privatis danda sit Pax; atque ad hanc rem multa e sacrae eruditionis penu deprompsit Binghamus tom. 6. Originum seu antiquitatum Ecclesiasticarum pag. 299. et seqq. Osculi hujus causam affert Isidorus de Officiis Ecclesiast. lib. 1. cap. 15. *Quarta post haec infertur pro osculo pacis, ut charitate omnes reconciliati invicem, digni Sacramento Corporis et Sanguinis Christi consocientur, quia non recipit dissensionem cujusdam Christi indivisibile Corpus*. Viguit consuetudo dandae pacis per osculum usque ad Innocentii Tertii tempora, qui ejus moris meminit lib. 6. Mysterior. cap. 5.

Nunc Pax datur per amplexum, vel exhibetur ad osculum Tabella cum imagine Crucifixi.

23. Nunc non amplius Pax datur per osculum, sed per amplexum, vel parva quaedam praebetur ad osculum Tabella, quam quidam *Osculatorium* appellant, in qua Crucifixi imago depicta est. Card. Bona loc. cit. existimat osculo sive amplexum, sive Tabellae osculum fuisse a Franciscanis Fratribus substitutum, qui cum aliquot mutassent Ritus, etiam hunc non sine ratione, propter malitiam hominum mutandum existimarunt. Ac de ea ratione, quamobrem mos introductus fuerit, ut ad osculum Tabella praeberetur, consentit Bellotte in Observation. ad Ritus Ecclesiae Laudunensis pag. 624. num. 12. Christianorum enim oscula non quidem generali, sed singulari quorundam hominum malitia, in ejusmodi oscula abjerant, quae per viam sibi occurrentes Ethnici vicissim amicitiae causae sibi offerebant; quam consuetudinem licet a Tiberio gravibus causis, teste Tranquillo, sublatam; quasi ex ipsa lege, qua prohibebatur, majores vires sumpsisset, firmius invaluisse novimus ex Martiale lib. 7. epigramm. 94. ad Linum, et lib. 11. ad Bassum 99. Sacerdos antequam det per amplexum pacem; osculatur Altare, ut ostendat se pacem dare non posse, nisi a Christo, cujus figura est Altare, pacem prius acceperit. Olim non Altare Sacerdos osculabatur, sed Hostiam quem Ritum jam obsoletum qui nunc adhiberet, reprehensione non careret. De hujusmodi osculo, quod etiam Sanctum appellatur, loquitur Apostolus cap. 16. ad Rom. Epist. 1. ad Tessalonic. cap. 5. et 1. ad Corinth. cap. 16. *Salutate invicem in osculo sancto*: et B. Petrus Apostolus Epist. 1. cap. 5. *Salutate*, inquit, *invicem in osculo sancto*. De eodem osculo loquitur etiam Tertullianus lib. 1. de Oratione, et lib. 2. ad uxorem, Athenagoras Oratione ad Christianos, D. Augustinus serm. 83. *de Diversis*, Chrysostomus lib. 1. de Compunctione, Gregorius lib. 3. Dialogor. cap. 36. et Anastasius Synaita Oratione de sacra Synaxi. Graeci dant pacem ante Praefationem, in Missa; ceterique Orientales, atque etiam Mozarabes. Apud Maronitas mos est, ut ante Praefationem Sacerdos pacem det Altari et sacris Mysteriis dicens; *Pax*

tecum Altare Dei, et pax mysteriis sanctis positis super te; deinde ad Ministrum: *Pax tibi Minister Spiritus Sancti*, cui Minister respondet: *Veni in pace, Pater noster, Sacerdos candide;* postea in Populo Fideles sibi vicissim dant pacem. Vid. Perimezium dissert. 8. tom. 1. ubi de praesenti hac, quae apud nos invaluit, consuetudine cum Cardinali Bona consentit.

CAPUT XXI.

De Communione Sacerdotis.

Vetustissimus est Ritus in Communione recitandi verba Centurionis; Domine non sum dignus.

1. Dicta Oratione tertia, quae incipit *Perceptio*, Sacerdos genuflectit, surgit, et voce submissa dicit: *Panem coelestem accipiam, et nomen Domini invocabo:* duobus sinistrae manus digitis pollice et indice duas Hostiae partes apprehendit, mediam tenens Patenam inter digitum indicem et medium; ac dextera ter sibi pectus percutiens ter dicit clara voce: *Domine non sum dignus*, terque submissa voce ait, *ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur anima mea.* Verba illa. *Panem coelestem accipiam, et nomen Domini invocabo*, sunt ex Psal. 115. et illa, *Domine non sum dignus* sunt verba Centurionis, quem tradit Matthaeus cap. 8. orasse Christum Jesum, ut domum suam veniret, suumque puerum sanitati restitueret, in quibus verbis parva est quaedam immutatio. Centurio enim dixit: *Sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus.* Sacerdos vero: *Sed tantum dic verbo, et sanabitur anima mea.* Origenes Homil. 5. ad aliquot Evangelii loca meminit consuetudines recitandi ea verba ad Communionem: *Quando sanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, quando vitae pane, et poculo frueris, manducas et bibis corpus et sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum ingreditur. Et tu ergo humilians te ipsum, imitare hunc Centurionem, et dicito: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum:* Et Chrysostomus Homilia de S. Thoma Apostolo Fideles cohortans, ut pura mente Eucharistiam accipiant, *Dicamus*, inquit, *Redemptori: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum animorum nostrorum: quia tamen tu a nobis teneri vis, de tua freti indulgentia ad te accedimus.*

Actiones in sumenda Hostia et bibendo Calice.

2. Postquam dixit ter, *Domine non sum dignus*, pollice et indice dexterae accipit duas Hostiae partes a sinistra manu, eademque Hostia se ipse Crucis signo signat, dicens: *Corpus Domini Nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam aeternam, Amen:* et se inclinans reverenter sumit utramque Hostiae partem, quibus sumptis Patenam, quam usque adhuc sinistra manu tenuerat, deponit super Corporale, et erigens se junctis manibus ante faciem, aliquantisper quiescit. Deinde depositis manibus dicit secreto: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quae retribuit mihi?* Quae verba sunt e Psal. 115. discooperit Calicem, genuflectit, se erigit, accipit Patenam, inspicit Corporale, colligit fragmenta cum Patena, si qua in eo sint, pollice et indice dexterae manus Patenam supra Calicem, et ipsos digitos extergit, ne quid in iis fragmentorum remaneat, dextera Calicem accipit, Patenam sinistra tenens, et dicit: *Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo; laudans invocabo Dominum, et ab inimicis meis salvus ero;* quae postrema verba sunt ex Psal. 17. et signans se signo Crucis cum Calice dicit: *Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam aeternam. Amen*: et manu sinistra supponens Patenam Calici ad eam altitudinem sublato, ut ex eo possit bibere, reverenter sumit totum Sanguinem cum particula in eo posita. Deinde secreto dicit Orationem: *Quod ore sumpsimus Domine*, et super Altare porrigit Calicem Ministro in cornu Epistolae, quo vinum fundente, se purificat; postea vino et aqua pollices et indices abluit super Calicem, quos purificatorio extergit, interim dicens: *Corpus tuum Domine, quod sumpsi etc.* deinde idem vinum et aquam sumit.

3. Sunt quaedam in actionum serie digna quae considerentur. Quivis Episcopus seu Sacerdos stans Eucharistiam sumit; summus Pontifex itidem post fractionem Hostiae *ad solium ascendit* (ait Rocca tom. 1. pag. 10. Edit. Romanae anni 1719.) *ibique consistit, et stans erectus complicatis manibus Eucharistiae Sacramentum expectat*, nec prius sedet quam os et digitos purificaverit: *digitis jam et ore inter haec facienda purificatis, mitra insignitus et sedens lavat manus.* Consonant Auctor tractatus de Missa et Divino Officio Parisiis iterum editi ann. 1714. pag. 166. Sacerdos stans Eucharistiam sumit.

4. Illud autem praetermitti non potest, Romanos quosdam Pontifices in solemni Missa in solio sedentes, facie ad Populum conversa, Eucharistiam sumere consuevisse, ut Christi Passio et mors exprimeretur, qui propalam De Communione Summi Pontificis.

passus et mortuus est in conspectu omnium, quotquot nefariae Crucifixioni adfuere; nunc vero Summum Pontificem, cum solemnem celebrat Missam, se aliosque communicare facie quidem ad Populum conversa, sed pedibus stantem in solio, corpore tamen inclinato, cum et ipse suscipit, aliisque praebet Eucharistiam, quam corporis inclinationem tum debita veneratio, tum etiam ipsa necessitas postulat, cum Eucharistiam ceteris dispertienda sit, qui ad inferiores Cathedrae gradus in genua procidentes eam suscipiunt. Hinc est, quamobrem Pontifex Populo procul et exadverso in faciem eum adspicienti videatur sedens communicare, ut bene observavit post S. Bonaventuram Rocca de solemni Communione summi Pontificis, et Casalius de veteribus Sacris Christianorum Ritibus cap. 81. pag. 333. edit. Romanae anno 1647.

Particulam Hostiae immissae in Calicem olim cum Sanguine, qui superesset, Episcopus sumendum derelinquebat Diacono et Subdiacono, et nunc Romanus Pontifex.

5. Episcopi etiam et Sacerdotes cum Sanguine sumunt particulam quoque Hostiae in Calicem immissam. Olim tamen alius erat Ritus Episcopis, qui eam particulam sumendam relinquebant Diacono et Subdiacono cum Sanguine, qui superesset, ut observat Le Brun tom. 1. pag. 633. quem morem adhuc retinet in Missa solemni Romanus Pontifex, ut colligitur ex Caeremoniali, et testatur Cardinal. Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 17. num. 8. in fine.

De purificatione Calicis et digitorum.

6. De purificatione quae post Communionem fit solo vino, loquitur Innocentius III. in cap. *Ex parte* de Celebrat. Missar. his verbis: *Semper Sacerdos vino perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiae Sacramentum, nisi cum eadem die aliam Missam debuerit celebrare, ne si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret:* e qua Decretali apparet, sacerdotem post Communionem vinum bibere. D. Thomas 3. par. quaest. 83. art. 5. in responsione ad decimum de hac eadem purificatione ita loquitur: *Dicendum, quod vinum ratione humiditatis suae est ablutivum, et ideo sumitur post susceptionem hujus Sacramenti ad abluendum os, ne aliquae reliquiae remaneant; quod pertinet ad reverentiam Sacramenti.* Et meminit textus supra allati ex Innoc. III. Eodem loco loquitur etiam S. Doctor de digitorum ablutione cum vino et aqua, nec innuit hanc ablutionem a Sacerdote assumi: *Eadem ratione perfundit vino digitos, quibus Corpus Christi tetigerat;* sunt verba S. Doctoris loc. cit. Durandus lib. 4. cap. 55. loquitur de ablutione digitorum in vino et aqua, et diserte ait, hanc ablutionem olim in locum mundum conjici consuevisse; nunc vero ob reverentiam Sacramenti, et propter periculum ne quod fragmentum digitis, aut Calici aliqua sanguinis gutta adhaeserit, Sacerdos etiam vinum hoc bibit aqua mixtum, cum quo digitos sibi extersit, ut observat Gavantus ad Rubricas Missalis. Cardinalis Bona lib. 2. cap. 20. num. 1. ingenue fatetur incompertum esse, quid potissimum remotioribus ab hac aetate nostra temporibus majores nostri fecerint, ne quid de Sanguine in Calice, aut de Corpore in Patena restaret reliquiarum; toto tamen dici posse, Ministros Altaris omnem adhibuisse diligentiam, ne quid remaneret praeter particulas, quae communicandis infirmis asservabantur. Itaque, ut jam diximus, nunc Sacerdos vinum sumit, seu, ut vocant, purificationem, et vinum et aquam seu ablutionem; ac ne quid remaneat de Corpore aut Sanguine, quod potissimum volumus, S. Pius V. ad Archiepiscopum Tarraconensem scripsit, sumenda esse ab ea Calicis parte, e qua haustus fuerit sanguis. Vide Septalam tract. de Myster. Missae cap. 36. n. 16. Casum proponit Pontas Dictionar. Verbo *Missa* cas. 27. de Sacerdote, qui in regione vini minime feraci, ubi propterea vinum sit maximi pretii, tum in prima tum in secunda purificatione utitur sola aqua; ac quaerit utrum peccet: respondet affirmando, quia facit contra praeceptum et usum Ecclesiae, et sacrae etiam Tridentinae Synodi, quae novos Ritus in Missa novasque caeremonias omnino prohibet, ritusque tantum ab Ecclesia usurpatos probatosque jubet adhiberi.

Purificatio digitorum olim non bibebatur, sed conjiciebatur in locum mundum.

Peccaret Sacerdos qui ad utramque purificationem aquam adhiberet.

Sacrificii essentia in Consecratione consistit.

7. Antequam de Sacerdotis Communione nostrum hunc sermonem concludamus, illud minime praetereundum arbitramur, quosdam esse Scholasticos, qui in Communione existimant Sacrificii essentiam consistere; ita ut Consecratio juxta eorum sententiam sit actio quaedam praevia ac praeparatoria ad sacrificium. Solido firmoque inniti fundamento videtur ea sententia, ita tamen ut Oblatio et Communio partes sint Sacrificii, ut scholae loquuntur, integrales; quam opinionem magno apparatu validisque tuetur rationibus Auctor Collationum Lucionensium part. 5. collat. 13. quaest. 3. Sed ad D. Thomae doctrinam propius accedere eam sententiam, quae neque in Consecratione, nec in Sacramenti consumma-

Oblatio et Communio sunt partes integrales Sacrificii.

tione duntaxat, sed in utraque statuit Eucharistici Sacrificii essentiam, probant Salmanticenses Cursus Theolog. tom. 11. tract. 23. de Eucharist. disput. 13. dub. 2. ubi, qui plura velit, rem pro dignitate digestam reperiet.

CAPUT XXII.

De Communione Populi.

Ritus qui servantur a Sacerdote Eucharistiam ministrante adstantibus.

1. Si qui eorum, qui Missae adsunt, Eucharistiam velint percipere; postquam Sacerdos sumpsit sub utraque specie Sacramentum, Minister recitat *Confiteor*, et Sacerdos ad eos, qui ad mensam accedunt Eucharisticam, conversus recitat Orationes *Misereatur vestri*, et *Indulgentiam etc.* ubi Minister responderit *Amen*, Sacerdos se ad Altare convertit, genuflectit, accipit Pyxidem, et dextera tenens Corpus Christi, conversus ad eos, qui Sacramenti fieri volunt participes, semel dicit: *Ecce Agnus Dei, Ecce qui tollit peccata Mundi*, deinde ter dicit *Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur anima mea.* Tum unicuique porrigit Sacramentum, faciens cum eo signum Crucis supra Pyxidem, et singulis dicit: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam Amen.* Unicuique autem, qui Eucharistiam sumpserit, Minister vinum praebet, quo, si velit, hausto deglutire possit particulae fragmenta, si quid ori vel gutturi haeserit. Disciplina est etiam passim recepta, ut mundum linteum Communicantibus apponatur, ut si forte Hostia aut ejus pars vel de manu Sacerdotis elaberetur, vel de ore ejus qui communicatur, mundus sit, quo possit decidere.

In ordinatione Presbyteri cum Episcopus eum communicat, non dicitur Confiteor.

2. Fatetur Gavantus, nulla extare vetera monumenta, quibus probari possit, olim *Confiteor* ante Communionem dici consuevisse: hanc tamen consuetudinem valde probat. Et Le Brun tom. 1. pag. 644. ait, hunc ritum recitandi *Confiteor*, et Orationem *Misereatur vestri*, ortum e consuetudine Ordinum Mendicantium saeculo XIII. In Ordinatione Presbyteri, cum Episcopus eum communicat, omittitur *Confiteor, Misereatur, et Indulgentiam etc.* ut habetur in Pontificali Romano: *Presbyteri ante Communionem non dicunt Confessionem, nec datur eis absolutio, quia concelebrant Pontifici. Propterea, si non sunt alii Ordinati, confessio et absolutio praedictae* (idest *Misereatur et Indulgentiam*) *omittuntur;* Episcopus autem ordinatum Presbyterum communicans ait: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat te in vitam aeternam;* et Sacerdos respondet *Amen;* quae verba quidam religiosae cuidam tribuunt Traditioni; sed hunc ritum valde vetustum esse constat: nam in vita S. Gregorii, quam scripsit Joannes Diaconus, proditum est, dum S. Pontifex Eucharistiam cuidam foeminae praeberet proferens ea verba, eandem foeminam risisse; et interrogatam, quamobrem risisset, respondisse, nescire se, qui dici potuisset Corpus Christi esse illam particulam, quam ipsa obtulisset, suisque manibus, antequam offerretur, subegisset.

Antiquus ritus dicendi: Corpus Domini nostri Jesu Christi etc.

Olim viris Eucharistia tradebatur in manus, foeminis in linteum mundum.

3. Locus hic fortasse est, ubi diversi exponantur modi, quibus Eucharistia antiquitus distribuebatur. Sed illud tantum observabimus, remotioribus ab hac aetate nostra temporibus Eucharistiam in manus communicandorum tradi consuevisse, qui postea eam in os sibi injiciebant: quamobrem Tertullianus libro de Idololatria exclamat adversus eos Christianos, qui Idola Gentibus effingebant: *Eas manus admovere Corpori Domini, quae Daemonis corpora conferunt. O manus praecidendae!* Alia loca ex D. Cypriano collegit Pamelius Lib. 1. Liturgic. Nec illud praetermittendum est, cum viris tantum adhiberi consuevisse hujusmodi Ritum; foeminis enim tradebatur Eucharistia in linteum mundum, quod *Dominicale* appellabant, seque ipsae communicabant. Ad hunc Ritum respicit D. Augustinus serm. 252. de Tempore, edit. Lovan. novae edit. 229. in appendice. *Mulieres quomodo nitidum exhibent linteolum, ubi Corpus Christi accipiant, sic corpus castum, et cor mundum exhibeant.* Et in Concilio Antissiodorensi can. 36. habetur: *Non licet mulieri nuda manu Eucharistiam accipere;* et can. 42. *Ut unaquaeque mulier, quando communicat: Dominicale suum habeat; quod si qua non habuerit, usque ad alium diem Dominicum non communicet.* Baronius ad ann. Christi 57. num. 146. observat, olim sumpturis Eucharistiam quasdam mensulas spongia expolitas apponi consuevisse; et Cardinalis Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 17. n. 3. ait mensulis *hodie linteamina successisse, ut si quid forte decidat, his excipiatur.*

Vinum praebetur communicantibus ad os extergendum, quae consue-

4. Quoad vinum, quod jam Eucharistia refectis exhibetur, quo sibi os purificent, Vertus tom. 4. pag. 269. et seq. existimat, hanc consuetudinem reliquias esse Communionis,

tudo vetusta est.

quae sub utraque specie dabatur Populo. Verum Le Brun tom. 1. pag. 651. pluribus documentis probat, vinum exhiberi ad os extergendum, ut ne qua particula Hostiae dentibus haereat, ac monet cavendum a cerebrosis Verti opinionibus. Ad ea, quae affert Le Brun, illud accedit, quod inter ea, quae in D. Chrysostomo ejus inimici criminabantur, teste Palladio, eum accusarunt, quod *admonebat omnes, ut post Communionem aquam aut pastillum degustarent, ne cum saliva aut pituita aliquid e symbolo Sacramenti praeter voluntatem expuerent, quod primus ipse faciebat.* Haec S. Chrysostomi consuetudo postea confirmata fuit Monachorum Regulis, aliisque authenticis factis, quibus vel praescriptum, vel usurpatum est, quod D. Chrysostomus monuerat. Vide Martene cit. lib. 1. cap. 4. art. 10. n. 15.

Vertus confutatus.

5. Quae omnia luculenter declarant, consuetudinem bibendi vinum post Communionem fuisse inductam vel ad os extergendum, vel ad Eucharistiae fragmenta in stomachum facilius demittenda, si qua forte palato haesissent aut gutturi, aut ne quod fragmentum expueretur: non autem ad retinendam aliquam faciem Communionis sub vini specie, ut putat Vertus; qui aliquo modo excusari posset si dixisset, vetitum esse, post sublatam Laicis Communionem sub utraque specie, ne deinceps iis purificatio exhiberetur in Calice, ne crederent, bibendo ex Calice se Eucharistiam sub specie vini accipere: *In exhibenda Laicis sacra Communione paratum sit vas, quod formam Calicis non praeseferat, ex quo sumatur ablutio post Communionem Eucharistiae;* verba sunt Concilii Provincialis Bituricen. anno 1584. habiti in can. 12. tit. de Eucharistia. Et Concilium Aquense anno 1585. *Clericus, qui Confessionem recitavit, accepto vase purificationis, quod tamen non sit Calix ad Consecrationem paratus, sed cyathus, et mappa purgata, alia manu teneat aliud vas, in quo vinum sit pro purificatione Communicantium.* Illud hic addi posse videtur, quosdam Parochos, cum duas eadem die Missam sibi celebrare opus esset, puta quia duas Parochias regerent, consuetudinem introduxisse in prima Missa purificandi Calicem cum vino, quod ob reverentiam Sacramenti loco vini quod Populo exhiberi solet in poculo alius formae, bibendum offerebant in ipso Calice Laico cuidam, qui sacrum sumpsisset panem Eucharisticum; quod improbatum et minime ferendum esse docet Cardinalis de Lugo lib. 1. dub. 10. Responsionum Moralium.

De Missa, in qua nemo communicat; et de Communione sub specie panis tantum.

6. Deinceps de consuetudine ministrandi Eucharistiam Fidelibus post Missam, seu etiam nulla celebrata Missa, et utrum Sacramentum in Missis Defunctorum possit distribui, disseremus. Nunc vero pauca quaedam dicere placet de Missa, in qua nemo adstantium Eucharistiam suscipit, tum etiam de hodierna disciplina, quae adstantes omnes, vel eorum aliquis sub specie panis duntaxat Christi Corpus suscipit. Duo enim haec ad Populi Communionem pertinent, de qua nunc loqui instituimus.

Missa privata dici potest multipliciter.

7. Nostri Controversiarum Scriptores observant, Missam multifariam dici posse privatam; vel quia in privato loco, vel quia non in die Festo celebratur; vel quod privatae cuidam personae medius Missae fructus applicatur; vel quod ei Missae pauci adsint; vel quod non ad Altare princeps Ecclesiae celebratur, nec Parochialis est seu Conventualis; vel denique quod solus Sacerdos suscipit Eucharistiam, nec quisquam alius communicat.

Privatae Missae abrogandae consilium Lutherus accepit a Diabolo.

8. Adversus Missas, quae ideo privatae dicuntur, quod in iis solus Sacerdos nec quisquam alius Sacramentum suscipit, calumnias evomuere suas Lutherus tractatu de abroganda Missa privata, Calvinus lib. 4. Institut. cap. 18. et Kemnitius in Esamine Concilii Tridentini. Nefarium hujusmodi abrogandae Missae privatae consilium ipse Lutherus in eodem tractatu pag. 236. et seq. ab ipso Daemone accepisse se quodammodo fatetur; narrat enim ea de re se venisse in colloquium cum Diabolo, ejusque victum esse argumentis, quibus connisus est demonstrare, veram esse Idololatriam eam Missam, in qua solus Sacerdos communicat; Fridericum Electorem Saxoniae, qui venenatis Lutheri opinionibus suum jam infecerat animum, ubi intellexit agi de privata Missa abroganda, in qua solus Sacerdos Sacramentum suscipit, stupore quodam esse perculsum, atque aegre passum esse, fieri Wittembergae Decretum de ejusmodi Missa privata abolenda. Vide Continuat. Hist. Ecclesiast. Fleury. tom. 26. pag. 49. et sequent.

Decretum Tridentinum de Missis privatis.

9. De hujusmodi Missis privatis sacrosanctum est firmissimisque nixum fundamentis Tridentinae Synodi Decretum 6. sess. 22. de Sacrif. Miss. *Optaret quidem sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis Fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam*

Eucharistiae perceptione communicarent, quo ad eos sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret: nec tamen, si id non semper fiat, propterea Missas illas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, ut privatas et illicitas damnat, sed probat, atque adeo commendat; siquidem illae quoque Missae vere communes censeri debent, partim quod in eis Populus spiritualiter communicet, partim vero quod a publico Ecclesiae Ministro non pro se tantum, sed pro omnibus Fidelibus, qui ad Corpus Christi pertinent, celebrentur. Et ejusdem sessionis can. 8. *Si quis dixerit, Missas, in quibus solus Sacerdos Sacramentaliter communicat, illicitas esse, adeoque abrogandas, anathema sit.*

Olim soli communicantes sacris Mysteriis intererant.

10. Declarat sancta Synodus Tridentina, se optare, ut Missae adstantes Fideles Eucharistiam suscipiant; neque enim quisquam jure negaverit hanc fuisse veterum Christianorum disciplinam: *Sciendum est quod soli communicantes Divinis Mysteriis interesse consueverant. Unde et ante Oblationem juxta Canones jubebantur exire Catechumeni, et Poenitentes, videlicet qui nondum se paraverant ad communicandum. Hoc quoque ipsa Sacramentorum innuit confectio, in qua Sacerdos non pro sola sua oblatione et communicatione, sed et aliorum rogat, et maxime in oratione post Communionem pro solis communicantibus orare videtur. Nec Communio dici potest, nisi plures de eodem sacrificio participent*: Haec sunt Micrologi verba cap. 51. quae respiciunt ad illa Canonis Missae; *Ut nobis Corpus et Sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi etc. Ut quotquot ex hac Altaris participatione sacrosanctam Filii tui Corpus et Sanguinem sumpserimus, omni benedictione coelesti, et gratia repleamur;* et ad eam Orationem post Communionem: *Quod ore sumpsimus, Domine, pura mente capiamus etc. satiasti familiam tuam muneribus sacris etc.* De laudabili antiqua consuetudine, qua adstantes Missae Sacramentum susciperent, extant argumenta in Apologia secunda Justini Martyris; qui ait, Eucharistiam praesentibus distribui, et ad absentes a Diaconis perferri consuevisse; et in can. 10. ex iis qui dicuntur Apostolici, et can. 28. Concil. Illiberitani, et can. 10. Concilii Antiocheni sub Julio I.

Eucharistiam adstantes omnes olim accipiebant.

In Germania 9. saeculo, qui pluribus Missis adessent, in singulis communicabant.

11. In Germania, et alibi fortasse, IX. Saeculo quidam, qui pluribus eadem die Missis intererant, in earum singulis Eucharistiam percipiebant, quod tradit Walfridus Strabo cap. 22. de rebus Ecclesiast. *Quia de communicandi varietate quaedam praemisimus, hoc addendum videtur, esse quosdam, qui semel in die communicare, etiamsi pluribus interfuerint Missis, pro dignitate Sacramentorum sufficere credunt; esse vero alios, qui sicut in una, sic in omnibus, quibus adfuerint, Missis in die communicare velint. Quorum neutros culpandos existimo; quia sicut Augustinus ait de his, qui quotidie communicant, et illis qui rarius, istos reverentia sanctarum retrahit rerum, illos vero amor salubrium invitat Sacramentorum: Nam et ipse Sacerdos, quoties in die Missas facit, communicare non omittit. Quod si non faciat, Canonico est feriendus judicio.*

Tridentina Synodus cupit adstantes communicare.

12. Itaque sanctum et justum est S. Synodi desiderium, ut qui Missae intersunt, Sacramentum omnes percipiant; aeque autem sanctum aequumque est quod deinde addit, se nimirum etiam eas Missas probare et commendare, in quibus solus Sacerdos communicat, anathemate illum feriens, qui dixerit eas illicitas esse et abrogandas. Et sane ad sacrificii essentiam non pertinet, ut ei aliqui intersint, et de Sacramento participent; omne enim Sacrificium ad Deum refertur, et ejus fructus aeque ad eum, qui abest, quam ad eum qui adest, pervenire potest; cum praesertim sacrificium efficacissima sit Oratio; potest autem Oratio eum adjuvare, qui nesciat etiam sibi eam fieri orationem.

Probat tamen Missas etiamsi nullus ex adstantibus communicet.

Sacrificium Missae legitimum est etiamsi solus Sacerdos communicet.

13. His aliisque validissimis rationibus, quas videre licet in Collat. 15. Lucionensi par. 5. q. 1. probant nostri Controversiarum Scriptores, validum et legitimum esse sacrificium Missae, etiamsi solus Sacerdos Eucharistiam sumat, et adstantes Sacramentaliter non communicent. Neque conjecturae desunt ad hanc rem ex sacra Antiquitate depromptae. Chrysostomus Homil. 3. in cap. 1. Epist. ad Ephesios: *Frustra*, inquit, *habetur oblatio quotidiana, cum nemo sit, qui participet. Quisquis Mysteriorum consors non est, imprudens et improbus adstat.* Item: *Si quis ad convivium vocatus manus quidem lavarit, et accubuerit, et tamen nihil ciborum gustaverit, non infert contumeliam convivatori, a quo fuerit vocatus? Annon satius fuerit eum, qui talis est prorsus non comparuisse?*

Locus ex Chrysostomo explicatus.

14. Hoc in loco S. Doctor eos reprehendit, qui Missae intererant, nec tamen communicabant, quod cum S. Tridentina Synodo consentit, quae optat ut iis, qui Missae intersunt,

Eucharistiam percipiant. Verum non eo progreditur S. Doctor ut dicat, Missam non esse quotidie celebrandam, quod quotidie adstantes non communicent: ex quo licet arguere, eum neque illicitam, neque invalidam, immò licitam validamque eam Missam, ut definivit Concilium Tridentinum, existimasse, in qua solus Sacerdos communicat. Ait quidem S. Chrysostomus: *Frustra fit Oblatio;* veruntamen vox *frustra* non ad Sacrificium, sed ad Oblationem refertur: celebratur enim Missa, partim ut Deo sacrificium offeratur, partim ut sacro Eucharistico pane Populus recreetur; quod si nemo sit, qui communicet, Sacramentalis quidem Populi Communio suo caret effectu, non caret tamen Sacrificium Missae, ut egregie respondet Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Sacrif. Missae cap. 10. *Dico, illa verba, frustra fit Oblatio quotidiana, non significare absolute oblationem frustra fieri, sed frustra quatenus ordinatur ad Communionem. Nam cum celebratio Missae partim ordinetur ad sacrificium Deo offerendum, partim ad Populum sacro illo pane reficiendum, cum nulli sint qui communicent frustra fit, quatenus ordinatur ad posteriorem finem, sed non fit frustra quatenus ordinatur ad finem priorem. Itaque Chrysostomus, etiamsi dicat frustra fieri, non tamen omittebat quotidie sacrificare, quod certe fecisset, si absolute frustra fieri existimasset.*

Confirmatur validitas Sacrificii etiam nullo adstantium communicante.

15. Natalis Alexander Hist. Eccl. Saeculi XIII, et XIV. dissert. 13. hanc explicationem illius loci aliis locis ex Chrysostomi Operibus confirmat. Itaque haec omnia ita in compendium conferri possunt. Vel ad licitum validumque sacrificium opus esse contenditur, ut omnes adstantes Sacramentum percipiant, idque qui affirmant, multum veri fines praegrediuntur: semper enim plures, etiam felicioribus Ecclesiae temporibus, fuere, qui Missae quidem aderant, nec tamen participes esse poterant Eucharistiae; quamobrem antiquitus Diaconus ante Communionem alta voce edicebat, quod etiamnum usurpatur in Ecclesia Graeca: *Sancta Sanctis;* et D. Chrysostomus Hom. 67. ad Populum refert, *Diaconum Communionis tempore terribili clamore, quasi quemdam praeconem manum in altum tollentem clamasse: Sancta Sanctis: Si quis non Sanctus, non accedat:* ut videlicet innueret non nisi mundus, culpisque vacuus ad communicandum accedere debere. Vel ad licitum et validum Sacrificium opus esse dicant, ut quotquot adsunt, et ab omni peccati macula mundi sunt, Sacramentum accipiant: id vero conciliari non potest cum vetustis Canonibus, quos alibi indicavimus, et refert Martene lib. 1. cap. 4. art. 10. num. 2. qui Canones, refrigerato jam fidelium animo, qui quondam quotidie Eucharistiam suscipiebant, statuunt quasdam solemnitates, quibus Sacramentum percipere debeant. Vel denique ad licitum et validum Sacrificium opus esse volunt, ut ex iis, qui bene dispositi sunt, aliquot communicent; et id qui propugnet, non satis est si dicat, antiquitus quotquot Missae adessent, communicare consuevisse; nec itidem satis est si dicat Ecclesiam optare ut quotquot Missae intersunt, Eucharistiam suscipiant; sed positivum praeceptum adducere oportet, quod jubeat, Missam non celebrari, nisi quis adstantium communicet. Nec quidquam juvat dicere, Christum Jesum non modo panem consecrasse, sed etiam distribuisse, atque jussisse ut id fieret in suam memoriam, *Hoc facite in meam commemorationem*, ut est apud Lucam cap. 22. Idem enim est praeceptum affirmativum, cui parendum est *pro loco, tempore, et personis*, ut loquuntur Theologi: ex quo fit, ut si nemo adstantium vel sit dispositus, vel Sacramentum velit percipere, praecepto non adstringatur Sacerdos ad Eucharistiam illi exhibendam, aut ad Missam idcirco omittendam. Joannes Cochlaeus scribens de Missae Sacrificio adversus Masculum conjicit, primis temporibus neque tam multos, ut nunc, fuisse Sacerdotes, nec tam multas celebratas esse Missas: idcirco tum Sacerdotes, tum Laici, qui Missas aderant, post oblationem, Eucharistiam una cum Celebrante suscipiebant: *Nunc vero cum ille communicandi mos non amplius apud nos observetur, non minus Laicorum, quam Sacerdotum desidia et negligentia; invenit et introduxit Spiritus Sanctus pium hujus negligentiae supplementum per Missarum, quas soli Sacerdotes peragunt, frequentationem.*

Id ipsum probatur ex Toletano Concilio 12.

16. Huic profecto favet ratiocinationi Concilium Toletanum XII. sub Agathone Papa ann. 681. habitum. Cum Sacerdotes eo tempore plures eadem die Missas celebrarent, malus quidam usus invaluerat, de quo loquitur etiam D. Cyprianus Epist. 63. ad Caecilium, ut Sacerdos nonnisi in postrema Missa communicaret. Pravam hanc consuetudinem exhibent To-

letani Concilii Patres: *Relatum nobis est, quosdam de Sacerdotibus non tot vicibus Communionis sanctae gratiam sumere, quot sacrificia in uno die videntur Deo offerre, sed in uno die, si plurima per se Deo offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus a Communicando suspendunt, et in sola tantum extremi sacrificii oblatione Communionis sanctae gratiam sumunt.* Adversus hunc abusum clamant: *Quicumque ergo Sacerdotum deinceps divino Altari Sacrificium oblaturus accesserit, et se a Communione suspenderit, ab ipsa qua se indecenter privavit, gratia Communionis anno uno repulsum se noverit. Nam quale erit illud Sacrificium, cui nec ipse sacrificans participasse cognoscitur? Ergo hoc modis omnibus est tenendum, ut quotiescumque sacrificans Corpus et Sanguinem Jesu Christi Domini nostri in Altari immolat, toties perceptioni Corporis et Sanguinis Christi se participem praebeat.* Canonem hunc Toletanum refert Gratianus in can. *Relatum* de Consecrat. dist. 2. et legi potest tom. 2. Conciliorum Hispaniae, quae collegit Cardinalis de Aguirre pag. 685. Atque ex hoc Canone elicitur, Concilium postulare ad Sacrificium, ut quamquam nemo ex adstantibus communicet, semper tamen Sacerdos, quotiescumque celebrat, Sacramentum percipiat. Hujus autem veteris Concilii auctoritas satis esse debet, ut statuamus licite celebrari Missam posse, etsi praeter Sacerdotem nemo ex iis, qui adsunt, communicet.

Litterae Encyclicae Benedicti XIV. ad tollendas turbas in Lombardia exortas super administratione Eucharistiae in Missa.

17. Cremae vehemens haud ita pridiem orta est contentio, quae deinde tota Lombardia increbuit, non quidem utrum Sacerdos licite et valide Missam celebret, qui solus Eucharistiam suscipiat; notum est enim, quid ea de re S. Tridentina Synodus definierit, sed utrum ex praecepto divino Sacerdos celebrans Missam adstantibus, qui Eucharistiam bene dispositi postulent, teneatur ministrare. Multa ex ea controversia oriri poterant, aut fortasse jam orta erant incommoda; quamobrem ad omnes Italiae Episcopos Encyclicam scripsimus Epistolam die 12. Novembris anno 1742. qua laudavimus quidem tanquam rem exemplo Christi commendatam, et Ecclesiasticae disciplinae consentaneam, ut Eucharistia ministretur adstantibus, qui eam suscipere parati sint; sed illud etiam monuimus, nihil nisi bene et rite ordinatum in Ecclesia esse debere; unde fit, ut, si in quibusdam circumstantiis minime expedire arbitrentur Episcopi, Eucharistiam in Missa in hoc vel illo Altari celebranda adstantibus ministrari, non idcirco adversus Episcoporum jussa turbae sint excitandae, quas turbas indicia esse demonstravimus hominum, qui ad Eucharistiam suscipiendam non bene dispositum animum gerant; cum praesertim non ut primis Ecclesiae temporibus unica tantum Missa ab Episcopo celebretur, in qua Eucharistiam qui non suscepisset, illi non amplius eo die Sacramenti erat copia, sed tam multae nunc sint Ecclesiae, tam multa Altaria, tam multi Sacerdotes, tam multiplex denique Missarum numerus, ut si quis in Missa, quae in Altari celebratur, ubi Episcopus justis de causis vetuerit ne ministretur Eucharistia, communicare non potuerit, facile illi sit vel in eadem Ecclesia, ubi Missae interfuit, Eucharistiam suscipere, si vel ad Altare accedat, ubi sine Missa praebetur Eucharistia, vel alteri Missae intersit, ac post Sacerdotis communionem Sacramentum accipiat. Atque ea Epistola in modum Instructionis scripta omnis de medio sublata controversia.

Tridentinae Synodi doctrina de Communione sub una tantum specie panis.

18. Nunc vero venimus ad Communionem adstantium sub specie duntaxat panis, qua in re non recedimus a Tridentina Synodo, quae sess. 21. cap. 1. declarat et docet primo, *nullo divino praecepto Laicos et Clericos non conficientes obligari ad Eucharistiae Sacramentum sub utraque specie sumendum.* Secundo, non posse quemquam Catholicum dubitare, quin ad aeternam salutem Communio satis sit sub specie tantum panis; *neque ullo pacto salva Fide, dubitari posse, quin illis alterius speciei Communio ad salutem sufficiat.* Tertio, instituisse quidem Jesum in ultima Coena hoc Sacramentum sub specie panis et vini, et sub utraque specie suis dedisse discipulis, inde tamen minime inferri posse, praecepto Dei Fideles adstringi ad Eucharistiam: *nam, etsi Christus Dominus in ultima Coena venerabile hoc Sacramentum in panis et vini speciebus instituit, et Apostolis tradidit, non tamen illa institutio et traditio eo tendunt, ut omnes Christifideles statuto Domini ad utramque speciem accipiendam adstringantur.* Quarto, nullum in sacra Scriptura esse textum, quo hujusmodi statuatur praeceptum, ut qui Missam non celebret, et percipere velit Sacramentum, teneatur illud suscipere sub utraque specie; *nam* (pergit idem Concilium) *qui dixit, Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis,*

idem dixit etiam. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum*; atque item qui dixit, *Qui manducat meam carnem et bibit meum Sanguinem, habet vitam aeternam*, dixit, etiam, *Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita;* et qui denique dixit, *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo*, dixit quoque, *Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum;* Eadem S. Synodus cap. 2. postquam dixit, Ecclesiae auctoritatem esse statuendi seu mutandi in administrandis Sacramentis, salva semper tamen eorum substantia, quidquid conducere existimasset vel ad eorumdem Sacramentorum venerationem, vel ad utilitatem accipientium, ait, etsi superioribus temporibus non infrequens utriusque speciei usus fuit, se tamen gravibus et justis causis adductam decrevisse, approbandam et pro lege habendam eam consuetudinem, ut qui Missam non dicat et communicet, sacramentum suscipiat duntaxat sub specie panis. Et cap. 3. declarat, sub alterutra specie seu panis, seu vini integrum contineri Jesum Christum: et in Canonibus, qui sequuntur, anathemate percutit eos, qui quidquam adversus eam doctrinam quae superioribus continetur, capitibus, contradicere audeat. Et quoniam duo remanebant articuli, de quibus erat adhuc disputandum, alter an rationes, quibus adducta Ecclesia Catholica prohibet Laicis et Sacerdotibus non celebrantibus usum Calicis, tanti momenti sint, ut nullo umquam casu usus Calicis concedi possit; alter an si validae suppetant rationes ad id concedendum, quibus tandem conditionibus ea concessio fieri debeat; horum examen articulorum Concilium in aliud rejecit tempus, ac sessione 21. totam rem Romano Pontifici reservavit examinandam.

Confirmatur Doctrina Tridentini; et primo nullum esse praeceptum divinum communicandi sub utraque specie.

19. Nullum extat divinum praeceptum, quo adstringantur Laici et Clerici, atque etiam Sacerdotes qui Missam non celebrent, ad accipiendum Sacramentum sub utraque specie; ac praeter textus, quos expendit Tridentina Synodus cit. cap. 1. in Actis Apostolicis, ubi sermo est de Communione Fidelium, tantummodo mentio fit de pane, ut videre est cap. 2. *Erant autem perseverantes in oratione, et doctrinam Apostolorum, et communicatione fractionis panis.* Neque omittendum est, inter illos primos Christianos fuisse etiam Nazarenos, qui ex voto abstinebant vino; his autem, quoniam adhuc permittebatur usus legalium, verisimile est Communionem sub specie duntaxat panis fuisse traditam. D. Paulus epist. 1. ad Corint. cap. 10. Eucharistiam panem appellat. *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* Et loquens de Calice non dicit Calicem, quem tradimus ad bibendum, sed *Calicem benedictionis, cui benedicimus;* item loquens de Fidelibus, qui participes fiebant Eucharistiae, non amplius Calicem, sed panem nominat; *Omnes qui de uno Pane participamus;* et cap. 11. ejusdem epist. *Itaque*, inquit, *quicumque manducaverit Panem hunc, vel biberit Calicem Domini indigne, reus erit Corporis et Sanguinis Domini;* ubi particula *vel* innuit licere cuique sub utralibet specie Eucharistiam sumere, vel sub specie panis, vel sub specie vini.

Secundo, ad aeternam salutem satis est communio sub specie panis.

20. Nemo igitur Catholicus dubitaverit, quin ad aeternam salutem satis sit Communio sub specie panis, non modo ex his rationibus, quas hactenus attulimus, sed ex iis etiam quas afferemus, quarum ea est praecipua, totum scilicet et integrum Jesum Christum non minus contineri sub specie vini, quam sub specie panis, ex quo S. Tridentina Synodus cap. 3. sess. 21. infert: *Ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt.* Hunc Concilii articulum calumniatus est nonnemo, contendens ibi S. Synodum fateri aliqua non necessaria fraudari gratia, qui sub una tantum specie Eucharistiam accipiat. Verum hujusmodi objectio non pertinet ad id, de quo nunc agimus, nullum scilicet esse Dei praeceptum, quo adstringantur Laici vel Sacerdotes, qui non celebrent, ad sumendum Sacramentum sub utraque specie; nec ullus dubitare potest quin ad aeternam salutem satis sit Eucharistiam sumere sub alterutra specie: potius haec objectio pertinet ad prohibitionem qua Ecclesia vetat, ne Laici, et Sacerdotes non celebrantes Eucharistiam sub utraque specie suscipiant; sed hanc difficultatem solvemus inferius. Interea dicimus male in hunc modum argui. Ait Concilium nulla necessaria ad salutem gratia fraudari eum, qui sub una tantum specie Eucharistiam sumat; fatetur igitur Concilium saltem aliqua fraudari gratia ad salutem non necessaria. Vide Cardinalem Pallavicinum lib. 17. Hist. Concilii Trident. cap. 12. n. 3. Et Cardinalis Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 4. cap. 23. etsi ingenue fateatur disputari adhuc inter Theologos, an qui sub utraque specie

Eucharistiam suscipit, amplius aliquid consequatur gratiae, quam qui sub una tantum specie Sacramentum sumit, ait Concilium eam non diremisse controversiam, utrum plus gratiae non necessariae ad salutem percipiat qui sub utraque, quam qui sub alterutra specie communicat, sed probabilius esse putat, et ad S. Synodi sensum propius accedere, aequalem fructum consequi utrumque, tam qui sub utraque, quam qui sub una tantum specie Eucharistiam suscipit, dummodo uterque bene sit ad illam percipiendam dispositus, ut bene advertit Tournely tom. 2. de Sacramento Eucharistiae pag. 71. edit. Parisien.

Tertio, ex institutione Eucharistiae sub utraque specie non bene infertur, praecepto divino sumendam sub utraque specie.

21. Quod Christus Jesus in ultima Coena sub utraque specie Sacramentum hoc instituerit, et sub utraque itidem specie Apostolis dederit, non inde tamen bene infertur Fideles praecepto obligari divino ad illud sub utraque specie percipiendum. Consonat Tridentina Synodus cum Constantiensi Concilio, quo docemur sess. 21. ex eo quod Christus Eucharistiam sub utraque specie instituerit, *non recte colligi utriusque speciei Communionem a Domino praeceptam esse.* Et sane si Christi institutioni in omnibus haerere velimus, Eucharistia praebenda esset tantum post Caenam, caeteraque omnia servanda, quae Christus gessit; quod quidem nemo non videt quantum a vero absit. Dicendum igitur, Christum Jesum Eucharistiam instituisse sub utraque specie; ac sub utraque quidem specie voluisse sumi a Sacerdote, qui sacrificium offerret; cum vero sumeretur ut Sacramentum, sub alterutra specie accipi, quam potissimum statuisset Ecclesia. Matthaeus cap. 26. scribit: *Accipiens* (Jesus) *Calicem gratias egit et dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes;* ubi voce illa *omnes* intelligendi sunt Apostoli, ad quos Jesus tunc loquebatur, quibusque sui Sanguinis Calicem praebebat. Et apud Marc. cap. 13. declarat Christus sese, quae diceret, omnibus dicere: *Quod dico vobis, omnibus dico.* Sed hoc ita intelligendum, ut omnes vigilent; aliter enim existimandum esset, illud quoque omnibus dixisse, ut irent in universum Mundum docentes et baptizantes. Lucae cap. 22. postquam Christus Apostolis suum Corpus dedit dicens, *Hoc est Corpus meum*, adjecit illa: *Hoc facite in meam commemorationem;* et D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. post Consecrationem Calicis narrat Christum dixisse: *Hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.* E quibus sacrarum Scripturarum locis recte inferri posse videtur, ad institutionem quidem Sacramenti divinum additum esse praeceptum Communionis sub utraque specie; atque ita verum esse, ex institutione suscipiendum esse Sacramentum non solum sub specie panis, sed etiam sub specie vini. Verum ea verba Lucae, *Hoc facite in meam commemorationem*, Christus dixit post consecrationem panis, et ante consecrationem Calicis; et verba Divi Pauli, *Hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem*, non absolute, sed hypothetice dicta sunt, ut sensus eorum sit, non ut omnes teneantur e Calice bibere, sed quotiescumque biberint, in Christi bibant memoriam. Ac si locum Joannis refricare velimus, *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis* (quo textu male accepto Petrus Dresdius Scholarum Pragae Magister saeculo 14. persuasit Jacobello Misnensi, qui tum Pragae concionabatur, ut Populo praedicaret, aeternam non posse salutem obtineri, nisi Corpus Christi sub vini quoque specie sumeretur, teste Ænea Sylvio in Histor. Bohemor. cap. 35.) praeter illa quae ex S. Tridentina Synodo huc deprompsimus, exponenda est particula *et*, quae natura quidem sua conjungit, sed saepenumero in sacris paginis vim disjunctivam habet. Exodi cap. 21. *Qui percusserit patrem suum, aut matrem, morte moriatur;* ubi Haebreus textus habet, *qui percusserit Patrem et Matrem, morte moriatur.* Et Petrus ad claudum, quem sanavit Actor. cap. 3. dixit: *argentum et aurum non est mihi;* ubi illud significare voluit, sibi neque esse aurum, neque argentum. Praeterea sumptio panis, et Calicis haustus, quae in eo Joannis loco particula *et* conjuncta videntur, in aliis sacrae Scripturae locis superius allatis particula *vel* disjunguntur: ex quo apertius intelligitur, particulam *et* in eo D. Joannis loco intelligendam non copulative, sed disjunctive. D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. ait: *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit Calicem Domini indigne, reus erit Corporis et Sanguinis Domini:* idem autem paullo post: *Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans Corpus Domini*, ubi satis manifestum est, particulam *et* non copulative, sed disjunctive esse accipiendam.

Apud Veteres fuisse consuetudi-

22. Non infrequens erat, ut ait Tridentina Synodus, superioribus temporibus Sacra-

nem sumendi Eucharistiam sub specie panis tantum.

menti usus sub utraque specie: quo illud significatur, tametsi usus esset sumendi Eucharistiam sub utraque specie, haud ita tamen rara fuisse eorum exempla, qui illam sub una tantum specie sumerent. Nam ut Eucharisticae Communionis omittamus exempla, quae infantibus, aut moribundis praebebatur, atque ut de Eucharistia sileamus, quam secum Fideles domum suam deferebant, qua se reficerent vel in itinere, vel cum ad Ecclesiam venire non possent, ut Sacrificio interessent; quibus in casibus non desunt in Ecclesiastica Historia plura exempla Eucharistiae sub alterutra speciе susceptae; atque ut ab hisce privatis ad publicas Communiones transiliamus, quibus inter Missarum solemnia Sacramentum distribuebatur, luculentissimum habemus in Ecclesia Romana ante Pontificatum Leonis Magni argumentum promiscui usus Eucharistiae vel sub utraque, vel sub alterutra specie. Nam cum Manichaeorum haeresis sectatores quidam Romae deprehensi essent, qui inter ceteros errores affirmabant, vinum opus esse Diaboli, et latitantes se immiscerent cum Catholicis, et cum iis palam ad Ecclesiam sumpturi Eucharistiam ventitarent, jussit S. Leo tanquam Manichaeos habendos puniendosque, quotquot Eucharistiam sub vini quoque specie non sumerent: *Cumque* (verba sunt S. Pontificis serm. 4. de Quadragesima) *ad tegendum infidelitatem suam nostris audeant interesse mysteriis, ita in Sacramentorum Communione se temperant, ut interdum tutius lateant: ore indigno Corpus Christi accipiunt, sanguinem autem redemptionis nostrae haurire omnino declinant. Quod ideo vestram volumus scire sanctitatem, ut vobis ejusmodi homines et his manifestentur indiciis, et quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio, notati et prohibiti a sanctorum societate sacerdotali auctoritate pellantur.*

Manichaei Romae abstinebant a sumendo Eucharistiam sub specie vini.

23. Eandem ingressus est viam S. Gelasius, cujus tempore publice ante fores Basilicae Liberianae incensi sunt Manichaeorum Codices, ut colligitur ex ejusdem Pontificis verbis, quae refert Gratianus in can. *Comperimus* de Consecrat. dist. 2. *Comperimus, quod quidam sumpta tantummodo Corporis sacri portione a Calice sacri cruoris abstineant: qui procul dubio (quoniam nescio qua superstitione docentur obstringi) aut integra sacramenta percipiant, aut integris arceantur, quia divisio unius ejusdemque Mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire:* quae postrema verba respiciunt ad praedictum Manichaeorum errorem, qui vinum Diaboli opus existimantes, divina mutilabant mysteria, magnique sacrilegii crimine se se obstringebant.

Simulatio Manichaeorum vana fuisset, nisi alii etiam fuissent, qui sub una tantum specie panis communicarent.

24. E quibus illud elicitur, licet in Ecclesia Romana frequens esset usus Sacramenti sub utraque specie, cum a Fidelibus sumebatur in publicis Ecclesiis, non defuisse tamen exempla Fidelium, qui inter Missarum solemnia in Ecclesia acciperent Sacramentum sub sola specie panis; aliter enim Manichaei non satis sibi cavissent, qui se Catholicos haberi posse putabant, ad Ecclesias ventitando, sumendoque sub sola specie panis Sacramento, ut cuivis, qui totam facti seriem consideret, facile est intelligere.

25. Pergit Tridentina Synodus dicens, introductam esse consuetudinem, ut qui Missam non celebrat, sub sola panis specie Sacramentum accipiat, idque non sine gravibus causis; hancque consuetudinem ab Ecclesia esse probatam, quod de Occidentali Ecclesia intelligendum est. Nam in Ecclesia Orientali tametsi per Quadragesimam, Sabbathis et Dominicis exceptis, Eucharistia sub specie tantum panis praebeatur; et infirmis in limine mortis itidem sub specie panis ministretur (grandior enim Feria V. in Coena Domini panis consecratur, cujus quartam manducat partem Sacerdos, tres autem reliquae partes in particulas, quas *meridas*, seu *margaritas* vocant, dividuntur, eaeque in Sanguinem intinctae, statimque igni admotae exsiccantur, ut per integrum annum conserventur incorruptae, et cum opus est, moribundis exhibeantur, communi vino emollitae, ut refert Allatius epist. 2. ad Nihusium in Symmictis lib. 1. Attamen cum publica in templis fit Communio, Sacramentum sub utraque specie praebetur tum viris tum foeminis ad hunc modum, ut scilicet unicuique sacra porrigatur particula sanguine intincta in cochleari posita, cujus exile et praelongum manubrium est, quam consuetudinem etsi Humbertus Sylvae Candidae Cardinalis improbavit libro adversus Graecorum calumnias, egregie defendit Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 18. n. 3.

Quae Graecorum ea de re sit disciplina.

26. Quod vero ad Occidentalem Ecclesiam pertinet, D. Thomas, qui obiit anno 1274. postquam docuit 3. par. q. 80. art. 12. *ad Secundum*, Sacramenti professionem non in usu Fidelium, sed in materiae Consecratione consi-

Haud ita multo ante D. Thomae aetatem introducta Communio sub specie

panis tantum in Occidentali Ecclesia.

stere, ideoque *nihil*, inquit, *derogari perfectioni hujus Sacramenti, si Populus sumat Corpus sine Sanguine, dummodo Sacerdos Consecrans sumat utrumque*, testatur in corpore ejusdem articuli caute providendum, ne quid irreverenter committatur adversus Sacramentum, et ob metum, ne praebendo Eucharistiam pueris, juvenibus, senibus sanguis effunderetur, in aliquibus Ecclesiis consuetudinem esse introductam praebendi Eucharistiam sub specie duntaxat panis: *ideo provide in quibusdam Ecclesiis observatur, ut Populo sanguis sumendus non detur, sed solum a Sacerdote sumatur*; quod indicium est, haud ita multo ante usurpari coeptam hanc disciplinam, ut qui Missam non celebraret, sub sola panis specie sumeret Sacramentum. Huc accedit alia ratio, ne scilicet simpliciores crederent, totum integrumque Christum non contineri sub ea specie. Rodulphus Abbas S. Trudonis, qui vixit anno 1110. ita scribit: *Hic et ibi cautela fiat, ne Presbyter aegris, aut sanis tribuat Laicis de sanguine Christi. Nam fundi posset leviter; simplexque putaret, quod non sub specie sit totus Jesus utraque.*

Perfectio Sacramenti non in usu Fidelium consistit, sed in Consecratione materiae.

Consuetudinem ministrandi Eucharistiam sub specie tantum panis statuit tanquam legem Constantiensis Synodus adversus errores Joannis Hus, et Hieronymi Pragensis.

27. Rupertus Pullus Cardinalis, qui vixit anno 1160. par. 8. sententiarum cap. 3. *Prius*, inquit, *corpus, post sanguis a Presbyteris est sumendus. Institutio Christi mutanda non est etc. Verum qualiter a Laicis Eucharistia sumi deberet, sponsae suae commisit judicio: cujus consilio et usu pulcre fit, ut Caro Christi Laicis distribuatur: nimirum periculose fieret, ut sanguis sub liquida specie multitudini Fidelium in Ecclesia divideretur; longe periculosius, si infirmatis per Parochiam deferretur.* D. Thomae coaevus Alexander Halensis tractatu de Sacramentis q. 4. §. 3. *Christus*, inquit, *integre sumitur sub utraque specie. Bene licet sumere Corpus Christi sub specie panis tantum, sicut fere ubique fit a Laicis in Ecclesia etc. Ecclesia autem istud Sacramentum dispensare consuevit sub specie panis tantum, tum propter periculum effusionis, quod forte accideret, si sub specie vini dispensaretur; tum propter vitii infidelitatis amotionem, quod se non immerito simplicium mentibus ingereret, si semper sub speciebus panis et vini daretur; quia si ita fieret, possent simpliciores credere quod Christus non contineretur integre sub altera specie.* Ea consuetudo ministrandi Eucharistiam sub sola specie panis succedentibus temporibus ob easdem rationes se longe lateque diffuderat, cumque anno 1415. Joannes Hus, et Hieronymus Pragensis Bohemiam errore illo suo infecissent, necessarium scilicet esse sub utraque specie Sacramentum sumere Eucharistiae, Patres Concilii Constantiensis sess. 13. statuerunt, pro lege habendam esse consuetudinem jam introductam ministrandi Sacramentum sub specie duntaxat panis, eumque condemnandum, qui hujusmodi auderet improbare consuetudinem; jussitque Episcopos curare, ea lex ut observaretur. Idem anno 1417. adversus Taboritas et Calixtinos sancivit Basileense Concilium sess. 30. et Tridentina Synodus anno 1562. adversus Lutheranos et Calvinistas.

Asseritur doctrina Constantiensis Synodi. Sub alterutra specie aeque Corpus Christi integrum continetur.

28. Omnis doctrina haec Catholicae innititur veritati, quae docet totum integrumque Christum sub specie panis aeque ac sub specie vini contineri; non enim Christus divisus est, nec Corpus ejus est mortuum, ut ait Apostolus ad Rom. cap. 3. *Christus resurgens a mortuis jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur.* Praeterea vi verborum Consecrationis veniunt sub speciem panis Corpus, et sub speciem vini Sanguis, et Corpus sub speciem vini, et Sanguis sub speciem panis, et sub utramque speciem etiam anima propter naturalem connexionem et concomitantiam, ut loquuntur, partium Christi, qui ad vitam rediit non amplius moriturus; venit itidem sub utramque speciem Divinitas propter hypostaticam unionem, qua cum corpore et anima copulatur.

Haereticorum calumniae evertuntur.

29. Atque huic doctrinae quam ea probarunt Concilia, nihil quidquam detrahunt quorundam calumniae; a Christiana nimirum esse Charitate alienum, subducto Calicis usu, Fideles uberiori illa fraudare gratia, quam bibendo Sanguinem consequerentur, quamvis ejusmodi gratia necessaria non sit ad salutem. Nam etiamsi haec opinio vera esset, nemo est qui nesciat, leges de Eucharistiae ministrandae Ritu non modo ad augmentum gratiae in eo, qui Sacramentum suscipit, sed etiam ad ejusdem Sacramenti dignitatem et venerationem respicere debere; aliter enim nutare dici possent illae etiam Ecclesiae leges, quae vetant, ne quis saepius quam semel eadem die communicet, et Sacerdotes, ne eadem die, quod fit in die Christi Natali, iterent Sacrificium. Vide Cardinalem Pallavicinum Histor. Concilii Trident. lib. 17. cap. 12. ubi Petri Suavis adversus Concilii Decretum criminationes diluit. Legenda est etiam Pastoralis Instructio Cardinalis de Tencin olim Ebredunensis, nunc Lugdunensis Ar-

chiepiscopi, adversus Petri Francisci Courayeri novissima Scholia ad Historiam Concilii Tridentini Petri Suavis, ubi Eminentissimus Auctor Tridentinum Decretum a sophismatibus et maledictis hujus Scriptoris egregie vindicat.

Tres Fidei articuli qui spectant ad concessionem usus Calicis.

30. Ut hunc sermonem nostrum de Communione sub una tantum specie a Concilio Tridentino adserta absolvamus, reliquum est, ut quaedam innuamus, quae pertinent ad dispensationem et concessionem Calicis iis, qui Missam non celebrant. Fidei enim articulus est, ad aeternam salutem satis esse ei, qui Missam non celebrat, Christum Jesum accipere sub specie panis tantum; item Fidei articulus est, Christum aeque sub una, atque sub altera specie totum et integrum contineri; ad Fidem etiam pertinet, non esse improbandam legem, quae vetat, ne quis Eucharistiam praebeat sub specie vini: sed ad disciplinam pertinet, Laicis et Sacerdotibus non celebrantibus, si debitae adsint conditiones, Calicis usum concedere, eosque sub utraque specie Sacramentum percipere.

Historia de usu Calicis saepe Laicis concesso post haeresim Hussitarum, semperque sublato gravissimis causis.

31. Ubi de re hac actum est, semper qui usum Calicis postulassent, voluit Ecclesia ut diserte primum declararent et profiterentur, sese credere totum et integrum Jesum tam sub una quam sub altera specie contineri: quapropter Æneas Sylvius seu Pius II. in Histor. Bohemor. cap. 52. narrat, quae ratio iniri potuisset, etiam post vetitum usum Calicis, concedendi utramque speciem: *Quo facto, si perseveraverint Bohemi in ejusmodi Communicationis desiderio, idque missa legatione petierint, sacer Conventus Bohemiae, ac Moraviae Sacerdotibus communicandi sub utraque specie personas sibi subjectas et in annis discretionis constitutas, et quae id reverenter postulaverint libertatem impertietur, ea conditione adjecta, ut inter communicandum plebem publice instruant, non sub specie panis Carnem Christi tantum, sed sub qualibet specie totum et integrum contineri Christum.* Illud semper providere voluit Ecclesia, ut omne amoveretur periculum irreverentiae erga sanctissimum Jesu Christi Sanguinem; sed concessiones omnes et dispensationes cum eo spectarent, ut nationes deviae ad unitatem Catholicam revocarentur, aut executione caruerunt, aut eo qui optabatur effectu: luculentissime enim semper patuit, eas nationes vel Calicis interdictum verae praetexuisse causae schismatis, vel usum Calicis postulasse, quod non crederent verum et integrum contineri Christum sub alterutra specie, aut ad aeternam salutem non satis esse Communionem sub sola specie panis. Synodum habuit ann. 1426. Episcopus Pragensis, qua volens tumultus sedare, caedesque compescere, quas perpetrabant Hussitae, ut vetitus sibi a Constantiensi Concilio usus Calicis redderetur, permisit, eos sub utraque specie Sacramentum percipere. Scripsit Gerson pro Synodo ab Archiépiscopo habita, sed Synodale Decretum Martinus V. reprobavit, ut videre est apud Raynaldum ad ann. Chr. 1426. Apud Henricum Caltisen Nitriae et Caesareae Archiepiscopum in Opere adversus Bohemos, cujus textum refert Georgius Cassander in Liturgia cap. 31. pag. 78. legimus die Paschatis cum Martinus V. juxta aliorum Pontificum consuetudinem laicis sub utraque specie praeberet Eucharistiam, Bohemum quemdam medicae artis professorem ceteris sese immiscuisse, atque sub utraque specie accepta Eucharistia jactabundum inde abjisse, ac gloriantem sibi ad eum modum a Papa traditam esse Eucharistiam; caeptum Viennae, capite damnatum in flumen fuisse dejectum: *Quod percipiens Papa Martinus sic sibi illusum, ex tunc subtraxit Calicis Communionem Laicis, nec unquam aliquem communicavit, nisi sub specie panis tantum, in detestationem haeresis Bohemorum, et factae sibi illusionis.* Hujus porro narrationis non facile est tueri veritatem; tum quia Auctor id refert tanquam de auditu, tum quod nusquam proditum litteris reperimus, Romanos Pontifices tum temporis Communionem Laicis sub utraque specie praebere consuevisse. Bohemis et Moravis impense postulantibus Basileense Concilium concessit Calicis usum, dummodo in reliquis omnibus sese Ecclesiae Romanae conformarent, et crederent totum et integrum tam sub specie panis, quam sub specie vini Christum contineri; sed cum inde plures orti essent abusus, concessionem hujusmodi revocare oportuit, ut constat ex Epistola Georgii Bogiebrae Regis Bohemiae, quae extat tom. 4. Spicilegii pag. 403. Paulus III. et Julius III. suis in Germania Nunciis facultatem dederunt concedendi usum Calicis, qua tamen uti minime opportunum illi existimarunt. Plures Tridentinae Synodi temporibus sibi persuaserant, eos qui ab Ecclesia Romana desciverant, ad unitatem redituros, si iis concessus fuisset usus

Calicis; quibus favere Pontifex visus est, ut videre licet in Historia Cardinalis Pallavicini de eo Concilio, et ea in re suam operam collocarunt Caesaris, Galliarumque Regis Oratores, qui omnibus Concilii Patribus scriptum quoddam tradiderunt, quo ad ejusmodi concessionem Concilium impellerent. In Conventu centum et sexagintaquinque Episcoporum ea re discussa, tam variae fuerunt Patrum sententiae, ut qui a secretis erat sacri Concilii, aegre octo sententias potuerint colligere; nec quidquam aliud post tot concertationes potuit concludi, quam ut ea res ad Summum Pontificem remitteretur ut supra innuimus. Absoluto Tridentino Concilio, Caesar flagitare non desiit a Pio IV. usum Calicis, eundemque obtinuit. Georgius Cassander Theologus Belga Caesari a Consiliis, qui constituendae pacis studio Communionem Laicis in Germania sub utraque tribui specie nimis cupiebat, quod apparet ex ejus epistolis 102. et 106. quae rerum in ea re a se gestarum duae sunt veluti apologiae, Apostolicas affert litteras in Epist. 111. quibus Pontifex scribit ad Ecclesiasticos Electores, se gravissimis causis adductum, doctorum hominum ac pietate praestantium consilio adhibito, Apostolicae auctoritatis suae plenitudine Archiepiscopis et Electoribus Ecclesiasticis facultatem concedere, *si ita expedire putent, in quo eorum conscientiam onerat*, ut in sua quisque provincia Catholicos deputent Sacerdotes, qui sub utraque specie Eucharistiam devote postulantibus administrent. Praeterea Pontifex eorum, qui Eucharistiam sub utraque specie praeberi sibi velint, exploratam probeque perspectam postulat verae fidei doctrinaeque Romanae Ecclesiae professionem, ut scilicet in Eucharistiae Sacramento *tam sub una, quam sub utraque specie* verum et integrum Christi Corpus contineri declarent, Ecclesiamque Romanam profiteantur neque errasse, neque etiam errare, quae exceptis Sacerdotibus Missam celebrantibus, sub sola panis specie ceteris Clericis et Laicis Eucharistiam praebeat. Testatur Cassander, Apostolicas Literas Caesarem ad Electores misisse, eaque imperasse, quae omnes turbas possent avertere. Se etiam ex iis fuisse narrat, qui ea de re suam dixerit sententiam: *Ita factum est, ut nos quoque rogati nostram sententiam ad illam deliberationem pro judicii nostri tenuitate, adjunxerimus*. Denique nescire se ait, quamobrem tantum id negotii effectu caruerit: *Cur autem hoc negotium huc usque quasi suppressum et occultum lateat, scire non possumus*. Illud autem probe novimus, rumorem continuo percrebuisse, duas ex tribus Lutheranorum partibus Indulti illius impulsu ad Romanam, unde secesserant, Ecclesiam remigrasse; quod cum consequentibus temporibus falsum esse, plurimaque in die oriri scandala, Romani Pontifices intellexissent, Indultum illud Pii IV. primum a S. Pio V. deinde a Gregorio XIV. revocatum est, ut videre est in par. 2. tom. 21. Annalium Raynaldi ad ann. 1564. n. 35.

Quinam hoc tempore Eucharistiam sub utraque specie sumant.

32. In solemni Romani Pontificis Missa Diaconus et Subdiaconus Sacramentum sub utraque specie accipiunt, ut etiam videre est in libro caeremoniali Leonis X. tempore conscripto, qui vulgo Chrystophoro Marcello Archiepiscopo Corcyrensi tribuitur. Olim Pontifex in solemni Missa, quam in Coronatione sua celebrabat, omnibus Cardinalibus Diaconis sub utraque specie Eucharistiam distribuebat: *Omnes Diaconos Cardinales sua manu pretioso Corpore et Sanguine Christi communicavit, sicut de more Summorum Pontificum semper fuit;* verba sunt cujusdam Epistolae de Urbani VI. electione in Spicilegii tom. 4. editae pag. 306. Nec desunt documenta, quibus constat, Summum Pontificem ante exortam Hussitarum haeresim Imperatori, Regi, non tamen Reginae, sub utraque specie Eucharistiam praebere consuevisse. Romam venit sub Paulo II. Fridericus III. Imperator, ex quo occasionem Augustinus Patritius arripuit scribendi libellum *de Adventu Imperatoris in Urbem*, quem edidit Mabillonius tom. 1. Musei Italici. In eo libro descripsit Missam Patritius, quam Papa celebravit; testaturque, solum Summum Pontificem Sacramentum sub utraque specie sumpsisse, ac propter haeresim Hussitarum Imperatorem, Diaconum, et Subdiaconum sub specie panis tantum communicasse: *Communicavit summus Pontifex Altaris Sacramentum cum Imperatore, Diacono, et Subdiacono de pane tantum*. De Calice autem; etsi *consuetudo sit communicantes cum Pontifice participare; propter insurgentem tamen Hussitarum*, et *Bohemorum damnatam haeresim, quae calicis potationem ad salutem necessariam putat, praeter Pontificem bibit nemo*. Coronatus est Bononiae anno 1530. a Clemente VII. in S. Petronii Basilica Carolus V. Descripsit in Diario suo Paris de Cras-

sis solemnem Pontificis Missam, in qua Imperator aliique Principes sub specie tantum Panis, Diaconus vero et Subdiaconus, quemadmodum etiamnum consuetudo est, sub utraque specie Eucharistiam susceperunt, ut apud Raynaldum ad eund. ann. Praeter Diaconum et Subdiaconum, qui in solemni Missa Pontificis sub utraque specie communicant, etiam Francorum Reges ex privilegio in die suae Coronationis, et in articulo mortis Sacramentum itidem sub utraque specie percipiunt, teste Spondano ad ann. Chr. 1352. num. 16. *Denique idem Pontifex* (Clemens VI.) *ponderatis ingentibus Coronae Franciae in Sedem Apostolicam meritis, Christianissimis Regibus potestatem fecit sub utraque specie quandocumque id optarent, communicandi: qua tamen potestate raro ipsi nisi in die inaugurationis suae, et in viatico mortis utuntur*. Sub utraque itidem specie communicant ex speciali privilegio Ecclesiae S. Dionisii prope Lutetiam Diaconus et Subdiaconus in Dominicis Festisque solemnibus, et Ministri pariter Altaris Cluniacensis Ecclesiae in omnibus Festis de praecepto, ut videre est apud Mabillonium in Commentar. ad Ordinem Romanum num. 9. tit. *Quando et quomodo desierit Communio sub utraque specie in Ecclesia Romana:* et apud Moleon in Opere Gallice scripto cui titulus, *Iter Liturgicum per Gallias*, Parisiis edito ann. 1718. pag. 263. Diaconus vero et Subdiaconus Romae in Basilicis in Missa Conventuali, quae cantatur in Festis de praecepto, Eucharistiam quidem sumunt, sed sub specie tantum panis.

CAPUT XXIII.

De Orationibus quae submissa voce dicuntur in Missa.

Disputatur de Ritu dicendarum quarundam Orationum submissa voce.

1. Orationum in Missae quaedam elata, quaedam submissa voce recitantur. Quaenam alta voce, quaeve rursus submissa dicendae sint, accuratissime docet Rubrica Missalis. Suarez in 3. part. tom. 3. disput. 83. art. 4. quaest. 83. sect. 1. ait, nullum in sacra Scriptura locum reperiri, quo jubeamur in Missa quasdam elata, quasdam vero submissa voce Orationes recitare; id quidem in se ἀδιάφορον esse; Ecclesiam tamen gravibus justisque causis adductam voluisse, ut quaedam Orationes elata voce recitentur, quaedam submissa, quae vulgo appellantur Secretae. Hujusmodi Ritum hac aetate nonnulli etiam e nostris oppugnarunt. Nos controversiae praecipua capita indicabimus, sanamque doctrinam optimorum Scriptorum auctoritate muniti propugnare conabimur.

Secreta appellantur, quia secreto dicuntur.

2. Quaeritur primo Etymologia vocis *Secreta*. Bossuetus in explicatione Missae innuit vocem hanc originem ducere a *secerno*, quod est separo; Orationes enim, quae secretae dicuntur, tum recitabantur, cum Poenitentes et Catechumeni Ecclesia pulsi essent, vel postquam separatae fuissent oblationes. Vertus Secretarum infensissimus hostis, quique, si ipsi potestas fuisset, totum Canonem jussisset et ipsa Consecrationis verba alta voce recitari, praecipiti quo est judicio et audacia affirmavit, quod Bossuetus subdubitans et haesitanter proposuerat.

Vertus confutatus.

3. Monitus Martene a Mabillonio, ejus audaciae ut sese opponeret, praesertim cum non ea esset Vertus, qua arbitrabatur doctrina, veram arripuit sententiam propugnandam, Orationes Secretas idcirco appellari, quia secreto recitentur; ejusque verba sunt haec lib. 1. de antiquis Ecclesiae Ritibus cap. 4. art. 7. num. 5. *Postea Sacerdos Orationes, seu Collectas, Secretas dictas, eo quod secreto et sub silentio dicuntur, recitat. Scio, nonnullos sacrorum Rituum studiosos Secretas a verbo secerno appellatas, velle, eo quod super materiam ex Fidelium oblationibus separatam et secretam recitantur. Sed hi conjecturis suis plus aequo indulgentes, nullo veterum testimonio nituntur, eisque refragatur antiquus liber Sacramentorum manuscriptus Ecclesiae Turonensis, in quo Orationes praedictae non secretae, sed arcanae nuncupantur; cui adjicere possumus omnes antiquos sacrorum Rituum Expositores, qui Secretas a secreto et silentio derivant*. Amalarius Scriptor IX. saeculi in Opere *de Ecclesiastic. Offic.* lib. 3. cap. 20. de Secretis loquens ait: *Secreta ideo nominatur, quia secreto dicitur.* Consonat Remigius X. saeculi scriptor, et idem scripsit Ildebertus saeculo XII. in Expositione Missae. Quapropter Longueval Histor. Ecclesiae Gallicanae tom. 5. pag. 387. tom. 6. pag. 471. et tom. 8. pag. 534. eos increpat, qui vellent Secretas alta voce recitari.

Submissa voce non significat sine

4. Et quoniam vetera praescribunt monumenta, ut *submissa voce* Canon recitetur, et

cantu, ut cavillantur Vertus.

Tridentina Synodus, ut infra dicemus, damnat eos, qui improbare audeant Ecclesiae Romanae Ritum, quo pars Canonis et Consecrationis verba submissa voce recitentur, Vertus ex hac se evolvit difficultate, ea verba *submissa voce* explicans *sine cantu*, quod ante illum Gerardus quidam observaverat apud Georgium Cassandrum in Opere Liturgico cap. 28. pag. 65. *Non arbitrandum, Orationem eam dici secretam, quasi non liceat Laicis eam vel nosse, vel audire; sed quia juxta atque Canon non cantetur voce altiore*. Et Matthaeus Galenus Vestrapellius in opere de sacrosancto Missae Sacrificio Antuerpiae edito ann. 1574. cap. 21. *Nam illud, per silentium, nihil aliud, quam clamorem negat, et elatae vocis cantum, cui adversatur*. Verum vetustissimus Ordo Romanus ante mille annos scriptus pro Monasteriis Ordinis S. Benedicti, quem vulgavit Martene tom. 5. Thesauri Anecdotorum haec habet: *dicat Orationem, et secrete, nullo alio audiente nisi tantum ut venerit ad hoc verbum, Per omnia saecula saeculorum*. Ex quo quivis facile intelligit *submissa voce* non significare *sine cantu*, sed *secreto*, ut bene notat idem Martene loc. cit. pag. 101. et 102. *Porro cum plura notatu digna in hoc Ordine* (quem modo memoravimus) *videantur, illud praesertim singulari consideratione ponderandum, quod Orationes post Oblationem dicendae secrete nullo audiente recitandae praescribuntur: qui locus sufficere debet ad refutandos nonnullos novitatum amatores, qui contra universalis Romanae Ecclesiae consuetudinem, propria auctoritate integram Missam, Secretas, Orationes, Canonemque ipsum vocis sono, hoc est alte pronunciant. Nam quod respondent variis antiquisque Auctoribus Secretas et Canonem sub silentio recitari praescribentibus, quod, inquam, ajunt silentium apud illos cantui tantum non altae voci opponi, omnino falsi convincitur, ut nullus sit amplius effugiendi locus, cum secrete, nullo alio audiente, ante annos mille in Ecclesia Romana, aliisque ipsius Ordinem sequentibus haec dicerentur*.

Concilium Tridentinum cum ait submissa voce non intelligit sine cantu.

5. Quod vero ad sacram Tridentinam Synodum attinet, qui potest accipi *submissa voce* quasi sine cantu significet, cum nemo unquam contenderit, Canonem et Consecrationis verba esse canenda? Profecto Catholicos inter et haereticos tota controversia in eo duntaxat fuit, quod haeretici non decere clamitabant, Populum Secretarum verba non audire, Ritumque eas secreto recitandi irridebant, et Magorum consuetudini similem esse blaterabant, qui in suis incantationibus quaedam verba submissa voce immurmurant. Huc accedit, quod Concilia Provincialia, ac praesertim Mediolanensis sub S. Carolo Borromaeo, qui jure sacri Tridentini Concilii fidus interpres est habitus, jubent, eas preces submissa voce recitari. Cum autem ipsum Concilium ad S. Sedem, quae ad Missale et Breviarium pertinent, itidemque suorum interpretationem Decretorum remisisset, S. Pius V. in Rubrica Missalis postquam praescripsit modum recitandi Orationes, quae dicuntur voce alta, de iis quae submissa voce sunt recitandae, ait: *quae vero secreto dicenda sunt, ita pronuntiet, ut ipsemet se audiat et a circumstantibus non audiatur*. Videatur Josephi Langleti Archiepiscopi Senonensis Institutio Pastoralis adversus novum Missale Trecense ann. 1737. Parisiis editum, pag. 21. 28. et 29.

Quo saeculo incoeperit disciplina recitandi Canonem secreto. Quidam profectam putant ex miraculo, quod narratur in Prato spirituali.

6. Secundo quaeritur, saeculone incoeperit VIII. an. X. disciplina recitandi submissa voce Canonem et Consecrationis verba, ita ut superiori tempore alta, et quae ab omnibus intelligeretur, voce omnia recitarentur. Joannes Moschus, qui ann. 620. vel 630. scripsit Pratum Spirituale, quod opus laudatur in VII. Generali Concilio, narrat cap. 196. puerulos quosdam in secunda Syria pastorum filios Ecclesiae caeremonias imitari, et Missam celebrare voluisse: eorum autem unum, qui Sacerdotem simulabat, reliquis duobus Ministrorum partes agentibus, memoria comprehensa habuisse sanctae oblationis verba: pueri enim qui Missae aderant, justa Ecclesiae consuetudinem prope Altare adstabant, et in quibusdam locis Presbyteri alta voce Sacrificii verba proferebant. Cum igitur puer illa jam in eo esset, ut panem frangeret, seque communicaret, ignem Coelo delapsum petram, quae veluti in Altare erat erecta, omniaque quae super eam locata erant absumpsisse; pueros prope exanimatos concidisse; tandem, postquam ad se ex illo deliquio rediissent, rem omnem narrasse: de qua factum certiorem Episcopum ad ipsum locum se contulisse, ibi et viam, qua Caelo ignis delapsus fuerat, observasse, et rem ut gesta erat cognovisse, puerisque in Monasterium collocatis, in eodem loco, ubi ejusmodi miraculum contigit, templum extruxisse. Id se Joannes Moschus testatur accepisse a Gregorio quodam summa sinceritate viro et

candore, qui affirmavit se ex illis pueris unum de facie novisse, itemque novisse Monachum ex iis, qui in Monasterio degebant cum aede illa conjuncto, quae tempore illius miraculi extructa fuit, idest circa VI. saeculum sub Imperatore Justiniano. Moschus enim qui vivebat anno 620. seu 630. rem narrat, non quae novissime contigisset, testaturque sibi traditam, a sene quodam, qui non amplius vivebat, quique rem hanc, ut modo diximus, a quodam ex illis pueris acceperat, et a Monacho illius loci; ac de Monasterio quidem loquitur quasi jam Monachorum numero floreret.

Ejus sententiae assertores Honorius, Belletus, Innocentius III.

7. Scriptores XII. Saeculi informem quamdam confusamque hujus miraculi notitiam habuere, quin tamen nossent, quis auctor rem narraverit, quibusque id miraculum circumstantiis contigerit. Honorius qui vixit anno 1120. inGemma animae lib. 1. cap. 103. de hac re mentionem facit; sed illud addit, statim ac prolata fuerunt consecrationis verba super panem et vinum, apparuisse carnem et sanguinem; et pueros amissa vita concidisse, nec considerat, si omnes igne Caelo delapso essent absumpti, superstitem futurum fuisse neminem, qui rem narraret: inde factum ait, ut Concilii cujusdam decreto Sacerdotes juberentur verba Canonis submissa voce recitare. Rem Honorius narrat, veluti incerto vulgatam auctore, per verbum *fertur*. Verum Belletus Honorio suppar rem hanc veluti fide dignam retulit; e qua putat consuetudinem esse profectam secreto recitandi Canonem. *Ex quo quidem facto* (scribit in explicat. Divinor. Officior. cap. 44.) *statutum fuit ut posthac tacite ac submisse diceretur.* Ad hanc rem Innocentius III. etiam respicit, cum de sacro Altaris ministerio lib. 3. cap. 1. ait: *Decrevit Ecclesia, ut haec obsecratio, quae secreta censetur, a Sacerdote secrete dicatur; unde fertur quod cum ante consuetudinem, quae postmodum inolevit, quidam Pastores ea decantarent in agro divinitus sunt percussi.* Haec itaque sunt, quibus innititur eorum sententia, qui statuunt hanc disciplinam secretarum orationum saeculo VIII. esse exortam. Cardinalis Bona aliis et omnino diversis permotus rationibus existimat, ante saeculum X. omnes preces a Sacerdotibus elata voce recitari consuevisse, eoque saeculo ineunte ortam consuetudinem recitandi submissa voce Canonem, ut videre est Rerum Liturgicarum lib. 2. cap. 13. num. 1.

Saeculo X. ineunte eam disciplinam introductam esse existimat Card. Bona.

Ea disciplina longe vetustior est Saeculo etiam octavo.

8. Ne quis existimet vel VIII. vel X. Saeculo hanc disciplinam esse introductam, satis profecto erunt ea, quae ad hujus Ritus vetustatem demonstrandam mox afferemus. Interea dicimus, nobis minime probari principium, unde ortum ajunt Ritum hunc saeculo octavo; non quod dubitatio ulla nobis in mentem veniat de illius miraculi veritate; gravis enim et synchronus auctor rem refert, ut advertit Goar in Notis ad Rituale Graecorum edit. Venetae an. 1730. pag. 119. *Historiam refert Joannes Moschus Prati Spiritualis cap. 136. cujus auctoritas cum apud plures valeat, non est temere explodenda, vel subsannanda;* neque etiam nobis est animus negare, quasdam secretas alta voce recitari consuevisse in Orientali Ecclesia ex Constitutione Justiniani, de qua infra sermo erit; sed id nos minime intelligere fatemur, qui potuerit e re, quae sexto contigerit saeculo, oriri saeculo octavo consuetudo secretas submissa voce recitandi; cum praesertim neque Honorius, neque Belletus Concilium nominent, quod eam legem condiderit; et apertissime constet, eos nec de Joanne Moscho quidquam compertum habuisse, nec novisse quemadmodum ea res gesta fuisset.

Cardinalis Bonae auctoritas, quosdam decepit. Ratio ipsius Cardinalis affertur.

9. Cardinalis Bonae nomen et existimatio Vertum commovit, et Tourneux, ut dicendarum submissa voce precum consuetudinem ad saeculum X. referrent. Ejusdem Cardinalis auctoritate et ipsi ad eam amplectendam sententiam adducti fuissemus, nisi infirmam eam esse cum Le Brun deprehendissemus. Ait Bona, certissimus esse Fideles ad verba Consecrationis respondere consuevisse, *Amen*; ex quo infert, ea verba elata voce esse prolata, ut a Populo audirentur; et quia Florus postremus est omnium Scriptorum, qui de hoc *Amen* loquuntur, inde ait Bona consequi, cum Scriptor ille nono vixerit saeculo, paullo post ejus aetatem, X. scilicet saeculo obsolevisse usum respondendi *Amen*, disciplinamque submissa voce Canonem recitandi introductam esse. *Postea statutum est, ut Canon submissa voce recitaretur, et sic desiit ea consuetudo saeculo decimo, ut conjicio: quia post Florum, qui nono labente saeculo vixit, ejus mentionem non reperi apud aevi posterioris scriptores.* De voce *Amen* scripsere Gregorius Cassander in Liturgia cap. 28. et Albaspinaeus tractatu de Veteri Ecclesiae Politia in administr. Euchar. et circumstantiis Missae lib. 2. cap. 14.

Antiquitus post verba consecrationis populus respondebat, Amen.

10. Sane inficiari potest nemo Populum post Consecrationem respondere consuevisse *Amen.* Justinus Martyr Apolog. 2. *Terminante,* inquit, *Sacerdote Orationes, et gratiarum actiones, omnis qui adest Populus acclamat dicens Amen, quod Hebraica voce significat, Fiat.* Tertullianus de spectaculis cap. 25. eos increpat, qui postquam in Missa respondissent *Amen,* ad spectacula venirent, et applauderent gladiatoribus: *Eo ore, quo Amen in sanctum protulerant, gladiatori testimonium reddere non verebantur,* ad quem locum observat Goar loc. cit. non dicere Tertullianum *in Sancto*, hoc est in sacrificio, seu in loco sacro, sed *in Sanctum*, idest in testimonium consecrationis Corporis Christi. D. Ambrosius libro de his qui initiantur ita scribit: *Ante benedictionem verborum coelestium alia species nominatur; post consecrationem Corpus significatur, Ipse dicit sanguinem suum. Ante Consecrationem aliud dicitur. Post Consecrationem sanguis nuncupatur. Et tu dicis Amen, hoc est, verum est; quod os loquitur, mens interna fateatur; quod sermo sonat, affectus sentiat.* Et S. Leo serm. 6. de Jejunio septimi mensis: *Hoc ore sumitur, quod Fide creditur; et frustra ab illis Amen respondetur, a quibus contra id; quod accipitur, disputetur.* Et Florus, quem ut diximus afferunt ut demonstrent hanc consuetudinem non ultra decimum saeculum perdurasse, ita scribit in expositione Missae: *Amen autem, quod ab omni Ecclesia respondetur, interpretatur verum non ubicumque, et quomodocumque, sed mystica religione. Hoc ergo ad tanti mysterii Consecrationem, sicut et in omni legitima Oratione, respondent Fideles, et respondendo subscribunt.*

Sed ex eo quod Populus respondebat Amen, post Consecrationis verba, non conficitur Canonem recitari consuevisse elata voce.

11. Sed ut ad rem propius accedamus, non satis est, *Amen* ad probandum, Secretas et Consecrationis verba alta voce consuevisse recitari; nam etiamnum in Canone pluribus in locis reperitur *Amen*, quae vox dicitur a Sacerdote, qui Secretas et *Amen* submissa recitat voce. Non satis est dicere, *Amen* dici a Populo consuevisse; nam nunc quoque in fine Canonis, cum Sacerdos illum submissa voce recitaverit vocem tollit dicens: *Per omnia saecula saeculorum*: Et Populus respondet *Amen.* Probandum itaque est Populum dicere consuevisse *Amen* non post Consecrationem, sed statim post prolata verba Consecrationis panis et vini; quod non probant allata Patrum aliorumque Scriptorum loca, quaeque amplius afferri possent; quod singulis perpensis ostendit luculentissime Le Brun cit. tom. 4. qui concludit Populum non dixisse *Amen* statim post formam Consecrationis, sed ad finem gratiarum actionis, vel cum adstantium aliquis sanctissimum suscipiebat Sacramentum. In veteri Missali Gallicano, quod typis edidit Cardinalis Thomasius, in Sacramentario pag. 430. non habetur *Amen* post verba Consecrationis. In primo Ordine Romano, quem vulgavit Mabillonius in Museo Italico tom. 2. pag. 12. qui vetustior existimatur Gregorio Magno, *Amen* reperitur in fine Canonis. Testatur Le Brun tom. 2. pag. 257. se accurate vetusta contulisse Missalia usque ad XII. saeculum, nec alibi reperisse *Amen*, quam post verba, *Per omnia saecula saeculorum.* Micrologus integrum affert Canonem, quem dicit sub silentio recitandum, et ponit *Amen* ad verba, *Per omnia saecula saeculorum.* Yvo Carnotensis de Convenientia veteris et novi Sacrificii diserte ait, non alibi *Amen* reperiri quam post verba, *Per omnia saecula saeculorum.* Ejus verba sunt; *Tamquam de interioribus ad exteriora procedens, assensum Ecclesiae quaerit Sacerdos sonora voce, Per omnia saecula saeculorum: supplet Populus super Oratione ejus locum idiotae, et respondet Amen, hac una participem voce se faciens omnium Charismatum, quae Sacerdos multiplici Sacramentorum diversitate studuit impetrare.* In recentioris aevi manuscriptis Missalibus reperitur quidem *Amen* statim positum post Consecrationis verba; sed nec ex additionibus privata auctoritate, et contra disciplinam Romanae Ecclesiae injectis firmum erui potest argumentum; nec illud *Amen* dicebat Populus, sed submissa voce Sacerdos. In Ecclesia vero Graeca alta pronunciantur voce Consecrationis verba, et Populus respondet, *Amen;* sed id introduxit Justiniani Constitutio, de qua inferius sermonem habebimus, neque id unquam ad Occidentalem Ecclesiam permeavit, et in ipsa Orientali Ecclesia quaedam Orationes Canonis etiamnum submissa voce recitantur.

12. Tertio quaeritur, quonam tempore Ritus invaluerit recitandi submissa voce praeces de quibus agimus: atque ut ad hoc examinandum paratiores aggrediamur, praemittendum est saeculo IV. dumtaxat mandari coepisse litteris sacras Liturgias; secretissime enim Sacramentorum formae occultabantur, praesertim forma Consecrationis panis et vini, quas Epi-

Ex disciplina Arcani, aliisque argumentis ritus recitandi Canonem submisse voce referendus est ad prima Ecclesiae saecula.

scopi memoria custodiebant, tradebantque iis, quos sacris Ordinibus initiabant, ea lege ut sancta verba profundo arcano recondita servarent. Auctor Ecclesiasticae Hierarchiae, qui sub Dionysii Areopagitae nomine delitescit, fuse de variis Missae partibus scribit, sed nihil de Consecratione. Innocentius I. a Decentio Eugubino Episcopo interrogatus, quando in Missa danda esset Pax, respondit dandam post explecta Mysteria, quae se ait nominare non debere; *Cum post omnia, quae aperire non debeo, Pax sit necessario indicenda;* S. Ambrosius lib. De Cain et Abel lib. 1. cap. 9. num. 35. et de Abraham lib. 1. cap. 5. num. 38. docet, *Mysteriorum esse premendam doctrinam;* et alibi, *et quasi operire fido silentio.* De sancti Sacrificii precibus loquitur tamquam de rebus occultis, mysteriorum plenis, ab hominum cognitione semotis, quas vulgare periculosum esset; *Non divulgemus Orationem, sed abscondita teneamus mysteria;* cujus arcani rationem affert; *Sunt enim plurima, quae cruda displicent, cocta delectant. Fove igitur pectore tuo alta mysteria, nec praematuro sermone, et infidis auribus, aut infirmis quasi incocta committas.* In Constitutionibus Apostolicis, quae justa communem doctorum virorum sententiam collectae sunt saeculo IV. lib. 1. cap. 8. proxime post Missae Praefationem adnotatum est, Pontificem secreto orare, seu, ut habet Graecus textus, in se ipso orare; et in edito a Cardinali Thomasio Sacramentario S. Gelasii qui creatus fuit Pontifex ann. 492. Oratio, quae recitatur super Oblata, titulum habet *Secretae.* In vetustissimis formulis Missae celebrandae juxta Ritum Gallicanum, antequám a Carolo Magno Romanus ritus in Galliam esset invectus, praescribitur, ut Canon aliaeque Orationes secreto recitentur. Praeterea in antiquo Ordine Romano, quem citat Micrologus et Amalarius, qui Ordo ut putat Mabillonius est sexti saeculi, habetur, Pontificem, postquam cecinerit Chorus, *Sanctus et Hosanna*, Canonem submissa voce incipere: *Surgit Pontifex, et tacite intrat in Canonem.* In Ritu Mozarabo plures sunt Orationes silentio recitandae: *Dicat in silentio super Oblationem*, inter quas est Oratio *Adesto*, qua Consecrationis forma continetur; *Deinde dicat in silentio junctis manibus, inclinando se ante Altare hanc Orationem: Adesto.* Huc accedit, quod in Orientalis Ecclesiae Liturgiis praesertim Basilii, et Chrysostomi diserte Orationes illae discriminantur, quae alta, ab iis, quae submissa voce sunt recitandae; et cum hujusmodi Ritu consentiunt Liturgiae Cophtorum, Æthiopum, Syrorum, Armenorum, Nestorianorum, et Malabarorum. Ex quibus omnibus quis ejusmodi Ritum vetustissimum esse non intelligat? Et sane si Sacramentorum et Consecrationis forma alta voce pronunciata fuisset, quorsum illud arcanum, quod primis Ecclesiae saeculis tam fideliter servabatur? Vel ipsa vox *Secretae*, aliaeque voces, quae idem valent, satis superque id evincunt. Itaque quis hujusmodi Ritum ad prima Ecclesiae saecula non referat, et veneretur non solum tamquam ab omnibus receptum Liturgiis, sed a primis usque temporibus ab Ecclesia Romana observatum, quae illum Apostolica traditione accepit? Liturgiam, quae tunc Romana utebatur Ecclesia, Innocentius I. Beato Petro Apostolo tribuit, eamque servandam ait ab omnibus: *Quis nesciat, aut non advertat id, quod a Principe Apostolorum Petro Romanae Ecclesiae traditum est, ac nunc usque custoditur, ab omnibus debere servari?* Et Vigilius Papa ad Profuturum Hispaniarum Episcopum precationes mittens, quae Romae recitabantur in Missa, ait se ita eas mittere ut ab Apostolica acceperit Traditione: *Quem ex Apostolica Traditione suscepimus.* Legendus tom. 4. P. Le Brun, in quo monumenta omnia afferuntur, quibus ea quae hactenus diximus, abunde probantur. Et sane haud facile quemquam reperias, qui totam hanc rem aut accuratius aut uberius pertractaverit. Legi etiam potest paulo ante memorata Josephi Langlet Archiepiscopi Senonensis Pastoralis Instructio, in qua quartus tomus Patris Le Brun brevi compendio coercetur.

13. Quarto quaeritur, an ejusmodi quarumdam submissa voce recitandarum precum disciplina mutationem aliquam passa sit. Sexto saeculo mutavit pallulum haec disciplina propter Justiniani Novellam CXXXII. in cujus cap. 6. haec habentur: *Ad haec jubemus, omnes Episcopos et Presbyteros non in secreto, sed cum ea voce, quae a fidelissimo Populo exaudiatur, divinam oblationem et precationem, quae fit in sancto Baptismate, facere, ut inde audientium animi in majorem devotionem, et Dei laudationem et benedictionem, offerantur: sic enim et divinus Apostolus docet dicens in priore ad Corinthios Epistola: Ceterum, inquit, si solum benedicis spiritu, is, qui idiotae locum im-*

Justiniani Novella factum est, ut in aliquibus Ecclesiis orientis secretae dicerentur elata voce.

plet, quomodo tuae gratiarum actioni subjicet Deo sanctum illud Amen? Siquidem, quid dicas, non novit. Tu autem pulcre gratias agis, sed alius non aedificatur. Et rursus in ea quae est ad Romanos, sic dicit: Corde quidem creditur ad justitiam, ore autem Confessio fit ad salutem. Idcirco igitur convenit, ut ea precatio, quae in sancta oblatione dicitur, et aliae Orationes cum voce a sanctissimis Episcopis et Presbyteris proferantur Domino nostro Jesu Christo Deo nostro cum Patre et Spiritu Sancto: scituris religiosissimis Sacerdotibus, quod si quid horum contempserint, et horrendo Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi judicio rationem reddituri sunt, et nos ista cognoscentes, non relinquemus quieta et inulta. Profecto Justinianus ad Sacrarium admovit manum; nec sane ejusmodi probari potest Constitutio, quod etiam observat De Marca in Concordia Sacerdotii et Imperii lib. 2. cap. 6. *Quare vereor, ne Justinianum damnare cogamur; quod de sacrae Liturgiae Ritibus Constitutionem ediderit, qua mystica verba consecrationis Eucharistiae elata voce, non autem demissa, ut solemne erat, proferri jubet, ut qui locum tenet idiotae, Amen succinere possit. Praeterquam quod enim de Ritu sacrificiorum decernere tentat, quae pars disciplinae solis Sacerdotibus competit, antiquos Ecclesiae mores sollicitat, qui, ut reverentia Mysteriis conciliaretur, preces mysticas demissa voce proferri induxerant, ut testatur Basilius.* Sed ab hoc Justiniani ausu quaedam eliciuntur, quae nostrae causae mirifice favent.

Ex Novella validius asseritur vetustas disciplinae recitandi secreto Canonem.

14. Ad Constitutionem suam constabiliendam non affert veterem Justinianus consuetudinem, qua (si qua fuisset) profecto usus esset. Quod indicium facit, Canonis preces ante Justinianum demissa voce recitari consuevisse. Neque etiam dicit, quamdam Missae partem tono recitari solitam cantui opposito, sed secreto, eaque voce, quae non audiretur; ideoque jubet, deinceps recitari *non in secreto sed cum ea voce, quae exaudiatur*. Igitur *submissa voce* non significat, quod contendunt Novatores, vocem cantui oppositam, sed quae ab aliis, ut supra monuimus, non audiatur. Affert Justinianus D. Pauli verba, quae sane ad hanc rem nihil pertinent: de iis enim Apostolus loquitur, qui non solum verba non intelligebant, sed ne illud quidem noverant, de quo sermo esset: ille igitur locus non congruit rei, de qua agimus; Populus enim, si Consecrationis verba non audit, tamen probe novit, Presbyterum consecrare panem, et vinum, ideoque ad precationem finem bene potest respondere *Amen*. Locus alter Apostoli: *Corde creditur ad injustitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, nihil itidem probat; referendus enim est potius ad Fidei Symbolum, quam Fidelium conventus corde credit, et ore confitetur. Quod attinet ad novitatem a Justiniano invectam, sane negari non potest; quin suum in aliquibus Orientis regionibus ea Constitutio obtinuerit effectum; quod satis ostenditur ex eo, quod de tribus pueris narravimus, ut etiam animadvertit Menardus in notis ad librum Sacramentorum S. Gregor. pag. 389. *Oratio cum verbis consecratoriis olim in quibusdam locis alta et clara voce proferebatur, ut testatur Joannes Moschus: Quoniam in quibusdam locis clara voce pronuntiare solent Orationem Oblationis Presbyteri, factum est, ut eam pueri didicerint*; idque ingenue fatetur Le Brun; quamquam ostendit Orientales aliquot Ecclesias arcanum et silentium, frustra ea Justiniani refragante Constitutione, retinuisse, ut videre est tom. 4. pag. 254. et seq. idque ex Ritu etiam, quem supra memoravimus, recentiorum Graecorum apparet, qui voce quidem elata verba Consecrationis, demissa vero alias Orationes Canonis proferunt.

Justiniani Novella nihil mutatum in Occidente, nec unquam intermissus ritus recitandi Canonem secreto.

15. Quinto quaeritur, an ullam in Occidentalem Ecclesiam Justiniani Constitutio variationem invexerit. Et fidenter plane nullam respondemus. Vetustissimum enim Ritum secreto recitandi Canonem et Consecrationis verba Occidentalis Ecclesia semper retinuit. Abunde id probat Le Brun tom. 4. pag. 133. prolatis Sacramentariis, Missalibus, et Ordinibus Romanis, quibus ostenditur usus secretarum precum in Missa per ea tempora, quae Justiniani Constitutionem proxime sunt consequuta. Quod si graves fideque dignos post X. saeculum Auctores adire libeat, qui scripserunt de Missae Sacrificio, sane non desunt auctoritates, quibus ostenditur, in Occidentali Ecclesia nunquam ejusmodi Ritum esse intermissum. Testatur id Innocentius Tertius, Belletus, Hugo de S. Victore, Albertus Magnus tom. 21. de Sacrificio Missae disputationem 10. D. Thomas 3. p. q. 83. art. 4. ubi ait, Sacerdotem ea clara voce dicere, quae ad se et ad Populum, demissa vero quae ad se solum pertinent, ejusmodi est Oblatio et Consecratio; et in responsione ad sextum; *Quaedam vero, inquit, pertinent ad solum Sacerdotem, sicut Oblatio, et Con-*

secratio et ideo quae circa haec sunt dicenda, occulte a Sacerdote dicuntur. Et D. Bonaventura in Exposit. Missae, ubi agit de modo, quo Canon recitandus sit, *Canon*, inquit, *discrete, et sub silentio legendus est: discrete, ut verba Canonis nec nimis velociter syncopando, vel nimis protrahendo circumstantibus generent taedium. Unde Ecclesia, statuit, ut Canon devote, et sub silentio legatur.*

Lex positiva recitandi secreto Canonem in Tridentina Synodo.

16. Sexto quaeritur, an ratio et positiva sit quaedam lex, qua Canonem aliasque preces demissa voce recitare jubeamur; et an aliquando tota dicatur Missa alta voce quae audiatur ab omnibus. Lex ea de re posita est in Synodo Tridentina, quae ejusdem legis affert rationem sess. 22. cap. 5. *Cum natura hominum ea sit, ut non facile queat sine adminiculis exterioribus, ad rerum divinarum meditationem sustolli, propterea pia mater Ecclesia Ritus quosdam, ut scilicet quaedam submissa voce, alia vero clariore in Missa pronuntiarentur, instituit.* Et Canone 9. ejusd. sess. *Si quis dixerit Ecclesiae Romanae ritum, quo submissa voce pars Canonis, et verba Consecrationis proferuntur, damnandum esse, anathema sit.* S. Synodus respicit ad Eucharistici sublimitatem Mysterii, quae postulat, ut nihil nesciat Sacerdos, quaedam vero sint Populo arcana; tum et ad Spiritus Sancti operationem, quae panem et vinum convertens in Corpus, et Sanguinem Jesu Christi non cadit sub sensus: *Quam consecrationem Corporis, et Sanguinis Dominici ideo semper in silentio arbitror celebrari, quia sanctus in eis manens Spiritus eumdem Sacramentorum latenter operatur effectum. Unde Graece mysterium dicitur, quod secretam et reconditam habeat dispositionem:* verba sunt veteris Expositoris Missae apud Martene tom. 1. de antiquis Ecclesiae Ritibus primae edit. pag. 148. Respicit itidem S. Synodus ad majorem venerationem, quae ex secreto paritur erga res divinas, quaeque silentio excitatur et alitur, quo fit ut celebrans Sacerdos, et qui adstant, quae repraesentantur Mysteria, meditari possint attentius. Innocentius III. lib. 2. Myster. Missae cap. 54. mysticam affert hujus silentii rationem, Jesum scilicet videndum sese Judaeis non praebuisse, cum agitarent animo eum interficere; ut tradit Joan. cap. 11. et idcirco *silentium Sacerdotis latibulum Christi significare*; et lib. 3. cap. 1. considerat, Christum cum palmis et acclamationibus exceptum a turbis, qui *abiit, et se abscondit ab eis*, non quidem ob metum, sed *quia nondum venerat ora ejus.* Scribit igitur Pontifex: *Illud latibulum Christi hoc silentium repraesentat, in quo cessante verborum tumultu, sola dirigitur ad Deum intenta devotio.*

Rationes hujus Ritus.

In Ordinatione Sacerdotum Episcopus paullulum elata voce totam Missam recitat.

17. Quod vero ad illud attinet, num aliquando tota Missa elata voce recitetur, id in sola Sacerdotum ordinatione nunc usurpatur. Non enim Ordinandi tam prope altare sunt, ut olim, cum tam Episcopus Ordinans, quam Ordinandi manibus Missale tenentes submissa voce Secretas pronunciabant. Nunc Ordinandi circa Altare in genua provoluti disponuntur, et Episcopus, quasi eos doceat Missam celebrare, lente ac paullulum elata voce Secretas profert, non eas ut Populus audiat, sed ut Sacerdotes novissime initiati cum eo possint eas recitare, et verba Consecrationis uno eodemque tempore cum Episcopo pronunciare: ad exemplum Christi, qui voce, quae ab Apostolis audiri potuit, in ultima coena panem et vinum consecravit, ut eos, quos tunc Sacerdotio initiabat, doceret consecrandi modum, legitimumque ritum ad consummationem usque saeculi duraturum.

Plures Novatorum conatus ad tollendum eum Ritum.

18. Postremo loco quaeritur, num post Synodum Tridentinam extiterit aliquis, qui usum studuerit introducere alta voce, quae ab omnibus audiatur, recitandi Secretas, Canonem, et Consecrationis verba, et quis huic temerario auso restiterit. Primus, qui Protestantium nomine Catholicam ea in re obtrectarit Ecclesiam, est Petrus Suavis. Contendit, secum ipsam pugnare S. Synodum. Ea enim docet, in Missa multa contineri, quae ad erudiendos Fideles pertinent, proindeque jubet, Parochos in Missa Parochiali eorum aliqua Populo explicare, quae leguntur in Missa, praesertim vero aliquod sanctissimi hujus Sacrificii mysterium: haec vero omnia non bene consentire ait cum latina lingua, cujus Populus est imperitus et cum secretis Orationibus, quas ne aure quidem percipit.

Petri Suavis et Courayeri venenata censura.

19. Hanc porro Suavis venenatam censuram, quasi non satis dilucide ab eo sit exposita, rursus inculcat Courayer tom. 2. Hist. Conc. Trident. pag. 328. Verum Cardinalis Pallavicinus, et Natalis Alexander dissert. 12. Hist. Eccl. saeculi 15. et 16. art. 12. satis ostenderunt, quam bene secum conveniant Trident. Concil. Decreta. Nam et Latine Missa celebranda est, et Secretae ob rationes adductas

submissa voce recitandae, et Parochus ex Altari Populo debet explanare, quae Fideles scire oportet ex multis, quae Sacrificio Missae continentur, eaque minime explicare, quae non oportet Populum scire. Savary Episcopus Sesuviorum anno 1698. quosdam Ecclesiasticos vehementer increpuit, qui eo devenerant audaciae, ut alta voce Canonem recitarent, iis objiciens Ecclesiae universalis disciplinam, eosque suspensionis poena ipso facto incurrenda punivit, qui in eo quod ad vocem pertinent, qua Secretae sunt proferendae, cum Missali Romano non consentiant. Cardinalis de Bissy anno 1710. novum pro Meldensi Dioecesi edidit Missale, ubi qui eam curavit editionem, illa Rubricae verba *submissa voce* explicavit *sine cantu;* atque ut callide insinuaret, Canonem alta esse voce recitandum, singulis quibusque Orationibus addit *Amen*. Verum fateri non veritus est Cardinalis, se esse deceptum; et suum ipsius Missale, se inscio corruptum, censura notare laudi sibi duxit et gloriae. Denique notissimum est nuperrimum Missale Trecense; in quo inter ceteras novitates illa non deest, Secretas voce, quae audiri possit a Populo, recitandas; nec fere quisquam est, qui nesciat quae adversus illud Missale scripserit Langletus Archiepiscopus Senonensis, qui veterem disciplinam strenue tuetur in instruct. Pastorali Parisiis edita anno 1737. Egregius idem Antistes olim Suessionensis Episcopus libellum scripsit *De vera mente Ecclesiae in sacris Caeremoniis*, quo Verti fregit audaciam, qui plurimarum studiosus novitatum et illud volebat, ut alta voce Secretae recitarentur. Ejusmodi novam disciplinam, quae Novatorum opera sensim irrepsisset, nemo est qui nesciat, quantopere Theologi Galli oppugnaverint. Thiers tractatu de Superstitionibus tom. 1. cap. 1. Scriptorum, Provincialiumque Conciliorum auctoritates congerit, quibus ostendit, Secretas submissa voce recitandas.

Omnes Liturgiae habent preces quasdam elata, quasdam submissa voce recitandas.

20. Quaerit Juveninus tractatu de Sacramentis, an Sacerdos quasdam quidem preces submissa, quasdam vero elata voce debeat recitare; et respondet affirmando; praescriptum id esse in Liturgiis Latinis et Graecis, jussum a sacris Canonibus; eosque Sacerdotes increpat qui zelum praetexentes alta voce Canonem recitabant. Renaudotius, qui summa diligentia et cura Liturgias fere omnes Orientales edidit, accurate observat, quae alta, quae demissa voce dicenda sunt. Nec iis contentus, quae in notis scripserat, Dissertationem praeviam composuit, ut lucem afferat veteri Disciplinae, qua Ecclesia vel ipsis Fidelibus mysteria tegebat, ea breviter et subobscure exponendo: *Suadet id etiam Ecclesiasticae disciplinae ratio, quae mysteria tanto silentio tegi jubeat, ut non nisi initiatis, et breviter quidem, immo subobscuriuscule explicarentur*: verba illius sunt tom. 1. Denique supra Mabillonii, Martene, et Le Brun sententias attulimus, quos Scriptores nemo ignorat totum hoc argumentum exhausisse, nihilque harum rerum studiosis reliqui fecisse, quod addere possint.

Galli quidem Arcani disciplinam in Missa probarunt, sed rationem commenti sunt minime veram.

21. De Canone, seu de Missae Secretis ita scribit Bellotte in Observat. ad Ritus Ecclesiae Laudunensis pag. 529. *Secretum olim dicebatur potissimum ratione prolationis, quia submissa voce, atque secreto proferri debet, ne tam sancti Mysterii verba manifeste prolata et publice, per quotidianum usum vilescerent, et ne a Laicis etiam in locis profanis indebite atque irreverenter pronuntiarentur*. De veteri Arcani disciplina mentionem facit Gilbertus Grimaud in Liturgia sacra par. 3. cap. 7. cui disciplinae locum ait fuisse praecipuum in verbis Consecrationis, quae per traditionem ad Sacerdotum traducebantur notitiam, ne ea Infideles resciscerent. Uterque Auctor exemplum a nobis supra allatum profert, e Moscho in *Prato Spirituali* depromptum. Quod modo diximus, uberrima eruditionis copia confirmat Albaspinaeus Aurelianensis Episcopus tom. 1. tract. de Veteri Ecclesiae Politia in administrat. Sacramentor. cap. 1. et 2. In tractatu quodam de Missa et Divino Officio iterum Parisiis edito anno 1714. pag. 111. proponitur quaestio, unde consuetudo orta sit recitandi Canonem submissa voce; atque eum morem contendit Auctor inde profectum esse, quod in solemni, quae cantatur Missa, cum Chorus caneret *Sanctus*, et cantus longiore tractu propter Notarum multitudinem protraheretur, Sacerdos Missam celebrans, qui cum choro non caneret, coepit recitare Canonem submissa voce; qui mos a solemni Missa, quae canitur, ad privatam, quae legitur, traductus est. Eandem antea ingressus fuerat viam Auctor tractatus de optimo Missam audiendi modo secundae edit. Parisien. anni 1681. cap. 6. pag. 257. et seq. Hanc autem originem, quam duo illi Auctores excogitarunt, minime agnoscimus, quippe commentitiam.

Eos tamen idcirco adduximus, ut appareat, quantum sit hominum etiam nunc in Galliis, qui Rubricae de Secretis observantiam tueantur. Perpulcrum de Secreto Mysteriorum tractatum Parisiis ann. 1710. edidit Vallemontius, seu potius Apologiam pro Rubrica Missalis omnigena eruditione refertam, in qua confutat Vertum, qui cum aliis quibusdam earundem partium, ut jam vidimus, contendere ausus est, Secretas alta recitari voce oportere. De Vallemontio idem censemus, quod de duobus aliis Gallis Auctoribus, quos supra memoravimus. Gaudemus enim, quod videamus Rubricae observantiam de Secretis strenue ab eo quoque propugnatam. Verum ejus rationibus subscribere omnino non possumus. Existimat enim, idque verissimum est, Catechumenos, Energumenos, Infideles, et publicos Poenitentes dimitti consuevisse, cum recitari coeperat Canon Missae: putat praeterea, iis dimissis, cum soli Fideles, neque Energumeni, nec Poenitentes, nec Catechumeni remanerent in templo, reliquum Missae elata voce dici consuevisse, quod tamen est falsum. Arcani enim disciplina vetabat, ne sacrosancta Mysteria vel Fidelibus ipsis enunciarentur. Tandem censet, octavo saeculo, cum ad Missam unicuique pateret aditus, opportunum visum esse, ut quemadmodum olim neque Catechumeni, neque Energumeni, neque Poenitentes Canonem, ideoque nec Consecrationis verba audiebant, ita deinde unumquemque hominum, qui Missae adesset, totum id celaretur; quod a veritate quantum absit, satis apparet ex iis, quae superius diximus.

CAPUT XXIV.

De Missa a Communione usque ad finem.

Actiones quae fiunt a Sacerdote post Communionem usque ad finem Missae.

1. Missae cursum non inopportunis quibusdam crebro interjiciendis abrupimus; nunc vero illum tandem repetamus. Postquam Sacerdos Sacramentum ipse sumpsit, et adstantibus distribuit, si qui sunt communicandi, et sumpsit ablutionem, e medio Altari se confert ad cornu Epistolae, quo Minister Missale transtulit; legit Antiphonam, quae *Communio* dicitur, redit ad medium Altare, illudque osculatur; conversus ad Populum dicit *Dominus vobiscum;* ac rediens ad librum legit Orationem, quae dicitur *Postcommunio:* postremo librum claudit: tum redit rursus ad medium Altare, quod osculatur; ad Populum autem conversus dicit, *Dominus vobiscum,* atque *Ite Missa est;* vel volvens se ad altare, *Benedicamus Domino*, si ita praescribat Rubrica; cui Minister respondet, *Deo gratias:* in Missis vero Defunctorum dicit, *Requiescant in pace;* cui Minister respondet, *Amen.* Denique inclinatus in medio Altari dicit Orationem, *Placeat;* et conversus ad Populum ei benedicit, quod praetermittit in Missis Defunctorum: inde se conferens ad cornu Evangelii recitat Evangelium S. Joannis, vel aliud Evangelium, quod Rubrica praescripserit.

Antiphona, quae dicitur Communio, canebatur interea dum dispertiebatur Eucharistia.

2. Porro Antiphona idcirco *Communio* dicitur, quia ut observat Gavantus, canebatur interea dum Populo Eucharistia distribuebatur. Ejus mentionem faciunt Ordines Romani. Canebatur alternis quisque versus Psalmi, ex quo erat composita. Cardinalis Thomasius exemplum edidit Psalmi Communionis, qui cantabatur in modum Antiphonae. Producebatur cantus, donec Pontifex, qui Missam celebrabat, nutu monebat, ut a cantu desisteretur, et caneretur *Gloria Patri*, ut apparet in primo Ordine Romano num. 20. *Mox ut Pontifex coeperit in Senatorio communicare, statim schola incipit Antiphonam ad Communionem per vices cum Subdiaconibus; et psallunt usque dum communicato omni Populo, annuat Pontifex ut dicat Gloriam: et tunc repetito versu quiescunt.* Haec Missae pars, in qua *Communio* et *Postcommunio* recitantur, olim vocabatur *gratiarum actio*, ut ait Rupertus de Divinis Offic. lib. 2. cap. 18. *Cantus, quem Communionem dicimus, quem post cibum salutarem canimus, Gratiarum actio est;* quod multo ante dixerat Augustin. Epist. 149. alias 59. *Participato tanto Sacramento, Gratiarum actio cuncta concludit.* Antiphonam, quae *Communio* dicitur, aliae consequuntur Orationes, quae vocantur *Postcommunio*, quae proxime post Communionem recitantur, ad Deo gratias agendas, quod tantorum Mysteriorum nos voluerit esse participes, et ad gratiam ab eo postulandam, ut ejus fructum, et quidquid operari sanctificationem potest, conservemus. In quibusdam locis haec Oratio vocatur *Complenda*, seu *Oratio ad Complendum*, hoc est Oratio qua res tota finitur. Rubrica Missalis praescribit, ut tot dicantur in hac parte Missae Orationes, quot dictae fuerunt in principio: *Multiplicatis secundum numerum Collectarum in principio Missae et Secretarum ante Canonis Prae-*

Post communio tot Orationes habet, quot fuerunt Collectae.

fationem praemissarum, ait Biel Lect. 39. super Canone Missae pag. 918. Per Quadragesimam in Missa Feriali post Orationes, quae vocantur *Postcommunio*, Sacerdos praefatus formulam, *Humiliate capita vestra Deo*, dicit Orationem *super Populum*. Oratio haec *super Populum* vetustissima est, ut colligitur e Sacramentario Gelasiano a Cardinali Thomasio edito: olim quidem non per Quadragesimam tantum, sed per totum annum, nunc vero per Quadragesimam solum recitatur, ut divino Populus muniatur praesidio adversus Diaboli insidias, quae metuendae magis sunt diebus Poenitentiae, ut explicant Amalarius lib. 3. de Divinis Offic. cap. 37. et Micrologus cap. 51. *de Ecclesiasticis Observationibus.*

Vetustissima Oratio quae dicitur per Quadragesimam super populum.

Cur et quando antiquitus omitteretur formula Ite Missa est.

3. De illa formula dimittendi Populum, *Ite Missa est*, alibi sermonem habuimus, ubi docuimus post expletam Catechumenorum Missam eos dimitti a Diacono; absoluta autem Missa, cui reliqui Fideles aderant, ipsos a Diacono pariter dimitti illis verbis consuevisse, *Ite Missa est*. Juxta eam, quae nunc invaluit, disciplinam, quoties in Missa dicitur *Gloria in excelsis*, dicitur *Ite Missa est;* si vero hymnus ille omittatur dicitur, *Benedicamus Domino*, ut invitetur Populus ad gratias de expleto Missae sacrificio Deo agendas. *Semper cum Gloria in Excelsis etiam Te Deum, et Ite Missa est recitamus*, ait Micrologus cap. 46. Sensus illorum verborum *Ite Missa est*, hujusmodi est: *Vobis abire licet, nam fit Missa, idest dimissio.* Graeci alium loquendi modum adhibent. Dicunt enim, *In pace Christi eamus*, ut videre est in Liturgiis Sanctorum Jacobi, Basilii, et Chrysostomi; respondet autem Populus, *In nomine Domini.* Bellarminus tom. 3. controvers. lib. 6. de Missa cap. 27. post Micrologum observat dici consuevisse *Ite Missa est* in Missis dierum Festorum. Illis enim plerumque Populus intererat, non vero in Missis Ferialibus, in quibus plerumque Clerici et Monachi aderant, qui non dimittebantur, quod remanerent ad Officium continuandum; et quamquam ob eam rationem dicendum fuisset *Ite Missa est*, non *Benedicamus Domino*, in Dominicis Adventus, et Quadragesimae; addit in his Dominicis dici, *Benedicamus Domino*, et non *Ite Missa est* ad ejus temporis moestitiam significandam: *Videtur enim nescio quid lugubre praeseferre: quod non publica denunciatur dimissio, sed unusquisque per se discedit.* Loquitur de formula *Ite Missa est* etiam Cardinalis Bona Rer. Liturg. lib. 2. cap. 20. n. 3. ubi refutans Micrologum ait, illum probasse oportere, non consuevisse Populum Missis quotidianis adesse; et concludit omissam fuisse formulam *Ite Missa est*, quando Populus absoluta Missa non illico Ecclesia abibat, sed expectabat dum Horae recitarentur Canonicae, eamque consuetudinem etiam in Missis minus solemnibus et quotidianis invaluisse. De formula *Requiescant in pace* loquitur Belletus cap. 49. *Dicitur*, inquit, *in Missa pro Defunctis Requiescant in pace, quod ex sola consuetudine generali natum est*, vel quia tota Missa pro Defunctis in eo est, ut ipsis a Deo quietem impetret, vel quia post Missam non erat dimittendus Populus, qui remanebat ad Cadaveris sepulturam aliasque preces pro animabus Defunctorum. Vertus tom. 1. pag. 141. et tom. 3. pag. 416. ait verba illa *Deo gratias*, quae dicuntur post *Ite Missa est*, vel *Benedicamus Domino*, esse additionem; quam quia omittunt Clerici Ecclesiae Parisiensis, et postquam Diaconus dixit, *Ite Missa est*, confestim abeunt, eos propterea laudat. Verum Le Brun tom. 1. pag. 668. ostendit vetustatem ejus Ritus; verba autem illa habentur in Amalario et in Ordinibus Romanis; et Clericorum Parisiensium abusui praeferendam esse monet Carthusianorum consuetudinem. Etsi enim ii Monachi neque populo in Missa benedicant, nec recitent S. Joannis Evangelium, non tamen ab Altari abeunt, quin dicto *Ite Missa est*, respondeatur a Ministro *Deo gratias*.

Quando dicatur Benedicamus Domino.

Sententia Micrologi a Cardinali Bona improbata.

4. In hac Missae parte duae salutationes fiunt populo illis verbis, *Dominus vobiscum.* Prima salutatio benedictionem illam significat, quam Christus ascendens in Caelum dedit Apostolis; secunda vero significat vitam aeternam, in quam ingressus est Christus ascendens in Caelum, cum reliquit Apostolos: *Prima salutatio ante Postcommunionem significat illam benedictionem, quam Christus ascensurus in caelum legitur dedisse Discipulis suis. Nam ut Lucas ultimo commemorat, eduxit eos foras in Bethaniam, et elevatis manibus benedixit eis. Ultima salutatio vitam aeternam significat, quam Christus ascendens ingressus est, quia cum ab eis recessit, ut consequenter scribit Lucas, ferebatur in Caelum.* Ita scribit Biel cit. Lect. pag. 918. pagina autem 921. ait Sacerdotem, cum dicit *Dominus vobiscum*, se ideo ad Populum convertere, quia cum eo loquitur, cum autem dicit *Benedicamus*

De duabus salutationibus Dominus vobiscum ad finem Missae.

Domino, vel *Requiescant in pace*, ad Altare reverti, et ipsa reversione ea verba proferre, quia Populum cohortatur, ut una cum eo benedicat Domino, et oret pro Animabus Defunctorum.

De Oratione secreta, Placeat.

5. Oratio *Placeat* in pluribus reperitur Sacramentariis post saeculum IX. scriptis. Eam Sacerdos secreto recitat: est enim pro ipso peculiaris Oratio; eamque dicit inclinatus, ut aequum est, ad Altare, siquidem ad sanctissimam Trinitatem dirigit. Haec Oratio habetur etiam in Missa Illyrici, et in aliis apud Menardum; ejusque explicationem vide apud Biel cit. Lect. super Canone.

Olim semper Sacerdotes, postea in Missis tantum solemnibus, nunc vero Episcopi soli ternis Crucis signis Populo benedicunt.

6. Ternis olim Crucis signiis Sacerdotes Populo benedicebant, ut nunc Episcopi. Sublatus est ejusmodi Ritus a S. Pio V. qui in solemnibus Missis duntaxat adhiberi eum voluit. Clemens vero Octavus statuit ut Presbyteri etiam in Missis solemnibus, uno tantum Crucis signo Populo benedicant, ut videre est apud Meratum tom. 1. pag. 243. Abbatibus Regularibus ex Alexandri Septimi Decretis potestas fit ternas dandi benedictiones in Missis tantum Pontificalibus, unam vero duntaxat in aliis Missis, ut videre est in Edicto nostro 34. §. 4. in fine. Haud ita vetus est consuetudo benedicendi Populo in fine Missae; de ea enim silent Amalarius, Florus, Rabanus Maurus, Walfridus, et Remigius IX. saeculi Scriptores. Ejus tamen mentionem facit Micrologus cap. 21. ubi loquens de Populo, qui adest Missae, ait: *Prius tamen benedicitur ab Episcopo, si adest; sin autem, a Presbytero qui Missas celebravit.* Sed hoc non ubique usurpatum esse oportet. Nam de hoc ritu nulla mentio fit in Ritualibus Cisterciensium, et Praemonstratensium, qui religiosi Ordines triginta post Micrologum annis sunt instituti. Carthusiani neque in solemni, neque in privata Missa juxta antiquum suum Ritum Populo benedicunt, ut notat Pouget tom. 2. Institut. Catholicar. pag. 890. et cum eo concordat Ritus Cisterciensium. Rationem ejus Ritus affert Joannes Becoffen in Missae expositione Basileae edita anno 1519. a Joanne de Indagine desumpta, eum scilicet, qui Populum non habet, non benedicere. Hodie tamen Carthusiani, si celebrent in templis, quae non sunt sui Ordinis, Populo benedicunt, ut colligitur ex eorum recentibus Constitutionibus Statut. 3. Compil. cap. 1. n. 58. In veteri Dominicanorum Ordinario lib. 2. ut refert Marcellus de Cavaleris in Statera sacra tit. 29. num. 50. ita legitur: *Et si consuetudo patriae fuerit, et extranei fuerint hoc expectantes, dent benedictionem juxta morem patriae.*

Haud ita vetus Ritus benedicendi Populo in fine Missae.

Vetustissima est Benedictio Episcoporum.

7. Quae hactenus diximus, de benedictione sunt intelligenda, quae datur sub finem Missae a Presbyteris. Nam Episcoporum benedictio vetustissima est: *Benedictionem Episcopalem Martialis Episcopus Apostolorum Discipulus ex magisterio Apostolorum tradidit;* verba sunt Honorii in Gemma Animae lib. 1. cap. 90. Qui vero cupiat ejus vetustatis argumenta, adeat Christianum Lupum tom. 5. ad generalia Concilia et provincialia pag. 526. Guido Abbas, qui XI. vixit saeculo, et in Italia floruit, loquitur de consuetudine, quae aetate sua invaluit, ut Presbyteri sub finem Missae benedicerent Populo: *Hinc et illa consuetudo apud modernos, quae non fuit apud antiquos, inolevisse videtur, ut aliis temporibus etiam Presbyteri post finem Missae benedicant, ne Populum ita benedictione, ut communione privatum discedere permittant.* Et alibi: *Adeo in usum jam usquequaque venit Benedictio, ut nequaquam absque gravi scandalo a Presbyteris in Populo praetermitti possit, nisi forte Apostolica Sedes generaliter et Synodaliter prohibere voluerit.* Illud tamen est adhuc dubium, num ea consuetudo ad omnibus recepta, aut ab Apostolica Sede approbata fuerit. De ea enim nulla mentio est apud Rupertum Abbatem, qui vixit ineunte Saeculo XII. Sanctus vero Bernardus, qui circo ejusdem saeculi dimidium vixit, constanter affirmat, non esse facultatem dandi benedictionem Abbatibus, licet ex privilegio Pontificalibus insigniti sint ornamentis. Et Innocentius Tertius loquens de hac benedictione in fine Missae semper dicit dandam esse ab Episcopo, nec usquam de Presbyteris loquitur. Nunc vero datur etiam a Presbyteris, Sede Apostolica approbante. *Ipsam* (ait Lupus loc. cit. pag. 526. loquens de hac benedictione) *jampridem* (Romana Ecclesia) *indidit suo Missali. Adeo potens est consuetudo.* Olim haec benedictio dabatur etiam in Missa pro Defunctis, nunc vero non item. Nam in Missis pro Defunctis, juxta eam quae nunc viget disciplinam, omittenda sunt, quaecumque sunt alicujus solemnitatis, ut advertit Le Brun tom. 1. pag. 685. In Cathedrali Segorbiensi, quae Regni Valentiae Civitas, vetus consuetudo est, ut Canonicus qui Missam Conventualem cantaverit, Populo sub finem Missae non det

benedictionem. Postulabat Episcopus eam mutari consuetudinem, eique Canonici aliquot suffragabantur. Contra restitere duo et quadraginta. Tractat hanc Controversiam Pontas in Dictionar. cas. 28. verbo *Missa*, ubi ait a Doctoribus quibusdam Sorbonicis ann. 1670. esse discussam, qui censuere, cum in ea Ecclesia nunquam ritus esset usurpatus benedicendi populo sub finem Missae, nihil innovandum. Accurate vero ibi explicantur auctoritates contra adductae ad probandum vetustatem hujusmodi ritus benedicendi populo sub finem Missae, quod scilicet non ad beneditionem pertineant, de qua nunc agimus, sed ad Orationem, quae dicitur *Postcommunio*.

Evangelium S. Joannis in fine Missae legitur ex praescripto S. Pii V.

8. Post benedictionem, et in Missis pro Defunctis post Orationem *placeat*, Sacerdos se confert ad cornu Evangelii, dicit *Dominus vobiscum*, signum Crucis dicit super initium Evangelii, signatque sibi frontem, os, et pectus; legit Evangelium Sancti Joannis, vel si Festum, de quo fit Officium, cadat in Dominicam, legit Evangelium Dominicae illius. Si vero legat Evangelium Sancti Joannis, ad illa verba, *Et verbum caro factum est*, genuflectit, Divinumque Verbum adorat, quod eo se demisit, ut humanam carnem assumeret. Minister dicit *Deo gratias*, ut Missa desinat in gratiarum actionem. Gilbertus Grimaud in Liturgia Sac. par. 3. cap. 17. multa congerit monumenta, quibus ostendit, quanta olim esset Fidelium devotio erga S. Evangelium *In principio*. In aliquibus enim Ecclesiis olim legebatur post Baptismum parvulorum, post Viaticum, et post extremam Unctionem; fatetur tamen se cujus jussu in fine Missae recitetur, reperire non potuisse. Difficultas hujusmodi hoc tempore nulla est. Nam viri docti in eo consentiunt, quod S. Pius V. statuerit, ut in fine Missae Evangelium S. Joannis legatur; cum antea alii legerent, alii omitterent, ut cuique collibitum esset. Videatur Card. Bona Rer. Liturg. lib. 2. cap. 20. n. 5. Le Brun tom. 1. pag. 687. et seq. Pouget tom. 2. pag. 890. qui ait non legi etiam nunc a Carthusianis, Meratus tom. 1. par. 1. pag. 243. qui testatur pag. 244. eum qui Missam solemnem in Sacello Pontificio celebret, Evangelium S. Joannis non recitare. Guillelmus Burius in *Notitia Brevi Romanor. Pontific.* de Vita S. Pii haec scribit: *Inter alia ordinavit in fine Missae a Sacerdotibus Evangelium S. Joannis (quod ante non ex mandato hinc inde dicebatur) quia est veluti compendium mysteriorum principalium Fidei nostrae, Sanctis. Trinitatis, creationis mundi, Incarnationis Christi, quae profitetur tunc Sacerdos suo et totius Ecclesiae nomine*. Sunt denique Orationes quaedam, quas post expletam Missam Sacerdos dicit in gratiarum actionem, inter quas vetus est trium puerorum Hymnus *Benedicite*, ut monet Card. Bona loc. cit. n. 6.

Antiquitus legebatur post baptismum parvulorum, post Viaticum, post extremam unctionem.

DE SACROSANCTO MISSÆ SACRIFICIO

LIBER TERTIUS.

In quo varii proponuntur et resolvuntur Practici casus circa Sacrificium Missae.

CAPUT I.

Utrum Christus Jesus Apostolis et Sacerdotibus praeceptum imposuerit celebrandi Missam. Utrum hoc teneatur praecepto Sacerdos, qui non habet curam animarum, nec quemquam alium praecipuum titulum, quo teneatur Missam celebrare. Quibus anni diebus obligetur ad Sacrificium celebrandum; et an, si legitime non impediatur, graviter peccet nunquam celebrando.

Christus praecepit Apostolis et Sacerdotibus, ut sacrificium offerant.

1. In ultima coena Dominus noster Jesus Christus, ut alibi diximus, Corpus et Sanguinem suum consecravit, Patrique aeterno suo obtulit, deditque Apostolis Corpus suum ad manducandum, et Sanguinem ad bibendum dicens: *Hoc facite in meam commemorationem;* quibus verbis disertissime praeceptum Apostolis injungitur et Sacerdotibus, ut Missam celebrent, et ejus Corpus et Sanguinem aeterno Patri offerant in Sacrificium, juxta expressam S. Tridentinae Synodi definitionem sess. 22. de Sacrificio Missae Can. 2. *Si quis dixerit, illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent Corpus et Sanguinem suum, anathema sit.* Quod probatur etiam ex loco illo Apostoli ad Hebraeos cap. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona, et sacrificia pro peccatis.*

Ejus praecepti congruentiae ex D. Thoma.

2. Plures considerat praecepti hujus congruentias D. Thomas in 4. sentent dist. 13. q. 1. art. 2. in solut. q. 3. *in corpore;* quarum ea est praecipua, ut Fidelium animis nullo non tempore haereat memoria Passionis Jesu Christi: quam congruentiam praeclare explicat Honorius piissimus Auctor in Gemma Animae in hunc modum: *Ut memoria Passionis ad imitationem inculcetur, ut scilicet Christiani, qui intersunt incruento illi sacrificio, et Sacerdotes, qui illud peragunt, acerbissimam Christi mortem recordati, ardentissimo ejus amore teneantur, et ejus mortificationem in suo corpore pro virium suarum modulo circumferant, atque ita nimiae charitati, qua dilexit nos, quodammodo respondeant.*

Praeceptum de Sacrificio offerendo est de Fide Catholica.

3. De praecepto, quod Jesus Christus universo Sacerdotali Ordini injunxit Missam celebrandi sane dubitari non potest, salva Fide Catholica. Aliquando dubitatum est, an hoc praeceptum obliget singulos Sacerdotes, et praesertim eos, qui non habent curam animarum, nec alium quemvis titulum Missam celebrandi, praeter Sacerdotium. Tractat rem hanc D. Thomas duobus in locis in lib. 4. sentent. dist. 13. q. 1. art. 2. et in 3. par. q. 82. art. 10. et de eodem argumento scripsit. S. Antoninus in 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 12. qui eadem repetit, quae scripsit Angelicus ejus Magister.

Sacerdos, etsi curam animarum non habeat, tenetur celebrare.

4. D. Thomas in locis citat. refert quorundam opinionem, qui affirmabant, Sacerdotem posse a Missa celebranda abstinere, quin peccet, nisi curam habeat animarum, propter quam cogatur celebrare, ut populus Missae intersit, et Sacramentum Eucharistiae accipiat: quam opinionem rejicit S. Doctor, considerans non Christifidelium tantum, quibus opus est Sacramentum ministrari, sed Dei ipsius etiam habendam esse rationem, cui Sacrificium est offerendum. *Hoc* (nimirum quod modo dictum est a nonnullis affirmari) *non est verum; quia unusquisque tenetur uti gratia sibi data, cum fuerit opportunum, secundum illud 2. ad Corinth. 6. Hortamur vos, ne in vacuum gra-*

tiam Dei recipiatis. Opportunitas autem sacrificium offerendi non solum attenditur per comparationem ad Fideles Christi, quibus oportet Sacramenta ministrari, sed principaliter per comparationem ad Deum, cui consecratione hujus Sacramenti Sacrificium offertur unde Sacerdoti, etiamsi non habeat curam animarum, non licet omnino a celebratione cessare. Sibi objicit postea S. Doctor, non minus ad Sacerdotem pertinere Eucharistiam conficere, quam baptizare, et alia Sacramenta administrare; itaque sicuti, qui animarum curam non habeat, non tenetur baptizare, nec alia ministrare Sacramenta, ita nec obligari ad Missam celebrandam, quam objectionem ad hunc modum solvit*: Alia Sacramenta perficiuntur in usu Fidelium; et ideo in aliis ministrare non tenetur, nisi ille, qui super Fideles suscipit curam. Sed hoc Sacramentum perficitur in Consecratione Eucharistiae, in qua Sacrificium Deo offertur, ad quod Sacerdos obligatur Deo ex Ordine jam suscepto*; quae D. Thomae doctrinae accurate explicatur in Collatione 9. Lucionensi tom. 5. Et in Dictionario Pontas verbo *Missa* Cas. 21.

Quibus diebus teneatur celebrare quilibet Sacerdos.

5. Quod attinet ad dies, quibus Sacerdos, qui neque curam Animarum, nec praeter Sacerdotium quemquam alium titulum habet celebrandi Missam, tenetur celebrare, quidam Canonistae existimarunt, obligari ad celebrandum quotidie, et si per negligentiam facere omittat, peccare mortaliter. Verum nimis dura haec opinio visa est, ut ait S. Antoninus loc. cit. §. 12. *Opinio tamen quorumdam Canonistarum dicentium, quod mortaliter peccat, qui ex negligentia dimittit quotidie celebrare, non videtur vera, sed nimis dura*. D. Thomas loc. cit. obligari eum dicit ad celebrandum in praecipuis illis solemnitatibus, in quibus Fideles Sacramentum Eucharistiae solent percipere: *Sed saltem videtur, quod celebrare teneatur in praecipuis Festis, et maxime in illis diebus, in quibus Fideles communicare consueverunt: et hinc est, quod 2. Machabaeor. cap. 4. contra quosdam Sacerdotes dicitur, quod jam non circa Altaris Officia dediti erant, contempto Templo, et Sacrificiis neglectis.*

D. Thomae sententia laxior visa est Soto.

6. Hanc D. Thomae sententiam Sotus, licet fidissimus ejus discipulus, in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 10. nimis laxam existimat, quae cum Sacerdotis obligationem eo redigat, ut iis diebus Missam debeat celebrare, in quibus ceteri Fideles tenentur Eucharistiam accipere, Sacerdos non nisi in Resurrectionis Paschate Missam tenebitur celebrare; ideoque putat ita accipienda D. Thomae verba, ut S. Doctor loquutus esse censeatur non de novissimo praecepto suscipiendi Eucharistiam in Paschate, sed de instituto veteri, quo Fideles ter in anno communicabant, scilicet Nativitate Domini nostri Jesu Christi, in Paschate Resurrectionis, et Pentecoste: *Hac ratione videtur praeceptum nimium extenuasse, cum nihil Sacerdotibus prae saecularibus injunxerit. Arbitror ergo, quod non allusit ad solum novum communicandi praeceptum, sed ad priscorum morem, quando Populus in Festo Nativitatis, et Pascatis, et Pentecostes communicabat.*

Explicatur, et defenditur D. Thomas.

7. De veteri praecepto, quo olim omnes ter in anno communicare tenebantur, in Nativitate Christi, in Paschate, et Pentecoste, deque novissimo praecepto, quo Fideles tantum obligantur ad communicandum die Paschati, jam verba fecimus in nostro Edicto 45. Verum D. Thomas non ait, Sacerdotem teneri Missam celebrare saltem in iis Festis diebus, quibus ceteri Fideles tenentur communicare, sed *in quibus Fideles communicare consueverunt*. Quamobrem nihil ea opus est interpretatione, qua D. Thomam Sotus explicuit; sed dicendum S. Doctoris consentire doctrinam cum S. Tridentina Synodo, quae Sacerdotibus animarum curam non habentibus praescribit, ut in diebus Dominicis et solemnibus Festis Missam celebrent. Eadem S. Synodus sess. 23. cap. 13. de reformat. loquens de Subdiaconis, et Diaconis, eorumque ordinatione ait: *Sciantque maxime decere, si saltem diebus Dominicis, et solemnibus, cum Altari ministraverint, sacram Communionem perceperint*. Et cap. 14. loquens de Sacerdotibus: *Curet Episcopus, ut iis saltem diebus Dominicis, et Festis solemnibus, si autem curam habuerint Animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent*. Et S. Carolus Borromaeus ejus S. Synodi spiritu plenus, in suo Concilio 1. Provinciali tit. de frequenti Divini Sacrificii oblatione ait: *Cum Pontifices ut inquit Apostolus, ex hominibus assumpti pro hominibus constituantur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerant dona, et Sacrificia pro peccatis: Episcopus Dominicis et reliquis Festis diebus, nisi jure impediatur, Missam celebret. Tridentini enim Concilii auctoritatem sequuti praecipimus Sacerdotibus reliquis cujuscumque gradus, et dignitatis et conditionis illi*

sint, ut iisdem diebus Missam celebrare non omittant. Huic Mediolanensi Concilio jungi potest Rhomense anno 1583. habitum tom. 11. Collect. Labbeanae pag. 893. *Sacerdos non tantum diebus solemnibus, sed etiam Dominicis, saepiusque, si fieri potest, sacrificet;* et Tolosanum anno 1594. habitum eod. tom. Concil. pag. 387. *Sacerdotes itaque omnes, quocumque honore insigniti, aut in quacumque dignitate constituti tandem sint, Dominicis festisque diebus, nisi justo aliquo praepedimento avocati fuerint, Missae Sacrificium celebrent*.

Potest contingere, ut teneatur Sacerdos celebrare etiam non festis diebus.

8. Et quamquam Innocentius Tertius in cap. *Dolentes* de celebrat. Missar. improbet eorum negligentiam, qui vix quater in anno celebrabant, *sunt et alii, qui Missarum solemnia celebrant vix quater in anno;* inde tamen nullus inferat, satis esse si Sacerdos septies aut octies in anno Missam celebret; quemadmodum ex eo, quod Innocentius XI. eam propositionem damnaverit, *Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis obligare praeceptum Charitatis erga Deum*, perperam hinc inferat aliquis, satis esse infra quinquennium semel actum amoris in Deum exercere ad implendum Charitatis praeceptum, ut Edicto 72. late docuimus. Immo quemadmodum qui diebus Festis ex praecepto actum amoris erga Deum eliciat, contingere potest, ut ex vi alicujus circumstantiae teneatur etiam alio die eundem actum amoris concipere, puta si ad odium Dei tentaretur; ita pariter Sacerdos etsi diebus Dominicis festisque solemnibus Missam celebret, fieri potest, ut urgeatur praecepto celebrandi Missam etiam aliis diebus ex aliqua, quae superveniat circumstantia, puta si a Superiore suo celebrare jubeatur, aut Missa opus sit ad particulam consecrandam, ut laboranti infirmo Viaticum deferri possit, ejusmodi casus expendunt Morales Auctores, eorumque uberem copiam congessit Passerinus in 3. par. D. Thomae q. 82. art. 10. comment. 67.

Sacerdos non legitime impeditus, qui non celebrat festis diebus, an peccet.

9. Difficilius profecto est aliam solvere quaestionem, an Sacerdos, qui legitime non impediatur, Missam iis diebus, quos diximus, celebrare omittens mortaliter peccet. D. Thomas loc. cit. ubi hanc materiam tractat, non definivit, Sacerdotem graviter peccare. Verum contendit Sotus in loco paulo ante memorato, D. Thomam existimasse gravi peccato alligari Sacerdotem, qui Missam diebus Dominicis et Solemnibus celebrare praetermittat: *At vero S. Thomas aperte videtur contrarium censere, scilicet esse peccatum mortale; nam solum propter peccatum veniale, de quo nemo dubitare poterat, nunquam tam serio movisset quaestionem, definiisselque adeo, quod Sacerdos tenetur saltem in praecipuis Festis celebrare, atque illis maxime, quibus Populus communicare consuevit, ubi censura peccati mortalis insinuatur*. Idem ante eum scripserat Silvester in summa, verbo *Missa* n. 7. Qui scripsere post Synodum Tridentinam, vocem illam *decere*, ubi S. Synodus de Subdiaconis et Diaconis, et verbum illud *curet*, ubi de Presbyteris loquitur, expendentes concludunt, vocem *decere* vim consilii, *curet* vim habere praecepti. Ita Merbesius in summa Christiana 3. par. de Euchar. q. 21. concl. 2. Juveninus de Sacramentis disp. 5. de Euchar. Sacrif. q. 7. cap. 1. art. 1. Sed hoc si verum sit, non inde quidquam aliud consequitur, quam Sacerdotem peccare, si sine causa Missam supradictis diebus omittat celebrare, non tamen graviter peccare. Et sane Juveninus, qui putat verbum illud *curet* in Tridentino Concilio vim habere praecepti, non audet affirmare praeceptum esse ejusmodi naturae, ut ei qui non pareat lethaliter peccet: immo declarat se id minime definire velle: *Cum tamen nec Concilii Tridentini Patres, nec S. Carolus in Concilio Mediolanensi definierint, Sacerdotem cui non incumbit animarum cura, peccare lethaliter, si singulis Dominicis ac reliquis festis diebus non celebraverit; neque etiam nos audemus definire*.

Peccat mortaliter si non celebret per totum annum, etiamsi peccato habituali irretitus; tenetur enim dimittere habitum.

10. Concludendum igitur, quin quaestioni huic quidquam praejudicatum velimus, concludendum, inquam, non posse sustineri sententiam eorum, qui statuunt venialiter tantum peccare Sacerdotem, qui non habens curam Animarum, nec aliter adstrictus ad Missam celebrandam, nunquam per annum celebret. Quapropter S. Pius V. ab operibus Cardinalis Cajetani propositionem illam jussit expungi, non nisi venialiter peccare Sacerdotem non habentem curam Animarum, qui nunquam per annum Missae Sacrificium offerat; ipsi etiam monuimus Edicto 55. et de Canonizat. Sanctor. lib. 3. cap. 27. n. 6. Dicendum etiam, non posse eum Sacramento Confessionis absolvi, qui constituisset animo nunquam per annum Missam celebrare; etiamsi id constituisset propterea quod saepe in peccatum consuevisset incidere; voluntarium enim peccatum est, et

tenetur illud vitare, ut Sacrificium Missae digne possit celebrare, ut docet Azorius par. 1. lib. 10. cap. 24. quaest. 1. ubi haec scribit: *Nec absolverem eum, qui statueret nunquam per totum anni cursum Missae Sacrificium facere; nec excusarem eum, qui nunquam per annum sacrificat, quia frequenter peccare solet; peccatum enim est voluntarium, et proinde id cavere et evitare debet, ut digne Missae Sacrificium facere et offerre queat: nec etiam eum, qui commode ab excommunicatione absolvi, aut ab irregularitate, qua tenetur sive impeditur, liberari potest, et id non curat, sive nullam in eo diligentiam ponit.* Dicendum, corruptae vitae esse indicium et parere scandalum, si quis abstineat per totum annum a Missa Celebranda; ac Sacerdotem, qui nunquam per annum sacrificet, gravi se peccato obstringere, ut statuit Card. de Lugo de Sacram. Euchar. disput. 20. sect. 1. *Hodie vix posse excusari a gravi Sacerdotem non celebrantem per totum annum, quia scandalum grave generat, et indicium est corruptissimae vitae.* Denique dicendum, circumstantias quasdam posse occurrere, in quibus sub mortali teneatur Sacerdos celebrare per annum, etiamsi Dominicis et festis diebus celebret, puta si celebranda Missa opus esset, ut infirmo Viaticum deferretur. Grancolas in Veteri Ecclesiae Sacramentario par. 1. pag. 709. quaestionem proponit, utrum Sacerdos, qui non gerit curam animarum, diu possit a Missa celebranda abstinere: D. Thomae innixus doctrinae eadem sentit, quae a nobis superius dicta sunt. Illum autem articulum ne attingit quidem, num Missam celebrare omittens iis diebus, quos nominavimus, graviter, an venialiter peccet.

CAPUT II.

Utrum convenientius sit et ad mentem Ecclesiae propius accedat celebrare, an non celebrare quotidie; celebrare frequenter, an minus frequenter.

Frequens, immo quotidiana Missae celebratio magis congruit, quam infrequentior cum spiritu Ecclesiae.

1. Suarez sect. 2. loc. cit. quaestionem theologice tractat, an convenientius sit, et cum spiritu Ecclesiae magis congruat, celebrare quotidie Missam, an non; et statuit ad Ecclesiae spiritum proprius accedere et convenientius esse singulis diebus Sacrificium facere, idque Sacerdotibus inculcandum; tum quia Sacrificandi munus non privatum, sed publicum, est, nec Sacerdoti tantum prodest, sed universali Ecclesiae; tum quia Sacerdos, cum Missae celebrandae potissimum consecratus sit, proprium et peculiare jus habet Sacrificii offerendi, eique praecipuum praesto est Dei auxilium, ut digne possit celebrare: declarat tamen, se non negare, quin bene faciat, si aliquando Sacerdos non celebret, vel propter reverentiam, vel propter timorem, ne id sibi sit utile; aitque opus illi aliquando esse ab aliquo Sacerdote consilium petere. Persicus de Sacerdot. Officio lib. 1. dub. 4. considerat, celebrare Missam bonum esse *ex genere suo*, abstinere autem a Missa celebranda bonum esse *per accidens*, quod autem bonum est *per se*, longe melius esse, quam bonum *per accidens*. Celebre est, quod excitandis Sacerdotibus ad quotidianam, aut frequentem Missae celebrationem scripsit D. Bonaventura de Praeparatione Ad Missam cap. 5. *Sacerdos qui non celebret, quantum in ipso est, privat Trinitatem laude et gloria, Angelos laetitia, peccatores venia, justos subsidio et gratia, in Purgatorio existentes refrigerio, Ecclesiam Christi speciali beneficio, et se ipsum medicina et remedio contra quotidiana peccata et infirmitates.* Et S. Antoninus summae 3. par. tit. 3. cap. 6. §. 15. ad frequentiorem Missae celebrationem inculcandum considerat Sacrificii dignitatem et excellentiam, suavem quam ex eo Sacerdos utilitatem capit, commoda spiritalia, quae inde ad Fideles proficiscuntur, qui Missae adstant, onus quod incumbit Sacerdotibus suscepto ministerio fideliter satisfaciendi, cum Sacerdotali Ordine sunt initiati, nimirum ut inter Deum mediatores sint et homines, et orent pro vivis atque defunctis, ac denique periculum, cui sit ille obnoxius, qui raro celebrat Missam, ne in aliquem labatur defectum, quo vel omnino indignus satisfaciendo suo muneri, vel inhabilis fiat. Quas quidem rationes omnes fuse reperies explicatas in Dictionario Pontas verbo *Missa* cas. 50.

Rationes, quibus raritas celebrandi quibusdam probetur.

2. Sunt tamen qui contra putant, melius consultum, si pauciores Missae celebrarentur; ac dictum Tertulliani oggerunt, *Semper abundantia contumeliosa in se est*, et illud Amalarii Diaconi Metensis lib. 3. de Ecclesiast. Offic. *Quicquid raro fit pretiosius fit cum fit*; afferunt etiam considerationem devoti Auctoris *De Imitatione Christi;* is adversus cordis duritiem hominum exclamat, qui de tanto tamque inef-

fabili dono nihil aut parum cogitent, et quotidiana consuetudine in negligentiam et indifferentiam decidant: producunt etiam Odonis secundi Abbatis Cluniacensis sententiam, qui in suis Collationibus ait, in Ecclesiae primordiis haud ita saepe, sed majori cum devotione Missam celebrari consuevisse: *Quod mysterium primordiis Ecclesiae non tam frequenter, ut nunc celebrabatur: tamen quanto rarius, tanto religiosius agebatur; ut nunc valde quidem, valde frequenter, sed quod nimis dolendum est, negligentius frequentatur*. Denique ad experientiam provocant, quae demonstrat eos Sacerdotes, qui rarius celebrant, sensibili compunctione cordis, et multis cum lacrymis Sacrificium offerre; nec illud praetermittunt, quod pii prudentesque animarum Rectores consilium dant Sacerdotibus, ut aliquoties Missam omittant, nec quotidie celebrent.

Eae rationes evertuntur.

3. Qua oratione plura capita continentur. Primo illud pretiosus esse ajunt, quod rarius. Sed hoc nihil ad hanc rem, de qua agimus. Sacrificii enim pretium ex iis spiritualibus bonis; quae supra memoravimus, aestimandum est; quae bona eo sunt majora, quo frequentius fit Sacrificium. Secundo ajunt, e consuetudine homines in negligentiam et indifferentiam labi; atque id quoque ad rem hanc nihil pertinet, cum enim dicimus, melius esse quotidie, vel quam frequentissime celebrare, illud certe volumus, eum qui celebret, bene esse dispositum. Tertium ad veteris Ecclesiae consuetudinem pertinet, de qua paullo post disseremus. Quartum est de majori compunctione, sensibili devotione, et lacrymis eorum, qui celebrant rarius; ubi quaedam latet ambiguitas. Neque enim quod sensibili cordis compunctione et lacrymarum dono careamus, aut quod defectu aliquo laboremus, quotidiana propterea intermittenda est Missae celebratio. Satis enim est, quo Sacerdos Missam digne celebret, si indignus non sit, omnemque moralem, et quae in hominem cadere potest, diligentiam adhibeat. Ita S. Antoninus loco citato: *Si quis autem illam dispositionem* (celebrandi Missam) *in se judicare voluerit ex sensibili cordis compunctione, profusione lacrymarum, fervore mentis, et similibus sentimentis, ita quod tunc credat se dispositum, quando tale quid sentit et quando non percipit, indispositum, valde incaute ambulat, et saepissime decipitur. Multoties qui nil talium habent, sunt in magno statu gratiae, et qui habent, sunt omnino extra gratiam gratum facientem. Saepe enim contingit, hominem ab hujusmodi fervoris affectibus impediri sine omni sua culpa, immo cum magno merito.* Et Suarez loc. cit. *Dummodo indignus non sit, et moralem ac humanam diligentiam adhibeat, quamvis sit imperfectus, non debet ab hoc sacro munere cessare.* Joannes Gerson celebris Doctor et rerum usu peritus Theologus tract. praeparat. ad Missam considerat. 2. satis esse docet ad Missam digne celebrandam, si Sacerdos post discussam diligenti examine suam ipsius conscentiam, moraliter certus sit se esse in statu gratiae; et considerat. 3. ait, non omnem fervoris, aut attentionis defectum obstare, quominus Missa digne celebretur. Id enim saepenumero ex inferioris partis rebellione fieri, quae non pendet ab arbitrio nostro. Consideratione vero 21. docet, satius esse Missam celebrare, quam propter fervoris defectum ab ea celebranda abstinere: *Sed frigidus sum, dicis, aut tepidus. Saepe suscipit initium celebrationis hominem parum devotum, et frigidum, quem in fine calescentem dimittit, et fervidum.*

Frequens celebratio laudatur, et inculcatur a piis animarum magistris.

4. Consentiunt cum his Taulerus, et Ludovicus Blesensis, magni regendarum in via perfectionis animarum magistri, quos sequitur Petavius Theolog. Dogmat. lib. 4. cap. 1. Antonius Molina Carthusianus Monachus in lib. de Instructione Sacerdot. tractatu 7. cap. 8. magna sane pietate et devotis sensibus ostendit, Sacerdotibus, qui satis dispositi sunt ad celebrandum, non praetermittendum esse Sacrificium ex causa humilitatis et reverentiae: tum eos etiam esse reprehendendos, qui propter occupationes et temporales curas celebrare omittunt. Postremum caput, quod objiciebant, consilia continet, quae ab animarum rectoribus dantur Sacerdotibus, ne quotidie celebrent, sed aliquoties ab offerendo Sacrificio abstineant. Verum haec est generalis regulae limitatio, regula autem a limitatione non potest everti. S. Philippum Nerium tradit Baccius in ejus vita lib. 2. cap. 1. omnibus Sacerdotibus, quorum Confessiones audiebat, consilium dare consuevisse, ut quotidie celebrarent, etiamsi tum temporis haud ita frequenter Sacerdotes Sacrificium facere solerent: quidam vero ne quotidie celebrarent, vetasse, idque, ut eos mortificatione subigeret, eisque majoris meriti occasionem praeberet. In libro cui titulus: *S. Francisci Salesii Spiritus*, typis editus Lu-

tetiae anno 1727. par. 2. cap. 20. proditum est, quo pacto Sanctus ille Episcopus Sacerdoti cuidam aetate florenti, probis tamen et incorruptis moribus persuaserit, ut quotidie Missam celebraret, quam in Dominicis tantum et Festis diebus celebrare solitus erat, tum propter juvenilem aetatem, tum propter defectum mortificationis, tum etiam quod metueret, ne tanto abuteretur mysterio, diceretque se non eam vitam vivere, quam postularet quotidiana Missae celebratio. Cui Sanctus Franciscus ostendit, nullius esse roboris rationes, quas afferret. Sancto enim frequentique usu futurum fuisse, ut ejus juvenilis aetas confirmaretur, tentationum impetus refringerentur, ejus infirmitas stabiliretur, et asperae viae complanarentur; quod si humilitatis causa in animum induceret a celebranda Missa abstinere, de Ecclesia, ejusque necessitatibus, et de leniendis Defunctorum purgatoriis poenis cogitaret, tum ne Deum augmento gloriae suae, Angelos gaudio, reliquosque Sanctos peculiari voluptate coelesti fraudaret; quibus consiliis Sacerdos ille conquievit, responditque: *Fiat, fiat;* ac triginta annorum spatio, quo ex eo tempore vixit, nunquam sine legitima causa Missam celebrare omisit.

Testimonia ex Ecclesiastica Historia, quibus celebrandae Missae raritas comprobari videtur.

5. Vetus modo est examinanda disciplina, unde adversus id, quod hactenus statuimus, argumenta erui posse videntur. Petrus Blesensis epist. 86. ad Alexandrum Monachum Carthusianum, qui a suo Ordine abire cogitabat, quod in eo Missa non quotidie celebraretur, ait: *Petrus et Paulus Apostoli, atque ceteri, quorum laus est in Evangelio, non leguntur singulis diebus salutis Hostiam immolasse. Frequentia contemptum parit, et ex ipsa raritate crescit reverentia Sacramenti.* Verisimile est etiam, eos qui Apostolis proxime successerunt, idem fecisse, et caeteros qui sequentibus seculis vixere, Sacerdotes probos ad eundem modum se gessisse, tum quia Sacerdotes non nisi permittente Episcopo Missam celebrare poterant; tum quod plerumque non nisi eodem Episcopo celebrante ipsi celebrabant; tum denique quia, cum celebraret Episcopus, ipsi ab ejus manibus Eucharistiam percipiebant, ac plerumque Missam non celebrabant, juxta vetera monumenta, quae in lucem extulit Martene de antiquis Ecclesiae Ritibus lib. 1. cap. 3. art. 8. Huc accedit quod habetur in libro Pontificali in vita Pontificis Deusdedit: *Constituit secundam Missam in Clero:* unde infert Petrus Urbevetanus, ante non nisi unam celebrari consuevisse Missam; *quia tunc ad instar Graecorum non cantabatur in Ecclesia nisi forsitan una Missa, quod magis aedificabat secundum antiquos.* Consentit Vicecomes lib. 3. de antiquis Missae Ritibus cap. 29. ubi, postquam produxit ea verba e libro Pontificali, ait: *Ex Auctoris ergo sententia Deusdedit Papa duplicis Missae auctor fuit.* Proditum est in vitis Patrum, fuisse aliquem, qui Sacerdotio initiatus, prima celebrata Missa, nullam deinde voluit amplius celebrare; quemdam etiam Sacerdotem creatum nunquam fecisse Sacrificium, juxta id quod habetur apud D. Thomam in 4. sentent. dist. 13. quaest. 1. art. 2. quaest. 1. Ex S. Epiphanii epistola ad Joannem Hierosolymitanum nonnemo conjicit, S. Hieronymum Presbyterum Sacrificium nunquam obtulisse. Ac ne id peculiare cujuspiam institutum videatur esse, Guigues quintus Carthusianorum Generalis cap. 14. num. 5. suorum Statutorum ait: *Raro hic Missa canitur; quoniam praecipue studium et propositum nostrum est silentio et solitudini Cellae vacare.*

6. Sanctus Anselmus Episcopus Bellovacensis ad eam assumptus fuit Ecclesiam ex Ordine Carthusianorum; et in ejus vita legitur, creatum Episcopum non remisisse, sed auxisse austeritatem, et fere quotidie Missam celebrare consuevisse, quod antea cum Carthusianus esset, non faciebat, nam in eo Ordine tum non nisi die Dominico Missa celebrabatur, ut notat etiam Fleury Hist. Ecclesiast. tom. 15. lib. 63. ad ann. Christ. 1168. num. 14. pag. 398. Quod si quis vocem *cantare*, quae in veteribus est Carthusianorum Statutis, ita interpretari velit, ut non Missam privatam, sed solemnem significet, is falli se sciat. Nam Mabillonius Praefatione ad saeculum II. Ord. S. Benedicti Observat. 1. num. 36. aperte demonstrat, juxta eorum temporum idiotismum *Missam cantare* idem esse ac *recitare*. Satis celebris est S. Francisci Assisiatis epistola, seu testamentum, in quo per modum consilii Fratribus suis injungit, ut non nisi unica missa quotidie in Conventibus celebretur; licet in iis plures essent Sacerdotes, quibus satis esse debet, si Missae intersint, hanc esse Ecclesiae Romanae consuetudinem: *Moneo praeterea et exhortor in Domino, ut in locis, in quibus morantur Fratres, una tantum Missa celebretur in die secundum formam S. Romanae Ecclesiae. Si vero in loco plures fue-*

Alia afferuntur testimonia ad idem comprobandum.

rint Sacerdotes, sit per amorem charitatis alter contentus audita celebratione Sacerdotis alterius; ad quam Epistolam notat Fleury tom. 16. Hist. Eccl. lib. 79. ad ann. Christ. 1226. num. 26. id S. Franciscum jussisse in majorem Missae venerationem, quod etiam consideravit Alexander de Ales in Epist. ad Jacobum Scotiae Regem apud Espencaeum *de Missa privata et publica.* Denique etiam nunc in Ecclesiis Graecorum non nisi unica per diem Missa celebratur, ut videre est apud Thiers tom. 1. de superstitione cap. 7. pag. 96. quod etiam confirmat Georginyts in libello de Ritibus Graecorum, ubi haec scribit: *In magno numero Sacerdotum non nisi unus in eadem Ecclesia Sacra Missarum obit; reliqui se pro Ministris gerunt.* Non absimilis est Maronitarum disciplina, ut testatur Dandinus Societatis Jesus Presbyter in suo ad Libanum Montem itinere. Cumque multa de Graecis Ritibus ad Abissinos permanaverint, nostrates Europaei, qui in eas regiones pervenerunt, unam tantum per diem compererunt apud illam nationem celebrari Missam, ut videre est apud Cardinalem de Lugo de Sacram. Euchar. disput. 20. sect. 1. num. 12. Sigismundus Liber de rebus Moscovit. haec scribit: *In singulis autem templis unicum est Altare, et in dies singulos unicum quoque Sacrificium faciendum putant.*

Respondetur ad ea testimonia, et vindicatur frequens celebratio.

7. Atque haec omnia sunt, quae ex Ecclesiastica Historia licuit depromere ad hanc quaestionem pertinentia. Sed sua cuique vel facto vel auctoritati praesto est apposita responsio. Vicecomes tractatu de Missae Ritibus lib. 1. cap. 11. et seq. eruditissime ostendit, Apostolos, eosque qui Apostolis proxime successerunt, toto terrarum Orbe Missam celebrasse. Walfridus ex binis Actorum Apostolorum locis, quorum alter, *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis panis;* alter, *Quotidie quoque perdurantes unanimiter in Templo, et frangentes circa domos panem sumebant cibum cum exultatione*, infert Apostolos quotidie Missam celebrasse. In Actis S. Andreae, quae sincera esse existimant Baronius, et Natalis Alexander, saltem nihil non verum continere fatetur Tillemontius, Beatus ille Apostolus ad Proconsulem, a quo ad inania simulacra adoranda compellebatur, *Ego*, inquit, *Omnipotenti Deo, qui unus et verus est, immolo quotidie non taurorum carnem, nec hircorum sanguinem, sed immaculatum Agnum in Altari, cujus carnem posteaquam omnis populus credentium manducaverit, Agnus, qui sacrificatus est, integer perseverat et vivus.* Consonant cum his monumenta primorum Ecclesiae saeculorum, quibus ostenditur quotidiana Missae celebratio. S. Cyprianus ep. 54. ad Cornelium ita scribit: *Episcopatus nostri honor grandis et gloria est pacem dedisse Martyribus, ut Sacerdotes, qui Sacrificia Dei quotidie celebramus, Hostias Deo et victimas praeparemus.* Et Amphilochius Basilium magnum testatur in ejus vita quotidie Missam celebrasse; idem ait Baronius de S. Ambrosio. Et Innocentius I. epist. 1. ad Exuperium Episcopum Tholosanum probat, pudicitiam a Sacerdotibus custodiendam, quod nullus dies illucescat, quo non offerant Sacrificium. Ac iisdem illis temporibus, cum Presbyteri vel non nisi permittente Episcopo Missam celebrabant, vel cum eo celebrabant, vel denique non celebrabant, sed ab ejus manibus Eucharistiam accipiebant, narrat S. Gregorius lib. 4. Dialogorum cap. 56. S. Cassium Narniensem Episcopum quotidie magna cum devotione Missam celebrasse: *Vir vitae venerabilis Cassius Narniensis Episcopus quotidie offerre consueverat Deo sacrificium, seque in lacrymis inter ipsa sacrificiorum arcana mactabat.* De S. Goar Anacoreta, et S. Geremaro Abbate proditum est, Missam quotidie eos celebrasse. Et Beda in Historia Abbatum sui Monasterii loquens de itinere, quo Geolfridus Abbas profectus est Romam, scribit: *Ex die, quo de Monasterio suo profectus abiit, usque ad diem quo defunctus est, quotidie Missa cantata salutaris Hostiae Deo munus offerebat.*

Eliditur difficultas petita ex libro Pontificali.

8. Quod affertur ex libro Pontificali de Pontifice Deusdedit, omnino evertitur ex eo, quod compertum habeamus, S. Leonem Magnum providisse, ut multiplicarentur Missae, et Populi necessitati satisfieret; ut videre est in Can. *Necesse* de Consecrat. dist. 1. idque bene advertit Vignosius in notis ad Librum Pontificalem in Vita illius Pontificis. Exempla vero eorum, qui Sacerdotio initiati vel nunquam, vel semel tantum tota vita Missam celebrarunt, nihil habent momenti, ea enim e singulari quodam Dei instinctu traxere originem, nec propterea possunt generalem statuere regulam, ut advertit Durandus dist. 13. Quaest. 2. num. 2. quocum consentit Victoria quaest. 94. de Eucharistia. De B. Hieronymo nihil aliud ex Epistola S. Epiphanii ad Joannem Hie-

Sanctorum virorum Exempla, qui vel nonnunquam vel raro admodum celebrarunt nihil habent momenti.

rosolymitanum evincitur, quam noluisse S. Doctorem in Monasterio Bethlehemitico Missam celebrare, ne in ipsius Joannis offensionem incurreret, a quo non erat Sacerdotio initiatus, quique Monasterium illud suae jurisdictioni subditum esse contendebat. Sanctum vero Hieronymum nunquam Missam celebrasse vel tribus illis annis cum fuit Romae, vel cum Roma se Constantinopolim contulit, ut a S. Gregorio Nazianzeno sacras perdisceret literas, vel cum varias regiones peragravit, ut Hebraicae, Chaldaicae, et Syriacae linguae peritiam sibi compararet, vel denique cum in eremo quatuor est annos commoratus poenitentiam agens, non videtur affirmari posse; ut ostendit Tournely tom. 2. de Sacram. Eucharistiae edit. Parisien. anni 1729. pag. 383. Quod si qua reperiantur proborum hominum exempla, qui raro Sacrificium fecerint, opponenda illis sunt innumera prope ceterorum exempla, qui Sanctitate clari, nunquam nisi in morbum impliciti Missam celebrare omiserunt: ut videre est in nostro de Canonizat. Sanctor. lib. 3. cap. 27. num. 3.

Ad veterem Carthusianorum consuetudinem responsio.

9. E veteri Carthusianorum consuetudine nihil consequitur, utpote quae eorum solitudini, aliisque singularibus circumstantiis erat innixa, quae tamen etiam juxta eorum Ordinis principia non erat ejusmodi, ut non potuisset remitti; quod luculenter apparet ex allata Petri Blesensis epistola; qui postquam Alexandrum Monachum reprehendit Institutum et Ordinem deserere cogitantem, quod in eo non liceret quotidie celebrare, *Hoc* inquit, *in Ordine Carthusiensi causaris, et arguis, quod singulis diebus Missas non faciunt, atque hujus Religionis seu potius superstitionis obtentu tuum machinaris egressum. Tuae literae faciunt te insanum.* Eumque hortatur, ne abeat, illi enim esse indultum, ut quotidie Missam celebrare posset: *Tamen, ne in domo tua fieres scandali generalis occasio, ut obstrueretur os loquentium iniqua, tibi fraterna charitas singulis diebus offerre Hostiam speciali devotione indulsit.* De qua dispensatione ita scribit Lupus tom. 4. primae edit. pag. 321. *Carthusianus Ordo semper ignoravit Monastici rigoris dispensationes. Quare haec Fratri Alexandro facta gratia demonstrat, quotidianam celebrationem fuisse etiam tunc admodum favorabilem.*

S. Francisci Assisiatis Epistola incertae, ac dubiae auctoritatis.

Quod ad S. Francisci Epistolam attinet, Wadingus existimat, ibi de Missa publica seu Conventuali, non de privata, sermonem haberi. Quidam putant, S. Franciscum non de omnibus anni diebus loqui, sed de Feria V. in Coena Domini. Nonnulli etiam epistolam tanquam spuriam rejiciunt. Vicecomes de Antiquis Missae Ritibus lib. 3. cap. 29. putat, in multis Dioecesibus ante S. Francisci aetatem plures quotidie Missas celebrari consuevisse; sed aetate S. Francisci in templis Regularium morem fuisse unam tantummodo Missam celebrandi; idcirco S. Franciscum Fratribus suis inculcasse, ut unica tantum Missa singulis diebus celebraretur. Alii sic eam epistolam interpretantur, ut cum Seraphicus Pater Sacerdotio nunquam voluerit propter humilitatem suam initiari, opportunum existimaverit non quidem jubere, sed cohortari Fratres suos, ut unica tantum Missa singulis diebus essent contenti, cui ceteri Sacerdotes adessent, idque tantum humilitatis gratia; singularem vero ejus opinionem cum communi universalis Ecclesiae consensu non posse conferri, quae adeo ad quotidianam et quam frequentissimam Missae celebrationem propensa est. Vide Sylvium in 3. par. quaest. 83. art. 5. et Card. Bonam Rerum Liturgicar. lib. 1. cap. 14. num. 6.

De consuetudine Ecclesiae Romanae.

10. Et quia in ea Epistola habentur illa: *Una tantum Missa celebretur in die secundum formam Sanctae Romanae Ecclesiae,* ex quibus verbis posset quispiam conjicere, non nisi unicam Romae Missam celebrari consuevisse, cui ceteri Sacerdotes adessent, observat Lupus tom. 4. Edit. primae pag. 318. in Pontificio Sacello unicam tantum, in aliis vero Romae Basilicis magnam Missarum copiam celebrari consuevisse; tum quia ad Pontificium Sacellum Populus non conveniebat; tum etiam quia saepenumero in eo Sacello aderant Episcoporum Graecorum aliqui, cum quibus in eo saltem loco aequum esse existimabatur ut unitas appareret. Sed concinnior esse videtur Card. Bonae loc. cit. responsio, qui primo statuit, nunquam Romae fuisse consuetudinem, ut una tantum Missa singulis diebus celebraretur, ideoque incredibile esse, S. Franciscum aut nescium fuisse Romanae disciplinae, aut mentiri voluisse. Itaque ait, illum Fratres suos cohortatum esse, ut unicam in Conventibus Missam singulis diebus, eamque *secundum formam Romanae Ecclesiae celebrarent*, idest juxta Romanum Ritum, ut forma Romanae Ecclesiae non ad singularem Missam, sed ad Romanum Ritum referatur. Denique de Ecclesiae

Graecae Ritu patet, illum ex eo ortum, quod Sacerdotes uxores habeant, a quibus cum multo ante tempore debeant secubare, quam Missam celebrent, idcirco non possunt quotidie sacrificare; et sane qui Sacerdotes Graeci uxorem non habent, ut Monachi, quibus non licet uxores ducere, quotidie Missam celebrant, ut advertit Lupus loc. cit. pag. 319. Bocquillot tractatu historico de sacra Liturgia lib. 2. cap. 7. pag. 396. et seq. affert vetera aliquot monumenta, quibus antiquam Monachorum disciplinam probat non celebrandi quotidie Missam. Fatetur non defuisse, qui quotidie celebrarent ex devotione: fuisse tamen, et nunc etiam esse, qui quotidie eleemosynae gratia Missam celebrent. Verum id nihil repugnat iis, quae diximus, semper enim verissimum est, magis consentaneam esse Jesu Christi et Ecclesiae sensui quotidianam Missae celebrationem, modo cum iis, quibus aequum est, dispositionibus celebretur, quod bene advertit etiam Grancolas in veteri Sacramentario Ecclesiae par. 1. pag. 671.

CAPUT III.

Quibusnam teneatur diebus celebrare Parochus: Quibus itidem diebus in Cathedralibus et Collegiatis Ecclesiis Missa cantanda sit. Quando celebrare Missam teneantur qui Beneficium, vel Cappellaniam habent cum onere Missae quotidianae. Quibus diebus Missam celebrare non liceat.

Quibus diebus teneatur Parochus celebrare.

1. Hactenus demonstravimus, cum Ecclesiae sensu magis convenire quotidianam et quam frequentissimam Missae celebrationem; nunc vero ad alteram propositi nostri partem accedimus pertractandam, quibus scilicet diebus teneatur Parochus celebrare; ut deinceps ea prosequamur, de quibus disserere instituimus.

Tridentinae Synodi verba, quae huc respicere videntur.

2. Qui arbitrantur, Fideles in sua quemque Parochia diebus Dominicis aliisque Festis diebus adesse debere Missae, facile possunt evincere, Parochum illis diebus ad Missae celebrationem obligari, aut legitime impeditum per alium Sacerdotem curare debere, ut Missa celebretur. Idem perquam facile itidem iis erit, qui putant, Parochum teneri Missam diebus Festis e praecepto celebrare pro populo. Nos ab hac secunda quaestione, quam inferius tractabimus, nunc abstinere volumus. Quod attinet ad primam, ita monet S. Tridentina Synodus sess. 22. in Decreto *de Observandis et evitandis in Celebratione Missae: Moneant* (Ordinarii) *etiam eundem Populum, ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus Dominicis et majoribus Festis accedant.* Et cap. 4. sess. 24. de Reformat. *Moneatque Episcopus Populum diligenter, teneri unumquemque Parochiae suae interesse, ubi commodi id fieri potest, ad audiendum verbum Dei.* Verbum vero divinum declarari Populo vult ab ipso Parocho *inter Missarum celebrationem*, ut videre est cap. 8. sess. 22. et cap. 7. sess. 24. de Reformatione.

Parochus tenetur festis diebus celebrare Missam, quia Populus tenetur eam audire.

3. Admonitio facienda Populo, ut in Dominicis Festisque majoribus ad suam quisque Parochiam accedat, et ubi commode potest, sciat se teneri ad audiendum verbum Dei, a Parocho inter Missarum celebrationem exponendum, certum evincit, Parochum obligari ad Missam celebrandam in Dominicis aliisque Festis diebus. Id tamen nunc praetermittentes dicimus, in quibusdam Dioecesibus Parochos Synodalibus Decretis obligari ad tres Missas in singulis hebdomadis celebrandas, ut videre est in 1. Provinciali Concilio Mediolanensi S. Caroli Borromaei: *Curatis vero, ut praeterea ter in hebdomada, aut eo etiam saepius, quo vel loci consuetudo, vel necessitas crebriorem divini Sacrificii usum postulabit.* Generatim Parochi, etiamsi ponere velimus, eos non teneri ad offerendum et sacrificandum pro Populo diebus festis ex praecepto, tamen his diebus tenentur Missam celebrare, vel si legitime sint impediti, munus hoc alteri Sacerdoti committere, ut docet Sylvius in 3. par. D. Thomae Quaest. 83. art. 1. quaest. 17. *Tenentur quidem omnibus Festis et Dominicis, ac pro locorum consuetudine etiam quibusdam aliis diebus, Missam in Ecclesia Parochiali facere. Sed aliud est, teneri ad eam dicendam, ut Parochiani possint illam audire, aliud vero ad offerendum particulariter pro ipsis. Si vel infirmitate, vel alia quapiam justa causa impediantur a celebrando, certum est, quod tenentur providere, ut per alium celebretur, ita ut Parochiani possint Missam audire.* Id enim oritur ex Parochianorum obligatione audiendi Missam diebus Festis ex praecepto, et ex jure quod habent illius audiendae in templo Parochiali, et ex ea etiam convenientia, quam commendat Tridentina Synodus, ut in eo ipso diebus festis audiant, quemadmodum recte arguit Sotus in 4. sentent. Dist. 13.

quest. 2. art. 2. *Parochi, qui Curam habent animarum, sacrum facere tenentur, quoties Populus audire obligatur. Nam iniqua esset conditio ejus, qui audire cogeretur, ubi nemo dicere perstringitur. Quod et in aliorum Sacramentorum administratione eamdem retinet veritatem. Tenentur enim Parochi Sacramenta administrare, quae populus tenetur suscipere. Quare saltem diebus festis eadem obligatione perstringuntur, nisi legitime fuerint impediti.*

Etiam aliis diebus praeter festos potest contingere ut Parochus teneatur celebrare.

4. Plures quoque alii casus possunt contingere, quibus Parochi obligentur etiam aliis diebus, qui Festi non sint, Missam celebrare; puta si cui opus esset infirmo Viaticum ministrare, nec Sacramenti esset copia. Quod attinet ad Canonicos aliosque Sacerdotes Cathedralibus seu Collegiatis Ecclesiis addictos, eorumque obligationem cantandi Missam, item ad eos, qui Beneficium, seu Capellaniam habent cum onere Missae quotidie celebrandae, apertissimae sunt Canonum sanctiones. Honorius Tertius in cap. *Cum Creatura* de celebrat. Missar. jussit in omnibus Cathedralibus, et Collegiatis quotidie cantari Missam Conventualem: *Mandamus, quatenus in vos nullum torporem negligentiae obrepere permittatis, quominus et pro anniversariis Defunctorum, et pro Festo vel Feria secundum temporum congruentiam, missarum solemnia conventualiter celebretis*. Videatur Clericatus decis. 38. de Sacrificio Missae num. 11. et seqq. ubi loquitur de obligatione, quam habent juxta Rubricas Canonici Cathedralium, et Collegiatarum Ecclesiarum cantandi Missam Conventualem, et aliquando etiam duas, quemadmodum praescribit Rubrica Missalis par. 1. tit. 3. num. 1. Quapropter in Synodo Provinciali Mediolanensi sub S. Carolo Borromaeo, quam Sedes Apostolica approbavit; ita statuitur: *Quibus diebus ex Missalis Romani Rubricarum praescripto in Ecclesiis Cathedralibus et Collegiatis duas Missas Conventuales celebrare oportet, eae ambae cantentur. Quod si Capitulum praestare omiserit, neglexeritve, non solum illius diei, in quo huic muneri defuerit, verum etiam alterius diei distributionibus mulctetur.* Videndus etiam Meratus in egregio ejus Opere ad Gavantum par. 2. tom. 2. pag. 783. ubi abunde ostendit, stricte obligari Canonicos Cathedralium et Collegiatarum Ecclesiarum ad cantandas duas Missas Conventuales, quando praescribitur a Rubrica. Clemens V. in sua Clement. 1. de Celebrat. Missar. statuit, ut quotidie in Cathedralibus, Regularibus, et Collegiatis Ecclesiis horae Canonicae recitentur: *Necnon ut Cathedralibus, Regularibus, et Collegiatis Ecclesiis devote psallatur.* Et quamquam Missa sub horarum Canonicarum nomine non continetur per textum in cap. *Presbyter* de celebrat. Miss. *Septennarius numerus a nobis impletur, si Matutini, Primae, Tertiae, Sextae, Nonae, Vesperae, et Completorii tempore nostrae servitutis officia persolvamus:* tamen sub Divini Officii nomine continetur, ut probat textus in can. *De iis* dist. 12. *Cetera officia publica, idest Vesperas, Matutinum, sive Missam aliter quam in principali Ecclesia celebrare non liceat;* atque inde illud manat, quod cum in Cathedralibus et Collegiatis Ecclesiis obligatio sit Divini Officii quotidie celebrandi, non modo Cathedrales, sed etiam Collegiatae ad Missam Conventualem quotidie celebrandam obligentur. *Canonici Cathedralium et Collegiatarum accipiunt fructus suorum Canonicatuum sub onere inserviendi Ecclesiae in celebratione Divinorum officiorum, quae celebratio non importat solum Horas Canonicas, sed etiam Missam Conventualem tanquam praecipuam partem:* verba sunt Merati par. 2. tom. 1. ad Gavantum pag. 796. num. 30. Diximus de obligatione celebrandi; nam de onere offerendi inferius sermonem habebimus.

In Cathedralibus et Collegiatis Canonici tenentur cantare Missam Conventualem atque adeo etiam duas, si Rubrica duas Conventuales praescribat.

Decretalis Alexandri III.

5. Alexander Tertius rogatus, ut institutionem Beneficii, approbaret, in qua institutor onus imposuerat Sacerdoti quotidie inserviendi Ecclesiae, nisi impediret infirmitas, et celebrandi Missam singulis diebus, ita respondit: *Quam quidem institutionem eatenus confirmamus, ut praedictus Sacerdos, nisi infirmitate corporis fuerit impeditus, assidue debeat obsequium suum impendere Ecclesiae memoratae, et quanto frequentius potest salva honestate sua, et debita devotione, Missarum solemnia celebrare, nec sibi liceat hoc illi subtrahere sive causa voluptatis, sive se ad aliam Ecclesiam transferendo.*

Sacerdos qui tenetur per se ipsum celebrare, justa ex causa potest interdum omittere Missae celebrationem: an vero teneatur per alium supplere, sub judice lis est.

6. Ex hac Decretali vulgo Auctores docent distinguendum inter Sacerdotes, qui ob Beneficium vel Capellaniam tenentur quotidie *per se ipsos*, et eos, qui non *per se ipsos* tenentur celebrare. Ac de his, qui non tenentur per se ipsos celebrare communis opinio est, si ipsi non possint, eos debere curare, ut per alium Sacerdotem Missa celebretur: Eos vero, qui tenentur per se ipsos celebrare, putant ex legitima causa posse interdum Missam omittere.

Nonnulli arbitrantur, Sacerdotem posse semel in hebdomada Sacrificium omittere: sed sunt id qui negant; quia cum accipiat quotidianam eleemosynam, bis, et quinquagies per annum Sacrificium omitteret. Sunt qui putant, posse Sacerdotem non celebrare, sed onus illi esse supplendi per alium; et sunt qui eum liberant etiam ab hoc onere. Nos vero rebus judicatis innixi dicimus, eos Sacerdotes, qui habent onus celebrandi per se ipsos posse interdum omittere celebrationem Missae, si legitima intervenerit causa, neque tamen eo die, quo omittunt sacrificium facere pro institutore, Missam pro alio celebrare posse, multoque minus eleemosynam accipere: quaestionem autem illam, an omittens celebrare debeat supplere per alium, sub Judice relinquimus. Afferendis huc Doctorum auctoritatibus abstinebimus: satis enim fuerit resolutionem sacrae Congregationis Concilii adducere die 18. Septembris 1683. super aliquot dubiis ab Episcopo Collensi propositis, quibus diu multumque discussis prodiit Decretum ut infra.

Decretum ea de re S. Congregat. Concilii.

7. Proposita dubia sunt: *Modernus Episcopus Collen. Dioecesim visitando comperiit, non sine maxima conscientiarum periculo plures irrepsisse abusus in adimplendo mentem eorum, qui Missas celebrari mandarunt. Ad eos ergo tollendos discutiendum ac resolvendum videtur.*

Primo, an Sacerdotes obligati ratione Beneficii, Capellaniae, legati, aut stipendii celebrare quotidie Missam per se ipsos, possint aliquando a celebratione vacare; et qualenus affirmative

Secundo, quando et quoties a dicta celebratione vacare possint.

Tertio, an diebus licitae vacationis possint Missam pro se ipsis, vel aliis, praeterquam pro Fundatoribus celebrare, et qualenus affirmative.

Quarto, an pro aliis celebrando possint stipendium pro hujusmodi celebratione recipere.

Quinto, an illis diebus, quibus licite vacant a celebratione, teneantur Missam ab aliis celebrari facere juxta intentionem Fundatorum.

Sexto, an Sacerdotes ut supra obligati celebrare Missam quotidie, absque tamen onere celebrandi per se ipsos, possint aliquando a celebratione vacare.

Ad superiora dubia ita responsum est:

Ad primum affirmative, concurrente aliqua legitima causa.

Ad Secundum, ut ad proximum.

Ad Tertium, negative.

Ad Quartum, negative.

Ad Quintum, distulit resolutionem.

Ad Sextum, negative.

Quibus diebus Sacerdotibus non licet Missam celebrare.

8. Reliquum est de diebus dicere, quibus non possunt Sacerdotes privatas Missas celebrare: hi sunt Feria V. in Coena Domini, et quae eam consequitur Feria VI. et Sabatum; quibus diebus non nisi solemnem Missam Conventualem celebrare licet, de qua in opere de Festis Domini disserimus, cum de sacris agimus Caeremoniis, quae per eos dies ab Ecclesia peraguntur. Statuitur in can. *Visum* de Consecrat. dist. 1. generalis regula, ut Missa quotidie celebretur: *Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viventibus, et pro quibuslibet necessitatibus Dominum deprecemur; ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus Fidelium preces Domino in Missarum solemnibus fundantur.* Et consonat textus in can. *Iteratur* de Consecrat. dist. 5. *Quia quotidie labimur, quotidie Christus pro nobis mystice immolatur.* Verum in can. *Sabato* de Consecr. dist. 3. haec habentur: *Ut Traditio Ecclesiae habeat, isto biduo Sacramenta penitus non celebrari*: ubi bene advertit Glossa, regulam generalem supra allatam restringi in his diebus.

Quidam putant licere Sacerdotibus privatas Missas celebrare feria V. in Coena Domini et Sabato Sancto.

9. Non desunt graves Auctores, qui Feria sexta in Parasceve excepta, cum non conficitur Sacramentum Eucharistiae, propter quod eo die *Passio Domini recolitur, prout realiter gesta est*, ut ait D. Thomas 3. part. qu. 83. art. 2. ad 2., Missas privatas a Sacerdotibus celebrari posse arbitrantur etiam Feria V. et Sabbato, modo secreto celebrent, et sine Populi concursu, ne pusillis scandalum creetur. Quin etiam Bellotte in Commentariis ad Ritus Ecclesiae Laudunensis pag. 801. et seq. fidenter docet, licere Feria V. in Coena Domini Sacerdotibus Missas celebrare, dummodo eas absolvant ante Missam solemnem, cui adesse debent; atque itidem iis licere in Sabbato Sancto Missas celebrare, dummodo Conventualis Missa sit absoluta. Ita Suarez cit. sect. 2. post Sotum, aliosque plures. Rupertus Abbas lib. 6. de Divinis Offic. cap. 2. quaerit, quamobrem Sacerdotes Feria VI. majoris Hebdomadae non celebrent, docente Apostolo, gloriari nos oportere in Cruce Domini nostri Jesu Christi et respondet eundem Paulum Apostolum dicere, *proprio Filio suo Deum non pepercisse*, sed pro nobis omnibus *illum tradidisse*, quapropter in moeroris signum Ecclesiam statuisse, ne eo die

Missa celebretur. *Non enim ita gaudere debemus de gratia tradentis, vel de Charitate morientis, ut non etiam doleamus, quod tanto Domino tormentorum, et mortis causa fuimus. Siquidem non gaudere ingratitudinis, non dolere autem crudelitatis est.* Excepta Feria sexta, putat Cardinalis de Lugo de Sacram. Euchar. disp. 20. sect. 1. num. 14. de Missa celebranda Feria 5. et Sabbato nullam esse prohibitionem; si enim juxta Micrologum cap. 53. Missae quondam principio noctis Sabbati Sancti poterant celebrari, cum solemnis Missa absoluta esset; nunc cum, anticipato tempore, solemnis Missa celebretur Sabbato ab ipso mane, videtur saltem post eam licere Missas privatas celebrari.

Sed id diserte vetitum est Decretis Apostolicis, etiamsi in eos dies incidat Festum Annunciationis B. Mariae.

10. Verum non intelligimus, quid causae esse possit, cur Decretis non pareamus Sacrae Congregationis Rituum Apostolica auctoritate confirmatis, quae disertissime vetant, ne quis diebus illis tribus privatas Missas celebret. Vide Edictum nostrum 38. Meratus quoque legendus par. 2. tom. 1. ad Gavantum, qui pag. 1041. profert Pontificia Decreta, quae prohibent, ne quis Missas privatas Feria V. celebret, et si contingat, ut Festivitas vel S. Josephi, vel Annuntiationis B. Mariae Virginis in illam incidat Feriam, jubent locorum Ordinarios curare, ut eo die quaedam privatae Missae celebrentur ante Missam Conventualem, ut praecepto audiendi Missam Fideles possint satisfacere. Idem Auctor pag. 1186. n. 64. quaedam refert Decreta, quae vetant, ne quis Sacerdos privatam Missam celebret Sabbato Sancto, etiamsi in eum diem cadat Festivitas Annuntiationis B. Virginis. *In Sabbato Sancto etiamsi occurrat Festum Annuntiationis B. Mariae Virginis, celebratio Missarum privatarum omnino prohibetur in quibuscumque Ecclesiis et Oratoriis tam publicis, quam privatis, non obstante quacumque consuetudine, sed unica tantum Missa Conventualis una cum Officio ejus diei celebretur:* verba sunt Resolutionis S. Rituum Congregationis sub die 11. Februarii, ab Alexandro Octavo sub die 11. Martii approbatae anno 1690. quam refert idem Meratus loc. cit. pag. 1404. Quod autem ad veram attinet disciplinam non celebrandi Missas privatas Feria V. VI. et Sabbato majoris Hebdomadae, vide Thiers Tom. 1. de superstit. cap. 5.

CAPUT IV.

An juxta, quae nunc viget, disciplinam, possit plures in eodem die Sacerdos Missas celebrare.

Casus practicus pertinens ad celebrationem trium Missarum in Nativitate Domini.

1. In decimo nostrorum operum tomo, qui in aliis editionibus prima hujus Operis pars fuerat, cum Nativitate Christi Domini ageremus, diximus eo die Festo juxta veterem disciplinam, quae etiamnum viget toto Orbe Catholico, ternas posse Sacerdotem Missas celebrare. Nunc practicum quemdam casum, qui ad trium harum Missarum celebrationem attinet, proponemus.

Proponitur idem casus ortus ex Pontificio Indulto celebrandi in privato Oratorio.

2. Solet Summus Pontifex Brevia expedire Oratorii privati, quibus potestatem facit unicam in eo Missam celebrandi singulis diebus; excipit tamen quosdam dies, ac praesertim Natalem Christi Domini, in quibus vetitum est, ne in privato Oratorio Missa celebretur. Alia etiam expedire solet Brevia quibus in gratiam eorum, qui morbo impliciti domo pedem efferre non possunt, concedit potestatem celebrandi Missam in privato Oratorio etiam diebus solemnibus, atque etiam in Natali Domini Jesu, orta inde controversia est, num ternae in die Nativitatis Christi Domini Missae in privato Oratorio celebrari possint, an vero unica tantum. Ea de re actum est in Sacra Congregatione Concilii, cum in ea Nos Secretarii munere fungeremur.

Propositus in Sac. Congregatione Concilii.

3. Itaque opportunum, nostrique esse muneris existimavimus casum referre in Folio Congregationis habitae die 2. Decembris anni 1724. ac typis impressum sermonem quemdam nostrum edere, quo rem totam studuimus illustrare.

Verba Brevis Apostolici.

4. Brevis formulam expendimus, quae est ejusmodi: *Cum sicut nobis nuper exponi fecisti, alias tibi asserenti te nobilem existere, auctoritate Apostolica sub certis modo et forma tunc expressis indultum fuerit, ut in privatis domorum tuae habitationis Oratoriis etc. unam Missam pro unoquoque die Paschatis tamen, Resurrectionis, Pentecostes, Nativitatis Domini etc. festis diebus exceptis, in tua ac familiae tuae praesentia celebrari facere libere et licite posses, et valeres etc. tu vero quibusdam corporis infirmitatibus labores, propter quas domo, etiam diebus supra exceptis, Missam audiendi causa egredi non potes etc. Nos te specialibus volentes etc. tibi etc. ut durantibus infirmitatibus hujusmodi, praedictam*

unicam Missam in privatis Oratoriis, supradictis etiam diebus, uti supra, exceptuatis, si in illis propter corporis infirmitatem domo Missam audiendi causa egredi non potes, ut praefertur, in tua ac unius personae servitiis tuis necessariae duntaxat praesentia celebrari facere libere et licite possis etc. tenore praesentium concedimus et indulgemus.

Expenditur Breve.

5. In eo Sermone observavimus, Pontificem favore infirmi exceptum illum die Natalis Domini ceteris diebus quodammodo coaequare; ac propterea quemadmodum diebus illis licebat in privato Oratorio unam Missam duntaxat celebrare videbatur respondendum esse, itidem in Natali unam solummodo Missam celebrari posse; praesertim cum in priori Brevi facultatem concesserit Pontifex celebrandi *unam Missam pro unoquoque die*, exceptis diebus Paschatis, Pentecostes, et Nativitatis Domini; in posteriori autem Brevi propter infirmitatem potestatem fecerit etiam in illis diebus quos in priori exceperat, celebrandi *praedictam unicam Missam*. Itaque concludi posse videbatur, Pontificem nihil aliud concedere, quam ut in die Natali Christi Domini una Missa in privato Oratorio celebrari posset. Eam etiam rationem tetigimus, non alia de causa id a Pontifice permissum, quam ut in Natali Christi Domini, aliisque diebus exceptis posset infirmus praecepto satisfacere Missam audiendi; cui quidem praecepto satisfit etiam in Natali, si una tantum Missa audiatur. Neque enim Sacerdos eo die praecepto ternas Missas celebrare, nec ceteri ternas Missas audire, ut concludunt Navarrus consil. 1. de Celebratione Missarum, Bonacina tom. 1. Oper. Moral. de Sacram. Euchar. disput. 4. q. ult. puncto 11. propos. 1. n. 10. Castropalaus tom. 4. Oper. moral. tract. 22. disput. unic. punct. 7. n. 7. et Salmanticenses in Cursu morali tom. 1. tract. 5. de Missae Sacrificio cap. 4. puncto 1. n. 9.

Rationes, cur in eo casu licere non videatur trium Missarum celebratio in illo Oratorio.

Rursus rationes quae suadent licere.

6. In eodem sermone nostro rursus quaedam animadvertimus, quibus suaderi posset licere juxta Breve in privato Oratorio tres Missas in die Natali Christi Domini celebrare neque enim Pontificis gratias, et concessiones nimis arcte interpretari oportet; nec existimandum est, Pontificem qui potestatem facit infirmo in Natali Jesu Christi audiendi Missam in Oratorio privato, voluisse illum spiritali consolatione fraudare, quam si integris fuisset viribus, tribus eo die Missis audiendis suscepisset; cum praesertim in Brevi mentio quidem fiat etiam in Natali *unius*, et *unicae Missae*, sed sine particula *duntaxat*, qua Pontifex usus est, cum in diebus exceptis unam tantum personam servitio addictam permittit una cum infirmo Missam audire in privato Oratorio: *In tua ac unius personae servitiis tuis necessariae duntaxat praesentia.*

Sacra Congregatio respondit licere.

7. Postremis hujusmodi permota rationibus respondit Sac. Congregatio, licere in Natali Domini tres Missas in Oratorio privato celebrare ex Brevi supra allato a summo Pontifice in favorem infirmi concesso.

Verba quibus propositus fuit Sac. Congregationi ille Casus, et Decretum.

8. Casum Sacrae Congregationi die 16. Decembris anni 1724. ita exposuimus: *Licet in Indultis Oratorii privati, quae a Sede Apostolica conceduntur, excipiantur nonnulli dies, et signanter dies Nativitatis Domini, quibus non est permissum Missam in eis celebrare, aut audire, in nonnullis nihilominus Sedis Apostolicae Indultis, quae dantur infirmis qui domo egredi non possunt, non solum dicti dies non excipiuntur, sed expresse permittitur ut ipsis diebus exceptis, et signanter in die Nativitatis Domini, Missa in praedictis Oratoriis privatis celebrari possit; cumque exorta fuerit dubitatio, ejusque examen fuerit ad hanc Sacram Congregationem remissum, an stante antiqua consuetudine a temporibus Telesphori Papae introducta, juxta quam quilibet Sacerdos die Nativitatis Domini tres Missas celebrare potest, possint eaedem tres Missae ab eodem Sacerdote celebrari in Oratorio, quod est a Sede Apostolica concessum infirmo, nec aliquod adsit in Secretaria Brevium monumentum ad hujus Dubii resolutionem pertinens, Secretarius hujusce Sacrae Congregationis, ne suo muneri deesset, Discursum exaravit ad calcem Folii impressum, eoque benigne perlecto, reliquum erit, ut EE. VV. decernere dignentur.*

An in Oratorio privato, in quo ex causa infirmitatis a Sede Apostolica conceditur, ut Missa in die Nativitatis Domini celebretur, tres Missae ab eodem Sacerdote celebrari possint, vel unica tantum Missa sit celebranda.

Sacra Congregatio die 20. Januarii an. 1725. ita respondit, ad primam Dubii partem affirmative; et ad secundam negative.

In Aragoniae Regno Sacerdos secularis binas, Regularis ternas Missas celebrat in die Commemorationis

9. In Aragoniae Regno, quo Aragonia, Valentia, et Catalaunia continentur, in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum quilibet Sacerdos secularis binas, Regularis ternas Missas celebrat, ut videre est apud Fran-

morationis omnium Defunctorum.

ces variar. Resolut. cap. 30. Idem usurpatur in Regno Majoricae, quod est quasi quaedam ad Aragoniae Regnum appendix, ut testatur Henno par. 3. disp. 28. sect. 21. in 318. eademque est consuetudo apud Patres Dominicanos Conventus S. Jacobi Civitatis Pampelonensis, qui Conventus quondam Provinciae Valentinae subjectus erat, ut videre est apud Marcum de Huertos de Sacrificio Missae q. 13. Haec consuetudo secularium Sacerdotum ex alia quaedam vetusta consuetudine traxisse originem dicitur: Regulares vero, ut ait Angelus Espin. Consult. 11. n. 998. et Antonius a Spiritu Sancto Consult. 101. n. 16. hac utuntur consuetudine ex vivae vocis oraculo Julii Tertii.

Rogatus saepe Summus Pontifex ut ad alia Regna indultu suo extenderet eam consuetudinem, Postulationes semper rejectae.

10. Saepe postulatum fuit ut hujusmodi facultas ad alia Regna protenderetur: eam petit Dux de Alcala ab Urbano Octavo pro omnibus Regnis Hispaniarum, nec voti compos fuit, teste Hurtado Resolut. Moral. par. 1. disput. 2. cap. 7. Resol. ult. n. 416. et sequen. Pro omnibus Regularibus Lusitaniae eandem facultatem postulavit Dux Alencastri a Clemente IX. sed eo Pontifice defuncto, nihil ea de re actum est, teste Antonio a Spiritu Sancto consult. 101. n. 101. Clemens XI. rogatus fuit ab Archiepiscopo Bracharensi, ut potestatem faceret in ejus Dioecesi Sacerdotibus ternas celebrandi Missas in die Commemorationis omnium Defunctorum, quo ad hunc modum Fidelium satisfieret pietati, qui multas eo die eleemosynas pro Missarum celebratione conferebant. Eam rem Pontifex Sacrae Congregationi Concilii commisit examinandam, quae die 14. Martii anno 1711. Archiepiscopi postulata rejecit. Dum Nos ipsi ejus Congregationis Secretarii munere fungeremur, propositum fuit, an concedendum esset Indultum, ut Sacerdotes Regni Castellae binas, tres vero Regulares celebrare possent Missas in die Commemorationis omnium Defunctorum. In eo folio, quod una cum aliis in lucem edemus, plura congesta fuerunt, quae ad hanc rem pertinebant; et die 2. Maji anni 1722. cum perspectum esset, quantum difficultatis ejusmodi contineret postulatio, in ejus honorem, cujus jussu postulata ad sedem Apostolicam delata fuerant, captum fuit consilium, ut nihil responderetur, atque in hunc modum modeste ea petitio rejiceretur. Episcopus Orichuellae in Regno Valentiae Sacrae Congregationi Concilii Ecclesiae suae referens statum, exposuit, Presbyteros saeculares in sua Dioecesi in die Commemorationis omnium Sanctorum duas Missas; in die vero Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum saeculares itidem duas, Regulares vero ternas celebrare solitos. In folio, quod Secretarius solet componere, interrogata fuit Congregatio quid esset respondendum; et die 30. Augusti 1722. captum est consilium respondendi: *Non proposita*; quod est indicium, veterem hanc tolerari quidem consuetudinem, sed ejus extensionem, aut novam introductionem improbari.

Eadem nuper facultas celebrandi tres Missas eo die pro Dominiis Regum Catholici, et Fidelissimi omnibus Sacerdotibus concessa est.

11. Cum vero carissimi in Christo Filii nostri Ferdinandus VI. Hispaniarum Rex Catholicus, et Joannes V. Portugalliae et Algarbiorum Rex Fidelissimus preces suas ad Sanctam Sedem super iterassent, et nova rationum momenta ad ipsam petitionem magis juvandam adducerentur, peculiarem Congregationem super hoc decrevimus, atque injunximus hujusce gratiae postulatori, ut quae insuper reperta fuerant, justo volumine comprehensa typis ederet, et Consultoribus distribueret, eosque de omnibus quae Causae favere possent informatos redderet: quae omnia ipse diligentissime fecit edito opere *de Ecclesiae Catholicae pietate erga animas in Purgatorio degentes*. Nos ipsi aliorum laboribus laborem nostrum, privataque studia nostra eorum studiis adjunximus, et inspectis libratisque tum novis documentis, tum Consultorum suffragiis optatam diu gratiam duximus esse concedendam. Quapropter omnibus et singulis Sacerdotibus, tam Saecularibus quam Regularibus in utriusque Regis Dominiis existentibus facultatem perpetuo concessimus, ut die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Missas celebrare possent, ita tamen ut Missae ex vi novi privilegii dicendae pro omnibus Fidelibus Defunctis, et sine eleemosyna quotcumque praetextu sive etiam sponte oblata applicandae forent. Insuper permisimus ut praefatae tres Missae etiam duabus post meridiem horis celebrari possent. Haec omnia fusius continentur in libro cui titulus est: *Privilegia concessa Hispaniae et Lusitaniae Regnis atque dominiis pro animabus in Purgatorio detentis* a pag. 9. ad 28. Et deinde a pag. 2. ad 32., literae Apostolicae super hoc Privilegio emanatae afferuntur; in laudatis locis omnia rationum momenta quae nos ad annuendum precibus piissimorum Regum impulerunt, uberius videri possunt; ea-

que ad calcem inter hujus Operis Appendices collocabimus.

Leo III. plures Missas eodem die S. Bonifacius unam tantum celebrabant.

12. Vetera alibi exempla retulimus plurium Missarum, quas Sacerdos uno eodemque die celebravit. Ut Rupertus Archidiaconus narrat, S. Albertus Monachus *factus Presbyter duas in die celebravit Missas, pro vivis alteram, alteram pro defunctis*. Nunc satis erit innuere, quod proditum est a Walfrido Strabone, qui IX. vixit saeculo, *De Rebus Ecclesiasticis* cap. 21. Testatur Leonem Tertium qui vixit labente saeculo VIII. septem die, interdum etiam novem Missas celebrare consuevisse: S. vero Bonifacium, qui vixit ante Leonem Tertium, sed eodem tamen saeculo, unam tantum Missam celebrare eodem die solitum fuisse. Rationes affert Strabo, quibus utramque consuetudinem confirmat; sed propensior esse videtur ad plurium eodem die Missarum celebrationem, tandemque ita concludit: *Itaque unusquisque in sensu suo abundet, dum Fides concordet, ut nec saepius offerentes aestiment, Deum aliter petitiones non posse discernere, nec semel Hostias per diem immolantes suae Fidei subtilitatem potius, quam superiorum devotionem Divinis acceptam*.

Walfridus Strabo utramque consuetudinem probat.

Regula est, unam tantum a Sacerdote eodem die Missam celebrandam, excepto die Nativitatis Domini, dummodo in prima, et secunda Missa non sumat Sacerdos purificationem.

13. Alexander II. in Can. *sufficit* de Consecrat. dist. 1. interroganti num plures eodem die Missas liceat Sacerdoti celebrare, respondit: *Sufficit Sacerdoti unam Missam in die una celebrare, quia Christus semel passus est, et totum Mundum redemit. Non modica res est unam Missam facere, et valde felix est, qui unam digne celebrare potest*. In eundem modum loquitur Honorius Tertius in cap. *Te referente* de Celebrat. Missar. ex quo illo sunt: *Cum cuilibet Sacerdoti, quacumque dignitate praefulgeat unam in die celebrare Missam sufficiat; nam et valde est felix, qui celebrat digne unam*. Et Innocentius Tertius in cap. *Consuluisti* de Celebrat. Missar. *Respondemus quod excepto die Nativitatis Dominicae, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare*. Itaque ea statuatur regula, excepto die Nativitatis Domini, et nisi aliter urgeat necessitas, non licere Sacerdoti nisi unam tantum eodem die Missam celebrare, dummodo in die Nativitatis Domini in duabus primis Missis purificationem non sumpserit; aliter enim Sacramentum non jejunus susciperet. *De celebrandis vero Missarum solemniis nos hanc consuetudinis regulam in disciplinatis Ecclesiis et dicimus et tenemus, ut Calicem differamus in Missarum fine perfundere, si nosmetipsos eodem die Sacrificium denuo speramus offerre*; verba sunt S. Petri Damiani Epist. 28. lib. 5.

Casus in quibus visum est dignum plures Missas Sacerdoti eodem die celebrare.

14. Glossa Canonica in textum Innocentii Tertii verbo *necessitatis*, ait, posse Sacerdotem, qui Missam celebraverit, secundam etiam Missam celebrare, si quis defunctus sepeliendus esset, nec quisquam esset Sacerdos qui sacrificium faceret. *Sed quam dicit necessitatem? Respondeo, si celebravit de die, et postea etiam moriatur aliquis etc. unde potest unam celebrare de die, et aliam pro Defuncto*. De hac opinione disseruimus Edicto 36. circa medium, S. Raymundus in Summa lib. 3. pag. 471. edit. Avenionen. anni 1715. quosdam alios casus affert, in quibus secundam Missam celebrare licet, cujusmodi sunt, si iter facientes, aut hospites aliter Missa careant. Quidam casum illum ponunt, si quis infirmus peteret Viaticum, et deesset Sacramentum, nec quisquam alius esset Sacerdos, qui Sacramentum conficeret. Nonnulli etiam affirmant posse Sacerdotem secundam Missam celebrare, id si peteretur ab aliquo Principe, vel a suo Episcopo, qui Missam non audissent, cum audire tenerentur; itidemque si nuptiae in alium diem rejici non possent, nec quisquam alius esset Sacerdos, quam qui antea unam Missam celebrasset. Toletus in summa lib. 1. cap. 3. n. 5. et seq. Casalius de Veteribus sacris Christianor. Ritibus cap. 9. §. Ante cibum.

CAPUT V.

Parochus etiam num duas Missas celebrare aliquando potest; in Orientali vero Ecclesia duae Missae eodem Altari non celebrabantur.

Prudens animadversio Soti.

1. Prudenter observat Sotus in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 2. plures ejusmodi casus tunc expendi potuisse, cum tanta Sacerdotum copia non esset; nunc vero non item, cum eorum abundet numerus: *Attamen ex his omnibus antiquis casibus, qui dum Ecclesia Sacerdotum raritate laborabat, frequentes erant, quibus unus posset plures celebrare Missas, non est jam in usu praeter diem Nativitatis, nisi ille, dum quis propter Paraeciarum paupertatem curam duarum habet*. Itaque concedit Sotus etiamnum Parochum, qui duas habeat Parochias, duas posse Missas eodem die celebrare; quod intel-

Parochus duas Missas potest cele-

brare qui duas habet Parochias, nec in alterutram potest omnis Populus convenire.

ligendum, si in alterutram Parochiam non possit Populus convenire, nec alios Sacerdos quam Parochus, sit qui Missam celebrare possit. Huic casui congruit exemplum S. Leonis Tertii qui Walfrido Strabone teste cap. 21. de Rebus Ecclesiast. aliquando septem, ut diximus, interdum novem Missas celebrabat: nam quidam id ita intelligunt, ut S. Pontifex plures celebraret Missas, cum tanta esset populi, qui ad Ecclesiam conveniret frequentia, ut eodem die opus esset saepius Missam iterare; devotionis enim causa S. Pontifex omnia illa voluit facere sacrificia, nec aliorum uti opera Sacerdotum. Ita Fleury tom. 1. Hist. Eccl. pag. 158. Sed utcumque sit de ejusmodi interpretatione, consentiunt cum Soto communiter alii, Gonzalez in cap. *Consuluisti* de Celebrat. Missar. num. 2. Pirhing in lib. 3. Decretal. tit. 41. n. 3. Pasqualigus de sacrificio novae legis tom. 1. q. 386. Barbosa ad Concil. sect. 22. cap. 8. n. 27. de Sacrificio Missae. Fragosus de Regim. Christ. Reipub. lib. 10. disput. 21. §. 7. n. 6. tom. 2. Belletus Disquisit. Clerical. par. 2. §. 29. n. 3. Hicoll. Lucubrat. Jur. tom. 2. lib. 3. tit. 41. n. 2. Pax Jordan. tom. 1. lib. 4. tit. 1. n. 79. Card. de Lugo de Eucharistia disput. 20. sect. 1. n. 46.

An Parochus duas habens Parochias, teneatur, si duas velit Missas celebrare, licentiam petere ab Episcopo.

2. Est quaedam inter Auctores quaestio, an Parochus duas habens Parochias, si duas Missas celebrare velit, facultatem debeat ab Episcopo obtinere. Quidam eam facultatem petunt, ut videre est in auctoritatibus supra jam allatis; quidam eam non petunt, utpote quae concedatur a Jure communi. Quapropter Sylvius 3. part. quaest. 83. quaest. 18. art. 2. ita scribit: *Casus autem illi* (quos supra indicavimus, et in quibus poterat Sacerdos juxta quorumdam opinionem duas eodem die Missas celebrare) *sic exoleverunt, ut vix inveniatur, alius, in quo citra specialem Episcopi concessionem id liceat quam is, quando unus habet plures Ecclesias Parochiales, quo casu potest celebrare bis*. Sed haec componi posse videtur controversia, si animadvertamus, sive sit necessaria Episcopi licentia, sive non, id certe necessarium esse, ut ille rem cognoscat, ac perspiciat, num revera necessitas urgeat, ut Sacerdos duas Ecclesias Parochiales habens duas Missas cogatur celebrare: nonnumquam enim accidit, ut cum non alium esse Sacerdotem existimaretur, qui in alterutra Parochia celebraret, tamen repertus sit. S. Turribius Archiepiscopus Limanus in sua Dioecesana Synodo anno 1592. cap. 3. in tom. 4. Concil. Hispaniae apud Cardinalem Aguirre pag. 687. ita statuit: *Licentiam concedimus omnibus Indorum Hispanorumque Parochis nostri Districtus, ut diebus Dominicis et festivis de praecepto servandis possint celebrare duas Missas in duabus Ecclesiis tam inter se distantibus, ut qui in loco unius Ecclesiae assistunt, non possint commode accedere ad audiendam Missam in altera; cum autem habuerint alium Sacerdotem, qui possit celebrare in altera dictarum Ecclesiarum, non poterit Parochus celebrare in utraque, sed unam tantum Missam in una, quandoquidem alter Sacerdos possit satisfacere necessitati alterius Populi. Nec item poterit idem Parochus celebrare duas Missas in eodem Oppido, quamvis non sit alius Sacerdos, qui dicat secundam in eodem:* quod etiam confirmavit in 8. Synodo Dioecesan. an. 1594. habita cap. 38. in eadem Collect. Card. de Aguirre tom. 4. pag. 705.

Plures causae in quibus veteres Theologi putabant locum esse celebrationi plurium Missarum, qui tamen non continentur sub voce necessitatis, quam diserte vult Innocentius III.

3. Ut autem ad alios redeamus casus, in quibus veteres Theologi putabant posse Sacerdotem plures eodem die Missas celebrare, quilibet potest intelligere eos nullo modo contineri sub necessitatis voce, quam diserte exprimit Innocentius Tertius in allata Decretali. Ejusmodi est casus hospitum, et eorum qui iter faciunt; atque itidem ille de Principe, aut Episcopo, qui die Festo Missam non audierint, nec alius quisquam Sacerdos sit, qui possit Missam celebrare. *Quod enim inconveniens, est si Episcopus, vel alia Persona nobilis Missam non audiat, quia nullus adest Sacerdos, qui jure possit illam dicere;* ait Suarez in 3. par. D. Thom. tom. 3. q. 73. art. 2. disput. 80. sect. 3. Ejusmodi est etiam casus de Nuptiis, quae differri non possint: nam quid incommodi inde sequeretur, si cum nuptiae differri non possint, Matrimonium condicta die celebraretur; cumque non esset qui Missam celebraret, die proxime sequenti sacrificium fieret, et Nuptiae benedicerentur? *Adde parum referre, quod differatur in diem sequentem benedictio:* sunt verba Card. de Lugo loc. cit. n. 47. Quod vero attinet ad casum, quo moribundus viaticum petit, neque Sacramenti copia est, nec Sacerdos ullus Sacramentum potest conficere, nisi qui jam Missam celebravit, si quis rem bene consideret, facile intelligat non esse verisimile, posse id usuvenire: nam aut Sacerdos, qui de moribundo Viaticum petente certior fit jam Sa-

cramentum sumpsit et ablutionem, et tunc non potest amplius secundam celebrare Missam, quod non sit jejunus, nec possit propterea particulam ad infirmum deferendam consecrare; aut de eo certior fit antequam Eucharistiam perceperit, et tunc non est opus secundam celebrare Missam, sed satis est particulam abruptam ex hostia servare, et ad infirmum deferre. Itaque, ut revera necessarium sit alteram Missam celebrare, oportet notitiam ad Sacerdotem pervenire inter pauca illa temporis momenta, quae inter Communionem et ablutionem interjiciuntur; quod satis est ut intelligamus casum fere esse impossibilem. Ita nonnulli hac de re disputant. Sed tamen, ut verum fateamur, casus non est metaphysicus; potest enim accidere, ut Sacerdos summo mane Missam celebraverit, nulla sit Sacramenti Particula, urgeat necessitas circa meridiem ministrandi Viaticum, nec sit Sacerdos qui Missam celebrare possit; quo casu qui jam celebravit cum jam jejunus non sit, ei non licet rursus celebrare; nullus enim, qui non sit jejunus, potest Missam, ut infra videbimus, celebrare, etiam ut Viaticum moribundo ministret. In Concilio Mediolanensi I. facultates omnes abolitae sunt, quas dederant Episcopi plures Missas uno eodemque die celebrandi. Et in Concilio Mediolanensi V. nullius roboris esse declarantur causae celebrandi uno, eodemque die plures Missas, quas causas jam memoravimus; idque observavit etiam Grancolas in veteri Sacramentario Ecclesiae par. 1. pag. 638.

Qui casus revera contingat, cum Sacerdos potest duas Missas celebrare.

4. Itaque concludendum, casum qui revera contingit, eum esse cum Parochus duas habet Parochias, de quo supra sumus loquuti; neque tamen quidquam praejudicatum volumus de aliis casibus, qui accidunt in Missionibus, quibus consultum est, concedendo Missionariis facultatem plures celebrandi Missas eodem die, ut videre est apud Verricellium de Apostolicis Missionibus lib. 4. quaest. 48. dub. 19. itemque de aliis casibus, in quibus vel ob locorum distantiam, vel ob paucitatem Sacerdotum, aut haereticorum aut infidelium persecutionem, ne Fideles Missa careant, opus est a Sacerdotibus duas Missas celebrari. In Concilio Nemausensi habito anno 1284. sub Martino IV. in Collect. Labbeana tom. 11. par. 1. pag. 1213. haec habentur; *Si omnes Parochiani ad unam Missam simul non possint convenire, eo quod in diversis locis habitant distantibus ab Ecclesia et remotis, sicut est in montanis, nec sunt in Ecclesia duo Sacerdotes, et dicta prima Missa, postmodum Parochiani venientes postulent Missam aliam sibi dici, poterit tum Sacerdos Missam aliam celebrare. Tamen si in prima Missa post receptionem Corporis Christi et Sanguinis profusionem acceperit, non debet secundam Missam in praedictis casibus celebrare.* De celebratione plurium in eodem die Missarum eruditissime duo aetatis nostrae Auctores scripsere, Sambovius tom. 3. Resolut. Casuum conscientiae casu 8. et Pontas Dictionar. Casuum conscientiae verbo *Missa*, casu 15. Est apud Fagnanum in cap. *In Ordinando* de Simonia num. 37. Resolutio quaedam S. Congregationis Episcoporum et Regularium, qua regulae praescribuntur ab Episcopis servandae in concedenda facultate alicui Sacerdoti plures eodem die Missas celebrandi, vel ob locorum naturam, vel ob Sacerdotum paucitatem, vel ob infidelium persecutionem, ut paulo ante dictum est. In Concilio Burdigalensi habito anno 1583. cap. 5. haec habentur: *Ne hujusmodi facultatem Episcopi largiantur nisi Sacerdoti spectatae probitatis, idque gravissimis de causis, quae facultas brevi etiam tempore circumscribatur, nec ad plures dies, quam ad Dominicos et festos, in diversis tantum Ecclesiis protrahatur.* Consonant verba S. Congregationis Episcoporum in citata Resolutione: *Nec concedi potest haec licentia ab Episcopo generaliter, quasi privilegium alicujus Sacerdotis, sed tantum in aliquo casu particulari, necessitatis causa ab Episcopo examinanda.*

Regulae praescriptae Episcopis in concedenda facultate plures Missas celebrandi.

Non potest Parochus Feria VI. in Parasceve duas Missas celebrare.

5. Denique Sylvius 3. part. quaest. 83. quaest. 18. prudenter monet, Parocho, qui in iis, quas indicavimus, circumstantiis duas Missas potest celebrare, alteram in una, in alia Parochia alteram, non licere Feriae sextae Officium Majoris Hebdomadae mane facere in una Ecclesia, illudque iterare in altera; nam sumenda illi est eo die particula Hostiae consecratae una cum vino non consecrato; ideoque ei non licet, cum non sit jejunus, alteram Missam celebrare, et si sumeret speciem panis sine Calice et vino, sane id esset novum, et a regula alienum; cum praesertim nullo Fideles praecepto urgeantur, ut Officio ejus diei intersint. *Feria tamen sexta Parasceves non potest nisi semel Officium facere, quia pars Hostiae consecratae sumi debet cum vino, et sic desinit esse jejunus. Neque putandum est, quod in priori Ecclesia possit sumere speciem Panis absque Calice*

et Vino, ut in posteriori denuo peragat officium; quia nulla est necessitas iterandi istius diei Officii, cum ad illud audiendum Fideles non obligentur praecepto Ecclesiastico. Deinde talis praxis non est a Romano Pontifice unquam probata vel recepta. Deinde prorsus insolens videtur, ut Officium ad Altare totum peragatur sine Calice, quod hic contingeret. Nam in priori Ecclesia Calix aut non esset, aut foret superfluus. Idem Sylvius tom. 5. Operum suorum editionis Antuerpiensis in prima sua Oratione, quae sola est *de Officio Parasceves*, materiam hanc retractat, et quae loco paulo ante citato docuerat, ulteriori doctrina confirmat, atque iterum ait Parochum, qui simul cum vino sumat Hostiam die, qui praecessit, consecratam, non esse jejunum: *Sacramentum enim Eucharistiae non nisi a jejunis sumendum est: qui vero Calicem seu vinum Calici infusum, tametsi speciem Corporis Domini contingens, sumpsit, non est jejunus: ergo non potest, sive eodem sive diverso in loco, Sacramentum Corporis Domini sumere, ideoque nec Officium, in quo Sacramentum illud sumendum est, peragere.* Quod si praetermittat Sacerdos vinum sumere, sumatque tantummodo speciem panis, quando in prima Parochia Officium celebrat, quo sibi liceat jejunio idem Officium in alia Parochia peragere, Ecclesiastico ritui adversatur, quem et Ordo Romanus, et Sacramentarium S. Gregorii praescribunt, et adhibet universalis Ecclesia, idque nulla urgente necessitate; Populus enim nullo tenetur praecepto audiendi eo die Officium; et S. Tridentina Synodus jubet, eos ritus et caeremonias in Missa a Sacerdotibus tantummodo adhiberi, quas adhiberi jubet Ecclesia, ac frequenti et laudabili usu commendavit. Suarez loco citato cum Silvio plane consentit; sed illud addit, quod si per incogitantiam Parochus in utraque Parochiali Ecclesia Sacramentum in Sepulcro condidisset, posset in eo casu in priori Missa a vino abstinere, solamque Hostiam sumere, ut secundum Officium in altera Ecclesiae celebraret. Quod tamen nos minime intelligere possumus; nam illud perdifficile nobis videtur, Parochum ita esse incogitantem, ut in priori Missa vel Officio Ecclesiasticum Ritum non observet: quamobrem consultius eo in casu putaremus, ut in altera Ecclesia Officium omitteret, et Sacramentum reconderet in Tabernaculo.

Est ubi duae Missae eodem Altari non celebrentur.

6. In Orientali Ecclesia nullum reperire licuit monumentum, quo appareat Sacerdotem uno eodemque die plures Missas celebrasse; quin immo regulam apud Orientales esse novimus, ne quisquam eodem die Sacerdos Missam celebret ad Altare, in quo alius antea celebraverit, dummodo non aliter gravis quaedam necessitas fieri postulet. *Quaeris an pluries in die super idem Altare, ut Latinis mos est, Missa celebretur. Respondeo, semel tantum Missam celebrari in die super idem Altare, nisi vel adsit, urgeatque necessitas aliqua, vel id Episcopi obtineatur auctoritate;* verba sunt celebris Maronitae Ekellensis in Epistola ad Morinum scripta anno 1654. De rebus Melchitarum jussu Summi Pontificis singularis quaedam habita fuit Congregatio anno 1729. in qua instante Cyrillo quodam Patriarcha proposita fuit quaestio; an ad idem Altare plures eodem die Missas celebrare liceret; cumque ea Congregatio cognovisset, rescriptum antea fuisse anno 1716. id non esse permittendum; etiamsi nonnemo falsa de causa putaret ideo non licere, quod Altare, Calix, Planeta, ceteraque sacra indumenta ad primam Missam adhibita, si ad secundam adhiberentur, rumpant jejunium, censuit unam tantum Missam ad idem Altare eodem die celebrandam; Episcoporum vero esse omnem curam adhibere, ut vel in templis plura essent Altaria, vel Sacerdotes juxta morem, quem alibi memoravimus, concelebrarent, et interim ex animis hominum errorem evellere niterentur, rumpi jejunium per secundam Missae ad idem Altare celebrationem; atque idem semper Sedes Apostolica censuit non modo anno 1729. sed etiam in eodem sensu temporibus, quae consequuta sunt, constantissima fuit.

Thomas Franciscus Roverus Barnabita laudatur.

7. Postquam de celebratione duarum Missarum haec scripsimus, forte fortuna incidimus in III. tomum Theologiae moralis Regularium Thomae Francisci Roveri Clerici Regularis Barnabitae, et lib. 1. ejus tomi cap. 2. puncto 1. hoc argumentum deprehendimus abunde discussum magnaque animi voluptate comperimus, quae ab eo sunt scripta de re hac, cum nostra sententia omnino congruere; quod hic declarare volumus, tum quod egregium virum, et de Congregatione sua, quam Praepositus Generalis sapientissime gubernavit, optime meritum, et in litteraria Republica tot editis Operibus clarum magni semper fecimus; tum quod in Bononiensi Dioecesi Metropolitanae Ecclesiae Poenitentiarius multos sane labores plurium annorum spatio pertulit; tum

etiam quod, licet provectiore jam aetate, pluribusque curis ad ejusdem Ecclesiae bonum distentus, Opus hoc nostrum non gravatus sit recognoscere et emendare. Postulabant igitur in nos egregia Viri merita, ut in hanc grati nostri animi declarationem digrederemur. Nunc vero examinabimus, an contingere possit, ut celebrare liceat Missam extra templa, et publica vel privata Oratoria.

CAPUT VI.

De Oratorio privato, atque an possit contingere, ut Sacerdoti extra Ecclesias, et publica, vel privata Oratoria liceat sacrificium facere.

Celebrari potest Missa etiam in Oratoriis privatis ex privilegio.

1. Canonica Regula est, Missam in templis consecratis esse celebrandam, ut videre est in can. *Sicut* de consecrat. dist. 1. vel in locis ubi Episcopus potestatem fecerit celebrandi. *Missarum solemnia non ubique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit, celebranda esse censemus,* sunt verba can. *Missarum* de Consecrat. dist. 1. Atque juxta eam, quae nunc viget, disciplinam celebrari potest Missa in templis ab Episcopo consecratis, aut ejus permissu ab aliquo Sacerdote benedictis, aut ex privilegio in Oratoriis privatis, domesticisque Sacellis, ut videre est apud Tournely de Euchar. tom. 2. pag. 361. S. Tridentina Synodus Sess. 22. in Decreto *de observandis, et evitandis in celebratione Missae* jubet, ne Episcopi *patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, et ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria ab eisdem Ordinariis designanda et visitanda, Sanctum hoc Sacrificium a Secularibus, aut Regularibus quibuscumque peragi.* Gilbertus Consultationum Canonicar. consultat. 5. *de Sacrificio Missae* negat, per ea S. Concilii verba auctoritatem ademptam Episcopis concedendi facultatem celebrandi in privatarum domorum Oratoriis, et auctoritatem confundit Episcopi, qua jubet domi suae Missam celebrari, cum auctoritate concedendi potestatem, ut in aliorum domibus Missa celebretur; atque ulterius progressus ait, Episcopum, etiamsi a S. Synodo ea sibi auctoritas esset adempta, ea tamen uti posse per viam dispensationis in casibus particularibus. Sed haec prorsus absona sunt, et a veritate non modo, quam ab universali omnium Dioecesium usu aliena.

Facultas concedendi Oratorium Episcopis adempta per Tridentinum.

2. Sancta Tridentina Synodus illis, quae attulimus verbis Episcopis facultatem adimit, qua olim erant praediti concedendi suis Dioecesanis Oratorium in domo privatum, ubi Missa celebrari posset, juxta ea, quae per Encyclicas literas Episcopis significavit Sac. Congregatio sac. illius Concilii interpres anno 1615. jussu Pauli V. ut videre est apud Passerinum de statibus hominum tom. 3. quaest. 189. num. 979. *Tametsi sacra Cardinalium Congregatio Concilii Tridentini Interpretum optimis innixa rationibus saepissime responderit, celebrandi licentias in privatis Oratoriis non nisi a Sede Apostolica esse concedendas etc. Illustrissimi Patres etc. Sanctissimi Domini Nostri jussu significandum duxerunt, facultatem hujusmodi licentias dandi ipsius Concilii Decreto unicuique ademptam esse, solique Beatissimo Romano Pontifici esse reservatam.* Nihil tamen de privilegio Episcoporum detractum est, quo possunt in suis domibus privatum Oratorium habere, et in eo Missas celebrare, et aliis Sacerdotibus permittere ut celebrent, quemadmodum eadem Sac. Congregatio explicans ea, quae Pauli V. jussu in Epistola Episcopis edixerat, disertissime declaravit anno 1623. atque illud etiam addidit, ne privilegium quidem Episcopis a Tridentina Synodo ademptum intelligi, ut suo loco dicemus, habendi Altare mobile: *Proindeque Capellas, et Oratoria ad illorum usum ubique locorum extructa minime comprehendi in prohibitione Constitutionis jussu sanctae memoriae Pauli V. jampridem edita de non celebrando in privatis Oratoriis.*

Tridentina Synodus non ademit Episcopis facultatem habendi in suis domibus Oratorium.

3. In Jus Canonicum insertum est Privilegium, quo Fratres Praedicatores, et Minores Altari uti mobili, et Missam ubique celebrare possint, ideoque extra Templa, et Oratoria vel privata vel publica, ab Ordinariis destinanda et approbanda, ut in iis Missa celebrari possit, quod videre est in cap. *In his* De privilegiis. In Jure Canonico item extat Privilegium Episcoporum, ut cum maxime deceat eos quotidie Missam celebrare, aut saltem audire, ubique in hunc usum Altare mobile, seu, quod idem est, Petram consecratam secum habeant: ut est in cap. *Quoniam* de Privilegiis in 6.

Privilegium Fratrum Praedicatorum et Minorum in Jure Canonico infertum, et privilegium pro Episcopis habendi Altare mobile.

4. Hujusmodi Privilegium Regularibus ademit sancta Tridentina Synodus, quod saepe S. ejus interpres Congregatio declaravit, ut videre est apud Pasqualigum decis. 54. num. 1. et Pacem Jordan. Elucubrationum tom. 1. lib. 4.

Privilegium hoc Fratribus Praedicatoribus et Minoribus sublatum a Tridentina Synodo.

tit. 1. num. 40. idemque etiam evincitur ex S. Congregationis judicio in Causa Toletana die 4. Junii 1672. in Responsione ad 8. dubium. Propterea Gregorius XIII. cum Patribus Societatis Jesu Missionariis privilegium concessit Altaris mobilis, Tridentinae Synodi decreto derogavit, ut videre est apud Verricellium de Apostolicis Missionibus quaest. 131. num. 1. In Decreto autem Clementis XI. die 15. Decembris ann. 1703. de quo nobis paullo post erit sermo, haec habentur. *Quo vero ad Altare portatile, iterum inhaerendo declarationibus supradictis, censuit licentias, seu privilegia concessa nonnullis Regularibus in cap.* In his *de Privilegiis, et per alios Summos Pontifices aliis Regularibus communicata utendi dicto Altari portatili, in eoque celebrandi absque Ordinariorum licentia in locis, in quibus degunt, omnino revocata esse per idem Concilium Tridentinum, atque idcirco eosdem Regulares prohibendos, ne iis utantur.*

Privilegium Altaris mobilis non est sublatum Episcopis a Tridentino.

5. S. Tridentina Synodus privilegium Episcoporum non sustulit, ut saepe declaravit S. Congregatio apud Barbosam de Episcopo allegat. 13. num. 1. et constat ex libro Decretorum 12. pag. 120. ubi sic ea respondit: *Sacra Congregatio etc. censuit, Cardinales non secus ac Episcopos sine ulla Episcopi Dioecesani licentia uti posse privilegio Altaris portatilis ad praescriptum Constitutionis felicis recordationis Bonifacii VIII. quae incipit: Quoniam Episcopi; nec hujusmodi privilegium sublatum fuisse Concilii Decreto cap. unic. sess. 22.* Verum Clemens XI. in allato Decreto die 15. Decemb. 1703. edito in ejus Bullario et in Appendice Romanae Synodi sub Bened. XIII. cum videret eo privilegio quosdam abuti, statuit ne quis extra suam domum, nec propterea in Laicorum domibus, sive in Dioecesi, sive extra Dioecesim ejusmodi privilegio uteretur: *Ad abusus ejusmodi eliminandos, et ad instaurandam venerationem tremendo Mysterio debitam Sanctissimus Dominus Noster unanimi Voto S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, inhaerendo declarationibus alias hac de re editis, expresse declarat Episcopis, et his majoribus Praelatis, etiam Cardinalatus dignitate fulgentibus neque sub praetextu privilegii clausi in corpore Juris, neque alio quoque titulo, nullo modo licere extra domum propriae habitationis in domibus laicis, etiam in propria Dioecesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi Dioecesani consensus adhibeatur, erigi Altare; ibique sacrosanctum Missae Sacrificium celebrare, sive celebrare facere.*

Sed Clemens XI. vetuit, ne quis Episcopus extra suum Oratorium celebraret.

6. Ratio quae Pontificem ad illud condendum Decretum impulit, ea fuit, quod resciverat, nonneminem Episcopum tam in sua, quam in aliena Dioecesi domo sua egredi consuevisse, et ut primario cuipiam viro laico gratum faceret, qui non haberet privati Oratorii privilegium, ad illius domum sese conferre, ibique vel ab aliquo Missam celebrare facere, aut etiam plures, si vir ille habuisset Oratorium privatum, ubi non nisi unicam Missam eodem die liceret celebrari. *Episcopi etiam in aliena Dioecesi extra domum propriae habitationis in privatis Laicorum domibus erigi faciunt Altare, ibique per unum aut plures e suis Cappellanis vivificam Christi Hostiam immolari.* Idcirco opus fuit, Decretum Clementis XI. declarari sub Innocentio XIII. qui in Bulla *Apostolici Ministerii* de Regulari Disciplina pro Hispaniarum Regnis, quam Benedictus XIII. confirmavit, Decreto Clementino declaravit locum non esse, si Episcopus tanquam hospes in alicujus Laici domo moretur, aut Dioecesim visitando, aut iter faciendo, aut ex licentia Sedis Apostolicae habitando in domo aliena extra Dioecesim: *Declaramus tamen, quod cum in praedicto decreto statueretur, non licere Episcopis extra domum propriae habitationis in domibus laicis erigere Altare, ibique sacrosanctum Missae Sacrificium celebrare, sive celebrari facere, hujusmodi prohibitio intelligenda non sit de domibus etiam Laicis, in quibus ipsi Episcopi forte occasione visitationis, vel itineris hospitio excipiantur, et nec etiam quando Episcopi in casibus a Jure permissis, vel de speciali Sedis Apostolicae licentia, absentes a domo propria ordinariae habitationis, moram idcirco faciant in aliena domo per modum similis habitationis; his enim casibus licita eis erit erectio Altaris ad effectum praedictae celebrationis, non secus ac in domo propriae ordinariae habitationis.* Privilegio Altaris mobilis, quod habent Episcopi, gaudent Eminentissimi Cardinales, etiam qui Episcopi non sint. Quod vero attinet ad Oratoria seu Cappellas privatas, quibus certus fixusque assignatus est locus, in domibus tam Episcoporum, quam Cardinalium, possunt plures quotidie Missae celebrari etiam a Sacerdotibus, qui non sint ex familia, licet Episcopus vel Cardinalis absit; quique, etiamsi ex familia non sit, diebus fe-

Quibus rationibus impulsus Clem. XI. Decretum illud condiderit.

stis ibi Missam audiat, Ecclesiastico praecepto satisfacit. De Cardinalium Capellis videatur Cardinalis Brancacii Dissertatio de Privilegiis Capell. Cardinal. De Capellis vero Episcoporum vide Clericatum de Sacrament. Eucharist. decis. 8. num. 20.

Si necessitas poscat, licet celebrare Missam etiam extra Templa et Oratoria, dummodo locus mundus sit.

7. Lex quae prohibet, ne quis Missam alibi celebret, quam in Templis aut Oratoriis publicis privatisque, praecipuam quandam restrictionem habet, si Missa, quae omnino celebranda sit, non possit in ejusmodi locis celebrari: nam eo in casu licet Sacrificium ubique facere, dummodo locus, in quo fit, nihil indecori habeat, juxta Can. *Concedimus* de Consecrat. Dist. 1. *In itinere vero positis si Ecclesia defuerit, sub dio, seu in tentoriis, si Tabula Altaris consecrata, ceteraque sacra ministeria ad id Officium pertinentia ibi affuerint, Missarum solemnia celebrari concedimus: Aliter omnino interdicimus.* Et juxta Can. *Sicut* de Consecrat. dist. 1. *Satius ergo est Missam non cantare, aut non audire, quam in illis locis, ubi fieri non oportet, nisi pro summa contingat necessitate, quoniam necessitas non habet legem.* S. Thomas 3. par. quaest. 83. art. 3. in respons. *ad secundum*, duobus illis textibus Canonicis utitur, ut ostendat, etiam extra templa posse, si necessitas urgeat, Missam celebrari. Suarez in 3. par. disput. 81. sect. 3. notat, haud ita fidendum illis textibus, qui neque ex Constitutionibus Summorum Pontificum, neque ex Decretis Conciliorum generalium desumpti sint; quo significare voluit iis non propterea auctoritatem legis accedere, quod a Gratiano in Decretum suum conjecti sint, sed tantum iis esse auctoritatis, quantum habeant apud Auctores suos. Eos tamen ait communi consuetudine esse receptos, et aequum esse Missam, si legitima causa interveniat, extra Templa etiam et Cappellas celebrari posse. Exemplum afferunt Auctores Cappellanorum in exercitibus Sacramenta administrantium, quibus licet celebrare Missam in castris: quamobrem in Capitularibus incerti cujusdam, sed gravis Auctoris apud Labbaeum tom. 9. Concilior. pag. 1011. haec leguntur: *Missarum solemnia nequaquam alibi, nisi in Ecclesia celebranda sunt, non in quibusdam domibus, et in vilibus locis, sed in loco quem elegerit Dominus, juxta illud quod scriptum est; Vide ne offeras holocausta in omni loco, quem videris; sed in loco, quem elegerit Dominus, ut ponat nomen suum ibi: exempla ratione eorum, qui in exercitu pergentes ad hoc opus habent tentoria, et Altaria dedicata, in quibus Missarum solemnia expleantur.* Et Durandus lib. 4. Rationalis Divinorum Officiorum cap. 1. num. 41. ita scripsit: *Potest autem esse necessitas, ut Missa dicatur in navi, vel in exercitu sub papilione.* Exemplum afferunt etiam navigantium, qui diu Missa caruerunt; nam dicunt Sacerdotem posse in maris littore celebrare. Denique exemplum afferunt eorum, qui per infidelium regiones iter faciunt, in quibus Catholicae Religionis usus prohibetur; et dicunt, licere in quovis honesto loco Missam celebrare, semper tamen super Petra consecrata: *Non debet cantari Missa, nisi in Ecclesia consecrata; si fieri potest, vel saltem in Altari consecrato, vel si hoc non habetur, habeatur ad minus semper parva Tabula consecrata: In necessitate etiam potest Missa celebrari sub dio, vel in tentoriis, in itinere videlicet, vel in exercitu, vel simili honesto loco, dum tamen habeatur semper Tabula, ut dictum est, et cetera ornamenta necessaria:* verba sunt S. Raymundi lib. 3. Summae pag. 470. §. 11. Quaestio itaque eo redigitur, an in mari vel flumine, idest in navi seu triremi liceat Missam celebrare.

8. In Sacerdotali Romano cap. 47 generalis haec regula habetur: *In loco fluctuanti, ut in mari vel fluminibus celebrare non licet alicui.* Generalis haec regula restringitur, seu potius explicatur quoad Missam siccam: *Consuevit tamen in mari pro populorum devotione absque Consecratione Missa (quam siccam vocant) dici per Sacerdotem.* Adeundus Martene de antiquis Ecclesiae Ritibus lib. 1. cap. 3. art. 1. num. 16. et seq. ubi magna eruditionis copia fere omnia congessit, quae Missae siccae favent, vel ei adversantur. Ejusmodi Missa, quae etiam nautica dicitur, introducta fuit, ne navigantes Missa omnino carerent in longis navigationibus, neve in Missa, quae in mari celebraretur, periculum esset effusionis Sanguinis dum navigium jactaretur. Georgius Cassander in Opere Liturgico cap. 34. haec scribit: *Haec Missa sicca, idest sine Consecratione et Communicatione, etiam Navalis seu nautica dicitur, eo quod in loco fluctuante et vacillante, ut in mari et fluminibus, quibus in locis plenam Missam celebrandam non putant, ad hunc tantum modum Missam dici posse tradunt.* Durandus in Rationali lib. 4. cap. 1. praescribit quomodo ejusmodi Missa sit celebranda: ait enim Sacerdoti induendas

In navigio non licet Missam celebrare, nisi siccam.

Quid sit Missa sicca.

esse sacras omnes vestes, Missam legendam usque ad Offertorium; recitandam Praefationem, omittendum Canonem, dicendam Orationem Dominicam, omittendas Secretas omnes, nihil dicendum eorum faciendumve, quae fiunt, dicunturve super Calicem et Hostiam, quorum neutrum debet esse super Altare. S. Ludovicum Galliarum Regem testatur in ejus vita Gaufridus, cum captivus apud Saracenos esset, consuevisse coram se Missam siccam celebrari curare. Olim dicebatur in Triremibus Melitensibus, ut testatur Macrus in Vocabulario Ecclesiast. verbo *Missa sicca*. Auctores vero, qui ad res ampliandas sunt procliviores, non dubitant affirmare, etiam coram infirmo, cui non liceat Ecclesiam accedere, praesertim de Episcopi licentia posse ejusmodi Missam celebrari, ut videre est apud Quartum ad Rubricas Missal. par. 1. tit. 14. dub. 4. §. *Dico tertio*. Idque multo antea probaverat Episcopus Prudentius in suo Pontificali manuscripto ante octingentos eoque amplius annos, quod refert Boucat tom. 5. Theologiae dissert. 2. par. 4. §. *de Missa sicca seu nautica*. Et Guido de Monte Rocherii, qui scripsit circa annum 1333. tract. 4. in Enchiridio Sacerdotum cap. 7. probat consuetudinem, quae in quibusdam locis invaluit Missam siccam celebrandi, ne peregrini, qui jam peracta Missa ad Ecclesiam veniunt, Missa omnino careant: *Approbo istam consuetudinem, quae servatur in aliquibus Ecclesiis Gallicanis, quando scilicet dicta Missa veniunt aliqui peregrini ad aliquam Ecclesiam, si non sit aliquis Sacerdos paratus celebrare, Sacerdos induit se, sicut deberet dicere Missam; et dicit eis Missam de Beata Virgine Maria, vel de Spiritu Sancto, vel de Trinitate, vel de illo Sancto, pro quo fit peregrinatio. Non tamen dicit Canonem, nec consecrat, sed ostendit ei reliquias alias loco elevationis Corporis Christi; et ista Missa vocatur sicca*. Quidam nomine Moleon Parisiis opus quoddam edidit anno 1718. cui titulus, *Iter Liturgicum per Gallias*, ubi pag. 76. narrat, etiam nunc in Dioecesi Claromontana, si quis meridie extremum diem obierit, nec ad eum qui proxime consequitur diem cadaver ejus incorruptum servari possit, consuetudinem esse post prandium Missam siccam celebrandi, ne sine Missa terrae detur Christiani hominis cadaver. Missae siccae fautor esse videtur Clericatus, si agatur de ea celebranda in mari, vel coram infirmo, dec. 31.

Cur, et quando introducta.

n. 36. et seq. de Sacrificio Missae. Verum Estius Orat. 13. Theologica adversus eam graviter clamat, illamque improbat, quod veram sacrificandi et celebrandi simulationem contineat, ubi nec sacrificatur, nec celebratur. Ob easdem rationes eam improbat Sylvius 3. par. quaest. 83. art. 2. Natalis Alexander Theolog. Dogmat. et Moral. lib. 2. cap. 6. art. 5. de Sacram. Eucharistiae Regula 6. earum quae ad praxim pertinent; Lupus in cap. 52. Concilii Trullani tom. 2. primae edit. pag. 951. et Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 15. num. 6., quorum sapienti sententiae libenter ipsi subscribimus, et ad eam quaestionem aggredimur pertractandam, utrum in mari veram, non siccam Missam liceat celebrare.

Estius eam improbat.

9. Hac de re vulgo fere omnes rerum harum scriptores disseruere, inter quos legi possunt Pasqualigus de Sacrificio novae legis tom. 1. tract. 1. quaest. 472. Verricellus de Apostolicis Missionibus quaest. 133. Cardinalis de Lugo de Sacram. Euch. disput. 20. sect. 3. Schiara Theologia Bellica tom. 2. lib. 7. difficult. 3. Rotarius Theologia Regalarium tom. 3. lib. 1. cap. 1. num. 9. Cardinalis Albizius de Inconstantia in fide cap. 34. num. 130. et seq. Monacellus in Formulario legali tom. 4. in supplemento ad 2. tomum pag. 32. num. 1. seq. Edit. Romanae anno 1713. Eminentissimus Cardinalis Petra in Comment. ad Constitut. Apostolic. tom. 4. pag. 273. et seq. Meratus ad Gavantum tom. 1. par. 1. pag. 298. et seq.

An liceat Missam veram celebrare in mari. Qui de ea quaestione scripserunt.

10. Omnis, ut supra innuimus, difficultas sita est in periculo, ne si Missa dicatur in navigio, Christi Sanguis effundatur; quamobrem quidam obfirmate negant celebrari posse Missam in mari; alii vero celebrari quidem posse affirmant, tranquillo tamen Coelo, pacatis undis, et tuto navigio. S. Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 4. ita loquitur: *In nulla necessitate licet celebrare in mari vel supra flurium, ubi probabiliter timetur de effusione Sanguinis propter agitationem navis*. Joannes Major in 4. sentent. dist. 13. quest. 2. in princ. postquam statuit non licere Missam in mari celebrare addit: *Cum autem non patet accessus rationabilis ad terram, tales excusantur ab auditione Missae; esset enim periculum effusionis Sanguinis Christi, a quo ubi caveretur, posset celebrari*. Atque illud est fama celebratum quod narrat Surius tom. 2. ad diem 20. Martii de S. Vul-

Negant quidam propter periculum effusionis Sanguinis, quidam affirmant, modo mare sit tranquillum.

frano Archiepiscopo Senonensi, qui, cum in navi in altum Oceani devectus Missam celebraret, elapsa est Patena e manu Ministri in mare; et a Deo vir Sanctus impetravit, ut e fundo maris in manus Ministri Patena rediret; qua de re scribit Baronius ad ann. Chr. 700. num. 3. *Ex quibus praeter insignis miraculi virtutem intelligis, lector, non destitisse sanctos viros in mari etiam, cum tranquillitas esset, religata anchoris navi, celebrare ibi sacrosanctum Sacrificium Missae Deo maxime gratum, quod ipse tanti editione miraculi patefecit*. Qua Baronii observatione, importuna de medio tollitur admiratio, de qua loquitur Matthaeus Paris ad ann. Chr. 1247. ubi de Cardinali quodam Legato Pontificis ita scribit: *Cum navem ascensurus esset, jussit cuidam Fratri de Ordine Praedicatorum in ipsa Missam celebrare: quod et factum est non sine multorum, qui hoc non providerant, admiratione*.

Matthaeus Paris notatus.

Hoc tempore non licet celebrare Missam in mari sine Apostolico Indulto.

11. Sed per Sedis Apostolicae, quae nunc invaluit, praxim sublata est omnis Disputatio. Scribunt enim viri Sacrarum Congregationum Romae peritissimi, ut videre est apud Eminentissimum Cardinalem Petram loc. cit. et Meratum loc. cit. Apostolico opus esse privilegio, ut in mari Missa celebrari possit; neque satis esse privilegium Altaris mobilis, quo continetur clausula, *in loco honesto ac tuto*, quae mari non convenit; ideoque peculiare privilegium oportere a Pontifice impetrare, quod, non nisi sub illis conceditur conditionibus, ut tutum navigium sit, ac longe absit a littore, tranquillumque sit mare, et Celebranti adsit etiam alter vel Sacerdos, vel Diaconus, qui, si quis cooriretur motus, quo periculum esset ne Calix everteretur, possit manu Calicem ab ejusmodi periculo eripere. Videatur Indultum, quod militari Ordini Hierosolymitano concessit Clemens XI. in ejus Bullario ordine undecimo, pag. 51. cui post accuratam S. Congregationis ea de re disceptationem eae appositae sunt conditiones.

Conditiones quas exigit illud Indultum.

CAPUT VII.

An celebrare liceat sine Planeta, sine Sacris indumentis, sine luminibus aut Ministro, an denique in pluribus Ecclesiis; et qua hora Missam liceat celebrare.

An liceat celebrare Missam sine sacris indumentis.

1. Nunc vero examinandum, num aliquando sine Planeta ceterisque sacris indumentis, num sine luminibus, num sine Ministro Missa celebrari possit. Huic quaestioni enodandae duo textus ex Jure Canonico apposite possunt afferri; alter ex can. *Ecclesiastica* dist. 23. quo prohibetur Sacerdos, qui stolam in sua Ordinatione acceperit, Missam sine Stola celebrare: *Modis omnibus convenit, ut quod quisque percepit in consecratione honoris, hoc retineat in oblatione, vel perceptione suae salutis: si quis autem aliter egerit, excommunicationi subjaceat.* Alter est ex can. *Vestimenta* de consecr. dist. 1. *Vestimenta Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, et sacrata debent esse et honesta: quibus etc. aliis in usibus non debent frui, quam in Ecclesiasticis et Deo dignis Officiis.* Ex hoc duplici textu, vulgo deducunt Auctores, praeceptum esse Ecclesiasticum Missam cum omnibus sacris vestibus celebrandi; ita ut graviter peccet Sacerdos, non solum si sciens et prudens nullas adhibeat sacras vestes, sed etiamsi earum omittat aliquam. Videatur Persicus de Officio Sacerdotis lib. 1. dub. 5. num. 52. et seq. Pulcre Sotus in 4. sentent. dist. 13. quaest. 2. art. 4. postquam vestes Sacerdotales descripsit, haec addit: *Ecce quibus sacratis vestibus vestitus Sacerdos ad sacrum Altare accedit. Nam si aliquam illarum consulto praetermitteret, tanquam mysteriorum contemptor mortaliter delinqueret. Secus si ex oblivione, vel aliqua negligentia id faceret.* Cum eo consentit Biel in Lect. 14. super Canone Missae, qui postquam de sacris vestibus, ceterisque omnibus mentionem fecit, quae si non ad validam, certe ad licitam Missae celebrationem pertinent, concludit: *Nihil autem dubium, quin omittens aliquid praedictorum ex contemptu, vel scienter, peccet mortaliter, faciens in hoc temere contra Constitutionem, aut consuetudinem generalem Romanae Ecclesiae.* Videatur etiam Renaudotius in Collect. Liturgiar. Orientalium tom. 2. pag. 56. qui testatur, Syris et Coptis et omnibus Christianis Orientalibus, cujuscumque sectae aut linguae, sacrilegium esse sine sacris vestibus ad Altaris ministerium accedere: et ejusmodi temeritatem etiam poena depositionis coerceri. Quibus praemissis proponitur ejusmodi casus: Parochus ab infirmo accersitus, ut sibi ministret Viaticum, copiam non habet sacrae suppellectilis quae in armario est occlusa, cujus clavem ejus Minister imprudens secum inconsulto detulit et abiit; nec quisquam novit ubi Minister reperiri possit: respondetur, nullo modo posse

Parochum sine sacris vestibus Missam celebrare; scandalum enim id crearet, et gravis esset irreverentia in sanctissimum Sacramentum; praeceptum vero, quo urgetur infirmus ad accipiendum Viaticum, eum adstringit, si Sacramentum possit suscipere eo modo, quo suscipi decet, atque ea reverentia, quae tanto debetur Sacramento. Ita post Sylvium respondet Pontas in Dictionar. Casuum Conscientiae verbo *Missa* cas. 7. ubi integrum Sylvii locum affert.

An sine luminibus liceat celebrare Missam.

2. De illo autem qui sine luminibus Missam celebret, sic respondit Honorius III. in cap. *Litteras* de Celebrat. Missar. *Inquisitionis Officium iterans ex ejus confessionibus* (loquitur de quodam Presbytero) *invenisti, quod idem sine igne sacrificabat, et aqua. Cum igitur vel ex aperta malitia, vel nimia desipientia peccasse probatur, mandamus, quatenus Officio, et Beneficio perpetuo ipsum prives.* Ex quo loco Pontas cas. 8. verbo Missa post Sylvium eruit, nefas esse Missam sine luminibus celebrare, etiam urgente periculo, ne Populus die Festo Missa careat, aut ne moribundus sine Viatico ex hac vita migret, quemadmodum docent graves Scriptores, quos refert et sequitur Quartus ad Rubricas Missalis par. 1. tit. 20. num. 11. et Meratus ad Gavantum tom. 1. par. 1. pag. 298. num. 9. Addit idem Pontas Sylvii auctoritatem sequutus, lumina esse oportere vel ex cera, vel ex oleo, aut si desint ejusmodi, e sevo, urgente necessitate, quod etiam animadvertit Auctor Collationum Lucionensium tom. 5. pag. 549. Et si lumen alterum e cera reperiri non possit, et necessitas urgeat celebrandi Missam, unicum tantum lumen adhiberi potest, ut advertit Gavantus ad Rubr. 20. de Praeparatione Altaris. S. Antoninus 3. par. Summae tit. 13. cap. 6. ita monet: *Nota ergo, quod si aliquod eorum defuerit, quae requiruntur ad ritum celebrationis solemnitate, ut Calix consecratus, Palla, Altare, vel lumen, vel aliqua vestis sacra, ut Manipulus, Stola, et hujusmodi, debet potius dimittere Missam etiam die Festo, quam sic celebrare, quia sic celebrando advertenter, quamvis sine dubio conficeret, existentibus aliis, quae sunt de substantia Consecrationis: tamen peccaret mortaliter; et idem credo celebrando sine Missali seu libro, in quo sit saltem Canon, alias mente retentas dicendo; nam talis se exponit periculo errandi in verbis Canonis, immo et Consecrationis, cum et optimae memoriae viros aliquando fallat memoria, tum etiam quia facit contra generalem Ecclesiae consuetudinem.*

An sine Ministro.

3. Denique etsi generalis ea regula est, non posse Missam sine Ministro celebrari juxta Decretalem Alexandri Tertii in cap. *Praeposuit* de Filiis Presbyterorum, ubi legitur: *Non enim solus Presbyter Missarum solemnia, vel alia divina Officia potest sine Ministri suffragio celebrare;* tamen potest Sacerdos etiam sine Ministro Missam celebrare, sibique ipse respondere, si Viaticum opus sit infirmo ministrare, ut docet Sylvius 3. par. q. 83. art. 5. qui etiam censet Sacerdotem, cui die festo non sit copia Missae audiendae, meliore consilio Missam praetermittere, quam sine ministro celebrare; quamquam negat, illum peccare, si sine ministro celebret: *In casu tamen gravis necessitatis boni Auctores existimant, Sacerdotem non male facturum si solus celebret, sibique respondeat, ac ministret, ut si alioquin aut ipse Sacerdos, aut alius sit sine viatico moriturus. Addunt etiam nonnulli, si sit Festum solemne, neque Sacerdos possit Missam audire: sed mallem eo casu dicere, ipsum ab auditione Missae excusari, quam consulere, ut solus celebraret, quamquam nec Celebrantem damnarem.* Gilbertus Consultat. Canonicar. de Sacramentis consult. 7. de Sacrificio Missae narrat, Sacerdotem quemdam onus habuisse quotidie Missam celebrandi in Oratorio Campestri ab hominum frequentia longe remoto: Oratoriumque illud in honorem S. Blasii fuisse Deo dedicatum, ubi etiam Sacerdos ille panem benedicebat, qui plurimum prodesse existimabatur miseris illis agricolis, qui faucibus laborarent. Ibi porro quotidie Sacerdotem illum, cui ministri non esset copia, solum sibique respondentem celebrare Missam consuevisse. Quaerit igitur Gilbertus, an illi licitum id fuerit facere, et Canones quidem affert, qui vetant, ne quisquam sine ministro Missam celebret; nec casum, quem alibi attigimus, omittit de Missis solitariis: sed concludit denique, Sacerdoti illi licitum non fuisse Missam celebrare sine ministro, sed illum debuisse ab Episcopo facultatem petere celebrandi in alia Ecclesia, ubi ministri sibi copia esset; et si aliquo impedimento detentus non potuisset ad locum, qui sibi destinatus esset, sese conferre, debuisse a Missae celebratione abstinere, ne Missam sine ministro celebraret. Suarez [illegible] par. disput. 82. sect. 3. qui Missam

celebret sine aliqua e sacris vestibus, cum a peccato mortali non excusat, omnemque excludit parvitatem materiae; qui tamen vel oblivione captus, vel per imprudentiam aliquod e sacris indumentis omiserit, eum ne venialiter quidem peccare existimat. Cardinalis Gottus Theolog. tom. 14. q. 2. de Sacrific. Missae dub. 4. §. 2. docet graviter peccaturum Sacerdotem, qui vel Viatici ad infirmum in limine mortis positum deferendi gratia, vel ne Populus die Festo Missa careat, Missam sine sacris vestibus celebret. Mitius sentit de eo, qui gravi premente necessitate, puta ad evitandum scandalum et susurrum, qui oriretur in Populo, si sibi die Festo Missae non esset copia, Missam celebraret cum Amictu, Alba, et Planeta, omissis Stola, vel Manipulo, aut Cingulo benedicto, quae reperire non potuisset. Cajetanus Cardinalis in 1. 2. q. 96. negat sine peccato Sacerdotem posse, omissis vestibus sacris, Missam celebrare, etiam metu mortis deterritum; idque propter gravem irreverentiam. Eum sequitur Sylvius 3. par. q. 83. art. 6. quod durum videtur Baldello, nisi Ecclesiae contemptus existeret, tom. 1. lib. 1. disput. 15. n. 10.

Qui celebrat in templo polluto, peccat graviter non tamen incurrit in Censuras, ac ne in irregularitatem quidem.

4. Jam vero de celebratione Missae in templo violato, seu polluto reliquum est ut pauca quaedam attingamus. Templum multipliciter potest pollui. Primo, si in eo homicidium voluntarium perpetretur, cap. *Proposuisti*, de Consecrat. Ecclesiarum. Secundo, si in eo magna vis humani sanguinis effundatur, Can. *Ecclesiis* de Consecrat. dist. 1. et cap. *Si Ecclesia* de Consecrat. Ecclesiar. Tertio, si in eo sponte effundatur semen humanum, ut videre est in allatis textibus, *sive effusio sit secundum naturam, sive contra, sive per copulam alias licitam, sive per illicitam*, juxta communem sententiam. Quarto si excommunicatus vitandus in eo sepeliatur, cap. *Consuluisti* de Consecrat. Ecclesiar. Quinto, si in eo itidem sepeliatur Ethnicus, vel infidelis, Can. *Ecclesiam* de Consecrat. dist. 1. Si quis in templo polluto seu violato Missam celebret, nullam poenam incurrit, non suspensionem, non excommunicationem, non irregularitatem, cap. *Is qui.* de sentent. excommunicat. in 6. Irregularitatem enim, cujus Romano Pontifici reservatur dispensatio, incurrit, qui in loco interdicto celebraret, ut statuit Bonifacius Octavus eod. cap. *Is qui.* Etsi autem qui in templo polluto seu violato celebret, nullam ex illis poenis incurrit, expers tamen peccati non est; cum textus allatus dicat, eum *temerarie agere;* ad quae verba notat Sylvius in 3. par. q. 83. art. 3. Sacerdotem hunc *facere contra justam Ecclesiae prohibitionem in re gravi:* ex quo infert, si Episcopi consensus accedat, eum non peccare in templo polluto Missam celebrando. Cum eo consentit Persicus de Sacerdotis Officio lib. 1. dub. 12. Fuse id tractatum reperias in collat. 16. Lucionen. tom. 5. q. 1. pag. 160. et seq. edit. anni 1685.

Tempus celebrandi Missam ab Aurora ad meridiem: ex aequitate potest celebrari horae triente ante auroram, et post meridiem.

5. Nihil opus est hic de hora celebrandae Missae disputare; nam Rubrica Missalis diserte ait: *Quacumque hora ab aurora;* et alibi: *Missa privata saltem post Matutinum et Laudes quacumque hora ab aurora usque ad meridiem dici potest.* Universalis Ecclesiae consuetudo est, in Pervigilio Nativitatis Jesu Christi, ut post mediam noctem Missa Conventualis celebretur. S. Pius V. edita Bulla 4. tom. 2. Bullarii antiqua omnia sustulit Privilegia, quorum vi quidam Missam ante mediam noctem in eodem Pervigilio celebrabant. Æquitate quadam, juxta eam quae etiam Romae viget praxim, tolerari solet, ut Missa horae triente ante Auroram, et post Meridiem celebretur, ut videre est in Edicto nostro 13. editionis latinae atque etiam in nostro Edicto 68. ubi Epistolam retulimus nobis a S. Congregatione Concilii Clementis XII. jussu scriptam, in qua improbatur malus usus Missam occasione cujusdam solemnitatis multas horas celebrandi ante auroram, multasque itidem horas post meridiem. D. Thomas 3. par. q. 83. art. 2. *ad quartum* haec eadem confirmat. *Ad quartum dicendum quod regulariter Missa debet celebrari in die, et non in nocte* etc. *ita tamen quod principium diei accipiatur non a media nocte, nec etiam ab ortu solis, idest quando substantia solis apparet super terram; sed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur sol ortus, inquantum claritas radiorum ejus apparet* etc. *specialiter tamen in Nocte Natalis Domini Missa celebratur propter hoc quod Dominus in nocte natus est.* Et Solus in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 2. prope finem: *Jam vero nunc temporis statum tempus Missis celebrandis decurrit ab initio aurorae quocumque tempore anni usque ad meridiem.* Nonnullos tamen ait ex Privilegio Apostolico posse Missam celebrare, aut celebrandam curare ante auroram, et post meridiem; ac deinde invehitur adversus abusum celebrandi post elapsum tem-

Litterae hac de re S. Congregat. Concil.

pus quod praefinitum est. *Attamen quod hoc fiat ad inserviendum deliciis eorum, qui noctes aleis et crapulis vacando in dies vertunt, diesque dormiendo in noctes, non potest non esse vituperio dignum.*

CAPUT VIII.

De fructus medii applicatione ex ipso munere.

De Missae fructu. Missae fructus triplex.

1. Docet Scotus quodlibet 20. art. 2. et 3. cujus doctrinam communiter sequuntur ceteri Theologi, atque ipsa etiam recipit Ecclesia, ut videre est apud Sotum de Justitia et Jure lib. 3. q. 2. art. 2. Cordubam lib. 1. q. 3. Notab. 4. et Navarrum cap. 25. num. 92. triplicem esse Missae fructum; primum generalissimum, cujus Fideles omnes fiunt participes; alterum specialissimum, quo fruitur Sacerdos; tertium, qui dicitur medius, quemque iis Sacerdos applicat, pro quibus Sacrificium offert, quod etiam optime explicavit Cardinalis Bona in Tract. Ascetico de Sacrific. Missae cap. 1. §. 4. Et quoniam multis nominibus potest aliquis teneri ad offerendum pro aliis Sacrificium Missae, seu fructum medium, vel ratione Officii, vel oneris Beneficio quod possidet adjecti, vel praecepti Superioris, vel eleemosynae, quam acceperit singula haec capita percurremus, sacrarum Romae Congregationum vestigia secuti, praesertim ejus, quae S. Tridentinae Synodi est interpres, cujus Decretis debetur ab omnibus veneratio: sola enim haec Congregatio potestatem habet Concilii illius mentem interpretandi, ejusque Decreta, si generalia sint, vim legis obtinent; siquidem ad eam pertinet disciplinae praecepta statuere, ut saepissime docuimus in nostris Edictis.

Qui curam animarum habet, tenetur offerre Sacrificium pro Populo festis diebus.

2. S. Tridentina Synodus sess. 22. cap. 1. loquens de iis, qui curam habent animarum, *Cum praecepto*, inquit, *divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre.* Qui de morali scribunt Theologia quaestionem illam excitarunt, an verbis illis, *pro his Sacrificium offerre,* teneantur, qui curam habent animarum, Missam tantummodo celebrare, an etiam onus habeant applicandi Sacrificium Populo sibi commisso: in qua quaestione S. Congregationis semper ea fuit sententia, eum, qui curam animarum habet, teneri Missam applicare Populo omnibus diebus Dominicis, et festis diebus ex praecepto, sive Parochus Saecularis sit, sive Regularis, sive amovibilis, sive non, (nam et qui amovibilis est, animarum curam habet) sive congruam, habeat, sive non habeat; illudque duntaxat S. Congregatio concedit Parocho, si pauper sit, ut etiam die festo applicare possit Missam ei, qui sibi eleemosynam dederit, dummodo celebret in Parochia, ne Populus Missa careat, et alio die per hebdomadam Missam celebret, et populo applicet loco ejus, quam applicare debuerat festo illo die cum eleemosynam accepit, ut docuimus Edict. 10. tom. 1. quo vetera et recentia S. Congregationis Decreta a Summis Pontificibus confirmata congessimus.

Quid concedere soleat S. Congreg. Concilii, si Parochus pauper sit.

In Cathedralibus et Collegiatis Missa Conventualis applicanda est non benefactori singulari, sed benefactoribus in genere.

3. In Cathedralibus et Collegiatis Ecclesiis Missa Conventualis, quae ut diximus, quotidie celebranda est, applicari debet Benefactoribus generatim; ita ut ille hanc de applicanda Missa obligationem non impleat, qui eam cuipiam singulari Benefactori applicet. Quod si Cathedrali vel Collegiatae Ecclesiae juncta sit etiam animarum cura, duplex omnibus Dominicis festisque diebus ex praecepto celebranda est Missa, quarum Conventualis Benefactoribus generatim, Parochialis Populo applicetur, nec ulla contraria consuetudo ab hoc onere excusat; cujusmodi consuetudo siqua sit, malus usus est et corruptela, ut videre est apud Moratum ad Gavantum par. 2. tom. 1. pag. 808. qui disertissima et apertissima profert S. Congregationis Responsa et Decreta. Ab hoc autem onere applicandi quotidie Missam Conventualem eae tantum Ecclesiae immunes sunt, in quibus non omnia concurrunt, quae Collegiatam constituunt, quamvis et divina Officia quotidie celebrentur, et Missa cantetur. Quarum Cathedralium vel Collegiatarum tenues opes sunt, eae possunt implorare facultatem non applicandi Benefactoribus generatim Missam Conventualem diebus feriatis, nunquam tamen obligatione sublata applicandi pro iisdem cunctis diebus festis ex praecepto.

Si Ecclesiae juncta sit Cura, debet festis diebus alia Missa Populo applicari.

S. Congregatio Concilii, si Canonicatuum praebendae tenues sint, remittere solet onus applicandi Conventualem, non tamen festis diebus.

4. Atque hae sunt regulae, quibus utitur Sacra Congregatio Concilii, earumque executionem semper Episcopis commendat, cum respondet relationibus, quas ad eam mittunt de statu suarum Ecclesiarum. Cum sacrae hujus Congregationis nos Secretarii munere fungeremur, Capitulum et Canonici Cathedralis, nunc Metropolitanae, Ecclesiae Ferrariensis [illegible]bant, se ad Missam Conventualem ap-

plicandam minime teneri; tum quod *ab immemorabili* nunquam Missam applicaverant; tum quod primo cujuslibet mensis die non impedito Nocturnum Defunctorum cum Laudibus recitabant, et Missam mortuorum pro Benefactoribus generatim celebrabant. In Congregatione habita die 4. Martii 1719. eam Causam proposuimus, et in Folio, quod componi et typis vulgari solet a Secretario, veteres S. Congregationis resolutiones attulimus, quae jubent, Canonicos Cathedralium quotidie Missam Conventualem Benefactoribus generatim applicare. S. Congregatio die 18. Martii ejusdem anni respondit, teneri Canonicos Conventualem Missam quotidie Benefactoribus generatim applicare, omni exceptione rejecta. Item, cum eodem munere fungeremur, respondit S. Congregatio, petitionem rejiciendam Archipresbyteri et Canonicorum Collegiatae S. Euphemiae Dioecesis Comensis, qui contendebant non teneri se ad ejusmodi quotidianam Conventualis Missae applicationem, ut videre est in resolutione diei 11. Maji 1720. Contra Bonaventura Episcopus Montis Flasconis, cum Dioecesim visitaret, veritus est, ne Sacerdotes quidam Parochiali Ecclesiae Martae, quam ipse etiam Collegiatam esse credebat, sub Canonicorum nomine inservientes suo muneri deessent, propterea quod Missam quidem Parochialem Populo festis diebus applicabant, non tamen Missam Conventualem pro Benefactoribus generatim offerebant. Causam S. Congregationi proposuimus die 29. Januar. anno 1718. et rationes exposuimus, quamobrem ea Ecclesia non esset censenda inter Collegiatas; S. autem Congregatio die 12. Februarii ejusdem anni respondit, cum illa Ecclesia non esset vere Collegiata, nullum esse onus celebrandi et applicandi Missam Benefactoribus generatim. Cardinalis Tanarius S. Collegii Decanus et Episcopus Veliternus in Oppido Core, cum Dioecesim visitaret, Canonicos ejus Collegiatae, quos non applicare comperit quotidie Missam Conventualem pro Benefactoribus generatim, Decreto suo applicare coegit. Confugerunt Canonici ad S. Congregationem, contendentes, non teneri se ad hujusmodi applicationem, factum id nunquam fuisse: inopes esse Canonicatus vix Canonicis sustentandis pares. Causam in S. Congregatione die 14. Martii ann. 1722. retulimus, et exempla quaedam adduximus aliarum Collegiatarum, in quibus propter Praebendarum tenuitatem onus applicandi Missam Conventualem ad dies festos ex praecepto contractum fuit: S. Congregatio propterea respondit, teneri quidem Canonicos applicare Missam Conventualem quotidie pro Benefactoribus generatim, sed iis remitti posse ejusmodi onus propter tenuitatem Praebendarum, dummodo eam applicarent diebus omnibus festis ex praecepto.

5. Ex his, quae hactenus exposuimus patet, eam esse S. Congregationis Concilii regulam, ut Missa Conventualis quotidie Benefactoribus generatim applicetur in Cathedralibus et Collegiatis Ecclesiis; is vero, qui praeest, possit onus remittere, atque contrahere ad solos dies festos in iis Cathedralibus et Collegiatis, quarum Praebendae inopes sint: quibus etiam nunc regulis utitur eadem Sac. Congregatio. Exposuit Archiepiscopus Spalatensis in Relatione de suae Ecclesiae statu, Canonicos suae Metropolitanae solitos esse quotidie Missam Conventualem cantare, sed non applicare Benefactoribus generatim. Nos Congregationis nomine illi respondimus, juberet Missam Conventualem quotidie applicari; quod si Praebendae inopes essent, Canonici ad S. Congregationem postulationes suas converterent. Igitur cum jam Secretarii munere defuncti, et ad Cardinalatum fuissemus evecti, supplices libellos ad S. Congregationem miserunt, eorumque causa proposita, et praecedentibus S. Congregationis Resolutionibus ea de re per Secretarium expositis respondit S. Congregatio die 22. Julii ejusdem anni, Canonicos debere quidem Benefactoribus generatim Missam Conventualem applicare, sed posse iis permitti propter Praebendarum tenuitatem, ut eam applicarent solum diebus festis ex praecepto.

Regula statuitur, quam sequitur Sac. Congregatio Concil.

6. Ceterum, ad ambiguitates omnes et effugia tollenda, literas Apostolicas dedimus de re hac sub die 19. Augusti 1744. quas integras in appendicibus hujus operis inferemus, quamvis aliud quiddam praeterea contineant, quod ipsum tamen non inutile fore speramus.

Controversia omnis sublata per Apostolicas literas.

CAPUT IX.

De obligatione applicandi ex Beneficio, vel ex praecepto Superioris, vel ex accepta eleemosyna.

1. Hactenus de obligatione loquuti sumus applicandi Missam ex ipso munere; nunc vero

de eadem obligatione disseremus, quae oritur vel ex onere ipsi Beneficio seu Capellaniae imposito, vel ex praecepto Superioris, vel ex eo quod Sacerdos pro Missae applicatione acceperit eleemosynam. Quod ad primum caput attinet, oritur quaestio, an si Fundator, qui Beneficio vel Capellaniae onus imposuit celebrandi Missam, de applicatione ejusdem pro anima sua ne verbum quidem adjecerit, intelligi debeat imposuisse etiam onus applicandi sibi Missam.

Regula Sac. Congregationis Concilii in fundatione Capellaniae, censetur appositum onus applicandi Missam Fundatori.

2. Sac. Congregationis Concilii regula est, intelligendum esse appositum etiam onus applicandi Missam animae Institutoris seu Fundatoris Beneficii, seu Capellaniae. Nam etsi juxta Regulam 57. de Regulis Jur. in 6. *Contra eum, qui legem dicere potuit, apertius est interpretatio facienda;* tamen juxta 45. Regulam eod. tit. *Inspicimus in obscuris quod est verisimilius*. Porro verisimilius est, eum qui Beneficium seu Capellaniam fundaverit, et onus celebrandi Missam imposuerit, voluisse eamdem etiam sibi applicari. Notissima est Sacrae Congregationis Resolutio *in Causa Tinen. Applicationis Sacrificii* die 18. Augusti. 1668. in lib. Decretorum fol. 61. ubi haec habentur: *Ex dispositione testamentaria antiquitus facta a pio Testatore reperitur fundata quaedam Capellania cum onere Capellano pro tempore Sacrum faciendi singulis Dominicis aliisque festivis diebus, nulla adjecta declaratione, ad cujus suffragium applicandum esset Sacrificium. Ideo Episcopus Tinen. supplicat, per S. Congregationem declarari, an ejusmodi Sacrificium applicandum sit pro anima ipsius Testatoris, an vero ad libitum Capellani, uti hactenus factum esse comperit. Die 18. Augusti 1668. S. Congregatio Concilii respondit, applicandum esse Sacrificium pro anima Testatoris.* In privata quidem causa ita S. Congregatio respondit; sed regula est generalis, praesumi, eum qui Beneficium seu Capellaniam instituerit, et onus celebrandi Missam adjecerit, nulla mentione facta applicationis, voluisse Missam applicari animae suae. Quamobrem ad eumdem modum semper Sacra Congregatio respondit ad ejusdem generis supplicationes, quod ipsi ostendimus in scripto pro Congregatione habita die 12. Februari 1718. in causa Ferrariensi, in qua et de eadem re agebatur, et ad eumdem modum Sac. Congregatio respondit die 26. Martii ejusdem anni.

Quid si quasdam Missas jusserit applicari, quasdam celebrari?

3. Diximus praesumi, eum qui Beneficium vel Capellaniam fundaverit cum onere Missam celebrandi, nec verbum ullum de applicatione ejusdem adjecerit, voluisse Missam applicari animae suae. Cum autem Juris regula sit, praesumptionem a validiore praesumptione vinci, idcirco si Fundator jusserit, certum sibi Missarum numerum applicari, de aliis vero nihil amplius dixerit, quam ut eae celebrentur, ex hoc diverso loquendi modo diversa oritur ratio: quamobrem aliquando Sac. Congregatio respondit nullam obligationem esse applicandi eas Missas, quas Fundator dumtaxat jusserit celebrari, nec quidquam dixerit de earum applicatione. Nam praesumitur, eum quemadmodum in iis, quas voluit sibi applicari diserte id ipsum jussit, ita reliquarum, de quarum applicatione nihil declaravit, voluisse Sacerdoti liberam applicationem relinquere. Orta est etiam dubitatio, an si Fundator jusserit Beneficiatum seu Capellanum pro ipso orare in Missa quam celebraverit, verbum illud *orare* importet onus applicandi Missam Fundatori. Sac. Congregatio, dum nos a Secretis essemus, affirmando respondit in causa Ventimilien. die 27. Aprilis 1700. *Gubernatores humiliter supplicant pro declaratione, an Sacerdos ad celebrationem Missae eligendus teneatur illam applicare attentis verbis Testatoris, et in ea orare pro anima ipsius Testatoris, nulla facta mentione applicationis, cum aliud sit orare, aliud Missam applicare*; et Sac. Congregatio respondit, *Sacerdotem teneri ad applicationem Missae*. Si vero Fundator Capellanias aliquot instituisset cum onere sibi applicandae Missae, aut suis consanguineis defunctis, aliud autem Beneficium seu Capellaniam instituerit, ubi onus Beneficiato seu Capellano imposuerit orandi pro anima sua, tum locus fit argumento desumpto e diverso modo loquendi, ac dicendum, Fundatorem, ubi jusserit pro se orari, non imposuisse onus applicandi, sed voluisse dumtaxat, Sacerdotem ad *Memento* commemorationem facere sui; quemadmodum respondit Sac. Congregatio Concilii in causa Ferrariensi die 11. Junii 1700.

Quid si Fundator injunxerit, tantum, ut Sacerdos oret pro anima sua?

Si Sacerdos jussus a Superiore Missam applicare certae personae applicet alteri, quaeritur cuinam prosit applicatio.

4. Potest Sacerdoti sibi subjecto Superior praecipere, ut Missam, quam celebraverit, applicet huic vel illi personae. Si Sacerdos Missam alii applicet, inobedientiae se alligat: sed quaestio est, cuinam applicatio prosit, illine cui Sacerdos applicavit, an ei cui ex Superioris praecepto applicare debuisset. Quaestionem hanc tractat Pasqualigus de Sacrif.

Missae q. 183. ubi Scriptorum utrique sententiae suffragantium auctoritates congerit; sed communis ea videtur esse, applicationem ei prodesse, cui Sacerdos intendit applicare: non enim Sacerdos Sacrificii dumtaxat Minister est, sed etiam Dispensator vi suae Ordinationis; itaque ut in conficiendo Sacramento ab auctoritate non pendet Superioris, ita potestatem habet ei Sacrificium applicandi, cui voluerit. Vide Clericatum decis. 36. n. 25. de Sacrif. Missae. Eamdem quaestionem accurate discutit etiam Cardinalis de Lugo de Sacram. Euchar. disp. 19. sect. 10. n. 210. et seq. qui docet, Deum ad intentionem respicere, quam Sacerdos habuerit, non quam habere debuisset vel ex praecepto Superioris, vel ratione eleemosynae.

De Missa applicanda propter acceptam eleemosynam sex regulae statuuntur.

5. Frequentior est obligatio applicandi, quae oritur ex accepta eleemosyna, quam Sacerdos pro applicatione acceperit. Atque multa sane hanc in rem dicenda esset; sed cum de hoc argumento abunde loquuti simus Edicto 56. editionis latinae, juvabit illinc pauca quaedam repetere, atque in hunc locum conferre. Ac primo non est immunis ab applicanda Missa is, qui eleemosynam acceperit minorem etiam, quam quae sit Taxa Dioecesana. Secundo. Qui a pluribus plures exiguas acceperit eleemosynas pro Missarum celebratione et applicatione, tot tenetur celebrare et applicare Missas, quot eleemosynas juxta taxam Dioecesanam cumulus ille exiguarum eleemosynarum suppeditaverit. Tertio. Qui eleemosynam acceperit taxa Dioecesana majorem pro una Missa, si ab aliis Missam celebrari curet, tenetur quidquid acceperit, tradere Sacerdoti celebranti, etiamsi hunc moneret, se pinguiorem eleemosynam accepisse, volentique et consentienti minorem eleemosynam offerret. Quarto. Etsi fructus medius Sacrificii, quem Sacerdos potest, cui velit, applicare, satisfactorius sit et impetratorius, non licet duplicem eleemosynam accipere, alteram ut applicetur fructus satisfactorius puta alicui defuncto, alteram ut applicetur fructus impetratorius exempli causa alicui infirmo. Quinto. Non potest Sacerdos accipere eleemosynam, ut alicui applicet fructum specialissimum, qui sibi ut sacrificanti debetur. Postremo Sacerdos, qui quoquo modo teneatur certis diebus applicare Missam, non potest eleemosynam ab aliis accipere pro celebranda et applicanda iis Missa iisdem diebus. Vide etiam Tournely Praelection. Theologic. de Sacram. Euchar. par. 2. pag. 349. et sequen. edit. Parisien. anni 1729.

Qui habet onus tantum celebrandi, potest accipere eleemosynam pro Missa applicanda.

6. Eam etiam eodem Edicto nostro quaestionem pertractavimus, an qui habet onus solummodo celebrandi, pro quo eleemosynam consequitur, possit aliam eleemosynam accipere pro applicanda Missa. Nos illuc Lectorem nostrum amandamus. Monere tamen non praetermittimus, quasdam reperiri Resolutiones S. Congregationis, quae declaravit posse Sacerdotem, cui celebrandi onus dumtaxat impositum est, aliam pro applicatione eleemosynam accipere, ut videre est in causa Tridentina 13. Julii 1630. *Ad primum respondit, non posse eleemosynam recipere, et duabus Oblationibus unica Missa satisfacere, nisi in fundatione cautum sit, quod non teneatur Sacrificium applicare.* Cum ea consonant Resolutiones aliae in causa Pientina die 14. Maji 1639. in causa Peruana die 12. Novembris 1640. et Vicentina 23. Augusti 1642. Duo vero huc adjicienda existimavimus: primum est qui eleemosynam acceperit pro Missae applicatione, eum teneri non modo eleemosynam offerenti Missam applicare, sed etiam applicare eodem tempore, quo offerens sibi applicari pro rerum suarum conditione petit; ita ut, si Sacerdos Missam celebret et applicet extra illud tempus, et extra offerentis opportunitatem, teneatur eleemosynam restituere. Fingi potest casus in hunc modum: quidam eleemosynam praebet, uti sibi Missa celebretur et applicetur, ut Deus Judicem lumine suo illustret, qui in quadam ipsius offerentis causa ferre debet sententiam: si post latam sententiam Sacerdos celebraverit, profecto obligationi defuit suae, et tenetur eleemosynam reddere. Vide Cabassutium in Theoria et Praxi Juris Canonici, lib. 6. cap. 14. n. 18.

Missa applicari debet eo tempore, quo offerens vult applicari.

De applicatione Missae ex eleemosyna.

7. Alterum, quod adjicimus, est, Sacerdotem, qui non habet onus applicandi Missam, non posse eam celebrare et applicare juxta ejus intentionem, qui sibi primus eleemosynam praebuerit. Quae quidem quaestio quondam inter Doctores in utramque sententiam, ut fieri solet, abeuntes diu disputata, tandem post maturum examen a Sac. Congregatione Concilii decisa est. Pronuntiavit enim, non licere Missam celebrare cum intentione ei applicandi, qui primus obtulerit eleemosynam, idque Decretum approbavit Clemens Octavus atque edidit Paulus V. ut nullus jam ejusmodi sit locus

controversiae. Videantur Habert Theolog. dogmat. et moral. tom. 5. de Sacram. Euchar. cap. 16. q. 9. Natalis Alexander Theolog. dogmat. et moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. art. 6. Regula 2. earum, quae ad praxim pertinent, Clericatus cit. decis. 36. n. 21. Integrum vero Decretum refert Marchinus de Ordine tract. 3. par. 2. cap. 31. n. 9. et Pasqualigus de Sacrif. Missae quaest. 168.

Non potest applicari Missa ei, qui primus eleemosynam praebuerit, suspenso interim fructu Sacrificii.

8. Franciscus Sylvius, quem saepiuscule citavimus, tom. 5. suorum operum editionis Antuerpien. Oratione 11. et 12. hanc fuse et erudite suo more tractat materiam. Atque ille quidem non negat, quin Sacerdos, qui ratione Beneficii tenetur duas vel tres Missas celebrare in singulis Hebdomadis, possit anticipatione quadam temporis in hac Hebdomada duas vel tres celebrare Missas, quae illi celebrandae essent in Hebdomada proxime sequenti. Quis enim gratior esse potest debitor, quam qui argentum praevertit solvere? Quod tamen ita intelligendum est, ut si ex Beneficii vel Capellaniae institutione appareret, voluisse institutionem in qualibet Hebdomada duas vel tres Missas celebrari, vel ut quaedam Altaria Missa non carerent, vel ne cui Vico aut Pago certis quibusdam diebus Missa deesset, ex his similibusve circumstantiis conjicendum sit, institutoris voluntatem anticipatae satisfactioni Missarum adversari. Casum deinde Sylvius expendit ejus Sacerdotis, qui nulla obligatione obstrictus applicandi Missam, tamen eam celebrat, Sacrificii effectum suspendens; quem possit illi applicare, a quo oblata eleemosyna rogatus fuerit celebrare, et sibi applicare; vel celebrat et actu applicat Missam ei, quem Deus probe novit ab illo petiturum celebrationem, et applicationem Missae. Solidissimis autem Theologiae rationibus probat, in neutro casu licere Sacerdoti eleemosynam accipere; ob id maxime, quod nescio quid sordidum in ea re appareat, et nonnihil suboleat avaritiae, quam in sancto sacrificio tantopere detestatur Ecclesia. Quia verum Decretum illud, quod superius attulimus, nonnemo arbitratur conditum pro Hispania, nec ad Belgium propterea attinere, sic ait: *Neque locus respondendi est, Bullam istam pro Hispaniis latam esse, et non pro Belgio: considerandum quippe est, eam idcirco praedictam consuetudinem improbasse, et abolendam praecepisse, quia multis nominibus est periculosa, quia Fidelium scandalis et offensionibus obnoxia, quia nova, et a vetusto Ecclesiae more abhorrens. Cum igitur istae rationes non sint pro Hispania particulares, sed toti Ecclesiae per universum Orbem dispersae communes, in omnibus fidelium regionibus vigere debet ipsa Bulla, immo (etiam ea seclusa) id quod in ea mandatur.*

Qui habet onus applicandi, non tenetur in Nativitate Domini applicare, nisi unam missam; et in Commemoratione Defunctorum censetur liber ab obligatione applicandi.

9. Quaeritur, utrum is qui onus habet Missam quotidianam applicandi, teneatur in die Natali Christi Domini etiam secundam et tertiam Missam applicare; et an in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum teneatur Missam illi applicare cui debet applicare quotidie. Prima quaestio solvitur respondendo, eum qui habet onus Missae quotidianae teneri unam duntaxat applicare in Festo Nativitatis Jesu Christi, nisi forte institutor diserte jusserit, tres Missas sibi eo die applicari. Fraxinellus de Sacerdot. Obligatione ad Missam sect. 4. concil. 4. §. 21. Diana edit. Coordinatae tom. 2. tract. 1. resolut. 64. num. 2. Pasqualigus de Sacrif. novae Legis tom. 2. q. 1033. num. 2. et 3. Quod vero ad secundam quaestionem attinet, Aversa q. 11. de Euchar. sect. 18. putat, eo die cessare onus Capellaniae quotidianae, ideoque Capellano licere Missam eo die applicare vel omnibus Defunctis, quod esset optimum, vel privato cuidam defuncto. Pasqualigus qu. 1134. contendit, eo die quotidianae Capellaniae obligationem non cessare; addit tamen, licere Capellano Missam vel alicui Defuncto, vel Defunctis omnibus applicare; praesumendum enim, voluisse institutorem eo die Capellano Missam sibi applicandam remittere. Quaestionem apud Auctores pertractatam deprehendimus, an Parochus in Nativitate Domini teneatur tres Missas celebrare; ac firmior nobis visa est eorum sententia, qui statuunt, teneri illum ad Populi utilitatem et devotionem tres Missas celebrare, ut existimat Persicus de Sacerdot. Officio lib. 1. dub. 15. num. 128. nam plane commentitium est quod ait Leander par. 2. Oper. moral. tract. 8. disput. 5. q. 30. non teneri Parochum, secluso scandalo, nisi unam tantum Missam celebrare: si enim tres Missas potest celebrare, et unam tantummodo celebrat, certum est scandalum; aut si non nisi unam Missam celebrare potest; profecto non tenetur duas reli[illegible] celebrare. Eam vero quaestionem [illegible] Congregatione nec examinatam re[illegible]que decisam, utrum Parochus, qui [illegible] ex praecepto tenetur populo [illegible]icare, teneatur etiam

Parochus tenetur in Nativitate tres Missas celebrare, an vero ab ipso, ut etiam in Cathedralibus tres Missae

sint applicandae, adhuc incertum.

tres Missas applicare eidem populo in Nativitate Domini, an vero si unam tantum applicet, suo muneri satisfaciat. Neque illud itidem in S. Congregatione judicatum deprehendimus, utrum in Cathedralibus et Collegiatis Ecclesiis, quibus impositum est onus applicandi quotidie Missam Benefactoribus generatim, etiam plures illas Missas Canonici teneantur applicare, quas celebrare jubentur certis quibusdam diebus ex lege Rubricae.

CAPUT X.

Quid requiratur, ut valide Sacrificium fiat.

Ad validitatem Sacrificii primum oportet ut celebrans sit rite ordinatus.

1. Sacrificium et Sacerdotium ita inter se nexa et copulata esse Deus voluit, ut alterum ab altero nunquam fuerit sejunctum. Itaque cum Catholica Ecclesia in novo Testamento ex divina institutione sanctum Eucharistiae acceperit Sacrificium, fateri necesse est in ea novum esse, visibile et aeternum Sacerdotium, in quod vetus Sacerdotium migravit. Id autem novum, visibile, aeternumque Sacerdotium a Christo Domino institutum et ab Apostolis per validam et legitime riteque factam Ordinationem eorum Successoribus traditum potestatem habet consecrandi, offerendi, et ministrandi Corpus et Sanguinem Jesu Christi, et peccata retinendi et remittendi. Ex hac Catholica doctrina manifesto constat, ad validitatem Sacrificii illud primo necessarium esse, ut Sacerdos qui Missam celebrat, rite, legitime, et valide sit ordinatus.

Disputatio suscipitur de intentione Ordinantis et Ordinati.

2. Neque vero hic de valida Ordinatione aggredimur ad disserendum; tum quod argumentum hoc apud sexcentos reperias Auctores abunde tractatum; tum quod longissime digredi cogeremur, et serius, quam par est, ad institutum reverti. Illud unice monere volumus, ad Sacrificii validitatem necessarium esse, ut valida praecesserit Ordinatio. Eorum autem quae ad Ordinationis validitatem pertinent, intentionem duntaxat Ordinantis et Ordinati suscipimus discutiendam, de qua saepissime disputandi sese offert occasio. In Pontificali Romano extat allocutio, qua ante Ordinationem Archidiaconus nomine Episcopi jubet, sub poena Excommunicationis, ne qui Canonico aliquo defectu laborant, ad suscipiendos Ordines accedant; quamobrem si quis aliquo Canonico irretitus defectu accedens Sacerdotalem Ordinem suscipiat, quaeri solet an hic valide fuerit ordinatus.

Allocutio Episcopi ad Ordinandos ex Pontificali Romano.

Quaestio de validitate Ordinis, si Episcopus declaraverit, non esse sibi intentionem ordinandi Canonico defectu implicitos.

3. Si allocutio fiat ad eum, quem diximus, modum juxta Pontificale, patet Ordinationem validam esse. Difficultas tunc oritur, cum Episcopus Pontificalis praetergressus limites, vel per edictum publicum, vel quovis alio modo declaret, sibi non esse intentionem ordinandi eum, qui aliquo Canonico defectu sit implicitus ut bene advertit Cardinalis de Lugo de Sacram. in genere disp. 8. sect. 7. n. 119.

Quidam putant Ordinem eo casu valide collatum esse.

4. Quidam existimarunt, Ordinationem validam esse, vel quod Edictum intelligendum sit non alia de causa editum esse, quam ut terror incutiatur, ut putat Serry in Dissert. *De necessaria intentione in Sacramentis conficiendis*, *pag.* 26. vel quod existimandus sit Episcopus, qui post Edictum ordinaverit Canonico defectu implicitum, contrariam revocasse intentionem; nec unquam credi debeat, illum materiam formae Sacramenti applicando voluisse nihil agere, seu nullum facere Sacramentum; atque ad hunc modum disputat cum aliis pluribus scriptoribus Cabasutius in Theoria et Praxi Jur. Canonici lib. 3. cap. 16. n. 15.

Sac. Congregatio Concilii putavit eam Ordinationem invalidam.

5. Quaestio haec versata est, et accurato subjecta examini in Sac. Congregatione Concilii, quae propensior semper fuit in eam sententiam, ut invalida esset Ordinatio ejus, qui cum Canonico impedimento Ordinem suscepisset ab Episcopo, qui declarasset, sibi intentionem non esse ordinandi accedentes cum ejusmodi impedimento; ut videre est in Addit. ad Navarrum Consil. 1. *De eo qui furtive Ordines susceperit*: et quamquam nonnemo dubitat, an revera extet ejusmodi S. Congregationis Resolutio ut est apud Bossium tom. 2. moral. tit. 3. §. 18. n. 160. tamen qui de ea dubitandum censet, vehementer fallitur; eam enim resolutionem refert celebris Fagnanus, qui tot annos Secretarii munere obeundo inclaruit, in cap. *Tuae Litterae* n. 15. De Clerico per saltum promoto: atque ipsi nos eam reperimus in veteri manuscripto. Est autem ejusmodi: *Quaesitum fuit, an ordinati ante aetatem legitimam ab Episcopo, qui ante Ordinationem in Ecclesia publico Edicto protestatus est, quod non intendebat Ordines conferre, nisi iis, qui in aetate legitima erant constituti, receperint vacuam manus impositionem. Responsum fuit ex communi sententia, recepisse vacuam manus impositionem.* Quae reso-

lutio fuit in Congregatione habita die 23. Januarii 1586.

Ejus resolutio celebris in causa Americana Episcopi Charchiensis.

6. Ad hanc rem Edictum promulgavit ante ordinationem Episcopus Charchiensis in America, quod tantas excitavit turbas, ut opus fuerit in Sac. Congregatione causam proponere sub titulo *Charchien. Ordinationis*, quae causa ab Altovito tum Secretario in hunc modum relata est: *In supplici libello a Sanctiss. Domino nostro remisso exponitur, Fratrem Antonium Gonzalez de Acuna Episcopum Civitatis Charchiensis in Indiis Occidentalibus sub dominio Regis Catholici, sacras Ordinationes habiturum Edicto cavisse, ne quis trahens originem ab Indis, seu, ut vocant Mulatis intra quartum gradum, auderet accedere ad sacros Ordines suscipiendos, quia ipsius mens et intentio erat hujusmodi personis Sacramentum Ordinis non conferre: quam protestationem denuo atque expressius ore proprio emisit in actu Ordinationis, jurejurando affirmans, se neque actualem, neque virtualem intentionem habere, aut habiturum fore ordinandi dictas personas, sed habere dumtaxat intentionem ordinandi sanguine puros, quod et postea confirmavit, dum interrogatus a Guardiano Conventus S. Francisci, an quidam comprehensus intra gradus ab eo prohibitos esset valide ordinatus, absque ulla haesitatione respondit negative ex defectu intentionis. Plura hinc scandala et inconvenientia orta sunt. Multi enim originem trahentes ab Indis, seu ut vocant Mulatis (cum inibi pauci sint sanguine puri) Ordines susceperunt, et subinde Missas celebrarunt, Confessiones audierunt, aliaque susceptis Ordinibus congruentia munera exercuerunt: et e contra non desunt in Populo qui sic Ordinatos effugiunt, ac uti male promotos digito ostendunt.* Dubia vero tum proposita ad examinandum haec sunt: *Primo an hujusmodi personarum ordinatio fuerit valida. Secundo an actus ab illis vigore susceptorum Ordinum exerciti fuerint validi: et quatenus negative: Tertio quonam remedio hisce malis consuli debeat.* Responsum S. Congregationis habitae die 13. Februarii 1682. fuit hujusmodi: *Ad primum, et secundum negative: ad tertium ad mentem; et mens est, supplicandum esse Sanctissimo, quatenus jubeat omnibus Indiarum Episcopis, ne deinceps praesumant in Ordinatione conditionalem intentionem habere, eosque animadvertat, Indos et nigros omnesque ab eis per paternam vel maternam lineam descendentes, nullo jure ab Ordinum aliorumque Sacramentorum receptione arcendos esse, dummodo cetera per Sacros Canones requisita habeant et observent.*

Explorandu Ordinantis intentio, et si non liquet, iterandus est Ordo sub conditione.

7. Itaque res omnis in eo est, ut Ordinantis exploretur intentio: nam si Episcopus non habuerit intentionem ordinandi, et in actu Ordinationis non revocaverit contrariam intentionem adversus eum, qui cum canonico defectu ad Ordinem suscipiendum accessit, inficiari nemo potest, Ordinationem fuisse nullam. Idcirco vetus resolutio anni 1586. approbata fuit a Summo Pontifice in Consistorio, qui etiam jussit antequam exequutioni mandaretur, scribi ad Episcopum, ut Edicti a se promulgati formam mitteret, quo cognosci posset, num Episcopus revera intentionem habuerit non ordinandi eum, qui cum defectu Canonico ad suscipiendos Ordines accessisset. Et Card. de Lugo loc. citato ita scribit: *Non debet res adeo gravis dubiis exponi; unde si casus accideret, ego Sacerdoti eo modo ordinato cum tali impedimento consulerem, ut si commode potest, adeat eundem Episcopum, ejusque intentionem exploret, qualis fuerit. Quod si hoc fieri non possit, recipiat iterum sub conditione Ordinem, ne maneat in illo dubio cum periculo invaliditatis aliorum Sacramentorum, quae ex Sacerdotio dependent.* Hanc autem esse S. Poenitentiariae praxim testatur Thesaurus de Poenis Ecclesiasticis par. 2. verbo *Ordines* cap. 7. num. 2. quod ipsi quoque observavimus Edict. 6. numer. 17. tom. 2. Quod si vel clara defuit probatio contrariae intentionis in Ordinante, vel dubitari potuit, num aliquo modo fuerit revocata, S. Congregatio censuit iterandos esse Ordines *sub conditione*, ut apparet ex aliquibus Decretis in Causa Aprutina Ordinum 11. Januarii 1710. et in Ugentina Ordinum 3. Aprilis 1743.

Triplex apud Theologos intentio.

8. Sed de Ordinationis validitate hactenus satis. Nobis satis est monuisse, ad validitatem Sacrificii Missae oportere, ut qui illud offerat rite sit et legitime ordinatus, nec illum valide ordinatum censeri posse, qui susceperit Ordinem ab eo, qui intentionem non habuerit illum conferendi. Vulgo triplex est apud Theologos intentio. Prima est habitualis, quae voluntas quaedam est ad operandum propensa, sed quae nullo modo influit in actum, quem is qui facit, plerumque incogitans est, eumque ne mente quidem tenet, ut ebriis contingit, qui ea faciunt inscii, quae facere consuescunt. Actualis est altera, quae est praesens quaedam applicatio et attentio animi ad id quod fit. Ter-

tia denique dicitur virtualis, quae perseverat vi proxime praecedentis actualis intentionis, nec umquam est interrupta per contrariam intentionem, neque intermissa diuturno temporis tractu post actualem elapsi.

Quae nunc appellatur a Theologis intentio virtualis a D. Thoma vocatur habitualis.

9. Communis etiam Theologorum Sententia, omnium esse optimam in Sacramentis, ideoque in Ordinatione, actualem intentionem, virtualem sufficere, habitualem vero non item. Et quamquam D. Thomas 3. par. quaest. 64. art. 8. *ad tertium* ait, *intentionem habitualem sufficere ad perfectionem Sacramenti;* tamen illud probe notandum est, nondum ea aetate excogitatam fuisse a Theologis distinctionem triplicis intentionis: nam intentio tum dividebatur in actualem, et habitualem; habitualis autem nomine Theologi illorum temporum eam intelligebant, quam modo nos virtualem appellamus; proinde ipse quoque D. Thomas loco citato de habituali intentione loquitur in eumdem modum. Sic enim de illa scribit: *Virtute primae intentionis influit in Sacramentum.* Scilicet quod nos de virtuali dicimus.

Est de Fide ut intentio Ordinantis sit faciendi quod facit Ecclesia.

10. Est autem dogma Fidei oportere, ut intentio, sive actualis illa sit, seu virtualis, sit intentio faciendi quod facit Ecclesia, juxta id quod definivit Tridentina Synodus sess. 7. can. 11. de Sacramentis in genere: *Si quis dixerit in Ministris, dum Sacramenta conficiunt et conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.* Illud unice Theologi disputant, num satis sit intentio faciendi extrinsecus, quod facit Ecclesia, adhibendo materiam et formam a Christo Domino institutam, et ab Ecclesia adhibitam, sed sine interiori animo et intentione conficiendi Sacramentum, immo cum intentione interna jocandi, dummodo ejusmodi intentio extrinsecus non appareat. Ambrosius Catharinus in libro de Intentione Ministri putavit, ejusmodi intentionem sufficere. Quidam ejus sententiae subscripsere: nuperrime eandem sententiam propugnavit Serry, diluitque criminationes adversus Catharinum intentatas. Sed ipsemet fatetur, sententiam, quae statuit ejusmodi intentionem non sufficere, tutiorem esse et in praxi omnino tenendam; quam propterea nos sequimur et amplexamur, praesertim cum Innoc. XI. hanc condemnaverit Propositionem: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore.* Huc referri etiam potest Propositio illa ab Alexandro VIII. proscripta: *Valet Baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum formamque Baptismi observat, intus vero in corde suo resolvit: non intendo facere quod facit Ecclesia.* Videtur enim in ea condemnatione non illum comprehendi tantummodo, qui extrinsecus se jocari ostendit, nec internam habet intentionem, sed eum etiam, qui serio externum ritum exequitur, sed intrinsecus nullam habet intentionem faciendi rem sacram, neque conferendi Sacramentum, neque faciendi quod facit Ecclesia, sed jocalariter quidpiam agendi. Videatur Cardinalis Gottus tom. 13. Theolog. quaest. 7. dub. 4.

An qui serio externum ritum exequitur sine intentione interna, conficiat Sacramentum.

In Ordinato eadem opus est intentio, quae in ordinante.

11. Quae in Ordinante intentio requiritur, ut valide Ordinem conferat, eadem debet esse etiam in Ordinando, ut illum valide suscipiat, eademque opus est Sacerdoti, ut valide Missam celebret. Ideoque si Ordinando opus est intentio, saltem virtualis, faciendi quod facit Ecclesia, nec satis est hanc intentionem esse externam; ita Ordinato itidem oportet esse intentionem suscipiendi, quod Ecclesia intendit ab eo suscipi; idemque Ordinatus pariter necesse est ut habeat saltem virtualem intentionem externam et internam, dum Missam celebrat, faciendi quod facit Ecclesia, ut validae sint Ordinatio, et Missae celebratio. *Haec omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, et persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia;* Verba sunt Eugenii IV. in ejus Decreto.

De eo qui metus causa Ordinem suscipit.

12. Sed quod attinet ad Ordinatum, cum iis quae hactenus diximus illud pugnare videtur, quod qui cujuspiam gravis mali metu adducitur ad suscipiendum Ordinem, valide illum suscipit, ut videre est in 1. et 2. decis. Caesaris de Grassis tit. *De his quae vi metusve causa fiunt.* Sed casus a casu distinguendus est. Valida est ejus Ordinatio, qui antea nolebat Ordinem suscipere, quem deinde suscipere induxit animum, ut illud effugeret malum, quod sibi minis intentabatur: non enim negare possumus, quin sit in eo voluntas saltem illa, quam vocant conditionatam. Contra invalida est ejus Ordinatio, qui non obstante metu, obfirmato animo negat, se velle suscipere Ordinem, et vi raptus ad Ordinationem, accipit applicationem illam materiae ad formam, sed vel extrinsecus vel intrinsecus contradicit. Haec responsio eruitur a Decretali Innocentii III. in cap. *Majores*

Qui rapitur ad Ordinem suscipiendum, et expresse vel externo vel interno dissensu contradicit, revera non suscipit.

de Baptismo, ubi Pontifex loquens de eo, qui vi metusque causa Baptismo abluitur, ita ait: *Is, qui terroribus, atque suppliciis violenter attrahitur, ac ne detrimentum capiat, Baptismi suscipit Sacramentum; talis characterem suscipit Christianitatis impressum, et ipse tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est ad observantiam Religionis Christianae.* De eo autem, qui nunquam suum consensum praebuit, nec intentionem habuit suscipiendi Sacramentum, ait: *Ille qui nunquam consentit susceptioni Baptismatis, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti.* Illud tantum inter se Theologi disputant, an ad validitatem satis sit, si qui Baptismum, vel Ordinem suscepit, indifferens fuerit, idest nec habuerit voluntatem eum suscipiendi, neque non suscipiendi; et hoc in casu videtur in praxi recepta opinio eorum, qui putant actum esse invalidum; certissimum autem illud remanet, ei, qui reipsa contradixerit, nullum characterem fuisse impressum, actumque totum invalidum esse, ut respondit etiam Sac. Concilii Congregatio in Causa *Nullius susceptionis Presbyteratus*, die 26. Decembris 1665. lib. 24. Decretor. pag. 621.

Suscipit Ordinem, qui metus causa fictet animum ad illum suscipiendum.

13. Eidem Sac. Congregationi nunciavit Episcopus Brixiensis, sibi contigisse, ut clericus quidam initiandus Subdiaconatu minorum Ordinum Testimonialem falsaverit, quos Ordines revera susceperat. Cum autem ad generalem Ordinationem accessisset, et comminationem intellexisset Censurarum adversus eos, qui ad suscipiendos Ordines accederent, neque muniti essent iis, quae Canones postulant, cogitavit illinc abire; sed veritus, ne id scandalum pareret, consilium coepit, accedendi ad Ordinem suscipiendum, sed sine intentione illum suscipiendi, putans hoc pacto se subduci Censuris: quamobrem Episcopus sciscitabatur a Sac. Congregatione, an illum Clericum rursus ordinare deberet. Relatum id fuit in S. Congregatione habita die 31. Martii 1685. quae respondit, Ordinatus interea suspensus remaneret; curaret autem Episcopus, ut defectus intentionis sibi fieret exploratior. Rescripsit Episcopus, se id percunctatum a Clerico, qui candide fassus sit, se conscientiae stimulis incitatum, ante Ordinationem internum actum expressum et positivum edidisse non suscipiendi Ordinis, nec umquam hujusmodi intentionem revocasse. Id iterum relatum in Sac. Congregatione habita die 24. Augusti ejusdem anni; quae considerans, non admodum esse fidendum attestationibus ejus, qui dicebat, perturbato animo se illum exeruisse internum actum, respondit: *Esse iterum ordinandum sub conditione privatim, et dummodo aliud non obstet Canonicum impedimentum.*

Materia et forma debita uti oportet ad validitatem Sacramenti.

14. Juxta Decretum Eugenii IV. praeter validitatem suscepti Ordinis, et intentionem in Sacerdote Missam celebrante faciendi quod facit Ecclesia, requiritur etiam, ut Sacrificium valide fiat, materia et forma. De materia Decretum illud haec habet: *Tertium est Eucharistiae Sacramentum, cujus materia est panis triticeus, et vinum de vite.* Proponitur quaestio, an panis ex tritico cum hordeo et spelta permixto sit materia apta et sufficiens ad Consecrationem. D. Thomas 3. par. quaest. 74. art. 3. *ad tertium* docet, inspiciendum an tritici quantitas major sit quantitate hordei et speltae; si enim minor esset, materiam rejiciendam esse tanquam non aptam: *Modica permixtio non solvit speciem, quia id, quod est modicum, quodammodo absumitur a plurimo. Et ideo si sit modica permixtio alterius frumenti ad multo majorem quantitatem tritici, poterit exinde confici panis, quia est materia hujus Sacramenti. Si vero sit magna permixtio (puta ex aequo, vel quasi) talis permixtio speciem mutat: unde panis exinde confectus non erit debita materia hujus Sacramenti.*

De materia panis D. Thomae doctrina.

Idem S. Doctor in responsione ad secundum ostendit, non esse materiam validam panem ex hordeo, ex spelta, ex farre; atque adeo ne panem quidem ex amido: *Et quia amidum est ex tritico corrupto, non videtur, quod panis ex eo confectus possit fieri corpus Christi, quamvis quidam contrarium dicant:* quae verba sunt S. Doctoris in responsione *ad quartum*. Pulcre illud convenit cum hac re, de qua agimus, quod in Actis legitur Concilii Chalcedonensis. Lybia tanta sterilitate laborat, ut frumentum non ferat; quamobrem Imperatores illuc tantum frumenti comportari jubebant, quantum conficiendo Sacramento satis esset, et egenis peregrinisque sustentandis. Vetuit Dioscorus Alexandrinus Episcopus, ne suae Provinciae Episcopi hac Imperatorum largitate fruerentur; quapropter Ischyrion ejus Diaconus, ut habetur Actione 3. ejus Concilii, gravem adversus illum accusationem instituit, criminando, quod ejus culpa neque Missae fuissent celebratae, neque ceteri eo auxilio essent recreati: *Ex hoc*

neque terribile et incruentum Sacrificium celebratum est, neque, sicut dixi, Peregrini, aut Provinciales eo solatio frui sunt.

Vinum ad Missam optimum adhibendum.

15. De vino nihil hic dicendum esse arbitramur, qui satis de eo verba fecimus in Edicto 10. tom. 4. ubi demonstravimus quam indecorum sit ad Missam deterius adhiberi vinum, quam quod ad profanas mensas adhibetur. Adversus hunc abusum omnino non ferendum inclamat Bocquillot tractatu Historico de Sacra Liturgia lib. 1. cap. 12. num. 293. In tractatu quodam Arabice scripto, quo multa continentur e Dionysio Barsalibi deprompta de modo celebrandi Missam, et suscipiendi Eucharistiam, haec habentur: *Ut uvae mundae seligantur ad vinum conficiendum, illaeque manibus exprimantur, non pedibus conculcentur:* quod etsi non est praeceptum, sed merum consilium, ut observat Renaudotius tom. 1. Collect. Liturgiar. Oriental. pag. 193. declarat tamen quam accurate quantaque munditia parandum vinum sit, quod ad Missae Sacrificium destinatur. Nunc monuisse satis erit, Angelicum Doctorem, quemadmodum statuit non esse debitam Sacramenti materiam panem illum, in quo magna est permixtio farinae ex aliis frugibus quam e tritico, ita docere non esse materiam aptam vinum, in quo tanta esset aqua immixta, cujus quantitas vini quantitatem superaret, ut videre est art. 8. cit. quaest. 74. *Semper tutius est parum de aqua apponere, et praecipue si vinum sit debile; quia si tanta fieret appositio aquae, ut solveretur species vini, non posset perfici Sacramentum:* quod etiam antea scripserat in 4. sentent. dist. 11. quaest. 2. art. 4. quaest. 4. in corpore. Huic malo olim ut occurrerent, parvo cochleari Sacerdotes utebantur, quo aquam in Calicem immittebant, ut videre est apud Martene lib. 2. cap. 4. §. 21. de antiquis Monachorum Ritib. eaque consuetudo etiam nunc retinetur a Carthusianis, pluribusque Ecclesiis in Germania, ut testatur Meratus tom. 1. par. 1. pag. 748.

Abusus adhibendi vinum deterius.

De non commiscendo alio liquore in Calicem consecratum doctrina D. Thomae.

16. Loquitur Angelicus Doctor in locis citatis de aqua, seu alio liquore, qui ante consecrationem infundatur in Calicem, de aqua, seu alio liquore, qui post consecrationem immittatur in Calicem, loquitur in 3. par. quaest. 83. art. 6. *ad quartum;* et quidem generalem statuit regulam, nullum post consecrationem infundendum esse liquorem in Calicem, praesertim aquam: *Nullo autem modo debet aqua vino jam consecrato misceri, quia sequeretur corruptio Sacramenti pro aliqua parte.* Utcumque sit de ea ratione, quam affert Angelicus Doctor, regula optima quidem est pro Occidentali Ecclesia. Sed cum Graeci, ut alibi dictum est, post Consecrationem vini aquam calidam in Calicem immittant, et in Concilio Florentino eas de hoc ritu rationes attulerint, quibus Eugenius IV. conquieverit, idcirco Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 9. num. 5. putat eam Angelicum Doctorem statuisse regulam, ejusque rationem attulisse, nescium illiusmodi Ritus Graecorum. Innocentius III. in cap. Cum *Marthae* §. *Quaesivisti* de Celebrat. Missar. de vino non consecrato, quod cum consecrato misceatur, ait: *Si post Calicis Consecrationem aliud vinum mittatur in Calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur, sed accidentibus prioris vini commixtum, Corpori, quod sub eis latet, undique circumfunditur non madidans circumfusum; ipsa tamen accidentia vinum oppositum videntur afficere; quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit:* quam doctrinam patet adversari iis, quae scripsit D. Thomas de corruptione Sacramenti, quae contingeret, si in vinum consecratum liquor aliquis infunderetur. Id autem praeviderat S. Doctor eadem 3. par. quaest. 77. art. 8. ubi docet, Innocentii textum locum habere, ubi tantula sit aquae seu alterius liquoris permixti quantitas, ut non in partes omnes possit diffundi; non autem ubi tanta sit, ut omne vinum consecratum tangat, atque ex eo mixtum unum cum aqua seu liquore illo confletur; neque enim fieri posse ut in hoc casu sanguis Christi remaneat.

17. Quidam vero affirmant, si magna vis aquae vino consecrato immisceatur, ita ut species non amplius pares sint conservandae vini substantiae, Sacramentum esse desinere; sed tamen putant, si vino consecrato addatur vinum aliud, sive majori sive minori mensura, sive fortius sive aeque forte, non cessare Sacramentum, sed remanere ut antea sub specie vini Sanguinem Jesu Christi. Videantur Mastrius in 4. sent. disput. 3. num. 389. Cardinalis de Lauraea disput. 23. de Eucharist. num. 185. Clericatus decis. 25. Quaesit. 2. de Sacram. Eucharist. Putant Salmanticenses Cursu Theolog. tom. 11. tract. 23. de Eucharist. disput. 8. dub. 5. num. 69. et 70. cum Angelico Doctore eum convenire, qui sentiat, Corpus

Disputatur an remaneat Sacramentum, si magna vis aquae infundatur in Calicem consecratum.

Christi remanere, si post Consecrationem infundatur eadem species et qualitas vini, quae erat vini illius, quod consecratum est. Sed in his Scholasticorum Disputationibus nolumus partes suscipere: illud tamen innuere juvat veterem disciplinam, quod alibi monuimus, cum populo in Calicibus ministerialibus sub specie vini exhibebatur Eucharistia, vinum non consecratum identidem, ut postulabat numerus eorum, qui essent communicandi, in Calicem infundi consuevisse, nec ullum unquam veritum esse, ne Fideles Christi sanguinem non susciperent. Gibertus Consultat. Canonicar. de Sacramentis Consultat. 3. *de Sacrificio Missae* Casum proponit, si Clericus ex aedituis, qui sacrario inserviunt, partem hauserit vini, quod ad Missas paratum erat, et pro vino absumpto substituerit aquam, quo fiat ut Presbyter accepto Calice sentiat plus inesse aquae quam vini; quaeritur, utrum quae facta est Consecratio valida sit, an vero opus sit, novo accepto vino exigua aqua diluto, Consecrationem iterare, et respondet, in Sacramentis mutationem materiae non esse substantialem, nisi pro materia, quam Christus instituit, alia prorsus materia adhibeatur, aut ad materiam a Christo institutam alia addatur materia, quae illam destruat. Cum itaque vinum propria Calicis materia sit, negat mutationem esse substantialem, nisi pro vino adhibeatur aqua, aut tantum aquae in vinum infundatur, ut destruatur vini natura. Porro et illud advertit, ad inducendam substantialem mutationem, ad quam ubi de validitate disceptatur, unice respiciendum est, non satis esse, quod plus aquae quam vini in Calicem sit infusum; ejusmodi enim esse potest vinum, ut robore suo resistat, et propriam servet naturam, quamvis aquae mensura longe major sit; palatum autem verius, quam oculos posse judicare, suamne naturam vinum retinuerit, licet plus aquae infusum sit.

Olim infundebatur vinum, quo, multitudini communicantium sanguis suppeteret.

Materia in Sacramentis apta est, si non ejus fiat substantialis mutatio.

18. De Consecrationis forma jam superius docuimus, formam Consecrationis panis esse: *Hoc est Corpus meum*; et formam Consecrationis vini: *Hic est Calix sanguinis mei.* Itaque ea persequendo, quae ad praxim pertinent, quaerimus an ad essentiam Sacrificii necessaria sit Consecratio utriusque rei, scilicet panis et vini; et necessariam esse dicimus divino jure et praecepto, a quo nullus facultatem habet dispensandi. Favet huic sententiae S. Tridentina Synodus sess. 22. cap. 1. quae docet, Corpus suum et Sanguinem aeterno Patri suo Christum obtulisse sub speciebus panis, et vini, et sub iisdem Symbolis utrumque exhibuisse Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes creabat, iisque, et eorum successoribus imperasse, ut utrumque offerrent: *Hoc facite in meam commemorationem.* Quapropter quemadmodum Christus panem et vinum consecravit, et jussit Sacerdotes omnes id facere, quod ipse fecerat tanquam Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, sequitur inde, ad Sacrificii naturam et essentiam omnino speciem utramque necessariam esse, et quidem jure et praecepto divino. Ex quo perspicuum est, nemini permitti ullo modo posse, ut sub una tantum specie celebret Missam; nam in eas regiones, quae neque frumentum, neque vinum ferunt, facile tantum vini et panis comportari potest quantum Missis celebrandis satis esse possit, ut notat Sanctus Thomas 3. par. quaest. 74. art. 1. ad secundum: *Licet non in omnibus terris nascatur triticum, et vinum, tamen ad omnes terras de facili transferri potest, quantum sufficit ad usum hujus Sacramenti.* Quod enim narratur de Innocentio IV. et Innocentio VIII. eos dispensasse, et permisisse, ut in aliquibus locis Missa sub specie panis duntaxat celebraretur, fabulosum et commentitium esse alibi ostendimus.

Consecratio utriusque speciei est de Jure Divino.

19. Neque tamen inde consequitur, si Sacerdos solum panem consecraret, non confici Sacramentum; forma enim Consecrationis panis neque quoad significatum, neque quoad efficaciam pendet a forma Consecrationis vini: proindeque Hostia consecrata Populo ostenditur adoranda antequam Calix consecretur. Itaque valide Sacerdos consecraret, sed magno se peccato adstringeret, ut abunde ostendunt Salmanticenses Cursu Moral. tom. 1. tract. 4. De Sacram. Eucharistiae cap. 4. punct. 3. Missa tamen, in qua Sacerdos alterutram sine altera speciem consecraret, vere et proprie non esset Sacrificium, *prout*, quemadmodum loquuntur Theologi, *Missa est tale Sacrificium a Christo Domino institutum;* quod fuse probatum reperias in Decisionibus Cleri Patavini de venerabili Eucharistiae Sacramento anni 1708. quas collegit Andreas Zuccherius Societatis Jesu Presbyter, ac Theologus pag. 180. et seq. et apud Suarez in 3. par. tom. 3. quaest. 83. art. 1. disput. 75. sect. 6. ubi ait: *Dico ergo secundo, ut hoc mysterium absolute sit verum Sacrificium,*

Si quis alterutram sine altera consecret, peccat gravissime, et conficit quidem Sacramentum, sed non sacrificium.

prout a Christo est institutum, essentialiter requiri utriusque speciei consecrationem. Ita videtur mihi sentire divus Thomas. Et Clericatus, qui ante Zuccherium Cleri Patavini Moralibus studiis praefuit, et Decisiones collegit, in decis. 32. de Sacrific. Missae num. 22. sapienter monet, in Consecratione unius speciei Sacramentum quidem, sed non Sacrificium constare: Eucharistiam enim Christus instituit ut Sacramentum per modum cibi; sed ut Sacrificium, instituit per modum victimae mactatae, qui modus non habetur nisi utriusque speciei consecratione: ponitur enim *vi verborum*, ut loquuntur Theologi, in consecratione panis Corpus separatum a Sanguine, et in consecratione vini Sanguis separatus a Corpore, atque in hunc modum Sacrificium cruentum repraesentatur, quod in Cruce fecit Christus Jesus per Sacratissimi sui Sanguinis effusionem, ejusque separationem a Corpore. Quod doctrinae D. Thomae innititur, qui etsi art. 1. quaest. 74. in responsione *ad secundum* dicit, non esse alterutram speciem sine altera consecrandam, quia Sacramentum non esset integrum, *nec propter defectum alterius est unum tantum sine altero consecrandum, quia non esset perfectum Sacramentum:* id tamen intelligendum de licita consecratione, non de valida, et de Eucharistia quatenus Sacrificium est, non quatenus proprie Sacramentum; quamobrem quaest. 80. art. 11. in respons. *ad tertium* ita disputat: *Repraesentatio Dominicae Passionis agitur in ipsa Consecratione hujus Sacramenti, in qua non debet Corpus sine Sanguine consecrari.* Videatur Sylvius 3. par. quaest. 84. quaesit. 3. ubi sibi ipse objicit alterutrius speciei consecratione Passionem Christi repraesentari et respondet eam repraesentationem esse solum implicitam, quia in Cruce non fuit solum Corpus, aut solus Sanguis, sed utrumque, alterum tamen ab altero separatum; ideoque oportere utrumque esse in Eucharistia, et vi verborum Consecrationis alterum ab altero separatum: quapropter concludit, si una duntaxat consecretur species, *Sacrificium dici posse inchoatum, sed non perfectum essentialiter.* Videatur etiam Cardinalis Gottus loc. cit. *De Sacrificio Missae* quest. 1. dub. 3. §. 1. et seq. et Natalis Alexander Theolog. Dogmat. et Moral. lib. 2. de Sacramento Eucharist. art. 3. in regula 2. et 3. earum, quae ad praxim pertinent. Quod autem ad Consecrationis validitatem pertinet, Epistolam 69. afferemus D. Bernardi, de qua videmus Scriptores siluisse. Abbas Trium Fontium Guido panem in Missa consecraverat, non autem vinum, quod in Calicem Minister non infuderat. Quid fecerit Guido, quid S. Bernardus factum oportuisse dixerit, alibi referemus; nunc satis nobis est innuere, D. Bernardum dixisse, validam fuisse, sed illicitam panis consecrationem. *Puto enim, quod si Domino post factum de pane suum Corpus, vini Consecrationem placuisset aliquandiu intermittere, aut certe penitus omittere; nihilominus Corpus mansisset quod fecerat, nec factis facienda praescriberent. Nec nego panem et vinum aqua quidem mixtum simul debere apponi; quin potius assero, haud aliter debere fieri. Sed aliud est culpare negligentiam, aliud negare efficaciam. Aliud, inquam, est quod causamus non bene quidpiam fieri, et aliud quod mentimur nec fieri.*

CAPUT XI.

Quid requiratur, ut licite fiat Sacrificium; ac primo oportere Sacerdotem esse ab omni lethali peccato expiatum.

1. Jam vero de eo, quod liceat in Missa celebranda, dicendum est. Ac primo Sacerdotem esse oportet in gratia, et ab omni lethali peccato expiatum. De eo quod liceat loquimur; nam si sermo sit de validitate, Sacerdos valido profecto consecrat, etiamsi lethalis criminis reus sit, excommunicatus, vel haereticus, vel schismaticus, aut etiam degradatus; quod definivit Concilium Constantiense sess. 8. cap. 15. adversus Wicleffum, et Joannem Hus, qui dicebant: *Sacerdos, si est in peccato mortali, non consecrat;* et contra Waldenses, qui propugnabant, *Sacerdotes rite et legitime secundum formam Ecclesiae ordinatos, quibuslibet tamen criminibus pressos, non posse Ecclesiastica conficere Sacramenta.* Probat id D. Thomas 3. par. q. 83. art. 5. Considerat enim, Sacerdotem non propria virtute Sacramentum conficere, sed tanquam Christi Ministrum, ex cujus persona consecrat; nec desinere servum esse Christi, si malus sit: siquidem Christus servos habet et bonos et malos. Idem probat de Sacerdotibus schismaticis, haereticis, excommunicatis, et suspensis ead. quaest. art. 8. Atque idem docet de degradatis: potestas enim consecrandi pendet a Charactere, qui indelebilis est. Videatur Collatio 9. Lucionensis quaest. 2. tom. 5. ubi accuratissime tractatur hoc argumentum.

De eo quod licet in Missa celebranda: qui celebrat, eum oportet esse in gratia.

Wicleffi error, qui Sacerdotem peccati sibi conscium invalide consecrare existimabat.

Utrum qui indigne celebrat, unum, an plura peccata committat.

2. Itaque hi quidem omnes indigni Sacerdotes valide consecrant, sed illicite; nec quisquam est qui nesciat, eos nefario scelere horribilis sacrilegii sese alligare. Illud disputant Theologi, unumne duntaxat peccatum perpetrent, ut nonnulli arbitrantur, propterea quod utriusque speciei consecratio, oblatio, consumptio, re quidem ipsa distinguantur, moraliter vero unum sint, et divina institutione ordinentur ad unum totum constituendum, scilicet Sacrificium Missae, ut existimat Azorius part. 1. lib. 2. cap. 31. quaest. 11. an vero plura peccata committant, ut probabilius contendit Suarez disput. 67. sect. 1. §. *Quaeret aliquis.* Duo enim praecepta inter se admodum distincta violantur, alterum suscipiendi digne Sacramentum, quod praeceptum commune est omnium Fidelium; alterum fideliter et prudenter dispensandi, quod praeceptum ad Ministrum pertinet. Biel Lect. 7. super Canone Missae duo peccata distincta putat Sacerdotem committere, qui mortalis peccati reus Missam celebret: *Peccat duobus mortalibus peccatis distinctis: uno quia indigne consecrat; alio quia indigne manducat etc. quia manducare et consecrare sunt duo actus distincti, et in qualibet indigna executione committitur peccatum mortale.*

Tridentini verba de confessione Sacramentali facienda Sacerdoti antequam celebret.

3. S. Tridentina Synodus sess. 13. cap. 7. de Eucharistia postquam tremenda illa Apostoli verba praemisit, *Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans Corpus Domini;* et illa, *probat autem se ipsum homo;* vetat, ne quis nisi sacramentali Confessione expiatus, etiamsi contritus sibi videatur, ad celebrandam Missam accedat: *Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, usque praemissa Sacramentali Confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat:* atque idem ait can. 11. *Statuit atque declarat ipsa sancta Synodus, illis quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia Confessoris, necessario praemittendam esse Confessionem Sacramentalem.*

Laicis praeceptum ne communicent, quin antea peccata sua in Sacramento Poenitentiae confessi sint:

4. Item sacrum Concilium declarat, obligationem, qua Laici, si sibi lethalis culpae conscii sint; tenentur praecedenti Confessione se expiare, ad Sacerdotes etiam extendi, qui ex officio Missam debent celebrare; ac solum Sacerdotibus permittit celebrare, praevio tantum actu contritionis absque Sacramentali Confessione, dummodo tamen gravis necessitas urgeat, nec copia sit Confessoris; sed praescribit, ut Sacerdos, qui ita celebraverit, quamprimum confiteatur; inquit enim citato cap. 7. *Quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, haec Sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessoris. Quod si, necessitate urgente, Sacerdos absque praevia Confessione celebraverit, quamprimum confiteatur.*

Solis Sacerdotibus permissum, urgente necessitate, celebrare contritionis actu elicito.

Praeceptum illud non est Ecclesiasticum, sed divinum, praemittendi Sacramentalem Confessionem.

5. Commemorat S. Synodus Ecclesiasticam consuetudinem, ut si quis sibi peccati mortalis conscius communicare velit, quantumvis sibi videatur contritus, Confessionem praemittat Communioni, non ut innuat id ab Ecclesiastico jure provenire, sed ut ostendat consuetudinem et Traditiones ita esse divinum illud praeceptum interpretatas, de quo loquitur Apostolus, *Probet autem se ipsum, homo,* ut bene advertit Sotus in 4. Sentent. dist. 12. quaest. 1. art. 4. *Adnotandum est, Ecclesiasticam consuetudinem non in medium afferri tanquam potissimum et primum fundamentum hujus ritus, quasi sit de jure tantum Ecclesiastico, sed quasi declaratoriam divini praecepti, quod Paulus insinuat. Ex illo enim sic intellecto praecepto mos universalis Ecclesiae ortus est, in qua nemo ad sacrosanctam Communionem absque praevia Confessione accedere fuit ausus.* Paullo ante diximus, Sacerdotem, qui gravi necessitate ad celebrandum impellitur, si desit Sacerdos cui confiteatur, per actum contritionis se parare debere, et quamprimum confiteri: temeraria enim ea est propositio, quae statuit, satis esse attritionem, etiam quae talis cognoscitur. Scilicet necessaria est contritio, aut saltem attritio, quam Sacerdos sine culpa probabiliter existimaverit contritionem. Videatur Persicus de Sacerdotis Officio lib. 1. dub. 11. et dub. 12. Alii interpretantur, consilium esse, non praeceptum, ut Sacerdos *quamprimum* confiteatur; sed eam propositionem proscripsit Alexander VII. quae est inter damnatas 38. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimum est consilium, non praeceptum.* Nonnemo vocem illam *quamprimum* intelligendam dixit, cum primum Sacerdos rursus celebraturus confitebitur, quae est propositio 39. inter eas, quas idem Pontifex condemnavit: *Illa particula*, quampri-

Celebranti ex gravi necessitate sine confessione non sufficit attritio, saltem ut talis cognita.

De praecepto confitendi quamprimum. Propositiones damnatae.

mum, *intelligitur cum Sacerdos suo tempore confitebitur*.

In quibus casibus possit Sacerdos, solo contritionis actu elicito, sine confessione celebrare.

6. Urgentem autem necessitatem, qua potestas fit Sacerdoti sine praevia Confessione accedendi ad Altare, eam esse putant Auctores, si Sacerdos Missam omittens aut ceteris offensioni esset, aut infamiam incurreret; si Populus die Festo Missam audire non posset; si particula consecranda esset, ut deferri posset viaticum ad moribundum. Silvester verbo *Eucharistia*, 2. quaest. 7. vult, eam esse urgentem necessitatem, *si nuper decessit anima indigens Sacrificio probabiliter, aut si imminet solemnitas magna, in qua valde utile sit animae celebrare*: quod tamen rejicit Suarez disput. 66. sect. 4. §. *Alii casus*, et doctus Clerus Patavinus in suis Resolutionibus anni 1708. quas typis vulgavit Zuccherius, ut videre est pag. 9. E naturali enim vel divino praecepto celebrandi fluere debet urgens necessitas. At si eam censeamus urgentem necessitatem, quoties suffragiis adjuvanda sit anima Defuncti, cum tam multae in Purgatorio animae detineantur, quibus suffragia opus sunt, facile quilibet Sacerdos sine praevia Sacramentali Confessione poterit celebrare, ac paullatim Tridentini Concilii praeceptum de non celebrando sine Confessione, nisi desit Confessarii copia, aut gravis necessitas urgeat, ad nihilum redigetur. Biel Lectione 7. *super Canone Missae* tres considerat casus, quibus potest quis Eucharistiam suscipere, solo contritionis actu elicito, sine praevia confessione. Primus est, si Sacerdos eo die non celebrans offensioni esset et scandalo. Alter, si aliquis vel instituto, vel consuetudine omnium sibi aequalium ad communicandum adigitur. Tertius est, si Curam animarum habens celebrare debeat, ut moribundo deferre possit Eucharistiam. In his tribus qui versetur casibus, eum putat, solo contritionis actu elicito, cum proposito confitendi, posse sine Sacramentali Confessione celebrare, vel Sacramentum percipere, dummodo Confessarii copia desit.

Regulares non possunt absolvi nisi a Superiore suo.

7. Nemo est qui nesciat, Regulares Praesidibus suis, quos communi nomine Superiores vocant, in foro sacramentali esse subjectos; Superiores autem auctoritate absolvendi subjectos plerumque non uti, nisi in casibus reservatis; aut si quis ex iis cupiat apud Superiorem peccata confiteri: ac propterea Religiosis aliquibus munus demandare excipiendi sodalium Religiosorum Confessiones. Accidit interdum, ut Religiosus aliquis vel in itinere sit, vel in aliquo moretur loco cum bona Superiorum venia, puta quadragesimali tempore cum sacras habet conciones, ubi copia non est Confessarii sui Ordinis. Hic porro videtur in ea versari necessitate, si quod gravius peccatum commiserit, ut vel omittat celebrationem Missae, quae omissio aliquando scandalum parere potest, vel celebret Missam sine praevia confessione, elicito tamen Contritionis actu. Hoc enim in casu illi revera deest copia Confessarii. Suarez tom. 4. de Religione tract. 8. lib. 2. cap. 17. ait, Religioso viro in itinere negari non posse facultatem confitendi pecca'a sua alicui Sacerdoti, qui non sit ejusdem Ordinis.

Plures Ordines Religiosi habent privilegium extra claustra si sint, adhibendi quemlibet Confessarium.

8. Plures Religiosi Ordines eo gaudent privilegio, ut videre est apud Clericatum *de Poenitentia* decis. 39. n. 4. Vetitum id erat Capuccinis, qui et privilegio carebant, et Constitutione quadam Capituli Generalis impediebantur. Nos autem, cum comperissemus in quantis nonnunquam versarentur angustiis, ubi primum ad summam Apostolatus dignitatem evecti sumus, litteris nostris sub forma Brevis die 30. Martii 1742. cuilibet eorum, sive Sacerdoti, sive Conversis, dum extra Claustra moratur cum bona venia, et in locis, ubi non alius quisquam ex eorum Ordine reperiatur, facultatem concessimus confitendi peccata, et absolutionem accipiendi a quocumque Sacerdote, qui vel saecularis a suo Ordinario, vel Regularis a suo Superiore ad confessiones audiendas sit approbatus. Quam facultatem etiam ad casus extendimus juxta constitutionem Ordinis reservatos, et ad Censuras, in quas inciderint; addita obligatione tamen, ubi primum potuerint, coram Superiore sese sistendi, et novam ab illis Casibus et Censuris absolutionem impetrandi. Sane ejusmodi onus sese sistendi coram Superiore, et confitendi iterum casus reservatos, in quos inciderint, quosque jam alii Confessario confessi fuerint, num illis imponeremus, diu multumque dubitavimus: firma enim regula est, non posse quemquam obligari ad iterationem confessionis eorum peccatorum, quae jam confessus fuerit, et quorum absolutionem reportaverit, ut videre est in Extravag. Benedicti XI. *Inter cunctas, de Privilegiis*; et docet S. Thomas quaest. Quodlibetali artic. 12. ad primum. Sed omnem ex animo nostro difficultatem illud exemit, quod reputavimus, Religiosis perfectionem profitentibus posse onus

Novissime concessum Capuccinis a Benedicto XIV. addito onere rursus confitendi peccata reservata, et censuras Superiori suo.

illud imponi. Et sane multorum Ordinum Religiosorum Constitutiones praescribunt certis quibusdam temporibus Confessionem generalem: et celebris illa est Carthusianorum Constitutio, quae jubebat Monachus quotannis ea peccata Abbati confiteri, quae jam aliis Confessaris confessi fuissent. Vid. Suarez loc. cit. n. 10. et Card. de Lugo de Poenitentia disput. 15. sect. 6. n. 93. et seq.

De eo qui inter celebrandum recordatur, peccato aliquo se esse implicitum

9. Antequam materiam hanc dimittamus, duos alios casus juvabit exponere. Primus est, si Sacerdos, coepta jam Missa recordetur, se peccatum mortale commisisse, neque eo se per Sacramentalem Confessionem expiasse; sive etiam illi in memoriam veniat, se non esse jejunum, vel aliqua esse Censura implicitum, quae forte sibi animo exciderat. S. Thomas 3. par. q. 83. art. 6. *ad secundum* docet, si Sacerdoti in memoriam haec subeant ante Consecrationem, recedendum illi ab Altari, si tamen absit metus scandali: *Si ante consecrationem alicujus praedictorum sit memor, tutius reputarem (maxime in casu manducationis et excommunicationis) quod Missam inceptam desereret, nisi grave scandalum timeretur.* Quod si ejusmodi memoria tangatur post Consecrationem, omnino eum debere ait Sacrificium perficere: *Et ideo si Sacerdos post Consecrationem inceptam recordetur, se aliquid comedisse vel bibisse, nihilominus debet perficere Sacrificium, et sumere Sacramentum:* idque ait procedere, etiamsi recordetur, se vel grave delictum perpetrasse, vel in aliquam Censuram incidisse, elicito contritionis actu. *Similiter si recordetur, se peccatum aliquod commisisse, debet poenitere cum proposito confitendi, et satisfaciendi, et sic non indigne, sed fructuose sumet Sacramentum. Et eadem ratio est, si meminerit se excommunicationi cuicumque subjacere: debet enim assumere cum proposito humiliter absolutionem petendi, et sic per invisibilem Pontificem Jesum Christum absolutionem consequetur, quantum ad hunc effectum quod peragat divina mysteria.* Ex hac Divi Thomae doctrina manavit Rubrica Missalis, quae sic habet: *Si in ipsa celebratione Missae Sacerdos recordetur, se esse in peccato mortali, conteratur cum proposito confitendi et satisfaciendi. Si recordetur, se esse excommunicatum, vel suspensum, aut locum esse interdictum, similiter conteratur cum proposito petendi absolutionem. Ante Consecrationem autem in supradictis casibus, si non timetur scandalum, debet Missam inceptam deserere.* Quaerit Sotus, an Sacerdos, qui in Missae principio recordetur se peccatum grave commisisse, atque eo ita sit irretitus, ut ejus poenitere non possit, debeat Missam dimittere, etiamsi intelligat scandalum oriturum; et respondet illum debere omnino, quodcumque timeatur scandalum, Missam dimittere: *Si autem est in culpa lethali, etiamsi in Introitu Missae, quando est in Altari, sit memor, satis est contritione et proposito confitendi, ut possit inceptum perficere. Quia autem si illa culpa adeo illi cordi inhaereat, ut poenitere nequeat, cujus certe si memor fuisset antea, non cogitasset celebrare; Respondetur quod omnino potius debet dare summum scandalum, quam sumere Sacramentum in peccato: quia sic illud est intrinsece malum, ut nulla de causa excusari possit: et ideo si non eum poenitet, postquam in sua est potestate, necessaria consequentia peccabit tam sumendo, quam reliquendo Sacramentum, maxime si est jam consecratum.* Ita Sotus in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 6. Diximus supra cum D. Thoma, Sacerdotem, qui peccati mortalis recordetur ante Consecrationem, debere Missam dimittere, nisi timeat scandalum: itaque quaeritur, an dici possit oriri scandalum, si Sacerdos Missam in semoto aliquo loco celebraret vel in privato Oratorio, vel ubi nullus adesset Missae nisi Minister. Pontas Dictionar. casuum conscien. verbo *Missa* cas. 22. ait, etiam in hoc casu futurum scandalum Ministri, idque satis esse, ut contritionis actu elicito possit Sacerdos Missam perficere. Sed Clerus Patavinus in citatis Decisionibus ann. 1707. quaesito 2. Mensis Maji contrariam tuetur sententiam, praesertim si Minister puer sit, vel Celebrantis servus, aut amicus.

10. Alter casus est, num Sacerdos eodem die, quo commisit lethale peccatum, et per Sacramentalem Confessionem se expiavit, possit accedere ad Altare, etiamsi nulla necessitate urgeatur; an vero ob reverentiam teneatur Missae celebrationem in posterum diem differre. Diximus, etiamsi nulla necessitate urgeatur: si enim necessitas urgeat, puta si eo die Missae celebrationem omittendo pareret scandalum, nemo est qui neget, posse illum celebrare juxta D. Thomae doctrinam in 4. sentent. dist. 9. q. 1. art. 4. q. 2. ubi ait: *Non est consulendum, quod statim post peccatum mortale etiam contritus et confessus ad Eucharistiam accedat: sed deberet, nisi magna necessitas urgeat, per aliquod tempus propter reverentiam ab-*

De eo, qui eodem die, quo peccatum commiserit, et Sacramentali poenitentia se expiaverit, celebrare velit.

stinere. Quaestio igitur est de Sacerdote, quem nulla cogat necessitas ad Missam celebrandam. Cardinalis Toletus eximius Theologus affirmate negat lib. 2. cap. 1. n. 13. *Aliquando non sufficit Confessio ad celebrandum; cum enim peccatum parvo tempore antecessit, non debet celebrare, sed expectare diem alium. Unde qui se accusant, quod nocte proxima peccatum carnis commiserunt, quamvis cum dolore accedant, et absolvantur, sunt tamen a celebratione arcendi.* Cum eo sentit Covarruvias egregius Canonista in Clementina *Si Furiosus* par. 3. cap. 7. ubi ait, *ex contraria sententia sequi, posse Sacerdotem, qui nocte praeterita dormierit cum femina, statim celebrare, praemissa confessione, et contritione, quod impium censeri solet, et jure censetur.*

De eo, cui citra voluntatem pollutio contigerit.

11. Similis est casus de eo, cui praeter voluntatem, et citra peccatum pollutio contigit; decet enim ipsum Eucharistia se abstinere, si quod turpe phantasma illi adhuc animo obversetur, si mentem distractam gerat, et si nulla causa sit, quamobrem debeat celebrare, ut videre est apud Sylvium 3. par. q. 80. art. 8. Innocentius Tertius in Cap. *Cum olim* de Clericis conjugatis non improbat in Ecclesia Graeca consuetudinem, ut Clerici in minoribus Ordinibus constituti uxorem ducant, eamque apud se habeant, etiam postquam ad majores Ordines, et ad Sacerdotium promoti sunt, at Clemens Octavus in Instructione super aliquibus Graecorum Ritibus, quae incipit *Presbyteri Graeci*, ita ait: *Presbyter Graecus conjugatus ante Sacrum Sacrificium seu sanctam Missam celebrandam, vel per hebdomadam, vel per triduum abstineat ab uxore.* Ex quo colligitur, si Sacerdoti Graeco non permittitur Missam celebrare, si nocte proxima cum uxore concubuerit, multo minus licere aliis Sacerdotibus, nisi gravis urgeat causa, celebrare Missam, si praecedenti nocte peccatum aliquod grave commiserint, etiamsi per Sacramentalem Confessionem peccatum illud expiaverint.

In quibus casibus etiam poenitentia Sacramentali expiatum decerat non accipere Eucharistiam.

12. D. Thomas 3. par. 4. 80. art. 7. repetit hanc materiam, et ait solum peccatum impedimentum esse necessarium, quominus quis ad Eucharistiam suscipiendam accedat; per Contritionem autem, et Sacramentalem Confessionem deleri quidem reatum culpae, non tamen corporis immunditiem, ac propterea decere, ut qui peccatum aliquod carnis paullo ante commiserit, se ab accipiendo Sacramento abstineat. Et Sotus in 4. sentent. dist. 12. q. 1. art. 7. post allatam D. Thomae doctrinam concludit, reum fore irreverentiae culpabilis, quae etiam ad peccatum mortale posset pertingere, Sacerdotem illum, qui praecedenti nocte peccato carnis commisso, etsi confessus, Missam celebraret, si qui Missae adessent, qui ejus peccati essent conscii: et addit, id non in peccatis carnis tantummodo, sed etiam in reliquis peccatis procedere: *Haec propositio non est singularis de pollutione, sed generalis de quocumque peccato; tanta enim esset irreverentia homicidam cruentis manibus, aut blasphemum polluto ore illico ad Eucharistiam accedere; tametsi Veneris sordes peculiarem quandam indecentiam ad Sacramentum prae aliis sceleribus afferant.* Et Sylvius in 7. articulum q. 80. 3. par. D. Thomae bene factum arbitratur, atque optime consultum putat, si quis Missam celebrare omittat eo die, quo delictum aliquod commiserit, etiamsi confessus fuerit, et in crastinum differat: et consentit Rubrica Missalis, ubi agit de defectibus ex dispositione corporis. Videantur Natalis Alexander Theolog. Dogm. et Moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. cap. 5. art. 2. §. 2. n. 11. Habert Theologiae Dogmat. et Moral. de Euchar. cap. 20. tom. 5. pag. 571. edit. Venetae. Has omnes sententias amplexus est Patavinus Clerus anno 1708. dub. 1. cas. 1. mensis Februar. in saepius citato Opere P. Zuccherii: et in speculo Monachorum, auctore Arnulpho Monacho, inter opera D. Bernardi nuperrimae editionis tom. 2. pag. 818. severiora haec traducuntur a celebrante Missam ad inservientem, *Si per noctem illusio tibi acciderit, ne contristeris, sed in crastinum confitere; et aliquo te invitante ut Missae inservias, caute coram omnibus te excusa.* Abulensis in cap. 5. Matthaei q. 226. ait, Diabolum interdum, ut pium hominem a sumenda Eucharistia, vel a Missa retrahat celebranda, per simplicem vasorum seminalium motum, quin ullam excitet tentationem, pollutionem illi prolicere. Idem ante Abulensem dixerat Abbas Theonas apud Cassianum: *Absque ullo quidem carnis pruritu, mentisque consensu, nec per illusionem phantasmatis alicujus, sed tamen simplici fluxus illius egestione nos polluit, ut a Sacrosancta Communione deterreat.* Et D. Thomas cit. art. 7. docet, non idcirco omittendam Communionem, aut celebrationem Missae. Consonat Cardinalis Turrecremata in Can. *Testamentum* dist. 6. ubi haec scribit: *Si in nobis causa non praecesserit, immo magis causa contraria, et*

Si pollutio involuntaria praecesserit, nulla data causa, non est abstinendum Eucharistia.

hoc frequenter accidit, et praecipue in diebus, in quibus communicari debet, signum est, quod Diabolus homini fructum Eucharistiae recipiendae auferre conatur: unde in tali casu consultum fuit cuidam Monacho, ut in Collationibus Patrum legitur, quod communicaret; et sic Diabolus videns, se non posse consequi intentum, ab illusione cessavit.

CAPUT XII.

De Jejunio naturali ad licite celebrandum.

Ad licite celebrandum requiritur naturale jejunium quod computatur a media nocte.

1. Porro reliqua persequamur, quae ad Missam licite celebrandam requiruntur. Nemo nescius est Sanctos Apostolos tunc jejunos non fuisse, cum Eucharistiam acceperunt (*Liquido apparet, quando primum acceperunt Discipuli Corpus et Sanguinem Domini, non eos accepisse jejunos*) tamen ob tanti Sacramenti reverentiam ab Apostolicis usque temporibus statutum fuit, semperque in Ecclesia observatum, ne quisquam nisi jejunus Eucharistiam sumeret. *Numquid tamen propterea calumniandum est toti Ecclesiae, quod a jejunis semper accipitur? Et hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Christiani prius Dominicum Corpus intraret, quam ceteri cibi; nam ideo per universum Orbem mos iste servatur.* Verba sunt D. Augustini relata in Can. *Liquido* de Consecr. dist. 2. Propterea ad Missam celebrandam opus est Sacerdoti ut jejunus sit. Jejunium vero illud satis, est, quod inter mediam noctem et horam illam interjicitur, qua Sacerdos celebrat Missam. Observatione dignum est, quod ineunte saeculo XI. cum nondum consuetudo invaluisset, ut per horologia nocturnae horae indicarentur, statuit Synodus Salegunstadiensis, ne quisquam, qui bibisset post galli cantum, Missam celebraret tum per aestatem, tum etiam per hyemem, etiamsi hiberno tempore galli cantus mediam noctem non recte indicet, idque ob reverentiam erga tantum Mysterium. Vide Longueval tom. 7. pag. 168.

Quid si Sacerdos jejunus non dormierit?

2. Potest autem Sacerdos celebrare, licet cibo ante mediam noctem sumpto non dormierit, nec cibum concoxerit, dummodo inde non extiterit aliqua perturbatio: nam si mens turbata sit, Sacerdoti a celebranda Missa est abstinendum, juxta D. Thomae doctrinam 3. par. qu. 80. art. 8. ad 5. *Nec refert, utrum post cibum vel potum assumptum dormierit, aut etiam digestus sit, quantum ad rationem praecepti: refert autem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter insomneitatem, vel indigestionem; ex quibus si mens multum perturbetur, homo redditur ineptus ad sumptionem hujus Sacramenti.* Cum hac doctrina consentit Rubrica Missalis: nam quod Alexander Tertius in cap. *Si constiterit* de Accusationibus approbaverit Sacerdotem quemdam ab Ecclesia illi commendata fuisse amotum, non ea tantum causa fuit quod nullo capto somno Missam celebrasset, sed quod nondum vinum obdormivisset, atque adhuc ebrius celebrasset, quod ex ea Pontificis epistola colligitur, quemadmodum advertit Natal. Alexander Theolog. Dogmat. et Moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. cap. 5. §. 2. n. 3. et consentit Theophilus Raynaudus tom. 16. pag. 14. num. 33.

Praeceptum de jejunio ante Eucharistiae sumptionem non admittit materiae parvitatem.

3. Naturale appellatur hujusmodi jejunium. Pasqualigus in Praxi jejunii decis. 440. in eam videtur esse opinionem propensus, ut in jejunio naturali locus esse possit parvitati materiae, ita ut non nisi venialiter peccet qui post mediam noctem sciens prudens pauxillulum comederit, et postero die ad Communionem suscipiendam accedat, aut Missam celebret. Mirati vehementer sumus cum Pasqualigo concordare Gibertum Consultat. Canonic. de Sacramentis, Consultat. 14. de Eucharistia. Singularem hanc sententiam plerique omnes rejiciunt, ut videre est in Collat. 16. Lucionensi q. 6. pag. 590. et seq. tom. 5. et apud Quartum ad Rubricas Missalis par. 3. tit. 9. sect. 1. dub. 1. et dub. 4. Sane Rubrica Missalis ita praescribit: *Si quis non est jejunus post mediam noctem, etiam post sumptionem solius aquae, vel alterius potus, aut cibi per modum etiam medicinae, et in quantacumque parva quantitate, non potest communicare, nec celebrare*: et in Can. *Nihil* 7. q. 1. ita statuitur: *Nullus post cibum potumve quantumlibet minimum sumptum Missas facere praesumat* etc. *Si quis haec temerarie praesumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit.* Praeterea docet S. Thomas 3. par. q. 80. art. 8. ad quartum: *Neque post assumptionem aquae, vel potus, vel etiam medicinae in quantacumque parva quantitate licet hoc Sacramentum accipere. Nec refert utrum aliquid hujusmodi nutriat, aut non nutriat, aut per se, aut cum aliis.* Quaenam igitur esse potest ratio, quamobrem admittatur in naturali jejunio parvitas mate-

riae, cum praesertim Canon etiam in casu parvitatis materiae excommunicationis poenam irroget, quae poena non nisi peccato gravi infligitur? graviter autem peccare eum, qui vel minimum cibi, vel potus sumpserit post mediam noctem, et die sequenti communicet, communi sensu omnes Fideles existimant.

Qui in die Nativitatis Domini in prima Missa ablutionem sumpserit imprudens, non potest reliquas Missas celebrare. Falsa quorundam interpretatio doctrinae S. Thomae rejicitur.

4. Exclusa ab hoc praecepto parvitate materiae, sunt qui putant, Sacerdotem, et multo magis eum, qui animarum curam habet, posse die Nativitatis Christi Domini, si in prima Missa ablutionem imprudens sumpserit, duas reliquas celebrare. Hanc qui tuentur sententiam, doctrinae Divi Thomae paulo ante a nobis allatae se dicunt inniti, qui docet Sacerdotem, cui post Consecrationem in mentem veniat, se non esse jejunum, debere Missam perficere; neque silent scandalum, quod oriretur in Populo, si Sacerdos duas reliquas praetermitteret. Sed eum valde confidentem esse oportet, qui S. Thomae doctrinam, quae est de eo, qui Missam inceperit, ad eum extendat, qui duas vult celebrare: ac jejunii naturalis hostem jure illum existimaveris, qui affirmet, vitandi scandali causa posse Sacerdotem, sumpta ablutione, jam non jejunum secundam celebrare Missam, et tertiam. Nemo enim esse potest, qui scandalum patiatur, gnarus Sacerdotem ideo reliquas duas Missas non celebrare, quod imprudens in prima Missa jejunium fregerit, ut bene monet Pontas loc. cit. cas. 3. Innocentius Tertius in cap. *Ex parte* de Celebrat. Missar. praecipit, ut Sacerdos post Communionem sumat ablutionem, nisi tamen alia sit ei Missa celebranda, quam non debet celebrare, si in prima Missa ablutionem hauserit: *Semper Sacerdos vino (*manus*) perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiae Sacramentum; nisi eadem die aliam Missam deberet celebrare, ne si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.*

Reliquiis quae dentibus vel gutturi inhaeserint, jejunium non rumpitur.

5. Statuendum igitur, id non licere; neque quod supra dictum est, in jejunio naturali parvitati materiae esse locum. Illud tantummodo detur, non frangi naturale jejunium, si exiguae aliquot cibi reliquiae dentibus vel gutturi haerentes, post mediam noctem forte deglutiantur; quia tunc non cibi, sed salivae modum et rationem habent; vel si cui mane, dum sibi os lavat, per imprudentiam gutta aliqua aquae in stomachum prolabatur. *Si reliquiae cibi remanentes* (sunt verba Rubricae Missalis) *in ore transglutiantur, non impediunt Communionem, cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salivae. Idem dicendo si lavando os deglutiatur stilla aquae praeter intentionem.*

Ea de re Rubrica verba.

Ea Rubrica nititur doctrinae S. Thomae.

6. Haec rubrica nititur doctrinae S. Thomae, cujus ea sunt verba. 3. par. q. 80. art. 8. ad quartum: *Reliquiae tamen cibi remanentes in ore, si casualiter transglutiantur, non impediunt sumptionem hujus Sacramenti, quia non trajiciuntur per modum cibi, sed per modum salivae. Et eadem ratio est de reliquiis aquae vel vini, quibus os abluitur, dummodo non trajiciantur in magna quantitate, sed permixtae salivae, quod vitari non potest.* Et cum eo sentit S. Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 8. Digna sunt quae observentur ea Rubricae verba, *cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salivae;* eaque D. Thomae verba etiam consideranda, *si casualiter transglutiantur.* Cardinalis de Lugo de Sacram. Eucharist. disput. 15. sect. 2. n. 36. docet, jejunum solvere, qui e dentibus lingua aliquid extraheret reliquiarum, nec expueret, sed voluntarie deglutiret; quae opinio sane melius cum ea reverentia congruit, quam tantum Sacramentum postulat, et cum D. Thomae doctrina; neque tamen desunt, qui negent hoc modo frangi naturale jejunum, ea ratione, quia id, quod deglutitur, est antecedentis coenae complementum, non nova comestio. Qui vero, antequam se somno dederit, aliquid sacchari sibi in os injiceret quod paullatim liquescens in stomachum delaberetur, is profecto jejunium solveret. Vide Quartum ad Rubricas Missal. par. 3. tit. 9. sect. 1. difficultat. 2. Contra jejunum non frangeret, qui lingua aliquid degustaret, ut saporem probaret, nec deglutiret, sed statim expueret, ut docet S. Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 7. §. 8. *De his etiam, quae sumuntur per modum gustationis, sicut tabernarii et coqui faciunt, qui cibum et potum supra linguam ponunt ad probandum, et statim projiciunt, videtur, quod non impediat Communionem etc. Ex decentia tamen debet quis a talibus abstinere, qui vult communicare.* Sylvius 3. par. q. 80. art. 8. ea omnia quae supra diximus confirmat; ac de eo, qui aliquid degustet probandi saporis gratia, haec scribit: *Idem judicium est* (scilicet non rumpere jejunium) *de vino, vel de condimento, quod ad percipiendum saporem gustatur, et statim expuitur: quamvis enim contingat aliquid ejus permixtum salivae cum ea deglutiri, non solvit jejunium: solvitur ta-*

Alii casus afferuntur, quibus naturale jejunium non rumpitur.

men, si ex proposito sumeretur, etiamsi is qui sumpsisset, mox evomeret, quia esset vera comestio, vel bibitio, scilicet, trajectio cibi, vel potus in stomachum propria et per se actione vitali. Si vero solum intrasset in asperam arteriam, et statim expueretur, hoc non esset deglutire, neque pertineret ad comestionem, cum ex eo non nutritio, sed potius suffocatio sequi nata sit; et propterea non solveret jejunium.

An possit Eucharistiam sumere, qui dubius est an sit jejunus.

7. Disputant Theologi Casuistae, an possint Eucharistiam sumere qui sunt in dubio, num fregerint jejunium. Quidam inspiciendum docent cujusmodi illa sit dubitatio: nam si quis certo sciat, se comedisse, sed dubitet, an post mediam noctem comederit, non potest Sacramentum sumere, vel Missam celebrare: secus vero, si non dubitet de tempore, sed duntaxat num comederit. Alii ajunt in neutro casu licere Eucharistiam sumere, vel celebrare. Contra in utroque casu nonnulli arbitrantur licere. Harum opinionum sua cuique est ratio; neque id inficiari possumus. Sed illud praetermittere nolumus, harum opinionum examini locum esse postquam sumpta sit Eucharistia, non vero ubi suscipienda sit: puta; si quis Sacramentum acceperit, aut Missam celebraverit, deinde suam ipsius conscientiam explorando in eam incidat dubitationem, comederit nec ne, vel utrum comederit media nocte jam exacta; hoc casu est locus examini, quaenam ex iis opinionibus vera sit. Ubi vero nec Eucharistiam sumpserit, nec Missam celebraverit, sed in eo sit, ut communicet, vel celebret, si subeat dubitatio, an comederit, vel an media nox praetergressa fuerit, quando comedit, tunc in utroque casu a sumendo Sacramento, et Missa celebranda debet abstinere: ut optime rem hanc decidit Patavinus Clerus in Resolutionibus anni 1708. de Sacram. Euchar. quaest. 2. num. 13.

An ut ministretur moribundo Viaticum, possit Sacerdus celebrare qui sciat, se non esse jejunum.

8. Sed quid dicendum de Sacerdote, qui conscius se non esse jejunium, ad Missam accersitur celebrandam, ut infirmo Viaticum possit ministrari? Eine licebit Missam celebrare? Quaestioni propositae fidenter respondendum negando: neque enim infirmus praecepto urgetur ad Eucharistiam suscipiendam, quando illi Eucharistiae copia desit. Deesse autem illi Sacramenti copiam in hoc casu omnino possumus dicere, quo eam non potest cum debita Sacramento reverentia suscipere, et juxta Ritum Ecclesiae. Quod si quis objiciat posse Sacerdotem gravis peccati reum sine praevia Confessione Missam celebrare, solo elicito contritionis actu ut possit infirmo praeberi Viaticum; respondemus praecepto se expiandi per Sacramentalem Confessionem tunc Sacerdotem obligari, cum ei copia sit Confessarii, et itidem praecepto percipiendi Eucharistiam teneri infirmum, cum eam potest suscipere eo modo, quo decet, praeceptum vero jejunii indiscriminatim obligat Sacerdotem, nisi si Pontifex eum dispensaverit ob gravissimam causam vitandi scandalum, quod jure naturae vitandum sit, ut post Biel, Navarrum, Paludanum, et Victoriam ostendit Sylvius 3. par. q. 80. art. 8. et cum eo consentit Cabassutius Jur. Canon. lib. 3. cap. 5. n. 11.

CAPUT XIII.

De reliquis, quae servare oportet, ut licite Missa celebretur.

Reliqua ad licitam Missae celebrationem.

1. Sacerdos, ut licite possit Sacrificium facere, non solum debet esse in gratia et jejunus, sed etiam ab omni censura liber et irregularitate ex defectu, seu delicto: oportet etiam, ut, si Latinus sit, in azymo consecret: Ritum enim tenetur observare Ecclesiae suae juxta doctrinam D. Thomae 3. par. qu. 74. art. 4. idque etiam eruitur ex Decretali Honorii III. in cap. *Litteras* de celebrat. Missarum. Cum enim Pontifex casum Brixiensis cujusdam Presbyteri examinasset, qui, cum nec Hostiae, neque Calicis haberet copiam, consecraverat in fermentato, et ligneum poculum in Missa adhibuerat, hanc adversus illum tulit sententiam. *Cum igitur vel ex aperta malitia, vel nimia desipientia peccasse probetur, mandamus, quatenus Officio et beneficio perpetuo ipsum prives.* Praeterea ad licite celebrandum, Sacerdos habeat oportet sacras vestes, Amictum, Albam, Cingulum, Manipulum, Stolam, Planetam, et Calicem insuper cum Patena, et Missale; oportet item eum celebrare in Ecclesia, vel in Oratorio ab Ordinario approbato, nisi forte in iis versetur casibus, in quibus diximus supra licere Missam celebrare etiam extra Ecclesiam, vel Oratorium. Necesse est etiam, ut Altare consecratum sit, aut saltem in eo sit Petra sacra, neque ornamenta absint Altaris, Lintea, Crux, Candelae, et Missam celebret intra praescriptum tempus, hoc est ab aurora usque ad meridiem, juxta ea quae superius docuimus. O-

pus est etiam Ministro, nisi forte in iis versetur circumstantiis, in quibus diximus posse etiam sine Ministro celebrari: et si exterus Sacerdos sit, non celebret nisi facta sibi potestate ab Ordinario, in cujus Dioecesi vult celebrare; ac denique observet ea omnia, quae in Rubricis Missalis praescribuntur. Quaestio est inter Auctores, mortaliterne, an venialiter peccaret, qui in Altari, unde Crux abesset, Missam celebraret. Aversa de Sacrificio Missae qu. 11. sect. 3. putat, illum graviter peccare. Sed communis opinio est, non nisi venialem culpam illum committere, ut videre est apud Meratum tom. 1. pag. 297.

Sacerdos illicite, sed valide consecraret panem et vinum mensae apposita sine vestibus sacris etc.

2. Has conditiones omnes requiri, ut Sacerdos licite celebret, docent Cardinalis Lauraea disput. 24. de Sacram. Euchar. art. 2. Tamburinus in toto lib. 1. de Sacrific. Missae, Clericatus dec. 37. q. 2. sub eodem tit. de Sacrificio Missae: et in Sacerdotali Romano haec leguntur: *Sciendum est, quod secundum S. Thomam, et Albertum, et alios Theologos, si omittatur aliquid de his, quae ad Ritum celebrationis pertinent, quilibet dimittens aliquid tale, puta tempus debitum, Altare tribus mappis coopertum, vestes, et hujusmodi, graviter peccat: nihilominus consecrat, si sit, ordinatus, et adsit ejus intentio, et debita materia, et debita forma, sed gravissime peccat, si scienter hoc faciat etc. Etiam sine lumine non debet aliquis celebrare*. Quaerit P. Orsi, quem supra laudavimus, dissert. *De Invocat. Spiritus Sancti in Liturgiis Graecorum et Orientalium* pag. 184. num. 6. an valide consecraret Sacerdos, qui super panem et vinum communi mensae apposita Consecrationis verba pronunciaret nullis indutus sacris vestibus, nullis caeremoniis, nullis precationibus adhibitis, serio tamen agens cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. De illicita Consecratione nulla esse potest controversia: tota difficultas eo redit, an valide consecret. Combefisius, le Quien, et Tutèe statuunt, Consecrationem esse invalidam, eorum opinionem sequuti, qui non Christi tantum verbis, sed Ecclesiae etiam precationibus panem, et vinum existimant consecrari. Quam sententiam cum idem P. Orsi, ut superius innuimus, everterit, et ipsi cum eo sentiamus, Consecrationis formam in Christi verbis consistere; idcirco statuimus cum eo, ejusmodi Consecrationem illicitam quidem fore, sed validam.

3. Nos porro etiam Edicto nostro 34. fuse dedecentia disseruimus et devotione, qua celebranda est Missa, de temporis spatio, quod in Sacrificio consumi oportet, de licentia Ordinarii, ubi Sacerdotes celebrant, et testimonialibus sui Episcopi; quae duo si absint, non est illis permittendum ad Altare accedere. Huc itaque illud tantummodo addimus, quod Sacerdos eas preces, quae dicuntur elata voce, debet recitare *distincte et apposite, non admodum festinanter, ut advertere possit, quae legit; nec nimis morose, ne audientes taedio afficiat; neque etiam voce nimis elata, ne perturbet alios, qui fortasse in eadem Ecclesia tum temporis celebrant: neque tam submissa, ut a circumstantibus audiri non possit; sed mediocri et gravi, quae devotionem moveat, et audientibus ita sit accomodata, ut quae leguntur intelligant; ac Secretas ita debet exprimere, ut et ipsemet se audiat, et a circumstantibus non audiatur*: Sunt verba Rubricae. Qui legerit cap. 12. par. 2. de studiis Monasticis Mabillonii, is intelliget, quam graviter peccent Sacerdotes, qui preces Missae aliter recitent. De obligatione observandi Rubricas Missalis fuse scripsit Quartus in Quaestionibus proemialibus, ubi ostendit vehementer eos falli, qui Rubricas putant esse meras Instructiones et Consilia; diserte enim S. Pius V. in Bulla in principio Missalis posita ait: *Mandantes et districte omnibus et singulis praecipientes in virtute sanctae obedientiae, ut Missam juxta Ritum, modum et normam quae per Missale hoc a nobis nunc traditur, decantent, ac legant, neque in Missae celebratione alias caeremonias vel preces, quam quae hoc Missali continentur, addere, vel recitare praesumant*: Et ipsa communis omnium sententia docet, Rubricas esse leges praeceptivas, quae obligant sub mortali *ex genere suo*, ut loquuntur Theologi: ita tamen ut immunis sit a mortali, qui eas non servet per invincibilem omnimodam imprudentiam, et aliquando etiam propter parvitatem materiae; ut videre est apud Quartum. Consonant Suarez tom. 3. in 3. par. disp. 83. sect. 3. et Aversa de Sacrificio quaest. 11. sect. 12. In Rubrica sub titulo *De Ritu servando in celebratione Missae* cap. 1. praescribitur, ne Sacerdos Missam prius celebret, quam *saltem Matutino cum Laudibus absoluto*; et in Rubrica de *Defectibus in Celebratione Missar. occurrentib.* inter defectus qui occurrunt recensetur ille: *Si Celebrans saltem Matutinum cum Laudibus non dixerit*; et in Sacerdotali Romano cap. 80. *Missa privata saltem post Matuti-*

Quomodo recitanda sit Missa.

num quacunque hora ab aurora usque ad meridiem dici potest.

An peccet qui celebrat, non dicto prius Matutino cum Laudibus.

4. Super his Rubricis oritur controversia, utrum qui, quod in iis praescribitur, non servaverit, peccet mortaliter; an vero venialiter: alii in alias abiere sententias, sive quia nonnulli falsum illud sequuntur principium, Rubricas meras instructiones esse et consilia, sive quia alii, etsi eam sequuntur sententiam, Rubricas habere vim legum, ut transgressio *ex genere suo* sit peccatum mortale, tamen partim materiam gravem celebrare Missam non dicto Matutino et Laudibus, partim levem esse arbitrantur. Prima igitur opinio est eorum, qui putant Sacerdotem celebrando Missam antequam Matutinum et Laudes recitet, peccare mortaliter; hanc tuetur opinionem S. Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 6. *Missa non debet dici ab eo, qui non dixit Matutinum, licet possit audiri, alias dicendo esset peccatum mortale, quia contra consuetudinem generalem Ecclesiae.* Favet huic sententiae Innocentii IV. responsio in causa, quam ad eum retulit Otho Cardinalis Episcopus Tiburtinus inter Archiepiscopum Nicosiae cum suis Suffraganeis Latinis Episcopis ex una parte, et Episcopos Graecos Regni Cypri ex altera: *Sacerdotes autem dicant Horas Canonicas more suo; sed Missam celebrare, priusquam Officium matutinale compleverint, non praesumant.* Altera est eorum opinio, qui nullum hic neque mortale neque veniale peccatum deprehendunt. Tertia est eorum, qui, non nisi veniale peccatum committi putant. Clericatus decis. 50. de Sacrificio Missae primam sequitur opinionem, et quinque ac quinquaginta Auctores affert, qui graviter peccare cum existimant, qui perpetuo et quasi ex habituali consuetudine semper Missam celebret, quin unquam Matutinum et Laudes recitaverit. Si sermo sit de Missa Conventuali, videtur peccatum esse mortale eam ante Matutinum et Laudes celebrare; id enim est contra generalem Ecclesiae consuetudinem. In Missis vero privatis, si qua sit legitima causa, puta si Princeps aut Praelatus Missam expeteret, videri posset a peccato etiam veniali immunis, qui eam celebraret, non recitato Matutino et Laudibus. Si vero absit causa, perdifficile videtur, ne veniali quidem peccato non esse locum, ut observat Meratus ad Gavantum tom. 1. par. 2. pag. 799. Quod si quis nulla causa urgente, perpetuo id faceret, ut videretur quasi statuisse animo, nunquam celebrare, dicto Matutino et Laudibus, tum cum illis quinque et quinquaginta Auctoribus, quos sententiae suae suffragatores affert Clericatus, et ex rationibus ab ipso adductis concludi posset, hujusmodi Sacerdotem peccare mortaliter. Natalis Alexander Theolog. Dogmat. et Moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. cap. 8. art. 4. S. Antonini sequitur sententiam, sed declarat, se non reprobare contrariam: profitetur etiam, se nullius peccati reum credere, qui gravibus et necessariis charitatis officiis impeditus, puta administratione Sacramentorum, antequam Matutinum et Laudes, Missam celebraret. Grancolas in veter. Sacramentar. Ecclesiae par. 1. pag. 739. Concilia profert aliquot Provincialia, quae excommunicationis poena sancita vetant, ne quis Sacerdos, non recitatis Matutino et Laudibus, Missam celebret. Ea vero sanctione non nisi ille tenetur, qui Synodis illis est subjectus: neque ea potest illud everti quod superius generatim statuimus, et ad singulares circumstantias accommodavimus.

CAPUT XIV.

De defectibus quibusdam, qui interdum occurrunt in celebratione Missae, et remediis quae adhiberi debent: ac primo de casibus, quibus Missa intermittitur.

Sanari sufficienter possunt defectus qui occurrunt in Missa. D. Thomae doctrina.

1. Divus Thomas 3. par. q. 83. art. 6. proponit examinandum: *Utrum possit sufficienter occurri defectibus circa celebrationem hujus Sacramenti occurrentibus, statuta Ecclesiae observando;* et respondet affirmando, indicans quibus modis occurri iis defectibus possit juxta ea, quae statuit Ecclesia. Nos S. Doctoris vestigia libenter sectabimur; et quaedam alia afferemus, quae in Rubricis Missalis, et apud moralis Theologiae Scriptores reperimus.

Qui coeptam Missam ante Consecrationem dimittit, puniendus ab Episcopo, qui post Consecrationem, incidit in excommunicationem, non tamen ipso jure.

2. Nemini licet coepta Missa ab Altari recedere, et alii Sacerdoti committere Missam absolvendam. Apertissime id vetat canon *Nullus Episcopus*, de Consecrat. dist. 1. ubi haec habentur: *Cum vero ingressus fuerit Episcopus aut Presbyter ad Missarum solemnia celebranda, nisi passio aliqua intervenerit, nullo modo audeat data oratione recedere, ut ab alio Episcopo vel Presbytero Missarum solemnia suppleantur; sed qui initium ponit suppleat usque ad finem; quia scriptum est: Qui perseveraverit us-*

que in finem, hic salvus erit. Et can. *Nihil*, 7. q. 1. *Nullus Sacerdos cum coeperit, imperfecta officia praesumat omnino relinquere*. Priore canone poena suspensionis imponitur: *Si quis vero praesumpserit praeter quod posuimus, agere, a sacro Corpore et Sanguine Domini nostri Jesu Christi sit suspensus*. Posteriore poenae Excommunicationis: *Si quis haec temerarie praesumpserit, excommunicationis poenam sustinebit*. Utrum autem impositae sint hujusmodi poenae *ipso jure*, an latam esse sententiam oporteat, ut quis in eas incurrat; et utrum iis poenis sit locus, quando Sacerdos recedit ab Altari post Consecrationem, an vero etiam si recedat ante Consecrationem, Doctores disputant. Sac. Congregatio semel atque iterum respondit, eas poenas non esse impositas *ipso jure*, nec locum iis esse, si Sacerdos ante Consecrationem ab Altari sine legitima causa recesserit, ut si recesserit ex impatientia, quod saepe contigit, ut videre est in resolutione Sac. Congregationis die 16. Decembris 1719. lib. 69. Decretorum pag. 404. in causa Placentina, et in Juvenacensi die 3. Decembris 1735.

S. Congregationis Concilii resolutiones.

Si quis ob deliquium, vel ob mortem Missam abrumpat, continuanda Missa per alium, si facta fuerit Consecratio, ex D. Thomas.

3. Contigit aliquando, et rursus contingere potest, ut sacerdos, dum Missam celebrat, vel nec opinata morte concidat, vel repentino morbo perculsus animo deficiat, et impediatur quominus Sacrificium possit perficere: quaeritur, quid facto opus sit in ejusmodi casibus. D. Thomas loco cit. ait, si hoc ante Consecrationem contingat, non oportere Missam ab alio continuari; si vero facta sit Consecratio Corporis tantum, aut Corporis et Sanguinis, perficiendam esse Missam ab alio; neque relinquendum esse Sacrificium imperfectum.

Sacerdoti qui continuat, quid praescribat Rubrica.

4. Consonat Rubrica Missalis, quae ad uberiorem addit explicationem, debere Sacerdotem Missam supplere initio inde sumpto, ubi primus Sacerdos desierit; ac si Sacerdos infirmus adhuc vivat, et Communionis sit capax, nec alia adsit Hostia consecrata, debere eum, qui Missam supplet, Hostiam dividere, cujus alteram partem sibi sumat, alteram infirmo tribuat. Doctrina, S. Thomae, et Rubricae praescriptum innitur can. *Nihil*, 7. q. 1. ubi haec habentur: *Censuimus ergo convenire, ut cum a Sacerdotibus Missarum tempore sancta Mysteria consecrantur, si aegritudinis acciderit quilibet eventus, quo coeptum nequeat Consecrationis expleri Mysterium, sit liberum Episcopo, vel Presbytero alteri Consecrationem exequi officii coepti. Non enim aliud ad supplementum initiatis Mysteriis competit, quam aut incipientis, aut subsequentis completa benedictio Sacerdotis; quia nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur*.

Expeditur Canon Nihil 7. q. 1.

5. Verba textus non videntur obligationem Missae perficiendae inducere; qui tamen ea bene expendat, et rationem consideret, perspiciet, praeceptum imponi Missae perficiendae sub gravi peccato. Ait quidem textus *liberum*; sed ea vox non significat posse, vel non posse, sed potestatem supplendi et perficiendi, etiamsi non una sed personae duae sint, quae actum faciant et perficiant; cum omnes simus unum in Christo propter Fidei unitatem, ut ait textus: *Cum etiam simus omnes unum in Christo, nihil contrarium diversitas personarum format, ubi efficaciam prosperitatis unitas Fidei repraesentat*. Quilibet vero virtute Religionis et zelo divini honoris tenetur quidvis facere, ne gravis adversus Dei honorem et Sacrificium inferatur injuria; magna autem esset irreverentia, si Sacrificium in sua substantia coeptum non perficeretur: quae sane ratio satis persuadet, gravem et praecisam esse obligationem, ut compleatur Missa, quam qui incoeperit, is unam aut utramque speciem consecraverit. Textus Canonici interpretationem dedit Suarez 3. par. tom. 3. q. 83. art. 6. disput. 85. sect. 1. in fine. Ea autem ratio, quam modo innuimus, communis est omnium Casuistarum, ut videre est apud Quartum ad Rubricas Missalis par. 3. tit. 10. sect. 1. n. 1.

Missa morte vel deliquio celebrantis interrupta omnino perficienda.

Quis ille sit qui teneatur Missam perficere. Primum Sacerdos, qui adest, deinde is qui abest, nec impeditus est; postea etiam impeditus.

6. Cum igitur coeptum Sacrificium suppleri et perficere oporteat; examinandum, quis ille tandem sit, cui ejusmodi onus perficiendi incumbat. Certe onus ejusmodi est Sacerdotum; ita ut si Sacerdos reperiri non posset, et adest Laicus, quantumvis paratus et bene dispositus ad suscipiendam Eucharistiam, non posset sumere Hostiam consecratam, multoque minus Sanguinem, nam eo casu Hostia et Calix in Tabernaculo essent condenda, ut bene ostendit Sotus in 4. sentent. dist. 14. q. 1. art. 6. §. *Circa hoc notandum*. Ex Sacerdotibus vero primum illi hoc onus incumbit, qui adest; deinde ei qui abest, primum ei, qui nullo, deinde ei qui aliquo detinetur impedimento; ut fuse disserit Pasqualigus de Sacrificio novae legis qu. 331. et sequen.

An censeatur impeditus, qui non est jejunus.

7. Inter impeditos numerandus Sacerdos, jejunus qui non sit: sed tenetur Sacrificium

perficere, si nullus alius existat, qui suppleat; quemadmodum ipsa Rubrica Missalis praescribit: *Missa per alium Sacerdotem expleatur ab eo loco, ubi ille desiit, et in casu necessitatis etiam per non jejunum*: nam major vis est praecepti sive Divini sive naturalis, quo jubentur Sacerdotes servare integritatem Sacrificii, quam praecepti Ecclesiastici de jejunio, ut etiam statuit Concilium Toletanum VII. can. 2. et bene observavit Vitasse par. 2. de Sacram. Eucharist. q. 9. art. 1. quaesito 5. Canon II. Concilii Toletani VII. refertur a Gratiano in can. *Nihil*, 7. q. 1. quem textum simul, et id quod ipsa praecipit Rubrica, cum expendisset Sylvius 3. par. q. 80. art. 8. haec scribit: *Si Sacerdos subita aegritudine correptus non potest inchoatam Missam perficere, nec reperitur alius jejunus, non jejunus potest illud absolvere et communicare, si vel una species erat per alterum consecrata*.

De eo disputatur, qui impeditus sit quod non sit in gratia.

8. Inter impeditos censendus est etiam Sacerdos, qui non est in gratia. Ac de eo duo sunt quae quaeruntur: primum, an teneatur Confessarium quaerere, cui peccata confiteatur; et siquidem cum non repererit, debeat contritionis actum elicere, ut possit Missam perficere: alterum, utrum si Confessarium non reperiat, atque actum contritionis elicere frustra connitatur, possit tamen Missam supplere. Sotus, qui putat, nullam esse obligationem Missae continuandae, ait, nullum Sacerdotem, qui peccato gravi alligatur, urgeri praecepto vel sese expiandi per Sacramentalem Confessionem, vel actum Contritionis elicendi, non quod ei ad Altare liceat accedere, et Missam perficere, qui sese peccatis expiaverit, sed quia nullo tenetur praecepto Missae continuandae. Nos vero, qui censemus omnino perficiendam esse Missam, contrariae opinioni subscribimus, quae statuit, Sacerdotem, qui peccato mortali implicitum animum gerat, teneri Confessarium quaerere, et si non reperiat, contritionis actum elicere, ut Missam suppleat: ut videre est Pasqualigum de Sacrificio Missae q. 332. Idem Pasqualigus eadem quaestione ulterius progreditur, ac propugnat, debere Missam continuare etiam illum Sacerdotem, qui gravi peccato commaculatum habeat animum, et cum sibi Confessarii copia non sit, frustra studuit contritionis actum elicere: non enim voluntariam inhabilitatem ejus esse, sed involuntariam. Nos vero sententiae P. Soti subscribimus, qui loco citato scribere non dubitavit: *Faciamus non adesse nisi Sacerdotem concubinarium qui, existit in peccato mortali, qui procul dubio si in peccato Sacramentum sumeret, mortaliter peccaret. Quare nullatenus tenetur in peccato sumere, quia ad peccandum nemo obligatur*. Itaque, nisi quis alius reperiatur Sacerdos, qui ante meridiem possit Missam perficere, putamus posse Hostiam et Calicem condi in Tabernaculo, ut postero die Sacerdos, qui Missam celebret, ea sumat ante ablutionem.

Non est supplenda Missa praetermissa a Sacerdote ante perfectam Consecrationem Hostiae.

9. Rubrica etiam ita praescribit: *Si Sacerdos ante Consecrationem graviter infirmetur, vel in syncopen inciderit, aut moriatur, praetermittitur Missa*. Ex quibus verbis illud eruitur, quod si Sacerdos aut morbo corripitur, aut moritur, etiamsi Canonem incoeperit Missa praetermittenda est, nec ab alio Sacerdote supplenda, non enim perfici debet Missa, nisi quando Sacrificium substantialiter incoeptum sit: praesertim quia in Rubrica sequuntur illa: *Si autem semiprolata forma Corporis obiit Sacerdos, quia non est facta Consecratio, non est necesse, ut Missa per alium suppleatur*. Non enim prima verba formae prolata satis sunt, ut sacrificium dici possit substantialiter incoeptum, ut bene super hac re disputat Pasqualigus q. 324. Quod si Sacerdos obierit post consecrationem Corporis, antequam integram protulerit formam consecrationis Sanguinis, Rubrica praecipit, ut alius Sacerdos Missam perficiat, vel super eumdem Calicem proferens integram formam, sumpto initio ab illis verbis, *Simili modo postquam cenatum est:* vel proferens integram formam super alium Calicem iis, quae opus sunt instructum; dein sumat Hostiam, quam primus Sacerdos consecraverit, et Sanguinem quem ipsemet confecerit, subindeque semiconsecratum Calicem bibat, quem sacerdos morbo correptus semiconsecratum reliquit. *Si vero obierit semiprolata forma Sanguinis, tunc alter prosequatur Missam, et super eumdem Calicem repetat integram formam ab eo loco*: Simili modo postquam coenatum est; *vel posset super alium Calicem praeparatum integram formam proferre, et Hostiam primi Sacerdotis, et Sanguinem a se consecratum sumere, ac deinde Calicem relictum semiconsecratum*.

Quid si Hostia tantum consecrata fuerit?

Non est opus ex D. Thoma consecratam Hostiam seponere, et rursus aliam hostiam de-

10. Quibus verbis e medio tollitur controversia a quibusdam excitata, qui contendebant, oportere, Secerdotem, qui supplet, non solum vinum, sed etiam Hostiam consecrare, si Sacerdos, qui Missam incoepit, obeat post conse-

inde Calicem consecrare, ut volebat Innocentius III.

crationem panis, et post non integre prolatam formam consecrationis vini. D. Thomas in 4. sent. dist. 8. q. 2. art. 4. in eam videtur opinionem esse propensus, quae statuit, in eo casu Sacerdotem debere vinum consecrare, deinde Hostiam jam ab illo primo Sacerdote consecratam sumere et vinum quod ipse consecravit. Sed tamen nihil detrahit S. Doctor de probabilitate contrariae sententiae, in obsequium fortasse Innocentii III. qui lib. 4. de Mysteriis Missae cap. 22. dubium existimavit, validane, an non esset Consecratio unius speciei sine Consecratione alterius. Angelici Doctoris verba haec sunt: *Si Sacerdos impeditur, ut coeptum Missarum officium explere non possit, alius Sacerdos debet explere, quod ille inchoavit etc. Nec aliquid per hoc derogatur unitati Sacramenti, quia omnes unum sumus in Christo propter Fidei unitatem. Secundum tamen Innocentium consultius est, ut illa Hostia jam consecrata seorsum posita, super aliam deinceps totum officium iteretur*. Et cum D. Thoma consentiunt tum Rubrica, tum communiter Doctores omnes, Suarez in 3. par. tom. 3. quaest. 83. art. 6. disp. 85. §. *Tertia Regula*, Franciscus de Lugo lib. 5. de Sacramentis cap. 10. q. 3. n. 48. Quartus ad Rubricas Missalis par. 3. tit. 10. num. 3. sect. 1. dub. 3. §. *Colligitur Secundo;* Pasqualigus de Sacrificio novae Legis quaest. 324. §. *Secundo Colligitur;* et sane ratio est optima. Nam ubi agitur de supplemento, nihil aliud opus est supplere, quam quod defuerit in Sacrificio.

In eandem sententiam D. Thomae abiit Clerus Patavinus.

11. Res haec discussa etiam fuit in conventu Cleri Patavini anno 1709. praesertim in eo qui habitus est mense Julio ejusdem anni, cum secundus examinaretur casus. In eam porro abiit sententiam, quam supra amplexi sumus, scilicet oportere solum Calicem consecrare, si forte Sacerdos, qui celebrabat, post consecrationem panis repentino morbo perculsus est, nec rursus aliam ab eo, qui supplet, hostiam esse consecrandam. Addit autem ibidem, quod cum praescribat Rubrica, *Missam explendam esse ab eo loco, ubi prior Sacerdos desiit*, nisi certum et exploratum habeatur Hostiam esse consecratam, non satis est proferre formam consecrationis, sed incipiendum ab iis verbis, *Qui pridie quam pateretur;* tametsi negari non possit consultius esse ab initio Canonis incipere. In consecratione autem Calicis si Sacerdos e vita sublatus fuerit antequam integram formam protulerit, monet incipiendum esse ab illo loco, *Simili modo*, quemadmodum etiam jubet Rubrica. Si denique constet, utramque speciem fuisse consecratam, sed incertum quanam in parte Missae Sacerdos morbo fuerit correptus, debere eum ait, qui supplet, incipere ab iis verbis: *Unde et memores Domine*.

Alii casus praeter mortem aut deliquium Celebrantis, quibus Missa intermittitur.

12. Praeter casum mortis aut inopinati morbi, ex quo qui celebrat Missam perficere non potest, alii etiam afferuntur in Rubricis, alii ab Auctoribus, in quibus coepta Missa vel imperfecta relinquitur, vel intermittitur. In Rubricis casus proponitur templi, quod vel violatur, vel polluitur, dum Sacerdos celebrat Missam. Alius etiam casus proponitur, cum Sacerdoti celebranti nunciatur prope esse hostes, a quibus immineat Sacerdoti caedis periculum, vel alluvionem, vel templi, seu Oratorii ruinam imminere. Jubent Rubricae, si templum violetur, vel polluatur ante Canonem, Missam intermitti; si vero post Canonem, perfici: in casu vero vel hostium irruentium, vel imminentis alluvionis, vel ruinae, ajunt relinquendam esse Missam, nisi facta sit consecratio; post consecrationem vero Sacerdotem debere, ceteris omissis, Corpus et Sanguinem sumere. Videantur Suarez in 3. par. tom. 3. q. 83. art. 6. disput. 85. sect. 1. §. *Quarto accidere potest*, Sylvius in 3. par. D. Thomae q. 83. art. 6. quaesito 2. Cardinalis Toletus Instruct. Sacerdot. lib. 2. cap. 9. n. 9. Quartus ad Rubricas Missal. par. 2. Tit. 3. sect. 2. dub. 6. Pontas in Dictionar. Cas. Consc. verbo *Missa* casu 23. Collat. Lucionen. 16. qu. 3. tom. 5. Qui Auctores nihil amplius afferunt, quam quod praescribit Rubricam; monent tamen Sacerdotem, si non possit sumere Sacramentum, ut secum illud tectum asportet clanculum, qui casus sane videtur commmentitius, minus enim opus est temporis absumendo Sacramento, ceteris omnibus vel precibus vel caeremoniis omissis, quam contegendo, et ea, qua aequum est, decentia asportando.

Casus violatae Ecclesiae, imminentis ruinae, alluvionis, hostium jamjam ingruentium.

Quid si consecrata hostia, nondum tamen Calice supervenit Sacerdoti mortis periculum ex casibus supra expositis?

13. Ille vero casus non est profecto commentitius, si Sacerdoti, qui consecravit Hostiam, tempus non suppetat Sanguinis consecrandi; ac quaeri potest, an ille, nisi periculo prematur vel ingruentium hostium, vel imminentis ruinae, debeat consecratam Hostiam sumere, et abire; an vero teneatur consecrare etiam Sanguinem, eumque sumere, ne Sacrificium imperfectum remaneat. Durum videtur

Quarto, Sacerdotem in ejusmodi occasione teneri etiam Calicem consecrare: neque enim Sacerdos voluit imperfectum facere sacrificium, quod quidem esset intrinsecus et per se malum, sed principio quidem in animo habuit Sacrificium perficere, quamvis gravi et inopinato impedimento detentus non potuerit complere. Cum eo consentit Cardinalis Toletus loco citato; qui tamen monet, Sacerdotem teneri Missam continuare etiam vitae periculum subeundo, sive consecraverit, sive non consecraverit, si quis Christianae Religionis hostis in ejus contemptum mortem Sacerdoti minitaretur, nisi Missam relinqueret. Suarez in 3. par. D. Thomae tom. 3. q. 74. art. 2. disput. 43. sect. 4. §. *Dico ergo primo*, diserte ait, Sacerdotem, qui hostiam consecraverit, nec ipsi tempus suppetat vini consecrandi, posse, sese ut subripiat a periculo mortis, Hostiam sumere; dummodo tamen nullum scandalum oriturum sit, nec Religio in contemptum cadat: in his enim circumstantiis vult Sacerdotem teneri Missam continuare, et Sanguinem consecrare, non modo ex praecepto integritatis sacrificii, sed etiam ex obligatione profitendae Fidei, et vitandi scandali. Abbas Uspergensis narrat, scelestum hominem Cincium Praefectum Romae nocte Nativitatis Christi Domini Basilicam Liberianam ingressum, ut erat Henrici Regis fautor, S. Pontificem Gregorium VII. Missam cum Clero celebrantem in capite percussisse; attamen magnum illum Pontificem, licet ita male multatum, ab Altari non recessisse, nisi, quam incoeperat, Missa peracta: *Prius tamen Missa ad Altare percantata, quam prius incoeperat, sed nondum finierat.* Quod tamen aliter narrat Paulus Berniedrensis cap. 49. et seq. qui refert, non potuisse S. Pontificem Missam explere, vi a satellitibus ab Altari abreptum: *Percussum graviter in fronte graviterque vulneratum, de Missa nondum finita violentis manibus abstraxerunt.*

Quid si templum, dum celebratur Missa, ingrediatur excommunicatus?

14. Si quis superveniat excommunicatus, non qui toleretur, sed qui jam talis declaratus sit, vel notorius Clerici percussor, cum coram eo Missa celebrari non possit, quod diserte prohibetur in Can. *Is qui* de sent. Excommunicat. in 6. et Missa jam incoepta sit, admonendus excommunicatus, ut Ecclesia abeat; ac si fieri potest, etiam pellendus, quod expresse jubet Clement. II. de Sentent. Excommunicat. et si quidem ejici non possit, aut nondum perventum est ad Canonem, seu ut quidam volunt, ad Consecrationem, tunc relinquenda est Missa; aut eo perventum est, et continuanda est Missa, ut docet Sotus in 4. Sentent. dist. 22. q. 1. art. 4. *Hic autem interroget quis forte, quid, si, dum Sacerdos celebrat, hujusmodi excommunicatus ingrederetur Ecclesiam, faciendum esset? Respondetur, cessandum esse, quousque exeat: quod si exire noluerit, expellatur, sine scandalo tamen et percussione; si tamen id fieri non potuerit, et Canon non fuerit incoeptus, cessandum omnino. Immo forsan, ut Innocentius insinuat in cap. Nuper, nisi Consecratio incoepta fuerit, cessandum est, quia illic incipit Sacrificium. Facta autem Consecratione, necesse est usque ad sumptionem procedere; quia strictius praeceptum est integritatis Sacramenti, quam Excommunicatos excludendi.* Facta autem Communione, reliquum Missae, si excommunicatus non abierit, continuandum est in Sacristia, aut in alio decenti loco, ut communiter docent Auctores, et quemadmodum videre est apud Suarez de Censuris disput. 2. sect. 1. n. 16.

De quibusdam Missae interruptionibus, quae fiunt, et fieri debent.

15. Quaedam etiam laudabiliter fiunt, et fieri debent incoeptae Missae interruptiones, ut cum lecto Evangelio fit Concio, vel cum inter Missarum solemnia quaedam populo edicenda sunt ex praescripto Canonum. Sylvius 3. par. quaest. 83. art. 6. quaesit. 3. ait, posse Missam intermitti, si occasio ferat, moriturus ut infans baptizetur: *Ex causa etiam legitima potest Missa interrumpi, seu discontinuari notabiliter, velut ad baptizandum infantem moribundum.* Casum etiam addit, cum quis sine confessione esset moriturus: *Vel ad excipiendam Confessionem infirmi: quorum ille alioquin sine Baptismo, iste sine Sacramento Poenitentiae esset moriturus*: et cum extrema unctio opus esset infirmo, cui nullum aliud Sacramentum administrari posset: *Idem judicium est, si extrema unctio foret administranda infirmo, qui aliud Sacramentum non potest recipere;* idemque iterat in Resolutionibus verbo *Missae interruptio:* quae omnia ceteri omnes admittunt, ut videre est in citatis Collationibus Lucionensibus. De ejusmodi casibus practice tractat Quartus ad Rubricas Missalis par. 2. tit. 3. sect. 3. cap. 3. qui, si gravis urgeat necessitas administrandi ea Sacramenta, docet Missam sive ante, sive post Consecrationem posse interrumpi, et si quidem facta sit Consecratio, debere Sacerdotem diligentissime curare, ut Sacramentum cu-

studiatur, nisi forte consultum melius existimaverit illud in Tabernaculo occludere; et postquam redierit, Missam inde, ubi eam intermiserat, repetere.

An qui pervenerit ad Offertorium, possit ab initio Missam repetere, populi gratia, vel Praelati, qui Missam non audierit, nec ab alio audire possit.

16. Disputant nonnulli, an Sacerdos qui pervenerit ad Offertorium, possit incoeptam Missam rursus ab initio repetere, si aliter Missa careret vel populus, vel Princeps, aut Praelatus aliquis dignitate praestans, nec alia esset Missa, quam quae incoepta est. Azorius Instit. moral. tom. 1, lib. 10. cap. 32. quaest. 3. putat, intermitti posse Missam, et a principio repeti, id si vir primarius postulet. Negant alii, propterea quod existimant, id praeseferre irreverentiam quamdam erga sacrificium: proinde optime observat Pontas loc. cit. cas. 24. si primam opinionem sequi placeat, superveniente Cardinali, aut Episcopo, aut Principe Civitatis, seu Oppidi, ubi celebratur Missa, ad nullam aliam quamlibet personam id esse trahendum: graves enim hinc orirentur et in personis et in Ecclesiis turbae et scandala. Natal. Alexander Theolog. Dogmat. et Moral. lib. 2. de Sacramen. Euchar. cap. 7. art. 4. omnia quae hactenus attulimus de intermittenda Missa admittit capita; deinde proponit, *An Missa possit interrumpi, si Episcopus, aut eo major, vel Princeps aliquis adveniat, qui Missam die Festo audire non potuerunt, nisi Sacerdos qui eam incoepit, et Evangelium forte, ac Symbolum recitavit, illam ab Introitu incipiat;* et respondet negando: *quia Ordo Sacrificii potior esse debet, quam hominum quavis dignitate conspicuorum commoda, tum quia via pateret abusui;* et provocat ad Mediolanense Concilium, ubi vetitum est, *neve ob eamdem causam* (quae ea est, quam supra innuerat Natalis Alexander) *Missa inchoata* (Sacerdotes) *subsistant, aut ejus initium repetant.*

CAPUT XV.

De Defectibus qui possunt occurrere vel in pane, vel in vino, vel in forma consecrationis.

De defectibus qui in Missa occurrunt, eorumque remediis.

1. Jam vero de defectibus dicendum, qui in Missa celebranda possunt occurrere, ac de remediis, quae occasio postulat ut adhibeantur. Itaque defectus possunt occurrere vel in pane tantum, qui consecrandus est, vel in vino duntaxat, quod itidem consecrari debet, vel in utroque simul, vel in aqua quae vino immiscenda est, si non propter validam, saltem propter licitam Calicis Consecrationem, juxta ea quae supra dicta sunt, et juxta id quod statuit Tridentina Synodus sess. 22. cap. 7. de Sacrificio Missae, et can. 9. ejusdem sessionis. Potest defectus occurrere in pane, puta si hostia consecranda vel corrupta sit, vel non sit e frumento; quod si accidat, Rubrica regulas proponit, quas oportet adhibere: aut enim Sacerdos ante Consecrationem ejusmodi comperit defectum, nec aliud quidquam opus est facto, quam ut aliam Hostiam triticeam et incorruptam capiat, eamque saltem mente offerat, et Missam continuet: *Si celebrans ante Consecrationem adverterit Hostiam esse corruptam, aut non esse triticeam, remota illa hostia, aliam ponat, et facta oblatione, saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco, ubi desivit:* Aut Sacerdos id advertit post Consecrationem, atque etiam postquam eam ore sumpsit, et in eo casu debet aliam Hostiam sumere, offerre, et consecrare, incipiens ab illis verbis, *Qui pridie quam pateretur.* Quod si primam illam Hostiam non absumpserit, eam assumat post sumptum Corpus et Sanguinem; si vero priorem hostiam absumpserit, ne praetermittat secundam hostiam sumere quam valide consecravit: major enim vis est praecepti de perficiendo Sacrificio, quam de jejunio: *Si id advertit post Consecrationem, etiam post illius Hostiae sumptionem, posita alia, faciat oblationem ut supra, et a Consecratione incipiat, scilicet ab illis verbis, Qui pridie quam pateretur, et illam priorem si non sumpsit, sumat post sumptionem Corporis et Sanguinis, vel alii sumendam tradat, vel alicubi reverenter conservet. Si autem sumpserat, nihilominus sumat eam, quam consecravit, quia praeceptum de perfectione Sacramenti majoris est ponderis, quam quod a jejunis sumatur.* Aut denique Sacerdos post sumptionem Sanguinis advertit Hostiam vel non fuisse triticeam, vel fuisse corruptam, et tum oportet novum parare panem et vinum cum aqua, utrumque ut supra offerre, et utrumque consecrare, sumpto initio ab illis verbis: *Qui pridie quam pateretur;* et panem et vinum ita consecratum sumere, ac Missam prosequi. *Quod si hoc contingat post sumptionem sanguinis, apponi debet rursus novus panis et vinum cum aqua, et facta prius oblatione ut supra, Sacerdos consecret, incipiendo ab illis verbis, Qui pridie; ac statim sumat utrumque, et prosequatur*

Si Sacerdos advertat, Hostiam non esse triticeam post sumptionem Hostiae, aliam consecret.

Si post sumptionem Sanguinis, iterum novam Hostiam, et novum vinum consecret.

Missam, ne Sacramentum remaneat imperfectum, et ut debitus servetur ordo.

Rejicitur eorum sententia, qui putant, non esse opus novam Hostiam, et novum vinum consecrare, si deprehensa fuerit hostia indebitae materiae post sumptionem sanguinis.

2. Sed quamquam apertissime Rubrica praecipiat quid facto opus sit, nonnemo tamen existimat, cum post sumptionem Sanguinis Sacerdos adverterit, panem non esse ex idonea materia, vel esse corruptum, satis esse si novum consecret panem, quin novum consecret vinum: agi enim de Sacrificio supplendo; ad supplendum autem satis esse praestare, quod defuit. Nos vero non ita fidenti animo sumus, ut a Rubrica recedamus. Duabus de causis decernit Rubrica, apponendum esse novum panem et vinum novum; quarum altera est, *ne Sacramentum remaneat imperfectum:* altera, ut *debitus servetur ordo.* Si non denuo panis et vinum, sed novus duntaxat panis apponeretur, consecraretur, et sumeretur, quis assereret, debitum ordinem fuisse servatum? Ordo enim postulat, prius ut consecretur panis, deinde vinum: quod si non apponatur novus panis, et vinum novum, sed panis duntaxat; Sanguis prius consecratus erit, quam Corpus; et Sanguis prius, quam corpus, itidem sumptus erit, ut bene observat Suarez in 3. par. tom. 3. quaest. 83. art. 6. disp. 85. sect. 1. §. *Atque ex his constat.*

De defectibus qui occurrunt in vino.

3. Potest etiam in vino defectus occurrere, puta si acetum in Calicem pro vino infusum sit, seu quivis alius liquor, qui consecrari non possit. Si quidem Sacerdos id ante Sanguinis Consecrationem adverterit, novum vinum sibi jubeat afferri, idque offerat, et consecret incipiens ab illis verbis: *Simili modo. Debet statim apponere novum vinum cum aqua, et facta oblatione; ut supra, consecrare incipiendo ab illis verbis, Simili modo.* Haec sunt verba Rubricae, quae jubet idem fieri, si Sacerdos defectum adverterit, postquam consecrationis verba super indebitam et ineptam materiam protulerit. Sed difficultas in eo versatur, si id Sacerdos adverterit *post sumptionem Corporis, vel post sumptionem materiae ineptae.* Disputant enim Theologi, num Sacerdos novam Hostiam novumque vinum debeat consecrare incipiendo ab illis verbis, *Qui pridie;* an vero satis sit, si novum sibi vinum apponi jubeat, et consecret incipiens ab illis verbis, *Simili modo.* Atque ut probe intelligatur quid illud sit, de quo disputant, advertendum est, eos, qui sentiunt, Sacerdotem, qui *post sumptionem Corporis*, vel *post sumptionem materiae ineptae* ejusmodi defectum compererit, debere novam Hostiam novumque vinum consecrare, nec satis esse si novum consecret vinum incipiendo ab illis verbis, *Simili modo,* omne sententiae suae robur ponere in iis precibus, quae post illa verba, *Simili modo*, consequuntur, quae preces supponunt praesentiam utriusque speciei consecratae, *Panem sanctum vitae aeternae, et Calicem salutis perpetuae,* et paullo post, *Corpus et Sanguinem sumpserimus:* quibus addi possunt etiam quaedam actiones, puta signa Crucis, quae Sacerdos ducit super Calicem dicens, *Per ipsum* etc. et particulae ex hostia detractae in Calicem ipsum injectio per ea verba *Haec commixtio* etc. Nec quidquam roboris habet ea responsio, scilicet, cum Sacerdos vini defectum adverterit, non proxime post Consecrationem, sed prope sumptionem, jam esse facta Crucis signa ad illa verba: *Per ipsum* etc. et particulam Hostiae immissam esse in Calicem. Nam praeterquamquod hujusmodi responsio locum non habet, ubi Sacerdos vini defectum advertit proxime post Consecrationem panis; id omne quod antea factum est, legitimum haberi non potest: Crucis enim signa ducta sunt cum Hostia valide consecrata super Calicis materiam invalide consecratam. Signa autem omittere non videtur bene consultum.

Quid si Sacerdos adverterit defectum post sumptionem Corporis, vel post sumptionem etiam materiae ineptae? Rationes cur videatur Sacerdos debere novam Hostiam et novum vinum consecrare.

Novam Hostiam et novum vinum consecrandum putat in eo casu D. Thomas.

4. D. Thomas, cui, ut supra dictum est, videtur esse satis, Sacerdote morte praerepto post consecrationem Hostiae, si Sacerdos, qui supplet, Calicem consecret, Missamque prosequatur; in casu de quo nunc agimus, cum Sacerdos vini defectum advertit post sumptionem materiae ineptae, quae continebatur in Calice, diserte docet non satis esse novum vinum consecrare, sed opus esse novam quoque consecrare Hostiam. Ejus verba sunt 3. par. quaest. 83. art. 6. ad quartum: *Si vero hoc perceperit* (ineptam scilicet materiam in Calicem esse immissam) *post sumptionem Corporis, aliam Hostiam apponere debet iterum consecrandam simul cum sanguine; quod ideo dico, quia si diceret sola verba Consecrationis Sanguinis, non servaretur debitus ordo consecrandi, et sicut dicitur in Canone Toletani Concilii, perfecta videri non possunt Sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur. Si vero inciperet a Consecratione Sanguinis, et repeteret omnia verba consequentia, non competeret, nisi adesset Hostia consecrata; cum in verbis illis occurrant quaedam dicenda et fienda non solum circa Sanguinem, sed etiam circa Corpus. Et de-*

bet in fine iterum sumere Hostiam consecratam et sanguinem, non obstante, etiam si prius sumpserit aquam, quae erat in Calice: quia praeceptum de perfectione, vel de perceptione hujus Sacramenti majoris est ponderis, quam praeceptum, quod hoc Sacramentum a jejunis sumatur.

Sententia Scoti ac pluriumaliorum non nisi novum vinum consecrandum.

5. Scotus, qui non attingit casum, dum defectus occurrit in pane, casum tamen tractat, cum defectus occurrit in vino; ac docet, novam non esse Hostiam consecrandam; sed satis esse si novum vinum consecretur; nullum enim esse textum, rationem nullam, quamobrem nova Hostia consecranda sit, et satis provisum, si suppleatur, quod deest, vinum autem duntaxat id esse quod deest; Ita in 4. sentent. dist. 8. quaest. 3. suaeque sententiae multos sectatores habet. Consentit Suarez loc. cit sect. 1. §. *Sed circa hanc regulam;* et consentiunt alii, quos refert Pasqualigus de Sacrific. novae Legis quaest. 229. Favet huic sententiae epistola D. Bernardi 69. quam supra retulimus, nec tamen ulli ex praedictis Scriptoribus commemorarunt. Panem consecraverat, quod supra narravimus, Guido Abbas trium Fontium, cum postea advertit non fuisse vinum a Ministro infusum in Calicem. Ea re perculsus est Guido; ea nihil quidquam aliud quod consilii caperet, ipsi in mentem venit quam ut infuso vino in Calicem, illuc particulam consecratae hostiae immitteret, eamque una cum vino hausto deglutiret. Factum quidem non improbavit S. Bernardus, non quod ad hunc modum consecrari vinum existimaverit, sed quod certe sanctificatum condiderit. Sed tamen non praetermisit S. Doctor innuere, potuisse novum vinum consecrari incipiendo ab illis verbis, *Simili modo.* Verba illius Epistolae sunt haec: *Vinum fudisti in Calicem super Hostiae sacratae particulam: laudamus, nec sub tanto articulo melius fieri potuisse putamus, arbitrantes, liquorem etsi non ex consecratione propria, atque solemni in Sanguinem Christi mutatum, sacrum tamen fuisse ex contactu Corporis Sacri etc. Ego autem pro meo fatuo sensu, si mihi idem contigisset, quod tibi, vellem ad remedium mali unum e duobus egisse, aut ipsum quod fecisti, aut certe ab illo loco, ubi dicitur, Simili modo postquam coenatum est, verba sacra iterasse, et sic complesse, quod restabat de Sacrificio.*

Favet huic sententiae D. Bernardus.

Sotus sententiam D. Thomae propugnat.

6. Sotus D. Thomae fidus discipulus in 4. sentent. dist. 13. quaest. 2. art. 6. observat, multa consequi absurda, nisi Sacerdos qui defectum vini adverterit vel post consumptionem Hostiae valide consecratae, vel etiam post sumptionem materiae ineptae, quae erat in Calice, novam Hostiam accipiat, eamque simul cum novo vino consecret: aut enim vult sanguinem duntaxat consecrare, et statim sumere, omnibus illis signis Crucis et verbis praetermissis, quae fiunt et dicuntur a Consecratione Calicis usque ad sumptionem; aut ea omnia vult iterare. Si praetermittenda putet, cum jam antea ea Crucis signa et verba facta et dicta sint, commemoratis Corpore et Sanguine, nemo non videt, quidquid dictum gestumve sit, non fuisse legitimum, ideoque iterandum. Si vero signa et verba, ut aequum esse videtur, iterare velit, cum non amplius praesens sit Hostia consecrata, cujus tamen itidem et Calicis fit mentio: *Panem sanctum vitae aeternae, et Calicem salutis perpetuae,* et *Quotquot ex hac Altaris participatione Sacrosanctum Filii tui Corpus et Sanguinem sumpserimus*, quod denuo geritur aut dicitur, itidem illegitimum est, nisi alia sit Hostia simul cum novo vino consecranda: *Si tamen hoc perceperit post sumptionem Corporis, debet Sacerdos aliam apponere Hostiam iterum consecrandam simul cum Sanguine. Et ratio est, quia vel sufficeret tunc Sanguinem consecrare, et iterum sumere, praetermissis signis et verbis, quae fiunt a Consecratione Calicis usque ad sumptionem: et hoc non; quia cum in illis tam mentio fiat sanguinis quam Corporis, sequitur, ut quae illuc usque facta fuerunt, non fuerint legitima, atque iterum sint repetenda. Sin autem repetantur omnia, tum quia Hostia nulla est, pari ratione non fient legitime, quia fieri debent simul super Corpus, et sanguinem, ut vere dicatur, Panem sanctum vitae aeternae, et Calicem salutis perpetuae,* et, *Quotquot ex hac Altaris participatione sacrosanctum Filii tui corpus et sanguinem sumpserimus.*

Idem Sotus putat, si plures adsint, ad evitandum scandalum satis esse novum vinum tantum consecrare.

7. In hunc modum Sotus paraphrasi quadam S. Thomae doctrinam exponit, quam innuit etiam S. Antoninus 3. par. tit. 16. cap. 6. §. 1. Addit porro Sotus, novam hostiam simul cum novo vino apponere, et consecrare, rem esse quidem facilem ei, qui coram uno vel duobus Missam celebret, non tamen si publice celebret, vel coram aliquo inter Primores viro; quo in casu recte posset novum infundere vinum, consecrare, et sumere, idque ad evitandum scandalum: *His tamen non obstantibus, licet, ubi homo privatim coram uno vel duobus ce-*

lebrat, *consultius sit D. Thomae opinionem servare; tamen ubi in publico, et praesertim coram aliquo Magnate celebraretur, ad evitandum scandalum, et turbationem populi, forte non esset absurdum, ut Sacerdos secreto fingens lotionem sumere, vinum tunc infunderet, et consecraret, et sumeret, nam scandalum excusaret, praesertim cum jam facta fuerint signa super Hostiam, licet non legitime super Calicem*.

Doctrina Soti incerta est in Rubricam a Clemente Octavo.

8. Quae explicatio magno excepta est, plausu, ut videre est apud Azorium tom. 1. Instit. moral. lib. 10. cap. 23. §. *Secunda opinio*. Et Rubrica Missalis, quae tempore S. Pii V. D. Thomae opinionem fuerat amplexa, *Si hoc advertat post sumptionem Corporis, vel hujusmodi aquae, apponat aliam hostiam iterum consecrandam, et vinum cum aqua in Calice: offerat utramque, et consecret, et sumat, quamvis non sit jejunus*, eandem tempore Clementis VIII. doctrinam retinuit, ea tamen addita Soti explicatione: *Vel si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad evitandum scandalum, poterit apponere vinum cum aqua, et facta oblatione ut supra, consecrare, et statim sumere, ac prosequi cetera;* ea vero verba, *statim sumere*, ostendunt omittendas esse preces, quae praesentem Hostiam indicant, quae multos impulerunt ut docerent, non satis esse vinum duntaxat denuo apponere, sed novam hostiam novumque vinum apponi oportere. Silvester doctrinae D. Thomae sectator, qui scripsit ante Clementis VIII. tempora, in Summa verbo *Eucharistia*, secundo, num. 14. sine dubitatione ulla docet, Sacerdotem, qui post sumptionem Hostiae defectum vini adverterit, debere novam Hostiam, itemque novum vinum apponere et consecrare, iisdem adductus, quas supra attulimus, rationibus e D. Thoma depromptis. Verum Sylvius D. Thomae item assecla, qui post Clementis VIII. tempora scripsit, 3. par. quaest. 80. art. 8. alterum ab altero casum distinguit, ut constat ex his verbis: *Si Sacerdos post sumptionem aquae advertat, Calici non infusum fuisse vinum, sed aquam; tunc etiamsi hoc advertat post sumptionem hujusmodi aquae, si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad evitandum scandalum, poterit opponere vinum cum aqua; et facta oblatione consecrare, et statim sumere, ac prosequi cetera:* etc. *Si autem Sacerdos secreto celebraret, ubi nullum foret scandali periculum apponenda esset alia Hostia et vinum cum aqua, quae primum offerri, tum consecrari, ac deinde sumi deberet:* et addit, in priore casu incipiendum esse ab illis verbis, *Simili modo*, et prosequendum usque ad ea; *Unde et memores*, in posteriore autem ab illis: *Qui pridie quam pateretur*.

Si defectus reperiantur in utraque materia panis et vini dimittenda est Missa.

9. Possunt etiam defectus occurrere in pane et vino, puta si panis non esset triticeus, et vinum vel non esset e genimine vitis, aut esset acetum; quod si accidat, alia via est ineunda. Nam si Sacerdos id advertit ante Consecrationem, afferri sibi jubeat materias idoneas; quae si non reperiantur, Missam omittat; si vero id advertit post prolata Consecrationis verba, quia invalida est Consecratio, omittat pariter Missam; nihil enim egit, nec quidquam propterea est, quod suppleri oporteat, ut bene observat Aversa quaest. 10. sect. 16. §. 4. Si autem id adverterit post sumptionem utriusque materiae invalide consecratae, cum jam jejunus non sit, neque necessitate urgeatur ad Missam celebrandam, recitet ad vitandum scandalum Orationes, quae Communionem consequuntur, omissis iis verbis, quae Sacramenti perceptionem significant, ac facta Benedictione ad Populum, legat Evangelium S. Joannis, ut docet Quartus ad Rubricas Missalis par. 3. sect. 2. dub. 4. Sed id quia Sacerdoti multum negotii facesseret, et magis magisque augeretur confusio consultius esset Missam omittere, nisi forte multitudo adesset Missae audiendae: quo casu posset submissa voce Sacerdos preces aliquas recitare, quae ad illam partem Missae non pertinerent, et Benedictionem populo impertiri, quae immista extraneis precibus non amplius esset pars Missae, ut recte advertit Pasqualigus de Sacrific. Missae quaest. 300.

Si Sacerdos post Consecrationem advertat, aquam non esse immissam in Calicem, Missam prosequatur.

10. Denique defectus potest occurrere in aqua duntaxat, quae in Calicem infusa non sit; atque id si advertat Sacerdos ante Consecrationem Calicis, statim eam in Calicem infundat; si vero id advertat post Consecrationem, nihil amplius opus est facto, et Missam prosequatur; aqua enim non est *de necessitate*, nec pertinet ad essentiam Sacrificii. Ita statuunt Rubricae Missalis, ita docet S. Thomas 3. par. quaest. 83. art. 6. *ad quartum*, et post D. Thomam Sotus in 4. sentent. dist. 13. quaest. 1. art. 6. §. *Quarto contingit:* Gabriel Biel Lect. 88. super Canone vers. *Si vero deprehenderit:* Persicus de Sacerdotis Officio lib. 1. dub. 7. num. 64.

Quid si venenum Sacerdos de-

11. Monet Cardinalis Gottus loc. cit. quaest. 1. de Sacrificio Missae dub. 4. §. 3. in fine,

prehenderit, vel musca aut aranea in Calicem ceciderit? D. Thomae doctrina.

Sacerdotibus attente legendum D. Thomam, ut promptum habeant remedium in singulis, qui qui sibi casus in Missa possunt occurrere, adhibendum. Ejusmodi nos probantes consilium, quae docet facienda quibusdam aliis casibus S. Doctor, hinc abesse non patimur, ipsiusque verba afferemus 3. par. quaest. 83. art. 6. *ad tertium: Si musca vel aranea in Calicem ante Consecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit esse immissum, debet effundi, et abluto Calice, denuo aliud vinum poni consecrandum. Si vero aliquid horum post Consecrationem acciderit, debet animal caute capi, et diligenter lavari, et comburi, et ablutio cum cineribus in Sacrarium mitti. Si vero venenum ibi deprehenderit esse immissum, nullo modo debet sumere, nec alii dare, ne Calix vitae vertatur in mortem; sed debet diligenter in aliquo vasculo ad hoc apto cum reliquiis conservari. Et ne sacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in Calicem, et denuo resumere a Consecratione Sanguinis, et Sacrificium perficere.*

Consentit cum D. Thoma S. Antoninus.

12. Consentit S. Antoninus 3. part. tit. 16. cap. 6. §. 3. circa medium; et idem praescribunt Rubricae Missalis. *Si post Consecrationem ceciderit musca, vel aliquid simile, et fiat nausea Sacerdoti, extrahat eam, et lavet cum vino, finita Missa comburat, et combustio ac lotio ejusmodi in Sacrarium projiciatur. Si autem non fuerit ei nausea, nec ullum periculum timeat, sumat cum Sanguine.* In casu vero infusi veneni Rubrica distinguit, ac jubet Sacerdotem, id si ante Consecrationem deprehenderit, in locum decentem venenatum vinum projicere; si vero id adverterit post Consecrationem, novum vinum debet Sacerdos consecrare, venenatam autem speciem in alium Calicem lino vel stuppa oppletum infundere; ubi tamdiu servanda est venenata species, donec exsiccetur; stuppa vero comburatur, et cineres in Sacrarium demittantur: *Si aliquod venenosum ceciderit in Calicem, vel quod provocaret vomitum, vinum consecratum reponendum est in alio Calice, et aliud vinum cum aqua apponendum denuo consecrandum, et finita Missa, sanguis repositus in panno lineo vel stuppa tamdiu servetur, donec species vini fuerint desiccatae, et tunc stuppa comburatur, et combustio in Sacrarium projiciatur.* S. Gregorius Turonensis Historiae lib. 3. cap. 31. scribit, diabolum in haereticorum mysteriis potestatem habere, in nostris autem ne venenum quidem nocere: quod cujusmodi

S. Gregorius Turonensis explicatur.

sit, et quo sensu intelligendum, quaeritur; et respondetur, S. Gregorium ad eos respicere, qui in Hostia seu in Calice hausto veneno, ne antidotum quidem voluerunt suscipere, Dei misericordia freti, qui eos a veneno servavit incolumes. Sed haec exempla sunt, quae demirari possumus magis, quam imitari: neque enim tentandus est Deus, multique Sanctitate praeclari viri, cum se vel in Hostia vel in Calice venenum suscepisse deprehendissent, ea quae opus sunt adhibuere remedia. Vide Lupum ad Concilium Florentinum sub Victore II. tom. 4. pag. 4. primae editionis.

D. Thomas ostenditur a Soto sibi consentiens in diversa duorum casuum resolutione.

13. Si cui fortasse mirum videatur, docere D. Thomam, si Sacerdos post consecrationem deprehendat esse aquam in Calice, non satis esse, eum novum vinum apponere, sed etiam debere novam hostiam accipere, et utrumque consecrare; in casu vero, quo Sacerdos post consecrationem Calicis advertat venenum vino immixtum, satis esse novum vinum consecrare, nec aliam consecrare, Hostiam; is mirari desinant, omnemque sibi eximat difficultatem, si consideret in primo casu supponi validam fuisse consecrationem panis, et invalidam consecrationem vini; in posteriore casu utramque speciem supponi valide consecratam; ac proinde in primo casu opus esse Crucis signa et verba iterare, quod fieri non potest, nisi nova hostia consecretur; illis autem signis et verbis iterandis nihil opus esse in secundo casu, in quo, cum utraque species valide consecrata fuerit, signa et verba suum significatum obtinuerunt: quae doctrina est Soti in 4. sent. dist. 13. q. 1. art. 6. *Quod si arguas: in solutione proxima dictum est, quod si venenum in Calice deprehenditur etiam sumpto Corpore, satis est vinum iterum consecrare, et statim sumere: ergo pari modo dum reperitur esse meram aquam: negatur consequentia, quia ubi erat venenum, erat legitima consecratio: quare verba, et Cruces non erant repetenda, quia legitime fuerant facta. Ubi vero est mera aqua, nunquam fuit Sanguis cum Corpore. Sotus ait, satis tunc esse vinum tantum consecrare et sumere sine signis et verbis; quia illa non sunt de essentia Sacramenti. Respondetur autem, quod licet non sint de essentia, sunt tamen de praecepto Ecclesiae, et plurimum habentia significationis et mysterii: et ideo dum commode servari possunt, servanda sunt.*

Alios practicos casus habet Rubrica.

14. Quidam alii casus practici habentur explicati in Rubricis, ut si ante consecrationem,

ad quam remittitur Lector.

vel ante oblationem Hostia deprehendatur fracta, si hostia vel e Sacerdotis manu frigore rigente, vel ob ejus imprudentiam delabatur in Calicem, si per hiemem sanguis reperiatur in Calice gelu concretus, si Sacerdos Sanctissimam Eucharistiam evomuerit; quibus casibus suum cuique consilium est, quod capi oportet, ut videre licet in Rubricis, quo Lectores remittimus. Nunc vero eos defectus persequemur, qui occurrere possunt in forma Consecrationis, et in applicatione Sacrificii, et quid in unoquoque casu remedii sit adhibendum, docebimus. Sed antequam eo veniamus, sedulo illud monendos censemus, qui haec legerint, quemadmodum laudabile consilium est prospicere casibus, qui in Missae Sacrificio possunt occurrere, et animo praeparatum habere, quid in illis facto opus sit, praesertim in iis, quae ad panem et vinum et ad species Sacramentales pertinent, quod egregie praestiterunt Rubricae; ita periculosissimum esse, casus sibi comminisci, et de iis longos instituere sermones: res enim est gravissima, quaeque fenestram impiorum irrisionibus in tremendum Mysterium aperuit. Satis ea sunto, quae scripsimus; iisque responsionibus quisque acquiescat, quibus viri doctissimi excitatas ab impiis difficultates sustulerunt. Origenes in Matthaeum eos increpat, qui Christi corpus in os nostrum immissum inde exire putabant, unde ceteri corporales cibi. Fuere, qui Graecis, ut eorum disciplinam impugnarent per quadragesimam non consecrantium, Stercoranistarum errorem exprobrarunt, quasi existiment Graeci, sumpto pane consecrato rumpi jejunium: perspectum est enim, idcirco eos in diebus jejunii Praesanctificatum panem sumere, nec panem consecrare, quia magnum festum est Sacrificium facere, summumque in Ecclesia gaudium significat, quod tempore luctus et tristitiae minime convenire arbitrantur. Vid. Grancolas in Veter. Sacramentar. Ecclesiae par. 2. edit. Parisien. ann. 1699. pag. 195. ubi agit de Stercoranistarum errore. Sed haec hactenus. Vir probus et pius contentus esto verbis Innocentii III. lib. 4. Myster. Missae cap. 16. *Ne scias ultra quam oportet: sed sapias ad sobrietatem.* Nunc vero ad ea, quae proposuimus, deveniamus.

Non anxie laborandum in quibusdam casibus resolvendis.

De defectibus qui occurrunt in forma consecrationis.

15. Quod attinet ad formam, repetendo ea quae supra dicta sunt, formam videlicet Consecrationis panis in illis verbis consistere: *Hoc est Corpus meum*, et formam Consecrationis Calicis in illis: *Hic est Calix sanguinis mei*, dicimus cum Theologis, si Sacerdos vocem illam *enim*, quae in utriusque speciei Consecratione profertur, omittat, eum non quidem invalide, sed illicite consecrare; si quidem illam sciens et prudens omitteret: ea enim vox continuat verba Consecrationis cum praecedentibus verbis, et ex antiqua Romanae Ecclesiae consuetudine in Consecrationis formam injecta est, juxta D. Thomae doctrinam 3. par. q. 78. art. 2. *ad quintum*. Idem dicendum de voce, *est;* ea enim subintelligi potest, quantum ad consecrationis validitatem pertinet. Si loco vocis *Hoc*, dicatur *Istud*, valida quidem, sed illicita erit Consecratio: secus vero si diceretur *illud;* non solum enim illicita esset Consecratio, sed etiam invalida: nam *istud* rem praesentem significat, secus vero *illud*. Item Invalida esset Consecratio, si quis diceret, *Hic est Corpus meum*, ut *Hic* esset adverbium: non enim exprimeretur Transubstantiatio; secus autem si per Grammaticae errorem diceretur *Hic* pro *Hoc*. Supra disputavimus, an verba, quae consequuntur ea, *Hic est Calix sanguinis mei*, usque ad illa, *Haec quotiescumque feceritis etc.* pertineant ad essentiam, ac nos propensos declaravimus in eorum sententiam, qui statuunt, essentiam consistere in illis, *Hic est Calix Sanguinis mei*, cetera ad integritatem pertinere. Si quis autem Sacerdos proferat verba, *Hic est Calix Sanguinis mei*, ac ceteris omissis, continuet orationem cum illis, *Haec quotiescumque etc.* certissimum quidem est illum gravissimum peccatum committere: non est autem ita exploratum, propter gravem, quae adhuc viget inter Theologos, controversiam, consecrata ne sit, an non, vini species. Quapropter Natalis Alexander Theologiae Dogmat. et Moral. lib. 2. de Sacram. Eucharist. cap. 1. art. 4. regula 3. docet, super novum vinum iteranda fore *sub conditione* Consecrationis verba omnia et singula, ut sunt in Canone Missae: ceterum religiosa veneratione Sacerdoti sumendam esse speciem, super quam protulerit sola verba, *Hic est Calix Sanguinis mei:* majus enim esse periculum in contemptu et abjectione speciei consecratae, quam in veneratione speciei non consecratae, quae tamen bona fide consecrata existimatur.

16. D. Thomas 3. par. q. 83. art. 6. *ad quintum*, ut omnes evellat scrupulos, qui interdum Sacerdotis animo oboriuntur, cum scilicet dubitat, an aliquid omiserit, monet eum

Prudens D. Thomae doctrina adversus metum et scrupulos Sacerdotis,

quisealiquid dubitat omisisse.

qui attente persequitur animo ea quae dicit, etiamsi non recordetur se dixisse quae dicenda sunt, ne turbetur animo, sed Missam prosequatur. Monet etiam illum, si probabiliter sciat, se aliquid omisisse, ut idem faciat: dummodo quod sibi videtur omisisse, non sit *de necessitate Sacramenti:* quod si exploratum sibi fiat, se aliquid eorum omisisse, quae sunt *de necessitate Sacramenti*, cujusmodi est forma Consecrationis, debet illud proferre, ac reliqua omnia juxta ordinem iterare, ne Sacrificii ordo immutetur. Et Suarez 3. par. tom. 3. q. 83. art. 6. disp. 85. Sect. 1. omnem hanc doctrinam in haec verba satis bene compegit: *Si omissum est aliquod verbum essentiale, vel talis facta mutatio, quae necessarium formae sensum abstulerit, iteranda est consecratio vel in utraque forma, si ambabus talis defectus acciderit, vel solum in una, si in ea tantam inventus fuerit defectus.*

CAPUT XVI.

De concelebratione cum Episcopo ordinante vel consecrante; ubi etiam de applicatione Sacrificii.

De concelebratione Presbyteri recens ordinati cum Episcopo ordinante, et Episcopi consecrati cum Episcopo consecrante, et omnium Sacerdotum apud Graecos cum Episcopo.

1. In Pontificali Romano, ubi agitur de Ordinatione Presbyteri, praescribitur Episcopo, ut lente et voce paullulum sublata recitet Secretas, ut is, qui initiandus est, eadem verba cum Episcopo proferat, praesertim verba Consecrationis, *quae dici debent eodem momento per Ordinatos, quo dicuntur per Pontificem.* Postquam vero Episcopus sumpsit Corpus, et Sanguinem, Sacerdoti recens Ordinato praebet Corpus: et in eodem Pontificali, ubi agitur de Consecratione electi in Episcopum, praescribitur, ut Episcopus consecrans duas Hostias consecret, quarum alteram ipse sumit, alteram praebet Episcopo consecrando, qui Consecrationis verba eodem tempore profert, quo Episcopus consecrans, a quo suscipit Hostiam, atque etiam partem Sanguinis, qui est in Calice. Apud Graecos in iis Civitatibus, in quibus est unum duntaxat templum, Sacerdotes, quotcumque ii sint, circumstant Episcopum consecrantem, cum eo omnem recitant Missam, et ab eo accipiunt Eucharistiam sub utraque specie, quam consuetudinem Morinus lib. de Ordinat. Ecclesiastic. par. 3. exercit. 8. refert ad tempora Concilii Nicaeni. Idem Morinus loc. cit. n. 7. ait, verba Consecrationis solum a principali Celebrante recitari; quod quidem admitti potest, si intelligat principalem celebrantem esse solum, qui elata voce Consecrationis verba proferat; minime tamen, si intelligat a ceteris Concelebrantibus non pronunciari. Quamobrem Juvenin. de Sacramentis dissert. 5. de Euchar. Sacrific. qu. 4. art. 3. proposita quaestione: An Plures Presbyteri Eucharistiam simul consecrare possint: Respondet affirmando, idque probat producta Graecorum consuetudine, quae etiamnum viget, quamque describit his verbis: *In Urbibus, ubi unum duntaxat est Templum, Sacerdotes, quantus sit eorum numerus, Episcopum celebrantem hinc et inde cingunt, unaque cum ipso totam Liturgiam recitant, ac tandem Communionem sub utraque specie ab ipso recipiunt.*

Plures Presbyteri possunt eandem Hostiam consecrare.

Quaestiones aliquot super ejusmodi concelebratione.

2. De hujusmodi concelebratione et prolatione verborum Consecrationis varias harum rerum Scriptores excitarunt quaestiones, an valida sit, an licita: qui tolli possint, quae forte oriantur absurda: potest enim contingere, ut quis materiam jam consecratam consecret; vel consecret Corpus, non Sanguinem, ut Ordinatus in prolatione formae Episcopum Ordinantem praevertat, ideoque Episcopus Ordinans proferendo formam nihil agat: ac propterea suscipiens sub utraque specie Eucharistiam peccet contra praeceptum Ecclesiae.

De validitate eorum, quae fiunt in praesenti disciplina, temerarium esset dubitare. Eadem fuit in Occidente disciplina, quae est apud Graecos concelebrationis cum Episcopo.

3. Verum nos ab ejusmodi tractandis quaestionibus abstinemus: nimis enim temerarium eum esse oportet, qui dubitet utrum licita sint, utrum valida, quae fiunt in ejusmodi disciplina, quam in Ordinatione Presbyteri, et Consecratione Episcopi approbavit Ecclesia. Quod luculentius patebit, si non modo ad eam respiciamus disciplinam, quam etiamnum retinet Graecorum Ecclesia, de qua paullo ante loquuti sumus, sed etiam ad disciplinam Ecclesiae Occidentalis, quae temporibus haud ita ab aetate nostra remotis tum in Ordinatione Presbyteri, et Consecratione Episcopi, tum etiam in majoribus solemnitatibus, et cum Episcopus celebraret, postulabat, ut Presbyteri una cum Episcopo celebrarent. Vide Morinum cit. exercit. 8. cap. 1. et Lupum in Appendice ad Synodum Calcedonen. tom. 1. pag. 995. primae Edit. Testatur Innocentius III. lib. 4. de Sacrif. Missae cap. 25. aetate sua Cardinales Missam cum Papa celebrare consuevisse. Id adeo absurdum Durando visum est, ut in 4. Dist. 13. q. 3. scripserit, non esse acquiescen-

dum judicio Innocentii, qui eam probaverit consuetudinem; id enim scripsisse non ut Pontificem, sed ut privatum Doctorem. Verum his verbis Capreolus Durandi censuram retudit: *Ad ea vero, quae dicit contra Innocentium et Ecclesiam Romanam, non oportet respondere: quia temere, et detractorie dicta sunt.* Et Cardinalis Bona Rerum Liturgicar. lib. 1. cap. 18. n. 9. ita de Durando loquitur: *Improbat audacter ac temere hanc consuetudinem Durandus, quem multi e Scholasticis sequuti sunt, rem clarissimam intriticatissimis difficultatibus implicantes, quorum aliqui multa fingunt in ea incommoda et pericula, alii negant unquam fuisse ab Ecclesia Romana usurpatam, et quae prolata sunt priscorum Patrum testimonia, alio detorquent, ac si in Ecclesia nihil unquam factum sit, nisi quod fieri nunc vident. Illos nimirum in varia absurda praecipites agit antiqui Ritus desuetudo, et ex desuetudine ignorantia. Hic ego non disputo, sed constanter assero hunc fuisse morem* (scilicet ut Sacerdotes una cum Episcopo Missam celebrarent) *per plura saecula, qui in Ecclesia Orientali adhuc viget.* D. Thomas 3. par. q. 82. art. 2. proponit, *An plures Sacerdotes possint unam et eandem hostiam consecrare:* et respondet affirmando, *quia secundum consuetudinem quarumdam Ecclesiarum Sacerdotes, cum de novo ordinantur, concelebrant Episcopo Ordinanti.* Illud etiam S. Doctor observat, Apostolos *Christo coenanti concoenavisse;* et ideo recens Ordinati Missam celebrant una cum Episcopo Ordinante: cum enim Sacerdos operetur et consecret ex persona Christi, nihil interest, unus ne, an plures Sacerdotes Sacramentum consecrent, *quia Sacerdos non consecrat nisi ex persona Christi: multi autem sunt unum in Christo; ideo non refert utrum per unum, aut per multos hoc Sacramentum consecretur.* Et Porrecta ad hunc D. Thomae articulum observat, non dixisse Angelicum Doctorem Apostolos concelebrasse, sed concoenasse cum Christo: neque enim creati sunt a Christo Sacerdotes, nisi post Consecrationem panis, cum dixit, *Hoc facite in meam commemorationem:* ideoque ait, nullum alium tribui posse sensum D. Thomae verbis, quam hunc, scilicet novos Sacerdotes ad Apostolorum exemplum, qui coenavere cum Christo, Missam celebrare, et una cum Episcopo consecrare.

Durandus eam improbius acriter a Capreolo reprehensus.

4. Ricardus in 4. sentent. dist. 13. art. 2. qu. 1. refert quorumdam opinionem, qui statuebant non debere novos Sacerdotes cum Episcopo concelebrantes intentionem habere consecrandi sed tantum proferre materialiter ac veluti recitando verba Consecrationis in signum acceptae potestatis, et in memoriam Coenae, in qua Christus Apostolis simul discumbentibus eam tribuit potestatem. Cajetanus hujus sententiae sectator observat, in quodam veteri Pontificali praescribi iis, qui ordinantur, ut dicant omnia, quae sunt in Missali, sicut si celebrarent: ubi vos *sicut* indicat non factum, sed ipsius facti similitudinem: cum praesertim si revera celebrarent, deberent Eucharistiam sub utraque specie suscipere.

Quidam putarunt novos Sacerdotes materialiter tantum debere proferre cum Episcopo Consecrationis verba sine intentione consecrandi.

5. Ad hunc modum fortasse quis crediderit, se ab iis expeditum esse difficultatibus, quas paullo ante attigimus; sed adhuc ea difficultate retinetur implicitus, quae petita est ex Consecratione Episcopi, qui revera cum Episcopo consecrante celebrat Missam, cum eo utramque speciem consecrat, et sub utraque percipit Sacramentum. Verum licet hanc etiam difficultatem dissimulemus, nihil valet ratio superius allata. Nam in Pontificali praescribitur, ut Episcopus lente et paullum elata voce verba Canonis recitet, ac praesertim verba Consecrationis, ut recens Ordinati possint una cum eo eodem verba proferre; id vero satis indicat, Consecrationis verba non materialiter et *recitative* ab ordinatis proferenda esse, sed *significative*, ut loquuntur Theologi. *Huic autem monitioni* (Pontificalis) *locus non est, si per eos verba dicantur solum recitative:* sunt verba Sylvii ad art. 2. q. 82. D. Thomae: quod Sotum etiam vehementer movet in 4. sent. dist. 13. q. 1. art. 2. §. *Et fateor*. Praeterea idem Sylvius ait, ex eo quod Ordinati non percipiant Sacramentum sub utraque specie, non bene inferri, eos non debere veram intentionem habere consecrandi: ideo enim non recipere Sacramentum sub utraque specie, *quia solum sunt secundarii concelebrantes.* Quod autem etsi secundarii, tamen vere celebrantes sint, ex ipso ritu probatur: neque enim, antequam novi isti Presbyteri Sacramentum percipiant, recitatur *Confiteor*, nec *Misereatur*, nec *Indulgentiam*, ut notat Castaldus in Praxi sacrarum Caeremoniarum lib. 2. sect. 15. cap. 5. num. 10.

Refutatur eorum sententia.

6. Itaque statuendum est, ab recens Ordinatis Consecrationis verba non materialiter et *recitative*, sed *significative* proferri debere; ita ut omnium intentio ad idem dirigatur Conse-

Intentio novorum Sacerdotum dirigenda ad idem consecrationis momentum.

crationis momentum. Quod non ita intelligendum est, ut intentionem habere debeant consecrandi eodem momento, quo Episcopus extrema formae verba protulerit, sive ipsi ante, sive postea formam compleverint; formae enim effectus suspendi non potest; sed intelligendum, eos oportere omne studium adhibere, ut ultima formae verba proferant una cum Episcopo, ea intentione, ut in hunc modum formam consecrationis perficientes, una cum Episcopo consecrent: ex quo sit, ut si ante vel post Episcopum formam absolvant, non consecrent, eo quod non habuerint intentionem consecrandi, hoc modo absolventes.

Cajetani tutissima sententia de intentione habenda a recens ordinatis, dum consecrant simul cum Episcopo.

7. Id est, quod docet Sylvius loc. cit. Sed tutissima videtur esse Cajetani sententia, qui monet, ut Ordinati intentionem habeant proferendi verba eo modo quam possunt accomodatissimo, omne studium et diligentiam adhibentes, ne ea proferant ante Episcopum. Et Pasqualigus decis. Moral. 422. monet Ordinatos, ut quam possunt diligentissime proferant Consecrationis verba cum Episcopo expressam intentionem habentes consecrandi eamdem Hostiam, eumdemque Calicem simul cum Episcopo; idque satis esse, nec anxie laborandum de absurdis, quae proponunt Doctores: ea enim satis sublata esse videri, si consideramus Episcopum esse praecipuum consecrantem, Sacerdotes vero ad eandem consecrationem tanquam accessorios concurrere; ac formam, quam ipsi proferunt cum Episcopo, moraliter esse cum ea conjunctam, quam ipse profert Episcopus: ex quo fit, ut etiamsi Sacerdotes vel paullo ante, vel paullo post Episcopum formam expleverint, ea tamen censenda sit tanquam prolata moraliter una cum Episcopo, ac unam eamdemque constituat consecrationem. Et Innocentius III. lib. 4. de Mysteriis Missae cap. 25. ita rem explanat: *Cum interdum uni Pontifici multi Sacerdotes concelebrent, si forte non omnes simul consecratoria verba pronuntiant, quaeritur, an ille solus conficiat, qui primus pronuntiat. Quid ergo ceteri faciunt? An iterant Sacramentum? Poterit ergo contingere, quod ille non conficit, qui celebrat principaliter, et ille conficiet, qui secundario celebravit, et sic pia celebrantis intentio frustrabitur. Sane dici et responderi probabiliter potest, quod sive prius, sive posterius proferant Sacerdotes, referri debet eorum intentio ad instans prolationis Episcopi, cui concelebrant.* Vasquez tom. 3. in 3. par. D. Thom. q. 82.

Summoventur absurda, quae hinc videntur existere.

art. 2. disput. 219. cap. 4. egregie de hac re disputat; aitque: *Sacerdotes recens ordinatos et Presbyteros cum Episcopo in Ecclesia Graeca, et Episcopum recens consecratum cum Consecrante verba Consecrationis cum sufficienti intentione ad consecrandum proferre debere;* additque omnem diligentiam esse adhibendam, *ne Episcopum praecipue celebrantem in prolatione praeveniant;* demum concludit, si forte quispiam ante Episcopum Consecrationis ultima verba pronuntiaverit *nihil fieri contra debitam reverentiam Sacramenti.*

De applicatione Sacrificii.

8. Reliquum est, ut quaedam dicamus, quae ad Sacrificii applicationem pertinent. Quaestio est inter Theologos, an applicatio Sacrificii poni possint in Dei voluntate, qui ejus fructum applicet, ut sibi libuerit. In qua quaestione, ut plerumque fit, alii in alias abeunt sententias. Sed tutissima regula est, ut Sacerdos antequam ad Altare accedat, eas personas determinet, pro quibus intendit orare, ut illis Missae sacrificium applicetur. Cum de intentione scripsimus, quam Sacerdotem habere oportet Missam celebraturum faciendi id, quod Ecclesia facere intendit, optimam docuimus esse intentionem actualem; virtualem tamen sufficere; minime vero habitualem. At intentionem applicandi sacrificium vulgatior sententia statuit sufficere habitualem; applicatio enim est quasi quaedam donatio, seu translatio fructus, qui e Missa percipiendus est; quae donatio seu fructus translatio valida est; etiamsi multo tempore ante facta sit, et multis actibus interrupta, dummodo revocata non fuerit.

Intentio applicandi sufficit habitualis.

9. Denique quaeritur, in qua Missae parte applicatio facienda sit. Quidam putant fieri eam posse etiam post Consecrationem, sed ante sumptionem. Cujus quaestionis enodatio pendet ex celebris illius quaestionis decisione, in quanam Missae actione sita sit Sacrificii vis et essentia; quod argumentum superius pertractavimus. Sane Suarez, qui Sacrificii essentiam ponit in Consecratione, monet Sacerdotem, ut Missam applicet ante Consecrationem. Contra Salmanticenses, qui non in Consecratione tantum, sed etiam in sumptione statuunt Sacrificii essentiam, docent, posse Sacerdotem etiam post consecrationem Missam applicare, quam nondum applicaverit; ut videre est tom. 11. Tract. 23. de Eucharist. disp. 13. §. 3. n. 35. Verum Sacerdos, se ut omnibus expediat difficultatibus, in praeparatione ad Missam an-

In qua Missae parte debeat eam applicare.

tequam sacris se vestibus induat, ne omittat Sacrificii fructum applicare, ut bene advertit Clericatus de Sacrif. Missae Decis. 36. num. 17. Utilissimus est Cardinalis Bonae tractatus asceticus de Sacrif. Missae; in cujus cap. 1. §. 5. quaedam docet, quae ad applicatione Missae pertinent, praesertim illa: *Optimum quoque aliquibus visum est, quod Sacerdos qui pro pluribus offerre intendit, eos specialiter et nominatim exprimat, non generaliter, et in confuso, quia singulis minus prodesset; suum enim effectum producit secundum modum, quo applicatur: perfectior autem applicatio est, cum omnes singillatim nominantur.* Docet etiam ad arcendos scrupulos; primo debere Sacerdotem fructum ei applicare, pro quo tenetur celebrare vel Beneficii, vel eleemosynae, vel promissionis, vel alicujus praecipuae obligationis ratione, deinde sine illius praejudicio fructum Sacrificii ceteris applicare in charitate sibi conjunctis, seu quovis nomine sibi commendatis, suam ipsius intentionem Christi summi Sacerdotis intentioni subjiciens.

Utrum Sacerdotes cum Episcopo celebrantes possint accipere eleemosynam, et Missam applicare.

10. De Sacerdotibus Graecis cum Episcopo celebrantibus, item de Sacerdotibus Latinis, qui, cum suscipiunt Ordinem, aut consecrantur Episcopi, pariter concelebrant, dudum verba fecimus. Excitatam nuperrime intelleximus quaestionem, an Sacerdotes Missam cum Episcopo celebrantes eleemosynam possint accipere, Missam ei applicando qui eleemosynam praebet. Cardinalis de Lugo tract. de Sacramentis disput. 19. sect. 12. n. 252. disserte docet: *quod si duo Sacerdotes simul consecrarent unam Hostiam, essent duae oblationes, et singuli possent applicare Missam pro diversis.* Huic sententiae subscribere videtur Suarez tom. 3. in 3. par. D. Thomae q. 83. art. 1. disput. 79. sect. 12. §. *Hic vero potest.* P. la Croix tom. 2. Edit. Venetae ann. 1722. pag. 137. n. 219. postquam sententiam eorum exposuit, qui putant recens ordinatos Missam juxta intentionem Episcopi, qui celebrans est praecipuus applicare debere, ab hac discedit opinione, aitque Ordinatum quidem non esse celebrantem praecipuum, sed tamen revera celebrare, nec ullam esse causam, quamobrem illi adimi possit auctoritas applicandi Missam cui sibi libitum fuerit. Verum pag. 356. §. 3. n. 2323. rursus existimat, non licere Sacerdoti accipere eleemosynam; tum quia qui eleemosynam praebet, Missam solitam ad Altare postulat celebrari, tum quia in controversia positum est, an Sacerdos concelebrans consecret, cum contingere possit, ut ultima Consecrationis verba pronunciet, postquam Episcopus eadem verba omnia pronunciaverit. Sed postremam hanc rationem nullius esse roboris dudum demonstravimus. Primae vero rationi similitudo inest aliqua veritatis: sed ex ea tamen inferri non potest, Sacerdotes in Ecclesia Graeca concelebrantes non posse eleemosynam accipere, et Missam ei applicare, qui eleemosynam praebet; praesertim vero si sacerdotalibus induti vestibus integram recitent Missam, consecrent, et consumant. Difficultas in eo tantum esse potest, an eleemosynam iis liceat accipere, qui usitatis induti vestibus Missae tantummodo adsunt, et Eucharistiam accipiunt, ut ex quodam Responso intelligitur Gregorii XIII. quod commemorat. P. Thomas a Jesu *de Conversione omnium gentium promovenda* pag. 485. et 486. quo casu prohiberi non possunt ab eleemosyna accipienda, modo eam non accipiant titulo applicationis Missae. In Ecclesia Occidentali, quando Sacerdotes cum Episcopo celebrabant, oblationum erant participes; oblationibus vero cum successerit eleemosyna, facile intelligi potest, ubi etiamnum viget ritus concelebrationis, non posse concelebrantem privari jure suo accipiendi eleemosynam pro Missa ei applicanda, qui eleemosynam praebet, quique praesertim probe est conscius, Sacerdotem eo modo Missam Episcopo concelebrare. Quod si aliter dicamus, Orientalis Ecclesiae Presbyteri eleemosyna plerumque carebunt.

CAPUT XVII.

Series quorundam casuum, qui Sacerdoti possunt obcurrere, cum vel in Missa, vel extra Missam Eucharistiam suscipit.

1. Notum est ante sumptionem frangi hostiam in duas partes, et inde abrumpi a Sacerdote particulam, quae in Sanguinem immittitur. In ea porro quaestione, in qua quaeritur, utrum ea particula abrumpenda sit ex inferiore, an ex superiore Hostiae parte, opinio tuta et recepta in praxi est, abrumpendam esse particulam ex inferiore parte Hostiae, ut in fractione minima fragmenta, si qua extiterint, in Calicem decidant, ut bene advertunt Niger in Additionibus ad Ruiz part. 2. §. 8. cap. 12. et Gavantus ad Rubricas Missalis par. 2. tit. 10.

Particula immittenda in Calicem abrumpi debet ex inferiori parte.

Si in sumptione remaneat adhaerens calici,

Infundatur novum vinum et cum eo hauriatur.

cap. 2. Frequenter accidit, ut, Sanguine hausto, particula remaneat fundo Calicis adhaerescens: Rubrica autem utrum velint, Sacerdotibus praescribit, ut vel digito particulam trahant usque ad oram Calicis, eamque sumant ante purificationem, vel novum vinum infundant, quod cum particula sumant; qui posterior modus videtur decentior et usurpatur frequentius: etsi enim potest contingere, ut Sacerdos guttam aliquam vini hauriat, antequam particulam deglutiat; et rumpatur naturale jejunium; tamen Sacerdos jejunus ad Altare accessit, nec nisi coactus reverentia erga Sacramentum, et obligatione illud perficiendi, eo modo utitur ad extrahendam particulam e fundo Calicis, ut observant Aversa de Euchar. q. 8. sect. 9. Cardinalis de Lugo de Eucharist. disput. 15. sect. 4. num. 78. Quartus ad Rubricas Missalis par. 2. tit. 10. sect. 1. num. 7.

Quid facto opus sit, ubi Sacerdos advertat relicta esse post sumptionem fragmenta hostiae.

2. Nemo etiam est qui nesciat Sacerdotem, sumpta Hostia, antequam bibat Sanguinem, cum Patena diligenter fragmenta, si qua sint super Corporale, colligere, et pollice et indice Patenam abstergere, tum ipsos quoque digitos, ne quod iis fragmentum haerens remaneat; idque praescribit Rubrica. Potest accidere, et aliquando sane contingit, ut Sacerdos, sumpta purificatione, advertat aliqua esse fragmenta in corporali, vel in Patena: quaeritur, quid hac in re Sacerdotem facere oporteat. Cardinalis Cajetanus quodlibet 1. 17. qu. 17. ubi expresse de hac re agit, docet Sacerdoti ea fragmenta esse absumenda. Consentit Sotus cum Cajetano in 4. Sentent. dist. 12. q. 1. art. 7. in fine: *Quia totum reputatur unum Sacramentum, nec censetur perfectum, quousque omnes reliquiae insumantur.* Nec quidquam ex eo commovetur, quod Sacerdos jejunus non sit. Communis enim mos est, ut Sacerdos, si forte palato particula sibi haereat, paullulum vini absorbeat, quod probabiliter citius trajicitur in stomachum, quam particula. Atque idem Sotus addit, hanc doctrinam locum habere, ubi de parvis fragmentis agatur, secus vero si notabilis esset Hostiae pars; quam docet non esse absumendam, sed in Tabernaculo condendam: *Quare si magnam partem Hostiae in linteolis post lotionem inveniret, consilium esset eam in Pyxide reservare in crastinum.*

Vel advertit Sacerdos, relicta esse

3. Sed ut rem hanc dilucide pertractemus, distinguendi sunt casus. Nam aut remansere fragmenta minima, vel non ita parva, aut integra superfuit Hostia; qui casus neque commentitius est; nec impossibilis: non enim semel tantum contigit, ut Sacerdos Hostiam unam existimans se consecrasse, deprehenderit se consecrasse duas, idque postquam alteram sumpsit et Sanguinem, atque etiam ipsam ablutionem. Si fragmenta remanserint, sive parva, sive magna, etiamsi id adverterit post sumptam ablutionem, ea Sacerdos absumat, ut docet Sylvius 3. par. q. 80. art. 8. ubi ait: *Quando reliquiae Sacramenti post ablutionem reperiuntur in altari, illae sive parvae sint sive magnae, sumi possunt a Celebrante, quia ad idem Sacrificium spectant, et tota Sacerdotis actio habetur tanquam integra:* atque idem docet de fragmentis, quae remanent, postquam Eucharistiam in fine Missae adstantibus ministraverit. *Eadem ratione si post finem Missae manet in Altari, communicans Fideles, quidam existimant, quod illis communicatis possit eas particulas ex isto Sacrificio restantes sumere, quae non possunt commode reservari.* Cum qua Sylvii doctrina consentit Rubrica his verbis: *Quod si deprehendat post sumptionem Corporis et Sanguinis, aut etiam post ablutionem reliquias alias relictas consecratas, eas sumat, sive parvae sint, sive magnae, quia ad idem sacrificium spectant.*

fragmenta minima, vel non ita parva, vel integram Hostiam.

In singulis casibus praescribitur quid illi faciendum.

4. Si vero non fragmenta remanserint, sed integra Hostia, consecrata una cum ea, quam Sacerdos jam consumpserit, distinguendum est: Aut enim deprehendit Hostiam consecratam antequam Corpus et Sanguinem sumpserit, et utramque Hostiam debet sumere, ut praescribit Rubrica: *Si Sacerdos putans se tenere unam hostiam, post Consecrationem invenerit esse duas simul junctas, in sumptione sumat utramque;* Aut id advertit, sumpto jam Corpore et Sanguine atque etiam ablutione, et tunc Hostiam condere debet in Tabernaculo; aut id si facere non possit, eam in Corporali decenter coopertam relinquat, a Sacerdote, qui postea Missam celebraverit, sumendam; aut eam immittat in Calicem, vel ponat in Patena, ut condi possit in Tabernaculo, vel ab alio Sacerdote sumi. Quod si nihil horum illi facere liceat, eam sumat. *Si vero sit relicta Hostia, debet in Tabernaculo reservari, aut in Patena vel Corporali Sacerdoti postea celebraturo sumenda relinqui. Quod si non habeat, quomodo honeste conservetur, potest eam ipsemet sumere, quamvis absumptionem sumpserit.* Consentit Rubrica Missa-

lis: *Si vero relicta sit Hostia integra, eam in Tabernaculo cum aliis reponat. Si hoc fieri nequit, sequenti Sacerdoti ibi celebraturo in altari super Corporali decenter opertam sumendam una cum altera, quam est consecraturus, relinquat. Vel si neutrum horum fieri possit, in ipso Calice seu Patena decenter conservet, quousque vel in Tabernaculo reponatur, vel ab altero sumatur. Quod si non habeat quomodo honeste conservetur, potest eam ipse sumere.* Atque haec de fragmentis, et de hostia integra: quid autem de parvi moduli Hostiis, quae integrae sint? Veniuntne sub nomine fragmentorum, an sub nomine Hostiae? Eorum probamus opinionem, qui statuunt, eas Hostiae nomine contineri; ita ut si parvi moduli Hostia remaneat, non adhibenda sit regula, quam tradidimus de fragmentis, sed ea quam proposuimus de Hostia integra et consecrata, quam Sacerdos deprehendit post Consecrationem, sumpta jam altera, et Sanguine, atque ipsa etiam ablutione. Vide Quartum ad Rubr. Miss. par. 2. tit. 10. sect. 2. dub. 3.

Quid si superesse fragmenta advertat Sacerdos, postquam abiit ab Altari?

5. Casus hactenus expositi pertinent ad Sacerdotem, qui advertat, fragmenta, seu hostiam superesse, antequam abeat ab Altari, ubi Missam celebrat. Quid si advertat, cum jam recessit ab Altari, et jam ad Sacristiam venit; Ea absumere fragmenta non videtur bene consultum; sacrificium enim jam perfectum est; praesertim si Sacerdos id adverterit postquam sacris se exuerit vestibus. Consultius esset ea in Tabernaculo condere, aut Sacerdoti postea Missam celebraturo sumenda reservare; sed hujusmodi remedium interdum non licebit adhibere, vel quod in loco, in quo celebravit Sacerdos, nullum sit Tabernaculum: (nam sacra fragmenta, vel hostiam deferre ad templum, ubi sit Tabernaculum, excitare posset rumusculos in populo); vel quia nemo praesto sit Sacerdos Missam celebraturus. Quid igitur opus est facto? Pontas Diction. Cas. Conscien. verbo *Missa* cas. 4. docet, hostiam, vel fragmenta Sacerdoti esse absumenda, si quod sit irreverentiae periculum in iis vel reservandis, vel ad Tabernaculum transferendi. Casum hunc expendit Patavinus Clerus in Resolutionibus Moralibus anni 1708. dub. 2. cas. 1. Mensis Decembris, ut videre est apud Zuccherium in ejus saepe citato opere. Prudenter sapiens ille Clerus, ut solet, Casum hunc resolvit hac adhibita distinctione: Aut Sacerdos id advertit, postquam rediit in Sacristiam, ac nondum sacras exuit vestes, et tunc sumere debet quod ex Sacrificio superfuit: *Sumptio* (sunt ipsius Resolutionis verba) *harum reliquiarum post Missam relictarum est complementum ipsius actionis et Sacrificii, quod moraliter censetur durare, donec concurrant haec duo, et quod adsint talia fragmenta ex ipso inadvertenter relicta, et nondum sacris vestibus Sacerdos exutus sit, dummodo non studiose, aut aliquo impedimento detentus diu distulerit eas exuere, sed unico contextu, ut fieri solet, ab Altari ad Sacristiam recta perrexerit, et ibi sacrae mensae reliquias, Paramenta Missae depositurus, inveniat*: Aut id advertit Sacerdos postquam sacris se vestibus exuit; et tunc si in templo sit Tabernaculum, aut Sacerdos aliquis existat, qui Missam celebraturus sit quicquid superfuit e Sacrificio reliquiarum, in Tabernaculo est recondendum, aut decenter reservandum, ut ab eo qui Missam celebrabit, absumatur. Si vero Tabernaculum ibi non sit, nec ullus Sacerdos Missam celebraturus, quicquid e Sacrificio superfuit, absumendum est; idque etiam faciendum, licet ibi sit Tabernaculum, si prudentum virorum judicio periculosum esset a Sacristia ad Altare Sacramentum asportare.

In Constantinopolitana Ecclesia, quod consecrati panis supererat, pueris dispertiebatur.

6. Favet huic resolutioni vetus Constantinopolitanae Ecclesiae disciplina, quae commemoratur ab Evagrio lib. 4. cap. 36. ubi tradit, absoluta Populi Communione, si multum consecrati panis superfuisset, morem fuisse ut e Schola innocentes pueri accerserentur, quibus ille panis dispertiebatur comedendus; qui mos etiam tempore Nicephori retinebatur, ut videre est Hist. Eccl. lib. 17. cap. 25. et in Gallias etiam traductus est, ut colligitur ex Can. 6. Concilii II. Matisconensis. Si enim ad arcendum omne periculum irreverentiae, Eucharistia, quae superfuisset, ab innocentibus pueris sumebatur, multo potiori ratione reliquias Sacrificii sumere poterit Sacerdos, licet sacris depositis vestibus, ubi nisi absumerentur, periculum esset irreverentiae.

Guttae Calici interne, non vero extrinsecus haerentes, si supersint, censendae ut consecratae.

7. Ut in Corporali et in Patena Hostiae fragmenta, ita in Calicis cuppa haerere possunt guttae vini in eum immissi; idque fieri potest, ut Sacerdos advertat, sumpta jam purificatione: quid igitur facere oportet? Si guttae haereant extrinsecus cuppae Calicis, habendae sunt tanquam non consecratae, et purificatorio abstergendae; si vero intrinsecus adhaerentes reperiantur, etsi quidam putant habendas esse

tanquam non consecratas, et extergi posse purificatorio; utpote separatas a Sanguine, qui in fundo Calicis, nec cum eo facientes unum quid; tamen tutius est eas considerare tanquam consecratas, atque absumere per secundam purificationem, ut sentit Pontas loco citato casu 5. et Boucat tom. 5. Theologiae par. 4. pag. 97. cas. 3.

Non potest Sacerdos Hostiam in Missa consecratam reservare ad Processionem SS. Sacramenti faciendam post Missam, et sumere, quae conditur in Tabernaculo.

8. Post Missam aliquando fit Processio SS. Sacramenti. Itaque si Sacerdos ad Altare recordetur, Hostiam, quae est in Tabernaculo quaeque in processione gestanda est, ante duos, exempli causa, menses fuisse consecratam, ac propterea esse renovandam, quaeritur, an possit eam quae est in Tabernaculo sumere, et Hostiam recens a se consecratam recondere in Tabernaculo in Processione gestandam, et negando respondetur cum Sylvio 3. par. q. 83. art. 4. *Peccat autem graviter Sacerdos, qui Hostiam seu formulam unicam in sua Missa consecratam servaret pro Processione, et ejus loco sumeret veterem; quia sic agens non participaret de utraque specie tunc consecrata, ac per consequens non integre compleret sacrificium*. Textus est apertissimus in can. *Relatum* de Consecrat. dist. 2. ubi habetur, non solum de hoc Sacramento, sed etiam de hoc Sacrificio Sacerdotem in Missa fieri debere participem. *Nam quale erit illud Sacrificium, cui nec ipse Sacrificium particeps esse cognoscitur?* Quid autem Celebranti faciendum sit, dum versatur in ejusmodi casibus, docet idem Sylvius q. 76. art. 1. quaesit. 2. *Observandum, quod dum Sacerdos celebrando renovat Sacram Hostiam, non potest reservare eam, quam consecrat, et illam solam sumere, quae prius consecrata fuerat, et reservata; sed debet consecrare duas, quarum unam reservet, aliam sumat, quia Celebrans semper tenetur sumere utramque speciem tunc consecratam, eo quod sumptio maxime ad integritatem Sacrificii pertineat*. Vide Pontas loc. cit. casu 16. et Cardinalem de Lugo disput. 19. de Sacramen. Euchar. sect. 5. nu. 76. ubi imperitos increpat Sacerdotes, qui secus faciunt. Et sane cum Rubrica Missalis jubeat, si in pane jam consecrato venenum deprehendatur, novam consecrari hostiam; quisque intelligit, haud ita bene per Rubricam fore consultum, si liceret sumere Hostiam in alia Missa consecratam. Debuisset enim Rubrica praescribere (si liceret Sacerdoti Hostiam ab alio Sacerdote consecratam sumere) non ut absolute alia apponeretur Hostia, sed ut inspiceretur Tabernaculum, si forte ibi esset Hostia jam consecrata, et sumeretur.

An Sacerdos, qui in Missa non habet hostiam justae magnitudinis, possit in elevatione ostendere hostiam consecratam, quae reservatur ad Processionem.

9. Et quoniam de Processione Sanctissimae Eucharistiae incidit mentio, proponitur casus de Sacerdote, qui Missam celebrans non habet Hostiam justae magnitudinis, sed Hostiam parvi moduli; quaeritur autem, an consecrata ejusmodi parvae formulae Hostia, possit Sacerdos, ne nova re populum suspendat, ad elevationem populo ostendere Hostiam justae magnitudinis, quae asservatur gestanda in Processione. Placet quibusdam, ut utraque Hostia tum magna tum parva simul junctae eleventur. Sed consultius est, ut Sacerdos populum instruat, doceatque cum necessitas urgeat celebrandi Missam, nec suppetat nisi parvae formae Hostia, licere eam consecrare; se in hoc casu versari; idque omnibus praedictum velle, ne quisquam miretur, si ad elevationem videat ostendi parvam Hostiam. Qua praevia instructione, omnis removetur occasio susurri, qui suboriri posset in populo, si Sacerdos priori illo modo vellet uti: opus enim illi esset Tabernaculum inopportune aperire, et ab Ostensorio Hostiam amovere; quod ipse quoque animadvertit Patavinus Clerus dub. 2. cas. 2. mensis Novembr. ann. 1708. apud Zuccherium in cit. Opere.

Sacerdoti, qui celebrare non potest, licet, remoto scandalo, se ipsum communicare, si non sit alius Sacerdos.

10. De Sacerdotibus extra Missam Eucharistiam suscipientibus perpauca sunt dicenda. Nam duo tantum quaeri solent; quorum primum est, an extra Missam possint suis manibus se ipsi communicare; alterum, an sacram percipientes Eucharistiam a Sacerdote celebrante Stolam e collo pendentem deferre debeant. Docet Sylvius, Sacerdotem, qui celebrare non possit, si nullus alius Sacerdos sit, qui Eucharistiam illi exhibeat, posse suis manibus se communicare, dummodo absit scandalum, et praecipua quaedam ratio sit quamobrem Sacramentum percipiat. Idem docent Gonet. tom. 5. de Euchar. disput. 10. n. 19. Clericatus de Sacram. Euchar. decis. 19. Coton. lib. 2. de Sacramentis Controversia 4. de Euchar. n. 156. et seq. Cardinalis de Lugo de Sacr. Euchar. disp. 18. sect. 1. n. 28. et seq. ubi n. 35. inter justas causas ponit etiam, ne in solemni aliqua Festivitate careat Eucharistia; et consentit Quartus ad Rubricas Missalis par. 2. tit. 10. sect. 3. dub. 1. sub titulo: *An possit quis aliquando communicare se ipsum*. De Cleri Communione Feria V. in Coena Domini scripsimus Instituit. 38. edit. Lat. ubi fuse disseruimus de

obligatione Sacerdotum suscipiendi a Sacerdote celebrante Eucharistiam in ea Ecclesia, cui sunt addicti, stolam habentes e collo pendentem. Et Rituale Romanum titulo *de ordine ministrandi sacram Eucharistiam* ita praecipit: *Sacerdotes vero cum Stola communicent.* Ex quo satis intelligitur, Sacerdotem, qui Missam non celebrat, et vult Eucharistiam suscipere ab alio Sacerdote, stolam debere induere; quod nunc usurpant probi piique Sacerdotes, ut videre est apud Clericatum loc. cit. in expositione casus Prudentialis n. 32. et seq.

Ceterum debet cum Stola accipere ab alio Sacerdote Eucharistiam.

CAPUT. XVIII.

De Sacerdote, qui in Missa adstantes communicat.

1. Nunc de Sacerdote dicendum, qui adstantes in Missa communicat; deinde casus attingemus, cum Eucharistiam ministrat extra Missam. Rubricae Missalis praescribunt ad primum Offertorium, ut Sacerdos sublata Patena cum hostia recitet Orationem, *Suscipe Sancte Pater,* et si quae sint aliae Hostiae parvae formae, quae Populo sint distribuendae, ponantur non super Patenam, sed super Corporale, seu in Pyxide, quam Sacerdos aperiat, intentionem habens eas etiam hostias offerendi, ac deinde pyxidem occludat. Castaldus in Praxi lib. 2. sect. 4. cap. 7. singillatim minima quaeque persequitur, quae in hoc casu facienda sunt; quae huc redeunt, ut hae quoque parvi moduli Hostiae, quae vera sunt materia Sacrificii, offerantur, ponanturque aut super Corporale, aut in Pyxide, nunquam tamen super Patenam, praesertim si multae sint, ne forte e Patena cum in Offertorio elevatur, delabantur; Pyxis vero, antequam fiat prima oblatio, super Corporale locari debet proxime post Calicem; easque Sacerdos offerendi et consecrandi intentionem habere debet: vis enim oblationis et consecrationis tota, ut alibi diximus, in intentione consistit.

Sacerdos, qui in Missa communicare vult adstantes, ad primum Offertorium Hostias parvi moduli locatas in Corporali aut Pyxide offerat cum Hostia, quam sustinet in patena.

2. Quibus praemissis, si forte Sacerdoti ante primam oblationem materiae consecrandae Pyxis afferatur Hostiarum parvae formae plena, quae populo sint distribuendae, ut ejusmodi Hostiae a Sacerdote offerantur, et consecrentur, quaeritur, an qui Sacerdos Pyxidem non aperuerit, intentionem tamen habuerit eas hostias offerendi, et suo tempore consecrandi, valide eas consecraverit: respondetur affirmando validam fuisse consecrationem; non tamen licitam: siquidem Sacerdos vel per negligentiam, vel per ignorationem earum rerum quae ad ejus ministerium pertinent, omisit Pyxidem aperire ante Oblationem et Consecrationem. Et quod ad validitatem pertinet, eo res redit, ut examinemus, an materia consecranda praesens fuisse dici possit. Sed de hoc dubitari non potest; nam praesens fuit moraliter; ad praesentiam vero moralem non opus est, ut tota materia conspicua sit, ut cum plures consecrantur particulae, quarum Sacerdos singulas non videt, ut advertit *Genet. Theolog. Moral. tom.* 3. *casu* 6. super Sacrificio Missae. Eodem modo Casum hunc decidit Sambovius tom. 4. postremae edit. casu 168. qui notat Sacerdotem saltem virtualem habuisse intentionem, quae sufficit ad validitatem, nam prope Calicem posuit Pyxidem, etiamsi eam postea non aperuerit, neque actu de particulis cogitaverit, quae in ea continebantur, quando verba consecrationis protulit.

An Sacerdos, si Pyxidem ad Offertorium non operuerit, Hostias ibi clausas consecrasse censendus sit.

Quando materia esse praesens intelligatur.

3. De praesentia morali materiae necessaria ad validitatem Consecrationis Theologi disputant, et docent moralem praesentiam cognosci, cum verificari possunt verba illa formae vel *Hoc*, vel *Hic;* ex quo negant, posse consecrari materiam, quae posita esset post tergum Sacerdotis, vel quae abesset, sed menti Sacerdotis esset praesens, vel quae haud ita parum, sed longe a Consecrante abesset, vel quae sejungeretur a Consecrante per corpus interjectum, quod revera separat, veluti paries, aut quid simile. D. Thomas in 4. sentent. dist. 11. q. 2. art. 1. haec docet: *Non dico quod Sacerdos posset consecrare totum panem, qui est in Civitate simul, vel qui est in foro, qui ipsa forma pronomine demonstrativo utens ostendit, quod materia consecranda debet esse coram Sacerdote. Unde Sacerdos existens in domo sua non posset consecrare panem, qui est in Altari. Quod etiam non potest de toto pane, qui est in foro, neque de toto vino, quod est in cellario. Sed quantacumque sit quantitas panis et vini, quae coram Sacerdote proponitur, credo quod possit consecrari ab ipso.* Consentiunt cum D. Thoma ceteri Theologi. Estius in 4. dist. 8. par. 6. *Requiritur,* inquit, *ut materia sit praesens Consecranti. Praesens, inquam, humano more, quo videlicet id praesens dicitur, quod velut in usum humanum assumendum demonstrari possit dicendo: hic est*: Sylvius in 3.

Moralis praesentia cognoscitur, cum verificari possunt verba illa, Hoc, et Hic.

par. q. 74. art. 2. *Habenda*, inquit, *tamen est ratio consuetudinis humanae et judicandum id esse praesens, quod more et usu hominum, seu judicio prudentis viri taliter est positum, ut pronominis demonstrativi prolatione possit demonstrari.* Et Philippus Gamachaeus in 3. par. qu. 74. cap. 4. huic principio innixus refellit nostrorum temporum haereticos, qui calumniantur, juxta nostram doctrinam posse Sacerdotem panem omnem consecrare, qui venali prostet in foro: *Itaque ex superioribus refellitur impia haereticorum calumnia, Sacerdotem ex mente Catholicorum consecrare simul posse omnes panes, qui sunt in foro, refellitur, inquam, manifeste; non enim homo in foro existens habet moraliter omnia illa sibi propinqua et praesentia, quaecumque in foro sunt, alioqui nec opus ei esset ire de loco ad locum, ut, quod quaerit, inveniret.*

An allatae particulae praefatione incepta consecrari possint. An censendae sint consecratae, si allatae sint in Pyxide super Altare ante Offertorium, quas non adverterit Sacerdos, qui tamen declaraverat in Sacristia se eas consecraturum.

4. Major occurrit difficultas in duobus aliis casibus, quorum primus est, an Sacerdoti Particulas consecrandas et populo distribuendas, Praefatione Missae jam incepta, sibi allatas liceat consecrare. Alter est, cum Sacerdos Æditutuo declaravit in Sacristia, se particulas populo distribuendas consecraturum, et Æditurus Pyxidem attulerit, cum Sacerdos legeret Evangelium, eamque posuerit ad partem Epistolae, neque id Sacerdos adverterit, quaeritur an particulae censendae sint consecratae, et populo sint distribuendae.

In primo casu, non nisi gravi urgente causa, offerendae sunt mente.

5. Quod attinet ad primum casum scribunt Auctores, posse particulas consecrari, etiamsi allatae fuerint post primam oblationem, dummodo earum mente fiat oblatio. Quidam affirmant, accipi posse particulas consecrandas, antequam incepta sit Praefatio. Alii idem sentiunt de particulis, quae afferuntur ante Consecrationem. Sed communis sententia est, et plerorumque firmata consensu, non posse particulas consecrari cum Canon recitari inceperit, etiamsi ageretur de consecranda particula, quae afferenda esset pro viatico ad infirmum: eo enim casu parva quaedam detrahi posset particula ex Hostia Missae, et reservari pro infirmo. Si Particulae consecrandae sint, ut Populo distribuantur, prius offerendae sunt, ut diximus, saltem mente: cumque earum facienda sit oblatio, cum offertur Hostia Missae, facile quivis intelligit, Missae ordinem perverti, si particulae accipiantur consecrandae, Praefatione incepta: id porro siquando faciendum est, fieri non debet sine legitima causa, cujusmodi ea esset, si magna multitudo parata ad recipiendam Eucharistiam sacramento careret. Ita Tamburinus in methodo celebrandi lib. 2. cap. 5. §. 2. n. 8. cujus doctrinam amplexus est Clerus Patavinus in resolutione primi casus mensis Februarii anni 1708. apud Zuccherium.

In secundo casu particulae non censendae sunt consecratae.

6. Quod ad secundum casum attinet de Pyxide, quae ponitur ad partem Epistolae, interea dum Sacerdos legit Evangelium, neque id advertit, ubi quaeritur; an ex verbis, quae profert Sacerdos super Hostiam, censendae sint consecratae etiam particulae, quae sunt in Pyxide, memoria repetendum est, Consecrationem esse faciendam super Petra Sacra, ac Sacerdotem valide quidem, sed illicite consecrare particulas positas extra Petram Sacram, si quidem eas consecrandi intentionem haberet. Itaque eo res redit, ut videamus, an praesumi possit Sacerdotem habuisse intentionem particulas consecrandi. Quidam negant posse praesumi Sacerdotem voluisse illicite consecrare materiam locatam extra Petram Sacram, ut videre est apud Dianam Edit. Coord. tom. 2. lib. 1. resolut. 118. et seq. Aliis contra haud ita durum videtur praesumere eam intentionem consecrandi; etsi enim illicita est intentio consecrandi materiam, quam Sacerdos novit esse extra Petram Sacram, non tamen illicita est intentio consecrandi materiam omnem, quae praesens est, etiamsi incaute in eo loco posita non fuerit, quo eam locatam oportuit. Atque ea est Gamachaei Doctoris Sorbonici sententia 3. par. qu. 75. art. 4. Verum cum Innocentius XI. propositionem illam condemnaverit, *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore*, quantumcumque ponderis ei sententiae tribuas, quae statuit eas particulas esse consecratas, ac Populo eas posse distribui, nihil aliud assequare, quam ut probes eam sententiam esse *speculative* probabilem, quod non satis est in hac re, in qua debemus tutiore uti sententia. Quapropter concludendum est, Particulas non esse Populo distribuendas, sed asservandas, ut in alia Missa consecrentur, quod prudenter advertit Patavinus Clerus in appendice ad Resolutiones casuum anni 1708.

Si undecim particulae ex. gr. et Sacerdos decem consecrare intendat, nec

7. Casus proponitur ejus, qui undecim parvae formae Hostias coram se habeat, et decem dumtaxat consecrare intendat, neque tamen determinet decem illas, quas velit consecrare:

has decem determinet, nullae consecrantur; contra si in eo errore numeri intendat consecrare materiam omnem praesentem, omnes consecrantur

hic Rubrica advertit deesse intentionem, nullamque ex illis hostiis censendam esse consecratam: *Si quis habeat coram se undecim Hostias, et intendat consecrare solum decem, non determinans, quas decem intendit, in his casibus non consecrat, quia requiritur intentio.* Quod si Sacerdos hostias, quae undecim sunt, putat esse decem, sed consecrare intendit materiam omnem, quae sibi praesens sit, tunc omnes undecim hostiae consecratae esse censentur, ut ait Rubrica: *Secus si putans quidem esse decem, tamen omnes voluit consecrare, quas coram se habebat; nam tunc omnes erunt consecratae.* Quamobrem Rubrica Sacerdotem sedulo monet, ut semper intentionem habeat consecrandi omnes particulas, quas coram se habet: *Atque ita ille Sacerdos talem intentionem semper deberet habere, scilicet consecrandi eas omnes, quas ante se ad consecrandum positas habet.* Doctrinam hujus Rubricae citat, et sequitur Natalis Alexander Theologiae Dogmaticae et Moralis lib. 2. de Sacram. Euchar. art. 3. regula 6. et consonat Senonense Concilium anni 1524. ubi ita decernitur; *Sacerdos plures Hostias consecraturus, intentionem consecrandi referat, super omnes, non se referendo ad certum numerum Hostiarum.* Idem dicendum est, cum Sacerdos inscius duas consecrat Hostias, putans se unam tantummodo consecrare; nam si eam intentionem habet, quam habere debet, consecrandi quidquid habet in manibus, ambas consecrat. Sed si eam intentionem habeat, quam quidem non habere oportet, illam tantum Hostiam consecrandi, quam oculis videt, tunc illa tantum Hostia consecratur. Vid. Salmaticenses tom. 1. Cursu Morali tract. 5. de Sacramento Euchar. cap. 4. punct. 7. n. 128.

P. Serry subtilitates adversus eam Rubricam contendentis etiam non determinatis decem illis Hostiis, omnes undecim consecratas.

8. Quam supra attulimus, Rubrica parum probata fuit P. Serry in Vindiciis Ambrosii Catharini cap. 14. num. 2. Nam ex ea eruitur argumentum adversus ejus opinionem, quae decernit, satis esse ad validitatem Sacramenti seriam intentionem externam, etiamsi desit interna, faciendi quod facit Ecclesia; quae quidem interna intentio tantum deest ad validitatem consecrationis decem Particularum, cum Sacerdos decem consecrat, non determinans ex undecim ante se positis quas consecrare intendat. Quaprópter respondet, Rubricas non esse definitiones Ecclesiae, sed regulas e Theologorum Moralium scriptis depromptas; nec mirandum positam fuisse in Rubricis opinionem in scholis magis receptam; omnes autem undecim Hostias, supra quas serio Sacerdos formam consecrationis protulerit, ex Catharini sententia consecratas esse censeri oportere, etiamsi intentionem habuerit decem tantum consecrandi; Rubricam denique posse ita intelligi, ut non censeantur consecratae, si externò aliquo signo Sacerdos declaraverit, se non plures quam decem consecrare velle. Sed non est nostrum hujusmodi tricis implicari, qui superius statuimus, ut par erat, necessitatem internae intentionis ad validitatem Sacramenti. Atque ad ea quae docuimus confirmanda, pulcram Durandi doctrinam afferemus expositam in Sacerdotali Romano cap. 54. Casum proponit Durandus Sacerdotis, qui decem Hostias consecrare vult, sed intendit omnem materiam, quam coram se habet, consecrare, omnes undecim Hostias consecratas esse, propterea quod consecratio ab intentione, non ab opinione pendeat. Quod si Sacerdos non plures, quam decem intendat consecrare, sive sciat, sive nesciat, Hostias esse undecim, decem esse consecratas, siquidem determinatam habuerit intentionem consecrandi decem determinatas, et non undecimam; nullam vero consecratam esse, nisi undecimam intentione separaverit ab aliis decem.

Distribuenda adstantibus Eucharistia post Communionem Sacerdotis.

9. Ne autem a proposito recedamus de Communione adstantium, quibus Eucharistiam praebeat Sacerdos celebrans Missam, quaeritur utrum distribuere debeat Eucharistiam, statim ac ipse eam sumpsit, an vero absoluta Missa. Rubrica Missalis praescribit, ut non in fine Missae, sed proxime post Communionem Sacerdotis fiat Communio adstantium. Consonat Rituale Romanum, dummodo non aliqua interveniat causa, quamobrem ad finem Missae eadem Communio differenda sit: *Communio autem Populi intra Missam statim post Communionem Sacerdotis celebrantis fieri debet; nisi quandoque ex rationabili causa post Missam sit facienda; cum orationes, quae post Communionem in Missa dicuntur, non solum ad Sacerdotem, sed etiam ad alios communicandos spectent.*

Ex rationabili tamen causa potest distribui etiam post Missam

Est autem apud Auctores rationabilis et justa causa, si plurimi adessent Missae, et suspicari possemus, ne aliqui eorum taedio caperentur finem Missae expectantes, qui finis longe abesse posset, si multi ad Eucharistiam suscipiendam accederent. Ita Gavantus ad Rubricam Missalis par. 2. tit. 10. Quartus ad eumdem lo-

cum pag. 345. Clericatus de Sacram. Eucharistiae decis. 20. Baruffaldus in notis ad Rituale Romanum tit. 24. §. 19. n. 78. et seq. Est igitur regula, ut Communio fiat adstantium post Communionem Sacerdotis; cujus regulae limitatio est, si juxta interveniat causa eam differendi ad finem Missae. Ex quo apparet, eos errare, qui nullo discrimine post finem Missae sacram praebent Eucharistiam, ut bene advertit Cardinalis Brancatius in Opusculo de sacro Viatico pag. 157. ubi haec scribit: *Damnandi nostra sententia videntur Sacerdotes, qui contra Ritualis praescriptum in tit. de Communione, praebent absque necessitate populo Eucharistiam in fine Missae: privant enim Fideles iis precibus, quas post Communionem Ecclesia recitari jubet, quaeque non solum ad Celebrantem, sed etiam ad celeros Communicantes aperte spectare noscuntur.* Consentit Natal. Alexander Theol. Dog. et Moral. lib. 2. de Sacr. Euchar. cap. 4. Regula 6.; et Thiers tom. 1. tract. de Superstitione cap. 2. num. 8. et seq. Macrus in Vocabulario Eccles. verbo *Communio: Reprehensione*, inquit, *digni sunt ii Sacerdotes, qui Populi Communionem ad finem Missae differunt: hujusmodi enim abusus est Rubricae manifesto contrarius; iis enim precibus privant Fideles, quae dicuntur non solum pro celebrante, sed etiam pro ceteris communicantibus, ut monemur Rituali Romano.* Legi potest Catechismus Montis Pessulani pag. 633. et Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 886. qui eorum Episcoporum zelum collaudant, qui vehementer Sacerdotes hortantur, ut Communionem adstantibus praebeant, postquam ipsi communicaverint, nec ad finem Missae differant. Quibus et ipsi nos assentimur; et in Actis Ecclesiae Mediolanensis habentur: *Hoc institutum Parochus servare studeat, ut quod antiquissimi juris est, intra Missarum solemnia post Sanguinis sumptionem praebeat sacram Eucharistiam:* dummodo tamen, quod supra dictum est, admittatur, posse Communionem ad Missae finem differri, si magna vis hominum communicare velit; ut observat etiam Le Brun tom. 1. pag. 641.

Potest ministrari adstantibus Eucharistia in Missis Defunctorum.

10. Decreto Sacrae Rituum Congregationis anno 1701. vetitum fuit ex Gavanti sententia, ne cuiquam adstantium in Missis Defunctorum Eucharistia praeberetur, cujus ea ratio fuit, quod Sacerdos in fine Missae communicatis intra Missam dat benedictionem, quae cum non detur in Missis defunctorum, satis movit, ut decerneretur, non esse dandam Communionem adstantibus a Sacerdote Defunctorum Missam celebrante. Sed ea re iterum subjecta examini in eadem Congregatione die 21. Martii 1711. cui nos adfuimus Promotoris Fidei munus obeuntes Cardinalis Ferrarius graves difficultates voto suo exposuit, quae in illo decreto occurrebant, ut S. Congregatio vetuerit, ne Decretum illud anni 1701. vulgaretur, aut ejus exemplar aliquod ederetur: quamobrem non est quod tuto quisquam eo Decreto uti possit. Idcirco Cardinalis Fliscus Episcopus Genuensis, qui Secretarii Sacrae Rituum Congregationis munus obierat, in Directorio suae Dioecesis typis edito anno 1715. ita scripsit: *Proposito dubio in Sacrorum Rituum Congregatione, An liceat in Missis Defunctorum Fidelibus sacram Communionem ministrare; Eadem Sacrorum Rituum Congregatio de anno* 1701. *respondit negative. Verum quia praedicti Decreti copiam extra dari prohibuit dicta Sacra Congregatio ex notis motivis, et cum constet ex personis de fide dignis, et ex attestatione plurimorum sacrarum Caeremoniarum Magistrorum Romae degentium, ibi praedictum Decretum non observari; ideo ne Fideles tam salutari et fructifero Sacramento priventur, et attentis praefata suspensione, et praedictis attestationibus, declaratur, quod in Missis Defunctorum Sacra Communio licite ministretur.*

Decretum Sac. Rituum Congreg. an. 1701. ineditum, et revocatum an. 1715.

Tridentina Synodus nullo discrimine Missae declarat se optare ut adstantes communicent.

11. Et sane cum Tridentina Synodus sess. 22. cap. 6. nullo discrimine posito inter Missas vivorum et defunctorum declaret, se vehementer optare, ut adstantes Sacramentaliter communicent; et in Canone, qui recitatur etiam in Missis Defunctorum, dicat Sacerdos: *ut quotquot ex hac Altaris participatione sacrosanctum Filii tui Corpus et Sanguinem sumpserimus etc. Haec commixtio et consecratio etc. fiat accipientibus nobis in vitam aeternam etc.* cumque in Missis Defunctorum recitetur Postcommunio, et in ipsis Rubricis Missalis defunctorum Urbanus VIII. eam addiderit: *Si qui sunt communicandi, eos communicet, antequam se purificet*, quis negaverit posse et debere Missae Defunctorum adstantibus Eucharistiam ministrari, etiamsi communicantibus dari non possit benedictio? quibus profecto uberrima benedictio est auctorem omnium benedictionum excepisse.

P. Abbas Benvenuti, et P. Merati hanc quaestionem pertractarunt.

12. Quaestionem hanc egregii duo Scriptores Romae nuperrimae pertractarunt, quorum alter Abbas Benvenuti Canonicus Lateranensis anno 1726. Opusculum edidit, cui titulus, *Sa-*

cerdos ad Altare celebrans in Missa privata, ubi Casum hunc proponit: *An Fideles queant communicari in Missis Defunctorum;* et respondet ex modo allatis rationibus affirmando, dummodo tamen iis exhibeatur Eucharistia, quae consecrata sit in Missa quam Sacerdos celebrat, non quae ab alio Sacerdote consecrata sit in alia Missa, et in Tabernaculo, seu in Pyxide recondita; tunc enim supponit communicatis dandam esse benedictionem, quae dari non potest in nigris indumentis, et in Missis Defunctorum. Alter est Meratus in egregio Opere ad Gavantum par. 1. tom. 1. pag. 602. et seq. ubi ex iisdem aliisque rationibus demonstrat, in Missa Defunctorum posse sacram adstantibus Eucharistiam distribui, nullumque Decretum esse Sacrae Rituum Congregationis, cujus habenda ratio sit. Declarat tamen se nescire, cur in Missa Defunctorum distribui possit adstantibus Eucharistia, quae in eadem Missa consecrata sit, non tamen quae in alia Missa ab alio Sacerdote consecrata sit, et in Tabernaculo, sive in Pyxide recondita; inter utrumque enim casum nullam esse disparitatem, novamque omnino esse ejusmodi distinctionem nullo fundamento suffultam. Videatur idem Auctor loc. cit. cum quo concludendum est, posse in Missis Defunctorum Eucharistiam, sive in eadem, sive in alia Missa consecratam distribui, dummodo id nec fiat ante, vel post Missam, sed intra eandem Missam post ipsius Sacerdotis Communionem; praescribit enim Rituale Romanum, ut extra Missam ministretur Eucharistia cum superpelliceo et stola coloris, qui Officio ejus diei convenit, vel coloris albi, ut aliqui censent, qui color convenit Sacramento Eucharistiae. *Cum requiratur* (sunt verba Merati) *semper vel color conveniens diei, ut praescribit Rituale Romanum, vel color albus valde conveniens Sacramento Eucharistiae, ut multi censent Doctores.*

An ministrari possit in Missa noctis Nativitatis Domini Eucharistia.

13. Tractationem hanc de Eucharistia administranda absolvamus duobus proponendis quaesitis. Primum est, an administrari possit in Missa, quae celebratur post mediam noctem Nativitatis Domini, an Feria sexta in Parasceve, an sabbato Sancto. Alterum est, an administrari possit in privatorum domorum Oratoriis. In Basilica Vaticana, in cujus Canonicorum numero plures annos fuimus, e manibus Sacerdotis celebrantis nocte Nativitatis Domini recipiunt Eucharistiam non modo Diaconus et Subdiaconus, sed etiam omnes Canonici, et Beneficiati, ceterique omnes e Clero, qui non sunt Sacerdotes. Sed parendum est Sacrae Rituum Congregationis Decretis, quae vetant, ne ea nocte aliae duae Missae celebrentur, neque adstantibus Eucharistia tribuatur, propter gravia quae inde oriebantur absurda. Vide Clericatum decis. 13. cas. 1. de Sacram. Euchar. Decreta autem sunt: *Cum superioribus diebus consulta hac S. Rituum Congregatione, an esset permittendum celebrare in media nocte Nativitatis Domini post Missam decantatam successive alias duas Missas, et in eis sacram Communionem exhibere Fidelibus illam deposcentibus, respondit non esse permittendum, sed omnibus utrumque prohibendum. Nihilominus nonnulli Regulares asserentes hoc licere, supplicarunt audiri, et Sacrorum Rituum Congregatio ipsius auditis cum Procuratoribus et Advocatis, ad relationem Eminentissimi Pallotti stetit in decretis, et respondit iterum prohibendum tam Sacerdotibus celebrare volentibus, quam confluentibus in media nocte ad Ecclesiam, et Communionem deposcentibus. Ita decrevit et servari mandavit die 7. Decembris ann.* 1641. Hoc decretum relatum est in indice Decretorum num. 282. typis edito post par. 2. tom. Operis P. Merati, quem Indicem valde accuratum concinnavit Auctor adhibitis Regestis Sacrae Rituum Congregationis. Idem Meratus loc. cit. pag. 853. num. 13. pluribus aliis auctoritatibus et Decretis allatis id ipsum probat.

An ministrari possit Eucharistia Feria VI. in Parasceve, an Sabbato Sancto.

14. Feria sexta in Parasceve ne cuiquam exceptis infirmis, Eucharistia tribuatur, vetitum est Decreto Sacrae Congregationis Rituum die 19. Februarii 1622. quod tamen Decretum in Regestis non reperiri testatur idem Meratus loc. cit. pag. 1122. num. 78. Certum tamen est, non nisi infirmis eo die tribuendam Eucharistiam, etiamsi in illum diem caderet Festivitas Annunciationis B. Virginis, ut loc. cit. observat idem Auctor. Celebre tamen est Decretum Congregationis Concilii de quotidiana Communione passim edito in pluribus libris, quod emanavit die 12. Februarii 1679. quo mandatur Ordinariis, *ut curent, ut circa Communionem in Feria VI. in Parasceve Missalis Rubricae, et Ecclesiae Romanae usus servetur*. Quod quidem abunde probat prohibitam eo die Communionem, tum quia Rubrica Missalis jubet in Missa Feriae quintae in Coena Domini asservari aliquot particulas pro infirmis, *si opus fue-*

rit, ex quo intelligitur non asservari pro sanis, tum quia juxta Romanam consuetudinem Feria sexta non tribuitur Eucharistia, ut bene observat Eminentissimus Cardinalis Petra ad Constitutionem 20. Eugenii IV. tom. 4. num. 11. Quod autem attinet ad Sabbatum Sanctum, etsi Clericatus decis. 15. de Sacram. Eucharist. conatur probare, nihil esse, quo prohibeatur Eucharistiam eo die ministrari; communem tamen existimamus servandam esse consuetudinem nullis nisi infirmis Eucharistiam ministrandi: quamobrem Macrus in Vocabulario Ecclesiast. Verbo *Communio in Missa*, inquit, *Sabbati Sancti non dicitur ea Antiphona, quae appellatur Communio, quia non fiebat Populi Communio, quae ne nunc quidem facienda esset; quapropter abusum puto earum Ecclesiarum, ubi Sabbato sancto ministratur Eucharistia; pluris enim facienda est Ecclesia, quam privata Fidelium devotio*. De altero quaesito, an Sacerdos in privato alicujus domus Oratorio possit Eucharistiam ministrare, jam diu est cum Edicto 14. §. 11. tom. 2. demonstravimus ex communi sententia, opus esse speciali licentia Ordinarii.

An in privatarum domorum Oratoriis.

CAPUT XIX.

De usu ministrandi Eucharistiam extra Missam.

Usus ministrandi Eucharistiam extra Missam unde et quo tempore profectus.

1. Thiers de superstitione tom. 3. cap. 2. num. 8. etsi candide fatetur, tempore Missae ministrandam Eucharistiam post Sacerdotis Communionem, tamen nimium superstitiose sacrae antiquitati eum addictum putat, qui Eucharistiam administrari non posse arbitraretur extra Missam. Usus administrandi Eucharistiam extra Missam caepit Hierosolymae a S. Cyrilli temporibus: confluente enim magna advenarum multitudine sacram deposcentium Eucharistiam, in Ecclesia Orientali fieri minime poterat, ut quoties distribuendum esset Sacramentum, Missa celebraretur, ut ostendit Mabillonius in Liturg. Gallicana lib. 1. cap. 9. num. 26. et in Commentar. ad Ord. Romanum num. 9. Ab Ecclesia Orientali in Occidentalem ea consuetudo manavit: nec sane potest improbari: publice enim id fieri videmus, et Rituale Romanum tit. *de Ordine ministrandi sacram Communionem* regulas proponit servandas in administratione Sacramenti extra Missam; inter quas ea est regula, quam superius attigimus, ut Sacerdos indutus sit superpelliceo, et Stola ejus coloris, qui conveniens sit Officio ejus diei; et S. Carolus Borromaeus I. Concilio Provinciali par. 1. jubet Sacerdotem indui Stola alba, Stola vero rubra, ubi servatur Ambrosianus Ritus: *Superpelliceo, et Stola alba, et ubi Ritus Ambrosianus est, rubra utatur*.

Sacerdos ministret cum superpelliceo et Stola.

Qui extra Missam in peccato mortali ministrat Eucharistiam, peccat mortaliter.

2. De Sacerdote extra Missam Eucharistiam ministrante proponitur ea etiam quaestio, an Sacramentum ministrans in peccato mortali lethaliter peccet: et quamvis nonnemo contendat, eum non committere peccatum mortale, quia neque Sacramentum conficit, nec quemquam sanctificat, sed tantum applicat Sacramentum, ut gratiam operetur, ut videre est apud Dianam Edit. Coord. tom. 1. tract. 2. resolut. 5. retinenda tamen est contraria sententia, quae propter summam, quae tanto debetur Sacramento, reverentiam, statuit reum esse gravis Peccati Sacerdotem ministrantem in peccato mortali Eucharistiam; quia ut eruitur ex can. ultimo 15. quaest. 8. *Mali bona ministrando se laedunt, et unde aliis commodum exhibent, in se sibi dispendium praebent*. Et sane haud magno mentis opus est acumine, ut quis videat quantopere peccet, quantamque irreverentiam declaret quisquis Deo invisus audet Sanctissimum Christi Corpus temeratis manibus contrectare, ut optime advertit Card. de Lugo de Sacramentis in communi disput. 8. num. 155. D. Thomas 3. part. quaest. 64. art. 6. proponit quaestionem, *utrum mali ministrantes Sacramenta peccent*, et in hunc modum respondet: *Dicendum etc. quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei, et contaminationem Sacramentorum, quantum est ex parte ipsius ministratoris, licet Sacramenta secundum se ipsa incontaminabilia sint: consequens est, quod tale peccatum ex genere suo sit mortale*. In responsione autem ad tertium illud duntaxat excusat a novo peccato, qui urgente necessitate, administrat in peccato mortali Sacramentum Baptismi: *Sic enim patet, quod non exhiberet se ministrum Ecclesiae, sed subveniret necessitatem patienti: secus autem est in aliis Sacramentis, quae non sunt tantae necessitatis, sicut Baptismus*. Idem quaest. 82. art. 9. quaerens; an liceat a Schismaticis Sacerdotibus, excommunicatis, aut peccatoribus Communionem suscipere, vel eorum Missae adesse; docet hujusmodi Sacerdotes non eo modo, quo aequum est,

sua potestate uti, eaque abutentes peccatum committere; eum autem qui cum alterius peccato communicat, ejusdem peccati participem fieri: sibi deinde objicit, Sacerdotes licet peccatores, vere Sacramentum conficere; et respondet, quod si refugimus ab iis Sacramentum suscipere, vel eorum Missae adesse, *non refugimus Dei Sacramenta, quin potius ea veneramur (unde Hostia a talibus Sacerdotibus consecrata est adoranda, et si reservetur, licite potest sumi a Sacerdote legitimo) sed refugimus culpam indigne ministrantium.*

Item peccat, qui sciens et prudens Eucharistiam sumit a Schismatico Sacerdote, vel excommunicato, etc.

3. Culpam igitur eamque lethalem agnoscit D. Thomas in eo, qui gravis peccati sibi conscius sacram Eucharistiam ministrat, quod confirmat etiam in 4. sentent. dist. 24. quaest. 1. art. 3. quaest. 5. *ad secundum*, ubi haec scribit: *Est de jure naturali ut homo sancta sancte tractet:* quamobrem legitur in Levitico: *Mundamini, qui fertis vasa Domini*. Sylvius in 3. par. quaest. 64. art. 6. suo more egregie de hac re disputat, et quaest. 1. statuit *primo*, eum, qui Sacramentum aliquod solemniter in peccato mortali administret, peccare mortaliter, utpote qui operetur tanquam minister, et magnam committat irreverentiam. *Secundo*, eum, qui, premente necessitate, privatim aliquem baptizet, etiamsi in peccato mortali sit, non nisi venialiter peccare, qui non operetur ut Minister *ex officio*, sed necessitati occurrat. *Tertio*, qui in peccato quodvis aliud administret Sacramentum, graviter peccare; nec a necessitate excusari, dum operatur tanquam publicus Ecclesiae minister. *Quarto*, graviter peccare, qui Eucharistiam in peccato mortali ministret; neque enim Sacerdotis est tantum eam consecrare, sed etiam distribuere. *Quinto*, in hoc casu non duo committi peccata, alterum commissionis scilicet irreverentiae, alterum omissionis scilicet poenitentiae, sed unum tantum grave peccatum sacrilegii committi; poenitentia enim tum non cadit *per se* sub praecepto, sed ratione praecepti Religionis, quo jubemur digne tractare Sacramenta: quamobrem in omissione poenitentiae non reperitur praecipua malitia. Aliam controversiam tractant rerum moralium scriptores, an tot peccata mortalia perpetret Sacerdos, quot ii sunt, quibus administrat in peccato Eucharistiam, an vero unum tantum peccatum committat, licet pluribus Sacramentum distribuat. Quidam putant unum tantum peccatum committi; omnes enim ejusmodi actus ejusdem esse generis, et continuari sine ulla morali interruptione. Alii contra statuunt, tot peccata mortalia committi, quot sunt ii, quibus Sacerdos exhibet Sacramentum: ajunt enim, actus, licet continuatos, ejus tamen esse naturae, ut ad unum definitum terminum referantur, in quo integre singuli perficiuntur: atque exemplum afferunt fornicationis, quae si bis, aut ter etiam per actus continuatos cum eadem persona committitur, tot peccata perpetrantur, quot fornicationes, ob eandem quam supra innuimus rationem.

De Viatico.

4. Sacerdos extra Missam Eucharistiam ministrans interdum eam exhibet per modum Viatici; de quo argumento quaedam breviter perstringemus. Olim si moribundus sanctam non posset particulam deglutire, mos erat, ut in ejus solatium vel particula non consecrata deferretur, vel etiam consecrata, ut eam ipse adoraret, non tamen sumeret. Narrat Caesarius lib. 9. illustrium miraculorum cap. 43. Mauritium Parisiensem Episcopum Viaticum vehementer flagitasse; cumque dubitaretur, satisne illi sana esset mens, delatam illi esse a Sacerdote particulam non consecratam, qua visa, Mauritium exclamasse: *Tolle, tolle, non est Dominus Deus*; Sacerdotem propterea ad Ecclesiam reversum, consecratam inde particulam ad eum attulisse, quam summa animi pietate ipse Mauritius accepit. D. Antoninus in Chronic. 3. par. tit. 18. cap. 1. narrat, Hugonem de S. Victore gravi morbo implicitum, Viaticum postulasse; cumque periculum esset de vomitu, allata ad eum particula non consecrata, id Hugonem subodoratum dixisse: *Quid est quod facere voluistis fratres mei? Quare me decipere voluistis? istud non est corpus Domini mei:* allata deinde sibi particula consecrata, cum agnovisset, se illam non posse sumere, dixisse: *Ascendat Filius ad Patrem suum, et servus ad Dominum suum;* statimque particulam ab omnium oculis evanuisse, illum autem extremum spiritum exhalasse. Nunc vero nil quidquam tale faciendum, ut videre est apud Thiers loc. c. num. 18. Vetuit autem S. Pius V. ne ad moribundos, qui non possunt Eucharistiam deglutire, sacra particula deferatur; ut videre est apud Macrum in vocabular. Ecclesiast. verbo *Eucharistia*; et in Regestis S. Congregat. Concilii extant haec verba: *Non licet Sanctam Eucharistiam ad aegrotantes de-*

Qui non potest aeger deglutire Hostiam, ei ne afferatur, ut mos erat, sacra particula adoranda, vetuit Sanctus Pius V.

ferre, qui morbi gravitate impediti eam sumere non possunt, sed venerationis gratia solent eam deosculari. Et si forte aliquo in loco talis est consuetudo, ea prorsus est tollenda, quod Pius V. prohibuit. Quibus autem rationibus id vetitum fuerit, ea videantur apud Cardinalem de Lugo Respons. Moral. lib. 1. dub. 11. qui illud etiam monet, in Ecclesia Latina Laicis non licere Sanctam Eucharistiam tangere, nisi lingua et ore dum eam suscipiunt; vanamque et inanem appellat cum S. Bonaventura quorundam Sacerdotum devotionem, qui post consecrationis verba statim Sanctam Eucharistiam deosculabantur; eique post elevationem iterum osculum dabant, ut videre est apud Thiers tract. de superstit. tom. 1. cap. 2. n. 5. In quibusdam tamen Ecclesiae Belgicae Ritualibus admittitur, non quidem ut ad eum Viaticum deferatur adorandum, quem constat illud non posse suscipere, sed ad aegrotum, qui si forte reperiatur non posse Sacramentum suscipere, possit Parochus Pyxidem aperire, atque illi Eucharistiam ostendere, quam aeger adoret, non tamen deosculetur: Van Espen Jur. Eccl. par. 2. tit. 4. cap. 4. num. 14.

Infirmo non potest Eucharistia praeberi sub specie vini, si eam deglutire non possit sub specie panis.

6. Alias orta est dubitatio an moribundo, qui Eucharistiam sub specie panis deglutire non posset, liceret eam praebere sub specie vini, seu sub specie panis vino consecrato intincti; qui respondebat licere, Concil. Toletano XI. habito ann. 675. sententiam suam fulcire poterat; ea enim Synodus can. 11. statuit, si aeger sacram non possit particulam deglutire, ut ei praebeatur Eucharistia sub specie vini: sunt etiam alia monumenta Ecclesiasticae Historiae; ex quibus intelligitur, Eucharistiam exhibitam fuisse sub specie panis vino consecrato intincti, ut ostendunt Martene lib. 1. de sacr. Eccl. Ritibus cap. 4. art. 10. num. 13. Card. Bona lib. 2. rer. Liturgic. cap. 18. num. 3. et Mabillonius 1. praefat. in saeculum III. Ordinis Benedictini num. 75. observat. 10. Vera tamen opinio est, id fieri non posse: praeceptum enim suscipiendi Viaticum non obligat, cum illud gravibus de causis ab Ecclesia negatur: compertum autem est Ecclesiam usum Calicis Laicis et Sacerdotibus Missam non celebrantibus prohibuisse, non modo propter plures irreverentias, quae identidem committebantur, sed etiam propter haeresim eorum, qui garriebant, sub specie panis non contineri Corpus Christi, vel praeceptum esse Christi, ut Eucharistia sub utraque supecie sumatur. Ita respondent Suarez in 3. par. tom. 3. disput. 71. sect. 3. circa fin. Cardinalis de Lugo Respons. moral. lib. 2. dub. 10. num. 2. et 8. Clericatus decis. 14. cas. 2. num. 16. et seq. de Sacram. Euchar. Pax Jordanus tom. 1. lib. 3. tit. 3. num. 34. monet, in ejusmodi casu posse moribundo sacram exhiberi particulam aqua vel vino non consecrato intinctam, ut eam aeger possit deglutire, lex enim de naturali jejunio servando eum non obligat, qui Viaticum sumit. Nec sane ad hujus Auctoris sententiam confirmandam desunt ex Ecclesiastica Historia argumenta. Eusebius enim lib. 6. Eccl. Hist. cap. 44. narrat, Serapionem quemdam decrepita aetate senem in limine mortis constitutum, puerum misisse Sacerdotem accersitum, qui sibi Eucharistiam afferret; illum autem Sacerdotem, quod aegritudine impediretur, puero Eucharistiam tradidisse, eique imperasse, ut aqua madefactam in os aegri injiceret: *In aqua intinctam seni in os instillaret, qua ille paullatim absorta, continuo animam exhalavit:* verba sunt Eusebii ex versione Valesii, et S. Uldaricus lib. 3. antiquarum consuetudinum Cluniacensium cap. 28. tom. 4. Spicilegii testatur, consuevisse Monachis infirmis praeberi Eucharistiam sub specie panis vino non consecrato intincti.

Potest tamen praeberi sub specie panis Sacramentum aqua vel vino intinctum.

CAPUT XX.

Alia quae in sacra Eucharistia administranda observari debent.

Non licet uni eidemque personae plures particulas, aut majoris moduli Hostiam praebere.

1. Plura alia sunt scitu digna, quae ad sacram Eucharistiam pertinent ministrandam. Primum est non licere ad falsam confovendam devotionem, uni vel plures particulas, vel majoris moduli Hostiam praebere: *Episcopi, Parochi, seu Confessarii insuper admoneant, nulli tradendas plures Eucharistiae formas, seu particulas, neque grandiores, sed consuetas:* verba sunt Decreti S. Congregat. Concilii de quotidiana Communione, quod approbavit Ven. Dei Servus Innocentius XI. die 12. Februar. 1679. atque ad hanc rem mirifice faciunt verba Canonis *Ubi pars* dist. 2. de Consecrat. *Ubi pars est Corporis, est et totum. Eadem ratio est in Corpore Domini, quae in Manna, quod in ejus figura praecessit, de quo dicitur: Qui plus collegerat, non habuit amplius; neque qui minus paraverat, invenit mi-*

nus. Non est omnino quantitas visibilis in hoc aestimanda mysterio, sed virtus Sacramenti spiritualis. Consentit S. Thomas 3. par. quaest. 79 art. 7. *ad tertium.* Legendus est etiam Thiers tom. 2. tract. de superstit. edit. 3. lib. 3. cap. 2. num. 14. qui multis rationibus et auctoritatibus morem illum improbat, qui in illustrioribus Galliarum Monasteriis quarumdam Sanctimonialium invaluerat, ut majoris devotionis gratia plures acciperent particulas; quam consuetudinem testatur sibi licuisse omnino abolere.

Purgatio per aquam frigidam cum aliis similibus sublata per sacros Canones, propter occasionem indigne suscipiendi Eucharistiam.

2. Alterum est, olim juxta veterem disciplinam licuisse, ad aliquod delictum detegendum, ei qui suspicione ejusmodi premeretur, Eucharistiam offerre, ut videre est in veteri purgationem vulgari *per aquam frigidam;* in qua purgatione, antequam in aquam dejicerentur ii, qui alicujus delicti laborarent infamia, Missa a Sacerdote celebrabatur (*Missam judicii* appellabant). Sacerdos autem priusquam eos communicaret, admonebat, ne Sacramentum susciperent, si objecti criminis sibi essent conscii; quod si tacerent, communicabat illis verbis, *Corpus hoc et Sanguis Domini nostri Jesu Christi sit tibi ad probationem hodie;* ut videre est apud Baluzium tom. 2. Capitular. Regum Franciae inter veteres formulas Exorcismorum cap. 2. Verum cum ceteris omnibus vulgaribus purgationibus ea etiam, de qua loquimur, a Sacris Canonibus est sublata. Non enim hoc Sacramentum Christus instituit, ut sontium reatus reperiretur; neque id fieri potest, quin ipse tentetur Deus: praeterquam quod occasio offertur Sacramentum indigne suscipiendi iis, qui ne sontes deprehendantur, sacram Eucharistiam sumere non perhorrescant. Neque enim omnes essent S. Gregorio VII. similes, qui teste Lamberto, cum coram Henrico Rege Missam celebraret, possetque multorum testimoniis objectas sibi criminationes diluere, ait: *Ego tamen, ne humano potius, quam divino niti videar testimonio, ut satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferam, ecce Corpus Dominicum, quod sumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiae meae, ut omnipotens Deus suo me hodie judicio vel absolvat objecti criminis suspicione, si innocens sum, vel subitanea interimat morte, si reus.* Neque itidem omnes sunt, cujusmodi fuit Henricus Rex qui invitatus ad suscipiendam Eucharistiam, ut, si innocens esset, hac ratione se a criminationibus, quibus premebatur, liberaret, cum ipse sibi male conscius esset, oblatam renuit conditionem, causatus nullam hujusmodi purgationi vim futuram, quod abessent accusatores; oravitque Pontificem, ut rem omnem Concilio Generali committeret, in quo accusatores adessent, quemadmodum factum est. Estius in 5. Sentent. dist. 9. §. 4. in fine ita ait: *Ejusmodi dispensatio non fit sine tentatione Dei: item per hoc manifeste datur occasio indignae sumptionis Eucharistiae, dum ille, qui crimen commisit, nolens se prodere, cum ceteris accedit ad mensam Domini.*

S. Gregorii VII. et Henrici Regis Historia.

Doctrina Vasquez de ejusmodi purgationibus.

3. Sed materiam hanc optime tractavit Vasquez tom. 3. in 3. par. D. Thomae disput. 210. cap. 1. 2. et 3. Duos enim expendit Canones, quos refert Gratianus in causa 2. quaest. 5. eorum alter est Can. *Si Episcopo,* alter Can. *Saepe*, quibus admittitur purgatio per Eucharistiam, aitque, nusquam eos textus aliis Canonibus posteriori tempore conditis emendatos reperiri. Itaque declarat, rationem illam sibi non probari, qua freti nonnulli licere negant ejusmodi purgationem adhibere. Ea enim ratio huc redit, quod vel per ipsam tentatur Deus, vel nefas est illi Eucharistiam tribuere, quem gravi adstrictum crimine suspicamur. Verum cum nullum petatur signum, quo potentiae divinae periculum fiat, idcirco omne abest peccatum tentationis Dei. Et quemadmodum vetitum non est, ab eo, qui de gravi sit suspectus crimine, jusjurandum exigere (is enim qui jusjurandum defert, veritatem explorat, ac praesumit eum, cui defertur, verum malle dicere, quam perjurii se adstringere: hic porro etiamsi pejeret, culpa non potest in eum conferri, qui juramentum exegerit) ita qui ei offert Eucharistiam, qui de commisso gravi crimine sit suspectus, nullum videtur peccatum in se admittere, cum eam offerat veritatis comperiendae gratia; credit enim, atque etiam credere debet, eum, qui sibi male conscius sit, Eucharistiam non suscepturum: quod si quis gravi crimine obstrictus, ne peccatum suum palam faciat, Eucharistiam susceperit, ei culpa omnis tribuenda est, nec qui offerat ullo modo culpandus. Denique concludit Vasquez, licet ejusmodi suis speculationibus videatur inesse aliquid veritatis, non tamen licere hoc tempore eam purgationem offerre, quae jam exoleverit; neque enim in consuetudinem revocandum, quod usu fuerit abrogatum, per text. in cap. *Ex tuarum*, de purgatione Canonica.

Non licet Hostiam non consecratam pro consecrata peccatori indigne sumenti praebere.

4. Tertium est, non licere Hostiam non consecratam pro consecrata peccatori offerre, qui paratus sit Sacramentum in peccato suscipere, praesertim propter periculum Idololatriae, cui obnoxius est tum qui Eucharistiam suscipit, tum alii qui adsunt. Celebris est Innocentii III. Decretalis in cap. *de Homine* de Celebrat. Missarum ubi haec habentur : *Cum ergo falsa sint abjicienda remedia, quae veris sunt periculis graviora, licet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud praesumpserit simulare : cum ille in solius misericordis Dei manum incidat, iste vero non solum Deo, cui non veretur illudere, sed populo, quem decipit, se adstringat.* Idem docet D. Thomas 3. par. quaest. 80. art. 6. *ad secundum*, et quodlibet 5. quaest. 6. art. 2. *ad tertium*, ubi haec scribit : *Stultus esset Medicus, qui cum majori suo periculo minus periculum infirmi vellet impedire, puta si vellet ipse venenum bibere, ne infirmus biberet vinum. Multo autem magis peccat Sacerdos fictionem faciens in Sacramento Christi, quam peccator indigne sumens, unde stultus esset Sacerdos, si ut vitaret peccatum subditi, ipse gravius peccaret fictionem faciens in Sacramento veritatis.* Vigesima nona est propositio inter eas, quas condemnavit Venerab. Dei Servus Innocentius XI. *Urgens metus gravius est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi ;* quo Pontificis decreto sublata est omnis cavillandi ratio eorum, qui quoquo modo sententiam suam tueri nitebantur, posse non consecratam particulam exhiberi pro consecrata peccatori homini, ne publica aspergatur infamia, ut videre est apud Vivam in Commentar. ad eam proposit. condemnatam.

Regulae ex D. Thoma a Sacerdote servandae, si publicus peccator ad Mensam Eucharistiam accedat.

5. Ceterum certae ac firmae praestitutae sunt regulae, quas adhiberi oportet, ubi publici peccatores Eucharistiam postulant. Has proponit D. Thomas 3. par. quaest. 80. art. 6. Vel enim peccator manifestus est, eique Sacerdos Eucharistiam negare debet, sive ille Sacramentum publice petat, sive privatim. Manifestus autem peccator ille censendus est, de cujus gravibus sceleribus compertum est vel ex sententia Judicis, vel ex illius Confessione in judicio, vel ipsius facti evidentia, quae omnino dissimulari non possit. Vel peccator occultus est, qui si publice Eucharistiam petat exhibendum est ei Sacramentum, ne respergatur infamia ; si vero eam privatim postulet vel a Parocho, vel alio Sacerdote, deneganda est illi Eucharistia, admonendusque, ne eam publice petat. Videatur Sylvius in 3. par. quaest. 80. art. 6. q. 1. et 2. ubi casum proponit Sacerdotis, qui ex Sacramentali Confessione peccatum occultum compertum habet, quaeritque an peccatorem privatim postulantem Sacramentum a Communione possit rejicere ; atque explicans ea quae scripserunt D. Thomas, Durandus, aliique in 4. sentent. dist 9. docet, Sacerdotem non posse peccatorem ejusmodi rejicere nisi alia causa sit praeter peccatum in Sacramentali confessione cognitum. Huc referri potest Decretalis in cap. *Si Sacerdos*, de Officio Judic. Ordinarii, ubi haec de Judice praescribuntur : *Si ille cui damnum allatum est, petierit justitiam, potest excommunicare auctorem damni, licet etiam ei confessus sit; sed tamen non nominatim potest eum removere a Communione, licet sciat eum esse reum ; quia non ut Judex scit, sed ut Deus.*

In quibusdam Regnis sontibus reis ultimo supplicio puniendis non exhibetur Eucharistia, ut apud Gallos.

6. In quibusdam olim Regnis sontibus reis, morti deditis, propter aliquod perpetratum scelus, Eucharistia etiam eam postulantibus negabatur. Ea consuetudo fortasse ex Concilio Illiberitano traxit originem : *Placuit inter eos, ut qui post Fidem Baptismi salutaris, adulta aetate ad Templum Idoli idolatraturus accesserit, et fecerit quod est crimen principale, nec in fine eum Communionem suscipere.* Mendoza in notis ad illud Concilium apud Card. de Aguirre tom. 1. Concil. Hispaniae pag. 340. textum illum docet intelligendum esse de Eucharistia, multaque alia congerit statuta Canonum, praesertim Ecclesiae Hispanae, et contendit, nunquam quamtumvis scelesto peccatori negatam fuisse in mortis articulo sacramentalem absolutionem ; Eucharistiam vero negatam fuisse peccatoribus ejusmodi etiam petentibus. Juveninus de Sacram. dissert. 4. de Euchar. q. 6. ait, in Gallia et Hispania Eucharistiam negari iis, qui capite sunt damnati, multasque affert rationes ad hanc disciplinam tuendam. Apud Indos miseris hisce hominibus exhibetur Eucharistia, ut constat ex I. Concilio Limano sub S. Turribio anno 1582. habito, quod approbavit Apostolica Sedes, ut videre est cap. 22. apud Cardinalem de Aguirre tom. 4. Concil. Hisp. pag. 238. *Ii qui propter facinora commissa capitis damnati sunt, pridie quam ad patibula a Magistratu ducantur, Communione Christi Corporis*

muniantur, quo patienter, et cum salute animae poenas corpori debitas ferant. Nobis eorum Regnorum consuetudinem neque probare est animus, neque refellere. Illud non dissimulamus, egregiis pluribus viris eam minime probari, ut videre est in Quodlibeto Joannis Molani edito post Tractatum *de Picturis et Imaginibus sacris.* Apud Italos et Germanos capite plectendis praebetur Eucharistia, dummodo poenitentiam suorum peccatorum praeseferant, Eucharistiam petant, eaque non indigni ab iis existimentur, quorum est de ea re judicare: atque ejusmodi consuetudinem, ubi ea invaluit, retinendam putamus cum Merbesio in 3. par. Summae Christianae qu. 17. De ea re scripsit etiam Grancolas in Vet. Ecclesiae Sacramentario par 1. pag. 290. eam enim ait esse apud Gallos consuetudinem, ut capite plectendi Eucharistia priventur. Et Comiti Stabuli S. Pauli morti jam addicto anno 1745. postquam Sacramentali se confessione expiasset, flagitanti Eucharistiam, ac repulsam passo, pro Sacramento panem benedictum oblatum narrat. Robertus Pullus Cardinalis, qui vixit aetate S. Bernardi, in lib. sentent. cap. 53. contendit, non esse morte plectendis administrandam Eucharistiam, neque decorandam, aut privandam jure liberandi damnatos: cum enim illud jus Ecclesiae materiali competat, multo magis debetur Eucharistiae. Sed hanc rationem evertit Glossa in Can. *Quaesitum* 13. q. 2. quae ait: *Corpus Christi est cibus animae, et non corporis: ergo animam liberat, et non corpus,* In Mechliniensi quadam Synodo ann. 1607. ita statutum est: *Ultimo quoque supplicio afficiendis tempestive de sacra Eucharistia provideatur.* Expendenda illa vox *tempestive*, ut Communionem inter et mortem spatium aliquod temporis interjiciatur, quo species Eucharistice consumantur.

Card Pulli ratio nullius roboris ad tuendam eam disciplinam.

7. Non prius Operi huic nostro finem imponemus, quam Sacerdotes sedulo, moneamus, ut omni studio et diligentia caveant, Missam celebrando, et Eucharistiam ministrando, ne qua particula, aut consecrati vini gutta in Altare, aut in terram decidat: quod si forte contigerit, regulas servent, quae praescribuntur in Rubricis. Poenae in eum, cujus negligentia gutta sanguinis extra Calicem efflueret, statuuntur in can. *Si per negligentiam*, de Consecr. dist. 2. Etsi autem poenae illae obsoleverunt, tamen Ecclesiae moderatoribus reservata est facultas alias infligendi, ne impune sit iis, qui in tanto mysterio negligentes sint. Contigit aliquando, ut sacra particula, vel ejus fragmentum in foeminae pectus delaberetur: quo casu decet, ut non Sacerdos, sed ipsa foemina particulam, vel fragmentum quaerat; et suis ipsa manibus sibi in os injiciat. Ita docet Quartus ad Rubricas Missalis par. 3. tit. 10. n. 15. in test. Rubricae dub. 1.

Moneantur Sacerdotes, ut caveant ne qua particula, aut gutta Sanguinis in Altare decidat.

Poenae adversus negligentes.

Quid si particula delapsa sit in pectus foeminae.

CAPUT XXI.

De Missarum eleemosyna.

1. Mos fuit in Ecclesia, plurium saeculorum intervallo, sancte retentus, ut quotquot ad Missarum solemnia convenirent Fideles, suam unusquisque sacrificii partem, hoc est panem et vinum consecrandum offerrent: ad quem alludens Cyprianus *lib. de oper. et eleemos.*, divitem foeminam hoc nomine increpat, quod nihil offerens alienae oblationis partem sumeret: *Locuples* (inquit) *et dives es, et dominicum celebrare te credis, quae in dominicum sine sacrificio venis, quae partem de sacrificio, quod pauper obtulit, sumis:* eumdemque respexit Augustinus (seu quisquis est Auctor *sermonis olim* 215. *de tempore nunc* 265. *in app. tom.* 5. *n.* 2.) dicens: *Erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communicaverit:* atque inde etiam factum est, ut Tertullianus *lib. de exort. castitat. cap.* 7. omnes Christianos Sacerdotes dixerit, non quod omnes potestatem haberent consecrandi, sed quia omnes panem, et vinum ad Dei altare offerebant, sicuti egregie explicat Petavius *in diatriba de potestate consecrandi cap.* 1. *(tom.* 4. *Theol. dogm.)* Tanta porro illius ritus fuit apud Majores nostros religio, ut cum Patres Concilii Matisconensis II. anni 595. deprehendissent, eum pedetentim obsolescere, statim restitui curaverint, *can.* 4. decernentes: *Residentibus nobis in sancto Concilio, cognovimus quosdam Christianos, relicto Fratrum coetu, a mandato Dei aliquibus locis deviasse; ita ut nullus eorum legitimo obsecundationis parere velit officio Deitatis, dum sacris altaribus nullam admovent hostiam. Propterea decernimus, ut omnibus Dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris, et mulieribus offeratur tam panis, quam vini: ut per has immolationes, et peccatorum suorum fascibus careant, et cum Abel, vel ceteris juste offerentibus promereantur esse consortes. Omnes autem, qui definitiones nostras per inobedientiam evacua-*

Antiquitus offerebatur in Missarum solemniis panis et vinum, ut consecrarentur.

re contendunt, anathemate percellantur (collect. Hard. tom. 3. *col.* 461.*)* Neque vero quod a singulis Fidelibus offerebatur, modicum quid erat panis, et vini, quae postea per Sacerdotem consecrata, atque in Christi corpus, et sanguinem conversa, ipsimet offerentes perciperent, sed quilibet, pro sua facultate plures offerebat panes, cum larga vini amphora, quorum exigua pars consecraretur, et reliqua massa Sacerdotibus, et Clericis cederet, quemadmodum, pluribus allatis monumentis, ostendit Christianus Lupus *dissert.* 2., *proem. ad decret. et canon. Concil. tom.* 3. *primae edit. pag.* 183.

Quandonam, et quonam modo licu t aliud praeter panem et vinum offerre ad Altare.

2. Praeter panem, et vinum, quae sacrificio usui erant, aliud ad altare offerre prohibuit *Canon* 3. Apostolorum: *Si quis Episcopus aut presbyter, praeter ordinationem Domini, alia quaedam in Sacrificio offerat super altare, idest mel, aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quaedam, aut volatilia, aut animalia aliqua aut legumina, contra Constitutionem Domini faciens, congruo tempore deponatur.* Et quamvis sequens *canon.* 4. ejusmodi prohibitionem temperans, offerri etiam permittat oleum, incensum, novas spicas, et uvas; ceteros tamen fructus non ad altare offerri, sed ad Episcopum mitti jubet, Presbyteris, Diaconis, et Clericis distribuendos: *Ne liceat autem aliquid aliud ad altare offerre, praeter novas spicas et uvas, et oleum ad luminaria, et thymiama tempore, quo sancta celebratur oblatio. Omnis autem alius fructus domum mittatur primitiae Episcopo, et Presbyteris. Clarum autem est, quod Episcopus, et Presbyteri, Diaconis, et Clericis distribuunt.* Concilium vero Carthaginense III. anni 397. *can.* 24. qui est 37. in codice canonum Ecclesiae Africanae *(tom.* 1. *collect. Hard. col.* 883.*)* mel, et lac offerri permittit in die Paschalis festivitatis, quo solemne Baptisma celebrari, et egressis e sacro fonte mel; et lac dari consueverat, de quo ritu plura Cardinalis Bona *rer. liturg. lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 3. *Ut in Sacramentis* (ait cit. Concilium) *corporis, et sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam quod ipse Dominus tradidit; hoc est panis et vinum aqua mixtum. Primitiae vero, seu lac, et mel, quod uno die solemnissimo in infantum mysterio solent offerri, quamvis in altari offerantur, suam tamen habeant propriam benedictionem, ut a Sacramento Dominici corporis, et sanguinis distinguantur: nec amplius in primitiis offeratur, quam de uvis, et frumentis.* Verum posteriori aetate usus obtinuit, ut nihil quidem, praeter panem, et vinum, juxta prisca Patrum decreta, Offertorii tempore exhiberetur, sed vel ante Missam, aut ante Evangelium, sive statim post Evangelium, liceret Fidelibus, quidquid vellent, in Sacerdotum commodum ad Altare offerre, quod ex Reginone *lib.* 1. *de Ecclesiast. discipl.* recte colligit Martene *de antiquis Eccles. ritib. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 4. *art.* 6. Duo pariter oblationum genera commemorant Capitularia Caroli Magni lib. 6. cap. 30., et magis aperte antiquissima Liturgia Æthiopum, quam ad hunc ritum comprobandum adducit Honoratus a Sancta Maria in suis animadvers. in regulas, et usum Critices tom. 2. lib. 4. dissert. 4. art. 6., oblationes factas ante Offertorium ab illis distinguit, quae fiebant, dum Offertorium canebatur.

Incertum an prioribus seculis ad Altare offerretur pecunia.

3. Sed num inter cetera, etiam pecunia sive ante Missam, sive ante Offertorium prioribus seculis ad Altare offerri soleret, ignoramus. Scimus enimvero ab Ecclesiae incunabulis in singulis Christianorum Ecclesiis expositam fuisse Arcam, quam Baronius ad an. 44. n. 69. *Gazophylacium* appellat, in quam pecuniae a Fidelibus inferebantur: ejusmodi arcae meminit Tertullianus apol. cap. 39., inquiens: *Si quid arcae genus est, non de ordinaria* (al. honoraria) *summa quasi redemptae religionis congregatur, modicam unusquisque stipem menstrua die, vel cum velit, et si modo velit, et si modo possit, apponit: nam nemo compellitur, sed sponte confert.* Et Justinus apolog. 1. ad Antoninum Pium n. 67. quasi rationem reddens pecuniae, quae in Ecclesiae Gazophylacium conjiciebatur ait: *Qui abundant, et volunt, suo arbitrio, quod quisque vult, largiuntur, et quod colligitur apud eum, qui praeest, deponitur, ac ipse subvenit pupillis et viduis, et iis, qui vel ob morbum, vel aliam ob causam egent, tum etiam iis, qui in vinculis sunt, et advenientibus peregre hospitibus, uno verbo, omnium indigentium curam suscipit.* Ubi *indigentium* nomine etiam Ecclesiae Ministros Justinum comprehendisse minime dubitamus. Illi siquidem ex Fidelium oblationibus alebantur, et incredibile videtur, quod ex solo pane, et vino ad Altare oblatis potuerint omnia sibi ad vitae sustentationem necessaria comparare. Eumdem morem deponendi pecuniam in Gazophylacio commemorant Augustinus *serm.* 356. *(tom.* 5. *oper.)* *num.* 13., et Paulinus *epist.* 34. *sive sermone de Gazophylacio*, quorum proinde

testimonio constat, labente saeculo IV. et decurrente V., illum perseverasse.

Incertum quoque tempus, a quo coeperit pecunia ad Altare offerri.

4. Sed quandonam non in Gazophylacium immitti, sed ad ipsum altare coeperit pecunia offerri, certo definire non possumus. Habemus quippe ex Augustino epist. 22. num. 5. tom. 2. oper. quae est ad Aurelium Primatem, tempore oblationis, seu Missae pro Defunctis fuisse simul denarios oblatos, sed cum istos ab ipsismet offerentibus in pauperes erogari idem præcipiat, non videtur approbare, ut in Diaconorum manibus ad Altare deponerentur: *Oblationes pro spiritibus Dormientium, quas vere aliquid adjuvare credendum est, super ipsas memorias non sint sumptuosae, atque omnibus petentibus, sine typho, et cum alacritate praebeantur, neque vendantur. Sed si quis pro religione aliquid pecuniae offerre voluerit, in praesenti pauperibus eroget.* Honorius Augustodunensis Scriptor XII. saeculi, *in gemma animae lib.* 1. *cap.* 58. tunc in Ecclesiam morem invectum asserit, pecuniam loco panis ad Altare offerendi, cum desierunt Fideles Sacrificio assistentes sacra participare mysteria, quod ceteroquin ante fas non erat praetermittere: *Postquam autem Ecclesia numero quidem augebatur, sed sanctitate minuebatur propter carnales, statutum est, ut qui possent, singulis Dominicis, vel tertia Dominica, vel summis festivitatibus, vel ter in anno communicarent; ne ante Confessionem, et poenitentiam pro aliquo crimine judicium sibi sumerent. Et quia, populo non communicante, non erat necesse tam magnum panem fieri, statutum est, eum in modum denarii formari, ut populus pro oblatione farinae denarios offerret;* tempus tamen, quo id acciderit, Honorius non designat.

Quo saeculo inductus fuit mos eleemosynam Sacerdoti elargiendi pro Sacrificii applicatione.

5. Verum, utut haec res se habeat, et quidquid sit de initio usus offerendi ad Altare pecuniam, indubitatum est, quod asserit Thomassinus de vet. et nov. Eccles. discipl. par. 3. lib. 1. c. 7. n. 8. juxta primigeniam nascentis, et adolescentis Ecclesiae disciplinam, sive panem, sive denarium oblatum fuisse Ecclesiae, et Clericis in commune, non vero datum cuipiam peculiari Sacerdoti, ut Missam privatim faceret, quae uni eleemosynam offerenti prodesset. Morem autem stipem elargiendi Sacerdoti, ut exuberantem Sacrificii fructum stipitis largitor in se, proximos, aut amicos sive vitae compotes, sive defunctos derivaret, non ante Saeculum VIII. inductum, neque passim ubique ante XII. receptum, asserit Mabillonius in praefat. ad par. 1. Saeculi III. Benedictini num. 62. cui tamen contradicit Pater Franciscus Berlendi Clericus Regularis Theatinus in dissert. Historico-theologica de oblationibus par. 2. §. 2. illum longe antiquiorem affirmans. Enimvero quod in fine saeculi 8. jam invaluisset, fidem facit Chrodegangus Episcopus Metensis in Regula, quam, eo saeculo labente, vel nono ineunte, suis Canonicis praescripsit: in ea quippe *cap.* 32. *de eleemosynis* cuique Canonicorum liberam potestatem fecit accipiendi, et in quos vellet usus expendendi eleemosynam, quae pro sua sibi Missa offerebatur: *De eleemosynis accipiendis* (inquit) *ita constituimus, ut si aliquis uni Sacerdoti pro Missa sua, vel pro Confessione, aut infirmitate, seu pro quolibet caro suo aut vivente, aut mortuo, aliquid in eleemosyna dare voluerit, hoc Sacerdos a tribuente accipiat, et exinde, quod voluerit, faciat (collect. Harduin. tom.* 4. *col.* 1196.*).* Saeculo vero 11. eumdem morem adeo longe lateque propagatum scimus, ut etiam pueris notus esset. Etenim Joannes Monacus in vita S. Petri Damiani cap. 2. de eo adhuc puerulo narrat: *Petrus quadam die nummum reperit, et tamquam subito dives effectus, gratulabundus quid eo mercari aptius posset, diu mente revolvere coepit, divinitus tandem inspiratus, ait: melius est, ut tradam Presbytero, qui Deo Sacrificium offerat pro patre meo defuncto.*

Revincitur Walafridus illam eleemosynae erogationem improbans.

6. Specialem hanc Sacrificii applicationem illi qui eleemosynam largitus fuerat, visus est improbare Walafridus Strabo, qui saeculo IX. floruit, existimans illud non plus prodesse uni, pro quo speciatim offeratur, quam universo coetui Fidelium; libro enim de reb. Ecclesiast. cap. 22. ait: *Sed et in hoc error non modicus videtur quod quidam se non posse aliter plenam commemorationem eorum facere, pro quibus offerunt, nisi singulas oblationes pro singulis offerant, vel pro vivis, et defunctis non simul aestimant immolandum, cum vere sciamus unum pro omnibus mortuum, et unum panem esse, et sanguinem, quem universalis Ecclesia offert. Quod, si cui placet, pro singulis singulatim offerre, pro solius, devotionis amplitudine, et orationum augendarum declaratione id faciat, non autem pro stulta opinatione, qua putet, unum Dei Sacramentum non esse generale medicamentum.* At non animadvertit Walafridus, quod, etsi Sacrificium ex parte rei oblatae, et principalis offerentis, scilicet Christi, sit infinitae virtutis,

non tamen, ita ejus institutore Christo volente, infinitos producit effectus: secus, si finem excipias colendi Deum, et supremum latriae actum, qui sane ex qualibet, quantumvis crebro repetita Divinae Victimae immolatione, semper Deo exhibetur, quoad cetera, quae ex Sacrificio reportare intendimus, superflua esset ejusdem iteratio; semel autem posito, quod effectus Sacrificii finitus sit, perspicuum jam est, illud plus ei prodesse, cui applicatur, quam aliis; uti enim ratiocinatur Suarez tom. 3. in 3. par. disp. 78. sect. 1. et disp. 79. sect. 12. aut consideratur tanquam propitiatorium, seu satisfactorium, et certe pro illo speciatim satisfacit, in cujus debiti solutionem Deo exhibetur; aut consideratur tanquam impetratorium, et profecto ad beneficia illi uberius elargienda Deum movet, pro quo nominatim Sacerdos Divinam Hostiam immolans, Deum exorat. Rem totam explicat D. Thomas in 4. dist. 45. art. 4. q. 1. et 2.

Revincuntur Neoterici Haeresiarchae.

7. Quod visus est improbare Walafridus, alio nomine sunt aperte insectati Wiclefistae, hodieque insectantur Lutherani, et Calvinistae, dictitantes pecuniam Sacerdoti celebraturo in Missae pretium dari, eamque propterea, veluti aperte Simoniacam damnantes. At in primis ad eorum fallaciam refellendam, satis abunde foret illud adducere, quod ad rem ajebat Gerson *in opusc. de solicitudine Ecclesiasticorum (t. 2. par. 3.) partic.* 19. inquiens: *Sufficere in primis debet ad consensum hujus veritatis usus totius communis Ecclesiae, qui sic habet, et recipit; cui si quis detrahit, imprudenter se decipit.* Et partic. 6. *Nihil aequius, secundum omnem legem esse, deducit Apostolus prima ad Corint.* 9. *quam qui Altario servit, de Altario et vivat.* Praestat nihilominus audire D. Thomam, qui hanc ipsam Haereticorum calumniam jampridem anteverterat, et diluerat 2. 2. qu. 100. art. 2. ad 2. inquiens: *Sacerdos non accipit pecuniam, quasi pretium consecrationis Eucharistiae; hoc enim esset Simoniacam, sed quasi stipendium suae sustentationis;* Et in 4. dist. 25. q. 3. art. 2. q. 1. ad 4. *Facere pactionem de Missa celebranda, est Simonia.... Si tamen non habet alios sumptus, et non tenetur ex officio Missam cantare, potest accipere denarios, sicuti conducti Sacerdotes faciunt, non quasi pretium Missae, sed quasi sustentamentum vitae.*

Abusus, qui ex eleemosynae largitione irrepserant, damnati.

8. At, quamvis res ita se habeat, nihilominus fatendum quorumdam improborum Sacerdotum sordidam avaritiam quandoque dehonestasse, quod ceteroqui in se licitum, et sanctum erat: nonulli quippe visi sunt Missas quodammodo venditare, ac turpissimum quaestum de illis facere. Et primo quidem, cum nondum Missae eadem die iteratio erat severa lege prohibita, nonnulli ad solum finem plures eleemosynas captandi saepius in die Sacris operabantur, quos acriter perstringit Auctor vitae S. Thomae Cantuariensis cap. 11. his verbis: *Illos autem in praesentiarum nec memoratu dignos, non Christi, sed mammonae Sacerdotes praetereo, qui, propter oblationum quaestum, unam Christi, et semel oblatam Hostiam quotidie, non semel, sed libentius iterum non tam consecrant, quam dilaniant, Filium Dei quaestui habentes.* Postquam vero et Alexander II. can. 53. de consecratione, dist. 1. et Innocentius III. in cap. *Te referente*, eod. tit. districte vetuerunt, Sacrificium eadem die, sola excepta solemnitate Nativitatis Domini, ab eodem Sacerdote iterari, alias nequiores artes excogitarunt, quibus plures eleemosynas, unius Missae celebratione, lucrarentur. Aliqui enim tot Hostias in eadem Missa consecrabant, quot illi fuerant, a quibus eleemosynam acceperant, autumantes se hac ratione omnibus satisfacere: Alii plures Missas in unam congerebant: Missam quippe diei usque ad Offertorium legebant; tum aliam incipiebant, usque ad eundem locum; deinde tertiam, et quartam, eodem modo: postea tot Secretas dicebant, quot Missas inceperant; Demum sub uno Canone Sacrum perficiebant; totidem additis in fine Collectis, quot initio recitaverant; has autem Missas *bifaciatas* et *trifaciatas* noncupabant, quasi duplicem, et triplicem haberent faciem, quae solae satis illi esse videbantur ad plures eleemosinas pro earum numero assequendas. Haec aliaque hujus generis Missarum monstra recensent Petrus Cantor in Opera, quod inscripsit: *Verbum abbreviatum* cap. 29. et Cardinalis Bona rer. liturgic. lib. 1. cap. 15.

Eliminatur Sacerdotum avaritia in acceptatione eleemosynae pro Missa.

9. Quibus ab Ecclesia eliminatis, non idcirco improba Sacerdotum cupiditas fuit radicitus evulsa; adhuc enim iidem ingens lucrum ex Missa aucupantes de unica eleemosyna, quam accipere poterant, quasi de mercis cujuspiam pretio paciscebantur, et nisi ad eorum votum augeretur, Missam facere renuebant, quos proinde Robertus Cardinalis Pullus, natione Anglus, in Summa Theolog., quam medio

saeculo XII. concinnavit par. 7. cap. 17. ita objurgavit: *Quid est Missarum solemnia contuitu temporalis commodi celebrare, nisi cum Juda Christum vendere, tanto nequius, quanto resurgendo est sublimatus?* Quamobrem ut gliscentem hanc pestem tandem ab Ecclesia prorsus propellerent, et insatiabilem Sacerdotum aviditatem perpetuo freno coercerent Patres Concilii Toletani anni 1324. cap. 6. vetuerunt, ne ullus Sacerdos quidquam, vel minimum, pro Missa ex pacto exigeret, sed eleemosyna contentus esset, quae ei sponte daretur: *Multa mentis amaritudine concitamur, gravisque doloris aculeus perfodit mentem nostram, intelligentes, quod aliqui Presbyteri, detestanda, et abominabili ambitione caecati, pro Missis per eos celebrandis pecuniam exigunt, et super hoc, ac si vellent vendere rem profanam, imprudenter mercantur . . . Verum cum dictum Sacramentum super omnia pretiosum sit, liberaliter, sicut cetera Sacramenta, celebrandum; districtius prohibemus, ne aliquis Presbyter pro Missis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliam temporalem, sed grate accipiat, si aliquid per facientem Missas celebrari oblatum sibi caritative fuerit, absque pacto, et conventione quaecumque (collect. Harduin. tom. 7. col. 1484.).*

Episcopi Missarum stipem taxare debent.

10. Ac demum Concilium Tridentinum cum animadverterit, nondum Sacerdotes profano illo mercimonio cessasse, quod Patres Toletani fuerant detestati, *sess.* 22. *in decreto de observandis, et evitandis in celebratione Missae*, injunxit Episcopis, ut de medio tollant, quidquid avaritia contra reverentiam Sacrificii Missae induxit, utque in primis *Cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, et quidquid pro Missis novis celebrandis datur, nec non importunas, atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliaque hujusmodi, quae a simoniaca labe, vel certe a turpi quaestu non longe absunt, omnino prohibeant.* Ut itaque Episcopi Tridentino obtemperent, atque importunas, et immoderatas eleemosynarum pro Missis exactiones impediant, debent, in sua quisque dioecesi, Missarum stipem taxare, ultra quam nemo quidquam exigere valeat; quod etiam ante Tridentinum factum legimus a Wilhelmo Archiepiscopo Eboracensi, cujus Constitutionum renovavit Joannes ejusdem Successor in Concilio Provinciali Eboracensi anni 1367. c. 3. *Universis Rectoribus, et singulis Ecclesiarum Praelatis, Vicariis, et aliis quibuscumque perennis Ecclesiae Capellas, Cantorias, Oratoria, Hospitalia, seu Beneficia Ecclesiastica quaecumque infra nostram dioecesim obtinentibus, in virtute sanctae obedientiae, et sub poena quadraginta solidorum eleemosynae nostrae applicandorum, similiter inhibemus, ne in Ecclesiis, Capellis, Cantoriis, Hospitalibus, seu aliis Beneficiis suis, hujusmodi quemquam Capellanum stipendiarium Divina celebrare permittant, nisi nomine stipendii sui annualis de summa sex marcarum sit contentus.* Concilior. Britanniae tom. 3. pag. 69.

11. Quamvis autem eleemosynae taxatio et a consuetudine induci, et ab Episcopo extra Synodum fieri queat, attamen, ut stabilior sit, ac Sacerdotibus commodius significetur, et innotescat, plerumque in Synodo fieri consuevit, ac proinde *Taxa Synodalis* communiter appellatur. Quocirca Sacra Congregatio Concilii interrogata: Primo, *Quanta debeat esse eleemosyna Missarum manualium.* Secundo, *Quanta esse debeat pro perpetuis, non taxatis a Fundatore;* die 15. Novembris 1698. respondit: *Ad primum, et secundum censuit, attendendam esse consuetudinem loci, vel legem Synodalem quatenus adsit; sin minus statuendam esse per Episcopum eleemosynam competentem ejus arbitrio.* Lib. 48. decretor. pag. 584.

Haec est etiam sententia Sacrae Congregationis.

12. Uti mox visum est, Sacra Congregatio arbitrio Episcopi commisit, quod eleemosynam competentem statuat vel in Synodo, vel extra Synodum, si in Synodo taxatio facta non sit pro Missa. Sed in eo, quod spectat ad quantitatem eleemosynae, ab Episcopo praescribendae, non potest certa, et universalis regula ubique custodienda statui, cum alicubi majorem, alibi minorem eam esse doceat, habito respectu ad locorum, et temporum circumstantias, et praecipue ad annonae penuriam, vel copiam. Unum tamen advertundum existimamus nimirum necesse non esse, ut eleemosyna tanta sit, quae integram sustentationem Sacerdoti, ea die, qua celebrat, suppeditet. Etenim, sicuti optime perpendit Suarez tom. 3. in 3. part. disputat. 83. art. 6. sect. 2. conclus. 3., actio sacrificandi non requirit integrum diem, neque majorem ejus partem, unde non est, cur Sacerdos propter hoc solum ministerium integre alatur ab eo, pro quo Sacrificium offert. Accedit, neminem Saecularem ad sacros Ordines promoveri, qui sufficiens Beneficium, aut patrimonium non habeat; nec ullum ad Religionem admitti,

Taxatio eleemosynae pro Miss. e debet correspondere locorum, et temporum circumstantiis.

qui ex Monasterii redditibus, aut consuetis eleemosynis ali nequeat, quo fit, ut nullus cogatur victum sibi comparare ex solo Missarum stipendio, quemadmodum argumentatur Gibalinus *de Simonia* q. 18. consect. 7. n. 4. Diana in edit. Coordin. tom. 2. tract. 1. resolut. 22. n. 17. et Juvenin. de Sacram. dissert 5. q. 7. art. 5. ubi ait: *Sed monitum velim lectorem, rationi consonam non esse consuetudinem, quae illud stipendium definit ex summa, quae satis sit Sacerdotis in unam diem sustentationi. Ratio est, quia stipendia non conferuntur ad integram Presbyteri sustentationem, sed ad illius adminiculum; nec mirum, quippe quod Saeculares Sacerdotes fruantur aut titulis patrimonialibus, aut Beneficiis, quae teneant eorum locum; vetant nempe Canones, ne Saeculares ordinentur, quin suffulti ad vitam titulo: Mendicantes vero a populo Fideli supponuntur recipere eleemosynas, quibus vescantur, nec enim ad Monasterium admitti debent plures, quam consuetae eleemosynae sustentare valeant.*

Saecularis, et Regularis Sacerdos eleemosynam ab Episcopo taxatam pro Missa exigere nequeunt.

13. Porro, si ultra eleemosynam ab Episcopo taxatam, plus Sacerdos celebraturus exigat, non solum delinquit contra legem Ecclesiae, verum etiam justitiam commutativam laedit. Etenim, uti argumentatur Suarez cit. loc. conclus. 1., quamvis Missae stipendium non habeat rationem pretii, nihilominus exposcit justitia, ut aliqua proportio servetur inter illud, et opus, ad quod subeundum subministratur, eamque proportionem definire, inspecta natura rei, de qua agitur, ad solum spectat Episcopum. Ob eandem rationem judicio Episcopi Missarum eleemosynam taxantis stare debent etiam Regulares, quibus, suorum privilegiorum obtentu, neutiquam licet stipem exigere illa majorem, quam Episcopus praescripsit: quemadmodum enim ipsi, veluti membra Communitatis, obstringuntur, in contractibus servare aequalitatem statutam a legibus loci, ubi degunt, ita et in hoc quasi contractu non possunt proportionem praetergredi, quam loci Ordinarius determinavit. Quocirca Sacra Congregatio Concilii in una Romana 15. Januarii 1639. lib. 16. decretor. p. 138. dixit: *Eleemosynam pro qualibet Missa per Regulares celebranda in eorum Ecclesiis esse taxandam arbitrio Ordinarii juxta morem regionis.* Nec Regulares tamen, nec Saeculares prohibentur uberiorem stipem a sponte dantibus accipere, dummodo absit dolus, et quodcumque pactum etiam implicitum, quod docuerunt Suarez cit. conclus. 1. Cardinalis de Lugo respons. moral. lib. 5. dub. 18., ac censuit Sacra Congregatio Concilii 16. Januarii 1649. (*lib. 18. decretor. pag. 575. a tergo*) quae interrogata, *An possit Episcopus prohibere sub poena censurarum Laicis, ne pinguius stipendium taxae solvant Sacerdotibus tam Saecularibus, quam Regularibus Missam celebrantibus, et quod iidem Sacerdotes illud acceptare non possint, etiam a sponte dantibus*, Respondit: *Prohiberi non posse:* Si tamen qui manualem eleemosynam consueta pinguiorem accepit, alteri Sacerdoti Missam celebrandam committat, non potest illius partem sibi retinere, sed totam, quam accepit, erogare debet Sacerdoti celebranti, quod ab Urbano VIII. statutum, et opposita opinio ab Alexandro VII. die 24. Septembris 1665. proscripta fuit; inter propositiones enim ab eodem Pontifice damnatas una, quae est nona, sic sonat: *Post decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missae celebrandae traduntur, per alium satisfacere collato illi minore stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.* Neque, solo jure spectato, prohiberentur Sacerdotes, minori accepta eleemosyna, ad Missam celebrandam se obligare: siquidem quilibet potest cedere juri suo, et etiam sine ullo stipendio celebrandi onus in se suscipere; quia tamen aliquando illa consuetae eleemosynae remissio deprehensa est noxia aliis Sacerdotibus qui ob fraudulentam aliorum liberalitatem debita sibi stipe privabantur: idcirco Sac. Congregatio Concilii praedictam remissionem quandoque fieri vetuit, quemadmodum contigit in una S. Severini, in qua Episcopo ad hunc modum interroganti: *Sacerdotes quotidie se offerunt celebrare ad rationem tenuis eleemosynae dimidii julii pro qualibet Missa; unde supplicat declarari, an ipse statuere possit eleemosynam manualem unius integri julii pro qualibet Missa, imponendo poenam celebrantibus pro minori quantitate:* die 16. Julii 1689. eadem respondit *Affirmative, quoad eleemosynam manualem.*

Qui pinguiorem consueta accepit eleemosynam, debet vel illam totam alteri Sacerdoti tradere, vel ipse Missam celebrare.

14. Quia vero recta ratio non patitur ex eleemosyna ab Episcopo taxata, quae exigua esse solet, aliquid detrahi in commodum Ecclesiae subministrantis Sacerdoti sacra indumenta, aliaque utensilia ad Missae celebrationem necessaria, hac de causa Urbanus VIII. decrevit, nihil ex eleemosynis manualibus esse eo nomine detrahendum; ex stipendiis vero pro Missis perpetuis relictis tunc solum Ecclesias, ubi sunt celebrandae, aliquid perci-

pere permisit, cum alios reditus non habent, quibus onus sustineant sacra utensilia praestandi: quae omnia a Nobis adducta, et fuse pertractata fuere Nostra Instit. Eccles. 56. et in dissertatione, quam, dum munus obiremus Secretarii Sacrae Congregationis Concilii, exaravimus, quae extat in Thesaur. Resolut. tom. 3. pag. 307.

Ex solis stipendiis pro Missis perpetuis relictis detrahi quidquam potest in commodum Ecclesiae, indumenta sacra, atque utensilia ministrantis.

15. Quis non crederet tot salubres Constitutiones Sacerdotum avaritiam refraenasse? Et nihilominus scimus sufficientes haud fuisse ad eam cohibendam: aliqui enim suffulti plurium Theologorum opinione, qui, etsi Sacrificii fructum quoad effectum, et in actu secundo, uti ajunt, finitum esse fateantur; attamen opinantur illud pluribus applicatum, aeque singulis prodesse, ac si uni tantum applicaretur, instar radii solaris, qui quamvis finitus sit, aeque tamen in unum, ac in multos se effundit: post acceptam a pluribus consuetam eleemosynam se omnibus satisfacere arbitrantur, unicum Sacrificium singulis, qui sibi stipem contulerunt, nominatim, et expresse applicando. Alii considerantes, tres esse Sacrificii fructus, generalem videlicet, qui in universam Ecclesiam redundat; specialem, seu medium, quem ille solus participat, pro quo nominatim a Sacerdote Sacrificium offertur; et specialissimum, quem ipsemet celebrans in se derivat, putarunt se posse hunc tertium fructum, qui ceteroquin est veluti actio immanens, quae nequit ab agente in alium transire, alteri cedere, atque hac ratione novam eleemosynam accipere. Ejusmodi opiniones, et subdolae artes, unice ab avaritia excogitatae, jam a Saeculo XIII. in Ecclesiam irrepserant, iisque obviam ierat Concilium Lambethense celebratum anno 1282. cap. 2. decernens: *Nec credat Celebrans, se dicendo Missam unam posse satisfacere pro duobus, pro quo utroque promisit specialiter, et in solidum celebrare.... Absit enim, ne a quoquam Catholico credatur tantum intentione prodesse Missam unam devote celebratam mille hominibus, pro quibus forsan dicitur, quantum si mille Missae pro eis devotione simili canerentur. Licet ipsum Sacrificium, quod est Christus, sit infinitae virtutis, non tamen in Sacrificio suae immensitatis summam plenitudinem operatur: Alioquin pro uno mortuo nunquam oporteret nisi unam Missam dicere. Operatur enim in hujusmodi mysteriis distributione certa suae plenitudinis, quam ipse eisdem lege infallibili alligavit.* Collect. Harduin. tom. 7. col. 862. Et nihilominus Saeculi XVI. initio nondum abolitae fuerant. Si quidem Norimbergensis Germanorum Principum conventus apud Adrianum VI. summum pontificem de hoc eodem abusu conquestus est: *Sacerdotes unius diei Missas, ad quas fundationis, seu annuae recordationis jure celebrandas obligantur, non semel, sed quater, quinquies, pluriesque venundant, unaque Missa duobus, tribus aut pluribus Ecclesiasticis Beneficiis satisfacere praesumunt.* Quamobrem eam pestilentem corruptelam iterum totis viribus eradicare studuerunt, cum Urbanus VIII. in suis decretis anno 1625. promulgatis, tum Sacra Congregatio Concilii, aliis decretis editis die 25. Januarii 1659. et 13. Decembris ejusdem anni, quae referuntur a Fagnano in cap. *Fraternitatem*, de sepulturis, n. 96. et 97. ac postremo illam omnino profligavit Alexander VII. cum anno 1665. has damnavit Propositiones: *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem, etiam specialissimam fructus ipsimet Celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII.: Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, et Sacrificium unum offerre; neque etiam est contra fidelitatem; etiamsi promittam promissione etiam juramento firmata danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.*

CAPUT XXII.

Variae perpenduntur ac resolvuntur quaestiones circa stipendium Missae.

Stipendium pro Missa erogatum multis olim corruptelis obnoxium.

1. Illud stipendium, quod ex communi Ecclesiae disciplina Sacerdotibus traditur pro comparando fructu medio Sacrificii, et loco panis, ac vini, quae antiquitus offerebantur, suffectum fuit, ut praecedenti capite exposuimus, multas curas, ac sollicitudines in Ecclesia concitavit, vel ad coercendam Sacerdotem avaritiam, vel ad aliquam normam statuendam, ne ipsi detrimentum caperent ob aliorum libidinem; et ne hoc necessario subsidio destituerentur; vel denique, ne Fidelium voluntas fraudetur, qui stipendium offerunt, ut res divina pro ipsis, vel pro aliis adhuc vitam agentibus, aut pro Defunctis conficiatur. Quamobrem S. Franciscus, uti Alvarus Pelagius testatur, pro his corruptelis evitandis constituit,

Eas penitus submovendas Sancti Franciscus Assisiensis, et Ignatius Constitutionibus suis caverunt.

ut sui Ordinis Alumni quocunque in loco degerent, semel tantum in die celebrarent. Circa tamen S. Francisci mentem videndum supra Cap. 2. n. 6. 9. et 10. S. quoque Ignatius Societatis Jesu Fundator parte 6. suarum Constitutionum cavit, ne aliquis ex suis Sacerdotibus stipendium pro Missae Sacrificio perciperet.

Sacerdotes lucri causa celebrantes, Judae proditori comparantur.

2. Petrus Cantor in Ecclesia Parisiensi, qui Saeculo XII. inter mortales agebat, has corruptelas gravissime redarguit in opere, cui titulus: *Verbum abbreviatum* cap. 37. et Sacerdotes ejusmodi Juda deteriores affirmavit: *Turpius Christum vendimus, quam Judas, eo quod deteriores sumus: Ille enim*, inquit, *quem purum hominem credebat, cum Familia etiam ejus indigeret, vendidit; nos vero, quem scimus verum Deum, et Hominem vendimus;* postea superaddit: *Ille pro triginta argenteis, nos pro denario, et pretio vilissimo:* Ignoramus quodnam pretium triginta denariis, quos proditor Judas accepit, Petrus Cantor tribuerit. Nam discrimen inter siclos Sanctuarii, et argenteos communes intercedit: hi enim novem scutata Romana pretio adaequabant; illi vero summam duplo majorem continebant; uti praestantes eruditione viri tradiderunt, esto tamen de minoribus siclis res intelligenda sit, Petri Cantoris argumentum aptissimum semper judicabitur; quod etiam his verbis magis confirmat: *Ille poenitens, licet non vere retulit, et rejecit triginta argenteos: in Ecclesia autem inter nos non est, qui turpiter acquisita rejiciat.*

Ecclesiae mos, qui permittit stipendium dari pro Sacro ad vitae sustentationem nequaquam damnandus.

3. Supervacaneum est decreta recensere Conciliorum, ac Pontificum, quibus hae corruptelae vehementer improbantur. Qui tamen ea cupiant intueri, Christianum Lupum in notis Conc. Roman. habiti sub Alexandro II. tom. 5. novae editionis suorum operum pag. 150., Cardinalem Bonam Rerum Liturgicarum lib. 1. cap. 15. n. 7., Thiertium tom. 3. Superstitionum cap. 13., ac Patrem Berlendum Dissertatione superius allata Historico-Theologica de oblatione Altaris par. 2. percurrant, qui eadem decreta fuse commemorant: satis erit innuere receptam quidem ab universa Ecclesia consuetudinem, ut pro Sacro dentur, et accipiantur stipendia, cum ex Altari vitae sustentationem merito desumere Minister Altaris debeat; ideoque non sine impudentia mos ejusmodi damnari potest: *Sufficere debet*, inquit Gerson in suo tractatu de solitudine Ecclesiarum particularium, *ad consensum hujus veritatis usus totius communis Ecclesiae, qui sic habet, et recipit; cui si quis detrahit, impudenter se decipit etc. Nihil aequius secundum omnem legem esse deducit Apostolus 1. ad Corinth. 9. quam, qui Altari servit, de Altari vivat:* tamen proculdubio avaritiae crimen, et speciem quamdam simoniae admitteret, qui pro Missae stipendio pactiones aliquas, aut conditiones faceret, quemadmodum ex Tridentina Synodo deprehenditur Sess. 22. in Decreto de observandis, et evitandis in Celebratione Missae: *Atque, ut multa paucis comprehendantur, in primis, quod ad avaritiam pertinet, cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, et quidquid pro Missis novis celebrandis datur, necnon importunas, atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliaque hujusmodi, quae a simoniaca labe, vel certe a turpi quaestu non longe absunt, omnino prohibeat.* Nam uti docet S. Thomas 2. 2. q. 100. art. 2. ad secundum: *Sacerdos non accipit pecuniam quasi pretium Consecrationis Eucharistiae, aut Missae decantandae, hoc enim esset simoniacum, sed quasi stipendium suae sustentationis.* Insuper alio loco 4. sentent. dist. 25. q. 3. art. 2. q. 1. ad quartum, eandem confirmat sententiam his verbis: *Facere pactionem de Missa celebranda, est simonia etc. si tamen non habet alios sumptus, et non tenetur ex officio Missam cantare, potest accipere denarios, sicuti conducti Sacerdotes faciunt, non quasi pretium Missae, sed quasi sustentamentum vitae.*

Laxae Theologorum opiniones de modis quibus multiplicari posset stipendium pro Missa.

4. Sublatis ob legum severitatem his corruptelis, aliae rationes excogitatae sunt, ut aditus liber pateret avaritiae, ac turpi lucro, quod juxta Concilium Tridentinum a simoniaca labe parum abesse videtur. Incredibilis librorum copia in vulgus emanavit, quibus variae de Theologia Morali quaestiones in examen adducebantur. In illis autem dirimendis causa potissima omissa fuit, ob quam S. Mater Ecclesia pro Missae Sacrificio stipendium permittit, nempe, ut Sacerdotes ad vitam sustentandam aliquod ex ipso stipendio levamen suscipiant, non vero ut divitiis cumulentur, quod Nos paulo ante explicavimus; ideoque sordidos quaestus augeri Ecclesia semper improbavit. Itaque disputari coepit, an Sacerdos, qui eleemosynam accepit minorem illa, quae in dioecesi constituta fuit, Sacrum tamen facere pro illo debeat, qui stipendium largitus est. Insuper, an Sacerdos collatis sibi per diversos

fideles pluribus exiguis stipendiis rem Divinam conficere, illisque fructum attribuere teneatur; nec sane defuerunt Theologi, qui Sacerdotem in utraque quaestione ab onere celebrandi prorsus immunem judicarunt. Falso pariter existimatum fuit, Sacerdotem, qui stipendio consueto majus invenerit, posse alium Sacerdotem ad Sacrum faciendum subrogare, ipsique solitam tantum eleemosynam impertiri, ac reliquum, quod superest, sibi retinere. Nonnulli etiam perpendentes *fructum medium* Sacrificii, qui in Sacerdotis potestate, atque arbitrio relinquitur, in satisfactorium, atque impetratorium distingui, plures eleemosynas pro eodem Sacrificio comparari posse censuerunt, si videlicet Sacerdos fructum satisfactorium, exempli causa, pro aliquo defuncto, et simul pro aegroto impetratorium fructum attribuat. Sed alia quoque pro congerenda pecunia proposita fuerunt: *Fructum specialissimum*, qui Sacerdoti solum convenit, in Missa contineri excogitatum fuit; ideoque plures inquisierunt, an Sacerdos, qui pro fructu medio jam stipendium acceperit fructum specialissimum alteri pariter attribuere possit, ac pro illo novum stipendium exigere, quod facile satis adfirmarunt. Illud solum cavendum monuerunt, fructum specialissimum trium Missarum fructui medio unius Sacrificii tantum adaequari. Quamobrem suscepto jam stipendio ob fructum medium, tertiam quoque partem alterius stipendii pro fructu specialissimo percipi posse docuerunt. Cognitum perspectumque omnibus est, quod capite *significatum de Praebendis* conceditur, nempe ut Sacerdos, qui Sacrum facere quotidie *per se ipsum* debet, illud aliquando praetermittere possit, vel quia a voluntate Fundatoris id minime alienum putatur, qui adeo rudis judicandus non est, ut Sacerdoti ad celebrandum designato tam grave onus constituere voluerit; vel quia ad Sacrum majori pietate; ac religione peragendum plurimum confert, si Sacerdos a re Divina aliquando abstinuerit. Nam evenire potest, ut ipse non semel eo pietatis studio minime incendatur, quod necessario requiritur, ut Sacrum Deo rite operetur. Hinc nova quaestio excitata fuit, an Sacerdos, quo die immunis a re Divina conficienda censetur, si tamen Sacrum perficiat, ipsiusque fructum alicui attribuat, an, inquam, stipendium ab eo sumendum videatur; idque Scriptores aliqui rationi consentaneum putaverunt. Insuper interposito discrimine inter Missae celebrationem, ejusque applicationem, inquirendi locus oblatus fuit, an Sacerdos, qui in aliquo peculiari templo, atque Altari peculiariter expressis rem Divinam facere, non tamen applicare debeat, duo simul stipendia percipere possit, videlicet unum pro celebratione, alterum pro applicatione, quod aliqui pariter non improbarunt. Postremo eam consuetudinem in aliquas dioeceses invectam, qua novi Sacerdotes, cum primo Sacrum conficiunt, Ecclesiam circumeunt, ut eleemosynas congerant, omnino probandam nonnulli censuerunt.

5. His sententiis ad Apostolicam Sedem delatis, quid statuendum esset, ipsa indicavit per Sacram Concilii Congregationem, quae non modo ad explicandam Tridentinam Synodum instituta fuit, sed etiam, ut Ecclesiae disciplinam per universum orbem integre sancteque tueretur. Plura igitur decreta promulgata fuerunt, cum Urbanus Octavus Pontificatum gereret, qui primum Apostolica Constitut. 43. in Bull. Rom. tom. 4. ac deinde Innocentius Duodecimus peculiaribus litteris eadem decreta confirmarunt. Ipsa quidem variis locis edita sunt, ac praesertim post Synodum dioecesanam Card. Jacobi Boncompagni in Bononiensi Archiepiscopatu Decessoris nostri praeclarissimi. In his sancitum fuit, ut qui eleemosynam pro Sacro acceperit, licet stipendium in dioecesi constitutum non exaequet, ad ipsum Sacrum conficiendum teneatur, fructumque illi attribuere debeat, qui eleemosynam impertivit. Qui vero plura exigua stipendia a diversis Fidelibus congesserit, tot Missas celebret, quot pro ratione susceptae pecuniae celebrari queant. Qui stipendium solito majus consequutus fuerit, si alium Sacerdotem suo loco ad celebrandum sufficiat, integram pecuniam in illum conferat, sibique nihil omnino retineat. Id quoque servanda Sacra Congregatio in Romana Ecclesia die 23. Augusti anni 1664. lib. 24. Decretor. pag. 246. decrevit, licet Sacerdos ad faciendum Sacrum subrogatus rem totam plane noverit, et tamen se minori stipendio contentum fateatur. Alexander VII. ad eandem Sacram Congregationem dijudicandum rejecit, an duplex stipendium pro fructu satisfactorio, atque impetratorio sumi liceret: Quare die 13. Decembris anno 1659. responsum fuit, id minime permitti posse. Ita Fagnanus, qui tunc Secretarii munere fungebatur,

Praefatae Theologorum opiniones ab Apostolica Sede damnatae.

in Comment. ad cap. Fraternitatem nu. 97. de sepulturis. Idem Pontifex has duas sententias per S. Officii Congregationem inter proscriptas adnumeravit n. 8. *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsemet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani Octavi n. 9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missae celebrandae traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.* Insuper, cum Tridentina Synodus lib. 1. pag. 1. et 3. juxta superius allata verba nihil accipiendum sanxerit, cum novi Sacerdotes primo Sacrificium offerunt, disputari coepit, an novus Sacerdos in medio Altari se ad Populum convertere posset, et oblata munera suscipere; et utrum caveretur solum a Concilio, ne ob hanc causam Ecclesiam circumiret. Hinc Gregorius XIII. anno 1573. audita prius Sac. Congregationis Concilii opinione, ita statuit: *Sanctissimus Dominus Noster, audita relatione Congregationis Concilii, decrevit, licere se vertere in medio Altaris ad Populum, et accipere oblationes, non autem circumire Ecclesiam.* Itaque illud solum examinandum superest, an possit duplex stipendium accipere: unum nempe pro celebratione, alterum pro Missae applicatione, qui ad ipsam celebrationem solum adstringitur.

An Sacerdoti ad celebrandum unice addicto liceat duplex stipendium percipere pro celebratione atque applicatione.

6. Passerinus quidem Ordinis S. Dominici Procurator olim Generalis tom. 2. de statibus Hominum qu. 187. art. 4. n. 187. art. 4. n. 981., qui Romae plures annos exegit, duplex stipendium probavit; Cardinalis etiam de Lugo Disput. 21. de Euchar. n. 19. qui post Urbani Octavi decreta scripsit, eandem sequitur opinionem; eam pariter amplectitur Auctor praeclari libelli pro novis Confessariis Instituendis Romae nuper editi Part. 2. c. 17. nu. 411. Bartholomaeus autem Gavantus, qui Sac. Rituum Congregationis munere Consultoris egregie functus est, lib. 3. cap. 12. nu. 5. de Rubric. Miss. Decretum Sac. Congregationis Concilii die 13. Julii anno 1630. promulgatum affert, cujus haec sunt verba: *Quod, quando in fundatione Beneficii, seu Capellae expresse cautum est, non teneri Celebrantem ad applicationem Sacrificii, eo casu poterit Celebrans accipere novum stipendium, et unica Missa satisfacere obligationi Beneficii, seu Capellae; et item danti novum stipendium.* Attamen contrariam sententiam P. Diana magis approbavit in suis Operib. et in Cot. in suis Controversiis lib. 3. Controvers. 5. nu. 55. pro qua aliud Sac. Congregationis Concilii Decretum in medium profertur his verbis confectum die 9. Januarii, et 6. Februarii anno 1627. *An Sacerdotes, qui nulla alia obligatione in Confraternitatibus, vel Monasteriis Monialium celebrant, quam pro ornatu Ecclesiae, vel ut Confratres, vel Moniales satisfaciant praecepto audiendi Missam, possint ultra stipendium, quod recipiunt a Confraternitatibus, vel Monialibus aliud stipendium recipere. Sacra Concilii Congregatio 9. Januarii, et 6. Februarii 1627. in Traguriensi respondit: non posse.* Decretum ejusmodi litteris etiam Senioris Cardinalis Paulucci ad Episcopum Comacli magis confirmatur, quae datae fuerunt die 30. Martii anno 1661.; *Abrogata non fuit sententia prolata in causa Traguriensi; siquidem Capellani duplex stipendium accipere nequeunt pro Missarum celebratione, quamvis ad applicationem Sacrificii minime teneantur: Quare iisdem significare poteris etc.*

Quaestio non dirempta relinquitur.

7. Decretum, ac litterae, quas modo commemoravimus, a multis Scriptoribus afferuntur ac potissimum in Appendice Synodi Dioecesanae, quam Battistelius Fulginas Episcopus pag. 251. celebravit, ubi Virorum quoque praestantium auctoritates congeruntur. Attamen experientia compertum habemus, in errorem non semel eos adduci, qui Sacrarum Congregationum sententias usurpant; eos pariter plane novimus, qui in hoc negotio periti satis existimari debent. Quamobrem cum tot annis, quibus Sac. Congregationis Concilii Secretarium egimus, nulla umquam nobis occurrerit sententia ex iis, quae ab utraque parte feruntur, ut pateat an Sacerdoti ad celebrandum unice addicto liceat duplex stipendium percipere pro celebratione, atque applicatione; cum nullum pariter hujus rei documentum habeatur in notis, ac decretis, quae Nos maximo studio, diligentia, et incredibili labore collegimus, hanc quaestionem non diremptam relinquemus, donec magis tuta monumenta deprehendantur. Neque enim res ita facilis ad judicandum videri potest. Nam pro Sacrificii applicatione obtinenda satis est, ut ipsius Celebratio indicatur. Si quis autem se applicationis onere prorsus immunem esse contendat, apertissime docere debet, a pio Testatore Missae celebrationem unice requiri, et Sacerdotis arbitrio permitti, ut fructum Sa-

crificii, cui libuerit attribuat. Hoc pacto constituit Sacr. Congregatio Concil. die 18. Martii anno 1668. in Causa Tinen. applicationis Sacrificii lib. 27. Decretorum. fol. 61., eandemque sententiam perpetuo sequuta fuit, cum simile aliquid evenit: *Ex dispositione testamentaria antiquitus facta a pio Testatore reperitur fundata quaedam Capellania cum onere Capellano pro tempore Sacrum faciendi singulis Dominicis, aliisque festivis diebus, nulla adjecta declaratione, ad cujus suffragium applicandum esset Sacrificium. Ideo Episcopus Tinen. supplicat, per Sacram Congregationem declarari, an hujusmodi Sacrificium applicandum sit pro anima ipsius Testatoris, an vero ad libitum Capellani, uti hactenus factum esse comperit. Sacra Congregatio Concilii respondit, applicandum esse Sacrificium pro Anima Testatoris.*

Potest offerri pinguius stipendium pro Missa, quam fuerit taxa statutum.

8. His peractis plures quaestiones excitatae fuerunt, ut (si fieri posset) decreta ejusmodi labefactarentur. Ac primum, an haeres praescribere posset eleemosynam, cum Testator nullum certum stipendium pro centum Missis celebrandis explicavit. Verum in decretis generalibus Urbani, quae superius commemoravimus, ita decernitur: *Censuit ubi nullam certam eleemosynam Testator reliquit, esse ab Episcopo praescribendam Eleemosynam congruam, quae respondeat oneribus Missarum celebrandarum secundum morem civitatis, vel provinciae.* Aliqui falso quodam studio Ecclesiasticae disciplinae, et observantia erga Episcopos ducti libere asseruerunt, nullum stipendium a laicis tribui posse, quod summam ab Episcopo perscriptam excedat, nec illud jure a Sacerdotibus accipi posse, licet nulla conventione interposita, sed ultro concedatur. Aliquis etiam Episcopus hanc sententiam amplexus est, et Censuras in eos minatus est, qui stipendia ejusmodi conferrent; verum id communi omnium opinione improbatum fuit: sicuti superiori capite ex responsione Sacrae Congregationis compertum fecimus. Accedit quod quum Episcopus Septempedanus haec proposuisset Sacrae Congragationi examinanda: *Episcopus narrat, sacrosanctum Missae Sacrificium quodammodo vilescere, dum Sacerdotes quotidie se offerunt celebrare ad rationem tenuis eleemosynae dimidii julii pro qualibet Missa; unde supplicat declarari, an ipse statuere possit eleemosynam manualem unius integri julii pro qualibet Missa imponendo poenam celebrantibus pro minori quantitate.* Ei Dubio Sacra Congregatio ita respondit fecit: *Sacra etc. respondit affirmative quoad eleemosynam manualem.*

Sors Missae Perpetuae.

9. Cum autem Card. Boncompagnus statuerit in Synod. lib. 1. c. 5. ut sors pro Missa perpetua 112. scutatis Romanis constaret, Nos hanc summam ad 60. Romana olim Bononiae scutata redegimus, cujus rei causam hic subjicimus. In Pontificatu Innocentii XIII. omnes fere Regularium Ordines summo studio petiverunt, ut onera pro Missis perpetuis imminuerentur. Tradita nobis fuit hujus negotii cura, habitisque cum Praefectis Regularium pluribus colloquiis, postremo sancitum fuit, ut onera pro singulis Missis perpetuis ad 60. Romana scutata redigerentur, eaque summa perpetuo in ejusmodi Missis excipiendis servaretur. Id Summus Pontifex sua auctoritate probavit, ac per omnes Regularium coetus decretum eo modo confectum fuit, uti paulo ante explicavimus. Coacto Romano Concilio per Benedictum XIII., in quo locum inter Canonum interpretes Nos ipsi tenuimus, Facultas Episcopis permissa fuit, ut in suis dioecesibus 90. Rom. scutata pro singulis perpetuis Missis decernerent, uti Pontifex Innocentius XIII. Praefectis Regularium ante praescripserat. Insuper ea conditio adjecta fuit, ne majorem, aut minorem pecuniae summam pro Missis perpetuis in posterum statui paterentur. Eadem ratione Sanctissimus Pontifex, qui Ecclesiam universam feliciter moderabatur, Nobis potestatem fecit, eamque prorogavit, ut in peragenda Pastorali Visitatione perpetuas Missas ad praescriptam normam redigeremus. Quare, si hac auctoritate praediti pro iisdem Missis 113. Romana scutata ad 60. solum scutata reduximus, quisquis consilii nostri rationem facile perspicere potest. Monendum quoque est perpetuas Missas excipi non posse juxta decreta Urbani VIII., atque Innocentii XIII., nisi facultas nostra, aut Vicarii nostri generalis intercesserit.

10. In celebrandis et applicandis Missis quasdam corruptelas inductas esse aliquando percepimus. Plures enim, qui sacrum facere absque stipendio nolunt, si illud desit aliquando, rem Divinam conficiunt pro illo, qui primus deinde stipendium erit collaturus, licet ipse Sacerdotis consilium, ac voluntatem ejusmodi penitus ignoret. Accedit etiam, quod aliqui Confessarii sibi Missarum stipendia congerant ab iis, quibus poenitentiae Sacramentum administrant. Quapropter Pontificatum quum ge-

reret Clemens VIII., illud in S. Congregatione Concilii propositum, et examinatum fuit: *Superioribus diebus significatum fuit Sanctissimo D. N., paucis ab hinc annis in Hispania novam consuetudinem recentiorum aliquot Theologorum opinioni nixam, sensim receptam in dies magis invaluisse, ut Sacerdotes Missam celebrantes, ejus valorem applicent his, qui postea Missae celebrationem postulaturi, ac pro ea eleemosynam praebituri sint, tametsi, antequam Missae Sacrificium peragerelur, neque a Sacerdote illud rogassent, neque ei hac de causa eleemosynam praestitissent*. Sacra autem Congregatio post accuratam rei disquisitionem his verbis respondit: *Quam rem cum Sanctitas Sua ad Sacram Congregationem Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum pro materiae gravitate examinandam rejecisset, in Sacra Congregatione primum de ea actum fuit diligentissime, ac deinde relatum ad Sanctitatem Suam, qua ex ejusdem Congregationis sententia hujusmodi consuetudinem tanquam pluribus nominibus periculosam, Fidelium scandalis et offensionibus obnoxiam, atque a vetusto Ecclesiae more nimis abhorrentem explosit, ac improbavit*. Clemens VIII. uti modo dictum est, rem totam Sacrae Congregationi examinandam commisit. Paulus autem V. peracto diligenti examine, Sacrae Congregationis sententiam auctoritate sua comprobavit, eamque datis ad universos Episcopos litteris promulgavit, uti refert Pasqualigus de Sacrific. novae Legis quaest. 168.

Exploditur sententia, quae contendit offerri posse Missae Sacrificium pro eleemosyna conferenda.

11. Perpauca de Confessariis verba faciamus, qui a fidelibus, quos ad Poenitentiae Sacramentum excipiunt, stipendia sibi comparant pro Missis, quibus in eadem Ecclesia, ubi Confessiones audiunt, sive in alia deinde satisfaciunt. Non ignoramus licere Confessariis Missas aliquas celebrandas Laicis indicere pro criminum expiatione. Id enim inter opera satisfacientia merito recensetur, eo quod crimina sua confitentes aliquam pecuniae summam impendunt, et tanquam Sacrificii cooperatores, peculiari quodam modo participes fiunt ejus fructus, qui *satisfactorius* appellatur. Attamen non ignoramus, quae S. Carolus Borromaeus admonuit, et Confessariis praecepit in Instruct. ad Confes. parte 4. Act. Ecclesiae Mediolanen. *Non modo petat, sed nec velle se habere significet pecuniam, aliamve rem pro suscepti in Confessione laboris munere, immo verbis, vel potius factis ab his omnibus abhorrere demonstret. Cum pro poenitentia Missas injunxerit, sibi, aut Ecclesiae suae, aut Monasterio dicendas non addicat. Quod idem servabitur in restitutionibus incertis, aut votorum commutatione, aliisque hujusmodi. Nec ipse pecuniae, aliusve rei restituendae provinciam assumat, nisi necessitas ad id eum adegerit, ne scilicet Poenitens dignoscatur; cumque apocham recipiat ab eo, cui restitutionem contulerit, quam postea Poenitenti tradet: ita denique se gerat, ut minimam avaritiae labis suspicionem contrahat*: cum haec ita se habeant, sub poena *suspensionis a Divinis ipso facto* Sacerdotibus olim Bononiae interdiximus Sacrum facere, illudque applicare pro iis, qui stipendium praebituri sint, et qui a Sacerdote minime id postulaverint, antequam Missae Sacrificium conficiatur; qui vero peccata confitentibus Missas celebrandas irrogarent *sub poena suspensionis ab audiendis Confessionibus ipso facto tunc simul* praecepimus, ne stipendia, sibi vel Ecclesiis suis tribuenda caperent pro Missis quibus ipsi, vel alii Sacerdotes in iisdem Ecclesiis satisfacerent.

Confessarii non debent a poenitentibus suis sibi vel Ecclesiis suis stipendia comparare.

12. In Rituali Romano, cum de exequiis agitur, haec leguntur: *Quod antiquissimi est instituti, illud quantum fieri poterit, retineatur, ut Missa praesente corpore defuncti pro eo celebretur, antequam sepulturae tradatur*. Merito quidem vetustissimus hic ritus nuncupatur, cum in codice Abbatis Ratoldi, ubi sepulturae officium describitur, haec habeantur: *In Ecclesia autem requiescat corpus defuncti, quousque pro ejus anima Missa canatur, et offeratur ab omnibus, quibus fuerit visum*. Idem codex Saeculo decimo exaratus fuit, quem Hugo Menardus adducit in Commentariis, quibus Sancti Gregorii Sacramentarium illustravit editionis Parisiensis anno 1642. pag. 363. Is vero Ritus tanti a pluribus aestimatur, ut, post decretum Innocentii III., in quo statuitur cap. *Consuluisti* de celebrat. Missarum: *Excepto die Nativitatis Dominicae, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare*; Interpretes illud verbum *necessitatis* explicantes ita declaraverint: *Sed quam dicit necessitatem? respondeo, si celebravit de die, et postea etiam moriatur aliquis. Unde unam potest celebrare, de die, et aliam pro defuncto*. Huic vero opinioni certos limites, modumque imponendum alii censuerunt, quemadmodum auctoritate Benedicti XIII. de nobis optime meriti deprehendimus serm. 6. secundi trigesimi de Purgatorio: *Obsoletam quidem* (inquit) *hanc opinio-*

Missa praesente corpore celebrari debet antequam sepulturae tradatur.

nem existimo, habita tamen ratione, si cadaver die festo sepulturae tradendum sit in aliqua Parochia, quae per unicum Sacerdotem administretur: Tunc enim Canone ductus Innocentii III. et illis praesertim verbis nisi causa necessitatis suadeat *audacter sentio duo Sacrificia per Sacerdotem celebranda, unum nempe de Festo ejusdem diei, alterum vero pro defunctis pro expiatione praesentis defuncti, cum praesertim in mea dioecesi in usum converterim ritum vetustissimum, ne cadaver ullum sine Missae Sacrificio tumulo mandetur.*

Variae suppeditantur media, quibus Missae Sacrificium celebrari possit pro egenis decedentibus.

13. Prudentibus quorundam Parochorum consiliis admoniti minime praecepimus dum Bononiae moraremur, ne cadavera tumulo inferrentur, nisi prius res divina coram ipsis peracta fuisset: monuimus tamen, ne id praetermitteretur, ne, quae a Rituali Romano, veterique Ecclesiae consuetudine perscripta sunt, contemni viderentur. Ut res Divina semel pro egenis, dum gratuito sepeliuntur, saltem conficeretur, varias rationes Parochis subjecimus, quibus uti deberent, ut rem consequerentur. Quippe ad hoc Parochos ipsos obstringere noluimus, qui singulis diebus festis Sacrum pro populo offerre tenentur, quemadmodum ex sacris sanctionibus constituitur. Primum diligenter inquirendum est, an in Parochia Sacerdotes versentur qui pietate ducti Missae Sacrificium pro egeno defuncto celebrare velint. Id nos libenter polliciti sumus Parocho nostro Sancti Petri, quoties egenum aliquem gratis sepulturae tradendum admoneret, modo tamen die festo id minime contingeret, quo Sacrum pro nostro populo facere nos etiam consueveramus, sed tunc alium Sacerdotem, qui idem praestaret, loco nostro sufficiebamus. Insuper videndum, si forte aliquis in Parochia magis opulentus, expetens, ut *oratio sua in sinum convertatur*, stipendium conferre non recuset, quo eadem pro egenis Sacrificia peragantur. Tandem cum in quibusdam templis capsulae ad excipiendas pro defunctis eleemosynas, in aliis vero ad augendos S. Eucharistiae honores positae erant, quas libenter (si fortasse deerant) nostra auctoritate permisimus, in iis capsulis inscriberent, desumendum esse ex ea pecunia stipendium, quo Sacrum pro quolibet egeno gratis in Parochia sepeliendo indiceretur. Quae cum ita se habeant, Parochus sine ullo incommodo per se, vel per alium Sacerdotem rem divinam persolvet. In Nosocomiis etiam nonnulli in tanta inopia decedunt, ut gratis efferri debeant; quare Praefectos hortati sumus magnopere, ut idem, quod modo exposuimus, perficerent: nam ex pecunia, quae pro sublevandis defunctis congeritur, stipendium facile deduci potest, quo pro iisdem egenis Missae Sacrificium statuatur.

Suffragium pro uno Defuncto magis illi prodest pro quo fit, quam aliis.

14. Sanctus Thomas jam allato art. 12. quaerit: *Utrum suffragia, quae fiunt pro uno defuncto magis illi prosint pro quo fiunt, quam aliis?* dum partes affirmantium tuetur, uti superius dictum est, tertio loco hoc argumentum sibi solvendum proponit: *Pro pauperibus non fiunt tot suffragia, sicut pro divitibus. Si ergo suffragia facta pro aliquibus, his solum, vel magis, quam aliis, valerent, pauperes essent pejoris conditionis, quod est contra sententiam Domini,* Lucae 6. *Beati pauperes, quia vestrum est Regnum Dei:* Deinde hanc subdit responsionem; *Ad tertium dicendum, quod nihil prohibet divites quantum ad aliquid esse melioris conditionis, quam pauperes, sicut quantum ad expiationem poenae; sed hoc quasi nihil est comparatum possessioni Regni Coelorum, in qua pauperes melioris conditionis esse ostenduntur per auctoritatem inductam.* Eandem sententiam Sotus his verbis complectitur loco superius allato: *Respondetur cum D. Thoma, nihil obstare, quominus divites hac parte melioris sint conditionis, ut scilicet cumulatioribus eleemosynis magis subleventur a poena Purgatorii, sed multo pretiosius est, quod pauperes cum minori periculo, et majori cumulo charitatis ad ampliorem gloriam acceptentur: cum divitibus neque tam facilis sit ingressus, nec ad tantam gloriam.* Si tamen divites suis fortunis bene utantur, et in sublevandam vivorum inopiam, et defunctorum cruciatus convertant; impedimentum, ne tam facile inter Beatos recipiantur, sine ullo negotio superabunt.

Taxa Missae Adventitiae.

15. Circa Missas adventitias in Pontificatu Benedicti XIII. magno apparatu, magnoque studio propositum fuit, ut idem stipendium augeretur, cum Romae ad decem Romanos asses solum pertingeret: Sacrae Congregationis Concilii res examinanda tradita fuit, cum Nos ipsi Secretarii munus ageremus. Quare dissertationem in lucem edidimus, in qua rationes pro utraque sententia continebantur. Die vero 13. Aprilis anno 1727. petitum fuit: *An, et in qua quantitate Eleemosyna manualis Missae augenda esset in Urbe.* Responsum his verbis datum: *Nihil esse innovandum, et ad mentem: Mens est, ut agatur cum Eminentissimo Vicario super obser-*

tantia decretorum pertinentium ad utensilia, et non ad transmissionem Missarum extra Urbem. Plures quoque alios abusus prorsus intolerabiles circa Missarum eleemosynam his litteris nostris eliminare curavimus, quas ad complementum hujus argumenti de Missarum Eleemosyna integras hic subjicimus. Ad eos pariter abusus respeximus in Brevi encyclico ad Episcopos Provinciae Pedemontanae dato eodem die, quod extat in Bullario nostro pag. 51. tom. 1.

Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis, et Episcopis universis, gratiam, et communionem Sedis Apostolicae habentibus:

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres salutem, et Apostolicam Benedictionem.

A Missarum celebratione quaelibet turpis quaestus species arcenda.

Quanta cura adhibenda sit, ut Sacrosanctum Missae Sacrificium non solum omni Religionis cultu, ac veneratione celebretur; verum etiam ut a tanti Sacrificii dignitate cujusvis generis mercedem conditiones, pacta, importunae atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliaque ejusmodi, quae a simoniaca labe, vel certe a turpi quaestu non longe absunt, e medio tollantur, nemo est ex Catholicae Fidei cultoribus, qui ignoret.

Abusus in hac materia invecti.

§. 1. Verum eousque tandem progressa est, sicut non sine ingenti cordis nostri moerore undique accepimus, nonnullorum, sive Ecclesiasticorum, sive Laicorum virorum avaritia, quae est idolorum servitus, ut eleemosynas quidem seu stipendia propter Missarum celebrationem, juxta locorum consuetudines, vel Dioecesanarum Synodorum Sanctiones, in subsidium alimentorum uniuscujusque Sacerdotis duntaxat, pro regionum opportunitatibus praescripta, colligant; Missas vero celebrari curent alibi, ubi eleemosynae, seu stipendia, vel consuetudine, vel Synodali lege, pro singulis Missis attributa sunt minoris pretii, quam illic, ubi accipiuntur, darentur.

Quibus frustratur offerentium voluntas.

§. 2. Id quam absonum sit, atque alienum ab ipsa, sive expressa, sive tacita pie offerentium voluntate, omnes plane intelligunt. Nec aliter existimandum; in illa enim potius Missas esse celebrandas quisque vult, ad quam, religionis et pietatis stimulis ductus, eleemosynas confert, aut in qua quispiam fortasse tumulatus est, quam in alia Ecclesia sibi prorsus ignota. Quod sane, veluti mercaturis faciendis a turpis lucri cupiditate ductum, non solum ab avaritiae suspicione, et vitio, verum etiam a furti crimine, unde restitutioni subjacet, haud immune; in causa est, ut bonorum quamplurimi, ad quorum notitiam mercatura hujusmodi venit, graviter offensi, ab eleemosynis ad celebrandas Missas amplius offerendis sese abstineant.

Iidem alias a Summis Pontificibus damnati.

§. 3. Execrabilem hujusmodi abusum alicubi sensim irrepentem detestantes Romani Pontifices Praedecessores Nostri, de consilio tum Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, decretum voluerunt, nimirum a quolibet Sacerdote, stipendio, seu eleemosyna majoris pretii pro celebratione Missae a quocumque accepta, non posse alteri Sacerdoti Missam hujusmodi celebraturo stipendium, seu eleemosynam minoris pretii erogari, etsi eidem Sacerdoti Missam celebranti, et consentienti, se majoris pretii stipendium, seu eleemosynam accepisse indicasset.

Adhortatio ad Episcopos pro extirpanda avaritiae labe.

§. 4. Ea propter Vos, Venerabiles Fratres, in Apostolici Ministerii, et sollicitudinis Nostrae partem adscitos, rogamus, et maximopere in Domino hortamur, ut custodientes vigilias super gregibus vestris, enitamini, ne ea pestis amplius pervagetur, sed ut penitus extinguatur. Ab avaritia enim, tamquam a radice, mala omnia germinant: quam quidem appetentes, erraverunt a Fide, et inseruerunt se doloribus multis. Avaritia quidem nulla potior contagio, quae conceptam apud omnes Sacerdotalis dignitatis perfectionisque opinionem magis inficiat, evellatque. Avaritia opibus Deum posthabere ac servire Mammonae docens, efficit, ut Avari haereditatem non habeant in Regno Christi, et Dei. Quod si haec in Laicis hominibus minime toleranda, atque ideo legibus coercenda; quid in Ecclesiasticis viris, qui terrenis rebus nuntium miserunt, qui in fortem Domini vocati, qui Deo mancipati sunt? Quid, quod non per mundana lucra, sed per Altaris ministerium, tam sordide, et cum sanctissimarum legum contemptu, et cum Sacerdotalis characteris dedecore, in avaritiam praecipiti animo rapiuntur? Contendite igitur, Venerabiles Fratres, quibus Christi ovium cura

demandata est, non solum ut verbo, et exemplo praeeuntes, Christi sitis bonus odor in omni loco, unde populi vestigia vestra sequantur; verum etiam ut Ecclesiasticos primum, deinde Laicos viros ab infectis vitiorum pascuis avertentes per viam mandatorum Dei ad Caeleste ovile currere doceatis.

Injungitur publicatio Edictorum contra illicitos quaestus, cum poena Excomunicationis a Laicis et suspensionis a Sacerdotibus ipso facto incurrenda, et Summo Pontifici reservatae.

§. 5. Quoniam autem ita comparatum est, ut praesentis poenae metu salutaribus monitis facilius obtemperetur: per Edictum in vestris Dioecesibus proponendum affigendumque, universis notum facite, quemcumque, qui eleemosynas, seu stipendia majoris pretii pro Missis celebrandis, quemadmodum locorum consuetudines, vel Synodalia Statuta exigunt, colligens, Missas, retenta sibi parte earundem eleemosynarum, seu stipendiorum acceptorum, sive ibidem, sibi alibi, ubi pro Missis celebrandis minora stipendia, seu eleemosynae tribuuntur, celebrari fecerit, Laicum quidem seu Saecularem, praeter alias arbitrio vestro irrogandas poenas, excommunicationis poenam; Clericum vero, sive quemcumque Sacerdotem, poenam Suspensionis ipso facto incurrere; a quibus nullus per alium, quam per Nos ipsos, seu Romanum Pontificem pro tempore existentem, nisi in mortis articulo constitutus, absolvi possit. Fore autem in Domino confidimus, ut unusquisque memor conditionis suae posthac bene consultum velit animae suae, nec tam salutares leges censurasque Ecclesiasticas parvipendat. Interea Fraternitatibus vestris Apostolicam Benedictionem, in populos etiam curae vestrae commissos redundaturam peramanter impertimur.

Praesentium transumptis fidem praestari sancitur.

§. 6. Volumus autem, ut praesentium litterarum transumptis, sive exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, et Sigillo personae in Ecclesiastica dignitate constitutae monitis, eadem prorsus fides in judicio, et extra adhibeatur, quae adhiberetur ipsis praesentibus, si forent exhibitae, vel ostensae. Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die xxx. mensis Junii, anno millesimo septingentesimo quadragesimo primo, Pontificatus nostri Anno Primo.

Data die 30. Junii 1741.

D. Cardinalis Passioneus.

CAPUT XXIII.

De Celebratione quarundam Missarum.

Presbyteri Saeculares uti non possunt Regularium Missali.

1. Non semel Presbyteri Saeculares in Ecclesias Regularium se conferunt, ubi cum Festum duplex eo die per ipsos celebretur, peculiaris Missae forma proponitur, quae in Romano Missali non continetur; quae licet Saeculari Clero, et Sacerdotibus in illud templum confluentibus minime permittatur, eam tamen Sacerdos sibi tribuit, dum in eadem Ecclesia Sacrum Deo operatur: quod sane vetitum est, cum nemo potestatem habeat, ut privilegii limites praetergrediatur. Clericatus in unione earumdem ante suas decisiones de Sacrificio Missae n. 16. et Biss. lit. M. n. 216. §. 4., omnia, quae Sacra Congregatio super hac re constituit, plene commemorant. Macrius vero in notitia Ecclesiast. verb. *Missa* Presbyteros Saeculares uti posse Regularium Missali censet, si in ipsorum Ecclesia Romanum haberi nequeat. Attamen, ut sacri Ritus observentur, Praefectos Regularium, qui Missali Romano non utuntur, admonemus, ut pro exteris Sacerdotibus illud in Sacrario retineant, ne aliam, ac debent, Missam celebrent, sed eam potissimum, quae in Missali Romano praescribitur; si in eo propria illius Sancti, de quo celebritas agitur, Missa designetur; aliter vero de communi ejusdem Sancti Missam eligant, quae pariter in Romano Missali adnotatur. Ita per Sacram Rituum Congregationem die 19. Novembris anno 1622., ac die 9. Junii anno 1668. sancitum fuit: *Qui celebrat Missam in aliqua Ecclesia Regularium, aut etiam Monialium, in qua fit de festo duplici habente Missam propriam, quae non sit concessa omnibus, Missam quidem dicat de Festo, sed cum Missali Romano:* Idem Scriptores fere omnes testantur, Gavantus tom. 1. par. 3. tit. 10. n. 16., Biss. lit. M. nu. 116. §. 4. Tonell. Sacr. Enchirid. lib. 1. cap. 2. §. 8., Sporer Theol. Moral. tom. 3. par. 2. cap. 6. sect. 4. §. 3. n. 430., La Croix tom. 6. lib. 6. par. 2. n. 372. et 376. quod magis etiam decreto generali probatur per eandem Congregationem die 20. Novembris 1717. promulgato, quod deinde Clemens XI. sua auctoritate confirmavit; insertumque est Bullario pag. 576., in quo ejusdem Pontificis constitutiones colliguntur. *Licere in posterum tum Confessario, tum Cappellanis quarumcumque Monialium servitio*

Decreti S. Rituum Congreg.

addictis Missas Sanctorum, de quibus ipsae recitant officium, celebrare, sed cum Missali Romano, et de Communi, non vero Missas proprias eorundem Sanctorum variis Ordinibus a Sacra Congregatione concessas: et ita decrevit, et servari mandavit die 20. *Novembris* 1717.

Quae occasio induxerit Missas S. Gregorii nuncupatas

2. Ex veteribus testamentis deprehendimus, nonnullos pietate ductos praecepisse, ut Missae Sancti Gregorii pro ipsorum expiatione celebrarentur. Hic mos obsolevit; idque tribuendum est Sacrorum Rituum Congregationi, quae Missas ejusmodi penitus abrogavit. Verum in hac re multi decipiuntur, quos ab errore liberandos existimamus, ut prisca religio, ac pietas restauretur. Igitur tradit Sanctus Gregorius lib. 4. cap. 5. de Dialogis, defuncto quodam Justo monacho, se Pretioso pariter monacho haec demandasse: *Vade itaque, ab hodierna die diebus triginta continuis offer pro eo Sacrificium; stude, ut nullus praetermittatur dies, quo pro absolutione illius Hostia salutaris non offeratur*. Absoluto Missarum numero Justus monachio Copioso apparuit, cui se Purgatorii cruciatibus ereptum eo tempore nunciavit: *Fratres vero* (inquit S. Gregorius loco citato) *sollicite computaverunt dies, et ipse dies extiterat, quo pro eo trigesima oblatio fuerat impleta*. Hinc Missarum usus dimanavit, quae a Sancto Gregorio nuncupantur. Illum deinde Cluniacense Monasterium inter suas consuetudines adscivit, quas Uldericus Regularis Benedictinus lib. 3. cap. 29. complexus est; Fideles omni saeculo eandem consuetudinem pariter receperunt.

Quo sensu Sac. Rituum Congreg. eas celebrari vetuerit.

3. Interjecto aliquo tempore triginta Missas prorsus ineptas, et rebus haud convenientibus refertas quidam sine ulla facultate temere confecit, easque a S. Gregorio appellavit, quas etiam diligenter expendit Thyers in suo tract. Superstition. tom. 2. lib. 4. cap. 4. Sacra igitur Rituum Congregatio easdem Missas celebrari omnino vetuit, non vero piam consuetudinem a S. Gregorio inductam, ut per triginta dies continuos totidem Sacrificia Deo offerantur pró illius expiatione, qui e vivis decedit. Cavendum tamen est, si eo dierum spatio pro defunctis sacrum fieri nequeat, eam Missam quae tunc ab Ecclesia praescribitur, pro defuncto peragendam, cum praesertim Sanctus Gregorius Missas, quae pro defunctis agi solent, minime indixerit. Quod si intra trigesimum dierum numerum postremi tres dies Majoris Hebdomadae occurrant; diebus insequentibus numerus absolvatur. Idem per consuetudines allatas Cluniacensis Monasterii indicatur. Inter eruditos, qui de hac re agunt Patres Bollandistae tom. 7. Maji in Paralipomenis pag. 54. n. 11. locum habere possunt. Inter alios vero, qui scripserunt post decretum Sac. Congregationis Missas S. Gregorii, ut dictum est, prohibentis, Clericatus de Sacrific. Missae decis. 14. num. 19. adnumeratur, qui reliquos omnes ejusdem sententiae complectitur. Item Gavellus, in Opusc. de casib. conscientiae casu 16. ac praesertim Benedictus XIII. de nobis optime meritus, qui supra caeteros erudite accurateque hoc argumentum pertractavit Serm. 20. de Purgatorio.

Non licet imitari eos, qui Missam quotidie pro Defunctis celebrare voluerunt.

4. S. Thomas docuit, in 4. dist. 45. quaest. 1. art. 3. quaestiunc. 1. ad 1. quod *ex parte Sacrificii Missa aequaliter prodest Defuncto, de quocumque dicatur; ex parte tamen orationum magis prodest illa, in qua sunt orationes ad hoc determinatae*: ob hanc causam de quibusdam piis hominibus traditur, qui Missam pro Defunctis quotidie celebrare voluerunt, quemadmodum S. Petrus Damianus testatur Opusc. 34. cap. 5. Illis tamen omissis, quae instinctu divino, afflatuque facta fuisse putandum est, atque ideo nostris oculis cum admiratione suscipienda, non vero imitanda subjiciuntur, illis, inquam omissis, certi dies, quibus Missa pro Defunctis agi nequit, ab Ecclesia statuuntur, quos hoc loco enumerabimus, ut non pauca in futurum impediantur, quae in Civitatibus, ac dioecesibus contra has leges committi deprehendimus.

Quibus diebus permittuntur solemnes Missae pro Defunctis.

5. Solemnes pro Defunctis Missae haberi possunt, cum privatae pro iisdem conceduntur. Idem permittitur, etiamsi duplex aliquod officium majus, vel minus agitur, si tamen solemnia pro defunctis supremis alicujus tabulis instituta fuerint, iisque diebus peragantur quotannis, quibus illi e vita migrarunt: haec enim Sacrorum Rituum Congregatio simul deposcit *et quod sint a testatore praescriptae, et quod dies, in qua celebrantur, sit vere dies illius obitus annua*. Decret. die 22. Nov. 1664. confirmatum die 23. Sept. an. 1669. Diebus autem Dominicis, aut Festis ex praecepto, vel quibus *de Festo duplici* nullum officium institui potest, annuae Missae ejusmodi pro Defunctis celebrari nequeunt.

Quando nam Missa Defunctorum

6. At vero, *Siquis die Festo sit sepeliendus, Missa propria pro defunctis, praesente corpore*

non possit cantari praesente corpore.

celebrari poterit, juxta rit. Rom. *nisi obstet magna dici solemnitas.* Per haec sane verba Duplicia primae Classis seclusa videntur; et Sacra quoque Rituum Congregatio die 5. Julii anno 1698., cum petitum fuisset octavo loco: *An in duplicibus primae classis possit cantari Missa Defunctorum praesente corpore:* respondit, *negative.* Attamen disputandi locus adhuc superest, an Sac. Congregatio omnia duplicia primae classis, juxta Quartum ad Rub. Missal. par. 1. tit. 5. dub. 1. n. 7., an magis solemnia, secundum Pasqualigum de Sacrificio novae Legis tom. 1. qu. 285. complectatur, in quibus, licet praesente Corpore, Sacrum pro Defunctis confici non potest? Id sane judicio nostro dirimendum non est. Quare solum admonebimus in Missali quidem post Missam *in die obitus*, seu *depositionis Defuncti*, diem pariter tertium, septimum, et trigesimum cum propria oratione ad expiandas Defunctorum animas designari, tamen illis diebus ejusmodi Missae tantum celebrari possunt, quibus privatim pro Defunctis sacrum facere licet, non vero illis etiam diebus Festo aliquo, ut dictum est, impeditis, licet *die anniversario, aut praesente corpore*, solemnia pro Defunctis tunc permittantur.

Quibus diebus permittantur Missae privatae pro Defunctis.

7. Juxta Missalis Rubricas, *Missae privatae pro Defunctis quocumque die dici possunt, praeterquam in Festis duplicibus, et Dominicis diebus.* Item quibus diebus *de festo duplici* nullum officium institui potest, Missae pariter votivae, ac pro Defunctis omittuntur. Id observandum contingit in Octiduis Epiphaniae Domini, Paschatis, ac Pentecostes. Licet autem in Octiduis Corporis Domini, ac Natali ejusdem *de Festo duplici* celebritas agatur; Sacra tamen Rituum Congregatio annis 1670., ac 1700. vetuit, ne solemnia pro Defunctis eo tempore indicerentur. Idem omnino praecipitur, cum sacrosancta Mysteria palam exposita adorantur.

Acquiritur Indulgentia pro Defunctis celebrato sacro de Festo currenti ad Altare privilegiatum, quoties Missa de Requiem dici non potest.

8. In Litteris Apostolicis, quibus olim Altaria privilegiata declarabantur, cautum non fuit, utrum Missa ad eadem Altaria celebranda pro Defunctis, statueretur. Hinc locum habuit disputatio, an pro comparandis Indulgentiis Missa pro Defunctis, an alia quaelibet requiratur; hanc postremam sententiam Fagnanus defendit, Cap. *quidem* n. 13. et seqq. de celebr. Missar. Diana in editione coordinata par. 9. tract. 2. resolut. 8., Pasqualigus de Sacrif. novae Legis qu. 732. Tamburin. in methodo celebr. Missae lib. 2. c. 7. §. 7. Nunc omnis dubitandi causa sublata videtur, cum iisdem litteris, quibus Altare privilegiarium conceditur, Missa quoque pro Defunctis decernatur juxta Bordon. de Legatis cap. 7. n. 48. et seq., Amost. de causis piis tom. 1. lib. 2. c. 5. n. 47. Aliud tamen inquirendum superest, an, si testatores Missas ad Altare privilegiarium pro Defunctis quidem praeceperint, idem onus impleri valeat diebus per Rubricas, ut supra dictum est, impeditis? Sacra Rituum Congregatio Anno 1662. sacrum de *Festo currenti*, pro expiatione Defuncti jussit offerri, si tunc celebrandae pro Defunctis Missae contigerint. Alexander VII. id confirmavit, et servandum omnino voluit, licet per testatores ad Altare privilegiarium Missae decernantur. Ex hoc decreto non satis conjicitur, utrum Pontifex Altaria privilegiaria non quidem in perpetuum, sed ad septennium, et certis solum per hebdomadam diebus complectatur, quae deinde Clemens IX. complexus est. Cum Innocentius XI. Pontificatum gereret, animadversum fuit litteras Apostolicas Alexandri VII. et Clementis IX. de Missis solum pro Defunctis agere, quae ex testamento celebrandae sunt diebus ob aliquod Festum duplex impeditis. Hinc propositum, ac diligenter examinatum fuit, an, quae cauta fuerunt decretis Alexandri VII. et Clementis IX., quoties impedimentum Festi duplicis obtingit, eadem servari deberent reliquis etiam diebus, quibus, licet Festum duplex haud celebretur, Missae tamen pro Defunctis prohibentur? Innocentius Pontifex sententiam probavit; et anno 1714. Decretum super eadem re promulgatum fuit, quod Clemens XI. confirmavit. Habetur in Bullar. pag. 571. et in Missali excuso in Coll. de Propag. Fide, aliisque Missalibus.

CAPUT XXIV.

De Pietate, ac Religione in Sacro celebrando necessariis, ac de tempore, quod illis impendi debet.

Abusus, in quos prolabuntur Sacerdotes plurimi sacrum facientes indecore, et festinanter.

1. Quemadmodum laetitia maxima perfusi sumus, cum multos Sacerdotes Regulares, ac Saeculares vidimus summa pietate sacrum facere, et in ipso peragendo debitum tempus insumere, ita profecto gravissimum dolorem accepimus, cum aliquos nos ipsi deprehendimus, qui adeo festinanter, indecore, linguaque prae-

cipiti rem divinam conficiebant, ut quae tunc legerent, nullo modo percipere potuerimus. Plurimi sane inter Sacerdotes non exiguam temporis partem mane conterunt in foro, vel inanibus colloquiis, vel etiam negotiis ipsorum dignitati parum accommodatis, donec celebrandi tempus accesserit : tunc ad Sacrarium properant et sacris vestibus induti, vix limen Altaris contigerunt, fere intra momentum, Missa jam absoluta, Sacrarium repetunt, depositisque sacris indumentis, ad forum, publicasque officinas revertuntur. Utinam haec falsa essent! Populus in quasdam Ecclesias magna frequentia convenit eam ob causam, quod ibi Missarum Sacrificia brevissimo temporis spatio conficiuntur. Perpauci in alia templa confluunt, in quibus non eadem celeritate Missas agi suspicantur. Illud quoque non sine quodam horrore a probissimis viris audivimus, aliquos Sacerdotes, ut caeteris omnibus ad celebrandum in privatis nobilium Sacellis Sacrificium praeferrentur, pro quodam merito protulisse, quod citissime rem Divinam expedirent. Illud igitur certissimum est, non deesse, qui sacrum negligentissime faciunt, verba cum festinatione proferentes, intempestive, quae agenda sunt, properantes, vel ea simul cum verbis conjungentes, cum tamen verba pronuncianda non sint, nisi quilibet actus prius absolvatur. Ad Altare tamen exiguo tempore, adeoque incomposite detinentur, ut nullam animo religionem, nullam verbis, ac precibus, quae ad Sacrificium pertinent, attentionem habere procul dubio videantur. Sacerdotibus ejusmodi illud aptissime convenire potest, quod olim Tertullianus, cum diversam rem pertractaret, postulavit : *Sacrificat, an insultat?*

Sacerdos ad meliorem frugem reversus correptione Joannis Abulensis.

2. Si eodem pietatis studio, quo famulus Dei Joannes Abulensis, incenderemur, singulis hebdomadae diebus libentissim Eecclesias mane percurreremus, ejusque exemplum sequeremur; cum ille, uti Pater Segneri commemorat, in sua pastorali Instit. cap. 14. §. 1. Missae sacrificio adesset, in quo Sacerdos, Christi Corpus tanquam ofellam manibus versabat, ad Altare accessit, ut decidentem candelam suo loco restitueret, et voce quidem demissa; vultu tamen inflammato ad Sacerdotem conversus, dum Hostiam e manibus deponeret : *Age*, inquit, *decenter cum hoc Puero, nam optimos habet Parentes*. Quibus verbis adeo commotus fuit Sacerdos, ut ad meliorem deinde frugem traductus fuerit. Quoniam vero imperfecti nos ipsi sumus, et sacrum qua par est religione, ac diligentia minime facimus, ita ut supremo die per Divinum Judicem nos vehementer arguendos merito timeamus, hic aliqua solum afferemus, quibus nos ipsi, ac reliqui Sacerdotes, quibus opus est, recte instituantur. Deinde, nostra interposita auctoritate nonnulla prohibenda duximus, quae pravum exemplum simul, et horrorem piis Fidelibus excitabunt.

Temporis spatium, quod in Missae celebratione impenditur, duplex: interius, et exterius.

3. In Missalis Rubrica haec leguntur : *Sacerdos autem maxime curare debet, ut ea, quae clara voce dicenda sunt, distincte, et apposite proferat; non admodum festinanter, ut advertere possit, quae legit; nec nimis morose, ne audientes taedio afficiat*. Cardinalis etiam Bona in eo libello, quo Sacerdotem pro sacro rite faciendo instituit, haec tradit, §. 3. *omnia verba, quae sive elata, sive submissa voce proferentur, clare, distincte, ferventer, et absque ulla festinatione pronunciabis, nihil interim mente revolvens: quantumvis bonum te sanctum videatur, quod a propria, et litterali verborum significatione alienum sit, ut te menti Ecclesiae conformes, quae omnes Missae preces, lectiones, et sententias magno cum delectu ad Sacerdotis, et adstantium instructionem, et devotionem selegit*. Scriptores autem juxta Rubricam temporis spatium, quod in Missae celebratione impenditur, duplex constituunt; videlicet interius, et exterius. Primum quidem in recta, integraque verborum pronuntiatione, in precibus, caeterisque rebus, quae a Sacris ritibus praescribuntur, attente decenterque absolvendis collocatur; alterum vero illud est, quod pietati Sacerdotis liberum relinquitur. Admonent tamen, ut hanc secundam prolixitatem quo possunt studio singuli evitent, ne fastidium populo afferatur; primam vero non sine gravi culpa omitti posse fatentur. De illa sane sermonem habebat S. Philippus Nerius, in ejus vita a Baccio scripta lib. 1. cap. 19. n. 9. cum Sacerdotes, qui in sacro peragendo coelesti voluptate supra modum cumularentur, hortari solebat, ut diceret: *Non palam has delicias, sed clam in cubiculo magis optarem*. Hoc pacto innuebat sacrum religiose quidem fieri debere, cavendum tamen, ne taedio populus afficiatur; in cubiculo autem pietatis habenas laxandas esse. Itaque, si spatium temporis interius, quod requiritur in iis omnibus rite perficiendis, quae modo explicavimus, sedulo perpendatur, non ita brevi tempore, ut

multi existimant, sacrum expediri potest, sed ex unanimi Scriptorum opinione ad tertiam horae partem saltem debet pertingere, neque horae dimidium excedere. Quartus in comment. ad Rubric. Miss. Rom. par. 1. tit. 16. dub. 6., Gobat. in Theol. experiment. tract. 3. casu 23. n. 812. et seq., Biss. in sua Hierurgia tom. 1. l. B. verbo, *Brevis* n. 135., Coton. in suis Controver. lib. 2. controver. 5. num. 104., Clericat. in suis discord. Forens. Crimin. discord. 49. Roncaglia in sua Theolog. Moral. ract. 18. cap. 3. q. 2. resp. 2.

Praecluduntur effugia Sacerdotum, et Fidelium quibus prolixae Missae fastidium gignit.

4. Haec sententia pariter continetur in illa institutione, quae in Appendice postremi Romani Concil. excusa fuit pag. 246. Igitur parvi faciendi sunt inepti quorumdam sermones, qui nulla pietate praediti pravam consuetudinem tueri contendunt, ob quam nulla habita honoris ratione rem Divinam conficiunt, et praecipiti lingua omnia perturbant. Jactant igitur in populum, Missas prolixas fastidium gignere: Agnum Paschalem, qui Christum Dominum exprimebat, ea lege fuisse Judaeis propositum, ut comederent festinanter; *Exod. cap.* 12. S. Thomam Cantuariensem Archiepiscopum in sacro peragendo valde expeditum; postremo satis esse, si omnia legantur, et nihil eorum, quae praescripta sunt, omittatur; nullo autem pacto constitui debere tempus, quod sacro absolvendo insumatur. Attamen in primis, si quis tempus, quod superius exposuimus, impendere negligat, nunquam satis attente, ac decenter percurrere, atque agere potest universa, quae in Rubricis continentur, quemadmodum docet Gobatus in Theol. experimentali tract. 2. c. 23. sect. 3. n. 814., cum illam conditionem *breviter* in celebranda Missa necessariam, his verbis explanat: *Breviter ac non festinanter, perinde ac si esset a tergo, qui scutica urgeret etc. breviter, id est; circa dimidiam horam; vix enim breviori spatio possunt omnia in communibus Missis peragi cum debito decore, ac devotione, cum tamen sit necessario tanta mora tribuenda Sacrificio, quanta necessaria est ad rite, ac devote omnia peragenda etc. Nec facile quis mihi persuadebit, se communiter cum sensu pietatis, et sine multis imperfectionibus, intra horae quadrantem finire sacrum*. Insuper nihil ducendae sunt injustae illorum querimoniae, ac fastidium, qui Missae Sacrificium celerrime absolutum expeterent. Plurimi enim numerantur, qui pietate insignes ob ejusmodi brevitatem graviter animo commoventur, eosque Sacerdotes summopere commendant, qui pie et eo temporis spatio, quod supra definitum fuit, sacrum conficiunt. Prae caeteris tradit Cardinalis Baronius ad annum Christi 418. sub. n. 35. S. Augustinum inter alia mala, quae vehementer arguere solebat, illud praesertim quorumdam extitisse, *qui querantur de prolixitate Missarum*. Qui illam Exodi auctoritatem afferunt, *comedetis festinanter*, ut pravam consuetudinem corroborent, Sacras litteras nefariae interpretantur. Pater quidem Theophilus Raynaudus hanc sententiam ita explicat tom. 16. suor. Oper. pag. 10. n. 19. et seq. *Esto vero, admitti possit vulgaris notio festinationis illius pro celeri, et prompta comestione, nihil tamen inde ad rem praesentem. Nam quoad significationem transitus quam celerrimi, Ægyptiis urgentibus, brevissime confecti, necessaria erat ea festinatio in Sacrificio Agni consumendo; quae ratio properandi cessat in hoc negotio*. Errant quoque apertissime, qui ad excusandam Missae brevitatem S. Thomae Cantuariensis exemplo utuntur. Petrus enim Rugerius, seu Gregorius XI., qui illius vitam scripsit, quam deinde Christianus Lupus in lucem promulgavit. tom. 10. cap. 11. ultimae edition. ipsius operum Venet. impressorum, haec ita tradit: *Comedebat itaque festinanter propter emissiones per Angelos malos, perniciosum scilicet vanarum cogitationum superventum in Sacramentali Dominici Corporis perceptione; non tardus, non morosus, non nova, praeterquam quae in Canone constituta sunt, adjungens: verum ea praesertim hora profundissimas, tamquam ex intimis pietatis visceribus, lacrymas profundebat, et singultus, tamquam attacta Christi vulnera, tota intima cordis excutiens viscera, et effundens*. Quare exemplum S. Thomae, quod gravissimi Scriptoris auctoritate firmatum commemoravimus, illis procul dubio adversatur, qui in Missae Sacrificio brevitatem, ac negligentiam tutantur. Ipsorum oculis subjici potius deberet exemplum Rogerii Salisbyrensis Episcopi, qui misere vitam absolvit, uti refert Guillelmus Neubricensis, cum sacrum nimis festinanter, et sine debita pietate celebraret, qua arte sibi gratiam Henrici. I. Angliae Regis conciliaverat. Insuper inter caetera, quae in Concilio Constantiensi contra Joannem XII. prolata sunt, illud quoque locum habuit: *Quod Missam raro, currenter, sine devotione celebraret*. Lupus eod. loco pag. 373.

tradit tom. 9. Non semel etiam improvisa morte aliquos Sacerdotes oppressos fuisse, quod probissimi homines divino sane judicio contigisse putaverunt ob indignam festinationem, qua rem Divinam conficiebant, quemadmodum Pius Settala Dertonensis Episcopus testatur in opere, cui titulus: *Mysteria, et sensus Mystici Sacrific.* cap. 50. n. 14.

Admonitio ad Sacerdotes. 5. Tandem quo possumus majori studio juxta infirmitatem nostram Sacerdotes obtestamur, ut, quae nos hucusque declaravimus, sedulo perpendant. Idem nos ipsi diligenter praestabimus, ut, quae olim, negligenter commisimus, in Missae celebratione corrigamus. Parato, moerentique per poenitentiam animo ad sacrum faciendum accedamus, ita ut per exteriora pietas interior indicetur, rectumque populus exemplum a Nobis desumat: quae legenda sunt, clara voce exprimantur, omnis linguae festinatio prorsus impediatur; quidquid vel agendum, vel ore proferendum est cum seria mentis consideratione jungatur; et tunc *tertiae partis*, vel etiam *dimidiae horae spatium* pro Missae Sacrificio constitutum nimis prolixum non videbitur. Deo juvante fore confidimus, ut Sacerdotes universi sibi pro muneris ratione, ac dignitate satisfaciant; nec in forum, aut publicas Urbis officinas in posterum simul convenient, ut vanis rebus detineantur, ac deinde ex foro ad Sacrarium properantes Missae Sacrificium instituant. Hoc etiam Tridentina Synodus praecepit Episcopis ut in Sacrificio Missae diligenter accurateque omnem irreverentiam impediant, *quae ab impietate vix sejuncta esse potest* (Sess. 22. de Sacrif. Missae, in Decreto de observandis, et evitandis in celebratione Missae). Clemens XI. in iis litteris, quas die 16. Martii anno 1703. ad universos Episcopos dedit, eandem rem plurimum his verbis commendavit: *Majori super omnem dicendi modum diligentia, ac studio curare debes, ut Missae Sacrificium, quo nihil sanctius, nihil divinius excogitari potest, per solos Presbyteros celebretur, non tantum ea morum puritate, quae ipsos decet, qui singulis diebus Deo Patri caeleste Holocaustum offerunt unigeniti Filii, qui nostram immortalitatem induit, verum etiam, ut sacras caeremonias in rubricis praescriptas sedulo, pieque observent. Id enim necessario requiritur, ne Sacerdos inter homines, Deumque positus ad ipsius iracundiam sedandam, si negligenter, immodesteque suo munere fungatur, Deum magis irritet.*

AD LIBROS

DE SACROSANCTO MISSAE SACRIFICIO

APPENDICES.

APPENDIX I.

AD LIB. I. CAP. III. NUM. 1. EX SECUNDO TOMO BULLARII PAG. 123.

De retinenda Crucifixi Salvatoris Imagine palam et visibiliter exposita super Altaribus, ad quae Missarum Sacrificia peraguntur.

Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, et Ordinariis Ditionis Ecclesiasticae.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Causa scribendi desumitur ex consuetudine, quae licet pia, Ecclesiae tamen disciplinae adversatur.

Accepimus praestantium Virorum testimoniis jampridem in quibusdam Pontificiae Ditionis Civitatibus inductam esse consuetudinem, quae licet pietatem, ac religionem praeseferat, Ecclesiae tamen institutis, ac disciplinae plurimum adversatur. Idem nos ipsi deprehendimus in aliquibus Ecclesiis hujus nostrae Romanae Urbis, et aliis pariter, quae Episcopis Suburbicariis subjiciuntur. Quapropter muneri Nostro deesse magnopere videremur, nisi de hac re monerentur illi, qui pro spirituali hujus Civitatis regimine Ministri a Nobis constituti sunt, et alii, qui Suburbicarios Episcopatus, vel alterius Civitatis in Ditione Pontificia sedem obtinentes curam gerunt animarum.

In Altaribus praeter majorem Tabulam, alia minor collocatur, et Crux inter Candelabra posita aufertur, et illius loco parva Crux minori Tabulae superadditur.

In Altaribus, quae per Ecclesias erecta sunt, et in quibus Sacrum fieri consuevit, praeter majorem Tabulam, quae vel depictam vel incisam exhibet imaginem Sancti, in cujus nomen, et memoriam Altare consecratum est, adjungi coepit alia minor Tabula, in qua vel coloribus exprimitur, vel aere, ligno, aut marmore inciditur Effigies alterius Sancti, ita ut Crux auferatur, quae, juxta Rubricas, inter Candelabra collocari debet: Cum vero neminem lateat, rem Divinam confici non posse, nisi Crux cum Imagine Sanctissimi Crucifixi super Altari constituatur, hinc minori Tabulae superadditur exiguus adeo Crucifixus, ut neque Presbyteri celebrantis oculis facile occurrat, neque ab ullo alio distingui ferme possit, nisi hic diligenter perscrutetur, utrum super Altari revera Crucifixi Imago proposita fuerit.

Pont. improbare non intendit, ut plures Sancti in uno Altari Fidelium venerationi proponantur.

Equidem non improbamus, quod idem Altare in plurimum Sanctorum nomen, ac memoriam dedicetur, quodve in majori Tabula aut unus tantum, aut plures etiam Sancti pingantur, vel denique, quod alia minor Tabula collocetur inferior, aut alio quocumque modo, ubi unus, vel plures Sancti Fidelium venerationi proponantur. Illud permittere nullatenus possumus, quod Missae Sacrificium in his Altaribus celebretur, quae careant Imagine Crucifixi, vel ipsa incommode statuatur ante Presbyterum celebrantem, vel ita tenuis et exigua sit, ut ipsius Sacerdotis et Populi assistentis oculos pene effugiat: Id enim alienum est a legibus, et Institutis Ecclesiae, quae in Rubricis aliisque Ecclesiasticis Sanctionibus continentur: Id etiam maxime contrarium est Sacrae antiquitati, et Ecclesiarum, etiam Orientalium, consuetudini; ita ut certissimum sit violari Leges Ecclesiae, si exigua solum Imago Crucifixi praefigatur minori Tabulae, vel Statuae Sancti, qui superadditur, ut illum Fideles venerentur.

Sed ad Missae Sacrificium celebrandum non permittit, ut parva Crux super Altari ponatur.

Praeceptum Rubricae Missalis in hac parte.

In Rubricis Missalis *tit. de praeparatione Altaris, et ornamentorum ejusdem*, haec leguntur: *Super Altare collocetur Crux in medio, et*

Candelabra saltem duo cum Candelis accensis hinc et inde in utroque ejus latere. In Romano Pontificali *titul. de Consecratione electi in Episcopum;* cum sermo est de Altari, ubi consecrandus Episcopus Sacrum operatur usque ad Offertorium, quo peracto Missae Sacrificium prosequitur in alio Altari, ubi Episcopus consecrans rem Divinam facit; in eo, inquam, Pontificali haec habentur: *In Capella vero minore pro Electo, quae a majore debet esse distincta, addatur Altare cum Cruce, et duobus Candelabris.*

Item Pontificalis Romani.

Caeremoniale autem Episcoporum postquam *lib. 1. cap.* 12. commemoravit Candelabra, et Candelas, haec addit: *In quorum medio collocabitur Crux ex eodem metallo, et opere, praealta, ita ut pes Crucis aequet altitudinem vicinorum Candelabrorum, et Crux ipsa tota Candelabris superemineat, cum Imagine Sanctissimi Crucifixi versa ad anteriorem Altaris faciem.*

Item Caeremonialis Episcoporum.

Nos ipsi verba fecimus de hoc veteri ritu collocandae Crucis in Altari, cum Sacrum peragitur, in nostris Commentariis *De Sacrificio Missae*, quae Italico sermone a Nobis confecta fuerunt *par. 4. sect.* 1. *num.* 17. *ac sequentibus:* Plura deinde addidimus *sect.* 1. §. 18. *et* 19., cum ipsa latine reddita lucem iterum publicam adspexerunt. His etiam adjungimus, ob vetustatem praesertim hujusce Ritus, tantam venerationem, cultumque semper exhibitum fuisse Cruci, quae in medio Altari collocatur, cum Missae Sacrificium conficitur, ut Novatores ipsi magis infensi, illam de medio auferre pertimuerint, cum suam Coenam instituunt; haec testatur Gretserus *in suo Tractatu de Cruce cap.* 23. *tom.* 1. ejus editionis, quae postremo typis vulgata fuit.

Sententia Pontificis in ejus Opere de Sacrificio Missae.

Si vero disciplinam Orientalium inspiciamus, Graecis in more positum est, ut ad Portam Regiam Sanctuarii utroque latere Imagines Christi Domini, ac Beatae Virginis, et super Altari Crucem una cum Libro Sanctorum Evangeliorum constituant: In Liturgia vero Copto-Arabica, quae desumpta ex manuscriptis Codicibus Vaticanis impressa fuit anno 1736. in Collegio Urbano de Propaganda Fide *pag.* 33. indicitur Sacerdoti celebranti, ut Benedictionem cum Cruce Populo impertiat, eam deinde osculetur, ac Diacono tradat, qui ipsam super Altari collocat: Postremo Ritus Syriacus Maronitarum eadem prorsus decernit, quae in Rubricis Romani Missalis praescribi superius indicavimus. Nam Patriarcha Stephanus *lib.* 3. *tract.* 2. *sect.* 4. ita scriptum reliquit: *Mos iste in omnibus Ecclesiis inolevit, ut super Altaris gradum salutiferae Crucis vexillum collocetur.* In Synodo etiam Nationali, quae coacta fuit *anno* 1736. in Monte Libano, quam Litteris Apostolicis Nos ipsi confirmavimus, *par.* 2. *cap.* 13. *de Sacrosancto Missae Sacrificio can.* 8. ita sancitum est: *Super Altare collocetur Crux in medio, et Candelabra saltem duo cum Candelis accensis hinc et inde in utroque ejus latere.*

Concordans Ritus Orientalium.

Scriptores, qui Sacros Ritus explicarunt, nonnullas disputationes instituunt; ac primo, utrum satis sit nudam Crucem in Altari statuere, an Imago Crucifixi addenda simul videatur. Equidem Rubricae Missalis solam Crucem commemorant. Cum tamen Coeremoniale Episcoporum Crucem una, et Crucifixum nominet, idque comuni Ecclesiae consuetudini consentaneum sit, hanc ideo sententiam probandam nemo sapiens dubitat. Ita sentiunt Gavantus, Claudius la Croix, qui *lib.* 6. *par.* 2. *de Sacrificio Missae num.* 318. fatetur, ob veterem communemque usum, sine imagine Crucifixi, quae pendeat e Cruce, rem Divinam fieri non posse, nisi necessitas intervenerit. Et profecto initio Ecclesiae, cum Fideles concitare ad furorem Gentiles magnopere timerent, si Christum Crucifixum publice adorandum proponerent; Crucem tamen pluribus modis exornatam palam exponebant, atque incisum, vel depictum Cruci apponebant Agnum, qui typus amantissimi Salvatoris semper habitus est, ut eo saltem modo Crucifixi Imaginem exhiberent: Id conspicitur adhuc in nonnullis hujus Civitatis Ecclesiis, et testimonio etiam Magrii comprobatur *in ejus Hierolexico, in vocabulo* CRUX.

De quaestione, an sufficiat super Altari Crux nuda, vel debeat esse cum Crucifixo.

Secundo loco inquiritur, utrum Crucifixus pendens a Cruce debeat in Altari constitui, etiamsi Salvator noster Crucifixus in majori Tabula Altaris depictus, aut caelatus appareat. Gavantus id quidem probat; alii vero necessarium id minime arbitrantur, dummodo tamen Crucifixus in majori Tabula vel pictus, vel caelatus, primum locum obtineat prae caeteris omnibus, quae in eadem Tabula exprimuntur. Ita censent Pasqualigus *de Sacrificio Missae quaest.* 716. Quartus *ad Rubricas Missalis par.* 1. *tit.* 20. *dub.* 10., et Giribaldus *de Sacramentis in tract.* 5. *de Sacrificio Missae cap.* 9. *dub.* 2. *num.* 20. Huic pariter sententiae se conformavit Congregatio Sacrorum Rituum, uti constat ex responsione, quam ipsa promul-

De alia quaestione, an poni debeat Crux, quando in Tabula Altaris est depictus Crucifixus.

gavit anno 1663., et quam Meratus recenset *tom.* 1. *par.* 1. *tit.* 20. *de praeparatione Altaris num.* 6., et in Indice Decretorum *eodem tomo par.* 2.

Item, an poni debeat Crux, quando adest Tabernaculum cum Sanctissima Eucharistia.

Tertio loco quaeritur, utrum Crucifixus in Altari collocari debeat, cum Sacrificium Missae in eo conficitur Altari, ubi positum est Tabernaculum, in quo Pyxis cum Sacris Particulis continetur; cum praesertim eidem Tabernaculo parva Crux cum Imagine Salvatoris Crucifixi semper praefigatur. Equidem in Coeremoniali Episcoporum haec habentur: *Non incongruum, sed maxime decens est, ut in Altari ubi Sanctissimum Sacramentum est, Missae non celebrentur, quod antiquitus observatum esse credimus*; in veteri Coeremoniali, cum Clemens VIII. Pontificatum gereret, ita legebatur, *quod antiquitus observatum esse videmus.* Attamen id prorsus difficile nonnullis videtur, ob eam causam, quod, ut ipsi argumentantur, cum unicum Altare in veteribus Templis extrui soleret, aut Divina Eucharistia in eis conservata non fuisset, aut nullum Missae Sacrificium in eis esset institutum: Aliter vero sentiunt ii, quibus cognitum perspectumque est, eum morem fuisse antiquitus, ut Sacra Eucharistia in Ecclesiae Sacrario servaretur, vel in decenti Armario, quod parieti configebatur, uti nunc etiam perspicimus in Basilica Sanctae Crucis in Jerusalem: Idem perpendit Mabillon *in Musaeo Italico tom.* 1. *pag.* 89., *ac tom.* 2. *pag.* 139. At quod in praesenti ingerit difficultatem, nec ullum ab examine propositae controversiae liberum facit, illud est, quod, juxta vigentem disciplinam, Sacra Eucharistia conservatur in Tabernaculo, quod est positum super uno ex Altaribus Ecclesiae, et quod in eo passim Missa celebratur; cum, sedulo perpenso Coeremoniali textu deprehensum sit, eum praedictae celebrationi absolute non obstare; uti Christianus Lupus expendit *tom.* 11. recentioris editionis in Dissertatione *de Sacris Processionibus pag.* 356. Hanc itaque controversiam quum alias Nos ipsi expenderemus in supra citatis Commentariis *de Sacrificio Missae par.* 4. *sess.* 1. *num.* 18.; illorum sententiam probavimus, qui existimant Crucifixum inter Candelabra statui debere: neque parvam Crucem, quae Tabernaculo praefigitur, satis esse, ne Rubrica violetur, quemadmodum inferius explicabimus. Idemque censuit Congregatio Sacrorum Rituum anno 1663. uti perspicitur ex Indice Decretorum, quem Meratus exhibuit, *part.* 2. *tom.* 1. *num.* 100., ubi haec leguntur verba: *Crux parva cum Imagine Crucifixi posita super Tabernaculum in quo asservatur inclusum Sanctissimum Sacramentum in Altari, non est sufficiens in Missa, sed poni debet alia Crux in medio Candelabrorum.*

Item an poni debeat Crux quando est expositum SS. Sacramentum.

Quarto loco disputatur utrum Crucifixus inter Candelabra collocandus videatur, cum Sacrum peragitur in eo Altari, ubi Divina Eucharistia non includitur Tabernaculo, sed publice Fidelium venerationi exponitur. Id necessarium esse putavit Sacrorum Rituum Congregatio *die* 14 *Maji anno* 1707. Hoc enim petitum fuerat: *An super Altare, in quo Sanctissimum Sacramentum expositum est, Crux de more collocari debeat.* Sic autem responsum est: *Nunquam omittendam Crucis cum Imagine Crucifixi appositae collocationem.* Porro quum Nos ipsi tunc in minoribus constituti Coadjutorem Promotoris Fidei gerentes, ipsius loco eidem Congregationi praesentes adfuerimus, adhuc memoria retinemus, in illa sententia ferenda varia fuisse ac discrepantia suffragia, cautumque deinde fuisse, ne ipsa sententia in lucem ederetur. Itaque res iterum deducta est in examen initio Pontificatus Nostri *die* 2. *Septembris anno* 1741. in eadem Congregatione Sacrorum Rituum, quae postquam omnia diligenter accurateque perpendit, decrevit, ut quaelibet Ecclesia morem et institutum, quod antea servaverat, in posterum quoque retineret. Et quidem pro Cruce ab Altari removenda, dum Missa in eo celebratur, et super eo publicae venerationi Eucharistia exposita est, parum urget, quod nonnulli asserunt, indecens esse, ut Christi Imago in eo loco sit, in quo Christus ipse sub specie panis realiter praesens est, et ab omnibus sub eadem specie panis videtur: id quippe prorsus contingit, quoties Sacerdos in quolibet Altari rem Divinam faciens, materiam Eucharistiae consecravit; nec enim Ecclesia unquam decernendum putavit, ut peracta Consecratione, Crux ab Altari removeatur. Quemadmodum nec asserentibus Crucem necessario esse debere in Altari, in quo expositum est Sacramentum publicae venerationi, si in eo Missa celebretur, quidquam prodesse potest, quod in publica Eucharistiae expositione significetur triumphus, et gloria Salvatoris, in Missae autem Sacrificio ejusdem mors repraesentetur; cum Ecclesia, tam in actione Missae, in qua Eucharistia consecratur, quam in conclusione

precum, quae coram eadem jam consecrata et Fidelium venerationi palam exposita recitantur, una eademque Collecta aeque utatur, quam S. Thomas Aquinas confecit, nimirum: *Deus, qui Nobis sub Sacramento mirabili passionis tuae memoriam reliquisti, tribue, quaesumus, ita nos Corporis et Sanguinis tui Sacra Mysteria venerari, ut redemptionis tuae* (hoc est passionis, ac mortis) *fructum in nobis jugiter sentiamus*, Quae cum ita se habeant, Rituumque Interpretes et Scriptores, ob ea, quae mox relata sunt, in varias abierint sententias, satis commendari non possunt ea, quae prudenter, sapienterque decreta fuerunt a praedicta Sacrorum Rituum Congregatione, nempe, ut quaelibet Ecclesia vel Dioecesis suam retineat consuetudinem: ita ut nihil immutetur in ea Dioecesi, ubi Crux in Altari constitui soleat, dum Missa celebratur, etiamsi Sacra Eucharistia publice prostet: neque nova disciplina excitetur in ea Dioecesi, ubi contraria hujusce rei consuetudo jampridem invaluerit.

Pontifex omnia super hac re proposuit, ut perspectum sit consuetudinem, quae iuvaluit alienam esse a Sacro Ritu.

Haec omnia diligenter exposuimus, non quidem, ut hac de re plenum justumque tractatum adornaremus, sed ut ex eis cognitum esset atque perspectum, quam alienum sit a Sacris Ritibus id, quod plures temere et inconsulto peregerunt, nempe ut Sacrum facerent ad Altaria, in quibus Crux haud promineat inter Candelabra, sed exiguus tantum Crucifixus praefigatur Tabulae alicujus Sancti, qui vel depictus, aut caelatus majori Tabulae Altaris adjungi consuevit.

Si enim, juxta Rubricas Missalis, Crux inter Candelabra statuenda est; si, juxta coeremoniale Episcoporum, Crux ipsa cum Imagine Crucifixi Candelabris supereminere debet; si, juxta sensum Congregationis Sacrorum Rituum, non satis esse judicatur exiguus Crucifixus Tabernaculo infixus, cum Missa celebratur ad Altare, ubi Pyxis cum sacris Particulis in Tabernaculo includitur; si in praesenti non agitur de Altari, in cujus Tabula Imago Salvatoris Crucifixi primo loco Fidelibus exhibeatur; nec minus de Altari, in quo Sacra Eucharistia publice adoranda proposita sit; nemo est, qui non videat, praxim, de qua agitur, recenter inductam, proprioque marte a privatis personis usurpatam, ex supradictis dicendam esse omnino improbatam; eoque magis, cum ex exiguo Crucifixo, qui praefigitur Tabulae ejus Sancti, qui Altari superadditur, ea profecto utilitas non consequatur, quam proponit Ecclesia, dum Crucem inter Candelabra collocandam decernit. De hac re praeclarissimus Vir Cardinalis Bona ita scriptum reliquit *Rerum Liturgicarum lib. 1. cap. 25. num. 8. Ab aspectu siquidem Crucis Sacerdoti celebranti Passio Christi in memoriam revocatur, cujus Passionis viva Imago, et realis repraesentatio hoc Sacrificium est, mortem cruentam Salvatoris nostri incruente exprimens, tanquam idem Sacrificium, quod in Cruce oblatum est, quamvis diverso modo offeratur*: His postremis verbis indicatur orthodoxa doctrina; quam Tridentina Synodus declaravit *sess.* 22. *de Sacrificio Missae cap.* 2.

Adhortatio Pont. ad Episcopos, ne irrepat consuetudo adversus Sac. Ritus.

Itaque, Vos omnes, Venerabiles Fratres, ad quos haec Apostolica scripta dirigimus, curam magnopere impendite, ne vestras in Dioeceses irrepat consuetudo, quam superius explicavimus; quod si jam ipsa invaluerit, humanitatem prius, ac deinde severitatem, si opus fuerit, adhibentes, illam penitus convellite. De Sacrificio Missae res agitur, ideoque nemo vestrûm ignorat, a Tridentino Concilio eam tribui auctoritatem Episcopis, et ordinariis Locorum, ut etiam tanquam Sedis Apostolicae Delegati corrigere valeant pravas consuetudines, quae Ritui Missae celebrandae adversantur; Ita clare desumitur *sess.* 22. in Decreto *de observandis, et evitandis in celebratione Missae*. Neque vos latet, nullum esse privilegium, aut immunitatem, quae deliquentibus in hac re suffragari possit, ut vestra ab auctoritate, poenisque per Vos irrogatis vindicentur; Idem saepius confirmavit Sacra Congregat. Tridentini Concilii interpres, Decreto inhaerens ejusdem Synodi, quod paulo ante memoravimus: Id Fagnanus testatur ad *Cap. Grave, num.* 46. *de officio Ordinarii*, his verbis: *Et generaliter hoc Decretum* (de quo superius dictum est) *censuit Sacra Congregatio comprehendere etiam Regulares quantumvis exemptos, eosque ea omnia, quae ab Ordinariis Locorum circa observanda, et evitanda in Missarum celebratione statuta fuerint omnino servare teneri, ad idque etiam poenis, et censuris Ecclesiasticis ab iisdem Ordinariis cogi et compelli posse*. Nos quidem his Literis eandem auctoritatem, qua jam praediti estis, iterum Vobis confirmamus. Illud monendum superest, eam Nobis mentem haud esse, ut Imagines Sanctorum, quae majori Tabulae Altaris superadditae sunt, de medio auferatis,

cum fortasse defuturi non essent invidi, qui ut pietati vestrae maculam inurerent, in vulgus disseminarent, Vos nulla duci religione in eum Sanctum, cujus Imaginem Fidelium venerationi subducitis: Illud Vobis praecipimus, ut nullo modo patiamini, rem Divinam fieri ad hujusmodi Altaria, nisi Crucifixus inter Candelabra ita promineat, ut Sacerdos celebrans, ac Populus Sacrificio assistens eundem Crucifixum facile, et commode intueri possint; quod evenire nequit, si exigua solum Crux minori Tabulae defixa fidelibus exhibeatur. Si ejusmodi corruptela in Dioecesim non valde propagata est, facile extingui poterit, si privatim Regulares, aut Saeculares Ecclesiarum Superiores de hac re moneantur: sin autem late per Dioecesim invaluerint, tunc a Vobis Edictum necessario promulgandum erit, quod his nostris literis conformetur. Plura scribere Vobis praetermittimus, quos prudentia, ac doctrinae laude satis praestantes existimamus: Auctoritatem nostram, ut rem perficiatis, et quoties opus fuerit, Vobis petentibus nunquam defuturam pro certo habeatis. Interim Fraternitatibus Vestris, et Populis curae vestrae commendatis Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem die XVI. Julii MDCCXLVI. Pontificatus Nostri Anno Sexto.

Dat. die 16. Julii 1746.

APPENDIX II.

Ad Lib. I. Cap. VIII. Num. 15. Ex Institutionibus Ecclesiasticis, Pag. 90. Institutio XXI.

De Benedictione, quae Sacris Indumentis, et Vasis tribuitur, sive Sacra Unctio sit necessaria, sive minime requiratur. Origo ejusdem Benedictionis; quo pacto administrari debeat.

Christus in novissima Coena Sacrificium et Sacerdotium instituit.

Universi Patres, ac Theologi consentiunt, Christum Dominum novissima coena, in qua Sacrificium sui Corporis, et Sanguinis instituit, Sacerdotii ordinem, ac dignitatem cunctis Apostolis contulisse, cum potestatem eisdem consecrandi per illa verba tradidisset: *Hoc facite in meam commemorationem*. Neque sane hoc in dubium revocari potest, cum Tridentina Synodus apertissime decernat: *Si quis dixerit illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent Corpus, et Sanguinem suum, anathema sit* (1).

An triduo post Salvatoris mortem celebrari potuerit Sacrificium.

Ut omittamus eam controversiam, quae inter Theologos agitur de Missae Sacrificio, quod ab Apostolis vertente triduo post Salvatoris mortem celebrari poterat; qua in re unanimi assensu conveniunt Corpus Christi sub speciebus panis futurum fuisse vita destitutum, nec animam ulla *concomitantiae* ratione conjunctam; deinde nonnullas alias quaestiones instituunt, an Missa per illud triduum peracta rationem ejus Sacrificii habuisset, quod Salvator obtulit. Item, an hostiae tunc consecratae, si postquam Dominus resurrexerit, servatae fuissent; an ipsius Corpus exanime, vel animae restitutum continuissent; his omissis illud certum est, illorum dierum spatio Apostolos Sacrum non fecisse, et viri doctrina, atque eruditione praestantes inter se disputant quonam tempore Sacrificium Missae primo iidem Apostoli celebraverint.

Quonam tempore Apostoli primo Sacrificium celebraverint.

Inter argumenta, quae a P. Theophilo Raynaudo afferuntur, illud postremum non est quod inscribitur: *De prima Missa* (2). Postquam ibi asseruit Apostolos ob amantissimi Praeceptoris mortem moerore pene confectos, et, velut oves interfecto Pastore, dispersos, per illud triduum Sacrificio abstinuisse, ipsos deinde revocato ad vitam Domino incredibili voluptate excitatos primum Deo Sacrificium obtulisse decernit, ut supremum ipsi cultum persolverent, vel ut gratias agerent pro redivivo Praeceptore, vel ut memoriam acerbissimae ejusdem Passionis recolerent, vel denique, ut Fideles, ac se ipsos singulari laetitia recrearent. E contrario Cardinalis Bona (3) in tractatu rerum Liturgicarum, quem nemo satis commendaverit, primum Sacrificium in Pentecostem usque prorogatum existimat, cum super eos de coelo Paraclitus immissus fuit; idque affert argumentum, quod lex vetus usque ad Pentecostem vim suam retinuerit, cum nova nondum satis promulgata esset, ideoque *non decebat novum offerri Sacrificium Sacerdotio nondum translato*. Huic quidem sententiae congruit sacra-

(1) Cap. 1. de Sacrificio Missae, et cap. 2. sub. eod. tit.

(2) Tom. 6.

(3) Lib. 1. cap. 5.

rum Litterarum auctoritas (1), in quibus describuntur *perseverantes unanimiter in oratione* Apostoli simul in Coenaculo coacti ante illapsum Paracliti (2). Deinde cum dies Pentecostes complerentur, et sub variis linguis in illos Spiritus Sanctus descendisset, tunc quoque *erant perseverantes in communicatione fractionis panis, et orationibus.*

Apostoli peculiaribus indumentis Missae Sacrificium peregerunt.

Hac disputatione absoluta de tempore primi Sacrificii, qui res Ecclesiae magis accurato studio persequuntur, illud inquirunt, utrum Apostoli Sacrum in communi, et quotidiana veste confecerint, an Sacrificii religione ducti peculiarem adhibuerint, uti postea novae Legis Sacerdotes in more positum habuerunt. Hugo a S. Victore, et Walfridus Strabo primam opinionem tuentur; Nicolaus autem Alemannus (3) irridet eos, qui aliter sentire non dubitent, ea potissimum ratione adductus, quod tunc Apostoli in summa egestate versarentur. Ab illa tamen dissentiunt Valdensis, Demochares, Baronius, Stapletonius, Saussajus, Bona, Raynaudus, qui pari eruditione celebrantur. Quidam etiam ex illis nimia Alemanni confidentia graviter commoventur. Ac primum ii concedunt Christum Dominum usitatis vestibus inductum divinum Sacramentum instituisse; contendunt tamen Apostolos peculiaribus indumentis usos fuisse, cum primum Sacrificium, ac deinceps caetera peregerunt. Id enim rei dignitate maxime convenit, quod etiam Judaeorum, Ethnicorumque exemplis ante oculos propositis suadebatur. Et quemadmodum, qui Christi fidem suscipiebant, uti ex Apostolicis actibus deprehendimus, bonis omnibus divenditis, pretium Apostolis offerebant, hinc a veritate dissonum non videtur, quod Apostoli egenorum calamitatibus facile consulere possent, vestesque idoneas, et alia ad Sacrificium pro ejus majestate celebrandum sibi compararent.

Quod an exemplo D. Pauli comprobetur in medio relinquitur.

S. Paulus Apostolus, (uti ex sacris Litteris conjicimus) Troade Asiae Civitate, quam decennalis Graecorum obsidio celebrem effecit, ter substitit. De primo in illam adventu actus Apostolici capite 16.; de secundo Paulus ipse epistola 3. ad Corinthios; de ultimo tandem iidem actus Apostolorum cap. 20. palam commemorant. Carpus, cujus nomen die 13. Octob. in Martyrologiis commendatur, Apostolum hospitio recepit, cum novissime ad illam Urbem venisset: discedens Paulus *Penulam* forte apud eum reliquit. Anni spatio interjecto, cum secundam ad Timotheum epistolam scriberet, haec habet: *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens effer tecum.*

Quod si probanda videretur eorum opinio, qui Penulam idem, ac Sacerdotis casulam arbitrantur, satis constaret, Apostolos sacris indumentis, cum rem divinam facerent, usos fuisse. Praeclarus Doctor Guillelmus Estius in commentariis ad eandem Pauli epistolam Penulae nomine libros veteris Testamenti intelligi affirmat, non vero casulam, qua nunc Sacerdotes utuntur; *Quod vero quidam Penulam interpretantur vestem sacram, quam Latini Planetam vocant, non est, unde solide probetur.* Joseph Vicecomes e contrario (4) casulam sub eadem Penula significari contendit. Cardinalis Baronius (5) ingenio, ac virtute magnus, cum utramque sententiam in medium protulisset, haec tradit: *Verum ex his duabus recitatis sententiis, vel de volumine, vel de sacra veste, alterutram, quem velit, lector sequatur, sed magis placet, ut volumen Sacrae Legis intelligi debeat.* Maximae diligentiae vir Cardinalis Bona (6) eorum opinionem amplecti videtur, qui Penulam pro quodam vestis genere interpretantur. Idem sentit Calmet (7), et Senator Philippus Buonarroti (8). Cum ipse peculiare vitrum accurato studio explanaret, in quo effigies SS. Petri, Pauli, et Laurentii expresse conspiciuntur, Penulam vulgarem, et brevem pro veste in itineribus adhibitam fuisse comprobat; quae deinde a viris illustribus adscita formam quoque mutavit, lautioremque suscepit; itaut ad talos usque deflueret; casulas autem Ecclesiasticas ab iis postremis Penulis tantum originem desumpsisse.

Apostoli super Altare rem divinam fecerunt.

Nos hanc difficilem controversiam praetermittimus, illudque libere adfirmamus Apostolos super Altare rem divinam fecisse, uti ex verbis S. Pauli Apostoli colligitur (9): *habemus Altare, de quo edere non habent potestatem, qui*

(1) Act. Apost. cap. 1.

(2) Cap. 2.

(3) Dissert. de parietinis Lateranensibus.

(4) Lib. 2. de Missae apparatu cap. 28.

(5) Anno Christi 58. n. 67. 68.

(6) Oper. cit. lib. 1. c. 24. n. 8.

(7) In suo diction. hist. Sac. Script. tom. 2.

(8) In animadversionibus ad quaedam vitrea fragmenta figuris distinta ex Coemeteris Rom. effossa, Tab. 16. figur. 2.

(9) Epist. ad Judaeos cap. 13.

tabernaculo deserviunt; quae sane juxta Doctores Catholicos referenda sunt ad Altare, in quo Sacramentum Eucharistiae conficitur, et Fidelibus administratur. Illud quoque asserimus, neminem, qui Evangelii legem sequatur, inficiari posse, quin Christus Dominus in novissima coena Calicem accipiens Apostolis praeceperit, ut omnes ex eo suum Sanguinem biberent, qui paulo post in remissionem peccatorum pro ipsis, et pro multis effundi debebat; quae a Domino praecepta Fidelibus inde se tradidisse Apostolus testatur; *Quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, et gratias agens fregit, et dixit; accipite, et manducate: hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter et Calicem, postquam coenavit, dicens: hic Calix novum Testamentum est in meo sanguine.* Ob eam causam feria V. majoris Hebdomadae, quae ejusdem Sacrificii institutioni celebrandae proposita est, ab antiquis Patribus *Natalis Calicis* nuncupatur. Tunc enim Calix profanus in sacrum usum Christi Domini potestate conversus fuit. En verba S. Eligii Episcopi, qui Saeculo VII. scripsit (1): *Vocatur haec dies Coena Domini, vocatur et Natalis Calicis, quia hac, eademque die mysticum Pascha Dominus cum Discipulis celebrans Sacramenta Corporis, et Sanguinis sui illis, atque per illos nobis tradidit, et ipse celebrationis initium fecit.* Dicemus etiam nullo Evangelistarum testimonio, Panem consecratum in Patena a Christo Domino fuisse positum, de qua cum S. Jacobus in Liturgia meminerit, ipsius usus ad Apostolorum tempora commode referendus est, uti tradit Cardinalis Bona (2): *An Christus consecratum Panem in disco, seu Patena posuerit, non exprimunt Evangelistae; ejus tamen usum aevi Apostolici esse Liturgia Jacobi ostendit.* Dicemus veritati omnino consentaneum, quod Apostoli Sacrum facientes indumentis a communi usu remotis uterentur: *Habet Religio Divina* (inquit S. Hieronymus) (3) *alterum habitum in ministerio Altaris, alterum usu, vitamque communi.* Postremo dicemus jure, ac merito traditioni Apostolicae concedendam earum vestium consuetudinem, quae in Sacrificio Missae adhibentur, pro quibus fere singulis ex quarto Saeculo argumenta suppetant. Tenenda quippe est doctrina, quae a S. Augustino praeclare traditur (4): *Quod universa tenet Ecclesia, nec a Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.*

Altare, Vasa, Vestesque ad Sacrificium necessariae benedictione consecrari debent.

Maxime autem decet, ut Altare, Vasa, Vestesque ad Sacrificium necessariae consecratione, ac benedictione prius in usum sacrum convertantur, uti docet S. Thomas (5): *Consecrationes adhibentur his rebus, quae veniunt in usum hujus Sacramenti tum propter Sacramenti reverentiam, tum ad repraesentandum effectum Sacramenti, qui ex Passione Christi provenit, secundum illud Haebr. ult. Jesus, ut sanctificaret per suum Sanguinem populum etc.* Hinc in ordine Romano consecrationem Calicis, et Patenae cum unctione Chrismatis, certisque precibus descriptam intuemur; legimusque in jure Canonico decretum, quod Hormisdae Pontifici adscribitur (6), ubi de Altaris Consecratione sermo agitur. De Patena et Calice consecrando Innocentius Tertius (7); de Sacrarum vestium benedictione Canon *Vestimenta de Consecrat. dist.* 1. aperte mentionem, ac testimonium faciunt; et licet Haereticus Hospinianus (8) hunc Sacrum benedictionis ritum Saeculo tantum IX. invectum asserere non dubitaverit; tamen ex Saeculo IV. certissima hujus rei monumenta proferuntur. Nam uti refert Sozomenus, cum Imperator Constantinus regali munificentia Templum Jerosolymis condidisset: *Episcopi Jerosolymam delati Ecclesiam consecrarunt, simulque ornamenta, et donaria ab Imperatore transmissa.* Quae sane pia consuetudo ex veteri Testamento, in novam Ecclesiam prioribus Saeculis dimanavit, uti asserit idem Cardinalis Bona per haec verba (9): *Quem ritum e veteri Testamento ad novum profluxisse reor.* Id pariter Innocentius Tertius loco superius allato palam indicavit: *Cum consecratur Altare, cum dedicatur Templum, cum benedicitur Calix, non solum ex mandato Legis Divinae, verum etiam exemplo B. Silvestri, qui cum consecrabat Altare, illud Chrismate perun-*

(1) In sua Homil. 19. tom. 2. edit. 2. Bibl. Patrum.
(2) Lib. 1. cap. 25. n. 3.
(3) Super cap. 44. Ezechiel.
(4) Lib. 4. de Baptismo cap. 24.
(5) Par. 3. q. 83. art. 3. in corp.
(6) Nullus de consecrat. dist. 1.
(7) Cap. unico §. ungitur de Sacra Unctione.
(8) In suo lib. de origine Dedicationum c. 3. 4.
(9) Loco cit.

gebat. Praecepit enim Dominus Moysi, ut faceret oleum Unctionis, de quo ungeret Testimonii Tabernaculum: et Arcam Testamenti, mensamque cum vasis.

A quo possint templa, et Altaria dedicari, ac Vestes ad Sacrificium necessariae benedici.

De vetustate hujusmodi consecrationum, ac benedictionum erudite disserit Dominicus Georgius (1). Vestis cujuslibet significatum Sotus plene complectitur (2). Accedunt alii plurimi sacrorum Rituum Interpretes, qui unanimi consensione ad Episcoporum ditionem pertinere adfirmant non modo templa dedicare, Altaria, et vasa, quae sacram unctionem requirunt, sed etiam vestium benedictionem, in qua sacrum Chrisma praetermittitur. Hinc solius Episcopi partes esse haec in sua dioecesi perficere. Nam testimonia ex jure prolata id satis clare comprobant, ac fusius auctoritate Anacleti (3), Engel (4), Schmalzgrueber (5), Pasqualig. (6), Card. de Lugo confirmatur (7). Illud solum in controversiam vocatur, an Episcopus pro benedictione vestium, licet sacrum Chrisma non adhibeatur, simplici Sacerdoti facultatem impertiri possit, quam nonnulli a Summo tantum Pontifice, alii vero etiam ab Episcopo tradi posse contendunt, uti Pasqualig. (8), et Quartus aperte declarant (9).

Vestium benedictio a simplici Sacerdote fieri potest.

Ut omnem dubitationem exuamus, et cum amplius viginti annis Sacrae Rituum Congregationi interfuerimus, ac supplices Episcoporum libellos audiverimus, ut simplices Sacerdotes pro hujusmodi vestium benedictione deligere sibi fas esset, die 17. Januarii hujus anni nos quoque ad ipsam confugimus, ac delegandi facultatem satis amplam obtinuimus, quae ad quinquennium protrahitur, novoque privilegio diutius prorogari potest.

Imo et cujuscumque supellectilis, quae Sacro Chrismate non oblinitur; si facultatem obtinuerit.

Quamobrem juxta acceptam facultatem eorum benedictionem, et consecrationem nobis reservamus, quae Sacram unctionem exigunt, uti Sacra Congregatio praecipit, quae facultatem tantum elargita est subrogandi alium Sacerdotem pro benedictione illius suppellectilis, quae Sacro Chrismate non oblinitur. Ac ut ritus ejusmodi integre servetur non solum in Urbe, sed in dioecesi, ubi eum neglectum non sine magno dolore percepimus, Vicario nostro Generali, quatuor dignitatibus, et senioribus Canonicis Ecclesiae nostrae Metropolitanae potestatem facimus consecrandi eam Supellectilem, pro qua Sacrum Chrisma necessarium non habeatur. Idem per nos liceat quinque dignitatibus, tribusque etiam Canonicis senioribus Collegiatae S. Petronii. Item Priori, et quatuor Canonicis S. Mariae Majoris; qui omnes non suis tantum Ecclesiis, sed aliis quoque Urbanis, et Suburbanis prospicere possint, dummodo nullo Vicario Foraneo subjiciantur. Idem concedimus Archipresbyteris, ac duobus Canonicis trium Collegiatarum nostrae Dioecesis pro suis Ecclesiis illorum locorum, in quibus Collegiatae ipsae sitae sunt. Tamen hanc facultatem Commissario nostro Catensi, Vicario Foraneo pro Ecclesiis Centensibus, caeterisque, quae ipsius ditioni adscribuntur. Item cuilibet Vicario Foraneo, qui in Dioecesi versatur pro Ecclesiis sibi subjectis, omnibus postremo urbanis Parochis pro suis Ecclesiis.

An Pluviale, et Cingulum, et Pyxis benedictione indigeant.

Hoc pacto satis consultum putamus, ne desint ullo tempore, qui in Urbe, ac Dioecesi vasa consecrent, et indumentis ad rem divinam necessariis benedictionem rite impertiantur. Praeterea, licet magnus lapidum numerus a Nobis consecratus jam fuerit, tamen si novi afferantur, ad eorum consecrationem nos paratos fatemur. Idem quoque praestabimus, si pro campanis benedicendis, sacrandisque occasio nobis offeratur. Singulis autem notum facimus, si in pervigilio cujuslibet Festi, Calicem, aut Patenam deferant, consecrationem in sequenti die non esse defuturam. Cum igitur tot delegati numerentur pro earum rerum benedictione, quae Sacro Chrismate non indigent, nullus excusationis locus dioecesanis superest; si ea supellectili ad Sacrificium utantur, quae benedictionem antea non acceperit. Ritus, et preces pro his benedictionibus adhibendae, in Rituali, ac Missali Romano continentur; alias autem preces, aliumque ritum inducere penitus interdicitur. Insuper Doctores opinionum varietate inter se disputant, utrum cingulum, pluviale, et pyxis etiam benedictione indigeant.

(1) Tom. 1. de Liturg. Rom. Pont. l. 2. cap. 14.
(2) In 4. Sententiarum dist. 13. q. 2. art. 4.
(3) Tom. 3. de consecr. Eccl. §. 2. n. 32. n. 442. et n. 49.
(4) Eod. tit. §. 7. n. 9.
(5) Eod. tit. lib. 3. tom. 2. pag. 566. n. 37.
(6) De Sacrif. novae Legis q. 801. n. 1. et seq.
(7) De Sacramentis disput. 20 de Sacramento Euchar. sect. 4. num. 91. et 98.
(8) De Sacrificio novae Legis q. 801.
(9) Ad Rubr. Missal. sect. 4. par. 2. tit. 1. dub. 3.

Pro cingulo eam minime necessariam quidam judicant, cum Can. *Vestimenta de Consecrat. dist.* 1. de vestibus loquatur, et cingulo nomen vestis distribui non debeat. Aliqui pro pluviali consuetudinem nullam benedictionis esse testantur, uti ex Gavanto (1) satis deprehenditur. Nonnulli quoque inter recentiores tradiderunt non opus esse, ut pro pyxide benedictio adhibeatur, sed vasculum ligneum intus aptandum ea benedictione sacratum, quae Corporali convenit. Attamen cingulum sacris vestibus omnino necessarium est, de cujus etiam benedictione in Pontificali Romano mentionem habemus (2). Illud solum interest discrimen, quod in Pontificalibus ante Clementem Octavum cinctorium, in aliis vero, qui posteriori tempore excusi sunt, cingulum nuncupatur. Item pluviale inter vestes Sacras adnumeratur, quod in profanos usus converti nefas est; quod etiam Romae sacrari consuevit. In Rituali, ac Missali Romano benedictio *Tabernaculi, seu Vasculi pro Sacra Eucharistia conservanda* expresse continetur. Cardinalis autem de Lugo (3) acerrime contra P. Vasquez disserit, qui ritum innuit consecrandi lignei vasculi, de quo superius dictum est: *Pater Vasquez dicit, ex consuetudine esse necessarium, ut intra pyxidem, in qua Sacramentum servatur, sit vas aliquod ex ligno, quod benedictione Corporalis benedictum sit. Verum hoc est vitium commune Scholasticis, ut consuetudine judicent ex eo, quod in illa Civitate, aut Provincia, ubi versantur, fieri viderunt. Scimus quippe consuetudinem esse contrariam, quam ego non solum de Roma, sed de aliis Ecclesiae Provinciis testari possum.* Hinc nos ut magis probabilem, ideoque tenendam eorum sententiam proponimus, qui pro cingulo, pluviali, ac pyxide benedictionem non omittendam fatentur, inter quos Bissius (4), Quartus, (5) Pasqualigus, (6) aliique numerantur. Illud quoque advertendum est, quod non modo pro novis indumentis benedictio necessario requiritur, sed tunc etiam, cum detrita pristinam formam amittunt, et ad suos usus apta non ducuntur, ideoque ex iis vestibus antea sacratis nova aliqua perficitur alterius generis; veluti, si ex pluribus manipulis stola, sive alba ex multis amictibus, aut e contrario plures amictus ex alba conficiantur. Ita Scriptores qui super hac re monimenta aliqua reliquerunt.

Priusquam hanc declarationem nostram absolvamus, pauca dicenda sunt de iis, qui praeter delegatos a nobis pro rerum Sacrarum benedictione, se facultate praedictos jure suo arbitrantur. Hujusmodi sunt Episcopi Titulares, qui forte in hac Civitate versentur, seu per illam transeant, Praesides Ordinum Regularium, iique Abbates Regulares, quibus insignia Pontificalia permissa sunt, quive Sacerdotio intiati, postquam a nobis benedictionem acceperint, vel etiam sine ulla Episcopi benedictione tali privilegio decorantur, ut Pontificalibus ornamentis uti, primamque tonsuram, et Ordines minores conferre possint (7).

Itaque, cum illud certum teneamus, injussu Sedis Apostolicae benedictionem vestium, et vasorum consecrationem simplici Sacerdoti committi non posse; et cum in responsione Sacrae Congregationis nonnisi ii nominentur, quos superius declaravimus, hinc nullum inter Delegatos nostros constituimus ex Praesidibus Regularibus, neque ex Abbatibus, quibus insignia Pontificalia, aliaque ornamenta conveniunt. Et quamvis aliqui contendant, posse Abbates ad hujusmodi benedictionem, et consecrationem ab Episcopo jure suo delegari (8), quod etiam exemplo confirmant, nempe posse Abbates etiam Clericis saecularibus primam tonsuram, et Ordines minores tradere, si litterae Episcopi accedant, quibus id permittatur: Id tamen nos minime probamus. Quippe quum Tridentinum Concilium (9) facultatem Abbatum pro conferendis prima tonsura, et minoribus Ordinibus certis limitibus concluserit, et ad Regulares ipsis subjectos unice definiverit; hinc

Injussu S. Sedis Consecratio Vestium, et Vasorum non potest committi simplici Sacerdoti, nec debet Abbatibus Regularibus.

(1) De Rubrica Missalis par. 1. tit. 19. n. 3. litt. 1.

(2) Sub Rubr. Specialis benedictio cujuslibet indumenti.

(3) Disp. 20. sect. 4. de Sacram. Euchar. n. 97.

(4) In sua Hierurgia litt. B. sub n. 51. §. 8. tom. 1. litt. P. tom. 2. n. 274.

(5) Ad Rubricas Missalis par. 2. tit. 1. sect. 4. dub. 2.

(6) De Sacrific. novae Legis q. 800 a num 9. et seqq.

(7) Can. *Quoniam* dist. 69. cap. cum contingat de aetate, et qualitate, cap. statuimus de suppl. neglig. Praelat. et cap. Abbates de Privilegio in sexto.

(8) P. Schmalzgrueber ad tit. decretal. de consecrat. Eccles. vel Altaris §. 2. n. 39.

(9) Sess. 23. cap. 10. de reformat.

sequitur, eam nullo modo proferri posse vel ad Regularem alterius Ordinis, vel ad Clericum Episcopo subjectum, licet per litteras suorum Praesidum id Abbatibus mandaretur. Ita statuit Congregatio Concilii, ejusque Decreta a Fagnano fuse memorantur (1). Ita pariter Alexander Septimus die 27. Septembris 1659. constituit, qui Pontificalium usum Abbatibus decernens (2): *Reliqua Pontificalia* (inquit) *extra loca ipsis Abbatibus subjecta, vel pro servitio alienae Ecclesiae, aut in subditos pariter alienos, etiam de licentia Ordinariorum, exercere non valeant, puta Campanarum benedictiones, Calicum, et similium, in quibus Sacra adhibetur Unctio, necnon minorum Ordinum collationes.*

Titulares Episcopi possunt de licentia Ordinarii Vasa et Vestes sacrare.

Aliter de Episcopis Titularibus dicendum est. Licet enim aegerrime defendi possit, ipsis licere in aliena dioecesi benedictionem vestibus impertiri, Altaria, ac Vasa sacrare, pro quibus Chrismatis unctio necessaria est, eo quod pro re gerenda Pontificiis insignibus uti debeant, Baculo scilicet, ac Mitra, quod quidem Tridentina Synodus (3) apertissime cuilibet Episcopo interdicit, cum in aliena Dioecesi versatur, nisi Ordinarii facultas accesserit; tamen cum ipsi Episcopali dignitate praediti sint, Vasa, ac Altaria dedicare, et Sacris indumentis benedictionem elargiri poterunt, si Ordinarius id permittat: eodem pacto, quo de ejusdem licentia Ordines conferre possunt. Ita disserit praeclare P. Hieronymus Andreuccius Societatis Jesu (4).

Quare praestantibus his sententiis adducti, ratione etiam dignitatis, quam in ipsis Titularibus Episcopis omni veneratione prosequimur, nos paratos declaramus, si aliqua occasio ferat, potestatem facere, quoties eam requirant, ut Indumenta, Vasa, et Altaria, dedicent, et insignibus Pontificiis libere utantur.

Novimus etiam quosdam Regularium Ordinum Praesides id sibi tribuere, ut non modo pro suis Ecclesiis, verum etiam pro alienis supellectilem benedictione consecrent; Abbates autem nonnulli Altaria, Calices, ac Patenas dedicare se posse praedicant cum in suis Ecclesiis, tum in aliis, quae ad ipsos nulla ratione pertineant. Fuse de hac re agunt Pasqualigus (5), Quartus (6), et alii, qui contrarias sententias tuentur, uti solet contingere, cum Scriptores rerum fontes, et originem minime perscrutantur.

Si Regulares Praefecti pro hujusmodi benedictionibus Apostolicae Sedis privilegia certo obtinuerint, nostro etiam patrocinio eadem confirmabimus. Verum in Synodo praeclarissimi Decessoris nostri Cardinalis Jacobi Boncompagni (7), cum de Abbatibus Regularibus agitur, haec statuuntur: *Pontificalia extra propriam Ecclesiam non exerceant, nec paramenta benedicant, neque Campanas, aut Calices consecrent, nisi pro sua Ecclesia.*

Abbates Regulares supellectilem pro suis solis Ecclesiis consecrare possunt.

In Decreto Alexandri Septimi quod supra memoravimus, Regularibus Abbatibus pro suis tantum Ecclesiis Campanas, et Calices consecrare permittitur. Idem paragrapho superiori nempe 18. pro benedictione sacrarum vestium a Pontifice praecipitur: *Ecclesiasticam supellectilem pro servitio dumtaxat suarum Ecclesiarum, vel Monasteriorum benedicunt.* Cum vero Monachi Congregationis Cassinensis ad eumdem Pontificem confugissent, iis privilegiis se praeditos affirmantes, quibus eas benedictiones tam pro suis, quam pro aliorum Ecclesiis se exercere posse profitebantur, Sacra Congregatio habita coram eodem Alexandro Septimo die 20. Julii anno 1660. hoc responsum dedit: *Ad Paragraphum decimum nonum, quo vetita est Abbatibus benedictio Sacrae supellectilis pro usu alienarum Ecclesiarum, afferentibus Monachis, etiam pro aliena Ecclesia ex Apostolico Indulto eis licitum esse Ecclesiasticam supellectilem benedicere, Sacra Congregatio mandavit exhiberi Indultum authenticum ex Archivio Apostolico desumptum, ac interim abstineri.* Ignoramus, an tale Indultum in lucem unquam productum fuerit; si id constaret, huic nostrae declarationi jungeretur.

APPENDIX III.

Libro 2. Cap. 2. incidit agendi locus de idiomate, quo Missa celebranda est; Capite autem 3. a numero 23. agitur de antiquis Liturgiis

(1) Cap. Aqua, sub n. 19. de Consecr. Eccles. et Altar. (2) §. 19.

(3) Sess. 6. cap. 5. de Reform.

(4) Tract. de Episcopo Titulari, seu in partibus Infidelium.

(5) De Sacrificio novae Legis qu. 803.

(6) Ad Rubr. Miss. part. 2. tit. 1. sect. 4. dub. 3.

(7) Lib. 4. cap. 1.

SS. Jacobi, et Marci, et de Ritu Ambrosiano, et Mozarabico; hinc opportunum visum est aliqua ex Bullario hic transcribere, quae ab Italo-Graecis, et Graecis Melchitis in Missae Sacrificio servanda Summus Pontifex praescripsit.

Ex Tomo 1. Bullarii Pag. 167. *num.* 57.

§. I.

De azymo et fermentato

Num. 2. Item profiteri tenentur, tam in azymo, quam in fermentato pane triticeo, Corpus Christi veraciter confici: et Sacerdotes in alterutro ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suae Ecclesiae sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem.

§. VI.

De Sacramento Eucharistiae, et Missae Sacrificio.

Sacerdotes ad Sacramentum Poenitentiae frequenter accedant; cum praesertim Divinum Sacrificium sunt peracturi

1. Sacerdotes ad poenitentiae Sacramentum frequenter accedant, ut cum Divinum Mysterium peracturi sunt, nulli coram Deo crimini sint obnoxii; sed cor habeant omni pravitate vacuum, mundum, quoad fieri potest, ac purum: indignum enim, ac auribus plane horrendum est, ut qui animum habet aliquo scelere foedatum, Sanctum Sanctorum impuris manibus contrectet, et placare Deum attentet, qui in peccatis existens, ipsius Dei furorem et iracundiam provocat.

Permittitur etiam, ut aquam ferventem in Calicem infundant.

2. Item permittitur eisdem, facta jam consecratione, antequam Sacerdos communicet, juxta ritum in Liturgia praescriptum, aquam ferventem, seu tepidam in Sacrum Calicem infundere.

Interdicitur abusus tundendi, vel exsiccandi species Sacramenti Eucharistiae.

3. Tollatur abusus tundendi, vel etiam miscendi Sacro Oleo, ac iterum coquendi, vel alias exsiccandi species Sacramenti Sacrae Eucharistiae Feria V. Coenae Domini, ut deinde illud asservent.

Eucharistia pro infirmis renovanda singulis octo, aut quindecim diebus.

4. SS. Eucharistiae Sacramentum, quod pro Infirmis asservatur, singulis octo diebus, aut saltem quindecim renovetur.

Non asservanda toto anno.

5. Non asservetur idem Sacramentum toto anno: Si tamen asservatum fuerit, in fine anni sumatur.

Servandus Graecorum ritus in celebratione Missarum sub certis conditionibus.

6. In celebratione Solemnium, et aliarum Missarum, et de hora celebrandi eas, dummodo in confectione, vel consecratione formam verborum a Domino expressam, et traditam observent, et celebrando non transgrediantur horam nonam, suam sequi consuetudinem permittantur: ita tamen, ut jejunii lex de unica comestione in die religiose servetur; et si alicubi viget consuetudo producendi jejunium cum Missa usque ad Vesperam, minime aboleatur, sed in suo robore, ac firmitate permaneat.

Ne Monachi iter agentes Eucharistiam secum ferant.

7. Si inter Graecos, qui in Italia, et Insulis adjacentibus degunt, viget abusus, quem in Orientalibus regionibus vigere perhibent, ut Monachi Eucharistiae particulam suspensam ad collum, vel aliter secum deferant, necnon in privatis Domibus, ubi eos commorari contingat, retinent, ut eo auxilio freti, liberi a quibuscumque periculis evadant; vel cum in longiora itinera se committunt, ea refici valeant; eum omnino aboleri volumus, et expresse mandamus: praefatisque Monachis ne id in posterum facere audeant, severissime prohibemus. Obsequium enim, ac reverentia, qua singuli Fideles Augustissimum hoc Sacramentum prosequi debent, non patitur ut privatim ac latenter, cujuscumque arbitrio, et voluntate, domi illud retineatur, aut in itineribus, ac peregrinationibus asportetur.

Permittuntur Graeci Presbyteri suum servare ritum, nonnisi semel in die super uno, eodemque, Altari Missam celebrandi, et prohibentur Sacerdotes Latini in Parochialib. ipsorum Graecorum Ecclesiis Missas, et Divina Officia celebrare.

8. Cum in Parochialibus Ecclesiis ipsorum Graecorum, ex antiquissimo, et hactenus servato ritu, nonnisi semel in die per unum Sacerdotem celebrare liceat, permittitur quidem Presbyteris Graecis suum, si velint, morem hac in parte servare: interdicitur autem Latinis Sacerdotibus, ne Missas, et alia Divina Officia in dictis Graecorum Ecclesiis, et super eorum Altaribus Majoribus, extra casum alicujus necessitatis, et aliorum Altarium, Ecclesiarumque defectus, et nisi ex Parochi Graeci consensu, quem nullatenus hujusmodi in casibus negare possit, celebrent.

Conceditur Presbyteris Graecis, et Albanensibus, ut in Ecclesiis suis praeter Altare majus, alia quoque Altaria erigant, in quibus ipsi Graeci, vel Latini Missas celebrare possint.

9. Quia tamen ipsi Graeci, et Albanenses Presbyteri Nobis humillime supplicarunt, ut sibi liceat pro Sacerdotum numero plures in die suis in Ecclesiis Missas celebrare: Nos ipsorum precibus annuere volentes, per praesentes nostras concedimus, ac indulgemus, ut in suis Parochialibus, vel aliis Ecclesiis, praeter Altare Majus, alia etiam minora Altaria, seu Cappellas, Sacris Indumentis Graecorum, seu Latinorum more ornata, seu ornatas, erigant, in quibus Latini, vel Graeci Presbyteri respective suo quisque ritu celebrare valeant.

Prohibentur Graeci celebrare ritu Latino, et Latini ritu Graeco.

10. Cum in Sacro Generali Florentino Concilio praescriptum sit, ut unusquisque Sacerdos Eucharistiam juxta Ecclesiae suae ritum, sive Latinae, sive Graecae, in azymo, seu fermentato conficere debeat, vetitumque a Summis Romanis Pontificibus Praedecessoribus nostris, ne Latinus Sacerdos Graeco ritu, aut Graecus Latino utatur; districtius inhibemus etiam sub poenis perpetuae suspensionis a Divinis, ne Presbyteri Graeci Latino more, et Latini Graeco ritu, sub quovis licentiarum, et facultatum Missas, et alia Divina Officia, Graeci Latino more, et Latini Graeco ritu celebrandi, ab Apostolica Sede, vel ejus Legatis, ac etiam majori Poenitentiario pro tempore existente obtentarum praetextu, Missas, et alia Divina Officia celebrare, vel celebrari facere praesumant.

Prohibet, ne Latinus Parochus Pyxidem in Ciborio cum particulis sub specie fermentati pro communione Graecorum, aut Parochus Graecus sub specie azymi pro communione Latinorum retineant.

11. Eadem quoque ratione, tam ubi sunt duae Parochiae, Latina altera, altera Graeca, quam in una eademque Parochiali Latinorum, vel etiam Graecorum Ecclesia, in qua, ut praemittitur, praeter Altare majus, quod pro solis Graecis Sacerdotibus erectum est, minora quoque Altaria pro Latinorum Sacerdotum usu extructa conspiciuntur, statuimus, et decernimus, ne neque Latinus Parochus Pyxidem in Ciborio cum particulis sub specie fermentati pro communione Graecorum, neque Parochus Graecus sub specie azymi pro communione Latinorum, in quocumque Ecclesiae suae Altari retineat; sed unusquisque Sacerdos nonnisi in suo sive Graeco, sive Latino ritu Eucharistiam Fidelibus porrigere debeat.

Praecipit Laicis Latinis, ne unquam sub specie fermentati communicent.

12. Ne Laici autem Latini communionem a Graecis Presbyteris sub specie fermentati recipiant, prohibemus omnino, et interdicimus.

Permittit Graecis Laicis, ut ubi propriam. Parochiam non habent, possint communicare in Ecclesia Latina sub specie azymi. Contrariam consuetudinem curent Ordinarii Locorum suavissimis modis tollere.

13. Graecis tamen Laicis permittimus, ut ubi Parochiam Graecam non habent, possint, si velint in Ecclesia Latina Eucharistiam sub specie azymi a Latinis Sacerdotibus sumere.

14. Quod si in locis, in quibus Graeci, et Latini simul moram trahunt, et sunt utriusque ritus Ecclesiae, Latini quidem in fermentato, et Graeci in azymo Sacram Eucharistiam quandoque sumere soleant; siquidem haec consuetudo sine Populi offensione, animorumque commotione removeri non potest; Ordinarii curam suam suavissimis modis impendant, ut Latini semper in azymo, Graeci autem, ubi propriam Parochiam habent, in fermentato communicent.

Communio sub utraque specie permittitur in illis duntaxat locis, in quibus hactenus fuit introducta.

15. Ut autem iidem Laici Graeci Eucharistica sub utraque specie communione refici valeant, permittimus, in illis duntaxat Locis, in quibus ejusmodi ritus introductus est, ad praesentem usque diem servatur, ac viget: ita tamen, ut sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi firmiter credant, ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia ad salutem necessaria eos fraudari, qui unam speciem solam accipiunt: ubi vero praefatus ritus consuetudine hactenus receptus non est, Episcopis, quorum jurisdictioni Graeci subjiciuntur, curae sit, ne in posterum admittatur.

Indulget Presbyteris Graecis, seu Albanensibus, ut praeter Dominicas, et Sabbata, in reliquis Feriis Quadragesimae excepto ultimo triduo ante Pascha possint Miss. celebrare; sic tamen, ut ab Hebdomadario, seu Parocho Missa Praesanctificatorum non omittatur.

16. Volentes autem specialem ipsis Graecis, et Albanensibus Presbyteris gratiam facere, tenore praesentium, ut tempore jejunii quadragesimalis, quo, exceptis Dominicis, Sabbatis, et nonnullis solemnioribus festivitatibus, ex antiquo more, nonnisi Missa Praesanctificatorum celebratur, Graeci, et Albanenses praedicti, servato tamen, nec praetermisso in Parochialibus Ecclesiis Praesanctificatorum ritu, in aliis Altaribus, seu Ecclesiis, sive Cappellis, pro sua, ac fidelium populorum devotione, Missas integras quibuslibet hebdomadae diebus, ac praesertim cum dies Festi de praecepto Latinae Ecclesiae occurrunt, quos observare tenentur, excepto postremo majoris hebdomadae triduo, celebrare possint, et valeant, concedimus, et indulgemus.

Possunt, si velint, Graeci Altaria portatilia a Latinis accipere.

17. Si Graeci velint accipere Altaria portatilia ab Episcopis Latinis consecrata, bene erit; sin minus, tolerentur eorum antimensia, sive Throni, super Altaria lapidea ponendi, cum celebrant.

Graeci Thronis pro corporalibus uti possunt.

18. Corporalia ut Latini habeant, nisi Thronis etiam pro corporalibus utantur.

Presbyteris Latinis non licet super Antimensio Graecorum Sacrum facere, si careant proprio Altari lapideo portatili.

19. Latinis Presbyteris Latino ritu in Graecorum Catholicorum Ecclesiis celebrantibus; si careant proprio Altari portatili lapideo, super Antimensiis, seu Thronis Graecorum Sacrum facere non licet.

De Vestibus, et aliis Sacris.

20. Unusquisque Sacerdos in aureo, vel argenteo solum, aut saltem stamneo Calice sacrificet, habens Thronos, seu Corporale de lino, candidum, et nitidum, et Altare mundis vestimentis opertum, vel decenti paratu ornatum.

De Mulierum servitio ad Altare.

21. Mulieres autem servire ad Altare non audeant, sed ab illius ministerio repellantur omnino.

§. IX.

Ut Graeci in Missis, et Divinis Officiis ritus suos observare valeant nec super his a quoquam molestentur.

1. Quoniam Orientalis Ecclesiae ritus, utpote non minima ex parte a Sanctis Patribus profecti, vel majoribus traditi, sic animis Graecorum, aliorumque insederunt, ut Praedecessores nostri Romani Pontifices satius, consultiusque duxerint, ritus hujusmodi, qua in parte nec fidei Catholicae adversantur, nec periculum generant animarum, aut Ecclesiasticae derogant honestati, approbare, seu permittere, quam illos ad Romanarum caeremoniarum normam reducere; idcirco Graecis ipsis, et Albanensibus ritus Graeci inter Latinos degentibus, tam Praelatis, Parochis, et Presbyteris Saecularibus, quam Regularibus, et Laicis, ut suis ritibus, atque observantiis, sive consuetudinibus uti, ac illos, et illas observare, Missasque, et alia Divina officia secundum eorum antiquam consuetudinem celebrare libere, ac licite possint, concedimus, et indulgemus; nec super his a quoquam Latino Ordinario illos, vel illorum quemlibet molestari, vel inquietari permittimus: Inhibentes omnibus, et singulis Praelatis, aliisque, ne quis ritus, et caeremonias Graecorum in Concilio Florentino, vel alias approbatas blasphemare, aut reprobare, seu improbare ausit.

In quibus debeant Italico-Graeci ritum Latinum sequi.

2. Sic vero dictis Graecis, et Albanensibus in suis ritibus permanere concessum esse, atque indultum declaramus, ut quae a Fidelibus in Dioecesi, ubi ipsi habitant, universim, et sine ullo Personarum, ac rituum discrimine, juxta Sacros Canones servanda sunt; ad eadem etiam ipsi, non obstante rituum diversitate, obligati censeantur.

Kalendarium Gregorianum, quoad Festa, servare teneantur.

3. Cujusmodi sunt in primis Kalendarii Gregoriani observatio, juxta quod iidem Graeci, et Albanenses tenentur universalis Ecclesiae jejunia, et Festa celebrare, ut, puta, jejunium quadragesimale, Pascha, Ascensionem Domini, Pentecosten, Natalem Domini, Circumcisionem, Epiphaniam, et caetera hujusmodi, quae in Latina, et Graeca Ecclesia aeque celebrantur.

Item Romani Pontifices et Ordinarii Loci nomen in Missis, et Divinis Officiis commemorare; non autem Antistitum Orientalium.

4. Deinde Summi Romani Pontificis, et Ordinarii Loci in Missis, ac Divinis Officiis commemoratio; non Patriarcharum, neque Antistitum Orientalium, quibus nulla est in Italia, et adjacentibus Insulis jurisdictio: ubi tamen Graeco-Catholico Antistiti, ex licentia Sedis Apostolicae, vel Ordinarii Loci, Pontificalia exercere permittitur, ejus quoque nomen juxta Graecorum morem post Summum Romanum Pontificem, et Ordinarium Loci commemorare liceat.

Presbyteri Latini, nisi vocati, non se immisceant Graecorum functionibus.

5. Caeterum ad tollendam omnem rituum commixtionem, et confusionem, Presbyteri, et Clerici Latini in Ecclesiis Graecorum neque Missas celebrare, neque funeribus, nuptiis, ac Baptismis, et aliis Graecorum actibus publicis, et privatis interesse, aut sese immiscere, nisi ad haec specialiter per ipsos Graecos vocati fuerint, audeant, vel praesumant.

Presbyteri et Clerici Graeci Missas, et Divina Officia in Ecclesiis Latinorum cum solemnitatibus, et cantu celebrare prohibentur absque Episcopi licentia.

6. Nec Presbyteri, et Clerici Graeci in Ecclesiis Latinorum, inconsulto Episcopo, cui illae subjiciuntur, vel ejus in Spiritualibus Vicario Generali, Missas, et alia Divina Officia cum solemnitatibus, et cantu celebrent. Ut autem praefatus Episcopus sive Vicarius Generalis, praefatam licentiam rite concedere valeant, nulla praecisa necessitas pro causa requiritur, sed satis est, ut aliqua spiritualis utilitas inde speretur.

APPENDIX IV.

Cum Lib. III. Cap. IV. num. 11. mentio fieret de Concessione trium Missarum die Commemorationis Defunctorum pro omnibus Regum Catholici, et Fidelissimi Dominiis, ea, quae tunc quavis incompte et festinanter edidimus, hic dabimus una cum Apostolicis litteris, omissis tamen iis quae ex operibus Sanctissimi Domini Nostri ibidem subjunximus, quae pleraque jam in hoc tomo continentur.

Privilegia a Sanctissimo Domino Nostro

BENEDICTO XIV. P. O. M.

concessa Hispaniae, et Lusitaniae Regnis, atque Dominiis, pro Animabus in Purgatorio detentis.

CATHOLICÆ MAJESTATI MARIÆ BARBARÆ DE PORTUGAL. HISPANIARUM REGINAE.

Emmanuel de Azevedo Societatis JESU.

Cum eae, quas subjecturus sum, Litterae Apostolicae nuper prodierint, Typisque commissae

in publicam lucem late promanaturae sint, operae pretium duxi eas Majestatis Tuae Nomini nuncupare, atque adjicere; nam sive beneficium in ipsis contentum evolvamus, certe Tu maximo semper illius desiderio flagrasti, sive eos, qui in eodem beneficio afficiendi sunt, consideremus, Tu Paternae pietatis aemulatrix nullius unquam studium erga Animas Purgatorio igne cruciatas tantum extitisse passa es, quantum extitit Tuum. Huc etiam accedit, quod cum hujusmodi beneficium multo amplissimum sanctae illae Animae Patri Tuo, ac Regi meo potissimum debeant, erit profecto Filiae amantissimae Paternam in illo religionem venerari, atque deligere; sive amplissima Regna, quae idem beneficium complectitur, spectemus, ea sunt Lusitania, atque Hispania; quarum Tibi altera ut Potentissimi Regis Filiae, et Civi; altera, ut Potentissimi Regis Conjugi, ac Reginae, devincta est. Possem addere tantam in Majestate tua Regiarum omnium virtutum complexionem esse, tantam animi Tui in summa dignitate moderationem, tantam in Deum pietatem, in egenos misericordiam, in omne hominum genus humanitatem, atque beneficentiam, ut non modo Lusitaniae, Hispaniaeque universae in deliciis quodammodo sis, verum etiam nationum omnium in Te admirationem converteris; ut omnes Te velut Reginam aliquam Caelo delapsam suscipiant, ut in Te celebris illa Judithae praedicatio cadere videatur: *Tu gloria... Tu laetitia... Tu honorificentia Populi nostri.*

Haec tamen omnia invitus omitto, cum potius laudabilem Te, quam laudatam esse studeas, ne modestiae tuae molestus sim, dum tuam mihi clementiam demereri cupio. Est enim Reginarum terrena haec dispicientium, atque humano fastigio celsiorum ita in rectis factis se gerere, ut quemadmodum ipsam verae virtutis pulcritudinem sequuntur; sic omnia inanis gloriae blandimenta repudient. Illud igitur unum oro, atque obsecro, ut munus hoc ea, quam omnes experiuntur, benignitate, Majestas tua accipiat, meque tenuitatis meae conscium tuo patrocinio tueatur; praesertim cum huic muneri accessuri sunt veluti Appendix duo libri *De Ecclesiae Catholicae pietate erga Animas in Purgatorio degentes*, quos secundis curis recognitos, et in lucem paulo post edendos peculiari ad te nomine spectare jamdudum intelligis.

PIO, ATQUE ERUDITO LECTORI.

Quid in causa fuerit, ut plura in Libro de Ecclesiae Catholicae pietate erga Animas in Purgatorio degentes *festinanter, et tumultuario opere collegerim, atque amicorum studiis adjutus prout temporis angustiae postulabant, publica luce donaverim, per te ipsum conjectare facile poteris, Erudite Lector, si tibi Decretum Sanctissimi Domini Nostri Benedicti XIV. Pontificis Maximi in manus venerit; Decretum, inquam, quo singulis Sacerdotibus in Dominiis Regum tum Hispaniae, tum Lusitaniae atque Algarbiorum commorantibus facultatem concedit tres Missas celebrandi die qua singulis annis solemnis Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum recurrit; et quod deinde Litteris Apostolicis confirmavit, quas tibi nunc exhibebo cum epistola a me hac occasione in obsequium et grati animi testimonium erga Pontificiam beneficentiam conscripta; Librum vero, qui Decretum praecessit, secundis curis in meliorem formam redactum, auctumque tibi deinceps exhibebo.*

Licet vero sanctissimus Pontifex eo esset animo, quo libens, ut ego praenovi, piis Regum precibus, ac desideriis satisfaceret; *(verba ejusdem sunt in litteris datis die 7. Junii) quia tamen Sacramentum Regis abscondere bonum est, hoc Pontificiae voluntatis propositum non aliis, quam quibuscum colloquendi facultas erat, significavi; neque ille aliquid, sine aliorum consilio et matura deliberatione decernere statuerat, ut suffragiis serio perpensis sententiam suam firmius stabiliret. A viris ergo omni exceptione majoribus piorum Regum et Populorum indulgendum esse votis, omnium, si duos excipias, consensione unanimi constitutum est. Qua in re neminem latere volo quod maxime fuisset admirationi, nisi de hoc ipso pluries repetitum experimentum jam antea habuissem. Quatuordecim fuerant suffragatores viri doctissimi, et in Ecclesiasticae disciplinae studiis versatissimi, qui ad diem usque 15. Julii proxime elapsi nihil penitus sese inter communicaverant, nihil alter de alterius sententia resciverat, atque cum nullo (praeter duos) Summus Pontifex de hoc negotio paucis locutus fuerat; nullius sententiam, judicium, aliquidve, quo erudiri aut informari posset, audiverat. Et tamen vix primum ad pedum oscula accessi, sapientissimum Pontificem in argumento, de quo agebatur; adeo versatum deprehendi, ut nihil ipsi juris, vel facti, nihil quod ad Theologiam tum Moralem aut*

positivam, tum speculativam quam dicunt, nihil quod ad Sacros Canones, aut Historiam Ecclesiasticam spectaret, afferre potuerim, in quo ille dicentem me non praeveniret, nihilque ab aliis audivi, quod ab eo prius non audiverim. Noluit tamen, quae ipsius moderatio est, decretum suum mente concipere, et scripto tradere, nisi postquam die 4. Augusti omnium Consultorum sententias perlegit, atque perpendit; tum ipsemet Decretum condidit, quod ad majorem dignationis Pontificiae, atque in gentem nostram amoris significationem diei Coronationis suae voluit subscribere.

Illud etiam summa clementia, atque humanitate dignatus est ad me mittere: quod vix acceptum, illico avidissimis oculis perlegi. Sciebam enim recentem esse foetum feracissimae mentis, et omnigena litteratura refertae; sed enim si quisnam esset antea ignorassem, ex mira eruditione, acutissima perspicacia, prudentia plane singulari, quae in illo mirifice elucebant, Auctorem illico agnovissem; cum legerem, non semel miratus sum Pontificem Maximum plurimis distentum curis, et Ecclesiae universae negotiis impeditum, ita huic Decreto operam dedisse, ut nisi augustae mentis amplitudinem perspectam haberem, mihi totus in eo fuisse videri potuisset. Sed, ut alia praeteream, eo temperamento communibus votis indulsit, ut quidquid concessionem, vel nimis indulgentem, vel abusibus obnoxiam reddere poterat, solertissime praecaverit. Unum in eo Decreto tantummodo desiderari videbatur, quod oculatissimum Principem nullatenus fugisse arbitror, se iteratis precibus rogari voluisse, ut novam de Hispana, ac Lusitana gente benemerendi occasionem haberet; obvium enim erat, et rationi consentaneum, ut tempus Sacris operandi post meridiem protraheretur; aliter tria Sacra, quibus liberalitas Pontificia Animas in Purgatorio detentas sublevari concesserat, ob temporis angustias saepius fuissent omissa. Sed hoc etiam Clementissimus Pontifex beneficium addidit, seu potius hoc ultimo veluti additamento beneficium jam concessum perfecit, atque cumulavit.

Non sine ergo ingenti animi gaudio sub initium Septembris proxime elapsi tam Potentissimo Regi Domino meo, quam Augustissimae Hispaniarum Reginae Pontificiorum Decretorum, quibus concedebatur facultas tria Sacra celebrandi die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, et dilatio temporis ad duas horas post meridiem exemplaria mitti, et offerri curavi. Postquam tamen haec officia, atque obsequia persolvi, illico de publica utilitate meeum ipse cogitabam. Animos addidit Sanctissimus Dominus Noster, et pene dixerim Auctor fuit, ut quae illi privatim exposueram, aliis etiam, lucis publicae beneficio, communicarem. Igitur Pontificio Decreto Appendices ab eodem Auctore desumptas subjungam, ut videas, qua eruditione, qua doctrinae excellentia, vel in eo, quod nil tale praecogitanti e re nata subortum est, argumento disseruerit. Jam quae de Pontificio Decreto mea fuerit sententia, quae futura omnium Lusitanorum laetitia, tibi Lector, ex subjecta epistola, prius quidem a me festinanter exarata, nunc vero paululum aucta perspectum erit.

BEATISSIME PATER.

Inter plura a Te, Beatissime Pater, sapientissime constituta illud sane conspicuum locum obtinet, quod Sacerdotibus singulis in ditionibus Hispaniae, et Lusitaniae Regum commorantibus facultatem concesseris ter sacris operandi ea die, qua Commemoratio Fidelium omnium Defunctorum quotannis recurrit. Enimvero hoc uno Decreto, quod ad me mittere perhumaniter dignatus es, et animum Tuum paterna benevolentia plenum erga Ferdinandum VI, et Joannem V. Dominum meum, Hispaniae, atque Lusitaniae Reges Maximos Sanctitas Tua praeclare significavit, cum, eorum petitionibus annuens, gentibus, quibus illi in utroque Orbe late imperant, singulare beneficium a praedecessoribus Tuis Romanis Pontificibus frustra expetitum, liberaliter fueris impertitus; et sacrorum rituum uniformitati, sublata pristina varietate, et Animarum utilitati, et Sacerdotalis ordinis dignitati prospexeris. Qua quidem ab alio, quam a magnanimo Pontifice nobiliorum artium studiis, et prudentiae dotibus mirifice ornato fieri potuisse inficiabitur nemo. Habent profecto Hispani, atque Lusitani, quod Pontificis Maximi Benedicti XIV. Paternam eamque cumulatissimam Beneficentiam extollant, a qua singulis annis tot sacrificiorum millia ad sublevandos Fideles Defunctos, parentes, cognatos, et amicos suos, sine ullo suo dispendio sibi concedi sentiunt; Sacerdotibus siquidem et nihil temporalis emolumenti, quo antea fruebantur, detractum est; et ad praecludendum avaritiei aditum omnem nihil auctum.

Et in primis prudentia, qua conditum fuit, re prius mature examinata, et Rituum uniformitate inducta.

Quod singulare beneficium ut consulto concederes, quaecumque extabant monumenta, et diligenter perquisivisse fateris, consilium exemplumque secutus Magni Gregorii (Lib. 7. Epist. 116.) ita scribentis: *in perquirendis chartis curam diligentius impendite, et si qua exinde scripta inveniri potuerint, quae nos valeant informare, hac curae vestrae sit transmittere.* Scripta vero huc pertinentia, quae Tu perquisita, et inventa significas, vix aliquid continent, quod in eruditissimis Sanctitatis Tuae libris non legatur, omnia tamen humaniter legisti, non quia hospes in hujusmodi argumento esses, ut Sanctitatis Tuae verbis utar: nec quia informari valeres, ut utar, verbis S. Gregorii; sed quia aliorum libros humaniter excipis, et inter sacrosancti Apostolatus curas, horis plerumque somno, et quieti demptis, perlegere non dedignaris; qua ratione humanitatis Tuae documenta praebes, et literarum studia in omni disciplinarum genere promoves, eruditionis Ecclesiasticae amorem in aliis accendis, et de aliis loquendi honorifice occasionem arripis. Si quae profecto, Beatissime Pater, ex opusculo a me festinanter collecto, suppeditata Tibi sunt, ea quidem pauca, atque tenuia fuisse fateor. At quam multa, quam praeclara, quam gravia, et solida Sanctitas Tua rependit, quae simul fundamentum et ratio sunt concessionis! Proh quae in definiendo aequitas! Quae prudentia est adhibita! Enimvero qua dexteritate et prudentia Hispano Clero, apud quem rituum diversitas inducta fuerat, pari gratia privilegium impertitur! Minus ille quidem beneficium prius expetiverat, sed additis spe animis, et mentem Tuam praecognoscens Lusitaniae precibus suas preces conformavit; dum siquidem Sanctitas Tua supplicum vota superat, prudentissime rituum uniformitatem in Regionibus conterminis corroborat, et Regularem Clerum, atque Saecularem eandem amplectitur Indulgentia; ut qui sibi mutuo in sacrarum functionum perfectione stimulus esse debent, quosque pari dignitatis gradu Dei gloriae, et hominum saluti addici oportet, eodem pariter privilegio fruantur, eisdem decorentur praerogativis; *Sancti enim Patres valde studuerunt ut in Observationibus Ecclesiasticis concordia observaretur, et omnis dissonantia vitaretur;* Verba sunt Radulf. de Rivo de Can. Observantia. Idem statuit Concil. Agathense celebratum ann. 506. *Convenit ordinem Ecclesiae ab omnibus aequaliter custodiri.* Quae quidem rituum uniformitas in universa Ecclesia servari semper non potest, *sed multa pro locorum, et hominum diversitate variantur, nec tamen per hoc ab Ecclesiae Catholicae pace atque unitate discessum est:* Verba sunt S. Firmiliani Epist. ad Cyprianum; et ut bene ait Augustinus Epist. 36. *Fidei unitas quibusdam diversis observationibus celebratur.* Hoc etiam ex Historia Ecclesiastica passim eruitur: illud nempe semper Ecclesiae studium fuisse, ut conterminae provinciae, vel nationes singulae eodem ritu uterentur, in praecipuis vero omnes ubique Ecclesiae convenirent; ita enim Ecclesia ipsa simul ornata varietate, et simul ubique eadem conspiceretur.

Gratum id accidit Lusitano, et Hispano Clero, et ideo gratias agunt Sanctitati suae.

At cum aliquid operae in hanc rem contulerim, meae praesertim partes sunt, ut tam Hispani, quam Lusitani Cleri, meaeque praesertim Patriae communem laetitiam acceptique beneficii memoriam nulla oblivione delendas testificer. Clerus itaque Lusitanus, Beatissime Pater, quem plurimi Te facere (quae Tua humanitas est) non solum verbis, sed etiam factis ostendis; Tibi jure merito, ac majori, qua potest, devincti animi significatione gratias quammaximas agit. Quod tamen in accepto beneficio majori in pretio habet, est quod ita ejus pietatem promoveris, ut simul sinistrarum oblocutionem occasionem omnem removens, illius aestimationi consultum esse volueris: Concedis enim ut die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Missas Sacerdos quilibet celebrare possit, hac lege tamen, ut pro secunda et tertia eleemosynam accipere nemini liceat. Quippe solent sacerdotes fere omnes Missam sine ullo stipendio ea die celebrare, ut erga Sanctas illas animas charitatis officium ex solo pietatis affectu exerceant, et ex iis aliqui parentum suorum, et vel sanguine vel necessitudinis vinculo conjunctorum animas impensius adjuvant; alii ut spiritui S. Ecclesiae se, ut par est, conforment, omnes quae lustrali igne purgantur animas Deo ferventer commendant, reservatis ad sequentem diem precibus pro illarum subsidio, quas speciali amore prosequuntur. Unde quam apte, quam prudenter, quam nostris votis et ingenio accomodate Clero Lusitano benefacis! Videris mihi, Beatissime Pater, in Defunctorum omnium suffragium eadem decernere, quae Aldricus Cenomanensis Episcopus testamento sancivit (videndus Baluz. Miscel. tom. 3. pag. 51.) *Missam unam decan-*

tent, et si amplius voluerint, in eorum erit potestate . . . . et misericordia sine retributione. Tres Missas etiam post contractum earum numerum permiserunt Episcopi, et Concilia. Concilium Salingestadiense praecepit, *ut unusquisque Sacerdos in die non amplius quam tres Missas celebrare praesumat.* Canones Anglicanae Ecclesiae circa annum 960. promulgari decreverunt ut *Nullus Sacerdos Missam saepius una die celebret, quam ter ad summum.* Hanc legem ad unam Missam contraxit in universa Ecclesia Alexander Secundus Cap. *sufficit*, sed Lupus tom. 5. in Alexand. II. hoc Decretum mature perpendens potius ad avaritiam coercendam, quam ad omnimodam Missarum iterationem prohibendam conditum fuisse existimant; ita ut dici possunt *ex necessitate, sed non pro pecunia.* Quod ipsum quoque Decretum satis aperte declarat.

Recte ac sapienter stipendium pro concessis Missis interdicitur.

Per Te, Beatissime Pater, Lusitano Clero potestas facta est ut misericordiam suam exerceat sine temporali quidem retributione, sed magno cum spirituali foenore; siquidem nihil magis decet Sacerdotalem dignitatem quam ab omni avaritiae umbra alienam esse. Hinc optime Cistercienses in suo Capitulo Generali anno 1182. apud Martene: *Pro pacto certo nulla fiat Missarum promissio, quia simoniacum est.* Cujus sanctionis sensum juxta illius saeculi disciplinam non est hujus loci expendere. Idem statuit non eo fundamento, sed certa quadam Sacerdotalis dignitatis innixum decentia Concilium Eboraci habitum anno 1194. severe praecipiens: *Ne Sacerdos aliquis pro celebratione Missarum pretio constituto pactum ineat.* Abusus qui olim in Hispania irrepserant jam Patres sexti Concilii Toletani omni studio supprimere conati sunt; quod si verbis plus aequo, ut videtur, acerbis aliquando utuntur, attendendus est sensus juxta usum Saeculi in quo loquuntur; Nos plerumque sententias perquisivimus in quibus vividius, et majori in lumine res exprimantur, neque ad rigorosam trutinam omnia revocare intendimus. Verba Concilii Toletani subjicimus: *Multa mentis amaritudine concitamur, gravisque doloris aculeus perfodit mentem nostram, intelligentes, quod aliqui Presbyteri, detestanda, et abominabili ambitione caecati, pro Missis celebrandis pecunias exigunt, et supra hoc, ac si vellent vendere rem profanam, mercantur, quandoque et publice, cum his, qui eas faciunt celebrare, existimantes, ut eorum fructu pernicioso videtur, gratiam Dei, quae in Sacrificio Missae confertur, vel verius ipsum Deum, qui nobis sub specie dicti Sacramenti se exhibet, pecunia posse vendi: verum cum dictum Sacramentum super omnia pretiosum sit, liberaliter, sicut caetera Sacramenta Ecclesiae, celebrandum: districtius prohibemus, ne aliquis Presbyter pro Missis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliquam temporalem, sed gratis accipiat, si quid per facientes Missas celebrari oblatam sibi charitative fuerit, absque pacto, et conventione quacumque. Qui vero contrarium fecerit, a celebratione Missae per omnia noverit se suspensum, et alias pro tam gravi excessu ad arbitrium proprii Episcopi puniendum.* Ex his omnibus perspicuum fit quam aegre ferrent retroactis Saeculis Patres, aliquam Sacerdotibus vel verae vel falsae cupiditatis notam inuri; ut si periculum immineret celebrandi Missam solo amore lucri temporalis, omittendam potius esse saepe censuerint. Faxit Deus, ne tales sint hodie Sacerdotes, quales olim fuisse Thomassinus deplorat (in Vet. et Nov. Eccles. disc. par. 3. lib. 1. cap. 73.) *Segnitia illos et stupor ab altaribus abducebat, admovebat pecuniae cupiditas.* Unde merito Auctores qui de valore Missae disserunt, vel de propositione damnata, quae falso asserebat posse pro una Missa plura stipendia accipi, unanimi consensu Sacerdotum avaritiam execrantur.

Carpitur nonnullorum paucorum Sacerdotum in Eleemosynis perquirendis avaritia, et moderatio commendatur.

Minime hoc loco damnare volumus determinatae, atque stabilitae eleemosynae conventionem, quam potest Sacerdos jure repetere, siquidem ne turpis egestas, malesana fames, et avaritia pejores abusus introduceret, stabilita est eleemosyna ab Episcopis, et Conciliaribus Sanctionibus. Minime ergo improbari potest usus accipiendi eleemosynam pro Missa, ut notum est; dummodo Sacerdotes debitae moderationis limites non excedant. Quod si exclusio pacti de eleemosyna praecepta non sit, valde tamen commendabilis est. Eam jam olim prudentissime Concilium Lingonense anno 1404. his verbis commendavit: *Si quis dicat Sacerdoti, celebretis unam Missam, et promitto vobis dare tantam pecuniam: si Sacerdos velit dicere Missam praedictam, respondeat: Ego pro amore Dei, et honore, et animarum salute libenter celebrabo: non tamen intendo pro pecunia celebrare, et postea si aliquid dederitis mihi, recipiam in eleemosynam pro intentione vestra.* Si ita Sacerdos se gereret, dici non posset cum Juvenali:

O nummi, vobis hunc praestat honorem. Et certe Sacerdotalis dignitas plurimi apud omnes haberetur, obstrueretur os loquentium iniqua et non ubique piis viris causa praeberetur lugendi abusus, qui jam aetate Doctoris Seraphici irrepserant. *Vae, vae, vae*, ita exclamat in Libro de praepar. ad Missam cap. 18. Sacerdotum avaritiam deploras: *Vae, vae, vae, Domine Deus, quanti hodie infelices ad sacros Ordines accedunt! et Divina mysteria accipiunt, non caelestem panem, sed terrenum quaerentes; non spiritum, sed lucrum, non salutem animarum, sed quaestum pecuniarum*.

Laudatur quotidiana Missae celebratio.

Sentio mihi aliquem succensere; quasi usum quotidie celebrandi improbare videar, quae olim fuit aliquorum sanctimonia et eruditione praeclarissimorum Virorum sententia, quam amplectitur Alvarus de Plantu Ecclesiae lib. 2. cap. 5. ita exclamans: *Tot hodie dicuntur Missae quasi quaestuariae, vel consuetudinariae, vel ad complacentiam, vel ad scelera cooperienda, vel propriam justificationem: quare apud Populum, vel Clerum Corpus Domini jam vilescit*. Absit ut hujusmodi sententiae adhaeream, quae etsi retroactis Saeculis aliquos habuit fautores, eam S. Ignatius de Loyola penitus abolevit, atque *Sacramentorum frequentia ab ipso incrementum accepere*: Utilissima quippe est sacrificandi frequentia, dummodo nec ipsam devotionem, nec usus minuat reverentiam. Hoc argumentum adeo pie, docte, dilucide, Beatissime Pater, discutis in Tractatu de Sacrificio Missae, ut ibi quae dicis hic trascribere animus esset, non ut ea quidem tibi revocem in memoriam, sed ut impolitam rudemque epistolam tua eruditione ornatam, omnibusque optabilem reddere possim. Quidquid igitur in hoc argumento refers, Lectorem rogo, atque obtestor, ut mature perpendat: Te enim evidenter frequentiam celebrandi probare intelliget, atque celebrantis dispositionem et mores simul exoptare, quales tanti mysterii dignitati et Sanctitati respondeant, *absitque sordibus quaestus et lex consuetudinis, quae in trivialem usum degenerat*: ut etiam optime notat Mabillon. Praef. 1. in Saec. 3. S. Benedicti §. 6. n. 52.

Praefatum Indultum tam in eo, quod concedit, quam in eo, quod prohibet Spiritui Ecclesiae maxime conforme est.

Certum est, ut, Sanctissime Domine, in tuo decreto sapientissime disseris, Ecclesiam ad fovendam fidelium pietatem semper fuisse propensam etiam Missae iterationem indulgendo; certum etiam deinde est, dictam Missae iterationem penitus abolevisse ad eradicandam in Sacerdotibus cupiditatem lucri: unde nullo meliori modo Sanctissimum Tuum decretum se spiritui Ecclesiae, cujus caput es, conformare potuit, quam una eademque concessione pietatem promovendo, avaritiam vero amovendo, Fidelium Defunctorum provocando levamen, et omnem a Sacerdotibus infamiae suspicionem propulsando.

Concessio praefata si absque restrictione emanaret, posset aliquibus occasio esse avaritiae.

Nec omittendum est, eo magis prudentiam Sanctissimi Legislatoris affulgere, quo facilius in trium Missarum celebratione nuper concessa majus dabatur avaritiae periculum. Nota est omnium Christifidelium devotio erga sanctas animas, unde vix aliquis foret, qui suae devotionis zelo impulsus beneficii in eas collati participem se fieri non exoptasset. Cum enim majoris devotionis causam Laici viri nanciscuntur, majorem quoque eleemosynam pro celebrandis Missis non raro parant; quod eo laudabilius in ipsis commendari debet, quo dignius censura est, quoties ambitionis non pietatis impulsu Sacerdotes hujusmodi eleemosynas requirunt. Videmus quippe aliquando in funeribus praecipue divitum quo impetu Sacerdotes accurrunt, ut pinguiori fruantur eleemosyna, quod jam olim Guillelmus Major in Andegavensi Ecclesia deplorabat: *Sicut corvi, et vultures de longe cadavera sentientes catervatim affluunt ad funera mortuorum, et quandoque cum gravi scandalo populi, quaestus praedicti gratia verbis contendunt, quis celebrabit? et interdum unus alteri excutit ornamenta*. Posset etiam addi eos sine ulla animi dispositione accedere, turbato animo, ob metum ne serius adventanti alter locum praeripiat; et celebrare festinanter ne pecunia aliis eleemosynis imminuta sibi deficiat, et finito sacro novum jurgium sacrilega cupiditate renovari, perinde ac si irreligiositas, cupiditas; atque scandalum pluris aestimanda essent, et Missa hoc modo celebrata majori stipendio compensanda. Unde Praesul vigilantissimus in sua quarta Synodo ut obsisteret *cupiditati effraenatae talium Sacerdotum, qui se contra suae dignitatis honorem venales exponunt*, omnibus Sacerdotibus interdixit, ne: *Pro Missis celebrandis ab eis in hujusmodi funeribus, praeter voluntatem, et requisitionem expressam defunctorum, aut haeredum, aut executorum ipsorum, aliquid petant, exigant, vel recipiant*. Nescio an hujusmodi Sacerdotes majori horrore contemplari debeam, an illos qui aequali ambitione in loco ubi laicis obvii fiant, *sedentes*

munera expectant, atque omne vitae genus quasi mercede corruptum habent, dum quasi venalem præseferunt sanctitatem. (Apud Sulp. Sev. Hist. Sac. lib. 1.). Certe de hujusmodi Sacerdotibus, qui sacerdotium in foenore ponentes, Missas tanquam in aliorum necessitatibus opportunum remedium, venales exponunt, et ut ait S. Gregorius Magnus lib. 7. epist. 56. *De alieno facere lucrum compendium* curant, merito asserimus quae de Medicis cecinit celebris Epigrammatum scriptor: *Ulceribus Galene vales tantummodo nostris.*

Viae olim ab avaritia excogitatae penitus interclusae. Duo alii abusus, et providentia utrique adhibita.

Haec nonnullorum Sacerdotum cupiditas effraenata plures excogitavit artes, ut novis semper lucris aditum expiscaretur; omitto abusum intolerabilem accipiendi plures eleemosynas, et deinde unam Missam pro omnibus applicandi quem Urbanus Octavus hanc sententiam damnando compescuit; omitto illa Missarum monstra, ut plurimi Auctores vocant, in quibus sub uno Canone plurimi introitus, seu repetitae orationes juxta eleemosynarum numerum confundebantur. Duos abusus qui tolerabiliores videntur, et ideo forsan nondum penitus extincti sunt, recensebo, ut pateat ex cura Praesulum, qui eos evellere pro viribus conati sunt, quo studio semper Ecclesia suorum avaritiam abhorruerit. Hi porro abusus sunt. Primus, quod nonnulli Sacerdotes, stipendiis prius acceptis, pluribus se obstringunt Missarum oneribus, quam quae intra breve tempus adimplere valeant. Secundus, quod Confessariorum aliqui, ut stipendia pro Missis frequentiora sint, poenitentibus in Confessione injungunt, ut Missas pro piaculari poenitentia celebrari faciant; et sic illi redimant poenitentes peccata, ipsi vero Confessarii peccata populi comedant. Utrumque abusum Joannes Episcopus Nannetensis Constitutione propulsavit edita anno 1389. (Vide Mart. Thes. Nov. Anecd. tom. 4. pag. 983.) ubi sic: *Missis per hebdomadam nullis se oneret Sacerdos, ultra numerum dierum hebdomadae.* Et num. 12. *Nec injungat pro poenitentiis Missas celebrandas, nisi volentibus divitibus, et tunc non per illos Cappellanos qui confessiones audierint, sed per alios etc.* Primum abusum jam Richardus Poore Episcopus Sarisburiae in Anglia in Constitutionibus suis propulsavit: *Prohibemus etiam, ne superflua multitudine talium annualium quandoque se onerent Sacerdotes, ad quae explenda honeste sufficere non possint; et propter quae oportet, certo pretio, conductos habere Sacerdotes, vel ea vendere aliis facienda, ut se exonerent; quae de cetero fieri sub poena suspensionis prohibemus.* Secundus etiam in aliquibus Conciliis Parisien., et Londinen., et ab eodem Richardo eliminatus est: *nullus Sacerdos in nomine Poenitentiae totalis, vel partialis Missas praesumat injungere.*

Obviam itur excusationibus frivolis pro abusibus.

Ut se ab hac avaritiae nota plurimi Sacerdotes excusent, non raro Sacerdotum paupertatem exaggerant, et fidelium pietatem, qui suis eleemosynis de animabus Defunctorum bene merentes sibi etiam meritum apud Deum cumulant. Breviter vero ad primum responsurus fateor, rationi minime consentaneum esse, ut Sacerdotes inopia laborent; unde in cap. 2. Concil. Aquisgranensis legimus: *Necessarium esse, ut Clericorum ordo ampliori faveatur stipendiorum copia, ut occasione temporalium subsidiorum sanctarum non depereat institutio rerum.* Quod ipsum Robertus Francorum Rex in syngrapha donationis asserit, dum quaedam bona sacris Ministris attribuit: Videndus Mabillon de re diplom. lib. 6. pag. 582. edit. Paris. *Ut tanto liberius cultores Christianae Religionis et Ecclesiastici Ordinis Divinis inserviant mandatis, quanto amplius fuerint ab omni necessitatis impedimento absoluti.* Licet tamen valde congruum sit, ut Sacerdotes inopia minime laborent, tamen potius haec cura ad Episcopos attinere debet, quorum est ad Sacerdotium non promovere, qui temporalis vitae subsidiis carent; omnes etenim artes, quibus Sacerdotes ceteroquin non adeo divites se exercent, ne temporalibus commodis deficiant, ab omnibus Ecclesiasticis viris severissime reprehenduntur. Mitto obvia Patrum testimonia, frequentes Conciliorum sententias, quae Sacerdotum negotia ceteroquin aliis non illicita severissime prohibent. Passim hos Negotiatores Sacri Canones, Patrum sententiae, Auctorum dicta execrantur; quid vero de illis, qui temporalibus rebus non suis, sed aliorum etiam incumbunt? Hinc Nicolaus Primus ridiculum appellat quod quidam *Clericus cujusdam Comitis* a proprio Episcopo diceretur, (Vide Hug. de Fleury in Chronicis): et plenos temeritate, atque arrogante vanitate vocat Concilium Parisiense sextum illos Praelatos, qui Presbyteros *Suos* appellant; quae omnia eo collimant, ut ostendant Sacerdotes Dei ab omni humana ratione, et lucro alienos esse oportere. Concilium Carthaginense tertium non modo Procuratores esse vetat Sacerdotes, sed omnem in saecularibus cu-

ris etiam pro victu comparando occupationem. *Quam hoc Canone* (ut apud quemdam Canonistam legimus) *feriantur Sacerdotes, qui victus parandi causa de celebratione Missarum faciunt artem de pane lucrando, nemo non videt.* Quae sequuntur verba utinam omnes Sacerdotes attente considerarent! *Nemo non videt, qui infame, et sacrilegum modernum Missarum commercium vel leviter expendit.* Sciant Sacerdotes Dei, rem esse ab Ecclesiastica circumspectione alienam, quod Missarum eleemosynae undique perquirantur, si ita id fiat, ut nihil nisi ambitus, et lucri cupiditas in Sacerdote appareat; similia quidem saepe videmus non sine scandalo populi commercia, de quibus (in eund.) Zonaras testatur: *Quamvis eo inopiae redigantur sacris initiati homines, ut alimenta quoque deficiant, ne tunc quidem eos turpi aut sordido artificii genere vitae subsidia comparare oportet.* Neque pro turpi et sordido artificii genere aliud Zonaras intelligit, nisi illud idem, quod ceteroquin saeculares deceret, qui in suis utique rebus emendis, vendendis, permutandis, et longe perquirendis multa licite exequi possunt, quae in Sacerdotibus *infame* et *sacrilegum* forent *commercium.* Jure merito hos Sacerdotes Oseas deploravit, quod multiplicaverunt *Altaria ad peccatum, factae sunt eis Arae in delictum.* Hinc est etiam quod nonnulli Sacerdotes adeo imperiti fuerint, ut *Miserere pro Canone; Attendite pro Passione* legerint, quorum meminit P. Hensir S. J. in Germ. Sac. tom. 1. n. 27. pag. 246. qui nempe non spiritu Dei permoti, non terrenarum rerum cupiditate abjecta, sed ut *de celebratione Missarum faciant artem de pane lucrando* ad Sacerdotalem dignitatem promoveri curant.

Finis aliquorum, qui statum Sacerdotalem. quaerunt, non rectus.

Ita dolebat Petrus Blessensis: *Video hodie, quod et flens dico, innumeros illitteratos, aut potius idiotas usurpare tanti Officii gradum.* Causam vero tantae infelicitatis ex illo Presbytero, de quo loquitur Damianus cognoscere possumus: *Tam parvam et tenuem in litterarum habet doctrina notitiam, ut apertae quoque scriptionis articulum syllabatim vix valeat legere; nimia tamen paupertate constrictus utcumque Missarum cogitur solemnia celebrare.* Quales hujusmodi Sacerdotes sint pronum est conjicere, quos non devotio ad recte celebrandum sed paupertas *ad utcunque celebrandum* stimulat, et quam melius his foret a tanto Sacrificio abstinere, nemo est qui ignoret. Merito tales Sacerdotes, qui *turmatim veniunt ad Altaria Domini sola quaerentes stipendia corporis* (ut ait Rupertus Tuitz lib. 4. Div. Offic.) gravissimis verbis S. Bernardus deplorat. *Vereor istos* (ait in lib. Conf. cap. 5. *non alibi ordinandos, quam ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Ita etiam in Psal. 10. *Ipsa quoque Ecclesiasticae dignitatis Officia in turpem quaestum et tenebrarum negotium transeunt, nec in his salus animarum sed luxuria quaeritur divitiarum; propter haec tondentur, propter haec frequentant Ecclesias, Missas celebrant.* Audiant hujusmodi Sacerdotes Robertum Pullum S. R. E. Card. Primum Theologum Scholasticum a P. Mathoud appellatum part. 7. cap. 17. *Quid est Missarum solemnia contuitu temporalis commodi celebrare, nisi cum Juda Christum vendere? tanto nequius quanto resurgendo est sublimatus.*

Pietas saecularium, qui pro dictis Missis eleemosynas non tradunt, multis aliis modis potest abunde compensari.

Unum superest, ut saecularium pietati satisfaciamus; ii quippe ita sunt in subsidium Animarum propensi, ut certe in trium Missarum celebratione, stipendium Sacerdoti elargiendo, partem aliquam habere plurimi exoptent. Sed plures alios habent dies, in quibus hanc pietatem exercere possunt. Illud etiam accedit, quod prima trium Missarum pro solita eleemosyna dici potest. Sed si eo die, quo Sacerdotes omnium Fidelium Defunctorum levamen a Deo quaerunt, comitari volunt Sacerdotum pietatem, Missis ipsis inserviant, vel intersint, Sacram Eucharistiam sumant, Indulgentiarum thesauros applicent, et eleemosynas demum Christi pauperibus distribuant. Quod optime, Beatissime Pater, in Tuo Decreto insinuas: *Hi enim* (qui eleemosynam offerunt) *poterunt per alia pia opera, sive per alias eleemosynas... Defunctorum animabus suffragari.* Quapropter juxta sui temporis usum S. Joannes Chrysostomus homil. 32. in Matth. ait: *Cur post mortem tuorum Pauperes vocas? non ignoro te responsurum: Ut defunctus requiem adipiscatur, et propitium Judicem inveniat.* Et prudentissime Jonas Aurelian. Episcopus in lib. de Laicorum Inst. 3. c. 15. *Nullatenus audiendi sunt illi qui dicunt, quod nullae aliae eleemosynae opitulari possunt Defunctis, nisi solummodo quae Sacerdotibus dantur, et sacrificia, quae per eos offeruntur. Hoc qui credunt, aut ignorantia, aut certe aliorum persuasione falluntur. Credibile sane est quod haec persuasio, qua simplices id credere et dicere videntur, ex fonte avaritiae processerit. Sancta quippe Mater Ecclesia pro defunctis suis*

non solum Sacrificia Altaris, sed etiam quascumque alias eleemosynas offerre consuevit. Unde eidem sententiae adhaerentes dicere non dubitamus cum Dominico Soto viro doctissimo in 4. dist. 45. q. 2. *Quoniam dictum est Sacrificium Missae omnium suffragiorum esse potissimum, admonitione hic opus est: quod quamquam id verissimum sit ex objecto, ex genere suo, quia Christus ibi offertur, nihilominus ratione necessitatis pauperum, quos nobis Christus tantopere commendavit, potest eleemosyna quandoque esse Deo gratior, et acceptior in satisfactionem pro Defunctis, quam longa Missarum celebratio. Absit ut quis negaverit, Missas in primis esse pro Defunctis offerendas; verumtamen postquam aliquo numero, pro ratione qualitatis personae, offeruntur, melius est longissimas eleemosynas in pauperes profundere quam centenas et millenas Missas accumulare.* Haec obiter dicta sint, ut constet vel ipsa pietatis, et Religionis officia prudenter impendenda esse. Neque tamen nos latet quod omnium Fidelium animis alte infixum est, nempe Sacrificium Missae multis aliis piis operibus longe praestare: videmus enim antiquos Canones unam Missam pro duodecim jejuniorum poenitentia supplere statuentes, ut notat *de Berlendis de Oblationibus ad Altare pag.* 335. Ex quo Auctore plurima hactenus dicta transcripsimus; hujusmodi enim argumentum prolixius tractat; quod nos etiam concludimus cum Petro Blessensi, cum quo fatemur procul dubio et asserimus, *Magnum hoc esse Sacramentum supra omnem intelligentiam, supra omnem eminentiam, in quo salus est Mundi, pretium saeculi, pretium sine pretio, pretium impretiabile.*

Sacrificium tamen Missae praestantius suffragium esse asseritur.

Ut vero ad singulare beneficium, quo Sanctitas Tua, et Regum precibus, et Cleri votis, et populorum expectationi clementissime satisfecit, sermonem iterum convertam, nemo erit, Beatissime Pater, qui prudentiam tuam non admiretur: siquidem vivida illa et oculatissima perspicacia, qua omnia praevides, novisti homines semper in malum proclives plurima avaritiae suae subterfugia quaesituros, ideoque omnia ita decernis, ut nulli penitus malo non provisum esse videatur.

Nunquam satis laudanda prudentia, quae in praefato Indulto elucet.

Neque aliquis dum tot Sacerdotum artes ad avaritiam suam protegendam mature perpendit, dumque Praesulum, et Summorum Pontificum studia ad eam eradicandam contemplatus fuerit, Sacerdotalem ordinem contemnere audeat: ea enim est humanarum rerum conditio, ut paulatim obsolescant, et a primigenia integritate deflectant. Unde prudenter Lupus Ferrar. Epist. 29. *Compatiendum vobis est, si multos experti sitis a sua professione detestabiliter deviare: quum et natura humana prona sit ad malum, et hostis noster bono semini superseminare semper gestiat zizania.* Prudenter etiam notat Aug. in Psal. 132. *Tam sunt Monachi falsi, quam Clerici falsi et Fideles falsi, sed non perit fraternitas pia propter eos, qui profitentur quod non sunt.* Neque vero ex Praesulum vigilantia, qui Ecclesiasticorum crimina meritis puniunt suppliciis, vel ex Scriptorum studio quo eadem execrantur, omnes ejusdem ordinis viros aliquis audeat arguere; siquidem optime notat Doctor Seraphicus, non ideo Religiosos Ordines minus aestimandos esse, quod in eis aliqua detegantur vitia, quae ideo omnium oculos in se convertunt, quia Religiosi viri, et quicumque alii sectandae pietatis professionem faciunt *spectaculum fiunt* (ut cum Ascetico celebri loquar) *Deo ut remunerent, Angelis ut adjuvent, et hominibus ut detrahant;* eo enim clarius vitia, si quae sunt, cognoscuntur in viro perfectioni debito, quo magis in eo virtutes florent, tanquam *opposita oppositis.* Videmus quippe, et passim videmus nostris hisce temporibus, si quis se Deo strictius conjungere studet, illico in ejus culpas, quamvis levissimas plurimos lynceis oculis rimari, et multa in eo reprehendi, quae in aliis omnium oculos effugiunt; qua in re optime monet S. Theresia, ut prius laudanda imitemur, deinde animadversione digna notemus. Quamobrem contra Religiosos illos Ordines obtrectantium livor maxime invehitur, qui Regulari Observantia prae aliis florent, et ut suo etiam tempore adnotavit Angelicus Doctor Opusc. 19. c. 20. *Extendunt crimina Religiosorum, ut scilicet quod ab uno, vel duobus geritur, toti Religioni imponere praesumant.* Quod si Religiosus Ordo a disciplina Regulari penitus discesserit, vel vir aliquis arctioris vitae professioni nuntium remiserit, liber ab omni livore, et obtrectationibus erit; immo si quid de eo minus recte dicatur: illico: *Nemo malus nisi probetur*, reponitur. *Cum autem de aliquibus, qui Sanctum nomen profitentur, aliquid criminis vel falsi sonuerit, vel veri patuerit, instant, satagunt, ambiunt, ut de omnibus hoc credatur.* Verba sunt S. Augustini Epist. 78. In quibus observanda sunt illa, *Vel falsi sonuerit;* per quae verba indicatur, non

Minime contemnendus Sacerdotalis Ordo ob delicta nonnullorum, sed semper colendus.

Quo major est in aliqua Ordine observantia, eo nociores fiunt veri defectus.

Imo ex livore saepe defectus veri nequiter ultra modum extolluntur; et nequissime falsi appinguntur.

raro Religiosis viris falsa crimina imputari, tota quidem invidentium pietati et obtrectantium (ut bonos ad se trahant, aut saltem frigescere cogant, in arrepta perfectionis via) cura est festucam in aliorum oculis videre, obscurare quod lucidum est, quod candidum est denigrare. Huc optime spectant Christi Domini verba: *Venit enim Joannes neque manducans, neque bibens, et dicunt, Daemonium habet. Venit Filius hominis manducans, et bibens, et dicunt: Ecce homo vorax, et potator vini:* Matth. 11. Demum hoc argumentum concludo verbis S. Hieronymi Epist. 83. *Obsecro, ne quis me in sugillationem istius temporis Sacerdotum scripsisse, quae scripsi, existimet, sed in Ecclesiae utilitatem.*

Haec omnia hactenus dicta sunt contra vitia, non contra personas.

Haec omnia Tu, Beatissime Pater, mirum in modum concilias, siquidem *Parcere personis, dicere de vitiis* prudentissime soles; *Nam dos innata benignum Te gerere, orta simul tecum clementia, tecum perstitit, in solioque sedet comitata Supremo.* Quae quidem humanitas ita celsissimum Dignitatis Tuae thronum reddit amabilem, ut omnes ad te accedere vereantur, sed non timeant; et quae Te loquente omnium oculos atque admirationem capit, non minus Te scribente corda pariter, atque animos conciliat. Quoties enim de aliquibus Auctoribus Tuis in libris mentionem facis, benignitatis Tuae specimen exhibes plane egregium; laudas quae digna sunt laude, et si aliquid cogeris oppugnare ea animi moderatione et verborum cautela id facis: ut praeter ea, quae ad argumentum pertinent, ne latum quidem unguem excurras. Quamobrem in quodam carmine extemporaneo, cui materiam praebuisti, atque audire non es dedignatus, ita Tua in omnes humanitas exprimitur.

Ita Pontifex, cujus humanitas mirabiliter in ejus scriptis elucet.

Non ego Te novi, nisi postquam in sceptra vocatus
Jura dabas populis solio sublimis ab alto;
Te novisse tamen, tua scripta legendo, putabam.
Jure quidem; cum sint victuris tradita chartis
Scripta animi vera effigies, manifesta latentis
Indolis indicia, et secreti cordis imago.
Ipse tuos mores, et cor dulcedine plenum
In scriptis BENEDICTE tuis, te denique totum
Depingis, clarum nec tantum effulget in illis
Ingenium, vestaeque ostentas mentis acumen;
Quam bene de reliquis sentis Auctoribus, ultro
Funderis in laudes, et eorum scripta libenter
Commendas, siqua occurrunt damnanda, modeste
Arguis, et rationum apte momenta recenses
Dicta probanda probas, et contemnenda refellis.
Siquid in hoste tamen cernis laudabile, laudas
Non verbis dire objiciens, sed testibus apte
Adductis, certe maturo examine pensa
Historiae monumenta refers; artesque dolosas
Agnoscens, retegis cooperta sophismata rerum
Pondere, et ignoscens facile ad convitia nunquam
Declinas nimio vincendi raptus amore.

Jam vero, ut eo redeam, unde discesseram, clarissime ex dictis palam fit, qua prudentia, qua dexteritate omnes abusus, qui ex nova concessione irrepere poterant, non solum praevideris, sed etiam sapientissime declinaveris, atque omnia ita fortiter et suaviter disposueris, ut quidquid optatum fuerat concederes, quidquid concessionem vel abusibus obnoxiam, vel oblocutionibus perviam facere poterat, praecluso omni et abusibus et oblocutionibus aditu, perspexeris. Unum superest, Beatissime Pater, quod ad faciliorem, commodioremque accepti beneficii usum viam aperiat; ut nempe Sacerdotibus Hispanis, et Lusitanis (qui ex sola in omnium Fidelium Defunctorum animas commiseratione permoti, tres Missas celebrandi iis diebus quibus solemnis eorum Commemoratio recurrit, facultatem petierunt) iisdem commodum, et opportunum tempus ad illarum celebrationem concedere non dedigneris; aliter fiet, ut qui ob temporis angustas accepto beneficio uti non poterunt, oblocutoribus susurrandi ansam praebeant, ipsosque dictabitur ob temporalis lucri defectum, a secundo, et tertio sacrificio abstinere. Neque audaciae tribuas velim, si post recens acceptum beneficium, novum exoptem; enimvero aliorum erit illud a Sanctitate Tua exorare, meum sit rationes, quae novae petitionis aequitatem fulciunt, expendere. Quibus fretus futurum esse non dubito, ut in funebri illa solemnitate ad horam secundam pomeridianam tempus rite sacrificandi protrahas, quod plane non tam erit no-

In laudato Indulto omnibus prudentissime provisum est. Solum deesse videtur tempus pro celebratione trium Missarum, nisi protrahatur ad horam secundam post meridiem.

vum beneficium, quam jam accepti veluti cumulus, et novum liberalitatis tuae, atque in gentem nostram amoris, Paternaeque dignationis argumentum. Animos ad id sperandum mihi addunt, quam omnes experiuntur, Sanctitatis Tuae clementia plane singularis, et ipsius petitionis aequitas; solent enim, quemadmodum sunt Dei, ita et Dei Vicarii beneficia esse completa et numeris omnibus absoluta. At si tempus Sacerdotibus ter eodem die celebrantibus desit, erit profecto, quod in Sanctitatis Tuae beneficio desiderari possit, erit quod Tuae munificentiae possit addi. Est et illud etiam incommodi, quod mense Novembri dies breves sint, et nuper recepta apud Lusitanos disciplina vetat, ne Ecclesiae longo tempore pateant aut ante auroram, aut post Solis occasum, quem morem ad praecavendos varios abusus, a Sanctitate Tua in Epistola ad Thomam Cardinalem Patriarcham Lisbonensem clementissime laudatum, in ipsis etiam Majoris Hebdomadae noctibus Lusitania constanter retinet: atque ob hanc maxime causam expedire videtur, ut post meridiem potius per duas horas Sacra fieri permittantur, quam ut ante auroram fieri incipiant. Neque est singulare quod opto; priscos enim fideles non modo a meridie, sed noctu etiam ad Sacra peragenda convenisse Sanctitatem Tuam minime latere scio. D. Paulus Troade noctu mysteria celebravit, ut est in Actis cap. 20. Tertullianus ad Uxorem lib. 2. cap. 4. nocturnas convocationes commemorat. Disciplinam quoque sui temporis repraesentat Walfridus Strabo de rebus Eccles. cap. 23. cum dicit: *Tempus Missae celebrandae secundum naturam solemnitatum diversum esse, interdum enim ante meridiem interdum hora nona, interdum noctu celebrabatur.* Fronto in Praen. ad Kal. §. 10. *Initio Ecclesiae Synaxes Christianorum bis in die fiebant; summo mane, et vespere.* Quod etiam videmus in Theodoreti Cyri Epistola ad Monachos Constantinopolis: *Lyturgias in Ecclesia obimus, tam ineunte die, quam desinente.* Et plura similia apud Dn. de Vert. *Explicatio Historico-litteralis Caerem. Miss. tom. 4.*

Momenta pro eo postulato attinguntur.

Olim in Ecclesia post meridiem longius protrahebatur tempus celebrandi.

Mos etiam erat apud Ægyptios, ut post prandium ad Templa convenirent, hunc vero usum a Sozomeno lib. 7. cap. 19. et Socrate lib. 5. c. 22. commemoratum damnavit Concil. Carthaginense 3. Canone 29. *Etiam si aliquorum postmeridiano tempore defunctorum Commemoratio facienda est, quia tunc* (addit) *solis orationibus fiat, si illi, qui faciunt, pransi inveniantur;* unde non Missam postmeridianis horis, sed solum a non jejunis celebrari prohibet. Hoc idem Concilium Bracarense secundum Canone 10. meminit damnans Presbyteros, qui *in Missa Mortuorum post acceptum merum oblationem ausi sint consecrare.*

Solumque interdicebatur Missam celebrari a non jejunis Vespere.

Frequentius profecto novimus ex Historia Ecclesiastica viguisse usum sacris operandi post meridiem, quam ante auroram; hoc enim factum legimus persecutionum tempore necessitate suadente, ut noctu peragerentur Officia; illud vero non necessitate ulla, sed sapienti Ecclesiae consilio constitutum tot Saeculorum spatio perseverasse compertum, atque exploratum est. Em. Card. Bona Rer. Liturg. lib. 1. cap. 21. n. 5. et seq. late hac de re disserit. Nobis erunt satis quae affert de jejuniorum diebus. Ivo Carnotensis *apud eum* loquens de jejunio Quatuor temporum pag. 4. cap. 35. haec affert ex Concilio Moguntino, *Quarta et Sexta feria, et Sabbato veniant omnes ad Ecclesiam hora nona cum Litaniis ad Missarum solemnia.* En Missae Sacrum rite factum horis tribus post meridiem. Multo vero tardius in Quadragesimali jejunio celebrabantur Missae: ad Vesperam namque protrahebatur Officium. Cujus rei testis est Theodulphus ex eodem Card. Bona seu Concil. Cabillonen. ex Gratiano (de Consecr. d. 1. cap. *Solent*) sive Amalarius ex Dacherio Spicil. tom. 7. p. 173. Verba autem ipsa, cujuscumque sint, in medium affero: *Solent plures, qui se jejunare putant mox ut signum audiunt, ad nonam manducare, qui nullatenus jejunare credendi sunt, si ante manducaverint, quam vespertinum celebretur officium, Concurrendum est enim ad Missas, et auditis Missarum solemniis, sive vespertinis officiis, largitis prius eleemosynis, ad cibum accedendum est.* Sermo hic est de Jejunio juxta priscum illius temporis Ecclesiae morem. His vero aliisque allatis, doctissimus Cardinalis, *Unde*, inquit, *colligitur, etiam in aliis jejuniis extra Quadragesimam dilatum quandoque sacrum usque ad vesperam.*

Usus celebrandi post meridiem frequentior erat, quam ante auroram.

Hac super re plurima congessit Martene (de Eccles. Rit. lib. 1. cap. 3. art. 4. num. 3., et seqq.) tam ex Patribus, quam ex Conciliis, quae per otium videri possunt. Nobis enim satis est eruditissimi hujus Scriptoris sententiam afferre, qua exploratis tot gravissimis hujus

Immo hodie alicubi viget usus celebrandi Vesperi.

rei testibus, quaecumque iidem docent, ita complectitur (ibid. num. 10.): *Ex his patet, omni hora privatas Missas cantare licitum fuisse, mane scilicet, hora secunda, meridie, post dictam nonam, vespere, et post Completorium. Quin etiam hodie in percelebri S. Dionysii in Francia templo, cum solemnes Regum celebrantur exequiae, Episcopus offerens sacrificium, non nisi vespere absolvit. In Ecclesia quoque Rotomagensi die Ascensionis Domini sacro persaepe ad vesperam Missa celebratur pro publica rei alicujus absolutione.* Quamobrem non modo jejuniorum diebus post Nonam, seu tribus horis post meridiem, et Quadragesimali tempore ad Vesperam Missae celebrabantur; utriusque enim ritus memoriam servat Ecclesia nostris etiam temporibus; anticipatione Divinorum Officiorum; sed aliis etiam diebus pomeridiano tempore celebrari Missas consuevisse certum exploratumque est, quod nescio an de tempore ante auroram luculenter adeo monstrari possit. Enimvero liquido constat, septies minimum offerri consuevisse Sacrificium noctu annis singulis: id est, in Natali Domini, Sabbato Sancto, in festo S. Joannis Baptistae, et in collatione Sacrorum Ordinum, quae Sabbatis Quatuor temporum peragebatur. Ac perinde patet, mane, sive sub Auroram multoties celebrari solitam Missam, quam matutinalem vocat Martene. Ad vespertinas autem Missas quod attinet, opportune Cardinalis Bona (ubi supra num. 4.) nos admonet quarundam Ecclesiarum consuetudinis, quae in vigiliis festivitatum aliquot vesperi sacrum faciebant. *Has autem*, inquit, *et alias quascumque ejusdem generis sustulit Pius V. Constitutione quarta, revocatis omnibus privilegiis, et apposita poena suspensionis.*

Usus celebrandi aborta, usque ad occasum Solis, viguit per aliquot saecula.

Invaluit retroactis proxime Saeculis non lege aliqua, sed praxi tantum consuetudo nunquam Missas neque ante auroram, neque post occasum Solis, nisi ex peculiari quadam causa celebrandi; toto tamen die antiquitus ab aurora usque ad Solis occasum fas erat celebrare, cujus rei cum multi ac magni nominis testes sint, duos tantum appello clarissimarum scholarum auctores Divum Thomam, et Joannem Duns Scotum. Doctor Angelicus 3. part. quaest. 83. art. 2. in corp. *Quia vero Dominica passio celebrata est a tertia hora usque ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei solemniter hoc Sacramentum in Ecclesia celebrabatur.* Ita de Missis solemnibus; at de privatis ibid. *Ad quartum: Dicendum quod Missa regulariter celebrari debet de die, non de nocte:* Scotus vero in 4. sentent. dist. 13. q. 1. *Ad tertium principale ex parte temporis breviter teneas, quod a principio diei usque ad horam nonam Missa* congrue *celebratur.* Subtilis Doctor loquitur de Missis solemnibus, quae in Ecclesiis Collegiatis celebrabantur, uti ex iis, quae ibidem subjungit, manifestum est. Ex his autem (et cum his consentiunt Alexander de Hales in summa part. 4. quaest. 10. Mem. 5. art. 5. §. 3. Durandus Meldensis Episcopus in 4. Sent. dist. 13. q. 2. n. 7., aliique passim antiquiores Scholastici) plane consequitur, quod Saeculo XIII., quo vixere Divus Thomas, et Halensis, et Saeculo XIV., quo Scotus, et Durandus floruere, Missa solemnis dicebatur hora nona (tertia pomeridiana) saltem diebus jejunii, et quando ordinationes fiebant, circa vesperas. Si igitur Sanctitas Tua concesserit, ut secunda post meridiem hora sacrum rite fiat, nihil exinde sequetur contra priscam, aut medii aevi Ecclesiae disciplinam.

Hodie viget pro aliquo speciali necessitatis, aut privilegii.

Fateor quidem, Beatissime Pater, hodiernam Ecclesiae disciplinam prohibere, ne Missa fiat aut ante auroram, aut post meridiem, atque Theologos passim apud Rosignolum *de Eucharistia*, aliosque docere, Sacerdotem graviter peccaturum, qui sacris operatus fuerit ante auroram, aut post meridiem, nisi adsit specialis aliqua ratio, quae immunem reddat a peccato. At ii ipsi fateri coguntur (apud eumdem Rosignolum *de Eucharistia* q. 8. art. 16.) plures esse casus, qui ab hac lege universali excipiuntur; inter quos unus est *Privilegium* concessum a Sede Apostolica celebrandi, aut ante auroram, aut post meridiem. Tale est illud concessum ab Eugenio IV. Abbati S. Mariae de Pratulo Ordinis S. Benedicti Dioecesis Patavinae, *quo ex aliqua causa* subsistente, facultas data est celebrandi duas horas ante diem, et post meridiem usque ad horam nonam inclusive, ut habetur in Bullario Cassinensi tom. 2. Constitut. 332. num. 6. Tale est etiam illud, quo gaudet Sanctuarium Lauretanum celebrandi Missas usque ad Vesperas, idque ad satisfaciendum devotioni populorum, et ut facilius queat oneri Missarum satisfieri. Omitto recensere Privilegia, quae Principibus Viris, Cardinalibus, Praesulibus, atque Missionariis concedi solent, utpote omnibus notissima. Si

igitur salva disciplina, tum antiqua, tum recenti Ecclesiae, apud omnes constet Pontificem Romanum rationabili ex causa dispensare posse, non utique repugnare arbitror disciplinae Ecclesiasticae, nec quidquam singulare esse dispensationem a Sanctitate Tua impertiendam, cum notum sit multos semper petiisse, multosque impetrasse. Neque deest *causa rationabilis*, nam ut omittam populorum concursum ad Ecclesias, qui maximus esse solet in Commemoratione Defunctorum, sane inficiabitur nemo, esse maxime consonum rationi, ut beneficium a Sanctitate Tua piissimis Regibus, et populis semper de Apostolica Sede optime meritis concessum, sit undique expletum, atque perfectum, quod fieri nequit, nisi singuli Sacerdotes queant tria sacra commode facere eodem die. Neque huic petitioni refragatur Constitutio S. Pii V. Pontificis quae incipit *Sanctissimus*, quamque superius innui; illa enim praeclare ostendit XV. Saeculo ad finem vergente non defuisse plures, quibus consuetudo vetus erat Missas noctu celebrandi certis quibusdam anni temporibus; has tantummodo, poena suspensionis interposita, vetuit celebrari nocturnas Missas Sanctissimus Pontifex, sed nihil de Missis statuit, quae post meridiem ante noctem celebrabantur, ut ex ipsa Constitutione apparet, quae anno 1560. die 9. Martii Romae affixa est: quare hodierna circa horam diurnam celebrandae Missae disciplina non lege aliqua positiva nititur, sed solo usu et praxi Ecclesiae, ut Schmalzgrueber in l. 3. Decret. tit. 41., et Canonistae, Scholasticique Recentiores, cum de hac re tractant, passim loquuntur. In Hispania autem usitatum, et fere quotidianum est, Sacerdotes Missam celebrare post meridiem, cum Bulla Cruciatae id per unam horam tum post meridiem, tum ante auroram fieri permittat.

Privilegium Cruciatae pro singulis diebus non multum distat ab eo, quod pro unica die in anno petitur.

Non itaque multum a Privilegio Cruciatae distare videtur: imo recenti Ecclesiae disciplinae conformius, quod duas horas, quarum alteram ante auroram, alteram post meridiem Bulla Cruciatae concedit, simul conjunctas post meridiem ad commodiorem Missarum celebrationem Sanctitas Tua Clero tam Hispano, quam Lusitano concedat. Quod et rationi, et aequitati consonum est, et ad Beneficii jam collati commodiorem, atque adeo frequentiorem usum conducit. Verum, aliorum, ad quos attinet, munus erit supplices pro hac gratia Sanctitati Tuae preces deferre: ego interim mihimetipsi Apostolicam Benedictionem ad Pedum oscula provolutus exposco.

Gratiae concessae in Decreti Trium Missarum complementum ad ipsis executionem pertinent, quod utriusque Regis Ministri a Sanctissimo D. N. obtinuerunt.

Emanato decreto super concessione trium Missarum die 21. Augusti ann. 1748., et Apostolicis Litteris in forma Brevis confirmato die 26., demum cum dies Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum sit una ex brevibus anni diebus, et dicta die solemnes exequiae cum Officio, et Responsoriis ab Ecclesia praescriptis in suffragium Animarum omnium Fidelium Defunctorum ulterius protrahi, ac immorari plerumque soleant, Sanctitas Sua benigne dignata est (1) *omnibus Sacerdotibus ad quos Indultum extenditur*, nempe tam Saecularibus, quam Regularibus in Regnis et dominiis Regum, tam Hispaniae, quam Portugalliae, et Algarbiorum existentibus concedere, et indulgere, ut ipsi dicta die Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum praefatas tres Missas etiam duabus post meridiem horis libere, et licite celebrare possint, et valeant; Incontrarium facientibus non obstantibus quibuscumque.

LITTERÆ APOSTOLICÆ

IN FORMA BREVIS

SS. D. N. BENEDICTI PP. XIV.

Quibus confirmatur Decretum ab ipsomet Sanctissimo D. N. conditum super facultate Sacerdotibus tam Saecularibus, quam Regularibus concessa in Hispaniarum, necnon Portugalliae, et Algarbiorum Regnis, atque Dominiis celebrandi Tres Missas die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum ad utriusque Regis instantiam.

(1) Verba sunt latine reddita unius supplicis Libelli, alter vero Latine scriptus idem omnino continet; nos utrumque hic omisimus, quia diversis verbis concepti eandem omnino facultatem exposcunt, et eodem juxta petita rescripto donantur.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Ad perpetuam rei memoriam.

Proemium.

Quod expensis omnium rationum momentis, et gravissimis suffragiis virorum dignitate, pietate, ac sapientia insignium concurrentibus, alias a Nobis decretum est, id, ut solemnioribus Apostolicae auctoritatis nostrae documentis confirmatum, quemadmodum est hoc in more positum, laudabilique Praedecessorum nostrorum Romanorum Pontificum instituto commendatum, majori cum observantia debitae executioni mandetur: novo Apostolicae confirmationis nostrae patrocinio communire exoptamus. Sane nuper edidimus Decretum tenoris sequentis: **BENEDICTUS PAPA XIV. Cum Nobis Carissimus in Christo Filius noster Ferdinandus VI. Hispaniarum Rex Catholicus enixam piamque petitionem exhiberi fecisset, ut quae disciplina viget in suo Aragoniae Regno, (cujus appellatione tum ipsa Aragonia, tum etiam Valentiae, Cataloniae, et Majoricae Ditiones comprehenduntur) ut scilicet in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum quilibet Sacerdos Saecularis duas, Regularis autem tres Missas celebrare possit; eadem ad caetera quoque Regna, et Dominia eidem Ferdinando Regi subjecta, auctoritate nostra extenderetur; Cumque eodem fere tempore Carissimus quoque in Christo filius noster Joannes V. Portugalliae, et Algarbiorum Rex Illustris similem Instantiam apud Nos promoveri fecisset, ut nempe in omnibus Regnis, atque Dominiis sibi subjectis cuilibet Sacerdoti tam Saeculari, quam Regulari facultas per Nos fieret tres Missas praefato die celebrandi; Nos quidem hujusmodi petitionum gravitatem pensantes, ac memores similium postulationum, quae aliis Romanis Pontificibus Praedecessoribus nostris parum felici exitu exhibitae fuerunt, necessarium omnino putavimus totam rei summam maturo examini subjicere, quamvis minime hospites in ea Nos reputare possemus; siquidem olim ipsius momenta pro Officio, quod tunc gerebamus, Secretarii Congregationis Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium Concilii Tridentini executioni, et interpretationi propositae diligenter Nobis expendenda fuerunt; cumque etiam hac de re plura scripserimus in nostro Opere *de Festis Domini part.* 1. *pag.* 247. item in Tractatu *de Sacrificio Missae sect.* 2. *pag.* 169. juxta Editionem Patavinam, et in una ex Institutionibus Pastoralibus pro nostro Bononiensi Clero, Populoque editis, quae est XXXVI. in Latina versione Romae impressa *pag.* 185. *et* 186., ac demum in Nostris litteris ad Episcopum Oscensem datis die XVI. Martii anni MDCCXLVI., quae jam seorsim typis vulgatae, in Bullarii nostri Tomo II. propediem edendo locum habebunt.**

Instantiae Regis Catholici pro extensione consuetudinis in Aragonia jam vigentis.

Instantiae Regis Portugalliae.

Res alias agitata, et a Sanctissimo Domino Nostro tractata.

Exitus Causae in Congregat. Concilii anno 1722.

Sane quum Nos in minoribus constituti, **praefatae Congregationi Concilii, ut supra diximus, a secretis essemus, oblatusque fuisset** supplex Libellus, in quo ex parte cl. mem. Philippi V. Hispaniarum Regis id ipsum studiosissime petebatur, quod nunc a Ferdinando Rege ipsius filio iterum petitur; officii nostri esse putavimus, instantiam hujusmodi majori cum apparatu, quemadmodum Catholici Regis dignitas postulabat, Congregationi repraesentare. Idcirco peculiaris Dissertatio a Nobis elucubrata fuit, quae inserta est in consueto folio Relationis Causarum, quod a Secretario confici, et singulis Cardinalibus tradi consuevit. In qua primum Dissertatione rem ipsam accuratissime pro viribus exposuimus, neque omisimus originem investigare illius disciplinae, quam diximus in Aragoniae Regno vigere; deinde nonnullas in contrarium indicavimus resolutiones, quae alias ad hujusmodi postulata prodierant: tum aliam memoravimus petitionem, quae olim pro Portugalliae Regnis facta fuerat Praedecessori nostro Clementi PP. XI. ut trinas liceret Missas in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrare, de qua tamen ob immaturam Pontificis mortem nihil decretum fuit. Quibus omnibus addidimus, quod, quum hoc idem ab Hispaniarum quondam Rege Philippo IV. pro omnibus tam Saecularibus, quam Regularibus Regnorum suorum Sacerdotibus postulatum fuerit, vel saltem postulandum fuisse non ignoraretur; ideoque plura rationum, factorumve monumenta pro hujusmodi concessione impetranda collecta tunc fuisse constaret; Nobis datum non fuerat hujusmodi Collectiones ad causam maxime opportunas reperire, ut videre est in folio pro Congregatione die II. Maji anni MDCCXXII. a Nobis conscripto, quod nunc in Thesauro resolutionum praefatae Congregationis Concilii *tom. II. pag.* 169. *et seq.* impressum reperitur. Quum autem bon. mem. Ludovicus Cardinalis Belluga Congregationi praedicta die habitae interfuisset, meminimus ipsum de nostra Disser-

tatione favorabiliter loquutum, in nostram quoque sententiam devenisse, ut necessarium putaret allegationes illas tempore Philippi IV. adornatas inspicere; ipsumque in se recepisse, ut ipsas diligentissime conquiri curaret. Quapropter Rescriptum prodiit; *Non proposita:* eoque Rescripto factum est, ut Instantia tunc quidem pro rerum circumstantiis minime admissa censeretur, non tamen omnino, et perpetuo rejecta; quin potius relictus fuerit locus ulteriori rationum, atque factorum examini, si quae aliquando ad ipsam petitionem magis juvandam deducerentur.

Novum examen hac occasione institutum.

Quum itaque nunc ad Nos ipsos in Apostolica Sede, inscrutabili Dei judicio, collocatos praefatae petitiones jamdudum desertae, instantibus praefatis Carissimis in Christo Filiis nostris, delatae fuerint, omnia, quae ad plenam rei cognitionem quomodocumque pertinerent, colligi mandavimus, quaeque olim desiderata sunt, in lucem proferri. Ut autem nihil sine aliorum prudenti consilio statueremus, peculiarem delectorum Virorum Congregationem ad negotii hujus examen deputavimus; in qua adscriptos voluimus Venerabilem Fratrem nostrum Antonium Xaverium Episcopum Praenestinum S. R. E. Cardinalem *Gentili* nuncupatum praedictae Congregationis Concilii Praefectum, Dilectosque Filios nostros ejusdem S. R. E. Cardinales Presbyteros Silvium *Valenti* Congregationis de propaganda Fide Praefectum, Carolum Albertum *Cavalchini* Praefectum item Congregationis super negotiis et Consultationibus Episcoporum et Regularium. Fortunatum *Tamburinum* Praefectum Congregationis Sacrorum Rituum, et Joachimum *Besozzi* Majorem Poenitentiarum; ac praeterea Ven. Fratrem *Silvestrum Merani* Episcopum Porphyriensem Apostolici Sacrarii Praefectum, quem peculiari hujusce Congregationis Secretarium declaravimus, ac Dilectos Filios Magistrum *Ludovicum Valenti* in utraque Signatura nostra Referendarium, Protonotarium Apostolicum, et Fidei Promotorem, Fratrem *Michaelem a Sancto Joseph* Priorem Generalem Ordinis Discalceatorum Sanctissimae Trinitatis Redemptionis Captivorum, *Caelestinum Orlandi* Procuratorem Generalem Congregationis Monachorum Caelestinorum, *Joannem Andream Onofrii* Ordinis Eremitani S. Augustini Procuratorem Generalem, *Thomam Sergium* Presbyterum Congregationis Piorum Operariorum, Sanctae Inquisitionis Consultorem, et Praefectum Studiorum in Collegio Urbano de Propaganda Fide, Fratrem *Joachimum Pucci* Ord. Praedicatorum Magistrum, Episcoporum, et Cleri Romani Examinatorem, *Dominicum Turanum* Societ. Jesu Presbyterum, Apostolicae Poenitentiariae Consultorem Theologum, et *Ægidium Giulj* ejusdem Societatis Presbyterum, alterum Examinatorem Episcoporum, et sacrorum Canonum Professorem in Collegio Germanico Hungarico ad S. Apollinarem. His omnibus, et singulis exhiberi mandavimus quaecumque ad causam pertinebant, eaque potissimum, quae nuper reperta sunt, sed in praecedentibus propositionibus exhibita non fuerant; quae omnia justo volumine comprehensa, typis edita sunt Romae hoc anno MDCCXLVIII. datoque aliquot mensium spatio, quo res accurate perpenderetur, jussimus, ut singuli sententiam suam scripto traditam, ac sigillo obsignatam ad nos transmitterent, quae omnia diligentissime sunt peracta.

Nomina Cardinalium, et Consultorum.

Indultum conceditur pro tribus Missis Commemorat, omnium Fidelium Defunctorum, ab omnibus in Dominiis duorum Regum celebrandis, in perpetuum.

Denique Nos ipsi aliorum laboribus laborem nostrum, privataque studia nostra eorum studiis adjunximus, et inspectis, libratisque tum novis documentis, tum ipsorum Consultorum suffragiis (ex quibus, cum quatuordecim numero fuerint, duo duntaxat petitionem rejiciendam esse, reliqui vero duodecim Indultum concedi posse censuerunt) omnibus rite, ac mature pensatis, invocato etiam Divini Luminis adjutorio, piis, ac religiosis precibus dictorum Carissimorum in Christo Filiorum Nostrorum Ferdinandi VI. Hispaniarum Catholici, et Joannis V. Portugalliae et Algarbiorum Regum Illustrium libenter annuentes, omnibus et singulis in eorum Regnis, atque Dominiis actu commorantibus, tam secularibus, quam Regularibus Sacerdotibus nunc existentibus, ac pro tempore futuris, quamdiu in praedictis Regnis, atque Dominiis moram traxerint, et non alias, facultatem perpetuo, futuris temporibus duraturam concedimus, et impertimur, ut singulis annis die secunda Novembris, seu die sequenti, juxta Rubricas Missalis Romani, qua nempe Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum ab Ecclesia universali recolitur, tres Missas singuli celebrare possint et valeant; contrariis quibuscumque Constitutionibus, litteris, regulis, ritibus, et consuetudinibus minime obstantibus.

Nihil innovatur, quoad applicatio-

Novimus sane inter Scriptores rerum moralium non satis convenire, an Sacerdotibus

...rum primae Missae, et aliarum antea in Aragoniae Regno permissarum.

celebrantibus Missam pro Defunctis juxta praedictas Rubricas in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum liceat hujusmodi Missae fructum medium, quem vocant, alicui peculiari defuncto applicare, an vero pro omnibus omnino Defunctis Fidelibus illum applicare teneantur. Utcumque autem se res habeat de hac controversia, Nos eos quidem, quibus in Aragoniae Regno licitum erat ante hoc nostrum Indultum duas vel tres respective Missas praedicta die celebrare, hortamur in Domino, ut earum fructum medium omnibus in Christo quiescentibus applicent; His vero qui in posterum hujus Indulti vi, aut tertiam in eodem Regno Missam, aut secundam et tertiam in aliis Regionibus, ad quas hoc idem Indultum extenditur, celebraturi sunt, districte jubemus atque praecipimus, ut earum fructum medium non quidem alicui peculiari defuncto, sed in suffragium omnium Fidelium Defunctorum omnino applicent; expresse declarantes hanc esse nostram mentem, et voluntatem, neque Nos alios absque hujusmodi lege, et conditione hoc ipsum Indultum unquam concessuros fuisse.

Sed Missae hoc Indulto concessae applicari jubentur omnibus Fidelibus Defunct.

Quoad perceptionem eleemosynae, pari modo statuitur.

Scimus etiam antiquis, justisque titulis innixum esse usum, quo solent Presbyteri eleemosynam accipere pro celebrandis, sive pro applicandis Missis juxta offerentium mentem; qua de re late disseruimus in nostra *Institutione Ecclesiastica LVI.*, fusius autem in Opere nuperrime vulgato *de Synodo Dioecesana lib.* 5. *cap.* 8. *et* 9. An vero quum retroactis temporibus in Regno Aragoniae duae Missae a Sacerdotibus Secularibus, tres autem a Regularibus in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrarentur, duplex quoque ab illis, seu respective triplex eleemosyna acciperetur, id ignoramus, sed facile credimus id usitatum fuisse, quum ubique fere receptum sit, ut in solemnitate Nativitatis Domini pro tribus Missis tria recipiantur caritativa stipendia. Ideoque de illis, qui ante hoc tempus in Aragoniae Regno duas vel tres respective Missas praedicta die celebrantes, duas vel tres Eleemosynas accipiebant, nihil innovandum censemus. Iis vero, qui in posterum in eodem Regno tertiam Missam vigore praesentis Indulti celebrabunt, justis de causis, ac sub poenis inferius dicendis districte prohibemus, ne pro ipsa Missa ullam eleemosynam accipere praesumant, sicut etiam iis, qui in aliis locis hoc eodem Indulto comprehensis, secundam tertiamque Missam celebrabunt, simili ratione, ac sub iisdem poenis praecipimus atque jubemus, ut nonnisi unam accipiant eleemosynam, videlicet pro prima Missa duntaxat, et in ea tantum quantitate, quae a Synodalibus Constitutionibus, seu a loci consuetudine regulariter praefinita fuerit. Decernentes, nullam omnino causam, nullumque praetextum aut obtentum ad declinandam hujus praecepti nostri observantiam suffragari posse, ne voluntariam quidem Fidelium oblationem; nam nec a sponte dantibus quidquam recipi posse statuimus, nec alium quemcumque colorem, quod nempe eleemosyna detur pro celebratione, non autem pro applicatione Missae; aut quod applicatio facienda sit pro omnibus Fidelibus Defunctis, sive quod offerentes cupiant ipso duntaxat oblationis merito Defunctos juvare; hi enim poterunt per alia pia opera, sive per alias eleemosynas in alios quoscumque, quam in Sacerdotem, eique conjunctos erogandas, Defunctorum animabus suffragari; Non item gravem indigentiam, aut paupertatem Sacerdotis celebrantis, aut Ecclesiae, aut Coenobii, quibus nimirum aliis quibuscumque rationibus subveniendum erit; nec magnam copiam eleemosynarum, quae congestae fuerint pro Missis celebrandis ipsa die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, quibusque aliter satisfieri non possit, quum minime liceat eleemosynas accipere pro Missis, quae celebrari nequeunt intra tempus ab offerentibus, aut a legibus praefinitum; neque porro Missarum onera non adimpleta, pro quibus eleemosynae jam receptae, aut attributi reditus jam percepti fuerint. Nos enim nolumus hujusmodi onera impleri per celebrationem Missarum, quae Indulto nostro permittuntur, neque demum legem fundationis jam factae, aut in posterum faciendae cum augmento eleemosynae pro secunda, et tertia Missa; quum Nos hujusmodi fundationes sive factas, sive faciendas, etiam ex nunc prout ex tunc, et e contra, hac in parte nullas et irritas esse, et fore decernamus. In summa volumus et statuimus hujusmodi Missas de novo concessas omnibus in communi Fidelium Defunctorum Animabus, absque ulla prorsus eleemosynae perceptione, applicari; contrafacientes autem poenam suspensionis a Divinis ipso facto incurrere decernimus, ejusque relaxandae facultatem Nobis et Successoribus nostris Romanis Pontificibus expresse re-

Ut pro Missis noviter indultis nihil accipiatur praeter eleemosynam pro prima Missa justa Taxam consuetam.

Ac decernitur nullam ob causam, aut praetextum, quidquam percipi posse.

Sub poena suspensionis ipso facto incurrendae, et

Pontif. reservatae. Quam Episcopi jure delegato, relaxare poterunt, facta tamen restitutione.

servamus. Hanc vero facultatem communicamus Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis et Episcopis, sive aliis locorum Ordinariis, ut auctoritate nostra Apostolica, et tanquam Apostolicae Sedis Delegatis, ubi sic expedire prudenter in Domino judicaverint, eadem canonice utantur erga quoscumque praecepti hujus nostri violatores, qui ad ipsos humiliter recursum habuerint, sive Seculares, sive Regulares, sive alio quocumque modo ab eorum Jurisdictione exempti; hac tamen apposita lege, ut incursam hujusmodi suspensionem nunquam relaxare valeant, nisi prius eleemosynas a delinquentibus ratione praedictarum Missarum perceptas ab ipsis reipsa receperint; quas ipsi Ordinarii in alios pios usus (non tamen in subventionem eorundem Sacerdotum, aut personarum ipsis vel sanguine vel necessitudine conjunctarum, aut in eorundem Coenobiorum, Domorum, et Ecclesiarum utilitatem, quantumvis ipsi, aut personae, Coenobia, Domus, et Ecclesiae hujusmodi notoria paupertate laborarent) arbitrio suo erogare debebunt. Sciant tamen, quod facultas hujusmodi, quam ad relaxationem suspensionis eo modo incursae iisdem delegamus, nequaquam extenditur ad dispensationem ab irregularitate, in quam inciderent, qui post suspensionem, ut praefertur, incursam in Sacro Altari ministrare praesumerent; hujus enim dispensationis concedendae facultatem Nobis, et Successoribus nostris Romanis Pontificibus privative et perpetuo reservamus.

Super irregularitate ex celebratione post incursam suspensionem contracta, a solo Pontifice dispensatur.

Quid spectaverit Pontifex in concedendo Indulto.

Ad hunc igitur solum et unicum finem, ut in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum multiplicatis Ecclesiae Militantis suffragiis, piorum Animae in Purgatorio detentae subleventur, omnibus tam e Seculari, quam e Regulari Clero Sacerdotibus in Regnis atque Dominiis duorum praedictorum Regum Ditioni subjectis, nunc, et in posterum pro tempore existentibus concedimus, et indulgemus, ut praedicta die tres Missas singuli celebrare possint et valeant. In quo sicuti praedictorum Consultorum concordibus fere sententiis, consiliisque adhaesimus, ita a piae Matris Ecclesiae spiritu nequaquam discessisse Nos arbitramur. Siquidem animadvertimus minime alienam fuisse Ecclesiam a permittenda Sacerdotibus Missarum iteratione in unico die, ubi de juvandis Defunctorum Animabus ageretur, et quidem etiam postquam desierat vetus illa disciplina, de qua infra sermo erit, qua scilicet Sacerdotibus licebat pluries in die rem Divinam peragere, ac post latam legem de unica tantum Missa, praeterquam in die Natalis Domini, ab unoquoque Sacerdote celebranda.

Ecclesiae studium suffragandi Fidelibus Defunctis.

I.

Hujus exempla, etiam post vetitum Missae iterationem in genere.

Nova haec disciplina a Praedecessoribus nostris Innocentio Tertio et Honorio Tertio Romanis Pontificibus stabilita fuit, quorum hac de re leges exstant in libris Decretalium Titulo *de celebratione Missarum;* Innocentii quidem in Cap. *Consuluisti;* Honorii vero in Cap. *Te referente.* Quum autem Innocentius in citato Capitulo haec verba posuisset: *Excepto die Nativitatis Dominicae, nisi causa necessitatis suadeat;* non solum Glossa Canonica eidem Capitulo apposita hujusmodi necessitatis causam tunc fore dicit, quum celebranda sit Missa pro aliquo recens defuncto, ibi: *Sed quam dicit necessitatem? Respondeo: si celebravit de die, et postea etiam moriatur aliquis;* Verum etiam in Synodo Oxoniensi post ipsius Innocentii obitum sedente jam Honorio Tertio celebrata, decretum videmus, ut si Defuncti corpus Ecclesiasticae Sepulturae mandandum existat, Sacerdos duas Missas eodem die celebret, unam de Officio diei, aliam pro Defunctis, ut videre est in Collectione Conciliorum Angliae, Londini edita anno 1737. Tom. 1. pag. 586. n. 7. Idque etiam distinctius in aliis Conciliis traditum invenitur, a quibus praescriptum est, ut Sacerdos in prima Missa purificationem non sumat, utque tunc solum secunda Missa pro Defunctis ab eodem Sacerdote celebretur, quando cadaveris praesentia occurrat die Dominico, seu alio die festo, nec alius adsit Sacerdos, qui hujusmodi secundam Missam celebrare possit, quemadmodum habetur in Constitutionibus Sodorensibus ann. 1291. conditis cap. 36. in eadem Anglicana Collectione tom. 2. pag. 179. itidemque in Concilio Rothomagensi habita ann. 1231. n. 14. in Collectione Harduini tom. 7. pag. 186. et seq. Qua de re Nos ipsi olim egimus in nostra Institutione Ecclesiastica 36. pag. 186. Neque vero haec in praesenti a Nobis commemorantur, quasi nunc etiam, presente cadavere, duae Missae ab eodem Sacerdote celebrari possint; quum juxta hodiernam disciplinam liceat Presbytero, relicta Missa de die, Missam pro Defuncto, si praesens sit Corpus, cum cantu celebrare, nisi tanta fuerit diei solemnitas, quae Missam pro Defunctis omnimode excludat: sed ideo haec dicta sunt, ut appareat, quam propensa fuerit Ecclesia ad per-

mittendam Missarum iterationem quantumvis generaliter interdictam, ubi de procurandis Fidelium Defunctorum suffragiis ageretur. Quo nempe spiritu Nos etiam adducti, Missarum Sacrificia in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum a singulis praedictorum Regnorum, atque Ditionum Sacerdotibus ter celebrari posse concessimus.

II Uniformitatem Ritus inter Aragoniam, aliasque Hispaniae Ditiones.

Sed duae aliae praeterea causae, eaeque satis graves ad id concedendum Nos impulerunt. Prima est, quod quum antiquissima sit in Regno Aragoniae consuetudo, ut praedicto die tres Missae a Sacerdotibus, Regularibus, duaeque a Saecularibus celebrentur, eaque non modo nunquam reprobata fuerit, sed etiam a Praedecessore nostro Julio Tertio, aut Paulo Tertio vivae vocis oraculo confirmata asseratur (ut jam olim adnotavimus in folio pro Congregatione Concilii a nobis, ut supra diximus, exarato) utpote quae nec Divino, nec Naturali juri contraria, sed solum a jure communi Ecclesiastico vetita dignoscitur: cumque constet, eandem consuetudinem non solum in Regno Aragoniae proprie dicto, atque in alio Valentiae, et in Comitatu Cataloniae, sed etiam in Regno Majoricae longius dissito, tanquam ipsius Aragoniae Regni appendice, viguisse et vigere; utique nec novam omnino rem, nec in exemplum alibi trahendam Nos fecisse censemus, dum hujusmodi consuetudinem, sive ritum auctoritate nostra extendimus ad alia Regna, et Dominia eidem Hispaniarum Regi subjecta, atque insuper ad ea, quae alteri quidem Principi, nimirum Lusitaniae Regi parent; sed magna ex parte finitima et proxima sunt praedictis Hispanici Regis Ditionibus. Regula quippe Canonica est, ut in Regionibus conterminis, atque inter se proximis, Rituum, ac disciplinae uniformitas statuatur, atque servetur. Unde etiam Praedecessor noster S. Siricius Pont. Max. quum ad Himerium Episcopum Tarraconensem scripsisset de variis Ecclesiasticae Disciplinae capitibus, de quibus ille S. Damasum ipsius Decessorem consuluerat, eidem mandavit, ut Apostolica Rescripta non solum cum Provincialibus suis communicaret, sed ea etiam transmitteret *ad Carthaginenses, ac Boeticos, Lusitanos, atque Galloecos*.

Et inter has, et finitimum Lusitaniae Regnum.

III. Pium studium duorum Regum, eorumque in Ecclesiam promerita.

Alteram vero causam, eamque plurimi apud Nos momenti cum magno paterni animi nostri gaudio Nobis suppeditavit enixum studium duorum carissimorum in Christo Filiorum nostrorum Hispaniae et Lusitaniae Regum tantis in Ecclesiam promeritis illustrium, qui unico et sincero devotionis instinctu acti, nec retardati ob parum felicem exitum similium petitionum, quas a Praedecessoribus suis propositas fuisse noverant, istorum pietatis heredes erga Fidelium animas Purgatorio igne cruciatas sese professi sunt, auctoresque se praestiterunt, ut in earum levamen, recurrente quotannis generali Fidelium Defunctorum Commemoratione in suis respective Regnis atque Dominiis suffragia multiplicarentur. Quapropter Magni Praedecessoris nostri S. Gregorii Papae verba, quae is ad Brunichildem Francorum Reginam conscripsit (Epist. 50. lib. 6. ipsius Operum tom. 2. pag. 858.) jure, ac merito ad praedictos Reges transferre Nos posse censemus: *Epistolarum vestrarum series, quae religiosum animum, et piae mentis studium continebat, non solum voluntatis vestrae fecit Nos laudare propositum, sed etiam libenter invitavit postulata concedere*. Tum etiam ea, quae alter rec. memor. Praedecessor noster Innocentius Papa Tertius ad Regem Castellae scripsit (Epist. 154. l. 14.) *Cum personam tuam inter Catholicos Reges speciali diligamus in Domino caritate, in his quae secundum Deum requiris a Nobis, favorem tibi Apostolicum libenti animo impertimur:* atque alia, quae idem (Epist. 24. lib. 15.) scripsit ad Regem Lusitaniae: *Æquum est autem, ut quos ab populi regimen et salutem dispensatio caelestis eligit, Apostolica Sedes sincero prosequatur affectu: et in justis postulationibus studeat efficaciter exaudire:* eadem sane praesentium Hispaniae, ac Portugalliae Regum pietati ac dignitati mirum in modum congruere videntur. Quorum praeterea consimiles postulationes hac de re Nobis exhibitas, et parem pro Religione zelum, eximiumque Christianae Fidei in remotissimis etiam regionibus propagandae studium perspicuis argumentis Nobis assidue comprobatum, dum laeti suspicimus, haec etiam utrique simul aptanda censemus, quae noster quoque Praedecessor S. Leo M. ad Theodosium Augustum scribebat. (Ep. 21. ipsius Operum tom 1. pag. 238.). *Quantum praesidii Dominus Ecclesiae suae in fide vestra clementiae praeparavit, his etiam litteris, quas ad me misistis, ostenditur; ut Vobis non solum Regium, sed etiam Sacerdotalem animum inesse gaudeamus. Siquidem praeter Imperiales, et publicas curas piissimam sollicitudinem Christianae Religionis habetis*.

Ad unitatem Ritu servandam, trinae permittuntur Missae omnibus hoc Indulto comprehensis.

Quamvis vero antehac in Regno Aragoniae Sacerdotibus Regularibus praedicta die tres Missas celebrantibus, Saeculares Presbyteri duas tantum celebrarent, Nos tamen aequum judicavimus hos illis per omnia exaequare, ut esset inter ipsos Ritus uniformitas; quae res in causa fuit, ut in Ecclesia Catholica aliae quoque diversitates sublatae fuerint, quantumvis tolerabiliores videri possent. Ita quum in Gallias, regnante Carolo Magno, inductus fuisset una cum Ordine Romano ritus celebrandi tres Missas in die natali D. N. Jesu Christi, quum antea duae tantum celebrari solerent, novum hunc Ritum soli primum Episcopi adoptarunt, ac sibi suaeque Dignitati proprium fecerunt; sed postea ad evitandam deformitatem, hujusmodi facultas ad omnes inferioris quoque Ordinis Sacerdotes extensa fuit, quemadmodum a Nobis demonstratum est in Tractatu *de Festis Domini par.* 1. *pag.* 248.

Applicatio pro omnibus Defunctis injuncta, justa Ecclesiae mentem, et dictorum Regum pietatem.

Applicationem autem Missarum hoc nostro Indulto concessarum, tertiae nimirum a Sacerdotibus Saecularibus in Regno Aragoniae, secundae vero, ac tertiae ab omnibus existentibus in aliis Regionibus hoc Decreto comprehensis, jussimus fieri non quidem pro aliquo peculiari Defuncto, sed pro omnibus Fidelibus Defunctis in genere, tum quia id magis consentaneum visum est piae, ac religiosae menti duorum Regum hujusmodi Indultum expetentium, tum quia Ecclesiae spiritus id maxime postulabat; siquidem constat generalem Commemorationem omnium Fidelium Defunctorum secundae diei Mensis Novembris affixam jam usque a Saeculo IX. ab Amalario Fortunato propositam, vertente autem Saec. XI. a B. Odilone Abbate pro omnibus Monasteriis sibi subjectis receptam, atque ab his demum, Praedecessoris nostri Joannis Papae XIX. auctoritate ad universam Ecclesiam propagatam fuisse, ea potissimum de causa, ut post celebratam praecedenti die Festivitatem in honorem Sanctorum omnium cum Christo regnantium, omnium quoque Justorum Animae in Purgatorio detentae, ac caelestis gloriae consortium expectantes, generalibus Ecclesiae suffragiis adjuventur. De hac re latius disseruimus in Opere, quod scripsimus in Acta nonnullorum Sanctorum, quorum Officia celebrantur in nostra Bononiensi Civitate, ac Dioecesi *in Editione Patavina cap.* 22. Unde satis patet quam justa de causa praedictas Missas non aliquibus peculiaribus Defunctis, sed omnibus in communi Fidelibus in Christo dormientibus applicandas esse voluerimus.

Aviditatis species a celebratione Missarum arcenda.

Quam vero Nobis semper cordi fuerit, ut, juxta Sacrorum Canonum praescriptum, a celebratione Sacrosancti Missae Sacrificii omnem avaritiae speciem, omnemque sordidi captandi lucri praetextum longissime arceremus, satis compertum esse putamus ex his, quae tum in Archiepiscopatus Bononiensis, tum in Supremi Pontificatus administratione in hunc finem praestitimus. Etenim inter Pastorales Institutiones nostras, praeter *quinquagesimam sextam*, in qua plures hac de re Ecclesiasticae disciplinae regulas demonstravimus, et omnino observari praecepimus, adest etiam *nonagesima secunda*, in qua Sanctissimis Apostolicae hujus Sedis Decretis inhaerentes, pravam quamdam damnavimus consuetudinem, qua contendebant nonnulli, licitum esse Missas ita celebrare, ut earum fructum medium in antecessum applicarent pro iis, qui postea eleemosynam offerendo illius applicationem expeterent. Inter nostras vero Apostolicas Constitutiones *in Bullarii Nostri Tom. I.* impressas extant *vigesima secunda, et vigesima tertia*, quibus severissime vetitum per Nos est, ne eleemosynae pro Missarum celebratione colligantur in iis locis, in quibus major est earum taxa Synodalis, ut deinde Missae alibi celebrandae committantur, ubi hujusmodi taxa in minori quantitate statuta est. In novissimo autem Tractatu nostro *de Synodo Dioecesana lib.* 5. *cap.* 8. *n.* 9. *et* 10. alia complura ad hanc rem pertinentia studiose collegimus.

Idque praecipua ratio, ubi earum iteratio permittitur.

Ab hoc itaque tramite neutiquam recedendum Nobis esse judicantes, decrevimus supra atque statuimus, ut pro celebratione, aut applicatione Missarum hoc nostro Indulto concessarum nullum prorsus stipendium quocumque praetextu, aut colore accipi valeat; quod ut a Nobis in praesenti casu decerneretur, specialis quaedam, et urgens ratio Nos impulit, praeter generales hasce, quas paulo ante indicavimus. Perspectum est enim omnibus in Ecclesiastica Historia paulum modo versatis, plures olim fuisse dies polyliturgicos, quibus nimirum singuli Sacerdotes plus quam semel Missarum sacrificia peragebant, ut erat, praeter Natalem Domini, prima dies Mensis Januarii, Feria V. in Coena Domini, Vigilia Ascensionis, tres dies jejunii infra Octavam Pentecostes, aliique dies

Festi nonnullorum Sanctorum memoriae dicati, ut Nativitas S. Joannis Baptistae, et Natalitium SS. Apostolorum Petri, et Pauli, de quibus Nos ipsi monumenta protulimus in Opere *de Festis D. N. Jesu Christi part.* 1. *pag.* 247.

Quae ideo jam vetita fuit, ut turpes quaestus tollerentur.

Ut autem hujusmodi consuetudo generaliter tolleretur, et facultas celebrandi plures Missas uno die, ad solum diem Natalis Domini coarctaretur, non alia de causa factum est, quam ut avaritiae, et sordidis quaestibus adimeretur occasio, vel saltem oblocutionibus silentium imponeretur: quae scilicet ex eleemosynis pro Missarum numero multiplicatis aut ortum habuerant, aut oriri posse videbantur. Hunc esse proprium sensum Canonis *Sufficit de Consecr. dist.* 1. jam demonstratum per nos est in litteris ad Ven. Fratrem Episcopum Oscensem datis §: *Excepta, et seqq.* Ideo autem scripta nostra in hoc Decreto frequenter in medium protulimus, ne quae jam alibi a Nobis dicta sunt, hic denuo explicare, et quae alibi demonstravimus, iterum rationibus comprobare cogeremur. Id vero, quod supra posuimus, a duobus praeterea Scriptoribus in Ecclesiasticis rebus apprime versatis asseritur. Eorum alter est Thomassinus in Opere *de veteri et nova Ecclesiae disciplina par.* 3. *lib.* 1. *cap.* 74. *n.* 6. ubi post allatam Constitutionem Odonis Episcopi Parisiensis, videlicet: *Nullus bis in die Missam audeat celebrare, aut cum duplici Introitu, nisi in magna necessitate*, haec subdit: *Cum pecunia tunc ut plurimum ad Missam offerretur, hinc avaritiae species, vel suspicio quaedam iterationi Missarum affricabatur.* Alter est Vicecomes in Tractatu *de antiquis Missae Ritibus lib.* 3. *cap.* 28. *circa fin.* ubi postquam antiquam exposuit disciplinam, qua permittebatur Sacedoti plures Missas in die celebrare, de ipsius disciplinae mutatione deinde sic ait: *Abrogationis autem causam quantum equidem divinare possum, dedere nundinatores quidam, qui majoris pietatis materiam ad turpe lucrum detorquere non sunt veriti, et fecerunt, ut libertas prisca saltem hisce Regionibus erepta sit, ac desierit.*

Si igitur multiplicitas Missarum, quae Sacerdotibus olim pluribus per annum diebus permittebatur, ideo sublata fuit, ut avaritiae quaestibus aut obloquentium suspicionibus obviam iretur, jure ac merito Nos Indultum hoc nostrum, quo Sacerdotibus in praefatis Regnis atque Dominiis commorantibus tres Missas in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrare permisimus, hujusmodi expressa lege atque districta sanctione communire debuimus, ut ne quis eorum pro Missis de novo concessis ullum stipendii genus, quacumque de causa, et quolibet praetextu, aut colore recipere posset.

Atque in censu etiam alias denegata fuit, ne avaritiae via aperiretur.

His accedit, quod quum petitiones inspexerimus, ab aliquibus peculiaribus Episcopis Apostolicae Sedi olim oblatas pro concessione celebrationis duarum, aut trium Missarum in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, simulque contraria expenderimus Rescripta tunc respective emanata, agnovimus praedictas petitiones huic potissimum rationi innixas fuisse, quod scilicet tanta esset eleemosynarum copia, quae ea die pro Missarum celebratione a piis Fidelibus offerebatur, ut aliter illis satisfieri non posse assererent, quam si facultas indulgeretur Sacerdotibus, ut plures Missas ea ipsa die celebrare possent: contra vero in rejiciendis iisdem petitionibus, id maxime spectatum fuisse agnovimus, ne per hujusmodi concessiones Ordo Sacerdotalis apud detractores in aviditatis suspicionem, et infamiam adduceretur. Qua etiam de causa Nos hanc Concessionem nostram, praedicta lege adjecta, suspicionibus hujusmodi nullum locum praebere posse voluimus.

Pontifex Decretum confirmat per Litteras Apostolicas cum clausulis etc.

Haec sunt, quae concedenda esse judicavimus, quaeque de praemissorum consilio, et Apostolica auctoritate nostra concessimus; atque haec sunt, quae in hujusmodi Indulti concessione prae oculis habuimus, quaeque omnia exponenda duximus praesenti Decreto, quod a Nobis conditum manu nostra subscripsimus hac die 21. Augusti anni 1748. Anniversario Coronationis nostrae, ineunte Pontificatus Nostri anno nono.

BENEDICTUS PP. XIV.

Porro praeinsertum nostrum Decretum, atque in eo omnia, et singula contenta, ac praescripta, quo firmius subsistant, et serventur exactius, atque etiam quatenus opus sit, auctoritate nostra Apostolica tenore praesentium confirmamus, et approbamus, illique, et omnibus, ac singulis contentis, et praescriptis Apostolicae firmitatis robur adjicimus, atque ita, ut praemittitur, omnino servari mandamus. Decernentes easdem praesentes firmas, validas, et efficaces existere, et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obli-

nere, ac illis, ad quos spectat, et spectabit in futurum, plenissime suffragari, et ab eis respective sub irrogatis poenis, et censuris inviolabiliter observari, sicque in praemissis per quoscumque Judices Ordinarios, et Delegatos, etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores judicari, et definiri debere, ac irritum, et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis, caeterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut praesentium litterarum transumptis, seu exemplis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo Personae in Ecclesiastica dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fides in judicio, et extra adhibeatur, quae adhiberetur iisdem praesentibus, si forent exhibitae, vel ostensae. Datum Romae apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 25. Augusti 1748. Pontificatus Nostri anno nono,

Dat. Pont. A. 9. die 25. Aug. 1748.

Cajetanus Amatus.

APPENDIX V.

In Lib. 3. Cap. 5. nu. 6. mentio fit de Ecclesiae Orientalis usu celebrandi unicam Missam in Altari, ex quo usu falsa vulgi opinio nata est, quam ex hominum animis omnino evellendam Episcoporum curae Summus Pontifex committit hoc loco, quemadmodum in Appendice III. pag. 384. idem cavetur. Cum autem in Altari Pontificio ob diversas quidem rationes non nisi raro celebratur, idcirco Litteras Apostolicas hic adnectimus de Altari a Pontifice consecrato, quod cum magnifico Sacello Romae constructum fuit, et Lisbonae in Templo D. Rochi Domus Professae PP. Societatis Jesu collocatum est.

EX TOMO I. BULLARII PAG. 481. N. 16.

Altare a Pontifice consecratum, super quo Sacrum fecit, variis Privilegiis decoratur.

Carissimo in Christo Filio Nostro Joanni, Portugalliae et Algarbiorum Regi Illustri.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Carissime in Christo Fili Noster Salutem, et Apostolicam Benedictionem.

Lusitani Regis pietas in augendo Ecclesiarum cultu.

Dilectus Filius Emmanuel Pereyra Sampajus Militiae Ordinis Jesu Christi Commendator negotiis Majestatis Tuae apud Sanctam Sedem praepositus saepissime Nobis declaravit Regale prorsus consilium ac pietatis plenum, excitandi magnificum Sacellum in Ecclesia, quae in Civitate ista Lisbonae S. Rocho nuncupata est. Primam totius rei formam charta exaratam ac delineatam nostris subjecit oculis, nempe opera sive ex marmore, sive ex aere ducenda, aptissimas et elegantes gemmarum conjunctiones, ac tabulas effingendas ex opere concinne tessellato, quibus omnibus perficiendis peritissimi hujus Urbis Artifices sedulam modo impendunt industriam, et quae Nos ipsi (cum absoluta penitus fuerint) invisuros promisimus, antequam Lisbonam transvehantur. Postremo idem Commendator Sampajus Nobis exposuit, gratissimum fore Majestati Tuae, si, perfecto jam lapide Altaris erigendi in Sacello, quod superius innuimus, ad ipsum consecrandum Nos ipsi deveniremus. Itaque cum jucundissimum Nobis sit morem gerere Voluntati Majestatis Tuae, quae Dei cultum augere semper expetit, et simul nostri Apostolici muneris partibus satisfacere; hinc absque ulla haesitatione Nos paratissimos ostendimus, ut hujusmodi Consecrationem susciperemus in Ecclesia S. Antonii, quae ad Lusitanos pertinet, die 15. mensis Decembris anni proxime elapsi, quo in Templo octiduum Conceptionis B. Mariae Virginis Immaculatae celebrabatur. Quapropter Venerabilem Fratrem Nostrum Vincentium Episcopum Sabinensem S. R. E. Cardinalem Bichium nuncupatum, olim Apostolicae Sedis Nuntium apud Majestatem Tuam, designavimus, qui praecedenti vespera sacras Reliquias exponeret; et re integre peracta, juxta leges, quae a sacris Ritualibus praescribuntur, Nos postera die solemni indicto comitatu ad eandem Ecclesiam S. Antonii venimus, eamque splendide magnificeque ornatam deprehendimus. Cardinales octo Nobis advenientibus in Ecclesiae liminibus adfuerunt. Post haec initium fecimus Consecrationi totius lapidis, qui in parte ejusdem Templi aptissime collocatus ante fuerat. Postquam, Deo juvante, finem Consecrationi imposuimus, licet plurium horarum spatium requireret, eam facultatem Nobis haudquaquam tribuimus, quae a Pontificali conceditur Episcopo consecranti, si debilitatus longo temporis incommodo fuerit, nempe ut alium suo loco substituat qui sacrum faciat; sed Nos ipsi super consecrato lapide Missae Sacrificium ce-

Altare ipsius jussu Romae extructum, a Pontifice consecratur.

lebravimus. Ritus ejusmodi pietatem incredibilem ac Religionem praesetulit, ad quem, praeter Cardinales, quos jam memoravimus, omnes quoque Principum exterorum Oratores, Praesules, et Optimates magna frequentia convenerunt. Res universa decenter ordinateque peracta fuit, ob eximiam operam, studium, summamque diligentiam, qua idem Sampajus Majestatis Tuae negotiis apud Sanctam Sedem positusprae maxime praecellit.

Praerogativae Altarium Pontificiorum.

§. 1. Equidem cum Nos ipsi sacraverimus hoc Altare, et super ipso Deo operati Sacrum fecerimus, ob hanc causam Pontificium Altare appellandum est, nec ulli licet Sacerdoti ad ipsum accedere, ut Missae Sacrificium peragat, nisi antea facultas nostra intercesserit, juxta morem, et institutum S. Romanae Ecclesiae, quae Mater, et Magistra caeterarum Ecclesiarum habenda est. Id aperte demonstratur exemplo Altarium, quae sunt in Ecclesiis Lateranensi, Vaticana, aliisque Patriarchalibus hujus Urbis, in quibus Aris, solus Romanus Pontifex Sacrum facere potest, aut etiam Cardinalis aliquis certis temporibus, facta tamen prius a Pontifice potestate, quae per Apostolicum diploma declaratur. Anno 1588. Sixtus V. Decessor Noster S. Didacum solemni ritu inter Caelites adnumeravit, ac deinde Philippo Catholico Regi dono misit Altare, ad quod Sacrum fecerat, cum ritum ejusmodi Canonizationis perageret; Pontificium illud Altare pronuntiavit, permisitque Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus Thiara insignitis, et illis, qui primam dignitatem in Ecclesiis Metropolitanis, et Cathedralibus obtinerent, demum Generali Ministro Ordinis Minorum S. Francisci, ac Priori in Monasterio S. Laurentii, Sacrificium Missae super eodem Altari conficere diebus Festis Domini, Beatissimae Virginis, Feria V. in Coena Domini, in celebritate Sanctorum omnium, ac S. Didaci, uti constat ex ejus diplomate, quod die 20. Augusti promulgatum fuit eodem anno, quem paulo ante indicavimus.

Formae Privilegiorum huic Altari adnexorum.

§. 2. Nos quidem instituta Decessorum nostrorum retinere perpetuo volumus; sed quibusdam gravibus causis adducti, paululum declinabimus ab ea via, ac ratione, quam illi pro hujus rei exequutione tenuerunt. Ipsorum sententiae constanter adhaeremus, nemini licere ad Pontificias Aras Sacrum celebrare, nisi prius Apostolicam facultatem pro re gerenda consequutus fuerit; tamen pro eadem facultate tribuenda diversum consilium a Decessoribus nostris suscipiemus; etenim cum Romae diploma Pontificis toties necessario requiratur, quoties ad Aras hujusmodi Romae existentes Missae Sacrificium indicendum est, et eadem facultas solis Cardinalibus conferatur, nempe cum dies quidam festi peculiares celebrantur; et cum Sixtus dies etiam illos designaverit, quibus liceret Sacrum facere super Altari, quod ad Catholicum Hispaniarum Regem Matritum transvehi jusserat; Nos pietate singulari Majestatis Tuae permoti, et sperantes etiam ob singularem Dei bonitatem fore, ut reliqui omnes Lusitaniae Reges eadem pietatis laude commendentur absque ulla dierum, aut Sacerdotum limitatione, Majestatem tuam, et Reges Lusitaniae pro tempore futuros constituimus, ut nostro nomine, et Sanctae hujus Sedis, facultatem impertiant Sacrum faciendi ad Altare, quod a Nobis consecratum Lisbonam devehetur; pro certo habentes idipsum negotium tam caute, ac prudenter a Majestate Tua pertractandum esse, ut nihil unquam futurum sit, quod rationi parum consentaneum videatur. Insuper idem Altare perpetuo privilegiatum declaramus quamvis in Ecclesia S. Rochi aliud Altare praeditum simili jam privilegio existat: Regi autem Lusitaniae pro tempore, item Reginis, caeterisque eorum Consanguineis, et Affinibus usque ad tertium gradum inclusive, plenariam Indulgentiam, et omnium delictorum remissionem elargimur, quoties Poenitentiae Sacramentum expiati, et sacra Synaxi refecti, ante ipsum Altare preces ad Deum effundent, ut haereses extinguat, Christianos Principes ad concordiam deducat, et S. Ecclesiam in altiorem gloriae dignitatis locum efferat.

§. 3. Haec a Nobis praestanda duximus, ut Majestas Tua benevolentiam nostram magis agnosceret, gratique animi studium pro tot beneficiis, quae in Nos amantissime congessit. Illud quoque persuasum habeat optamus, haerere defixam animo Nostro Sui memoriam, et quoties Sacrum Deo facimus, enixe petere, ut Majestatem Tuam omni cumulet felicitate, cui Nos pariter Apostolicam Benedictionem impertimur.

Datum Romae apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 15. Januarii 1745. Pontificatus Nostri Anno Quinto. Dat. 15. Jan. 1745.

Cajetanus Amatus.

APPENDIX VI.

Ad Lib. III. Cap. VI. Num. 11. ex Tomo. I. Bullarii Num. 41. Pag. 109.

Indultum pro celebratione Missarum super Triremibus Militiae Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Ad perpetuam rei memoriam.

Summarium precum et rationum.

Exponi Nobis nuper fecit Dilectus Filius Magnus Magister Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani, quod ipse, considerans tam fratres Milites, quam Officiales, Nautas, et Turmam Catholicam, qui super Classe Triremium Hospitalis praefati reperiuntur, tempore, expeditionum, praesertim in Littore Maris Africi, et Lybici, aliisque partibus communi Christiani nominis hosti subjectis, longo tempore, et multoties in solemnioribus anni Festis diebus, prout etiam quando in oris maritimis Catholicorum Principum, et in illorum portubus existunt, tum propter anni tempestates sibi adversas, quae minime permittunt tentorium in terra figere, et obtendere, sub quo sacrosanctum Missae Sacrificium celebrari possit, tum propter distantiam Terrae firmae, Sacrosanctum Missae Sacrificium hujusmodi audire non posse; ut incommodis et inconvenientibus hujusmodi, ne pietas, et devotio Fratrum, Subditorumque ejusdem Hospitalis minuatur, occurri possit, idem Missae Sacrificium in Triremibus praedictis celebrari posse plurimum desiderat: Nobis propterea dictus Magnus Magister humiliter supplicare fecit, ut in praemissis opportune providere, et ut infra indulgere de benignitate Apostolica dignaremur.

Pontifex annuit.

§. 1. Nos igitur piis dicti Magni Magistri votis hac in re, quantum cum Domino possumus, favorabiliter annuere, eumque specialibus favoribus, et gratiis prosequi volentes, et a quibusvis excommunicationis, suspensionis, et interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, et poenis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum praesentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, moderno, ac pro tempore existenti Magno Magistro, et Dilectis Filiis Consilio Hospitalis praefati, petitam facultatem celebrari faciendi sacrosanctum Missae Sacrificium hujusmodi, tum tempore navigationis, quo Triremes hujusmodi anchoratae sunt, in quibusvis oris, litoribus, et portubus, habitatis, et non habitatis, et dummodo celebratio Missae hujusmodi eo tempore, quo mare tranquillum, et Caelum serenum reperiatur, et cum assistentia alterius Presbyteri, seu Diaconi fiat; ita ut periculum effusionis Sanguinis in dicta celebratione minime adsit; auctoritate Apostolica tenore presentium concedimus, et indulgemus. Non obstantibus Constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis, caeterisque contrariis quibuscumque.

Cum conditionibus opportunis.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 15, Januarii 1742. Pontificatus Nostri Anno Secundo.

Dat. die 15. Jan. 1742.

D. Cardinalis Passioneus.

Idem Indultum habetur eodem tomo pag. 162. ad Pontificias Triremes extensum, eodemque modo conceptum.

APPENDIX VII.

Ad Lib. III. Cap. VIII. Num. 6. Ex Tomo I. Bullarii Num. 103. Pag. 366.

Quae inserta est in Editione Latina Patavina Sect. 2. §. 60. *pag.* 183.

De Applicatione Missae Parochialis pro Populo, Conventualis vero pro Benefactoribus Ecclesiae. Item de Divinae Psalmodiae cantu.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, cunctisque locorum Ordinariis per Italiam constitutis.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Pontifex Pastorales sollicitudines cum Episcopis libenter communicat.

Cum semper oblatas Nobis occasiones Apostolica scripta dirigendi ad Fraternitates Vestras libenter amplectimur, ut sincerae Nostrae erga Vos dilectionis argumenta frequenter eluceant;

tum vero majori animi alacritate idipsum praestamus, quum ad excitandum Fraternitatum Vestrarum zelum pro conservatione rectae disciplinae in Clero regimini Vestro commisso, praesentibus rerum, aut temporum conditionibus commovemur. Nec enim impositum imbecillitati Nostrae omnium Ecclesiarum sollicitudinis onus aliter sustinere Nos posse confidimus, quam si Divini Cultus augmentum, atque exactam Ecclesiasticarum Sanctionum in singulis Diocesibus custodiam, religiosae vigilantium Pastorum curae identidem inculcando, commendemus.

De applicatione Missae Parochiali et Conv. etc. plura decreta edita a Cong. Conc.

§. 1. Hujus porro Epistolae ad Vos scribendae occasionem Nobis atque argumentum in primis praebet onus illud, quod omnibus animarum curam gerentibus incumbit, applicandi Missam Parochialem pro Populo ipsorum curae commisso: tum etiam applicatio Missae Conventualis, quae pro Benefactoribus in genere facienda est ab iis, qui Missas canunt in Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, et Collegiatis, tum denique debitum psallendi, quo tenentur Canonici praedictarum Ecclesiarum Choro assistentes. Cujus quidem argumenti minime nova, sed a scriptoribus frequenter habita tractatio est: cumque ea res in hujus Almae Urbis Nostrae Congregationibus, et potissimum in Congregatione Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, cujus Secretarii munere olim in minoribus constituti multos annos perfuncti sumus, multoties discussa ac definita fuerit: quamvis earundem Congregationum Decreta plerumque circa eam uniformia et sibi consona prodierint, eorumque Decretorum nonnulla etiam Pontificiam Praedecessorum Nostrorum approbationem et confirmationem meruerint; minime tamen mirandum esset, eorum notitiam ad singulos quosque Vestrum non adhuc pervenisse. Quapropter non modo opportunum, verumetiam necessarium duximus, Encyclicam hanc Epistolam ad Vos scribere, per quam, sublata demum diversarum, in quas Scriptores abierunt, opinionum varietate, constans hujus Apostolicae Sedis sententia praedictis de rebus cuilibet innotescat; et Fraternitatibus Vestris quaedam veluti norma ac regula suppetat, juxta quam Synodales, aliasque Vestras circa praemissa Constitutiones, Ordinationes, seu Edicta, quorum publicationem Vobis injungimus, dirigere valeatis. Eorum vero exequutionem dum, juxta ea, quae in praesentibus tenenda atque servanda praescribimus, omni qua decet, sollicitudine ac vigilantia urgere studebitis, minime dubitandum Vobis, erit, ne Statutorum Vestrorum implementum obicem aut moram afferre valeant recursus ad hujus Nostrae Curiae Tribunalia forsitan habendi; utpote quos omnino rejiciendos esse praecipimus ac jubemus; quamobrem has ipsas Litteras Nostras in singulorum Tribunalium Regestis asservari volumus, utque ad earum praescriptum tam ipsorum Tribunalium resolutiones, quam de Vestris decretis, quae ipsis praesentibus inhaerentes edituri estis, judicia exigi, et conferri mandamus.

Quibus inhaerendo, praesentes litterae publicantur.

Appellatione remota exequendae.

Applicatio Missae Paroch. pro populo Concilii Trid. et Sedis Ap. decretis sancita.

§. 2. Et quidem quod nuper enunciavimus, sacrosanctum Missae Sacrificium a Pastoribus animarum applicari debere pro Populo ipsorum curae commisso, id veluti ex Divino praecepto descendens, a Sacra Tridentina Synodo diserte exprimitur *sess.* 23. *cap.* 1. *de Reformat.* per haec notabilia verba: *Cum praecepto Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre*. Et quamvis minime defuerint, qui per inanes et frivolas interpretationes hujusmodi obligationem a Sancta Synodo memoratam de medio tollere, vel saltem extenuare contenderint, quum tamen relata Concilii verba satis clara et perspicua sint, quumque praedicta Congregatio ejusdem concilii interpretationi privativa praeposita constanter edixerit, eos quibus animarum cura demandata est, non modo Sacrificium Missae celebrare, sed illius etiam fructum medium pro Populo sibi commisso applicare debere, nec illud pro aliis applicare, aut pro hujusmodi applicatione eleemosynam percipere posse; quodve magis interest, quum haec intelligentia a Praedecessoribus Nostris Romanis Pontificibus approbata fuerit, et confirmata; nihil jam amplius ulli vestrum desiderandum superest, ut eam amplecti, eidemque obsequi, necnon illius promptam executionem in Vestris respective Dioecesibus omni studio procurare debeatis.

Sed variis effugiis declinari solita.

§. 3. Neque Nos tamen, qui ut superius innuimus, in minoribus adhuc degentes, munus Secretarii praedictae Congregationis Concilii Tridentini Interpretis plures annos obivimus, aliosque non paucos partim in Anconitanae Cathedralis, partim in Metropolitanae

Bononiensis, Patriae nostrae dilectissimae, quam adhuc retinemus, gubernatione assidue transegimus, non, inquam, Nos latent multiplicis generis effugia, per quae nonnulli praedictae obligationis implementum declinare satagunt, quibusque proinde opportune a Nobis est occurrendum.

Etiam Vicarii amovibiles, et temporarii, ac Regulares ad id tenentur.

§. 4. Quum enim Sacrum Tridentinum Concilium, ne Animarum cura negligatur, non uno in loco Episcopis mandet, ut quotiescumque opus fuerit idoneos Vicarios cum certorum fructuum assignatione ad eandem curam exercendam eligant ac deputent, uti videre est *in sess.* 6. *cap.* 2. *sess.* 7. *cap.* 5., *et* 7. *sess.* 21. *cap.* 6. *sess.* 25. *cap.* 16., non raro autem eveniat, ut aliqua Ecclesia Parochiali vacante, Vicarius pariter ad implenda hujusmodi Ecclesiae onera, usque ad novi Rectoris electionem, ab Episcopo deputari debeat, eodem Concilio Tridentino id jubente *sess.* 24. *cap.* 18. *de Reform.*, nonnulli ex hujusmodi Vicariis nituntur se ipsos a praedicta obligatione subtrahere, vel ex eo quod habituali cura penes alium seu alios residente, ipsi actualem duntaxat exerceant; vel quod ipsi sint ad nutum amovibiles; vel ad breve tempus hujusmodi curae sint addicti: ut nihil hic loquamur de Parochis Regularibus, qui a praedicta applicatione Missae pro Populo nonnunquam alienos se ostendunt. Itaque mens nostra et sententia est, sicuti etiam pluries a praelaudatis Congregationibus judicatum fuit ac definitum, quod omnes et singuli, qui Actu Animarum curam exercent, et non solum Parochi aut Vicarii Regulares, uno verbo, omnes et singuli, de quibus supra dictum est: atque alii quicumque etiam specifica, et individua mentione digni, aeque teneantur Missam Parochialem applicare pro populo, ut praefertur, ipsorum curae commisso.

Non obstante defectu Congruae, aut quacumque contraria consuetudine.

§. 5. Nonnulli vero ad evitandum hujusmodi obligationis implementum, allegare solent, congruos sibi Parochiae suae redditus non suppetere; alii denique ad inveteratam consuetudinem confugiunt, sustinentes id neque sibi, neque decessoribus suis per longum tempus, quod immemorabile affirmant, unquam in usu fuisse. Nos autem ad praecedentes praedictae Congregationis Concilii resolutiones nostram approbationem et confirmationem extendimus; et quatenus opus sit, auctoritate Apostolica iterum tenore praesentium decernimus et declaramus, quod licet Parochi, seu alii, ut supra, animarum curam habentes congruis praefinitis redditibus destituantur, et quamvis antiqua seu etiam immemorabili consuetudine in ipsorum Dioecesibus seu Parochiis obtinuerit, ut Missa pro Populo non applicaretur, eadem nihilominus omnino in posterum ab ipsis debeat applicari.

Diebus tamen Festis de praecepto duntaxat.

§. 6. Dum tamen diximus, omnes animarum curam habentes Missae Sacrificium pro Populo sibi commisso applicare debere, non ideo statuere voluimus, eosdem aut quotidie, aut quotiescumque celebraverint, ad praedictam applicationem pro Populo teneri. Et quidem Sacrosancta Tridentina Sinodus *sess.* 23. *cap.* 14. praecipit Episcopis curare, ut Sacerdotes saltem diebus Dominicis, et Festis solemnibus Missarum sacra faciant, *si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent;* in pluribus autem Synodalibus Episcoporum Constitutionibus novimus provide constitutos ac designatos esse dies, quibus animarum Pastores Missas celebrare debeant. At vero Nos id unum in praesenti suscepimus decernendum, quando nimirum iidem pro Populo celebrare et applicare teneantur; et quamvis compertum habeamus id, quod alias a Congregatione Concilii responsum fuit, Parochum nempe pinguibus redditibus dotatum quotidie pro Populo celebrare et applicare debere: eum vero qui uberioribus hujusmodi redditibus non gaudeat, festivis tantum diebus id ipsum praestare teneri; quum tamen pariter nobis perspectae sint tum controversiae super hoc ipso exortae, nimirum ad quam summam pertingere debeant Ecclesiae Parochialis proventus, ut pingues, et uberes appellari possint; quoniam pingues minime habendi sunt redditus, etiam copiosi, quibus tamen multiplicia et gravia sint onera adnexa; tum etiam multorum querelae adversus hujusmodi decretum, tanquam plus aequo rigidum, excitatae Nobis innotescant; idcirco opportunum censemus Fraternitatibus Vestris declarare, Nobis abunde satisfactum fore, Vobisque proinde satis esse posse, dum ii, qui animarum curam exercent, Sacrificium Missae pro Populo celebrent atque applicent in Dominicis aliisque per annum diebus Festis de praecepto; quum praedicti Dominici, aliique Festi dies ii sint, in quibus juxta praeceptum Concilii Tridentini *sess.* 5. *cap.* 2. *et sess.* 24. *cap.* 4. quilibet animarum curae praepositus Populum sibi

commissum salutaribus verbis pascere debet, docendo ea quae scire omnibus necessarium est ad salutem; iidemque sint dies, de quibus eadem Sancta Synodus statuit, ut *moneat Episcopus Populum diligenter, teneri unumquemque Parochiae suae interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum Verbum Dei;* et quibus Parochi Subditos suos in Doctrina Christiana erudire debent, juxta id quod a praedicto Concilio in cit. cap. 4. Episcopis praecipitur, ut nempe *saltem Dominicis et aliis festivis diebus pueros in singulis Parochiis Fidei rudimenta, et obedientiam erga Deum et Parentes, diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri curent.*

Comprehensis illis, quibus tenetur Populus Missam audire.

§. 7. Et quia in nonnullis Dioecesibus numerus dierum Festorum de praecepto, de Apostolica nostra auctoritate et consensu, eatenus est imminutus, ut nempe in aliquibus Festis Christifideles et Missam audire, et ab operibus servilibus abstinere debeant: in aliis vero Populo permissum sit opera servilia exercere, firma remanente obligatione audiendi Missae Sacrificium, Nos ut obortae jam dubitationes circa onus applicationis Missae Parochialis in hujusmodi diebus Festis penitus eliminentur, statuimus, et declaramus, quod etiam iisdem Festis diebus, quibus Populus Missae interesse debet, et servilibus operibus vacare potest, omnes animarum curam gerentes Missam pro Populo celebrare et applicare teneantur.

Facultas conceditur dispensandi Parochos pauperes ab applicatione pro Populo diebus Festis.

§. 8. Quia vero propria nonnunquam experientia satis agnovimus, aliquos esse Parochos adeo pauperes, ut ferme ex eleemosynis, quas a Fidelibus pro Missarum celebratione accipiunt, vivere cogantur; eos vero, qui Ecclesia Parochiali vacante, ad animarum curam exercendam, sub Vicarii, seu OEconomi nomine, deputantur, aliquibus in locis adeo illiberaliter tractari, ut exigui redditus ipsis constituti, et pauca incerta emolumenta eisdem obvenientia, aegre ad eorum vitae necessaria sufficiant; quod iis quoque non raro evenire solet, qui in aliquibus Ecclesiis, habituali cura apud alios manente, actuali tantum exercitio sunt addicti; proindeque cum istis severe nimis agi videretur, si diebus festis, quibus potissimum hujusmodi occasio se offert, eisdem vetitum esset eleemosynam pro applicatione Missae recipere; idcirco Nos tam istorum, quam illorum inopiam summopere miserantes, eisdemque quantum Nobis integrum est consulere volentes; quamvis, ut supra dictum est, omnes et singuli praedicti teneantur diebus festis Missam pro Populo celebrare et applicare; attamen, quod pertinent ad Praedictos Parochos egentes, unicuique vestrum facultatem concedimus, cum iis, quos revera tales esse noveritis, opportune dispensandi, ad hoc ut, etiam diebus festis hujusmodi, eleemosynam ab aliquo pio offerente recipere, et pro ipso Sacrificium applicare, quatenus id ab eo requiratur, libere et licite possint et valeant; dummodo ad necessariam Populi commoditatem in ipsa Ecclesia Parochiali Missam celebrent; ea tamen adjecta conditione, ut tot Missas infra hebdomadam pro Populo applicent, quot in diebus festis, infra eandem hebdomadam occurrentibus, juxta peculiarem intentionem alterius pii Benefactoris obtulerint.

Modo in Eccl. Paroch. celebrent, et totidem Missas pro populo applicent.

Vicarii temporanei congruis redditibus ad hunc effectum providendi.

§. 9. Quod autem spectat ad Vicarios, sive OEconomos Ecclesiarum vacantium, quum a Sacro Tridentino Concilio *cit. sess.* 24. *cap.* 18. cuilibet Episcopo tribuatur facultas eos deputandi et constituendi, *cum congrua, ejus arbitrio, fructuum portionis assignatione;* vestrum erit, Ven. Fratres, cum iis agere, qui vacantis Ecclesiae fructus exigunt, ut egenti Vicario, qui exigua hujusmodi certorum fructuum assignatione, paucisque incertis proventibus gaudeat, congruum aliquod augmentum praebeatur pro onere celebrandi et applicandi Missam pro Populo diebus Festis. Quapropter pro iis locis, in quibus Ecclesiarum vacantium fructus ad commodum Camerae Nostrae Apostolicae exiguuntur, opportuna Thesaurario Nostro Generali mandata dirigimus, quae is denunciare non praetermittet peculiaribus dictorum locorum Collectoribus, cum quibus Episcopi Ecclesiasticae Nostrae Ditionis, ceterorumque locorum in quibus, ut praefertur, Ecclesiarum vacantium fructus ad Cameram praedictam pertinent, officii sui partes in eum finem, de quo supra diximus, interponere debebunt.

Eaque decretum Collectoribus Cam. Ap. agendam.

De Vicariis perpetuis, vel etiam amovib. servanda Constitutio Sancti Pii V.

§. 10. Ac demum, quoad illos, qui tanquam Vicarii, sive perpetui, sive ad tempus constituti, Animarum curam administrant, quae apud alios habitu residet, ratione alicujus Ecclesiae Parochialis, ipsorum Ecclesiis, seu Monasteriis, Collegiis, aut Locis Piis olim unitae; quamvis a recol. mem. Praedecessore Nostro S. Pio Papa V. praefinita fuerit certa pars fructuum hujusmodi Vicariis assignanda, prout in ipsius Constitutione, quae incipit, *Ad exequendum;* data Kalendis Novembris Anni 1567.

distincte statuitur; nihilominus ubi praescripta fructuum portio vel nullo modo, vel non integre Vicariis praedictis assignata reperiatur, vel etiam ubi ea, quae ad normam praedictae Constitutionis eisdem fuerit attributa, minime sufficiens a vobis reputetur, propter temporum circumstantias, et signanter pro implendo onere celebrandi et applicandi Missam pro Populo diebus Festis de praecepto; utendum vobis erit potestate quam fecit Episcopis Synodus Tridentina *sess.* 7. *cap.* 7.; dum illorum arbitrio permisit, juxta temporum, atque injunctorum onerum rationem, congruam praedictis Vicariis fructuum portionem assignare; quam ob causam Nos etiam Fraternitatibus Vestris, quatenus opus sit, necessarias omnes et opportunas facultates impertimur; quibuscumque appellationibus, privilegiis, aut exemptionibus, ut in eodem Concilio sancitur, adversus ea, quae salubriter a Vobis constituta fuerint, minime suffragantibus.

II. Missa Conventualis in Eccles. Colleg. Cathedr. etc. quotidie celebranda, et pro Benefact. in genere applicanda.

§. 11. Haec igitur circa Missam Parochialem statuenda, et Fraternitatibus Vestris denuncianda judicavimus. Indeque gradum facientes ad ea quae pertinent ad Missam Conventualem, neminem Vestrum latere putamus Sacrorum Canonum sanctiones, quibus praecipitur, ut singulis diebus in Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, et Collegiatis tum Horae Canonicae debitis modo, et forma recitentur, tum etiam Missa Conventualis celebretur; quae adeo clarae sunt, ut nulla super iis oriri possit dubitatio. Eaque de re perspicuae pariter, et per omnia uniformes existunt Resolutiones ab hac Congregatione Ven. Fratrum Nostrorum Concilii Tridentini Interpretum repetitis vicibus emanatae, quas omnes Apostolica auctoritate nostra confirmamus et approbamus, earum executionem Vobis enixe inculcantes: ut scilicet Missa Conventualis, quae singulis diebus canitur a Clero praedictarum Ecclesiarum, pro earundem Benefactoribus in genere quotidie applicetur; eodem prorsus modo, quo Missam Parochialem, ab iis, qui curam Animarum gerunt, pro Populo sibi commisso, singulis saltem diebus festis de praecepto, applicari debere superius declaravimus.

Nec suffragatur applicatio pro certo Benefactore.

§. 12. Itaque date operam, ut falsam quorundam opinionem eliminetis, quam in aliquibus Ecclesiis ejusmodi, sive dolo malo, sive per errorem invectam esse novimus: quod nempe dum Missa Conventualis pro certo aliquo Ecclesiae Benefactore, vel grati animi ergo, vel ex vi oneris impositi celebratur, et applicatur, satis impletum censeatur debitum applicationis Missae Conventualis. Etenim hujusmodi debitum non quidem respicit singulares aliquos Benefactores, sed Benefactores in genere cujuslibet Ecclesiae, cujus servitio addicti sunt quicumque in eadem sive Dignitates, sive Canonicatus, sive Mansionariatus, sive Beneficia Choralia obtinent, et Missam Conventualem suis respective vicibus celebrant.

Nec pariter alterius generis preces, vel statuta anniversaria Sacrificia.

§. 13. Neque minus improbandam noveritis aliorum sententiam, qui satis putant supradictam obligationem impletam esse, dum in eorum Ecclesiis pro Benefactoribus in genere aliquae interdum preces fiunt, vel anniversaria statis diebus Sacrificia pro illis peraguntur. Nemo enim id sibi arrogare debet, ut impositae obligationi alia ratione satisfacere possit, quam ea, quae a Lege Ecclesiastica multoties praescripta fuit; nimirum Missam Conventualem singulis diebus pro Benefactoribus celebrando, eandemque pro illis in genere applicando.

Ratio, et origo hujusmodi obligationis.

§. 14. Profecto non solum prioribus Ecclesiae Saeculis, verum etiam temporibus haud longe a nostra aetate remotis, (quod Vos ex Historia Ecclesiae didicisse non dubitamus) servabatur olim in singulis Ecclesiis series accurata omnium, et singulorum, quorum liberalitate unaquaeque aucta fuerat, eorumque nomina Sacris Diptychis, sic enim vocabantur, ideo consignata erant, ut eorundem recordatio nunquam interierit, utque pro iis tum preces funderetur, tum etiam Missae Sacrificium offerretur; quam ob causam etiam praedictus Catalogus in plerisque Ecclesiis ob oculos Presbyteri Celebrantis apponi consuevit; licet iidem pii Benefactores in suis donationibus nihil penitus pro se pacti essent, sed tantummodo pro peccatorum suorum remissione se bona sua Deo offerre declarassent. Ecclesiarum siquidem Praesules preces pro iis impetrandas esse duxerunt, quamvis illi propria bona offerentes ne verbum quidem ea de re fecissent. Sacrorum hujusmodi Diptychorum usus sensim defecit; ob idque in oblivione jacent alicubi complurium Benefactorum nomina. At non idcirco deserere fas est usum et disciplinam orandi pro iis, et Sacrificium Missae pro illis offerendi. Atque inde praeceptum applicandi Missam Conventua-

lem pro Benefactoribus in genere, originem atque rationem desumit.

Cujus declinandae plures causae frustra afferuntur.

§. 15. Quemadmodum vero, loquendo de Missa Parochiali, superius dictum est, varias excusationes afferri solere, ad declinandam illius applicationem pro Populo diebus Festis de praecepto; ita pariter usuvenit quoad applicationem quotidianam Missae Conventualis pro Benefactoribus in genere. Ut autem superiores illae, sic etiam hae posteriores, provide e medio sublatae fuerunt per opportunas Congregationis Concilii Tridentini resolutiones, quas proinde in his etiam auctoritate Nostra approbamus et confirmamus.

Statuitur contrariam consuetudinem, etiam immemorabilem, non suffragari.

§. 16. Nonnulli siquidem obtentu contrariae consuetudinis, etiam immemorabilis, in propria Ecclesia vigentis, se ab hujusmodi onere eximi posse sibi persuaserunt. Verum jam pluries responsum fuit, hujusmodi consuetudinem, licet immemorabilem, quae potius abusus et corruptelae dicenda est, nemini suffragari.

Peculiarem Celebrantis obligationem per alium implendam.

§. 17. Alii a Missa pro Benefactoribus in genere applicanda se excusatos voluissent, ex eo quod alio quopiam Missarum onere obstricti inveniantur, vel ratione proprii Canonicatus, aut alterius Beneficii Ecclesiastici, quod insimul cum Canonicali praebenda obtinent; vel quia, praeter munus Canonici, seu Beneficiati, aut Mansionarii in Ecclesia Cathedrali seu Collegiata, quum etiam in eadem, vel in alia Ecclesia Parochialem curam exerceant, dum Missam Conventualem canunt diebus festis de praecepto, debent pro Populo sibi commisso eam applicare; ac proinde nequeunt eandem pro Ecclesiae Benefactoribus specialiter offerre. Sed his quoque obviam itum est, jubendo singulis praedictis, ut Missam Conventualem, quam canunt, pro Ecclesiae Benefactoribus in genere applicent; pro aliis vero, pro quibus ipsi peculiariter Missam applicare tenentur, alterum substituant, qui ipsorum loco Missam hujusmodi celebret, applicetque.

Eleemosynam quatenus opus desumendum ex massa distributionum.

§. 18. Aliorum pariter exceptio fuit, quod Missa Conventualis non semper a Canonicis aut Dignitatibus celebretur, sed aliquando etiam a Beneficiatis aut Mansionariis; quos minus aequum videtur pro Missae celebratione omni eleemosyna carere, quae unde desumi valeat, ignoratur. Cui tamen rei pariter consultum est, demandando, ut ea desumatur ex massa distributionum.

His deficientibus, opportuna pauperibus dispensatio concedatur.

§. 19. Alii denique obtenderunt exiguitatem hujusmodi distributionum, quae ob detractam eleemosynam quotidianam pro Missa Conventuali, ad nihilum fere redactae, vix foret ut ab aliquo curarentur, cum magno detrimento servitii Ecclesiae praestandi. Tridentina quidem Synodus *sess. 24. cap.* 15. opportunas rationes ostendit, quibus Canonicalium Praebendarum inopiae valeat provideri. Si vero designatam a Concilio viam, ut fere evenire solet, nequaquam iniri posse contingat, reliquum erit ad Congregationem Concilii recursum habere; cujus erit, perspecto ex Vestris relationibus rerum statu; auctoritate Apostolica a Praedecessoribus Nostris eidem impartita, et a Nobis etiam praesentium tenore confirmata, quotidianam applicationem Missae Conventualis pro Benefactoribus in genere, ut alias, ad Festos tantummodo dies reducere.

De secunda, et tertia Missa Conventuali.

§. 20. Non modo Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, et Collegiatis injunctum reperitur, ut quotidie Missa Conventualis in eisdem canatur, sed etiam in Rubricis Generalibus, quarum exactissimam Fraternitatibus Vestris custodiam commendamus, praescribitur, ut certis diebus non una sed binae, atque etiam aliquando tres Missae Conventuales uno die celebrentur. Itaque quum nuper a Nobis dictum fuerit, primam Missam Conventualem quotidie pro Benefactoribus in genere celebrandam et applicandam esse; nunc expendendum superest, an earundem Ecclesiarum Capitula Jurisdictioni Vestrae respectivae subjecta adigere debeatis, ut alias quoque Missas, si plures, ut praefertur, celebrari contigerit, pro Benefactoribus in genere similiter applicent.

Congregat. Concilii responsa.

§. 21. Hujusmodi quaestio ab aliquibus ex Vobis Ecclesiastico zelo flagrantibus supradictae Congregationi Venerabilium Fratrum Nostrorum Concilii Tridentini Interpretum proposita est. Jamque ante illius propositionem compertum fuerat, alias ab eadem Congregatione responsum fuisse, concedendam esse exemptionem ab onere applicandi secundam et tertiam Missam Conventualem pro Benefactoribus in genere, attenta Canonicatuum et Beneficiorum tenuitate: ex quo inferri poterat, hujusmodi applicationis debitum manere, ubi de Ecclesiis pauperibus non ageretur.

Pontifex absolvit ab applicat. Se-

§. 22. Verum quum hanc definiendae quaestionis regulam apud praedictam Congregatio-

cundae, et tertiae Missae, nisi aliud usu receptum sit.

nem non admodum veteri observantia firmatam probe noverimus, cumque hujusce dubii solutionem eadem Congregatio nuper judicio Nostro remittendam esse censuerit: Nos ita judicamus, idque Vobis tenendum indicimus, laudandos nempe et confirmandos esse quotquot sponte sua secundam, aut tertiam Conventualem Missam pro Benefactoribus in genere applicant; qui vero idem agunt ex vi consuetudinis in ipsorum Ecclesia vigentis, iis imperandum, ut in ea consuetudine perseverent. Ubi vero id usu receptum non invenitur, liberam omnino secundae, tertiaeque Missae Conventualis applicationem celebranti relinquendam esse, dummodo in commemoratione pro Defunctis, Ecclesiae Benefactorum in genere non obliviscantur.

III Commendat exactam in Choro psallendi rationem.

§. 23. Huic demum Epistolae nostrae finem imponentes, Fraternitates Vestras enixe hortamur, ut maximam curam et vigilantiam in id conferatis, ut in Ecclesiarum Vestrarum Choris, praeter devotam celebrationem, debitamque applicationem Missae Conventualis Horae Canonicae non praepropere, sed exacte, pausa nempe interposita, et maxima, qua decet, reverentia, ac religione canantur.

Declarat etiam Canonicos ubique teneri ad Psallendum.

§. 24. Equidem scimus, in aliquibus Metropolitanis et Cathedralibus Ecclesiis, inter Canonicos eam opinionem invaluisse, ut se munus suum satis implere contendant, dum Choro praesentes assistunt, licet ipsi sibi silentium imperent, neque psallentibus Beneficiatis aut Mansionariis in cantu se adjungant. In hujusce vero opinionis confirmationem adduci ab iisdem solent inveteratae consuetudines, statuta peculiaria, ut etiam praetensa Ecclesiarum suarum privilegia. At quum Synodus Tridentina sess. 24. cap. 12. loquens de Dignitatibus et Canonicis, qui Choro interesse debent, unum ex eorum officiis esse dicat, *in Choro ad psallendum instituto Hymnis et Canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare*; quumque pauca omnino sint Capitula, in quibus eo modo a Canonicis in Choro assistitur, ideoque receptae in universa Ecclesia disciplinae paucos illos adversari dignoscatur; quum insuper opinio illa nunquam in Congregatione Concilii Tridentini interpretationi praeposita examinata sit, quin statim explosa fuerit, et improbata; quamvis praesumptis consuetudinibus, aliisque fundamentis et rationibus innixa perhiberetur, Canonicis etiam Ecclesiarum Patriarchalium hujus Nostrae Urbis super hoc instantibus; quum denique idem judicium prolatum reperiatur a pluribus Conciliis Provincialibus, ab hac etiam Apostolica Sede approbatis et confirmatis; nihil jam reliquum esse videtur, quominus pauciores universorum legi se accommodent. Equidem minime Nobis compertum est, quo peculiari titulo suffulti persuasum habeant unius vel alterius Ecclesiae Canonici se muneri suo satisfacere per simplicem in Choro assistentiam, absque Divinae Psalmodiae Cantu. Verum nisi illis praesto sit Apostolicum non praesumptum, vel abrogatum, sed legitimum ac vigens Privilegium sive Indultum; jure ac merito verendum est, ne isti, dum ita se gerunt, Praebendarum ac distributionum fructus minime suos faciant, et consequenter ne ad eorum restitutionem teneantur. Quapropter vestrum erit, Venerabiles Fratres, haec omnia illis aperire, ut neque Nobis, neque Vobis apud Divinum Judicem fraudi sit, si, in hujusmodi re, quae tanti est momenti, utpote quae ad ipsius Dei cultum proxime spectat, abusus et corruptelas, quas arguendo et increpando evellere debebamus, dissimulatione ac silentio nostro fovisse et confirmasse inveniamur. Interea Fraternitatibus Vestris, quas intimo cordis affectu complectimur, Apostolicam Benedictionem amantissime impertimur.

Nec suffragari praesumpta privilegia, aut consuetudinem

Datum Romae apud S. Mariam Majorem die 19. Augusti 1744. Pontificatus Nostri anno quinto.

Dat. die 19. Aug. 1744.

APPENDIX VIII.

Ad Librum 3. Cap. 8. et 9. in quibus agitur de Applicatione Missae: quod Argumentum iterum fusius discutitur Cap. 21. et 22. circa onus applicandi Missam ex accepta eleemosyna; in hoc vero Cap. 22. n. 9. agitur de sorte Missae perpetuae; unde hic subjiciemus ex libro 5. de Synodo Dioecesana.

CAPUT X.

De Missarum oneribus minuendis.

Concil. Trid. concessit Episcopis, et Generalibus facultatem contrahendi Missarum onera.

1. Cum sapientissimi Concilii Tridentini Patres probe animadverterint, adeo ingentem esse numerum Missarum ex piorum Defunctorum legatis, in perpetuum celebrandarum, ut illum explere, et exaequare impossibile jam

foret; cumque insuper perpenderint, ob decrementum reddituum, quos illi reliquerant, adeo tenuem superesse eleemosynam, singulis Missis respondentem, ut nullus reperiretur Sacerdos, qui onus subire vellet eas celebrandi: hisce de causis sess. 25. cap. 4. de reform. facultatem dederunt Episcopis, et superioribus Generalibus Ordinum Regularium, ut illi in sua quisque Dioecesana Synodo, hi vero in Capitulis generalibus, pro ipsorum arbitrio et conscientia, Missarum onera contrahere seu eorum numerum minuere possent.

Eam Urbanus VIII. revocavit, et ad Sedem Apostolicam avocavit.

2. Verum hanc facultatem, qua plerique Antistites, praesertim Archiepiscopus Valentinus in sua Dioecesana Synodo anni 1577. et in Synodo Provinciali anni 1584. atque in alia Synodo Dioecesana habita anno 1590. apud Cardinalem de Aguirre tom. 4. Conciliorum Hispaniae pag. 289. et pag. 459. usi fuerant, revocavit, et ad Sedem Apostolicam avocavit Urbanus Octavus in sua Constitutione 45. *Bullar. tom.* 5. cujus verba sunt: *Districte prohibet, atque interdicit, ne Episcopi in Dioecesana Synodo, aut Generales in Capitulis generalibus, vel alias quoquomodo reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis; sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis ad Apostolicam Sedem recurratur, quae, re diligenter perspecta, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur. Alioquin reductiones, moderationes, et commutationes hujusmodi, si quas contra hujus probationis formam fieri contigerit, omnino nullas, atque inanes decernit.* Quare hodie integrum amplius non est Episcopis in suis Dioecesanis Synodis, virtute facultatis sibi olim a Tridentino concessae, Missarum onera minuere, et moderari; ac proinde rescissae hodie sunt pleraeque quaestiones, quae antea a Doctoribus versabantur, puta an solus Episcopus, etiam extra Synodum, possit Missarum onera minuere, an potius Synodi consensus ad id requiratur, aliaeque similes, de quibus Hurtadus *resolut. moral. tom.* 2. *lib.* 6. *n.* 2125. Solumque disputari potest, an per praedictam Urbani Octavi Constitutionem adempta quoque eis sit potestas moderandi numerum Missarum, quarum celebrandarum obligationem nemo adhuc in se suscepit, et fortasse, ob tenuitatem eleemosynae illarum numero respondentis, nemo reperitur, qui illam acceptare velit. Non esse ademptam, opinati sunt Pasqualigus *de Sacrificio novae Legis q.* 1168. Passerin. *de statu hominum tom.* 2. *q.* 187. *n.* 1055. et alii: Quoniam Urbanus VIII. solum interdixit Episcopis, ne Missarum onera a fundatoribus imposita imminuant; Onus autem, inquiunt, a Fundatore quidem relictum, sed nondum acceptatum, non potest dici ulli impositum, cum ante acceptationem nullus sit, qui eo gravetur; sed hac subtili ceteroquin ratiocinatione posthabita, praevaluit sententia opposita, quam tuetur Diana *in edit. coord. tom.* 2. *tract.* 1. *resol.* 14. *n.* 3. *et* 4. eique semper adstipulata est sacra Congregatio Concilii, a qua cum quaesitum fuisset, *An prohibitio facta Episcopis reducendi onera Missarum habeat locum etiam in casu, quo legatum sit ita tenue, ut non sit, qui velit onus illi injunctum subire, et, si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, aut fere totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis.* Quamvis verba illa: *Ut non sit, qui velit onus illi injunctum subire,* manifeste indicarent celebrationis onus nondum fuisse ab ullo acceptatum, nihilominus eadem Sacra Congregatio respondit: *Etsi legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut supra impositi, ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam:* quod adnotatum legitur post praedictam Constitutionem Urbani Octavi *Bullar. t.* 5. Idemque iterum Sacra Congregatio declaravit in causa Lucen. Onerum Missarum, in qua disceptato sequenti articulo: *An Episcopus possit onera Missarum nondum acceptata reducere, absque beneplacito Sedis Apostolicae, sive hujus sacrae Congregationis quoties reductionem necessariam esse judicaverit, ex eo quod locus pius legatum acceptare recuset, non diminuto onere: Die* 20. *Junii* 1681. *respondit Negative.* Secus vero esset, si is, qui legatum reliquit, expressam facultatem dedisset Episcopo, Missarum designatarum numerum minuendi; tunc enim licere episcopo, inconsulta Sede Apostolica, ea facultate uti, censuit eadem Sacra Congregatio, uti habetur *cit. tom.* 5. *Bullar.* post laudatam Urbani Octavi constitutionem.

Alii Summi Pontifices eam concesserunt, nonnullis servatis regulis: eaque usus est Auctor dum Bononiae fuit Archiep.

3. Attamen, post Urbanum VIII., alii Romani Pontifices, videlicet Alexander VII. Clemens X. Clemens XI. Innocentius XIII. et Benedictus XIII. fere omnibus Religiosis Institutis privilegium concesserunt, ut Superiores Generales, adhibito maturo consilio, ac nonnullis servatis regulis, in eorundem privilegio-

rum litteris expressis, possent, in sua quisque Religione, onera Missarum, antea relicta, et acceptata moderari: eademque facultas a san. mem. Benedicto XIII. facta fuit omnibus Episcopis, qui vel per se, vel per suos Procuratores interfuerant Concilio Romano, habito anno 1725. uti videre est in eodem Concilio tit. 15. cap. 8. Huic Concilio nos quoque interfuimus, tanquam Doctor in Decretis, non vero tanquam Archiepiscopus Theodosiae, licet, hujus Ecclesiae titulo essemus exornati; Episcopis quippe mere Titularibus aditus ad illud non patuit; et nihilominus, postquam ab Ecclesia Anconitana ab eodem Benedicto XIII. nobis commissa, ad Bononiensem Metropolitanam, auctoritate Clementis XII. translati fuimus, ab eodem Clemente potestatem impetravimus, Missarum in perpetuum celebrandarum numerum, justis exigentibus causis, in nostra Bononiensi civitate, et dioecesi contrahendi; Qua tamen, summa cum moderatione, et cautela usi sumus, iisque in primis adhibitis regulis, quas semper prae oculis habuimus, cum Sacrae Congregationis Concilii Secretarii munus obeuntes, de Missarum numero a Fundatoribus praescripto minuendo, in eadem Sacra Congregatione agendum erat.

Item ex Synodo Dioecesana libro XII. Cap. 7. num. 4. et 5.

Si Missae in una Ecclesia dici nequeunt, laudabiliter in alia celebrantur.

1. In Dioecesi Toletana Ecclesiarum sacrariis Praefecti tot eleemosynas pro Missis in iisdem Ecclesiis celebrandis acceptabant, quod satisfieri impossibile foret: quare ne Fidelium pietas eleemosynam erogantium fraudaretur, Archiepiscopus in suis Synodalibus Constitutionibus jussit, ut singuli Ecclesiarum Praefecti, quolibet trimestri, et de perceptis eleemosynis, et de celebratis Missis exactam sibi rationem redderent; quod si Missae numerum non exaequarent ab elargientibus eleemosynam praescriptum, liberum sibi esse voluit, earundem celebrationem alteri Ecclesiae committere. Etiam ejusmodi Constitutio acriter impugnata est apud Sacrae Rotae tribunal: plerisque enim videbatur Archiepiscopus suae potestatis limites praetergressus, quasi sibi jus usurpasset, piam commutandi Fidelium voluntatem, qui in illa speciali Ecclesia Sacrificium pro se offerri voluerant, in quam consuetam contulerant stipem. Verum Rotae Auditorium cum ponderaverit, non fuisse ab Episcopo absolute sancitum, ut Missae extra Ecclesiam celebrarentur, cui fuerant eleemosynae oblatae, sed duntaxat praescriptum, quid faciendum foret, quando in illa tot Missae celebrari non poterant, quot oblatis eleemosynis responderent; cumque simul perpenderit, aliquod temperamentum necessario adhibendum fuisse, ne in praedicto casu, a jure communi non praeviso, prorsus eluderentur Fideles eleemosynam elargientes, utque iidem specialem fructum, quem erogata stipe exoptabant, e Sacrificio assequerentur, si non illa, quam designaverant, Ecclesia, alibi saltem oblato; idcirco laudatam Constitutionem commendavit, approbavitque *decis.* 1436. *et decis.* 1522. *coram Coccino.*

Si in Altari designato celebrari nequeant, non ultra hebdomadam differantur, sed dicantur in aliis ejusdem Templi Altaribus.

5. Haud absimilis quaestio saepius delata est ad Sacram Congregationem Concilii, a qua petitum fuit, quid foret agendum, cum ingens eleemosynarum copia in unam conferebatur Ecclesiam, ut tot Missae celebrarentur, in uno certo, et designato ejusdem Ecclesiae sacello, quot tamen ibidem celebrare esset impossibile: Et Sacra Congregatio censuit, Missarum celebrationem non esse ultra hebdomadam differendam, sed in aliis saltem ejusdem Ecclesiae sacellis explendam: Ne autem imponeretur Fidelibus eleemosynas erogantibus, praescriptam tabellam, in visibili Ecclesiae loco exponendam, notificari jussit, suscipiendis in posterum Missarum oneribus satisfactum utique iri in Altari a Benefactoribus designato; si tamen intra unius hebdomadae spatium fieri posset, sin minus in aliis ejusdem Ecclesiae Altaribus juxta Sacrae Congregationis rescriptum.

APPENDIX IX.

Ad librum 3. Cap. 12. in quo disseritur de jejunio naturali, quod utrum a pulvere Nicosiano frangatur, consulendum est caput 13. Synodi Dioecesanae libri XI. n. 1. 2. et 3.

Aliqui prohibuerunt usum tabaci ante Missam.

1. In superius citato Concilio Provinciali Mexicano habito anno 1585. (quod Cardinalis de Aguirre *in praefat. ad t.* 4. *n.* 16. a Sede Apostolica approbatum affirmat) *lib.* 3. *tit.* 15. §. 13. (*tom.* 4. *Concilior. Hispaniae ejusd. Card. de*

Aguirre pag. 356. ita cautum legitur: *Ob reverentiam, quae Eucharistiae percipiendae exhibenda est, praecipitur, ne ullus Sacerdos ante Missae celebrationem, aut quaevis alia persona ante Communionem, quidquam Tabaci, Picietire, aut similium, medicamenti causa, per modum fumalis evaporationis; aut alio quovis modo percipiat.* Haud absimile edictum anno 1640. promulgavit Cardinalis de Borgia Archiepiscopus Hispalensis, quo sub poena excommunicationis latae sententiae jussi sunt Sacerdotes a tabaci usu abstinere, una ante Missae celebrationem, altera post eandem celebrationem hora.

Plurimae ortae sunt quaestiones utrum tabaci pulvis, vel fumus etc. frangat jejunium.

2. His suffulti auctoritatibus Clericatus *de Sacram. Euoharist. decis.* 54. *n.* 12. *cas.* 2. Natalis Alexander *in Theolog. dogmat. et moral. tom.* 1. *in append.* 1. *variar. Epistolar. Epist.* 45. Sarnellus Episcopus *tom.* 6. *Epistol. Ecclesiast. Epist.* 30. Hurtado *resolut. moral. to.* 2. *tract.* 11. *cap. ultim.* docuerunt, oportere, ac [illegible], ut Episcopi in suis Synodis edicant, ut [illegible]ine ante Missae celebrationem, aut SS. Eucharistiae perceptionem, tabaci folium mandatur, quod a plerisque fit ad sputa et phlegmata ex ore projicenda, aut illius fumus attrahatur, vel in pulverem redactum naribus ingeratur; quia valde indecens illis visum est, ut quis, ore et naribus tabaco conspurcatis, ejusque rodolens graveolentiam, ad SS. accedat Eucharistiam. Fuerunt praeterea, qui tabaci usum ante accessum ad Sacram Communionem jam omnibus ab Ecclesia vetitum putarunt; eo quod etiam illius fumus in os injectus, et pulvis naribus attractus jejunium frangat naturale: ita quippe opinati sunt Alphonsus de Leone in *in QQ. moral. de Chocolate part.* 3. §. 4. *n.* 10. *et seqq.* et Lezana *t.* 3. *verb. Eucharistia*, *n.* 10.: sed istorum opinio confutata est a Pasqualigo *in praxi jejunii decis.* 438. Diana *in edit. coord. tom.* 2. *tract.* 1. *resol.* 121. Hurtado *cit. loc. n.* 393. et Cardinali de Lugo *respons. moral. lib.* 1. *dub.* 9. Siquidem nec tabaci fumus, nec pulvis naribus ingestus est vera comestio, aut potatio, quibus duntaxat naturale jejunum solvitur. Aliqua tamen difficultas adhuc remanet, de tabaci folii masticatione, qua naturale jejunium violari, si aliquid succi ex illo expressi in stomachum trajiciatur, tanquam certum asserit cit. de Leone, cui etiam Pasqualigus, et Diana consentiunt, dummodo non fortuito, et praeter intentionem id contingat. Sed addit Hecquet *in suo tract. de dispensat. Quadragesim. tom.* 2. *par.* 3. *cap.* 18. nunquam fortuito, sed necessario id evenire. Siquidem tabaci folium dentibus conterit, idipsum animo intendit, ut scilicet illius succo stomachus a pituita, et phlegmate abstergatur; exadverso autem Zacchiás *quaest. medico-legal. lib.* 9. *tit.* 7. *q. unica n.* 33., citatus Cardinalis de Lugo *n.* 5. *et seqq.* eoque teste, plures Theologi Neapoletani ab ipso interrogati censent, nulla ratione per tabaci masticationem frangi jejunium naturale, quia ejus succus, quanquam in stomachum dilabatur non est aptus ad nutriendum, sed duntaxat ad stomachi fibras irritandas.

Non deciditur questio de Tabaci masticatione utrum jejunium frangat.

Non prudenter interdicitur usus tabaci ante Missam etc.

3. Verum quidquid sit de hac quaestione, quam in medio relinquimus, de solo agentes tabaci fumo, aut pulvere naribus attracto, illud idem hic repetimus, quod jam in libri 10. *cap.* 3, *num.* 2. praenotavimus, nimirum nequaquam hodie expedire, ut illius usus sub censurarum poena interdicatur: etenim quanquam olim quamdam praeseferret turpitudinem, atque indecentiam, propter quam Innocentius X. et Innocentius XI. excommunicatione perculerunt quotquot tabacum sumere auderent intra Vaticanam Basilicam: atque Urbanus VIII., sub eadem poena, idem antea fieri vetuerat intra Ecclesias Dioecesis Hispalensis: hodie tamen cum a communi consuetudine sit adeo cohonestatus, ut nulli prorsus scandalum praebeat, aut admirationem causet, quod bene perpendit Lazarus Benedictus Miglioruccius *instit. jur. Canonic. tom.* 1. *pag.* 187., nimium profecto severum se praeberet Episcopus, si Mexicanae, aliarumque, similium Synodorum vestigiis insistens, aut omnibus ante Sacrae Eucharistiae perceptionem, aut solis Sacerdotibus ante Missae celebrationem, tabacum interdiceret, adjecta praesertim in transgressores censurarum poena. Quapropter cum Nos in minoribus constituti, Sacrae Congregationis Concilii Secretarii munus obiremus, semper Episcopis auctores fuimus, ut ejusmodi Constitutionem, jam aliquando formatam, a suis Synodis subtraherent, ne nimii rigoris notam incurrerent, aditumque aperirent Subditorum querelis, ad Sacram Congregationem Concilii deferendis; quod multo magis iisdem consulendum ducimus, postquam san. mem. Benedictus XIII. exploratum habens a tabaci usu omnem nunc abesse inhonestatem, atque indecentiam illum sumere permisit intra Vaticanam Basilicam.

APPENDIX X.

AD LIB. 3. CAP. 18. NUM. 19. EX TOMO 1. BULLARII PAG. 212. NUM. 64.

Sacerdotes Missam celebrantes non teneri Sacram Eucharistiam omnibus petentibus infra ipsam actionem ministrare.

Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, et Episcopis in Italia.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Status controversiae.

Certiores effecti, pullulare in nonnullis Italiae Dioecesibus controversiam de obligatione, qua Sacerdotes Missas celebrantes adstringantur Eucharistiam ministrare intra easdem fidelibus iis, qui ad ipsam accipiendam paratos se exhibent, ac petunt Sacrificii, cui adstant, participes fieri, Nostro proinde animo reputavimus, gliscenti malo Apostolicae hujus paginae documento obire, ne ulterius, haud absque fidelium eorundem scandalo, progrediatur. Itaque, Venerabiles Fratres, sermonem Nostrum ad vos convertimus, ut ipsi quoque Pastoralis hac in re Officii partes minime negligatis.

Missae, in quibus solus Sacerdos communicat, improbari nequeunt, ex Conc. Trid.

§. 1. Ac primo quidem dicendum Nobis occurrit, nemini ex fidelibus in mentem venire posse, Missas privatas, in quibus Sacerdos solus sacram sumit Eucharistiam, propterea veri, perfecti, et integri, Sacrificii incruenti a Christo Domino instituti rationem amittere, ideoque illicitas esse existimandas. Nec enim ignorant fideles, aut saltem facile edoceri possunt, Sacrosanctum Concil. Trident., innixum doctrinae, quam perpetua Ecclesiae traditio servavit, huic adversantem novam falsamque Lutheri sententiam damnasse sess. 22. cap. 6. et can. 8.: *Si quis dixerit Missas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoque abrogandas: anathema sit.*

Ejusdem Concilii, et Pontificis votum pro frequenti fidelium communione ad cujuslibet Missae celebrationem.

§. 2. Nihilominus, quandoquidem vetus Ecclesiae praxis, et disciplina, juxta quam fideles Missis adstantes participare passim atque in publicis conventibus solebant Sacrosanctum Sacrificium, institutioni, et exemplo Christi Domini omnimode convenit, verba ejusdem Concilii eo ipso spiritu, quo ab eodem prolata sunt, iteramus: *Optaret quidem sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiae perceptione communicarent, quo ad eos sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret.* Utinam autem eo ipso Christianae pietatis fervore, quo primorum saeculorum fideles exardebant, nostrorum quoque temporum homines inflammati, avide ad publicam sacram mensam advolare, sanctorumque Mysteriorum solemnitati non adesse tantum, sed religiose eorundem participationem exoptare conspicerentur. Nulla certe res est, qua utilius Episcopi, Parochi, Confessarii studium suum omne impendere valeant, quam in excitandis fidelibus ad eam mentis puritatem sectandam, unde digni reddantur frequenti ad sacram Mensam accessu, et non spirituali tantum, sed Sacramentali etiam participatione illa Sacrificii, quod a Sacerdote, tanquam publico Eccle[illegible] Ministro, non pro se tantum, sed pro [illegible] pro ipsorum nomine offertur.

Laudatur mos participandi de Sacrificio Missae.

§. 3. Et quamvis de eodem Sacrificio p[illegible]cipent, praeter eos, quibus a Sacerdote celebrante tribuitur in ipsa Missa portio Victimae a se oblatae, ii etiam, quibus Sacerdos Eucharistiam reservari solitam ministrat; non tamen idcirco aut vetuit unquam Ecclesia, aut modo vetat, satisfieri ab ipso Sacerdote pietati, et justae eorum petitioni, qui Missae adstantes, ad consortium admitti postulant ejusdem Sacrificii, quod et ipsi pariter offerunt ea ratione, quae ipsos decere potest: immo probat atque cupit, ne id omittatur, eosque Sacerdotes increparet, quorum culpa, et negligentia fidelibus participatio illa denegaretur.

Ad animarum tamen Pastores pertinent, opportunitatem temporum, et locorum pro communione fidelium statuere.

§. 4. At quoniam in Ecclesia Christiana opus est cuncta ordinate, et congruenter disponi; Pastores vigilantiam et curam suam conferent, ut ex una parte fidelium pietas minime fraudetur eo accessu, eaque participatione; ex alia vero ita utrumque sortiatur, quin ulla in laudabilibus aliis institutis oriatur perturbatio, unde facile confusio etiam, et scandalum orietur. Quare Pastores monere debent eosdem fideles, ut participes esse cupientes sacrae Mensae, (quod maximopere probandum diximus) studeant, tempus, locum et circumstantias nancisci, quibus et ipsi justorum votorum suorum compotes evadant, nec instituta illa pietatis impediant. Hisque Pastorum suorum monitis fideles sese dociles praebentes, cave-

bunt, ne sibi injuriam factam quaerantur, si quandoque pro tempore, loco, et personis Episcopus minime opportunum censuerit, a Sacerdote celebrante Eucharistiam distribui iis, qui adstant; quibus scilicet eo ipso tempore facilis, et obvia suppetit ratio ad eandem Mensam accedendi, pluribus aliis locis cuivis instructam.

Hodierna disciplina facillimam praestat SS. Eucharistiae participationem.

§. 5. Haud aegre Episcopi, et Parochi id fidelibus persuadebunt, quoties ipsis significent, ex Ecclesiae disciplina, quae modo viget, non quidem difficiliorem, sed faciliorem evasisse iisdem participationem, quam optant. Siquidem veteri more in singulis Ecclesiis passim unica Missa celebrabatur, cui fideles adstabant, indeque participabant; quin a solis propriis Pastoribus, quemadmodum reliqua Sacramenta, ita etiam Eucharistiam licite accipere valebant: hisce vero temporibus, ex Sacerdotum celebrantium, ex locorum, Altariumque, quibus ea celebratio publice peragitur, multiplicitate patet cuilibet facile parabilis sacra Mensa, et ad sacrum Convivium admissio. Sin autem iidem fideles ita moniti, importune insisterent pro recipienda Eucharistia in iis temporis, loci, et personarum circumstantiis, quas excipiendas censuisset Episcopus, Ritualis Romani auctoritate etiam fretus, haec illorum petitio, utpote nec justa nec rationabilis, contumacem, ac refractarium animum demonstraret; cupidumque perturbationis, ac proinde minime compositum Eucharistiae, qua per est pietate, percipiendae.

Cui, qui se optare renuit, male se dispositum esse indicat.

Adhortatio ad animorum concordiam.

§. 6. Dum Pastores erga fideles ita se gerent, dumque fideles Pastorum dictis pronas ita aures accommodabunt, orietur absque ulla dubietate pax illa perfecta, atque concordia, qua capita invicem et membra magnopore colligari decet; desinentque importunae illae controversiae, quae eo tandem tendunt, ut turbas gignant ac sandalum, verique animarum fructus, quo nihil Pastori carius esse debet, perniciem. Verbis itaque Apostoli Pauli ad Corinthios utimur: *Obsecro Vos, Fratres, per Nomen Domini Nostri Jesu Christi, ut idipsum discatis omnes, et non sint in Vobis schismata; sitis autem perfecti in eodem sensu, et in eadem sententia.* Quae quidem dum Vobis, Venerabiles Fratres, per haec Apostolica scripta nota esse volumus, in felicitatis auspicium, et Paternae dilectionis pignus, Apostolicam benedictionem impertimur. Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem die 13. Novembris 1742. Pontificatus Nostri Anno tertio.

Dat. die 13. Nov. 1742.

Cum de populi communione in hac sua Constitutione Summus Pontifex egerit, non erit ab hoc loco alienum et aliam subjicere ejusdem SS. Pontificis Constitutionem ex tom. 1. Bullarii num. 93. pag. 314.

Contra surripientes, vel asportantes, aut apud se retinentes Sacras Hostias, vel particulas consecratas.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei

Ad Perpetuam rei memoriam.

Exordium.

Ab Augustissimo Eucharistiae Sacramento, in quo Salvator Noster, et Dominus Jesus Christus se ipsum nobis, tanquam gratiarum omnium fontem uberrimum, atque pretiosum aeternae gloriae, pignus, amandum atque fruendum exhibere ineffabili benignitate dignatur; cui curvari convenit omne genu, omnesque gentes et populos et linguas perenne adorationis et honoris tributum offerre; sceleratorum hominum audaciam, multoque magis sacrilegas impiorum manus arcendas esse, in primisque a Nobis Apostolicae auctoritatis clypeo, ac districto poenarum gladio, quantum cum Domino possumus, longius propulsandas, tum ipso ministerii Nostri Officio, tum etiam Praedecessorum nostrorum exemplis admonemur.

Epitome Constitutionis Innoc. XI.

§. 1. Et sane, cum alias ven. mem. Praedecessor noster Innocentius Papa XI. per suam Constitutionem datam 4. Idus Martii Anno Incarnationis Dominicae 1676., statuerit, ut omnes et singuli utriusque sexus, qui de execrabili furto Hostiae consecratae, sive unius vel plurium Particularum consecratarum cum sacra Pyxide vel sine illa, legitime et judicialiter confessi, aut convicti fuerint, quive propria malitia, vel de alterius mandato Hostiam ejusmodi, sive unam, vel plures Particulas consecratas ad malum finem apud se retinere, vel alio transferre seu asportare praesumpserint, condignis poenis et animadversionibus pro facinoris atrocitate plectantur, et pro prima etiam vice Curiae saeculari tradantur non obstante minori aetate, dummodo vigesimum an-

num attigerint; easdemque poenas constituerit etiam contra mandantes: Immediatus illius Successor. fel. pariter rec. Alexander Papa VIII. aequali zelo ad tam nefarium scelus eliminandum armatus praedictam Innocentii XI. Constitutionem confirmavit, per aliam in simili forma datam XI. Calendas Januarii Anni 1690.; in qua etiam illud addidit, ut sub antedictae Constitutionis dispositione intelligi deberent comprehensae omnes et singulae personae tam saeculares, quam Ecclesiasticae, etiam Regulares, cujuscumque dignitatis, status, gradus, Ordinis, Congregationis, Societatis, et Instituti, quibuscumque privilegiis, exemptionibus, et indultis munitae, et quavis speciali nota, aut individuatione dignae, nulla prorsus excepta; easque omnes, siquia atrocissimi hujus criminis, quocumque modo, etiam sine qualitate furti, per se ipsas, vel per alias quoscumque, aut de alterius mandato, commissi, reas esse constaret, omnibus, et singulis poenis tum antiquis, tum in dicta Innocentii XI. Constitutione innovatis, etiam, quoad Ecclesiasticos, degradationis realis, et traditionis brachio saeculari, omnino et irremissibiliter obnoxias fuisse et esse, atque in postremum fore, declaravit.

Epitome Constitutionis Alexand. VIII.

Confirmatio praedictarum Constitutionum.

§. 2. Nos igitur, quibus horrendae hujusmodi impietatis magis magisque praecavandae non minor cura pectori insidet, supradictas Praedecessorum nostrorum Innocentii XI. et Alexandri VIII. Constitutiones (quarum tenores, ac si de verbo ad verbum praesentibus insertae forent, haberi volumus), atque omnes, et singulas dispositiones, ordinationes, declarationes, et extensiones in illis contentas prout jacent, Motu proprio, et ex certa scientia, et deliberatione Nostris, deque Apostolicae potestatis plenitudine, hac Nostra perpetuo valitura Constitutione confirmamus, approbamus et innovamus, easque inviolabiliter et inconcusse servari volumus et mandamus.

Referuntur Causae novarum declarationum.

§. 3. Cum autem, sicut Nos ipsi pluries agnovimus, dum adhuc in minoribus existentes, in Romana atque universali Inquisitione Consultoris munere fungebamur, in hujusmodi Causarum tractationibus, quae coram Sacro praedictae Inquisitionis Tribunali agitantur, hae plerumque exceptiones a reis, atque reorum Advocatis proponi soleant, quod scilicet subreptarum Particularum sive Hostiarum consecratio, et surripientium sive Asportantium, vel respective retinentium intentio ad malum finem directa minime a Fisco probentur: et propter hujusmodi exceptiones et deficientes in Fisco probationes ad easdem repellendas hujus generis causas in longum protrahi contingat, atque etiam ipsi aliquando rei delictorum suorum impunitatem, aut poenarum minorationem pessimo exemplo obtinere tentaverint; cumque super relevantia istarum exceptionum, quae ex praedictarum Innocentii XI. et Alexandri VIII. Constitutionum contestu oriri asseruntur, et super eo, an ipsis reis vel Fisco potius incumbat onus conficiendi probationes pro supradictis exceptionibus fundandis, vel respective destruendis, novam aliquam declarationem Pontificia auctoritate suffultam memoratis Constitutionibus adjungi desideraretur: Idcirco Nos volentes omnia sacrilegis hominibus adimere subterfugia, per quae condignas tantae impietatis poenas declinare, vel earum minorationem et relaxationem praetendere, vel obtinere possent, motu, scientia, deliberatione, ac potestatis plenitudine paribus, atque etiam Venerabilium Fratrum Nostrorum. S. R. E. Cardinalium in tota Republica Christiana adversus haereticam pravitatem generalium Inquisitorum a Sancta Sede specialiter deputatorum sensui et consilio Nobis alias super hac re insinuato inhaerentes, ea, quae sequuntur, opportune statuenda et declaranda censuimus.

De probatione Consecrationis.

§. 4. Quoties igitur per legitimas probationes constiterit, vel Hostiam vel Particulas a reo subreptas, sive alio modo asportatas atque retentas in Sacro prius Repositorio seu Tabernaculo, vel in Sacra Pyxide, aut Ostensorio asservatas, indeque sacrilego ausu extractas, atque asportatas fuisse; vel eidem reo constituto, aut alteri personae in actu Communionis a Sacerdote traditas, deindeque vel in eodem Communionis actu, vel post illum, ab ipso sumente ex proprio ore extractas fuisse; tunc satis et abunde fundatam praesumptionem Fisco suppetere declaramus pro asserenda earundem Hostiarum seu Particularum consecratione; ad quam excludendam nonnisi claras et concludentes in contrarium probationes admitti debere decernimus; quarum perficiendarum onus ad ipsum reum pertinere dubitandum non est: ac ne in posterum dubitari contingat, praesentis declarationis tenore statuimus.

De probatione pravae intentionis.

§. 5. Inutiliter etiam a reis, vel ab eorum defensoribus proponeretur exceptio non proba-

tae pravae intentionis abutendi Sacramento ad malum, vel sacrilegum finem, nisi concludentibus et juridicis probationibus adstruendis pariter ab ipsis reis, in quos tales onus praesentis declarationis vigore expresse refundimus, hujusmodi exceptio constabilita fuerit, et justa aut excusabilis ratio asportationis, aut retentionis Sacramenti plene comprobetur. Alias etenim Fisco semper assistet valida et legitima praesumptio de intentionis pravitate, quotiescumque probaverit ipsam Sacrae Hostiae vel Particulae subreptionem, asportationem, aut retentionem; absque eo quod super malo vel sacrilego fine speciales probationes debeat cumulare. Itaque neque istam, neque aliam superius memoratam exceptionem, ubi sufficienter, ut supra, probatae non fuerint, impiis tanti Sacramenti violatoribus ullatenus suffragari volumus, quo minus omnibus et singulis poenis, etiam pro prima vice, traditionis brachio saeculari, et quoad Ecclesiasticos degradationis realis, et traditionis pariter pro prima vice brachio saeculari, in praefatis et antiquioribus Praedecessorum Nostrorum, et juris sanctionibus contra hujusmodi nunquam satis detestandi facinoris reos juste ac sapienter constitutis, subjiciantur, et cum effectu plectantur et puniantur.

Sequuntur Clausulae confirmatoriae in forma amplissima.

Alia loca in quibus agitur de rebus ad Missam pertinentibus.

Hactenus Constitutio sapientiae et prudentiae plena; alia etiam Constitutio emanavit sequenti mense contra non promotos ad Sacrum Presbyteratus Ordinem Missam celebrantes, quae ad capita de licita et valida celebratione aliqua ratione spectat; sed cum fere tota versetur in foro judiciali, eam duximus omittendam; quemadmodum et aliam, quae extat in Bullario Tom. II. in Appendicibus pag. 46. contra sortilegia patrantes in Missae Sacrificio, pariter non exscribimus, cum ferme tota forum judicialem respiciat.

In fine Capitis XVIII. citatur edictum 14. tomi 2. nempe XXXIV. editionis Latinae in quo agitur §. III. de hora ac loco celebrandi, sed nihil praeter ibi dicta necessario hic ducimus inserendum. Sicut etiam omittimus Edictum XII. de Tabella aurorae orientis solis, meridiei et mediae noctis.

APPENDIX XI.

Ad Caput XXIII. in quo agitur de diversis Missarum generibus; ubi locum haberent quae Auctor scripsit in Opere de Festis, ubi de Azimo, et Fermentato in Feria V. in Coena Domini *a*; de Missa Praesanctificatorum in Feria VI.; de voce *Alleluja* in Sabbato Sancto *b*; de prima Missa an in die Pentecostes ab Apostolis fuerit celebrata *c*; de triplici Missa in Natali Domini *d*; de duabus Missis olim celebrari solitis in die Circumcisionis Domini, et aliis festivitatibus. De diversis Missarum generibus, ubi locus incidit, fuse et accurate disseritur; at vero cum Opus de Festis Domini, Beatissimae Virginis, et Sanctorum etc. sequenti anno ad usum Scholae Sacrorum rituum vulgabitur, supervacaneum videtur aliquid ex eo libro huc adnectere; circa Missam, quae occasione Synodi celebrari debet, agit Sapientissimus Auctor in Tomo I. de Synodo Dioecesana libro V. Cap. I. num. 1. 2. 3. 4. ubi ita scribit.

a. De Hostiae forma lib. I. cap. 6. De ejus consecratione lib. 2 Cap. XV. b. Vide librum II. cap. V. pag. 80. et 81 c. Vide supra Appendicem II pag. 375 d. Vide librum III. cap IV. usque ad n. 8.

Missa de Spiritu Sancto, aut saltem Oratorio de eodem in Missa, quinta quaque feria per mensem ante Synodum celebranda.

1. Constitutam ab Episcopo diem, qua suam Synodum celebrare vult, die Epiphaniorum, vel Calendarum Januarii Cathedrali in Ecclesia e suggestu indici et promulgari, atque Calendario, quod in singulos annos confici solet, adscribi statuit S. Carolus Borromaeus in Concilio Provinciali Mediolanensi IV. (*part.* 3. *pag.* 177. *part.* 1. *Act. Eccles. Mediolanen.*) et in Concilio Provinciali V. *part.* 3. (*ibid. pag.* 276.) Parochis praecipit, ut per mensem ante statam Synodi diem quinta quaque feria Missam celebrent de Spiritu Sancto, aut pro diversitate temporum orationem saltem, de Spiritu Sancto in Missae sacrificio recitent; populumque hortentur, ut die Dominico Synodi diem antecedente vere poenitentes et confessi Sacram Communionem sumant; hoc praecipue precantes, ut quae ad eorum salutem pertinent, Dei auxiliante misericordia, per Episcopum in Synodo diligenter sancteque agantur. Haec aliaque ante Synodum tam in civitate, quam in Dioecesi facienda magis adhuc accurate et minutim descripta leguntur in appendice ad Synodum Amerinam anno 1595., habitam a celebri ejus Urbis Episcopo Antonio Maria Gratiano *cap.* 171., *et* 172.

De Spiritu Sancto celebranda est

2. Synodali celebritati triduum veteri ritu praestitutum esse, idem Sanctus Carolus *cit.*

solemniter ab Episcopo prima die Synodi ante vel post Processionem.

loc. affirmat, et Pontificale Romanum *titul. de ordine ad Synodum*, tribus sessionibus illam absolvi solere ait; quamvis utrobique addatur, fas esse Episcopo pro rerum gerendarum ratione Synodum ultra triduum protrahere. Quid autem singulis diebus agendum sit, nostrum erit hic exponere. *Prima die Synodi Pontifex summo mane cappa indutus ab universo Clero cum superpelliciis comitatus ad Ecclesiam pergit; paratur in sede, celebrat Missam de Spiritu Sancto, et praebet Clero sacram Communionem*, verba sunt Pontificalis Romani *cit. loc.* Eodemque ritu post ultimam sessionem esse Episcopum a Clero associandum, cum ab Ecclesia se domum recipit, in eodem Pontificali inferius praescribitur: *Tunc omnes pariter surgentes Pontificem cappa indutum cum superpelliciis ad Domum reducunt.* Hic porro Clericorum Episcopum associantium comitatus speciem quamdam praesefert processionis, nec alicubi, ut in Dioecesi Neapolitana, alia fieri solet solemnis supplicatio seu processio, cum nulla reapse descripta appareat in Actis Synodi Dioecesanae anno 1694. celebratae a Jacobo Cardinali Cantelmo, neque in Actis alterius Synodi anno 1726. habitae a Cardinali Francisco Pignatello Neapolitanis Archiepiscopis; nisi forte ideo non reperiatur descripta in Actis Synodalibus, quia pridie habita fuerit, quemadmodum in sua aetate fieri Neapoli consuevisse asserit Gavantus *in prax. part.* 2. *sess.* 1. *annot.* 1. Ceterum quidquid sit de contraria consuetudine in hac aut illa peculiari Dioecesi vigente, communi usu receptum est, ut prima Synodi die ab Episcopo et universo Clero publica instituatur supplicatio, seu processio per Urbem, quod faciendum praescripsit Sanctus Carolus Borromaeus *cit. loc.*, et factum a sancto Francisco Salesio *lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 3. narravimus: quorum exempla satis superque sunt ad firmandam regulam, ad quam omnes conformare se debeant. Ejusmodi processionem instituendam post celebratam ab Episcopo Missam, ut dum ea celebratur, comodius possit Clerus in Ecclesia congregari, ait Gavantus *cit. loc.;* sed Sanctus Carolus Borromaeus illam ante Missam peragendam dicit: *Primo Synodi die Episcopus processione solemni peracta Missae Sacrificium celebret.* Quilibet quoad hoc suae Ecclesiae consuetudinem sectetur, modo Missa non omittatur, quam Synodalibus actionibus semper praemitti consuevisse vel ex ipsis colligitur, quae Saeculo VI. conficta creduntur, Gestis de Xysti Romani Pontificis purgatione, et Polycronii Hierosolymitani Episcopi accusatione, ubi *cap.* 8. cum Synodus Hierosolymis certe, prout moris erat, celebrata fingatur, dicitur: *Feria prima celebratae sunt Missae a casto Episcopo, qui directus fuerat a Xysto Episcopo, et Coepiscopis suis, vel a Synodo* (apud Coustant. *in appendic. ad tom.* 1. *epist. decretal. col.* 121.

3. Itaque sive ante, sive post processionem debet Episcopus Missam facere de Spiritu Sancto, et porrigere Clero sacram Communionem, quam acceptis Stolis rubeis etiam Sacerdotes sument, qui forte ea die non celebraverint. In Pontificalibus editis ante Clementem VIII., uti observat Joseph Catalanus in *notis ad Pontificale Romanum tom.* 3. *titul.* 5. §. 2. *n.* 5. non legimus Missam celebrandam, sed audiendam ab Episcopo: *Prima autem die Concilii, seu Synodi mane conveniunt Sacerdotes, et Clerici universi in Ecclesia, in qua debet Concilium seu Synodus celebrari, ubi Pontifex Missam audit;* sed quod ita olim fieret, non absolvit Episcopos ab obligatione per se ipsos celebrandi, quam illis imponit recens Pontificale, quod prodiit auctoritate Clementis VIII. ubi Episcopo et non alteri dicitur: *Paratur in sede, celebrat Missam de Spiritu Sancto.* Nec satis est, ut Episcopus Missam privatim faciat, sed omnino decet, ut solemni et Pontificali ritu celebret. Siquidem S. Carolus Borromaeus in Concilio Provinciali Mediolanensi IV. *part.* 2. *titul. Quae pertinent ad Sanctissimum Missae sacrificium pag.* 152. dies enumerans, quibus Episcopus *Patrum monimentis, et veteri, eoque comprobato, rituum coeremoniarumque Romanarum Codice,* Sacra Mysteria solemni celebritate, et Pontificio apparatu perficere debet, primam quoque Dioecesanae Synodi diem inter illa recenset.

Pro defunctis, secunda die; de Trinitate cum collecta in gratiarum actionem, tertia die ab aliquo ex Canonicis.

4. Secunda Synodi die mos est, inquit Gavantus *citat. prax. pag.* 63., ut unus ex Canonicis Missam solemniter faciat pro Defunctis, cui Episcopus assistit, eaque peracta stolam, et pluviale nigri coloris assumit, et consuetas orationes recitat pro Defunctis, post quas, vestes nigras in rubeas mutat, et accepto Pastorali baculo ad Sedem Synodalem ascendit. Tertia demum die unus pariter ex Canonicis Missam celebrat de Sanctissima Trinitate, addita collecta in gratiarum actionem. Episcopus astat indutus Stola, et Pluviali albi coloris:

Missa absoluta, rubea accipit indumenta, ad consuetam sedem se confert, ultimae sessioni praesidet, et Synodo finem imponit.

In Tomo IV. de Beatificatione et Canonizatione etc. parte 2. Capite 1. agitur de concessione Officii et Missae in honorem Beatorum Beatificatione formali. Deinde Capite 3. idem argumentum recurrit circa Beatos Beatificatione aequipollenti. Cap. 5. disseritur de Beatis qui sunt in antiqua cultus possessione. Capite 6. de concessione Missae in honorem Sanctorum Canonizatorum; de Electione vero Sanctorum in Patronos agitur Cap. 14. Circa imminutionem festorum illud aliquoties in literis Apostolicis praescriptum est, ut concessa facultate in aliquot diebus festis incumbendi operibus servilibus, remaneat audiendi Missam obligatio: haec omnia fuse tractantur Capite 16. Et per totum Opus de cultu Sanctorum disseritur, praecipue Cap. 31. recensentur aliquae Concessiones Officii et Missae, et rationes cur admissae sunt; cur alia etiam postulata justis de causis rejecta, vel non proposita. Etiam libro 2. Cap. 9. innuitur qua ratione Missa cultus publici appellatione veniat. De Missa in actu Canonizationis celebranda agitur lib. 1. Cap. 36. De frequenti et quotidiana Missae celebratione, quae nota est Sanctitatis, agitur lib. 3. Cap. 27, quod tamen argumentum disertissime pertractatur in Libro III. hujus Operis de Sacrificio Missae Cap. 2.: etiam de Missae Canone aliqua notantur lib. 1. Cap. 5. num 6.: ubi etiam aliorum a Romano Rituum fit mentio. De Missa a Parocho celebranda pro Sponso et Sponsa agitur Institutione 80. n. 10. et 11. Haec omnia satis fuit hic adnotare; necessarium autem ducimus subjicere quae praedicto tomo IV. de Beatif. etc. Part. 2. Cap. 2. num. 1. 2. 3. 4. et 5. referuntur, ubi paulo post initium:

Quibus competat de Beatis Missam celebrare, etc.

1. Quaeritur itaque, utrum Presbyteri sive Saeculares, sive Regulares, quibus in Brevi Beatificationis non est concessa facultas recitationis Officii et celebrationis Missae, Missam aliquando in honorem Beati celebrare possint et Officium recitare? Respondent nonnulli, permissam esse tum Officii recitationem, tum Missae celebrationem, cum loquimur de Officio votivo, et de Missa votiva: statim enim ac Pontifex permittit celebrari Missam et recitari Officium in honorem alicujus Beati Beatificatione formali, eum declarat tali cultu dignum; ea porro facta declaratione, non videtur esse prohibitum Presbyteris et Clericis sive Saecularibus sive Regularibus, licet Brevi non comprensis, Officium votivum recitare, Missamque votivam celebrare in honorem Beati. Ita sentiunt Castropal. *oper. moral. tom.* 1. *tract.* 4. *disput.* 1. *punct.* 5. §. 5. *num.* 5. *et seqq.* atque Del Bene *de Inquisit. tom.* 2. *dubit.* 255. Contrarium autem latissime probat Diana *in edit. coord. tom.* 2. *tract.* 1. *resolut.* 81. et *tom.* 9. *tract.* 5. *resolut.* 21. cui opinioni subscribunt Amicus *in curs. Theolog. tom.* 5. *disput.* 4. *sect.* 4. *num.* 100. et Joannes a Sancto Thoma *in* 2. 2. *D. Thomae disput.* 9. *art.* 1. non solum quia juxta decretum editum die 16. Decembris 1659. alibi relatum, non est permissum vel Saecularibus vel Regularibus excedere limites verbales *Indulti* Beatificationis, neque est permissa Officii recitatio et Missae celebratio, nisi illis, quibus Sedes Apostolica hoc concesserit; sed etiam quia privilegia non sunt extendenda de persona ad personam, atque adeo solummodo concessa censentur iis personis, quae sunt in privilegio expressae.

Non licet illis, qui in brevi non sunt comprehensi.

2. Porro quaestio haec triplici absolvitur propositione; quarum prima est, non esse permissum illis, qui Brevi Beatificationis non sunt comprehensi, Missam de Beato celebrare propter rationes modo allatas: quod sane procedit, etiamsi sermo sit de Missa votiva, cum Missa votiva de Beatificatis celebrari non possit, etiamsi adsit facultas celebrandi Missam in eorum honorem; celebratur enim Missa votiva de Sanctis tantummodo canonizatis, ut habet Guyet *de fest. propr. Sanctor. lib.* 2. *quaest.* 11. Et quod quidem attinet ad rem praesentem, cum Missae votivae celebratio sit cultus publicus qui fit nomine Ecclesiae, is praestari nequit, nisi ab illis, quibus expresse in Brevi Beatificationis fuit concessa facultas; uti animadvertit Quartus *ad rubr. Missal. Rom. part.* 1. *tit.* 4. *de Missis votivis dub.* 6. §. *Ex qua doctrina* diximus Missam de Beatis votivam celebrari non posse, nimirum ex communi regula: nam ex privilegio potest. Idem enim ipse, qui legem tulit prohibentem, Alexander Papa VII. de sacrae rituum Congregationis consilio non semel eam relaxavit. Ad preces namque Ferdinandi Gonzagae Principis Castel-

lionis in Brevi 22. Maji 1662. *de Venerabilium* (inquit) *Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris ritibus Praepositorum consilio, ut de Beato Aloysio (Gonzaga) in Matrice Ecclesia Collegiata oppidi Castellionis Missae votivae infra annum celebrari valeant, auctoritate Apostolica tenore praesentium concedimus et indulgemus.* Et in similibus litteris 26. Septembris subsecuti hoc Indultum extendens; *De memoratorum* (ait) *Cardinalium consilio, ut de eodem Beato Aloysio etiam in Clericorum Regularium Societatis Jesu ecclesia Missae votivae infra annum diebus non impeditis, ad praescriptum Rubricarum, celebrari possint, dicta auctoritate tenore praesentium concedimus pariter et indulgemus.* Ac postmodum etiam Clemens Papa X. die 27. Augusti 1670. *Admissis Excellentissimi Domini Oratoris Marchionis de Astorga instantiis ex nomine Catholicae Majestatis sibi porrectis, universo tam Saeculari, quam Regulari Clero per totum terrarum orbem benigne indulsit pro futuris perpetuis temporibus, quod de praedicta Beata Rosa (Limana) possit in ecclesiis quorumcumque tum Regularium tum Saecularium celebrare Missam per anni circulum sive ex voto, sive ex libera devotione, juxta Rubricas ac dispositionem Missalis Romani, tametsi nondum praedicta Beata Rosa solemni Canonizationis ritu fuerit ab Ecclesia inter Sanctas relata.* Sed et antea Fratribus Praedicatoribus Conventus Foroliviensis Missam de Beato Jacobo Salomonio, *toties quoties devotio impulerit, infra annum*, fuisse a Clemente Papa VII. die 25. Junii 1526. concessam refert Cardinalis Numajus, vivae vocis oraculum testatus apud Castellinum *de certit. glor. Sanctor. pag.* 140. Idemque Pontifex in alio simili oraculo pro Beata Catharina Bononiensi *in Summ. sup. dub. dand.* legitur concessisse: *Missam ipsius etc. in supradicta die transitus tantummodo solemniter cantari et celebrari facere; infra annum vero submissa voce etc.* Quae Indulta non alio quam ad Missam votivam referri posse videntur.

Neque iisdem licet officium recitare.

3. Secunda propositio est, non esse permissum Presbyteris et Clericis sive Saecularibus, sive Regularibus Brevi non comprehensis recitare Officium Divinum votivum in honorem Beatorum. Non solum quippe urgent rationes modo allatae, sed insuper accedit, quod dantur quidem Missae votivae, sed Officium votivum non datur. Quod cum ita sit, eorum propositio, qui dicunt licere Presbyteris et Clericis, sive Saecularibus sive Regularibus Brevi non comprehensis recitare Officium Divinum votivum in honorem Beatorum, est, ut Scholae loquuntur, *de subjecto non supponente.*

Licet tamen ex devotione.

4. Tertia propositio est, esse permissum illis etiam, qui non sunt Brevi comprehensi, Officium recitare in honorem Beati, non ad satisfaciendum obligationi, sed ex devotione. Utcunque enim senserit Granado *in 2. 2. controv. 2. tract. 7. disput. 4. sect. 2.* cultus hic non est cultus publicus sed privatus; qui, si ex alibi dictis exhiberi, potest etiam non Beatificatis, *a fortiori* praestari poterit illis, qui in canonem Beatorum relati sunt; uti prosequitur Quartus *loc. cit.* et ut est in decretis generalibus pro cultu Beatorum: *In locis, ubi Beatos praedictos ab omnibus coli permissum fuit, non inde publica Officii recitatio permissa censeatur, sed tantummodo privata, nec satisfactoria praecepto recitationis, nisi quoad illos, quibus Sedes Apostolica hoc indulserit.*

An possint exteri Sacerdotes Missam de Beatis celebrare in Ecclesiis Regularium.

5. Item quaeritur a Doctoribus, utrum, si in Brevi Beatificationis concessa sit statuta die celebratio Missae in determinata ecclesia, quae est alicujus Instituti Regularis, possit eadem die Missa celebrari a Sacerdotibus exteris, qui ad eandem confluunt ecclesiam. *Affirmative* respondet Megalius *in prompt. Theolog. t. 1. in verb. Canonizatio Sanctorum, n. 1.* at negans opinio est retinenda non solum propter observantiam vel consuetudinem, sed etiam propter expressa sacrae Congregationis decreta. Quod enim attinet ad observantiam, res est expedita primo quia quando Sedes Apostolica voluit indultum extendi ad confluentes, id expressit in decreto, aut litteris Apostolicis indulti, ut patet ex decreto in causa tunc Beati, nunc Sancti Aloysii Gonzagae 7. Augusti 1621. *Congregatio sacrorum rituum, Praeposito Generali Societatis Jesu enixe petente, censuit concedendum, si Sanctissimo Domino Nostro placuerit, ut de B. Aloysio Gonzaga die 21. Junii, quo ex hac vita migravit ad caelum, ab omnibus ejusdem Societatis Religiosis ubique terrarum existentibus juxta Rubricas Breviarii et Missalis Romani de Communi Conf. non Pontif. Officium recitari et Missa celebrari respective valeat, necnon et confluentibus eo die ad eorum ecclesias Missa in illis de eodem Beato, ut supra, celebrari*: et ex Brevi Gregorii Papae XV. 2. Octobris 1621. *Necnon etiam confluentibus eo die ad eorumdem Religiosorum ecclesias Missam in illis de eodem B. Aloysio*

Gonzaga, ut supra, celebrare liceat, Apostolica Auctoritate tenore praesentium perpetuo concedimus et indulgemus: et quia cum in Brevi Beatificationis S. Francisci Borgiae concessa fuisset Missae celebratio omnibus Sacerdotibus Societatis Jesu, qui ubique essent, uti legitur *in Constit.* 49. Urbani VIII. *Bullarii tom.* 5. praedictum Breve fuit deinde extensum ad alios Sacerdotes confluentes ad ecclesias Patrum Societatis Jesu, et celebrantes Missam in ipsis die festo S. Francisci Borgiae: *De eorundem Fratrum consilio concessionem et Indultum, desuperque confectas litteras hujusmodi ad quoscunque Sacerdotes saeculares, seu cujusvis Ordinis, Congregationis, seu Instituti Regulares ad ecclesias, seu Domos Regulares dictae societatis Jesu accedentes... eadem auctoritate tenore praesentium extendimus ac concedimus pariter et indulgemus:* Secundo, quia id ipsum factum est in concessione Officii et Missae de tribus Martyribus Paulo Micki, Joanne de Goto, et Didaco Quizai. Breve quippe Beatificationis facultatem praedictam concedebat Religiosis Societatis Jesu, quod deinde fuit extensum ad omnes Sacerdotes tum Regulares tum Saeculares confluentes ad ecclesias ejusdem Societatis; uti desumitur *ex Constit.* 83. Urbani Papae VIII. *Bullarii tom.* 5. Quod autem attinet ad sacrae Congregationis decreta, res clarior esse non potest: tum quia die 19. Novembris 1622. sacra Congregatio sic censuit. *Missae certis Regularibus concessae non possunt ab aliis dici etiam in ipsorum quidem Regularium ecclesiis*, ut habetur apud Barbos. *de offic. et potest. Paroch. part.* 1. *cap.* 11. *n.* 34. tum quia in decretis generalibus supra relatis anni 1659. sic cautum fuit: *Missae pariter, quae fuerint indultae certis personis, nempe Presbyteris Regularibus vel Saecularibus alicujus loci, vel monasterii, seu Presbyteris alicujus ecclesiae servitio praecipue addictis, a confluentibus Sacerdotibus quavis dignitate, etiam Cardinalatus, insignitis minime celebrentur.* Quia vero congruum non videtur ut Sacerdotes exteri confluentes ad ecclesiam, in qua Missa in honorem Beati celebratur, aliam celebrent Missam, hac de causa consuetudo inolevit, ut in ipso Beatificationis Brevi, in quo celebratio Missae conceditur, celebratio ipsa extendatur ad Sacerdotes exteros, qui ad ecclesiam confluunt; quemadmodum colligi potest ex Brevibus Beatificationum SS. Cajetani, Joannis de Deo, Rosae Limanae, Pii Papae V., Joannis a Cruce, Francisci Solani, Turribii, Joannis Francisci Regis, Vincentii a Paulo, Fidelis a Sigmaringa, Beatorumque Petri de Arbues, Martyrum Gorcomiensium, Hyacinthae de Marescottis, et Petri Forerii. Quod si aliqua Regularium ecclesia festum duplex celebretur in honorem alicujus Sancti, et Regularibus ipsis concessa sit a Sede Apostolica Missa particularis non inserta in Missale Romanum, ceteri Sacerdotes Indulto non comprehensi, eademque die accedentes ad ipsam Regularium ecclesiam, eam Missam particularem celebrare non possunt, juxta sacrae Congregationis decreta apud Clericat. ante suas decisiones *de sacrif. Missae* num. 26. et apud Bissum *ad litter. M. num.* 216. §. 4. Attamen ad evitandam supradictam incongruentiam Missam quidem de Sancto celebrare possunt, sed de Communi, ac desumptam ex Missali Romano juxta resolutiones sacrae Congregationis rituum die 19. Novembris 1622. et die 9. Junii 1668. quarum verba sunt haec: *Qui celebrat Missam in aliqua ecclesia Regularium, aut etiam Monalium, in qua fit de festo duplici habente Missam propriam, quae non sit concessa omnibus, Missam quidem dicat de festo, sed cum Missali Romano.* Id late explicant Gavant. *tom.* 1. *par.* 3. *tit.* 10. *nu.* 16. Bissus *litter. M. nu.* 216. §. 4. Tonell. *sacr. enchirid. lib.* 1. *cap. V.* §. 8. Sporer. *Theolog. moral. tom.* 3. *par.* 2. *cap.* 6. *sect.* 4. §. 3. *num.* 430. La Croix *tom.* 2. *part.* 2. *num.* 372. *et* 376. Accedit decretum generale ejusdem sacrae Congregationis die 20. Novembris 1717. approbatum a Clemente XI. ut *in suo Bullario pag.* 576. *Licere in posterum tum Confessario, tum Cappellanis tantum quarumcumque Monialium servitio addictis, Missas Sanctorum, de quibus ipsae recitant Officium, celebrare, sed cum Missal. Romano, et de Communi, non vero Missas proprias eorundem Sanctorum variis Ordinibus a sacra Congregatione concessas; et ita decrevit, et servari mandavit.*

APPENDIX XII.

Ad Caput 24. in quo agitur de pietate et Religione, qua Missa celebranda est: unde opportune statuitur non decere Sacerdotem celebrare Sacrum cum ascititia coma, ut habetur in lib. 11. Synodi Dioeces. Cap. 90. num.

5. quem hic subjicimus. Haec appendix attinet etiam ad librum 1. Cap. 9.

Non licet Missam celebrare cum ascititia coma, nec capite cooperto.

6. Quae hactenus diximus, rationabilem, et juri conformem ostendunt Synodalem Constitutionem Clericis interdicentem usum comae supposititiae; sed quoniam non potest Legislator singulos praevidere peculiares casus, omnesque sua lege complecti, expedit profecto, ut in ipsamet Constitutione, seu edicto, facultatem, qua caeteroquin pollet, sibi expresse reservet, fictum capillitium illis permittendi, qui Medicorum judicio valetudinis causa eo indigent, quod prudenter factum animadvertimus in Diocesana Synodo Bononiensi anni 1698. lib. 3. cap. 1. ubi similis Constitutio hac mitigatur limitatione: *Nisi ex causa nobis, vel Vicario nostro cognita, indulgendum ad tempus arbitrabimur.* Atque in Synodo Asculana anni 1719. cap. 20. *Nisi ex justa, et rationabili causa dispensationem impetraverint.* Caveat tamen Episcopus, ne hanc veniam elargiatur, nisi praeter causam, etiam comam ipsam, quam Clerici gestare cupiunt, diligenter prius examinaverit. Non alia siquidem est iisdem, praecipue si sint in Sacris constituti, permittenda nisi quae nullam praeseferat vanitatem; sed tanta sit moderatione, ac modestia concinnata, ut omnibus manifeste appareat, eam ob meram necessitatem, non ad luxum et pompam, ad capitis non ornamentum, sed tegumentum adhiberi. Cavebit praeterea, ne ulli Sacerdoti licentiam concedat, Missae sacrificium celebrandi cum ascititia coma; quamvis enim Theophilus Raynaudus *oper. tom.* 12. *de pileo, et ceteris capitis tegminibus, sect.* 2. §. *Nunc e contrario, circa finem,* et Pasqualig. *de Sacrif. nov. Leg. q.* 83. licere opinentur Sacerdoti Sacris operari cum ficto capillitio ita suo capiti aptato, ut a vera, et naturali coma internosci nequeat, atque insuper apud saepe citatum Thiers cap. 20. extet licentia a Cardinali Hieronymo Grimaldi Archiepiscopo Aquensi cuidam Sacerdoti concessa, Missam celebrandi cum coma supposititia; attamen certum est, Raynaudum, et Pasqualigum falli, ac Cardinalem Grimaldum suae potestatis limites praetergressum. Etenim, uti bene ratiocinatur Reiffenstuel ad lib. 3. Decretal. tit. 1. n. 91., nemo sanae mentis inficiari potest, per fictum capillitium Sacerdotis caput velari, et cooperiri, in Altari autem, cooperto capite ministrare, ne Episcopo quidem permittendum statuit Zacharias Papa in Concilio Romano anni 743. cap. 13. relato dist. 1. can. 57.: *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad celebrandum Missarum solemnia praesumat cum baculo introire; aut velato capite ad Altaria Dei assistere: quoniam et Apostolus prohibet, viros velato capite orare in Ecclesia: et si tamen praesumpserit, Communione privetur;* Cuilibet vero compertum est, non posse Episcopum relaxare legem a Superiore latam, neque alteri illam licentiam impertiri, quam sibimetipsi concedere nequit. Quocirca sacra rituum Congregatio die 31. Januar. 1626. et 24. April. ejusdem anni apud Gavantum *in comment. ad rubr. Missal. par.* 2. *tit.* 2., decrevit: *Nemo audeat uti pileolo in celebratione Missarum sine expressa licentia Sedis Apostolicae, non obstante quacunque contraria consuetudine.* Cumque in Congregatione particulari ab Alexandro Octavo ann. 1690. deputata, fuerit speciatim discussus articulus, de quo in praesens tractamus, an scilicet *pileoli* nomine comprehendatur etiam coma supposititia, ita ut neque cum hac fas sit Sacerdoti sine dispensatione Papae Missam facere, etiamsi illa decens et modesta sit, qualem Pasqualigus et Raynaudus permiserunt; responsum fuit, *Comprehendi*, sicut refert Ursaya *instit. criminal. lib.* 1. *tit.* 10. §. 4. *n.* 51., in cujus quidem decreti sequelam Innocentius XII. per suos Apostolicos Nuntios locorum Ordinarios moneri jussit, ne quemquam permitterent sine Apostolicae Sedis privilegio cum adulterino capillitio sacrosanctum peragere Missae Sacrificium, quemadmodum refert citatus Reiffenstuel. Quae omnia uberius a Nobis expensa fuere *in cit. dissert. pro sacra Congregatione Concilii exarata*, atque *in nostra Notificat.* 34., et *Notificat.* 96.

Neque cum pileolo.

De obligatione audiendi Missam in propria Parochia, operae pretium erit hic subjicere ex lib. 11. de Synodo Dioecesana Cap. 14. a num. 7. ad 10.

Populi tenebantur ad Missam in diebus Festis audiendam in propria Ecclesia Parochiali.

7. Quod vero alias spectat laudatas Constitutiones Mildenses, vetus pariter controversia est, sub finem praesertim XV. Saeculi, in Germania inter Parochos et Fratres Mendicantes summa contentione agitata, num Fideles teneantur diebus festis parochiali Missae interesse. Causa delata est ad Sixtum IV., qui, rationibus utrinque allegatis serio expensis, tandem die 17.

Junii anni 1478. illam definivit, edita Constitutione, quae incipit: *Vices illius*, relata *in Extravag.* 2. *de tregua et pace*, ubi inter alia praecipit: *Ut Fratres Mendicantes non praedicent, populos Parochianos non teneri audire Missam in eorum parochiis diebus festis et Dominicis, cum jure cautum sit illis diebus Parochianos teneri audire Missam in eorum parochiali Ecclesia, nisi forsitan ex honesta causa ab ipsa Ecclesia absentarent:* ex qua Decretali liquido constat, jure communi cautum esse, ut singuli Fideles diebus festis Missae adsint parochiali. Inducta autem est ea obligatio ante Concilium Sardicense, in quo Osius Episcopus *can.* 14. (*tom.* 1. *collect. Hard. col.* 648.) inquit: *Memini superiore Concilio Fratres nostros constituisse, ut si quis laicus in ea, qua commoratur civitate, tres Dominicas, idest per tres septimanas, non celebrasset conventum, communione privaretur:* Nomine quippe *Conventus* designari Missam solemnem, in qua populus cum suo Pastore unum efficit coetum, unamque repraesentat Ecclesiam, communiter adnotarunt Canonistae. Sardicensem Canonem renovavit Concilium Quinisextum can. 80. decernens (*tom.* 3. *collect. Hard. col.* 1690,): ut si quis *in Civitate agens tribus diebus Dominicis in tribus septimanis una non conveniat, si sit quidem Clericus deponatur; si vero laicus, segregetur;* ut huic porro praecepto satisfieret, in Synodo Nannetensi *can.* 1. *relato in Decretales Gregorii IX. cap.* 2. *de Parochiis* statutum est, *Ut Dominicis et festis diebus Presbyteri; antequam Missas celebrent, plebem interrogent, si alterius Parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero ibi Missam velit audire. Quem si invenerint, statim ab Ecclesia ejiciant, et ad suam Parochiam redire compellant* (*tom.* 6. *part.* 1. *collect. Hard. col.* 457.) et in ejusdem Concil. Can. 2. additur: *Nullus Presbyter alterius Parochianum, nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, ad Missam recipiat.* Eandem legem, atque obligationem plures inculcarunt posteriores Synodi, quas adducit Natalis Alexander *tom.* 1. *Theolog. dogmat. et moral. lib.* 2. *de Sacram. Eucharist. art.* 5. *regul.* 10.

Qui sine contemptu proprii Sacerdotis audit in diebus festis Missam in alia Ecclesia Regulari non Parochiali, non peccat, et praecepto satisfacit.

8. Verum hisce sanctionibus derogatum nunc est non solum contraria consuetudine, quam jam sua aetate multis in locis inductam innuit S. Antoninus *Summ. Theolog. part.* 2. *tit.* 9. *cap.* 10. docens, non peccare, qui die festo Missam audit extra Parochiam, ubi consuetudo viget illam audiendi in qualibet Ecclesia; verum etiam posterioribus Summorum Pontificum Constitutionibus: siquidem Leo X. Constitutione edita die 13. Novembr. 1517. diserte ait: *Auctoritate Apostolica tenore praesentium notum facimus, omnes Christifideles, qui non contempto proprio Sacerdote Parochiali in Ecclesiis Fratrum Ordinum Mendicantium Dominicis et festis diebus Missas audiunt, satisfacere praecepto Ecclesiae de Missa audienda, nec in aliquam labem peccati mortalis, poenamve incurrere:* S. Pius V. suis Apostolicis litteris datis 17. Kalend. Septembr. 1567. definivit: *Christifideles audiendo Missas in Ecclesiis Fratrum hujusmodi diebus Dominicis aut festivis, praecepto Ecclesiae de illis audiendis satisfecisse censeantur:* Clemens Octavus in Brevi, quod incipit, *Significatum*, dato anno 1592. haec statuit: *Praesenti nostro decreto sancimus, saecularibus universis libere Missas diebus Dominicis et aliis majoribus festis audire in Ecclesia tam Fratrum Praedicatorum, quam aliorum Mendicantium, nec non etiam Societatis Jesu licite posse, dummodo in contemptum Parochialium Ecclesiarum non faciant.*

Refelluntur Auctores contrariam defendentes sententiam.

9. At nihilominus non desunt Auctores, inter quos Juenin. *de Sacram. dissert.* 5. *qu.* 7. *art.* 2. et Van-Espen *jur. Eccles. par.* 2. *tit.* 5. *cap.* 2., propugnantes, ne hodie quidem citra grave peccatum fas esse Fidelibus, solemnioribus saltem diebus festis, rei Divinae alibi, quam in propria Parochia, interesse: neque enim juri communi derogatum, ajunt, per praefatas Constitutiones, quibus potestas fit saecularibus Missas audiendi in Ecclesiis Regularium, quoniam in illis haec adjicitur limitatio, nimirum: *Dummodo non id faciant in contemptum Parochialium Ecclesiarum:* est autem impossibile (pergunt) contemptum abesse, cum iidem sine ulla rationabili causa a propria se subducunt Parochia. Verum hac explicatione, praefata summorum Pontificum Indulta penitus evertuntur: nullo etenim opus fuerat privilegio ad hoc ut Fideles, legitima urgente causa, alienam adirent Ecclesiam, ut ibi Missae assisterent sacrificio, quod ex praefatis juris communis sanctionibus perspicuum est: Quare ne dicamus Leonem X. S. Pium V. et Clementem VIII. verbis lusisse, nec quidquam specialis privilegii Regularibus concessisse, necessario fateri debemus cum Azorio Instit. par. 1. lib. 7. cap. 6. qu. 4. in fin. Fagundez lib. 2.

cap. 3. num. 9. aliisque ab his citatis, nomine *Contemptus* ab illis intelligi actum aliquem distinctum ab ipsa auditione Sacri extra Parochiam, quo quis, sive expresse, sive tacite, se a proprio Pastore aversum ostendat.

Etiam in Ecclesia quae Regularium non sit, Missa in diebus festis audiri licite potest.

10. Sed quae hactenus diximus solam adstruunt libertatem, rem Divinam qualibet anni die audiendi in Ecclesiis Regularium: quid autem dicendum quoad alias Ecclesias nullo privilegio hac in re a Sede Apostolica donatas? Integrum hodie omnibus esse in qualibet Ecclesia, modo non sit Capella, seu Oratorium privatum, sacris mysteriis interesse; quia contraria consuetudine in toto Christiano Orbe recepta derogatum est praecepto audiendi Missam Parochialem, docent Sylvester *verb. Missa* 2. *qu.* 5. Navarrus *manual. cap.* 21. *n.* 5. Trullench *in praecept. Decalog. to.* 1. *lib.* 3. *cap.* 1. *du.* 6. *num.* 5. pluribusque allegatis, Barbosa *in collectan. ad Trident. sess.* 22. *de observand. et evitan. in celebrat. Missae nu.* 21., *et de offic. et potest. Parochi cap.* 11. *nu.* 14. *et seqq.* addentes insuper, non posse hodie Episcopum praecipere suis subditis, ut se sistant Missae Parochiali; quia non potest delere consuetudinem, quae cum vigeat in toto orbe, jam induit naturam juris communis. Et sane cum versemur in lege mere Ecclesiastica, etiam Juenin. cit. loc. in fin. §. 3. admittit potuisse legitima praescriptione abrogari; et Van-Espen quamvis eam in Belgio minime abrogatam contendat, *num.* tamen 15. fatetur, solere Episcopos monere quidem, atque hortari, non vero ullo judiciali actu populum compellere ad interveniendum Missae Parochiali. Enimvero non praecepto adigendam, sed hortationibus ad id alliciendam plebem, statuit Tridentinum *sess.* 22. *in decreto de observand. et evitan. in Sacrif. Miss.*, ubi Episcopos in hunc modum alloquitur: *Moneant eundem populum, ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis et majoribus festis accedat.* Tridentino obsequens S. Carolus Borromaeus in suo Concilio Provinciali Mediolanensi VI. *Act. Eccl. Mediol. part.* 1. *pag.* 302.) ab omni abstinens praecepto plures adduxit rationes, quibus plebem ad Parochialem Missam suaviter adduceret: *Hac nostra monitione* (inquit) *eos universos, et singulos cohortamur, ac per viscera misericordiae Jesu Christi obsecramus, atque obtestamur, ut quamvis in suis viciniis, oppidis, suburbiis oratoria, cappellas, aliasve Ecclesias habeant, ubi Sanctissimo Missae sacrificio interesse possint, frequenter tamen Dominicis saltem, aliisque solemnibus festis diebus, ad suam quique Parochialem Ecclesiam conveniant, ubi a Parocho, cui eorum cura commissa est, verbo Dei pascantur, Fidei Christianae rudimentis, aliisque animarum saluti necessariis praeceptis erudiantur, ad sanctissima Sacramenta religiose percipienda instruantur.* Hortationibus pariter, et suasionibus usi sunt Vener. Dei Servus Joannes de Ribera Archiepiscopus Valentinus in sua Dioecesana Synodo habita an. 1584. (*tom.* 4. *Conc. Hispan. pag.* 285. S. Turribius Archiepiscopus Limanus in sua Dioecesana Synodo 7. coacta anno 1592. *ibid. pag.* 689.) aliique plures Episcopi in suis Synodalibus Constitutionibus, apud Genettum *tom.* 6. *tract.* 4. *cap.* 7. *qu.* 5.

Institutione 44. agitur de illis Sacellis, in quibus permitti potest Missae Sacrificium antequam in Parochiali celebretur; idem argumentum breviter attingitur Libro 12. de Synodo Dioeces. cap. 7. n. 7.

Episcopus potest in Synodo prohibere ne Missae in publicis Oratoriis, ante Parochialem celebrentur.

1. Denique opus est adnotare, aliqua interdum a sacris Urbis Congregationibus edi responsa, quae licet juri communi sint conformia, non tamen labefactant contraria Synodorum statuta, quae alicubi justis de causis vigeant, neque ab istis in posterum servandis quempiam excusant. Ita quamvis a sacra Congregatione Concilii saepius decisum fuerit, *De rigore juris non posse a Parocho prohiberi, ne in publicis Oratoriis, sitis intra suae Parochiae fines, Missae celebrentur ante Missam Parochialem*, quod totidem verbis legitur *lib.* 16. *decretor. pag.* 331. *et* 543.; nihilominus si Episcopus in Synodo, aut etiam extra Synodum contrarium jusserit, ne populus retrahatur a Missa Parochiali, et concione in ea per Parochum haberi solita, Episcopi praeceptum praevalebit, eique erit obtemperandum, etiam ex ejusdem sacrae Congregationis sententia, quae die 25. Maji 1652. respondit: *Constitutiones Synodales disponentes, ut diebus festis Missae celebrari non debeant in aliis Ecclesiis, nisi celebrata Missa in Ecclesia Parochiali, esse observandas*, uti habetur *lib.* 19. *decretor. pag.* 191. et videri potest *in nostra Instit.* 44. Similiter a sacra rituum Congregatione anno 1703. plura emanarunt decreta ad dirimendas contentiones inter Parochos et Cappellanos Confraternitatum

intra Paroeciae ambitum existentium excitari consuetas: sed in iisdem decretis expresse cautum est ea locum non habere, ubi aliud ab Episcopo in suis Synodalibus Constitutionibus statutum fuerit, quod a Nobis pariter uberius explicatum est *Instit.* 105.

APPENDIX XIII.

EPISTOLA NUNCUPATORIA,

ET PRÆFATIO AD LECTOREM

Ex Editione Patavina, qua unico Volumine exhibentur.

Commentarii duo de D. N. Jesu Christi Matrisque ejus Festis, et de Missae Sacrificio, retractati atque aucti.

S. D. N. BENEDICTO XIV. P. O. M.

CAROLUS CARD. REZZONICUS
EPISCOPUS PATAVINUS

FELICITATEM.

Ecce, Beatissime Pater egregium opus tuum *De D. N. Jesu Christi Matrisque ejus Festis, et de Missae Sacrificio*, e Seminarii Patavini Typographia studiosissimae ad Te delatum eadem manu, quae illud alterum *De Servorum Dei Beatificatione, et Beatorum Canonizatione* iisdem typis impressum haud ita pridem exhibuit. Venio igitur rursus ad Te, et eo sane alacrior, quia cum Volumine demum venio, non quod acceperim a Typographo, ut illud antea, aliena cura inchoatum absolutumque; sed quod accepit Typographus a me ipso, et me curante inchoavit pariter et absolvit. Totum porro Sanctitati tuae non restituo, sed optimam hujus partem (nec feres iniquo animo) retineo mihi; amplam scilicet supellectilem sacrae eruditionis atque doctrinae, quam pro varia temporum necessitate in mei gregis utilitatem traducam. Spargam, Beatissime Pater, lumen sapientiae tuae, et qua privatis admonitionibus, qua publicis Pastoralibus litteris et decretis Divinarum rerum cultum et reverentiam, sacros ritus et ceremonias, priscum Ecclesiae morem et disciplinam, studium denique verae pietatis et religionis eo vehementius inculcare conabor, quo majora mihi ad hanc rem per hos Commentarios tuos adjumenta praestantur. Faxint propitii Superi, ut hujus laboris tui magnitudini et praetio par fructus respondeat; quem ego uberem, quemadmodum spero, dum passim colligam, mecum ipse recogitabo, quale illud et quantum sit, quod ego debeam Sanctitati tuae, quae cum me in maxima dignitate, sed curarum plenissima collocasset, miro consilio sapientiaque providit, ut ea, quae pertinerent ad curam, minuerentur mihi, ampliarentur autem, quae ad dignitatem spectarent. Quid enim dissimulem, et tam opportunam grati animi palam testandi occasionem nactus publica predicatione non celebrem insignem illam et prope incredibilem beneficiorum vim atque copiam, quam singularis liberalitas tua admirabili exemplo, et posterorum omnium memoria dignissimo, in Cathedrale Collegium meum nuper effudit? Auxisti, Beatissime Pater, meam Dignitatem, cum illum praeclarum Coetum, partem Ecclesiae meae facile principem, ita ornasti, ut volueris eum clementissimo Brevi ad me dato illustribus jam et antiquis privilegiis insignem, omnibus insuper honoribus iis, quibus Apostolicae Sedis Notarii de numero Participantium fruuntur, et inaudita planeque gratuita liberalitate majoribus pluribusque muneribus cumulari, quam aut ego petere, aut ille optare ausus esset. His ego tot tamque ingentibus beneficiis obstrictus tandem cum foenore aliquo, Beatissime Pater, accedo ad Te; sed magna sane cum verecundia, quod ne gratus quidem Tibi esse possum, nisi de tuo. Accipe hoc ipsum tamen libenti animo, imo eo libentius, quia tuum; et ab hoc demum oculos ad me ipsum benigne convertens, Apostolica benedictione eam mihi mentem inspira, ut quae diligenter typis imprimenda curavi, ea mihi in animo ad meam et meorum utilitatem diligentius impressa inveniantur.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Prodiit quadriennio ante Bononiensibus Typis hoc Opus Italice scriptum, cujus conscribendi laborem Auctor, qui tunc S. R. E. Cardinalis Bononiensem regebat Ecclesiam, ea potissimum causa suscepit, quod forte per id tempus nullus esset in illa Metropolitana Ecclesia Ca-

nonicus, qui, quod jubet S. Tridentina Synodus, Theologica dogmata explicaret. Theologicis igitur explicationibus ut quoquo modo fieret satis, quaecumque apud veteres recentioresque etiam Transalpinos Scriptores reperit, quae ad Christi Domini et B. Virginis Mariae Festa Sanctamque Missae Sacrificium pertinerent, ea fere omnia huc congesta conjecit, ratus quorum est diebus festis commissum sibi populum de iis mysteriis pro concione docere, quae Missae Sacrificio continentur, eos nonnihil hisce laboribus posse proficere, quo facilius quae sunt sui muneris exequantur. Quotquot etiam in Bononiensi Dioecesi sese vitamque suam Deo et Ecclesiae voverint, excitandos existimavit, animum ut ad haec studia converterent, nec Scholasticae Theologiae spatio decurso cessarent, sed ad sacras historias et controversias, quae in iis disceptantur, cognoscendas transirent: quae omnia in eodem libro Italice edito Bononiae fusius Auctor olim praefatus est. Habet illa Bononiensis editio adnotationes ad Jesu Christi et Deiparae Solemnitates, et de Sacrificio Missae tractatum. Adnotationes insuper quaedam in ea continentur ad Acta Sanctorum Ecclesiae Bononiensis, quae examinantur et ad rectam justae Criticae normam exiguntur. Illae tamen hinc non inconsulto summotae sunt, tum ne praeter modum cresceret voluminis magnitudo, tum quod illa Acta non ad universalem, sed ad Bononiensem potissimum Ecclesiam pertinent. Haec vero Latina editio multis, iisque sane non inutilibus est accessionibus aucta; quae quidem additamenta Operis auctor subcisivis paravit temporibus, cum ipsi a publicis curis in domestica Bibliotheca secluso paulum licuit respirare. In Italica praefatione monuit; se multas hic quaestiones proponere, nihil ut affirmet, sed omnes omnium sententias proferat. Scire enim est satis, ejusmodi quaestiones a viris doctis excitatas tanta obscuritate obseptas esse, ut periculosae plenum opus aleae suscipiat, qui eas dirimere aggrediatur. Quod si cui sententiae assensus est, semper eas partes sequi se declaravit, quibus vel ipsa Ecclesia, vel viri doctrina et pietate praestantes faverent. Quasdam ait se attigisse quidem opiniones, quas audaciori ingenio Scriptores extulerint; nihil tamen praetermisisse, quo Lectores ab hujusmodi opinionibus absterreantur, allatis remediis adversus quorundam hominum pestem, qui disciplinarum omnium expertes, nec nisi Gallici sermonis peritia instructi, si quid apud inclytae illius Gentis Auctores deprehenderint novum, inauditum, et a communibus, quae inveteraverint in Ecclesia, sententiis alienum, scitulos se ut exhibeant, in familiaribus hominum conventibus quicquid legerint, jactitant, eaque silent, quae ab ejusdem Gentis doctissimis quibusque, probataque pietate viris contra sunt disputata. Atque haec sunt, quae tunc Auctor edicenda putavit. Nunc vero reliquum est, ut Lectores moneantur multorum Auctorum, quibuscum nulla nobis intercedit communio, sententias toto Opere passim afferri, non alio sane consilio, quam ut confutentur. Factum id etiam alia quadam causa, quae cujusmodi sit, paulo post declarabitur. In haereticorum libris secernenda esse utilia et salutaria a noxiis et pestiferis, uti utilia recipiamus, nocitura declinemus; videtur fuisse veterum Patrum sententia. Ita D. Augustinus lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 30. tom. 9. edit. Parisien. anni 1688. pag. 238. D. Hieronymus Epist. 61. ad Vigilantium, et Epist. 84. ad Pammachium pag. 346. et 524. tom. 1. edit. Veronen. anni 1734. D. Gregorius in cap. 15. in Job lib. 12. Moral. cap. 31. et cap. 27. itidem in Job lib. 18. Moral. cap. 16. n. 26. tom. 1. edit. Parisien. an. 1705. pag. 406. et 567. Consilium per se bonum et laudandum: verum ut plerique hominum ingenio sunt malo pravoque, aperire viam poterat ad claustra refringenda sacrarum legum, qua severis sanctionibus vetant, ne Catholicis fas sit Haereticorum libros legere: quod probe animadvertit Conradus Brunus de Haereticis in genere lib. 6. cap. 6. pag. 347. edit. Moguntinae ann. 1549. Quamobrem sapienti consilio haereticorum librorum lectio est interdicta; nec cuiquam, nisi Majorum permissu, licet haereticos libros legere, quod docet Sixtus Senensis Biblioth. sanctae tom. 2. edit. Neapolitanae ann. 1732. pag. 920. *Respondemus*, inquit, *neque a Romanis Pontificibus, neque ab ulla unquam Synodo fuisse omnimodo prorsusque prohibitum, ne haereticorum scripta legerentur, sed ne sine Majorum concessione legerentur*. Cum eo consentit Sylvius in 2. 2. D. Thomae tom. 3. postremae edit. Antuerpien. ann. 1714. pag. 82. §. *Ad tertium respondetur*. Episcopis autem semper data venia fuit, libros ut legerent haereticorum juxta Canonem 16. Concilii Carthaginensis 4. *Episcopus haereticorum*

libros pro necessitate et tempore legat: qua de re fuse Claudius Espencaeus Tract. *de suspectorum librorum lectione* inter ejus Opera Lutetiae Parisiorum edita anno 1719. pag. 618. Pervulgatus est D. Ambrosii locus in D. Lucam l. 1. tom. 1. edit. Parisien. ann. 1686. pag. 266. ubi de quibusdam apocryphis Evangeliis scribens, *Legimus,* inquit, *aliqua, ne legantur; legimus, ne ignoremus; legimus non ut teneamus, sed ut repudiemus, et ut sciamus qualia sint, in quibus magnifici isti cor exaltant suum.* Ad quem locum Benedictini Monachi Congregat. S. Mauri haec scribunt: *Innuit his verbis S. Doctor, bonorum Episcoporum munus esse, ut pravos libros ipsi pervolventes, detecto eorum veneno, illos refellant, et plebi suae hac pestifera lectione interdicant.* Bellarminus lib. 3. de Laicis cap. 20. de librorum hujusmodi lectione scribens, commemoratis Dionysio Alexandrino, Theophilo itidem Alexandrino, qui haereticorum libros versabant, et D. Hieronymo, qui eorum scripta lectitabat, nihil sollicitus quod ea de re ab obtrectatoribus carperetur, testatur, *Episcopis semper concessum fuisse, et modo concedi, et aliis multis lectionem haereticorum.* Illud profecto improbari nullo pacto potest, quin etiam sua non caret laude, si quis rem aliquam gestam, vel quidvis aliud, quod ad doctrinam pertinet, ita certum esse demonstret, ut ne illi quidem, a nostra communione qui sejuncti sint, earum rerum fidem elevare audeant: non quod haereticorum opus sit Catholico alicui articulo confirmando consensus, sed quod ejus veritatem vividiore collucere fulgore nemo negaverit, cum de ea vel ipsi Romanae Religionis hostes, ab Ecclesiae sensu in tot alios errores devii, nobiscum sentire videantur: *Numquid in ipsorum haereticorum libris non multa, quae ad veritatem pertinent, posita releguntur? Numquid ideo veritas refutanda est, quia illorum libri, ubi pravitas est, refutantur?* verba sunt Gelasii Romani Pontificis, quibus de hac re scribens utitur Baronius in fine Praefationis Ecclesiasticorum Annalium. Illum sane in Operibus nostrorum Scriptorum, qui Controversias pertractarunt, peregrinum esse oportet, qui ab iis nesciat ex haereticorum libris plurima loca proferri, quibus ad ea, quae in manibus habent, percommode utuntur. Haereticorum autem libri, qui in hoc Opere nominantur, ejusmodi sunt plerique, de quibus agitur in Regula 5. Indicis, quos ab aliquo errore expurgatos legere omnibus licet: *Libri illi, qui haereticorum Auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujusmodi sunt Lexica, Concordantiae, Apophthegmata, Similitudines, Indices, et hujusmodi, si qua habeant admixta, quae expurgatione indigeant, illis, Episcopi, et Inquisitoris, una cum Theologorum Catholicorum consilio, sublatis, aut emendatis permittantur.* Quod autem Auctores haeretici in hoc Opere ita nominantur, ut in eos nihil inclementer dictum sit; Auctori persuasissimum est, injuriis et maledictis nihil quidquam profici: qui enim alteri quidpiam persuadere paratus sit, rationes ei adhibendas putat, quibus multo in hominum animos facilior aditus patet, si, qua plerumque rationum robur enervatur, omnis verborum absit asperitas. Porro ab omni honestate alienum fuisset, heterodoxos Auctores maledictis proscindere, qui vel in ea re, de qua agitur, cum Catholicis sentiunt, vel in aliqua quaestione, de qua inter se Catholici digladiantur, eas sequuntur partes, a quibus Auctor stare se profitetur. Qui a Catholica Religione dissentiunt Scriptores, nemo sane negaverit, eorum esse quamplurimos, qui ut luculentius Evangelicam Passionis Christi enarrarent historiam, ejusque miracula et veneranda mysteria explicarent, plurimis rarisque rebus investigandis congerendisque magnos labores subierunt. Si quis ulterius progressus illis ea re laudem aliquam tribuerit, D. Hieronymum sibi defensorem poterit adsciscere, qui in epist. ad Pammachium et Oceanum, illis, qui se criminabantur, quod Origenem laudasset, ita respondit: *Objiciunt mihi, quare Origenem aliquando laudaverim.... Laudavi interpretem, non dogmatisten; ingenium, non fidem; philosophum, non Apostolum.* Verum Auctor probe cognitam habet Clementis Octavi Istructionem ad Regulas Indicis additam: *Itemque epitheta honorifica, et omnia in laudem haereticorum dicta deleantur:* quae verba ne interpretanda susciperet, magis fere quorundam heterodoxorum laboribus duntaxat commemoratis, ab omni laude illis tribuenda abstinuit. Si quos autem ex ejusmodi Scriptoribus reperit, qui de Festis Jesu Christi et B. Mariae Virginis, vel de Sacrosancto Missae Sacrificio quidquam audaci pravoque animo scripserint; religio illi fuit eorum non detegere malitiam, et audaciam: severaque oratione usus ea verba adhibuit, quae ipsius rei gravitas postulabat.

SS. D. N. BENEDICTI XIV.

PRAEFATIO.

De ratione utriusque Commentarii *de Festis*, et *de Sacrificio Missae*, quae in prima editione praefixa erat, Latine demum reddita prodiit in fine Operis *Institutionum Ecclesiasticarum* typis Sacrae Congreg. de Propag. Fide Anno 1747.

1. Nostri hujus Operis, quod in publicam lucem emittimus, ratio Lectori reddenda est, ne a comuni Scriptorum more, atque instituto discedere videamur. Primo itaque causam, cur hunc laborem susceperimus, exponemus: tum materiam, de qua hic agitur; deinde utilitatem, quae exinde percipi potest: praeterea modum, ac rationem, quem hoc in opere adornando sequuti sumus: et demum finem, quem Nobis ante oculos proposuimus.

2. Praebenda Theologalis in Ecclesia Metropolitana Bononiensi vacaverat, et examen indictum fuerat juxta ea quae a Benedicto XIII. statuta sunt; is autem electus est, qui postea litteras in Dataria Apostolica, ad quam collatio spectabat, expedire neglexit. Itaque summus Pontifex alteri Praebendam contulit, cui congruum aliquot annorum spatium permisit, ut sese ad Theologicam lectionem habendam comparare commode posset, Lauream que Doctoris in Sacra Theologia consequi. Interim Nobis demandatum fuit, ut in ipsius locum sufficeremus aliquem, qui illo spatio temporis munus hujusmodi sustineret, quemadmodum a Sacro Tridentino Concilio decernitur *sess.* 1. *cap.* 1. *de Reformatione.*

3. Quamobrem tunc nostrum fuisset, virum idoneum designare, qui explicandae Sacrae Theologiae praeficeretur. Verum ob aliquas causas, quas hoc loco commemorare haud opus est, ab hac re Nos abstinuimus, atque muneri nostro satisfacturos putavimus hoc de festis Domini Nostri, et Beatae Mariae Virginis Commentarium conscribentes, in quo plura sane traduntur, et explicantur, quam si statis diebus Sacrae Theologiae lectiones de more habitae fuissent.

4. In hoc Opere primum explicandas suscepimus Historico-Theologicas celebritates, quae in honorem Jesu Christi et Sanctissimae Virginis Mariae ab Ecclesia institutae sunt; Acta quoque Sanctorum, pro quibus Missa in hac Bononiensi Dioecesi atque Officium quotannis, plerumque tamen sine propriis lectionibus recitatur, ac demum expositionem addimus Historico Theologicam Sacrosancti Missae Sacrificii. Cum autem in operis decursu de quibusdam praecipuis capitibus, ad divinam Scripturarum, et novi praesertim Testamenti intelligentiam spectantibus pertractare necesse fuerit; itidemque exponere aliquam controversiam Theologicam, existimamus Nos menti et voluntati Sacri Concilii satisfecisse, quod in supradicta sessione de expositione Divinarum Scripturarum ita loquitur: *Ad ipsius Sacrae Scripturae expositionem, et interpretationem:* et paulo infra, *ut ipsa Sacrae Scripturae lectio habeatur:* et in eodem loco: *Ne caelestis ille Sacrorum thesaurus, quem spiritus Sanctus summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat.* Et rursus haec habet de lectione Theologiae; *pro lectionibus Theologiae*, et paulo post: *Ut Theologiae lectio in iis commode haberi possit.*

5. Docet S. Thomas, cujus sententiae quacumque in re libentissime adhaeremus, teneri omnes tam majores, quam minores aetate fidem habere explicitam mysteriorum Christi, ac praesertim eorum, quae in Ecclesia solemni ritu celebrantur. Verba autem Sancti Doctoris ejusmodi sunt: *Post tempus gratiae revelatae tam majores, quam minores tenentur habere fidem explicitam de mysteriis Christi, praecipue quantum ad ea, quae communiter in Ecclesia solemnizantur, et publice proponuntur*, hoc tamen discrimine, quod de quibusdam articulis sublimioribus tenentur alii fidem habere magis, alii minus explicitam: quod deinceps explicat Sanctus Doctor in Incarnationis Verbi mysterio, quod tamen ab omnibus credendum est *necessitate medii*, ut Theologi edocent, *alias autem subtiles considerationes circa Incarnationis articulos tenentur aliqui magis vel minus explicite credere secundum quod convenit statui, et officio uniuscujusque.* A Sacro Concilio Tridentino praeceptum est, ut omnes animarum curam habentes diebus Dominicis et Festis solemnibus teneantur populum sibi commissum verbis salutaribus pascere, exponentes breviter, ac facile vitia quae fugienda, et virtutes quae amplectendae sunt, ut damnationem evadant et salutem assequantur sempiternam: quod etiam confirmatur *sessione* 24. *cap.* 4. *de Reformatione;* quemadmodum a nobis fuse observatum est in Instit. x. tom. 1.

Consentanea huic disciplinae alia quoque consuetudo est, uti qui curam animarum habet, annuntiet populo festa saltem de praecepto, quae in hebdomadam sequentem incidunt. Verum festa duntaxat indicere nihil est aliud, nisi populo denunciare, Sacris ut mysteriis intersit, et se ab operibus servilibus abstineat; quando operae pretium esset, populum de mysterio instruere, quod recurrente illa celebritate Ecclesia sancta nobis serio considerandum proponit. Quare mihi persuasi haud inutile fore hoc opus, in cujus lectione tum majores, tum minores aetate inspicere collectum possent quidquid scire tenentur, tum etiam Parochi ediscerent quidquid eos scire decet, et populo, dum festa annuntiant, explicare.

6. Praelaudatum Concilium Tridentinum postquam *sess.* 22. *cap.* 8. exposuit, non expedire, Missae Sacrificium idiomate Italico celebrari, omnibus iis, quibus animarum cura est demandata, praecipit, ut diebus festivis Sacra facientes, ea, quae in Missa leguntur, explanent, et mysteria, quibus hoc Sacrificium refertum est, populo diligenter explicent, accurateque declarent. Quod quidem in hac Bononiensi Dioecesi utile summopere esse, et Liber hic noster haud obscure probat. Ibi siquidem de sacrosancto Missae Sacrificio ejusdemque ritibus, caeremoniis, orationibus pertractatur, atque item de antiquitate, usu, et significatione rerum praedictarum fuse disseritur, ita ut Sacerdos hinc haurire facile valeat, quae populo sibi credito tradenda necessario duxerit ad pietatem, et reverentiam in hoc Sacrificium excitandam. Quod si quis dicat, non intelligi, quid commune habeant cum rebus, quae superius dictae sunt, Adnotationes, quas ad vitas Sanctorum scripsimus, in quorum honorem Officium, et Missa de Communi in hac nostra Civitate, et Dioecesi Bononiensi celebrantur, libere respondemus, charitatem, qua sumus in Patriam inflammati, ad hunc nos laborem impulisse, ut innotesceret, quid certum esset, quid vero dubium; quod autem certum appareret, pro certo ab omnibus haberetur; rati enim sumus, hanc unam esse viam ad obtinendas a Sacra Rituum Congregatione Lectiones proprias, si minus omnium, saltem aliquorum Sanctorum, qui apud nos quotannis divinis honoribus celebrantur. Praeterea, quia mecum reputavi, opus prolixum nimis, et fastidio plenum fore lectoribus, si sermo esset de Sanctis omnibus, ac singulis institutus, quorum festa juxta Romanum Calendarium in hac Civitate, et Dioecesi peraguntur, ideo in mentem venit, consentaneum fore, si sermo ad eos Sanctos coerceretur, qui vel aliqua peculiari causa ad hanc Civitatem spectant, vel quorum Officium, et Missa, licet de Communi ut plurimum, ibidem solet juxta Bononiense Calendarium celebrari. Ordo autem, quem sequuti sumus, hujusmodi est. Agitur de omnibus diebus festis sive ad Beatam Virginem, sive ad Sanctos spectantibus, juxta dierum ordinem, in quibus eorundem memoria renovatur. Hac autem oblata occasione curatum est inserere quidquid vel ad historiam referri potest, vel ad explicationem Divinarum Scripturarum, vel ad quaestiones criticas, et Theologicas, de quibus agimus et breviter, et non obscure. Quasdam vero quaestiones in medium quidem proferimus, minime vero enucleamus, cum argumenta desint perfectae earum solutioni satis idonea, cumque existimemus oportere duntaxat easdem noscere, et doctorum hominum dissensionem, opinionumque varietatem tenere. In illis autem quaestionibus, de quibus sententiam protuli, ita me gessi, ut solidis rationibus inniterer, iis praesertim, quae a doctis, et cordatis hominibus, et qui vera a falsis distinguunt, neque creduli nimis, neque rerum novarum amatores sunt, sed boni sensus, et spectatae pietatis, notaeque fidei perhibentur. Non semel Auctores producimus, supradictis dotibus non illustres: eorum tamen commemoratio necessaria fuit, vel ut eosdem ea quidem, qua decet, modestia refelleremus, vel ut eorum eruditis laboribus uteremur, quibus bonam causam aliqua ex parte fulciri posse comperimus.

7. Fateor nihil novi in toto hoc opere inveniri, cum de re a tot jam clarissimis auctoribus pertractata nihil inauditum afferri possit, quin aliquem in scopulum impingatur. Quod si contingat, ut opus a lectoribus grato animo excipiatur, nec improbetur, nihil aliud nobis tribui commendationi debet, quam colligendi laus, et collecta suum quaeque in ordinem disponendi. Demum scribere lingua non Latina placuit, sed Italica; tum quia majori in usu est, utiliorque ad rem nostram, tum aliis ex causis, quas videre licet in Praefatione tomi secundi Ecclesiasticarum Dissertationum Praesulis Josephi Mariae Perimezzi a Secretis examini Episcoporum, et olim Collegae nostri in

Academia Conciliorum, quae habebatur Romae in Collegio Urbano de Propaganda Fide, in qua Praefatione multis auctoritatibus, atque exemplis planum, apertumque facit, licere in Italia Italica lingua res aliquas etiam Sacras, et Theologicas, aut criticas explicare quod laudatae Academiae positum in more fuerat, dum id ea ratione fiat, quam nos sequi curavimus, Sacrarum videlicet Scripturarum, et Sanctorum Patrum locis lingua tantum Latina allatis, ubi eorum opus fuit auctoritate uti.

8. Non desunt, qui sola linguae vel Latinae, vel Gallicae cognitione non dubitant in hominum coetu effundere audaces quasdam voculas, et opiniones, quae ad Sacrorum mysteriorum contemptum tendunt, neque addunt has minime probas, ac veras esse, et a pluribus Scriptoribus ejusdem nationis, puta, Gallicae, improbatas, et confutatas, quod multis exitio esse potest. Nam in familiaribus Italiae conventibus cum Italice verba fieri soleant, neque ibidem omnes linguam Latinam calleant, aut linguam Gallicam, quisquis rem aliquam peregrinam audit, eam mente retinet, rursus dictitat, eamque spargit in vulgus, neque ei curae est inquirere vera ne sit, an falsa, recta, an secus. In hoc autem nostro Opere continetur antidotum, quod propinari certe non poterat, nisi lingua Italica cum qui venenum semel ebiberit, ei non alio modo, quam Italico idiomate accipere medicinam liceat. Haec ergo scribendi occasio, haec materia, haec est utilitas, et hic ordo, quem judicavimus in hoc Opere amplectendum. Cum autem reliquum sit, ut finem nobis propositum exponamus, veniam a Lectore petimus, ut nobis liceat studiorum Ecclesiasticorum, Sacrorumque rationem exhibere, qua haec olim Civitas utebatur, atque in praesentiarum utitur; cum haec via sit qua feliciter, quo contendimus, pervenire possimus. De studiis tantum Sacris, et Ecclesiasticis verba facimus, propterea quod de profanis dicere parum nostra interesse debet, nisi quatenus haec quoque ad Ecclesiastica et Sacra studia conducunt. Qui dixerit hanc Urbem veram juris Pontificii sedem non extitisse, is quidem veritatem luce clariorem inficiabitur. Bononiae quippe saeculo duodecimo in Monasterio SS. Naboris, et Felicis a Gratiano Monacho Decretum, seu discrepantium Canonum congruentia descripta fuit. Quod quidem Opus etsi a multis notetur, tamen Papirius Massonus lib. V. Episcoporum Romae in Eugenio III. Gratiani Opus appellat *utilissimum generi Sacerdotum, quod Opus omnes docti plurimi facere ac laudare coguntur.* Et Card. Baronius anno Christi 1151. Codicem Gratiani vocat, *Opus ampliori studio collectum, et rite dispositum.* At concedamus, ut concedi oportet, Opus Gratiani multis erroribus refertum esse, qui decursu temporis ab hominibus sacra antiquitate peritissimis castigati sunt; negari tamen omnino nequit, eam fuisse hujus Operis felicitatem, ut statim ac in lucem prodiit, relictae fuerint antiquae Canonum collectiones a Dionysio Exiguo, Isidoro, Cresconio, Burchardo, Ivone conscriptae, et Gratiani Decretum in scholis exponi coeperit. Quod quidem prudenter animadvertunt S. Antoninus parte tertia suorum Chronicorum tit. 18. cap. 6. Cardinalis Bellarminus, cum loquitur de Gratiano in Scriptoribus Ecclesiasticis, celeberrimus Antonius Augustinus in praefatione antiquarum Decretalium ad Gregorium XIII. Id autem non solum Operi debetur per se sane maximo, verum etiam plausui dato a publicis Sacrorum Canonum Doctoribus Bononiensis Archigymnasii, qui cum illud explicare coepissent, variisque interpretationibus illustrare, jure optimo ad totius Orbis famam, existimationemque provenerunt, ut peritissimus Pontificiae legis de Roje sapienter considerat in suis institutionibus Canonicis lib. 1. in Proemio. Aliqui existimant ad excitandos adolescentes, qui omnibus Orbis partibus in hanc Civitatem concurrebant, ut studio Sacrorum Canonum operam darent, juxta Gratiani methodum in hoc Bononiensi Archigymnasio morem invaluisse conferendi gradus Bachalaureati, et Doctoris, quae postea consuetudo longe lateque propagata est, ut videre licet apud Doujat in Praenotionibus Canonicis lib. 3. num. V., et in praefatione ad Decretum dispositum juxta Titulos Decretalium Cardinalis Turrecremata, quae composita est a clarissimo Praesule Fontanino pag. 8. Atque operis Gratiani pluries superius commendati gloriam Bononiensi Civitati referri acceptam debere: argumento id est sane luculentissimo, quod illius etiam correctio, quae coepta est Pio IV. Pontifice, et sub Pio V. continuata, absoluta demum fuerit in Pontificatu Gregorii XIII. clarissimi Civis Nostri, qui eam juris publici fecit, postquam plurimum in ea laboris, atque operae collocaverat, dum adhuc esset Cardinalis,

idemque praestiterant tres pariter Bononienses Cives Eustachius Locatellus Regii Episcopus, et duo Cardinales, Gabriel Paleottus, et Philippus Boncompagnus, ut videri poterit in dicta praefatione pag. 10.

9. Nihil equidem arbitror ad laudem hujus Urbis praestabilius, nihilque ad gloriam illustrius inveniri, quam si illud serio consideretur, quod post Gratiani aetatem, cum plures collectiones Decretalium Summorum Pontificum confectae fuerint, quae jussu, et auctoritate Apostolica ad commune commodum emanarunt, omnes ad Magistros, et Discipulos Bononiensis Archigymnasii directae fuerunt. Non autem loquor de prima Decretalium collectione a Bernardo Papiae Praeposito adornata, neque de altera Gilberti, et Alani studio compilata, quia neutram possumus affirmare in lucem auctoritate publica prodiisse: sed de tertia sermo est, quae a Pontifice Innocentio III. universis Praeceptoribus, studiosisque Adolescentibus Bononiae commorantibus inscripta fuit, cujus profecto quaedam veluti appendix esse videtur quarta ab eodem Pontifice composita, utraque vero in lucem edita, clarissimo Antonio Augustino. Sermo hic noster etiam ad quintam pertinet, quae est Honorii III. in publicum emissa ab Innocentio Cironio, quem aliqui promulgatam putant jussu ejusdem Honorii a Tancredo Archidiacono Bononiensi, in qua sententia fuit Antonius Augustinus in praefatione ad antiquas Decretales: *Collectio Honorii III. Constitutiones habet a Tancredo Bononiensi Archidiacono collectas sub ipsius Pontificis Maximi nomine;* quam Augustini sententiam sequitur Cardinalis Pinellus in praefatione ad 7. lib. Decretalium: *Collectio accessit ab eodem Tancredo ex Honorii III., qui proxime Innocentio successit, Constitutionibus compaginata.* Fortasse vero probabilius est ab aliis, non a Tancredo fuisse compositam juxta observationem jam laudati Innocentii Cironii ad cap. 1. hujus collectionis tit. de *Constitutionibus*, et a Pontifice missam fuisse Tancredo, quemadmodum ex ejusdem verbis eruitur: *Honorius Episcopus Servus Servorum Dei dilecto Filio Magistro Tancredo Archidiacono Bononiensi salutem, et Apostolicam benedictionem*; Transmissam, inquam, ad Tancredum fuisse, eandem ut ipse in lucem ederet; unde contigit, ut totius Orbis hominibus commendaretur, cum innumerabiles fere ea tempestate Professores iique celeberrimi, atque discipuli, hanc in Civitatem confluerent utriusque juris aut Doctores futuri aut auditores. Ideo Pater Echard in commentariis primae vitae S. Dominici tom. 1. de Scriptoribus ejusdem Ordinis pag. 24. non sine causa scripsit, Religiosum Ordinem S. Dominici illo tempore Doctoribus sapientissimis Bononiae floruisse, qui posthabitis mundi illecebris severioris vitae rationem in S. Dominici Monasterio profitebantur, unde veluti e Trojano equo egressi strenuissimi milites praedictum Ordinem per universum Orbem felicissime propagarunt. Honorius III. Magistratus hujus Civitatis arguens, quod quaedam privilegia Professoribus et discipulis ademissent, id ipsum scripsit, ut videre licet in ejus epistola apud Raynaldum anno Christi 1220. num. 26. *Cum ex studio litterarum praeter infinita commoda, quae sentitis, ex eo vestra Civitas inter alia sit famosa et in universo mundo nomen annuntietur ipsius, factaque sit altera Bethleem Domus videlicet panis, qui parvulis frangitur; in eadem, ex qua exeunt Duces qui regunt Populum Domini;* et quae sequuntur.

10. Loquimur quoque de Gregorii IX. Decretalium compilatione in quinque libros divisa, quae hac aetate in omnibus totius Orbis Scholis, et in Foro obtinet; quam liquido constat adornatam fuisse a S. Raymundo de Pennafort, qui in Bononiensi Archigymnasio Lectoris munere perfunctus est idemque compendium Archigymnasii nostri Doctoribus, ac discipulis inscriptum fuisse minime dubium est. Sermo etiam a nobis habetur de lib. 6. Decretal. Bonifacii VIII., cujus quidem maximus est quoque usus in Scholis, et foro, qui non solum Praeceptorum, discipulorumque Bononiensium nomine nuncupatus fuit, sed etiam editus ejusdem Archigymnasii Doctoribus postulantibus, qui Jacobum Castellanum ad Pontificem legaverunt, ut id impetrarent, quemadmodum testatur Joannes Andreas Auctor coaevus in notis ad proemium dicti 6. libri in §. *Et multis.* Verba pariter facimus de Clementinis ultimam juris Pontificii partem continentibus, quae jussu Clementis V. collectae, et a Joanne XXII. editae ad Magistros et discipulos Bononienses transmissae fuerunt. Praetermittuntur autem aliae collectiones Constitutionum Joannis XXII. et aliorum Pontificum, quae ideo *Extravagantes communes* dicuntur, quia omnibus notum est eas privata

auctoritate adornatas fuisse, et Constitutiones inibi comprehensas non ideo vim habere, quod in illis reperiantur, sed quia ab auctoritate Apostolica, unde emanarunt, originem habuerunt. Item praetermittimus lib. 7. Decretalium opus nostri Pontificis Maximi Gregorii XIII. jussu editum, in quo ipse multum insudaverat, ut testatur Cardinalis Pinellus, qui illud ipsum Pontificis Clementis VIII. nomine nuncupavit, in cujus Pontificatu confectum est; *Gregorius immortalis memoriae, insignis pietatis, litteraturae, atque experientiae Pastor hanc provinciam commisit primum Flavio Ursino, Francisco Alciato, Antonio Carafae Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus Doctissimis. Multa ipse manu sua exaravit, elucubravit, monuit.* Praelaudatum enim Opus quamvis absolutum typisque impressum, non in lucem emissum fuit, cum in eo varia Decreta Tridentini Concilii inessent, quae juxta san. mem. Pii IV. Pontificis Constitutionem incipientem *Benedictus Deus* non licet glossis, aliisque interpretationibus illustrare, quod sane impediri non potuisset, si inserta fuissent in librum 6. Decretalium, ut refert Fagnanus *in Cap. Cum venissent num.* 61. *et seqq. de judiciis.* Neque iis, quae superius dicta sunt, adversatur, quod eruditus P. Bremond in notis indicat ad Constitutionem 110. Gregorii IX. in Bullario Dominicano tom. 1., nempe a Pontifice Gregorio IX. Compilationem suam non ad Magistros, et Auditores Bononienses, sed Parisienses quidem directam fuisse, quoniam accidere potuit, ut Compilatio ad utrosque transmissa fuerit eo vel maxime, quia Praesul Penia clarissimus Rotae Auditor in vita S. Raymundi de Pennafort lib. 1. p. 28. testatur, in Vaticano regesto post epistolam Pontificis, qua Compilationem suam ad Magistros, et Scholares Parisienses mittit, scriptum se vidisse, et adnotatum, inscriptum quoque illud Opus fuisse Magistris, et Discipulis Bononiensibus. Praeterea ad rem propositam confirmandam magni momenti est, non modo Compilationes superius relatas, verum etiam illas, quae a Pontificibus, dum in Galliis morabantur, confectae sunt, omnes fuisse Bononiam missas, non autem Lutetias Parisiorum. Non parvi quoque momenti est, nullum impressum exemplar reperiri Decretalium Gregorii IX., in cujus proemio inscriptio Archigymnasio Bononiae non legatur. Demum in corpore juris Canonici, quod editum est Coloniae anno 1695. adnotata occurrunt hujusmodi verba in notis ad proemium: *In uno manuscripto Vaticano legitur Parisiis, in altero Bononiae, et Parisiis, sed ut plurimum omnia habent Bononiae.*

11. His vero argumentis si addatur, celeberrimos Glossarum Auctores, Interpretes, et Magistros juris Canonici, aut in eodem Bononiensi Archigymnasio Professores fuisse, aut in eadem Urbe natos, nemo utique erit, qui de principatu in jure Canonico contendere nostra cum Civitate audeat. Bernardus Bottonus Canonicus Bononiensis Ecclesiae fuit; Guido autem Baisius Archidiaconus; Joannes Andreae, Joannes Calderinus, Antonius Butrius in ea Civitate nati sunt, et hujus etiam Civis vocari potest Cardinalis Zabarella, cum e Sabatina familia originem ducat. Patritius Regiensis, Dinus Mugellanus, Joannes Anguisciola, Joannes Dei, Innocentius IV. Pontifex, Abbas Panormitanus, Baldus Ubaldi, Petrus Ancharanus, Dominicus e S. Geminiano, Joannes Imola, Andreas Barbatia, Parisius, et alii bene multi, qui prima juris Pontificii lumina praedicantur, Lectores hac in Urbe clarissimi extiterunt. Ibi etiam professus est Antonius Augustinus vir omni commendatione major: et nisi provecta aetate impeditus fuisset, huc venisset Cujacius ubique terrarum celeberrimus, quem magno oblato stipendio Gregorius XIII. invitaverat. Haec autem omnia certissima sunt, et legi possunt in Opere Panciroli de Sacris legum Interpretibus, et in Praenotionibus Canonicis Doujat, et apud eos omnes, qui vitas juris Consultorum scriptas posteris reliquerunt.

12. Diu quidem Sacra Theologia idem plane est habita, ac jus Pontificium, quia revera Sacri Canones magna ex parte nihil aliud continent, quam conclusiones ex Theologiae principiis deductas, ut apposite ad rem nostram considerat Joannes Gerson in sermone, quem habuit ad *Licentiatos* in jure Canonico, qui insertus est in tomo secundo ejus Operum: *Sic instituta videtur, et gubernata fuisse sufficienter Ecclesia primitiva ab Apostolis, ac deinde per successiones varias usque ad Doctores Sanctos inclusive per quatuorcentum annos et amplius, quibus temporibus non erat distinctio Theologorum, et Canonistarum, licet Canones Sacri multi essent ultra tenorem traditum in Evangeliis, et caeteris libris Canonicis. Hinc vero Canones, si bene inspiciantur, non sunt nisi Conclusiones elicitae vel illatae*

ex principiis Theologicis, idest, ex Evangelio et aliis libris Canonicis per illos, quibus dicit Christus: Qui vos audit me audit: Nihil igitur admirandum est, si ad eosdem pertinebat cognitio, et legislatio Conclusionum illarum Canonicarum, ad quos pertinebat notitia principiorum. Egassius Bulleus in sua Historia Parisiensis Universitatis tom. 2. Saeculo IV. pag. 580. postquam affirmavit nullum discrimen esse inter Theologum, et Canonum peritum, hoc memorat, quod, postquam praedictum Decretum a Gratiano fuit collectum, in quo variae Leges Civiles adscriptae sunt, cum in ea aetate studium legum saecularium magnam haberet existimationem, una in duas divisa facultas est, ita ut alii Theologiam Scholasticam sequuti sint, alii penitus Theologiam deserentes ad solam Canonum explicationem sese converterint; quod quidem inconsulto ac perperam factum est, cum Canonum perito saepe principia Theologica pernecessaria omnino sint: *Canonicam quoque jurisprudentiam nunquam a Theologia dissociabimus, nihilo plus quam Canones Patrumque scita a sacris litteris, hoc est, ut strictissime dicitur, Conclusiones a principiis.* Verba sunt Thomassini in praefatione dissertationum supra Concilia. Et Doujat in suis Praenotionibus Canonicis lib. 1. cap. 2. num. 3. sic sequitur; *Cum Theologia jus Canonicum cohaerere, ejusque auxilio saepenumero uti evidentius est, quam ut argumentis confirmandum sit; etenim jus hoc nostrum nihil revera est aliud, quam ad vitae usum aptata, atque in ipsis rerum argumentis posita Theologia.* Quod quidem intelligere, qui aperte cupiat, is accurate tractatum perlegat probabilitatis Lovanii Typis mandatum a Nicolao Peguleto cap. 10. num. 4. et seqq.; in quo videbit collectas propositiones falsas, poenaque dignas, quibus eorum opera foedata sunt, qui absque Sacrae Theologiae studio Sacros Canones declararunt, quamvis essent jurisprudentiae Civilis, atque Canonicae peritia praediti non vulgari.

13. Canonistarum, ut ita dicam factionem haec nostra Civitas sequuta est, atque ita quidem, ut deseruisse Theologos videretur; et qui Theologiae studiis dare operam cupiebat, Bononia discedens Lutetias se conferebat, unde Bononiam revertens Doctor Parisinus vocabatur, ut animadvertit Alidosius in praefatione ad Lectorem, quae ab eo adscripta est in fronte operis sui *de Doctoribus Bononiensibus*. Cum autem summus Pontifex Innocentius VI. non decere existimasset in Bononiensi Archigymnasio Doctores Sacrae Theologiae desiderari, Collegium Theologorum ibidem fundavit, ut videre licet in ejus Constitutione in Bullario Romano tom. 1., impressa etiam apud Ughellum tom. 2. *Italiae Sacrae* pag. 26. Quanquam vero brevi temporis spatio, quo superstes fuit, ejus Constitutio executioni minime demandata fuerit, vigere tamen coepit, sedente Urbano V. Pontifice, ut ostendit Sigonius de Episcopis Bononiensibus lib. 3. pag. 451. in additionibus Victorelli ad vitam Innocentii VI. scripta a Ciacconio tom. 11. pag. 50. Item in additionibus ad vitam Urbani V. pag. 548. pag. 551. et in historia Ghirardacii lib. 24. pag. 278. et seqq. In libro autem secreto Collegii Theologici, cujus pars in lucem edita est ab Alidosio loco superius laudato, proferuntur nomina illustrium Theologorum, qui invitati Bononiam magna ibi cum laude Sacram Theologiam publice docuerunt. Quomodo autem interea post Urbanum V. hujusmodi studium floruit, affirmare plane non possumus, immo etiam suspicamur non altas admodum radices hanc facultatem per ea tempora Bononiae defixisse. Extat enim Constitutio tum ejusdem Urbani V. tum Bonifacii IX. itemque Martini V. Summorum Pontificum decreta occurrunt, in quibus primum Bononiense Archigymnasium laudibus extollitur tanquam Juris Civilis, et Pontificii lumen; deinde varia conceduntur privilegia earum facultatum Professoribus, et discipulis, sed de Sacra Theologia ne verbum quidem. Extat etiam Constitutio Nicolai V. (omnes autem hae Constitutiones habentur in appendice tomi secundi novissime impressi de Statutis hujus Patriae) in qua exhibetur accuratus catalogus omnium scientiarum, quae in hac Universitate florebant, nulla tamen de Cathedris Theologicis mentione habita. Et quidem Pius II. hoc nostrum Archigymnasium in libro 2. suorum Commentariorum non propter Theologiae, sed Legum et Philosophiae studium praeclare laudat: *Schola insignis Legum et Philosophiae, quae mores bonos, non tam Cives, quam exteros docet.* Quod autem tuto affirmari potest, illud est, hanc Civitatem aetate, quae memoriae nostrae propior est, clarissimis Theologis floruisse, ut arguere licet ex Bulla Summi Pontificis Gregorii XIII. anno 1584., qui vetus privilegium renovans Pontificis Julii II., ut beneficia scilicet

solis Civibus conferantur, haec habet: *Nos itaque, quibus satis liquet Civitatem nostram praedictam viris omnis doctrinae genere, et praesertim Theologiae abundare.* Nemini porro dubium est, aetate hac nostra Bononiae viros non deesse doctrinae spectatissimos, qui juxta methodum forensem non tam Jus Pontificium, quam Sacram Theologiam laudabiliter, et egregie doceant.

14. Conveniunt omnes, qui de locis Theologicis pertractant, ab historiae tum Ecclesiasticae, tum profanae Scriptoribus, dummodo sint auctoritate graves, et fide digni, probabile argumentum Theologo exhiberi, vel ad confirmandum, quod affirmat, vel ad refutandum, quod ei opponitur; immo ulterius procedunt, docentque, cum graves historici in aliqua re narranda concordes sunt, inde Theologum ad eandem rem asserendam certum desumere argumentum posse: ita Melchior Canus in tract. de locis Theologicis lib. XI. cap. 4., quocum congruit Cardinalis Gottus in sua Theologia tom. 1. quaest. 3. dub. 11. §. 2. Ac profecto quam utilis sit historiarum cognitio ei, qui Jus Canonicum profitetur, facile planeque evincitur ex operibus Patris Thomassini, Emanuelis Gonzalez, Joannis Dartis, Jani a Costa, Francisci Florentis; tum id probatur ex Jure Ecclesiastico (bonis tamen a pravis rebus segregatis) Van-Espen, et aliorum auctoritate, qui ad investigandum verum Sacrorum Canonum sensum historiarum lumen adhibuerunt, et ad sanam Epistolarum Decretalium intelligentiam perventuri non satis esse censuerunt, easdem in ultima Gregorii IX. collectione legere, sed curarunt antiquas collectiones evolvere, quia Decretales in collectione Gregorii IX. non integrae sunt, sed magna ex parte detruncatae, atque interpolatae; quod quidem prudenter animadvertunt Antonius Augustinus in laudata praefatione ad Gregorium XIII. Cujacius ad caput 1. *Qui Clerici, vel voventes etc.* Gonzalez in apparatu ad jus Canonicum tom. 1. num. 53. Jam vero si quis colligere voluerit, quidquid scriptum reliquerunt insignes Canonum interpretes jam superius commendati, et quidquid Decretalium fundamento innixus, et glossarum, veterumque commentariorum, et Sacrarum Congregationum auctoritate suffultus Romae scripsit nunquam satis laudatus Fagnanus in suis Commentariis super Decretales, in promptu hic certe habebit, unde interpres Canonum evadere excellens, maximeque spectabilis possit. Pater Ecclesiasticae historiae fuit Magnus Cardinalis Baronius, et ipsi etiam principis debetur laus inter criticos, sed prudentes, ac moderatos. Alii post eum, vel lumine ab ejusdem scriptis mutuato, vel cognitione, quam ex monumentis deinceps inventis hauserunt, ulterius progressi sunt, et in praesenti enata est nova quaedam, ut ita dicam, professio, quae Ecclesiastica eruditio nuncupatur, cujus utilitas talis, ac tanta est, ut religio nostra multa eidem debeat et praesidia stabilitatis, et ornamenta dignitatis suae.

15. Haec enim Ecclesiasticos efficit ad sua munera laudabiliter obeunda idoneos; ad ea scilicet curanda, quae necessaria sunt, et ad eam afferendam Ecclesiae utilitatem, quae ab eorum laboribus expectatur. Magnus Cardinalis Bona, P. Christianus Lupus, Mabillonius, Martenus, et alii complures, qui in decursu operis nominabuntur, praeclara sunt Ecclesiasticae eruditionis lumina, et eorum illustres labores Theologo fuerunt, et sunt praesidio sane ad dogmata fidei illustranda: Juris autem Canonici interpretem, omnis remota erroris nebula, facile ducunt ad intelligendam veterem disciplinam, quae novae feliciter moderandae utilissima est. *Quidquid igitur de ordine temporum transactorum indicat ea, quae appellatur historia, plurimum nos adjuvat ad sacros libros intelligendos, etiamsi praeter Ecclesiam puerili eruditione discatur:* verba sunt haec S. Augustini *lib. 2. de Doctrina Christiana cap.* 28.

16. Cardinalis Gabriel Paleottus, non tam Purpurae, quam sapientiae lumine praeclarissimus, ut historiae, et eruditionis Ecclesiasticae studium in hac Urbe inter Clericos introduceret, non modo typis imprimi prudenter jussit duos libros historiae Sacrae Severi Sulpicii, sed etiam notis a Carolo Sigonio viro apprime docto illustrari, qui propterea in praefatione ad eundem Cardinalem, inquit: *Quamobrem recte prudentia vestra breviarium ejus (hoc est Sacrae Historiae) aliquod ex immenso illo utriusque testamenti corpore conquisivit, quo studiosa juventus omnia ab Adam usque ad Christum, idest a peccato ad salutem in ipsius Dei populo gesta, quasi in unam tabulam collata conspiceret; et cum duos Severi Sulpicii libros in hoc genere distincte admodum ac ornate scriptos probavit, tum ad tollendum exquisitioris interpretationis hominibus occupatis laborem, eosdem etiam expositione il-*

lustrari aliqua voluit. Sic enim fore arbitrata est, ut universi non modo facilius ea, quae praeclare tradita sunt animo et notitia comprehenderent, sed ipsa etiam invitati facilitate alacrius, et studiosius ad eademmet haurienda contenderent.

17. Excitata Bononiae sunt non multo abhinc tempore hujusmodi studia, et quamvis Romae moraremur, tamen recordamur domi Archidiaconi Marsigli, qui postea Episcopus Perusiae decessit, litteratorum hominum coetus haberi consuevisse, in quibus eorum aliquis pertractare solebat argumentum sibi praescriptum, quod ad Sacram Historiam, vel Ecclesiasticam eruditionem pertineret; rerum autem, de quibus sermo haberi debebat, indiculus, seu nota typis impressa singulis, qui interesse solebant, antea distribuebatur.

18. In praesentiarum vero laudabilis haec consuetudo est jam penitus antiquata, ac studium tantopere necessarium, nedum utile, quod fere ubique in amoribus, atque in deliciis est, in hac Urbe, quae semper scientiarum mater est habita, intolerando jacet squalore obsitum neglectumque. Hujusmodi autem eruditionis gloriam, qui consequi studiose cupiat, illi in primis necessaria est peritia linguae latinae. Cujus quidem elegantia non curae duntaxat fuit Imperatori Augusto, de quo narrat Suetonius, *Legato Consulari successorem dedit, ut rudi et indocto, cujus manu ixi pro ipsi scriptum animadverterat*, sed etiam Romani Pontifices ad ea semper solliciti fuerunt, ut constat *ex capite ad audientiam de rescriptis*. Nec desunt in hac Civitate egregii homines, quorum bene multos novimus, qui clarissimum adolescentibus lumen praeferant ad humaniores litteras, quarum desiderio non ignoramus primos Theologiae Magistros plurimum diligentiae, laboris, ac operae in Ethnicorum voluminibus collocasse. Praeterea ad ejusmodi studium, de quo nunc agimus, necessaria est praevia verae Philosophiae institutio, quae viam ad Theologiam aperiat, sed ita quidem, ut idem semper obsequium praestet, quod Agar Sarae praestare debuit ex imperio Abrahami. Atque, ut eloquentiae, sic Philosophiae magistros non desiderat haec Urbs doctissimos, qui multum valeant, et qui methodo utantur praeclara, facili, perillustri, maximeque apud Academias id temporis nobilissimas usitata. Philosophiae Theologia accedat necesse est, cujus professores versantur Bononiae plurimi apprime docti, atque omnibus sapientiae laudibus spectatissimi, quorum in scriptis quaestiones Polemicae cum Scholasticis conjunguntur, variaque Ecclesiasticae tum historiae, tum eruditionis capita explicantur. Tota igitur difficultas in eo sita est, quod hujusmodi studia non praemittuntur, aut si praemissa fuerint, negliguntur deinceps, nec ad finem perducuntur. Navis in medio cursu inhibetur; imponitur, ut dici solet, tectum; in otio, quod superest vitae, transigitur, et qui scholasticos cursus semel peregit, is praeter Magistri scripta nihil aliud desiderat, quorum, ut saepe fit, post brevem temporis lapsum obliviscitur, et licet quaecumque didicit, fideliter memoria teneat, ea tamen tanti esse non possunt, ut doctrinae supellectilem pariant Ecclesiastico satis dignam, tum quia nullus invenitur Magister quamlibet diligens, ac eruditus, qui omnia noverit, tum quod unus Magister nequeat ea tradere scriptis omnia, quae legendo, quaerendoque cognovit.

19. Interea vero, et ad hanc pudendam studiorum rationem obtegendam mussitando dicitur Theologiam rerum Divinarum interpretem Sacerdotibus satis esse: aliarum, quae superius memoravimus, studiorum inutilitas praedicatur; et palam denique dictitatur, iis obeundis studiis, nec esse necesse omnibus, nec vacare.

20. Quid nos de recta Scholasticae Theologiae methodo sentiamus, quotque ex ejus fontibus in Ecclesiam commoda dimanarint ac quotidie fluant, jam satis ostendimus in prima nostrarum Instructionum Pastoralium Tom. 3. Iis autem, quae illic diximus, addere auctoritatem placet magni Theologi Salmeroni tom. 1. Prolegom. 9. quinquagena 1. super Evangelia: *Scholasticae Theologiae studium, in quo brevi compendio, ac certa methodo multarum rerum, quae tum in scripturarum studio, tum in doctrina, et lectione veterum Patrum latissime, et firmissime pertractantur veritates adsequimur, non est hominis Catholici respuere, nam contemnere haeretici est, et prorsus de Ecclesia Catholica male meriti, quae hoc genus Theologiae multis modis amplexata est.* Sed iterum asserimus eam viro Ecclesiastico non satis esse, cui necessaria etiam alia studia superius indicata existimamus. *Cum autem hoc genus Theologiae commendo*, Salmeron prosequitur, *nolim, ut quisquam in illis studiis consenescat, sed moderatum, et certum tempus illis disputationibus impendat, ut ad melio-*

ra Sacrarum litterarum studia tempestive perveniat.

21. Postularet hic locus eorum ut audaciam refelleremus, qui eum nihil sanitatis habeant, nedum sapientiae, inutilem autumant hunc esse studiorum cursum, ac plane supervacaneum; sed hujusmodi homunculis valere jussis, nunc tantum dicemus pauca de difficultate, quae nobis quidem in hoc studio nulla penitus esse videtur. Praemissis enim eloquentiae, Philosophiae, ac Theologiae studiis, quae si quispiam neglexerit, semper vacillet oportet, quia intus male libratus est, aedificio similis, quod nullis fundamentis innititur; supradictis, inquam, praemissis studiis, non video, cur novo non liceat adolescenti facile gradum facere ad altiora.

22. In promptu siquidem sunt erudita Geographiae, et Chronologiae compendia, introductio nempe Cluverii nunc aucta; item compendium historiae universalis Episcopi Bossuet, quorum librorum ope iter ad eruditionem feliciter instituitur. Solidiores autem quaestiones, et argumenta prudenter, ac scite admodum pertractantur in libris recentium eruditorum, quorum copia non mediocris extat in hujus Urbis Bibliothecis. Ac quoniam publica scientiarum studia longe privatis sunt, ac domesticis utiliora, ignoramus profecto quid causae sit, cur in hac Urbe Virorum coetus doctissimorum, sive Academiae institui nequeant, quae dici vix potest quantam reipublicae utilitatem afferant, si sapientes habent moderatores. Neque locum inter Academicos habere decet, nisi qui in studiis hactenus commendatis laudabiliter versati fuerint, iisdemque adhuc magnopere delectentur. Nam qui Grammaticam, Logicam, jus Pontificium forense, ac Theologiam moralem vix a primo, ut inquiunt, limine salutaverint, eorum quidem alicubi habenda est ratio, et iis merito laus danda est aliqua, nunquam vero aditus ad hujusmodi Academias patere debet. De materia porro, quae pertractanda occurreret, ordinatim agendum est, ex. gr. de historia Sacra juxta annalium seriem, aut Conciliorum. Cavendum id quoque arbitror, ne hisce in conventibus liber legatur aliquis, quin deinde ulla lectioni interpretatio subjiciatur, aut ea temere fiat, ac perperam, et confuse: necesse enim est unum aliquem, aut plures Academicos designari, qui ea de re, quae ab eo proponetur, qui a secretis Academiae est, dissertationem in promptu habeant, eamque recitent in Academia; haud ignaris tamen argumenti, quod pertractandum est, caeteris Academicis, ut absoluto sermone, aliquid in commune conferri possit, vel ad confirmandum, quod dictum est, vel ad exponendas difficultates si quae occurrant, contra ea, quae dicta sunt, ut earum solutio ab eo, qui dissertationem habuit, audiatur. Atque, ut hinc utilitas oriatur maxima, non debent profecto semel tantum; atque iterum, ad summum tertio singulis annis Academici convenire, sed quindenis saltem diebus, rejectis omnino falsis excusationibus, aut caloris, aut frigoris, aut supervenientium impedimentorum, et nonnunquam fictarum infirmitatum.

23. Clarissimo huic Instituto atque Academiae accepta referri debet, quae superioribus annis magna Romae frequentia doctorum hominum fuit, qui rerum Ecclesiasticarum tum veterum, tum recentium peritissimi non semel Religioni et Sedi Apostolicae profuerunt. Habebatur in magna Aula Collegii Urbani de Propaganda Fide quindenis diebus Academia Ecclesiastica juxta Conciliorum seriem; et unus ex Academicis de Concilii historia disserebat, alter de ejusdem Concilii Canonibus, deinde tertius de quaestione aliqua Theologica, quae ex ipsis Canonibus oriebatur. Magna etiam in aula Archigymnasii Romani quindenis diebus habebatur Academia Ecclesiastica juxta ordinem Sacri Textus Divinarum Scripturarum, ex quibus particula deligi solebat aliqua, et haberi de ea sermo ab aliquo ex Academicis; tum juxta temporum ordinem, quo haereses enatae fuerant, non nulla earum ab altero Academico Polemico sermone refutabatur. In Conventu Patrum Servorum Matris Dei, quod ad S. Marcelli situm est, quindenis diebus habebatur Academia, in qua unus Academicorum Ecclesiasticam dissertationem recitabat juxta ordinem, quo in historia sua Ecclesiastica P. Natalis Alexander usus est, cujus quidem methodo, non semper tamen sententiae, Academicus adhaerebat. Omnibus his Academiis Nos adhuc juvenis interfuimus, ibidem verba fecimus, et pluries singulis annis; neque ab iis exercitationibus vacationem nobis concedi passi sumus, nisi postquam majora Curiae negotia, et munerum, quae nobis imposita sunt, occupationes impedimento fuerunt, quominus tempus ad scribendum hisce de rebus superesset; nunquam tamen adeo nos ab illis alienos feci-

mus, ut plerumque post orationem ab Academico habitam aliquid opponere, vel addere praetermiserimus. Parum quidem profecimus, sed multo certe ulterius progressi essemus, si curae, ac diligentiae caetera respondissent. Verum, quod Nobis minime contigit, id probe assequuti sunt alii complures studiorum nostrorum socii, ut cognoscere quisque potest ex introductione ad Ecclesiasticas dissertationes Praesulis Perimezzi Viri clarissimi, qui collega noster in omnibus illis coetibus, et deinde Episcopus fuit. Nam in ea exponitur ordo, quo solebant haberi Academiae, ratio, et conditio sermonum, qui recitabantur, collationes, quae subinde habebantur, nomina Academicorum eorum, qui a Secretis Academiae erant, et utrorumque munera declarantur. Ut vero manifeste omnibus pateat, quanta sit utilitas, quae ex hujusmodi Academiis, et collationibus percipitur, quis est, qui ignoret quanta sit in Transalpinis regionibus, et Cisalpinis, hujus nostrae Urbis fama in rerum naturalium scientia, tum etiam in universa Mathematica? Ex quo autem fonte id emanavit, nisi ex Congregationibus, sermonibus, collationibus, quae in scientiarum Instituto habentur? Conveniunt enim, sermonesque habent docti viri post studiorum suorum expletum de more curriculum. Quod utique quisque intelligere potest ex historia Doctoris Francisci Mariae Zannotti, qui a Secretis est ejusdem Instituti.

24. Experientia comperitur, rectam earundem Academiarum, et coetuum percipi non posse methodum nisi hominum mens veluti sopore quodam oppressa excitetur, ac de necessitate et utilitate studiorum edoceatur, pro quibus excolendis Academias institui cupimus. Ut ad Sacra studia, et ad Ecclesiasticam eruditionem amplectendam alios impelleremus, libenter licet assiduis distenti curis, quas secum fert amplissima haec Dioecesis, laborem hunc amplexi sumus, et ad finem perduximus. Confidimus autem fore, ut quicumque has nostras elucubrationes legere non gravabitur, studiorum, quae supra commemoravimus, necessitatem ac utilitatem plane intelligat; plura enim hoc in Opere collecta occurrent, quae fortasse ignorabat, et quorum cognitionem sibi esse maxime necessariam non negabit. Hic ergo est finis, non praecipuus tamen, qui propositus Nobis fuit in hoc opere adornando; non praecipuus, inquam, nostri hujusce Operis hic finis extitit, quin potius hoc futurum speramus certum veluti tramitem ad rem momenti sane maximi consequendam. Historiae siquidem et quaestionum ad Christi Domini, ad Deiparae et Sanctorum celebritates, aut ad Sacrificium Missae spectantium explicatio parum Ecclesiastico viro prodest, si ejus animo pietas non accendatur, si ex iis, quorum scientia est comparata, nullus spiritualis fructus percipiatur, si Sacerdos demum posteaquam intellexit in Divino Missae Sacrificio nullum esse verbum, nullamque actionem, quae non et sancta sit, et mysteriorum plena, non majori, quam antea reverentia, ac timore ad Altare accedat, ac tanta in Deum charitate ardeat, ut mentem ad ea, quae dicit, ad ea, quae facit, ad mysteria, quae in dictis, et factis continentur, semper intentam habeat. Tractavit quidem pius, et doctus Cardinalis Bona incomparabili eruditione de Sacrificio Missae in celeberrimo Opere de Rebus Liturgicis, sed cum probe intelligeret, non in sola rerum cognitione sistendum esse, alium pulcherrimum tractatum asceticum de Missa scripsit. Divina misericordia freti confidimus et speramus fore, ut ardens desiderium nostrum felicem exitum consequatur. Et quoniam satis exposuimus occasionem, qua ad hoc Opus aggrediendum adducti sumus; quid in eo contineatur; quae exinde utilitas percipi possit, rationem, ac modum, quae in scribendo servavimus; finem denique, quo labor hic noster spectat; lectorem ad illud percurrendum invitamus, eundem et rogamus et obsecramus, imbecillitatis ut nostrae rationem habere velit, nec Nobis recuset, quam imploramus, benigne veniam impertire.

APPENDIX XIV.

Cum Cap. II. Lib. I. num. 1. loquens SS. Pontifex de Altari, super quo Missae Sacrificium sit peragendum, statuerit ipsum vel Lapideum esse debere, vel saltem Sacra Petra instructum; cumque cap. 4. ejusdem Libri num. itidem 1. Calicem aureum ad Missae Sacrificium praescribat, vel saltem argenteum, cujus tamen cuppa sit auro interius illita: non ab se erit illud hic afferre indultum, quo ab eodem SS. Pontifice permissum est Presbyteris in Russia Polonica degentibus, ut Ruthenorum Unitorum Antimensiis, et Calicibus e stanno uti possint pro Missae

Illud autem indultum ita se habet Bullarii tom. 3. p. 359. edit. Rom.

celebratione, quoties ea deficerent, quae Latinis Presbyteris praescribuntur, Lapidea Altaria, seu Tabulae consecratae, et Calices aurei, vel argentei.

Latini Ritus Presbyteris in Russia Polonica degentibus permittitur in Ruthenorum Unitorum Ecclesiis, deficientibus Lapideis Altaribus seu Tabulis consecratis, et Calicibus aureis sive argenteis, Missarum Sacrificia super eorumdem Ruthenorum Antimensiis, et cum Calicibus e stanno celebrare.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei

Ad futuram rei memoriam.

Proemium.

Imposito Nobis Apostolicae servitutis officio convenit, universae Christi Familiae toto Terrarum Orbe diffusae necessitatibus animum diligenter intendere, maxime vero fidelium Ecclesiae Ministrorum in remotis Regionibus pro animarum salute laborantium preces benigne suscipere, eorumque opportuno levamini, ac spirituali consolationi, etiam per congruae dispensationis Indulta, prout rerum locorum, et temporum rationes, ac veneranda majorum nostrorum exempla suadent, consulere, et providere.

Missionariorum preces delatae ad Congreg. de Propagan. Fide.

§. 1. Sane dudum Dilecti Filii Presbyteri Latini Ritus Apostolicas Missiones per Russiam Polonicam exercentes Congregationi Venerabilium Fratrum Nostrorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium negociis Propagandae Fidei praepositorum exponi curarunt, quod quum in tota Russia, ac potissimum in Montibus Pokuciae, in Podolia, in vastissimis Ukraniae Regionibus, et in universa fere Russia Alba nuncupata, frequentes quidem sint Ruthenorum Unitorum Ecclesiae, rarissimae vero Latini Ritus; cumque ipsi pro Missarum celebratione Lapideas Sacratas Tabulas, et Calices aureos, vel argenteos, per longa et difficilia itinera, sine gravi incommodo, et sine periculo confringendi easdem Tabulas, et Calices, secum deferre non valeant; idcirco, nisi facultas ipsis concedatur celebrandi Sacrosanctum Missae Sacrificium super dictorum Ruthenorum Antimensiis, ut vocant, et Calices eorumdem e stanno, ut moris apud illos est, confectos adhibendi, necesse ipsi erit ab ejusdem Sacrificii celebratione plerumque abstinere; multique praeterea Latini Ritus Fideles, qui ab Ecclesiis ejusdem Ritus longe degunt, Sacerdotis Latini praesentia, a quo Sacra Misteria peragantur, eisque distribuantur, omnino carebunt; prout reipsa saepe, gravissimo cum animarum detrimento, per plures annos carere dignoscuntur. Proindeque demissis precibus postularunt; ut sibi concederetur hujusmodi facultas, Sacrosanctum nempe Missae Sacrificium, etiam sine Lapidea Sacrata Tabula, celebrandi super Antimensiis Ruthenorum Unitorum, atque in Missarum celebratione, eorumdem Ruthenorum stanneos Calices adhibendi.

Remittuntur ad Congreg. S. Officii, ibique examinentur.

§. 2. Cum autem hujusmodi Missionariorum preces, a dicta Cardinalium Congregatione Propagandae Fidei negociis praeposita alterius Congregationis Venerabilium quoque Fratrum nostrorum ejusdem Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium adversus Haereticam pravitatem Generalium Inquisitorum examini, et judicio, de more remissae fuerint; et consequenter de iis actum fuerit in Consessu coram Nobis habito die XXII. Januarii elapsi Anni MDCCL.; Nos tunc, ut ad generale Rescriptum super his edendum mature procederemus, quidquid olim in hac materia ab hac eadem Apostolica Sede decretum fuisset, in unum colligi jussimus; ac praeterea Venerabili Fratri Episcopo Zenopolitano, qui tunc opportune in Curia praesens aderat, quique et antea diu in Polonici Regni Ditionibus, atque in Ecclesiasticis Catholicorum Latinorum, Graecorumque Unitorum negociis, Apostolicae Sedi egregiam operam navando; versatus fuerat; et deinde ad easdem Regiones, et ad eosdem labores laudabiliter prosequendos, non obstantibus itinerum difficultatibus expensisque, redire non dubitavit; mandavimus, ut Nos super expositorum veritate instructos redderet, suamque Nobis sententiam super hujusmodi postulatis, tam voce, quam scripto, aperiret. Nunc vero, exhibitis Nobis praecedentium Decretorum monumentis, iisque per Nos accurate perpensis; atque omnibus, quae in dictis precibus narrata fuerant, praefati Episcopi Zenopolitani testimonio comprobatis; quum iis praeterea Nobis retulerit, complures esse in iis Regionibus Presbyteros Latini Ritus, et quidem Deum timentes, qui in supradictis necessitatibus constituti, minime dubitant super Antimensiis Graecorum Unitorum

Exquiritur Testimonium, et Votum Episcopi Zenopol. tunc in Curia praesentis, quem Pont. laudat.

Is expositorum veritatem testatur, et precibus annuendum suadet.

absque Lapidea Tabula Missarum Sacra facere; ejusdemque consilium fuerit, quod sicuti Graecorum Unitorum Presbyteri, quoties id rerum opportunitas suadet, propriis Antimensiis relictis, Missarum Sacrificia offerunt super Lapideis Latinorum Tabulis; ita, ad constitutam feliciter Unionem magis, magisque stabiliendam non parum conduceret, Latinis Presbyteris liberam facultatem concedere, ut, ubi necessitas sic exigere dignoscatur, deficiente nimirum Lapidea Altaris Tabula, Missas celebrare valeant super eorumdem Graecorum Unitorum Antimensiis; his omnibus attente perpensis, in hanc denique sententiam devenimus, ut praedictis Sacerdotibus Latini Ritus in Russia Polonica degentibus permitteremus in Ruthenorum Unitorum Ecclesiis, deficientibus Lapideis Tabulis de more consecratis, et Calicibus aureis, sive argenteis, Missarum Sacrificia super eorumdem Ruthenorum Antimensiis, et cum Calicibus e stanno, qui apud illos in usu sunt, sine ullo conscientiae scrupulo, celebrare.

Pontifex annuit.

Calices stannei nulla Ecclesiae lege prohibiti sunt; immo certis in casibus expresse permissi.

§. 3. Porro, quod attinet ad Calices stanneos, omissis iis, quae repeti possent ex priorum Ecclesiae saeculorum memoria, quum scilicet et lignei, et vitrei Calices in Altaris ministerio adhibebantur, ut ostensum a Nobis est in tractatu *de Sacrificio Missae sess.* 1. §. 26. *et seq. Latinae Editionis Patavinae:* nullum generale Decretum proferri potest, quo vel hodie vetitum sit hujusmodi Calicibus e stanno confecti in Missa uti, si Ecclesiarum, vel Sacerdotum paupertas tanta sit, ut majoris pretii vasa comparari nequeant; quin immo *in Can. Ut Calix, de Consecrat. distinct.* 1., haec expressa verba leguntur: *Si quis autem tam pauper est, saltem vel stanneum Calicem habeat.* Et quidem ad comprobandam asserendamque hujusmodi Ecclesiae Indulgentiam plura leguntur apud Sanctum Thomam 3. *part. quaest.* 83. *art.* 3. *ad sextum*, aliosque Scriptores de hoc disciplinae capite agentes: Quart. *ad Rubricas Missalis part.* 2. *tit.* 1. *sect.* 1. *dub.* 1. §. *Colligitur*, Pasqualig. *de Sacrificio Novae Legis tom.* 2. *quaest.* 764. *et quaest.* 765., Biss. *Hierurgia Sacra in verb. Calix.* §. 2.

Missae apud Latinos celebrari nequeunt, nisi super consecrato Altari lapideo, vel fixo, vel portatili.

§. 4. Quod vero spectat ad alteram optati Indulti partem, satis quidem constat in Ecclesia Latina nequaquam celebrari posse Incruentum Missae Sacrificium, nisi super Altari, quod vel totum rite consecratum fuerit, vel saltem superimpositum habeat consecratum Lapidem, qui *Tabula Altaris* nuncupatur; qua etiam de re egimus in dicto Tractatu *de Sacrificio Missae cit. sect.* 1. §. 2. *et seq.* In Graeca autem Ecclesia hujusmodi Sacrati Lapides minime sunt in usu; sed ibi a pluribus jam saeculis in more positum est, ut, ubi Altare solemni consecratione totum dedicatum non fuerit, loco Lapideae hujusmodi Tabulae, super Altaris Mensa aptetur Linteum quoddam Episcopali benedictione consecratum, in cujus angulis Sanctorum Reliquiae reconditae sunt, quodque vocatur *Antimension*, et super ipso Sacra Mysteria conficiantur; ut apud Auctores de Rebus Liturgicis tractantes videre licet, Goar. *in notis ad Euchology. Graecor. pag.* 521. *Venetae Editionis*, Christianus Lupus *in Synodos General. et Provincial. in dissert. de S. Leonis IX. actis cap.* 13. *Bruxellen. Edition. part.* 3., Renaudot *in Collectione Liturgiarum Oriental. tom.* 1. *pag.* 182. *Edit. Parisien.;* Macri *in notitia vocabulor. Ecclesiasticor. in verb. Antimensia.* Card. Bona *Rer. Liturgicar. lib.* 1. *cap.* 20. §. 2. ejusque Commentator Robert. Sala *tom.* 2. *pag.* 70. *num.* 4. *Taurinen. Editionis.*

Graeci celebrant etiam super Linteo consecrato, quod vocant Antimension.

§. 5. Quum vero nunquam Ecclesiae Latinae mens fuerit, ut Graecorum Ritus destrueret, quin potius eorum semper conservationi, quantum fas esset, nec non eorumdem apud Graecos Fideles observantiae prospexerit; nunquam proinde Missarum celebrationem, quae super hujusmodi Antimensiis a Graecis Catholicis fit, improbavit; sed eam, et quidem non in partibus Orientis dumtaxat, verum etiam inter Italo-Graecos, permitti expresse declaravit; ut videre licet tum in Institutione per fel. rec. Praedecessorem nostrum Clementem Papam VIII. edita, tum in nostra Constitutione, quae incipit: *Etsi Pastoralis. Bullarii nostri tom.* 1. *Constit.* 57. §. 6. *n.* 17.

Horum consuetudo non improbatur.

§. 6. Quum vero in iis Regionibus, in quibus Italo-Graeci sunt, Latini quoque frequentes habitent, atque ibidem tam unius, quam alterius Ritus Ecclesiae adsint, ita ut absque ullo impedimento, et sine gravi incommodo unusquisque Presbyter proprii Ritus Ecclesiam adire valeat; nulla sane causa est, ob quam Latinis earum partium Presbyteris permitti debeat, contra contestantem Ecclesiae Latinae disciplinam, sine Sacrata Altaris Lapidea Tabula, Missas celebrare, easque super Graecorum Antimensiis offerre; quod ipsis proinde in

Sed ea prohibetur Latinis, ubi non desunt Ecclesiae Latini Ritus, et Altaria Lapidea.

citata nostra Constitutione vetitum fuit, *eodem* §. 6. *num.* 19.

Peculiares tamen necessitates Locorum de quibus agitur, dispensationem concedendam suadent.

§. 7. Sed aliter se res habent, ubi de Regionibus agitur, in quibus Latini Presbyteri ab Ecclesiis Latini Ritus longe degentes, quum Sacratas Lapideas Tabulas per longa itinera sine gravi incommodo, et sine periculo eas confringendi secum deferre nequeant, vel Missae celebrationem penitus omittere, et sic Latinos Fideles sine Sacrificio proprii Ritus, et sine Mysteriorum participatione relinquere, vel eam super Graecorum Antimensiis peragere compelluntur. In hujusmodi rerum circumstantiis, Apostolicae Sedis provida indulgentia jamdudum enituit; quum scilicet Anno MDCII. ad supplicationem tunc existentis Episcopi Vilnensis praedictae Cardinalium Inquisitorum Generalium Congregationi hac de re exhibitam, ipso etiam Praedecessore Nostro Clemente Papa VIII. approbante, rescriptum fuit; *Sacerdotes Rutheni non Schismatici, in Ecclesiis Catholicorum Ritus Latini, Altaribus, Calicibus, et Vestibus Sacris eorumdem Catholicorum uti, et Missam celebrare possint, in casu necessitatis, ac etiam solum devotionis causa, dummodo Ritu Rutheno celebrent. Et e contra Sacerdotes Ritus Latini in Ecclesiis Ruthenorum non Schismaticorum, Altaribus, et Calicibus, ac Vestibus Sacris uti, et Missam celebrare valeant, Ritu tamen Latino. Et praedicta serventur secluso omni scandalo, et de licentia Praelatorum, et Rectorum ipsarum Ecclesiarum.*

Similis Indulti exemplum datum est anno 1602 pro Dioecesi Vilnensi.

Pontifex Indultum illud confirmat, et reliquis Presbyteris Latinis in Russia Polonica degentibus indulget juxta petita.

§. 8. Nos igitur, praemissae necessitatis intuitu, atque etiam hujusmodi Decreti consideratione adducti, praesentium litterarum tenore, atque ex certa scientia, et Apostolicae auctoritatis plenitudine, salvis praefati Clementis VIII., nostrisque super Ritibus Italo-Graecorum editis Constitutionibus, et Ordinationibus, non modo relatum superius Decretum approbamus, et confirmamus; verum etiam praefatis omnibus Missionariis, aliisque Sacerdotibus Latinis in tota Russia Polonica nunc et pro tempore commorantibus, ut ipsi, et eorum quilibet, in Ecclesiis Ruthenorum Unitorum, deficentibus Lapideis Altarium Tabulis rite consecratis, super Sacris eorumdem Ruthenorum Antimensiis Missarum Sacrificia celebrare, atque etiam, ut supra dictum est, in hujusmodi celebratione eorumdem Calicibus stanneis uti libere, et licite possint, et valeant, concedimus, et indulgemus. Non obstantibus quibusvis Apostolicis, seu Generalium, aut Provincialium, vel Synodalium, Conciliorum contrariis Constitutionibus, et Ordinationibus, sive Locorum, Personarum, aut Ordinum Statutis, Ritibus, Usibus, et Consuetudinibus etiam immemorabilibus, caeterisque in contrarium facientibus quibuscumque.

Contrariis derogat.

Proprium tamen Ritum ab unoquoque Sacerdote servandum decernit, juxta Constit. S. Pii V.

§. 9. Volumus autem, sicut in praemisso Decreto expresse cautum reperitur, ut dicti Missionarii, et Sacerdotes Latini, etiam quum eos, vigore praesentis concessionis, super Ruthenorum Unitorum Antimensiis Missam celebrare contigerit, Latino semper Ritu eamdem celebrare teneantur; firma nimirum, et in suo robore permanente Apostolica Constitutione a fel. rec. Praedecessore quoque Nostro Sancto Pio Papa V. edita, qua incipit: *Providentia Romani Pontificis constitut.* 12. *tom.* 2. *Bullar. Rom. Edition. Luxemburg.*, per quam omnes facultates, et Indulta, tam Graecis, ut Missas, et Divina officia Latino ritu celebrare possent, quam etiam Latinis concessa, ut eadem Graeco Ritu peragere valerent, revocata, atque perpetuo sublata fuerunt; quamque Nos etiam earumdem praesentium tenore, quatenus opus sit, dictaque auctoritate confirmamus, et innovamus.

Nec hujusmodi Indulto locum esse vult in Ecclesiis, aut Oratoriis Latinis.

§. 10. Volumus insuper, ut iidem praesenti Indulto celebrandi super Graecorum Antimensiis, in praedictorum Ruthenorum Ecclesiis dumtaxat (quemadmodum etiam in praemisso Decreto legitur) uti, et gaudere possint; si vero eosdem in aliqua Latina Ecclesia, seu in domesticis Latinorum Oratoriis, quae forsan auctoritate Apostolica in hujusmodi Latinorum privatis Domibus, cum licentia celebrari faciendi, quae adhuc vigeat, erecta fuerint, Sacrosanctum Sacrificium offerre contigerit, illud vel super Altari consecrato, vel super Lapidea pariter consecrata Tabula, quae etiam *Altare portatile* appellatur, non autem super Antimensiis hujusmodi, celebrare omnino debeant.

Transumptis fidem haberi jubet.

§. 11. Volumus denique, ut praesentium literarum exempla, etiam impressa publici Notarii subscriptione, et Personae in dignitate Ecclesiastica constitutae Sigillo munita, eamdem omnino, ac ipsae praesentes, ubicumque opus fuerit, fidem, et auctoritatem obtineant.

Sanctio.

§. 12. Nulli ergo hominum liceat paginam hanc Nostrae Concessionis Indulti, Statuti, Decreti, et Voluntatis infringere, vel ei ausu te-

merario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei ac Beatorum Petri, et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Dat. die 29. Martii 1751.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Domini MDCCLI. IV. Kalendas Aprilis, Pontificatus Nostri Anno Undecimo.

D. Cardinalis Passioneus.

J. Datarius.

Visa de Curia
J. C. Boschi.

J. B. Eugenius.

Registrata in Secretaria Brevium.

APPENDIX XV.

Ex Tomo III. Bull. edit. Rom. pag. 223.

Lib. II. Cap. II. De Missae idiomate sermo est. Superius in Appendice III. ea sunt exposita, quae ab Italo-Graecis, et Graecis Melchitis servanda sint. Opportunum hac de re visum est, si hic ea transcriberemus, quae postea S. Pontifex Ecclesiasticis omnibus Ritus Slavo-Latini praescripsit.

Ecclesiasticis Omnibus Ritus Slavo-Latini praecipitur, ut in Missis, et Divinis Officiis Slavum Litterale idiomà cum characteribus Hieronymianis retineant, et Missalibus Breviariis etc. utantur typis Congreg. Propagandae Fidei editis.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei

Ad Perpetuam rei memoriam

Pontificis sollicitudo, ne novitatis et abusus in Sacros Ritus irrepant.

Ex pastorali munere, quo Romani Pontifices Catholicae praesunt Ecclesiae, eamque moderantur, consueverunt Praedecessores Nostri vigilem navare curam, ut in Sacris peragendis, suos unaquaeque Natio legitime invectos Ritus Religiose custodiat, ejusque idiomatis uniformitatem retineat, quo illius respective Majores in Missae Sacrificio, Divinisque Officiis usi dignoscuntur; prohibentes ne quid a prisca lingua, vulgaribus licet dicendi formulis immutata, deflectatur, omnemque adhibentes operam, ut abusus procedentibus temporibus inolescentes eradicarent.

Ritus Nationi Illyricae concessus a Joanne VIII.

§. 1. Cum itaque ex fide dignorum testimonio acceperimus, in Ritum Slavo-Latinum, quem felicis recordationis Praedecessor Noster Joannes Papa VIII. fideli ac religiosae Nationi Illyricae, una cum idiomate, quod nunc Slavum literale appellant, et characteribus, quos Hieronymianos dicunt, adhibendam concessit, et successivis temporibus recolendae memoriae Praedecessores pariter Nostri Urbanus VIII., et Innocentius X., dum Missale, et Breviarium eodem idiomate, et characteribus, excudenda typis traderentur, iteratis vicibus confirmarunt; nonnullos irrepere abusus Apostolicae Sedis intentionibus, institutisque contrarios, perniciosa aliquorum libertate, qui audent Missas, insertis Orationibus et precibus Slavo vulgari sermone conscriptis, componere, Initium quoque Evangelii secundum Joannem, et Psalmum *Lavabo*, eadem vulgari lingua, latinisque characteribus impressa, nulla desuper a Nobis facultate, et approbatione praeobtenta, sibi, aliisque Sacerdotibus legendà proponere: Idcirco ne hujusmodi abusus, qui eumdem Ritum miscere ac turbare facile posset, latius progrediatur; postquam aliis Nostris editis Constitutionibus, nimirum quinquagesima septima, cui initium *Etsi pastoralis*, et octogesima septima incipiente *Demandatam coelitus*, quae extant in Bullarii Nostri Tom. 1. pag. 167. et 290. Graecorum Rituum conservationi, et integritati, pro Italo-Graecorum, et Greco-Melchitarum Nationibus, abunde providimus, eamdem nunc sollicitudinis Nostrae curam ad Illyricam Nationem convertentes, suprema, qua fungimur Apostolica auctoritate, volumus, praecipimus, atque mandamus, ut Ecclesiastici omnes et Sacerdotes tam Seculares, quam cujuscumque Ordinis, aut Instituti Regulares, qui Ritum Slavo-Latinum profitentur, in Augusto Altaris Sacrificio, et in Horis Canonicis, aliisque divinis Officiis persolvendis ac obeundis, Missalia, Tabellas, et Breviaria characteribus Hieronymianis impressa typis Congregationis Propagandae Fidei, quaeque in posterum ibidem imprimentur, non sine praeviis opportunis revisionibus, et approbationibus, aliisque diligentiis hucusque adhibitis, et deinceps adhibendis a Viris

Interversus, pluribus irreptis abusibus.

Quibus Proscriptis vetustior redintegratur, novisque Sanctionibus ejusdem firmitati consulitur.

doctis, et Slavo-Latinum idioma, ac Hieronymianos characteres apprime callentibus, quemadmodum per plura anteacta saecula ab Illyrico Clero servatum studiose fuit, ita deinceps omnino adhibere debeant, et teneantur: utque in posterum nemo ex praedicto Clero, in Missis celebrandis, aut in divinis Officiis persolvendis, Orationes et Preces, quae nostra, et Apostolicae Sedis auctoritate examinatae non fuerint, et approbatae, recitare, aut quoquo modo adhibere audeat, seu praesumat.

Quarum Executio Archiepiscopis et Episcopis demandatur.

§. 2. Quocirca Venerabilibus Fratribus Nostris Archiepiscopis, et Episcopis, in quorum Dioecesibus Ritus Slavo-Latinus viget, committimus, atque injungimus, ut pro zelo, et sollicitudine, qua tenentur concreditis sibi Ovibus praeesse, et Sacrorum Ecclesiae Rituum integritati advigilare, sedulam exactamque hujusce Nostrae voluntatis, ac districti praecepti executionem curent, atque urgeant, ac novitates omnes, irreptosque quoslibet abusus eliminent, adhibitis efficacioribus remediis a Sacris Canonibus in pervicaces, et refractarios indictis; similia vero successivis temporibus attentari minime patiantur.

Decreta pro praemissorum firmitate.

§. 3. Decernentes has Nostras Litteras, et in eis contenta hujusmodi, semper, et perpetuo firma, valida, et efficacia existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri, et obtinere, et ab illis, ad quos spectat, et pro tempore spectabit, inviolabiliter observari debere: sicque, et non aliter in praemissis per quoscumque Judices Ordinarios, et Delegatos, etiam Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, horumque Congregationes, necnon Apostolicae Sedis Nuntios, et quosvis alios quacumque praeeminentia, et potestate fungentes, et functuros, sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter judicandi, et interpretandi facultate, et auctoritate, judicari, et definiri debere; ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Derogatio contrariis.

§. 4. Non obstantibus contrariis quibusvis, etiam in Synodalibus forsan, aut Provincialibus Conciliis editis Constitutionibus, aut Decretis; Privilegiis quoque, et Indultis eidem Nationi Illyricae, ejusque Ecclesiis, atque Praesulibus, quavis etiam Apostolica auctoritate concessis, ac iteratis vicibus confirmatis, et innovatis, ac usibus, stylis, et consuetudinibus quantumvis diuturna observantia firmatis: quibus omnibus, et singulis, tenore praesentium, et ad praemissum effectum, specialiter et expresse derogamus, caeterisque contrariis quibuscumque.

Fides transumptis habenda.

§. 5. Volumus autem, ut earumdem praesentium Litterarum transumptis seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici suscriptis, et sigillo Personae in dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quae ipsis praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae vel ostensae.

Sanctio poenalis

§. 6. Nulli ergo Hominum liceat paginam hanc Nostrae Declarationis, inhibitionis, praecepti, mandati, commissionis, et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Data die 17. Aug. 1754. Pontificatus 14.

Datum Romae apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicae Millesimo septingentesimo quinquagesimo quarto, decimo octavo Kalendas Septembris, Pontificatus Nostri Quartodecimo.

D. Card. Passioneus.

J. Datarius:

Visa de Curia

J. C. Boschi.

J. B. Eugenius.

Registrata in Secretaria Brevium.

APPENDIX XVI.

Ex Tomo IV. Bull. Edit. Rom. pag. 369.

Lib. II. Cap. XIII. num. 2. seqq. Sermo habetur de commemoratione Summi Pontificis, Episcopi, Archiepiscopi, et Regis in Missa facienda. Ad ea quae ibi habentur magis illustranda, aliqua hic afferemus quae circa hanc rem fusiori calamo prosecutus est Sapientissimus Auctor, in Epistola qua monita novae Graeci Euchologii editioni (Typis Congregationis Propagandae Fidei impressae) proposita, Graeci Ritus Ecclesiasticis latius explicavit.

Primum bipartitum Monitum: de

§. 9. Primum itaque Monitum his verbis conceptum legitur. *Sciendum est, quod Sacer-*

commemoratione Rom. Pontificis, necnon Episcopi, et Patriarchae in Missa facienda.

Dubium in Congregatione discussum, et Decretum hac de re editum.

dotes, qui Euchologio sunt usuri, nosse debent Ecclesiasticos Sanctorum Patrum Canones, et Catholicae Ecclesiae Constitutiones, ne divina administrantes Sacramenta, aliaque peragentes Officia, errare comperiantur. Cum igitur in sacra Liturgia commemorationes fieri soleant, oportet primum quidem Romani Pontificis commemorationem agi, deinde proprii Episcopi, et Patriarchae, dummodo Catholici sint. Quod si alter eorum, vel ambo sunt schismatici, sive haeretici, eorum commemoratio nequaquam fiat. Quod sane consentaneum omnino est iis, quae decreta fuerunt in Congregatione habita die prima Maji anni 1749., quaeque approbatione nostra confirmata fuerunt. Dubium in ea Congregatione propositum fuit sequens: *Num in precibus, quae a Sacerdote, et Diacono in Prothesi recitantur, ponendum sit Nomen Summi Pontificis, tum etiam in caeteris precibus; videlicet, pro Summo Pontifice N.* Redditum autem fuit Dubio Responsum hujusmodi: *In Instructione initio Euchologii adscribenda admoneantur Sacerdotes Graeci, ut commemorationem faciant Summi Pontificis, et eorum Episcopi, seu Archiepiscopi, si sit cum Ecclesia Catholica Romana unitus, et insuper ponatur alia Rubrica in margine Liturgiae, quae eos remittat ad Instructionem.* Visum est enim hoc pacto suppleri debere, quae in ipso Euchologii Textu desiderantur.

De prima Moniti parte, scilicet de Commemor. Rom. Pontificis.

Monumenta, ex quibus vetustissimus in Latina Ecclesia probatur hujus commemorationis Ritus.

§. 10. De commemoratione Romani Pontificis in Sacrificio Missae, deque hujus disciplinae vetustate, nos ipsi fuse disseruimus in Nostro Tractatu *De Sacrificio Missae Sect.* 1. *num.* 219. sed post ejus Libri editionem, idem argumentum, congestis pluribus haud sane communibus monumentis, tractavit Dominicus Georgius, noster, dum viveret, intimus Sacellanus, *De Liturgia Romani Pontificis Tom.* 3. *cap.* 3. *n.* 14. ubi haec habet: *Solemne semper fuit in Ecclesia Catholica, ut Romani Pontificis nomen inter sacra Mysteria recitaretur;* deinde *num.* 22. ita subdit: *De Romani Pontificis nomine ad unum omnia vetustissima monumenta concordant, et exemplaria sacri Canonis antiquissima.* Et quidem hujusmodi commemorationem in Missa habitam fuisse ostendunt Liturgia Ambrosiana, Missa Mozarabica, Missa Latina quam Flaccus Illyricus Lutheranus vetusto e Codice excriptam protulit; item antiquissima Liturgia, quae legitur in vetustiori Codice Sacramentorum Ecclesiae Romanae, quam Ven. Cardinalis Thomasius in lucem edidit: omnes denique Sacri Missae Canones, sive impressi, sive manuscripti; quemadmodum fuse demonstrat memoratus Praesul Nicolaus Antonellus, in sua copiosa, ac erudita Dissertatione, quam pro injuncto sibi munere Secretarii praefatae Congregationis ad Euchologii correctionem deputatae conscripsit, et Typis cudendam curavit, tunc quum a Cardinalibus, et Consultoribus ea de re disceptari coepit; quam etiam recusam legere est in Appendice ad antiquum Missale Monasticum Lateranense, *Tom.* 1. *Collectionis Liturgicae* a P. Emanuele de Azevedo adornatae.

An idem primis saeculis in Graeca Ecclesia viguerit disputatur.

§. 11. Hactenus enunciata Monumenta ad Latinam Ecclesiam pertinent, quod autem spectat ad Graecam Ecclesiam, Cardinalis Bona *Rer. Liturgicar. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 3. ignotum esse ait, an ea prioribus saeculis in Sacrificio Missae Romani Pontificis mentionem fecerit; *An vero primis saeculis Graecia Orthodoxa mentionem fecerit Romani Pontificis, non liquet.* Porro Isaacus Habertus, *in Observationibus ad Pontificale Graecorum part.* 8. *observat.* 12., fatetur se inter prioris aevi monumenta nullum invenire, ex quo constet, in Orientali Ecclesia, infra Missarum actionem, Romani Pontificis memoriam fieri consuevisse: *Vellem factum, et laudarem; sed factum non lego: factum quidem laudarem.* Quum autem in quibusdam antiquis exemplis Liturgiae Sancti Joannis Chrysostomi sequentia verba legantur: *Nicolai Sanctissimi Universalis Papae longa sint tempora;* credibile esse ait, temporibus S. Nicolai I. Pontificis Maximi, videlicet circa ann. Christi DCCCCLVIII., Patriarchae nomini adjectum fuisse nomen Romani Pontificis. At vero laudatus Antonellus in citata Dissertatione contendit, multo ante Epocham ab Haberto indicatam, in Ecclesia Graeca Romani Pontificis commemorationem in Missa fieri consuevisse; idque evincit tum aliis multis monumentis, tum eo potissimum facto, quod refert Nicephorus *in Historia Ecclesiastica l.* 16. *cap.* 17., et testimonio nititur antiquioris atque gravioris Historici, Basilii Cilicis.

Egregium factum, quo comprobatur affirmativa sententia.

Acacius nimirum Constantinopolitanus Episcopus, Eutychianae haeresis fautor, Zenoni Imperatori auctor fuerat, ut infaustum illud publicaret edictum, *Honoticon* appellatum, quo irrita fiebat Sacri Chalcedonensis Concilii definitio adversus haeresim Eutychetis. Quod cum Sanctissimus Pontifex

Felix III. dissimulare non potuerit: ideoque Acacium communione privaverit, ausus est hic anno Domini CCCCLXXXIV., novo et inaudito ad eam diem temeritatis excessu, Felicis Romani Pontificis nomen e Sacris Diptychis abradere: Quam ob rem damnata deinde fuit Acacii memoria, ejusque damnationis acquievit Ecclesia Graeca, sub Hormisda Pontifice, et Justino Imperatore; id quod a duobus Hormisdae Praedecessoribus, Anastasio II., et Symmacho, obtineri nequiverat. Erat igitur in magna Constantinopolitana Ecclesia (cujus exemplum procul dubio sequutae erunt inferiores aliae Orientis Ecclesiae), erat, inquam, in Sacris Diptychis Romani Pontificis nomen, ideoque dicendum est, pro eo nominatim oratum fuisse inter Missarum solemnia. Quod si Acacius hujusmodi nomen primus abrasisse dicitur, ejusque factum ideo etiam improbatum specialiter fuit, quod, sine praecedenti alterius cujusque exemplo, rem perpetrasset novam, et eo usque inauditam; quamvis anteactis temporibus inter Romanos Pontifices, et Regiae Urbis Episcopos, offensiones ac dissensiones non defuissent; hinc satis superque evincitur, multo ante Acacii tempora, ideoque prioribus saeculis, Romani Pontificis nomen Sacris Graecorum Diptychis inscriptum fuisse, et in Missarum actione pro eo preces fieri consuevisse.

Commemoratio isthaec, quid vi sua importet.

§. 12. Sed quidquid sit de hoc controverso Ecclesiasticae eruditionis capite, Nobis satis est affirmare posse, commemorationem Romani Pontificis in Missa, fusasque pro eodem in Sacrificio preces, censeri, et esse declarativum quoddam signum, quo idem Pontifex tamquam Ecclesiae Caput, Vicarius Christi, et Beati Petri Successor agnoscitur, ac professio fit animi et voluntatis Catholicae unitati firmiter adhaerentis; ut etiam recte advertit Christianus Lupus, super Conciliis scribens *Tom. 4. Editionis Bruxell. pag.* 422. *Haec commemoratio est suprema et honoratissima Communionis species*. Neque id tantummodo probatur auctoritate Ivonis Flaviniacensis *in Chronico pag.* 228. ubi ita legitur: *Noverit se a communione totius Orbis separari, quicumque nomen Apostolici, pro qualicumque dissensione, in Canone non recitaverit;* aut vulgati Alcuini, qui *lib.* 1. *de Divinis Officiis cap.* 12. ita scripsit: *Constat, ab universi Orbis communione separatos esse, sicut Beatus Pelagius docet, qui qualibet dissensione, inter Sacra Mysteria Apostolici Pontificis memoriam secundum consuetudinem non frequentant;* sed graviore sententia Pelagii II. Summi Pontificis, qui sexto Ecclesiae saeculo Apostolicam Cathedram tenuit, quique in suis litteris relatis in Labbeana Conciliorum Collectione *Tom.* 5. *col.* 794. *et seq.*, *et col.* 810. ita ad rem nostram scriptum reliquit. *Divisionem vestram a generali Ecclesia, quam tolerabiliter ferre non possum, vehementer stupeo; cum enim beatissimus Augustinus, Dominicae sententiae memor, quae fundamentum Ecclesiae in Apostolicis Sedibus collocavit, in schismate esse dicat, quicumque se a Praesulum earumdem Sedium auctoritate, vel communione suspenderit, nec aliam manifestet esse Ecclesiam, nisi quae in Pontificalibus Apostolicarum Sedium est solidata radicibus, quomodo vos ab universi Orbis communione separatos esse non creditis, si mei inter Sacra Mysteria, secundum consuetudinem, nominis memoriam reticetis, in quo licet indigno, Apostolicae Sedis, per successionem Episcopatus, praesenti tempore videtis consistere firmitatem*. Quibus Pelagii litteris usus est quoque magnus Lugdunensis Archiepiscopus Sanctus Agobardus in suo Tractatu *De comparatione utriusque regiminis*, qui impressus habetur *in Magna Bibliotheca Patrum, impressionis Lugdunensis Tom.* 14. *pag.* 315. *num.* 21., et a Balutio recusus fuit, inter alia ejusdem Sancti Opera *Tom.* 2. *pag.* 49.

Eadem occasione schismatis intermissa, et in tractanda unione, semper ante alia quaeque conventa.

§. 13. Satis praeterea Nobis, est, hoc tuto asserere posse, quocumque demum tempore in Ecclesia Graeco recepta fuerit disciplina orandi nominatim pro Romano Pontifice in Missa, eam certe in Graecis Ecclesiis viguisse pluribus saeculis ante conflatum schisma, nec nisi post funestam divisionem fuisse intermissam. Extat epistola Petri Antiocheni Patriarchae, qui vivebat anno Christi 1054. ad Michaelem Caerularium, insignem schismatis Photiani instauratorem, quam Graece et Latine edidit Joannes Baptista Cotelerius *Tom.* 2. *Monument. Eccl. Graec.* Michael dixerat, se mirari, quod Antiochenus ipse Petrus necnon Alexandrinus, et Hierosolymitanus Antistites, Roman. Pontificem in Sacris Diptychis referrent; quemadmodum desumitur *ex citat. Tom.* 2. *num.* 9. *pag.* 140. Sed fanatici hominis audaciam Petrus acerrime perstrinxit, ostendens, ad suam usque aetatem, tum Antiochiae, tum Constantinopoli non fuisse intermissam Romani Pontificis commemorationem: *Ad haec ergo quoque testis sum omni exceptione major, aliique*

mecum plures eorum, qui in Ecclesia praecellunt, quod sub beatae memoriae Patriarcha Antiochiae Domno Johanne, Papa Romae, ipse etiam Johannes nominatus, in sacris Diptychis referretur. Constantinopolim praeterea ante hos annos quadraginta quinque ingressus, reperi, sub sanctae memoriae Patriarcha Domno Sergio, praedictum Papam in sacra Missa cum aliis Patriarchis referri. Additur, nunquam agi coeptum de unione instauranda, nisi ea in antecessum admissa conditio fuerit, ut Sacrae Liturgiae insereretur Romani Pontificis commemoratio; neque vero conventam unionem pro impleta habitam fuisse, nisi praeindicata initialis conditio reipsa executioni fuerit demandata. Ex quibus omnibus manifeste eruitur consensio Ecclesiarum Latinae et, Graecae, in agnoscendo et statuendo, inesse in praefata commemoratione protestationem subjectionis debitae Romano Pontifici, tanquam Ecclesiae Capiti, ac voluntatis permanendi in unitate Ecclesiae, ut supra diximus; contra vero, per hujusmodi commemorationis omissionem, declarari animum schismati pertinaciter adhaerentem.

Probatur assertio iteratis exemplis instauratae, unionis, rebusque gestis sub Michaele Palaeologo.

§. 14. Quum Michael Palaeologus Constantinopolitanus Imperator, anno 1263. et sequenti, studium suum declarasset redeundi, una cum Graecis sibi subjectis, in unitatem atque concordiam cum Ecclesia Romana, Urbanus IV. Praedecessor Noster hanc conditionem diserte proposuit, teste Niceta *lib.* 5. *cap.* 2. *Ut in sacris Officiis et Diptychis Papae nomen cum quatuor Patriarchis memoraretur*. Cumque subinde hujusmodi unionis tractatio ab eodem Michaele Imperatore, et Patriarcha Joanne Vecco, resumpta fuisset, ac de ea serio actum fuerit in Concilio Generali Lugduni habito anno Domini MCCLXXIV., Beatus Gregorius X. Pont. Max., assentientibus Patribus in Concilio congregatis, ante omnia nonnullas proposuit conditiones, quae nisi acceptarentur, nullus Unioni tractandae ac perficiendae locus reliquus foret; quarum prima fuit: *Ut inter sacras Hymnodias Papa cum aliis quatuor Patriarchis in Diptyca relatus memoraretur;* ut apud eumdem Nicaetam habetur, *loco citato*. Eam vero conditionem a Graecis acceptatam fuisse, et exequendo impletam, testatur Pachymeres *lib.* 5. *cap.* 22. *Ex hoc Legatorum adventu pacem factam referentium, duo consecuta sunt, vi prius conventorum; exauctoratio Patriarchae, et Papae in sacro commemoratio publica*.

Impia Andronici intermedii Imperatoris attentata.

§. 15. Michaeli Palaeologo successor in Imperio fuit Andronicus Filius, damnato schismati adeo perdite adhaerens, ut, quoniam Pater unioni Ecclesiae Graecae cum Latina ineundae operam contulerat, illius Corpus extra locum sacrum sepeliri permiserit. Et quia, donec Ecclesiae Constantinopolitanae præsideret Catholicus Patriarcha Joannes Vecco, minime sperabat Imperator, destinatam sibi schismatis instaurationem ad exitum perduci posse, Josephum quemdam haeretica labe infectum in Patriarchalem Sedem intrusit. Exinde res in pejus ruere coeperunt, nec amplius obtineri potuit sincera Ecclesiarum reconciliatio, donec coacto Ferrariae Generali Concilio, quod deinde Florentiam translatum fuit, rebusque inter Latinos Graecosque Patres mature discussis, anno demum MCCCCXXXIX. dejectus fuit divisionis paries, qui unam ab altera Ecclesia tam diu sejunctam tenuerat. Utque omnibus testata fieret unionis peractae veritas, Joannes Palaeologus Graecorum Imperator jussit, in sacris Diptychis reponi nomen Romani Pontificis; uti testatur vel ipse schismaticus scriptor Sylvester Sguropulus *in Historia Concilii Florentini sess.* 10. *c.* 12. Cumque subinde unionis constitutae Decretum ad Philotheum Alexandrinum Patriarcham transmissum fuerit, non praetermisit hic, in sua responsione ad Eugenium IV. Pontificem data, testari, a se quoque statutum fuisse, ut in Sacrificio Missae, Romani Pontificis commemoratio, antequam aliorum Patriarcharum, fieri deberet: *Unde cum nostris aegyptiis Pontificibus, et caeteris Clericis nostris statuimus, ut ubique, in omnibus Christi Ecclesiis, inter Missarum solemnia, prae caeteris Patriarchis, memoriam Tuae Beatitudinis faciamus, sicuti in Sacris Canonibus cautum est;* quemadmodum videre est in Actis Concilii Florentini a Cardinale Justiniano collectis *part.* 2. *collect.* 22. *pag.* 323.

Altera probatio ex factis Joannis Palaeologi, necnon Alexandrini Patriarchae.

Tertia denique, ex pactis conventis inter Constantinum Imperatorem, et Nicolaum V. Pontificem.

§. 16. Post Joannem Palaeologum in Graecia imperavit Constantinus, qui quum ad Nicolaum V. Legatos misisset, qui sibi periclitanti opem implorarent, hoc simul profiteri non omisit, se omni conatu daturum operam, ut concordia Florentiae constituta optatam sortiretur executionem; ideoque effecturum, ut Pontificis Romani nomen sacris Diptychis restitueretur, uti testatur Ducas in Historia Byzantina: *Imperator suppetias rogatum Romam jam antea miserat, ut etiam Concordia Florentiae*

reconciliata restabiliretur, inque magnae Ecclesiae Liturgiis Papae nomen e sacris Diptychis recitaretur. Pontifex autem promptum se atque paratum exhibuit ad afferendam illi pro viribus opem; simulque ipsum hortari, et urgere non destitit, ut Decretum Unionis in Concilio Florentino peractae promulgaret, efficeretque, ut nomen Romani Pontificis *recitetur in Diptychis, et pro ipso nominatim expresse ab universa Graecorum oretur Ecclesia, sicut ii, qui Deo placuere, et Constantinopolitani Patriarchae, et Imperatores hactenus servavere*; ut habetur in Annalibus Raynaldi, *ad annum Christi* 1451. *n.* 2.

Graeci Orientales, Catholici hujusce commemorationis habendae legem agnoscunt et in iteratis Synodis evulgant.

§. 17. Haec sunt, quae pertinent ad priorem partem primi Moniti, ubi agitur de obligatione Celebrantium, orandi pro Papa in Sacrificio Missae; nec aliud praeterea addendum videtur, nisi quod ante hujusmodi Monitum, Catholici Episcopi Graeci Orientales, in suis Synodis hoc ipsum statuere non omiserunt; et Nos ipsi pro Italo-Graecis opportuna Decreta edere non praetermisimus. Anno Domini MDCCXX. Zamosciae habita fuit Synodus Provincialis, de mandato fel. record. Praedecessoris Nostri Clementis Papae XI., ac praesidentes in ea Hieronymo Grimaldo tunc Archiepiscopo Edesseno, et Apostolicae Sedis Nuntio in Regno Poloniae, deinde vero a recol. mem. Decessore Nostro Clemente Papa XII. ad Cardinalatus honorem assumpto. In hujus itaque Synodi Decretis, quae etiam a piae memoriae Benedicto Papa XIII. similiter Praedecessore Nostro, maturo praemisso examine, confirmata fuerunt, sub titulo *de Fide Catholica*, sequentia leguntur verba: *Eadem de causa*, nimirum ad removendam omnem schismatis suspicionem, *et ad demonstrandam sinceram Membrorum cum Capite conjunctionem, censuit etiam, ac praecepit, sub poenis arbitrio Ordinarii infligendis, ut ubicumque in sacris Diptychis commemoratio Romani Pontificis facienda erit, praesertim vero tempore Sacrificii Missae, in translatione Oblatorum, fiat claris et expressis verbis, quibus alter quam Romanus universalis Episcopus designari non possit*. Consentiunt Patres Concilii Libanensis anno MDCCXXXVI. congregati, sub praesidentia Dilecti Filii Magistri Josephi Simonis Assemani Romanae Curiae Praesulis, et Ablegati Apostolici; in cujus pariter Concilii Decretis, sub Titulo *de Symbolo Fidei, ejusque professione, num.* 12. haec occurrunt verba: *Sanctissimi Romani Pontificis commemorationem, tam in Missis, quam in Divinis Officiis, ante Reverendissimi Domini Patriarchae nomen, uti hactenus consuevimus, celebrare non omittamus*. Et hoc etiam Concilium, post accuratissimum rerum omnium examen, Apostolica auctoritate a Nobismetipsis confirmatum extitit, ut videre licet in Nostra Constitutione, quae incipit *Singularis: Tom.* 1. *Bullarii Nostri, num.* 31. Petrus Arcudius in suo Opere *de Concordia Ecclesiae Occidentalis et Orientalis lib.* 3. *cap.* 39., monitum adscripsit pro Latinis Episcopis, in quorum Dioecesibus commorantur Graeci, ut eos adigere studeant ad faciendam in Missa commemorationem Romani Pontificis; ne qua reliqua sit suspicio propensionis erga schisma: *Episcopi Latini omnino curare debent, ut sibi subditi Parochi Graeci in unione Catholica sint, et Summum Pastorem agnoscant, juxtaque veterem morem, pro illo solemniter deprecentur*, in Sacrificio Missae, de quo nempe eo in loco agit. Consentanee autem ad hoc aequissimum monitum, in nostra Constitutione pro Italo-Graecis emanata, cui initium: *Etsi Pastoralis*, quoque est 57. *in Bullarii Nostri Tom.* 1. §. 9. *num.* 4. ita cautum fuit: *Deinde Summi Romani Pontificis, ac Ordinarii loci, in Missis, atque Divinis Officiis, commemoratio fiat*.

Eadem Italo-Graecis indixit Pontifex.

Secunda Moniti pars, de Commemoratione Episcopi et Patriarchae, habenda, vel omittenda.

§. 18. Sequitur pars altera ejusdem primi moniti, in qua, uti superius notatum fuit, injungitur Sacerdoti Graeco, ut infra Missam, postquam oraverit pro Pontifice Romano, oret pro proprio Episcopo, oret etiam pro suo Patriarcha, si tamen Catholici sint; nam si eorum alter, vel uterque schismaticus esset, aut haereticus, de illo, aut illis commemorationem facere non deberet.

Latinae Ecclesiae disciplina quoad Commemorationem Episcopi.

§. 19. In Latina Ecclesia nulla se se offerre solet difficultas; quoad commemorationem faciendam illius Episcopi, in cujus Dioecesi Sacerdos Missarum sacra facit. Hac de re Nos ipsi egimus in nostro Opere *de Sacrificio Missae sect.* 1. *num.* 220. *Latinae editionis*; ibique demonstravimus, debere eum, qui in Dioecesi aliqua Missam celebrat, Episcopi Dioecesani loci mentionem facere, non vero alterius, in cujus Dioecesi ipse ordinatus fuerit; seu cujus Ordinariae Jurisdictioni subjectus sit; neque vero licitum esse Regularibus, proprii Superioris Generalis, aut aliis Sacerdotibus alicui Praelato inferiori Territorium separatum habenti subjectis, hujusmodi Praelati commemorationem facere in Missa; quum is honor deferendus tantummodo

sit ei Superiori, seu Praesuli, qui Episcopali auctoritate, et ordine est insignitus. Auctores vero, qui haec omnia tradunt, et probant, ibidem a Nobis allati fuerunt. Quare nihil aliud hic adjiciemus, nisi quod praecitatus Dominicus Georgius, qui post editum nostrum illud opus, suum praelo dedit Tractatum *De Liturgia Romani Pontificis*, pluribus antiquis perlustratis Codicibus, haec adnotata reliquit, *dicti Operis Tom.* 3. *cap.* 3. *n.* 23. *pag.* 52. *Omnia ferme vetustissima exemplaria Sacri Canonis Missae, post Romanum Pontificem, nomen Antistitis designant, quod quidem nomen Florus, et antiquiores Expositores Missae, quos in appendice damus, commemorant.*

Episcopus celebrans qua formula pro se oret in Missa.

§. 20. Utque adhuc a Latina disciplina non discedamus, hoc etiam adnotabimus, Episcopum Missam celebrantem, pro semetipso orare, se *indignum servum* compellando; quod consentaneum est iis, quae leguntur *lib.* 8. *Constitutionum, quae Apostolicae dicuntur, inter Opera Patrum Apostolicorum a Coteleri edita Tom.* 1. *pag.* 407. ubi is, qui sacrum facit, postquam pro aliis oravit, pro se ipso deprecatur his verbis: *Adhuc rogamus Te pro nullius pretii homine, qui Tibi offero etc.* Praeterea sciendum est, in Urbe Roma solius Romani Pontificis commemorationem fieri, eo quod ipse non modo sit Summus Pontifex, sed etiam specialiter Romanae Urbis Episcopus; ipsum vero Pontificem, dum Missam celebrat, pro se etiam orare, ad eum plane modum, quo Episcopus quilibet celebrans pro se ipso Deum orat. *Postulatis* (verba sunt Innocentii III. in Epistola non adhuc edita, sed in Regestis Vaticanis asservata *lib.* 9. *num.* 33., qua respondet Episcopo Auriensi, sciscitanti quomodo Pontifex Missam celebrans de se ipso mentionem faciat:) *Postulasti praeterea doceri, quibus verbis Pontifex Romanus utatur in eo loco Canonis Missae, in quo Sacerdos inferior dicit, una cum Papa Nostro; cum idem pro se tunc videatur orare, ac supra se Antistitem non habere: ad quod devotionis tuae taliter respondemus, quod Nos ibi dicimus: una mecum indigno famulo tuo.* Denique notandum est, a Latinis Sacerdotibus, commemorationem Archiepiscopi, uti Metropolitani, in Canone minime fieri; ut etiam notat accuratus P. Merati *in suis Commentariis ad Gavantum part.* 1. *tit.* 8. *num.* 5., et quidem etiamsi vacet Sedes Episcopalis: *Si vero Episcopus Ordinarius loci, in quo celebratur, sit vita functus, praedicta verba omittuntur;* nimirum de eo non fit commemoratio: *sed advertendum est, loco Episcopi, non posse nominari Vicarium Capitularem, quia licet, sede vacante, Ordinarius sit illius loci, non tamen est Episcopus illius Dioecesis. Rursus neque nominari potest Archiepiscopus, aut Patriarcha Provinciae, intra quam continetur Episcopatus Episcopi defuncti licet in eo habeat aliquam jurisdictionem; quia Archiepiscopus, aut Patriarcha, non dicitur Ordinarius in Diocesibus Suffraganeorum.*

Romae solius Pontificis fit mentio, et quare.

Pontifex celebrans, quomodo pro se oret.

Archiepiscopi nunquam fit mentio a Latinis in Missa.

Italo-Graeci, quoad commemorationes in Missa, Latinam disciplinam servare debent.

§. 21. Nunc autem converso ad Graecos sermone; si quidem de Italo-Graecis agatur, hi omnimodae subjiciuntur jurisdictioni Episcopi Latini, in cujus Dioecesi suum constituerunt domicilium, juxta Constitutionem LXXIV. Praedecessoris Nostri Pii Papae IV., quae incipit *Romanus Pontifex, Bullar. Roman. Tom.* 2., de qua Nos fuse disseruimus in nostro Tractatu *De Synodo Dioecesana lib.* 2. *cap.* 12. *novissimae editionis Romanae.* Itaque hujusmodi Presbyteri Italo-Graeci, in Sacrificio offerendo, Latinam disciplinam sequi tenentur, commemorationem scilicet facientes Romani Pontificis, et Episcopi loci, nunquam vero Orientalium Episcoporum, aut Patriarcharum, quantumvis Catholici sint, quum hi nulla fruantur jurisdictione in Italia, et Insulis adjacentibus; ut etiam statutum est in praefata Constitutione nostra: *Etsi Pastoralis* §. 9. *n.* 4. *Bullarii Nostri Tom.* 1. *Const.* 57. Sane in Dictato Sancti Gregorii VII. Rom. Pont. *Can.* 10. haec verba leguntur: *Quod Papae solius nomen in Ecclesia recitetur.* Et quidem Dictatum hoc Conciliorum Collectionibus insertum reperitur, nimirum Regiae Parisiensi, *Tom.* 26., Labbeanae vero *Tom.* 10., atque alteri ab Harduino conflatae *Tom.* 6. *part.* 1. Non tamen ignoramus vigentem inter eruditos controversiam, sitne Dictatum illud genuinum opus S. Pontificis, an potius supposititium; adeo quidem ut P. Mabillonius in suo Tractatu *De Studiis Monasticis*, quaestionem hanc recensuerit inter graviores, quibus enodandis Ecclesiasticae Historiae Professores occupari possunt. Verum hoc etiam posito, Dictatum esse genuinum opus S. Gregorii VII., vera ac germana citati Canonis sententia haud quidem est, ut in Ecclesia Latina Episcopi Dioecesani nomen a Missae Canone sit removendum, sed ut eidem minime inserantur nomina Orientalium Patriarcharum, qui scilicet tunc temporis hac conditione consensuros se dicebant: ut

Dictatum S. Gregorii VII. genuinum ne sit, an supposititium, in quaestione est.

Traditur legitimus ejus loci sensus, ubi solius Papae nomen in Ecclesia recitari jubet.

Romani Pontificis nomen in Liturgia reponeretur, ac per universas Orientis Ecclesias pro eo preces fierent, si vicissim Pontifex consensisset, ut ipsorum nomina a Sacerdotibus Latinis Ecclesiae Romanae, aliarumque Ecclesiarum Romani Patriarchatus, in Canone Missae recitarentur. Quae quidem conditio jure optimo rejecta fuit, prout sapienter observat Christianus Lupus *ad Concilia part. 4. pag. 437. editionis Bruxellen. A schismate recessurus Michael* (de Michaele Caerulario Constantinopolitano Patriarcha loquitur) *petiit nomen suum inscribi Romanis tabulis, spopondit que Pontificis nomen omnium suarum Ecclesiarum tabulis reddendum. Sed Leo* (Romanum Pontificem innuit S. Leonem IX.) *noluit annuere: mutua enim Patriarchalium nominum recitatio viguit in solis aequalibus, et consororibus Orientalium Patriarcharum Sedibus, nunquam in Romana. Haec enim Orientalium non tantum soror, sed etiam caput est et mater, ideoque nullius, nisi sui solius Episcopi, nomen unquam recitavit.* Et sequenti *pag.* 438. ita prosequitur: *Orientalium Patriarcharum nomina nunquam recitavit Romana, immo nulla latina Ecclesia.*

Graecis Orientalibus licitum est pro Metropolita, et Patriarcha orare in Missa.

§. 22. Haec pertinent ad Italo-Graecos; verum quod spectat ad caeteros Graecos, et Orientales, Monitum istud Euchologio praepositum, de quo nunc agimus, nequaquam iis prohibet suorum Metropolitarum, et Patriarcharum mentionem facere in Missa; sed cavet tantummodo, ne id fiat, quatenus illi schismatici sint, aut haeretici. Constat antiquum esse morem in Ecclesia Graeca, ut in Missarum precibus Patriarcharum nomina commemorentur. Theodorus Balsamon in iis, quae scripsit *de Patriarcharum juribus*, haec habet: *Statutum est, ut in quavis Ecclesia Dei, sive ad Euphratem, sive ad Tygrim, sive ad ipsum pertingat Oceanum, conjunctim Patriarcharum nomina referantur.* Goarius *in notis ad Rituale Graecorum pag.* 63. hoc refert, veluti usu receptum, videlicet in Graeca Liturgia, Sacerdotem orare pro omnibus Episcopis, et pro Metropolitano. Meratus autem *in notis ad Gavantum Tom. 1. part. 1. pag. 539. Romanae editionis*, postquam illud posuit, quod supra retulimus, in Ecclesia Latina Archiepiscopi commemorationem non fieri in Missa, vacante licet Ecclesia suffraganea, ita subdit: *Hoc tamen non observatur a Graecis, aliisque Orientalibus, qui Patriarcham nominant, et Metropolitam.* Neque id ipsum in saepe

Modo ne sint haeretici vel schismatici.

indicato Monito iisdem indefinite prohibetur, sed tunc solummodo, quum Metropolitae, aut Patriarchae, schismatici sunt, vel haeretici; juxta regulas jampridem receptas atque statutas, antequam Euchologii correctioni manus admoveretur. Sane in Congregatione Sancti Officii anno 1673., quum de hoc disciplinae capite actum fuerit, decretum prodiit tenoris sequentis: *In Congregatione Generali Sancti Officii die 7. Junii 1673. Utrum in Missa possit nominare Sacerdos in Oppido Liburni Patriarcham Armenorum, pro ipso orando, qui est schismaticus; quod instanter petunt sibi concedi, ut per hoc natio magis, et majori erga Latinos alliciatur affectu; Sacra Congregatio respondit, non posse; et omnino prohibeatur. In eadem Congregatione 20. Junii 1674. lectis litteris R. P. D. Nuntii Florentiae, datis die 10. Aprilis 1674. scriptis Sacrae Congregationi de Propaganda, et ab eadem remissis ad Sacram Congregationem Sancti Officii, decretum fuit, quod rescribatur eidem Nuntio, ut quoad permissionem orandi in Liturgia pro Patriarcha Armenorum, Sacra Congregatio stetit in decretis emanatis anno 1673., videlicet, non posse, et omnino prohibeatur.*

Aliud similis cautionis decretum.

§. 23. Consonat aliud plane simile Decretum Congregationis super correctione editionis Missalis Cophtorum habitae anno 1732.; ubi inter alia proposita Dubia, hoc fuit. *An, et quomodo emendanda sint verba, quibus Sacerdos commemorationem facit de Patriarcha, Episcopo etc.* Responsum autem datum fuit hujusmodi: *Initio Missalis ponatur Rubrica, in qua admoneatur, et instruatur Sacerdos de iis, quae spectant ad celebrationem Missae, et inter illas Rubrica specialis de commemoratione Romani Pontificis, necnon Patriarchae, et Episcopi, si sint uniti Romanae Ecclesiae; sin minus, eorum commemoratio omittatur: quae Rubrica proprio loco repetatur.* Porro haeretici, atque schismatici excommunicationis majoris censurae subjecti sunt, ex lege *Can. de Liguribus*, 23. *quaest.* 5., *et Can. Nulli*, 5. *dist.* 19. Sacri autem Ecclesiae Canon. pro excommunicatis orari publice vetant; uti cautum legitur *in cap. a Nobis, et in cap. Sacris de Sent. Excomm.* Et quamvis id non obstet, quominus pro eorum conversione orare liceat, hoc tamen ita praestari non debet, ut eorum nomina in solemni Sacrificii prece pronuncientur; quod plene congruit veteri disciplinae, de qua Estius *in 4. Sententiar. Dist.* 12. §. 15. Satis est in eum finem,

Ratio hujusmodi sanctionis.

mente animoque Deum Optimum Maximum rogare, ut aberrantes ad viam salutis, et ad Sanctae Matris Ecclesiae sinum reducere dignetur, quemadmodum pergit Sylvius *in 3. part. D. Thomae Tom. 4. quaest. 43. art. 1. quaest. 9.* Atque haec est ipsiusmet Sancti Thomae doctrinae *in 4. Sent. dist. 18. quaest. 2. art. 1. in responsione ad primum: Pro Excommunicatis orari potest, quamvis non inter orationes, quae pro membris Ecclesiae fiunt.* Neque ut huic Christianae charitatis officio satisfiat, necesse est intervertere leges Ecclesiae, quae a Fidelium sibi obsequentium catalogo excludit eorum nomina, qui se ab illius unitate, et obedientia separarunt; quaeque, dum prohibet, ne pro his publice oretur, eorum certe commemorationem ab Officio Missae, quae publicum est Sacrificium, excludit. Quapropter Ven. Card. Bellarminus *Controversiarum Tom. 3. lib. 6. de Missa cap. 6.* optime ad rem nostram scribit: *Aliquis petet, utrum liceat hoc tempore Sacrificium offerre pro Haereticorum, sive Infidelium aliquorum conversione. Ratio dubitandi est: quia tota Liturgia Latinae Ecclesiae, quae nunc est in usu, refertur ad Fideles, ut patet ex precibus, oblationibus, tum extra, tum intra Canonem. Respondeo: Existimo id licere, modo nihil addatur ad Missam, sed solum per intentionem Sacerdotis applicetur Sacrificium conversioni Infidelium, seu Haereticorum: id enim faciunt Virii pii, et docti, quos reprehendere non possumus, nec extat expressa Ecclesiae prohibitio.*

De alio Graecorum Ritu, orandi in Missa pro Imperatore, Rege, ejusque Palatio, et Exercitu.

§. 24. Nullum quidem verbum in hoc primo Monito fit de commemoratione, seu prece, inter Missarum actionem habenda, pro Imperatore, Rege, universoque ejus Palatio, et Exercitu. Sed quum id plurimum connexionis habeat cum caeteris rebus in eodem primo Monito enunciatis, haud inopportunum existimamus ea, quae sequuntur, adjicere.

Quid in Congregationibus super Euchologii correctione habitis definitum fuerit.

§. 25. In omnibus Euchologiis, sive impressis, sive manuscriptis, quae anteriora sunt correctione a Leontio peracta, adscriptae leguntur preces habendae pro Imperatore, Rege, ejusque Palatio, et Exercitu. Quum autem in Congregatione super correctione Euchologii habita die prima Maji anno 1746. propositum fuerit Dubium, an hujusmodi preces tolli deberent, rescriptum fuit, Nobis subinde approbantibus, *relinquendas eas esse in Canone seu Liturgia.* Sed quoniam Graeci easdem olim preces in Prothesi quoque faciebant, subinde vero eas sustulerant, additum fuit: *Non autem habendas esse in Prothesi, seu praeparatione.* Superfluum namque visum est hujusmodi preces fieri in Prothesi, dum ipsae jam fiunt in Canone, seu Liturgia. Atque ad hunc plane modum exacta res est in nova Euchologii editione seu correctione.

Commemoratio Imperatoris, Regumque in Missa, et a quo tempore fiat in Latina Ecclesia.

§. 26. De commemoratione Imperatoris, seu Regis, cujus temporali ditioni Regio subiecta est, quatenus in Canone Missae quibusdam in locis fieri solet, Nos ipsi jam disseruimus in nostro Tractatu *de Sacrificio Missae sect. 1. num. 221.* Et quidem Cardinalis Bona *Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 11. num. 4.* testatur, in multis Latinis Ecclesiis nomen Regis in Canone commemorari. Praeterea Martene *de antiquis Ecclesiae Ritibus l. 1. cap. 4. art. 8. num. 9.* post allata monumenta ad id opportuna, ita concludit: *Ex constanti Ecclesiae traditione ab Apostolis accepta, certissimum est, pro Regibus et Principibus inter Sacra Mysteria semper oratum fuisse.* Ubi satis patet, Auctorem ad ea se referre, quae scripsit Apostolus *in Epistola 1. ad Timoth. cap. 2.*, mandans, orationes, et obsecrationes fieri pro Regibus, et omnibus, qui in sublimitate sunt; necnon ad ea, quae leguntur *in Constitutionibus, quae Apostolicae dicuntur*, in editione Patrum Apostolicorum a Cotelerio adornata *Tom. 1.*, ubi *lib. 8. cap. 12.* haec habentur: *Adhuc rogamus te, Domine, pro Rege, et pro iis, qui in sublimitate sunt, et pro cuncto exercitu, ut res nostrae in felicitate versentur;* deinde *seq. cap. 13.* iterum legitur: *Pro regibus, et in sublimi potestate constitutis, oremus; ut res nostrae pacificae sint.* Videri etiam hac de re potest Georgius *in praecit. Tom. 3. de Liturgia Rom. Pont. lib. 4. cap. 3. num. 24.* Quidquid autem sit de controversia illa, quae inter Balutium, et Lupum, quo primum Imperatoris nomini subrogatum fuerit nomen Regis in terris dominio Regum subjectis, quam quidem quaestionem fusiori calamo tractat citatus Lupus *in Con. 10. Dictatus. S. Gregorii VII.*; illud satis compertum est, commemorationem Regum fieri in Ecclesia Latina per eas regiones; in quibus hujusmodi consuetudo dudum recepta est, aut Apostolicae Sedis concessio id permisit; ut advertit Meratus *ad Gavantum cit. Tom. 1. part. 1. pag. 539. num. 6. juxta editionem Romanam.*

Quaenam nunc servetur consuetudo.

Apud Orientales nationes univer-

§. 27. At apud Orientales nationes communis dici potest haec disciplina, memoriam fa-

sim receptus usus orandi in Missa pro Rege.

ciendi Regis in sacra Liturgia; uti videre licet in Liturgiis Armenorum, Cophtorum, Æthiopum, atque Syrorum. Si quis autem quaereret, qua ratione id tolerari possit, ubi certo constet, Reges illos, pro quibus orant, et quorum commemorationem in Liturgia faciunt, infideles esse; huic Ven. Card. Bellarminus responderet (uti reipsa respondit in superius citato *cap.* 6.) nequaquam vetitam esse *ex natura rei*, ut ajunt Theologi, orare in Missa etiam pro Infidelibus; quandoquidem Sacrificium Crucis pro omnibus oblatum fuit. Et sane Divus Thomas *in* 4. *Sentent. dist.* 12. *quaest.* 2. *art.* 2. *quaest.* 2. *ad quartum*, docet, quod quamvis Sanctus Augustinus in libro *de origine Animae* scripserit, Sacrificium pro iis tantum offerri, qui sunt membra Christi, haec tamen sententia ita accipi debet, ut eos omnes complectatur, qui vel jam Christi membra sunt, vel tales evadere possunt. Quare idem Cardinalis subdit, rem totam ex interdicto Ecclesiae esse dimetiendam: *Certum est, ex natura rei, si nulla sit prohibitio Ecclesiae, licere offerre pro hujusmodi hominibus;* de Infidelibus loquitur: Cumque hujusmodi prohibitio extet quoad excommunicatos, adeoque quoad haereticos, et schismaticos, non vero quoad infideles, qui excommunicatione non ligantur; hoc satis esse ait, ut de his commemoratio fieri possit in Missa, atque etiam pro his Sacrificium offerri; juxta manifestam hac de re traditionem, et Constitutionem Apostolicam: *Sed quaeret aliquis, utrum, si Rex infidelis est, ut in Graecia, ubi Turca dominatur, et in India, et in Japonia, apud Sinas, ubi Ethnici regnant, liceat Sacerdotibus, qui ibi sunt, expresse offerre pro Rege. Respondeo: Existimo licere, modo Rex ille non sit excommunicatus, ut sunt Reges haeretici: sed Paganus sive Ethnicus. Nam haec traditio, immo et constitutio, Apostolica est, ut paulo ante ostendimus. Neque extat, quod sciam, ulla Ecclesiae manifesta prohibitio.* Ad haec non inutiliter subjiciendus occurrit textus Tertulliani *ad Scapulam cap.* 2. ubi sic legitur: *Sacrificamus pro salute Imperatoris, sed Deo nostro, et ipsius; sed quomodo praecepit Deus, pura prece; non enim eget Deus, conditor universitatis, honoris, aut sanguinis alicujus.*

Explicatur, quomodo id ipsis licere, permittique possit.

Solidior Responsio, ex declarata Orantium mente desumpta.

§. 28. Verum, relictis in sua probabilitate hujusmodi assertionibus, nihil illius opus fuit, ad hoc, ut Imperatoris, et Regum commemoratio in Graeci Euchologii textu relinqueretur. Innotuit siquidem, Graecos Catholicos interrogatos, num in praefatis commemorationibus habendis, hoc animo essent, ut preces offerrent pro Turcis; quos dominos temporales patiuntur, ex quo suis propriis Principibus orbati fuerunt; respondisse, se hoc semper propositum animo habere, ut pro Orthodoxis Regibus, et Christianis Principibus orent. Ita testatur Goarius *in notis ad Euchologium pag.* 38., ubi ait, interrogationis Graecis Catholicis a se propositae, an preces illas pronunciando, pro Turcis Deum deprecari intenderent, constanter ab iis fuisse responsum: *Solos ut piissimos, et a Deo custoditos Reges Principes nostros Christianos profiteri, et quos dominio expostulant, fide jam et religione rectores dominosque in Ecclesiis praedicare, et pro eis solis impraetermisse, etiam libris editis preces supprimentibus, orare velle.*

Sequentem Encyclicam, quam Missionariis per Orientem destinatis Benedictus XIV. misit, quaeque potissimum circa Ritus Syriacorum, et Armenorum, quibus in Sacris peragendis uti debeant, versatur, necessum omnino duximus hic dandam. Longior quidem fortasse videbitur; at cum maxima eruditione referta reperiatur, Lectoribus gratam rem facere visi sumus, si eam minime obtruncatam exhibuerimus.

A Syriacis, et Armenis in Latinorum Ecclesiis Sacra peragentibus proprium Ritum servari praecipitur Missionariis denegatur facultas dispensandi eosdem Syriacos, et Armenos super abstinentia a Piscibus jejunii tempore: omnes denique Graecos et Orientales Ritus conservandos esse decernitur; monenturque Missionarii, ut in Orientalibus convertendis, eos ab erroribus et schismate revocent non a suis approbatis Ritibus avertant.

Ex Tomo III. Ball. edit. Rom. pag. 286.

Ad Missionarios per Orientem deputatos.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Dilecti filii, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Duplex quaesitum Congregat. Propagandae Fidei a Missionario propositum.

Allatae sunt ad Congregationem Venerabilium Fratrum Nostrorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium negotiis Propagandae Fidei praepositorum Litterae Sacerdotis cujusdam,

Sacris Missionibus exercendis deputati in Civitate Balserae, quam vulgo *Bassoram* vocant, quaeque itinere quindecim dierum a Babylonia distat, et Mercatorum negotiationibus est celeberrima; quibus Litteris exponendum censuit, plures in illa Urbe commorari Catholicos Ritus Orientalis, Armenos nempe, aut Syriacos, qui peculiari Templo carentes, ad Latinorum Missionariorum Ecclesiam se conferunt, ubi eorum Sacerdotes Missarum Sacrificia juxta peculiares ipsorum ritus offerunt, aliasque Sacras Coeremonias perficiunt; Laici autem hujusmodi Sacris intersunt, et Sacramenta ab iisdem Sacerdotibus suscipiunt. Indeque occasionem arripuit quaerendi; utrum praedicti Armeni, et Syriaci, Catholicum suum Ritum observare debeant, an vero, ad tollendam varietatem in ipsa Ecclesia, in quam Latini etiam, uti diximus, conveniunt, magis consentaneum videatur, ut Armeni, et Syriaci, relicto veteri Kalendario, novum amplectantur, in iis, quae pertinent ad statuenda tempora Paschalis Solemnitatis, et annuae Communionis, sicuti etiam Quadragesimae, dierumque Festorum tam mobilium, quam immobilium: atque ulterius progrediendo, quaesivit, quatenus praedictis Balserae Armenis, et Syriacis novum Kalend. observandum decernatur, utrum aliis quoque Orientalibus praescribi debeat, qui peculiare quidem habent Templum, sed adeo angustum, ut Sacris Functionibus decenter obeundis impar deprehendatur, ideoque ad Ecclesiam Latinorum plerumque se conferunt.

Primum, quemquam Ritum servare debeant Syriaci, et Armeni, in Latinorum Ecclesiis Sacra peragentes.

Alterum, an Missionariis concedenda sit facultas cum praefatis dispensandi super abstinentia a piscibus tempore jejunii.

§. 2. Insuper idem Missionarius praedictae Congregationi subdidit, quod quum Catholicis Orientalibus Armenis, et Syriacis praeceptum sit, diebus jejunio dicatis, a piscibus abstinere, plures inter ipsos reperiuntur, qui id minime observant, non ullo sane adducti contemptu, sed partim naturae fragilitate pertracti, partim ex eo, quod Latinis Catholicis aliam esse consuetudinem intuentur: ideo non alienum videri, si facultas Missionariis tribuatur permittendi, non quidem universis, sed speciatim his, aut illis, ut piscibus utantur jejunii tempore, ita tamen, ut nullum inde scandalum oriatur, et aliud pietatis opus, loco abstinentiae a piscibus, subrogare jubeantur.

Rescriptum utrique quaesito redditum, ut nihil innovetur.

§. 3. Haec, uti diximus, a praedicto Missionario proposita sunt Congregationi de Propaganda Fide, quae de more eadem examinanda remisit alteri Congregationi Generalis Inquisitionis. Habita vero haec fuit coram Nobis die 13. Martii hujus anni 1755., et unanimi Cardinalium Inquisitorum consensu, responsum fuit: *nihil esse innovandum*. Id quod Nos etiam auctoritate nostra firmavimus, permoti potissimum decreto alias a primodicta Congregatione de Propaganda Fide die 31. Januarii anni 1702. edito, quod deinde confirmatum, et renovatum non semel fuit, et est hujusmodi: *Referente R. P. D. Carolo Augustino Fabrono Secretario, Sacra Congregatio mandavit praecipi, prout praesenti decreto praecipitur; omnibus et singulis Missionum Apostolicarum Praefectis, et Missionariis, ne ullus eorum in posterum, quavis occasione, aut praetextu, audeat dispensare cum Catholicis quarumcumque Nationum Orientalium, super jejuniis, orationibus, caeremoniis, et similibus, a proprio earumdem Nationum Ritu praescriptis, et a Sancta Sede Apostolica approbatis. Praeterea eadem Sacra Congregatio censuit, non licuisse, nec licere praefatis Catholicis, ullatenus a proprii Ritus, a Sancta Romana Ecclesia ut supra, approbati, consuetudine et observantia recedere. Hujusmodi autem decretum sic confirmatum, ac renovatum, iidem Eminentissimi Patres ab omnibus et singulis praedictis Praefectis, et Missionariis omnino et absque ulla tergiversatione observari debere, mandarunt.* Quod quidem decretum respicit Catholicos Orientalis Ecclesiae, eorumque Ritus ab Apostolica Sede approbatos: Orientalem autem Ecclesiam omnibus notum est quatuor Ritibus constare, Graeco videlicet, Armeno, Syriaco, et Cophtico, qui sane Ritus universi sub uno nomine Ecclesiae Graecae, aut Orientalis intelliguntur, non secus ac sub Ecclesiae Latinae Romanae nomine, Ritus Romanus, Ambrosianus, Mozarabicus, et varii peculiares Ritus Ordinum Regularium comprehenduntur.

§. 4. Adeo perspicua est decreti sententia, ut nullo Commentario indigeat. Quare nostra haec Encyclica Epistola eo tendit, ut hujusmodi Lex omnibus cognita fiat, atque perspecta, utque deinceps executioni diligentius mandetur. Merito namque dubitari potest, quaestiones a Missionario Balserae propositas, ex ignoratione decretorum, quae jampridem edita sunt, promanasse. Sed quoniam ex aliis multis atque frequentibus indiciis conjicimus, Missionarios Latinos in id curam, et cogitationes intendere, ut in convertendis Orientalibus a Schismate et errore ad Unitatem, Sanctamque

Conscribendae Encyclicae finis, ut Missionariis decreta Congregationum perspecta fiant, iisdemque in Orientalibus redeundis certa tradatur agendi norma.

Catholicam Religionem, Orientalem Ritum de medio tollant, aut saltem labefactent, Catholicosque Orientales ad Latinum Ritum amplectendum alliciant, non alia quidem de causa, nisi studio Religionis amplificandae, et opus bonum, Deoque gratum operandi; ideo consentaneum putavimus (quoniam animum ad scribendum appulimus) hac nostra Encyclica Epistola brevius, quo fieri poterit, ea omnia complecti, quae, juxta hujus Apostolicae Sedis sententiam, pro norma haberi debent, quoties Orientales ad Catholicam Religionem convertuntur, quaeque servanda sunt cum Orientalibus Catholicis, qui versantur in Locis, ubi aut nulli degunt Latini, aut Latini Catholici simul cum ipsis Orientalibus Catholicis commorantur.

Romanorum Pontificum sollicitudo in revocandis ad unitatem Orientalibus.

§. 5. Sane historiam Ecclesiasticam ne quidem primis, ut ajunt, labiis attigisse dicendus esset, qui ignoraret quantum elaboraverint Romani Pontifices, ut Orientales ad unitatem adducerent, post funestum schisma Photii, qui tempore Summi Pontificis Sancti Nicolai I., Constantinopolitanam Sedem, depulso per vim Sancto Ignatio Patriarcha legitimo, invasit. Sanctus Leo IX. Praedecessor noster Legatos suos Constantinopolim misit, ut hujusmodi schisma, quod per duo circiter saecula sopitum, Michael Cerularius redintegraverat, extirparet; sed illius conatus in irritum ceciderunt. Urbanus deinde II. Graecos ad Barense Concilium invitavit; sed exiguum fructum consecutus est, tametsi Sanctus Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus omnem curam impenderit, ut ipsos Ecclesiae Romanae conciliaret, ipsisque errores, in quibus versabantur, doctrinae suae lumine patefecerit. In Lugdunensi Concilio, quod Beatus Gregorius X. coegerat, Michael Palaeologus Imperator, et Graeci Episcopi, unitatem Romanae Ecclesiae amplexi sunt; verum mutatis animis ab illa rursum desciverunt. In Concilio autem Florentino sub Eugenio IV. Summo Pontifice, ad quod Joannes Palaeologus, et Joseph Patriarcha Constantinopolis, cum caeteris Orientalibus Episcopis, convenerant, Unio statuta fuit, et uniuscujusque subscriptionibus acceptata; eodemque in Concilio, Armenorum, et Jacobitarum Ecclesiae, ad obedientiam Sedis Apostolicae redierunt; deinde Eugenius Pontifex Florentia Romam profectus, Legatos etiam Regis Æthiopum excepit, ac Syros, Chaldaeos, et Maronitas ad obedientiam Romanae Sedis redegit. Sed quoniam, uti legitur in Evangelio Sancti Matthaei *Cap.* 13., semen, quod cecidit super petram, nullum affert fructum, quia non habet, ubi radicem defigat: *Hi sunt, qui cum gaudio suscipiunt continuo verbum Dei, non habent autem in se radicem: facta autem tribulatione et persecutione propter verbum, continuo scandalizantur:* ideo vix Marcus Archiepiscopus Ephesinus, tanquam novus Photius, Unionem convellere adnixus est, et adversus ipsam coepit vocem extollere, statim omnis optatus fructus deperiit.

In unione curanda semper id actum, ut, explosis erroribus Orthodoxae Fidei, oppositis, Ritus esset illaesus.

§. 6. Praeterea Ecclesiasticae historiae ignarum se proderet, qui pariter nesciret, ita cum Orientalibus Unionem peractam, firmatamque fuisse, ut Dogma processionis Spiritus Sancti a Patre et Filio reciperent, atque adeo licitam fuisse admitterent additionem vocis *Filioque*, Symbolo factam; ut panem non minus fermentatum, quam azymum, Sacramenti Eucharistiae materiam esse faterentur; ut dogma Purgatorii, visionis beatificae, ac Primatus Romani Pontificis amplecterentur; uno verbo omnem curam collatam fuisse, ut errores Catholicae Fidei adversi evellerentur; nunquam vero id actum esse, ut venerabili Orientali Ritui detrimentum ullum inferretur. Sed praesentem quoque Ecclesiae disciplinam prorsus ignoraret, cui satis exploratum non esset, Romanos Pontifices, qui infelicibus praeteritorum temporum successibus minime deterriti, de reducendis ad Unitatem Graecis semper cogitarunt, eandem viam quam paulo ante indicavimus, semper institisse, et adhuc insistere; sicut ex ipsorum cum dictis, tum factis manifeste colligitur.

Praeclarum in id affertur S. Leonis IX. etc.

§. 7. Undecimo saeculo nonnullae Constantinopoli, Alexandriae, et in Patriarchatu Jerosolymitano reperiebantur Latinorum Ecclesiae, in quibus Latinus Ritus servabatur, quemadmodum Romae non deerant Graecorum Templa, in quibus ipsi Graeco Ritu sacra munera persolvebant Michael Cerularius, impius schismatis instaurator, Latinas Ecclesias jussit obserari. Verum Sanctus Leo IX. Romanus Pontifex par pari nequaquam retulit, quamvis id facillime posset, neque Graecorum Templa Romae clausit, sed aperta esse voluit. Itaque de injuria Latinis illata conquestus *in sua Epistola prima cap.* 9. ita subdit: *Ecce in hac parte Romana Ecclesia quanto discretior, moderatior, et clementior vobis est? siquidem, cum intra et extra*

Romam plurima Graecorum reperiantur Monasteria, sive Ecclesiae nullum eorum adhuc perturbatur, vel prohibetur a paterna traditione, sive sua consuetudine; quin potius suadetur, et admonetur eam observare.

Innocentii III. et Honorii III. rescripta, de Graecis Ritibus retinendis.

§. 8. Initio saeculi decimi tertii, cum Latini in potestatem suam Constantinopolim redegissent, et summus Pontifex Innocentius III. decrevisset Patriarcham Latinum in ea Civitate constituere, cui non solum Latini, sed etiam Graeci obtemperarent; nihilominus palam declarare non praetermisit, nullum se velle Graecis ritibus inferre detrimentum, nisi si quae forte consuetudines inter eos receptae, periculum animarum parerent, aut honestati Ecclesiasticae adversarentur. Decretalis hujus Pontificis, in Concilio Lateranensi IV. edita, refertur tum in *Tom. VII.* Collectionis Conciliorum Harduini *pag.* 22., tum *in Cap. Licet, de Baptismo: Licet Graecos diebus nostris ad obedientiam Sedis Apostolicae revertentes fovere, ac honorare velimus, mores ac Ritus eorum, quantum cum Domino possumus, substinendo, in his tamen illis deferre nec volumus, nec debemus, quae periculum generant animarum, et Ecclesiasticae derogant honestati*. Honorius postea III., qui Innocentio immediate successit, iisdem verbis usus est, cum litteras dedit ad Regem Cypri, qui duos Episcopos in nonnullis Regni sui Civitatibus optabat, Latinum videlicet pro Latinis, qui in illis versabantur, Graecum alterum pro Graecis, qui iisdem in locis commorabantur. Atque haec Honorii epistola typis impressa legitur in Annalibus Raynaldi *ad annum Christi* 1222. *num.* 5.

Idipsum iterato constituit Innocentius IV.

§. 9. Documentis ejusmodi plurimum redundat saeculum decimum tertium. Ad hoc quippe saeculum pertinet epistola Innocentii IV. ad Danielem Regem Russiae, apud Raynaldum *ad annum* 1247. *num.* 29., qua ipsius Regis specialem devotionem erga Ecclesiam Catholicam commendans, concedit, ut Ritus, qui Fidei Romanae Ecclesiae non repugnarent, in ejusdem Regno serventur, ita scribens: *Ea propter, charissime in Christo Fili, tuis supplicationibus inclinati, Episcopis, et aliis Presbyteris de Russia, ut liceat eis more suo ex fermentato conficere, et alios eorum Ritus, qui Fidei Catholicae, quam Ecclesia Romana tenet, non obvient, observare, auctoritate praesentium indulgemus*. Huc etiam spectat ejusdem Innocentii IV. epistola ad Othonem Cardinalem Tusculanum Sanctae Sedis Legatum in Insula Cypri, cui munus demandaverat nonnullas controversias componendi, quae Graecos inter, ac Latinos excitatae fuerant, uti deprehenditur ex ejus Constitutione, quae incipit: *Sub Catholicae*, quaeque *in veteri Bullario Tom. I.* numero decimo quarto recensetur: *Verum quia nonnulli Graecorum jamdudum ad devotionem Sedis Apostolicae redeuntes, ei reverenter obediunt, et intendunt, licet, et expedit, ut mores ac Ritus eorum, quantum cum Deo possumus, tolerantes, ipsos in Ecclesiae Romanae obedientia praeservemus. Quamquam in his, quae animarum periculum parerent, vel honestati Ecclesiasticae derogarent, nec debeamus illis deferre aliqualenus, nec velimus*. Postquam vero in eadem epistola praescripsit ea, quae a Graecis facienda erant, tum ea enumeravit, quae illis permittenda arbitrabatur; his verbis concludit: *Memoratis autem Archiepiscopo Nicosiensi, et ejus suffraganeis Latinis, communiter auctoritate nostra praecipias, ut eosdem Graecos super praemissis, contra hujusmodi provisionem, et deliberationem nostram, non inquietent aliqualenus, nec molestent*. Idemque Pontifex Innocentius IV. Laurentium Minoritam Poenitentiarium suum, Apostolicum Legatum constituens, eique plenam auctoritatem tribuens in Graecos omnes, qui in Regno Cypri, in Patriarchatibus Antiocheno, et Hierosolymitano morabantur, in Jacobitas etiam, Maronitas, ac Nestorianos, hoc illi potissimum mandavit, ut Graecos universos auctoritate sua vindicaret ab omnibus molestiis, quae ipsis a Latinis inferri possent: *Mandamus, qualenus Graecos illarum partium, quocumque nomine censeantur, auctoritate Apostolica protegens, turbari eos violentiis, vel quibuscumque molestiis non permittas, injurias quaslibet et offensas a Latinis illatas eisdem, plenarie faciens emendari, et Latinis ipsis districte praecipiens, ut a similibus de caetero penitus conquiescant*. Haec sunt Innocentii verba ad praedictum Legatum Apostolicum, quae a Raynaldo *ad annum Christi* 1247. *num.* 30. recensentur.

Hujusque proximus Successor Alexander IV.

§. 10. Alexander IV. in locum Innocentii Pontificis immediate suffectus, cum irritam cessisse Praedecessoris sui voluntatem animadvertisset, cumque turbas, ac dissensiones Graecos inter ac Latinos Episcopos in Regno Cypri adhuc vigere percepisset, Latinis Episcopis indixit, ut Graecos Ecclesiasticos suas ad Synodos accerserent; eos autem Decretis Synodalibus

subjectos declarans, sequentem conditionem adjecit: *Recipere, et observare Synodalia statuta, quae tamen Graecorum Ritibus Fidei Catholicae non adversis, et a Romana Ecclesia toleratis, non obvient*. Hujusmodi laudabili exemplo inhaerens Elias Archiepiscopus Nicosiensis *anno* 1340. Decretis suis synodalibus hanc declarationem inseruit: *Per hoc autem non intendimus inhibere Graecis Episcopis, et eorum subditis, quin Ritus suos, Fidei Catholicae non adversos, sequantur, juxta compositionem a felicis recordationis Domino Alexandro Romano Pontifice in Regno Cypri inter Latinos, et Graecos editam, et observatam*. Haec omnia perspici possunt in Labbeana Collectione, Venetae editionis, *tom.* 14. *pag.* 279., *et tom.* 15. *pag.* 775.

Unio Graecorum in Lugdunensi Concilio stipulata sub conditione, ne quid Graecus Ritus immutaretur.

§. 11. Finem saeculo decimo tertio imponit memorata Graecorum, Latinorumque Unio statuta in Generali Concilio Lugdunensi sub Beato Gregorio X. Summo Pontifice, qui ad Michaelem Palaeologum Fidei Confessionem, Unionisque Decretum a Concilio firmatum, et a Legatis Orientalibus juratum misit, ut ipse quoque Imperator, ac reliqui Graeci Episcopi eisdem subscriberent. Peracta fuerunt omnia ab Imperatore, et Orientalibus, adjecta tamen hac conditione, quae ipsorum litteris continetur, ab Harduino relatis in sua Collectione, *tom.* 8. *pag.* 698. *Sed rogamus Magnitudinem Vestram etc. quod permaneamus in Ritibus nostris, quibus utebamur ante Schisma, qui scilicet Ritus non sunt contrarii contra supradictam Fidem, nec contra Divina praecepta*. Quamvis autem responsum Gregorii Pontificis ad has Orientalium litteras interierit, quum tamen ipse Unionem ab iis acceptatam atque subscriptam satis firmam reputaverit, merito inde colligitur, praedictam conditionem ab ipso receptam, probatamque fuisse. Et sane Nicolaus III. Gregorii Successor, per suos Legatos, quos Constantinopolim misit, his verbis animum suum patefecit, uti habetur apud Raynaldum *ad annum Christi* 1278.: *De caeteris autem Graecorum Ritibus, eadem Romana Ecclesia intendit Graecos, quantum cum Deo poterit, favorabiliter prosequi, et ipsos in illis Ritibus, de quibus Sedi Apostolicae visum fuerit, quod per eos Catholicae Fidei non laedatur integritas, nec sacris statutis Canonum derogetur, perseverare permittit*.

Similiter res gesta est in Concilio Florentino, probante Eugenio IV. Pontifice.

§. 12. Quod attinet ad saeculum decimum quintum, sat esse potest indicata superius Unio in Concilio Florentino statuta, cui ab Eugenio Pontifice probatae, Joannes Palaeologus subscripsit hac lege: *ne ex Ritibus nostrae Ecclesiae aliquid immutetur*: uti videre est *tom.* 9. Collectionis Harduini *pag.* 395. Verum, cum Nobis in animo non sit singula percensere, quae a Romanis Pontificibus, sequentibus deinde saeculis gesta sunt, praecipua quaedam attingemus, ex quibus manifesto deprehendatur, ipsos quidem omni conatu, studioque egisse ut insidentes Orientalium animis errores ab iis evellerent, sed simul etiam manifestis argumentis id ostendisse, sartos tectosque se velle Ritus, quibus eorum majores ante Schisma approbante Sede Apostolica, usi fuerant; nec unquam ab Orientalibus postulasse, ut si Catholici esse vellent, Latinum Ritum amplecterentur.

Subsequentium Pontificum Leonis X. Clementis VII., et Pii IV. cura servandi Graeci Ritus.

§. 13. In Graecorum Enchyridio edito Beneventi, duae Summorum Pontificum Leonis X., et Clementis VII. habentur Constitutiones, quibus vehementer increpantur Latini illi, qui in Graecis reprehendebant observantiam eorum, quae in Florentino Concilio eisdem permissa fuerant; praesertim quod Sacrificium offerrent in fermentato, uxorem ducerent, antequam sacris Ordinibus initiarentur, eamque post susceptos Ordines sacros retinerent, quodque Eucharistiam sub utraque specie etiam Pueris exhiberent. Pius IV. in Constitutione: *Romanus Pontifex*, quae numero est 75. *tom.* 2. *veteris Bullarii*, dum Graecos in Latinorum Dioecesibus commorantes Latinis Episcopis subjectos fore decernit, ita subdit: *Per hoc tamen non intendimus, quod ipsi Graeci ab eorum Graecanico Ritu detrahantur, vel alias desuper quoquo modo per locorum Ordinarios, aut alios, impediantur*.

Gregorius XIII. in Collegiis pro Graecis, Maronitis, et Armenis in Urbe erectis, Ritum Oreintalem servari voluit.

§. 14. Annales Gregorii XIII. a Patre Maphaeio conscripti, et Romae impressi anno 1742. complura referunt, quae idem Pontifex gessit, licet exitu parum felici, ut Cophtos, Armenosque ad Catholicam Fidem reduceret. Sed ad rem nostram potissimum faciunt ea, quae leguntur in ipsius Constitutione 63. *in novo Bullario tom.* 4. *part.* 3., et in duabus aliis, videlicet 157. et 173. *in eodem Bullario tom.* 4. *part.* 4., de fundatione trium Collegiorum in Urbe ab eodem Pontifice institutorum pro Graecis, Maronitis, et Armenis, in quibus Alumnos dictarum Nationum educari voluit, ita tamen, ut semper in suis Ritibus Orientalibus perseverarent. Celeberrima fuit Unio Ru-

thenorum cum Apostolica Sede tempore fel. record. Clementis Papae VIII. peracta, cujus monumenta relata leguntur in Annalibus Venerabilis Cardinalis Baronii Romanae editionis anni 1596. *Tom.* VII. ubi *pag.* 682. exhibetur Decretum ab Archiepiscopis, et Episcopis Ruthenis pro ineunda Unione confectum, cum hac conditione: *Salvis tamen, et in integrum observatis coeremoniis, et Ritibus cultus Divini peragendi, et Sanctorum Sacramentorum, juxta consuetudinem Ecclesiae Orientalis; correctis tantummodo iis articulis, qui ipsam Unionem impedirent: ut more antiquo fierent omnia, sicut olim Unione durante fuerant.* Sed cum paulo post ad pacem turbandam rumor percrebuisset, sublatos esse in Unione Ritus universos, quibus Rutheni antiquitus usi fuerant in Divina Psalmodia, in Missae Sacrificio, in Sacramentis administrandis, aliisque Sacris Coeremoniis, Paulus V. Litteris Apostolicis in forma Brevis datis anno 1615., quae in eodem Graecorum Enchiridio impressae sunt, voluntatem suam his verbis solemniter declaravit: *Dummodo veritati, et doctrinae Fidei Catholicae non adversentur, et communionem cum Romana Ecclesia non excludant, per Unionem praemissam tollere, aut extinguere, Ecclesiae Romanae intentionem, mentem, et voluntatem non fuisse, nec esse; nec id dici vel censeri potuisse, nec posse; quin imo dictos Ritus eisdem Ruthenis Episcopis, et Clero, ex Apostolica benignitate permissos, concessos, et indultos esse.*

Rutheni ad unitatem Catholicam redeuntes eumdem Orientalem Ritum sibi illesum stipulantur.

Eamdem conditionem semper ratam, firmamque fore edicit Paulus V.

§. 15. Aptissime hic recenseri possent Ecclesiae, quas diversis temporibus posteriores Romani Pontifices Graecis, Maronitis, Armenis, Cotphis, Melchitis in Urbe audixerunt, quaeque etiamnum extant, et patent, ut sacras functiones in ipsis, juxta Ritum suum, singuli expleant. Opportune hic quoque referri posset, quemadmodum Clemens Papa VIII. in sua Constitutione 34. §. 7. *veteris Bullarii,* Graecum Episcopum Romae constituit, ut Italo-Graecis Latinas Dioeceses incolantibus Ordines juxta Graecum Ritum conferret; deinde vero alium a Clemente XII. proximo Praedecessore nostro, in sua Constitutione incipien. *Pastoralis,* fuisse superadditum Graecum Episcopum, qui fixam in Bisinianensi Dioecesi Sedem habet, ut Italo-Graecis Ordines conferat; ne qui longius ab Urbe distant, longum iter aggredi cogantur, ut Ordines ab Episcopo Graeco Romae degente, juxta allatam Clementis VIII. Constitutionem, suscipiant; ac ne ipsis quidem Episcopis Catholicis Maronitarum, Cophtorum, et Melchitarum, qui aliquando Romae versantur, denegari facultatem conferendi Ordinis juxta Ritum suum, nationis suae hominibus, dummodo idonei reperiantur. Ad rem pariter hic addi posset, quoties aliqua de disciplina Orientalium, vel Italo-Graecorum excitata est controversia, Apostolicam Sedem nihil praetermisisse, ut si quae emendatione digna visa sunt, emendaret; edicendo statim, velle se, ut caeteris in rebus omnibus Orientalis Ritus inviolatus, firmusque maneret; aut aperte declarando, quae pro Italo-Graecis inter nos degentibus, et Latinorum Episcoporum jurisdictioni subjectis statuebantur, ita accipi oportet, ut eos dumtaxat afficiant, neutiquam vero praetendantur ad Graecos Orientales, qui a nobis longe dissiti, Graecis Episcopis suis Catholicis subsunt.

Clariora Summorum Pontificum facta, quibus evincitur, fuisse eos de Orientali Ritu servando vehementer sollicitos.

§. 16. Deprehenditur id ex confirmatione Synodi Provincialis Ruthenorum coactae in Urbe Zamosciae anno 1720., ad quam examinandam Nos quoque, quippe qui tunc munere Secretarii Congregationis Concilii fungebamur, acciti fuimus a fel. rec. Benedicto XIII., qui licet obsecundandum putasset insinuationibus Patrum ejusdem Concilii, a quibus nonnulli Ritus inter Graecos vigentes, suis Decretis vel temperati fuerant, vel sublati; praedictam Synodum confirmavit quidem suis Apostolicis Litteris in forma Brevis, datis anno 1724., hac tamen addita declaratione: *Ita tamen, quod per nostram praedictae Synodi confirmationem nihil derogatum esse censeatur Constitutionibus Romanorum Pontificum Praedecessorum nostrorum, et Decretis Conciliorum Generalium; emanatis super Ritibus Graecorum, quae, non obstante hujusmodi confirmatione, semper in suo robore permanere debent.* Idem quoque colligitur ex pluribus nostris Constitutionibus, quae in nostro Bullario continentur, de Ritibus Cophtorum, Melchitarum, Maronitarum, Ruthenorum, et Italo-Graecorum generatim, atque etiam specialim de Ritibus Cleri Collegiatae Ecclesiae Messanensis S. Mariae de *Grafeo* nuncupatae, ac postremo de Graeco Ritu in ordine Sancti Basilii servando. Siquidem in Constitutione 87. *ejusdem Bullarii Tom. I.* De Graecorum Melchitarum Ritibus haec leguntur. *De Ritibus igitur, et moribus Ecclesiae Graecae illud in primis generatim statuendum decrevimus, nemini licuisse, aut li-*

Immo ne passos quidem esse, ut ab aliis quidquam eidem Ritui detraheretur.

sere, quovis titulo, et colore, et quacumque auctoritate, aut dignitate, etiamsi Patriarchali, aut Episcopali praefulgeat, quidquam innovare, aut aliquid introducere, quod integram, exactamque eorumdem observantiam imminuat. In praecedenti vero Constitutione 57. quae incipit: *Etsi Pastoralis* §. 9. *num.* 1. haec de Italo-Graecis praescribuntur: *Quoniam Orientalis Ecclesiae Ritus, utpote non minima ex parte a Sanctis Patribus profecti, vel a Majoribus traditi, sic animis Graecorum, aliorumque insederunt, ut Praedecessores nostri Romani Pontifices satius consultiusque duxerint Ritus hujusmodi, qua in parte nec Fidei Catholicae adversantur, nec periculum generant animarum, aut Ecclesiasticae derogant honestati, approbare, seu permittere, quam illos ad Romanarum caeremoniarum normam reducere etc.* Et §. 9. *num.* 24. haec leguntur; *His insuper quae superius in quacumque parte Italo-Graecis concessimus, indulsimus, declaravimus, praecepimus, ordinavimus, et interdiximus, seu prohibuimus, Graecorum in Oriente, sub propriis Catholicis Episcopis, Archiepiscopis, vel Patriarchis commorantium, et aliarum Christianarum Nationum quorumcumque Rituum a S. Sede approbatorum, seu permissorum, juribus qualibuscumque, si quae illis de jure, vel ex consuetudine vel alias quomodolibet legitime competant, aut Apostolicis Constitutionibus, vel Conciliorum Generalium, aut particularium, seu Congregationum Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Decretis, quae super Ritibus Graecorum, seu aliorum Orientalium emanarunt, ullo pacto praejudicatum, vel praejudicium ullum illatum esse, non intendimus.*

Haereses tamen unitatem proscindentes, summopere invertsati, certas formulas Professionis Fidei Graecis, et Orientalibus statuerunt.

§. 17. Verum his, aliisque pluribus praetermissis, libere asseremus, Romanos Pontifices assiduam, atque indefessam curam impendisse, ut haereses, a quibus Schisma inter Occidentalem, atque Orientalem Ecclesiam dimanavit, profligarent, ac propterea earum detestationem, sive abjurationem expoposcisse ab iis Orientalibus, qui ad Ecclesiae unitatem redire postulant, aut de quibus explorandum est, utrum vere ad unitatem Apostolicae Sedis pertineant. Duae sunt formulae professionis Fidei, quarum prima Graecis praescripta a Summo Pontifice Gregorio XIII., *tom.* 2. *veteris Bullarii Romani trigesima tertia* recensetur; alteram vero pro Orientalibus statuit Urbanus VIII. Ambae Typis Congregationis de Propaganda Fide editae fuerunt, prima quidem anno 1623.; altera anno 1642. Cum autem deinde anno 1665. Patriarcha Antiochenus, Syriacus-Hierapolis, necnon Archiepiscopus Syrorum in eadem Urbe Hierapolis commorantium, suae Fidei professionem ad Urbem transmisissent, eaque data fuisset examinanda Patri Laurentio de Laurea Ordinis Minorum Sancti Francisci Conventualium, tunc temporis Sancti Officii Consultori, et deinde S. R. E. Cardinali: is die 28. Aprilis ejusdem anni suffragium suum scripto exaratum protulit, quod etiam subinde fuit a Congregatione probatum, illudque his verbis concluditur: *Omnes sunt admittendae, sed significandum est iis, ad quos spectat, ut in posterum curent, emitti Professionem Fidei alias a felicis recordationis Urbano VIII. Orientalibus praescriptam, quia illa continet multarum haeresum detestationem, et alia pro iis regionibus necessaria.*

Curaruntque eorum Missalia espurgata recudi, Euchologium emendari, servato caeteroquin semper Graeco Ritu.

§. 18. Cumque inimicus homo, ut superseminaret zizania, eo nequitiae nonnullorum animos impulisset, ut Missalibus, Breviariis, ac Ritualibus admiscerent errores, quibus Ecclesiastici, caeterique de Clero inficerentur, opportuno consilio, et post accuratum examen, Romani Pontifices Typis Congregationis de Propaganda Fide, Missale Cophticum, ac Maronitarum, sicut etiam Illyrica, aliaque hujusmodi Missalia recudenda curarunt. Neque silentio praeterire possumus, quantum curae ac laboris collatum fuerit in emendando Graecorum Euchologio, quod e Typographia ejusdem Congregationis superioribus mensibus prodiit absolutum. Hujus Operis examen magno quidem studio sub Urbano VIII. Pontifice coeptum fuit, at post non multum temporis intermissum; instauratum autem novissime sub Clemente XII., proximo Praedecessore nostro: ast Deus Optimus Maximus eo Nos gaudio perfudit, ut post innumeras vigilias, labores, ac discussiones, Pontificatus Nostri tempore a Cardinalibus, Praesulibus, Theologis, ac Viris Orientalium Linguarum peritissimis peractas, quin Nobis ipsi pepercerimus, investigando nimirum, perlegendo, et expendendo quaecumque inspicienda, legenda, et examinanda erant, gravissimum hujusmodi opus absolutum intueremur; ea semper adhibita accurata, ac quodammodo scrupulosa circumspectione, nequid minimum laederetur Graecus Ritus, sed illibatus omnino retineretur, et integer, quamvis caeteroquin superioribus temporibus inter nostros Theologos non defuerint, qui Orientalium

Liturgiarum, Rituumque, qui ante Schisma in Orientali Ecclesia obtinuerant, penitus ignari, improbarent quidquid adversabatur Occidentalis Ecclesiae Ritui, quem tantummodo probe noverant. Utque uno verbo complectamur omnia, in reditu Graecorum, Schismaticorumque Orientalium ad Catholicam Religionem curando, id unum Romanis Pontificibus maximae curae fuit, ut ex illorum animis radicitus evellerent Arii, Macedonii, Nestorii, Eutychetis, Dioscori, Monothelitarum, aliorumque errores, in quos infeliciter proruerant; salvis tamen, et intactis Ritibus, ac disciplina, quam ante Schisma servabant, et profitebantur, quaeque venerandis ipsorum antiquis Liturgiis, ac Ritualibus innititur; quin unquam iidem Romani Pontifices poposcerint, ut ad Catholicam Fidem redeuntes, suum Ritum dimittere, et Latinum amplecti deberent: id namque Ecclesiae Orientalis, et Graecorum, ac Orientalium Rituum omnimodam secum ferret internecionem, quod porro non modo nunquam tentatum, imo vero semper fuit, et est ab hujus Sanctae Sedis consilio quammaxime alienum.

Missionariorum quale sit munus, et quam methodum in eo utiliter obeundo sectari debeant.

§. 19. Ex his quae huc usque latiori calamo relata sunt, plura facile inferre possunt. Primum quidem, conatus omnes, omnemque diligentiam in id unum impendendam esse ab eo Missionario, qui Orientales Schismaticos, et Graecos ad unitatem, Deo juvante, redigere contendit, ut scilicet ab illorum animis errores depellat Catholicae Fidei adversantes, quos Majores eorum amplexi sunt, ut causam aliquam praetenderent, qua se ab Ecclesiae unitate segregarent, subtraherentque ab obedientia ac obsequio, Romano Pontifici, tanquam ejusdem Ecclesiae Capiti, exhibendis. Quod vero spectat ad argumenta, quibus Missionarius uti debet, quum Orientales propriis veteribus Patribus magnopere adhaereant, peracta jam res est operosa sedulitate diligentissimi Leonis Allatii, aliorumque clariorum Theologorum, qui perspicue demonstrarunt, convenire maxime inter sese veteres, spectabilioresque Graecorum, nostrosque Ecclesiae Occidentalis Patres, in iis omnibus, quae ad Dogma pertinent, et ad confutationem errorum, quibus Orientales, et Graeci nunc temporis misere implicantur. Quapropter horum Librorum studium maximam indubie afferet utilitatem. Conati sunt sane Lutherani praeterito saeculo, Orientales, et Graecos in errores suos pertrahere. Idem quoque tentarunt Calvinistae infensissimi hostes praesentiae realis Christi in Sacramento Eucharistiae, et transubstantiationis panis, ac vini in ejusdem Corpus, et Sanguinem; et in partes suas Patriarcham Cyrillum, ut ajunt, adduxerunt. Attamen, cum Graeci, licet Schismatici, animadvertissent, novis Lutheranorum erroribus adversari suorum veterum Patrum auctoritates, praesertim Sanctorum Cyrilli, Joannis Crysostomi, Gregorii Nysseni, Joannis Damasceni, tum autentica argumenta, quae ex ipsorum Lyturgiis depromuntur, ad realem praesentiam, et transubstantiationem asserendam, se decipi minime passi sunt, nec ullo modo a Catholica veritate recedere voluerunt. Constat id omne ex Schelestrato in Dissertatione: *De perpetua consensione Orientalis Ecclesiae contra Lutheranos:* sub titulo: *De transubstantiatione, pag.* 717. *tom.* 2. *Actorum Ecclesiae Orientalis.* Iidemque duabus in Synodis Patriarcham Cyrillum, seu edita sub ejus nomine Calviniana dogmata, unanimes damnarunt, uti videre est apud Christianum Lupum *part.* 5. ad Concilia Generalia, et Provincialia, ac potissimum in Dissertatione: *De quibusdam locis cap.* 9. *in fine.* Ex quo primum haud levis spes affulget, fore, ut ipsorum oculis subjectae auctoritates veterum Patrum, quae novis eorumdem erroribus adversantur, Catholico autem nostro Dogmati faveant quammaxime, facilem iisdem viam ad reditum sternant, eosque ad veram conversionem impellant. Deinde alterum quoque potest inferri, nimirum, non modo opus non esse, ad Orientales, et Graecos in viam unitatis revocandos, ut laedantur ipsorum Ritus, aut corrumpantur; quandoquidem id semper alienum fuit ab instituto Sedis Apostolicae, quae in hac ipsa Sacrorum Rituum materia, zizania a tritico, quoties oportuit, secernere novit: verum etiam conatus hujusmodi plurimum optatissimae unioni adversari, uti recte perpendit Thomas a Jesu: *De conversione omnium gentium procuranda lib.* 7. *cap.* 2. *Ostendendum etiam, Ecclesiam Romanam probare, ac indulgere, ut quaevis Ecclesia propriis adhaereat Ritibus, et Caeremoniis; quippe cum Schismatici propriorum Rituum tenacissimi sint, ne ipsos eorum perdendorum ingruens aliqua suspicio ab Ecclesia Romana alienet, et avertat, opportune laborandum, ut se in propriis Coeremoniis insectandis conservandos esse persuadeantur.* Demum ex iis, quae supra praejecimus, illud tertio infertur, caven-

dum omnino esse Missionario, qui Orientalem schismaticum reducere cupit ne eumdem ad Latinum amplectendum Ritum inducere contendat: munus namque hoc unum Missionario demandatur, revocandi Orientalem ad Catholicam Fidem, non vero ipsum ad Latinum Ritum inducendi.

Latinis non licet ad Graecum Ritum transire, neque Graecis Latinum Ritum semel amplexis, ad illum reverti, nisi Apostolica intercedat dispensatio.

§. 20. Peracta in Florentino Concilio Unione, quam superius memoravimus, quidam ex Latinis Catholicis in Graecia commorantes, arbitrati sunt, fas sibi esse a Latino Ritu ad Graecum transire, allecti fortasse ea libertate, quam noverant Graecis praeservatam, retinendi post Ordinem Sacrum uxores, quas duxerant antequam eumdem Sacrum Ordinem suscepissent. Verum Nicolaus V. Pontifex Maximus opportunum huic corruptelae remedium afferre non praetermisit, uti colligitur ex ejus Constitut. *tom.* 3. *part.* 3. *Bullarii* recenter Romae editi *pag.* 64. *Pervenit ad aures nostras, quod in Locis, quae Catholicis in Graecia subjecta sunt, multi Catholici, Unionis praetextu, ad Graecos impudenter transeunt Ritus. Mirati admodum sumus, mirarique non desistimus, nescientes, quid sit, quod eos à consuetudine, ac Ritibus, in quibus nati, enutritique sunt, in alienigenarum Ritus transposuit: nam, etsi laudabiles Orientalis Ecclesiae Ritus sint, nôn licet tamen Ecclesiarum Ritus permiscere, neque id unquam Sacrosancta Synodus Florentina permisit.* Cum Latinus Ritus is sit, quo utitur Sancta Romana Ecclesia, quae Mater est et Magistra aliarum Ecclesiarum, reliquis omnibus Ritibus praeferri debet: Ex quo porro sequitur, haud licere a Latino Ritu ad Graecum transire; nec illis, qui semel a Ritu Graeco, vel Orientali, ad Latinum transierunt, integrum esse ad pristinum Graecum Ritum reverti, quemadmodum patet ex nostra Constitutione: *Etsi Pastoralis* 57. §. 2. *num.* 13. *Bullarii nostri tom.* 1., nisi forte peculiares quaedam intercederent circumstantiae, quae impertiendam hac super re dispensationem suaderent; sicuti superioribus temporibus aliquando, et nunc etiam accidit in Collegio Maronitarum hujus nostrae Urbis, in quo, cum quandoque reperiatur aliquis Societatis Jesu Sacerdos, qui Societatem ingrediens, dispensationem obtinuit transeundi ad Latinum Ritum, nonnunquam cum eo dispensatur, ut in Ecclesia memorati Collegii Missam celebret Ritu Syriaco, et Chaldaico, Divinumque Officium juxta eumdem Ritum persolvat, nempe, ut Alumnos in eodem Collegio degentes Ritum ipsum edoceat. Id liquido apparet ex pluribus Decretis Congregationis Sancti Officii, uno videlicet dato die 30. Decembris anno 1716., altero die 14. Decembris an. 1740. nec non ex alio recentiori, quod Nos die 19. Augusti anno 1752. jussimus expediri.

Graecis itidem interdictus ad Latinum Ritum transitus sed non aeque; is autem non a Missionariis, sed ab Apostolica Sede probandus.

§. 21. Haec transitum de Latino ad Graecum Ritum spectant. Nunc autem verba facientes de transitu ab Orientali, et Graeco ad Latinum Ritum, libere affirmari potest, transitum hujusmodi, non aeque ac primum, interdici; sed tamen nequaquam licere Missionario, Graecum et Orientalem, ad Catholicae Ecclesiae unitatem reverti exoptantem, inducere, ut proprium Ritum dimittat, cum ex hac agendi methodo, gravissima detrimenta, sicuti paulo ante innuimus, promanare possint. Melchitae Catholici libenter olim a Graeco Ritu ad Latinum transibant; sed vetitum id ipsis fuit, monitique Missionarii, ne illis suaderent hujusmodi transitum; cujus permissio est privativo Apostolicae Sedis judicio reservata, uti manifestum fit ex nostra Constitutione *Demandatam* 85. §. 35., *Bullarii tom.* 1: *Praeterea omnibus, et singulis Melchitis Catholicis Graecum Ritum servantibus, ad Latinum Ritum transire deinceps expresse vetamus. Missionariis vero omnibus districte mandamus, sub poenis etiam infra exprimendis, aliisque arbitrio nostro decernendis, ne cuiquam ex illis hujusmodi transitum a Graeco ad Latinum Ritum suadere, praesumant, aut etiam cupientibus, inconsulta Apostolica Sede, permittant.* Consentanea sunt Decreta Urbani VIII. Praedecessoris nostri quoad Ritum Greco-Ruthenum, edita in Congregatione Propagandae Fidei coram ipso habita die 7. Februarii, ac die 7. Julii anno 1624. Quamvis autem aequum videri posset liberam Italo-Graecis relinquere facultatem transeundi, si libet, a Greco Ritu ad Latinum, cum ipsi inter nos versentur, et Latino Episcopo subjiciantur; tamen constitutum est, ut Sedis Apostolicae auctoritas ad id omnino requiratur, si de Ecclesiasticis tam Saecularibus, quam Regularibus agatur: Si vero Laici, et Saeculares transitum hujusmodi postulaverint, Episcopi sufficiat licentia, quam ob justas, ac legitimas causas, certis quibusdam personis moderate impertiri quidem potest, nunquam vero integrae Universitati: In hac enim facti specie Apostolicae Sedis auctoritate opus est, uti vide-

Et quid de Italo-Graecis.

re est in saepe memorata nostra Constitutione: *Etsi Pastoralis* 17. §. 2. *num.* 14. *Bullarii nostri tom.* 1.

Objectio ex eo desumpta, quod aliqui Latinorum Ritus Orientalibus permittantur.

§. 22. Quod si defendi vellet, Orientales, et Graecos haeresim abjurantes, et ad Unitatem redeuntes, allici jure posse, ac urgeri ad Ritus suos deserendos, Ritumque Latinum omnino amplectendum, eo quod alias probatum fuerit, atque nunc etiam probetur, Orientales, et Graecos Latinum aliquem Ritum sectari; opportuna haud desideratur responsio, Orientales siquidem et Graeci duas veluti Classes constituunt. Prima est illorum, qui nequaquam contenti iis rebus, quae ab Apostolica Sede ipsis ad Unionem conservandam permittuntur, extra honestatis limites impudenter feruntur, jactantes, quaecumque a se fiunt, ea jure optimo fieri, Latinosque decipi, qui eadem non peragunt. Exemplo sit Azymum: Graeci, et Orientales, ut Catholici sint, fateri debent, tam azymum, quam fermentatum panem, materiam esse aptam Sacramenti Eucharistiae, et quemlibet Ecclesiae suae Ritum sectari oportere; adeo ut quicumque improbat Ecclesiae Latinae Ritum, quae in Eucharistiae consecratione utitur azymo, a veritate recedat, et in errorem prolabatur. Hilarion Monachus in Dialectica sua Oratione, quam Leo Allatius e Graeco sermone Latinam reddidit *tom.* 1. *Graeciae Orthodoxae:* edito Typis Congregationis de Propaganda Fide 1652. *pag.* 762. haec advertit: *Et haec scripsi vobis, Graeci amicissimi, non panem vestrum, quem adorans aeque ac nostra azyma reverear, incusans, sed exponens, neque probe, neque ut Christianum addecet, vos gerere, dum Latinorum azyma dicto factoque laeditis, injuriaque afficitis; in utrisque ut dictum est enim, verus Christus continetur.* Exemplum est itidem ex libertate, Orientali et Graecae Ecclesiae relicta, ut qui in ea Sacris Ordinibus, atque etiam Sacerdotio sunt insigniti, uxores, quas ante Sacrum Ordinem duxerunt, retinere valeant, uti patet *ex Can. Aliter, dist.* 31. *et cap. Cum olim de Clericis Conjugatis.* Romani siquidem Pontifices perpendentes id nequaquam adversari Divino, aut naturali juri, sed tantum Ecclesiasticis sanctionibus, opportunum censuerunt consuetudinem hanc inter Graecos, et Orientales vigentem ferre, ne, Auctoritate Apostolica ad eam evellendam interposita, illis occasio ab unitate recedendi praeberetur; quod recte expendit Arcudius *in sua in Concordia lib.* 7. *cap.* 33. Attamen, quis crederet? non defuerunt, neque desunt ex Graecis, et Orientalibus, qui Latinam Ecclesiam injuria arguunt, tanquam Matrimonio infensam, propterea quod exemplum Apostolorum sequuta, in suis Subdiaconis, Diaconis, ac Presbyteris coelibatum servaverit, ac servet. Legi potest Hincmarus Rhemensis *tom.* 2. *suorum Operum epist.* 51. Tertium denique exemplum suppeditant nonnulli ex Cophtis, quorum Ritus praescribit, ut post Baptismi Sacramentum illico adjungatur Confirmatio; qui mos non obtinet in Occidentali Ecclesia, quae plerumque talem in confirmandis aetatem exposcit, ut quid bonum, quidve malum sit, possint dignoscere. Romana Ecclesia veteri Cophtorum consuetudini non adversatur. Verum (quis crederet?) extant ex ipsis nonnulli, qui Baptismum a Latinis collatum ideo perhorrescunt, quod post Baptisma Confirmationis etiam Sacramentum non fuerit ministratum. Quamobrem in nostra Constitutione 129., quae incipit: *Eo quamvis tempore*, *Bullarii nostri tom.* 1. merito a nobis arguuntur, atque damnantur: *Sicuti lenitati, et patientiae Sedis Apostolicae consonum videri potest, quod Cophti in suo jamdiu recepto, et ab eadem Sede tolerato usu perseverent, ita ferendum non est, quod Baptismum Ritu Latino, et seorsim a Confirmatione collatum, acerbo, alienoque animo perhorrescant.*

Duplex statuitur Graecorum, et Orientalium Classis. Nonnulli suis Ritibus ita adhaerent, ut Latinos damnent, atque improbent. Exemplis res illustratur.

Altera Classis eorum, qui cum propriis Latinorum aliquem Ritum conjungunt. Afferuntur exempla.

§. 23. Alteram Classem constituunt Orientales illi, et Graeci, qui retinentes majori ex parte Ritus suos, et insimul Occidentalium, ac Latinorum Ritus venerantes, ex his nonnullos sequuntur, ex veteri consuetudine suis Episcopis perspecta, et approbata, atque insuper ab Apostolica Sede expresse, vel tacite confirmata. In hanc Classem referri possunt Armeni, ac Maronitae qui fermentatum deseruerunt, et Eucharistiam, sicuti Latini, in Azymo conficiunt, uti testatur Abrahamus Echellensis *in suo Eutychio vindicato pag.* 477.; quam quidem Armenorum disciplinam nonnulli tribuunt Sancto Gregorio Illuminatori, primo Armeniae Episcopo, qui initio saeculi quarti, sub Tiridate Rege, martyrii coronam est consecutus: alii vero Sancto Silvestro Pontifici, aut Sancto Gregorio Magno eamdem referunt acceptam, in Conventionibus cum Armenorum natione initis, quae indicantur a Summo Pontifice Gregorio IX. in suis Epistolis ad Regem

Armeniae, relatis a Raynaldo *ad annum Christi* 1139. *num.* 82. Eam certe disciplinam ab Ecclesia Romana Armenis traditam, testatur eorumdem Armenorum Sisensis Patriarcha Gregorius, in Epistola ad Haytonem patrem Leonis Regis Armeniae Coenobitam, *apud Clementem Galanum, in Conciliatione Ecclesiae Armenae cum Romana Tom. I. pag.* 449., sic scribens: *Quocirca nos a S. Romana Ecclesia, aquae commixtionem* (cum vino in Calice) *modo recipimus, sicut ab eadem acceptum habemus Azymum Mitram Episcopalem, et modum signandi Crucem.* Vetustissima pariter, et immemorabilis est apud Maronitas azymi consuetudo, uti constat ex Morini *Praefatione ad Maronitarum Ordinationes; et ex Bibliotheca Orientali Assemani senioris tom.* 1. *pag.* 410.; atque ex Synodo Nationali in Monte Libano congregata anno 1736., et a Nobis in nostra Constitutione *Singularis* 31. *Bullarii nostri tom.* 1. confirmata, in cujus *cap.* 12. *de Sacramento Eucharistiae*, cum de azymo agitur, haec leguntur: *Qui mos, et in Ecclesia nostra, et apud Armenos quoque in Oriente, ab immemorabili tempore obtinuit, et authentica etiam hujus rei documenta proferre possumus.* Hoc Armenorum, et Maronitarum exemplo, Bessarion Cardinalis, cui primum Abbatia Cryptae Ferratae sita in Dioecesi Tusculana fuerat commendata, id obtinuit, ut Graeci Monachi in illa degentes in azymo consecrarent, quemadmodum legere est in nostra Constitutione 33. *Inter multa:* §. *Ut autem*: *Bullarii nostri tom.* 2. Idem semper servatur in Ecclesia Collegiata S. Mariae *de Grafeo* nuncupata, sita in Messanensi Dioecesi, licet ipsius Clerus Ritum Graecum retineat, uti videri potest in nostra Constitutione 81., quae incipit: *Romana Ecclesia*, §. 1. *Bullarii nostri tom.* 1., quamvis, generatim loquendo, Presbyteri Italo-Graeci servent in Italia, insulisque adjacentibus suam disciplinam, ac Ritum conficiendi in fermentato Eucharistiam; moneanturque impensius Sacerdotes Latini, vel Graeci Ritus, ne Eucharistiam consecrare, ac distribuere juxta proprium cujusque Ritum praetermittant, uti declaratur in nostra Constitutione, quae incipit: *Etsi Pastoralis*; 57. §. 1. *num.* 2., *ac* §. 6. *num.* 10. *et seq. Bullarii nostri tom.* 1.

Ritus ministrandi Eucharistiam infantibus,

§. 24. Quibusdam Ecclesiae saeculis is usus obtinuit, ut post Baptismi Sacramentum Eucharistia pueris traderetur, haud quidem ex ea persuasione, quod esset ad aeternam puerorum salutem necessaria, sed ex mero ritu, et consuetudine tunc temporis vigente, quemadmodum sapienter animadverterunt Tridentini Concilii Patres, *Sess.* 21. *cap.* 4. Inter errores Armenorum a Summo Pontifice Benedicto XII. damnatos, quinquagesimus octavus apud Raynaldum *ad annum Christi* 1341. §. 66., recensetur ille quo asserebant, ad aeternam puerorum salutem, et Baptismi iis collati validitatem, praeter Confirmationis sacramentum, Eucharistiam etiam iisdem esse administrandam. In Occidentali Ecclesia, quadringentis, et amplius ab hinc annis, Eucharistia pueris post Baptismum non administratur. Verum negari nequit, in Libris Ritualibus Orientalium, commemorari Ritum Communionis post Baptismum pueris administrandae. Assemanus junior *lib.* 2. *Codicis Lyturgici pag.* 149. refert ordinem ministrandi Baptismi apud Melchitas; *pag.* quoque 309. ordinem excribit Baptismi Syrorum, editum a Philoxeno Mabugensi Episcopo Monophysita; *pag.* 306. alium affert desumptum a veteri Rituali Severi Patriarchae Antiocheni Monophysitarum Antesignani *et lib.* 3. *ejusdem Codicis pag.* 95. *et pag.* 130. binos alios ordines commemorat, servatos inter Armenos, et Cophtos in ministrando Baptismo; quibus omnibus praecipitur, ut pueris post Baptismum Eucharistia ministretur. Hujusmodi consuetudinem apud nonnullos Graecos ad sua usque tempora obtinuisse ait S. Thomas 3. *part. quaest.* 80. *art. ad tertium.* Arcudius vero *lib.* 3. *de Sacramento Eucharistiae cap.* 11. hanc esse Graecorum disciplinam scribit; sed aliqui ex ipsis paulatim eam deseruerunt, propter incommoda, quae in praebenda pueris post Baptismum Eucharistia identidem intercedebant. In actis Synodi sub Sergio Patriarcha Antiocheno Maronitarum, habitae in Monte Libano die 18. Septembris anno 1596., cui praefuit Pater Hieronymus Dandinus Societatis Jesu, Nuncius Summi Pontificis Clementis VIII., haec verba leguntur *can.* 7.: *Quoniam parvulis sine indecentia maxima venerabilisque Sacramenti injuria, vix potest Sacra Christi Communio dari, caveant in posterum Sacerdotes universi, ne quemquam ante rationis usum ad eam admittant.* Consentiunt Patres Concilii Zamosciae habita anno 1720. §. 3. *de Eucharistia.* Idemque firmatum legitur in Actis Libanensis Concilii, quod habitum fuit an. 1736.,

illico post Baptismum, quando obtinuerit, et quare obsoleverit.

cap. 12. *de Sanctissimo Eucharistiae Sacramento n.* 13., cujus haec sunt verba: *In antiquis quidem nostris Ritualibus, sicut et in Ordine vetere Romano, et in Euchologiis Graecis, Baptismatis Ministro diserte praecipitur, ut infantes mox a Baptismate, Chrismate delibutos, pascat Eucharistiae Sacramento; nihilominus tum ob debitam huic Augustissimo Sacramento reverentiam, tum quia idem non est infantibus ac pueris ad salutem necessarium, praecipimus, ut infantibus quidem, dum baptizantur, Eucharistia nullo pacto, neque sub specie Sanguinis, porrigatur.* Quod ipsum statutum fuit in Constitutione pro Italo-Graecis, incipiente: *Etsi Pastoralis:* 57. §. 2. *num.* 7. *Bullarii nostri tom.* 1.

Vetustior recentiorque traditur Ecclesiae Graecae disciplina, quoad Communionem sub utraque specie.

§. 25. De usu administrandae Eucharistiae sub utraque specie etiam Laicis, quoad Orientalem, et Graecam disciplinam, fuse disserunt Arcudius *in Concordia Occidentali, et Orientali in Sacramentorum administratione lib.* 3. *cap.* 4., et Leo Allatius *in prima adnotatione de Ecclesiae Occidentalis, atque Orientalis consensione p.* 1614. *et seq.* In Graecorum Collegio, quod Romae, uti diximus, erectum fuit a Gregorio XIII., ea indicta lege, ut Graecus in eo Ritus servetur, quemadmodum praefatus Leo Allatius testatur *in suo Tractatu de aetate, et Interstitiis pag.* 21., juxta ipsius Collegii Constitutione a Summo Pontifice Urbano VIII. confirmatas, debent Alumni quolibet octiduo animi sordes Poenitentiae Sacramento eluere, et Sacram Eucharistiam sumere quintadecima quaque die, nec non festis diebus solemnibus, et singulis Adventus, et Quadragesimae Dominicis, Latino Ritu servato; in festis vero solemnioribus, videlicet diebus Paschatis, Pentecostes, et Nativitatis Domini, jubentur, Eucharistiam sub utraque specie Ritu Graeco suscipere, hoc est in fermentato, Sanguine intincto, ad quam rem perficiendam Sacerdos utitur parvo cochleari, quod infert in os suscipientis Eucharistiam: Idemque Ritus servatur cum reliquis Graecis omnibus, qui praedictis diebus ad solemne Missae Sacrificium conveniunt, aut qui aliis per annum diebus in Ecclesia Graeci Collegii sibi Eucharistiam Ritu Graeco administrari deposcent. Verum Italo-Graecis in memorata Constitutione: *Etsi Pastoralis*; 57. §. 6. *n.* 15. Eucharistia sub utraque specie permittitur in illis dumtaxat locis, in quibus Ritus hujusmodi Communionis retentus viget; sed in aliis locis, ubi idem Ritus obsolevit, Eucharistia sub utraque specie prohibetur. Ab hac disciplina, seu ritu sumendae Eucharistiae sub utraque specie, licet in universa Orientali Ecclesia recepto, nonnulli Graeci, et Orientales paulatim recesserunt. Lucas Holstenius, vir sane clari nominis, in epistola ad Bertoldum Nimisium, quae typis impressa affertur in Opusculis Graecis, ac Latinis Leonis Allatii *pag.* 436. refert, se praebuisse Eucharistiam in Vaticana Basilica Presbytero Abyssino, qui cum aliis communicaturus, ad sacram Mensam accesserat; cumque eum sub unica specie panis Eucharistiae participem fecisset, ab ipso deinde, atque etiam ab aliis Æthiopicae Ecclesiae hominibus, sciscitatum fuisse, an, juxta Patriae suae Ritum, Eucharistiam sub unica specie panis sumere consuevissent, tam in solemni Lyturgia, quam in quotidiana Eucharistiae participatione, necnon cum ad eos extremo morbo laborantes eadem in Viaticum afferebatur; testaturque, fuisse sibi ab ipsis responsum. Sacram Synaxim sub unica specie panis sibi semper administrari, hancque esse veterem disciplinam in Æthiopica Ecclesia obtinentem. Inter quaesita Summo Pontifici Gregorio XIII. proposita a Patriarcha Maronitarum, sequens recensetur: *Nos Missam celebramus in solo azymo: Laici vero nostri sub utraque specie communicant;* cui Pontifex his verbis respondit: *Si volunt in azymo consecrare, non videntur prohibendi: Laici vero a Comunione sub utraque specie pedetentim arcendi sunt; totus enim Christus sub una specie continetur, et in usu Calicis magnum est periculum effusionis:* uti legere est in laudato Opere Thomae a Jesu, *de Conversione omnium gentium pag.* 486. *et seq.* Patres etiam Concilii Libanensis habiti anno 1736. *part.* 2. *cap.* 12. *n.* 21. hujusmodi consilio inhaerentes, ita statuerunt: *Deinde ejusdem Sanctae Romanae Ecclesiae institutis inhaerentes, praecipimus, et stricte mandamus, ne cui Laico, vel Clerico in minoribus Ordinibus constituto, Communio sub utraque specie tradatur, sed sub una tantum, panis nimirum:* Solis Diaconis permittentes, ut in solemni Missa Eucharistiam sub utraque specie a Sacerdote accipiant, hoc est sub specie panis primum, deinde sub specie vini, semoto tamen, quem superius commemoravimus, cochlearis usu: *At vero Diaconis, ut Hostiam Sanguine intinctam a Sacerdotibus, in solemni praesertim Missa, accipere possint et valeant, concedimus et permittimus,*

modo abeit cochlearis usus, quem omnino abrogandum esse statuimus.

Ritusque effundendi aquam tepidam in calicem post consecrationem, et ante consumationem.

§. 26. Postremo, ab Eucharistiae Sacramento minime recedentes; hic verba faciemus de alio Orientali, et Graeco Ritu, quo nimirum Sacerdos post consecrationem, et ante consummationem, paululum aquae tepidae in calicem fundit, Matthaeus Blastares *in Syntagmate Alphabetico cap.* 8. *tom.* 2. *Synodicon Graecorum pag.* 153. hujusmodi Ritum commemorat, ejusque significationem affert. Eutymius Tyri ac Sidonis Archiepiscopus anno 1716. Summo Pontifici Clementi XI. nonnulla quaesita proposuit, quorum alterum erat, utrum Melchitis Syriae, ac Palestinae interdicere deberet, aquam tepidam Divino Sanguini post Consecrationem affundere; cui redditum fuit responsum, adjecta accurata, et luculenta instructione ab eodem Pontifice approbata, ejusque jussu trasmissa ad Superiores Missionum Terrae Sanctae, Damasci, Tyri, ac Sidonis; injunctumque praedicto Archiepiscopo, ne id fieri interdiceret, cum de veteri Ritu ageretur, Sedi Apostolicae perspecto, et Graecis Sacerdotibus etiam Romae permisso; per quem innuitur Fidei ardor, qui maximus erga tantum Mysterium debet conflagrare. Simile responsum die 31. Martii anno 1729. jussu Benedicti Papae XIII. datum fuit Cyrillo Graecorum Patriarchae Antiocheno. Idem Ritus Italo Graecis permittitur in citata Constitutione 57. *Etsi Pastoralis*, §. 6. *n.* 2. *Bull. nostri tom.* 1. Cumque subinde in Congregationibus, quae pro correctione Librorum Ecclesiasticorum Ecclesiae Orientalis habitae fuerunt, ad accuratiorem quamque diligentiam adhibendam, diu multumque disputatum fuisset, utrum interdicendus esset Ritus infundendi in calicem aquam tepidam post Consecrationem, cum potissimum Humbertus Cardinalis Sylvae Candidae superioribus temporibus plurimum adversus eumdem Ritum declamasset, responsum fuit die 1. Maji anno 1646., *nihil esse innovandum,* quod rescriptum a Nobis deinde confirmatum fuit; rationibus enim a praedicto Cardinali allatis nil ponderis inesse compertum fuit. Attamen Patres Concilii coacti in urbe Zamosciae anno 1720., graves ob causas, inhibuerunt Ruthenis Sacerdotibus, ne aquam tepidam post Consecrationem in calicem funderent, uti legi potest §. 4. de celebratione Missarum: *Inhibet, gravem ob causam, et abrogat toleratam in Orientali Ecclesia consuetudinem, ad consecratas calicis species aquam tepidam affundendi, post Consecrationem, ante Communionem.*

Allata huc usque exempla, ad propositam superius objectionem probandam, inepta demonstrantur.

§. 27. His sane, et aliis hujusmodi exemplis, quae facile cumulari possent, inniti valent, qui erga transitum a Ritu Orientali et Graeco, ad Occidentalem, et Latinum sunt propensiores, vel certe quidem putant se jure optimo agere, dum Schismaticum Orientalem ad Ecclesiae unitatem convertentes, satagunt eumdem abducere ab aliquo Ritu, quem servare consueverat, priusquam nobis consentiret, quique a reliquis omnibus Orientalibus et Graecis, ex veteri disciplina, firmiter retinetur et observatur. Verum, neque superius allata exempla, nec caetera, quae in medium proferri possent, quidquam illorum opinioni suffragantur; tum quia in transitu a Ritu Orientali et Graeco, ad Occidentalem et Latinum, tollitur omnino quidquid ab ipso Graeco Ritu praescribitur, et nostro Ritui non conformatur; quod non contingit in his exemplis, quae paulo superius allata sunt, quibus nempe, si aliqua peculiaris solemnitas Graeci Ritus tollitur Ritus tamen ipse, ac reliqua omnia eodem Ritu praescripta intacta servantur; tum quia partem etiam aliquam demere ex aliquo Ritu, salvis reliquis ejusdem Ritus partibus, non est privati viri, sed auctoritas publica intercedat necesse est, videlicet Supremi Capitis universalis Ecclesiae, qualis plane est Romanus Pontifex. Sed namque Apostolica ea est, quae praecipuo quodam jure, quoties ipsi consentaneum visum fuit, ab Orientali Ecclesia Ritum aliquem desumpsit, et in Occidentalem traduxit; aut permisit, Ritum aliquem Graecum in aliqua Latina Ecclesia usurpari. Eademque Apostolica Sedes, quoties deprehendit, periculosum vel indecorum aliquem Ritum in Orientalem Ecclesiam irrepsisse, illum damnavit, improbavit, ejusque usum ipsi prohibuit. Ipsa denique Apostolica Sedes, postquam vidit Orientalem, vel Graecam aliquam gentem in aliquo Latino Ritu usurpando, ac defendendo, vehementer obfirmatam, ac potissimum, quando Ritus ipse ab antiquo tempore invectus fuit, ab omnibus communiter receptus, atque expresse, vel tacite ab Episcopis probatus. Ritum ipsum tolerando, et sic approbando, firmavit.

Triplex praecipuum Sedis Apostolicae munus, admittendi Graecos Ritus in Latinam Ecclesiam interdicendi noxios in Graeca, et eidem permittendi innoxios.

§. 28. In Latina, et Graeca Liturgia recitatur Symbolum, ejusque recitatio in Missae Sacrificio in Ecclesia Orientali primum institu-

Exempla Graecorum Rituum, quos Sedes

Apostolica a Graeca in universam Ecclesiam transtulit, vel in aliqua Ecclesia Latina usurpari permisit.

ta, deinde in Occidentalem traducta est, uti colligitur ex tertio Toletano Concilio habito anno 589. *can.* 2. *tom.* 5. Collectionis Labbeanae *pag.* 1009. cujus haec sunt verba: *Ut per omnes Ecclesias Hispaniae vel Gallaeciae, secundum formam Orientalium Ecclesiarum, Concilii Constantinopolitani, hoc est centum quinquaginta Episcoporum, Symbolum Fidei recitetur, ut, priusquam Dominica dicatur Oratio, voce clara a populo decantetur.* Quare, cum Patres Toletani Concilii, disciplinam statuentes recitandi Symbolum in Sacrificio Missae, se ad Ritum Orientalium Ecclesiarum retulerint; id satis est ad agnoscendum, hujusmodi disciplinam in Oriente primo institutam, inde in Occidentem promanasse; sicut advertunt Cardinalis Bona *Rerum Lyturgic. lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 2., et Georgius *de Lyturgia Romani Pontificis tom.* 2. *cap.* 20. *num.* 2. *pag.* 176. Sed rem propositam persequendo, Amalarius *in lib. de Divinis Officiis cap.* 14., postquam, innixus auctoritati Sancti Paulini in Epistola *ad Severum*, retulit, sola Feria sexta majoris Hebdomadae in Ecclesia Hierosolymitana exponi consuevisse populo adorandam Crucem ipsam, in qua Christus pependit, huic Graecae consuetudini tribuit Ritum adorationis Sanctae Crucis; quae in Officio praedictae Feriae sextae in unaquaque Latina Ecclesia ad hanc usque diem peragitur. Trisagium *Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Sanctus Immortalis, miserere nobis*, pia est, et frequentissima Oratio in Graecorum Lyturgia; uti recte advertit Goarius in notis ad Euchologium in Missam Sancti Joannis Chrysostomi *pag.* 109. Ejus Orationis origo repetitur ex miraculo, quod medio saeculo quinto contigit in Regia Urbe Constantinopolitana; cum enim Theodosius Imperator, Patriarcha Proclus, et universus populus in aperto ad Deum preces effunderent, ut ab imminenti liberarentur excidio, quod ipsis ab ingentibus terrae motibus impendebat, puer repente in Coelum rapi visus est, qui deinde in terram demissus, retulit se audivisse Angelos praedictum Trisagium canentes; quare, cum jussu Procli Patriarchae, universus populus illud devote cecinisset, terra ab horrendis, quibus concutiebatur, motibus, conquievit, uti narrat Nicephorus *lib.* 14. *cap.* 46. recteque prosequitur Summus Pontifex Felix III. in Epistola tertia ad Petrum Fullonem, quae habetur *tom.* 4. Labbeanae Collectionis. Idem vero Trisagium in Ecclesia Occidentali Feria Sexta majoris Hebdomadae Graece, et Latine canitur, quemadmodum apposite animadvertit Cardinalis Bona *Rerum Lyturgicar. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 5. Aquae Benedictio in pervigilio Epiphaniae ex Ritu est Graecae Ecclesiae proprio, uti fuse ostendit Goarius in Euchologio, sive Rituali Graecorum, et nunc etiam praedicta die Romae in Graecorum Ecclesia peragitur haec functio, de qua in allata superius Constitutione nostra 57. §. 5. *num.* 13. mentio habetur, simulque permittitur, ut Fideles eadem aqua benedicta aspergantur. De transitu Ritu hujusmodi ab Orientali in aliquas Occidentales Ecclesias videri possunt, quae congessit eruditus Martene *tom.* 4. *de antiqua Ecclesiae disciplina in Divinis celebrandis Officiis cap.* 4. *n.* 2., et quae asseruntur in Dissertatione Patris Sebastiani Pauli Congregationis Matris Dei, edita Neapoli anno 1719., cui titulus est: *De ritu Ecclesiae Neritinae exorcizandi aquam in Epiphania*, ubi propterea *part.* 3. *pag.* 177. *et seq.* opportune monet Episcopos, in quorum Dioeceses longo adhinc tempore nonnulli Ritus ab Ecclesia Graeca manantes irrepserunt, ut illos de medio tollere tantopere non contendant, ne turbae excitentur, et ne videantur improbare rationem agendi Sedis Apostolicae, quae ritus illos irrepsisse cum optime noverit, eosdem tamen servari et frequentari permisit; affertque *pag.* 203. Epistolam Cardinalis Sanctorii, Sanctae Severinae nuncupati, scriptam anno 1580. ad Fornarium Episcopum Neritinum, de hoc ipso argumento, et de aquae benedictione in Epiphania, quae in illa Dioecesi peragitur. Graecus pariter est ritus spoliandi, ac lavandi Altare Feria quinta in Coena Domini. Hujusce Ritus monumentum aliquod reperire est saeculo quinto; de eo namque meminit in suo Typico, sive Ordine recitandi Officium Ecclesiasticum per totum annum, S. Sabas, qui, teste Leone Allatio *de Libris Ecclesiae Graecae diss.* 1. *pag.* 9., obiit anno 451. Si certo affirmari posset Ordinem Romanum ab Hittorpio editum, Sancti Gelasii Pontificis jussu compositum fuisse, Ritus lavandi Altaria Feria quinta in Coena Domini, praedictae Graecorum consuetudini fuisset quasi coaevus in Latina Ecclesia, cum Sanctus Gelasius Pontifex obierit *anno* 496. At, cum incertum sit, utrum Romanus Ordo ab Hittorpio vulgatus, tantae antiquitatis merito praestet, et cum, eo seposito, Sanctus Isido-

rus Hispalensis Episcopus inter Latinos primus extiterit, qui de hoc Ritu verba fecerit; idemque S. Isidorus *anno* 636. sit vita functus; satis id est, ut ab Oriente in Occidentem fluxisse asseratur Ritus praedictus, qui in hunc usque diem in nonnullis Latinis Ecclesiis retinetur, probantibus Romanis Pontificibus; ac potissimum in Vaticana Basilica, magna cum Solemnitate, Feria quinta in Coena Domini quotannis peragitur. Suaresius Episcopus Vasionensis, et Vicarius ejusdem Basilicae, et Joannes Chrysostomus Battellus Archiepiscopus Amasenus, qui in minoribus inter Beneficiatos ejusdem Basilicae recensebatur, duas elucubratissimas Dissertationes ediderunt, quibus praedictum Ritum illustrarunt. Quae cum ita sint, exemplis, et factis aperte evincitur, id quod paulo ante diximus, Sedem videlicet Apostolicam non omisisse, quoties id rationi consentaneum putavit, aut adsciscere in universam Latinam Ecclesiam Ritus, qui ad Graecam Ecclesiam pertinebant, aut permittere, ut peculiares quidam Ritus, qui ab Ecclesia Graeca manarunt, in nonnullis Latinis Ecclesiis observarentur.

Exempla Rituum, quos justis de causis a Graeca Ecclesia proscripsit Apostolica Sedes.

§. 29. Jam paulo superius de Trisagio sermonem fecimus, deque amirabili modo, quo cantus ejusdem in Sacras Lyturgias Ecclesiae Graecae inductus fuit: Cum tamen Petrus Fullo, cognomento Gnaphaeus, fautor haeresis Appollinaristarum, qui Theopaschitae appellantur, ausus fuisset Trisagio haec verba superaddere: *Qui crucifixus es pro nobis:* sicuti fuse commemorat Theodorus Lector *l.* 1. *Collectaneor.*; et cum nonnullae Orientis Ecclesiae, ac potissimum Syrorum, et Armenorum, opera cujusdam Jacobi Syri: teste Nicephoro *l.* 18. *cap.* 52. additamentum hujusmodi recepissent; haud praetermiserunt Romani Pontifices, pro ea, quam in similibus adhibere consueverunt, vigili cura et sollicitudine, inolescente errori se opponere, factamque Trisagio additionem interdicere; rejicientes interpretationem, qua, Trisagium ipsum referendo ad solam Filii personam, non vero ad tres Divinas personas, omnem erroris suspicionem adimi jactabatur; tum quia periculum semper supererat adhaerendi dogmati haeretico; tum quia humanae mentis praesumptio ad solum Cristum referre minime poterat Hymnum ab Angelis in honorem Sanctissimae Trinitatis decantatum, sicuti Lupus recte expendit *in notis ad Can.* 81. *Trullanum*, ubi postquam retulerat, a Felice III., et Romana Synodo damnatam fuisse additionem Trisagio factam, ita subdit: *Hymnum soli Divinae Trinitati Sanctis semper Angelis adcantatum, Ecclesia ab ipso Deo ac eisdem Sanctis Angelis in puero laudato traditum, malorum Regiae Urbi impendentium depulsione confirmatum, ac in eodem sensu et ratione comprobatum a plena Synodo Calcedonensi, constanter asseverant*, (loquitur de Episcopis tum in praedicto Concilio congregatis, tum de aliis additamentum Trisagio factum respuentibus) *humana praesumptione non potuisse ad solum Christum detorqueri.* S. Gregorius VII. eodem Religionis studio ipsam additionem improbavit in sua epistola prima *lib.* 8. scripta ad Archiepiscopum, sive Patriarcham Armenorum. Idem praestitit Gregorius XIII. in nonnullis suis epistolis datis in forma Brevis ad Patriarcham Maronitarum die 14. Februarii anno 1577. In Congregatione autem Propagandae Fidei, habita die 30. Januarii anno 1635., cum examini subjecta fuisset Armenorum Lyturgia, atque inter caetera accuratiori disquisitione fuisset expensum, utrum additio inducta Trisagio tolerari posset, ob indicatam causam, quod illa ad solam Filii personam relationem habere posse videretur, responsum fuit, id non esse permittendum, additionemque omnino expungendam. Summus Pontifex Gelasius in sua Epistola nona ad Episcopos Lucaniae *cap.* 26. pravam consuetudinem jam invectam improbavit, juxta quam, mulieres Sacerdoti Missam celebranti inserviebant; cumque idem abusus ad Graecos transiisset, Innocentius IV. in epistola, quam ad Episcopum Tusculanum dedit, eumdem severissime proscripsit: *Mulieres autem servire ad Altare non audeant, sed ab illius ministerio repellantur omnino:* Iisdem verbis a Nobis quoque prohibetur in nostra saepius citata Constitutione: *Etsi Pastoralis;* §. 6. *n.* 21. *tom.* 1. *Bull. nostri.* Feria quinta Majoris Hebdomadae, ad recolendam Dominicæ Coenæ memoriam, sacra peragitur functio, in qua consecratur panis, qui per integrum annum asservatur, ut illo reficiantur lethali morbo laborantes, qui Sacram Synaxim in Viaticum sibi deposcunt, et aliquando etiam eidem pani consecrato exigua pars vini consecrati affunditur. Ritus hujusmodi a Leone Allatio describitur in suo Tractatu *de Communione Orientalium sub specie unica num.* 7. Summus Pontifex Innocentius IV. in laudata epistola ad Episcopum Tusculanum,

Ritum illum Graecis interdixit, hisce verbis: *Eucharistiam in die Coenae Domini consecratam, usque ad annum, praetextu infirmorum, ut videlicet de illa ipsos communicent, non reservent:* addiditque, ut paratam semper Eucharistiam haberent pro infirmis, sed illam qualibet decima quinta die renovarent. Archudius *in Tract. de Concordia Ecclesiae Occidentalis, et Orientalis lib.* 3. *cap.* 55. *et* 56. absurditates, quae ex eo Ritu promanabant, indicare haud praetermisit, deprecans Romanos Pontifices, ut illum penitus abrogarent. Praestitit id Clemens VIII. in sua Instructione, idemque et Nos praestitimus in nostra Constitutione: *Etsi Pastoralis* 57. §. 6. *num.* 3. *et seq.* In Concilio Zamosciae a duabus Congregationibus Concilii videlicet, ac Propagandae Fidei examinato, §. 3. *de Eucharistia*, legitur statutum, ut si alicubi adhuc vigeret Ritus consecrandi Eucharistiam Feria quinta in Coena Domini, eam suffundendi aliqua gutta Sanguinis, servandique pro infirmis in annum integrum, in posterum omnino praetermittatur; sed Parochi Eucharistiam pro Infirmis servent, ipsam qualibet octava, aut decima quinta die renovantes. Eamdem viam institerunt Patres Concilii Libanensis a Nobis confirmati, sicuti patet *ex c.* 12. *de Sacramento Eucharist. n.* 24. Quibus sane exemplis manifesto comprobatur, quod Sedes Apostolica nunquam omiserit Graecis interdicere Ritus aliquos, licet apud eos jampridem obtinerent, quoties eosdem perniciosos et malos esse, aut evadere posse deprehendit.

Hac ipsa tamen in re, Apostolica Sedes pro circumstantiarum, varietate, epichejam adhibuit.

§. 30. De Processione Spiritus Sancti a Patre, ac Filio, quemadmodum superius indicavimus, praecipue disputatum est, quoties de unione Graecae, et Orientalis Ecclesiae cum Latina, et Occidentali actum fuit. Hujus articuli examen trinam veluti faciem praesetulit, atque adeo ad haec tria capita redactum est. Primum, an processio Spiritus Sancti a Patre et Filio esset Fidei Dogma: et quoad primum hoc caput, firmissime responsum semper fuit, non esse ullo modo dubitandum, quin processio Spiritus Sancti a Patre et Filio inter Fidei Dogmata adnumeretur; neque Catholicum revera esse, qui illud non recipit, ac profitetur. Alterum, an posito hoc esse unum ex Fidei Dogmatibus, licuerit in Symbolo Missae superaddere verbum *Filioque*, quamvis neque in Nicaena, neque in Costantinopolitana Synodo illud reperitur, cum potissimum ab Oecumenica Synodo Ephesina decretum fuerit, ne quid Nicaeno Symbolo adderetur: *Statuit Sancta Synodus, alteram Fidem nemini licere proferre, aut conscribere, aut componere, praeter definitam a Sanctis Patribus, qui in Nicaena cum Spiritu Sancto congregati fuerunt*. Quod autem ad alterum hoc caput attinet, firmatum fuit, non modo licuisse, sed et valde conveniens fuisse, ut hujusmodi additio fieret Nicaeno Symbolo; eo quod Ephesinum Concilium solummodo inhibuerit additiones Fidei oppositas, aut temerarias, et a communi consuetudine devias; non vero orthodoxas, et quibus aliquis Fidei articulus in eodem Symbolo implicite contentus, esplicatius declararetur. Tertium denique, utrum, posita pro indubio Fidei dogmate Processione Spiritus Sancti a Patre, et Filio, agnitaque insuper in Ecclesia potestate addendi Symbolo vocem *Filioque*, permitti posset, ut Orientales, et Graeci in Sacrificio Missae Symbolum recitarent ad eum modum, quo prius, et ante Schisma consueverant, quod perinde est ac dicere, praetermissa voce, *Filioque*. Quod autem pertinet ad postremum hoc caput, non eadem semper fuit Sedis Apostolicae disciplina; quandoque enim Orientalibus et Graecis, Symbolum absque voce *Filioque* recitare permisit; tunc nimirum, cum certo constiterat, priora duo capita seu articulos ab illis recipi, noveratque omnino fore, ut, si iisdem denegaretur id quod tanto studio deposcebant, exoptatae Unioni aditus intercluderetur: Nonnunquam vero Symbolum cum additione *Filioque*, ob Orientalibus, et Graecis recitati omnino voluit; cum scilicet merito suspicari potuit, eosdem ideo nolle Symbolum cum additamento recitare, quod adhaererent errori opinantium, ac asserentium, Spiritum Sanctum a Patre, et Filio non procedere, vel ab Ecclesia additionem illam, *Filioque*, Symbolo fieri non potuisse. Duo Summi Pontifices, nempe Beatus Gregorius X. in Lugdunensi Concilio, et Eugenius IV. in Florentino, primam agendi rationem, ob indicatas causas, cum Graecis adhibuerunt, uti constat, ex *tom.* 7. Collectionis Conciliorum Harduini *pag.* 698. *D.*, *et tom.* 9. ejusdem Collectionis *pag.* 395. *D.* Alteram vero rationem, ex causis itidem supra allatis, amplexus est, servavitque Summus Pontifex Nicolaus III., cum deprehendit, Michaelem Imperatorem ex bona fide non agere, neque iis stare, quae pollicitus fuerat in tractanda unio-

ne, quam cum Pontifice Gregorio X. Praedecessore suo absolverat, atque firmaverat. Hujus rei documentum a Vaticano Archivio desumptum in Raynaldi Annalibus impressum est *ad annum Christi* 1278. §. 7. Eamdem viam instituerunt Martinus IV. et Nicolaus IV. Et quamvis de Pontificibus istis, quod ad hanc rem pertinet, Scriptores diversa tradiderint, Pachymeres tamen, qui tunc temporis Constantinopolitanam historiam posterorum memoriae commendabat, *lib.* 6. *cap.* 14. aperte testatur, eos Praedecessorum suorum epichejam non fuisse secutos, sed voluisse, ut ab Orientalibus, et Graecis Symbolum cum additione *Filioque* recitaretur, ut injecta sibi de Orthodoxa illorum Fide dubitatio tolleretur, *ad certum experimentum capiendum Fidei, et Sententiae Graecorum; ejus vero pignus idoneum fore, si et ipsi symbolum sicut Latini, pronunciarent*. Idem Pontifex Eugenius, qui in Florentino Concilio Orientalibus concesserat, ut sine ea voce, *Filioque*, Symbolum recitarent, cum deinde Armenos in unitatem Sanctae Ecclesiae reciperet, eisdem praecepit, ut Symbolo praedicta additione adaucto uterentur, uti videre est in Collectione Conciliorum Harduini *tom.* 9. *pag.* 435. *B*, eo quod fortasse Armenos non aeque ac Graecos, ejusmodi additamento repugnantes deprehenderat. Callistus itidem III. Romanus Pontifex, cum Fratrem Simonem ex Ordine Praedicatorum munere Inquisitoris decoratum in Cretam ablegaret, quam in Insulam se receperant plures Graeci aufugientes ab urbe Constantinopolitana, cujus ante biennium Turcae potiti fuerant, jussit ipsum vigilem adhibere curam, ut iidem Graeci Symbolum cum additione *Filioque* recitarent, sicuti narrat Graegorius Trapezuntius *in sua Epistola ad Cretens. tom.* 1. *Graeciae Orthodoxae*, *apud Allatium pag.* 537., quod confirmatur etiam *ab Echard. tom.* 1. *Scriptorum Ordinis Sancti Dominici pag.* 762.; fortasse enim Pontifex suspicabatur, ne praedicti Graeci, quippe qui ex Urbe Constantinopoli advenerant, in eo Fidei dogmate minus firmi essent. In duabus formulis Professionis Fidei, quas jam superius commemoravimus, quarum alteram Gregorius XIII. Graecis, alteram Urbanus VIII. Orientalibus praescripsit, nihil aliud continetur, quam quod in Florentino Concilio fuit constitutum. In duabus Constitutionibus, altera videlicet Clementis VIII. quae est 34. *veteris Romani Bullarii tom.* 3. §. 6., nostra altera incipiente: *Etsi Pastoralis* §. 1. *Bullarii nostri tom.* 1., utraque edita pro Latinis Episcopis, in quarum Diocesibus, versantur Graeci, aut Albanenses Graecum Ritum servantes, dummodo hi Spiritum Sanctum a Patre et Filio procedere fateantur, et agnoscant Ecclesiae fuisse potestatem addendi Symbolo vocem *Filioque*, minime jubentur Symbolum cum hac additione recitare; nisi forte, ea praetermissa, scandalum immineret; aut certo aliquo in loco peculiaris consuetudo jam invaluisset recitandi Symbolum cum additione *Filioque*; aut deinde necessarium putaretur, ut Symbolum ab illis cum praedicta additione recitaretur, ad eliciendam indubiam rectae ipsorum Fidei probationem. Recte autem modo Patres Concilii Zamosciae *tit.* 1. *de Fide Catholica;* sed etiam Patres Libanensis Concilii *part.* 1. *eodem tit. num.* 12., ad omnem scrupulum submovendum, provide statuerunt, ut Sacerdotes omnes eorum legibus subjecti, Symbolum, juxta consuetudinem Romanae Ecclesiae, cum particula *Filioque* usurpent.

Tertium denique munus permittendi in Graeca Ecclesia certos quosdam innoxios Ritus, quomodo excusata sit Apostolica Sedes.

§. 31. Ex his, quae huc usque dicta sunt, plene concluditur, Sedem Apostolicam hac ipsa in re quandoque, ex peculiaribus circumstantiis, perspectaque sibi gentis alicujus indole, consensisse, ut certus adhiberetur modus, quem tamen ab aliis, ob diversas circumstantias, diversumque locorum ac populorum genium, nullatenus usurpari permisit. Quamobrem, ut oneri suscepto satisfaciamus, nihil aliud superest, quam ut ostendamus, aliquando eamdem Sedem Apostolicam, dum novit gentem aliquam Orientalium, et Graecorum, in aliquo Latino Ritu adhibendo tenaciorem esse, illius usum ei benigne permisisse; praesertim si hujusmodi Ritus usurpandi consuetudo a vetustioribus temporibus inolevit, et Episcopi non modo eidem nunquam adversati sunt, sed aut tacite, aut expresse eamdem comprobarunt. Verum, cum hac ipsa de re perspicua exempla jam fuerunt superius allata; dum verba fecimus de ea classe Orientalium, et Graecorum, qui Ritus suos majori ex parte retinentes, atque Latinos aeque, et Orientales Ritus venerantes, aliquem ex nostris Ritibus amplexi sunt, ab inutili idcirco repetitione abstinebimus, ea hic revocantes, quae superius in his ipsis litteris plene fuerunt exposita. Duo solum exempla ex Maronitis desumpta, subne-

stemus iis, quae jam adduximus. Nonnullis ab hinc saeculis Maronitae Pontificales ac Sacerdotales vestes adhibent ejusdem plane formae, quam Latinus Ritus praescribit, quemadmodum in citato saepius Libanensi Concilio habito anno 1736. legitur *cap.* 12. de Sacramento Eucharistiae *num.* 7. Summus enim Pontifex Innocentius III. epistola ad Hieremiam Patriarcham anno 1215. data, quae incipit: *Quia Divinae Sapientiae bonitas;* illos adhortatus est, ut se Latinae Ecclesiae in Pontificalibus ornamentis conformarent. Quam ob causam tum idem Pontifex, tum ejus Successores ad illos sacra Indumenta, Calices, ac Patenas dono miserunt, uti narrat Petrus Patriarcha in duabus epistolis ad Leonem Decimum datis, relatisque *tom.* 14. Collectionis Conciliorum Labbeanae *pag.* 346. *et seq.* Nuper autem in praecitato Libanensi Concilio *c.* 13. unanimi consensu, nostraque subsequuta approbatione, iidem Maronitae, quoad Praesanctificatorum Missam, Latinum Ritum amplexi sunt, illam tantummodo Feria Sexta in Parasceve celebrantes, relicta, justis gravibusque de causis: disciplina Graecorum, qui diebus Quadragesimalis jejunii, nonnisi Missam Praesanctificatorum celebrant, excepto Sabbato, die Dominico et Festo Annunciationis Beatae Virginis, si forte in Quadragesimam incidat, juxta prescriptum in *Trullano Can.* 52. Hisce siquidem diebus, Sacerdos Panem consecratum in tot particulas dividit, quot dies subsequuntur, quibus Missa Praesanctificatorum celebratur; quibus nimirum vescitur Pane Eucharistico, quem antea consecravit, asservans in Ciborio reliquas consecratas particulas, ut sequentibus diebus, quibus Missam Praesanctificatorum celebrabit, iisdem vescatur, atque aliis etiam qui adstant, petuntque, distribuat; uti fuse commemorat Leo Allatius in Prolegomen. ad Gabrielem Naudaeum *de Missa Praesanctificatorum pag.* 1531. *num.* 1.

Amplior assumpti probatio suscipitur.

§. 32. Huic nostrae Epistolae finis hic imponendus alicui forte videri poterit, cum in ea, et allatum jam fuerit Responsum redditum quaesitis a Sacerdote Missionario Balserae propositis, nimirum, *Nihil esse innovandum*, et indicatae itidem fuerint firmissimae regulae, quas sequantur Missionarii; qui Orientales a Schismate et erroribus ad Unitatem Sanctamque Catholicam Fidem revocare satagunt; neque enim ex jure Canonum, et Apostolicarum Constitutionum se gerit, qui in convertendis Orientalibus, Ritum quoque Orientalem, et Graecum, in iis, quae ab Apostolica Sede tolerantur atque admittuntur, de medio auferre contendit; aut id agit, ut, qui convertuntur, Ritum, quem hactenus servaverunt, dimittant, et Latinum amplectantur. Nihilominus, antequam finis huic Epistolae imponatur, nimis congruit, ut nonnulla insuper attingantur, que proprius pertinent ad quaestiones a praedicto Missionario propositas, quibus jam responsum fuit, *nihil esse innovandum.*

Ritus commixtio non inducitur, ex quo Graecus, Armenus, vel Maronita Sacerdos celebret in Latina Ecclesia juxta Ritum suum.

§. 33. Porro, si in Urbe Balserae degunt Catholici Ritus Orientalis, Armeni, aut Syriaci, ipsique peculiari Ecclesia carentes, ad Missionariorum Latinorum Ecclesiam conveniunt, ubi Sacerdotes Orientalis Ritus Rem Divinam, reliquasque peragunt suis Ritibus coeremonias. Laici autem Missae Sacrificio intersunt, et Sacramenta suscipiunt, non magnopere adlaborandum est, ut defendatur, nihil esse innovandum, uti rescriptum fuit; quodque antea obtinuit, idipsum et in posterum servari oportere, permittendo videlicet praedictis Sacerdotibus, et Laicis, ut in Latina Ecclesia ea, facere pergant, quae ad hanc usque diem peregerunt. Nam jure Canonico illud quidem statutum habetur, Ritum Orientalem, et Graecum cum Latino haud esse miscendum, uti videre est ex integra Decretali Caelestini III. apud Gonzalez *Cap. Cum secundum; de temporibus Ordinationum;* atque in Decretali Innocentii III. *cap. Quanto; de consuetudine, cap. Quoniam, de Officio Judic. Ordinar.*, et in Decretali Honorii III. *cap. Litteras, de celebrat. Missar.*; at nullo jure affirmari potest, Ritus commixtionem Apostolica aliqua Constitutione vetitam, induci ex eo tantum, quod Armenus, Maronita, aut Graecus juxta Ritum suum in Latina Ecclesia, vel Missae Sacrificium, vel alias coeremonias cum populo sui Ritus exerceat, aut versa vice Latinus in Orientalium Ecclesia idem praestet; dum praesertim legitima aliqua subest causa, de qua in presenti facti specie nullo modo dubitari potest; cum Orientales illi in Civitate Balserae peculiari careant Ecclesia, ita ut, si ipsis Latinorum Ecclesia non pateret, loco plane omni destituerentur, in quo Missae Sacrificium offerre possent, et cum Populo sui Ritus ea exercere, quae peragenda sunt, ad illos in sancta unione retinendos, ac confovendos.

At contra, si Latinus in fermentato, Graecus in azymo, vel alteruter nunc in azymo, nunc autem in fermentato consecrarent.

§. 34. Vetita sane Ritus admixtio esset, si Latinus in fermentato consecraret, et Eucharistiam in fermentato consecratam Latinis administraret. Idemque dicendum esset, si Orientales, qui azymi consuetudinem haud amplexi sunt, in azymo Rem Divinam facerent, et genti suae Sacram Eucharistiam in azymo distribuerent. Curare siquidem debent sollicite Ordinarii quoque Latini, quibus Italo-Graeci subjiciuntur, *ut Latini semper in azymo, Graeci autem, ubi propriam Parochiam habent in fermentato communicent:* uti praecipitur in Constitutione nostra: *Etsi Pastoralis:* 37. *num.* 6. *num.* 14. *Bullarii nostri tom.* 1. Vetita quoque Ritus permixtio esset, si Latinus Sacerdos, modo juxta Latinum, modo juxta Graecum Ritum, aut Sacerdos Graecus, modo Graeco, modo Latino Ritu Missam celebraret. Id enim interdicitur in Constitutione S. Pii V., quae incipit: *Providentia*, quaeque est 21. *tom.* 4. *part.* 2. *Bullarii novi* Romae impressi; ubi facultates omnes, quae praecedentibus temporibus nonnullis Presbyteris super hoc concessae fuerant, omnino revocantur. Huic Constitutioni S. Pii V. congruit quoque praeindicata nostra §. 7. *num.* 10. Quod si Presbyteris Societatis Jesu, qui Collegiis Nationum Orientalium Romae erectis praesunt, et qui praedictae Societatis institutum amplectentes a Graeco Ritu ad Latinum transierant, indultum fuit, uti supra indicavimus, ut aliquando Missae Sacrificium Graeco, et Orientali Ritu celebrent; hoc ideo factum est, sicuti praemonuimus, ut Alumni, qui Graecorum, et Maronitarum Ritum profiteri debent, Missam praedicto Ritu celebrare addiscant, et juxta eumdem, Divina Officia toto vitae suae curriculo persolvere: verum circumstantiae peculiares hujusce plane singularis casus satis evincunt, non posse illum in exemplum afferri ad similia indulta obtinenda: quod adeo verum est, ut, quamvis Cardinalis Leopoldus Kollonitz Clementi XI. Praedecessori nostro exposuerit, valde profuturum Catholicae Religioni, si Latinis Missionariis permitteretur, ut in Hungaria Graeco Ritu celebrarent, quoties ita necessitas postulare videretur, relicta tamen ipsis libertate, ut ad Latinum Ritum redirent; idem tamen Pontifex perpendens animo debere unumquemque, juxta Canonicas Sanctiones, in suo Ritu permanere, neque licere Sacerdoti, modo Latino, modo Graeco Ritu celebrare, facultatem, quae a praedicto Cardinali petebatur, impertiri recusaverit; uti patet ex ejus Epistola in forma Brevis quam ad eundem Cardinalem dedit 9. Maji anno 1705., et quae continetur *tom.* 1. *Epistolar. et Brev. selectior. ejusdem Pontificis typis editor. pag.* 205.

Priora tertio confirmantur exemplis Graecorum, qui Romae, et Venetiis diu in Latinis Ecclesiis, proprio servato Ritu, sacra peregerunt.

§. 35. Haec et alia plura exempla, quae facile possent cumulari, pertinent ad Ritus permixtionem ab Ecclesiae legibus vetitam; Verum, uti jam diximus, interdicta Ritus permixtio appellari nunquam poterit, si ob legitimam aliquam causam Sacerdos Orientalis Ritus ab Apostolica Sede probati, in Latinorum Ecclesiam admittatur, ut ibi Missam, caeterasque functiones celebret, et Sacramenta populo Nationis suae administret. Id palam Romae fieri intuemur; ubi Sacerdotibus Armenis, Cophtis, Melchitis, et Graecis patent ad Missam celebrandam Templa nostra, ut illorum pietati satisfiat, quamvis suas peculiares Ecclesias habeant, ubi Rem Divinam facere possent: dummodo tamen sacra Indumenta, at caetera, quae ad Missae celebrationem juxta ipsorum Ritum necessaria sunt, secum afferant, eosque comitetur Orationis suae Minister, qui eisdem celebrantibus inserviat, et a Custodibus, et Sacrario Praefectis opportune caveatur, ne ob rei novitatem in adstantibus turbae, ac tumultus excitentur, quemadmodum in Edicto, quod pro Ecclesiasticis et Laicis Orientalibus Romae degentibus die 13. Februarii an. 1743. per Ven. Fratrem nostrum Joannem Antonium tunc Tituli SS. Silvestri, et Martini in Montibus Presbyterum, nunc Episcopum Tusculanum, Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem Guadagni nuncupatum, nostrum in Urbe, ejusque districtu Vicarium Generalem, jussu nostro promulgatum fuit, plenius continetur. Verum ad rem hanc nostram plurimum facere videtur, quod mox indicabimus. Medio circiter saeculo decimo quinto, uti notum est, Mahumetes II. Constantinopolim vi oppugnatam caepit, nonnullique ex Graecis, qui Schismaticorum errores aversati, communionem cum Latina Ecclesia servaverant, Venetias se contulerunt, ibique mansere. Quam in Urbem cum Isidorus Cardinalis natione Graecus pervenisset, detulit ad Senatum Romani Pontificis desideria, ut hujusmodi Graeci Ritus hominibus, Templum aliquod assignaretur, in quo functiones suas exercerent. Excitata Senatus pietas profugae genti Ecclesiam S. Blasii concessit, ubi spatio

plurium annorum Graeci quidem in certo ejusdem Ecclesiae Sacello Divina Officia Ritu Graeco, in reliquis vero Sacellis, Latini Ritu Latino peregerunt, sicuti Flaminius Cornelius Scriptor clari nominis testatur in *Decad.* 14. *Venetarum Ecclesiarum pag.* 359.: *Gemini itaque Ritus Officia per aliquot annos in una Ecclesia, licet in diversis Sacellis peracta fuerunt*: quod eo usque obtinuit, donec aucto Graecorum numero, praedictae Ecclesia S. Blasii Latinis Graecisque communi, aliud subrogatum fuit Templum, quod Graecorum proprium esset, ac privativum.

Et Latinorum, qui in Ruthenas Ecclesias a Ruthenis communiter excepti fuerunt.

§. 36. Haec ad Graecos pertinent, qui celebraturi in Latinas Ecclesias recipiuntur. Verum, ut eo clarius ostendatur, nullam exinde sequi Ritus permixtionem ab Ecclesia Legibus proscriptam, non abs re erit verba facere de Latinis quoque, qui ad Sacrificium Missae offerendum, et Divina Officia persolvenda in Graecorum Ecclesiis, ex justa aliqua causa admittuntur. Quod quidem non modo propositam sententiam confirmabit, sed etiam plurimum conferet ad demonstrandum, quam necessaria sit mutua inter Catholicos, licet diversi Ritus, animorum conjunctio ac benevolentia. In Russia Alba Rutheni Catholici, quos Unitos vocant, plures habent Ecclesias, paucas vero Latini, et quod magis est, longe dissitas a pagis Latinorum, qui inter Ruthenos versantur. Latini quandoque diutius Sacrificio Latinae Missae carebant, eo quod suis negociis detenti, nequibant tam longum iter aggredi, ut ad Latinas Ecclesias se conferrent: neque Latini Presbyteri facile poterant ad paucas illas Latinorum Ecclesias, quae in Russia Alba reperiuntur, accedere, ut Missam celebrarent, propterea quod Ecclesiae ipsae ab illorum domicilio nimis longo intervallo sejungerentur. Itaque, ne Latini Missa Latino Ritu celebrata tamdiu carerent, unam illud supererat, ut Latini Sacerdotes, in Latinorum commodum, Latinas Missas in Ruthenis Ecclesiis celebrarent. Verum hac ipsa in re, ea occurrebat difficultas, quod Altaria Graecorum sacro Lapide careant, cum ipsi celebrent super Antimensiis, quae sunt Lintea quaedam ab Episcopo consecrata, quorum angulis Sanctorum Reliquiae includuntur; quamobrem Latini Sacerdotes Sacrum lapidem secum deferre cogebantur, haud levi intercedente incommodo, ac discrimine, ne in itinere frangeretur. His omnibus incommodis tandem opportunum remedium, opitulante Deo, inventum, adhibitumque fuit: Siquidem, consentientibus, etiam ipsis Ruthenis, indultum fuit Latinis Presbyteris, ut Missam Latino Ritu celebrarent in Ruthenis Ecclesiis, et super illorum Antimensiis: idque eo vel expeditius visum est, quod Rutheni Sacerdotes, accedentes quandoque ad Latinas Ecclesias Missam inibi celebraturi, super nostris sacris Lapidibus Sacrificium conficiebant. Id omne cognosci potest ex Constitutione nostra: *Imposito Nobis, quae quadragesima tertia est Bullarii nostri tom.* 3.

Juxta Graecam disciplinam, in unaquaque Ecclesia unum extitit Altare, et ad hoc unica Missa in die celebrata.

§. 37. Praeclarum pariter est ad rem nostram id, quod mox subjiciemus. Discrepant inter se eruditi viri, extiterit ne, juxta veterem disciplinam, in Basilicis Ecclesiae Occidentalis unum, an plura Altaria. Primum quidem affirmant *Schelestrat. part.* 1. *Actor. Ecclesiae Oriental. cap.* 2. *de Missa privata in Ecclesia Latina*: sed contra Cardinalis Bona *Rerum Lyturgicar. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 3. innixus auctoritate Walfridi *cap.* 4. plura Altaria fuisse in Romana Basilica S. Petri demonstrat. Verum, si de Templis, atque Basilicis Orientalibus, et Graecis sermo sit, perspicuum videtur, nonnisi unum Altare in ipsis extitisse, atque nunc etiam temporis, plerumque existere; uti colligitur ex lineari descriptione hujusmodi Templorum, quam Du Cangius *in Constantinopoli Christiana*, Beveregius in notis *ad Pandectas Canonum*, et Goarius *in Euchologium Graecorum* attulerunt. Cumque in Templo S. Athanasii, quod Romae a Graecis obtinetur, plura extarent altaria, Leo Allatius in epistola ad Joannem Morinum scripta *de Templis Graecorum recentiorum num.* 2. asserere non dubitavit, in praedicta Ecclesia nihil Graecae formae reperiri, praeter *Bema*, idest Sepimentum, quod Aram majorem a reliquis Ecclesiae partibus secernit. Ad illud autem Altare, ad quod Sacerdos Missam celebravit, nequit alius Sacerdos eodem die iterum Missae Sacrificium offerre. De hac Graecorum disciplina verba faciunt Dionysius Barsalibeus Jacobita, Amidae Episcopus; *in Explanatione Missae*, et Cyriacus Jacobitarum Patriarcha apud Gregorium Barhebraeum item Jacobitam *in suo Directorio*, quos citat Assemanus *tom.* 2. *Biblioth. Oriental. pag.* 184. *ac tom.* 3. *part.* 1. *pag.* 248. De hac eadem disciplina Cardinalis Bona *cit. cap.* 14. *num.* 3. ita scriptum reliquit: *Unicum Altare in suis Ec-*

clesiis habens, nec fas esse putant intra septa ejusdem Templis Sacrum eadem die iterare. Euthymius Tyri ac Sydonis Archiepiscopus, at Cyrillus Patriarcha Antiochenus Graecorum, in Pontificatu Clementis XI., Benedicti XIII. et Clementis XII. pluris sciscitati sunt, an vigentem relinquere deberent praedictam disciplinam vetantem, nec secundum Missae Sacrificium eadem die, eodemque in Altari offeratur. At illis semper responsum fuit: nihil esse innovandum, sed veterem Ritum omnino retinendum. Quoniam vero error in vulgus manaverat, ideo non offerri secundum Missae Sacrificium eadem die, idemque ad Altare, in quo alius Sacerdos celebraverat, quia Sacerdos, qui posterior celebraret, iisdemque sacris indumentis, qui primus, uteretur, jejunium frangeret; idcirco in nostra Epistola Encyclica ad Patriarcham Antiochenum Graecorum Melchitarum et ad Episcopos Catholicos eidem subjectos conscripta, iisdem praecepimus, ut omni studio curarent errorem illum populo adimere, ita tamen, ut integram servarent disciplinam, juxta quam ad Altare, ubi Sacerdos celebravit, alius Sacerdos eadem die offerre prohibetur, uti videri potest in Constitutione nostra, quae incipit: *Demandatam* 87. *Bull. nostri t.* 1.

Sacerdotes autem cum Episcopo vel alio Sacerdote, primi Celebrantis personam gerendo, concelebrant nunc quoque in Ecclesia Graeca licet in Latina is usus fere omnino obsoleverit.

§. 38. Denique, communis olim fuit Occidentali aeque, ac Orientali Ecclesiae Ritus, ut Presbyteri una cum Episcopo Missae Sacrificium offerrent: hujus rei documenta congesta fuerunt a Christiano Lupo *in Appendice ad Synodum Chalcedonensem tom.* 1. *ad Concilia Generalia, et Provincialia primae editionis pag.* 994., dum haec verba Bassiani interpretatur: *Mecum Missas celebrabat, mecum communicabat*, et a Georgio *tom.* 2. *Lyturgiae Pontificiae pag.* 1. *et seq.*, *ac tom.* 3. *pag.* 1. *et seq.* Concelebrandi Ritus nunc temporis in Occidentali Ecclesia obsolevit, praeterquam in Ordinatione Sacerdotum, quam peragit Episcopus, et in Consecratione Episcoporum, quae ab Episcopo cum duobus aliis Episcopis assistentibus perficitur. Sed in Orientali Ecclesia viguit, vigetque adhuc frequentior usus concelebrationis Presbyterorum cum Episcopo, aut cum alio Sacerdote, qui primi Celebrantis personam sustinet, isque usus refertur ad Constitutiones, quae Apostolicae nuncupantur *lib.* 8., et ad Canonem octavum, ex iis, qui Apostolici dicuntur. Porro ubicumque ea consuetudo inter Graecos, et Orientales viget, non modo approbatur, sed etiam custodiri praecipitur, uti constat ex eadem Constitutione nostra superius allegata, *Demandatum;* §. 9.

Non tamen inde usus privatae Missae excluditur a Graeca Ecclesia, cum ideo Paracclesiae fuerint constitutae.

§. 39. Ex Greco, et Orientali hoc Ritu, quem hucusque commemoravimus, nonnulli occasionem arripuerunt revocandi in dubium, an privatis Missis, quae ab uno Sacerdote celebrantur, in Orientali et Graeca Ecclesia locus esse possit, cum in Graecis Templis unicum, uti praediximus, Altare existat, unicum, ad illud Missae Sacrificium offeratur, et Sacerdotes cum Episcopo concelebraret aut cum Sacerdote, qui primi Presbyteri munere fungitur. Non neglexerunt quidem Lutherani Confessionem Augustanam, in qua privatae Missae tolluntur, ad Hieremiam Constantinopolitanum Patriarcham mittere, eumque ad eamdem amplectendam allicere; cum tamen privatae Missae usus ac disciplina in Orientali Ecclesia desumatur ac vindicetur *ex Canone* 31. Concilii Trullani, et ex Notis, quas in Ipsum composuit Theodorus Balsamon, ideo et Ritus frequentis concelebrationis Sacerdotum cum Episcopo, et intacta pariter privatarum Missarum consuetudo in Orientali Ecclesia permansit. Quare in irritum cesserunt conatus Lutheranorum; quibus responsum fuit, damnari quidem ab Orientalibus, sicut ab Occidentalibus, pravum illorum usum, qui improba consequendae eleemosynae cupiditate, ad Altare impelluntur, non vero illorum, qui qua decet pietate ac religione, privatas Missas celebrant, ut Deo Sacrificium offerant acceptabile. Haec patent *ex Actis Ecclesiae Orientalis contra Lutheranos*, auctore Schelestrato, *cap.* 1. *de Missis in privatis in Ecclesia Graeca, circa finem*. In commodum autem Sacerdotum, qui privatum Missae Sacrificium offerre cupiunt, salva semper consuetudine, ut ad unum Altare unum tantummodo Sacrificium in dies singulos offeratur, Graeci constituere ceperunt *Paracclesias*, de quibus verba facit Leo Allatius *in citata Epistola ad Joannem Morinum*. Paracclesiae vero nil aliud sunt, quam Oratoria quaedam Ecclesiae contigua, in quibus erectum adest Altare, ubi Sacerdotes Missam celebrant, quam in Ecclesia celebrare nequeunt, eo quod ad Altare in ea extructum alius Sacerdos jam celebraverit.

Nec Latini Sacerdotes ab illis exclusi; cum ideo se-

§. 40. Alii vero ab hac Orientalium, et Graecorum disciplina merito timendum censuerunt, ne Latini Sacerdotes ab offerendo

cundum Altare incommodum Latinorum Sacerdotum in Graecis Ecclesiis fuerit erectum.

Missae Sacrificio in Graecis Ecclesiis perpetuo excluderentur, eo quod, uti supra dictum est, in illis unicum Altare existat, ubi eodem die unus tantum Sacerdos potest celebrare; neque Latini Presbyteri celebrare possint *in Paracclesiis*, utpote pro Graecis tantummodo constitutis. Verum ad hunc ipsum timorem auferendum, in Graecis Ecclesiis hoc tempore erectum plerumque cernitur secundum Altare, in quo Divinum Sacrificium a Latinis Sacerdotibus offeratur. Tres Graecorum Templorum formas expressit Goarius *in Euchologium Graecorum*, quarum tertia secundum Altare exhibet Latinis Presbyteris positum, sicut ipse Goarius *loco citato* perpendit, et prosequitur Schelestrat. *loco superius allato pag.* 887. In Ecclesiis Nationis Maronitarum, et Graecorum, Romae existentibus, praeter Aram majorem, alia occurrunt Altaria, in quibus a Latinis Sacerdotibus Missa celebratur; et in nostra Constitutione: *Etsi Pastoralis:* 57. §. 6. *num.* 8. *et* 9. *nostri Bullarii tom.* 1., qua Italo Graecis tutissima traditur agendi norma, prohibentur Latini Sacerdotes in Graecorum Templis super Ara majori celebrare, nisi omnimoda necessitas id postulet, et Parochi Graeci consensus intercedat; ibique insuper Graecis conceditur, ut suis in Templis, praeter Altare majus, alia quoque Altaria possint erigere, in quibus Latini Sacerdotes, si velint, Missae Sacrificium celebrare valeant.

Concluditur, valde congruere, ut Graecis Latinae pateant Ecclesiae, modusque traditur, quo id absque dissidiis fiat.

§. 41. Ex his, quae huc usque dicta sunt, videtur jam perspicue demonstratum, sicuti antea, ita et in posterum permitti debere Catholicis Armenis, et Syriacis, qui Balserae Latinis commixti commorantur, propriaque carent Ecclesia, ut in Latinam conveniant, et in ea juxta Ritum quique suum sacras functiones peragant; idque eo magis, quia non solum nulla exinde oritur Ritus permixtio per Apostolicas Constitutiones damnata, sed urbanitatis officia exercentur, vel potius praecepta implentur aequitativi cujusdam juris, exposcentis, ut non habenti opportunum locum ad ea peragenda, quae jure aliquo praestare jubetur, locus ipse libenti animo concedatur. Quamobrem nil aliud superest, quam praecipere, ut omnia ad debitae charitatis leges exigantur, ut Sacellum Orientalibus assignetur, aut pars aliqua Ecclesiae, in qua suis functionibus obeundis incumbant; et quanta fieri potest, cura impendatur, ut aliis horis Latini, aliis Orientales suas peragant functiones. Si enim aliter fieri contingat, proxima suberit caussa dissensionum, quae binos Praedecessores nostros Leonem X., et Clementem VII. tantopere vexarunt; tum scilicet, quum contra pacta conventa in Florentino Concilio sub Eugenio IV., ne Graecis ulla molestia in suis Ritibus ac coeremoniis observandis inferretur, relatum est ad praedictos Pontifices, quod nonnulli ex Latinis Graecorum Ecclesias adibant, et ad illorum Altare Missam Latino Ritu celebrabant, eo consilio, ut Graecis Sacerdotibus impedimentum crearent, ne Sacrificium Ritu suo offerre, suasque functiones peragere possent; adeo ut Graeci nonnunquam, ipsis diebus festis, Missae Sacrificio carerent: *Nescitur, quo Spiritu ducti* (de Latinis Presbyteris sermo est) *interdum Altaria dictarum Parochialium Ecclesiarum praeoccupant, et ibi, contra voluntatem eorumdem Graecorum, Missas, et forsan alia Divina Officia celebrant; adeo quod dicti Graeci saepenumero sine auditione Missarum, cum magna animorum molestia, festivis et aliis diebus, quibus Missas audire consueverunt, remaneant.* Pontificias hasce querelas refert monumentum, quod incipit, *Provisionis nostrae;* extatque in Enchiridio Graecorum impresso Beneventi anno 1717. *pag.* 86. Non est profecto, cur illis nostras addamus conquestiones, quae tamen nec leviores essent, neque opportunis remediis destitutae, si unquam ad Nos deferretur, Balserae a Latinis nostris prohiberi Orientales, ne in Latinis Ecclesiis possint functiones suas peragere.

Quaestio proponitur, quo Kalendario uti debeant Graeci in Latinis Ecclesiis celebrantes, in definiendo Paschali die.

§. 42. Primae huic altera succedit quaestio, eosdem attingens Armenos, et Syros, qua disquiritur, an iidem, ad statuendum tempus Paschatis, aliorumque ei respondentium Festorum, possint veteri Kalendario uti, vel potius novum emendatumque sequi debeant, cum in Latinis Ecclesiis Sacra conficiunt; et quatenus iisdem licitus dicatur veteris Kalendarii usus, an hujusmodi definitio afficiat illos quoque Orientales, qui, suam quidem habent Ecclesiam, sed adeo angustam, atque exiguam, ut, cum omnes in illam convenire non possint, eorum plerique Latinas Ecclesias adire compellantur.

Emendatio Kalendarii qua cura sub Gregorio XIII. parata fuerit.

§. 43. Neminem latent, quae a Sanctis Romanis Pontificibus Pio, et Victore, atque etiam a Nicaena Synodo, de recta Paschatis celebratione sancita fuerunt. Omnes pariter no-

runt Romano Pontifici a Concilio Tridentino reservatam fuisse provinciam correctionis Kalendarii, ac demum Gregorio XIII. Pontifice, fuisse rem hanc numeris suis omnibus absolutam. Quamobrem Bucherius *in Commentario de doctrina temporum*, in Praefatione ad Lectorem, ita scripsit: *Computi Paschalis in futurum certitudini, jubente Gregorio XIII. Pontifice, noster abunde providit Clavius.* Is fuit e Societate Jesu Sacerdos Matheseos peritissimus, qui in Kalendarii correctione egregiam Pontifici navavit operam. Exhibiti itidem Pontifici fuerunt calculi cujusdam Aloysii Lilii, qui plures annos in illis componendis insumpserat. Perpensis denique libratisque omnibus in pluribus Congregationibus, adstantibus, adhibitisque in consilium peritissimis quibusque Viris, prodiit anno 1582. Constitutio praescribens Kalendarii normam, quae incipit: *Inter gravissimas, in ordine 74. in veteri Bullario tom.* 2.

Ejusdem Kalendarii indictio, an Orientales obstrinxerit, quaestio non levis.

§. 44. Veteri igitur Kalendario hac Pontificia Constitutione abrogato, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, aliisque Praelatis imperatum fuit, ut novo, emendatoque Kalendario uterentur, quemadmodum in eadem Constitutione legere est, fusiusque eruitur ex ejusdem Pontificis Annalibus Romae impressis *anno* 1742. *tom.* 2. *pag.* 271. Verum, cum in Constitutione nullum de Orientalibus factum fuerit verbum, exurgit hinc quaestio, num eadem Orientales afficiat; quae quidem quaestio non a Doctoribus modo instituitur, ut videre est apud Azorium *Institut. Moral. tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 11. *quaest.* 7. apud Baldellum *in sua Theologia Morali tom.* 1. *lib.* 5. *disput.* 41.; sed etiam proposita discussaque fuit in praestantium Virorum conventu habito die 4. Julii anno 1631. in aedibus Cardinalis Pamphilii, qui ad Summum Pontificatus evectus, Innocentii X. nomen assumpsit. Haec autem tunc prodiit resolutio: *Subditi quatuor Patriarcharum Orientis non ligantur novis Pontificis Constitutionibus, nisi in tribus casibus; primo in materia Dogmatum Fidei: secundo, si Papa explicite in suis Constitutionibus faciat mentionem, et disponat de praedictis; tertio, si implicite in iisdem Constitutionibus de eis disponat, ut in casibus appellationum ad futurum Concilium:* Refertur haec resolutio tum a Verricello *de Apostolicis Missionibus lib.* 3. *quaest.* 83. *num.* 4.; tum a Nobis in nostro Opere de *Canonizatione Sanctorum lib.* 2. *cap.* 38. *num.* 15.

Illud certum, Italo-Grecis indictum fuisse Kalendarium, sed ita, ut et leniter cum iis sit actum.

§. 45. Hanc quaestionem Nos missam facimus, cum de illa disputare nulla nunc necessitas urgeat; satis enim Nobis erit indicare, quid ad rem hanc nostram gesserit Sedes Apostolica, quandoquidem ipsa praecedentia facta evincunt, consultissimum esse responsum quaesito redditum, nimirum: *Nihil esse innovandum.* Italo-Graecis, qui inter nos vivunt, et regimini subjiciuntur Latinorum Episcoporum, in quorum Dioecesibus constitutum habent domicilium, ab Apostolica Sede mandatum fuit, ut se ad novum Kalendarium conformarent, uti percipi potest in citata Constitutione nostra: *Etsi Pastoralis*, 57. §. 9. *num.* 3. *et seq. Bullarii nostri tom.* 1. Et Clerus quidem Ecclesiae Collegiatae S. Mariae *de Graphaeo* Civitatis Messanensis, qui Graecum Ritum retinet, accuratissime novum Kalendarium servat, uti videre est in altera Constitutione nostra: *Romana Ecclesia, quae est* 81. §. 1. *eodem tom.* 1. *nostri Bullarii:* attamen non illud ita severe fuit indictum, quin nonnunquam, gravioribus id requirentibus causis, Epichejae locus sit relictus. Renuebant Armeni Catholici Liburni degentes, sese Kalendario Gregoriano subjicere, precesque Innocentio XII. obtulerunt, ut eos veteri Kalendario uti permitteret. Etenim in Congregatione S. Officii Feria 4. die 20. Junii 1674. Decretum hujusmodi emanaverat: *Nuntii Apostolici Florentiae relatis iterum litteris datis die* 10. *Aprilis, circa petitiones ei factas ab Armenis, orandi in Missa pro Patriarcha Armenorum, et circa celebrationem Paschatis, et aliorum Festorum, secundum calculationem antiquam, quae erat ante correctionem Kalendarii, et circa celebrationem Paschatis, etc. Necnon relata scriptura remissa a Sacra Congregatione de Propaganda Fide circa modum orandi in Missa pro Patriarcha Armeno: Rescribatur Nuntio, quoad permissionem orandi in Lyturgia pro Patriarcha Armenorum, quod Sacra Congregatio stetit in Decretis emanatis die* 7. *Junii* 1673., *videlicet*, NON POSSE: *et omnino prohibeatur. Quo vero ad celebrationem Paschatis, etc. et aliorum Festorum, etc. steterunt pariter in Decretis, videlicet, quod in celebratione Paschatis, et aliorum Festorum, Armeni Liburni existentes, omnino servare debeant Calendarium Gregorianum.* Quum igitur huic Decreto obtemperare Armeni praedicti renuerent, hujus rei cognitio delegata

fuit particulari Congregationi Cardinalium doctrina praestantium, quos inter fuere Card. Joannes Franciscus Albanus, qui Summum deinde Pontificatum obtinuit, et Cardinalis Henricus Norisius praeclari nominis inter Litteratos Viros. Porro ipsa Congregatio habita die 23. Septembris anno 1699. hujusmodi edidit Decretum, a praedicto Pontifice eadem ipsa die confirmatum: *Re mature tractata, et perpensis omnibus facti circumstantiis, censuerunt, secundum ea, quae proponuntur, conniveri posse cum Armenis Catholicis Liburni commorantibus*, et qui peculiarem obtinent Ecclesiam, *circa usum Kalendarii veteris, donec ipsi ad omnimodam Kalendarii Gregoriani observantiam disponantur, et interim ad Sedis Apostolicae beneplacitum; hoc insuper conditione adjecta, quod diebus festis de praecepto juxta Kalendarium Gregorianum occurrentibus, ab operibus servilibus abstinere, et Sacrum audire omnino teneantur.*

Graecis vero Orientalibus propositum quidem fuit, sed nonnisi volentibus injunctum.

§. 46. Si vero de Graecis Orientalibus sermo sit, constat quidem, aliquando propositum ipsis fuisse, ut novo emendato Kalendario uterentur; sed tamen id nullum exitum habuit. Inter articulos, et conditiones Ruthenis propositas in Unione sub Clemente VIII. tractata, et absoluta, ea quoque de Kalendario recipiendo inserta fuit, cui redditum responsum: *Kalendarium novum, si secundum antiquum fieri possit, suscipiemus:* uti legere est in Opere Thomae a Jesu *pag.* 329.; et licet responsum illud ambiguitatem quamdam praeseferret, tamen ea de re nihil ulterius actum fuisse deprehendimus, neque hoc super articulo judicium ullum protulit Theologus, qui ad rem examinandam fuerat deputatus, quemadmodum patet ex eodem Opere *pag.* 335. *et seq.* Aliquando tamen ipsimet Orientales sponte sua novum Kalendarium susceperunt, uti cognoscere licet ex saepius citata Synodo Provinciali Maronitarum habita anno 1736.; *Tam in jejuniis, quam in Festis anni diebus, sive mobilibus, sive immobilibus, Romanum Kalendarium a Gregorio XIII. Summo Pontifice, de nostra Natione optime merito, emendatum, in omnibus Ecclesiis nostris observari districte mandamus, ejusque Kalendarii rationem et usum, quemadmodum et cantum Ecclesiasticum, in unaquaque Ecclesia a Magistris pueros edoceri praecipimus:* Sed quoties Orientales minime consenserunt, justusque adfuit timor, ne tumultus dissensionesque excitarentur, si novi Kalendarii ipsis injungeretur usus; tulit Apostolica Sedes, ut Orientales et Graeci in remotis Regionibus degentes, veterem suam disciplinam retinerent, videlicet antiquum servarent Kalendarium, occasionem opportuniorem expectans, inducendi usum novi emendatique Kalendarii. Qua in re consona quoque sunt Decreta Congregationum de Propaganda Fide, et Sacrae Inquisitionis; quemadmodum, quoad primam, deprehenditur ex Decretis editis die 22. Augusti 1625., et die 30. Aprilis 1631.; quoad secundam vero, ex Decretis dierum 18. Julii 1613., ac 14. Decembris 1616. Imo res eo quandoque processit, ut Missionariis quoque veteris Kalendarii usus fuerit permissus, dum moram traherent in Regionibus, in quibus veteris Kalendarii usus solummodo obtinebat; veluti cognoscere est ex nonnullis Decretis a Congregatione de Propaganda Fide 16. Aprilis 1703., et die 16. Decembris 1704. evulgatis.

Syri, Armenique cum jejunant, a piscibus abstinere debeat.

§. 47. Reliquum est, ut de postremo quaesito, de jejunio scilicet, verba fiant. Syri, Armenique Catholici, juxta ipsorum Ritum, ab usu piscium jejunii tempore abstinent; verum, cum Latinos iis vesci conspiciant, et caeteroquin impossibile, vel saltem difficillimum asseratur, eos temperare posse a piscibus, quibus Latinos vesci intuentur; ideo tamquam rationi consentaneum proponitur, ut Missionariis facultas tribuatur cum iis dispensandi; caute tamen, omnique secluso scandalo, et pio aliquo opere in locum abstinentiae a piscibus subrogato. Aptissimus hic fieret locus disserendi de vetustate jejunii apud Orientales, ejusque lege, licet severiori, exactissime tamen semper servata; sed ne longiores simus, quam par est, id unum dicimus, Apostolicam Sedem toties Patriarchis obstitisse, quoties veterem rigorem jejunii suis subditis praescripti relaxare voluerunt. Petrus Maronitarum Patriarcha Archiepiscopis, et Episcopis sibi subjectis, carnibus vesci Laicorum more indulsit, licet juxta veterem disciplinam carnibus abstinerent, universo autem populo Quadragesimae tempore pisces edere, vinumque bibere permisit, quamvis id illis esset prohibitum. Sed Pontifex Paulus V., datis ad Patriarcham Petri successorem Litteris Apostolicis in forma Brevis die 9. Martii 1610., jussit, ut abrogatis iis, quae Petrus Patriarcha concesserat, res in pristinum statum restituerentur. In Pontificatu nostro ad examen revocata est nimia facilitas atque in-

Veterem jejunii disciplinam iisdem relaxari, nunquam passa est Apostolica Sedes.

dulgentia Euthymii Archiepiscopi Tyri et Sidonis, et Cyrilli Patriarchae Antiocheni, erga Graecos Melchitas, fuitque improbata, ut patet ex Constitutione nostra: *Demandatam* 87. §. 6. *Bullarii nostri tom.* 1. *Nos hujusmodi innovationem, et abstinentiarum relaxationem; et coarctationem, in nimium detrimentum veteris Graecarum Ecclesiarum disciplinae vergere judicantes, licet alioquin; deficiente auctoritate Apostolicae Sedis, nullius roboris esse dignoscantur, eas tamen auctoritate nostra expresse revocamus, et nullum effectum in posterum habere, neque ullatenus executioni mandari, sed omnia in pristinum restitui debere jubemus, atque insuper in toto tractu Patriarchatus Antiocheni laudabilem consuetudinem a Majoribus derivatam, abstinendi etiam qualibet Feria quarta, et sexta per annum ab esu piscium, quae ab aliis quoque finitimis populis ejusdem Graeci Ritus exacte custoditur, indistincte servari praecipimus.* Incongruum vero est asserere, ideo dispensationem concedendam esse: vel potius generalem dispensandi facultatem, quod nempe Orientales aspicientes Latinos vesci piscibus tempore jejunii, exinde facile adducantur, ut et ipsi non quidem ex aliquo contemptu, sed naturae fragilitate victi, piscibus jejunii diebus utantur, hoc namque argumento, si quid illud valeret, in primis omnimoda induceretur Rituum confusio; deinde, si illius ratio haberetur, illud etiam consequeretur, ut Latini inspicientes Graecos peculiaribus quibusdam vivere institutis, quae Latinis minime permittuntur, immo inhibentur, dispensationem petere possent, ut sibi liceret ea facere, quae a Graecis fieri intuentur; profitentes se Latinum quidem Ritum suscipere, sed ob naturae fragilitatem eum diutius servare non posse.

Ideoque, rejecta, tanquam nunus legitima, causa ad facultatem dispensandi obtinendam allata jejunii lex servari praecipitur.

§. 48. Haec sunt, quae duximus exponenda in hac Encyclica nostra Epistola, non solum ad patefacienda fundamenta, quibus innituntur responsiones redditae Missionario, quae quaestiones sub initium exscriptas proposuit, sed etiam, ut omnibus perspecta fiat benevolentia, qua Sedes Apostolica Catholicos Orientales complectitur, dum praecipit, ut omnino serventur veteres ipsorum Ritus, qui neque Catholicae Religioni, neque honestati adversantur; nec a Schismaticis ad Catholicam unitatem redeuntibus exposcit; ut Ritus suos deserant, sed ut Haereses solum ejurent, atque execrentur: exoptans vehementer, ut diversae eorum Nationes conserventur, non destruantur, omnesque (ut multa paucis complectamur) Catholici sint, non ut omnes Latini fiant. Finem denique huic nostrae Epistolae imponimus, Apostolicam Benedictionem cuicumque eam legenti impertientes.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem die 26. Julii 1755. Pontificatus nostri Anno XV. Dat. 26. Julii 1755. Pont. XV.

APPENDIX XVII.

Lib. III. Cap. IV. Quaeritur an Sacerdos possit plures eodem die Missas celebrare, et statuitur regula, quod unica tantum a Sacerdote celebranda sit Missa, excepto die Nativitatis Domini, quo liceat tres; recensenturque casus, quibus liceat plura eadem die Sacerdoti Sacra facere. Nos ea hic dabimus, quibus recenset S. Pontifex vetustam Ecclesiae disciplinam usum fuisse; et postea ejusdem Pontificis Bullam exhibebimus, qua demonstratur trium Missarum celebrationem die Natalis Domini uni Ecclesiae Latinae competere, non vero Orientali.

Dies aliquot solemnes, quibus olim plures Missae ab eodem Sacerdote celebrabantur.

Exploratum est, vetustissimis temporibus plures ab eodem Sacerdote Missas celebrari in aliquibus Solemnitatibus consuevisse. Ex vetustis monumentis ostendit Cardinalis Bona *Rerum Lyturgicar. lib.* 1. *cap.* 18. *num.* 6. morem fuisse, ut Kalendis Januarii binae celebrarentur Missae, altera de Octava Nativitatis, altera de B. Virgine; ternas itidem Missas Feria V. in Coena Domini probat celebratas esse; alteram ad reconciliandos Poenitentes; alteram ad Sacrum Chrisma conficiendum; tertiam denique, quae ad diei solemnitatem pertinet; ac binas itidem Missas in Ascensionis tum Pervigilio tum Festivitate.

Ex Opere de Festis Domini Par. 1. n. 670.

Alia ejusdem generis exempla.

Si quod autem desideratur exemplum praeter ea, quae Cardinalis Bona attulit, ac praeter illud, quod Altaserra in Commentar. ad Cap. *Consuluit* de Celebrat. Missarum produxit ex Ordine Romano, Amalario, et vulgato Alcuino, ternas scilicet Missas ab eodem Sacerdote Num. 671.

celebrari consuevisse in die Nativitatis S. Joannis Baptistae; dicimus Romanum quondam Pontificem solitum fuisse die 29. Junii Sanctis Apostolis Petro et Paulo consecrata duas Missas celebrare, alteram in Vaticana, alteram in S. Pauli Basilica, ut ex Prudentio quarti Seculi Poeta apparet, Peri Steph. hymn. 12.

Aspice per bifidas plebs Romula funditur plateas:
Lux in duobus fervet una Festis.
Nos ad utrumque tamen gressu properemus incitato, Et his, et illis perfruamur hymnis.
Ibimus ulterius, qua fert via Pontis Hadriani;
Laevam deinde fluminis petemus.
Transtyberina prius solvit sacra praevigil Sacerdos; Mox huc recurrit, duplicatque vota.

Vide Josephum Vicecomitem de antiquis Missae Ritibus lib. 3. cap. 28. ubi ab eodem Sacerdote ostendit in diebus Paschalis, et Festivitatum SS. Petri et Pauli, Joannis Apostoli, Joannis Baptistae, Laurentii, Marci, et Victoris plures celebrari Missas consuevisse.

De Festis Domini Par. 1. pag. 248. num. 673.

In Gallia olim duae tantum Missae celebrabantur. Tres vero Romae propter Ecclesiam in honorem S. Anastasiae dedicatam. Eadem disciplina transiit in Gallias. Quod primo ab Episcopis, deinde ab omnibus Praesbyteris usurpatum.

In Die Christi Natali mos erat in aliis Ecclesiis, praesertim Galliae, ut binae ab eodem Sacerdote Missae celebrarentur. Eadem vero disciplina, qua Romae tres Missas Summus Pontifex celebrabat, etsi ex iis una celebraretur, propterea quod Romae sacra esset Ædes in S. Anastasiae honorem Deo dicata, Roma in Gallias, caeterasque regiones traducta est, cum Romanus Ordo Caroli Magni jussu receptus est. Et quamquam primo ea disciplina ad Episcopos dumtaxat pertineret, paulatim ad omnes Sacerdotes propagata est, ut conjicit Grancolas in Comment. ad Breviar. Romanum, et post eum, aliosque plures Meratus in Not. ad Gavant. tom. 1. par. 2. pag. 847., Vicecomes lib. 3. de antiquis Missae Ritibus cap. 27. abunde ostendit, quemvis Sacerdotem ternas olim consuevisse Missas celebrare; non tamen, ut, quae praesens consuetudo est, nullo intervallo temporis interjecto altera alteram exciperet, sed prima celebraretur media nocte, secunda illucescente aurora, tertia orto jam sole, quod etiam nunc in Cathedralibus, et Collegiatis Ecclesiis usurpatur.

Celebratio Trium Missarum Natalitio Christi die praecipuus Latinae Ecclesiae Ritus demonstratur: ideoque universim ab Orientalibus, praesertim vero ab Armenis Liburno in Portu commorantibus, non usurpandus.

Ven. Fratri Nicolao Lercari Archiepiscopo Rhodien. Congregationis Propagandae Fidei Secretario. Ex Bullario Tom. IV. pag. 358.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabilis Frater, Salutem, et Apostolicam Benedictionem.

In superiori ante proximum ad Nos habito accessu, retulisti, Te, in suspicionem abductum, Sacerdotes Armenos Liburno in Portu commorantes Sacros Natali Domini die tres unumquemque Missas in nationis suae templo celebrare, non praetermisisse opportunas ad Pisanum Archiepiscopum dare litteras, ut certior fieres, num res, prout ferebatur, se haberet, et si ita quidem, ex quo tempore invaluerit usus, tria designato die offerendi Sacrificia; tibique fuisse a memorato Praesule rescriptum, offerri ab Armenis Sacerdotibus in Liburnensi suae gentis Ecclesia tres Missas Natalitio Christi die, idque in usu primum ea in Ecclesia fuisse positum a duobus Missionariis Parochis sub annum 1725., exindeque semper rem eodem modo transactam; ac insuper ejus gentis homines referre, multos per Orientem Sacerdotes Armenos Catholicos, ejusdemque Ritus Missionarios Sancto Natalis Christi die tres Missas singulos celebrare; a quibus porro omnibus, nostra ipse expetebas jussa, de relinquenda, vel interdicenda trium Sacrorum oblatione, ab Armenis Sacerdotibus, Natalitio Christi die, Liburni in gentis suae Ecclesia, fieri solita. Conscribendae Epistolae occasio recensetur.

§. 2. Pervetustus est, atque universim in Latinam Ecclesiam receptus Ritus trini Sacrificii per unumquemque Sacerdotem Natalitio Christi die offerendi; verum apud Orientalem Ecclesiam nullum extat praefati Ritus vestigium; ne verbum quippe de eo in Liturgiis Graeco-Arabicis Melchitarum, nec in Syriacis, Chaldeisque, neque etiam in reliquis Cophoto- Latinae Ecclesiae Ritus est praecipuus, ut singuli Sacerdotes tres Missas offerant Natalitio Christi die.

rum, Armenorum, Graecorum, atque Ruthenorum, qui Graecos sibi ritus adscivere. Patres Basiliani Cryptae Ferratae, etsi Latinos aliquot Ritus amplexi sint, tres tamen Missas Natalis Domini die nec in memorato Monasterio, nec alibi celebrare consueverunt. Et in ipsa Provinciali Synodo habita sub annum 1736. in Monte Libano, cui praefuit Joseph Simonius Assemanus Praesul, qui jussu Clementis XII. Praedecessoris nostri eo profectus, imposito sibi muneri cumulate satisfecit, haec leguntur cap. 13. *de Sacrosancto Missae Sacrificio: Privilegium autem, quod Latini Presbyteri habent in Natali Domini ter Missas celebrandi, ad nostros Sacerdotes nullatenus extendendum esse decernimus, et statuimus: non quod morem illum Sanctae Romanae Ecclesiae omnium Ecclesiarum matris, ac magistrae condemnemus: absit hoc a nobis, qui filii illius obsequentissimi sumus; sed quia veterem nostrum ritum servari volumus.*

Ideoque Orientalis Ecclesia eo uti non potest.

§. 3. Haec Synodus praevio opportuno examine, fuit a Nobis confirmata, veluti nosse licet ex Constitutione Nostra in Bullarium Nostrum illata. Cumque ex memorata Synodo, aeque ac ex praeindicatis Lyturgiis Orientalibus innotescat, offerri quidem in Occidentali Ecclesia trinum Natali Christi die Sacrificium, non item vero in Orientali Ecclesia, jam locus fit regulae latius per Nos firmatae in Nostris Encyclicis Litteris datis octavo Kalendas Augusti anni 1755. ad Missionarios per Orientem, praeloque Congregationis Propagandae Fidei impressis, non esse scilicet permiscendos ritus; suum a Latina, suum itidem ab Orientali Ecclesia ritum servari oportere: hoc quippe est Sacris Canonibus sancitum, Constitutionibus Apostolicis cautum, ac Sanctae Sedis perpetuo systemate, praefatis litteris late demonstrato firmatum.

Vide superius easdem Encyclicas litteras in Append. XVI. pag. 144.

Diluitur objectum desumptum ex mutua Orientalem inter, et Latinam Ecclesiam nonnullorum Rituum participatione.

§. 4. Et si unquam excipi contingeret, iisdem in Litteris in exemplum per nos adduci Latinos quosdam Ritus ab Orientalibus, et vicissim Grecos quosdam Ritus a Latinis cooptatos, parata suppetit responsio, estque ejusmodi, id factum, vel consectarium fuisse immemorialis consuetudinis secumferentis famam concessi Apostolici privilegii; vel inductum ex privilegio Apostolico vero conceptoque; quarum quidem rerum, quod ad praesentem quaestionem attinet, nec species ulla quin potius perspicua ex adverso perstat probatio. Cum enim Edessenus Archiepiscopus Armeni Ritus Romae degens facultatem sibi expetiisset, celebrandi tres Missas Natalitio Christi die, utque facultas ejusmodi ad reliquos etiam Sacerdotes Romae commorantes protenderetur; propositis hujusmodi precibus in Congregatione Sacrae Inquisitionis coram Consultoribus decimo tertio Kalendas Martii 1710., relatisque iterum in Congregatione de more habita in Palatio Apostolico tertio Kalendas Martii, negativum redditum fuit responsum; quamvis is, cui demandata fuit provincia scribendi ea de re, scriptoque suam proferendi sententiam, in partem affirmativam sese praestiterit procliviorem, quemadmodum deprehendimus ex scriptis negotium illud attingentibus, quae ex aedibus Sacrae Inquisitionis afferri ad Nos voluimus: et hoc fuit quidem dubium tunc propositum; *An dicto Archiepiscopo concedendum sit Indultum celebrandi tres Missas in die Nativitatis Domini more Latinorum hocque extendendum ad omnes Presbyteros Armeni Ritu in Urbe commorantes*: hoc vero rescriptum: *Quoad petitum Indultum celebrandi tres Missas in die Natalis Domini more Latinorum, respondendum esse negative.*

Alia peculiaris ratio adversus Armenos Liburni commorantes.

§. 5. Praetereundae nec sunt quae in praefatis Litteris Nostris §. 45. a Nobis afferuntur. Cautum fuerat jam inde ab anno 1694., ut Armeni Liburno in Portu domicilium habentes, quippe una nobiscum viventes, in Paschatis, caeterisque Festis diebus celebrandis, ad Gregorianum emendatum Kalendarium se conformarent. Tot tantasque turbas commoverunt praefati Armeni, ut habita sub annum 1699. iterata Congregatione decretum fuerit, ut usus veteris Kalendarii Armenis Liburnensibus relinqueretur, quo usque ad novum recipiendum sese accomodassent, et quousque Apostolica Sedes aliud edixisset. Est itaque Liburnensibus Armenis sua pro ratione voluntas, respuunt Latinum Ritum, usum scilicet Kalendarii emendati, quamvis nobis intermixti vivant, sitque illud justitiae consonum: cumque porro Latinum Ritum ter offerendi Sacrificium Natali Christi die sibi indebitum exposcant, facile captu est, haud decere, ut sui voti compotes fiant.

Altera objectio desumpta ex oblatione trini Sacrificii a Sacerdotibus Armenis peragi solita etiam per Orientem.

§. 6. Reliquum illud est, quod asseritur in Litteris Pisani Archiepiscopi, Armenae nimirum nationis homines Liburno in Portu commorantes asseverare, memoratas tres Missas a multis per Orientes Armenis Sacerdotibus Catholicis, ejusdemque Ritus Missionariis ce-

lebrari, idque Nobis verisimile videtur, at nihil inde in rem praesentem. Beatus Bartholomaeus Bononiensis ex Fratrum Praedicatorum familia, fuit a Joanne XXII. Pontifice in Armeniam ablegatus sub ann. 1318., et ab ipso Maragensis Episcopus inauguratus, exindeque translatus ad Naxivantum Archiepiscopatum. Quo ipso tempore praefatus Beatus Bartholomaeus celebri illa Missione fungebatur, aderat in Armenia Isaias quidam Schismaticus trecentis septuaginta discipulis praepositus. Mens ipsi inerat recta, et motus fama sanctitatis B. Bartholomaei, edoctusque ab ipso Catholicae Fidei veritatem, se ei socium adjunxit, suis omnibus discipulis secum adductis: tuncque contigit, ut institueretur Congregatio Fratrum unitorum, assumpto ab iis omnibus habitu Dominicani instituti, emissaque Professione vitae Regularis sub Regula Sancti Augustini, et Fratrum Praedicatorum Constitutionibus. Videre est omnia in Opere Patris Galani *de consensione Armenae Ecclesiae cum Romana part.* 1. *pag.* 508. *et seq.* atque elucubratius *tom.* 2. *Historiae virorum illustrium Dominicani Ordinis* Auctore Patre Touron *lib.* 1. *pag.* 108. *et seq.* Isthaec Congregatio subjecta fuit Magistro Generali Dominicanae Familiae ab Innocentio VI. sub annum 1356., uti colligere est ex ejus Litteris in Dominicanum Bullarium relatis *pag.* 148., et in generalibus totius Ordinis Comitiis habitis anno 1583. nova haec Congregatio ad Regularis Provinciae gradus jura, et honores attolli coepit. Cum autem Isaiae discipuli unam noscerent Armenam Linguam, praeterea nullam, et plenam caeteroquin cum Dominicanae Familiae Religiosis unionem constituerent, necesse fuit, quemadmodum referunt praecitati Historici, ut Regulae, Statuta, Breviarum, et Missale Ordinis in Linguam verterentur Armenam. Comperimus autem temporibus nobis proximis instetisse Patres Armenae Provinciae Ordinis Praedicatorum, quo sibi liceret, typis mandare sua Breviaria, ac Missalia, e Latino in Armenum idioma translata; annuitque precibus Congregatio Romanae universalis Inquisitionis habita octavo Idus Septembris 1713., deputatis emendatoribus, sive praeli typici praesidibus, ut ad opportunas regulas exigerentur omnia, liceretque exinde tuto sibi polliceri, nullos in novam editionem errores irrepere, quod satis superque in hujusmodi casibus alias contigisse constiterat; probavitque omnia Summus Pontifex in Congregatione, proximo die, septimo videlicet Idus Septembris ejusdemmet anni habita.

Praemissa opportuna Historici facti narratione, praxis isthaec ex erronea causa verisimiliter derivata demonstratur.

§. 7. Cum itaque Dominicanum Missale in Armenam Linguam versum fuerit, cumque in Missali Dominicano tres reperiantur adnotatae Missae Natalitio Christi die celebrari solitae, videtur admodum simile vero, Sacerdotes quosdam Armenos, et Missionarios videntes tres Missas a Patribus Dominicanis celebrari Natalitio Christi die, coepisse et ipsos tria Sacrificia offerre, Dominicano Missali utentes in Armenam Linguam reddito: quoties autem ita se res habeat, quod verosimilius est, quisque sanae mentis homo facile animadvertet, haud subsistere fundamentum, in oblatione trini Sacrificii a nonnullis Armenis per Orientem peragi solita, constitutum, nec eo juvari ullatenus posse Armenos Liburno in Portu commorantes; eo quod tres Missae in Missali Dominicano adnotatae, semper Latini Ritus esse censeantur, etsi in Armenam Linguam versae; nec liceat Armenis pro arbitrio Latinos Ritus usurpare. Simillimum Nobis suppetit exemplum ex Missa Latinae Patrum Dominicanae Familiae in Graecam Linguam versa juxta indultum a Bonifacio IX. datum Maximo Constantinopolitano Dominicanae Familiae Viro, relatumque *tom.* 2. Bullarii Dominicani *pag.* 370. Ea quippe Dominicani Fratres quidem, nullatenus autem Graeci in sacrificio offerendo uti possunt.

Ideoque ex ea nihil confici.

Simillimo allato exemplo res confirmatur.

§. 8. Haec itaque sunt, quae Nobis, quamvis male a podagra habitis licuit colligere, Curae tibi erit, Venerabilis Frater, deferre omnia ad Congregationem de Propaganda Fide; et si mandatum ab ea tibi fuerit, quod facillimum, ut ad Pisanum Archiepiscopum rescribas, opportunum fortasse erit, hujus ad te Nostrae Epistolae exemplum eidem reddendum curare. Interea Apostolicam tibi Benedictionem impertimur.

Monita ad Secretarium.

Datum apud S. Mariam Majorem die 29. Dec. 1755. Pontificatus Nostri Anno Decimosexto.

APPENDIX XVIII.

Lib. III. Cap. IV. De Oratoriis privatis disseritur; opportunum hinc erit ea hic adno-

etere, quae ad tollendos abusus in illis irreptos statuit S. Pontifex.

De tollendis abusibus ab Oratoriis privatis, quae sunt in domibus Laicorum.

Ex tom. III. Bull. pag. 377.

Epistola Encyclica ad Primatem, Archiepiscopos, et Episcopos Regni Poloniae.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabilis Frater, Salutem, et Apostolicam Benedictionem.

Controversiae circa Oratoria privata vigentes, et Polonorum Praesulum vota, Pontificias declarationes exposcunt.

Magno cum animi Nostri dolore a Nobis intellectum est, nonnullas in Dioecesibus vestris controversias ac molesta dissidia, propter Oratoria privata, insurrexisse; quibus praecidendis cum omnis per vos cura ac diligentia adhibita fuerit, non modo optato fine frustrati sitis, sed et in aliorum offensionem incurreritis, vobisque eam acquisiveritis reprehensionem et notam, quasi nimio rigore adhibendo modum excedatis: optari proinde a vobis, ut per hanc Sanctam Sedem certe vobis regulae indicentur, ad quarum normam, sublatis abusibus, privati Oratorii Privilegium exerceri debeat; idque ad eum finem, ut, cum Ordinationes vestrae Pontificia auctoritate nostra munitae fuerint, non solum ab omni malevolorum censura immunes evadant, verum majus semper eisdem honoris, atque aestimationis pondus accedat. Licet autem vestrae hujuscemodi petitioni satisfacere facillime potuissemus, illos vobis libros indicando, tam in quibus de hujusmodi materia doctrina traditur Praedecessorum Nostrorum Romanorum Pontificum Decretis conformis, quam alios etiam, quorum Scriptores, dum de privatis Oratoriis agunt, ea Sanctae Sedis Decreta vel dissimulant, vel ignorant, quae assertionibus eorum omnino opponuntur; Nihilominus, cum Nos Venerabiles Personas Vestras praecipuo ac speciali affectu prosequamur, per Encyclicam hanc Epistolam nostram, qua fieri poterit brevitate, tum eorumdem Decessorum nostrorum, tum nostram hac super re mentem, sensusque aperiemus: quibus quidem, praeter obedientiam, quae eisdem debetur, ratione auctoritatis, a qua, velut a fonte dimanant, aliud etiam nescio quid majoris ponderis inest, materiae ipsius nomine, quae eorum objectum est, quaeque in quaestione versatur; cum omnis hujusmodi res ab Apostolicis Privilegiis dependeat, quorum explicatio privativo jure Summis Pontificibus reservata est, cumque eadem praecipuam normam desumere debeat ex intentione illius, a quo concessio facta est, cujus sensus concedenti semper, quam alii cuilibet notior esse debet; adeo ut quidquid a vobis secundum ea, quae in Encyclica hac Epistola nostra continentur ordinabitur, et statuetur, id pro exequendis Summorum Pontificum praescriptis praestitutum esse dicendum sit; cujus rei gratia Apostolicorum Delegatorum qualitatem, et auctoritatem Fraternitatibus Vestris additam esse censendum est; quam etiam, quatenus opus sit, Nos ipsarum praesentium Litterarum tenore Vobis ad hujusmodi effectum concedimus, et impertimur.

Has, licet minus necessarias, edere intendit Pontifex, quo majus auctoritatis pondus habeant.

Oratoria privata in Episcoporum aedibus extructa jam usque a prioribus Ecclesiae saeculis.

§. 1. Nihil sane expositum Nobis est quod ad ea pertineat Sacella, quae in Episcopalibus Palatiis vestris habetis, pro Missa, vel per vos, vel per alios celebranda, aliave quapiam sacra Functione, quae officii ac dignitatis vestrae propria sit, obeunda; de quibus late disserere Nobis perfacile esset, nisi hoc a proposito nostro alienum foret. Quare duo tantummodo vetusta Sacellorum exempla indicabimus, quae Episcopi in proprio Episcopio a publicis Ecclesiis distincta, ac separata habebant, in quibus Sanctum Missae Sacrificium celebrabant. Horum primum Sacellum est Sancti Cassii Episcopi Narniensis, de quo S. Gregorius *in Homilia* 37. *super Evangelia* narrat, quod licet gravi morbo opprimeretur, *in Oratorio Episcopii sui Missas fecit*, tam ut propriae, quam ut eorum, qui illum visitatum adveniebant, devotioni satisfaceret. Alterum exemplum est S. Johannis Eleemosynarii Episcopi Alexandrini, qui, sicut in Actis ipsius a Leontio scriptis deprehenditur, illos coarguens, qui, Missa nondum peracta discedebant, quum ipse ad eamdem celebrandam in publicam Ecclesiam se conferebat, dicere in more habebat: *Ego propter vos descendo in Sanctam Ecclesiam, nam poteram mihimet facere Missas in Episcopio.* Praedictum exemplum legere est apud Thomassinum *de veteri, ac nova Ecclesiae disciplina part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 93. *num.* 6. Alia exempla in Opere *de Oratoriis privatis* inscripto *cap.* 6. collecta reperiuntur (quod opus novissime a Johanne Baptista Gattico Canonico Lateranensi Romae in lucem editum est) per quas Episco-

porum jus circa Sacella in propriis Episcopalibus Palatiis habenda validis fundamentis innixum comprobatur.

Concilium Tridentinum de aliis Oratoriis privatis decernens nihil detrahit Sacellis Episcoporum.

§. 2. Huic quidem juri Sacrum Tridentinum Concilium nulla ratione derogavit; quippe quod tantummodo *Sess.* 22. *de observandis in celebratione Missae*, propter multa, quae parum decenter fieri identidem contingebat, Episcopis praecepit, ne Saecularibus, ac Regularibus Missam celebrare permitterent *privatis in Domibus*, et extra Ecclesias, aut Oratoria publica, quae Divino cultui destinata essent; quod nullam cum Cappellis, quae in Episcopalibus Palatiis sunt, rationem habet, quum haec sub privatarum domorum nomine nunquam censeri possint. Id pluries a Congregatione Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium ejusdem Concilii Tridentini Interpretum, in aliquot ejusdem Resolutionibus, validis rationibus innixis, declaratum est, quas Nos in nostro *de Sacrificio Missae* Tractatu retulimus *Sect.* 2. §. 45. *et seq. Latinae Edit. Patav.* Nos enim, tunc etiam cum *in minoribus* constituti, opus aliquod inscriberemus, illud praecipue Nobis gloriosum duximus, ut nulla in parte a Romanae Curiae Tribunalium Sententiis recederemus, quibus ut plurimum a Pontificiis Oraculis auctoritatis robur accedit.

Sed nihil etiam statuit de eorum facultatibus extra Ædes Episcopales, et extra Dioecesim.

§. 3. Illud tantummodo de hujusmodi Episcoporum Privilegio dici poterat, quod, cum idem ad Sacella, quae in Episcopiis sita sunt, restringeretur, nullo modo Episcopis favere poterat, tum cum iidem extra proprias domos versarentur, cum Visitationem obirent, sive cum iter haberent; adeo ut, cum vel Missam celebrare, vel eidem interesse vellent, ad publicas Ecclesias se conferre cogerentur, vel a locorum Ordinariis veniam petere, ut sibi liceret, vel Missam celebrari facere, vel ipsi eamdem celebrare, in illa habitatione, in qua forte diversarentur.

Privilegium Altaris viatici ubique erigendi Episcopis concessum a Bonifacio VIII.

§. 4. Verum recol. mem. Praedecessor Noster Bonifacius Papa VIII. in Decretali sua: *Quoniam Episcopi, de Privilegiis in Sexto*, male factum reputans, Episcopos sine rationabili causa Missam quotidie non celebrare, aut eidem non interesse, eisdem concessit, ut etiam extra propriam Dioecesim Altari portatili, seu viatico uterentur: *Praesenti Constitutione indulgemus iisdem, ut Altare possint habere viaticum, et in eo celebrare, aut facere celebrari ubicumque absque interdicti transgressione illis permittitur celebrare, vel audire Divina.* Dignum animadversione verbum est, *Ubicumque*, quod quidem procul dubio loca etiam, quae extra Dioecesim sita sunt, comprehendit.

Eo uti possunt etiam sine licentia Ordinarii Localis, et post Concilii Tridentini, et Pauli V. decreta.

§. 5. Praecipuam etiam animadversionem dictae Congregationis Concilii Resolutiones merentur, cum ad Quaesitum eidem propositum, num videlicet Episcopus, qui extra propriam Dioecesim est, ad utendum Privilegio Altaris viatici, petere ejus rei veniam ab Episcopo locali teneatur; minime eum teneri respondit; alioquin frustratorium Bonifacii VIII. Privilegium fuisset, quoniam illius Pontificis aetate antiquum Jus in suo vigore perstabat, cui, quemadmodum mox dicetur, a Concilio Tridentino postea derogatum fuit, secundum quod Episcopi facultatem concedebant Missam in privatis domibus celebrandi. Similiter, cum eidem Congregationi alterum Quaesitum propositum fuisset: num Privilegio per Bonifacium VIII. Episcopis concesso, vel Tridentinum Concilium, vel Pontificis Pauli V. Decretum, de quo pariter mox dicetur, praejudicium ullum attulissent nihil pariter Privilegio illi detractum fuisse respondit; cum tam in Concilio, quam in citato Decreto, sublata quidem Episcopis facultas fuerit, qua aliis licentiam in privatis domibus Missam celebrandi concedere possent, verum nequaquam juribus illis expoliati remanserint, quae proprias personas respiciunt, quaeque eorumdem dignitatis, atque characteris propria sunt. Praedictae Resolutiones a Nobis referuntur in nostro Tractatu *de Sacrificio Missae* latinae editionis Patavinae *Sect.* 2. §. 42., nec non in Commentariis bon: mem: Cardinalis Petra ad Constitutiones Apostolicas *tom.* 4. *super Constitutione* 2. *Urbani V. num.* 15. *et seq.*, et a Gattico in recenti ejusdem Tractatu *de Oratoriis domesticis in tit. de usu Altaris portatilis cap.* 12. *num.* 1. *et seq.*

Non tamen extra domum propriae habitationis, sive in sua, sive in aliena Dioecesi.

§. 6. Tam verum est, quam quod verissimum, nullam rem majus praejudicium Privilegiis afferre, quam abusum eorumdem; quod quidem satis superque pro vero comprobatum fuit, etiam in casu hujus Privilegii Altaris portatilis, quod concessum Episcopis est, et quod post Concilium Tridentinum, ac Paulinum Decretum illaesum remansit. Certis indiciis compertum fuit, quosdam Episcopos eodem abuti, qui, vel intra, vel extra Dioecesim; ad Laicorum se domos conferebant, atque in iis, vel ipsi Missam celebrabant, vel, ut ibidem plures cele-

brarentur Missae, faciebant, idque nulla necessitate urgente, sed ad eum tantum finem, vel ut proprium Privilegium ostentarent, vel ut Laicorum petitioni satisfacerent. Cum hujusce inconvenientis notitia ad Concilii Congregationem pervenisset, non praetermisit hujusmodi excessum prohibere, ejusdemque abusus corrigendi curam Archiepiscopis committere, si quando factum in locis eorum jurisdictioni subjectis contigisset. In Codicibus Actorum, seu Regestis Congregationis praedictae *lib.* 48. *Decretorum fol.* 471. Resolutiones ipsae referuntur. Quia tamen nihilominus malum invalescebat, a felicis recordationis Praedecessore Nostro Clemente Papa XI. die 15. Decembris 1703. sequens Decretum publicatum fuit, in quo postquam inconveniens expositum fuit, nimirum: *Episcopi etiam in aliena Dioecesi extra Domum propriae habitationis in privatis Laicorum Domibus erigi faciunt Altare, ibique per unum, aut per plures e suis Cappellanis vivificam Christi Hostiam immolant*, ad remedium gradus fit: *Ad abusus hujusmodi eliminandos etc. Sanctissimus Dominus Noster etc. expresse declarat, Episcopis, et his majoribus Praelatis, etiam Cardinalatus honore fulgentibus, neque sub praetextu Privilegii clausi in corpore Juris, neque alio quocumque titulo, ullo modo licere extra domum propriae habitationis, in domibus Laicis etiam in propria Dioecesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi Dioecesani consensus adhiberetur, erigere Altare, ibique Sacrosanctum Missae Sacrificium celebrare, sive celebrari facere.*

Sed si in aliena domo revera moram traxerint etiam hospitii et itineris causa, possunt.

§. 7. Magni hujus Pontificis menti ille tantummodo finis in hoc propositus fuit, ut abusus tollerentur, numquam autem ut recto Privilegii usui quidquam detraheretur. Et quia relata verba prohibitiva, utpote nimis ampla, et effraenata, cuiquam praebere ansam poterant affirmandi non licere Episcopis uti Privilegio Altaris portatilis, tum cum vel Dioecesim visitant, vel iter faciunt, aut alia justa de causa extra residentiam sunt, atque in Laicorum domibus morantur; illato de hujusmodi re sermone in Congregationibus, quae sub Innocentio XIII., immediato Clementis ejusdem Successore, habitae fuerunt, quarum Nos tunc *in minoribus* existentes, a Secretis fuimus, opportunum factu judicatum est, ut ea, quam mox subjicimus, Declaratio fieret, quae postea inserta fuit in ejusdem Innocentii Literis incipientibus: *Apostolici Ministerii*, quas idem Pontifex pro constituendo in Hispaniarum Regnis bono Ecclesiastica disciplinae regimine condidit, quasque etiam ejusdem Successor Benedictus XIII. *in forma specifica* confirmavit, et ut in omnibus locis pro regula, ac norma haberentur, in Appendice Concilii Romani a se celebrati voluit insertas; ipsam vero declarationem inter ejusdem Concilii decreta retulit Tit. XV. Cap. III., in quo quidem Concilio Nos quoque ad Sacrorum Canonum Interpretationem adhibiti fuimus. Declarationis verba Nos etiam hic libenter apponimus: *Declaramus, quod, cum in praedicto Decreto*, de Clementis XI. Decreto sermo est, *statuatur, non licere Episcopis extra domum propriae habitationis, in domibus Laicis erigere Altare, ibique Sacrosanctum Missae Sacrificium celebrare, sive celebrari facere; hujusmodi prohibitio intelligenda non sit de domibus, etiam Laicis, in quibus ipsi Episcopi forte, occasione Visitationis, vel itineris, hospitio excipiantur; ut nec etiam quando Episcopi in casibus a jure permissis, vel de speciali Sedis Apostolicae licentia, absentes a domo propriae ordinariae habitationis, moram idcirco faciant in aliena domo per modum similis habitationis; his enim casibus licite iis erit erectio Altaris ad effectum praedictae celebrationis, non secus ac in domo propriae ordinariae habitationis.*

Praemissorum Regularum usus.

§. 8. Optimum factu judicavimus in Encyclica hac Epistola Nostra exponere Vobis haec, quae ad Fraternitates Vestras praecipue pertinent, nimirum quantum Vobis concessum est quoad Sacella, seu Cappellas, quae in Episcopalibus Palatiis vestris sunt; quantum item Vobis in alienis domibus, et extra vestram Dioecesim facere permissum est: causas etiam Concessionum, ac Privilegiorum indicavimus, necnon eorumdem abusus, atque abusuum prohibitiones apposuimus; tum ut Vos discrimen agnoscatis, quod intercedit inter Cappellas Episcopalium Ædium vestrarum, per quas non minus spirituali consolationi, et commodo vestro, quam dignitatis vestrae decori providetur et privata Oratoria in domibus Laicorum, sive intra, sive extra Dioecesim vestram, in quibus aliquando Vobis, pro praecipuo fine hujusmodi commodi, et consolationis vestrae, Privilegio Altaris erigendi, ac celebrandi, vel celebrari faciendi, uti licet; tum vero etiam, ne forte, cum Vos contra abusus privatorum Oratoriorum in domibus Laicorum invigilare debeatis, redargutioni illi obnoxii sitis, quod alienos in alio-

rum domo defectus dum corrigitis, interim vestrae domi, atque in propria agendi ratione excessus adhibeatis. Ideoque ad privatorum Oratoriorum propositum, quae in Domibus Laicorum sunt, gradum facientes, aliqua praemittemus.

De Oratoriis privatis in domibus Laicorum extant monumenta, tum primis, tum posterioribus Ecclesiae Saeculis.

§. 9. Primum quidem est, privatorum Oratoriorum in dictis domibus usum ab antiquo tempore repetendum esse; cum constat Apostolos, Sacra Mysteria privatis in domibus celebrasse eumque morem persecutionum tempore servatum fuisse, quemadmodum Christianus Lupus *in suis notis ad Canones Trullanos* apposite animadvertit. Alterum autem, privata Oratoria in domibus Laicorum, subsequentibus etiam saeculis fuisse, cum persecutiones jam cessassent; cûm in Sacramentario Gallicano, quod Mabillonius *tom.* 1. *Musaei Italici* impressum edidit, *Collecta* legatur, quae recitanda erat in Missa, quae celebrabatur *in domo cujuslibet*, nec ad hujusmodi quidem assumptum aliae deficiunt probationes, quas Nos in Tractatu nostro *de Sacrificio Missae sect.* 1. §. 10. cum cura colligere studuimus. Tertium porro est, de tollendis hujusmodi Oratoriis privatis in domibus Laicorum, seu potius facultatibus Missam in ipsis celebrandi, pluries cogitatum esse. Nihil de Justiniani Novella 58. dicemus, in qua, ne in domesticis Oratoriis celebraretur, lege interdixit, tantummodo permittens, ut in eisdem oraretur; nihil praeterea de Novellis 4. et 15. Leonis Sapientis, qui prohibitionem sustulit, asserens, adeo tunc privata Oratoria multiplicata fuisse, in quibus Missae celebrarentur, ut non solum optimates, sed mediocris etiam conditionis homines in suis domibus eadem haberent. Quod vero spectat ad ea monumenta, quae proxima temporibus nostris sunt, satis erit illa indicasse, quae in dicto Tractatu *de Sacrificio Missae loco superius citato* a Nobis allata fuerunt.

De iis abrogandi saepe cogitatum.

Ad eorum erectionem, et usum Episcoporum licentia semper requisita fuit.

§. 10. Quartum, quod licet fere semper in Laicorum domibus privatorum Oratoriorum usus habitus fuerit, in quibus Missa celebrabatur, semper tamen Episcoporum licentia necessaria fuit: Ad quam concedendam ipsi valde faciles plerumque erant: *Missarum solemnia non ubique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit, celebranda censemus.* Verba sunt *Can. Missarum*, *de Consecrat. dist.* 1. Haec autem facilitas, propter quam interdum factum est, ut Oratoria domestica, licet frustra, prohiberentur, multo magis in usu fuit in Ecclesia Orientali, ob id potissimum, quod in Ecclesiis Graecorum non nisi unicum Altare erat, et postquam una super ipso Missa celebrata esset, altera per eundem diem celebrari minime poterat. Balsamon *in Commentariis ad Canones Trullanos* testatur, quod sine ulla alia formula, impertita ab Episcopo censebatur Sacerdoti licentia celebrandi Missam in privatis Laicorum Oratoriis, quoties super Mappis ab Episcopo consecratis celebraret.

Sed haec facultas a Concilio Tridentino Episcopis adempta est, eaque ad solum Romanum Pontificem devoluta.

§. 11. Postremum autem, quod dicimus, illud est. Quum, post varios sermones in Sacro Concilio Tridentino hac de re habitos (quod Concilium, tam magna cum Polonici Regni gloria, tanto plausu acceptatum fuit, opera Cardinalis Osii, et Nuntii Commendonii, in magno Conventu habito coram Rege Sigismundo Augusto, quemadmodum in ipsius Concilii Historia per Cardin. Pallavicinum conscripta *lib.* 24. *cap.* 13. videre est) *in sess.* 22. in Decreto *de observandis, et evitandis in celebratione Missae,* sequenti modo statutum, et ordinatum fuit: *Neve patiantur*, de Episcopis sermo est, *privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, et ad Divinum tantum cultum dedicata Oratoria, ab iisdem Ordinariis designanda, et visitanda, Sanctum hoc Sacrificium a Secularibus, aut Regularibus quibuscumque peragi,* cum adjecta derogatione cuilibet privilegio, exemptioni, et consuetudini, *non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus; ac consuetudinibus quibuscumque;* ex eo factum esse, ut non amplius Episcopis facultas sit concedendi usum Oratoriorum privatorum in domibus Laicorum, causa in iisdem Missam celebrandi; cum licentia, quae ab ipsis daretur, celebrandi Missam in Oratoriis privatis neutiquam stare possit cum praecepto a Concilio eisdem ipsis imposito, ne id permittere debeant; ac proinde praedictum Jus ad Sanctam Sedem devolutum fuisse, quoniam circumstantiae temporum, et Oratoriorum privatorum in Laicorum domibus dilatatio minime permittebant, ut eadem prorsus abolerentur. Atque hujusmodi semper fuit Conciliaris Textus intelligentia, quam tradidit Congregatio Concilii, privativa ejusdem interpres: quaeque etiam a fel. record. Praedecessore nostro Paulo Papa V. in Epistola Encyclica anno 1515. ad omnes Episcopos expedita approbata fuit; quae quidem Epistola tum apud

varios Auctores, tum etiam *in citato Tractatu nostro de Sacrificio Missae sect.* 2. §. 42. impressa reperitur. Et in ea quidem alia quaecumque Verborum Concilii intelligentia reprobatur, multaque de irreverentia erga Missae Sacrificium dicuntur, cui nimia Episcoporum facilitas in concedenda licentia sine ulla limitatione, aut cautela, non parum fomenti praebebat. Denique in eadem ita concluditur: *Facultatem hujusmodi licentias dandi, ipsius Concilii Decreto, unicuique ademptam esse, solique Beatissimo Romano Pontifici esse reservatam.*

Providae Leges a S. Sede praescriptae pro Orator. privat. erectione et usu.

§. 12. Postquam Jus concedendi Oratoria in privatis Laicorum domibus Sedi Apostolicae reservatum fuit, dici vix potest quantum curae, ac diligentiae adhibitum sit pro recto ejusdem moderamine. Qua de re in Archivio Congregationis Concilii, cujus olim Secretarii munus Nos ipsi, antequam ad majores Dignitates ascenderemus, plures per annos gessimus, authentica documenta reperiuntur. Haec tandem pro lege statuta fuerunt, quemadmodum ex formulis Litterarum in forma Brevis, quae conceduntur, colligere licet: Oratorium scilicet parietibus, per quos ab omnibus aliis domesticis usibus segregetur, extructum esse debere; idem prius vel ab Episcopo, vel ab alio, cui ipse vices suas delegaverit, visitandum esse, inspiciendi gratia, num decens, et apte compositum sit, num aliquid eorum, quae necessaria sunt, in eodem desit; ut Episcopus sit, qui celebrandi Missam licentiam impertiatur, et quod licentia hujusmodi secundum rationabile illius arbitrium perduret; nec plures in die, sed unica tantum Missa in Oratorio celebretur; et quod haec Missa celebretur a Sacerdote, vel Seculari, vel Regulari, dummodo Secularis ab Episcopo approbatus sit, Regularis autem licentiam habeat a suo Regulari Superiore; ne Missa celebrari possit diebus solemnibus Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, et alias solemnioribus diebus, quos inter etiam enumerandus dies Epiphaniae, et Ascensionis Domini, Annunciationis, et Assumptionis Beatae Mariae Virginis, Omnium Sanctorum, necnon Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, ac Titularis Ecclesiae Loci: Exprimuntur personae, quarum praesentia necessaria est, ut in privato Oratorio Missa celebrari possit; aliae item, quae, dum supradictis praesentibus Missa celebratur, eidem interesse possunt, et Ecclesiastico praecepto satisfacere; denique declaratur, omnia sine Parochialium jurium praejudicio fieri debere.

Ampliores concessiones, quoad numerum Missarum, dies, que, et horas, quibus celebrari valeant.

§. 13. Atque haec sunt, quae in consuetis privatorum Oratoriorum Brevibus continentur. Quaedam vero alia expediri contingit Brevia, quae extraordinaria sunt, ut quum exempli gratia, justis cuipiam de causis concessio fit, ut secundam Missam celebrari facere possit, vel ut eadem aliquanto citius aut aliquanto serius eo temporis limite, seu termine celebretur, qui in Rubricis praefixus est; vel etiam in diebus exceptis; et alia hujuscemodi. Cum autem interdum tam circa Brevia privatorium Oratoriorum prioris speciei, quam circa alia, ac generatim super omnibus controversiae exortae sint, Apostolica Sedes per hujusmodi occasiones opportunis rationibus super hoc providere non praetermisit.

Ad peculiares quaestiones decreta edita.

§. 14. In Ordinariis Brevibus, ut plurimum duobus Conjugibus licentia conceditur faciendi, ut in privato Oratorio Missa celebretur; exprimiturque, ut Missa celebrari possit tum iisdem presentibus, tum eorum filiis, consanguineis, atque affinibus, qui una cum ipsis in eadem domo habitationem habent. Nunquam exorta difficultas est, an, cum aut Vir, aut Uxor Missae intersunt; si consanguinei, et affines qui in eadem domo habitant, praesentes pariter adsint, Ecclesiastico praecepto diebus Festis satisfaciant: id tamquam tutum, ac Brevis litterae cohaerens habitum est. Summa autem difficultatis eo semper rediit, ut dispiceretur: num, cum neuter Conjugum adsit, sed unus ex consanguineis, aut affinibus in eadem domo habitantibus, posset eo jubente in privato Oratorio Missa celebrari; et num alii, qui in domo illa habitant, consanguinei, et affines, eamdem audientes Festo die, Ecclesiastico praecepto audiendi Missam satisfaciant. In hoc autem divisae de more Auctorum opiniones erant; verum cum hujusce difficultatis punctum in Congregatione Concilii *Die* 3. *Decembris* 1740. in causa, cujus inscriptio erat *Marsicen. Oratorii,* propositum, ac discussum esset, decisum fuit; non posse in privato Oratorio Missam celebrari, nisi Indultariorum praesentia eidem haberetur, quod idem est ac si dicatur, Viri, vel Uxoris, ad quos Breve directum erat; quemadmodum *in tom.* 9. Resolutionum Concilii *anni* 1740. *ad pag.* 89. *et seq.* videre est.

I. Indultariorum praesentia requiritur pro celebratione Missae in Orat. priv.

Indultarii distinctus decernuntur ab iis, quibus solummodo conceditur, ut Missam ibi audiendo, satisfaciant Praecepto.

§. 15. Cum autem Decreti hujusce facta Nobis relatio esset, idem per Nos *sub die* 7. *Januarii* 1741. confirmatum fuit; ac praeterea demandatum, ut in hujusmodi Brevibus, in quibus certis quibusdam, ac determinatis personis concessio fit, ut una in privato Oratorio Missa pro filiis, consanguineis, et affinibus valeat, majoris claritatis gratia, subjecta clausula adjungatur: *Volumus autem, quod nati, ac consanguinei, et affines praedicti unicam dictam Missam, vobis quidem praesentibus, audire tantummodo: nunquam vero celebrari facere audeant*. Ut autem, quae Indultariae personae sint, facile agnosci posset, sine quarum praesentia Missa celebrari non potest, neque, qui eamdem audit, praecepto satisfacit; adjunximus, ut pro Indultariis personis illae haberentur, quae in Fronte, seu Inscriptione Brevis nominatae forent, cum ad easdem ipsas Breve dirigatur.

Indultarii censentur ii, quibus inscriptae sunt Litterae Apostolicae.

Nisi aliter in corpore Brevis dispositive statuatur.

§. 16. Nos ab hujusmodi norma minime recedimus: verum quia aliqua interdum in corpore Brevis persona nominatur, qua praesente, conceditur, ut Missa celebrari possit, et quod alii affines, consanguinei, vel familiares eamdem audientes, praecepto satisfaciant, etiamsi praedicta persona in Fronte Brevis minime nominetur; hinc est, quod, firma semper ea regula manente ut possit in privato Oratorio Missa celebrari, dum aliqua ex Indultariis personis adsistit, quae in Fronte, seu Inscriptione Brevis nominatur; dicimus, posse Missam celebrari, etiamsi nulla earum personarum praesens adsit, quae in Fronte, seu Inscriptione Brevis nominantur, dummodo illa praesens sit, cui in Brevis corpore nominatim et expresse facultas tribuitur, ut possit in privato Oratorio tum cum ipsa adsistat, facere ut Missas celebretur.

Exemplum ejus rei affertur.

§. 17. Atque ut res exemplo magis pateat: Datur Viro et Uxori facultas faciendi, ut in privato Oratorio Missa celebretur, atque ad hos Breve dirigitur. Hic autem Vir superstitem habet Matrem; haec vero in Fronte, seu Inscriptione Brevis minime nominatur; verum cum in Brevis corpore dicatur, quod ipsa quoque Mater eamdem Missam celebrari facere possit, et valeat; id sufficiens est, ut sola Matris praesentia adhibita, Missa in Oratorio celebrari possit, etiamsi Mater in Fronte, seu Inscriptione Brevis nominata non sit. Quae hactenus dicta sunt, in hujusmodi generis Brevibus indicantur; verum curae Nobis erit, ut in posterum felicius etiam, et sine ulla confusione exprimantur.

2. Si permittatur celebratio Missae diebus excipi solitis in Nativitate Domini celebrari poterunt tres Missae.

§. 18. In consuetis, sive ordinariis Brevibus, solemnes, quemadmodum dictum est, dies excipiuntur, quos inter Natalis Christi Domini dies recensetur, in quo tres a quolibet Sacerdote Missae celebrantur. Interdum illi, qui privati Oratorii Breve habet, extraordinarium Breve conceditur; in quo eidem, valetudinis causa, Missam domi audire diebus etiam exceptis permittitur. Cum autem in hujusmodi Brevibus de unica tantum Missa sermo sit, orta difficultas fuit: num possent die Natalitio a Sacerdote, qui in ipso celebrabat, tres Missae celebrari, de quo cum Nos eo tempore, quo Concilii ejusdem a Secretis eramus, peculiarem Dissertationem conscripsissemus, atque in lucem edidissemus, *sub die* 13. *Januarii anni* 1725. resolutum a Congregatione fuit, quod a Sacerdote tres Missae celebrari possent, quemadmodum *tom*. 3. Thesauri Resolutionum *pag*. 109., *et seq*., *et pag*. 116. videre est.

3. Baptismus extra casum necessitatis, ministrari nequit in Oratoriis privatis, praeterquam Filiis Regum, ac Principum.

§. 19. Reliquum est, ut de Sacris Functionibus dicatur, quae in iis Oratoriis fieri possunt, quae in domibus privatorum sunt, et in quibus non plures, quam unicam tantum Missam celebrari permissum est, nisi cum forte cuipiam ex speciali gratia concessa facultas esset faciendi, ut secunda celebretur. Quod ad Baptismatis Sacramentum attinet, jam in Viennensi Concilio sub Pontifice Clemente V. decretum fuit, ne Baptismus in aliis locis conferri posset, praeterquam in Ecclesiis, in quibus Sacri hujus Lavacri Fontes reperiuntur; nisi cum casus necessitatis adesset, aut cum de Regum, vel Principum filiis ageretur, quemadmodum in Clementina unica *de Baptismo, et ejus effectu*, videre est.

4. Nec Poenitentiae Sacram. extra casus a jure permissos non obstantibus Privilegiis Regularium.

§. 20. Quod autem Sacramentum Poenitentiae respicit, jam in Rituali Romano sub Titulo *de Sacramento Poenitentiae*, cum de Sacerdote sermo fit, qui Confessiones audit, statutum fuit: *In Ecclesia, non autem in privatis aedibus, Confessiones audiat, nisi ex causa rationabili, quae cum inciderit, studeat tamen id decenti, ac patenti loco praestare*. Rituale a Pontifice Paulo V. confirmatum fuit; Et magnus Ecclesiasticae disciplinae Instaurator Sanctus Carolus Borromaeus tum in Institutione Sacramenti Poenitentiae, tum in Monitis ad Confessarios, atque in primo suo Provinciali Mediolanensi

Concilio, id inculcare non praetermisit, quemadmodum in Actis Ecclesiae Mediolanensis, editionis Civitatis ejusdem *part.* 1. *pag.* 11., *part.* 4. *pag.* 520., *eadem part.* 4. *pag.* 761., *et pag.* 773. videre est; *pag.* autem 775. Superioribus Regularium inculcat, ut id a Subditis eorum exacte adimplendum curent. Cum autem a praedictis Confessariis Regularibus prolata in medium facultas esset audiendi ubique Confessiones Fidelium, quam sibi ea ratione asserebant, quod in Pontificis Clementis X. Bulla; *Superna*, nulla loci limitatio fieret: idem ipse Pontifex declaravit, *nullam facultatem* (in praedicta Constitutione sua) *fuisse tributam Regularibus audiendi Confessiones Sacramentales in privatis domibus, ac proinde minime licere eisdem Regularibus cujusvis Ordinis etc. Sacramentum Poenitentiae administrare in domibus privatis extra casus a Jure permissos*. Quod Decretum cum Praesulis Fagnani subscriptione editum, variis in locis impressum est; ut in Appendice ad Synodum Fulginatensem quae a bon: mem: Josaphat Baptistelli Civitatis ejusdem Episcopo anno 1722. celebrata fuit.

5. Communio Paschalis in Ecclesia Parochiali sumenda est.

§. 21. Quod pertinet ad Communionem Paschalem, quae ab unoquoque Catholico Paschatis tempore recipienda est, ex praescripto tum Decreti Concilii Lateranensis *in Cap. Omnis utriusque sexus, de poenitentiis, et remissionibus*, tum Concilii Tridentini *sess.* 13. *cap.* 8. *can.*, 10. nemo est, qui ignoret, praeceptum hoc in propria Parochiali Ecclesia adimplendum esse, aut in alia Ecclesia cum proprii Episcopi vel Parochi licentia, secundum varias Dioecesum consuetudines. Porro fel. record. Praedecessor Noster Paulus Papa. IV. Fratribus Minoribus privilegium concessit, ut Sacram Eucharistiam omnibus Christifidelibus in eorum Ecclesiis distribuere possent, excepta tamen die Paschatis Resurrectionis, atque hoc privilegium a sanctae memoriae altero Praedecessore Pio Papa V. *per communicationem*, ut dicitur, ad omnes Regulares extensum fuit.

Regularibus vetitum, in die Paschatis S. Eucharistiam distribuere in eorum Ecclesiis non Parochialibus.

Non tamen id vetitum aliis diebus intra terminum Paschale, salvo implemento Praecepti in Parochiali Ecclesia.

§. 22. Verum quia, secundum praecedentem Eugenii IV. Constitutionem, Paschale tempus intra quod Communionis praeceptum adimplendum est, a Dominica Palmarum initium habet, ac Dominica in Albis terminatur; cum exortum dubium fuisset, num licitum Regularibus foret intra praescriptum eorumdem dierum terminum Sacram Eucharistiam Fidelibus in eorum Ecclesiis distribuere; resolutum fuit, die Paschatis nemini distribui posse, ne illis quidem, qui intra Sanctiorem Hebdomadam Paschali praecepto in propria Parochiali Ecclesia satisfecisset: posse quidem Regulares aliis Paschalis temporis diebus Fideles in eorum Ecclesiis Sacra Eucharistia reficere; hac tamen conditione, ut Communione refecti scirent, non ideo se a praecepto illo exemptos esse, ut Paschalem in propria Parochiali Ecclesia Communionem recipere deberent. Illustria Congregationis Concilii Decreta sunt quibusdam in Causis, Senonensi videlicet, Burdegalensi, et Mechliniensi, quae a Nobis in nostro *de Synodo Dioecesana* Tractatu *lib.* 7. *cap.* 42. *n.* 3. relata sunt.

In Oratoriis privatis, extra Communionem Paschalem, licebit S. Eucharistiam sumere, si Episcopi licentia accedat.

§. 23. Extra Paschalem vero Communionem, cum in Sacro Tridentino Concilio *sess.* 22. *cap.* 6. *de Sacrificio Missae*, quae subjicimus verba legantur: *Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis Fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiae perceptione communicarent, quo ad eos Sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior perveniret*, non defuit qui ex iisdem verbis deduceret, quod certe et clare inde consequatur, ut in privatis Oratoriis, quando in ipsis celebrandi Missam facultas est, distribui Eucharistia possit iis, qui Missae praesentes adsunt; neque ad hoc praestandum ullo particulari Indulto opus sit. Super hujusmodi quaestionis capite Nos *in nostra Institut.* 34. §. 3. disseruimus, inter eas, quas tum Bononiae resideremus, Ecclesiae illius Archiepiscopatum gerentes, publicavimus, quas quidem Institutiones cum Italico Sermone edidissemus, postea Romae latine redditae, atque impressae sunt. Ibi autem expositam paulo ante opinionem retulimus; verum aliam esse subjunximus, quae Episcopi licentiam requirit, ut qui domesticum Oratorium domi habet, dum Missae in eodem interest, communicare possit. Hujusmodi opinio tum bono rerum ordini, tum Romanae etiam consuetudini, sive praxi, cohaerens Nobis visa est; ac proinde ordinavimus, ne in privato Oratorio recipi Communio posset ab iis, qui in eodem Missae intersunt, quam vel Secularis Sacerdos, vel Sacerdos Regularis celebraret, nisi vel nostram, vel Generalis Vicarii nostri licentiam obtinuisset.

Rectus disciplinae ordo postulat ut hac in re Epi-

§. 24. Neque etiam in praesens voluntas Nobis, aut ratio est, cur ab hoc Systemate recedamus. Siquidem, cum Nos in magna illa con-

scoporum statuta observentur.

troversia super Communione illis distribuenda, qui Missae praesentes cum sint, eamdem petunt, quae aliquod ab hinc annis in ... exorta fuit, postquam Trid. Conc. verba retulissemus, atque eorum zelum commendassemus, qui inter S. Missae celebrationem Communionem recipiunt; Ecclesiasticos quoque Pastores excitavissemus, ne Eucharistico cibo illos fraudarent, qui ejusdem famelici forent; cum inquam animadvertissemus, ejusmodi circumstantias dari posse, in quibus vel temporis, vel loci ratione, Episcoporum prudentia opportunum factu existimet, Sacram Eucharistiam etiam illi, qui Missae interfuit, minime distribui; eo magis quod, juxta praesentis temporis disciplinam, libera eidem facultas patet: ut eamdem alio loco, atque alio tempore recipere possit; ordinavimus, ut in hoc debita proprii Superioris praecepto obedientia praestari deberet; cui qui morem gerere recusasset, nimis manifestum indicium praebuisset, quam parum animo dispositus ac paratus esset ad Altaris Sacramentum recipiendum; quemadmodum in Litteris nostris, quarum initium est: *Certiores effecti*, et quae in Bullario nostro *tom.* 1. *num.* 64. leguntur, videre est.

Praemissorum Decretorum expositio omnem ignorantiae excusationem de medio tollit.

§. 25. Atque haec sunt, Venerabiles Fratres, quaecumque in Encyclica hac Epistola nostra Vobis exponere opportunum existimavimus; a quo quidem satis intelligetis, quod, legendis et considerandis Apostolicis Litteris concessionum Oratorii, Decessorum nostrorum Decretis, harum Congregationum Resolutionibus, quae a Nobis etiam in praesentia confirmata sunt, nullus amplius litibus, et controversiis locus reliquus sit. Verum quia vos illud fortasse Nobis responsuros arbitramur, optime quidem haec omnia habere, verum eo difficultatem redire, quod quaecumque decreta atque ordinata sunt, minime observantur; ne grave vobis sit, hoc per Nos reponi, quod si inobservantia ex neglecta Brevium lectione, et consideratione, aut ex ignoratione Decretorum, et Pontificiarum resolutionum, originem habet. Nos quidem in hoc nunquam culpandi erimus; idque nunc maxime, postquam, ingravescente licet aetate nostra, et multis ac difficillimis curis assidue Nos prementibus, in Encyclicam hanc Epistolam nostram, quidquid hac super rescire opus erat, inserere non detrectavimus.

§. 26. Quod si Vos etiam id praestare curaveritis, ut in Dioecesanis Synodis vestris, in vestris item Edictis, quae a Vobis pro bono Dioecesis vestrae regimine publicantur, Pontificiorum Decretorum, ac Resolutionum desuper indicatarum observantiam inculcetis; duplex inde bonum extabit, ut, et vivam in Vobismetipsis eorundem memoriam teneatis, atque ab aliis, aut ignorantiam expellatis, aut eamdem, utpote crassam deinceps atque supinam, inexcusabilem reddatis. Hanc agendi rationem ac normam tenuerunt, atque in praesentia tenent nostri Italiae Episcopi, qui aut Pontificiorum Decretorum, quae super privatis Oratoriis condita sunt, Summam in Synodis suis inseruerunt, aut in Appendice ad ipsas Synodos eadem Decreta *per extensum* adjunxerunt; quemadmodum in Synodo *anno* 1724. a bon: mem: Cardinali de Via Arimini habita in altera *anno* 1726. celebrata a bon: mem: Cardinali Pignatelli Archiepiscopo Neapolitano, atque etiam in ea quae *anno* 1736. habita fuit a Ven. Fratre nostro Annibale Cardinale Albano, Sabinensi tunc temporis Episcopo, atque in aliis multis, videre est.

Eadem in Dioecesanis Synodis, et Episcoporum Edictis publicanda sunt.

§. 27. Non ex eorum numero Nos sumus, quibus persuasum sit, omnia in nostra tempora inconvenientia incidere, atque ea praesentibus diebus contingere scandala, quae nunquam praeteritis temporibus evenerint. Satis superque pro certo habemus, ea, quae hodie fiunt, alio tempore accidisse. Ac ne a proposita re longius recedamus, illud dicemus, quod si hodie sacrae leges ad privata Oratoria pertinentes a Sacerdotibus violantur, propter praesidium, quo nituntur, Magnatum Seculi, apud quos Cappellani munere inserviunt; idem nono etiam Seculo eveniebat, cum S. Agobardus tunc temporis Archiepiscopus Lugdunensis, de eadem re queratur in suo Tractatu *de Privilegio et jure Sacerdotii cap.* 11. Non tamen idcirco vobis Sacerdotalis constantia, atque animus deponendus est. Pia ac religiosa Polonorum Natio est; et, si quando aliquis abusus in privatis ejusdem Oratoriis contingat; cum id Magnati, cujus in domo commissus, aut introductus est, notum fiat, rationes adducendo, et ostendendo, quod per abusus privilegium amittitur; sperare est, ipsum omne suum inobedienti Cappellano praesidium certo sublaturum. Et si quando infortunium accideret, ut hac ratione finis non obtineretur; praesto vobis semper spiritualia arma sunt, quibus contra Cappellanum uti po-

Indultarii etiam demonstrandi, cum in terminatione amissionis Privilegii.

Et contra Cappellanos inobedientes procedendum etiam per censuras.

testis. Fortasse autem si hac ratione factum esset, quum primum de inconvenienti rescitum fuit pace omnium dicemus; res non eo progressuras fuisse, in quo nunc statu sunt, sicut, ex recursibus ad Nos delatis notum factum est, quorum causa ad Encyclicam hanc Epistolam nostram conscribendam animum adduximus.

Exempti quoque praemissa observare tenentur.

§. 28. At enim inconvenientia a Privilegiatis, et Exemptis proficisci vos fortasse dicturos praevidemus, nimirum a Regularibus, de quibus in praedicto recursu ad hanc Sanctam Sedem facto plura insinuantur. Nos autem id vobis dicimus nulla privilegia, nec exemptiones esse, quae impedire possint, quominus abusus exterminentur.

Regularium Privilegia hac in re sublatas sunt a Concilio Tridentino, omnisque facultas Episcopis tributa, ut eos arctare possint ad observantiam Decretorum super hoc editorum.

§. 29. Habebant sine dubio Regulares privilegium Altaris viatici, et ut super eodem Altari Missam, ubicumque locorum forent, sine ulla Episcoporum licentia, celebrare possent, quemadmodum in Decretali Honorii III. *in Cap in his, de privilegiis*, videre est; a quo deinde privilegio fiebat, ut Missam possent celebrare etiam in domibus laicorum, sive super Altari viatico, sive super Altari fixo, etiamsi laicus privilegium Oratorii privati minime haberet; propter eam rationem, quod privilegium celebrantis suum vigorem haberet, licet celebrationis locus minime privilegiatus foret. Verum cum Sacrum Tridentinum Concilium in citata *sess.* 22. in Decreto jam citato *de observandis, et evitandis in celebratione Missae*, Episcopis praecepisset, ne permittant, ut in privatorum domibus Missae celebrentur *a Secularibus, aut a Reguaribus quibuscumque*, eisdemque dedisset faculatem procedendi, tamquam Apostolicae Sedis Delegatos, contra refractarios: *Ut Delegatis Sedis Apostolicae;* atque omnibus privilegiis, exemptionibus, et consuetudinibus contrariis, cujuscumque generis essent, derogasset: *Non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscumque;* hinc necessario consequitur, Sacrum Concilium Tridentinum tam praecedentibus Altaris viatici privilegiis dergasse, quam facultati Missam in privatorum donibus, sine Episcopi licentia, celebrandi; atque ulterius Episcopum, tamquam Sedis Apostolicæ Delegatum, contra inobedientes procedere pose, etiamsi exempti sint nullum vero amplius esse privilegium, vel exemptionem, quae obstet, quaeque impediat, quo minus abusus tolantur.

Privilegia in corpore juris clausa, etiam sine speciali mentione, a Trid. Synodo abrogata.

§. 30. Nihil autem valet ea, quae a quibusdam promovetur, assertio, videlicet Concilium privilegio, de quo agitur, minime derogasse, eo quod illud *in corpore Juris* inclusum sit; etenim Sacrum Concilium Tridentinum iis etiam derogare privilegiis consuevit, quae *in corpore Juris* inclusa sunt, nullam etiam de iis expressam mentionem faciendo, sed simpliciter aliud contrarium ipsis determinando, generali adjecta ad contraria privilegia derogatione; quemadmodum celebris Praesul Fagnanus *in cap. Nonnulli num. 42., et seq. sub tit. de Rescriptis* ample demonstrat.

Altaris viatici Indultum pro locorum necessitatibus tantum conceditur.

§. 31. Quod si forte quis hoc unquam objiceret, concessum saepe ab Apostolica Sede fuisse, atque etiam nunc, post Tridentinum Concilium, Altaris viatici usum concedi, Fraternitatibus vestris notum esse debet, hujusmodi privilegium in iis locis concedi, ubi Ecclesiae non sunt, aut si sunt, talis Haereticorum potentia est, ut in easdem Catholici non sine gravi periculo ad audiendam Missam convenire possint. Uno verbo praecise necessitati providetur; quod quidem, ut optime perspicitis, ab eo, de quo agimus, casu, plane diversum est.

Tenor Privilegii Fratribus Praedicatoribus concessi pro locis, in quibus Ecclesiae desunt, et Haeretici Catholicos opprimunt.

§. 32. Gregorii XIII. Decessoris nostri privilegium legite, quod *anno* 1580. Fratribus Ordinis Praedicatorum Provinciae Polonicae concessit, quod Bullarii Religiosae illius Familiae *tom. 7. pag.* 192. insertum est: *In quibusdam Civitatibus, Oppidis, et locis Provinciae Poloniae tanta haereticorum potentia, et impietas extitit, ut Catholicos impune opprimant, nec iisdem Catholicis Missas in Ecclesiis, quarum raritas in illis partibus existit, audire tuto liceat. Nos supplicationibus tuis in hac parte inclinati, tibi, ac pro tempore existenti Ordinis Fratrum Praedicatorum Provinciae Poloniae Priori Provinciali, ut licentiam, et facultatem dictis Professoribus Altaria portatilia habendi cum debitis reverentia, et honore super quibus in domibus Nobilium Civium, et Incolarum Civitatum, Oppidorum, et locorum dictae Provinciae, in quibus vel Ecclesiae, desunt, vel tanta est haereticorum potentia, et impietas, ut impune opprimant, in locis ad hoc congruentibus, et honestis, per se ipsos Missas in praesentia personarum Catholicarum celebrare possit, in casibus necessitatis tantum, ita quod eis ad culpam nequeat imputari, concedere valeatis, Apostolica auctoritate tenore praesentium de speciali gratia indulgemus.*

Decretum Clementis XI. de Privilegiis Regularium, de usu Oratoriorum Privatorum, de facultatibus Episcoporum diserte statuit.

§. 33. Legite item jam superius citatum Clementis XI. Decretum, quod majoris etiam commoditatis vestrae gratia, hic annexum vobis transmittimus, etiamsi, tum cum illud conditum fuit, praeter publicationem ejusdem Romae factam, ad Ordinarios per loca, tam intra, quam extra Italiam, transmissum fuisse sciamus. Ab ipso autem, absque eo quod nostris rationibus, et animadversionibus Nos idem roborandum suspiciamus, (quod quidem facere Nobis in proclivi esset, cum praestantiorum, inter Pontificii Juris peritos, Auctorum assertiones ubique in promptu sint,) manifeste cognoscere poteritis, subsistant necne amplius portatilis Altaris privilegia, quae Regularibus concessa fuerunt, et num a Tridentino Concilio ejusdem fuerit derogatum. Cognoscetis, num permissum Regularibus sit, secundam in privato Oratorio cuipiam concesso Missam celebrare, cum prima jam celebrata est, nec pro secunda hujusmodi Missa peculiare Indultum adest. Cognoscetis, num in praedictis privatis Oratoriis licitum eisdem sit, vel ante Auroram, vel post Meridiem, Missam celebrare; num celebrare eamdem possit diebus iis, qui Indulto excipiuntur. Cognoscetis demum, num, exemptione non obstante, contra delinquentes procedendi potestas vobis sit. Licet autem nulla omnino hujusce rei necessitas sit, illud Nos in praesentia Decretum confirmamus, ac Fraternitatum vestrarum curae committimus, ut pro exacta ejusdem observantia invigiletis; cum minime commendatione dignum sit ad Sedem Apostolicam recurrere, inconvenientia exponendo, nisi prius adhibita cum vigore ea remedia sint, quae ab ipsa Apostolica Sede contra hujusmodi inconvenientia subministrata fuerunt.

Regularibus non licet, contradicente Episcopo, exorcizare, etiam in propriis Ecclesiis, et Coenobiis.

§. 34. In eo, qui ad Nos factus est, recursu, alterius etiam inconvenientis mentio fit, quod scilicet; sine licentia vestra, Regulares exorcizent; de hoc tamen nihil dicitur, utrum per vos, aut in Synodis vestris, aut in vestris Edictis decretum fuerit, ne ullus Sacerdos vel Regularis exorcizare audeat, sive in sua, sive in aliena Ecclesia, sive extra Coenobium, quin prius a vobis approbatus sit, atque ita, quin ante licentiam a vobis obtinuerit. Hoc illud est, quod praestari debet, quodque ab Episcopis praestari solet, quemadmodum apud Clericatum *de Sacramento Ordinis decis.* 19. *num.* 42., ubi Episcopales Synodos affert, videre licet. Quod si nihilominus, post quam a vobis, tam in hac materia, quam in alia Oratoriorum privatorum, quantum in vobis est, praestitum fuerit, vestra nihilominus praecepta violabuntur, ac poenae a vobis impositae et inflictae negligentur; nequaquam certe Nos Officio nostro deerimus, ut totam auctoritatem nostram in favorem vestrum interponamus; cum nihil antiquius Nobis sit, quam ut Episcoporum, qui Fratres nostri sunt, jura sarta tecta serventur. Interim tam Fraternitatibus vestris, quam Populis curae vestrae commissis Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur.

Datum ex Arce Gandulphi die 2. Junii 1751. Pontificatus nostri Anno Undecimo.

DECRETUM

Felicis recordationis Clementis PP. XI. circa celebrationem in Oratoriis privatis emanatum 15. Decembris 1703.

Nonnulli Episcopi, et complures Regulares, sub praetextu privilegiorum, ea sibi licere putant, quae prohibita sunt; siquidem Episcopi etiam in aliena Dioecesi, extra domum propriae habitationis, in privatis Laicorum domibus erigi faciunt Altare, ibique per unum, aut plures e suis Cappellanis vivificam Christi Hostiam immolari; Regulares vero in quibusdam Magnatum, seu aliarum Nobilium personarum privatis Oratoriis, quae certis, quandoque ex causis a Sede Apostolica concedi solent, celebrare audent, vel plures Missas, quam in iis sit indultum, vel abque praesentia personarum, quarum contemplatione gratiosa concessio emanavit, vel extra delictas horas, et post meridiem, vel illis etiam diebus, quibus per Constitutiones Dioecesanas, aut etiam Decreta Sacrae Congregationis Concilii, celebrari prohibetur, aut quae in ipsis Indultis Apostolicis excipiuntur, quo minus in illis celebrari possit; aut etiam Altari portatili uti non verentur; in Sacrarum Sanctionum contemptum, ac Sancti Sacrificii irreverentiam. Quamobrem, ad abusus hujusmodi eliminandos, et ad instaurandam venerationem tremendo Mysterio debitam, Sanctissimus Dominus Noster, ex unanimi Voto S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Intepretum, inhaerendo declarationibus alias hac de re editis, expresse declarat; Episcopis et his majoribus Praelatis, etiam Cardinalatus Dignitate fulgentibus, neque sub praetextu privilegii clausi in corpore Juris, neque alio quoquo titulo, nullo modo licere, extra

domum propriae habitationis, in domibus Laicis, etiam in propria Dioecesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi Dioecesani consensus adhiberetur, erigere Altare, ibique Sacrosanctum Missae Sacrificium celebrare, sive celebrari facere. Ac pari modo in Oratoriis privatis, quae per Sanctam Sedem concessa fuerint, non licere Regularibus cujusvis Ordinis, aut Instituti, seu Congregationis, etiam Societatis Jesu, aut etiam cujuscumque Ordinis Militaris, etiam S. Joannis Hierosolymitani, aut aliis quibuscumque Sacerdotibus, etiamsi essent Episcopi, in iis celebrare in diebus Pascatis, Pentecostes, Nativitatis Christi Domini, aliisque anni Festis solemnioribus ac diebus in Indulto exceptis. In reliquis vero diebus, praedictis Regularibus, et Sacerdotibus quibuscumque, etiam Episcopis, in praefatis Oratoriis celebrare non licere, ubi jam unica Missa, quae in Indulto conceditur, fuerit celebrata; super quo celebraturus teneatur diligenter inquirere, et de eo se optime informare; atque illa etiam in casibus praemissis celebrari nequeat post meridiem: demandando ulterius, et declarando in omnibus casibus, personas quascumque dictas, Missas audientes nullatenus praecepto Ecclesiae satisfacere. Quo vero ad Altare portatile, iterum inhaerendo declarationibus supradictis, censuit licentias, seu privilegia concessa nonnullis Regularibus in Cap. In his, de privil. *ac per aliquos Summos Pontifices aliis Regularibus communicata, utendi dicto Altari portatili, in eoque celebrandi absque Ordinariorum licentia, in locis, in quibus degunt, omnino revocata esse per idem Concilium Tridentinum, atque idcirco eosdem Regulares prohibendos, ne illis utantur, ac mandandum, prout praesentis tenore mandat Episcopis, aliisque Ordinariis locorum, ut contra quoscumque contravenientes, quamvis Regulares, procedant, etiam tamquam Sedis Apostolicae Delegati, ad poenas praescriptas per idem Sacrum Concilium in dicto Decreto* sess. 22. cap. unico, *usque ad Censuras latae Sententiae: tributa etiam iisdem facultate per hoc Decretum, ita procedendi, perinde ac si per Sanctam Sedem specialiter concessa fuisset; et ita Sanctitas Sua declarat, et servari mandat etc.*

APPENDIX XIX.

Lib. III. Cap. XII. num. 3. Loquitur S. Pontifex de jejunio naturali ante Eucharistiae sumptionem necessario. Praeter ea autem que in Appendice IX. hac de re habentur, haec alia duximus addenda de jejunio, et de Pontificia potestate ab eo dispensandi.

Facultas tribuitur Jacobo III. Magnae Britanniae Regi, ut Sanctam Eucharistiam possit suscipere, de Spiritualis Directoris sui consilio, etsi post mediam praecedentem noctem jentaculum aliquod, sic exposcente valetudine, sumpserit.

Ex Bullario T. IV. pag. 404.

Dilecto Filio Magistro Ludovico de Valentibus Sancti Officii Assessori.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Dilecte fili, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Pium Regis Britannici votum communionem sumendi etsi non jejunus.

Quadam, de more, tibi impertita audientia, detulisti ad Nos pium aeque, ac religiosum votum Carissimi in Christo Filii Nostri Jacobi III. Magnae Britanniae Regis, liceret ut sibi Eucharisticum sumere Sacramentum, etsi de media nocte antevertente diem, quo sacris mysteriis participem se fieri cupit, quandoque, ex aegra valetudine, cibum aliquem sumere cogatur, quo vires reficiat, atque id quidem haud se facere paratum esse, nisi sui Confessarii consilium et approbatio accesserit.

Jejunium naturale parvitatem materiae non patitur.

§. 2. Facilioris doctrinae Theologus responderet, nulla Regem indigere dispensatione, cum res sit de exiguo cibo, necessitate cogente; non ex animi levitate sumpto, atque non minus in naturali jejunio, quam in Ecclesiastico materiae, ut inquiunt, parvitas indulgeatur. Verum opinio isthaec, etsi a Pasqualigo propugnata, falsa est; veluti pluribus demonstrant Suarez *in* 3. *part. tom.* 3. *quaest.* 80. *art.* 8. *disput.* 68. *sect.* 4. §. *Dico secundo*. Salmaticenses *tom.* 1. *Cursus Theologici Moralis tractat.* 4. *cap.* 7. *quaest.* 4. *num.* 66. Eamdemque refutavimus ipsi pro viribus ac facultate in nostro Tractatu *de Sacrificio Missae sect.* 2. *cap.* 4. §. 2. *Patavinae editionis*. Alia itaque via insistendum; his, quae sequuntur, propositis.

Potuit Ecclesia, docuitque, ut naturale jejunium Communioni praemittendum statueret.

§. 3. Primum, etsi peramabilis Redemptor noster sacra sui corporis Communione participes fecerit Apostolos non jejunos; cum tamen peculiaribus quibusdam gravioribusque de causis id praestiterit, haud tamen ademit ipse Ecclesiae suae auctoritatem constituendi, prout reipsa constituit, ne cui, Viatici, aliisque pau-

cis exceptis casibus, videndis apud Theologos Morales, non jejuno, et quidem a media superiori nocte Communionem praecedente, Eucharisticum Sacramentum ministretur. Rem hanc tractat S. Augustinus *Epist.* 54. *alias* 118. *ad Januarium cap.* 6., ubi postquam retulit, Christum Discipulis non jejunis Corpus suum ministrasse: *Liquido apparet, quando primum acceperunt Discipuli Corpus, et Sanguinem Domini, non eos accepisse jejunos:* ita subdit: *Numquid tamen propterea calumniandum est universae Ecclesiae, quod a jejunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Christiani, prius Dominicum Corpus intraret, quam caeteri cibi.* Quod, post S. Augustinum, traditus quoque a Magistro Sententiarum *in* 4. *Sent. dist.* 8., et a S. Thoma 3. *part. quaest.* 80. *art.* 8. Suntque in hoc ipsum gravia, et momentosa verba Pontificis S. Nicolai I. *ad consulta Bürgarorum cap.* 65.

Ab hac jejunii lege solus Pontifex dispensare potest.

§. 4. Alterum, cum generali lege caveatur, ut non nisi jejuno universim sacra ministretur Communio, quam ipsam legem innuit quoque Synodus Constantiensis *sess.* 13., ubi haec leguntur: *Hujusmodi Sacramentum non debet confici post coenam, neque a Fidelibus recipi non jejunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis a jure, vel Ecclesia concesso, vel admisso:* ut alicui expressis casibus non comprehenso liceat, etsi non jejuno, sacra participare mysteria, necesse erit, eumdem espressa dispensatione juvari, quae porro dispensatio a nemine, praeter Romanum Pontificem, potest indulgeri. Id solide tuetur Henaus *de Eucharistia disput.* 14. *sect.* 3. *num.* 44. Et Suarez *citat. loco sect.* 5. §. *Nihilominus*, quaestionem versans, num possit Sacerdos etsi non jejunus Missam celebrare, ut aegro in vitae discrimine constituto Sacram Eucharistiam ministret, pervalide oppugnat sententiam asserentium, id ipsi licere ex dispensatione Episcopi: *Non potest Episcopus dispensare, quia est praeceptum universale totius Ecclesiae, et nulla auctoritate, vel consuetudine constat, datam esse Episcopo facultatem dispensandi in illo. Per se autem non potest inferior in lege Superioris dispensare.* Firmissimam in hanc regulam consentit Cardinalis de Lugo, *de Eucharistia disp.* 15. *sect.* 2. *num.* 55. et haec sunt ejus verba: *In hoc praecepto jejunii naturalis dispensare potest solus Papa. De facto autem neque ipse Papa dispensare solet.* Dignumque animadversione est praepositum verbum *solet*, innuens, rariora esse similium dispensationum exempla, veluti scite expendit Tamburinus *in methodo expeditae communionis cap.* 2. §. 8.

Dispensatio ejusmodi causam prerequirit, et quam.

§. 5. Tertium, quandoquidem omnem dispensationem ex causa esse oportet, in proposita autem facti specie unica tantum viget ratio indulgendi pietati ac religioni Regis Britannici, Eucharistico Pane se frequenter reficientis, expendendum propterea est, an satis idonea haec causa sit, numve afferri possint vetera similium dispensationum exempla; Nos enim difficiliores quidquam aggredimur novi, quod nulli Praedecessores Nostri praestiterint.

Aliqua exempla Communionis sumptae a non jejunis.

§. 6. Ut facilior imploratae dispensationi fiat locus, posset quisquam ad disciplinam confugere quarumdam Ecclesiarum Africae, in quibus Christifideles feria sexta majoris Hebdomadae coenati Sacram sumebant Communionem, idque, ex religioso culto erga institutionem Sanctissimi Sacramenti, ut praedictum est, a Christo Jesu Apostolis postquam comederant, distributi: *Nonnullos probabilis quaedam ratio delectavit, ut uno certo die per annum, quo ipsam coenam Dominus dedit: tanquam ad insigniorem commemorationem, post cibos offerri, et accipi liceat Corpus et Sanguinem Domini*, Verba sunt Sancti Augustini *in citata Epistola ad Ianuarium cap.* 7. ad diu toleratam in Occidentalibus et Orientalibus Ecclesiis praxim, cum scilicet post Baptisma Communio ministrabatur infantibus, quibus matres vel nutrices etiam ante sumptam Sacram Eucharistiam eorum imbecillitatem commiserando, lac exhibere permittebantur; *ad Epistolam* 125. Sancti Joannis Chrysostomi *ad Cyriacum Episcopum*, ubi Vir sanctus incusatus, quod Communionem pasto cuidam ministrasset, his respondet: *Quod si mihi obstinata mente id objicere pergunt, Paulum etiam de dignitatis gradu dejiciant, qui coenatus universam domum baptizavit; Domino item ipsi auctoritatem abrogent, qui Apostolis post coenam Communionem dedit*, ac denique ad celebre factum S. Udalrici Augustae Episcopi, de quo in Chronica incerti Auctoris *ad annum* 978. haec leguntur: *Iste Udalricus Episcopus fecit prandium cum Conrado Constantiensi Episcopo, et eodem die, facto prandio, celebravit Missam cum Clero, et populo. De hoc accusatus respondit: ego non comedi, sed charitas.*

Irrelevantia ostenduntur, non nulla

§. 7. In nostro Tractatu *de Synodo Dioecesana novissimae editionis lib.* 6. *cap.* 8. *num.* 4.

quidem quia proscripta, vel obsoleta.

egimus de Communione in nonnullis Ecclesiis feria quinta in Coena Domini ministrari solita etiam non jejunis, deque Eucharistia infantibus porrecta illico post Baptismum: verum monumenta ista viam nihilo faciliorem ad id, quod proposuimus, efficiunt. Invectum quippe usum communicandi post commestionem feria quinta majoris Hebdomadae, proscripserunt subinde Patres Synodi tertiae Carthaginensis, quorum decreto congruit omnino Canon 29. Concilii Trullani habiti anno 692., uti etiam videre est in eruditis adnotationibus P. Lupi *ad dictum Canonem Trullanum*, et apud Juenin. *de Sacramentis dissert.* 4. *quaest.* 8. *artic.* 2. §. 1. *conclus.* 2. Quod autem spectat ad Communionem pueris, statim post Baptismum, ministratam, jam a quadringentis, et amplius annis is ritus in Occidentali Ecclesia obsolevit, nonnulla quidem supersunt adhuc vestigia in Orientali Ecclesia; at et ipsa quoque pedetentim et antea, et nunc quoque temporis studuit ab eo deflectere, quemadmodum latius ostendimus in nostris Encyclicis Litteris ad Missionarios per Orientem §. 24. typis editis superiore anno 1755.

Vide has litteras hic etiam editas superiori pag. 144.

Caetera vero quia apocrypha, vel saniorem habentia interpretationem.

§. 8. Mox supra indicata Epistola S. Joannis Chrysostomi genuinum ejusdem opus agnoscitur a Lupo, Tillemontio, et Monfoconio; verum tamquam supposititia rejicitur multis haud levibus conjecturis ab erudito Patre Stiltingio, Bullandiani operis prosequutore in Acta S. Joannis Chrysostomi illustrata, editaque anno 1753., nobisque dicata, uti videre est §. 69. *num.* 1072. *et seq.*, ac praecipue *num.* 1081. At, ut Epistola genuinum opus S. Joannis Chrysostomi haberi vellet, Vir Sanctus haud probat, Communionem ministrari cuiquam non jejuno, inficiatur se unquam eamdem porrexisse pasto; profitetur, siquid ejusmodi attentasset, dignum se, qui de Episcoporum Catalogo, atque Fidelium Electorumque libro expungatur, subinde vero ex quodam orationis impetu superaddit ea, quae superius allata sunt de Communione non jejunis a Christo exhibita; ita ille inquit: ***Multa adversum me struxerunt., ajuntque me post epulas quibusdam Communionem impertisse. Hoc si feci, de Episcoporum libro nomen meum expungatur; nec in Orthodoxae Fidei volumine scribatur, quoniam ecce, si quidquam ejusmodi perpetravi, Christus e regno suo me abjiciat:*** hisque verbis cum addat Chrysostomus caetera superius expressa, facile intelligitur, haec quemdam animi impetum importare, et argumentandi modum, quo utuntur plerique, qui post factum solide inficiatum, ultra progressi, non verentur ex falsa hypotesi illud concedere, pugnantes tamen nullatenus exinde confici, quae adversarius inferre contendit. De S. Udalrico Episcopo nihil plane addemus; cum pura putaque fabella sit illud, quod quidam de eo comminiscuntur, uti innuit Christianus Lupus *in notis ad Can.* 29. *Trullanum*, et latius prosequitur recens eruditus Catalanus *in suis Commentariis ad eundem Canonem*.

Alia nonnulla recentiora exempla Pontificiae dispensationis.

§. 9. Itaque cum ea, quae hucusque demonstrata est via minus tuta reperiatur; aliam inire opus est, eritque haec haud ita vetustis monumentis suffulta, propterea quod nititur proximiorum temporum concessionibus a Praedecessoribus Nostris emanatis. In secreto Vaticano Tabulario inter Brevia Praedecessoris Nostri Pii IV. *tom.* 18. *num.* 63. extat Breve ab eodem Pontifice ad preces Sebastiani Lusitaniae Regis relaxatum, in quo Sacerdotibus per Indias enunciati Regis dominio subjectas commorantibus, qui vel ob contractam aegritudinem, vel coeli inclementiam, post noctem mediam, aliquem sumunt cibum, fit facultas successivo die Sacrum peragendi. Innocentius XIII. Pontifex per suas Apostolicas litteras in forma Brevis Romanorum Reginae Elisabethae Christinae concessit facultatem sumendi Eucharistiam, etiam post aliquod degustatum cibum, quo die in Bohemiae Reginam ungi solemniter, coronarique debebat; ita exposcente imbecilli ejusdem valetudine, quae tam diuturnam functionem, nullo recreata cibo, perferre non potuisset. *Tecum, ut dictae tuae unctionis et coronationis die, necessarium jentaculum, antequam Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum suscipias, sumere libere et licite possis et valeas, harum serie dispensamus.* Simileque indultum ab eodem Pontifice datum reperitur regnanti Regi Christianissimo, qui cum solemni Consecrationis suae die Sacram Communionem sumere deberet, eaque tunc esset aetate, in qua nondum obfirmata valetudine uteretur, justum ingesserat timorem, ne ullo praegustato cibo, tam diuturnae functioni non posset interesse. Perspectum denique est quid quotannis fiat Romae in Pontificio Sacello nocte Nativitatis Domini: in eodem quippe celebratur Missa ante mediam noctem, nec

semper ab eo, qui praecedenti die ab omni cibo abstinuerit. Scripsere nonnulli, singulis annis concedi a Pontifice dispensationis litteras in forma Brevis: at id a veritate aberrat; Verum cum Pontifici perspectum sit, qua hora celebretur Missa, innotescat quoque haud semper esse jejunum, qui Sacrificium offert, nec tamen quidquam obloquatur, nec quidquam statuat, remque ita transigi sinat, locus fit tacitae cuidam dispensationi, quae tutam efficit conscientiam ejus, qui ea nocte Missam celebrat non jejunus; uti a Nobis fuit pluribus demonstratum in Nostro Tractatu *de Synodo Dioecesana nuperae editionis lib.* 6. *cap.* 8. *numer.* 13. *et seq.*

Haec quoque nec casui omnino congruere, demonstratur.

§. 10. Exempla isthaec profecto proprius ad casum nostrum accedunt, quam caetera superius relata; verum nec plane res praesentem attingunt, cum nunc disseratur de Sacrae Communionis participatione, ex singulari religione ac pietate exoptata; proxime autem indicata exempla versentur circa Missae celebrationem, vel sumptionem Eucharistiae, quodammodo necessarias, et quae praetermissae admirationem induxissent, vel etiam offensionem. Facultatem fecit Pius IV., uti praenotatum est, Indiarum Sacerdotibus celebrandi Missam adhuc etiam post sumptum, evoluta jam media nocte, cibi aliquid vel potus; Verum cum per eas regiones haud ita frequens esset Praesbyterorum numerus, Sacerdos quilibet sacrum singulis diebus offerre tenebatur. *Quodque nonnulli Praesbyteri, qui aut propriae infirmitatis, aut aeris intemperiei occasione, quibusdam remediis comestibilibus, aut potatilibus nocte uti consueverunt, dubitant, si ipsos contingat post mediam noctem eisdem remediis uti, licere sibi Missam, ad cujus celebrationem, ob penuriam aliorum Praesbyterorum in illis partibus quotidie tenentur, die sequenti celebrare.* Sunt hae circumstantiae casus ad Pontificem delatae; quas idem in ipsa concessione repetens, ita subdit: *Si eos dictis remediis post mediam noctem uti contingerit, si urgentissima fuerit celebrandi necessitas, ac paululum inde dormierint, nihilominus die sequenti celebrare, et licite valeant, auctoritate Apostolica etc. licentiam et facultatem concedimus, et impertimur.* Facile quisquam animadvertet, quod, cum debeant Reges, summique Principes, quo consecrantur die, Sacra Eucharistia refici, tum ut statutis regulis et Ritualium legibus satisfaciant, tum ut populis suo exemplo praeluceant, si cum iis dispensatur, ut Sacramentum eo die sumant, licet quidpiam prius comederint, hanc tamen dispensationem minime pertinere ad privatam Communionem, ex privato devotionis affectu susceptam, sed ad publicam Eucharistiae sumptionem, cujus neglectus admirationem secum tulisset ac scandalum; eodemque ferme modo obtineri dici potest, quod relatum est de eo, qui nocte Natalis Domini in Pontificio Sacello Sacrum facit; cum nimis urgeat, ne praeindicata nocte Sacra functio in Pontificia Cappella omittatur, simulque haud ita facile sit adesse semper Cardinalem, qui non obstante aetate, quam plerumque agunt praedicta dignitate decorati, potens sit protrahere naturale jejunium a media nocte superiore, ad alteram, in qua solemne intra memoratum Sacellum offert Sacrificium. Accedit insuper, in praxim omnino induci non posse, ut, media nocte transacta, constituatur initium Missae, dum ipsi intersunt Cardinales, Archiepiscopi, et Episcopi, qui sequente die, horaque congrua, ad reliquas Pontificii Sacelli functiones redire debent, quod porro non praestant, nisi lecto jam privatis in Sacellis suis, oblatoque trino Sacrificio; quemadmodum a Nobis latius enarratum fuit in nostro Tractatu *de Synodo Dioecesana, designato loco.*

§. 11. Unicum itaque exemplum privatae Communionis ex devoto Religionis affectu sumptae, in vim obtentae a Summo Pontifice facultatis eamdem sumendi, adhuc etiam post refectionis aliquid degustatum, ita exposcentibus imbecillitate, indigentiaque corporeae habitudinis, in Carolo V. Imperatore suppetit. Is secum ipse cogitavit, constituitque de Germanicis Provinciis cedendis, uti contigit, Ferdinando fratri, subinde etiam Imperatori; deque transferendis reliquis ditionibus, id quod etiam perfecit, in Philippum filium suum, Hispaniarum Regem ejus nomine II.; tum se recepit in Monasterium S. Justi Monachorum S. Hieronymi situm in Extremadura, vitamque iniit eremiticam, adstans simul cum Monachis divinae Psalmodiae, Patrum volumina perlegens, res Divinas saepe commemorans, saepe sacramentali confessione abstergens peccata, sacramque Communionem pio affectu frequentans, uti latius prosequitur Famianus Strada *de Bello Belgico decade prima, libro primo, sub titulo, Carolus V.* Cumque pius Imperator Eucharistiam jejunus sumere nequiret, eidem suasere Medici, ut nonnihil antea cibi degustaret. Ita aliquan-

Exemplum affertur casui plane accommodatum.

diu se gessit; at cum rescivisset, Apostolica opus esse dispensatione, ut liceret praefato modo ad Communionem accedere, recursum habuit ad Julium III. Pontificem, qui eidem, quod in praeteritum gesserat, relaxavit, indulsitque, ut inposterum, etiam post sumptum exiguum aliquod jentaculum, posset Sacram participare Communionem.

Pontificii indulti tenor.

§. 12. Non censuimus in re tanta fidendum esse Auctorum assertioni, qui cursim innuunt datum Imperatori Carolo V. a Julio III. Praedecessore Nostro Indultum. Ex secretiori Vaticano Archivio afferri jussimus Pontificium Breve repertum *tom.* 70. *n.* 152. in quo Imperatoris preces sequentibus verbis referuntur. *Exponi nobis tua Majestas fecit, se nonnunquam, ratione suae valetudinis ita suadente, et cogente, diebus, quibus Sacratissimam Eucharistiam sumere instituit, de medicorum consilio, modicum jentaculum ad necessariam substentationem ventriculi sumere ante consuevisse, et nobis, ut tam de praeterito veniam illi dare, quam in futurum secum super eo dispensare auctoritate Apostolica vellemus, supplicavit:* Subsequitur in ipso Brevi Pontificia concessio, cujus en concepta verba: *Quare nos hujusmodi necessitatem tuam attendentes, et tuae Majestatis pium sincerumque in Catholica Religione, et Sanctorum Patrum Constitutionibus tuendis, ac venerandis animum omnibus in rebus agnoscentes, te omni conscientiae scrupulo, quod propter istiusmodi usum hactenus forsan contrahere potuisti, prorsus in Domino liberamus et absolvimus, atque ut inposterum eodem modo, post sumptum necessarium jentaculum, praefatum Sacratissimum Eucharistiae Sacramentum sumere possis, tecum, ab eodem Domino tradita nobis auctoritate, indulgenter dispensamus.*

Utriusque casus circumstantiae conferuntur, sibique respondere adinveniuntur.

§. 13. Quod Julius III. Praedecessor Noster praestitit erga Carolum V. Imperatorem, idipsum et Nos agere intendimus, quin et peragimus cum Jacobo III. Magnae Britanniae Rege. Perspecta Nobis esse non potest imbecillis valetudo Imperatoris Caroli V. a medicis contestata; scimus equidem, ipsum natum an. 1500., cumque datum fuerit Pontificium Breve sub annum 1554., eumdem, dum Breve obtinuit, non excessisse 54. aetatis suae annum. Quae patitur Britannicus Rex noster incomoda, sunt Nobis satis superque nota, scimusque etiam, eum agere 68. aetatis suae annum. Ex animo credimus, quidquid scripsere Historici de pietate, ac religione Caroli V. At Historicis minime indigemus, ut perspecta Nobis fiat singularis Charissimi in Christo Filii Nostri Jacobi Regis integritas vitae, pietas, et religio, quibus dum totam vivendi rationem moderatur, universae fit Urbi exemplo; cum ipsi simus horum oculati testes. Tu itaque, qui ad Nos Regium desiderium attulisti, nuncius Nostro nomine eidem eris, Apostolica Nos, qua fungimur, auctoritate, ipsi facultatem indulgere, sacram sumendi Eucharistiam, consulto conscientiae suae Moderatore, etsi post evolutam superioris noctis partem dimidiam, valetudine ita exposcente, exiguum aliquod jentaculum deglutiverit. Brevia Predecessorum Nostrorum Julii III. et Gregorii XIII. superius relata, et ad rem nostram spectantia, concludit Paterna monitio ad Principes, quibus concessa fuerunt, pro eorum valetudine tuenda, veluti Christianae Reipublicae apprime necessaria. Nos quoque, dum Epistolae huic Nostrae finem facimus, idem praefecto Jacobo Regi in memoriam revocantes quod a Praedecessoribus Nostris commemoratum legimus iis Principibus, quos hujusmodi facultate donabant, Tibi, Dilecte Fili, Apostolicam Benedictionem impertimur.

Unde optatum indultum conceditur.

Datum apud S. Mariam Majorem die 24. Martii 1756. Pontificatus Nostri Anno decimosexto.

APPENDIX XX.

Ex Instit. XXXIV. de Sacro Missae Sacrificio.

Quid agendum sit erga Sacerdotes exteros, incognitos, qui in hac Civitate, vel Dioecesi rem divinam facere deposcunt; quidve erga Presbyteros, non quidem luminibus captos, sed tantum caecutientes. De hora, et loco, quibus Sacrificium Missae indici debet. De Sacris Indumentis, quibus uti debent Sacerdotes ad Altare rem Divinam facturi, ac de illis, quae in Sacro agendo prohibentur.

Tridentina Synodus praecipit Episcopis, ut in Sacrificio Missae diligenter accurateque omnem irreverentiam impediant, *quae ab impietate vix sejuncta esse potest* (1). Clemens XI. in iis litteris, quas die 16. Martii anno 1703. ad universos Episcopos dedit, eamdem rem plurimum

(1) Sess. 22. de Sacrificio Missae, in Decreto de observandis, et evitandis in celebratione Missae.

his verbis commendavit (1): *Majori super omnem dicendi modum diligentia, ac studio curare debes, ut Missae Sacrificium, quo nihil sanctius, nihil divinius excogitari potest, per solos Presbyteros celebretur, non tantum ea morum puritate, quae ipsos decet, qui singulis diebus Deo Patri coeleste Holocaustum offerunt unigeniti Filii, qui nostram immortalitatem induit, verum etiam, ut sacras coeremonias in rubricis praescriptas sedulo, pieque observent. Id enim necessario requiritur, ne Sacerdos inter homines, Deumque positus ad ipsius iracundiam sedandam, si negligenter, immodesteque suo munere fungatur, Deum magis irritet.*

Mens non est de Missae Sacrificio dissertationem conficere; verum, ut Tridentino Concilio, Summoque Pontifici pareamus, quaedam indecora de medio tollere constituimus, quae nos ipsi, dum Sacrificium ejusmodi peragitur, deprehendimus, aut viri pietate insignes in hac civitate ac dioecesi non semel evenire nobis detulerunt.

De Sacerdotibus exteris, atque ignotis.

§. I. Chalcedonensis Synodus decretum edidit, quod jure Canonico pariter continetur (2), ne Sacrum facere illi liceret, qui se Sacerdotem affirmaret, nisi litteras commendatitias Episcopi proferret. *Extraneo Clerico, et Lectori extra Civitatem suam sine commendatitiis litteris proprii Episcopi nusquam penitus liceat ministrare.* Illud cavendum est in graecis exemplaribus non *Lectori,* sed *ignoto* scriptum occurrere, uti Cujaccius recte perpendit (3). Eamdem sententiam Tridentina Synodus loco superius allato complectitur: *Deinde, ut irreverentia vitetur, singuli in suis dioecesibus interdicant, ne cui vago, et ignaro Sacerdoti Missam celebrare liceat.* Insuper alio loco (4) sic habet: *Nullus praeterea Clericus peregrinus sine Commendatitiis sui Ordinarii litteris ab ullo Episcopo ad Divina celebranda, et sacramenta ministranda admittatur.* Haec sane ad Regulares pariter, et seculares Presbyteros referuntur. Siquidem nullo Regulari Sacerdoti permitti debet, ut Sacrum Deo operetur sine documentis, quibus ipsorum Praesides Sacerdotium ab iisdem susceptum, nullaque suspensione, aut irregularitate impeditos testetur, quemadmodum Sancti Officii Congregatio decrevit encyclicis suis litteris, quas die 20. Februarii anno 1649., et die 26. Januarii anno 1693. scripsit, in quibus admonentur Episcopi, Vicarii Generales, ac Foranei, ne facultatem celebrandi Presbyteris advenis impertiantur, sive inter Regularem, sive Secularem Clerum adnumerentur: *Nisi litteras Episcopi, aut Praefecti Regularis prius ostendant, quibus Sacerdotes ita probentur, ut nulla falsitatis umbra, vel suspicio relinquatur.* Idem de Regularium Ecclesiis statuendum, qui saecularibus Presbyteris concedere nequeunt, ut Sacrum peragant, nisi prius ipsorum Commendatitiae litterae per Ordinarium cognoscantur, et probentur. Id sancitum fuit in Sacra Concilii Congregatione die 17. Novembris anno 1594. (5): *An Episcopus loci Ordinarius prohibere possit, ne Regulares in eorum Ecclesiis Sacerdotes saeculares exteros divina Officia celebrare permittant, nisi prius ab ipso Episcopo, visis litteris Commendatitiis, ipsi Sacerdotes admissi fuerint. Sacra etc. censuit posse.* Nostri quoque Decessores praeclara super hac re constituerunt. Itaque juxta commune jus, Tridentinam Synodum, Sacrarum Congregationum, nostrorumque Decessorum edicta (cum reipsa evenerit non quidem impune, in hac Civitate, ac Dioecesi, ut aliquis irregularis, ac suspensus divina Officia celebraverit) praecipimus universis, ad quos spectat, cum in Civitate, tum Dioecesi, ut documenta, quae a Sacerdotibus exteris proferantur, diligenter expendant, seduloque invigilent ne quis ignotus, et advena Sacrum facere audeat, qui necessarias litteras, ac testimonia ab omni suspicione penitus aliena antea non produxerit; ne forte, quod Deus avertat, aliquis Sacerdotii ordine minime praeditus, vel irregularis, ac suspensus ad celebrandum Missae Sacrificium accedat.

De Presbyteris solum coecutientibus.

§. II. Cognitum est omnibus coecos etiam sine culpa irregulares esse, quo sane impedimento neminem solvere Apostolica Sedes unquam consuevit. Nonnulli contendunt hanc immunitatem Roberto Scoto Armacano Archiepiscopo in Hibernia collatum fuisse, qui variis Legationibus jussu Pontificis Julii III. pro Sede Apostolica susceptis celebre sibi nomen com-

(1) §. 9.
(2) Can. 7. dist. 71.
(3) Cap. 5. de Clericis non residentibus.
(4) Sess. 23. cap. 16. de reform.
(5) Lib. 8. Decretorum pag. 78.

paravit (1). Reliqui tamen scriptores, quibus major fides habenda est, Robertum non oculis captum, sed infirmum fuisse testantur (2). Illud certissimum est, coecum neque ad primam Tonsuram admitti, ut per illam beneficia Ecclesiastica consequi possit, quemadmodum post sedulum examen Sacra Concilii Congregatio decrevit (3). Frequentius tamen contingit, ut plures, qui sanis oculis ordines acceperunt, deinde lumine oculorum sic debilitantur, ut non omnino coeci, sed coecutientes evadant; quibus eadem Sacra Congregatio tribuere solet, ut diebus festis, ac duplicibus votivam in honorem Beatae Virginis Missam, diebus autem profestis pro Defunctis celebrent. Multa tamen caventur atque inter caetera, *quod non sit omnino coecus, memoriter non recitet.* Illud quoque Episcopis praecipitur, ne amisso penitus oculorum lumine ipsos ad celebrandum accedere patiantur.

Quare, ut bene omnia contingant, qui privilegium hujusmodi obtinuerint, Sacrum facere non audeant cum in Civitate, tum in Dioecesi, nisi prius Nobis, aut Vicario nostro generali idem privilegium ostenderint. Cum deinde privilegii tempus absolutum fuerit, a celebrandis divinis abstineant, nisi coeremoniarum magister, qui de ipsorum coecitate judicare debebit, eamdem facultatem prorogandam, vel adimendam censuerit. De iis non agimus, qui post ordinationem luminibus capti, litteras Apostolicas assequuti sunt, ob quas rem divinam facere possunt adhibito alterius Sacerdotis ministerio, licet omni oculorum luce destituantur. Id vero perraro solet accidere. Nam longo temporis spatio, quo in Sacra Congregationis Secretarii munus exercuimus, Parocho Florentino id unice permissum fuit, qui ad extremam paupertatem redactus ita fuerat, ut nihil aliud pro vita sustentanda, nisi Missae stipendium superesset. Insuper Florentinus Archiepiscopus ipsum in Sacrificio peragendo diligentissimum testabatur, nullamque fore suspicionem ne aliquid contra ipsius Sacrificii dignitatem committeretur. Petitum id fuit die 2. Augusti anno 1737., responsumque his verbis die 22. Augusti ejusdem anni: *Pro gratia cum Assistentia alterius Sacerdotis.*

§. III. De hora sacrum faciendi nihil addendum videtur iis, quae Institutione XIII. continentur, quae post Kalendarium excuditur. In ipsa enim juris Pontificii, et Rubricarum auctoritate sancitum fuit, Missis celebrandis initium fieri non posse, nisi ante auroram tertia pars horae jam defluxerit, finemque ipsis post meridiem tertia quoque horae parte jam emensa statuendum esse. Quare Magnates solum, qui privato Sacello in suis aedibus utuntur, admonebimus, horarum legem, quam modo explicavimus, ipsis omnino conservandam. Paupertate, ac patientia domestici Sacerdotis minime abutantur, ita ut paratus jam ad Sacrificium diu expectare debeat, et ipsum quoque conficere, cum tempus ad rem divinam agendam constitutum praeterierit. Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus id vehementer improbavit, cum ad Bernardum Coepiscopum *de Privilegio, et Jure Sacerdotum* scriberet: *Increbuit consuetudo impia, ut pene nullus inveniatur anhelans, et quantulumcumque proficiens ad honores, et gloriam temporalem, qui non domesticum habeat Sacerdotem, non cui obediat, sed a quo incessanter exigat licitam simul, atque illicitam obedientiam non solum in divinis officiis, verum etiam in humanis.* Id quoque indignum adeo visum fuit, ut in Gallia Regum edictis vetitum, Franciscus Amatus Pouget (4), et Boquillot (5) fateantur. — De hora, ac de loco celebrandi.

Ut ad locum, ubi Sacrum fieri debet, veniamus, Decessorum nostrorum edicta renovamus, quibus cavetur, ne ullus Sacerdos Regularis, aut saecularis in Ecclesiis Monialium, quae nostrae curae subjectae sunt, rem divinam faciat; quod Presbyteris saecularibus etiam interdicitur in Ecclesiis Monialium, quae in Regularium potestate collocantur. Id etiam in secundo Concilio Provinciali, quod Sanctus Carolus Borromaeus Mediolani coegit (6), sancitum his verbis fuit: *Ne in Monialium Ecclesiis, ac ne iis quidem, quae Episcopi curae subjectae non sunt, saeculari cuiquam Sacerdoti, et-*

(1) Majolus de irregular. lib. 1. cap. 20. sub. n. 2. Barbosa de Officio Episc. par. 2. alleg. 42. num. 38. Spondanus in continuat. ad annal. Card. Baronii ad an. 1546. n. 3.

(2) Card. Pallavicinus in histor Conc. Trid. lib. 6. cap. 5. sub fin.

(3) Pampilonen. Dispensat. die 8. Martii anno 1733.

(4) In Institutionibus Catholicis tom. 2. pag. 819.

(5) In Tract. historico de Lyturgia lib. 2. c. 6.

(6) Tit. 2. Decr. 3.

iamsi ubique celebrandi facultas generatim, nisi a Sede Apostolica, ei data esset, Missae Sacrum facere liceat, praeterquam cui nominatim id ab Episcopo concessum est. Qui contra admiserit, a Missae celebratione suspensus sit ejusdem arbitratu. Quoniam vero in iisdem Monialium Templis Altaria quaedam privilegiata per Sedem Apostolicam his verbis aliquando declarantur: *Ut quandocumque ad dictum Altare per quemcumque Sacerdotem saecularem, vel Regularem Missa celebrata fuerit;* hinc sine ulla Episcopi facultate ad illa Altaria Sacrum confici posse nonnulli contendebant; sed Sacra Rituum Congregatio ad Regulares, et saeculares Presbyteros ea verba referenda explicavit, quibus jam per Episcopum in illis Ecclesiis Missam celebrare permitteretur (1).

In privatis, ac domesticis Sacellis aliquid contra instituta commissum non ignoramus. Nam Regulares aliqui bina Sacra peregerunt, cum per litteras Apostolicas unum tantummodo tribueretur; vel si jussa Pontificum fecerunt, celebrare tamen ausi sunt, cum illi abessent, quorum gratia privilegium datum fuit. Tandem ad Altare post meridiem non semel accesserunt, et iis quoque diebus, quibus Sacra in privatis Sacellis interdicuntur, quemadmodum ex Sacrarum Congregationum (2), et Synodorum decretis aperte deprehenditur.

Id quidem non consulto, vel ob contemptum accidisse putamus, sed ob quaedam peculiaria privilegia, quibus tamen uti minime debent, antequam vel ipsi per se, vel per alium perpenderint, utrum ejusmodi privilegia concessa unquam fuerint, et an posteriori tempore abrogata, quod sane opportunum, ac necessarium videtur.

Cum haec ita sint, ut omnis in posterum falsa species dimoveatur, singulis notum facimus, gestatorias aras, quae permissae antea fuerant, Concilii Tridentini decreto (3) sublatas penitus fuisse, quod etiam Sacra Congregatio, unica ejusdem interpres, non semel adjudicavit. Sciant universi, illa, quae superius memoravimus, contra instituta ab ipsis temere perpetrata esse; quae si in posterum contingent, censuris etiam punientur. Clementis XI. decretum subjicimus die 15. Decembris anno 1703. promulgatum, ne quis sine ullo consilio haec a nobis constitui arbitretur: *Ac pari modo in Oratoriis privatis, quae per Sanctam Sedem concessa fuerint, non licere Regularibus cujusvis Ordinis, aut Instituti, seu Congregationis, etiam Societatis Jesu, aut etiam cujuscumque Ordinis Militaris, etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, aut aliis quibuscumque Sacerdotibus, etiam si essent Episcopi, in iis celebrare in diebus Paschatis, Pentecostes, Nativitatis Christi Domini, aliisque anni festis solemnioribus, ac diebus in Indulto exceptis: in reliquis vero diebus, praedictis Regularibus, et Sacerdotibus quibuscumque etiam Episcopis, in praefatis Oratoriis celebrare non licere, ubi etiam unica Missa, quae in Indulto conceditur, fuerit celebrata, super quos celebraturus teneatur diligenter inquirere, et de eo se optime informare: atque illa etiam in casibus praemissis, celebrare nequeat post meridiem: demandando ulterius, et declarando, in omnibus hujusmodi casibus personas quascumque dictas Missas audientes nullatenus praecepto Ecclesiae satisfacere. Quo vero ad Altare portatile, iterum inhaerendo declarationibus supradictis, censuit, licentias, seu privilegia concessa nonnullis Regularibus in cap.* in his, de privilegiis; *et per aliquos Summos Pontifices aliis Regularibus communicata utendi dicto Altari portatili, in eoque celebrandi absque Ordinariorum licentia in locis, in quibus degunt, omnino revocata esse per idem Concilium Tridentinum, atque idcirco eosdem Regulares prohibendos, ne illis utantur; ac mandandum, prout praesentis tenore mandat, Episcopis, aliisque Ordinariis locorum, ut contra quoscumque contravenientes, quamvis Regulares, procedant, etiam tamquam Sedis Apostolicae Delegati, ad poenas praescriptas per idem Sacrum Concilium in dicto Decreto sess. 22. cap. unico, usque ad Censuras latae sententiae, tributa etiam iisdem facultate per hoc decretum ita procedendi, perinde ac si per Sanctam Sedem specialiter concessa fuisset: et ita Sanctitas sua declarat, et servari mandat.*

Postremo, cum inter scriptores ea disputatio versetur, an Sacramenta in privatis Sacellis accipere possint, qui nominantur in litteris Apostolicis, quibus eadem Sacella in domesticis aedibus permittuntur, ideo monendos singulos ducimus Poenitentiae Sacramentum in Sacellis ejusmodi administrari non posse; nam

(1) Clericatus in unione Decretorum posita ante suas decisiones de Sacrif. Missae num. 45.

(2) Gavant. tom. 1. lib. 1. tit. 20. litt. F. verbo: *Sciendum* Giribaldus de Sacramentis, tract. 5. cap. 8. §. 7. num. 36. et 37.

(3) Sess. 22. cap. unico.

in Rituali ita praescribitur (1): *In Ecclesia, non autem in privatis aedibus Confessiones audiat, nisi ex causa rationabili, quae cum inciderit, studeat tamen id decenti, ac patenti loco praestare.* De Eucharistia solum agitur, ad quam non modo spirituali affectu, sed re ipsa percipiendam Tridentina Synodus fideles hortatur, cum Missae Sacrificio praesentes assistunt (2): *Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiae perceptione communicarent, quo ad eos Sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret.* Clericatus adfirmantium partes fuse tuetur (3). Reliqui vero necessariam Episcopi facultatem pro regeneranda contendunt, sive Regularis, sive saecularis Sacerdos Sacrum Deo conficiat (4).

Hanc sententiam, ac normam in Urbe servari Nos ipsi testamur, qui jussu Sacrae Congregationis Concilii, cujus Secretarium agebamus, Innocentium XIII. adivimus, ut facultatem percipiendae Eucharistiae in privato domus Sacello, quod Apostolico beneficio de more concessum fuerat, nobili Matronae ipse Pontifex impertiret, quae ob infirmam valetudinem ad Ecclesiam se conferre non poterat. Verum praeclarissimus Pontifex eamdem facultatem tradere recusavit, nisi cum morbo Matrona detineretur, juxta Medicorum testimonia, quae ipsorum jurejurando firmari, et diligenter examinari praecepit. Quare, ne publica Templa ad illos tantum pertinere videantur, qui privatis Sacellis carent, ob alias item causas, jubemus, ne in Sacellis ejusmodi, quamvis sacrum fieri liceat, Eucharistiae Sacramentum per Regularem, aut Saecularem Presbyterum administretur, nisi prius per Nos, aut Vicarium nostrum Generalem id permittatur.

De Vestibus, quibus uti debent Sacerdotes, cum ad Templum pro re divina facienda se conferunt; ac de usu multarum rerum, quae in Missae celebratione prohibentur.

§. IV. In alia nostra institutione juxta plurima Decessorum nostrorum edicta praecipimus singulis Sacerdotibus, quocumque gradu, aut conditione praeditis ne Sacrum facturi ad templum sine longa veste accederent, neque sacrarium ingrederentur. Togam quoque, vel clamydem, quae in sacrariis praesto sunt illis adhiberi vetuimus. Nunc idem decretum renovamus, et quas in eo poenas indiximus, sane infligemus si quis parere recusaverit. In Institutione S. Caroli, cum agitur de externo corporis habitu, quem Sacerdotes praeseferre debent, haec traduntur (5) *Vestibus non sordidis, aut inquinatis, nec dilaceratis, sed mundis, et ad talos usque descendentibus, Ordinique suo juxta Provincialia nostra Decreta congruentibus, induatur.* Profecto quis animo non commoveatur, cum videat Sacerdotes togam sumere, ut viros principes alloquantur, qui sane hominis conditionem non superant, grave autem, ac molestum ducere eamdem vestem superinduere, cum domo egrediuntur, ut tremendum Deo Sacrificium offerant, Divinumque Verbum in terras e coelo deducant? Inter caeteras poenas, quae eodem decreto continentur, et quae nunc iterum proponuntur, suspensionem minati sumus cum Presbyteris celebrantibus, tum Sacrarii Praefectis, qui rem divinam fieri permittant sine longa veste, quae ad ipsum Sacerdotem, non autem ad Sacrarium pertineat. Si custos inter Clericos non adnumeretur, munere suo spoliandum ediximus. Hoc quoque tempore, quo Pastoralem visitationem prosequimur, nonnullos Sacerdotes ruri degentes, vel ex Urbe in agrum migrantes Sacrum conficere accepimus in Templo, sive in publicis, aut privatis sacellis brevi indutos veste, quae cineritium, aut caeruleum, seu violaceum colorem praeseferat. Itaque sub eadem suspensionis poena nullus in tota hac Dioecesi Sacerdos sine collari, quod Presbyteris convenit, ac sine veste nigri coloris Missae Sacrificium peragat. Nullus item custos ad Sacrum faciendum quempiam admittat, qui his Sacerdotum insignibus careat; aliter eamdem suspensionis poenam subibit, aut alias, si Clericus non sit, arbitrio nostro statuendas. Nam licet vestis, uti fert proverbium, Monacum haud efficiat, nec vitae integritas in externo habitu posita sit; cum tamen Ecclesia de Clericorum indumentis sedulam curam semper ostenderit, *ut per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant* (6); hinc colorem nigrum Ecclesiasticis aptissime convenire nemo dubitet: *In omni vestitu* (ita

(1) Tit. de Sacramento Poenitentiae.

(2) Sess. 22. cap. 6. de Sacrif. Missae.

(3) In Decis. de Sacrament. Euchar. decis. 8. ad mensem Febr. cas. 1. a n. 54. usque ad finem.

(4) Quartus ad Rubric. Missal. par. 3. tit. 10. pag. 600. Diana in edit. coordinata tom. 4. tract. 2. resol. 44. et 45. Giribaldus de Sacram. Poenit. tract. 5. cap. 8. §. 8. num. 47.

(5) In Actis Mediolanen. Eccl. tom. 1. part. 4.

(6) Cap. 6. sess. 14. de reformat.

in Mediolanensi primo Concilio per S. Carolum Borromaeum coacto decernitur) *color tantum niger adhibeatur, nisi fortasse alium colorem requirat dignitatis gradus.* Eruditus quoque Thomassinus (1) ita scriptum reliquit: *Post Synodos Tridentinam, et Mediolanenses, rara prohibitio rubei coloris, viridisque, quod absolutissime jam et praeciperetur nigra vestis, et in mores induceretur.*

In Synodo postremi Decessoris nostri de comis fictis agitur, de quibus nihil novi decernendum existimamus. Singulos tantum monemus: ne in Civitate, aut Dioecesi cum hisce capillis adscititiis, seu cum pileolo ad celebrandum accedant, nisi privilegium, quod per solum Pontificem conceditur, super hac re consequuti antea fuerint. Usus quidem pileoli legitimas ob causas tribuitur; comae vero fictae nusquam permittuntur. Id semel praeclarissimo Cardinali per Litteras Apostolicas concessum meminimus. In Canone *Nullus de Consecratione distinct.* 1. haec leguntur: *Nullus Episcopus, Presbyter, Diaconus ad solemnia Missarum celebranda praesumat cum baculo introire, aut velato capite Altari Dei assistere, quoniam et Apostolus prohibet, viros velato capite orare in Ecclesia, et qui temere praesumpserit, communione privetur;* ex his comae fictae, ut Petrus Le-Brun sapienter expendit, in celebrando Missae sacrificio prohibentur (2). In Missali Romano jussu Urbani VIII. ad meliorem formam redacto, decretum ejusmodi continetur: *Nemo audeat uti pileolo in celebratione Missae sine expressa licentia Sedis Apostolicae, non obstante quacumque contraria consuetudine.* Nonnulli sane Scriptores haec ignorantes, vel dissimulantes eam facultatem in Episcopum libere conferunt, ut comas fictas in Sacro faciendo permittere possit, si necessaria causa adducatur, et eaedem comae ad modestiam ita compositae sint, ut naturales Capilli videantur (3). Nunquam tamen hanc sententiam Apostolica Sedes probavit. Nam Innocentius XI. ad Legatos Apostolicos, et Episcopos Litteras dedit, monuitque nullam ipsis inesse potestatem, ut comas ejusmodi Presbyteris celebrantibus concederent. Id colligitur ex Patre La-Croix, qui ipsas Pontificis litteras indicat (4). Cum vero Alexander VIII. Pontificatum gereret, peculiaris Congregatio jussu ipsius Pontificis hanc opinionem sedulo perpendit, nulloque fundamento innixam declaravit (5). Quod de comis adscititiis, idem de Pileolo Scriptorum omnium judicio (6) asserendum est. Plures in hac Civitate, ac Dioecesi circulo quodam ex capillis confecto ad caput utuntur, ne tempora dum sacrum faciunt, frigore perstringantur; capitis vero partem, ubi Clericalis corona designatur, nudam relinquunt. Hujusmodi vero circuli per ultimum Romanum Concilium penitus interdicuntur (7). Cum tamen haec nostra Civitas, ac Dioecesis Provinciae Romanae terminis haud includatur, et cum post idem Concilium circuli ex capillis in Missae celebratione Romae retineantur, nihil super hac re novi constituimus, modo circuli modesti sint, et necessitati solum accomodentur: si qui abuti hac humanitate voluerint, eamdem omnino consuetudinem abrogabimus.

Insuper Sac. Congregatio universis Sacerdotibus, licet Protonotariis Apostolicis, aut qualibet dignitate, et Canonici titulo praeditis etiam in Ecclesiis Cathedralibus, aut Metropolitanis, annulum in digitis gerere vetat, dum rem divinam conficiunt, Decreta per Gavantum, aliosque plurimos afferuntur (8).

Idem Nos quoque in Civitate, ac Dioecesi singulis Sacerdotibus interdicimus, licet iis honorum titulis, quos modo enumeravimus, supra caeteros commendentur. Insuper ad Sac.

(1) De veteri, et nova Eccl. disc. part. 1. lib. 2. cap. 51. sub num. 6.

(2) In explicatione precum, et celeb. Missae tom. primo pag. 103.

(3) Pasqualigus de Sacrif. novae legis qu. 373. Theophil. Raynaudus Operum tom. 3. de Pileo, et caeteris capitis tegminibus sess. 2. §. *nunc e contrario.* Thyers in suo tract. comarum pag. 373.

(4) Lib. 6. par. 2. num. 401.

(5) Ursaja in Institut. Criminal. lib. 1. tit. 19. §. 4. num. 51.

(6) Byss. in Hierurgia litt. B. num. 109. Gavant. ad Rub. Miss. part. 2. tit. 2. de ingressu Sacerdot. ad Alt. Litt. F. Monacell. in formul. leg. tom. 4. pag. 32. num. 14. Diana in edit. coordinata tom. 2. tract. 1. resol. 139. num. 2.

(7) Tit. 16. cap. 3.

(8) Gavantus part. 2. tit. 1. de praepar. Sacerd. celebraturi pag. 71. imp. Venet. ann. 1690. et in suis decis. apud ipsum verbo: Annulus. Clericatus in Resolut. Rituum ante suas decis. Sacrificio Missae num. 17. La Croix lib. 6. cap. 2. num. 403. Theoph. Pittonillus in suo Sacro Enchiridion. lib. 1. cap. 1. sect. 3.

Rituum Congregationem delatum fuit, aliquos Parochos, et Ordinum Mendicantium Praefectos in celebrando Missae Sacrificio adhibere instrumentum argenteum cum candela, quod vulgo *Bugia* nuncupatur. Quamobrem die 22. Augusti hujus anni 1734. has Litteras ad Nos dedit, quas integras subjicimus, observandasque mandamus, ne, licet inviti, ad severitatem in delinquentes pertrahamur.

Eminentiss., ac Reverendiss. Domine Observandiss.

Cum Sacrorum Rituum Congregationi innotuerit quemdam in ista Civitate Bononiae irrepsisse abusum, quod tum Parochi ejusdem tum Superiores Ordinum Mendicantium nulla dignitate Ecclesiastica insigniti, nulloque justo titulo fulti in celebratione Missae sive solemnis, sive privatae instrumento argenteo cum candela, quod Bugia *nominatur, noviter uti praesumpsere, Eminentissimi, et Reverendissimi Patres eidem S. Congregationi praepositi Eminentiae Vestrae scribendum esse duxerunt, ut ipsa abusum praedictum zelo, quo pollet, Ecclesiasticae disciplinae a Civitate ita omnino tollere, et amovere curet, Parochosque omnes, et Ordinum Mendicantium Superiores, adhibitis iis Juris remediis, quae prudentiae suae opportuna, vel etiam necessaria videbuntur, auctoritate ipsius S. Congregationis moneat, coerceat, et ad terminos suos reducere non omittat, et E. V. manus humillime exosculor.*

Romae 28. *Augusti* 1734.

E. V. Humillimus, atque addictissimus Servus A. F. Cardinalis Zondadari Pro-Praef.

N. M. Tedeschi Arch. Apam. Sac. Rituum Cong. Sec.

Delatum nobis est post has Litteras in eam sententiam plures adductos esse, et Protonotariis Apostolicis, qui in litteris haud nominantur, uti liceat eodem Instrumento cum candela, dum Sacrum in altari conficiunt. Quare id minime ipsis licere declaramus, cum inter Partecipantes, ut vocant non adscribantur, sed solum inter honorarios, qui more reliquorum Sacerdotum Missae Sacrificium peragere debent. Et sane, si Abbates Regulares, qui benedictionem ab Episcopo acceperunt, et insignibus Pontificalibus utuntur, dum primam Tonsuram, minoresque Ordines Regularibus sibi subjectis conferunt, rem divinam privatis, sicuti ceteri Sacerdotes, facere tenentur juxta Decreta Alexandri VII., quae mox afferemus, ubi de Missae Sacrificio res est, in quo Pontificalia ornamenta non adhibentur, si, inquam, qua ratione Protonotarii Apostolici honoris causa designati, qui carent ejusmodi privilegiis, nec habent in Missae celebratione usum Pontificalium, instrumentum argenteum cum candela sibi ad Altare convenire judicabunt, quod Parochis, caeterisque Sacerdotibus interdicitur? Accedit etiam quod Sac. Congregatio Rituum haec statuit (1): *Sacra Rituum Congregatio declaravit, non licere Illustrissimis Dominis Referendariis utriusque Signaturae Sanctissimi Domini Nostri Papae, ac Protonotariis Apostolicis honorariis Missam celebrantibus in Civitatibus, quarum regimini praeficiuntur, uti Ritibus, qui proprii Eminentissimorum Cardinalium, et Episcoporum videntur; sed iidem rem sacram facere tenentur more caeterorum Sacerdotum, prout in privatis Missis praescriptum fuit Abbatibus in Decreto circa usum Pontificalium Praelatis Episcopo inferioribus concessorum emanato ab eadem Congregatione habita coram fel. mem. Alexandro VII. die* 20. *Septembris* 1659., *et ita servari mandavit ab Illustrissimo Gubernatore Civitatis Cesenae die* 9. *Februarii* 1675. An igitur fas erit Sacerdotibus, licet Protonotarios Apostolicos honoris gratia cooptatis, qui tamen utriusque Signaturae Referendarii non sunt, nec Urbium praefecti, diverso modo, ac reliqui Sacerdotes, Missae Sacrificium agere, et privilegio uti, quod pluribus aliis dignitate praestantioribus denegatur?

Certum igitur, decretumque est nulli Sacerdoti in Dioecesi, ac Civitate argenteum instrumentum, de quo nunc agimus, tribuendum esse, nisi qui forte ob veterem possessionem, aliasque legitimas rationes ipsius instrumenti usum retinuerint, Sacra Rituum Congregatione probante (2). Nos etiam opportuna decreta promulgavimus, quae in tabularium hujus nostrae Ecclesiae relata sunt, ut eidem Sacrae Congregationi morem gereremus. Ipsa quoque non privatis modo Sacerdotibus, sed etiam Canonicis, et Capituli dignitatibus, praecepit, ne

(1) Monacellus tom. 4. fol. 40 num. 89.

(2) Die 28. Augusti an. 1734.

in celebrando Missae Sacrificio ullum administrum haberent, qui Missali assistat, qui pagellas evolvat, calicem detergat, vinum, et aquam infundat, ipsumque Calicem, cum opus est, tegat, ac detegat. Decreta ejusmodi post Synodum, accuratissimi Battistelli Episcopi Fulginatis excusa fuerunt (1). Constat tamen Sacram Congregationem in illos Canonicos, ac Dignitates haec sanxisse, quae instrumento cum candela uti non possunt; quemadmodum alio decreto Monacellus comprobat (2). Nam si illud permittatur, *Minister etiam de candela*, uti nuncupari solet, admittendus necessario videtur. Itaque, sub poenis arbitrio nostro statuendis, nullum ii ministrum adhibeant, dum sacrum conficiunt, quibus idem instrumentum argenteum minime conceditur; qui tamen hoc jure praediti sunt, licet ministrum ipsis non denegemus, aliqua tamen supersunt, de quibus admoneantur. Ac primum; ipsimet perficiant, quae ad Sacrum Calicem spectant, cum eos ministros aliquando deferant, qui licet Clericalem habitum superinduant, ne quidem Tonsuram acceperunt. Etenim evenire potest, ut Calicem contingant, in quo Christi Sanguis contineatur; tunc praesertim, cum Natali Domini post duas priores Missas Calix minime detergitur, in quo Christi Sanguis superesse potest. Certum vero est (licet mitiores recentium Scriptorum opiniones sequi velimus) Sacerdotibus tantum, ac Diaconis potestatem fieri, ut Sacra Vasa contingant, in quibus Christi Corpus, et Sanguis habeatur, Subdiaconis tribuitur, dum Altari ministrant, Calicem et Patenam tangere, ubi Christi Corpus, et Sanguis non fuerint. Accolytis autem extra Altaris ministerium eadem facultas traditur, cum Vasa sacra ad Sacrificium necessaria praeparare ipsi debeant. Tandem diuturna Consuetudine factum est, ut Ordinati omnes, et qui sola Tonsura praediti sunt, si aliqua causa intercedat, Sacra Vasa, dum vacua sunt, extra Altaris ministerium contingant (3).

Postremo, ut ritu omnia pacateque fiant, fatemur aequo libentique animo Nos excipere singula privilegia, quae Abbatibus Regularium solemne sacrum facientibus ab Alexandro VII. per decreta generalia tradita fuerunt (4), quaeque post Synodum Cardinalis Jacobi Boncompagni impressa leguntur. Attamen aegerrime pateremur, si in Missis Pontificalibus, aut privatis ea negligerent, quae ab iisdem decretis perscribuntur. Inter privilegia illud enumeratur (5): *Pontificales benedictiones cum trina Crucis productione in Missis tantum Pontificalibus, nec non Vesperis, et Matutinis Pontificaliter itidem celebratis licere sibi tantum, meminerit.* Illud vero ipsis interdicitur (6): *In Missis privatis quoad indumenta, caeremonias, Ministros Altaris ornatum, et benedictionis largitionem a simplici Sacerdote non discrepent.* Procurator Generalis Ordinis Cassinensis contra ejusmodi decretum, veterem consuetudinem, et peculiari quaedam privilegia Sacrae Congregationi protulit, quae tamen die 20. Julii anno 1660. respondit: *servandum esse decretum* quod Alexandri VII. auctoritate confirmatum fuit. Quare sedulo caveant Abbates, ut manus dextera, quae benedictiones in Sacris solemnibus impertiri consuevit, semel tantum Populo benedicat, cum privatim Sacrificium celebrant. Id vero non ita difficile videtur, cum ipsi more Episcoporum solemnia facere haud crebro, juxta Pontificis ejusdem decreta, permittatur.

APPENDIX XXI.

Quamquam haec, quam subnectimus, Epistola Summi Pontificis, nihil illustret de iis, quae in Tractatu loquutus est; quoniam tamen peculiare punctum celebrationis Missae in ea evolvitur, atque eruditissime pertractatur, hinc nos gratam rem facere Lectoribus visi sumus, si eam huic Tractatui adjungamus.

Epistola Sanctissimi Domini Nostri BENEDICTI PAPAE XIV. ad Reverendissimum Dominum Ignatium Realem primum Pontificia-

(1) Pag. 235. et 236.

(2) Part. 1. tit. 2. formul. 4. sub. num. 28.

(3) Suarez in 3. part. D. Thomae tom. 3. disput. 81. sect. 8. §. tertium exemplum. Pasqualgus de Sacrifi. nov. legis quaest. 837. per totam. Quartus ad Rubric. Missalis part. 2. tit. 1. dub. 6. lib. 6. La Croix pag. 2. num. 357. et sequentibus.

(4) Die 17. Septemb. anno 1659. et die 20. Julii anno 1660.

(5) In Decretis anno 1659. §. 13. (6) §. 21.

rum Caeremoniarum Magistrum de celebratione Missae a sedente.

Dilecto Filio Magistro Ignatio Reali Apostolicarum Caeremoniarum praefecto.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Dilecte Fili, Salutem, et Apostolicam Benedictionem.

Æstas anni 1756. proxime praeteriti variis corporis afflictionibus Nos oppressit, quas, aetas nostra gravis admodum, atque non intermissi a prima juventute labores progignere videbantur. Morbi initium, prout fieri absolet, leviorem vim exserebat; hinc a Nobis ipsis Episcopatus Ordine insignendum esse reputavimus Reverendissimum Dominum Carolum Camucium Justinopolis, sive Ægidae Antistitem, cui rei perficiendae Tu utpote primus Caeremoniarum Magister opportuna quaeque disposuisti, et de qua Nos die 20. Octobris 1756. Epistolam dedimus ad Praesulem ordinandum, quam typis impressam quartus Bullarii nostri Tomus propediem lucem publicam visurus numero LXIV. exhibebit.

II. Malum, quod in suo exortu levius videbatur, progressu suo exasperatum est haud mediocriter; insequentibus quippe mensibus bis morientium viatico muniti, bis extremum inuncti, et bis pariter, juxta Romanorum Pontificum probatum morem, fidem sumus professi. E gravissimis hisce discriminibus erutos Domini benignitas in eam Nos constituit corpus habitudinem, qualis nunc est, quaeque intelligentiae facultatem adeo Nobis non eripuit, minuitve, ut divino beneficio eam in ipso augescentis morbi furore conservaremus immotam: Exteris non minus, quam publicarum rerum curam gerentibus Nos alloquendi facultatem concedimus, opportuna mandata singulis imponentes: Intersumus Consessui, quem Consistorium dicunt, et S. Officii Congregationi semel in hebdomada sub nostro obtutu haberi solitae: Scriptorum calamus pro exigentia, et more quae occurrunt necessaria excipit: Basilicas quoque Romanae Urbis invisimus quandoque, nusquam tamen a sede gestatoria, qua sustinemur, descendentes.

III. Dies erat. 27. Octobris Divis Simoni et Judae Apostolis sacra, et Justinopolitani Antistitis consecratione celebrata, ex qua Sacris amplius operati non sumus, pedibus nulla ratione Nos sustinere valentibus; diebus vero, quibus alioqui Sacra facere consueveramus, sacram Eucharistiam recepimus sedentes, aut sedentis in modum lecto incubantes, neque sub id temporis Missam a Nobis celebrari posse sperabamus, quod Medici spem Nobis fecissent mitigato aestatis beneficio aere, omissa interea compensatum iri. Verum nihilo firmiores effecti temporis illa vicissitudine etiam annua, videbamur per reliquam vitam omnem pedum juvamine, et spe simul augusta mysteria celebrandi excidisse, jamque huic necessitati lubentes obtemperabamus. Id porro solum est reliquum, ut disquiramus, semperne Sacra Communione simus reficiendi, an vero Missa sit celebranda sedentibus?

IV. Lubentes Nos huic necessitati cessisse diximus, neque enim a Deo sive vitam, sive infirmitatis ablationem petivimus, Sanctissimae ejus voluntati omni cordis plenitudine, et sinceritate subjecti, certi, ipsum et animae nostrae, et Ecclesiae, et Sedis Apostolicae curam habiturum, concesso etiam aliquo vitae spatio. Diximus praeterea tempus adesse, quo determinandum esset, pergendumne in consueta hucusque Sacrae Eucharistiae sumptione, an vero Missa esset celebranda sedentibus. Cum vero Salomon Prov. cap. 3. hortetur: *ne innitaris prudentiae tuae*, quae eadem verba in Decretali *ne innitaris, De constitutionibus* laudata sic illustrat Jansenius in Proverbia: *vetat niti suae prudentiae, quod est sic illi fidere, quasi illa sufficiat ad directionem actuum nostrorum, et provisionem rerum necessariarum.* Similiter Salazar in eumdem Proverbiorum locum num. 26. cum S. Joan. Chrysostomo observat, hac lege teneri etiam senes quantumcumque rerum experientia praeditos, et quocumque prudentiae baculo suffultos: *Baculus, inquit Chrysostomus, senectutis sustentatio est. Quapropter dixerim, eo spectasse Salomonem, ut his verbis suadeat, sapientiae, vel prudentiae propriae non inniti. Nam, si qui possent certo propriis consiliis, et prudentiae fidere, maxime senes, et grandaevi, propter experimentum, et canos. Ait ergo, ne prudentiae, quasi baculo, innitaris: id est, etiamsi ad senectam perveneris, cum opus est baculo, ne tunc quidem tua prudentia, quasi baculo utaris:* Hinc est, quod Nos adductis in utramque partem argumentis

sive pro sumenda ulterius Comunione, sive pro celebranda Missa sedendo militantibus, statuimus hanc nostram lucubrationem variorum pietate, et doctrina conspicuorum virorum trutinationi committere, ut secundum illorum judicia, quae agenda sint constituamus. Æneas Sylvius Piccolomineus, postea Pius II. in Pontificia dignitate dictus in Epistola ad Martinum Mayer Mogunensis Archiepiscopi Cancellarium data, et in ipsius Commentariis Romae 1584. edita necessitatem exponit, qua Pontifex alios consulere tenetur: *Papa etsi doctus, et sapiens est, non tamen tam verbo suo sapit, quam consilio assistentium; et deciperetur forsitan aliquando, nisi astarent viri sapientes qui multa noscant.* Magno Nobis documento qui nec sapientia, nec doctrina praecellimus, in negotio praesertim Nos ipsos concernentes, in quo amor proprius Nos insigniter posset decipere absque aliorum prudenti consilio.

COMMENTATIO.

Satiusne sit, Sacram Communionem recipere, more hactenus a Pontifice servato, an Missam celebrare sedendo.

V. Ut ordinatim procedamus, exponemus primo loco quae recipiendam porro Communionem concernunt, omissa celebratione Missae a sedente perficienda, inde gradum facturi ad partem alteram, quae Communionis loco Missam a sedente celebrari permittit.

VI. Docet S. Thomas 2. 2. quaest. 93. art. 1. *Ad secundum*: justos ante legem interiori quopiam instinctu didicisse modum Deum colendi, quem alii quoque fuerint imitati: *ante tempus Legis justi per interiorem instinctum instruebantur de modo colendi Deum, quos alii sequebantur.* Per legem vere postmodum inducta fuisse praecepta externa, quibus ad ea perficienda, et instruebantur, et adstringebantur homines: *postmodum vero exterioribus praeceptis*, pergit Angelicus Doctor, *circa hoc homines sunt instructi quae praeterire pestiferum est.*

VII. Abrogata postmodum per Christi adventum Mosaicae Legis observantia, et Evangelio promulgato, non quidem omnes Ritus ad Sacramentorum administrationem, Missaeque celebrationem pertinentes ab Apostolis fuere instituti, sed eorum plerique ab Ecclesia praescripti, quod tamen minime evincit, quin omnes adamussim sint observandi. Suarez *Tom.* 3. *in* 3. *part.* D. Thomae *qu.* 83. *art.* 5. *disput.* 84. *sect.* 1. post relata S. Pauli Apostoli verba 1. ad Corinth. 14. *omnia secundum ordinem fiant in vobis*: inquit, adactam fuisse Ecclesiam ad constituendum ordinem stabilem circa res etiam minutissimas spectantes ad Ritum administrandi Sacramenta, et Missae celebrandae, *et ideo oportet in his omnibus etiam minutissimis certum ordinem ab Ecclesia constitui:* si namque cujusque arbitratui id fuisset relictum, *multa indecore, et imprudenter fierent:* quid quod eadem omnes Rituum ratio et Ecclesiae unitatem commendet, et intentam Pastorum sollicitudinem? *Haec uniformitas, quae in his omnibus servatur, ad splendorem officii Ecclesiastici spectat, et unitatem Ecclesiae commendat, et Pastorum ejus curam, ac sollicitudinem.*

VIII. Jam vero ut ad materiae Nobis propositæ fundum mittamus bolidem, generales regulae, quas rubricas dicunt, Romani Missalis Tit. 17. vetant sessionem in Missis privatis, quam tamen concedunt in solemnibus, dum *Kirie*, *Gloria*, et *Credo* a Choro decantantur. Tridentinum vero Concilium *Sess.* 7. *de Sacramentis in genere can.* 13. omnem quantulamcumque mutationem Rituum prohibet, et S. Pii V. Bulla Missali praefixa rubricarum observationem exigit omnimodam. Ex quibus perspicuum videtur, quod, si quis alio modo, quam sedendo celebrare Missam nequeat, Communione *Laicorum more* contentus a celebratione abstinere teneatur.

IX. Quid vero, siquis ad sedentariae Missae celebrationem dispensetur? Verum, cum Rubricae sessionem prohibeant, videtur illa irreverentiam continere, quae dispensationis remedio non tollitur. Theophilus Raynaudus in opere inscripto: *Sacrum Christianum Acathistum, seu sessionis expers. Tom* 6. *pag.* 498. §. 4. *et seqq.* dilucide illam irreverentiam docet. Extat quoque opusculum S. Petri Damiani numero 39. editionis anni 1743., in quo Episcopum Bisuntinum hortatur ad arcendum a sua Dioecesi *opprobrium ignominiosae sessionis:* In Decreto etiam Gratiani, gemini hanc in rem Canones adducuntur, 57. videlicet, et 68. de Consecrat. dist. 1. primus ita habet: *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad Missarum solemnia celebranda praesumat cum baculo introire.* Alter vero ita sonat; *Apostolica auctori-*

tate mandamus, dum sancta Evangelia in Ecclesia recitantur, ut Sacerdotes, et celeri omnes praesentes, non sedentes, sed venerabiliter curvi in conspectu Evangelii stantes, Dominica verba intente audiant, et fideliter adorent.

X. Neque sermo Nobis est de dispensatione ad celebrandam Missam a sedente, qui tamen Canonem stans absolvat, quod alias concessum scimus, sed agitur de integra Missa sedendo celebranda, cujus exemplum haud extare dicitur: Pasqualigus *de Sacrificio novae Legis* Tom. 1. quaest. 227. quaerit; *An sacerdos dum celebrat, sedere possit?* Atque negative resolvens propter obstantem irreverentiam, ad Pontificiam dispensationem deflectens quaestionem, ait, illam non oportere concedi ad integram Missam, convenientius fore, si Sacerdos ob pedum debilitatem ad integram Missam absolvere nequeat intermisso tantisper continuo ordine, sedendo vires resumat. *Satius esset, quod potius interrumperet Missam, et sedens quiesceret ad recuperandas vires quam sedendo celebraret.* Id quod fieri vidimus ab homine pio, et docto Inquisitore Perusino, qui juxta tenorem obtentae dispensationis omne absolvendo Canoni tempus explere stando non poterat, pedibus officium suum denegantibus.

XI. Superflua forte videbuntur hactenus adducta contra Missam sedentariam, praesertim si de Canone pariter sermo instituatur; cum sessionis prohibitio non a Lege Naturae, aut Dei, sed positiva solummodo inducta sit: Pontifex autem Romanus omni positivo jure sit superior, facillime eidem derogando veniam facere poterit Missam omnem, ipsumque adeo Canonem sedendo absolvendi.

XII. At vero meminisse oportet, esse casus nullo aut Naturae, aut Divino jure prohibitos, in quibus tamen Pontifex neutiquam dispensare consuevit, quamvis soli positivae Legi derogaturus.

XIII. Non convenit inter Theologos, an matrimonium inter fratrem et sororem, jure naturali, Divino, vel humano prohibeatur: Certe S. Thomas, Gonzalez, Pontius, Parisius, et Aversa solam juris positivi prohibitionem agnoscunt; neque tamen ullo probato testimonio evincitur, a quopiam Pontifice admissas fuisse preces fratris, et sororis matrimonii vinculo invicem ligari petentium: quae enim a Sanctae Sedis hostibus proferuntur exempla, falsa sunt. Institit equidem Henricus VIII. Angliae Rex vehementer apud Clementem VII. ut spurio ipsius filio Duci Richemundensi ducere liceret Mariam, e legitimo Henrici, et Catharinae thoro prognatam, repulsam vero tulit illico; similiter dispensatio illa, cujus obtentu Dux Armeniacensis Sorori suae nupserat; subreptitia omnino erat, cum Calixtus III. constanter eam concedere recusaverit. Haec uberius relata, et comprobata reperies apud Rigantium in Reg. 49. Cancellariae a num. 13. ad 17. Nosque viri hujus mentionem honorificam eo facimus libentius, quod nostram, dum *in minoribus* essemus constituti, amicitiam peculiarem singularibus animi dotibus, et utilissimo illarum usu sibi vindicaverit.

XIV. Matrimonium in primo affinitatis gradu lineae rectae jure tantum positivo interdicitur, asseritque Silvius magni nominis Theologus, Pontificem dispensare posse cum vitrico, et privigna; ad hunc vero diem Pontificum nullus extitit, qui ex causa etiam gravissima dispensaverit in primo affinitatis gradu lineae rectae, prout ostensum a Nobis est lib. 9. *De Synodo Dioecesana cap.* 13. *n.* 4. *edit. noviss.*

XV. Impedimentum *criminis* secuta etiam conjugis occisione positivo jure est stabilitum, quod patet ex Hebraica Lege matrimonium post copulam, et conjugis occisionem irritum non agnoscente: atque ipsi probe meminimus, rejectam esse a Tribunali Sancti Officii, cui *in minoribus* a consiliis eramus, petitionem Judaei cujusdam *criminis* impedimentum Hebraeorum matrimoniis opponere volentis, si post conjugis occisionem fuissent contracta. Sane nemo Davidis cum Bethsabea matrimonium irritum tradidit, quanquam adulterium praecesserit, et Uriae interfectio. Cum itaque matrimonium ejusmodi jure solum positivo prohibeatur, adeo difficulter dispensatio concedenda nec fuisset, nec esset, concurrente praesertim causa legitima, si generalis illa regula subsisteret, facile dispensari in prohibitis jure tantum positivo: neque tamen exemplo ullo constat, Pontificem dispensasse in impedimento hujusmodi publico. Videantur quae hanc in rem congessit Miglioruccius *in Institutionibus Canonicis* ad lib. 2. tit. 14. in explicationibus ad num. 9. et 10. *ubi conjugis occisio secuta sit, numquam dispensatur, non quia Pontifex non possit;* si impedimentum sit occultum, Major Poenitentiarius dispensat in matrimoniis tum

contractis, tum contrahendis pro foro interno, commisso adulterio, sed *neutro machinante;* Verum si impedimentum oriatur ex adulterio, *utroque vel altero machinante;* sitque occultum, habet quidem Major Poenitentiarius facultatem dispensandi, *raro tamen*, et semper pro foro tantum interno, his quoque servatis, ut gravis concurrat necessitas, aut grave immineat periculum, et casu in plena Congregatione, aut Poenitentiariae signatura proposito. Videatur Constitutio nostra XCV., *Pastor bonus* Tom. 1. nostri Bullarii §. 44.

XVI. Hactenus in medium allata abunde commonstrant non temere pro regula statuendum, quod prohibitis Lege solum positiva, non vero naturali vel Divina, derogandi plena et non circumscripta sit Pontifici Romano libertas: imo exemplis adductis illud adjungi potest de Missa sedentaria una cum Canone celebranda; namque Missae hujus oppugnator concessionis similis memoriam haud extare contendit.

XVII. Neque dictis obest, quod dispensationis ejusmodi denegatio impediat magnum bonum, aedificationem nimirum populi ex Episcopi celebratione, qualicumque demum valeret modo, peracta, proventuram, namque edificatio illa neutiquam obtinetur, cum dispensationes istae celebrandi sedendo, excepto tempore Canonis, clausulam contineant, ut Missa in privato Oratorio celebretur ad evitandam populi mirationem; atque cum bonum illud obtineri possit, praescindendo a motivo praemisso, non videtur illius consecutio quaerenda novitatis hujus in Ecclesiam intrusione; Episcopi siquidem pietas nutriri potest per Communionem *more Laicorum* sumptam, qui autem pro populo sacrificium offerat, substituere sibi potest Sacerdotem alium.

XVIII. Magnum beneficium est, si infirmo, quod petiit Sacrum Viaticum a Sacerdote porrigatur: Verum si nequidem una habeatur candela, si vestes sacrae desint, si alio profectus esset Sacerdos casum haud praevidens, clavesque tabernaculi secum ferens; tum enim vero infirmus Viatici Sacri munimine carebit quidem, docebitur tamen sufficere desiderium, et Sacramenti perceptionem *in spe*, cum nequiverit recipere *in re:* Similiter, et in Sacerdote sufficiet prompta ministrandi infirmo Viaticum voluntas, cum Missae celebratio absque luminibus aut sacris indumentis licita non sit, nequidem pro ministrando Viatico, juxta probatiorem opinionem, qua de re actum est in nostro Tractatu de SS. Missa Tom. 2. Sect. 2. cap. 1. §. 3. edit. Ital. Sect. 2. num. 52. edit. Latinae.

COMMENTATIO.

De celebratione Missae etiam sub Canone a sedente, quin obligetur Sacerdos stare non valens ad recipiendam semper Communionem more Laicorum.

XIX. Asserens bene concedi licentiam, ut Sacerdos debilitate pressus sedendo Missam, ipsumque adeo Canonem absolvere possit, contendit, sessionem inter Divinas preces nec indecentem esse, nec opprobrio plenam. In Actis Apostolorum cap. 2. legimus, Divinum Spiritum descendisse super Apostolos in coenaculo sedentes: *et replevit totam domum, ubi erant sedentes.* Ideoque Cardinalis Cajetanus in Acta Apostolorum ita commentatur: *non horreo sessionem corporalem cum nihil indecens inducat*: additque Navarrus in Manuali de Oratione *cap.* 4. *num.* 12. situm corporis sedentarium non esse incongruum orantibus. Admittit quidem sedentariae Missae Patronus, indecens esse Missam celebrare a sedente; attamen causa legitima concurrente, puta pedum debilitate, nequidem Canonem stando perficiendum permittente, sufficiens motivum haberi ad concedendam sessionem per totam Missam, non quidem singulis, sed spectabilioribus e Clero propter dignitatem suam Ecclesiasticam, multoque magis Episcopis ad celebrationem ex munere suo adstrictis. S. Petrus Damianus aversabatur vehementer sessionem in precibus, sub finem tamen praelaudati opusculi cap 4. pag. 336. haec addit; *Nemo sedeat, nisi corporis eum valetudo compellat.* Nec pacatior sessionis in orando osor Theophilus Raynaldus loc. cit. pag. 503. col. 1. ita habet: *Quis sedere coram Deo audeat injussu ejus? at abest Dei nutus, vel jussum de sibi assidendo, si absit aegritudo corporis sessionem deposcens, ea enim corporis imbecillitas Divinae indulgentiae ad sedendum concessae tessera est ex natura rei.* Cumque in Canone 131. Concilii Aquisgranensis legamus? *Nec cum baculis in Choro, exceptis debilibus, sed religiosissime illis, standum, et psallendum est.* Eruditus Pater Haestenus in doctis suis disquisitio-

nibus monasticis lib. 7. disquis. 1. pag. 705. ita Canonem explicat: *Quod autem debilibus hic legimus baculum indulgeri, caeteris negari, id factum eo modo, quo de Zebina scribit Theodoretus in Philoth. cap. 24. postquam autem non permittebat senectus, ut circa molestiam stare posset assidue, sustentaculum ei praestabat baculus, cui innixus Dominum et laudabat et orabat.*

XX. Et sane, si media omnia adhibentur, ut Sacerdos ad Missae celebrationem ineptus effectus, dispensationis remedio ad eam celebrandam reddatur idoneus, si conatus omnis intenditur, ut auferantur impedimenta Laicos a Sacramentorum perceptione arcentia: mirari nemo debet, si non solum aliquibus pedum debilitate laborantibus concedatur facultas Missae sedentariae Canone excepto: sed si dignioribus Ecclesiae Ministris Episcopis praesertim eadem pedum infirmitate oppressis permittatur sessio sub ipso quoque Canone, et Consecratione.

XXI. Si Parochus, aut Sacerdos alius videndi omnimoda facultate privatus non sit, licentia ei conceditur celebrandi in festis solemnioribus, et duplicibus Missam votivam de Beatissima Virgine, diebus autem ferialibus Missam Defunctorum: multae vero clausulae huic concessioni adjiciuntur, illa praesertim, ut *non sit omnino caecus, nec recitet memoriter;* injungiturque Episcopis, ut si caecus omnino reddatur, omni celebrandi facultate privetur. Atque si Sacerdos caecus efficiatur post susceptum presbyteratus ordinem, hic illum defectus non ordine ipso, sed ordinis executione privat, et quidem tantum quoad confectionem Eucharistiae; non item quoad alias functiones visum non exigentes, qualis esset confessionis auditio, praedicatio etc. prout optime observat S. Thomas 3. part. quaest. 82. art. 10. ad 13. Non vero desunt exempla concessae caecis Episcopis licentiae Missam celebrandi. Aimonius sane refert in Actis Concilii Tricassini anno 878. habiti apud Baronium, et Natalem Alexandrum, Joannem VIII. in eodem Concilio ad instantiam Episcoporum Hincmaro Laudunensi caeco, nepoti Hincmari Rhemensis facultatem Sacris operandi fuisse elargitum. Soto quoque in 4. Sentent. dist. 9. quaest. 1. art. 2. testatur visum a se in Concilio Tridentino Episcopum caecum ex Pontificis dispensatione quotidie celebrantem. Cum Nos *in minoribus* munere fungeremur Secretarii Congregationis Concilii mature discussa materia, excussisque Autoribus allegatis a Nobis, in folio desuper confecto, et tom. 4. Thesaur. Resol. Congreg. pag. 101. et seqq. edit. Urbin. Parocho Florentino caeco omnino, sed magnorum meritorum intuitu circumstantiarum variarum in ejus favorem concurrentium licentia concessa est Missam celebrandi sub assistentia alterius Sacerdotis: causa haec proposita est 2. Augusti 1727. et ejusdem anni, mensisque die 23. terminata. Neque recentiora desunt exempla similium concessionum.

XXII. Non est celebranda Missa operto capite. Canones id prohibentes adducti a Nobis sunt *in Notificatione* 14. *Tom.* 2. *quae* 34. *est Latinae editionis* §. 2. *edit. Ital., Latinae vero Sect.* 1. *num.* 53. Inter alios vero Canones ad litteram id habet Can. *Nullus Episcopus, de Consecrat. dist.* 4. *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, ad solemnia Missarum celebranda praesumat cum baculo introire, aut velato capite Altari Dei assistere.* Quidquid autem si de eo, quod Vasquez Tom. 3. in 3. part. Disput. 232. cap. 4. refert, in Polonia Sacerdotes etiam Regulares in hyeme operto capite Missam dicere usque ad Consecrationem; consuevit dari licentia capite operto Missam legendi excepto Canone, si testentur Medici ex capitis nudatione sanitatis periculum imminere. Paulum V. concessisse legitur in aliquibus Orientis Ecclesiis Missas integras una cum Canone operto capite celebrari, cum iis in regionibus inurbana habeatur capitis denudatio. Raynaudus citat. Tom. 6. pag. 499. columna 2., et Henaus Tom. 2. de Sacrificio disput. 27. section. 2. numer. 10. admittunt, operto capite Missam, et Canonem dici posse, si alias timeatur saluti Sacerdotis, in regionibus praesertim frigidis. Ideoque Navarrus lib. 3. de celebrat. Missarum, Consil. 7. num. 5. edit. Venet. 1621. haec adferet: *Non desinunt Sacramenta Divina reverenter tractari, eo quod ex juxta causa et necessitate vitandi frigoris, vel doloris capitis, pileolo aliquo honesto caput tegatur.* Concordat Salmero Tom. 14. in ep. 1. ad Corintios cap. 11. disput. 18. pag. 144. edit. Colon. 1614. et Henaus cit. sect. 2. num. 20. ita cum Arriaga concludit: *Non est censendum, Deum malle omitti Sacrificium, aut quod graviter Sacerdotes de salute periclitentur, quam quod habeant tecta capita, cum hoc ipsum, quod extra necessitatem esset irreverentia, desinat esse talis in similibus casibus.*

Praeterea Sacerdotibus vetitum est deferre fictitia capillitia, prout liquet, ex documentis a Nobis congestis in Tractatu *de Synodo Dioecesana* edit. noviss. lib. 11. cap. 9. maximeque ea prohibitio se extendit ad celebrationem Missae, attamen per speciem aliquam tolerantiae, ut Clericis concedatur etiam Missam celebrare sic coopertis, dummodo corona, seu tonsura clericalis aperta semper maneat.

XXIII. Agendum jam est de modis excogitatis, quibus facilior redditur Laicis Sacramentorum perceptio, non obstantibus quibusdam difficultatibus. Notum cuique est, celebratam olim in mari Missam, quae sicca dicebatur, quaeque prohibita est; nunc autem facultas conceditur Missae verae celebrandae, si tamen navis secura sit, remota a littore, mare tranquillum, et praeter Sacerdotem celebrantem adsit Presbyter, aut Diaconus alius, qui exurgente forte quopiam motu calicis effusionem praevertat: singula videri possunt Tom. 2. de Sacrificio Missae Sess. 2. cap. 1. §. 3. pag. 256. edit. Ital., Latinae vero Sect. 2. num. 49. et seqq. Atque ne prolixior sit oratio, indicare sufficiet, modum quoque adinventum esse ministrandi Sacram Eucharistiam infirmo, consecratam particulam deglutire non valenti, nec minus peste laboranti, quin Sacerdos ministrans eam contrahendi periculum subeat; quoad primum videatur in Tract. de Sacrificio Missae Tom. 2. Sect. 2. cap. 6. §. 4. edit. Ital. et Sect. 2. n. 170. edit. Latinae. Secundum habetur in Tractatu de Synodo Dioecesana edit. noviss. lib. 13. cap. 19. num. 21. et seqq. Ex quibus omnibus confirmantur superius dicta, nimirum si omni ratione prospectum est Sacerdotibus simplicibus celebrare non valentibus, ut possint nihilominus Sacris operari, si omni possibili modo Laicis Sacramenta ministrantur; non debent accumulari scrupuli et subtilitates ad arcendos Presbyteros in dignitatibus Ecclesiasticis constitutos, et Episcopos praesertim a celebranda Missa sedentaria, si debilitate pedum laborent: cum praecipuum Episcoporum officium sit, offerre Deo Sacrificium pro populo curae suae concredito, et pro seipso.

XXIV. Id sane disertis verbis docet S. Paulus Epist. ad Hebr. cap. 5. vers. 1. et seqq. *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona, et sacrificia pro peccatis, qui condolere possit iis, qui ignorant, et errant: quoniam et ipse circumdatus est infirmitate et propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam et pro semetipso offerre pro peccatis*: et in ejusd. epist. cap. 8. vers. 3. *Omnis enim Pontifex ad offerendum munera, et hostias constituitur.* Inde post prolixum sermonem in idem caput 5. concludit Joannes Gagneus: *Munus ergo assumpti Pontificis est orare, et pro suis, et pro populi delictis sacrificia offerre, et agnoscere se peccatorem, atque ita populi peccatis condolere.* Gagneo assentiuntur Guilelmus Estius Salmero, et Cornelius a Lapide in Commentariis in citatum caput. 5. Neque regerenda hic est superius allata objectio, cessare motivum edificandi populum per celebrationem, cum haec perfici nequeat a sedente nisi in cappella, aut Oratorio privato ad evitandam populo demirationem; neque enim populi edificatio princeps causa celebrandi est, sed oblatio Sacrificii pro populo, quae obtinetur aeque per celebrationem in Oratorio. Praeterea populus videns Episcopum suum celebrare, quo potest, modo, sciensque sedentem celebrare ex concessione Pontificia, tantum abest, ut offendatur, quin potius edificetur.

XXV. Bene omnia haberent, inquis, si prout exempla habentur concessae Episcopis licentiae, sedendo Missam celebrandi, illa ad Canonem quoque, adeoque ad totam, et integram Missam se extenderet, in hoc enim cardo rei vertitur. Antiquitatis sacrae monumenta evolventi occurrit S. Lucianus Martyr, qui in persecutione Maximiani fidelium eodem secum carcere detentorum desiderio Sacro Missae Sacrificio assistendi facturus satis, ipso Epiphaniae festo die in terram extensus, et pectore tamquam ara usus Sacris est operatus, prout videre est in Actis apud Bollandistas Tom. 1. Januarii pag. 361. n. 14. Theodoretus Cypri Episcopus in gratiam Sancti Eremicolae, qui Missae nunquam interfuerat, allatis in ipsius tugurium sacris vasis manibus Diaconorum pro Altari usus Sacram confecit Eucharistiam, prout ipsemet refert in Philotheo cap. 20. Uranius in epistola *de obitu Paulini* apud Bollandistas Tom. 4. Junii pag. 168. n. 2. testatur, quod cum ad decumbentem S. Paulinum Nolanum Episcopum alii duo Praesules inviserent, aegrotus licet cum aliis Missam celebraverit erecta prope lectum ara: *Et quasi profecturus ad Dominum, jubet, sibi ante*

lectulum suum sacra ministeria exhiberi, scilicet ut una cum Sanctis Episcopis oblato Sacrificio, animam suam Domino commendaret: quod et factum indicatur num. 3. *Et cum haec omnia Sanctus Episcopus laeto, ac perfecto ordine celebrasset:* Neque, quod aliqui contendunt, illa Uranii verba de perceptione Sacrae Eucharistiae, non item de celebratione Missae intelligenda sunt: huic enim suffragantur Tillemontius Tom. 14. in Actis S. Paulini art. 52. pag. 139. edit. Venet. doctissimusque Pater Magister Orsi Magister Sacri Palatii Apostolici Tom. 12. Hist. Eccles. lib. 18. n. 76. pag. 375.

XXVI. Speciosa quidem sunt exempla superius allata, praesentique casui apprime conveniunt, verum antiqua sunt, et praecedentia tempus illud, quo in modernos ritus fuit reducta Missae forma. At vero S. Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus mortuus est sub initium Saeculi noni, Ignatius vero Episcopus Nicaenus. Tarasii discipulus, et illius vitae scriptor, videndus apud Baronium ad annum 806. et apud Bollandistas tom. 3. Februar. pagin. 586. num. 47., hunc in modum describit celebrationem Missae a Sancto Patriarcha graviter decumbente peractam: *Ingruens morbus, et valde gravem ei dolorem afferens, non persuasit, ut oblivisceretur perpetui, et Divini Officii. Nam et morbo, et senio laborans, nequaquam satiabatur sacrosancti Mysterii celebratione, sed intenso amore ad Deum ardens, et morbi nullam ducens rationem, pectore innixus mensae ligneae, quae ponebatur ante Aram Divinam, Sancta peragebat, infirmus videlicet:* quod est, ventre, et pectore adniti tabulae, partemque corporis reliquam, pedibus sustentando. De S. Ivone Presbytero et Parocho Britanniae Armoricensis anno 1303. defuncto legitur, quod pedibus insistere non valens hoc Missam celebraverit modo: *Fugit adeo infirmus, et debilis, quod se non poterat sustinere; immo interdum sustentabatur per aliquos assistentes, et sic Missam celebravit in Cappella sua:* prout videre est tom. 4. Maji apud Bollandianos pag. 541. A. num. 17. atque testis *de visu* fatetur apud eosdem Bollandianos loc. cit. pag. 560. C. n. 65. Mauritius vero Gaufridus in prolixa descriptione vitae S. Ivonis in cit. tom. 4. Bollandistarum pag. 594. A cap. 5. num. 59. rem omnem ita complectitur: *Erat autem adeo tunc infirmus, ut pro debilitate corporis nec induere, nec exuere per se sufficeret sacras vestes, sed nec alia pro Missa necessaria praeparare ad Altare se sustinere, aut ad elevandum Corpus Domini se juvare, nisi ab assistentibus Abbatibus Belliportus, et de Beagar, et Archidiacono Trecorensi cum aliis praesentibus fulciretur.*

XXVII. Proprius jam ad scopum accedimus, sed cum disciplina illius aevi, cujus exempla in medium attulimus, necessitatem dispensationis Apostolicae ad Missae sedentariae celebrationem necdum induxerit, quae tam sapienter admodum est invecta, ne quisquam infirmitatem sibi fingens sedendo celebrare augusta Mysteria auderet: adferemus porro exempla concessarum a Romanis Pontificibus dispensationem pro celebratione Missae a sedentibus excepto tempore Canonis, de quo haud est controversia, sed de integra Missa a sedentibus celebrata, de qua in praesentiarum potissimum quaestio agitatur.

XXVIII. Joannes Renna Venetus factus 3. Novembris 1534. Episcopus Algerensis, indeque anno 1538. die 13. Maji ad Sedem Pampelonis Novae translatus varias a Paulo III. gratias petiit. Inter alia exposuit, se podagrae morbo omni propemodum membrorum usu esse privatum: *Diversis infirmitatibus podagrae detentus, quibus fere ad membrorum invaliditatem redactus es:* Ideoque Missam stando celebrare non valens, petiit facultatem Sacris operandi in sella eo confecta artificio, ut illi insidens stare videretur: *Ac tibi, qui propter infirmitatem praedictam, Missam stando celebrare non vales, et zelo devotionis accensus Missam celebrare desideras, tibi, ut sedendo in quodam artificio sedis per te facto, in quo sedendo stare videris, quoties tibi placuerit, Missam celebrare, benedictionem elargiri, et alia, quae ad Episcopalem Ordinem pertinent, etiam sedendo exercere, tenore praesentium de speciali gratia indulgemus: proviso, quod Divinum Sacramentum debita cum reverentia tractetur, et scandalum non sequatur, et si celebratione tua in artificio praedicto abstantes scandalizari verisimiliter credi possit, celebrationem hujusmodi non publice, sed privatim facias.* Breve Cardinalis Hieronymi Ghinucci manu subscriptum reperitur, ille enim scripta roborandi munere fungebatur, prout Ciacconius Tom. 3. pag. 569. refert: adjectum quoque est nomen Secretarii Apostolici breviori nota signatum. Ipsum vero Breve habetur in schediis autographis Brevium Pauli III. in Archivio secreto anni 1538. num 466. integrumque exhibebitur ad

calcem hujus Epistolae, ut cujusque judicium convincatur. Nos quidem mechanicarum rerum ignari, sedis hujus, in qua sedens stare videbatur, examen haud instituemus: Id exinde deduxisse sufficiet, Paulum III. Episcopo Pampelonensi facultatem fecisse per omnem Missam sedendi, ne Canonis quidem et Consecrationis tempore excepto.

XXIX. Pontifex Pius V. primo Pontificatus sui anno, Francisco Ferrerio Cardinali tituli S. Agnetis ob podagrae molestias stando Sacris operari non valenti veniam fecit, ut in privata Cappella sedens Sacram Liturgiam perageret: *Nos specialem gratiam tibi facere volentes, tuis in hac parte supplicationibus inclinati, circumspectioni tuae, ut, quotiescumque devotionis gratiam Missam celebrare volueris, si eam pedibus stando ob ipsas indispositiones commode celebrare nequiveris, illam sedendo in Oratorio domus tuae, seu Cappella tua privata, coram familiaribus, et domesticis tuis dumtaxat, ita ut exinde nullos scandalum, aut offendiculum capere possit, alias tamen rite celebrare valeas, auctoritate Apostolica tenore praesentium, licentiam concedimus, et facultatem.* Schediasma Authographum firmatum manu Reverendissimi Caesaris Glorierii senioris Brevium Secretarii, in Archivio secreto inter diagrammata archetypa S. Pii V. anni 1566. num. 572. asservatur. Hoc quoque Breve integrum subjiciemus, tum ut cuique innotescat, tum, ut levitatis convincantur asserentes, rei cujuspiam exemplum non extare, quod ipsi illud ignorent; ex quo fit, ut, dum talium assertionum facilitas laboris molestiam in alios transfert, ipsis grave accidat, si quae existere negaverant, in lucem protrahantur.

NARRATIO

Factorum Romanum Pontificem attingentium, quorum notitia necessaria videtur praesentem quaestionem dijudicaturo.

XXX. Supervacanea videri poterunt, quae deinceps in medium erimus allaturi; si enim Summus Pontifex aliis impedimento laborantibus facultatem elargitur Missam celebrandi sedendo, mirarine subibit, si eadem ex causa eadem ipse utatur oeconomia? At vero universim loquendo non videtur Pontificiae dignitati convenire usus licentiae aliis concessae. Hinc ut dispiciatur, an indecens sit a Pontifice sedente Missam celebrari, disquirendum, fuerintne Pontifices, qui omnem Missae celebrationem sedentes perfecerint. Haud equidem magni Nobis moliminis haec res est, cum concessuri bonae memoriae Cardinali de Rohan podagra impedito licentiam celebrandi Missam sedendo excepto Canone, et Consecratione, omnia ad id argumentum facientia sollicite conquisierimus. Neque jam illa congerere valeremus, tum senii onere gravati, et ab aegritudinis molestiis nondum plene liberi; tum vero maxime carentes libris Nobis longo usu notissimis, quos cum omni nostra Bibliotheca selecta Instituto Bononiensi dedimus: quanto vero et laboris, et temporis, cujus penuria laboramus, impendio illa in libris, quibus necdum assuevimus, inquireremus?

XXXI. Honorius IV. anno 1285. in Pontificem electus. Diaconus erat, utique Presbyterio, et Episcopatu primum insigniendus. Historiographi infirmitatis habitu adfectum testantur: Martinus e Minorum coetu in *Floribus Temporum*, Joannes Vitoduranus, Andreas Ratisbonensis, et Hermannus Cornerus in suis Chronicis, apud Joan. Georg. Eccardum *in corpore Historico medii aeri tom.* 1. *pag.* 1631. *pag.* 1758. *pag.* 2088. *et tom.* 2. *pag.* 936. Affirmant alii Honorium ea pedum debilitate laborasse, ut nequidem incedere potuerit: Riccobaldus Ferrariensis *in Historia Romanorum Pontificum ad annum* 1285. *in tom.* 9. *Rerum Ital. Script. pag.* 182. Alii, ea chyragrae, podagraeque vehementia affictabatur, ut digitum digito jungere nequiret, teste Muratorio Annalium Italiae *tom.* 7. *pag.* 460. Missam sine instrumentorum quorumdam adminiculo celebrare haud valebat. Ptolomaeus Lucensis *lib.* 24. *Histor. Eccles. cap.* 13. *in tom.* 11. *Rer. Ital. Scrip. pag.* 1191. Rainaldus *ad annum* 1285. *num.* 14. Fleuryus *tom.* 28. *Hist. Eccles. pag.* 371. *et in vita ejusdem Pontificis*, Ciacconius *tom.* 2. *pag.* 247. Burius, Pagius *tom.* 3. *pag.* 455. *num.* 3., Auctor vitae Pontificum Hagae Comitum editae *tom.* 3. *pag.* 289. Porro Instrumenta, quibus ad perficiendam celebrationem utebatur, describit P. Franciscus Pipinus ex Ordine Prædicatorum *in Chronica lib.* 4. *cap.* 22. *Pedibus erat ita aegrotus, ut nec ambulare, nec stare posset: manus autem sic contractas habebat, ut digitos, exceptis pollicibus, unum ad alterum jungere non posset; immo etiam carne superexcrescente fere unus ab altero secerni non poterat. Et, cum*

celebraret, ponebatur Corpus Domini inter ipsos pollices et quodam instrumento ligneo, quo insidebat, volvebatur ad populum; videri cuncta possunt *cit. tom.* 9. *Rer. Ital. Script. pag.* 727.

XXXII. In Commentariis Pii II. anno 1458. ad Pontificatum evecti, post prolixam narrationem institutae supplicationis in translatione Capitis S. Andreae Apostoli ex Acaja eidem Pontifici dono missi, haec adduntur: *Die Sabbathi quae fuit Aprilis 17. celebrato grandi Officio, cum benediceret populo Pontifex Maximus, promisit in crastinum, ob reverentiam Resurrectionis, in Ecclesia Principis Apostolorum sese rem Divinam facturum portaturumque eo Sacrum Andreae Caput, ut iterum, atque iterum videretur, quod ex Altari Beati Petri adductum, in Palatio clauserat. Res nova et insperata fuit. Nam propter aegritudines et absentiam Pontificis ante quatuor annos, non viderant Romani suum Pontificem Divinam Hostiam offerentem. Cumque suis pedibus stare Pius Praesul nequiret, excogitata ingenia sunt, ut quasi sedens celebraret.*

XXXIII. Pius III. in Pontificem anno 1503. electus nonnisi Diaconus erat, atque lethali ulcere impediebatur, ne pedibus posset insistere. Sedens itaque Sacerdotio est initiatus a Cardinali Tituli Sancti Petri in Vinculis 30. Septembris. Primo vero Octobris ejusdem anni Episcopus consecratus, octavo postea die diademate Pontifico insignitus, sedens Missam Pontificalem celebravit in Basilica Vaticana. Omne id habetur libro ultimo Ephemeridum Joannis Burcardi Caeremoniarum Sacrarum Magistri *pag.* 56. 58. *et* 59. quem codicem Bibliotheca habebat Cardinalis Silvii Valentis nostri quondam Status Secretarii, jam vero tenet Reverendissimus Valenti ipsius Nepos.

ANNO MDIII.

Die Veneris 29. Septembris ordinavi sedem pro Papa, in qua sedens cruribus extensis ordinaretur, et celebraret, et mensam longam pro Altari, ut pedes subtus extendi possent.

Die Sabbathi . . . . . Cardinalis S. Petri ad Vincula ordinavit Papam . . . . . accessit in Planeta ad Papam illa sede ordinata ad omnia sedentem etc.

Die Dominica 8. Octobris, S. D. N. delatus in sede ad hoc ordinata, de qua per totum officium non descendit. Sed in ea post introitum Ecclesiae . . . accepit in ea Pallium, et portatus in ea super solium, deinde in ea celebravit.

XXXIV. Dum Romanus Pontifex solemniter celebrat, peracta ad Altare consecratione ad solium suum reversus, recipit Sacram Eucharistiam sub speciebus panis, et vini stans, neque sedendo communicat, prout per errorem scripserunt aliqui, viderique id potest *Tom.* 2. *Tract. nostri de Sacrificio Missae sect.* 1. *cap.* 20. §. 1. *edit. Ital. Latinae vero sect.* 1. *num.* 339. In caeremoniali autem libro Cappellae Papalis liberum est Summo Pontifici porrigendi Sacram Communionem Cardinalibus Diaconis, aliisque solio assistentibus sedendo; qua Nos libertate usi sumus nunquam, Augustissimum Sacramentum stando semper distribuentes. Electi Pontificis in Episcopum consecrandi scapulis a Cardinali consecrante Evangeliorum liber, capitique manus imponitur, inde caput, manusque Sacro Chrismate inunguntur, Pontifice interea semper sedente. Similiter si electus Pontifex Subdiaconatu, Diaconatu, aut Presbyteratu esset insigniendus, Episcopus Cardinalis Subdiaconatus Ordinem ei collaturus *Sedenti calicem vacuum cum patena, et urceolos cum vino, et aqua, bucale, et manutergium,* librumque Epistolarum porrigit. In collatione Diaconatus Cardinalis ordinans stans Pontificis sedentis capiti manum imponens dicit: *Accipe Spiritum Sanctum:* sedentique Pontifici aptat paramenta, et porrigit librum Evangeliorum. Tandem in collatione Sacerdotii sedens Pontifex manuum impositionem, Olei sancti, quod Cathecumenorum dicitur, unctionem, calicem cum vino, et aqua, atque patenam cum hostia recipit. Quae omnia luculenter ostendunt, haud inconveniens esse, sedere Pontificem in functionibus sacratissimis, atque eo ipso Missam totam a sedente posse celebrari, praesertim si pedibus debilitatis insistere non valeat.

XXXV. Atque haec sunt, quae in hac Epistola exponenda duximus, eorumque disquisitioni proponenda, quorum consilia expectamus, priusquam quid agendum, decernamus. Et si quidem sedentes Missam celebrare statuamus, tuum erit praeparare mensam Altaris cum consecrato lapide, immagine Salvatoris Cruci affixi, luminaribus, aliisque ad Sacra peragenda necessariis; vacuumque subtus Altare spatium relinquetur extendendis pedibus idoneum. Confidentes singula desteritate tua sin-

gulari perficienda, Apostolicam tibi Benedictionem peramanter impertimur.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem 11. Octobris MDCCLVII. Pontificatus nostri Anno Decimo octavo.

PAULUS PAPA III.

VENERABILI FRATRI

JOANNI EPISCOPO PAMPILONEN.

Venerabilis Frater, Salutem, et Apostolicam Benedictionem.

Cupientes commodis tuis, qui diversis infirmitatibus podagrae detentus, quibus fere ad membrorum invaliditatem redactus es, Limina Apostolorum Petri et Pauli visitare personaliter de triennio in triennium commode, ut jurasti, non vales providere, tuis in hac parte supplicationibus inclinati, tibi, ut, tua vita durante, per Procuratorem tuum ad hoc a te specialiter constitutum dicta Limina visitando, ad ea aliter visitandum minime tenearis, nec ad id invitus a quoquam compelli possis: ac tibi, qui propter infirmitatem praedictam Missam stando celebrare non vales, et zelo devotionis accensus Missam celebrare desideras, tibi, ut sedendo in quodam artificio sedis per te facto, in quo sedendo stare videaris, quoties tibi placuerit, Missam celebrare, benedictionem elargiri, et alia, quae ad Episcopalem Ordinem pertinent, etiam sedendo exercere, et Horas Canonicas, diurnas, et nocturnas, cum uno, vel duobus Capellanis juxta ordinem Romanae Curiae per dilectos filios nostros Cardinalem Sanctae Crucis, vel alios antiquitus institutum prout tibi placuerit, libere et licite dicere ac easdem Horas anteponere, et postponere, et cumulative unico contextu recitare sine scrupulo conscientiae libere et licite possis et valeas, tenore praesentium de speciali gratia indulgemus, proviso, quod Divinum Sacramentum debita cum reverentia tractetur, et scandalum non sequatur; et si celebratione tua in artificio praedicto astantes scandalizari verisimiliter credi possit, celebrationem hujusmodi, non publice, sed privatim facias. Non obstantibus Apostolicis in Provincialibus et Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus constitutionibus, et Ordinationibus, caeterisque contrariis quibuscumque.

Datum in Domo Sanctae Crucis extra muros Nicen. sub Annulo Piscatoris VI. Junii MDXXXIII. Pontificatus Nostri anno Quarto.

Hieronymus Card. Ghinuccius
Fab. Vigil.

PIUS PAPA V.

DILECTO FILIO NOSTRO

PETRO FRANCISCO

TITULI SANCTÆ AGNETIS IN AGONE

PRESBYTERO CARDINALI FERRERIO VOCATO.

Dilecte Fili noster salutem, et Apostolicam benedictionem.

Eximia virtutum dona, quibus personam tuam illarum largitor illustravit Altissimus, promerentur, ut votis tuis, praesertim quae ex devotionis fervore prodire dignoscuntur, benigno annuamus affectu. Cum itaque, sicut Nobis nuper exposuisti, tu adeo frequenter gravibus tui corporis indispositionibus et praesertim podagra, quae te assidue impeditum tenet, laborare solitus sis, ut quando devotionis tuae causa Missam celebrare desideras, quoniam pedibus stare non potes, id facere nullo modo valeas; quare Nobis humiliter supplicasti, ut tibi in praemissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur specialem gratiam tibi facere volentes, tuis in hac parte supplicationibus inclinati, circumspectioni tuae, ut, quotiescumque devotionis gratiam Missam celebrare volueris, si eam pedibus stando ob ipsas indispositiones commode celebrare nequiveris, illam sedendo in Oratorio domus tuae, seu Cappella tua privata, coram familiaribus et domesticis tuis dumtaxat, ita ut exinde nullus scandalum, aut offendiculum capere possit, alias tamen rite celebrare valeas auctoritate Apostolica tenore praesentium licentiam concedimus, et facultatem. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, caeterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romae apud Sanctum Marcum sub Annulo Piscatoris die XXVIII. Septembris MDLXVI. Pontificatus Nostri Anno Primo.

Caesar Glorierius.

Jam cuncta congesseramus, quae ad celebrationem Missae sedendo, etiam Canonis, et Consecrationis tempore, spectare videbantur, jamque iis, quorum desuper, consilium oppetiebamus, erant mittenda, cum Altissimi Providentia nova nos infirmitate probare est dignata, ad rem itaque, et ad formandum plenius judicium fore judicavimus, si quae Nobis acciderunt, subjungeremus.

Dies erat 14. Mensis Octobris, cum vehemens Nos aggressa est dysuria in mixtam sanguine distillationem degenerans; Medicum ea res multum non movit quidem, Nobis vero timor exinde proveniens febrem attraxit: cui obviam itum phlebotomia, et corticis Peruviani sumptione; neque exciderat Nobis tum gravis nostra senectus, et illud Psalmi 89. *Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Si autem in potentatibus, octoginta anni, et amplius eorum labor, et dolor.* Quo innuitur*: dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis, id est, tempus vitae nostrae in seipsa conclusum, et definitum, non trascendit ultra septuaginta annos,* in robustioribus autem ad octuaginta annos exsurgit: *et in robustioribus usque ad octaginta.* Quod vero octoginta annos excedit, infirmitatibus plenum est, et doloribus, prout Nobis contingit: *et si quid ultra erit, erit labor, et dolor, aetas videlicet infirma, et variis malis, et aerumnis obnoxia:* Verba sunt Venerabilis Bellarmini in eumdem Psalmum.

Sed resumendum narrationis filum: urina naturali colori restituta, sanguinis apparentiam omnem excludit. Nosque tam quoad capitis vivacitatem, quam quoad laborandi facultatem restituti sumus in eum statum, quo ante impetum morbi praedictum fruebamur, unum si excipias, necessitatem nimirum extrahendi urinam ope syringae, si ultra duas horas cum dimidia omitteremus, ingenti Nos dolori subjiceret.

Cum itaque intra temporis hujusmodi intercapedinem commode satis Missae Sacrificium absolvi possit, quisque desuper in consilium vocatus libere mentem pandet suam, deceatne Missam totam una cum Canone sedendo celebrare, an vero secus. Id, ut grave nemini accidat, rogantes, id sibi molestiae sumentibus Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem die XXVIII. Octobris MDCCLVII. Pontificatus Nostri Anno Decimo octavo.

Haec omnia ex Operibus Benedicti XIV. excerpta duximus addenda. Multo equidem plura hic inserere potuissemus, quae varios hujusce Tractatus articulos mirum in modum illustrant, tum ex Synodo Dioecesana, tum ex Institutionibus, tum denique ex caeteris omnibus Pontificis ejusdem Operibus. Verum ne continuis adjectionibus Lectores defatigemus, praesertim quia eadem Opera nostris subsequenter praelis cudenda sint, gradum hic sistimus. Quoniam autem in nostra ad Lectorem Epistola, ei promisimus, plerisque nos S. Congregationis Rituum Decretis, ad Tractatum hunc *de Sacrificio Missae* pertinentibus, editionem hanc nostram locupletaturos, ea hic adnectimus, ut cuique pateat, quanta nos cura communibus votis adimplendis operam demus.

DECRETA
SACRÆ RITUUM
CONGREGATIONIS.
NOTIS ILLUSTRATA
AD TRACTATUM DE SACROSANCTO
MISSÆ SACRIFICIO
PERTINENTIA.

1. Consuetudo immemorabilis, ut praeter Diaconum et Subdiaconum Canonico celebranti solemniter assistat unus Cappellanus cum pluviali, servanda est; *S. R. C.* 10. *Junii* 1602., *eodem die et mense*, 1604. *in Mantuana, et* 27. *Julii* 1726. *ad Episcopum Papiensem in audientia Sanctissimi Papae Benedicti XIII. ad primum dubium* * *(Solemniter;)* In Missis privatis nulla datur assistentia Canonico, sed celebrare debet uti simplex Sacerdos, servatis solummodo distinctionibus quoad paramentorum qualitates, et locum parandi.

2. Usus semel introductus juxta regulas libri Coeremonialis servandus est, et pax cum osculo omnibus viris Ecclesiasticis in choro sedentibus danda est; *S. R. C.* 8. *Julii* 1604. *in Messanen.* * *(Usus semel introductus)* amplius

non dat locum Ecclesiarum consuetudini. * *(In Choro Sedentibus.)* Intelliguntur qui jus sedendi habent in choro et stallum: pax enim stanti, et non sedenti danda est; *Coerem. Epis. lib.* 1. *cap.* 24. *numer.* 7. Cum osculo viris Ecclesiasticis appropinquando genam, ita ut se invicem leviter tangant. Laicis vero, licet Magistratus, Barones, et Nobiles sint, cum instrumento, quod prius osculetur a porrigente pacem, nulla reverentia quibuscumque facta antequam det, sed post datam pacem, etiamsi adesset Imperator. Spectabit autem semper ad Presbyterum assistentem in Missis, in quibus adhibentur, pacem deferre. Subdiacono vero in aliis: qui dare debent pacem, postquam per osculum detulerint Dignitatibus et Canonicis, etiam Magistratibus saecularibus, sed istis cum instrumento; et postremo eam alicui tradit Acolytho, vel Coeremoniario, qui caeteris de choro distribuit, scilicet Ecclesiasticis cum osculo, Laicis cum instrumento. Regulare est, ut pax detur primo cujuscumque ordinis, ubi praebendae sunt distinctae; et ubi non sunt distinctae, primo ab utroque latere, qui successive dat alteri subsequenti, dicens; *Pax tecum*, cui respondeat qui pacem accipit, *Et per spiritu tuo; Coerem. Episc. lib.* 1. *c.* 24. *cum totum.* In Missis etiam planis cor. Episcopo dari solet ipsi Episcopo pax cum instrumento; Idem *lib.* 1. *cap.* 30. *n.* 12. Diaconus vero et Subdiaconus in Missa solemni, cum communicant, quomodo pacem accipiant, consule *num.* 15.

3. Substitutus Archipresbyteri non debet cantare Missas, quae ad ipsum Archipresbyterum pertinent, nec locum et honorem incensii et pacis Archipresbyteri praetendere; *S. R. C.* 14. *Decemb.* 1702. *in Marugen nullius.* Nec alia officia ad ipsum Archipresbyterum pertinentia; Vide *numer.* 28.

4. Potest Episcopus etiam in Ecclesiis Regularium cantare facere Missas Rogationum per suos Canonicos; *S. R. C.* 21. *Januar.* 1603. *in Firmana.* * *(Missas Rogationum)* etiam inciderint infra octavam Paschatis, et in diem S. Marci, nisi in Ecclesia propria.

5. Canonicus celebrans in aliqua Ecclesia Collegiata de Urbe praesente proprio Vicario illius Ecclesiae, ad Missam Conventualem non tenetur in fine Missae ante benedictionem reverentiam facere ipsi Vicario; *S. R. C.* 21. *Februarii* 1604. *in una Urbis.* Et non tantum Canonicus, sed et simplex Sacerdos, et uterque etiam in Missa privata: competit enim coram Summo Pontifice in tota Ecclesia, Legato Sedis Apostolicae in sua Legatione, Patriarchae, Archiepiscopo, et Episcopo in suis Provinciis, Civitatibus, et Diocesibus reverentiam facere ante benedictionem in fine Missae, ante Introitum etc. Papae vero loco reverentiae, genuflexionem unico genu: *Rub. Missal.* 3. *de Bened. in fine Missae.*

6. Presbyter ritu graeco ordinatus a SS. D. Nostro, licentiam petiit ingrediendi Religionem Capuccinorum, et celebrandi Missam ritu latino, et cum ex ejusdem Sanctissimi Dataria hujusmodi supplicatio ad S. Rituum Congr. remissa fuerit; S. R. C. censuit, licentiam petitam celebrandi ritu latino posse concedi post ingressum Religionis, et emissionem professionis, *eadem S. R. C.* 16. *Octob.* 1604. *in Anconitana.* * *(Licentiam celebrandi Ritu Latino)* Presbyteris Graecis praecipue uxoratis omnino revocavit S. Pius V., et ne deinceps Graeci latino more, aut Latini graeco ritu celebrare praesumant, in virtute sanctae obedientiae, et sub poena indignationis ac perpetuae suspensionis prohibuit, etiam sub praetextu Missas et alia officia divina celebrare, Constit. quae incipit: *Providentia Romani Pontificis* 20. *Aug.* 1556. *edita.*

7. Preces ordinatae ad impetrandam pluviam non sunt recitandae inter Missarum solemnia, ne Missae Sacrificium interrumpatur; *S. R. C.* 11. *Jun.* 1605. *in Osen.* * Ita Praeces ad postulandam serenitatem, aliaeque hujusmodi generis, ut in *Rit. Roman. de Process.*

8. Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum non est celebranda, nec facienda in die dominico, sed transferri debet in feriam secundam sequentem; *S. R. C.* 24. *Sept.* 1605. *in Augustana.* * *(In feriam secundam sequentem)*, licet festum duplex minus occurrat, aut transferri contingat, omnibus Missis de Requiem celebratis; excepta Conventuali de festo post Tertiam celebranda.

9. Genuflectendum non est ad orationes in Missa solemni, in qua dicitur Gloria, et Credo: *S. R. C.* 19. *Maji* 1607. *in Placentina.* * Neque in iis, in quibus dicitur tantum Gloria, nec in votivis; sed tantum in Missis ferialibus, et defunctorum licet ritu solemniori celebratis: *Rub. Miss. de Orat. et Coerem. Episc. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 16.

10. Septimum Candelabrum Episcopo celebrante adhibeatur in Missis tantum solemnibus, non vero in Vesperis, neque etiam in Missis Defunctorum: *S. R. C.* 19. *Maji* 1607. *in Placentina*. * Praelato vero Episcopo inferiori, et Episcopo extraneo, etiam in solemnioribus nullo modo convenit.

11. Debetur assistentia Episcopo, quando facit ordinationes in Missa solemni; si vero ipsas in Missa privata, vel alias functiones Episcopales in Pontificalibus facit, saltem duo Canonici assistant praeter Archidiaconum, qui vocare debet ordinandos; *S. R. C.* 19. *Maji* 1607. *in Placent.* * Intellige quando celebrat per civitatem, non vero per Dioecesim, quoad Canonicorum assistentiam; circa vero Archidiaconum, qui vocare debet ordinandos, ne putes ipsum teneri ad exprimenda nomina singulatim, quia hoc spectat ad Notarium, sed per versum: *Accedant, qui ordinandi sunt etc. Pontif. Roman. p.* 1. *de Ordinat.*

12. Gloria in excelsis Deo dicitur in Missis votivis Sanctae Mariae tam in Sabbathis feriarum, quam in Sabbathis Adventus, licet ipsa die Officium non fiat de Beata Virgine; *S. R. C.* 19. *Maji* 1607. *in Placentina.* * Item in semiduplicibus Sabbatho occurrentibus, si eadem Missa de Beata Maria tam solemnis, quam privata celebretur, hymnus angelicus erit recitandus.

13. Defunctorum Missae non sunt cantandae, nec celebrandae diebus solemnibus: *S. R. C.* 23. *Jun.* 1607. *in Veronen.* * Corpore etiam praesente in Ecclesia, prohibentur Missae solemnes defunctorum, licet unica, in festis primae classis festivis; demptis feriis secundis et tertiis Paschatis, Pentecostes; Feria quoque quinta in Coena Domini, sexta in Parasceve, et Sabbatho Sancto. Vide *n.* 167. Aliis diebus praesente cadavere in Ecclesia non vetatur Missa defunctorum solemnis; et etiam absente corpore, licet apud illos non sepeliatur, exclusis duplicibus primae et secundae classis, ac diebus festivis, Vide *num.* 168. Anniversaria dies, tertia, septima, trigesima, et aliae Missae cantatae ex dispositione Testatorum, censuit Sac. Congreg. ut celebrentur diebus non festivis de praecepto, etiam Officio duplici majori occupatis: *S. R. C.* 23. *Maji* 1603. *in Egitanien.* * Missae privatae celebrandae non erunt de Requiem, etiam in duplicibus omnibus per annum licet minoribus, et translatis; tam in diebus festivis, quam ferialibus, nec non Dominicis per annum omnibus (in quibus Dominicis, anticipatae ante Epiph. vel post Pentecost. non comprehenduntur) et feriis privilegiatis, de quibus consule *n.* 34. Item diebus infra octavas Nativitatis Domini, Paschatis, Pentecostes, et Corporis Christi, Vigilia Epiphaniae, et per totam octavam, et durante expositione publica SS. Sacramenti. Vid. *num.* 34. 47. 88. 99.

14. Missae Conventuales infra octavam Corporis Christi, possunt, ubi est consuetudo, cantari sine Diacono et Subdiacono, excepto die festo, et Dominica, et die octava; *S. R. C.* 15. *Martii* 1708. *in Alexandrina.* * *(Cantari sine Diacono et Subdiacono)*, et incensum absolute non adolere. Vide. *num.* 5.

15. Diaconus et Subdiaconus accipiunt pacem ab Episcopo celebrante, statim post Diaconos assistentes, si in Missa Communionem non recipiunt; *S. R. C.* 15. *Martii* 1608. *in Alexandrina.* Si vero Sacram Synaxim assumeretur, tunc pacem capiunt ab Episcopo celebrante, cum ab eo accipiunt Communionem: *Coerem. Episc. lib.* 1. *cap.* 24. *num.* 3. Vide *num.* 2.

16. Usus Missalis et Breviarii Romani semel introductus in aliqua Ecclesia, quae habebat particulare Missale et Breviarium, confirmandus est, nec licet redire ad usum antiqui Missalis et Breviarii; *S. R. C.* 15. *Mar.* 1608. *in Trullen. seu Nullius.* * *(Quae habebat particulare Missale et Breviarium)* ab ipsa prima institutione, vel per Sedem Apostolicam, vel per consuetudinem ducentorum annorum jam approbata, alioquin licet Romanus usus introductus fuerit, non posse satisfieri per particularem recitationem, statuit S. Pius Papa V. Constit. quae incipit: *Quod nobis*, *die* 15. *Julii* 1568. *edita.*

17. Sacerdos, Diaconus, et Subdiaconus celebrantes solemniter possunt, et debent sedere in banco, dum cantatur Gloria, Credo etc. etiamsi sint beneficiati, vel Cappellani, prout sedent Canonici, non obstante qualibet consuetudine, *S. R. C.* 15. *Januar.* 1611. *in Perusina.* * *(Gloria, Credo etc.)* Scilicet Kyrie, Graduale, et Sequentia, si multum tempus in iis decantandis insumatur, ultra illud, quod requiritur ad recitandum Kyrie, vel legendum Evangelium, quae ante, non post sessionem recitanda, aut legenda sunt. Bancus vero pro eadem sessione erit oblongus sine postergalibus, de-

centi panno ornatus, licet Celebrans, et Ministri essent Canonici, semper a latere Epistolae ponendus.

18. Missa Conventualis de festo, seu de feria currenti omnino cantanda est, non obstante quacumque contraria consuetudine; *S. R. C.* 28. *Jan.* 1712. *in Oscen.* * *(Missa Conventualis)*; Benedictus XIV. decrevit, ut applicetur pro Benefactoribus in genere, in omnibus Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, et Collegiatis Ecclesiis, non obstante quavis licet immemorabili consuetudine in contrarium. Et non tantum de una, sed etiam de secunda, vel tertia, si forte ex Rubricis Missalis teneantur celebrare, statuit; cum hac tamen moderatione, quod consuetudo in contrarium stare possit quoad secundam, et tertiam dumtaxat, dummodo eorum benefactorum non obliviscantur in commemoratione defunctorum omnium; Const. quae incipit: *Cum semper*, die 19. Aug. 1744. emanata.

19. Coeremoniae novae non inducendae, nec aliquae immutandae, absque expressa licentia, quam dare debet *S. R. C. Ead. S. Cong.* 12. *Maji* 1612. *in una Urbis.*

20. Missa Conventualis pertinet ad Cantorem, et Canonicos Ecclesiae collegiatae, non autem ad Vicarium, quando ipse habet tantum curam animarum parochianorum; *S. R. C.* 7. *Julii* 1612. *in Vlyssiponen.*

21. Si occurrat festum Annuntiationis Beatae Mariae Virginis in Dominica secunda, tertia, vel quarta Quadragesimae, non fit officium de Annuntiatione nisi in Ecclesiis sub invocatione Annuntiationis dicatis; *S. R. C.* 1. *Septembris* 1612. *in Vlyssiponen.* In iis Ecclesiis, in quibus habetur Altare tantum, et solemnitas celebratur cum concursu populi, unica tantum Missa solemnis sine commemoratione Dominicae, et Evangelio ejusdem in fine permittitur, et comprehendi videtur quoad Missam solemnem etiam Dominica Passionis: Missale enim non prohibet, ut prohibet in Dominica prima Adventus, Quadragesimae, Palmarum, cum tota hebdomada majori, Resurrectionis, et Pentecostes cum duobus diebus sequentibus, necnon feria quarta Cinerum, die Nativitatis, Epiphaniae, Ascensionis, et Corporis Christi; *Rub.* 6. *Miss. de Transl. Fest.* Vid. *n.* 55.

22. Altare portatile ligneum cum ara lapidea, permitti debet non obstante consuetudine synodali, dummodo habeat solitum reliquiarum repositorium, juxta reformationem Rubricarum Missalis Romani, *cap.* 20. *S. R. C.* 10. *Nov.* 1612. *in Cajetana.* Quo in capite statuitur: *Ara lapidea ab Episcopo debet esse consecrata, in Altari inserta, et tam ampla, ut hostiam et majorem partem calicis capiat. Altare operiatur tribus mappis, seu tobaleis mundis, ab Episcopo, vel alio habente facultatem benedictis, superiori saltem oblonga, quae usque ad terram pertingat, duabus autem brevioribus, vel una duplicata.*

23. Canonici Missam celebrantes coram Episcopo, non debet sedere in sede cum postergali, sed in aliquo scamno oblongo, tapete, vel panno cooperto in latere Epistolae, *S. R. C.* 19. *Maji* 1614. *in Turritana.* * Item Episcopo non praesente.

24. Anniversaria, et Missae de Requiem, quae certo die dici debent, eo impedito, transferri possunt in sequentem, prout transtulit *S. R. C.* 19. *Maji* 1614. *ia Turritana.*

25. Missae votivae jam acceptae, quae non possunt celebrari diebus impeditis, debent recitari de festo occurrenti cum applicatione Sacrificii; *S. R. C.* 19. *Maji* 1614. *in Turritana.* * Sive privatae, sive solemnes.

26. Decano Missam celebranti in diebus solemnibus, debent duo Canonici assistere, et ministrare pro Diacono et Subdiacono, si Mansionarii, quibus animarum cura incumbit, in ipsius exercitio eo tempore sint impediti; *S. R. C.* 14. *Febr.* 1615. *in Coeneten. Opitergii.*

27. Duplex officium est recitandum de Sancto, cujus habetur insignis reliquia, ubi asservatur, vel sit corpus integrum, aut magna pars ejusdem, aut caput, et sit ex Sanctis approbatis, et positis in Martyrologio Romano; *S. R. C.* 3. *Junii* 1617. *in una Urbis Theatinorum.* * *(Duplex officium)* et Missa cum Credo in ipsamet tantum Ecclesia, clarius explicavit S. R. C. 12. Mar. 1618. declarans per vocem *ubi* intelligi debere Ecclesiam tantum non vero Civitatem, vel Oppidum. * *(Sanctis approbatis, et positis in Martyrologio)*, aut quibus a S. Sede fuerit specialiter concessum, quorum Reliquiae insignes, praeter hic descriptas, pro licita Officii et Missae recitatione sunt brachium, crus, illa pars corporis, in qua passus est martyr, integra vero, non parva.

28. Substitutus Archipresbyteri non potest Missas, et divina officia celebrare, quae ad ipsum, si adesset, pertinerent; sed spectant ad

Canonicum successive; *S. R. C.* 22. *Jan.* 1618. *in una Civitatis Castellanae.* Vide *num.* 3.

29. Dum Horae Canonicae recitantur in choro, non sunt celebrandae Missae privatae in altari majori; *S. R. C.* 2. *Maji* 1620. *in Oscen.* * *(In Altari majori)* intellige, ubi non asservatur SS. Sacramentum; tunc enim nunquam, nisi ex necessitate, congruentius erunt celebrandae *Coerem. Episc. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 9.

30. Qui habet usum mitrae, et insignium Pontificalium, in Missis etiam privatis benedicit cum versu: *Sit nomen Domini benedictum:* non potest tamen benedicere populo extra actum celebrationis; *S. R. C.* 25. *Maji* 1624. *in una Benedictionis.* * *(Qui habet usum mitrae etc.)* ut sunt Episcopi extra suam dioecesim de licentia, non vero Praelati Episcopo inferiores, a quibus servandum decretum Generale Alexandri VII. 1659.

31. Missae votivae non possunt suffragari pro Missa Conventuali, quae non potest omitti, etiamsi cantetur Missa votiva; *S. R. C.* 16. *Maji* 1626. *in Burgen.* * *(Missae votivae)* suffragari possunt pro Conventuali diebus, quibus officium recitatur de feria, exceptis privilegiatis, ut sunt Adventus (quo tempore excipe Sabbathum, nam licet officio de feria recitato, Missa erit de S. Maria) Quadragesimae, Quatuor Temporum, Rogationum, et Vigiliarum, quando Missa Dominicae praecedentis non est reassumenda, si forte fuerit impedita, in quibus dici potest aliqua ex Missis votivis loco Conventualis hoc ordine. Feria secunda (nisi dicatur de defunctis, pro prima cujuslibet mensis die, ut accidit in feriis extra Adventum, Quadragesimam, et tempus Paschali) Missa erit de Trinitate; tertia feria de Angelis; quarta de Apostolis Petro et Paulo; quinta de Spiritu Sancto, vel de Sacramento; sexta de Cruce, vel de Passione; Sabbatho de S. Maria. In ipsis non dicitur neque Gloria, neque Credo, nisi pro publica Ecclesiae Caussa, dummodo sine paramentis violaceis celebrentur, in his enim Credo tantum conceditur die Dominico. In Missis autem beatae Mariae in Sabbatho, et in Missis Angelorum semper dicitur Gloria in excelsis; *Rub. Miss. Gen. cap.* 4. *et* 5. et alia in fine de votivis, nec non 2. de Missis Defunctorum.

32. Missa Conventualis de feria in Cathedralibus, et Collegiatis omnino est dicenda ultra Missam festi, et abusus sunt reformandi; *S. R. C.* 16. *Jan.* 1627. *in una Abusus reformandi.* * *(Missa Conventualis de feria)* quo in casu, ubi adest consuetudo, non est necesse ut applicetur Sacrificium, sed opus est orare in Memento pro defunctis; Benedictus XIV. 19. *Aug.* 1744. Const. quae incipit: *Cum semper.* Vid. *n.* 18.

33. Celebrantes Missam solemniter, sedeant in loco parato pro celebrantibus a latere Epistolae; *S. R. C.* 12. *Jun.* 1627. *in Brundusina.* * *(Celebrantes)* qui simul sunt et Canonici. Vid. *n.* 17. 23.

34. In iis diebus, quibus fieri non potest de festo duplici, prohibentur Missae votivae privatae, et de Requiem juxta Rubricas; *S. R. C.* 25. *Aug.* 1727. *in una Urbis Dubiorum.* * *(Privatae):* Solemnes vero quomodo permittantur. Vid. *n.* 13. 23.

35 Missa Conventualis non potest celebrari pro anniversario, sed cantandae sunt duae Missae. In die vero depositionis dicenda est Missa pro Defuncto, non obstante contraria consuetudine; *S. R. C.* 12. *Iun.* 1628. *in Ianuen.* Vide *num.* 46.

36. Quando adest obligatio, et onus faciendi diversa anniversaria statis diebus, in quibus occurrent festa duplicia, sive semiduplicia, nec non etiam tempus Quadragesimale, et Quatuor tempora, Vigiliae, et similia, Missa Conventualis nullo pacto est omittenda, sed utraque Missa est cantanda, altera de die, altera de Requiem, etiamsi occurrat festum duplex, dummodo non sit festivum de praecepto, ad hoc ut testatorum voluntates adimpleantur, et licite eleemosyna lucrari possit; *S. R. C.* 29. *Novemb.* 1628. *in Januen. et antea* 1. *Sept.* 1607. *in Pampilonensi.* * *(Similia)* idest feria secunda Rogationum: *Rub. Miss. Gen. cap.* 3. Vid. etiam *num.* 35.

37. Non potest prohiberi celebratio Missae in Oratorio ruri aedificato per laicum, antequam celebretur Missa parochialis; *S. R. C.* 31. *Mart.* 1619. *in Capuana.* * *(Antequam celebretur Missa Parochialis)* nisi Constitutionibus Synodalibus contra id disponentibus: ita tamen ut Missa in Parochiali hora opportuna celebretur: *Sac. Cong. Concil. Tridentin.* 25. *Maji* 1652. *ad librum* 19. *pag.* 191. Et insuper fiat etiam populo per celebrantem explicatio Catechismi: Clemens XII. in Encyclica *die* 1. *Julii* 1735. Episcopis Italiae emanata, Italice: *Sopra tutto sua Beatitudine:* vide *num.* 64. Notan-

dum tamen, si hujusmodi Oratoria sint Ecclesiae Parochiali proxima, Missae Celebrationem ante Missam Parochialem prohibitam esse a Benedicto XIV. in Constit. quae incipit: *Et si minime nobis* 7. *Febr.* 1742.

38. Qui prae timore, vel balbutie non pronuntiat Evangelium S. Joannis, quod Legitur in fine Missae, sed ejus loco aliud suo arbitratu recitat, debet a Missarum celebratione suspendi, quousque illud rite pronuntiare assuescat; *S. R. C.* 5. *Jul.* 1631. *in Salernit.*

39. Ubi adest consuetudo immemorabilis cantandi singulis diebus immediate post Primam Missam Votivam de Beata Virgine Maria, potest, exceptis solemnioribus festivitatibus D. N. J. C. tolerari, prout tolerat S. R. C. et festa solemniora sunt, in quibus non toleratur haec Missa, Dominica 1. Adventus, Feria Quarta Cinerum, Dominica Prima Quadragesimae, Dominica Palmarum cum tota hebdomada, Dominica Resurrectionis, et Pentecostes cum duobus sequentibus diebus, dies Nativitatis Domini, Epiphaniae, Ascensionis, Corporis Christi, et omnes dies, in quibus celebrari debet peculiare festum in honorem B. M. V. juxta praescriptum in Kalendario: ac dummodo diebus in quibus celebretur dicta Missa votiva, praeter eamdem celebretur etiam Missa Conventualis, seu diei festi currentis *S. R. C.* 19. *Novemb.* 1633. *in Vallisoletana Hispaniarum Congr. Ord. S. Benedicti.* * *(De Beata Virgine Maria)*; sed fallit in alios Sanctos.

40. Sacerdos celebraturus Missam privatam, dum transit ante Altare, in quo est expositum SS. Sacramentum, post factam adorationem flexis genibus, aperto capite, dum se erigit caput cooperiat; *S. R. C.* 7. *Sept.* 1638. *approb. Clem. XI. Bened. XIII. et Clemente XII. in Brevi Quadraginta horarum, quod incipit:* Essendo state introdotte, *num.* 5.

41. In Nocte Nativitatis Domini post cantatam primam Missam nullo modo possunt aliae duae immediate celebrari, neque fideles communicari; *S. R. C.* 20. *Apr.* 1641. *in Pisaurensi.* * *(Nullo modo)* etiam quocumque usu in contrarium suffragante, qui tolli debet; Vide *num.* 43.

42. Cappellani Societatum non possunt prohiberi a Parocho celebrare Missam ante Missam Parochialem. *S. R. C.* 11. *Novemb.* 1641. *in Narnien.* Vide *num.* 37.

43. Cum superioribus diebus consulta fuisset haec S. R. C. an esset permittendum celebrari in media nocte Nativitatis Domini post Missam decantatam successive alias duas Missas, et in eis Sacram Communionem exhibere fidelibus illam deposcentibus, respondit non esse permittendum, sed omnibus utrumque prohibendum. Nihilominus nonnulli Regulares asserentes hoc licere, supplicarunt audiri, et S. R. C. ipsis auditis cum procuratoribus et advocatis ad relationem Em. Pallotti stetit in decretis, et respondit iterum: prohibendum tam Sacerdotibus celebrare volentibus, quam confluentibus in media nocte ad Ecclesiam, et communionem deposcentibus; *S. R. C.* 7. *Decemb.* 1641. *et* 15. *Sept.* 1668. *in Januen.* Vide *num.* 41.

44. Missae votivae, non possunt dici ullo modo in Dominica Palmarum; *S. R. C.* 14. *Apr.* 1646. *in Ulyssiponen.* Quod intellige etiam in reliquis diebus impeditis. Vide *num.* 39.

45. Missa de Dominica Pentecostes non potest repeti in Sabbato quatuor Temporum Pentecostes; *S. R. C.* 14. *Apr.* 1646. *in Ulyssiponen.*

46. Missa, ut in die obitus, praesente corpore, ultra Missam de communi Defunctorum, celebranda erit, quando aliquis obierit in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum; *S. R. C.* 14. *Apr.* 1646. *In Ulyssiponen.* Vide *n.* 35.

47. In Canone omnino facienda est Commemoratio de Episcopo, etiam ab exemptis; *S. R. C.* 25. *Sept.* 1649. *in Tornacen.* * *(De Episcopo)*, non vero de alio, licet sit Superior, vel Vicarius Capitularis, Sede Vacante, vel etiam Episcopus vero administrator simul et possessor, licet sacris destitutus Ordinibus, in Canone est nominandus.

48. Non licet in Altari privilegiato dicere Missam de *Requiem* in diebus, quibus occurrit festum primae, vel secundae classis, non obstante consuetudine immemorabili; *S. R. C.* 15. *Sept.* 1649. *in Tornacen.* Intellige de Missis solemnibus, nam privatae neque in duplicibus minoribus etiam translatis, nec in feriis privilegiatis celebrari possunt. Quando vero cantari possit Missa defunct. praesente corpore, consule *num.* 13.

49. Missa votiva de Beata Maria Virgine, in Vigilia Pentecostes non potest dici; *S. R. C.* 18. *Aug.* 1651. *in una Urbis.*

50. Missae duae ejusdem Sancti immediate

una post aliam, non debent cantari eadem die in Ecclesia, in qua celebratur ejus festivitas, *S. R. C.* 3. *Aug.* 1652. *in Melevitana.* * *(Non debent cantari,)* nisi forte pro aliqua fundatione adimplenda, et interposita hora Canonica.

51. Missa non potest celebrari cum caesarie ficta; *S. R. C.* 3. *Aug.* 1652. *in Melevitana.* * *(Cum caesarie ficta): Nullus enim Episcopus, Presbyter, Diaconus ad solemnia Missarum celebranda praesumat cum baculo introire aut velato capite Altari assistere: Can.* Nullus, *de Consecr. dist.* 1.

52. Tam Seculares, quam Regulares cujuscumque Instituti, etiam Societatis Jesu, non possunt excedere limites verbales Indultorum Sedis Apostolicae super Beatificationibus, praesertim in celebratione Missarum, et Officiis cum octavis, nisi hoc expresse Sedes Apostolica eis indulserit: *S. R. C.* 5. *Octobris* 1652. *approbante Innocentio X. die* 16. *Dec. ejusdem anni.*

53. Missa in feria V. majoris hebdomadae non potest celebrari in Oratoriis Confraternitatum, et privatis; *S. R. C.* 1653. *in Florentina.* * *(In oratoriis Confraternitatum),* nisi solemnis unica, si asservetur SS. Sacramentum. De privata vero habes exemplum *num.* 138.

54. Missae exequiales defunctorum in die depositionis defuncti possunt solemniter celebrari diebus, in quibus cadit festum duplex alicujus Sancti, dummodo festum non sit de praecepto, juxta Rubricas Brev. Rom. *S. R. C.* 19. *Sept.* 1654. *in Papien.* Loquitur, corpore non praesente in Ecclesia, pro quo unica Missa solemnis conceditur in festo duplici etiam majori, nisi sit de praecepto. Vide *num.* 13. *et* 97. 1.

55. Missae currentes in honorem alicujus Beati Canonizati, non possunt celebrari, sine speciali indulto Sedis Apostolicae; *S. R. C.* 28. *Sept.* 1658. *in Forosemproniensi.*

56. Missae privatae de defunctis quocumque die dici possunt, praeterquam in festis duplicibus, et dominicis diebus, juxta praescriptum Rubricarum; *S. R. C.* 25. *Feb.* 1659. *in Faventina, et* 28. *Febr.* 1660. *in Januen.* Item in feriis, diebusque, quibus prohibetur fieri in festo duplici, etiam corpore praesente in Ecclesia. Vide *n.* 13. Notandum vero, hoc decretum editum fuisse pro Missa solemni celebranda in Ecclesia non praesente Cadavere.

57. Non licet in Ecclesiis, in quibus non asservatur SS. Sacramentum, celebratio Missae in Feria quinta in Coena Domini, nec ejusdem Augustissimi Sacramenti asservatio in Sepulcro; *S. R. C.* 14. *Julii* 1659. *in Neapolitana.*

58. Beatorum imagines, etiam non principaliter, et uti supplices appositae, simulacra, picturae, tabellae, aut scripturae, eorum praeclara gesta repraesentantes, aut referentes, in Ecclesiis, Sacrariis, et Oratoriis quibuscumque, et praesertim in quibus Missae Sacrificium, vel alia divina officia peraguntur, inconsulta Sede Apostolica nullo modo exponi debent; *S. R. C.* 27. *Sept.* 1659. *in decreto generali super cultu Beati adhuc non canonizati praestando num.* 1. *Alex. VII. praesente.*

59. Ubi indultum fuit per Sedem Apostolicam, imagines, simulacra, pictasque tabellas in Ecclesia poni, coli posse in pariete tantum, non tamen super Altare collocandi facultas tributa censetur; *S. R. C.* 27. *Sep.* 1569. *in decreto generali de Beatis num.* 2. *Alex. VII. approbante.* Secus resolvitur, ubi indultum habetur pro Missa Beatorum.

60. Si concessa fuerit per Sedem Apostolicam altarium erectio, non tamen ob id, Missa et Officium de Beatis celebrandi, vel recitandi facultas tradita praesumatur, etenim specifica et expressa concessio super his praecedere debet; *S. R. C.* 27. *Sep.* 1659. *in decreto generali de Beatis num.* 3. *Alex. VII. confirmante.*

61. Missae de Beatis, quae fuerint indultae certis personis, nempe Presbyteris Regularibus, vel Secularibus alicujus loci, vel Monasterii, seu Presbyteris alicujus Ecclesiae servitio praecipue addictis, a confluentibus Sacerdotibus, quamvis dignitate, etiam Cardinalatus insignitis minime celebrari possunt; *S. R. C.* 27. *Sept.* 1659. *in decreto generali de Beatis num.* 6. *coram Alex. VII.*

62. Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicae gaudent privilegiis suae Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione non possunt de Beatis suae Religionis recitare officium, et in propriis Cathedralibus Missam celebrare, et altare Beatis praedictis erigere; *S. R. C.* 17. *Apr.* 1660. *in una Dubiorum.*

63. Missae plures non possunt celebrari in Cappellis nobilium a Sacerdotibus Regularibus; *S. R. C.* 23. *Februar.* 1661. *in Januen.*

64. In cappella Palatii Episcopalis, absente Episcopo, vel sede vacante, potest Vicarius

generalis Missam celebrare, et in diebus festis ipsam audientes adimplent praeceptum Ecclesiae. *S. R. C.* 2. *Jul.* 1661. *in Bituntina.*

65. Missae Sacrificium peragi potest in publico Oratorio extra aliquod Oppidum constructo, de licentia Episcopi in diebus solemnioribus anni, etiam contradicente Parocho pro commoditate villicorum circumhabitantium, dummodo habeat omnia requisita ad Ecclesiam, vel saltem ad publicum Oratorium constituendum; *S. R. C.* 3. *Sep.* 1661. *in Feretrina.* * *(In diebus solemnioribus anni, etiam contradicente Parocho)* dummodo tamen non sit Ecclesiae Parochiali proximum. Pro intelligentia hujus decreti. Vide *num.* 37.

66. Patenae suppositio per Sacerdotem cotta indutum in communione generali, quae per Dignitates agitur, licita est. *S. R. C.* 3. *Sept.* 1661. *in Andrien.*

67. Non posse celebrari Missas etiam pro animabus Purgatorii una hora post meridiem, statutum fuit a *S. R. C.* 24. *Novemb.* 1661. *in Neapolitana.*

68. Habens indultum a Sede Apostolica erigendi Oratorium privatum in propria domo, si quis voluerit ibi aedificare altare ligneum, non indiget facultate Apostolica, dummodo altare ligneum cum sacro lapide parieti colligatum, amovibile non sit, et altaris portatilis imaginem non praeferat. *S. R. C.* 3. *Decemb.* 1661. *in una Nullius Loci Cirignolae* * *(Altaris portatilis)* erectio, Episcopis regulariter conceditur sub conditionibus etc.

69. Omnibus et singulis Sacerdotibus, tam Saecularibus, quam Regularibus cujusvis Ordinis etiam necessario exprimendi, directe praecipitur, ut Missas privatas pro defunctis, seu de Requiem in duplicibus nullatenus celebrare audeant, vel praesumant: quod si ex benefactorum praescripto Missae hujusmodi celebrandae, incidant in festum duplex, nunc minime transferantur in aliam diem non impeditam, ne dilatio animabus suffragia expectantibus detrimento sit, sed dicantur de festo occurrenti, cum applicatione Sacrificii, juxta mentem eorumdem Benefactorum, curentque Ecclesiarum Rectores, Sacristae, aliique, ad quos spectat, ut hujusmodi decretum inviolate servetur, atque in Sacristia affixum retineatur, ubi commode ab omnibus celebrare volentibus conspici et legi possit, in eos autem, qui contra facere ausi fuerint, vel praemissa adimplere neglexerint, locorum Ordinarii, tam Saeculares, quam Regulares pro modo culpae animadvertant. *S. R. C.* 5. *Aug.* 1662. *in decreto generali approbante Alex. VII. et* 15. *Sept.* 1714. *Clem. XI. annuente* 29. *ejusdem.* Constit. quae incipit: *Cum occasione Missalis.* Alii dies, in quibus Missae Defunctorum praescribuntur, sunt in *num.* 13. An vero officium duplex respiciat prius ipsum celebrantem quoad privatam sui officii recitationem, vel potius Ecclesiam, in qua celebret, Vide *num.* 166.

70. Crux parva cum imagine Crucifixi posita super Tabernaculo, in quo asservatur SS. Sacramentum in altari, non est sufficiens in Missa, sed poni debet alia Crux in medio candelabrorum, *S. R. C.* 16. *Junii* 1663. *in Rossanen.* * *(Crux parva.) In altaribus, quae per Ecclesias erecta sunt, in quibus sacrum fieri consuevit; praeter majorem Tabulam, quae vel depictam, vel incisam exhibet immaginem Sancti, in cujus nomen et memoriam altare consecratum est, adjungi coepit alia minor Tabula, in qua vel coloribus exprimitur, vel aere, ligno, aut marmore inciditur effigies alterius Sancti, itaut Crux auferatur, quae juxta Rubricas, inter candelabra collocari debet; Cum vero neminem lateat, rem Divinam confici non posse, nisi Crux cum Imagine Sanctissimi Crucifixi super altari constituatur; hinc minori Tabulae superadditur exiguus adeo Crucifixus, ut neque Presbyteri celebrantis oculis facile occurrat, neque ab ullo alio distingui ferme possit, nisi hic diligenter perscrutetur, utrum super altari revera Crucifixi Imago proposita fuerit. Equidem non improbamus: quod idem altare in plurium Sanctorum nomen, ac memoriam decidetur, quodve in majori Tabula aut unus tantum, aut plures etiam Sancti pingantur, vel denique, quod alia minor Tabula collocetur inferior, aut alio quocumque modo, ubi unus, vel plures Sancti fidelium venerationi proponantur. Illud permittere nullatenus possumus, quod Missae Sacrificium in his altaribus celebretur, quae carent Imagine Crucifixi, vel ipsa incommode statuatur ante Presbyterum celebrantem, vel ita tenuis, et exigua sit, ut ipsius Sacerdotis, et populi assistentis oculos pene effugiat:* Bened. XIV. *Constitut.* 17. quae incipit *Accepimus*, 16. *Julii* 1746. *edita.* Vide *num.* seq.

71. In altari, in quo adest magna statua Sanctissimi Crucifixi, non est necesse, ut ponatur alia Crux dum celebratur Missa. *S. R. C.* 16. *Jun.* 1663. *in Rossanen.* * *(Magna Sta-*

tua Sanctissimi Crucifixi,) ut Sacerdos celebrans, ac populus sacrificio assistens eumdem Crucifixum facile et commode intueri possint: *Ex Constitut.* Benedicti XIV. 16. *Julii* 1746. quae incipit: *Accepimus.* Vide *num. ant. et* 154.

72. Passio in Missis privatis legi debet a Celebrante in cornu Evangelii. *S. R. C.* 2. *Aug.* 1663. *in una Dalmatiarum.*

73. Cruces, quae fiunt a Sacerdote super oblata, non sunt faciendae manu transversa, sed manu recta in transversa parte Crucis. *S. R. C.* 4. *Aug.* 1663. *in una Dalmatiarum.*

74. Manus Sacerdotis ad *Hanc igitur* debent ita extendi, ut palmae sint apertae, pollice dextero super sinistrum in modum Crucis super manus, non vero infra manus. *S. R. C.* 4. *Aug.* 1663. *in una Dalmatiarum.*

75. Pars inferior Hostiae praecidi debet, non autem superior, quando dicitur *Pax Domini sit semper vobiscum*; *S. R. C.* 4. *Aug.* 1663. *in una Dalmatiarum.*

76. In die commemorationis omnium Fidelium defunctorum, Sacrificia possunt a Sacerdotibus celebrantibus applicari ad libitum, scilicet, vel pro omnibus Fidelibus defunctis, vel pro aliquibus tantum *S. R. C.* 4. *Aug.* 1663. *in una Dalmatiarum, et* 9. *Decem.* 1709. *in una Ordinis Cappuccinorum, et* 2. *Sept.* 1741. *in Aquen.* * *(Applicari ad libitum.)* Missa vero tam solemnis, quam privata, recitatur in communi, excepta unica solemni in die obitus. *Rub. Miss. prop.* Vide *num.* 46.

77. Canonici quando Missam celebrant, de rigore uti possunt annulo aureo, sed sine gemma, et sine aliqua effigie. *S. R. C.* 4. *Aug.* 1663. *in una Dalmatiarum.*

78. Missae celebratio in Ecclesia (seu Oratorio) sita in Territorio extra moenia alicujus Oppidi, non potest prohiberi? antequam celebretur in Ecclesia Parochiali, Matrice, non obstante decreto Episcopi in Synodo Dioecesana, aut quocumque alio, etiam in erectione Ecclesiae edito, celebrationem hujusmodi prohibente; *S. R. C.* 30. *Aug.* 1662. *in Camerinensi* 24. *Jan.* 1665. *in Nucerina.* Hoc decretum non habet amplius locum in illis Ecclesiis, quae Parochiali sint proximae, ut supra jam notatum fuit.

79. Anniversaria, et Missae cantatae de *Requiem* relictae ex dispositione Testatorum quotannis in die ipsorum obitus, etiam in duplici majori contingentes possunt celebrari, et proinde in Decreto die 5. Augusti 1662. edito, non comprehenduntur. *S. R. C.* 22. *Nov.* 1664. *in Novarien. approbante Alex. VII. in ejus Bullario Const.* 176. *quae incipit* Creditae nobis, *anno* 1667. *edita.* * *(In die Ipsorum obitus)*, nunc autem extenduntur extra obitum. Vide *num.* 173. *seq.* In duplici majori, nisi esset de pracepto. Intelligendum tamen loco Decretum de unica Missa de *Requiem* cantata, non vero de Missis privatis.

80. In die, quo celebratur festum duplex etiam translatum, prohibetur Missa de *Requiem*, nisi sit praesens cadaver: Anniversarium potest anteferri, immo debet, et in feriis majoribus debent omnino cantari duae Missae, et collectae pro Defunctis non admittantur, nisi in Missis Simplicium, et Ferialium, *S. R. C.* 31. *Jul.* 1695. *in una Nullius, et Provinciae Treviren.* * *(Cantari duae Missae,)* ubi adest onus cantandi, de quo consule *num.* 97.

81. Nemini licet facere octavas pro Defunctis sine speciali indulto Sedis Apostolicae, neque intuitu alicujus altaris privilegiati in aliqua Ecclesia licet exponere tabellam super januam ipsius Ecclesiae cum inscriptione: *Indulgenza per li Morti:* sed tantum super ipso altari privilegiato consuetis verbis: *Altare privilegiatum pro Defunctis.* *S. R. C.* 13. *Aug.* 1667. *in Romana.*

82. Sacerdos Saecularis, sive Cappellanus, sive non, qui recitavit Officium semiduplex, vel simplex, vel feriale, illo die celebrans in aliqua Ecclesia Regularium, in qua recitatum est ab ipsis Regularibus eadem die Officium duplex de non praecepto, prout de Sancto aliquo sui Ordinis, non potest dicere Missam de *Requiem.* *S. R. C.* 9. *Junii* 1668. *in Conversana.** *(Regularium)*, intellige etiam Monialium. Vide *num.* 116.

83. Missa S. Crucis non debet ullo modo celebrari die veneris infra octavam Nativitatis Domini, non obstante quacumque praetensa consuetudine illam celebrandi singulis diebus veneris infra octavam supradictam. *S. R. C.* 12. *Januarii* 1669. *in Florentina.* Vide *n.* 31.

84. Privilegium Alexandri VII. die 12. Januarii 1667. circa Missas de festo duplici in altaribus perpetuo privilegiatis celebratas, extenditur etiam ad altaria non in perpetuum, sed ad septennium, seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non omnibus, sed aliqua, vel aliquibus tantum hebdomadae diebus privile-

giatis: ac proinde Missae, quae ibidem de festo currenti, in quo Missae Defunctorum celebrari non possunt, sive ex obligatione, sive ex sola fidelium devotione celebrabuntur, suffragantur, ita ut animae Christifidelium, pro quibus celebratae fuerint, Indulgentias per privilegia hujusmodi concessas, consequantur in omnibus et per omnia, perinde ac si Missae Defunctorum ad formam eorumdem privilegiorum celebratae fuissent. *S. R. C.* 20. *Julii* 1669. *de mandato Clementis IX. in suo Brevi, quod incipit* cum felicis record. 23. *Sept.* 1669. *confirmatum.* Hoc privilegium etiam amplectitur Ecclesiae Ambrosianae ritum. Vide *num.* 143.

85. Quando abest legatum, quod Sacerdos antequam discedat ab altari, recitet aliquod Evangelium, Psalmum, seu Orationem post terminatam Missam; debet oneri sibi injuncto satisfacere post finem Missae, exutis vestibus sacerdotalibus, et cum sola cotta in altari, vel in Sacristia, et sic legatum adimplere. *S. R. C.* 31. *Aug.* 1669. *in Conversana.* * *(Cum sola Cotta)* quae ab Episcopis Regularibus, et a Sacerdotibus quibuscumque, cum commode haberi possit, subtus vestes sacras indui debet. *Rub. Miss. de Preparat. num.* 2.

86. Missae Defunctorum non possunt celebrari nisi cum colore nigro, vel saltem violaceo. *S. R. C.* 21. *Jun.* 1670. *in Oritana.*

87. Missam in altari majori, ubi est expositum publice SS. Sacramentum, non licet celebrare, praesertim si in Ecclesia adsint alia Altaria, in quibus celebrari possit. *S. R. C.* 9. *Aug.* 1670. *in Bononien.* Neque privata, neque solemnis, nisi ea dumtaxat pro expositione, et repositione Venerabilis, ut in Oratione quadraginta Horarum *num.* 10. Clement. XII. aliorumque Pontificum jussu ordinata, edita 1. Septembris 1736. cujus initium: *Essendo state fatte.* Vide *num.* 157.

88. Non debet cantari, neque celebrari Missa in Altari, ubi est expositum SS. Sacramentum, nisi sit pro eo exponendo, at si ex necessitate fieri opus esset; populus benedicendus est more consueto, et non cum SS. Sacramento *S. R. C.* 13. *Jun.* 1671. *in Angelopolitana.* * *(Exponendo)* vel etiam reponendo; Constitut. Clem. XI. quadrag. Hor. *num.* 10.

89. Missae cantatae Mortuorum infra octavam Corporis Christi non sunt celebrandae, nisi praesente corpore. *S. R. C.* 12. *Sept.* 1671. *in Nuscana.*

90. Protonotario Apostolico in celebratione Missae non licet deferre in digito anulum. *S. R. C.* 3. *Mar.* 1674. *in Baren.*

91. Celebrans in Missa solemni procedere debet ad praeparatam sedem operto capite, et ita regredi ad Altare, quando sedere debet, dum cantatur Hymnus Angelicus, et Symbolum Apostolorum, sed ad illa verba, quae cantantur in choro, ad quae fieri debet inclinatio, tenetur se inclinare nudo capite non obstante contraria consuetudine. *S. R. C.* 21. *Mar.* 1676. *in Collen.* * *Sed ad illa verba, ad quae fieri debet inclinatio*; quae sunt in Hymno: *Adoramus te, gratias agimus tibi, Jesu Christe) et suscipe deprecationem nostram;* in Symbolo: *Jesum Christum,* et omnia verba articuli: *Et incarnatus est etc.* (ad quae, loco reverentiae, genuflexio praescribitur in tribus Missis Nativitatis Domini, et in die Annuntiationis Beatae Mariae tantum) *et simul adoratur,* sequentibus simul et semper Ministris paratis *Ex Miss. Rub. l. pr.*

92. In nocte Nativitatis Domini non possunt dici tres Missae privatae immediate post decantatam, circa quod adest decretum tenoris sequentis. *In Lucana. Inhaerendo aliis resolutionibus circa celebrationem trium Missarum in nocte Natalis Domini alias edidit, et signanter sub die* 7. *Decemb.* 1641. *iterum declaravit S. Rituum Congreg. non esse permittendum usum introductum a nonnullis Canonicis et Presbyteris Ecclesiae Lucanae, celebrandi tres Missas privatas immediate post decantatam Missam solemnem in media nocte Natalis Domini, sed omnino prohibendum; S. R. C.* 22. *Nov.* 1681. *in Lucana, et* 15. *Sept.* 1668. *in Januen.*

93. Si Altare non haberet planitiem, sed multos gradus, vel si ipsam haberet nimis latam, debet in eo apponi pradella, quae dividat altare a planitie; et Sacerdos incipiat Missam ante ipsam pradellam; *S. R. C.* 16. *Jan.* 1683. *in Gravaten.*

94. Modus benedicendi alios, vel rem aliquam; debet esse cum manu recta, et digitis simul junctis, et extensis; *S. R. C.* 24. *Julii* 1683. *in Albinganen.*

95. Patena ad Missam in extremitate, seu ora patenae congruentius est osculanda; *S. R. C.* 24. *Junii* 1683. *in Albinganen.*

96. Rubrica concedit usus planetarum complicatarum ante pectus Diaconis, et Subdiaconis ministrantibus in Missa solemni, in Cathe-

dralibus, et praecipuis Ecclesiis, in diebus jejuniorum cum limitatione, ut ibi ; in minoribus vero Ecclesiis, ministris praedictis dat tantum usum albae cum manipulo Subdiacono, et cum stola ac manipulo Diacono; *S. R. C.* 13. *Jun.* 1684. *in Angelopolitana.* * *(In diebus jejuniorum cum limitatione, ut ibi,)* videlicet excipiendae sunt Vigiliae Sanctorum, et Dominica tertia Adventus, etiamsi ejus Missa infra hebdomadam repetatur, et quarta Quadragesimae, Vigilia Nativitatis, licet in Dominica occurrerit, Sabbatho Sancto in benedictione cerei quoad Diaconum tantum, et in Missa quoad etiam Subdiaconum, ac quatuor Temporibus Pentecostes. In benedictione vero Candelarum, et processione possunt et debent uti planetis plicatis, vel in albis, ut supra in die Purificationis B. Mariae, et in benedictione Cinerum, ac benedictione Palmarum, et processione : quam planetam Diaconus dimittit cum lecturus est Evangelium, eaque tunc super sinistrum humerum super stolam complicatur, aut ponitur aliud genus stolae latioris in modum planetae plicatae, et facta communione resumit planetam, ut prius. Similiter Subdiaconus dimittit eam cum lecturus est Epistolam, quam legit in alba, et ea finita, osculataque Celebrantis manu, planetam resumit, ut prius ; *Rubr. Miss. cap.* 19. *num.* 6.

97. Praeceptum, quod in nocte Nativitatis Domini post Missam decantatam non possint successive aliae duae Missae celebrari, nec Communio exhiberi Eucharistica fidelibus deposcentibus, ligat etiam omnes Regulares tum Ordinis Mendicantium, tum etiam Societatis Jesu, tum omnes cujuscumque alterius Instituti, etiam speciali mentione nominandi. Neque possunt excipi in Ecclesia confessiones, maxime mulierum, durante tempore nocturno, sed expectandum est, ut illucescat aurora tam pro confessionibus mulierum excipiendis, quam pro Eucharistia ministranda fidelibus utriusque sexus ; *S. R. C.* 23. *Mar.* 1685. *in Senen. et* 15. *Sept.* 1686. *in Calaguritana.*

98. Anniversaria, sive Missae quotidianae cantatae de Requiem, relictae ex dispositione Testatorum, pro certis diebus, iisque impeditis die Dominico, seu alio festo de praecepto, cantari possunt in diebus subsequentibus, seu antecedentibus, in quibus occurrunt Officia de festo duplici majori, non tamen de praecepto praecipue de Sanctis proprii Ordinis, non relicta tamen Missa in cantu de festo duplici minori occurrente, quatenus adsit onus cantandi; *S. R. C.* 4. *Maji* 1686. *in una Can. Reg. Lat.* Diebus subsequentibus, seu antecedentibus: sed satius est praevenire.

99. In Natali Domini in tribus Missis post sumptionem sanguinis, eundo et redeundo in medium altaris, non est facienda genuflexio, vertendo se Celebrans ad *Dominus vobiscum* et ad dandam benedictionem debet renes vertere ad Altare, licet species vini non sint exsiccatae in calice ; et serventur rubricae Missalis Romani de ritibus servandis in celebratione Missarum 11. et 12. *n.* 2. *S. R. C.* 20. *Jul.* 1686. *in Angelopolitana.* * *(Serventur rubricae Missalis,)* in quibus nullam genuflexionem faciendam esse praescribitur ; *Rub. prop.* Vide *num.* 106.

100. Proposito dubio, an Declarationes Alexandri VII., et Clementis IX. sibi locum vindicarent etiam in diebus Dominicis, et infra octavas Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, et Corporis Christi, aliisque anni diebus, quibus, licet a festo duplici non impediantur, adhuc tamen Missa defunctorum justa ritum Ecclesiae celebrari nequeunt, quatenus nimirum Missae, quas iisdem diebus celebrare licet, servata caeteroquin Privilegiatorum forma, ad Altaria privilegiata celebrarentur. Et responsum fuit : Praedictorum Pontificum declarationes pro omnibus diebus, quibus juxta Rubricas Missae defunctorum celebrari non possunt, intelligendas esse : *S. R. C.* 3. *Apr.* 1688. *in decreto generali ab Innocentio XI. confirmato per Breve quod incipit* : Alias postquam, *datum die* 4. *Maji* 1688.

101. In Sabbatho Sancto etiamsi occurrat festum Annuntiationis B. M. V. celebratio Missarum privatarum omnino prohibetur in quibuscumque Ecclesiis, et Oratoriis, tam publicis, quam privatis, non obstante quacumque contraria consuetudine ; sed unica tantum Missae conventualis una cum Officio ejusdem Sabbathi Sancti celebretur ; *S. R. C.* 11. *Febr.* 1690. *approbante Alex. VIII.* * *(In Oratoriis tam publicis, quam privatis)* etiam nobilium ; quae proscriptio quoad Oratoria privata, se extendit ad diem primam Paschatis, Pentecostes, Nativitatis Domini, et alios solemniores dies, quos inter etiam enumerantur dies Epiphaniae, et Ascensionis Domini, Annuntiationis, et Assumptionis Beatae Mariae Virginis, Omnium San-

ctorum, nec non SS. Apostolorum Petri et Pauli, ac Titularis Ecclesiae loci. Jus erigendi Oratoria privata privative habet solus Papa arbitrio Episcopi propriae Dioecesis duraturum; Const. Benedicti XIV. 2. Junii 1751. quae incipit *Magni animi nostri moerore*. Et hoc non licere etiam Regularibus cujuscumque Ordinis, Instituti, Congregationis, etiam Societatis Jesu, aut etiam cujuscumque Ordinis Militaris etiam S. Joannis Hierosolymitani, aut aliis quibuscumque Sacerdotibus, etiamsi Episcopi essent, addita Regularibus prohibitione, pro cujus obedientia Episcopi etiam per censuras operam dare tenentur, ne in privatis Regularium cellis sive cubiculis erigatur Altare pro Missa celebranda, remota etiam consuetudine immemorabili. Episcopis autem et his majoribus Praelatis, etiamsi Cardinalatus dignitate fulgentibus, licet ex privilegio in corpore juris clauso possint altare erigere, tamen quocumque titulo suffragante, nullo modo licet extra domum propriae habitationis, in domibus laicis, tam in sua, quam in aliena Dioecesi, celebrare seu celebrare facere; quae prohibitio intelligenda non est de domibus etiam laicis, in quibus dicti Episcopi forte occasione visitationis, vel itineris, hospitio excipiuntur in casibus a jure permissis, vel de speciali Sedis Apostolicae licentia absentes a domo propriae habitationis; Clemens XI. 15. Decemb. 1703. Innocent. XIII. 13. Maji 1725. in Const. quae incipit *Apostolici ministerii* confirmata a Benedicto XIII. 17. Sept. 1724. in alia, quae incipit *In supremo* 23. Septemb. 1724.

102. Quando festum Annuntiationis B. M. V. occurrit in Sabbatho Sancto, Missae privatae celebrari non possunt, et Festum Annuntiationis transferendum erit ad feriam secundam post Dominicam in Albis, tanquam ad diem propriam et fixam, juxta decretum 11. Feb. et 11. Mart. 1690. Quando vero occurrit in Feria quinta in Coena Domini, servandum est Decretum generale pro festo S. Joseph editum 13. Sept. 1692. S. R. C. 10. *in una Galliarum*.. Quando occurrit in Sabbatho Sancto.. transferendum erit.... tamquam ad diem propriam juxta decretum 1690.) Hodie etiam secundum aliud generale 2. Sept. 1741. emanatum. Vide *num.* 142. Quando occurrit in feria V. servandum est decretum generale 13. Sept. 1692.

103. In Ecclesiis, in quibus occasione quadraginta horarum, expositum detinetur Augustissimum Sacramentum, congruentius abstinendum est a celebratione Missarum defunctorum, etiamsi ex praescripto festorum essent celebrandae; *S. R. C.* 27. *Apr.* 1697. *in Eugubina*, * *(Occasione quadraginta Horarum,)* vel alia caussa publica, et quid de aliis expositionibus, consule *num.* 155. *seq.* * *(Ex praescripto festorum.)* Privilegium altaris per Missas currentes, vel votivas de SS. Sacramento, adimpletur ex Const. Clementis XII. exhibita pro quadraginta Horis, quae incipit: *Essendo state fatte* §. 17. lata *die* 1. *Sep.* 1757.

104. In vigilia Epiphaniae dici non possunt Missae privatae de Requiem *Sac. Rituum Congreg.* 27. *Apr.* 1697. *in Panormitana.*

105. Ante versiculum, qui dicitur Communio, cooperiendus est calix vero in anteriori parte, prout ante Confessionem; *S. R. C.* 1. *Martii* 1698. *in Pragen.*

106. Deficiente Subdiacono per Missa solemni, data necessitate, potest permitti per superiores, ut substituatur constitutus in minoribus ordinibus, ad cantandam Epistolam, paratus absque manipulo; *S. R. C.* 5. *Jul.* 1698. *in Collen.*

107. Sacerdos Missam celebraturus transiens ante altare, ubi fit populi communio, non debet permanere genuflexus, donec, et quousque terminetur communio, *S. R. C.* 5. *Jul.* 1698. *in Collen.* Quomodo vero debeat genuflectere, Vide *num.* 40.

108. In feria VI. Parasceves thurificanda sunt oblata; sed post thurificationem oblatorum, non est iterum thurificandum Sacramentum, ob cujus tamen praesentiam non est omittenda thurificatio Crucis, sed Crux et altare thurificanda sunt eo prorsus modo, quo fit in aliis Missis, non omissis debitis genuflexionibus transeundo ante SS. Sacramentum; *S. R. C.* 5. *Jul.* 1698. *in Panormitana*. * *(Crux et Altare thurificanda sunt, eo prorsus modo quo fit in aliis Missis)* posito autem incenso sine osculo et benedictione: *Coerem. Episc. lib.* 2. *cap.* 25. *num.* 33. Crucem vero thurificat celebrans triplici ductu; Idem *lib.* 1. *cap.* 23. *num.* 4.

109. In transeundo de una ad alteram partem altaris in prima, secunda, et tertia Missa Nativitatis Domini, serventur Rubricae Missalis, quae nullam praescribunt genuflexionem ante calicem esse faciendam; *S. R. C.* 2. *Aug.* 1698. *in Veneta.*

110. In die commemorationis omnium fidelium defunctorum in Ecclesiis cathedralibus vel collegiatis, ubi quotannis occurrit dies octava Dedicationis Ecclesiae, Missae privatae dicendae sunt de Requiem, et cantandae sunt duae Missae conventuales, una scilicet de die octavae post Tertiam, et altera de Requiem post Nonam juxta Rubricas. Quando vero dies octavae incidit in Dominica, omnes Missae celebrandae de die octavae, et commemoratio omnium fidelium defunctorum transferatur in diem sequentem; *S. R. C.* 27. *Sept.* 1698. *in una S. Germani Montis Cassini.*

111. Non possunt Canonici in celebratione Missae uti Palmatoria, *vulgo* Bugia; *S. R. C.* 11. *Jul.* 1669. *in Vincentina.*

112. In Ecclesiis parochialibus ruralibus, in quibus per annum plerumque unus tantum Sacerdos celebrat, et sine cantu potest dici Missa de Requiem, quando anniversaria ex Testatorum dispositione, recurrente obitus die, incidunt in festum duplex minus; Non tamen dicendum de diebus tertio, septimo, et trigesimo, sed servetur Decretum generale editum 5. *Aug. anno* 1662 quod incipit *Cum Sanctissimus; S. R. C.* 19. *Jun.* 1700. *in Curien.** (Quod incipit *Cum Sanctissimus.)* in quo declaratur non posse celebrari Missas defunctorum.

113. Ex privata devotione Parochianorum petentium saepius per annum anniversaria pro defunctis parentibus, fratribus, amicis, et aliis defunctis, potest in ruralibus Ecclesiis cantari Missa solemnis de Requiem in festo duplici minori, altera cantata de festo, ubi adsunt plures, vel saltem duo Sacerdotes, dummodo sermo sit de die vere anniversaria a die obitus; *S. R. C.* 19. *Jun.* 1700. *in Curien.* Vide *num. ant.*

114. In Sacrificio Missae non est adhibenda palla a parte superiori drappo serico cooperta; *S. R. C.* 22. *Jan.* 1701. *in una Camald. Montis Coronae.*

115. Sacerdotes in Sacrificio Missae congruentius utuntur cingulo lineo, quam serico; *S. R. C.* 22. *Jan.* 1701. *in una Camald. Montis Coronae.* * *(Cingulo lineo;)* colore albo, vel saltem paramentorum. Vide *num.* 129.

116. Sacerdotes etiam Regulares diebus, quibus propria Officia recitant sub ritu duplici, celebrantes in alienis Ecclesiis, quando peragitur festum cum solemnitate, concursu populi, debent celebrare Missas confirmando se ritui, et colori earumdem Ecclesiarum; in aliis vero diebus possunt; sed quando prohibentur Missae votivae, vel defunctorum, debent se uniformare, saltem quod colorem; *S. R. C.* 11. *Jan.* 1701. *in una Tertii Ord. S. Francisci.* * *(Debent celebrare Missas conformando se ritui etc.)* Iterum praesens et sequens dubium, una cum alio tenoris sequentis, propositum fuit *in Sac. Cong.* 19. *Januar.* 1752. Utrum possit Sacerdos, qui habet officium duplex, celebrare Missam de Requiem, ubi non agitur de ritu duplici? Quae dubia iterum confirmavit; praeterea docuit generaliter teneri Sacerdotes tam Saeculares, quam Regulares, et se confirmari ritui Ecclesiae, in qua celebrant. Unde sequitur posse sine scrupulo Missas omnes privatas et solemnes celebrare, ac etiam defunctorum, ut in casu, ad normam decreti 23. *Augusti* 1704. sub *num.* 124. quod purgare videtur cum alio 7. *Maji* 1746. Instituendo hanc sententiam Sacrae Congregationis, eamque sequendo servatur ex integro illa Missalis Rubrica, Quoad fieri potest Missa cum officio conveniat, respiciens potius Ecclesiam publicam, quam Officium privatum celebrantis. *Tit. IV. de Missis Votivis* Sanctae Mariae, et aliis *num.* 3.

117. Sacerdotes exteri confluentes ad Ecclesias etiam Regularium, et celebrantes de Sanctis etiam Ordinis, quando festum celebratur cum solemnitate, et concursu populi, debent in Missis se uniformare cum Sacerdotibus illius Ecclesiae etiam Regularibus quoad Credo, et numerum orationum more duplicium, in aliis vero diebus possunt, si volunt; *S. R. C.* 11. *Jan.* 1701. *in una Tertii Ord. S. Francisci.* * *(Ecclesiae etiam Regularium)* comprehenduntur etiam Moniales. Vide *num. ant. et* 116.

118. Moniales Ordinariis subjectae non debent recitare Officium de octava Dedicationis Ecclesiae Cathedralis, nec possunt ad libitum, et tantum tenentur recitare Officium praedictum sub ritu duplicis secundae classis sine octava; *S. R. C.* 11. *Febr.* 1702. *in Tarvisina* * *(Officium praedictum)* etiamsi prima dies, et reliqua octava impedita sit. Vide *num. cit.*

119. Facultas celebrandi cum Missali Romano concessa a Sac. Rit. Congr. pro Cappellanis Monialium, intelligi debet pro omnibus, et singulis; qui ex debito tenentur celebrare in Ecclesiis ipsarum Monialium, dummodo celebrent cum Missali Romano; *S. R. C.* 11. *Febr.* 1702. *in Tarvisina.*

120. In prima et secunda Missa, quae celebrantur in die festo Nativitatis D. N. J. C. non debet fieri purificatio calicis; *S. R. C.* 16. *Sept.* 1702. *in una Regni Portugalliae.*

121. An celebratio Missae solemnis feria quinta in Coena Domini, sit de juribus Parochialibus? Et responsum fuit: Negative prout jacet, sed spectare ad Parochum; *S. R. C.* 10. *Decemb.* 1708. *Urbis, et Orbis.*

122. An celebratio Missarum solemnium per annum, sive pro vivis, sive pro defunctis, sit de dictis juribus Parochialibus? Et responsum fuit: Negative prout jacet, sed licere confratribus solemnioribus ejusdem Ecclesiae vel Oratorii, ut in Brundusina, sub die 1. *Jun.* 1701. *S. R. C.* 10. *Decem.* 1803. *Urbis, et Orbis.*

123. An in Oratoriis privatis Confraternitatum per Confratres statis horis recitari possint horae Canonicae cum cantu, vel sine, (absque alia licentia Parochi). Et responsum fuit: Affirmative; nisi alter Ordinarius statuat rationabili causa; *S. R. C.* 10. *Decemb.* 1703. *Urbis, et Orbis.* Vide *num. seq.*

124. An in Oratoriis privatis sit licita celebratio Missae privatae, assentiente Ordinario loci, (et contradicente Parocho) et responsum fuit. Affirmative; *S. R. C.* 19. *Decembris* 1703. *Urbis, et Orbis,* * *(Celebratio Missae)* exceptis diebus in Bulla Bened. PP. XIV. expressis.

125. An in eisdem Ecclesiis posse celebrari Missa sive lecta, sive cantata (ante Missam Parochialem, sive lectam, sive cantatam.) Et responsum fuit: Negative, nisi alter Episcopus disponat; *S. R. C.* 10. *Decemb.* 1708. *Urbis, et Orbis.* Vide *num.* 37.

126. 1. In Ecclesia, ubi quotidie non cantatur Missa, si occurrat festum Patroni, seu Titularis diebus, quibus non potest de eo fieri Officium potest nihilominus (diebus non exceptis *Rub. Miss. tit.* 6. *de Translatione)* cantari Missa de Patrono, seu Titulari, licet non cantetur altera Missa concordans cum Officio. *S. R. C.* 23. *Aug.* 1704. *in una Ordinis Eremit. S. Augustini. (* Diebus exceptis a Rubrica;) qui sunt Dominica prima Adventus, et Quadragesimae, feria 4. Cinerum, Dominica Palmarum cum tota hebdomada majori, Resurrectionis, et Pentecostes cum duobus diebus sequentibus, die Nativit. Domini, Epiphaniae, Ascensionis, et Corporis Christi. Miss. Rub. de Trans. Fest. tit.* 6. *num.* 1.

127. 2. Religiosi celebrantes ex quacumque causa in aliena Ecclesia, ubi non agitur Officium duplex, et fiunt Exequiae pro aliquo defuncto, vel anniversaria, seu simile Officium pro defunctis etiamsi ipsi Religiosi recitaverint Officium Sancti duplicis, possunt se conformare cum Ecclesia, in qua celebrant. *S. R. C.* 23. *Augusti* 1704. *in una Erem. Camald.* Vide *num.* 114.

128. Missa ad postulandam gratiam bene moriendi demandatur apponenda in Missali Romano post Missam *pro remissione peccatorum*, et in Rubricis generalibus in *tit. de Coloribus paramentorum* sub colore violaceo, ac propterea in Gradualibus ad cantum chori in eodem cantu, et tono, qui in antiquis habetur Feria IV. Dominicae primae, et Sabbato Dominicae tertiae in Quadragesima, et in Dominicis IV. VI. XX. et XXI. post Pentecostem. *S. R. C.* 20. *Mar.* 1706. *Clem. XI. annuente die* 27. *ejusdem mensis et anni.*

129. Infra octavam Nativitatis Domini prohibentur Missae votivae privatae, et pro defunctis. In Missis vero votivis solemnibus pro re gravi infra eamdem octavam celebrandis, dicenda est Praefatio juxta Rubricam generalem *tit.* 12. *num.* 4. *S. R. C.* 25. *Sept.* 1706. *et* 25. *Sept.* 1714. *approbante Clem. XI. in suo Bull. part.* 3. *Const.* 20. *et in Bull. Rom. tom.* 8. *decreto* 20. *quod incipit.* Cum occasione Missalis §. Item prohibitum est, *Edit. Luxemburgi* 1727. *pag.* 437. * *(Infra Octavam Nativitatis,)* et alias quascumque privilegiatas. Vide *n.* 143.* *(Dicenda est praefatio juxta Rubricas)* videlicet *Ut dicatur etiam Praefatio propria in Missis votivis, si habeant, alioquin de tempore Nativitatis, ut in hoc casu, vel alia praefatio ut in aliis Rub. Miss. gen. tit.* 12. *num.* 4. Vide *num.* 23.

130. Super Altare, in quo SS. Sacramentum expositum est, Crux de more collocari debet cum imagine Crucifixi apposita S. R. C. 14. *Maji* 1707. *in una Senarum.* * *Crux de more collocari debet.)* Hoc decretum, quod praecipue intelligitur tempore Sacrificii, ad eas tantum pertinet Ecclesias, in quibus Missae, in altari ubi SS. Sacramentum expositum est, dici consueverunt. Vide *num.* 145.

131. Episcopus celebrans Missam de Natali Dominica in pontificalibus, vel assistens cum pluviali, vel cappa, quae eo die ob maximam solemnitatem numquam conveniret; ex quo sedens legit Evangelium, non debet genuflectere

ad *Verbum caro factum est*, sed solum quando Diaconus illud cantat. *S. R. C.* 28. *Septembris* 1708. *in Bracharen.*

132. Cingulum tertium indumentum sacerdotale potest esse coloris paramentorum; *S. R. C.* 8. *Junii* 1709. *in Bracharensi* * *(Coloris Paramentorum :)* sericum vero, an lineum; Vide n. 113.

133. Commemoratio in Missa pro consecratione Episcopi, quando ratione festi occurrentis dicitur Missa de festo habente plures commemorationes, debet uniri cum oratione Missae, et dici sub unica conclusione, juxta Rubricam Pontificalis Romani de Consecratione electi in Episcopum, et Missalis Romani in fine post benedictiones; *S. R. C.* 8. *Junii* 1709. *Bracharen.* Dicitur Missa de festo: ideo *propter ordinationes Episcoporum numquam mutatur Officium diei; dicitur tamen post collectam diei pro officio consecrationis, collecta pro electo sub uno Per Dominum nostrum etc. Pont. Rom. p.* 1. *de Concur. electi in Episc.*

134. Quando tertia Oratio in Missa est ad libitum, et ex jussu Summi Pontificis, vel Episcopi debet apponi aliqua specialis Oratio pro publica indigentia, videlicet contra Turcas, seu ad petendam serenitatem, aut pluviam etc. haec oratio debet recitari tamquam ex praecepto quarto loco, non omissa tertio loco illa, quae est ad libitum, seu pro devotione Sacerdotis eligenda; *S. R. C.* 17. *Augusti* 1709. *in Bergomensi* * *(Ad libitum :)* dummodo sit ex Missali deprompta.

135. Quando Altare fuit consecratum ad modum Altaris fixi cum sacris sigillis, et unctionibus inter stipitem, et Altare, si motus fuerit lapis superior, qui format mensam Altaris, a suo stipite, tunc execratur Altare. Si vero fuerit consecratum ad modum altaris portatilis, non execratur in quavis remotione, sed tantum, quando frangitur sepulchrum Reliquiarum; *S. R. C.* 21. *Junii* 1710. *in una Ord. Capucc.*

136. Quando in Missa solemni ministratur sacra Eucharistia clericis, vel laicis, reliqui de clero debent stare; *S. R. C.* 9. *Maji* 1711. *in Catanien.*

137. Decretum de die 5. Augusti 1662. ab Alexandro VII. approbatum: de Missis defunctorum non celebrandis in festo duplici, sed dicendis de dicto festo cum applicatione Sacrificii, a speciali Brevi, quod incipit, *Credite nobis*, iterum ab eodem fuit confirmatum, ac insuper statutum idem servari debere quoad Missas in altaribus privilegiatis ex obligatione celebrandas, et indulgentias per ejusmodi privilegia concessas animabus in Purgatorio existentibus suffragari, perinde ac si celebratae fuissent Missae defunctorum. Ac denique declaratum, Anniversaria, et Missas cantatas de Requiem relictas ex dispositione Testatorum quotannis in die ipsorum obitus, etiam in duplici majori contingentis, in praedicto decreto die 5. Augusti 1662. edito minime comprehendi, prout antea. *S. R. C.* 15. *Sept.* 1714. *Urbis et Orbis, annuente Clement. XI.* 29. *ejusdem, et antea* 22. *Nov.* 1664. *in una Novarien.* Vide Bullar. Rom. Edit. Luxemburgi 1727. *pag.* 437. in decreto, quod incipit: *Cum occasione Missalis* §. *Praedictum.* Vide *num. seq. et* 13.

138. Clemens IX. Sac. Rit. Congregat. decreta de die 5. Augusti 1662. et 21. Nov. 1664. alio Brevi, cujus initium, *Cum fel. rec.* confirmavit, et Alexandri VII. dispositionem de die 22. Januar. 1667., quoad Missas in altari privilegiato ex obligatione celebrandas, et indulgentias per hujusmodi privilegia concessa animabus Purgatorii suffragari, perinde ac si celebratae fuissent Missae de Requiem, extendit ad altaria non in perpetuum, sed ad septennium, seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non in omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadae diebus, nunc et in futurum quandoque privilegiata. Quod quidem confirmatum fuit a *S. R. C.* 15. *Sept.* 1714. *Urbis et Orbis, annuente Clem. XI.* 29. *ejusdem*, in decreto XX. §. *Deinde fel. recordat. ut in num. ant.* Vide *num. ant. et seq. nec non* 13.

139. Declarationes Alex. VII. 22. Januarii 1667. et Clement. XI. 23. Sept. 1669. circa Missas defunctorum in altari pro animabus Purgatorii privilegiato non celebrandas, licet loquantur tantum de festis duplicibus, tamen intelligendae sunt etiam de diebus Dominicis, et infra octavas Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, Corporis Christi, aliisque anni diebus, quibus, licet a festo duplici non impediantur, adhuc tamen Missae defunctorum juxta Ritum Ecclesiae celebrari nequeunt, quatenus nimirum Missae, quas iisdem diebus celebrare licitum est, servata caeteroquin privilegiorum forma, ad altaria privilegiata celebrarentur. *S. R. C.* 15. *Sept.* 1714. *Urbis et Orbis, annuente Cle-*

ment. XI. 29. *ejusdem*, in decreto XX. §. *Tandem proposito; et antea* 3. *Aprilis* 1668. *Innocentio XI. Brevi, quod incipit:* Alias postquam, 4. *Maji* 1688. Vide *num.* 13. *et num.* 84.

140. Ad augendam fidelium venerationem erga Augustissimum Eucharistiae Sacramentum, ejusque cultum in toto Terrarum orbe promovendum, prohibuit celebrari Missas votivas, vel pro defunctis infra octavam Corporis Christi, *S. R. C.* 16. *Septembris* 1714. *Urbis et Orbis, annuente Clemente Papa XI.* 29. *ejusdem, et antea* 21. *Junii* 1670. *Clem. Papa X. eadem die approbante. V. Tom.* 8. *Bull. Rom.* Luxemburgi 1727. *pag.* 437.* (*Votivas, vel pro defunctis:*) non comprehenduntur solemnes pro re gravi, vel pro defunctis, corpore praesente.

141. In Vigilia Epiphaniae Missae votivae, et Defunctorum celebrari non possunt; *S. R. C.* 10. *Decembris* 1718. *in Æsina.* * (*Missae votivae, et Defunctorum*) privatae. Vide *num.* 100.

142. Episcopo deputato administratori amovibili Ecclesiae vacantis, dum assistit Missae solemni, ab alio cantatae, non debent Canonici facere circulos ad *Kyrie eleison*, *Gloria in excelsis*, *Credo*, *Sanctus*, et *Agnus Dei*. Et tunc sedeant in proprio stallo chori; *S. R. C.* 22. *Aug.* 1722. *in Sarsinaten.* * (*Facere circulos.*) Modum faciendi circulos habes *num. sequenti.*

143. Canonicus Episcopus titularis in Missis, et Vesperis cantatis cum assistentia Episcopi localis tenetur discedere a stallo una cum reliquis Canonicis pro faciendis consuetis circulis praescriptis a Coeremoniali Episcoporum; *S. R. C.* 10. *Aprilis* 1728. *in Asculana.* * (*Consuetis circulis*) faciendis in Missis, quae non sint defunctorum, nec feria VI. in Parasceve coram proprio Episcopo Missae assistente, non vero celebrante, et non alio, licet Legato de latere, Metropolitano, vel Suffraganeo etc., qui tamen circuli, praesente Praelato superiore, ob ejus reverentiam omittuntur. Igitur circulus primus fit, cum Episcopus stans in sua sede legit Introitum, et dicit *Kyrie eleison* etc. et successive *Gloria in excelsis etc.* hoc modo semper: Canonici opportuno tempore discedentes ab eorum sedilibus, procedunt ad medium chori, factis altari, et Episcopo reverentiis, et se sistunt in circulum ante Episcopi faciem, quod diversimode fit pro diversitate situationis altaris, et sedis episcopalis. Si enim altare adhaereat parieti, et sedes episcopalis sit in latere Evangeli, incipient procedere juniores a sedili Diaconorum, ita ut ultimus Canonicus consistat ante faciem Episcopi, quos gradatim alii sequuntur perficiendo circulum, et dignior Canonicus, sive Dignitas modice a suo sedili digressus, stat ad dexteram Episcopi. Si vero altare erit sub tribuna, et sedes episcopalis ex opposito altari, tunc Canonici venientes ad circulum procedunt simul ab utraque parte non perficientes circulum, ne terga vertant altari, sed facientes bino inde semicirculum, et sic stantes dicunt *Kyrie*, *et Gloria* cum Episcopo. Quo finito, producente super eos Episcopo signum crucis, quod semper in fine circuli observatur, facta illi, et altari reverentia, procedunt ad loca sua. Secundus, dum dicitur *Credo.* in quo simul cum Episcopo genuflectunt ad *Incarnatus etc.* Et si forte cum redeunt ad loca sua idem articulus cantetur a choro, ubicumque erunt pariter genuflectunt in via. Tertius ante finem praefationis pro *Sanctus etc.*, non tamen pectus percutientes. Quartus et ultimus ante *Agnus Dei*, et tunc, dum veniunt ad circulum, et dum discedunt, ambobus genibus versus Altare genuflectunt propter reverentiam SS. Sacramenti, quod est super eo. Canonici a circulis revertentes ad sedes suas, faciunt contrario modo, quam faciunt veniendo: quia primo revertuntur seniores, deinde juniores; *Coerem. Episc. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 3. *seqq.*

144. Dum Missa cantatur coram SS. Sacramento in Altari exposito, debet fieri commemoratio de eodem Sacramento post omnes alias commemorationes de praecepto, et in Missis solemnibus tantum festorum primae, et secundae classis facienda est sub unica conclusione, *Sac. Rituum Congreg.* 23. *Jun.* 1736. *in Burgen.* * (*Dum Missa cantatur coram SS. Sacramento.*) Loquitur de Missa solemni extra occasionem quadraginta horarum, quando necessitas urget in eo Altari cantare, vel recitare; in occasione enim praedicta Missa cantatur de Sacramento, non de festo occurrenti diebus omnibus, exceptis festis primae, et secundae classis, feria 5. Cinerum, feria secunda, tertia, et quarta majoris hebdomadæ, tota octava Paschatis, et Pentecostes, Vigilia Nativitatis, et Pentecostes, et octava Epiphaniae, in quibus diebus Missa erit occurrens cum commemoratione de SS. Sacramento sub unica conclusione. Ex Brevi Clement. XII. 1. Sept. 1730. quod incipit italice, *Essendo state fatte;* Vide *num.* 156.

145. Dum incensatur altare, in quo est expositum publicae adorationi Venerabile Sacramentum, non debet post illud incensatum Crux quoque incensari. *S. R. C.* 29. *Novembris* 1738. *in una Cartaginen. Hispan.* * *(Crux quoque incensari.)* Feria 6. in Parasceve ad Missam Praesanctificatorum, licet adsit Sanctissimum Sacramentum, Crux debet incensari ex *Rub. Miss. propria et Coer. Episc. l.* 2. *c.* 25. *n.* 33. *et c.* 16. *num.* 19. An Imago Crucifixi Jesu coram Sacramento exposita super altari reponi debeat, consulo *num.* 147.

146. Quando festum Annuntiationis B. M. V. transfertur simul cum praecepto audiendi sacrum ad feriam secundam post Dominicam in Albis, praefertur cuicumque duplici etiam primae classis eo die occurrenti. Si vero transferatur absque praecepto audiendi sacrum, praefertur quidem cuicumque festo translato, licet primae classis, non autem festis eo die occurrentibus; *S. R. C.* 2. *Sept.* 1741. *in Aquen.* * *(Non autem festis eo die occurrentibus)* si essent majoris ritus, et dignitatis.

147. Cum juxta Rubricas Ritualis Romani absque Missa quantum fieri potest defunctorum corpora non sint sepelienda, poterit praesente cadavere unica Missa solemnis pro defunctis celebrari feria secunda post Pascha, aut Pentecostes. Haec autem Missa non decantabitur in duplici primae classis haud festivo, si corpus praesens fuerit, aut pridie sepultum. *S. R. C.* 2. *Sept.* 1741. *in Aquen.* * *(Aut pridie sepultum)* etiam sine Missa, et sine Officio, ut aliquando accidit ob rationabilem caussam, videlicet ob temporis angustiam etc. Rit. Rom. *de exequiis.* Vide *num.* 13.

148. In Missis quotidianis, quae pro defunctis celebrantur, possunt quidem plures dici orationes quam tres, sed curandum ut sint numero impares, et aliquando pro illa *Deus veniae largitor* impune subrogabitur alia, v. g. pro patre, matre etc. dummodo ultimo loco dicatur *Fidelium.* Insuper Anniversaria adimplenda non sunt infra octavas privilegiatas; *S. R. C.* 2. *Sept.* 1741. *in Aquen.* * *(Curandum ut sint numero impares.)* Quid faciendum in Missis vivorum, Vide *numer.* 177.

149. In Missis defunctorum, seu, utar verbis decreti, in paramentis nigris, non ministratur Eucharistia per modum Sacramenti, scilicet cum particulis praeconsecratis, extrahendo pyxidem a custodia; potest tamen ministrari per modum Sacrificii, prout est, quando fidelibus praebetur communio cum particulis infra eamdem Missam consecratis; *S. R. C.* 2. *Sept.* 1741. *in Aquen.*

150. Etsi decretum hujus Sacrae Congreg. de anno 1707. praecipiat, quod in Altari, ubi est publice expositum SS. Sacramentum, tempore Sacrificii Crux de more collocetur; non est tamen in viridi observantia, et Patriarchales Ecclesiae Urbis oppositum servant. Supervacuam enim adjudicant Imaginis exhibitionem, ubi prototypus adoratur. Et hacce de caussa Instructio pro Oratione quadraginta horarum Clem. XI. Bened. XIII. et Clem. XII. Summ. Pontificum jussu edita sub silentio praeterit, an locanda, removendave sit hujusmodi Crux linquens quemlibet in sua praxi; *S. R. C.* 2. *Sept. in Aquen.* Bened. XIV. 16. *Julii* 1746. Const. quae incipit *Accepimus*, corroborante. Vide *num.* 127. 142. (Cit. Const. Bened. XIV. habes superius in App. I.)

151. Tertia oratio in Missa dicenda ad libitum Sacerdotis potest esse vel de Sancto, vel de SS. Sacramento, vel de Patrono, de Passione, de Cruce, etc. *S. R. C.* 2. *Sept.* 1741. *In Aquen.* Vid. *n.* 177.

152. An diebus, quibus juxta ritum Ecclesiae Ambrosianae prohibetur fieri de duplici, sive de solemni, prohibeantur etiam Missae de Requiem? Et responsum fuit affirmative; *S. R. C.* 7. *Dec.* 1743. *in Mediolanen.* * *(Juxta Ritum Ecclesiae Ambrosianae.)* Et id faciendum in Romana, Vide *num. seq.*

153. An Missae pro enunciatis diebus, Officium de duplici, seu de solemni non admittentibus, in Calendario, et Missali Ambrosiano praescriptae, ad Altaria privilegiata celebratae, animabus in Purgatorio existentibus perinde suffragentur, ac si celebrentur Missae de Requiem?. Responsum fuit affirmative; *S. R. C.* 31. *Aug.* 1743. *in Mediolan.* * *(Affirmative)* ad normam Ecclesiae Romanae ex Constitut. Clement. IX. 13. Aug. 1669.

154. Utrum in Sabbatho Sancto pro collatione sacrorum ordinum, Episcopus in suo domestico Oratorio teneatur Missam cum Prophetiis, ut in Missali, celebrare? Responsum fuit, Missam collationis etc. incipiendam esse a Prophetiis; *S. R. C.* 21. *Martii* 1744. *in Bergomen* * *(a Prophetiis,)* quae omitti non debent etiam attenta consuetudine immemorabili; Vide *num.* 166. *et* 179. *et num. seq.*

155. In Ordinum collatione diebus a jure statutis dicenda est semper Missa de feria occurrente, non de Sancto in ea contingente; *S. R. C.* 21. *Mar.* 1744. *in Bergomensi.* Vid. *num. ant. et num.* 179.

156. Utrum in Dominicis primae classis, et aliis diebus, in quibus absolute quaecumque alia festa etiam primae classis excluduntur, licitum sit cantare Missam de Requiem praesente cadavere? Et responsum fuit: Servetur decretum latum 5. Julii 1698. videlicet: in duplicibus primae classis, etiam praesente cadavere, non potest cantari Missa defunctorum; *S. R. C.* 21. *Martii* 1744. *in Bergomensi.* * *(In duplicibus primae classis.)* Intellige festiva, exceptis feriis secundis, et tertiis Paschatis, et Pentecostes; Vide *num.* 144.

157. Cum Rubrica Missalis de Introito *num.* 5. praescribat, quod incensata Cruce, incensentur et Reliquiae, seu imagines Sanctorum; quaeritur an imagines Sanctorum debeant habere inclusas Sanctorum Reliquias juxta Quarti *parte* 2. *lib.* 4. de Introitu, et Merati *t.* 1. *p.* 2. *t.* 4.? Responsum fuit: Non esse de necessitate in sculptis Sanctorum imaginibus in altari dispositis sacras includere Reliquias ad hoc, ut incensata Cruce valeant illae a Celebrante thurificari; *S. R. C.* 21. *Mart.* 1744. *in Bergomen.* * *(Incensentur et Reliquiae, seu Imagines Sanctorum:)* Incensata Cruce, et facta ei reverentia, antequam Celebrans discedat a medio altaris, primum incensat eas, quae a dextris sunt, idest a parte Evangelii prope Crucem, bis ducens thuribulum, et iterum facta Cruci reverentia, similiter incensat bis alias, quae sunt a sinistris, hoc est a parte Epistolae; *Coeremon. Episcopor. lib.* 1. *cap.* 23. *num.* 6.

158. Cum in Missali ultra primam in principio, detur et altera Rubrica in ordine, et canone Missae, et inter has videatur aliqua discrepantia, praecipue in inclinationibus, et manuum junctionibus; quaeritur quaenam sequendae? Responsum fuit, pari forma sequendas esse tum Rubricas generales, tum particulares Missalis Romani, praecipue ad coeremonias inclinationibus, et manuum junctione rite peragendas; *S. R. C.* 21. *Martii* 1744. *in Bergomen.*

159. Cappellani Monialium Ordinis S. Benedicti, caeterique Sacerdotes tam Saeculares, quam Regulares ad earum Ecclesias confluentes, Missam propriam S. Benedicti cum Missali Monastico, non solum in die festi, sed per subsequentes dies alias non impeditas infra ejus octavam celebrare possunt, ac debent; *S. R. C.* 21. *Martii* 1744. *in Patavina, Benedicto XIII. antea permittente.*

160. Commemoratio de SS. Sacramento in Missis privatis poterit fieri, quando ejus expositio fiat pro publica caussa, etiamsi Sacramentum expositum sit in pyxide; *S. R. C.* 7. *Maji* 1746. *in Varsavien.* * *(Commemoratio in Missis privatis poterit fieri,)* exceptis diebus primae, vel secundae classis. Vide *num.* 160. *et* 178.

161. Missae de Requiem extra altare, ubi est expositum Sanctissimum Sacramentum etiam in pyxide, poterunt celebrari, dummodo tamen oratio coram Sacramento non sit pro publica causa; *S. R. C.* 7. *Maji* 1746. *in Varsavien.* Vide *num. ant. et seqq.*

162. Genuflexio utroque genu est facienda a transeuntibus ante Sanctissimum Sacramentum, etiamsi fuerit in pyxide patenter expositum; *S. R. C.* 7. *Maji* 1746. *in Varsavien.* * *(Genuflexio utroque genu:)* quid de Sacerdote Missam celebraturo, et de Crucem ferente; Vide *num.* 40.

163. Quando frequenter fiunt expositiones Sanctissimi publice in majori Altari, et praeter Missam solemnem dicuntur etiam Missae privatae ad idem Altare majus, an etiam in Missis privatis ad Altare majus, et ad alia Altaria minora durante expositione Sanctissimi poterit fieri commemoratio de Sacramento durante expositione? Responsum fuit: Poterit fieri commemoratio de Sanctissimo Sacramento durante expositione; *S. R. C.* 7. *Maji* 1746. *in Varsavien.* Vide *num. ant.* * *(Missae privatae ad idem Altare majus)*, nisi ex necessitate celebrandae; ad majorem enim decentiam erit abstinendum; *Coerem. Epis. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 9. Quid statuatur de Missa solemni; Vide *num.* 87.

164. Cum contingat saepius in Ecclesiis Regularium, vel aliis, praesertim in die obitus, seu anniversario defunctorum, Missas celebrari a confluentibus Sacerdotibus, supplicatur declarari, an Sacerdotes, qui recitant Officium de festo duplici, confluentes ad Ecclesias sive Regularium, sive aliorum, ubi dicitur Officium de semiduplici, possint ibi dicere Missas privatas defunctorum? Responsum fuit negative; *S. R. C.* 7. *Maji* 1746. *in Varsavien.* * Ad recte

et absolute observandum praesens decretum, et sine scrupulo vide quae diximus in *num.* 115.

165. An Presbyteri ordinandi statim ab initio, vel solum a *Suscipe Sancte Pater etc.* debeant inchoare Missam cum Celebrante, et Ordinante Episcopo? Responsum fuit, teneri solum a *Suscipe Sancte Pater. S. R. C.* 20. *Septem.* 1749. *in una Javarinen. in Hungaria.* Vide *num. seqq.*

166. An Presbyteri ordinandi debeant legere Missam stantes, vel in terram genuflexi? Responsum fuit negative ad primam, affirmative ad secundam partem. *S. R. C.* 20. *Septemb.* 1749. *in Javarinen. in Hungaria.* Vide *num. ant. et seqq.*

167. An Presbyteri ordinandi omnes illas, quas Episcopus ordinans in Missa facit actiones debeant facere, adeoque, an ii Presbyteri debeant cruces manu super oblata peragere, an genuflectere etc. an denique omnia illa, quae Episcopus sub Sacrificio agit, agere. Similiter idem quaeritur de Episcopo consecrando? Responsum fuit ad primum negative; ad secundum, servandum esse Pontificale Romanum; *S. R. C.* 20. *Sept.* 1749. *in Javarinen. in Hungaria* Vide *num. ant. et seq.* * *(Servandum esse Pontificale Romanum :)* in quo praescribitur: *Dicto Offertorio, Consecrator sedet cum mitra in faldistorio, ante medium Altaris. Et consecratus veniens ex sua cappella, inter assistentes Episcopos medius coram Consecratore genuflectit, et illi offert duo intorticia accensa, duos panes, et duo barilia vino plena, et Consecratoris praedicta recipientis manum reverenter osculatur. Deinde Consecrator lavat manus, et accedit ad Altare; Consecratus etiam ad posterius cornu Epistolae Altaris ejusdem accedit: Et ibi stans medius inter Episcopos Assistentes ante se, habens Missale suum, simul cum Consecratore dicit, et facit omnia prout in Missali. Et ponatur una Hostia consecranda pro Consecrante, et Consecrato, et vinum consecrandum in Calice, sufficiens pro utroque. Pontif. Rom. part.* 1. *tit.* de Consecr. Electi in Episcopum. Vide *num. ant. et seq.*

168. An Presbyteri ordinandi, postquam sunt de corpore D. N. J. C. communicati, debeant de illo Calice, quem in ordinatione sua tetigerunt, ablutionem sumere? Responsum fuit, non esse necesse; *S. R. C.* 20. *Sept.* 1749. *in Javarinen. in Hungaria* * *(Ablutionem sumere:)* Non in Calice, quo Pontifex celebravit, sed in alio cum vino; *Pontific. Rom. part.* 1. *tit. de Ordinat. Presbyter.* Vide *num. ant.*

169. Cum Sabbato Sancto unica tantum in quavis Ecclesia Missa cantata admittatur, an Episcopus in privata Cappella, vel Oratorio possit ordinationem sub Missa lecta servare? Et quatenus affirmative, an debeat post communionem idem Episcopus pro Vesperis: *Alleluja, Vespere autem etc. Laudate Dominum, Magnificat etc.* dicere? Responsum fuit, ad mentem; *S. R. C.* 20. *Septemb.* 1749. *in Javarinen. in Hungaria;* Vide *num.* 151.

170. An Episcopi non habentes facultatem specialem concedendi in Oratoriis privatis, et Cappellis pro saecularibus, et aliis, legendi Missam, possint licentiam dictam petentibus concedere? Responsum fuit negative: *S. R. C.* 20. *Sept.* 1749. *in Javarinen. in Hungaria.* * *(Negative.)* Et haec facultas spectat ad Papam ex Constitut. Benedict. XIV. 2. Junii 1751. quae incipit: *Magno cum animi nostri.* (Quam Const. habes supra in Appendice XVIII.

171. Utrum Sacerdos saecularis, vel regularis habens officium duplex, et quid si duplex primae, vel secundae classis, celebrans in aliena Ecclesia ex devotione, ubi celebratur, festum solemne, debeat ne celebrare Missam se conformando illi Ecclesiae, ubi celebrat, etiam quoad solemnitatem, et colorem paramentorum? Utrum etiam Sacerdos Saecularis, vel regularis habens officium duplex, et quid si duplex primae, vel secundae classis, celebrans in aliena Ecclesia ex obligatione in sepultura solemni alicujus cadaveris, vel exequiis solemnibus, debeat se conformare illi Ecclesiae celebrando Missam de Requiem? Responsum fuit, Serventur Decreta alias edita in una Tertii Ordinis S. Francisci die undecima Junii 1701. Et Sacerdotes tam Saeculares, quam Regulares, conformare se debeant ritui Ecclesiae, in qua celebrant; *S. R. C.* 29. *Januarii* 1752. *in una Ordinis Carmelitarum Discalceat. Provinciae Poloniae.* * Pro adimplenda rite et absolute mente hujus decreti, Vide ea, quae diximus in adnotatione ad *num.* 114.

172. Missae privatae de Requiem, etiam corpore praesente, et insepulto, dici non possunt diebus, quibus fit de officio duplici etiam minori, vel aliis a rubrica exceptis, et quaecumque consuetudo in contrarium abusus esse declaratur; Missa tamen unica solemnis insepulto corpore celebrari poterit etiam in Domi-

nicis, et festis diebus, non tamen solemnioribus primae classis. *S. R. C.* 29. *Jan.* 1752. *in una Ordinis Carmelitarum Discalceat. Provinciae Poloniae.* * *(Vel aliis a rubrica exceptis)*, ut sunt feriae majores, et Dominicae omnes, in quibus prohibetur fieri de festo duplici, ut in Breviario, *(Solemnioribus primae classis)* festivis, et celebribus, intra quas feriae secundae, et tertiae Paschatis et Pentecostes non numerantur; Vide *num.* 144.

173. Utrum in majori hebdomada, excepto triduo ante Pascha, et biduo post, et infra octavam Paschae, et Pentecostes, ac etiam in festis duplicibus primae classis, non tamen celebribus, possit cantari Missa unica solemnis Requiem in sepultura cadaveris? Responsum fuit, Affirmative. *S. R. C.* 29. *Januarii* 1752. *in una Ordinis Carmelitarum Discalceat. Provinciae Poloniae.* * *(Excepto triduo ante Pascha, et biduo post.)* Vide tamen *num. ant.* et praecipue ibi notat. 144.

174. In die obitus, vel depositionis alicujus defuncti Sacerdotis dici poterit vel Missa prima, quae est pro Episcopis assignata, ut in Commemoratione omnium fidelium defunctorum, vel ea, quae est secundo loco posita, quae est in die obitus, seu depositionis, dummodo oratio pro eo designata: *Deus qui inter Apostolicos Sacerdotes etc.* omnino adhibeatur. Similiter agendum erit in anniversario pro Sacerdote defuncto. *S. R. C.* 29. *Januarii* 1752. *in una Carmelitarum Discalceat. Provinciae Poloniae.* * (Oratio *Deus, qui inter Apostolicos)* vel alia *Praesta quaesumus*, ut in Rubrica Missalis *de Missis Defunctorum.*

175. Dignitates, et Canonici Metropolitanae Ecclesiae Urbinatensis possunt uti annulo cum unica gemma, cruce pectorali sine gemmis, caligis, sandaliis, et chirothecis sine auri ornatu in Missis solemniter decantandis, et quoad solum Celebrantem, qui sedere debet in scamno cooperto tapete, vel panno currentis coloris, non vero in faldistorio. *S. R. C.* 29. *Januarii* 1752. *in Urbinaten. Benedicto XIV. confirmante die* 28. *Februarii ejusdem anni in Const. quae incipit:* in Trono Justitiae *ad primum, et secundum dubium.*

176. Supradictae Dignitates, et Canonici, an Palmatoria seu Bugia in Pontificalibus, et in Missis lectis, seu privatis, uti valeant? Responsum fuit, negative, et amplius. *S. R. C.* 29. *Jan.* 1752. *in ead. Urbinatensi ut supra num. ant.*

177. Translato Anniversario e proprio die obitus Testatoris ob occurrens impedimentum in alium diem non impeditum, de Requiem cantanda est Missa sive ut in anniversario, sive ut in quotidianis, verba tamen in oratione: *Cujus anniversarium depositionis diem commemoramus etc.* non sunt varianda, *S. R. C.* 22. *Dec.* 1753. *in una Vilnen. in Lithuania.* Vide *num.* 180.

178. In Altari, sub quo sepulta sunt cadavera defunctorum, non potest celebrari: *S. R. C.* 11. *Jun.* 1629. *in Turritana.*

179. Ubi non est aurora physice pro licita Missarum celebratione, attendatur ea moraliter et politice, quando scilicet terminari solet hominum quies, et inchoari labor juxta probatam regionum consuetudinem; *S. R. C.* 17. *Sept. et* 2. *Novemb.* 1634. *in una Missalis Romani.*

180. Occurrente commemoratione Sancti simplicis in Feria secunda Quadragesimae, quando dictum est Nocturnum Defunctorum, non debet in Missa quarto loco dici oratio: *Omnipotens sempiterne Deus, qui vivorum etc.* pro commemoratione defunctorum, sed sufficit tertia oratio *A cunctis.* Quod si dicatur quarta *Omnipotens*, quinta erit ad libitum; *S. R. C.* 4. *Maji* 1709. *in Pistorien.* * *(Quinta erit ad libitum:)* non ex praecepto, sed ex congruentia in Missis vivorum; Vide *num.* 131. secus autem in Missis defunctorum; Vide *num.* 144. Oratio vero ad libitum quaenam dicenda, Vide *num.* 148.

181. Commemorationem de SS. Sacramento tempore solemnis expositionis posse fieri in Missa de festo duplici, non tamen primae, vel secundae classis, declaravit S. R. C. Insuper Sanctorum Reliquias non esse collocandas super Altari, in quo reipsa SS. Sacramentum publicae venerationi est expositum; *S. R. C.* 2. *Sept.* 1741. *in Aquen. et antea per Constitutionem Quadraginta Horarum* Clementis XI. Benedicti XIII. et Clem. XII. quae data fuit *die* 1. *Septemb.* 1736. incipit italice *Essendo state fatte* §. V.* *(In Missa)* privata, intellige etiamsi Sacramentum expositum sit in pyxide publica caussa; Vide *num.* 157.

182. In Sabbathis quatuor Temporum, vel aliis ad ordines conferendos a jure praestitutis, Episcopus Ordinationem faciens, Missam de Feria, non autem de Sancto, qui forte diebus illis occurret duplex, vel semiduplex, v.

g. S. Mathiae tempore verno, S. Thomae tempore hyemali etc. Celebrare debet. *S. R. C.* 11. *Julii* 1739. *in Neritonen.* *(*A jure praestitutis ,)* quae sunt *Sabbatha in omnibus quatuor Temporibus*, *Sabbatum ante Dominicam de Passione, et Sabbatum Sanctum. Pontific. Rom. par.* 1. *de Ordinibus conferendis.* Vide *num* 152.

183. Obitus die impedito, non potest pro defunctorum anniversario cantari Missa de occurrenti Festo, vel Feria privilegiata per applicationem. *S. R. C.* 22. *Decembris* 1753. *in una Vilnen. in Lithuania.* * *(Non potest ,)* *sed* transferri in aliam diem, prout transtulit S. R. C. Vide *num.* 24. et 174. An aliae fundationes licite absolvi possint, consule *num. seq.*

184. Possunt adimpleri quaelibet fundationes, sive in honorem Sanctorum, si pro defunctorum liberatione, Missam de die celebrando, quando et Missae Sanctorum, et defunctorum praedictae ab occurrente primae, vel secundae classis solemnitate, aut festivo die quoad forum impediantur; *S. R. C.* 2. *Sept.* 1741. *in Aquen.* * *(Quaelibet fundationes:)* cave ne intelligas anniversaria defunctorum, quae debent transferri, ut in *num.* 24. et 174.

185. Anniversaria, quae occurrunt absolvenda circa quatuor tempora Paschalia, et infra octavam Pentecostes, et non possunt omnia absolvi, aut finiri ante octavam Sanctissimi Corporis Christi, quomodo, et qualiter absolvenda? Responsum fuit: Servetur Decretum datum die 4. Maji 1686. *in una Canonicorum Regularium Lateranensium.* *S. R. C.* 22. *Decemb.* 1753. *in una Vilnen. in Lithuania.* Decretum enuntiatum signatur sub *num.* 97. 1. * *(Quomodo, et qualiter absolvenda.)* Vide *num. ant. et* 24.

186. Quando per rubricas Missalis, ac per decreta Sacrae Congregationis, videlicet per octavas Nativitatis, Epiphaniae, per Feriam IV. Cinerum, a Dominica Palmarum usque post Octavam Paschae, per octavas Pentecostes, et Sanctissimi Corporis Christi, prohibentur Missae votivae privatae, prohibentur etiam votivae in cantu fundatae, *S. R. C.* 22. *Decembr.* 1753. *in una Vilnen. in Lithuania,* * *(Per octavas ,)* nempe per omnes dies dictarum octavarum. * *(Votivae in cantu fundatae:)* illae vero pro re gravi, vel de Titulari, seu Patrono Ecclesiae non prohibentur, nisi diebus exceptis a Rubrica Missalis tit. VI. de Translatione.

187. Missa de Requiem pro Parentibus Fratrum, quavis feria secunda in quolibet Conventu non potest cantari exposito Castro doloris, occurrente festo duplici minori et majori, etiamsi non sit de praecepto, seu festivo; *Sac. Rituum Congreg.* 11. *Maji* 1754. *in una Ordinis Min. de Observant. S. Francisci Provinciae Majori Poloniae.*

188. Missae de Requiem possunt cantari in iis Ecclesiis pro benefactoribus defunctis (qui apud illos non sepeliuntur) in die obitus illorum, occurrente festo duplici minori et majori, sed non de praecepto, seu festivo; *Sac. Rituum Congreg.* 11. *Maji* 1754. *in una Ordinis Minor. de Observ. S. Francisci Provinciae Majoris Poloniae.*

189. An Missae de Requiem (ut populus semper praetendit, et non per applicationem Sacrificii) possint cantari pro Benefactoribus defunctis ad petitionem haeredum quavis die, etiamsi non sit dies obitus, vel anniversarii, occurrente festo duplici minori et majori, sed non de praecepto, seu festivo? In omnibus supradictis quaesitis exclusa volumus festa primae et secundae classis, Dominicas per annum, Dominicas, ac octavas privilegiatas. Responsum fuit, *Negative; S. R. C.* 11. *Maji* 1754. *in una Ordinis Minor. de Observ. S. Francisci Provinciae Majoris Poloniae.* * *(Ad petitionem haeredum:)* secus autem pro adimplenda mente testatoris. Vide *num.* 13. In ruralibus vero Ecclesiis, cum agatur de die vera anniversaria, tantum indulgetur in officio duplici minori pia consanguineorum vota persolvere. Vide *num.* 110.

190. Cum Sacra Rituum Congregatio decreverit, in festo duplici minori et majori, sed non de praecepto, posse cantari Missam de Requiem, cum accipitur nuntius de obitu alicujus in loco dissito, sub die 4. Maji 1686. et Anniversaria, quae ex dispositione Testatorum cum cantu quotannis sunt celebranda, possunt cantari etiamsi eorum dies inciderit in festum duplex majus, non tamen de praecepto, sub die 20. Julii 1669. annuente Sanctissimo Clemente IX. quaeritur an intelligendum duplex majus de praecepto, an quod sit celebre ad populum, seu festivum, vel alio modo etc.? Et Sacra Congregatio, audito prius voto unius ex Coeremoniarum Apostolicarum Magistri, ad relationem Eminentissimi Cardinalis Tamburini ejusdem Congregationis Praefecti, rescriben-

dum censuit : Festum duplex majus de praecepto est illud, in quo occurrit Officium recitandum sub ritu duplici majori, cuique a legitimo superiore adnexum est praeceptum audiendi sacrum, et abstinendi ab operibus servilibus ; *S. R. C.* 11. *Maji* 1754. *in una Ordinis Min. de Observ. S. Franc. Provinciae Majoris Poloniae*.

FINIS.

INDEX ALPHABETICUS

RERUM NOTABILIUM.

Quae in toto hoc Opere de Sacrificio Missae continentur.

V. *Vestes*. Quo idiomate Missam celebraverint. V. *Missa*. Qua Lingua Canonem composuerunt. V. *Canon*. Post B. Virginem in Canone Missae memorantur, cum sint Ecclesiae Columnae, iisque S. Paulus additur, et quare, *l.* 2 *c.* 13. *n.* 22.

Apostoli nullam fortasse liturgiam condiderunt, sed suam doctrinam Episcopis tradebant, quos ordinabant, *l.* 2. *c.* 10. *n.* 3. In triduo Passionis Christi Sacrificium non fecerunt, sed si fecissent, quaestio est, cujus rationis illud esset, *append.* 2. §. *Ut omittamus*.

Apostoli primum Sacrificium probabilius in Pentecoste celebrarunt, *append.* 2. §. *Inter*. Et peculiares vestes in eo adhibuerunt. §. *Hac disputatione*. Item super Altare celebrarunt. §. *Nos hanc*.

Apostoli, et qui iis proxime successerunt, Missam quotidie celebrabant, *l.* 3. *c.* 2. *n.* 9.

Apostolicae constitutiones saeculo IV. collectae creduntur, *l.* 2. *c.* 23. *n.* 17.

Applicatio.

Applicari Missa pluribus modis potest. Triplex autem est Sacrificii fructus, generalissimus, specialissimus, et medius, qui iis applicatur, pro quibus Sacrificium offertur, *l.* 3. *c.* 8. *n.* 1.

Applicare Missam populo diebus Dominicis, et festis de praecepto tenentur qui animarum curam actu exercent, *l.* 3. *c.* 8. *n.* 2. *append.* 7 §. 2.

Applicatio fieri etiam debet festis diebus, quibus Populo permissum est, ut audita Missa operibus servilibus vacet, *append.* 7. §. 7.

Applicare Missam festis diebus potest Parochus, si pauper sit, ei, a quo eleemosynam accepit, dummodo infra hebdomadam populo aliam Missam applicet, *l.* 3 *c.* 8. *n.* 2. *et append.* 7. §. 8.

Applicanda est benefactoribus generatim Missa Conventualis in Cathedralibus, et Collegiatis quotidie cantanda; et si Ecclesiis adnexa sit animarum cura, alia praeter Conventualem Missa supradictis diebus celebranda est, ejusque fructus populo applicandus, *eod. c.* 8. *n.* 3. *et ead. append.* 7. §. 11. *et seqq.*

Applicare Missam Conventualem quotidie non tenentur Ecclesiae, quae non sunt verae Collegiatae: Cathedrales, et Collegiatae pauperes impetrare possunt facultatem, non applicandi illam diebus feriatis, *ib.* Si Missam Conventualis ab Ecclesiae Beneficiatis, aut Mansionariis celebretur, eleemosynam accipient ex massa distributionum, *append.* 7. §. 7.

Applicanda est pro Benefactoribus in genere prima ex duabus, aut tribus Missis Conventualibus, quae in aliqua ex dictis Ecclesiis quotidie celebrantur; secus vero reliquae nisi consuetudo aliud suadeat, et dummodo in commemoratione Defunctorum mentio fiat in genere Benefactorum, *append.* 7. §. 20. *et seq.*

Applicari pro anima sua Missam voluisse praesumendum est Beneficii, aut Cappellaniae fundatorem, si onus celebrandi imposuit, et de Missae applicatione pro anima sua siluit, *l.* 3. *c.* 9. *n.* 1. *et* 2. Idem dicendum est, si jussit in Missa pro se orari, *n.* 3. Si vero certum Missarum numerum sibi applicari jussit, de reliquis vero siluit, nulla est obbligatio has reliquas pro eo applicandi, *ib.*

Applicari sibi Missam noluisse, sed solum sui commemorationem ad *Memento* fieri praesumitur eum, qui aliquas Cappellanias instituit cum onere Missae sibi, aut suis Defunctis applicandae, aliam vero instituit cum onere, ut Cappellanus pro anima sua oret, *ib.*

Applicatio Missae facta alicui a Sacerdote celebrante valet, licet ejus Superior alteri applicari eam jusserit, *l.* 3. *c.* 9. *n.* 4.

Applicare tenetur Missam, qui eleemosynas accepit, et tot Missas applicare debet, quot juxta taxam Dioecesanam ex illo eleemosynarum cumulo resultant, *l.* 3. *c.* 9. *n.* 5. Eleemosynam integram, licet taxa majorem, quam accepit, tradere alteri Sacerdoti debet, qui Missam celebrandi onus ei committit, *ib.*

Applicare uni fructum Sacrificii satisfactorium, ac proinde pro una Missa duplicem eleemosynam accipere non licet, sicuti neque licet accipere eleemosynam pro applicando fructu specialissimo, aut pro applicanda Missa alicui iis diebus, quibus aliunde est alteri applicanda, *l.* 3. *c.* 9. *n.* 5. Licet autem pro applicatione eleemosynam accipere, quando celebrandi duntaxat onus habetur, *n.* 6.

Applicare, et celebrare Missam tenetur statuto tempore, qui pro ea tunc celebranda eleemosynam accepit; secus ad restitutionem tenetur, *l.* 3. *c.* 9. *n.* 6. Non licet tamen Sacerdoti Missam celebrare juxta ejus intentionem, qui sibi primus eleemosynam praebuerit neque ei applicare, quem Deus probe novit ab illo petiturum Missae celebrationem, et applicationem, *n.* 7. *et* 8.

Qui ratione Beneficii, aut Cappellaniae tenetur duas, vel tres Missas in singulis hebdomadis celebrare, potest celebrationem Missarum unius hebdomadae in antecedentem hebdomadam anticipare, nisi ex circumstantiis colligatur aliam fuisse Institutoris mentem, *ib.*

Applicare potest aliis Missam die commemorationis omnium Defunctorum, qui onus habet applicandi Missam quotidianam, *l.* 3. *c.* 9. *n.* 9. Die vero Nativitatis Christi, qui curam animarum habent, tres Missas celebrare debent, sed indecisum est, an illas Populo applicare teneantur, *ib.*

Azymus

B

Benedictio.

Benedictus.

Benefactores.

Beneficium.

Non constat, an permiserit, ut cum in fundatione Beneficii, seu Capellae cautum est, non teneri Celebrantem ad applicationem Sacrificii, possit celebrans accipere novum stipendium, et unica Missa satisfacere obligationi Beneficii, et novi stipendii; at neque constat, an oppositum statuerit, *l.* 3. *c.* 22. *n.* 6. *et* 7.

Constat, ipsam declarasse, quando ex testamento in fundatione Cappellaniae onus Capellano praecise celebrandi certum Missarum numerum est impositum, eas Missas pro anima Testatoris applicandas esse, *ib.*

Interrogata, an Episcopus *statuere possit eleemosynam manualem... pro qualibet Missa imponendo poenam celebrantibus pro minori quantitate:* Respondit *affirmative quoad eleemosynam manualem*, *l.* 3. *c.* 22. *n* 8.

Declaravit Abbates solis Regularibus sibi subjectis primam Tonsuram, et minores Ordines conferre posse, *Append.* 2. §. *Itaque.*

Aliquando decrevit, ut Parochi pinguibus reddititibus dotati quotidie Missam pro Populo celebrarent, et applicarent, *Append.* 7. §. 6.

Semper improbavit sententiam asserentem, Canonicos muneri suo satisfacere, si choro praesentes assistant, quin canant, *Append.* 7. §. 24.

Declaravit, prohibitionem Urbani Octavi ne Episcopi, et Superiores generales Missarum perpetuarum onera contraherent *absque Sedis Apostolicae beneplacito*, etiam Missas respicere, quarum celebrandarum obligationem nemo suscepisset; *Append.* 8. *n.* 2.

Censuit, si plures eleemosynae pro Missis in alicujus Ecclesiae Sacello celebrandis offerrentur, celebrationem non esse ultra hebdomadam differendam; sed in aliis saltem ejusdem Ecclesiae Sacellis explendam, idque per tabellam publice expositam esse significandum, *Append.* 8. *n.* 5.

Respondit, non posse a Parocho prohiberi, ne in publicis Oratoriis intra suae Parochiae fines Missae celebrentur ante Missam Parochialem, *Appen.* 12. *in Inst.* 44. *n.* 7.

Congregatio Episcoporum et Regularium.

Regulas praescripsit ab Episcopis servandas in facultate alicui sacerdoti concedenda, ne plures eodem die Missas ob aliquam urgentem causam celebret, *l.* 3. *c.* 5. *n.* 4.

Congregatio de Propaganda Fide.

Cum ageretur de Armenorum cum Ecclesia Romana unione, statuit, ob plures causas non esse iis indulgendum, ut in Missa aquam vino non affunderent, *l.* 2. *c.* 10. *n.* 9.

Congregatio Rituum.

Nonnunquam rescripsit, in Missa solemni, absente Subdiacono, Lectionem a quolibet Clerico in minoribus Ordinibus constituto cani posse, sed sine Manipulo, *l.* 2 *c.* 6. *n.* 12.

Alexandro Octavo approbante, vetuit, ne quis Feria 5. et 6., ac Sabbato majoris hebdomadae Missam privatam celebret. Monuit vero, si in eamdem Feriam V. Festum Annuntiationis B. M. Virginis, vel S. Josephi incidat, Ordinariis curandum esse, ut ante Missam conventualem aliquot Missae privatae celebrentur, et quare: non item si Sabbato Sancto idem Festum occurrat, *l.* 3. *c.* 3. *n.* 10.

Vetuit, ne in Missis Defunctorum Eucharistia adstantibus praeberetur. Sed postea noluit hoc decretum vulgari, aut ejus exemplar edi, *l.* 3. *c.* 18. *n.* 10.

Prohibuit, ne nocte Nativitatis Domini post Missam solemnem aliae duae Missae celebrentur, aut Eucharistia adstantibus praebeatur, *l.* 3. *c.* 18. *n.* 13. Ferunt etiam, ipsam prohibuisse, ne Feria 6. in Parasceve aliis, nisi Infirmis, Eucharistia ministretur, *n.* 14

Vetuit, ne *Missae certis Regularibus concessae, aut quae fuerint indultae certis Personis*, ab aliis celebrentur. Aliquando permisit, ut etiam ab aliis ad Ecclesiam eorum, quibus Missa concessa fuit, confluentibus in alicujus Beati honorem Missa celebraretur, sed cum Missali Romano, et de communi, *l.* 3. *c.* 23. *n.* 1. *et Append.* 11. *post. tit.* 2. *n.* 5.

Triginta Missas, quas a S. Greg. appellabant, celebrari vetuit, *l.* 3. *c.* 23. *n.* 3. Solemnes pro Defunctis Missas quibusdam diebus fieri permisit, quibusdam vetuit, licet ad Altare privilegiatum celebrandae essent, *n.* 5. *et seqq.*

Censuit non requiri Crucem in medio Altari ad Missam in eo celebrandam, si Crucifixi imago in majori Altaris Tabula expressa esset. *Append.* 1. §. *secundo loco.* Requiri tamen in Altari, in quo Tabernaculum cum Sacramento, et parva Cruce asservatur §. *seq.* Si tamen Sacramentum publice expositum sit in Altari, in quo Missa celebranda est quoad Crucem in eo collocandam servandas esse locorum consuetudines, quamquam alias aliter responderat. §. *Quarto loco.*

Congregatio Specialis.

Quaedam specialis Congregatio habita fuit ut discuteretur, an permittendum esset Missam Sinica lingua apud Sinas celebrari, *l.* 2. *c.* 2. *n.* 13.

Alia singularis congregatio an. 1729. jussu Pontificis habita, Cyrillo quodam Patriarcha quaerente,

an apud Orientales plores eodem die Missas ad idem Altare celebrare liceret, censuit id non esse admittendum, sed potius curandum, ut in eadem Ecclesia plura constituerentur Altaria, vel Sacerdotes concelebrarent; monuitque, ut ex quorumdam animis error evelleretur, rumpi jejunium per secundam Missam ad idem Altare celebrationem, *l.* 3. *c.* 5. *n.* 6.

Specialis Congregatio a Benedicto XIV. deputata sedulo examinavit, an ad Hispaniarum, et Lusitaniae Regum petitiones Sacerdotibus in eorum ditione commorantibus indulgendum esset, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Missas celebrare possent, et quinam eidem Congregationi adscripti fuerint, et quid senserint, *Append.* 4. *in lit. Apost.* §. *Quum itaque et seq.*

Consecratio.

Templorum Consecratio a S. Evaristo non fuit excogitata; qui solum aliquos ritus addidit, *l.* 1. *c.* 1. *n.* 9. Sub Constantino Templa fuerunt consecrata, et jamdiu hic ritus in usu fuerat, quamquam persecutionum tempore intermissus. Ex veteri Testamento in novum Apostolica institutione traductus in Ecclesia Orientali et Occidentali statim viguit, *ib.* Adumbratus fuit per tabernaculi consecrationem a Moyse, ac per Templi dedicationem a Salomone, et Machabaeis, *n.* 10. Hunc ritum Calvinus irridet, sed perperam, *n.* 10.

Altarium Consecratio ex infusione olei orta est, quo Jacob lapidem unxit, et inde usus olei in Templorum, et Altarium consecratione, *l.* 1. *c.* 2. *n.* 2.

Consecratio, quae fit Sacro Chrismate, Episcopo reservatur, e. gr. Templorum, Altarium, Calicis, et Patenae, *l.* 1. *c.* 4. *n.* 1. *et* 2. *Append.* 2. §. *maxime et seq.*

Ad Altaris, et petrae Sacrae consecrationem in iis reliquiae Sanctorum condendae sunt, *l.* 2. *c.* 3. *n.* 8.

Consecratio Panis, et Vini.

Hujus consecrationis verba, et quae proxime praecedunt, *accipite, etc.*, et quae sequuntur. *Haec quotiescumque etc.* a Sacerdote significative, et recitative, proferuntur, *l.* 2. *c.* 15. *a n.* 3. *ad* 7.

Gratiarum actio, et benedictio in Eucharistiae institutione consecrationem praecessisse videntur, consecratio vero fractionem: Ordo enim in tota hac Christi actione fuisse videtur, ut ipse panem acceperit, gratias Deo egerit, benedixerit; deinde consecraverit, postea fregerit, ac Discipulis dederit, *n.* 8. *et seqq.*

Illa Consecrationis verba, *Hic est Calix Sanguinis mei* figurata sunt, ac sensus eorum est: *Hic est Sanguinis meus contentus in Calice, n.* 11.

Sanguis novi Testamenti, quia non in figura, sed in veritate effusus est. Dicitur *aeterni* ratione aeternae praeordinationis, et aeternae haereditatis, et aeternae Personae Christi. Dicitur *pro multis,* idest *pro omnibus ib.*

Consecrationis forma, quae sit. V. *Forma,* Graeci, et Syri post consecrationem orant Deum, ut panem, et vinum immutet in Corpus, et Sanguinem Christi, V. *Graeci*, *Syri.*

Consecratio essentialiter consistit in verbis Christi: *Hoc est Corpus meum*: *Hic est Calix Sanguinis mei*, quae sunt institutionis Divinae. Preces, quae praecedunt, vel sequuntur, sunt humanae institutionis, nec ad essentiam pertinent, sed ad integritatem; in quo Graeci consentiunt, *a n.* 13. *ad* 23.

Refellitur Nicolai Cabasilae error, in sua Liturgia putantis, post consecrationem extare panis, et vini substantiam, ac transubstantiationem fieri post orationes, et benedictiones Sacerdotis, *n.* 20.

Post Consecrationem Sacerdos genuflectens, Christum Latriae cultu adorat, *n.* 29.

In Consecratione simul, et sumptione Sacrificii essentia videtur consistere, *l.* 2. *c.* 22. *n.* 7. V. *Sacrificium.*

Consecrationis panis, et vini formam Episcopi olim memoria custodiebant, tradebantque iis, quos sacris ordinibus initiabant, ea lege, ut sancta verba profundo arcano recondita conservarent, *l.* 2. *c.* 23. *n.* 12.

Consecrationis verba secreto recitanda sunt, *ib.* V. *Secreta.*

Consecratione panis, et vini, ex divino jure, et Praecepto, opus est ad sacrificii essentiam, et validitatem, *l.* 3 *c.* 10. *n* 18. *et* 19. V. *Validitas.*

Consecratio invalida, vel illicita esse potest, si aliquod verbum omittatur, et aliquando iteranda est, et quomodo, *l.* 3. *c.* 15. V. *Defectus.*

Ad validam consecrationem materia consecranda esse debet moraliter praesens, et quomodo haec moralis praesentia habeatur, *l.* 3. *c.* 18. *n.* 2. *et seqq.*

Particulae, quae in Pyxide sunt, valide, sed illicite consecrantur, nisi Pyxis in consecratione aperiatur, *ib.* Item si consecratio extra Petram sacram fiat, *n.* 6.

Consecratio ab intentione pendet, *n.* 1. *et* 8. V. *Hostia.*

Vox *Consecratio* in oratione, *Haec commixtio etc.* est vetusta: omittitur tamen in quibusdam Galliae Ecclesiis. Corporis et Sanguinis in Calice commixtio dici recte potest *Consecratio Corporis*, *et Sanguinis*, cum Corpus consecratum sub specie

Crux in Altari collocata Crucifixi Imaginem exhibere debet, et olim Christiani Gentilium furorem reformidantes, Agnum saltem Cruci incisum, vel depictum apponebant, *ead. Append.* 1. §. *Scriptores.* Cruce opus non est, si in majoris Altaris Tabula Crucifixi Imago primo loco depicta sit. §. *Secundo loco.* Collocanda tamen est in Altari, in quo Tabernaculum cum Sacramento, et parva Cruce servatur. Si vero Sacramentum super Altari expositum fit, in quo Missa celebranda est, quoad Crucem apponendam servanda est locorum consuetudo. §. *Secundo loco et seqq.*

Crux, vel Crucifixi Imago in pane consecrando imprimi a primis temporibus consuevit, immo veteres Christiani Crucis signum in panibus usualibus imprimebant, *l.* 1. *c.* 6. *n.* 5. A Crucis signo Christiani actiones suas ex Apostolica traditione ordiuntur, quo etiam Missa inchoatur, *l.* 2 *c.* 3. *n.* 1.

Sacerdos Evangeliorum librum signo crucis signat, indicans hunc esse Crucifixi librum: inde se ipsum in fronte, ore, et pectore signat, ostendens se Crucem non erubescere, *l.* 2. *c.* 7. *n.* 11. *et* 12. Fit signum Crucis, dum recitatur symbolum V. *Symbolum*

Post orationem *Suscipe Sancte Pater etc.* Crucis signum denotat, hostiam super Crucem poni, *l.* 2. *c.* 10. *n.* 2. Idem signum fit super ampullam aquae in Calicem infundendae, sed omittitur in Missis Defunctorum, et quare, *n.* 3.

Tria Crucis signa, quae super hostiam, et Calicem in prima Canonis oratione fiunt, verae sunt benedictiones, quae fiunt in modum Crucis, ut Passio Redemptoris semper sit in cordibus nostris, *l.* 2. *c.* 13. *n.* 28. Haec tria signa indicant, hoc mysterium a Trinitate perfici, vel etiam tres traditiones, primam, qua Pater Filium, secundam, qua Christus se ipsum, tertiam, qua Judas Magistrum tradidit, *ib.*

In tertia Canonis oratione, *quam oblationem etc.* quinque fiunt Crucis signa: tria super Calicem, et hostiam simul: quartum super hostiam solam: quintum super solum Calicem, *l.* 2. *c.* 15. *n.* 2. Haec significant Christum in quinque sensibus passum esse; vel tria prima Judae proditionem, reliqua vel duas in Christo naturas significant, vel ejusdem in anima, et corpore passionem, *ib.*

In quarta Canonis oratione brachia in Crucis figuram quidam olim elevabant, et nunc elevant in memoriam Passionis Christi, sed ad hanc significandam in Ecclesia Romana Sacerdos manus ante pectus extensas tenet, *l.* 2. *c.* 16. *n.* 4. Quinque Crucis signa in prima hujus orationis parte fiunt ad verba *Hostiam puram etc. ibid.* et significant quinque Christi plagas. *n.* 6.

Crucis signa, quae post consecrationem super hostiam, et Calicem ducuntur, non sunt benedictiones, sed commemorationes virtutis, et efficaciae Sacramenti, *l.* 2. *c.* 16 *n.* 5. *ad* 8. V. *Benedictio.*

Ecclesia jubet, corpus, et sanguinem Christi in Missa post consecrationem cum signo Crucis proferri, ut Sacerdotes Jesu in Cruce immolatum recogitent, *ibid.* Et ut indicetur hostiam super Altari idem esse corpus, quod Cruci fuit affixum, et in Calicem eundem esse sanguinem, qui in Cruce effusus est, *ib.* Tria Crucis signa, quae ad finem hujus quartae orationis fiunt, significant extensionem corporis, effusionem sanguinis, et fructum Passionis Christi, vel ejusdem vincula, et flagella, vel etiam sudorem, guttas sanguinis, et satellites, *n.* 7.

Tria Crucis signa, quae ad illa sextae orationis Canonis verba fiunt, *sanctificas, vivificas, benedicis,* tres Christi in Cruce orationes significant. Alia tria signa ad verba *per ipsum etc.* denotant tres horas, quibus Jesus in Cruce pependit: Alia duo signa, quae extra Calicem fiunt, animae a corpore separationem innuunt; vel alias habere possunt significationes, *l.* 2. *c.* 18. *n.* 15.

Crucis signum, quod Sacerdos in oratione *Libera nos etc.* sibi cum Patena a fronte ad pectus ducit, significat per Crucem, et per hoc sacrificium pacata esse omnia in Caelo, et in Terris: vel per Crucem omnia a Christo disjecta fuisse, quibus pax nostra perturbatur, *l.* 2. *c.* 19. *n.* 10. *et* 11.

Illa tria Crucis signa, quae super Calicem post hostiae fractionem ducuntur ad illa verba, *Pax Domini etc.* significant Christum Jesum tertia die ad vitam rediisse, sed alias etiam significationes habent, *l.* 2. *c.* 20. *n.* 18.

Crucis quoque signum particula consecrata fit super Pyxidem, dum Eucharistia Populo distribuitur, *l.* 2. *c.* 22. *n.* 1. Et Crucis signo Populus in fine Missae benedicitur, *cap.* 24. *num.* 6 V. *Benedictio.*

Cultus.

Catholicae Fidei dogma est externo latriae cultu Christum in Eucharistiae Sacramento adorandum esse, *l.* 2. *c.* 15. *n.* 26.

Missa etiam votiva cultum publicum, qui Ecclesiae nomine fit, praesefert, idoque haec Missa in Beatorum honorem celebrari nequit, nisi ex privilegio. *App.* 11. *post tit.* 2. *n.* 2. Cultus vero privatus etiam Beatis exhiberi potest, *n.* 4.

D

Dalmatica.

Dalmatica, a Dalmatia, ubi inventa est, nomen traxit; eamque Reges etiam adhibuerunt, *l.* 1. *c.* 7. *n.* 6.

aut venenum in Calice ante Consecrationem deprehendatur, vinum in locum decentem projici debet, et novum poni censecrandum; si vero hic defectus post Consecrationem advertatur, et musca, aut similia nauseam provocent, debent extrahi, lavari, et comburi, ac lotio et cineres in sacrarium projici; si autem vinum consecratum fuerit venenatum, aliud vinum accipiendum, et consecrandum est, venenatum vero in alium calicem stuppa, aut simili materia plenum infundi debet, et conservari, donec exsiccetur, tum stuppa comburatur, et cineres in Sacrarium projiciantur, *n.* 11. *et* 12. Alii defectus in Missa contingere possunt, quibus Rubricae remedia praescribunt, *n.* 14.

Defectus circa formam.

Si scienter omittatur particula *enim* valida, sed illicita est consecratio; invalida vero, si omittatur vox *est l.* 3. *c.* 15. *n.* 15. Si loco vocis *Hoc* diceretur *Istud*, valida, sed illicita esset consecratio; invalida vero, si diceretur *illud*: quemadmodum si diceretur: *Hic est Corpus meum*, sumendo *Hic* tanquam adverbium; secus, si per grammaticae errorem *Hic* pro *Hoc* poneretur, *ib.* Si quis in consecratione Calicis diceret dumtaxat *Hoc est Calix sanguinis mei*, graviter peccaret: et dubia forte esset consecratio, et consultius esset, ut super novum vinum omnia Consecrationis verba, ut sunt in Canone, iterum sub conditione proferrentur, species vero, super quas prima illa verba prolata fuerunt, reverenter sumerentur, *ibid.*

Si Sacerdos ceteroquin attentus dubitet, an aliquid omiserit, non debet turbari, sed Missam prosequi, item si probabiliter se aliquid omisisse sciant: sed si cognoscat, se aliquid omisisse, quod esset de necessitate Sacramenti, omnia ex ordine debet iterare, *l.* 3. *c.* 15. *n.* 16.

Defuncti.

Ecclesia pro Defunctis incessanter orat, et in omnibus Liturgiis oratio pro ipsis ex Apostolica traditione habetur, *l.* 2. *c.* 17. *n.* 2. In Missa plus pro quibusdam specialiter, inde pro omnibus Defunctis oratur, quorum animae in Purgatorio detinentur, *n.* 3. Aliquando ex charitate, interdum ex justitia pro defunctis orare tenemur, *n.* 15.

Defunctorum nomina olim in Missa palam recitabantur, qui mos ad XII. usque Saeculum viguit, ac postea a Card. de Crequy fuit revocatus, ejusque vestigia quaedam in Ecclesia extant Parisiensi, *n.* 4.

Defunctorum Animae Sacrificio Missae plurimum juvantur, sed aliis quoque piis operibus, et eleemosynis juvari possunt, *l.* 2. *c.* 17. *n.* 3. *et Append.* 4. *in Epist. ad Pont.* §. *Unum superest*, et Ecclesia libenter permitteret, ut pro defunctorum animabus juvandis singuli Sacerdotes Missam eodem die iterarent. *App.* 4. *in Litt. Apost.* §. *Ad hunc.* Sacri Canones olim permittebant, ut si Defuncti cadaver sepeliendum esset, duplex eodem die Missa ab eodem Sacerdote celebraretur, §. *Nova haec.*

in Aragoniae Regno, et in Provinciis illi adnexis die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum dudum a Sacerdotibus secularibus duae, a Regularibus tres Missae celebrari consueverunt. *Append.* 4 *in Litt. Apost.* §. *Sed duae*.

Benedictus XIV. petentibus Ferdinando VI. Hispaniarum, et Joanne V. Portugalliae Regibus permisit, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum singuli Sacerdotes in eorumdem Regum ditionibus commorantes tres Missas, duabus etiam post meridiem horis celebrare possit, dummodo pro secunda, et tertia Missa hujus indulti vigore celebrandis, nullam possint quocumque modo eleemosynam accipere, *App.* 4. *tota et l.* 3. *c.* 4. *n.* 11.

Pro Defunctis in Synodo Dioecesana secunda die Missa celebranda est. *App.* 11. *post tit.* 1. §. *secundo*. V. *Synodus*.

Pro Defunctis triginta Missae diebus triginta continuis juxta morem a S. Gregorio inductum, celebrari possunt, neque id a Sacra Rituum Congregatione vetitum est, quamquam eadem prohibuit alias Missas, quas a S. Gregorio appellabant, celebrari, *l.* 3. *c.* 13. *n.* 2. *et* 3. Si aliquis ex his diebus impeditus fuerit, servandum est, quod ab Ecclesia praescribitur, *ib.*

Quaecumque Missa ex parte Sacrificii defunctis aequaliter prodest, sed ex parte orationum magis prodest illa, in qua sunt orationes adhuc determinatae, et idcirco nonnulli olim Missam pro defunctis quotidie celebrare voluerunt, *l.* 3. *c.* 23. *n.* 4.

Missae privatae pro Defunctis quacumque die dici possunt, quibusdam tamen diebus exceptis. Solemnes vero, sive ab aliquo testatore praescriptae, sive die obitus, vel depositionis, vel anniversario, aut praesente corpore celebrari possunt, quibusdam pariter exceptis, quae recensentur, *l.* 3. *c.* 23. *n.* 5. *et seqq.*

Nunc in Litteris Apostolicis, quibus Altaria privilegiata conceduntur, Missa quoque pro Defunctis decernitur; sed si testator aliquis Missas pro Defunctis ad Altare Privilegiatum celebrari praescripserit, et tempore, quo Missa pro Defunctis ad idem Altare celebranda est, Festum occurrat, aut alius dies, quo Missa pro Defunctis prohibeatur, Missa de Festo, aut de die occurrenti celebranda est pro expiatione defuncti, *l.* 3. *c.* 23. *n.* 8.

Defunctorum Cadavera non sunt tumulo inferenda, nisi prius pro ipsis, et coram ipsis Sacrum fiat, quae

Eleemosynis in pauperes erogatis Defunctorum animae plurimum juvantur. §. *Unum superest.*

Tum de eleemosynis perceptis pro Missis celebrandis, tum de Missis celebratis Archiepiscopus Toletanus sibi quilibet trimestri rationem reddi ab Ecclesiarum Praefectis, suis Synodalibus constitutionibus jussit, sibique liberum esse voluit, Missarum, quae celebratae non fuissent, celebrationem alteri committere Ecclesiae: quod Rota Romana approbavit. *Append.* 8. §. *In Dioecesi.*

Sacra Congregatio Concilii censuit differendam non esse ultra hebdomadam celebrationem Missarum, pro quibus in certo alicujus Ecclesiae sacello celebrandis eleemosynae plurimae conferrentur. *Append.* 8. §. *Haud absimilis.* V. *Congregatio Concilii.*

Elevatio.

Elevatio Hostiae, et Calicis immediate post consecrationem introducta fuit in signum Catholicae Fidei adversus Berengarii Haeresim, *l.* 2. *c.* 15. *n.* 27. Et alicubi Hostia, et Calix elevari coeperunt, alibi sola Hostia, uti etiam nunc fit apud Carthusianos. Calix elevari coepit apertus, et quamquam a quibusdam coopertus elevaretur, hic tamen mos improbatus est, *n.* 28. *et seqq.*

Elevatio apud Graecos, Armenos, et Abyssinos paulo ante communionem fit, *l.* 2. *c.* 15. *n.* 27. In Gallica circa dimidium XI. saeculi elevatio Hostiae, et Calicis fieri coepit. In Romana Ecclesia ab initio XII. Saeculi ad verba *omnis honor, et gloria* elevationem fieri consuevisse certum est, *ib.*

In elevatione silentium servandum est, et Christus tacite adorandus: at in quibusdam Galliae Ecclesiis in Hostiae elevatione canitur *O salutaris Hostia etc.* qui mox a Ludovico XII. introductus fuit ad Dei opem implorandam in bellis, quibus premebatur, *l.* 2. *c.* 15. *n.* 31.

Ad Hostiae elevationem genua flectenda sunt. Lugdunensis tamen Ecclesiae Canonici nolunt in genua procidere, sed ad summum se inclinant. Quid in controversia de hac re sub Honorio III. gestum sit, *l.* 2. *c.* 15. *n.* 32. *et* 33.

Elevationem Hostiae, quam Lutherus admisit, Carlostadius tolli volebat, *ib.*

Ad elevationem candela accenditur, et campanula pulsatur, *l.* 2. *c.* 15. *n.* 26. *et n.* 31.

Elevabantur olim Hostia, et Calix post finem Canonis ad verba *Omnis honor, et gloria*, haec elevatio nunc parva dicitur, *l.* 2. *c.* 22. *n.* 27. Ea non debet quatuor digitos excedere, neque in ea populo adoranda ostenduntur: in ea alicubi pulsatur campanula, alibi thurificatur, *c.* 18. *n.* 16. Eadem antiquior est prae alia, quae statim fit post consecrationem, et mentio ejusdem fit in Basilii, et Chrysostomi Liturgiis, *ib.*

Encaenia.

Encaenia festivitas erat Dedicationis Templi, eamdemque Christus praesentia sua illustravit, *l.* 1. *c.* 1. *n.* 9.

Ephod.

Ephod in Lege veteri erat vestis Sacerdotalis linea, quamquam aliquando Laici, ut David, ea usi fuerint, *l.* 1. *c.* 7. *n.* 4.

Epimanicion.

Epimanicion apud Graecos manipulus dicitur. V. *Manipulus.*

Episcopus.

Episcopi mentio in Canone facienda est, etiam a Regularibus, et a Clero specialem Praelatum habente. Olim Episcoporum nomina, qui in Catholica Fide, et communione obiissent, in Missa recitabantur. V. *Diptycha.*

Episcopus in Missa, post *Gloria in Excelsis* diebus laetitiae non *Dominus vobiscum* dicit, sed *Pax vobis*: exemplo Christi, cujus est figura: diebus vero poenitentiae dicit: *Dominus vobiscum*, sicut in reliquis salutationibus, *l.* 2. *c.* 4. *n.* 18.

Episcopi diu benedicere consueverunt V. *Benedictio.* Particulam hostiae, quam nunc Episcopi in Missa una cum sanguine stantes sumunt, olim Diacono, et Subdiacono sumendam relinquebant, *l.* 2. *c.* 21. *n.* 5. V. *Communio.*

Episcopus post novi Altaris consecrationem, si debilitatus fuerit, potest alterum substituere, qui sacrum faciat. *Append.* 5. §. *Dilectus.* Olim Sacerdotes, solum permittente Episcopo, Missam celebrare poterant, *l.* 3. *c.* 2. *n.* 5. *et* 7.

Episcopus consecrandus in uno Altari Sacrum facit usque ad Offertorium, deinde Missam prosequitur in alio, in quo Episcopus consecrans celebrat. *Append.* 1. §. *in Rubricis.*

Episcopis a Concilio Tridentino facultas adempta est concedendi suis Dioecesanis Oratorium Domi privatum, ubi Missa celebrari possit, *l.* 3. *c.* 6. *n.* 1. *et* 2. Possunt tamen ipsi in suis sedibus illud habere, et in eo Missas celebrare, et aliis permittere, ut in eo celebrent, *ib.* Possunt etiam uti Altari mobili *ib.* V. *Altare.*

Episcopis Trident. Concil. auctoritatem tribuit, ut etiam tanquam Sedis Apostolicae Delegati pravas consuetudines corrigant. Quod Benedictus XIV. confirmavit, et curare eos jussit, ut Altari, in quo Sa-

Epistola.

Esdra.

Evangelium.

lib. 2. *c.* 7. *n* 6 Dum legitur historia Passionis Christi inchoatur, *Passio etc. ib.*

Post Evangelium olim sermo ad Populum habebatur, ut nunc alicubi fit. V. *Homilia.*

Sacerdos dum Evangelium legere incipit in Missa, Crucis signo librum, et seipsum signat, *l.* 2. *c.* 7. *n.* 11. Evangelio absoluto librum osculatur, immo antiquitus Clero, et Populo idem liber osculandus offerebatur: id Honorius Tertius sub excommunicatione vetuit, exceptis iis, qui Sacro Oleo uncti essent, *n.* 13. Nunc Papae, Cardinalibus, et Sedis Apostolicae Legatis ubique: Patriarchis, Archiepiscopis, et Episcopis in propriis Dioecesibus: Principibus ea tolerantia offertur, non vero Laicis inferioribus, *ib.* Illud osculum Sacerdos omittit in Missis mortuorum, et coram Papa, ac recensitis Praesulibus, ubi hi jurisdictionem habent, *n.* 11.

Evangelium S. Joannis in fine Missae in Cornu Evangelii legitur, quia ibi aliud Evangelium lectum est, *l.* 2. *c.* 6. *n.* 6. Olim ad libitum, nunc ex praecepto S. Pii V. legitur, nisi Festum exigat, ut Evangilium Dominicae legatur, *l.* 2 *c.* 24. *n.* 8. Huic Evangelio quaedam Crucis signa praemittuntur, et ad illud *Et Verbum caro etc.* Sacerdos genuflectit, *ibid.* Erga hoc Evangelium magna olim erat Fidelium devotio, et in quibusdam Ecclesiis legebatur post Baptismum parvulorum, post Viaticum, et post extremam unctionem, *ib.* Omittitur a Carthusianis, et ab eo, qui Missam solemnem in Sacello Pontificio celebrat, *ib.*

Evangelium dum legeretur, Populus stare consuevit: habentes baculum deponebant. Religiosi Ordinum Equestrium manum gladio admovent, vel ipsum e vagina educunt, et quare, *l.* 2. *c.* 7. *n.* 14

Evangelistae res a Christo gestas, non seriem, et ordinem narrant, *l.* 2. *c.* 15. *n.* 10.

Eucharistia

Eucharistia Sacramentum juxta Patrum traditionem a Christo in vino aqua mixto institutum est, *l.* 2. *c.* 10. *n.* 5.

Olim Eucharistiae distributio sub specie panis *Communio*, sub specie vini *Confirmatio* dicebatur, *l.* 1. *c.* 4 *n.* 11. Olim quoque, non eo modo quo nunc sit, Populo Eucharistia distribuebatur, *l.* 2. *c.* 22. *n.* 3. Ejus usus sub utraque specie Missam non celebrantibus interdictus est, paucis ex privilegio exceptis, *a nu.* 18. *ad* 32. *p.* 199. Quomodo, et quibus ministranda sit, *l.* 3. *cap.* 18. *et seqq.* V. *Communio Populi.*

Eucharistia olim offerebatur in vulgaribus purgationibus, ad crimen aliquod detegendum adhibitis, sed id non amplius licet, *l.* 3. *c.* 20. *n.* 2. *et* 3.

In publica Eucharistiae expositione Salvatoris triumphus significatur. *Append.* 1. §. *Quarto loco.*

Feria 5. in Coena Domini Eucharistiam oleo miscere, ac iterum coquere, aut alias exsiccare, ut servetur, Graecis non permittitur. *App.* §. 3. *de Sacramento n.* 3. Praecipitur vero, Sacramentum, quod pro infirmis servatur, singulis octo diebus, aut quindecim renovari. Sed prohibetur, ne per annum servetur, neve a Monachis Eucharistiae particula ad collum suspensa, vel aliter deferatur, neque in privatis Domibus, neque in longis itineribus retineatur *a. n* 3. *ad* 7.

Parochis Latinis vetitum est, Eucharistiam sub specie fermentati pro Graecorum communione, et Parochis Graecis sub specie azymi pro Latinorum communione servare. Laicis Latinis non licet communionem a Graecis Presbyteris sub specie fermentati accipere; sed Laicis Graecis permittitur, ubi Parochia non sit, Eucharistiam sub specie azymi a Latinis Presbyteris accipere. *Append.* 3. §. *de Sacramento n.* 11. *et seqq.* Ubi Graeci, et Latini simul morantes promiscue sub specie azymi, vel fermentati communionem sumunt, suavissime curandum est, ut iste usus tollatur, *n* 14.

Ubi Laicis Graecis Eucharistia sub utraque specie ministrari consuevit, haec consuetudo retineri potest, dummodo ipsi credant sub altera tantum specie totum Christum contineri, neque ulla gratia ad salutem necessaria fraudari eos, qui unam duntaxat speciem sumunt. Ubi vero ea consuetudo non est, neque introducatur. *Append.* 3. §. *de Sacramento n.* 15.

Exceptio.

Exceptiones Rei, qui particulas consecratas apud se retinet, vel alio asportat, quomodo admitti possint. V. *Hostia.*

Excommunicatio.

Excommunicationem incurrit, qui postquam scienter aliquid gustaverit, Missam celebrat, *l.* 3. *cap.* 12. *n.* 3. Quaedam Concilia excommunicationis poenam statuunt adversus Sacerdotem, qui Matutino, et Laudibus non recitatis, Missam celebrat, *c.* 13. *n.* 4.

Excommunicationem quoque, non tamen ipso jure, incurrit, qui post consecrationem ab Altari discedit sine legitima causa, *c.* 14. *n.* 2. Coram excommunicato non tolerato Missa celebrari nequit, *n.* 14. V. *Defectus.*

Excommunicationis poena a quibusdam Episcopis statuta fuit adversus eos, qui una apte, et post Missae celebrationem hora tabacum sumerent. Et quidam Pontifices eandem indixerunt, adversus

sua procidens tantisper orabat. Nunc Diaconus primum dicit, et Subdiaconus sine ulla mora secundum addit, quia Populus neque genua flectit, neque ad illa verba orat, *l.* 2. *c.* 5. *n.* 4

Forma.

Forma et materia Sacramentorum sunt res, et verba. V. ***Materia***. Forma consecrationis panis in Missa sunt illa dumtaxat verba, *Hoc est corpus meum,* cum intentione conficiendi Sacramentum, et ea verba pro consecratione sufficiunt, licet praecedentia non recitentur, *l.* 2. *c.* 15. *n.* 13.

Forma Consecrationis Calicis sunt verba. *Hic est Calix sanguinis mei*. Reliqua usque ad *haec quotiescumque etc.* fortassis ad integritatem tantum pertinent, *l.* 2. *c.* 15. *n.* 14. *et seqq.*

Post formam consecrationis Graeci orant Deum, ut panem et vinum in Corpus et Sanguinem Christi immutet. V. *Graeci*.

Formae Consecrationis, et Sacramentorum olim secreto custodiebantur, *l.* 2. *c.* 23. *n.* 12.

Fragmenta Hostiae, quae super Corporale, vel supra Patenam in Missa decidunt, in sumptione, et in aliquibus casibus etiam post Missam sumenda sunt, *l.* 3. *c.* 17. *n.* 2. *et seqq.* V. ***Hostia***.

S. Franciscus.

S. Franciscus Assisiensis Fratribus suis injunxit, ut non nisi unica Missa quotidie in suis Conventibus celebraretur, licet in iis plures essent Sacerdotes, *l.* 3. *c.* 2. *n.* 6. Sed incertum est, quid S. Franciscus per hoc intellexerit, *l.* 2. *c.* 2. *n.* 9. Cum vero dixit, eam Missam celebrandam esse secundum formam Romanae Ecclesiae, id intelligendum est, ***secundum Ritum Romanum***, non quod unica per diem Missa tunc Romae celebraretur, *l.* 2. *c.* 2. *n.* 10. Fortassis S. Franciscus id statuit pro corruptelis vitandis in eleemosyna pro Missa recipienda, *l.* 3. *c.* 22 *n.* 1.

Franciscani Fratres quosdam ritus mutarunt, et consuetudinem per osculum pacem dandi in Missa sustulerunt, *l.* 2. *c.* 20. *n.* 23.

S. Franciscus Salesius cuidam Sacerdotibus pluribus rationibus suasit, ut Missam quotidie celebraret, *l.* 3. *c.* 2. *n.* 4.

Francorum Reges.

Francorum Reges, suae coronationis die, et in mortis articulo Eucharistiam sub utraque specie ex privilegio percipiunt, *l.* 2. *c.* 22. *n.* 32.

Fratres.

Fratres, et Sorores olim se invicem Christianos appellabant; quod Gentiles iis perperam exprobrarunt quasi prostratae pudicitiae argumentum, *l.* 2. *c.* 11. *n.* 9.

Fructus.

Fructus Sacrificii alius est internus, et *ex opere operato*, qui nunquam minuitur, quique si applicetur, semper operatur, si nullum obstet impedimentum. Alter est *ex opere operantis*, qui ex universa oritur Ecclesia, et augeri, vel minui potest pro majori, vel minori eorum sanctitate, a quibus Corpus Ecclesiae conflatur. Alius item est *ex opere operantis*, et ex ipso Sacerdote celebrante proficiscitur, qui, si bonus sit, potest effectum impetrare, *l.* 2. *c.* 18. *n.* 20.

Fructus Sacrificii triplex est. Primus, generalissimus, cujus fideles omnes fiunt participes: alter specialissimus, quo Sacerdos fruitur: tertius medius, qui iis applicatur, pro quibus Sacrificium offertur, *l.* 2. *c.* 18. *n.* 1. *et seqq.*

Idem fructus medius est satisfactorius, et impetratorius, *cap.* 9. *num.* 5.

Fructus specialissimus, quem Sacerdos celebrans in se derivat, est veluti actio immanens, quae nequit ab agente in alium transire, adeoque non licet aliam eleemosynam pro fructu specialissimo alteri applicato accipere, *l.* 3. *c.* 21. *num.* 15. V. ***Applicatio***, ***Eleemosyna***.

S. Fulgentius.

S. Fulgentius, nunquam stolam gestavit, ne a vita Monastica discederet, *l.* 1. *c.* 8. *n.* 8.

G

Galli.

Galli quidam, seu Gallicae linguae periti nonnulli, quae apud quosdam auctores nova, inaudita, et a communi Ecclesiae sensu aliena inveniunt, in familiaribus Italiae Conventibus jactitant, eaque silent; quae apud doctissimos, et pios Gallos Auctores contra sunt disputata, ***Append.*** 13. ***Praef. ad lect. et Praef. seq. Bened. XIV. num.*** 7.

Generales.

Generalibus Ordinum Regularium Superioribus facultas a Concilio Tridentino data fuit; ut in Capitulis generalibus Missarum perpetuarum onera contrahere, et minuere possent. Eandemque ab Urbano Octavo sublatam Alexander Septimus, aliique Pontifices instaurarunt, ***Append.*** 8. §. ***Cum sapientissimi et seqq.***

qui recensentur, etiam quoad Regulares, *n.* 6. *et seqq.*

Si coepta Missa Sacerdos ante consecrationem recordetur, se lethale peccatum commisisse, aut non esse jejunum, aut aliqua esse censura implicitum, debet ab Altari recedere, si sine scandalo possit. Si ejusmodi recordatio post Consecrationem contingat, debet Sacrificium perficere, elicito contritionis actu, *l.* 3. *c.* 11. *n.* 9. Si vero ante consecrationem, et non possit peccati poenitere, debet omnino Missam dimittere, etiam si intelligat scandalum inde oriturum; alicubi vero scandalum non oritur, *ib.*

Qui grave peccatum commisit, debet eodem die, quo illud patravit a celebranda Missa abstinere, etiam si confessus sit, nisi necessitas urgeat, *l.* 3. *c.* 11. *n.* 10. *et seqq.* Quid de Graecis, qui cum uxore dormiunt, *ib.* V. *Graeci.* Si pollutio etiam praeter voluntatem, et citra peccatum contigerit, decet ab Eucharistia abstinere, si quod turpe phantasma adhuc animo obversetur, et mens distracta sit, et nulla causa ad celebrandum impellat. Si vero ex diaboli insidiis pollutio acciderit, non est ab Eucharistia abstinendum, *ib.*

Ad Missam licite celebrandam Sacerdos a media nocte jejunus esse debet. Cum nondum inventa erant horologia, Synodus Salegunstadiensis statuerat, ne, qui post galli cantum bibisset, Missam celebret, *l.* 3. *c.* 12. *n.* 1. Potest tamen Sacerdos licite celebrare, licet, cibo ante mediam noctem sumpto, non dormierit dummodo inde aliqua perturbatio non adsit, *n.* 2. *et* 3. V. *Jejunium.*

Non licet Sacerdoti etiam Parocho die Nativitatis Domini, si in prima Missa ablutionem imprudens sumpserit, reliquas duas Missas celebrare: neque dici potest, quod inde scandalum oriatur, *l.* 3. *c.* 12. *n.* 4. Non solvitur vero naturale jejunium, si reliquiae dentibus, vel gutturi haerentes post mediam noctem deglutiantur, aut si mane, dum sibi os lavat, aquae gutta per imprudentiam in stomachum labatur: videtur tamen solvi jejunium ab eo, qui e dentibus reliquiam lingua extraheret, et voluntarie deglutiret, *n.* 5. *et* 6.

Jejunium certo solveret, qui ante somnum saccarum sibi in os injiceret, quod paulatim liquescens in stomachum delaberetur; non item qui lingua aliquid degustaret, ut saporem probaret, et nil deglutiret, *l.* 3. *c.* 12. *n.* 6. Qui dubitat, an jejunium naturale fregerit, deberet a Missa celebranda, et ab Eucharistia suscipienda abstinere, *n.* 7. Neque licet Sacerdoti non jejuno Missam celebrare, ut possit infirmo Viaticum ministrari, *n.* 8.

Ad licitam Missae celebrationem Sacerdos latinus in azymo consecrato, debet habere vestes, et vasa sacra, et celebrare intra tempus praescriptum, et in Ecclesia, vel in Oratorio ab Ordinario approbato, ac super Altare consecratum, vel saltem, in quo sit Petra sacra: rursus, neque Minister, neque Altaris ornamenta abesse debent. At venialiter solum peccaret, qui in Altari celebraret sine Cruce. Exteri Sacerdotes, facultatem celebrandi ab Ordinario obtineant, in cujus Dioecesi celebrant, nisi aliquae circumstantiae, et casus ab his solvant, *l.* 3. *c.* 13. *n.* 1.

Qui super panem, et vinum communi mensae apposita sine sacris vestibus, sine caeremoniis, sine precibus sed cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, Consecrationis verba pronunciaret, illicite, sed valide consecraret, *l.* 3. *c.* 13. *n.* 2.

Praeterea Sacerdos, qui celebret, antequam Matutinum, et Laudes recitaverit, aliquando solum venialiter, aliquando mortaliter peccat, et alicubi excommunicationem incurrit. Item observare debet, quae in Rubricis praescribuntur, *l.* 3. *c.* 13. *n.* 4.

Non licet, coepta Missa, ab Altari recedere, et qui sine legitima causa post Consecrationem id praesumpserit, graves poenas incurrit, *l.* 3. *c.* 14. *n.* 2.

Lingua.

Apostoli, eorumque Successores praedicabant, et Divina Officia celebrabant lingua vernacula ejus Populi, ad quem Evangelium promulgabant, *l.* 2. *c.* 2. *n.* 3.

Lingua latina olim totius Occidentis vernacula, et in Africa communis erat, et hac lingua in Missa Apostoli in Occidente usi sunt, *l.* 3. *c.* 2. *n.* 34. *et* 8. Degeneravit in aliam linguam, idest Italam, et Nationum exterarum, et praecipue Longobardorum, in Italiam incursionibus, *ib.*

Lingua rustica Romana dicebatur olim sermo Gallorum, ex pluribus linguis conflatus: *Teodisca* vero erat lingua Germanorum, *l.* 2. *c.* 2. *n.* 8.

Expedit, ne Missa in vernaculum sermonem convertatur: refelluntur, qui aliter sentiunt, *l.* 2. *c.* 2. *a n.* 5. *ad* 16.

Frequenter linguae mutantur, et quaelibet fere Civitas propriam habet, *l.* 2. *c.* 2. *n.* 5 Hebraica in captivitate Babylonica vulgo periit, retenta dumtaxat in publicis functionibus, *n.* 6.

Gentibus ad Fidem recens conversis Sedes Apostolica pro diversis circumstantiis permittit; vel prohibet linguae vernaculae usum in Divinis Officiis, optat tamen, ut potius eorum aliqui lingua latina erudiantur. Constans disciplina est, ut in Divinis Officiis lingua retineatur, in qua primum eadem peragi consueverunt, etiam si lingua mutetur, *l.* 2. *c.* 2. *a n.* 9. *ad* 14.

Linteum.

Littera.

Liturgia.

Locus.

Longobardi.

Lumen.

sto Missa careat, aut ne moribundus sine Viatico decedat, *l.* 3. *c.* 7. *n.* 2 Si alterum lumen e cera reperiri non possit, unicum in necessitate adhiberi potest, *ib.*

Lusitania.

Lusitano Clero quam gratum fuerit, quod sibi a Benedicto XIV privilegium concessum sit tres Missas die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrandi, *Append.* 4. *in epist. ad Pont.* §. *At cum.*

Lusitania Benedicti XIV. opera libentissime suscipit, *in epist. Praesul. Conimbr. ad Calc. Praef.*

Lutherus.

Probavit hymnum *Gloria in excelsis Deo*, *l.* 2. *c.* 4. *n.* 17. Sed probavit etiam ritum in Missa solum vinum adhibendi, *c.* 10. *n.* 9. Admisit hostiae elevationem in Missa, *c* 15. *n.* 32. Sed Missam privatam, in qua solus Sacerdos communicet, abrogari voluit, et hoc consilium a Daemone se accepisse fatetur, *c* 22 *n.* 8.

Lutherani curarunt, ut omnia exemplaria Missae ab Illirico editae comburerentur, et quare.

Luxuria.

Luxuria in lumbis dominatur, *l.* 1. *c.* 10. *n.* 5.

M

Machabaei.

Machabaei, qui in bello sub Juda Machabaeo ceciderunt, et cum denariis Idolorum inventi fuerunt, denaria eadem non ob Idolorum cultum, sed ex avaritia diripuerunt, adeoque eorum peccatum non fuit lethale: quare idem Judas pro iis orari jussit; praeterea existimari potuit eos ante mortem peccati poenituisse, *l.* 2. *c.* 17 *n.* 2.

Manichaei.

Manichaei Romae aliquando inventi sunt, qui ne agnoscerentur ad Altare cum Catholicis accedentes Eucharistiam cum iis sumebant, qui eam sub panis tantum specie accipiebant, *l* 2. *c.* 21. *n* 22 *et* 23. Id Manichaei faciebant, ut sic sanguinem haurire declinarent, utpote qui dicebant, vinum opus esse Diaboli, *ib.*

Manipulus.

Quarta est ex sacris vestibus, et est ornamentum manus. Primis temporibus Sudariolo ad sinistram alligato Sacerdotes utebantur sudori tergendo, et naribus emungendis, quod apud Saxones *Fanon* appellabatur, *l.* 1. *c.* 8. *n.* 1. Hoc Sudariolo etiam Clerici ad Altare uti poterant. Clerici Romanae Ecclesiae sibi dumtaxat id licere contendebant, sed S. Gregorius primis Diaconis Ravenatensibus Archiepiscopo ministrantibus illud concessit, *n.* 2.

Manipulus saeculo VIII., vel X aut XI Sudariolo substitutus fuit, *l.* 1. *c.* 8. *n.* 3 *et* 4 Nunc Sacerdotes illum ante stolam sumunt, olim post *Confiteor*, uti nunc Episcopi, qui a planeta tunc super brachia plicabatur, *n.* 5. Manipulus olim erat instrumentum, nunc sacra vestis est, et aliquod continet Symbolum. Graeci *Epiumanicion* appellant, qui, sicuti et Maronitae, duobus Manipulis utuntur, *ib.*

Manipulus poenitentiam significat, et fructum bonorum operum vel vincula, quibus Jesus ad columnam ligatus fuit. Sinistro brachio aptatur, quod significat praesentem vitam, in qua poenitentiae opera rebus omnibus sunt praeferenda, *l.* 1. *c.* 10. *n.* 6.

Manus.

Manus *Organum organorum* dicitur, eique opera omnia tribuuntur, *l.* 1. *c* 12. *n.* 2 Abluendae manus sunt ante Missam. V. *Ablutio.*

Manus junctae in Missa Sacerdotis humilitatem, et Christi obedientiam significant, *l.* 2. *c.* 11. *n.* 3.

Manibus nunc ad humeros elatis, olim extensis orationes in Missa recitabantur. V. *Collecta Brachium.*

Manus extensae super hostiam, et Calicem in Canonis oratione, *Hanc igitur etc.* significant Sacerdotem se, Populumque Christianum cum Christo paulo post mystice immolando, Deo offerre, *l.* 2 *c.* 14. *n.* 5. In lege veteri manuum impositio super victimam indicabat, Sacerdotem cum ea conjungi, *ib.*

Maria Virgo SS.

B. Maria Virgo prima est, a qua in Canone inter alios Sanctos opem petimus, nam omnes sanctitate superat, *l.* 2. *c.* 13. *n.* 22. *et seqq.* V. *Oratio prima Canonis.*

Maronitae.

Maronitae duplici utuntur Manipulo, *l.* 1. *c.* 8. *n.* 5. In eorum Ecclesiis una tantum per diem Missa celebratur, *l.* 3. *c.* 2. *n.* 6.

Martyres.

Martyres dumtaxat in prima Canonis oratione post B. Virginem, et Apostolos memorantur, *l.* 2. *c.* 13. *n.* 22. *et seqq.* V. *Oratio prima Canonis.*

O

Oblatio.

Oculus.

Offertorium.

Officium.

Orarium.

Oratio.

Oratio *Misereatur*, aliaeque Orationes initio Missae dicuntur, quibus peccatorum venia petitur, *l.* 2. *c* 3. *n.* 4. *et* 5. Orationes, et Confessiones nostras Sancti audiunt, et intelligunt, *l.* 2. *c.* 3. *n.* 11.

Orationes apud Ecclesiasticos Scriptores *Collectae* dicuntur, *l.* 2. *c.* 5. *n.* 1. olim diversimode recitabantur. V. *Manus.*

Orationes Ecclesiae nil falsi continent, *l.* 2. *c.* 9. *n.* 5. Adventus tempore, dum dicitur *Rorate coeli*, et similia, oratio ad tempus Prophetarum retrahitur, *n.* 4 *ib.*

Orationes quinque post Offertorium dicuntur, nempe *Suscipe Sancte Pater*, *Offerimus tibi Domine*, *In Spiritu humilitatis*, *Veni Sanctificator*, *Suscipe Sancta Trinitas.* Neque omnes admodum antiquae sunt, ab omnibus tamen receptae, *l.* 2. *c.* 10. *n* 1. Prima, *suscipe etc.* plura continet, quae fuse explicantur, *n* 2. *ib.* Oratio *Offerimus* explicatur, *l.* 2. *c.* 10. *n.* 6. *et seqq.*

Oratio *In spiritu humilitatis* vetustissima est, et in omnibus Missalibus reperitur; ex trium puerorum in fornace Babylonis oratione desumpta est, *l.* 2. *c* 10. *n.* 20.

Oratio *Veni Sanctificator*, vetustissima est, et ad Spiritum Sanctum dirigitur: olim in quibusdam Ecclesiis ejus loco hymnus Spiritus Sancti dicebatur, in Missa Mozarabica *Veni Sancte Spiritus Sanctificator* dicitur: consonant veteres Liturgiae Graecae, et Latinae: et quid per hanc orationem declaretur, *l.* 2. *c.* 10 *n.* 20. *et* 21.

Oratio *Suscipe Sancta Trinitas* incertum est, cujus sit antiquitatis Ejus substantia in Liturgiis Graecis, et in Missalibus saeculo XI antiquioribus reperitur. Eam non recitant Carthusiani, ac per ipsam solam olim Ecclesia Gallicana, ut nunc FF. Praedicatores, et Carmelitae, panem, et vinum simul offerebat, *l.* 2. *c.* 11. *n.* 4. In hac oratione mentio fit Passionis, Resurrectionis, et Ascensionis Christi, ut totum exprimatur Sacrificium. Graeci Incarnationis etiam mentionem faciunt, *n.* 5. *et* 6. *ib.* Haec oratio dirigitur ad SS. Trinitatem, quod olim non fiebat, et quare, *l.* 2. *c* 11. *n.* 7.

Orationes omnes olim ad Patrem duntaxat dirigebantur, nunc ad SS. Trinitatem aliquando diriguntur, et quare, *l.* 2. *c.* 11. *n.* 7. Quamquam etiam nunc orationes, paucis exceptis ad Deum Patrem per Filium in unitate S. Spiritus diriguntur, *l.* 2. *c.* 13 *nu.* 2. Ecclesia vero in orationibus non Patrem, sed Filium, et Spiritum Sanctum invitat, ut e Coelo adveniant, ad Patrem vero orat, ut mittat, *l.* 2 *c.* 10. *n.* 21.

Orationem *Orate Fratres* Sacerdos dum profert, circulum conficit, *l.* 2. *c.* 11. *n.* 8. Hujus orationis substantia in SS. Jacobi, et Marci Liturgiis reperitur; quo ad verborum formam S. Leoni tribui potest, *n.* 9. *ib.*

Orationes secretae quomodo dicendae sint. V. *Secreta.*

Orationes Canonis.

Prima Canonis oratio est *Te igitur*, et extenditur usque ad *Hanc igitur etc.* Orationes *Memento Domine*, *et communicantes* non sunt ab ea diversae, et quare, *l.* 2. *c.* 13. *n.* 1. Dirigitur ad Patrem, et in ea Sacerdos pro Ecclesia Catholica, pro Papa, pro Episcopo, et in quibusdam locis pro Rege precatur. Verbum *Illibata* denotat Sacrificia offerenda esse sine cordis, et corporis macula, *l.* 2. *c.* 13. *n.* 2. *et seqq.*

In hac oratione etiam in Ecclesia Orientali Summi Pontificis mentio fieri consuevit: intermissa vero fuit propter Photii schisma: sed quoties de utraque Ecclesia concilianda actum fuit, Graeci nomen Pontificis Canoni restituere debuerunt, *l.* 2. *c.* 13. *n.* 3. In Ecclesia occidentali eadem consuetudo antiquissima, immo legibus sancita est, *ibid.*

Mentio Episcopi est juxta Apostoli praeceptum. In Oriente Presbyter pro Episcopo, hic pro Archiepiscopo, iste pro Patriarcha orat. Iidemque, et Cardinales pro se ipsis orant. Romae Episcopi nomen omittitur, et quare: neque licet Regularibus pro Episcopo Superiorem Generalem, neque Clero Praelatum sibi praepositum, licet Jurisdictionem quasi Episcopalem, et Territorium separatum habeat, neque Presbytero proprium Episcopum in aliena Dioecesi nominare, *l.* 3. *c.* 13. *n.* 4.

Mos orandi pro Regibus ex Apostolo, et antiquis Patribus habetur, immo in quibusdam Liturgiis post Constantinum nomen erat Imperatoris, qui tunc regnaret, *l.* 2. *c.* 13. *n.* 5.

Ejusdem orationis verba, *et omnibus Orthodoxis etc.* in vetusto Ordine Romano, et in aliis antiquis libris desunt, et alii ea redundare affirmant, sed perperam, *l.* 2. *c.* 13. *n.* 6. *et* 7.

Ad verbum *Memento* Sacerdos pro vivis orat, quibus Sacrificii fructum applicare intendit, non tamen eos nominat: sed animo praesentes habet, *l.* 2. *c.* 13. *n.* 8. *et* 9.

In eadem oratione verba, *pro quibus tibi offerimus*, *vel qui tibi offerunt*, non significant, alios praeter Sacerdotes consecrare, sed offerre ii etiam dicuntur, qui aliquid ad Sacrificium conferunt, et aliquo modo concurrunt, *l.* 2 *c.* 13. *n.* 11. *et* 12. Particula *vel* hic est copulativa, neque correctionem continet, neque denotat utrumque ad libitum dici, vel omitti posse, neque scribenda est rubrica, *l.* 2. *c.* 13. *n.* 13. *et* 14. Verba *pro quibus tibi offerimus* in quibusdam antiquis Codicibus deesse dicuntur,

1. c. 6. n. 5. Si per incogitantiam Sacramentum in utraque Parochiali Ecclesia in sepulchro condidisset, consultius est, ut officium in altera Ecclesia omittat, et Sacramentum in Tabernaculo recondat, *ib*.

Parochi Festa saltem de praecepto, quae in hebdomadam sequentem incidunt, Populo annunciare debent: expediret etiam, ut de Mysterio quod recurrente illa celebritate Ecclesia considerandum proponit, Populum instruerent: *post Append*. 13. *in Praef. Bened. XIV. n.* 5. Item Dominicis, et Festis diebus de praecepto debent Populum salutaribus verbis in Missa post Evangelium pascere, et Missae mysteria explanare, *ib. n.* 6. *et l.* 2. *c.* 7. *num.* 8.

Parochi Fidelibus suadere debent, ut si Episcopus circa communionem nonnulla pro tempore, loco, et personis pie instituerit, his institutis acquiescant. *Append.* 10. *in Epist. Bened. XIV.* §. *Haud aegre*. V. *Communio Populi.*

Parochis Benedictus XIV. dum Bononiae moraretur, modum insinuavit, quo commode Sacrum facere coram pauperum cadaveribus possent, quae gratis tumulanda sunt, *l.* 3. *c.* 28. *n.* 13

Parochi latini prohibentur Eucharistiam sub specie fermentati, et Parochi Graeci sub specie azymi, pro communione Populi asservare. *App.* 3. §. *de sacramento n* 11.

Parochiali Missae Fideles diebus festis in propria Parochia jure communi adesse debent, et ante Concilium Sardicense in usu erat, ut qui tribus Dominicis Parochiali Missae non adesset, communione privaretur, et ex Pontificiis, et Synodalibus constitutionibus antiquis constat Populos Festis diebus in suis Parochiis teneri Missam audire. *App.* 12. *tit. de oblig. aud. Miss.* §. *Quod vero*. Verum his constitutionibus, tum contraria consuetudine, tum posterioribus Pontificum sanctionibus derogatum est; quare licet Missam extra propriam Parochiam diebus Festis audire, neque Populi ad eam in propria Parochia audiendam praecepto compellendi sunt, sed suasionibus alliciendi. § *Verum, et seq p.* 482. Jus tamen habet Missam in Templo Parochiali diebus festis audiendi, *l.* 3. *c.* 3. *n.* 2. *et* 3. Episcopus potest in Synodo, vel extra Synodum prohibere, ne in publicis Oratoriis ante Missam Parochialem alia Missa celebretur, idque erit observandum, etiamsi sacra Concilii Congregatio aliter respondisset. *App.* 12. *sub tit. Institutione* 411. §. *Denique*.

Particula.

Particula *et* vel *autem* vim causalis apud Hebraeos, et aliquando in sacris paginis habet, *l.* 2. *c.* 16 *n.* 20 Eadem particula et in sacris paginis saepe vim disjunctivam habet, *l.* 2. *c.* 22. *n.* 21.

Particula *vel* in illis Canonis verbis, *tibi offerimus, vel qui tibi offerunt* est copulativa, neque correctionem significat, neque scribenda est rubrica, *l.* 2. *c.* 13. *n* 13. *et* 14. Eadem particula in illo D. Pauli textu, *quicumque manducaverit, vel biberit etc.* innuit, unicuique licere sub utralibet specie Eucharistiam sumere, *l.* 2 *c.* 22. *n.* 19.

Particula, quae in fractione hostiae in Calicem immittitur, ex inferiori parte abrumpenda est. Si post sanguinis sumptionem in Calicis fundo remaneat, quomodo sit extrahenda, *l.* 3. *c.* 17. *n.* 2. V. *Hostia*.

Particulae, quae in Missa Populo distribuendae consecrantur, quomodo consecrandae sint. V. *Hostia*.

Passio.

Passionis Christi commemorationem in Missa fieri, ipse Christus, et non Alexander I. instituit, *l.* 2. *c.* 12. *n* 12.

Passio Christi in Missa sufficienter praesentatur per manus ante pectus expensas, nec opus est ad illam significandam, ut manus in formam Crucis tollantur, *l.* 2. *c.* 26. *n.* 4. Eadem Christi Passio, et Mors per consecrationem repraesentatur, *l.* 3. *c.* 20. *num.* 17.

Patena.

Patena a patendo dicitur, et a tempore Apostolorum usitata est. Graeci *discon* appellant, ac magis quam nostra concava est. Eadem, qua calices, materia conflatur, *l.* 1. *c.* 5. *n.* 1. *et App* 2. §. *Nos hanc*. Incertum est, an Christus Panem consecratum in patena posuerit, *ib.* Aureas, et Argenteas patenas Summi Pontifices, et Imperatores Basilicis obtulerunt; et in quibusdam veteribus patenis sacrae Imagines, et hieroglyphica insculpta visuntur, *ib.*

Patenae Ministeriales grandiores erant ad Eucharistiam Populo dispertiendam: nunc parvae sunt Patenae, quia pauci in Missa Eucharistiam sumunt, *l.* 1. *c.* 5. *n.* 2.

Patena monumenti Christi lapidem significat, *l.* 1. *c.* 5. *n.* 3. Ab Episcopo consecranda est, et quare, *l.* 1. *c.* 4. *n.* 2.

Patenam sub corporali positam Sacerdos ante orationem *Libera nos etc.* apprehendit. In Missis cantatis Subdiaconus illam velo involutam usque ad orationem Dominicam tenet. Idque in Parisiensi Ecclesia ab Acolyto fit; et alicubi Diaconus eam Populo ostendit, ut ad Communionem invitet. Sacerdos illa se signo Crucis signat, eamque osculatur, et hostiae supponit, et quare, *l.* 2. *c.* 19. *n.* 9. *et* 11. Hic ritus ad pium sanctarum mulierum officium referri potest, quae *emerunt aromata, ut venientes unge-*

plior facta ad Nobilium usum. Ex ea ortum Planeta duxit, *l.* 1. *c.* 8. *n.* 12. *et App.* 2. §. *Quod si* Controversum est, utrum Penula, quam S. Paulus Epist. 2. ad Timoth. memorat, vestem sacram, an libros veteris Testamenti significet. *Append.* 2. §. *Sanctus Paulus et seq.*

Percussio.

Percussio trina pectoris ad *Confiteor* ab exemplo Publicani ducta est, cujus mentio in Evangelio fit, et contritionem significat, *l.* 2. *c.* 3. *n.* 4. *et* 5. Idem significat eadem trina percussio ad orationem *Agnus Dei*, *l.* 2. *c.* 10. *n.* 20.

Petra. Petrus.

Petra sacra necessaria est ad Missam celebrandam, nisi Altare sit consecratum, eaque olim *Tabula Altaris, et Viaticum* appellabatur, *l.* 1. *c.* 2. *n.* 9. Orientales pannis consecratis pro Petra utuntur, quos *Antimensia* vocant, *l.* 1. *c.* 2. *n.* 10. In eadem petra reliquiae sanctorum reponuntur. V. *Reliquiae.*

S. Petrus a quibusdam Patribus primus ad Apostolatum vocatus dicitur, non quod tempore prior vocatus, sed quod supra caeteros Apostolos, et Ecclesiam universam est constitutus, *l.* 2. *c.* 19. *n.* 8.

S. Petrus Damiani adhuc puerulus inventum nummum Sacerdoti pro Missa celebranda dedit, *l.* 3. *c.* 21. *n.* 5.

Petrus, qui in Canone Missae post consecrationem memoratur, est S Petrus Exorcista, qui cum S. Marcellino Presbytero passus fuit, *l.* 2. *c.* 18. *n.* 6.

Philippus.

S. Philippus Nerius quibusdam Sacerdotibus consilium dabat, ut quotidie Missam celebrarent, aliis id vetabat, *l.* 3. *c.* 2. *n.* 4.

Pileolum.

Pileolis in modum Camauri antiquitus Ecclesiastici usi sunt, inde Birreti usus ortus est. Pileolus inter sacra indumenta non recensetur, eoque Sacerdotes in Missa ex dispensatione Sedis Apostolicae uti possunt, *l.* 1. *c.* 9. *per tot.*

Pileoli nomine, quo caput tegitur, coma supposititia comprehenditur. V. *Coma.* Missionariis ad Sinas Pileoli usus in *Placeat* concessus est. V. *Vestis. Placeat* Oratio, quae dicitur in fine Missae, *l.* 2. *c.* 24. *n.* 5.

Planeta.

Planeta sexta est ex sacris vestibus, graece *Planeta*, latine *Casula* dicitur, quia tamquam parva casa totum corpus tegit. Olim a collo ad pedes tegebat, et brachia involvebat, ut qui iis uti vellet, Planetam sustollere, et plicare, vel fibula subligare deberet, quali nunc Graeci utuntur, idque post Confiteor fiebat, *l.* 1 *c.* 8. *n.* 5. *et n.* 10.

Ex veteri Planetae forma mos ortus est, ut Minister in Elevatione Planetam extollat, et Diaconi, ac Subdiaconi in Quadragesima, et diebus jejunii Planeta utantur in anteriori parte plicata, sicut olim fiebat, ut essent in ministrando expeditiores, *l.* 1. *c.* 8. *n.* 11.

Planetam olim profanum fuit indumentum, ac Laicis commune, a quibus dimissum homines Deo sacri retinuerunt, ac postea Ecclesia tamquam peculiarem Sacrificio offerendo vestem Sacerdotibus assignavit: incertum tamen quando id factum sit, *l.* 1. *c.* 8. *n* 12. *et* 13. A Penula, quae Nobilium vestis erat, Planetae nomen ortum creditur, *ibid.* Quando Planetae forma ad praesentem reducta sit, ignoratur; Saeculo X. hujus formae vestigium in quadam Basilicae Lateranensis pictura extitit, *ib. et n.* 14.

Planeta Charitatem, et inconsutilem Christi tunicam significat: ex pectore, et ex humeris demissa, Deum, et proximum, amicum et inimicum amandum esse innuit. Denotat etiam vestem nuptialem, *l.* 1. 1. *c.* 10. *n.* 9.

Poena.

Poenae olim statutae adversus Sacerdotes, quorum negligentia particula consecrata, vel gutta sanguinis in Altare, vel in terram decidisset, jam obsoleverunt. Sed alias Ecclesiae Moderatores imponere possunt, *l.* 3. *c.* 20. *n.* 7.

Poenae excommunicationis, vel suspensionis subduntur illi, qui pingues pro Missis celebrandis eleemosynas in una Dioecesi colligunt, easque diminutas in aliam Dioecesim transmittunt, ut in iis Missae pro minori eleemosyna celebrentur, *l.* 3. *in Brev. Apost.* §. 5. *post. c.* 12.

Poenam nullam incurrit, qui in Templo polluto, seu violato celebrat, bene vero qui in loco interdicto, *l.* 3. *c.* 7. *n.* 4. V. *Templum.*

Poenae condignae statutae sunt in eos, qui sacrilego ausu hostiam consecratam apud se retinere, vel alio asportare, ad malum finem, praesumpserint, aut id fieri jusserint, et quaenam ese sint, et quid requiratur, ut incurrantur, *Append.* 10. *in Const. Bened. XIV. per tot.*

Poenitentiae opera rebus omnibus in hac vita sunt praeferenda, *l.* 1. *c.* 10 *n.* 6. Poenitentiae diebus magis metuendae sunt Diaboli insidiae *l* 2. *c.* 24. *n.* 2.

Poenitentiae Sacramentum a Sacerdotibus frequentandum est, *Append.* 3. §. *De Sacramento n.* 1.

Remissio.

Requies.

Resurrectio.

Rex

Ritus.

Rocchetti.

Romanus Pontifex.

Rota.

Rubrica.

S

Subbatum.

Vas.

Velum.

Venenum.

Verba.

Vestes.

FINIS INDICIS RERUM NOTABILIUM.

INDEX ALTER

RERUM NOTABILIUM

Quae in adjectis Appendicibus, et Decretis S. R. C. ad Sacrosanctum Missae sacrificium spectantibus continentur, ordine digestus alphabetico, novisque articulis locupletatus.

Caecitas.

Caeremoniae.

Commemoratio.

Communicantes etc.

Communio.

Crux.

E

Episcopus.

Eucharistia.

F

Feria.

cono, et Subdiacono, exceptis diebus festis, Dominicis, et Octava. *Ibid. n.* 14.

Missae Defunctorum.

In duplicibus primae classis, etiam praesente cadavere, non potest cantari Missa defunctorum. *Decr. S. R. C. n.* 13. 153.

Potest tamen unica, die Dominica, et aliis festis, quae non solemniora. *Ibid. n.* 169.

Missa de Requiem potest celebrari extra Altare, ubi expositum est SS. Sacramentum, dummodo haec expositio non sit pro publica causa. *Ibid. n.* 158.

Missae privatae defunctorum celebrari non possunt a Sacerdotibus recitantibus officium de festo duplici, et confluentibus ad Ecclesias ubi fit de semiduplici *Ibid. n.* 161. Similiter si recitaverint de semiduplici, et confluant ad Ecclesiam ubi sit de duplici. *Ibid. n.* 82.

Missae defunctorum non possunt celebrari nisi cum colore nigro, vel saltem violaceo. *Ibid. n.* 86.

In Missis defunctorum non extrahenda Pyxis e Tabernaculo ob communicandum populum, sed particulae in ipsa Missa sunt consecrandae. *Ibid. n.* 146.

Anniversaria et Missae de Requiem quae certo die dici non debent, transferri possunt in sequentem. *Ibid. n.* 24. Et tunc cantanda est Missa sive ut in anniversario sive ut in quotidianis: verba tamen: *Cujus Anniversarium depositionis diem commemoramus etc.* non sunt varianda. *Ibid. n.* 174.

Missa ut in die obitus, ultra Missam de communi defunctorum, celebranda erit praesente corpore, quando quis obierit in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, *ibid. num.* 46.

Non licet in Altari privilegiato dicere Missam de Requiem quando occurrit festum primae vel secundae classis, *ib. n.* 48.

Missae exequiales defunctorum in die depositionis celebrari solemniter possunt in festo duplici alicujus Sancti, dummodo non sit de praecepto, *ibid. n.* 54.

Missae privatae defunctorum dici possunt quocumque die, praeterquam in festis duplicibus et dominicis diebus. *Ib. n.* 56. 69.

Missae cantatae mortuorum infra Octavam Corporis Christi non sunt celebrandae nisi praesente corpore, *ibid. n.* 89. Neque in diebus Dominicis, et infra Octavas Paschatis, et Pentecostes, *ibid. n.* 98.

Abstinendum est a celebratione Missarum defunctorum in Ecclesiis, ubi exponitur SS. Sacramentum, *ibid. n.* 101.

In Vigilia Epiphaniae non licet dicere Missam privatam defunctorum, *ibid. n.* 102.

Missae de Requiem in Ecclesia Ambrosiana, *ibid. num.* 149. 150.

Alia nonnulla de Missis defunctorum. *V. ibid. num.* 34. 97. 108. 110. 111. 134. *seqq.* 144 *seqq.*

Missae Rogationum.

Potest eas Episcopus facere cantare per suos Canonicos, etiam in Ecclesiis Regularium. *Decr. S. R. C. n.* 4.

Missae Votivae.

Non possunt suffragari pro Missa Conventuali. *Decr. S. R. C. num.* 31.

Missae votivae jam acceptae, quae non possunt celebrari diebus impeditis, debent recitari de festo occurrente, cum applicatione Sacrificii, *ibid. n.* 24.

Missae votivae prohibentur infra Octavam Corporis Christi, *ibid. num.* 13. In Vigilia Epiphaniae, *ibid. n.* 138

In iis diebus, quibus fieri non potest de festo duplici, prohibentur Missae votivae privatae, *ibid. n.* 34.

Ubi adest consuetudo immemorabilis potest tolerari Missa votiva de B. V. singulis diebus, exceptis tamen solemnioribus, dummodo post eam celebretur etiam Missa Conventualis, seu diei festi currentis, *ibid. n.* 39.

Missae votivae dici nullo modo possunt in Dominica Palmarum, *ibid. n.* 44.

Missa votiva de Beata Virgine in Virgilia Pentecostes non potest dici, *ibid. n.* 49.

Missale.

Rubricas Missalis Romani circa inclinationes, et manuum junctiones servandas. *Decr. S. R. C n.* 155.

De facultate celebrandi cum Missale Romano concessa Cappellanis Monialium. *Dec. S. R. C. n.* 117.

Usus Missalis Romani semel introductus in aliqua Ecclesia, quae particulare Missale habebat, confirmandus est, nec licet redire ad usum antiqui Missalis. Sic de Breviario. *Decr. S. R. C. n.* 16.

Missionarii.

Missionariorum quale sit munus, et quam methodum in eo utiliter obeundo sectari debeant. *Append.* 16. *in Encycl. ad Missionar. per Orientem deputatos.* §. 19.

N

Nativitas.

Nativitatis Domini nocte, post cantatam primam Missam, aliae duae immediate non sunt celebrandae. *Decr. S. R. C. num.* 41. 43. 92. 96.

O

Officium.

Orationes.

Oratorium.

FINIS INDICIS SUPPLETORII RERUM NOTABILIUM.

INDEX

LIBRORUM ET CAPITUM.

LIBER PRIMUS

De rebus, quae generatim ad Sacrificium Missae necessariae sunt.

LIBER SECUNDUS

De Missae partibus.

LIBER TERTIUS

In quo varii proponuntur et resolvuntur practici casus circa Sacrificium Missae.

APPENDICES XXI.

AD LIBROS DE SACROSANCTO MISSÆ SACRIFICIO

A SS. D. N. BENEDICTO XIV. P. O. M. conscriptos, ex operibus ejusdem SS. Authoris desumptae, ex quibus etiam quatuor ultima capita libri tertii conflata sunt, videlicet Caput 21. ex Synodo Dioec. lib. 5. Cap. 8., et Cap. 9. excepto ultimo numero. Cap. 22. Ex Institut. 56. exceptis numero 2. fine numeri 4. num. 10 et 12. usque ad 18. inclusive, et numeris 23. 24. et 25. Deinde numeri 10. et 11. ex Institut. 92. exceptis primis lineis. Num. 12. 13. et 14. ex Instit. 36. num. 15. 16. 17. 18. Numerus 15. ex Instit. 47. num. 23. exceptis primis lineis: demum Litterae Apostolicae ex primo Bullarii tomo. Cap. 23. ex Institut. 34. §. 5. Caput 24. ex Institut. 34. § 6. exceptis ultimis lineis, quarum

FINIS.